

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

NYPL RESEARCH LIBRARIES

3 3433 08162135 5

7
K

George Bancroft

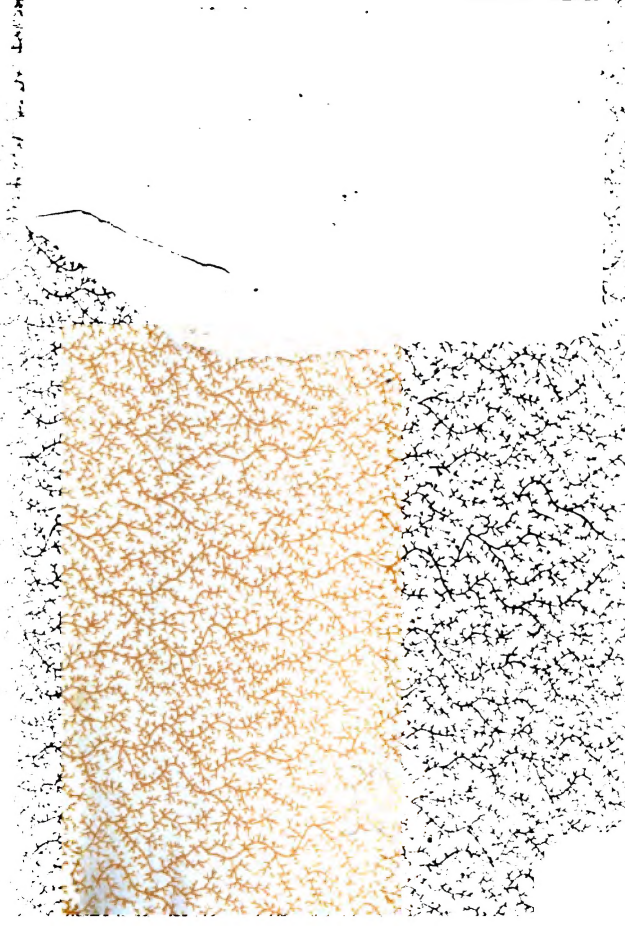
145

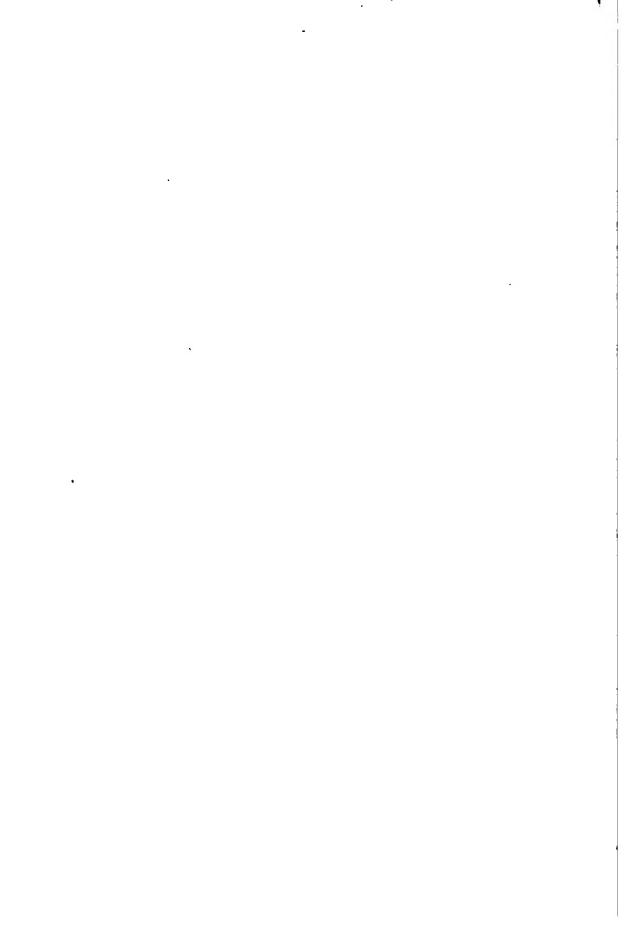

7
K

George.

1812

NSPK

P L V T A R C H I
V I T A E P A R A L L E L A E

AD

OPTIMORVM LIBRORVM

FIDEM EDIDIT

GODOFREDVS HENRICVS

SCHAEFER.

T O M V S VII.

LIPSIAE

SVMTIBVS ET TYPIS CAROLI TAVCHNITZII.

1814.

G.S.

NOV 21 1961

CLUB
YRABEL

PLVTARCHI

C. IVLIVS CAESAR, PHOCION,
CATO MINOR, AGIS,
CLEOMENES.

AD

OPTIMORVM LIBRORVM

FIDEM HEDINAT

GODOFREDVS HENRICVS

SCHAEFER.

LIPSIAE

SVNTIBVS ET TYPIS CAROLI TAVCHNITZII

1814.

NOV 1964
JAN 1965
MAR 1965

Γ. ΙΟΥΑΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ.

Τὴν Κίονα τοῦ μοναρχήσαντος Δυνατάρα, Κορνη-
λίαν, ὡς ἐπακράτησι Σύλλας, οὐτ' ἐλπίζω, οὔτε φό-
βω δυνηθεὶς ἀποσπάσαι Καίσαρος, ἐδήμευσε τὴν
φερνήν αὐτῆς. Αἰτία δὲ Καίσαρι τῆς πρὸς Σύλλαν
ἀπεχθείας ἡ πρὸς Μάριον οἰκιστὴς ἦν. Ἰουλίῳ
γὰρ, πατρὸς ἀδελφῇ Καίσαρος, ὁ πρεσβύτερος συν-
ώκει Μάριος, ἐξ ἧς ἐγγόνει Μάριος ὁ νεώτερος,
ἀνεμὸς ὢν Καίσαρος. Ὡς δ' ὑπὸ πλήθους φόνων
ἐν ἀρχῇ καὶ δι' αἰσχυρίας ὑπὸ Σύλλᾳ παρεστῶμενος
οὐκ ἠγάπησεν, ἀλλὰ μετῶν ἐκαστὸν εἰς τὸν ἑα-
ρὸν προῆλθεν, οὔπω πάνυ μικράκιον ὢν, ταύτης
μὲν ἐκπεσεῖν αὐτὸν ὑπεραντιπαθὲς Σύλλας παρεσκεύα-
σι· παρὶ δ' ἀνακρέσεως βουλευόμενος, ἐνίων λεγόν-
των, ὡς οὐκ ἔχει λόγον ἀποκρινέσθαι τοῦτο ἡλι-
κούτον, οὐκ ἔφη τοῦν ἔχειν αὐτοῖς; εἰ μὴ πολλοὺς
ἐν τῷ παιδί τούτῳ Μαρίους ἐνορῶσι. Ταύτης τῆς
φωνῆς ἐνεχθείσης πρὸς Καίσαρα, συχνὸν μὲν τινα
χρόνον πλανώμενος ἐν Σαβίνοις ἑλεπτεν ἑαυτὸν· ἔπει-
τα δι' ἀρρώστειαν εἰς οἰκίαν ἑτέραν μετακομζόμενος,
κατὰ ρύττα περιπίπτει στρατιώταις τοῦ Σύλλα δι-

φεινωμένοις ἐκείνα τὰ χωρία, καὶ τοὺς κεικρυμένους
 ἀλλὰ μὲν οὕτως. Ὡς τὸν ἡγεμόνα, Κορνήλιον, πεί-
 σας δυοὶ ταλάντοις ἀφείθη, καὶ καταβάς εὐθύς ἐπὶ
 θάλατταν, ἐξέπλευσεν εἰς Βιθυνίαν πρὸς Νικομήδην
 τὸν βασιλέα. Παρ' ᾧ διατρίψας χρόνον οὐ πολὺν,
 εἶτ' ἀποπλέων, ἀλίσκεται περὶ τὴν Φαρμακοῦσαν νῆ-
 σον ὑπὸ πειραιῶν, ἥδη τότε σιόλοις μεγάλοις καὶ
 σκάφευσιν ἀπλείτοις κατεχόντων τὴν θάλατταν.

II. Πρῶτον μὲν οὖν αἰτηθεὶς ὑπ' αὐτῶν λύτρα
 εἴκοσι τάλαντα κατεγέλασεν, ὥς οὐκ εἰδότων, ὃν ἡρή-
 κοιν· αὐτὸς δ' ὁμολόγησε πεντήκοντα δάμειν. Ἐπει-
 τα τῶν περὶ αὐτὸν ἄλλον εἰς ἄλλην διαπέμψας πό-
 λιν ἐπὶ τὸν τῶν χρημάτων πορισμὸν, ἐν ἀνθρώποις
 φονικωτάτοις Κίλιξιν μεθ' ἑνὸς φίλου καὶ δυοῖν ἀκο-
 λούθοιεν ἀπολελειμμένος, οὕτω καταφρονητικῶς εἶχεν,
 ὥστε πέμπων, δσάκις ἀναπαύοιτο, προσέειπεν αὐ-
 τοῖς ὁλοκλήρως. Ἡμέραι δὲ παραράκοντα δυεῖν δεού-
 σαις, πῶς ποῦ τοῦ φερούμενου ἔσται, ἀλλὰ δορυφορούμε-
 νος ὑπ' αὐτῶν, ἐπὶ πολλῆς ἀδείας συνέπαιζε καὶ συν-
 εγυμνάζετο. Καὶ ποιήσας γράφων καὶ λόγους τινας,
 ἀκροαταῖς ἐκείνοις ἔχοντι καὶ τοὺς μὴ θαυμάζον-
 τας ἀντίκειναι ἀπαράδεκτον καὶ βαρβάρους ἀπεκάλει,
 καὶ οὐδ' ἔλλοιτο πᾶσι λέγειν ἠπειλήσει κρεμᾶν αὐτούς.
 Οἱ δ' ἔχαιρον, ἀφελείη τινὶ καὶ παιδιᾷ τὴν παρρη-
 σίαν ταύτην νέμοντες. Ὡς δ' ἦκον ἐκ Μιλήτου τὰ
 λύτρα, καὶ δοὺς ἀφείθη, πλοῖα πληρώσας εὐθύς
 ἐκ τοῦ Μιλησίων λιμένος, ἐπὶ τοὺς ληστὰς ἀνήγετο·
 καὶ καταλαβὼν ἔτι πρὸς τῇ νήσῳ ναυλοχοῦντας, ἐκρά-

της τῶν πλείστον. Καὶ τὰ μὲν χρήματα λείαν ἐποίησατο, τοὺς δ' ἄνδρας ἐν Περγᾶμῳ καταθέμενος εἰς τὸ δεσμωτήριον, αὐτὸς ἐπορεύθη πρὸς τὸν διέποντα τὴν Ἀσίαν Ἰούνιον, ὡς ἐκείνῳ προσῆκον, ὄντι στρατηγῷ, κολάσαι τοὺς ἐαλωκότας. Ἐκείνου δὲ καὶ τοῖς χρήμασιν ἐποφθαλμιῶντος, (ἦν γὰρ οὐκ ὀλίγα) καὶ περὶ τῶν αἰχμαλώτων σκέπασθαι φάσκοντος ἐπὶ οὐχολῆς, χαίρειν ἔσας αὐτὸν ὁ Καῖσαρ, εἰς Πέργαμον ὤχετο, καὶ προαγαγὼν τοὺς λησιᾶς ἅπαντας ἀνισταύρωσεν, ὥσπερ αὐτοῖς δοκῶν παίζειν ἐν τῇ νήσῳ προεῖρήκει πολλάκις.

III. Ἐκ δὲ τούτου, τῆς Σύλλα θυνάμειος ἤδη μαραινομένης, καὶ τῶν οἰκοὶ καλούντων αὐτὸν, ἐπλευσεν εἰς Ῥόδον ἐπὶ σχολὴν πρὸς Ἀπολλώνιον τὸν τοῦ Μόλωνος, οὗ καὶ Κικέρων ἠκροῦτο, σοφιστεῦντος ἐπιφανῶς, καὶ τὸν τρόπον ἐπισκευοῦς εἶναι δοκοῦντος. Λέγεται δὲ καὶ φῦναι πρὸς λόγους πολιτικοὺς ὁ Καῖσαρ ἄριστα, καὶ διαπονεῖσθαι φιλοτιμώτατα τὴν φύσιν, ὡς τὰ δευτερεῖα μὲν ᾤθηράτως ἔχειν, τὸ δὲ πρωτεῖον, ὅπως τῇ δυνάμει καὶ τοῖς ὅπλοις πρῶτος εἴη μᾶλλον, ἄλλοις ἀσχοληθεῖς ὑφείναι, πρὸς ὅπερ ἡ φύσις ὑφηγεῖτο· τῆς ἐν τῷ λέγειν δεινότητος, ὑπὸ στρατιῶν καὶ πολιτείαις, ἣ κατεκτήσατο τὴν ἡγεμονίαν, οὐκ ἐξικόμενος. Αὐτὸς δ' οὖν ὑστέρων ἐν τῇ πρὸς Κικέρωνα περὶ Κάτωνος ἀντιγραφῇ παραιτεῖται, μὴ στρατιωτικοῦ λόγον ἀνδρὸς ἀντεξετάζειν πρὸς δεινότητα ῥήτορος εὐφυοῦς, καὶ σχολὴν ἐπὶ τούτῳ πολλὴν ἄγοντος.

IV. Ἐπανελθὼν δ' εἰς Ῥώμην, Δολοβέλλαν ἔκρι-
 να κακώσεως ἐπαρχίας, καὶ πολλὰ ἀπὸ τῆς Ἑλλά-
 δος τῶν πόλεων μαρτυρίας αὐτῷ παρέσχον. Ὁ μὲν
 οὖν Δολοβέλλας ἀπέφυγε τὴν δίκην. Ὁ δὲ Καῖσαρ,
 ἀμειβόμενος τὴν Ἑλλάδα τῆς προθυμίας, συνηγό-
 ρησεν αὐτῇ Πόπλιον Ἀντώνιον διωκούσῃ δωροδο-
 κίας, ἐπὶ Λευκούλλου τοῦ Μάρκου, Μακεδονίας
 στρατηγοῦ. Καὶ τοσοῦτον ἴσχυσεν, ὥστε τὸν Ἀντώ-
 νιον ἐπικαλέσασθαι τοὺς δημάρχους, σκηψάμενον
 οὐκ ἔχειν τὸ ἴσον ἐν τῇ Ἑλλάδι πρὸς Ἕλληνας. Ἐν
 δὲ Ῥώμῃ πολλὴ μὲν ἐπὶ τῷ λόγῳ περὶ τὰς συνηγο-
 ρίας αὐτοῦ χάρις ἐξέλαμπε, πολλὴ δὲ τῆς περὶ τὰς
 διεξιώσεις καὶ ὁμιλίας φιλοφροσύνης εὖνοια παρὰ
 τῶν δημοτῶν ἀπήντα, θεραπευτικοῦ παρ' ἡλικίαν
 ὄντος. Ἦν δὲ τις καὶ ἀπὸ δειλῶν καὶ τραπέξης,
 καὶ ὅλως τῆς περὶ τὴν δίαιταν λαμπρότητος αὐξανο-
 μένῃ, κατὰ μικρὸν αὐτῷ δύναμις εἰς τὴν πολιτείαν.
 Ἦν τὸ πρῶτον οἱ φθονοῦντες, οἰόμενοι ταχὺ, τῶν
 ἀνταλωμάτων ἐπιλιπόντων, ἐξίτηλον ἔσεσθαι, περιεώ-
 ρων ἀνθοῦσαν ἐν τοῖς πολλοῖς ὁπὲρ ἦσαν θοντο, με-
 γάλῃ καὶ δυσανατρέπτῳ γενομένης, καὶ βαδίζού-
 σης ἀντικρὺς ἐπὶ τὴν τῶν ὅλων μεταβολὴν, ὥς οὐ-
 δεμίαν ἀρχὴν πρᾶγματος ἡγητὶον οὕτω μικρὰν, ἣν οὐ
 ταχὺ ποιεῖ μεγάλην τὸ ἐνδελεχές, ἐκ τοῦ καταφρο-
 νηθῆναι τὸ μὴ κωλυθῆναι λαβεῦσαν. Ὁ γοῦν πρῶτος
 ὑπιδέσθαι δοκῶν αὐτοῦ καὶ φοβηθῆναι τῆς πολι-
 τείας, ὥσπερ θαλάττης, τὰ διαγλῶντα, καὶ τὴν
 ἐν τῷ φιλανθρώπῳ καὶ ἰλαρῷ κεικρυμμένην δεινότη-

τα τοῦ ἥθους καταμαθὼν Κικίρων, ἔλεγε τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἐπ' βουλευμασιν αὐτοῦ καὶ πολιτείμασι τυρρηνικὴν ἐνοσχῆν διάνοιαν. „Ἀλλ' ὅταν (ἔφη) τὴν κήμην οὕτω διακειμένην περιτιῶς ἴδω, κάκιστον ἐνὶ δακτύλῳ κνύμενον, οὐ μοι δοκεῖ πάλιν οὗτος ἄνθρωπος εἰς νοῦν ἂν ἐμβάλισθαι τηλικούτο κακῶς ἀναιρέσειν τῆς Ῥωμαίων πολιτείας.“ Ταῦτα μὲν οὖν ὕστερον.

V. Τοῦ δὲ δήμου πρώτην μὲν ἀπόδειξιν τῆς πρὸς αὐτὸν εὐνοίας ἔλαβεν, ὅτε πρὸς Γάϊον Ποπίλιον ἐρίσας ὑπὲρ χιλιαρχίας, πρότερος ἀνηγορεύθη· δευτέραν δὲ, καὶ καταφανσιέραν, ὅτε, τῆς Μαρίου γυναικὸς, Ἰουλίας, ἀποθανούσης, ἀδελφιδοῦς αὐτῆς ἐγκώμιόν τε λαμπρὸν ἐν ἀγορᾷ διήλθε, καὶ περὶ τὴν ἐκφορὰν ἐτόλμησεν εἰκόνας Μαρίου προθεῖναι, τότε πρῶτον ὀφθείσας μετὰ τὴν ἐπὶ Σύλλα πολιτείαν, πολεμίων τῶν ἀνδρῶν κριθέντων. Ἐπὶ τούτῳ γὰρ ἦσαν καταβησάντων τοῦ Καίσαρος, ὁ δῆμος ἀντήχησε λαμπρῶς δεξιόμενος κρότῳ, καὶ θαυμάσας ὥσπερ ἐξ ἥθους διὰ χρόνων πολλῶν ἀνάγοντι τὰς Μαρίου τιμὰς εἰς τὴν πόλιν. Τὸ μὲν οὖν ἐπὶ γυναιξὶ πρῶτον λόγους ἐπιταφίους διεξίεναι πατέριον ἦν Ῥωμαίοις· νέαις δ' οὐκ ὄν ἐν ἔθει, πρῶτος εἶπε Καῖσαρ ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς ἀποθανούσης· καὶ τοῦτ' ἤνεγκεν αὐτῷ χάριν τινα, καὶ συνεδημαγωγῆσε τῷ πάθει τοὺς πολλοὺς ὡς ἡμερον ἄνδρα καὶ περίμεστον ἥθους ἀγαπῆν. Θάψας δὲ τὴν γυναῖκα, ταμίαν εἰς Ἰβηρίαν ἐπὶ τῶν στρατηγῶν, Βέτιοι, συνε-

ἦλθεν, ὃν αὐτόν τε τιμῶν αἰὶ διετέλεσε, καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ πάλιν αὐτὸς ἄρχων ταμίαν ἐποίησε. Γενόμενος δ' ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἐκείνης, τρίτην ἡγάγετο γυναῖκα, Πομπηΐαν, ἔχων ἐκ Κορνηλίας θυγατέρα, τὴν ὕστερον Πομπηΐῳ Μάγνῳ γαμηθεῖσαν. Χρῶμενος δὲ ταῖς δαπάναις ἀφειδῶς, καὶ δοκῶν μὲν ἐφῆμερον καὶ βραχεῖαν ἀντικαταλλάττεσθαι μεγάλων ἀναλωμάτων δόξαν, ὠνούμενος δὲ ταῖς ἀληθείαις τὰ μέγιστα μικρῶν, λέγεται, πρὶν εἰς ἀρχὴν τινα καθίστασθαι, χιλίων καὶ τριακοσίων γενέσθαι χρεωφειλέτης ταλάντων. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο μὲν, ὁδοῦ τῆς Ἀππίας ἀποδεχθεὶς ἐπιμελητῆς, πάμπολλα χρήματα προσανάλωσε τῶν ἑαυτοῦ· τοῦτο δ', ἀγορανομῶν, ζεύγη μονομάχων τριακόσια καὶ εἴκοσι παρέσχε, καὶ ταῖς ἄλλαις περὶ τὰ θάματα καὶ πομπὰς καὶ δεῖπνα χορηγαίαις καὶ παλυντελείαις τὰς πρὸ αὐτοῦ κατέκλυσε φιλοτιμίας, οὕτω διέθηκε τὸν δῆμον, ὥς καινὰς μὲν ἀρχάς, καινὰς δὲ τιμὰς ζητεῖν ἑκάστον, αἷς αὐτὸν ἀμείψαιντο.

VI. Δυσεῖν δ' οὐσῶν ἐκ τῇ πόλει σιάσεων, τῆς μὲν ἀπὸ Σύλλα, μέγα δυναμένης, τῆς δὲ Μαριανῆς, ἥ τότε κατεπτήχει καὶ διέσπαστο, κομιδῇ ταπεινὰ πράττουσα, ταύτην ἀναρρῶσαι καὶ προαγαγεῖσθαι βουλόμενος, ἐν ταῖς ἀγορανομικαῖς φιλοτιμίαις ἄκμην ἔχουσας εἰκόνας ἐποίησατο Μαρίου κρῦφα, καὶ νίκας τροπαιοφόρους, ἃς φέρων νυκτὸς εἰς τὸ Καπιτώλιον ἀνίστησεν. Ἄμα δ' ἡμέρᾳ τοὺς θρασυμένους μαρμαίροντα πάντα χρυσῷ καὶ τέχνῃ κατεσκευασμένα περιτιτῶς (διεδήλου δὲ γράμμασι τὰ Κιμβρικὰ κατορ-

θώματα) θάμβος ἔσχε τῆς τόλμης τοῦ ἀναθέντος·
 οὐ γὰρ ἦν ἄδηλος· ταχὺ δὲ περιῶν ὁ λόγος ἤθροι-
 ζε πάντας ἀνθρώπους πρὸς τὴν ὄψιν. Ἄλλ' οἱ μὲν
 ἔβδων, τυραννίδα πολιτεύεσθαι Καίσαρα, νόμοις
 καὶ δόγμασι κατορθωγμένας ἐπανιστάντα τιμᾶς, καὶ
 τοῦτο πείραν ἐπὶ τὸν δῆμον εἶναι προμαλατιόμενον,
 εἰτετιθάσσευται ταῖς φιλοτιμίαις ὑπ' αὐτοῦ, καὶ δι-
 δώσει παίζειν τοιαῦτα καὶ καινοτόμειν. Οἱ δὲ Μαρία-
 νοὶ παραθαρήναντες ἀλλήλους, πλήθει τε θαύμαστοι
 ὅσοι διεφάνησαν ἐξαίφνης, καὶ κρότῳ κατεῖχον τὸ
 Καπιτώλιον· πολλοῖς δὲ καὶ δάκρυα τὴν Μαρίου
 θιωμένοις ὄψιν ὑφ' ἡδονῆς ἔχωρει· καὶ μέγας ἦν-δ'
 Καῖσαρ ἐγκωμίσις αἰρόμενος, ὥς ἀντὶ πάντων ἄξιος
 εἶη ὁ ἀνὴρ τῆς Μαρίου συγγενείας. Συναχθείσης δὲ
 περὶ τούτων τῆς βουλῆς, Κάτλος Λουτάτιος, ἀνὴρ
 εὐδοκιμῶν τότε μάλιστα Ῥωμαίων, ἀναστὰς καὶ κα-
 τηγορήσας Καίσαρος, ἐπιφθέγγετο τὸ μνημονεύμε-
 νον· „Οὐκ ἔτι γὰρ ὑπονόμοις (ἔφη) Καῖσαρ, ἀλλ'
 ἤδη μηχαναῖς αἰρεῖ τὴν πολιτείαν.“ Ἐπεὶ δ' ἀπολο-
 γησάμενος πρὸς ταῦτα Καῖσαρ ἔπεισε τὴν σύγκλη-
 τον, ἔτι μᾶλλον οἱ θαυμάζοντες αὐτὸν ἐπήρθησαν,
 καὶ παρὰ κελεύοντο μηδενὶ τοῦ φρονήματος ὑφίστασθαι·
 πάντων γὰρ ἔκοντι τῷ δήμῳ περιέσσεσθαι καὶ προ-
 τεύσειν.

VII. Ἐν δὲ τούτῳ καὶ Μ.τέλλου τοῦ ἀρχιερέως τε-
 λεωτήσαντος, καὶ τὴν ἱερὴν σὺνῃν περιμάχητον οὖσαν
 Ἰσαυρικοῦ καὶ Κάτλου μετιόντων, ἐπιφανεστάτων
 ἀνδρῶν καὶ μέγιστον ἐν βουλῇ δυναμένων, οὐχ ὑπεῖ-

ξεν αὐτοῖς ὁ Καῖσαρ, ἀλλὰ καταβὰς εἰς τὸν δῆμον
 ἀντιπαρήγγαλλεν. Ἀγχιμῆλου δὲ τῆς σπουδῆς φαι-
 νομένης, ὁ Κάτιλος ἀπὸ μείζονος ἀξίας μᾶλλον ὀρῶν-
 δῶν τὴν ἀδελότητα, προσέπεμψε πείθων ἀπουτῆναι
 τὸν Καῖσαρα τῆς φιλοτιμίας ἐπὶ πολλοῖς χρήμασιν.
 Ὁ δὲ καὶ πλείω προσθαινοσάμενος ἔφη διαγωνισθῆναι.
 Τῆς δ' ἡμέρας ἐνστάσης, καὶ τῆς μητρὸς ἐπὶ ταῖς
 θύρας αὐτὸν οὐκ ἑδρακρυτὴ προσημπούσης, ἄσπα-
 σάμενος αὐτῇ· „ὦ μήτηρ (εἶπεν) τήμερον ἢ ἀρχιε-
 ρεῖα τὸν υἱόν, ἢ φυγάδα ὄψει.“ Διενεχθείσης δὲ τῆς
 κήφου, καὶ γυνομένης ἀμίλλης, ἐκράτησα, καὶ πα-
 ρέσχε τῇ βουλῇ καὶ τοῖς ἀρίστοις φόβον, ὥς ἐπὶ πᾶν
 θρασυτήτος προάξων τὸν δῆμον. Ὅθεν οἱ περὶ Πεί-
 σωνα καὶ Κάτιλον ἠτιῶντο Κικέρωνα, φαισάμενον Καί-
 σαρος ἐν τοῖς περὶ Κατιλίαν λαβὴν παρσυχόντος.
 Ὁ γὰρ δὴ Κατιλίαν, οὐ μόνον τὴν πολιτείαν μετα-
 βαλεῖν, ἀλλ' ὅλην ἀνελεῖν τὴν ἡγεμονίαν καὶ πάντα
 τὰ πράγματα συγχέαι διανοηθεῖς, αὐτὸς μὲν ἐξέ-
 πεισε περιπιασας ἰδιαιτοσιν ἐλέγχους, πρὸ τοῦ τὰς
 ἐσχάτας αὐτοῦ βουλὰς ἀποκαλυφθῆναι. Λένιλον δὲ
 καὶ Κέσθιον ἐν τῇ πόλει διαδόχους ἀπέλιπε τῆς συν-
 νομοσίας, οἷς εἰ μὲν κρυφα παρῆχέ τι θάρσους καὶ
 φυνάμεως ὁ Καῖσαρ, ἀδελός ἐστιν· ἐν δὲ τῇ βουλῇ
 κατὰ κράτος ἐξελεγχθέντων, καὶ Κικέρωνος τοῦ ὑπά-
 του γνώμας ἐρωτῶντος περὶ καλίστης ἑκαστον, οἱ
 μὲν ἄλλοι μέχρι Καίσαρος θανατοῦν ἐκέλευον· ὁ δὲ
 Καῖσαρ ἀναστὰς λόγον διῆλθε-πεφρονημένον, ὥς
 ἀποκτείναν μὲν ἀπρίτους ἄνδρας ἀξιόματι καὶ γένει

λαμπροὺς, οὐ δοκῇ παύριον, οὐδὲ δίκαιον εἶναι, μὴ μετὰ τῆς ἐσχάτης ἀνάγκης· αἱ δὲ φρουροῦντο δεδέντες ἐν πόλεσι τῆς Ἰταλίας, ὥς ἂν αὐτοῖς ἔλθῃσι Κικέρων, μέχρις οὐ κατεπελεμηθῇ Κατίλων, ὥστερον ἂν εἰρήνῃ καὶ κατ' ἡσυχίαν περὶ ἐκείνου τῇ βουλῇ γινώσκει ὑπάρχει.

VIII. Οὕτω δὲ τῆς γνώμης φιλονεικίου φανείσης, καὶ τοῦ λόγου δυνατῶς ἐπ' αὐτῇ ῥηθέντος, οὐ μόνον οἱ μετὰ τοῦτον ἀνιστάμενοι προστίθεντο, πολλοὶ δὲ καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ τὰς εἰρημνάς γνώμας ἀπειπάμενοι, πρὸς τὴν ἐκείνου μετέστησαν· ἕως ἐπὶ Κάτωνι τὸ πρῶμα καὶ Κάτιον περιῆλθε. Τούτων δὲ πανικῶς ἐναντιωθέντων, Κάτωπος δὲ καὶ τὴν ὑπόνοιαν ἅμα τῷ λόγῳ συνεπερείσατος αὐτῷ, καὶ συνεξασπασάντες ἐρῶμένως, οἱ μὲν ἄνδρες ἀποθανοῦμενοι παρεδόθησαν· Καίσαρι δὲ τῆς βουλῆς εἰδόντι πολλοὶ τῶν Κικέρων φρουρούντων τότε νέων γυναικὰ τὰ ἔφη συνδραμόντες ἐπέσχον. Ἀλλὰ Κουρίων τότε λέγεται τῇ τηβένῃ περιβαλὼν ὑπεξαγαγεῖν· αὐτὸς τε ὁ Κικέρων, ὥς οἱ νεανίσκοι προσέβλεψαν, ἀνανεῦσαι, φοβηθεὶς τὸν δῆμον, ἢ τὸν φόβον ὅλως ἄδικον καὶ παράνομον ἡγούμενος. Τοῦτο μὲν οὖν οὐκ οἶδα ὅπως ὁ Κικέρων, εἴπερ ἦν ἀληθὲς, ἐν τῷ περὶ τῆς ὑπατείας οὐκ ἔγραψεν· αἰτίαν δ' εἶχεν ὥστερον, ὥς ἄριστα τῷ κριτῇ τότε παρῃχόντι κατὰ τοῦ Καίσαρος μὴ χρησάμενος, ἀλλ' ἀποδειλιάσας τὸν δῆμον, ἐπηρευθεὶς περιεχόμενον τοῦ Καίσαρος. Ὅς γε καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας, εἰς τὴν βουλὴν ἐπαλθόντος αὐτοῦ,

καὶ περὶ ὧν ἐν ὑποψίαις ἦν ἀπολογουμένου, καὶ περιπίπτοντος θορύβοις πονηροῖς, ἐπειδὴ πλείων τοῦ συνήθους ἐγίνετο τῇ βουλῇ καθιζομένην χρόνος, ἐπῆλθε μετὰ κραυγῆς καὶ περιέστη τὴν σύγκλητον, ἀπαιτῶν τὸν ἄνδρα, καὶ πειλὺν ἀφεῖναι. Διὸ καὶ Κάτων, φοβηθεὶς μάλιστα τὸν ἐκ τῶν ἀπόρων νεωτερισμὸν, οἱ τοῦ παντὸς ὑπέκκαυμα πλήθους ἦσαν, ἐν τῷ Καίσαρι τὰς ἐλπίδας ἔχοντες, ἔπεισε τὴν σύγκλητον ἀπονεῖμαι σιτηρέσιον αὐτοῖς ἔμμηνον, ἐξ οὗ δαπάνης μὲν ἑπτακόσiai πεντήκοντα μυριάδες ἐναιῦσιοι προσεγίνοντο τοῖς ἄλλοις ἀταλώμασι. Τὸν μὲντοι μέγαν ἐν τῷ παρόντι φόβον ἰσθίεις περιφανῶς τὸ πολίτευμα τοῦτο, καὶ τὸ πλείστον ἀπέρρηξε τῆς Καίσαρος-δυνάμεως καὶ διευκένδωσεν ἐν καιρῷ, στρατηγεῖν μέλλοντος, καὶ φοβερωτέρου διὰ τὴν ἀρχὴν ὄντος.

ΙΧ. Οὐ μὴν ἀπέβητε ταραχῶδες ἀπ' αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ τύχη τις ἄχαρις τῷ Καίσαρι συνηνέχθη περὶ τὸν οἶκον. Πόπλιος Κλώδιος ἦν ἀνὴρ γένει μὲν εὐπατρίδης, καὶ πλούτῳ καὶ λόγῳ λαμπρὸς, ὕβρει δὲ καὶ θρασύτητι τῶν ἐπὶ βδελυρίᾳ περιβοήτων οὐδενὸς δεύτερος. Οὗτος ἦρα Πομπηΐας, τῆς Καίσαρος γυναικὸς, οὐδ' αὐτῆς ἀκούσης. Ἀλλὰ φυλακαὶ τε τῆς γυναικωνίτιδος ἀκριβεῖς ἦσαν, ἥ τε μήτηρ τοῦ Καίσαρος, Ἀδελφία, γυνὴ σώφρων, περιέπουσα τὴν νόμφην αἰὶ, χαλεπὴν καὶ παρακεκινδυνευμένην αὐτοῖς ἐποίει τὴν ἔντευξιν. Ἔστι δὲ Ῥωμαίοις θεὸς, ἦν Ἀγαθήν ὀνομάζουσιν, ὥσπερ Ἕλληνας Γυναικείαν.

Καὶ Φρύγες μὲν οἰκιοῦμενοι, Μίδα μητέρα, τοῦ βασιλέως, γενέσθαι φασί, Ῥωμαῖοι δὲ νύμφην Δρυάδα, Φαῦνῳ συνοικήσασαν, Ἕλληνες δὲ τῶν Διονύσου μητέρων τὴν ἄρρητον. Ὄθεν ἀμπελίνους τε τὰς σκηναὺς κλήμασιν ἐορτάζουσαι κατερέφουσι, καὶ δρυάκων ἱερὸς παρακαθίδρυται τῇ θεῷ κατὰ τὸν μῦθον. Ἄνδρα δὲ προσελθεῖν οὐ θέμις, οὐδ' ἐπὶ τῆς οἰκίας γενέσθαι, τῶν ἱερῶν δογμαζομένων. Αὐταὶ δὲ καθ' ἑαυτὰς αἱ γυναῖκες πολλὰ τοῖς Ὀρφικοῖς ὁμολογοῦντα θρᾶν λέγονται περὶ τὴν ἱερουργίαν. Ὅταν οὖν ὁ τῆς ἐορτῆς καθήκη χρόνος, ὑπατεύοντος, ἢ στρατηγοῦντος ἀνδρὸς, αὐτὸς μὲν ἐξίσταται, καὶ πᾶν τὸ ἄρρεν· ἢ δὲ γυνὴ τὴν οἰκίαν παραλαβοῦσα διακρομεῖ, καὶ τὰ μέγιστα γήκτωρ τελεῖται, παιδῖα ἀναμειγμένης ταῖς παννυχίαι, καὶ μουσικῆς ἄμα πολλῆς παρούσης.

Χ. Ταύτην τότε τὴν ἐορτὴν τῆς Πομπηΐας ἐπιτελοῦσης, ὁ Κλώδιος οὕτω γενεῶν, καὶ διὰ τοῦτο λήσειν οἰόμενος, ἐσθῆτα καὶ σκευὴν ψαλτρίας ἀναλαβὼν ἐχώρει, νύξῃ γυναικὶ τὴν ὄψιν ἰοικώς. Καὶ ταῖς θύραις ἐπιτιχῶν ἀνωγμέναις, εἰσῆχθη μὲν ἀδελῶς ὑπὸ τῆς συνειδυίας θεραπαινίδος· ἐκείνης δὲ προδραμούσης, ὡς τῇ Πομπηΐᾳ φράσειε, καὶ γενομένης διατριβῆς, περιμένειν μὲν, ὅπου κατελείφθη, τῷ Κλώδιῳ μὴ κατεροῦντι, πλανωμένῳ δ' ἐν οἴκῳ μεγάλη, καὶ περιφιύγοντι τὰ φῶτα, προσπεσούσα τῆς Αὐρηλίας ἀκόλουθος, ὡς δὴ γυνὴ γυναῖκα παιζειν προὔκαλῆτο· καὶ μὴ βουλόμενον, εἰς τὸ μέσον

εἶλκε, καί, τίς ἔστι καὶ πόθιν, ἐπυνθάπτο. Τοῦ
 δὲ Κλωδίου φήσαντος, ἄβραν περιμένειν Πομπητίας,
 αὐτὸ τοῦτο καλουμένην, καὶ τῇ φωνῇ γενομένου
 καταφανούς, ἥ μὲν ἀκόλουθος εὐθὺς ἀπαπήδησε
 κραυγῇ πρὸς τὰ φῶτα καὶ τὸν ὄχλον, ἄνδρα πεφω-
 ραέναι βοῶσα. Τῶν δὲ γυναικῶν διαπιοθηθεῖσων,
 ἡ Αὐρηλία τὰ μὲν ὄργια τῆς θεοῦ κατέπαυσε καὶ
 συνεκάλυψε, αὐτὴ δὲ τὰς θύρας ἀποκλείσαι κε-
 λεύσασα, περιήει τὴν οἰκίαν ὑπὸ λαμπάδων, ζη-
 τοῦσα τὸν Κλώδιον. Εὐρίσκειται δ' εἰς οἶκημα παι-
 δίσκης, ἣ συνεισῆλθε, καταπεφευγώς· καὶ γινόμε-
 νος φανερὸς ὑπὸ τῶν γυναικῶν ἐξελαύνεται διὰ τῶν
 θυρῶν. Τὸ δὲ πρῶγμα καὶ νυκτὸς εὐθὺς αἱ γυναῖ-
 κες ἀπιοῦσαι τοῖς αὐτῶν ἔφραζον ἀνδράσι· καὶ μεθ'
 ἡμέραν ἔχωρει διὰ τῆς πόλεως ὁ λόγος, ὡς ἀθέ-
 σμοις ἐπικειρημένος τοῦ Κλωδίου, καὶ δίκην οὐ
 τοῖς ὑβρισμένοις μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ πόλει καὶ τοῖς
 θεοῖς ὀφείλοντος. Ἐγράψατο μὲν οὖν τὸν Κλώδιον
 εἰς τῶν δημάρχων ἀσιβείας, καὶ συνέστησαν ἐπ' αὐ-
 τὸν οἱ δυνατώτατοι τῶν ἀπὸ τῆς βουλῆς, ἄλλας τε
 δεινὰς ἀσελγείας καταμαρτυροῦντες, καὶ μοιχείαν
 ἀδελφῆς, ἥ Λευκούλλῃ συνακῆκει. Πρὸς δὲ τὰς
 τούτων σπουδαῖς ὁ δῆμος ἀντιτάξας ἑαυτὸν, ἤμυνε
 τῷ Κλωδίῳ, καὶ μέγα πρὸς τοὺς δικαστὰς ὄφελος
 ἦν, ἐκπεπληγμένους καὶ δεδοικότας τὸ πλῆθος. Ὁ
 δὲ Καῖσαρ ἀπεπέμψατο μὲν εὐθὺς τὴν Πομπητίαν·
 μάρτυς δὲ πρὸς τὴν δίκην κληθεὶς, οὐδὲν ἔφη τῶν
 λεγομένων κατὰ τοῦ Κλωδίου γινώσκειν. Ὡς δὲ,

τοῦ λόγου παραδίδου φανέντος, ὁ κατήγορος ἡρώτη-
σε· „Πῶς οὖν ἀπ' πέμψω τὴν γυναῖκα;“ „Οἱ (ἔφη)
τὴν ἐμὴν ἤξιον μὴδ' ὑπονοήθῃται.“ Ταῦτα οἱ μὲν
οὕτω φρονοῦντα τὸν Καίσαρα λέγουσιν εἰπεῖν, ὃ
δὲ τῷ δήμῳ χαριζόμενον ὠρμημένῳ σώζειν τὸν Κλώ-
διον. Ἀποφεύγει δ' οὖν τὸ ἔγκλημα, τῶν πλείωτων
δικαστῶν συγκειχυμένας τοῖς γράμμασι τὰς γνώμας
ἀποδόντων, ὅπως μῆτε παρακινδυνεύσωσιν ἐν τοῖς
πολλοῖς καταψηφισάμενοι, μῆτε ἀπολύσαντες ἀδο-
ξήσωσι παρὰ τοῖς ἀρίστοις.

XI. Ὁ δὲ Καῖσαρ, εὐθύς ἀπὸ τῆς στρατηγίας
τῶν ἐπαρχιῶν τὴν Ἰβηρίαν λαβὼν, ὡς ἦν δυσδι-
θιτον αὐτῷ τὸ περὶ τοὺς δανειστὰς, ἐνοχλοῦντας
ἐξόντι καὶ καταβοῶντας, ἐπὶ Κράσσον κατέφυγε
πλουσιώτατον ὄντα Ῥωμαίων, δειόμενον δὲ τῆς Καί-
σαρος ἀμῆς καὶ θειρότητος ἐπὶ τὴν πρὸς Πομπή-
ϊον ἀντιπολιτείαν. Ἀναδεξαμένου δὲ τοῦ Κράσσου
τοὺς μάλιστα χαλεποὺς καὶ ἀπαραιτήτους τῶν δα-
νειστῶν, καὶ διαγγυήσαντος ὀντακοσίων καὶ τριά-
κοντα ταλάντων, οὕτως ἐξῆλθεν ἐπὶ τὴν ἐπαρχίαν.
Λέγεται δὲ, τῆς Ἀλπίος ὑπερβαλόντος αὐτοῦ, καὶ
κολίχτιόν τι βαρβαρικὸν, οἰκούμενον ὑπ' ἀνθρώπων
παντάπασιν ὀλίγων καὶ λυπρὸν, παρερχομένου, τοὺς
ἐταίρους ἅμα γέλωτι καὶ μετὰ παιδιᾷ· „Ἦπου (φά-
ται) πάντα ὅθ' εἰνός εἰσιν ὑπὲρ ἀρχῶν φιλοτιμίαι;
καὶ περὶ πρωτείων ἁμίλλαι, καὶ φθόνοι τῶν δυνα-
τῶν πρὸς ἀλλήλους;“ Τὸν δὲ Κρίσαρ σπουδάζαντα
πρὸς αὐτοὺς εἰπεῖν· „Εγὼ μὲν ἐβουλόμην παρὰ τοῦ-

ταῖς εἶναι μᾶλλον πρότερος, ἢ παρὰ Ῥωμαίοις δευ-
τερος;“ Ὁμοίως δὲ πάλιν ἐν Ἰβηρίᾳ, σχολῆς οὔσης,
ἀναγινώσκοντά τι τῶν περὶ Ἀλεξάνδρου γεγραμμέ-
νων, σφόδρα γενέσθαι πρὸς αὐτῷ πολὺν χρόνον,
εἶτα καὶ δακρῦσαι· τῶν δὲ φίλων θαυμασάντων τὴν
αἰτίαν, εἰπεῖν· „Ὅν δοκεῖ ὑμῖν ἄξιον εἶναι λύπης, εἰ
τηλικοῦτος μὲν ὢν Ἀλέξανδρος, ἔθνῶν τοσούτων ἐβα-
σίλευεν, ἐμοὶ δὲ λαμπρὸν οὐδὲν οὕτω πέπραχται;“

XII. Τῆς γοῦν Ἰβηρίας ἐπιβὰς, εὐθύς ἦν ἐνερ-
γὸς, ὥσθ' ἡμέραις ὀλίγαις δέκα σπείρας συναγαγεῖν
πρὸς ταῖς πρότερον οὔσαις εἴκοσι· καὶ στρατεύσας
ἐπὶ Καλλαϊκοὺς καὶ Λουσιτανοὺς, κρατῆσαι, καὶ
προελθεῖν ἄχρι τῆς ἕως θαλάσσης, τὰ μὴ πρότερον
ὑπακούοντα Ῥωμαίοις ἔθνη καταστρεφόμενος. Θέ-
μενος δὲ τὰ τοῦ πολέμου καλῶς, οὐ χεῖρον ἐβρά-
βευε τὰ τῆς εἰρήνης, ὁμόνοιάν τε ταῖς πόλεσι κα-
θιστάς, καὶ μάλιστα τὰς τῶν χρεωφειλετῶν καὶ δα-
νειστῶν ἰώμενος διαφορὰς. Ἐίαξε γὰρ τῶν προσιών-
των τοῖς ὀφείλουσι καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν δύο μὲν
μέρη τὸν δανειστὴν ἀναιρεῖσθαι, τῷ δὲ λοιπῷ χρη-
σθαι τὸν δεσπότην, ἄχρις ἂν οὕτως ἐκλυθῇ τὸ δά-
νειον. Ἐπὶ τοῦτοις εὐδοκιμῶν, ἀπηλλάγη τῆς ἐπαρ-
χίας, αὐτὸς τε πλοῦσις γεγωνὸς, καὶ τοὺς στρα-
τιώτας ὠφελικῶς ἀπὸ τῶν στρατηγιῶν, καὶ προσ-
ηγχορευμένος αὐτοκράτωρ ὑπ' αὐτῶν.

XIII. Ἐπεὶ δὲ τοὺς μὲν μνημένους θύλακτον
ἕως διατρίβειν ἔδει, τοὺς δὲ μετιόντας ὑπατεῖαν πα-
ρόντας ἐν τῇ πόλει τοῦτο πράττειν, ἐν τοιαύτῃ γε-

γονῶς ἀντινομίαι, καὶ πρὸς αὐτὰς τὰς ὑπατικὰς ἀφί-
γμετος ἀρχαιοφιλίας, ἐπεμψε πρὸς τὴν σύγκλητον, αἰ-
τούμενος αὐτῷ δοθῆναι παραγγέλλειν εἰς θτατείαν
ἀπόντι διὰ τῶν φίλων. Κάϊωνος δὲ πρῶτον μὲν
ἰσχυριζομένου τῷ νόμῳ πρὸς τὴν ἀξίωσιν, εἶτα, ὥς
ἴωρα πολλοὺς τετραπευμένους ὑπὸ τοῦ Καίσαρος,
ἰκροῦσαντος τῷ χρόνῳ τὸ πρᾶγμα, καὶ τὴν ἡμέραν
ἐν τῷ λέγειν κατατρίψαντος, ἔγνω τὸν Θρίαμβον
ἀφείς ὁ Καῖσαρ ἔχισθαι τῆς ὑπατικῆς· καὶ παρὰ
τῶν εὐθὺς, ὑποδύεται πολίτευμά τι πάντα· ἀν-
θρώπους ἐξαπατήσαν πλὴν Κάϊωνος. Ἦν δὲ τοῦτο
διαλλαγὴ Πομπηίου καὶ Κράσσου, τῶν μέγιστον ἐν
τῇ πόλει δυναμένων· οὓς συναγαγὼν ὁ Καῖσαρ εἰς
φιλίαν ἐκ διαφορᾶς, καὶ τὴν ἀπ' ἀμφοῖν συνενεγκά-
μενος ἰσχὺν εἰς ἑαυτὸν, ἔργῳ φιλάνθρωπον ἔχοντι
προσηγορίαν ἔλαθε μεταστήσας τὴν πολιτείαν. Οὐ
γὰρ, ὥς οἱ πλεῖστοι νομίζουσιν, ἡ Καίσαρος καὶ
Πομπηίου διαφορὰ τοὺς ἐμφυλίους ἀπειργάσαστο
πολέμους, ἀλλὰ μᾶλλον ἡ φιλία, συστάντων ἐπὶ
καταλύσει τῆς ἀριστοκρατίας τὸ πρῶτον, εἶτα οὕτω
καὶ πρὸς ἀλλήλους διαστάντων. Κάτωι δὲ, πολ-
λὰς τὰ μέλλοντα προθεσπίζοντι, περιῆν δυσκόλου
μὲν ἀνθρώπου τότε καὶ πολυπράγμονος, ὕστερον
δὲ φρονίμου μὲν, οὐκ εὐπνοῦς δὲ συμβούλου λα-
βεῖν δόξαν.

XIV. Οὐ μὲν ἀλλ' ὁ Καῖσαρ ἐν μίσῳ τῆς Κράσ-
σου καὶ Πομπηίου φιλίας δορυφορούμενος, ἐπὶ τὴν
ὑπατείαν προήχθη, καὶ λαμπρῶς ἀναγορευθεὶς μετὰ

Καλπουνίου Βίβλου, καὶ καταστάς εἰς τὴν ἀρχήν, εὐθύς ἐπέφερε νόμους οὐχ ὑπὸ τῷ προσήκοντι, ἀλλὰ δημάρχῳ τινὶ θρασυτάτῳ, πρὸς ἡδονὴν τῶν πολλῶν κληρονομίας τινὰς χώρας καὶ διαχομὰς εἰσηγούμενος. Ἐν δὲ τῇ βουλῇ τῶν καλῶν τε καὶ ἀγαθῶν ἀντικρουσάντων, πάλαι δέδμενος προφάσει, ἀνακραγὼν καὶ μαρτυρούμενος, ὥς εἰς τὸν δῆμον ἄκων ἐξελαύνοιτο, θεραπεύσων ἐκείνον ἐξ ἀνάγκης, ὕβρει καὶ χαλιπότητι τῆς βουλῆς, πρὸς αὐτὸν ἐξεπήδησε· καὶ περιστοιχόμενος ἔειπεν μὲν Κράσσον, ἔπειτα δὲ Πομπηϊόν, ἡρώτησεν, εἰ τοὺς νόμους ἐπαινοῖεν. Ἐπαινεῖν δὲ φασκόντων, παρεκάλει βοηθεῖν πρὸς τοὺς ἐνίστασθαι μετὰ ξιφῶν ἀπειλοῦντας. Ἐκείνοι δ' ὑπισχνόοντο. Πομπηϊὸς δὲ καὶ προσεπείπεν, ὥς ἀφίξοιτο πρὸς τὰ ξίφη μετὰ τοῦ ξίφους καὶ θυρεὸν κομίζων. Ἐπὶ τούτῳ τοὺς μὲν ἀριστοκρατικούς ἠνίασεν, οὐκ ἀξίαν τῆς περὶ αὐτὸν αἰδοῦς, οὐδὲ τῇ πρὸς τὴν σύγκλητον εὐλαβείᾳ πρέπουσάν, ἀλλὰ μανικὴν καὶ μειφικιώδη φωνὴν ἀκούσαντας· ὁ δὲ δῆμος ἦσθη. Καῖσαρ δὲ μειζόνως εἰς τῆς Πομπηϊοῦ δυνάμειος ἐπιδρατιόμενος, (ἦν γὰρ αὐτῷ Ἰουλίᾳ θυγάτηρ, ἐγγεγυνημένη Σερουίλιῳ Καίπιῳ) ταύτην ἐνεγγύησε Πομπηϊῷ· τὴν δὲ Πομπηϊοῦ τῷ Σερουίλιῳ δώσειν ἔφησεν, αὐτὸς αὐτὴν ἀνέγγυσεν οὖσαν, ἀλλὰ Φαύστῃ, τῇ Σύλλα παιδί, καθωμολογημένην. Ὀλίγῳ δ' ὕστερον Καῖσαρ ἡγάγετο Καλπουνίαν, θυγατέρα Πείσωνος, τὸν δὲ Πείσωνα κατέστησεν ὑπατὸν εἰς τὸ μέλλον. Ἐνταῦθα δὲ καὶ σφόδρὰ μαρτυρομένου Κάτωνος, καὶ

βοῶντος, οὐκ ἀνεκτὸν εἶναι, γάμοις διαμαστροπυ-
μένης τῆς ἑαυτοῦ μονίας, καὶ διὰ γυναικῶν εἰς ἐπαρχίας
καὶ στρατεύματα καὶ δυνάμεις ἀλλήλους ἀντισταγόν-
των. Ὁ μὲν οὖν συνάρχων τοῦ Καίσαρος, Βίβλος,
ἐπεὶ καλύων τοὺς νόμους οὐδὲν ἐπείραινεν, ἀλλὰ
πολλάκις ἐκινδοῦσε μετὰ Κάτωνος ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς
ἀποθανεῖν, ἔγκειτο ἄμενος οἴκοι τὸν τῆς ἀρχῆς χρό-
νον διατέλλει. Πλομπήϊος δὲ γῆμας, εὐθύς ἐνέπλησε
τὴν ἀγορὰν θύλων, καὶ συνεπεκύρου τῷ δήμῳ τοὺς
νόμους. Καίσαρι δὲ τὴν ἐκτὸς Ἀλπεων καὶ τὴν ἐκτὸς
ἅπασαν Κελτικὴν, προσθεὶς τὸ Ἰλλυρικὸν μετὰ ταγ-
μάτων τεσσάρων εἰς πάντα εἶπεν. Κάτωνα μὲν οὖν,
ἐπιχειρήσαντα τοῦτοις ἀντιλέγειν, ἀπῆγεν εἰς φυλα-
κὴν ὁ Καῖσαρ, οἰόμενος αὐτὸν ἐπικαλέσασθαι τοὺς
δημάρχους· ἐκείνου δ' ἀφώνου βαδίζοντος, ὄρων δὲ
Καῖσαρ οὐ μόνον τοὺς κρατίστους δυσφοροῦντας,
ἀλλὰ καὶ τὸ δημοτικὸν αἶδοι τῆς Κάτωνος ἀρετῆς
σιωπῇ καὶ μετὰ κατηφείας ἐπύθμενον, αὐτὸς ἐδεήθη
κρύφα τῶν δημάρχων ἐνδὲς ἀφελῆσθαι τὸν Κάτωνα.
Τῶν δ' ἄλλων συγκλητικῶν ὀλίγοι παντάπασιν αὐτῷ
συνήεσαν εἰς βουλὴν, οἱ δὲ λοιποὶ δυσχεραίνοντες
ἐκποδὼν ἦσαν. Εἰπόντος δὲ Κορσιδίου τινὸς τῶν
σφόδρα γερόντων, ὥς φοβοῦμνοι τὰ ὅπλα καὶ τοὺς
στρατιώτας οὐ συνέρχονται· „Τί οὖν (ἔφη ὁ Καῖσαρ)
οὐ καὶ σὺ ταῦτα δεδιώς οἴκουράς;“ καὶ ὁ Κορσιδίου
εἶπεν· „Ὅτι με ποιεῖ μὴ φοβεῖσθαι τὸ γῆρας· ὁ γὰρ
ἔτι λειπόμενος βίος οὐ πολλῆς, ὀλίγος ὢν, δεῖται
προνοίας.“ Ἀσχιστον δὲ τῶν τότε πολιτευμάτων ἔδο-

ξιν, ἐν τῇ Καίσαρος ὑπατείᾳ δῆμαρχον αἰρεθῆναι Κλωδίον ἰκτῖνον, ὑφ' οὗ τὰ περὶ τὸν γάμον καὶ τὰς ἀπορρήτους παρενομήθη παννυχίδα. Ἠιρέθη δ' ἐπὶ τῇ Κικέρωνος καταλύσει· καὶ Καῖσαρ οὐ πρότερον ἐξῆλθεν ἐπὶ τὴν στρατείαν, ἣ καταστασιάζουσι Κικέρωνα μετὰ Κλωδίον, καὶ συνεβαλεῖν ἐκ τῆς Ἰταλίας.

XV. Τεταῦτα μὲν οὖν λέγεται γενέσθαι τὰ πρὸ τῶν Γαλατικῶν. Ὁ δὲ τῶν πολέμων, οὓς ἐπολέμησε μετὰ ταῦτα, καὶ τῶν στρατειῶν, αἷς ἡμερώσατο τὴν Κελτικὴν, χρόνος, ὥσπερ ἄλλην ἀρχὴν λαρόντος αὐτοῦ, καὶ καταστάντος εἰς ἑτέραν τινα βίαν καὶ πραγμάτων καινῶν ὁδόν, οὐκ ἔστιν ὅτου τῶν μάλιστα τεθαύμασμένων ἐφ' ἡγεμονία καὶ μεγίστων γεγονότων ἀπολείποντά πολέμιστὴν καὶ στρατηλάτην ἀπέδειξεν αὐτόν· ἀλλ' εἴτε Φαβίους καὶ Σκιπίωνας καὶ Μετέλλους καὶ τοὺς κατ' αὐτὸν, ἢ μικρόν ἔμπροσθεν αὐτοῦ, Σύλλαν καὶ Μάριον, ἀμφοτέρους τε Λευκούλλους, ἢ καὶ Πομπηῖον αὐτόν, οὗ κλέος ὑπουργάνιον ἦν· οὗτε πάντοτε περὶ πόλεμον ἔρεττης, παρὰ βάλαι τις, αἱ Καίσαρος ὑπερβάλλουσι πράξεις, τὸν μὲν χαλεπώητι τόπων, ἐν οἷς ἐπολέμησε, τὸν δὲ μεγέθει χώρας, ἣν προσεκλήσατο, τὸν δὲ πλήθει καὶ βίᾳ πολεμίων, οὓς ἐνίκησε, τὸν δ' ἀποπείσας καὶ ἀπιστίας ἡθῶν, ἃ καθωμάλισε, τὸν δ' ἐπιεικείᾳ καὶ προχόητι πρὸς τοὺς ἀλισκομένους, τὸν δὲ δώροις καὶ χάρισι πρὸς τοὺς συστρατευομένους, πάντας δὲ τῷ πλείωτος μεμαχῆσθαι μάχας, καὶ πλεί-

συνεῖν ἀντισταθέντων. Ἐπεὶ γὰρ οὐδὲ δέκα πολεμήσας περὶ Γαλατίας, πόλεις μὲν ὑπὲρ ὀκτακοσίας κατὰ κράτος εἶλεν, ἔθνη δ' ἐχειρώσατο τριακόσια· μυριάσι δὲ παραταξάμενος κατὰ μέρος τριακοσίαις, ἑκατὸν μὲν ἐν χειρὶ διέφθειρεν, ἄλλας δὲ τοσαύτας ἐξώγησεν.

XVI. Εὐνοίᾳ δὲ καὶ προθυμίᾳ στρατιωτῶν ἐχρήσατο τοσαύτη περὶ αὐτὸν, ὥστε τοὺς ἐτέρων μηδὲν ἐν ταῖς ἄλλαις στρατείαις διαφέροντας, ἀμάχους καὶ ἀνυποστάτους φέρεσθαι πρὸς πᾶν δαίνον ὑπὲρ τῆς Καίσαρος δόξης. Οἷός ἦν τοῦτο μὲν Ἀχιλλεύς, ὃς ἐν τῇ περὶ Μασσαλίαν ναυμαχίᾳ, νικῶς πολεμίας ἐπιβεβηκώς, τὴν μὲν δεξιὰν ἀπεκόπη χεῖρα μαχαίρᾳ, τῇ δ' ἀριστερᾷ τὸν θυρεὸν δὴκ ἄφῃκεν, ἀλλὰ τυπὼν εἰς τὰ πρόσωπα τοὺς πολεμίους, ἀπέστρεψε πάντας, καὶ τοῦ σκάφους ἐπικράτησε· τοῦτο δὲ Κάσσιος Σκεύης, ὃς ἐν τῇ περὶ Δυρράχιον μάχῃ τὸν ὀφθαλμὸν ἐκκοπεῖς τοξεύματι, τὸν δ' ὤμον ὑρσῶ καὶ τὸν μηρὸν ἐτέρῳ διεληλαμένος, τῷ δὲ θυρεῷ βελῶν ἑκατὸν καὶ τριάκοντα πληγὰς ἀναδεδεγμένος, ἐκάλει τοὺς πολεμίους, ὥς παραδώσων ἑαυτὸν. Δυσὶν δὲ προσιδόντων, τοῦ μὲν ἀπέκοψε τὸν ὤμον τῇ μαχαίρᾳ, τὸν δὲ κατὰ τοῦ προσώπου πατάξας ἀπέστρεψεν· αὐτὸς δὲ διεσώθη, τῶν οἰκίων περισχόντων. Ἐν δὲ Βρεττανίᾳ τῶν πολεμίων εἰς τόπον ἐλώδη καὶ μεστὸν ὕδατος ἐμπισοῦσι τοῖς πρώτοις ταξιαρχαῖς ἐπιθεμένων, στρατιωτῆς, Καίσαρος αὐτοῦ τὴν μάχην ἐφορῶντος, ὠσάμενος εἰς μέσους, καὶ πολλὰ

καὶ περίοπτα τόλμης ἀποδεικνύμενος ἔργα, τοὺς μὲν ταξιδάρχους ἔσωσε, τῶν βαρβάρων φυγόντων, αὐτὸς δὲ χαλεπῶς ἐπὶ πᾶσι διαβαίνων, ἑρρίψεν ἑαυτὸν εἰς ρεύματα τελευτωδῆ, καὶ μόλις ἄνευ τοῦ θυρεοῦ, τὰ μὲν νηχόμενος, τὰ δὲ βαδίζων, διεπέρασε. Θανμαζόντων δὲ τῶν περὶ τὸν Καίσαρα, καὶ μετὰ χαρᾶς καὶ κραυγῆς ἀπαντῶντων, αὐτὸς αὖ μάλα κατηφῆς καὶ διδακνυμῖνος προσέειπε τῷ Καίσαρι, συγγνώμην αἰτούμενος ἐπὶ τῷ προέσθαι τὸν θυρεόν. Ἐν δὲ Λιβύῃ ταῦν ἔχοντες οἱ περὶ Σηπίωνα Καίσαρος, ἐν ᾗ Γρανίος Πέτρων ἐπέπλη, ταμίης ἀποδιδαιγμέτος, τοὺς μὲν ἄλλους ἐποιοῦντο λείαν, τῷ δὲ ταμίᾳ διδόναι τὴν σπηρίαν ἔφασαν. Ὁ δ', εἰπὼν, ὅτι τοῖς Καίσαρος στρατιώταις οὐ λαμβάνειν, ἀλλὰ διδόναι σπηρίαν ἔθος ἐστίν, ἑαυτὸν τῷ ἔφει πατάξας ἀνείλεν.

XVII. Τὰ δὲ τοιαῦτα λήματα καὶ τὰς φιλοτιμίας αὐτὸς ἀνέθρεψε καὶ κατεσκεύασε Καῖσαρ, κρῶτον μὲν τῷ χαρίζεσθαι καὶ τιμᾶν ἀφειδῶς, ἐνδεικνύμενος, ὅτι τὸν πλοῦτον οὐκ εἰς τρυφᾶς ἰδίας, οὐδέ τινος ἡδοναθείας ἐκ τῶν πολέμων ἀθροίζει, κοινὰ δ' ἄθλα τῆς ἀνδραγαθείας παρ' αὐτῷ φυλασσόμενα ἀπόκειται· καὶ μέττισιν ἐκείνῳ τοῦ πλουτεῖν, ὅσα τοῖς ἄξις τῶν στρατιωτῶν δίδωσιν. ἔπειτα τῷ πάντα μὲν κίνδυνον ἐκὼν ὑφίστασθαι, πρὸς μηδένᾳ δὲ τῶν πόρων ἀπαγορεύειν. Τὸ μὲν οὖν φιλοκίνδυνον οὐκ ἐθαύμαζον αὐτοῦ διὰ τὴν φιλοτιμίαν· ἡ δὲ τῶν πόρων ὑπομονή, παρὰ τὴν τοῦ σώματος δύνα-

μιν ἐγκαρτερεῖν δοκούντος, ἐξέπληττεν· ὅτε καὶ τὴν
 ἔξιν ὧν ἰσχνός, καὶ τὴν σάρκα λευκὴ καὶ ἀπαλὴς,
 καὶ περὶ τὴν κεφαλὴν πουσώδης, καὶ τοῖς ἐπιληπτι-
 κοῖς ἔνοχος, ἐν Κορδύβῃ πρῶτον αὐτῷ τοῦ πάθους,
 ὡς λέγεται, τούτου προσπίδοντος, οὐ μαλακίᾳς ἐποιή-
 σατο τῇ ἀρρώστια πρὸφασιν, ἀλλὰ θρασυαίαν τῆς
 ἀρρώστιας τὴν στρατίαν, ταῖς ἀγύτοις ὁδοιπορίαις,
 καὶ ταῖς ἐντίλαις διαίταις, καὶ τῇ θυραυλίᾳ ἐνδελεχῶς
 καὶ ταλαιπωρεῖν ἀπομαχόμενος τῷ πάθει, καὶ τὸ σῶμα
 φρουρῶν δυσάλωτον. Ἐκοιμᾶτο μὲν γὰρ τοὺς πλείστους
 ὕπνους ἐν ὀρήμασιν, ἢ φορείοις, εἰς πρᾶξιν τὴν ἀνά-
 πνυσιν κατατιθέμενος· ὥχεται δὲ μεθ' ἡμέραν ἐπὶ
 τῇ φρουρίᾳ καὶ τὰς πόλεις καὶ τοὺς χάρακας, ἐνὸς
 αὐτοῦ συγκαθημένου παιδός, τῶν ὑπογράφειν ἅμα
 διώκοντος εἰθισμένων, ἐνὸς δ' ἐξόπισθαι ἐπιστηκώ-
 τος στρατιώτου, ξίφος ἔχοντος. Συντόμως δ' ἤλαν-
 νεν οὕτως, ὥστε τὴν πρώτην ἔξοδον ἀπὸ Ῥώμης
 ποιησάμενος, ὀγδοαῖος ἐπὶ τῷ Ῥοδανὸν ἐλθεῖν. Τὸ
 μὲν οὖν ἱππεύειν ἐκ παιδός ἦν αὐτῷ ῥάδιον· εἶδε-
 στο γὰρ εἰς τοῦπλάσι τὰς χεῖρας ἀπάγων, καὶ τῷ
 νώτῳ περιπλέκων, ἀνὰ κράτος ἐκύνειν τὸν ἵππον.
 Ἐν ἐκείνῃ δὲ τῇ στρατείᾳ προειξήσκησεν ἱππαζόμε-
 νος τὰς ἐπιστολάς ὑπαγορεύειν, καὶ δυεῖν ὁμοῦ γρά-
 φουσιν ἐξαρκεῖν· ὡς δ' Ὀππιδὸς φησι, καὶ πλείους.
 Λέγεται δὲ καὶ τὸ διὰ γραμμάτων τοῖς φίλοις ὁμι-
 λῖν Καίσαρα πρῶτον μηχανήσασθαι, τὴν κατὰ
 πρόσωπον ἔντευξιν ὑπὲρ τῶν ἐπειγόντων τοῦ καιροῦ
 διὰ τε πλῆθος ἀρχαίων καὶ τῆς πόλεως τὸ μέγεθος

μὴ περιμένοντος. Τῆς δὲ περὶ τὴν διαίταν εὐκολίας καὶ κῆνο ποιοῦνται σημεῖον, ὅτι, τοῦ δεσπνίζοντος αὐτὸν ἐν Μεδιολάνῳ ξένου, Οὐαλερίου Λέοντος, παφιδέντος ἀσπάραγον, καὶ μύρον ἀντ' ἐλαίου καταχέαντος, αὐτὸς μὲν ἀφελῶς ἔφαγε, τοῖς δὲ φίλοις δυσχεραίνουσιν ἐπέπληξεν. „Ἡρκει γάρ (ἔφη) τὸ μὴ χρῆσθαι τοῖς ἀπαρίσκουσιν· ὁ δὲ τὴν τοιαύτην ἀγροικίαν ἐξελέγχων, αὐτὸς ἐστὶν ἄγροικος.“ Ἐν ὁδῷ δὲ ποτε συνελασθεὶς ὑπὸ χειμῶνος εἰς ἔπαυλιν ἀνθρώπου πέρητος, ὡς οὐδὲν εὔρε πλεον οἰκήματος ἐνὸς γλισχρῶς ἔνα δέξασθαι δυναμένου, πρὸς τοὺς φίλους εἰπὼν, ὡς τῶν μὲν ἐντίμων παραχωρητέον εἶη τοῖς κρατίστοις, τῶν δ' ἀναγκαίων τοῖς ἀσθενεστάτοις, Ὅππιον ἐκίλευσεν ἀναπαύσασθαι· μετὰ δὲ τῶν ἄλλων αὐτὸς ἐν τῷ προστεγίῳ τῆς θύρας ἐκάθευδεν.

XVIII. Ἀλλὰ γὰρ ὁ μὲν πρῶτος αὐτῷ τῶν Κελτικῶν πολέμων πρὸς Ἑλβητιτῶν συνέστη καὶ Τιγυρινοὺς, οἱ τὰς αὐτῶν δώδεκα πόλεις καὶ κώμας τετρακοσίας ἐμπρήσαντες, ἐχώρουν πρὸς αὐτὸν διὰ τῆς ὑπὸ Ῥωμαίοις Γαλατίας, ὥσπερ πάλαι Κίμβροι καὶ Τεύτορες, οὔτε τέλμαν ἐκείνων ὑποδεέστεροι δοκοῦντες εἶναι, καὶ πληθὸς ὁμαλῶς τριάκοντα μὲν αἱ πᾶσαι μυριάδες ὄντες, εἴκοσι δ' αἱ μαχόμεναι μιᾶς δέουσαι. Τούτων Τιγυρινοὺς μὲν οὐκ αὐτὸς, ἀλλὰ Λαβηηνὸς πεμφθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, περὶ τὸν Ἀραρα ποταμὸν συνέτριψεν. Ἑλβητιτῶν δ' αὐτῷ πρὸς τινα πέλιν φίλην ἄγοντι τὴν στρατιάν, καθ' ἑδὼν

ἀπροσδοκήτως ἐπιθεμένων, φθάσας ἐπὶ χωρίον καρτερὸν κατέφυγε. Καπεῖ συναγαγὼν καὶ παρατάξας τὴν δύναμιν, ὡς ἵππος αὐτῷ προσήχθη· „Τούτῳ μὲν (ἔφη) νικήσας χρήσομαι πρὸς τὴν δίωξιν, νῦν δ' ἴωμεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους.“ καὶ πεζὸς ὁρμήσας ἐνέβαλε. Χρόνῳ δὲ καὶ χαλεπῶς ὠσάμενος τὸ μάχιμον, περὶ ταῖς ἀμάξαις καὶ τῷ χάρακι τὸν πλεῖστον ἔσχε πόνον, οὐκ αὐτῶν μόνον ὑφισταμένων ἐκεῖ καὶ μαχομένων, ἀλλὰ καὶ παῖδες αὐτῶν καὶ γυναῖκες ἀμυνόμεναι μέχρι θανάτου συγκατεκόπησαν, ὥστε τὴν μάχην μόλις εἰς μέσας νύκτας τελευτῆσαι. Καλῶ δὲ τῷ τῆς νίκης ἔργῳ κρεῖττον ἐπέθηκε, τὸ συνοικίσαι τοὺς διαφυγόντας ἐκ τῆς μάχης τῶν παρόντων βαρβάρων, καὶ καταναγκάσαι τὴν χώραν ἀναλαβεῖν, ἣν ἀπέλιπον, καὶ τὰς πόλεις, αἷς διεφθιραν, ὄντας ὑπὲρ δέκα-μυριάδας. Ἐπραξε δὲ τοῦτο, διδῶς, μὴ τὴν χώραν ἔρημον γενομένην οἱ Γερμανοὶ διαβάντες κατάσχωσι.

ΧΙΧ. Δεύτερον δὲ πρὸς Γερμανοὺς ἄντικρυς ὑπὲρ Κελτῶν ἐπολέμησε, καίτοι τὸν βασιλεῖα πρότερον αὐτῶν, Ἀριόβυστος, ἐν Ῥώμῃ σύμμαχον πεποιημένος· ἀλλ' ἦσαν ἀφόρητοι τοῖς ὑπηκόοις αὐτοῦ γέγονες, καὶ καιροῦ παραδόντος, οὐκ ἔν ἐδόκειν ἐπὶ τοῖς παροῦσιν ἀτρεμήσειν, ἀλλ' ἐπινεμήσασθαι καὶ καθέξιν τὴν Γαλατίαν. Ὅρῳ δὲ τοὺς ἡγεμόνας ἀποδειλιῶντας, καὶ μάλιστα ὅσοι τῶν ἐπιφανῶν καὶ νέων αὐτῷ συνεξῆλθον, ὡς δὴ τρυφῇ χρησόμενοι καὶ χρηματισμῷ τῇ μετὰ Καίσαρος στρα-

τείχε· συναγαγὼν εἰς ἐκκλησίαν, ἐκέλευσεν ἀπιέναι, καὶ μὴ κινδυνεύειν παρὰ γνώμην, οὕτως ἀνάνδρως καὶ μαλακῶς ἔχοντας· αὐτὸς δ' ἔφη τὸ δίκαιον τάγμα μόνον παραλαβὼν, ἐπὶ τοὺς βαρβάρους πορεύεσθαι, μήτε κρείττοσι μέλλων Κέλμων μάχεσθαι πολεμίοις, μήτ' αὐτὸς ὢν Μαρίου χείρων στρατηγός. Ἐκ τούτου τὸ μὲν δίκαιον τάγμα πρεσβεντάς ἐπεμψε πρὸς αὐτὸν, χάριν ἔχειν ὁμολογοῦντες· τὰ δ' ἄλλα τοὺς ἑαυτῶν ἐκάκιζον ἡγεμόνας· ὁρμῆς δὲ καὶ προθυμίας γενόμενοι πλήρεις ἅπαντες ἡκολούθησαν ὁδὸν ἡμερῶν πολλῶν, ἕως ἐν διακοσίοις τῶν πολεμίων σταδίοις κατιστρατοπέδευσαν. Ἦν μὲν οὖν ὅ, τι καὶ πρὸς τὴν ἔφοδον αὐτὴν ἐπέθραυστο, τῆς τολμῆς τοῦ Ἀριοβύστου. Γερμανοὶς γὰρ ἐπιθήσεσθαι Ῥωμαίους, ὧν ἐπερχομέναν οὐκ ἂν ἑδόκουν ὑπεριτῆναι, μὴ προσδοχήσας, ἐθαύμαζε τὴν Καίσαρος τόλμαν, καὶ τὸν στρατὸν ὥρα ιταραγμένον. Ἐπεὶ δὲ μάλλον αὐτοὺς ἡμβλυνε τὰ μαντεύματα τῶν ἱερῶν γυναικῶν, αἱ ποταμῶν δίναις προσβλέπουσαι, καὶ ὀνυμάτων ἐλγμοῖς καὶ ψόφοις τεκμαιρόμεναι προσθέσπιζον, οὐκ ἰῶσαι μάχην τίθεσθαι, πρὶν ἐπιλάμψαι νέαν σελήνην. Ταῦτα τῷ Καίσαρι πυνθανομένῳ, καὶ τοὺς Γερμανοὺς ἡσυχάζοντας ὁρῶντι, καλῶς ἔχειν ἔδοξεν ἀπροθύμοις οὖσιν αὐτοῖς συμβαλεῖν μάλλον, ἢ τὸν ἐκείνων ἀναμένοντα καιρὸν καθῆσθαι. Καὶ προσβολὰς ποιούμενος τοῖς ἐρῦμασι καὶ λόφοις, ἐφ' ὧν ἑστρατοπέδευον, ἐξηγρίαινε καὶ παρώξυνε καταβάντας πρὸς ὁργὴν διαγωνί-

εσθθαι. Γίνομάνης δὲ λαμπρῶς τροπῆς αὐτῶν, ἐπὶ σταδίοις τριακοσίοις ἄχρι τοῦ Ῥήνου διώξας, κατέπλησε τοῦτο πᾶν νεκρῶν τὸ πεδίον καὶ λαφύρων. Ἀριόβυστος δὲ, φθάσας μετ' ἄλλων, διηπάσκει τὸν Ῥήνον. Ἀριόμῶν δὲ νεκρῶν μυριάδας ὅκτω γενέσθαι λέγουσι.

XX. Ταῦτα διαπραξάμενος, τὴν μὲν δύναμιν ἐν Σηκουανδίς ἀπέλιπε διαχειμάσασσαν, αὐτὸς δὲ τοῖς ἐν Ῥώμῃ προσέχειν βουλόμενος, εἰς τὴν περὶ Πάδον Γαλατίαν κατέβη, τῆς αὐτῇ δεδομένης ἐπαρχίας οὖσαν. Ὁ γὰρ καλούμενος Ῥουβίκων ποταμὸς ἀπὸ τῆς ὑπὸ ταῖς Ἀλπεσι Κελτικῆς δρίζει τὴν ἄλλην Ἰταλίαν. Ἐνταῦθα καθ' ἡμῖνος ἐδημαγώγει, πολλῶν πρὸς αὐτὸν ἀφικνουμένων, διδοὺς, ὡς ἕκαστος δεηθείη· καὶ πάντας ἀποπέμπων, τὰ μὲν ἔχοντας ἤδη παρ' αὐτοῦ, τὰ δ' ἐλπίζοντας. Καὶ παρὰ τὸν ἄλλον δὲ πάντα τῆς στρατίας χρόνον ἐλάνθανε τὸν Πομπήϊον, ἐν μέρει νῦν μὲν τοὺς πολέμλους τοῖς τῶν πολιτῶν ὅπλοις καταστριφόμενος, νῦν δὲ τοῖς ἀπὸ τῶν πολεμίων χρήμασιν αἰφῶν τοὺς πολέτας καὶ χειροῦμενος. Ἐπεὶ δὲ Βέλγας ἤκουσε δυνατωτάτους Κελτῶν, καὶ τὴν τριτὴν ἀπάσης τῆς Κελτικῆς νεμομένους, ἀφειπῶναι, πολλὰς δὴ τινας μυριάδας ἐνόπλιον ἀνδρῶν ἡθροικίας, ἐπιστρέψας εὐθὺς ἐχώρει τάχει πολλῷ· καὶ πορθοῦσι τοὺς συμμάχους Γαλάτας ἐπιπεσὼν τοῖς πολεμίοις, τοὺς μὲν ἀθρουστάτους καὶ πλείστους αἰσχροῦς ἀγωνισαμένους τρεψάμενος διέφθειρεν, ὥστε καὶ λίμνας καὶ ποταμούς βαθεῖς τοῖς Ῥωμαίοις νεκρῶν πλήθει

περατοὺς γενέσθαι. Τῶν δ' ἀποστάντων οἱ μὲν παρωικῶνιοι πάντες ἀμαχί προσεχώρησαν· ἐπὶ δὲ τοῖς ἀγρωτάτοις καὶ μαχιμωτάτοις τῶν τῆδε, Νερβίου, ἐστράτευσεν, ὅπερ εἰς συμμιγῆς δρυμοὺς κατακνημένοι, γυναῖκας δὲ καὶ κτήσεις ἐν τινὶ βυθῷ τῆς ὕλης ἀπωτάτω-θέμενοι τῶν πολεμίων, αὐτοὶ τῇ Καίσαρι, ποιουμένῳ χάρακα, καὶ μὴ προσδεχομένῳ τηνικαῦτα τὴν μάχην, ἑξακισμῦριοι τὸ πλῆθος ὄντες, αἰφνιδίως προσέπεσον· καὶ τοὺς μὲν ἱππεῖς ἐτρέψαντο, τῶν δὲ ταγμάτων τὸ δωδέκατον καὶ τὸ ἑβδομον περισχόντες, ἅπαντας ἀπέκτειναν τοὺς ταξιάρχους. Εἰ δὲ μὴ Καῖσαρ ἀρπάσας τὸν θυρεὸν, καὶ διασχὼν τοὺς πρὸ αὐτοῦ μαχομένους, ἐνέβαλε τοῖς βαρβάροις, καὶ ἀπὸ τῶν ἄκρων τὸ δέκατον κινδυνεύοντος αὐτοῦ κατέδραμε, καὶ διέκοψε τὰς τάξεις τῶν πολεμίων, οὐδεὶς ἂν δοκίῃ περιγενέσθαι. Νῦν δὲ τῇ Καίσαρος τόλμῃ τὴν λεγομένην ὑπὲρ δύναμιν μάχην ἀγωνισάμενοι, τρέπονται μὲν οὐδ' ὥς τοὺς Νερβίους, κατακόπτοισι δ' ἀμυνομένους. Πεντακόσιοι γὰρ ἀπὸ μυριάδων ἐξ σωθῆναι λέγονται, βουλευταὶ δὲ τρεῖς ἀπὸ τετρακοσίων.

XXI. Ταῦτα ἡ σύγκλητος πυθομένη, πεντεκαίδεκα ἡμέρας ἐψηφίσατο θῦναι τοῖς θεοῖς, καὶ σφραγίζειν ἐορτάζοντας, ὅσας ἐπ' οὐδεμιᾷ νίκη πρότερον. Καὶ γὰρ ὁ κίνδυνος ἐφάνη μέγας, ἐθνῶν ἅμα ἰοσούτων ἀναρῶσαντων, καὶ τὸ νίκημα λαμπρότερον, ὅτι Καῖσαρ ἦν ὁ νικῶν, ἡ πρὸς ἐκείνον εὐνοία τῶν πολλῶν ἐποίει. Καὶ γὰρ αὐτὸς εὖ θέμενος τὰ κατὰ

τὴν Γαλατίαν, πάλιν ἐν τοῖς περὶ Πάδου χωρίοις
 διεχίμαζε, συσκειυζόμενος τὴν πόλιν. Οὐ γὰρ μό-
 νον οἱ τὰς ἀρχὰς παραγγέλλοντες, ἐκείνῳ χρώμενοι
 χορηγῶ, καὶ τοῖς παρ' ἐκείνου χρήμασι διαφθεί-
 ροντες τὸν δῆμον, ἀνηγορεύοντο, καὶ πᾶν ἱππεύον,
 ὃ τὴν ἐκείνου δύναμιν αὖξιν ἔμελλεν, ἀλλὰ καὶ τῶν
 ἐπιφανιστάτων ἀνδρῶν καὶ μεγίστων οἱ πλεῖστοι συν-
 ῆλθον πρὸς αὐτὸν εἰς Λούκαν, Πομπηϊὸς τε καὶ
 Κράσσος, καὶ Ἀππίος, ὁ τῆς Σαρδόνος ἡγεμὼν, καὶ
 Νέπωρ, ὁ τῆς Ἰβηρίας ἀνθύπατος· ὥστε ραβδούχους
 μὲν ἑκατὸν εἴκοσι γενέσθαι, συγκλητικούς δὲ πλείο-
 νας, ἢ διακοσίους. Βουλὴν δὲ θέμενοι, διεκρίθησαν
 ἐπὶ τούτοις· ὅτι Πομπηϊὸν μὲν καὶ Κράσσον ὑπά-
 τους ἀποδειχθῆναι. Καίσαρι δὲ χρήματα καὶ πεν-
 ταετίαν ἄλλην ἐπιμετρηθῆναι τῆς στρατηγίας· ὃ καὶ
 παραλογώτατον ἐφαίνεται τοῖς νούν ἔχουσιν. Οἱ γὰρ
 τοσαῦτα χρήματα παρὰ Καίσαρος λαμβάνοντες, ὥς
 οὐκ ἔχοντι διδόναι τὴν βουλὴν ἔπειθον, μῦλλον δ'
 ἠνάγκαζον ἐπιστένουσαν οἷς ἐψηφίζοντο, Κάτωτος
 μὲν οὐ παρόντος· ἐπέτηδες γὰρ αὐτὸν εἰς Κύπρον
 ἀποδιεπομπήσαντο· Φαωνίου δ', ὃς ἦν ζηλωτὴς Κά-
 τωτος, ὥς οὐδὲν ἐπέβαινεν ἀντιλέγων, ἐξαλλομένου
 διὰ θυρῶν, καὶ βοδίντος εἰς τὸ πλῆθος. Ἀλλὰ προσ-
 εἶχεν οὐδεὶς, τῶν μὲν Πομπηϊὸν αἰδανύμενων καὶ
 Κράσσον· οἱ δὲ πλεῖστοι, Καίσαρι χαριζόμενοι, καὶ
 πρὸς τὰς ἀπ' ἐκείνου ζῶντες ἐλπίδας ἠσύχαζον.

XXII. Τραπόμενος δ' αὖθις ὁ Καῖσαρ ἐπὶ τὰς
 ἐν τῇ Κελτικῇ δυνάμει, πολὺν καταλαμβάνει πόλε-

μον ἐν τῇ χώρᾳ, δύο Γερμανικῶν ἔθνων μεγάλων ἐπὶ κατακτήσει γῆς ἄρτι τὸν Ῥῆνον διαβιβηκότων· Οὐσίπας καλοῦσι τοὺς ἐτέρους, τοὺς δὲ Τεντερίδας. Περὶ δὲ τῆς πρὸς τοὺτους γενομένης μάχης ὁ μὲν Καῖσαρ ἐν ταῖς ἐφημερίαις γέγραπεν, ὥς οἱ βαρβάροι διαπρσιβεύμενοι πρὸς αὐτὸν, ἐν σπονδαῖς ἐπιθοῖντο καθ' ὁδόν, καὶ διὰ τοῦτο τρέψαιντο τοὺς αὐτοῦ, πεντακισχιλίους ὄντας ἵππεις, ὀπτακοσίοις τοῖς ἐκείνων μὴ προσδοκῶντας· εἴτα πέμψειαν ἐτέρους πρὸς αὐτὸν αὐθις ἑξαπατῶντας, οὓς κατασχὼν ἐπαγάγοι τοῖς βαρβάροις τὸ στρατεύμα, τὴν πρὸς οὕτως ἀπίστους καὶ παρασπόνδους πίστιν εὐήθειαν ἡγοῦμενος. Γανύσιος δὲ λέγει, Κάτωνα, τῆς βουλῆς ἐπὶ τῇ νίκῃ ψευδομένης ἑστιάς καὶ θυσίας, ἀποφῆναισθαι γνώμην, ὥς ἐκδοτέαν ἐστὶ τὸν Καῖσαρα τοῖς βαρβάροις, ἀφοσιουμένους τὸ παρασπόνδημα ὑπὲρ τῆς πόλεως, καὶ τὴν ἄρὰν εἰς τὸν αἴτιον τρέποντας. Τῶν δὲ διαβάντων αἱ μὲν κατακοπτεῖσαι τεσσαράκοντα μυριάδες ἦσαν· ὀλίγους δὲ τοὺς ἀποπεράσαντας αὐθις ὑπεδέξαντο Σούγαμβροι, Γερμανικὸν ἔθνος. Καὶ ταύτην λαβὼν αἰτίαν ἐπ' αὐτοὺς ὁ Κυῖσαρ, ἄλλως δὲ δόξης ἐφιέμενος καὶ τοῦ πρώτος ἀνθρώπων στρατῷ διαβῆναι τὸν Ῥῆνον, ἐγεφύρου πλάτος τε πολὺν ὄντα, καὶ καθ' ἐκείνο τοῦ πόρου μάλιστα πλημμυροῦντα, καὶ τραχὺν καὶ ῥοώδη, καὶ τοῖς καταφερομένοις στελέχεσι καὶ ξύλοις πληγὰς καὶ σπαραγμοὺς ἐνδιδόντα κατὰ τῶν ἐριδόντων τὴν γέφυραν. Ἀλλὰ ταῦτα πρᾶβόλοις ξύλων μεγάλων δια

τοῦ πόρου κατακτενηγόντων ἀναδεχόμενος, καὶ χαλινώσας τὸ προσκίπτιον ῥεῦμα τῇ ζεύγματι, πρίστωσι πάσης θάλαμα κρεῖττον ἐπέδειξαι, τὴν γέφυραν ἡμέραις δέκα συντελεσθῆσαν.

XXIII. Περαιώσας δὲ τὴν δύναμιν, οὐδενὸς ὑπαντίσσει τολμήσαντος, ἀλλὰ καὶ τῶν ἡγεμονικωτάτων τοῦ Γερμανικοῦ, Σουήβων, εἰς βαθεῖς καὶ ὑλώδεις ἀυλῶνας ἀνασκευασάμενων, πυσπολήσας μὲν τὴν τῶν πολεμίων, θαρρόντας δὲ τοὺς ἀεὶ τὰ Ῥωμαίων ἀσπαζομένους, ἀνιχώρησεν αὐθις εἰς τὴν Γαλατίαν, εἰκοσι δυεῖν δεούσας ἡμέρας ἐν τῇ Γερμανικῇ διατριφῶς. Ἡ δ' ἐπὶ τοὺς Βρετανοὺς στρατεία τὴν μὲν τέλμαν εἶχεν ὀνομαστήν· πρῶτος γὰρ εἰς τὸν ἑσπέριον Ἰσκιανθὸν ἐπέβη στόλερ, καὶ διὰ τῆς Ἀτλαντίδος θαλάττης, στρατὸν ἐπὶ πόλεμον κομίζων, ἔπλευσε καὶ νῆσον, ἀπιστουμένην ὑπὸ μεγέθους, καὶ πολλὴν ἔρις παμπέκλοις συγγραφεύσι παρασχοῦσαν, ὡς ὄνομα καὶ λόγος οὐ γενομένης, οὐδ' οὔσης, πέπλασται, κατασχεῖν ἐπιθέμενος, προήγαγεν ἔξω τῆς οἰκουμένης τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν.. Δις δὲ διαπλεύσας εἰς τὴν νῆσον ἐκ τῆς ἀντιπέρας Γαλατίας, καὶ μάχαις πολλαῖς κατέσας τοὺς πολεμίους μᾶλλον, ἢ τοὺς ἰδίους ὀφελήσας, (οὐδὲν γὰρ ὅ τι καὶ λαβεῖν ἦν ἄξιον ἀπ' ἀνθρώπων κακοβίων καὶ πενήτων) οὐχ, οἷον ἐβούλετο, τῇ πολέμῳ τέλος ἐπέθηκεν, ἀλλ' ὀμήρους λαβὼν παρὰ τοῦ βασιλέως, καὶ ταξάμενος φόρους, ἀπῆρξεν ἐκ τῆς νῆσου. Καὶ κατακυβάνει γραῦματι μέλλοντι διαπλεῖν πρὸς αὐτόν, ἀπὸ τῶν ἐν Ῥώ-

μη φίλων, δηλοῦντα τὴν τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ τελευ-
τὴν· ἐτελεύτα δὲ τίκτουσα παρὰ Πομπηίῳ. Καὶ μέ-
γα μὲν αὐτὸν ἔσχε Πομπηῖον, μέγα δὲ καὶ Καίσαρα
πένθος· οἱ δὲ φίλοι συνετιμωρήθησαν, ὥς τῆς ἐν εὐ-
φρήνῃ καὶ ὁμονοίᾳ τὰλλα νοσοῦσαν τὴν πολιτείαν φυ-
λασσούσης οἰκειότητος λελυμένης. Καὶ γὰρ τὸ βρέ-
φος εὐθύς, οὐ πολλὰς ἡμέρας μετὰ τὴν μητέρα δια-
ζῆσαν, ἐτελεύτησε. Τὴν μὲν οὖν Ἰουλίαν βίᾳ τῶν δη-
μάρχων ἀράμενον τὸ πλῆθος εἰς τὸ Ἄρειον ἤνευκα
πεδίον, καὶ καὶ κηδευθεῖσα κεῖται.

XXIV. Τοῦ δὲ Καίσαρος μεγάλῃν ἤδη τὴν δύνα-
μιν αὔσαν εἰς πολλὰ κατ' ἀνάγκην χειμᾶδια διελόν-
τος, αὐτοῦ δὲ πρὸς τὴν Ἰταλίαν, ὥσπερ εἰώθει, τρα-
πομένου, πάντα μὲν αἰεὶς ἀν' ὀρήγυντο τὰ τῶν Ἰτα-
λαίων, καὶ στρατοὶ μεγάλοι περιϊόντες, ἐξέκοπτον τὰ
χειμᾶδια, καὶ προσεμάχοντο τοῖς χαρακώμασι τῶν
Ῥωμαίων. Οἱ δὲ πλεῖστοι καὶ κράτιστοι τῶν ἀπο-
στάντων μετ' Ἀμβιβρίγος Κότιαν μὲν αὐτῷ στρατο-
πέδῳ καὶ Τιτούριον διέφθειραν· τὸ δὲ ὑπὸ Κικέρ-
ρωνι τάγμα μυριάσιν ἔξ περισχόντες ἐπολιόρχουν,
καὶ μικρὸν ἀπέλιπον ἡρξέναι κατὰ κράτος, συντε-
τρωμένων ἐπάντων, καὶ παρὰ δύναμιν ὑπὸ προθυ-
μίας ἀμυνομένων. Ὡς δ' ἠγγέλη ταῦτα τῷ Καίσαρι
μακρὰν ὄντι, ταχέως ἐπιστρέψας καὶ συναγαγὼν ἑπτα-
κιοχίλιους τοὺς σύμπαντας, ἠπέλγετο τὸν Κικέρωνα
τῆς πολιορκίας ἐξαιρησόμενος. Τοὺς δὲ πολιορκοῦν-
τας οὐκ ἔλαθεν, ἀλλ' ἀπήντων ὥς ἀναρπασόμενοι,
τῆς ὀλιγότητος καταφρονήσαντες. Κακῆϊνος ἐξαπα-

τῶν ὑπέφευγεν αἰεὶ, καὶ χωρία λαβὼν ἐπιτηδεύας ἔχοντα πρὸς πολλοὺς μαχομένῳ μετ' ὀλίγων, φράγνυται στρατόπεδον· καὶ μάχης ἔωχα τοὺς ἑαυτοῦ πάσης, ἀναγαγεῖν δὲ τὸν χάρακα καὶ τὰς πύλας ἰσοικοδομεῖν, ὡς δεδοικίας, ἡνάγκαζε, καταφρονηθῆναι στρατηγῶν· μέχρις οὗ σποράδην ὑπὸ θράσους προσβάλλοντας ἐπιξελθὼν ἐτρέψατο, καὶ πολλοὺς αὐτῶν διέφθειρε.

XXV. Τοῦτο τὰς πολλὰς ἀποστάσεις τῶν ἐνταῦθα Γαλατῶν κατεστόρισε, καὶ τοῦ χειμῶνος αὐτοῦ, ἐπιφοιτῶν τε πανταχόσε, καὶ προσέχων ὀξίως τοῖς νωτερισμοῖς. Καὶ γὰρ ἦκιν ἐξ Ἰταλίας ἀντὶ τῶν ἀπολωλότων αὐτῷ τρία τάγματα. Πομπηίου μὲν ἐκ τῶν ὑφ' αὐτοῖ δύο χεῖσαντος, ἐν δὲ νεοσβλήκτον ἐκ τῆς περὶ Πάδον Γαλατίας. Πόρρω δὲ τούτων αἱ πάλαι καταβεβλημέναι κρύφα καὶ νυρόμεναι διὰ τῶν δυνατωτάτων ἀνδρῶν ἐν τοῖς μαχιμωτάτοις γένεσιν ἀρχαὶ τοῦ μεγίστου καὶ κινδυνωδεστάτου τῶν ἐκεῖ πολέμων ἀνεφαίνοντο, ὥς θεῖσαι πολλῇ μὲν ἡλικίᾳ, καὶ πανταχόθεν ὅπλοις ἀθροισθεῖσαι, μεγάλοις δὲ πλούτοις εἰς ταῦτό συνερχθεῖσιν, ἰαχυραῖς δὲ πόλεσι, δυσεμβόλοις δὲ χώραις. Τότε δὲ χειμῶνος ὥρα, πάγοι ποταμῶν, καὶ νιφετοῖς ἀποκεκρυμμένοι ὄριμοί, καὶ πιδία χειμάρροισι ἐπιλεημνασμένα, καὶ πῃ μὲν ἀτέμνηστοι βύθῃ χιόνος ἀτραποί, πῃ δὲ δι' ἐλῶν καὶ ρευμάτων παρατριπομένων ἀσάφεια πολλῇ τῆς πορείας, παντάπασιν ἐδόκουν ἀνεπιχείρητα Καίσαρι τὰ τῶν ἀφισταμένων ποιεῖν. Ἀφιστήκει μὲν οὖν

μη φίλων, δηλοῦντα τὴν τῆς θυγατρὸς αὐτῶν τελευ-
τὴν· ἐτελεύτα δὲ τίκτουσα παρὰ Πομπηίῳ. Καὶ μέ-
γα μὲν αὐτὸν ἔσχε Πομπηῖον, μέγα δὲ καὶ Καίσαρα
πένθος· οἱ δὲ φίλοι συνεταράχθησαν, ὥς τῆς ἐν εἰ-
ρήνῃ καὶ ὁμονοίᾳ τὰλλα νοσεύσαν τὴν πολιτείαν φυ-
λασσούσης οἰκειότητος λελυμένης. Καὶ γὰρ τὸ βρέ-
φος εὐθύς, οὐ πολλὰς ἡμέρας μετὰ τὴν μητέρα δια-
ζῆσαν, ἐτελεύτησε. Τὴν μὲν οὖν Ἰουλίαν βίᾳ τῶν δη-
μάρχων ἀράμενον τὸ πλῆθος εἰς τὸ Ἄρειον ἤνεγκαι
πιδίον, καὶ καὶ κηδευθεῖσα κῆται.

XXIV. Τοῦ δὲ Καίσαρος μεγάλῃν ἤδη τὴν δύνα-
μιν αὔσαν εἰς πολλὰ κατ' ἀνάγκην χειμάρδια διελόν-
τος, αὐτοῦ δὲ πρὸς τὴν Ἰταλίαν, ὥσπερ εἰώθει, τρα-
πομένον, πάντα μὲν αἰτίαις ἀν' ὁρήγνυτο τὰ τῶν Γα-
λατῶν, καὶ στρατοὶ μεγάλοι περιϋδόντες, ἐξέκοπτον τὰ
χειμάρδια, καὶ προσεμάχοντο τοῖς χαρακώμασι τῶν
Ῥωμαίων. Οἱ δὲ πλεῖστοι καὶ κράτιστοι τῶν ἀπο-
στάντων μετ' Ἀμβιδόριος Κότιαν μὲν αὐτῷ στρατο-
πέδῳ καὶ Τιτούριον διέφθειραν· τὸ δὲ ὑπὸ Κικέρ-
ωνι τάγμα μυριάσιν ἐξ περισχόντες ἐπολιόρκουν,
καὶ μικρὸν ἀπέλιπον ἡρηκέναι κατὰ κράτος, συντε-
τρωμένον ἐπάντων, καὶ παρὰ δύναμιν ὑπὸ προθυ-
μίας ἀμυνομένων. Ὡς δ' ἠγγέλη ταῦτα τῷ Καίσαρι
μακρὰν ὄντι, ταχέως ἐπιστρέψας καὶ συναγαγὼν ἑπτα-
κισχιλίους τοὺς σύμπαντας, ἠπέλκεο τὸν Κικέρωνα
τῆς πολιορκίας ἐξαιρησόμενος. Τοὺς δὲ πολιορκουν-
τας οὐκ ἔλαθεν, ἀλλ' ἀπήντων ὥς ἀναρπασόμενοις
τῆς ὀλιγότητος καταφρονήσαντες. Κακείνος ἐξαπα-

τῶν ὑπέφευγεν αἰεὶ, καὶ χωρία λαβὼν ἐπιτηδεύει
 ἔχοντα πρὸς πολλοὺς μαχομένῳ μετ' ὀλίγων, φράσσου-
 νται στρατόπεδον· καὶ μάχης ὥχα τοὺς αὐτοῦ πάσης,
 ἀναγαγεῖν δὲ τὸν χάρακα καὶ τὰς πύλας· νοικοδο-
 μεῖν, ὡς δεδοικίας, ἡγάχαζ', καταφρονήθῃσι στρα-
 τηγῶν· μέχρις οὗ σποράδην ὑπὸ θράσους προσβάλ-
 λοντας ἐπεξελθὼν ἐτρέψατο, καὶ πολλοὺς αὐτῶν διέ-
 φθειρα.

XXV. Τοῦτο τὰς πολλὰς ἀποστάσεις τῶν ἐνταῦ-
 θα Γαλατῶν κατεστόρεσε, καὶ τοῦ χειμῶνος αὐτὸς,
 ἐπιφοιτῶν τε πανταχόσε, καὶ προσέχων ὁξίως τοῖς
 νεωτερισμοῖς. Καὶ γὰρ ἦκεν ἐξ Ἰταλίας ἀντὶ τῶν ἀπο-
 λωλῶτων αὐτῷ τρία τάγματα. Πομπηίου μὲν ἐκ τῶν
 ὑφ' αὐτοῖς δύο χρησάντος, ἐν δὲ νεοσθλλεκτον ἐκ τῆς
 περὶ Πάδον Γαλατίας. Πόρρω δὲ τούτων αἱ πάλαι
 καταβεβλημέναι κρύφα καὶ νεμόμεναι διὰ τῶν δυνα-
 τωτάτων ἀνδρῶν ἐν τοῖς μαχιμωτάτοις γένεσιν ἀρχαὶ
 τοῦ μεγίστου καὶ κινδυνωδεστάτου τῶν ἐκὲν πολέμων
 ἀνεφαίνοντο, ὥς θεῖσαι πολλῇ μὲν ἡλικίᾳ, καὶ παν-
 ταχόθεν ὅπλοις ἀθροισθεῖσαι, μεγάλοις δὲ πλούτοις
 εἰς ταῦτό συνερχθεῖσιν, ἰσχυραῖς δὲ πόλεσι, δυσεμ-
 βόλοις δὲ χώραις. Τότε δὲ χειμῶνος ὥρα, πάγοι
 ποταμῶν, καὶ νεφετεῖς ἀποκικρυμμένοι ὄρημοί, καὶ
 πιδία χειμάρροισ ἐπιλελιμνασμένα, καὶ πῇ μὲν ἀτέ-
 κμαστοὶ βύθει χιόνος ἀτραποὶ, πῇ δὲ δι' ἐλῶν καὶ
 ῥευμάτων παραιρητομένων ἀσάφεια πολλὴ τῆς πο-
 ρείας, παντάπασιν ἐδόκουν ἀνεπιχείρητα Καίσαρι
 ἐκ τῶν ἀφισταμένων ποιεῖν. Ἀφιστήκει μὲν οὖν

πολλὰ φύλα, πρόσχημα δ' ἦσαν Ἀρβέρνοι καὶ Καρ-
νοντίνοι. Τὸ δὲ σύμπαν αἰρεθεὶς κράτος εἶχε τοῦ
πολέμου Οὐεργεντόριξ, οὗ τὸν πατέρα Γαλάται, τυ-
ραννίδα δοκοῦντα πρῶτειν, ἀπέκτειναν.

XXVI. Οὗτος οὖν, εἰς πολλὰ διελὼν τὴν δύναμιν
μέρη, καὶ πολλοὺς ἐπιστήσας ἡγεμόνας, ὀκειοῦτο
τὴν πέριξ ἄπυσαν ἄχρι τῶν πρὸς τὸν Ἀραρα κεκλι-
μένων, διανοούμενος, ἤδη τῶν ἐν Ῥώμῃ συνισταμέ-
νων ἐπὶ Καίσαρα, σὺμπασαν ἐγείρειν τῷ πολέμῳ Γα-
λατίαν. Ὅπῃ εἰ μικρὸν ὕστερον ἔπραξε, Καίσαρος
εἰς τὸν ἐμφύλιον ἐμπεισθέντος πόλεμον, οὐκ ἂν ἔλα-
φρότεροι τῶν Χιμβρικῶν ἐκείνων φόβοι τὴν Ἰταλίαν
κατέσχον. Νινί δ' ὁ πᾶσι μὲν ἄριστα χρῆσθαι δο-
κῶν τοῖς πρὸς πόλεμον, μάλιστα δὲ καιρῷ πεφυκῶς
Καίσαρ, ἅμα τῷ πυθέσθαι τὴν ἀπόστασιν, ἅρας
ἐχώρει ταῖς αὐταῖς ἑθνοῖς, ὡς διήλθε, καὶ βία καὶ
τάχει τῆς πορείας διὰ τοσούτου χειμῶνος, ἐπιδειξά-
μενος τοῖς βαρβάροις, ὡς ἄμαχος αὐτοῖς καὶ ἀήτ-
ητος ἔπαισι στρατός. Ὅπου γὰρ ἄγγελον, ἢ γραμ-
ματοφόρον, διαδύναμι παρ' αὐτοῦ χρόνῳ πολλῷ ἦν
ἄπιστον, ἐνταῦθα μετὰ πάσης ἐωρῶτο τῆς στρατιᾶς,
ἅμα χώρας λυμαίνόμενος αὐτῶν καὶ ἐκκόπτων τὰ χω-
ρία, καταστρεφόμενος πόλεις, ἀναλαμβάνων τοὺς με-
τακτιθεμένους· μέχρι καὶ τὸ τῶν Αἰδούων ἔθνος ἐξ-
πολεμώθη πρὸς αὐτόν, οἱ τὸν ἄλλον χρόνον ἀδεί-
φους ἀναγορεύσαντες αὐτοὺς Ῥωμαίων, καὶ τιμώμε-
νοι διαπριπῶς, τότε δὲ τοῖς ἀποσittῆταις προυγενό-
μενοι, πολλὴν τῇ Καίσαρος στρατιᾷ περιέστησαν ἄθυ-

μίαν. Διόπερ καὶ κινήσας ἐκῆθεν, ὑπερέβαλε τὰ Λιγυονικὰ, βουλόμενος ἄψασθαι τῆς Σηκουανῶν, φίλων ὄντων καὶ προκειμένων τῆς Ἰταλίας πρὸς τὴν ἄλλην Γαλατίαν. Ἐνταῦθα δ' αὐτῷ τῶν πολεμίων ἐπιπεσόντων, καὶ περισχόντων μυριάσι πολλαῖς, δρμήσας διαγωνίσασθαι, τοῖς μὲν ὅλοις καταπολεμῶν ἐκράτησε, χρόνῳ πολλῷ καὶ φόρῳ καταβιασόμενος τοὺς βαρβάρους· ἔδοξε δὲ κατ' ἀρχάς τι καὶ σφαλῆναι, καὶ δεικνύουσιν Ἀρβέροι ἐπιβίβιον πρὸς ἱερῷ κρημάνον, ὡς δὴ Καῖσαρος λάφυρον. Ὁ θιασόμενος αὐτὸς ὕστερον, ἐμειδίασε, καὶ τῶν φίλων κατελείν κελυόντων, οὐκ εἶσιν, ἰσθὺν ἡγούμενος.

XXVII. Οὐ μὴν ἀλλὰ τότε τῶν διαφυγόντων οὗ πλείστοι μετὰ τοῦ βασιλέως εἰς πόλιν Ἀλησίαν συνέφυγον, καὶ πολιορκοῦντι ταύτην Καῖσαρι, δοκοῦσαν ἀνάλωτον εἶναι μεγέθει τε τειχῶν καὶ πλήθει τῶν ἀπομαχομένων, ἐπιπίπτει παντὶς λόγου μείζων κίνδυνος ἔξωθεν. Ὁ γὰρ ἦν ἐν Γαλατίᾳ κράτιστος ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἀθροισθὲν, ἐν ὅπλοις ἦκον ἐπὶ τὴν Ἀλησίαν, τριάκοντα μυριάδες· αἱ δ' ἐν αὐτῇ τῶν μαχομένων οὐκ ἐλάττωρες ἦσαν ἑπτακαίδεκα μυριάδων· ὥστα ἐν μέσῳ πολέμου τοσούτου τὸν Καῖσαρα κατελημμένον καὶ πολιορκούμενον ἀναγκασθῆναι διττὰ τεύχη προβαλέσθαι, τὸ μὲν πρὸς τὴν πόλιν, τὸ δ' ἀπὸ τῶν ἐπεληλυθόντων, ὥς, εἰ συνέλθοιεν αἱ δυνάμεις, κομιδῇ διασπεραγμένων τῶν καθ' αὐτόν. Διὰ πολλὰ μὲν οὖν εἰκότως ὁ πρὸς Ἀλησίαν κίνδυνος ἔσχατόν ἦν, ὥς ἔργα τόλμης καὶ δεινότητος, οἷα τῶν ἁλ-

λων αἰώνων οὐδείς, παρασχόμενος· μάλιστα δ' ἂν
 τις θαυμάσειε τὸ λαθεῖν τοὺς ἐν τῇ πόλει Καίσαρι
 ποσαῖταις μυριάσι ταῖς ἔξω συμβαλόντα καὶ περιγε-
 γόμενον· μᾶλλον δὲ καὶ τῶν Ῥωμαίων τοὺς τὸ πρὸς
 τὴν πόλιν τείχος φυλάττοντας. Οὐ γὰρ πρότερον
 ἤσθλοιο τὴν νίκην, ἢ κλαυθμὸν ἐκ τῆς Ἀλησίης ἀν-
 δρῶν καὶ νοπατῶν γυναικῶν ἀκουσθῆναι, θρασυ-
 μίνων ἄρα κατὰ θύτερα μέρη πολλοὺς μὲν ἀργύρῳ
 καὶ χρυσῷ μεκασμημένους θυρεοὺς, πολλοὺς δ' αἵ-
 ματι πεφυρμένους θώρακας, ἔτι δ' ἐκπώματα καὶ
 ἀμηνὰς Γαλατικὰς ὑπὸ Ῥωμαίων εἰς τὸ στρατόπεδον
 κομιζόμενας. Οὕτως ὁξείως ἢ τοσαύτη δύναμις, ὥσπερ
 εἰδωλον, ἢ ὄνειρον, ἠράνωτο καὶ διεπεφόρητο, τῶν
 πλείστων ἐν τῇ μάχῃ πεσόντων. Οἱ δὲ τὴν Ἀλησίαν
 ἔχοντες, οὐκ ὀλίγα πράγματα παρασχόντες ἑαυτοῖς
 καὶ Καίσαρι, τέλος παρέδωκαν ἑαυτοὺς. Ὁ δὲ τοῦ
 σὺμπαντος ἡγεμῶν πόλεμον, Οὐρεγεκτόριξ, ἀναλα-
 βὼν τῶν ὅπλων τὰ κάλλιστα, καὶ κοσμήσας τὸν ἵπ-
 πον, ἐξηπάσατο διὰ τῶν πυλῶν· καὶ κύκλῳ περὶ
 τὸν Καίσαρα καθιζόμενον ἐλάσας, εἴτ' ἀφαιλούμενος
 τοῦ ἵππου, τὴν μὲν πανοπλίαν ἀπέρριψεν, αὐτὸς δὲ
 καθίσας ὑπὸ πόδας τοῦ Καίσαρος ἡσυχίαν ἤγεν, ἄχρως
 οὗ παρεδύθη φρουρησόμενος ἐπὶ τὸν θρίαμβον.

XXVIII. Καίσαρι δὲ πάλαι μὲν ἐδέδοκτο κατα-
 λύειν Πομπηϊον, ὥσπερ ἀμέλει καὶ κείνῳ τοῦτον.
 Κράσσου γὰρ ἐν Πάρθοις ἀπολωλὸς, ὃς ἦν ἔφε-
 δρος ἀμφοῖν, ἀπειλείπτο τῷ μὲν, ὑπὲρ τοῦ γενέσθαι
 μεγίστῳ, τὸν ὄντα καταλύνειν, τῷ δ', ἵνα μὴ πάθῃ

τοῦτο, προαναγρῖν, ὃν ἔδεδοίκεϊ. Τοῦτο δὲ Πομπητῆρ
 μὲν ἐξ ὀλίγου φοβέσθαι παρέστη, τέως ὑπεραρῶντι
 Καίσαρος, ὡς οὐ χαλεπὸν ἔργον ὄν, ὃν αὐτὸς, ἠϋξίσει,
 καταλυθῆναι πάλιν ὑπ' αὐτοῦ. Καῖσαρ δ', ἀπ' ἀρ-
 χῆς ὑπόθεσιν ταύτην πεποιημένος, ἀπὸ τῶν ἀνταγω-
 νιστῶν, ὥσπερ ἀθλητῆς, ἑαυτὸν ἀποστήσας μακρὰν,
 καὶ τοῖς Κελτικοῖς ἐγγυμνασάμενος πολέμοις, ἐπή-
 σκησε μὲν τὴν δύναμιν, ἠϋξίσει δὲ τὴν δόξαν ἀπὸ
 τῶν ἔργων, εἰς ἀντίπαλον ἀρθεὶς τοῖς Πομπητῆου κα-
 τορθώμασι, λαμβάνων προφάσεις, τὰς μὲν αὐτοῦ
 Πομπητῆου, τὰς δὲ τῶν καιρῶν ἐνδιδοχίων, καὶ τῆς
 ἐν Ῥώμῃ κακοπολιτείας, δι' ἣν οἱ μὲν ἀρχαῖς ματιόν-
 τες, ἐν μέσῳ θέμενοι τραπέζας, ἑδέκαζον ἀναισχύν-
 τως τὰ πλήθη, κατήκει δ' ὁ δῆμος ἔμμισθος, οὐ
 ψήφοις ὑπὲρ τοῦ διδοκτοῦ, ἀλλὰ τόξοις καὶ ἐλφεσι
 καὶ σφενδόταις ἀμιλλώμενος. Αἵματι δὲ καὶ
 νεκροῖς πολλάκις ἀσχοῦντες τὸ βῆμα διεκρίθη-
 σαν, ἐν ἀναρχίᾳ τὴν πόλιν, ὥσπερ ἀκυβέρνητον ὑπο-
 φερομένην, ἀπολιπόντες· ὥστε τοὺς τοῦν ἔχοντας
 ἀγαπᾶν, εἰ πρὸς μηδὲν αὐτοῖς χεῖρον, ἀλλὰ μοναρχί-
 ας, ἐκ τοιαύτης παραφροσύνης καὶ τοσοῦτου κλύ-
 δωνος ἐκπτεσεῖται τὰ πράγματα. Πολλοὶ δ' ἦσαν οἱ
 καὶ λέγειν ἐν μέσῳ τολμῶντες ἤδη, πλὴν ὑπὸ μοναρχί-
 ας ἀνῆκεστον εἶναι τὴν πολιτείαν, καὶ τὸ φάρμά-
 κον τοῦτο χρῆναι τοῦ πρασιότατου τῶν ἱατρῶν ἀνα-
 σχέσθαι προσφέροντος· ὑποδηλοῦντες τὸν Πομπητῆον.
 Ἐπεὶ δὲ κακέϊνος, λόγῳ παραιτεῖσθαι καλλωπιζόμε-
 νος, ἔργῳ παντὸς μᾶλλον ἐπέραινεν ἔξ ὧν ἀναδει-

χθῆσοιτο δικτάτωρ, συμφρονήσαντες οἱ περὶ Κά-
 τωνα, πείθουσι τὴν γερουσίαν ὑπατον αὐτὸν ἀπο-
 δεῖξαι μόνον, ὥς μὴ βιάσαιτο δικτάτωρ γενέσθαι,
 νομιμωτέρᾳ μοναρχίᾳ παρηγορηθεῖς. Οἱ δὲ καὶ χρό-
 νον ἐψηφίσαντο τῶν ἐπαρχιῶν. Δύο δ' εἶχεν, Ἰβη-
 ρίαν καὶ Λιβύην σύμπασαν, ἧς διώκει πρεσβευτὰς
 ἀποστέλλων, καὶ στρατεύματα τρέφων, οἷς ἐλάμβαν-
 εν ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου χίλια τάλαντα καὶ ἑ-
 καστον ἐνιαυτόν.

XXIX. Ἐκ τούτου Καῖσαρ ὑπάτειαν ἐμνάτο πέμ-
 πων, καὶ χρόνον ὁμοίως τῶν ἰδίων ἐπαρχιῶν. Τὸ μὲν
 οὖν πρῶτον Νομπηΐου σιωπῶντος, οἱ περὶ Μάρκελ-
 λον καὶ Λέντλον ἠναντιοῦντο, μισοῦντες ἄλλως Καί-
 σαρα, καὶ τοῖς ἀναγκαίοις οὐκ ἀναγκαῖα προστι-
 θέντες εἰς ἀτιμίαν αὐτοῦ καὶ προπηλακισμόν. Νεο-
 κωμίας γὰρ ἔναγχος ὑπὸ Καίσαρος ἐν Γαλατίᾳ κα-
 τὰκισμένους ἀφηροῦντο τῆς πολιτείας· καὶ Μάρκελ-
 λος ὑπάτεῦων, ἵνα τῶν ἐκεῖ βουλευτῶν, εἰς Ῥώμην
 ἀφικόμενον, ἥκιστο ῥάβδοις, ἐπιλέγων, ὥς ταῦτα
 τοῦ μὴ Ῥωμαῖον εἶναι παράσημα προστίθῃσιν αὐτῷ,
 καὶ δεικνύειν ἀπιόντα Καίσαρι ἐκέλευε. Μετὰ δὲ
 Μάρκελλον, ἥδη Καῖσαρος τὸν Γαλατικὸν πλοῦτον
 ἀρῦεσθαι ῥύθην ἀφεικότος πᾶσι τοῖς πολιτευομένοις,
 καὶ Κουρίωνα μὲν δημαρχοῦντα πολλῶν ἐλευθερώ-
 σαντος δανείων, Παύλῳ δὲ, ὑπάτῳ ὄντι, χίλια καὶ
 πεντακόσια τάλαντα δόντος, ἀφ' ὧν καὶ τὴν βασι-
 λικὴν ἐκεῖνος, ὀνομαστὸν ἀνάθημα, τῇ ἀγορᾷ πρόσ-
 ωποδόμησεν, ἀντὶ τῆς Φουλβίας οἰκοδομηθεῖσαν οὕτω

δὴ φοβηθεὶς τὴν σύστασιν δὲ Πομπηϊῶς, ἀναφανδὸν ἤδη δι' ἑαυτοῦ καὶ τῶν φίλων ἔπραττεν ἀποδειχθῆ-
ναι διαδόχον Καίσαρι τῆς ἀρχῆς· καὶ πέμπων ἀπῆ-
τει τοὺς στρατιώτας, οὓς ἔχρησεν αὐτῷ πρὸς τοὺς
Κελτικούς ἀγῶνας. Ὁ δ' ἀποπέμπει, δωρησάμενος
ἕκαστον ἄνδρα πεντήκοντα καὶ διακοσίαις δραχμαῖς·
οἱ δὲ τούτους Πομπηϊῶ κομίσαντες, εἰς μὲν τὸ πλη-
θος οὐκ ἐπιεικῆς, οὐδὲ χρηστοὺς κατέσπειραν λό-
γους ὑπὲρ τοῦ Καίσαρος, αὐτὸν δὲ Πομπηϊῶν ἐλλείπει
κεναῖς διάφθειραν, ὥς ποθοῦμενον ὑπὸ τῆς Καίσα-
ρος στρατιῆς, καὶ τὰ μὲν ἐνταῦθα διὰ φθόνον καὶ
πολιτείας ὑπούλους μὲν ἔχοντα, τῆς δ' ἐκεῖ δυνά-
μεως ἐτοίμης ὑπαρχούσης αὐτῷ, καὶ μόνον ὑπερ-
βάλλωσιν εἰς Ἰταλίαν, εὐθὺς ἰσομένης πρὸς ἐκείνον·
οὕτω γεγονέναι τὸν Καίσαρα πλήθει στρατιωτῶν λυ-
πηρὸν αὐτοῖς, καὶ φόβῳ μοναρχίας ὑποπτον. Ἐπὶ
τούτοις Πομπηϊῶς ἔχαινοντο, καὶ παρασκευῆς μὲν
ἡμέλει στρατιωτῶν, ὥς μὴ δεδοικώς, λόγοις δὲ καὶ γνώ-
μαις κατεπολιτεύετο τῷ δοκεῖν Καίσαρα, καταψηφι-
ζόμενος. Ὡς ἐκεῖνος οὐδὲν ἐφρόντιζεν· ἀλλὰ λέγεται,
τινὰ τῶν ἀφιγμένων παρ' αὐτοῦ ταξιαρχῶν, ἐστῶτα
πρὸ τοῦ βουλευτηρίου, καὶ πυθόμενον, ὥς οὐ δι-
δωσιν ἢ γεροντία Καίσαρι χρόνον τῆς ἀρχῆς· „Ἄλλ'
αὕτη (φάνει) δώσει“ κρούσαντα τῇ χειρὶ τὴν λαβὴν
τῆς μαχαίρας.

XXX. Οὐ μὲν ἄλλ' ἢ γε παρὰ Καίσαρος ἀξίω-
σις τὸ πρόσχημα τῆς δικαιολογίας λαμπρὸν εἶχεν.
Ἡβίου γὰρ αὐτὸς τε καταθέσθαι τὰ ὄπλα, καὶ Πομ-

πηϊον ταῦτό πράξαντες, ἀμφοτέρους ἰδιώτας γενο-
 μένους εὐρίσκεισθαι τι παρὰ τῶν πολιτῶν ἀγαθόν·
 ὥς τοὺς αὐτὸν μὲν ἀφαιρουμένους, ἐκείνῳ δ' ἦν εἶχε
 βεβαιοῦντας δύναμιν, ἕτερον διαβάλλοντας, ἕτερον
 κατασκευάζειν τύραννον. Ταῦτα προκαλοῦμενος ἐν
 τῷ δήμῳ Κουρίων ὑπὲρ Καίσαρος, ἐκροτεῖτο λαμπρῶς·
 αἱ δὲ καὶ στεφάνους ἐπ' αὐτόν, ὥσπερ ἀθλητὴν, ἀν-
 θροβολοῦντες ἠφίεσαν. Ἀντώνιος δὲ δημαρχῶν Καί-
 σαρς ὑπὲρ τούτων ἐπιστολὴν κομισθεῖσαν εἰς τὸ
 πλῆθος ἐξήνεγκε, καὶ ἀνέγνω βίᾳ τῶν ὑπάτων. Ἐν δὲ
 τῇ βουλῇ Σκιπίων μὲν, ὁ Πομπηϊὸν περθερός, εἰσ-
 ηγγήσατο γνώμην, ἃν ἐν ἡμέρᾳ ῥητῇ μὴ κατάθῃται
 τὰ ὅπλα Καίσαρ, ἀποδειχθῆναι πολέμιον αὐτόν.
 Ἐρωτῶντων δὲ τῶν ὑπάτων, εἰ δοκεῖ Πομπηϊὸν ἀφεῖ-
 ναι τοὺς στρατιώτας, καὶ πάλιν, εἰ δοκεῖ Καίσαρα,
 τῇ μὲν ὀλίγοι παντάπασι, τῇ δὲ πάντες παρ' ὀλίγους
 προσέθεντο. Τῶν δὲ περὶ Ἀντώνιον πάλιν ἀξιούντων
 ἀμφοτέρους τὴν ἀρχὴν ἀρεῖναι, πάντες ὁμαλῶς προ-
 σχώρησαν. Ἄλλ' ἐκβιαζομένου Σκιπίωνος, καὶ Λέν-
 τλου τοῦ ὑπάτου βοῶντος, ὅπλων δεῖν πρὸς ἄνδρα
 ληστὴν, οὐ ψήρων, τότε μὲν διελύθησαν, καὶ μετε-
 βάλλοντο τὰς ἐσθῆτας ἐπὶ πένθει διὰ τὴν στάσιν.

XXXI. Ἐπεὶ δὲ παρὰ Καίσαρος ἦκον ἐπιστολαὶ
 ματριάζειν δοκοῦντος, (ἡξιὸν γὰρ ἀφ' οὗ τὰλλα πάντα,
 τὴν ἐντὸς Ἀλπεων, καὶ τὸ Ἰλλυρικὸν μετὰ θυεῖν ταγ-
 μάτων αὐτῷ δοθῆναι, μέχρις οὗ τὴν δευτέραν ὑπα-
 τεῖαν μέτεις) καὶ Κικέρων ὁ ῥήτωρ, ἄρτι παρὼν ἐκ
 Κιλικίας καὶ διαλλαγὰς πρῶτων, ἐμάλαττε τὸν Πομ-

πῆϊον· ὁ δὲ, τὰλλα συγχωρῶν, τοὺς στρατιώτας ἀφή-
ρει. Καὶ Κινέρων μὲν ἔπειθε τοὺς Καίσαρος φίλους
συνενδόντας, ἐπὶ ταῖς εἰρημέναις ἐπαρχίαις, καὶ στρα-
τιώταις μόνοις ἐξουσιχιλοῖς, ποιῆσθαι τὰς διαλύσεις.
Πορπητίου δὲ καρπιτομένου καὶ διδόντος, οἱ περὶ
Λέντιον οὐκ εἶον ὑπατεύοντες, ἀλλὰ καὶ τῆς βουλῆς
Ἀντώντου καὶ Κουρίωνα προπηλακίσαντες ἐξήλασαν
αὐτοί· τὴν εὐπρεπιστάτην Καίσαρι τῶν προαράσεων
αὐτοὶ μηχανησάμενοι, καὶ δι' ἧς μάλιστα τοὺς στρα-
τιώτας παρώξυνεν, ἐπιδεικνύμενος ἄνδρας ἰλλογίμους
καὶ ἄρχοντας ἐπὶ μισθίων ζευγῶν πεφυγῶτας ἐν
ἰσθῆσιν οἰκετικαῖς. Οὕτω γὰρ ἀπὸ Ῥώμης σπενά-
σαντες ἑαυτοὺς διὰ φόβον ὑπεξήσαν.

XXXII. Ἦσαν μὲν οὖν περὶ αὐτὸν οὐ πλείους
ἑπτακισίων καὶ πεντακισχιλίων ὁπλιτῶν· τὸ
γὰρ ἄλλο στράτευμα πέραν Ἀλπεων ἀπολειμμένον
ἔμελλον ἄξιιν οἱ πεμφθέντες. Ὅρῳν δὲ τὴν ἀρχὴν
ὣν ἐνίστατο πραγμάτων καὶ τὴν ἑφοδὸν οὐ πολυχαι-
ρίας θεομένην ἐν τῷ παρόντι μᾶλλον, ἢ θάμβει τε
τόλμης καὶ τάχει καιροῦ καταληπτίαν οὔσαν, (ἐκ-
πλήξιν γὰρ ἀπιστοῦμενος ῥᾶον, ἢ βιάσασθαι μετὰ
παρασκευῆς ἐπελθὼν) τοὺς μὲν ἡγεμόνας καὶ ταξιαρ-
χοὺς ἐκέλευσε, μαχαίρας ἔχοντας ἄνευ τῶν ἄλλων
ὄπλων, κατασχεῖν Ἀρίμνον, τῆς Ἰταλίας μεγάλην
πόλιν, ὡς ἐνδέχεται μάλιστα φεισαμένους φόβου καὶ
τάραχῆς· Ὅρησῃ δὲ τὴν δύναμιν παρέδωκεν. Αὐ-
τὸς δὲ τὴν μὲν ἡμέραν δεῖγαγεν ἐν φανερῷ, μοτομά-
χοις ἰφροσῶς γυμνάζομένοις καὶ θειόμενος. Μικρὸν

δὲ πρὸ ἐσπέρας θεραπεύσας τὸ σῶμα, καὶ παρελθὼν εἰς τὸν ἀνδρῶνα, καὶ σιγῇ ὄρενος μυχὰς τοῖς κακημένοις ἐπὶ τὸ δάπνον, ἤδη μυκοιῶζοντος ἐξάνεστη, καὶ τοὺς μὲν ἄλλους φιλορρονηθεῖς, καὶ κελεύσας περιμένειν αὐτὸν ὡς ἐπαγγελυόμενον· ὁλίγοις δὲ τῶν φίλων προείρητο, μὴ κατὰ τὸ αὐτὸ πάντας, ἄλλον δ' ἄλλη διώκειν. Αὐτὸς δὲ τῶν μισθίων ζευγῶν ἐπιβῆς ἑνός, ἤλκυνεν εἰς ἄνθρωπον τινα πρῶτον ὁδόν, εἶτα πρὸς τὸ Ἀρίμινον ἐπιστρέψας, ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὸν ὀρίζοντα τὴν ἐνιός Ἀλτιῶν Τυλατίαν ἀπὸ τῆς ἄλλης Ιταλίας ποταμόν, (Ρουβίκων, καλεῖται) καὶ λογισμὸς αὐτὸν εἰσήει μᾶλλον ἔγγιζοντα τῷ δεινῷ, καὶ περιφερόμενον τῷ μεγέθει τῶν τολμωμένων, ἔσχετο δρόμον· καὶ τὴν πορείαν ἐπιστήσας, πολλὰ μὲν αὐτὸς ἐν ἑαυτῷ διήνηκε, σιγῇ τὴν γνώμην ἐπ' ἀμφοτέρω μεταλαμβάνων, καὶ τροπὰς ἔσχεν αὐτῷ τότε τὸ βούλευμα πλείωτας· πολλὰ δὲ καὶ τῶν φίλων τοῖς παροῦσιν, ὧν ἦν καὶ Πολλίων Ἀσίνιος, συνδιηπόρησεν, ἀνυπολογίζομενος, ἡλικίαν κακῶν ἄρξει πᾶσιν ἀνθρώποις ἢ διάβασις, ὅσον τε λόγον αὐτῆς τοῖς αὐτοῖς ὑπολείψουσι. Τέλος δὲ μετὰ θυμοῦ τινος, ὥσπερ ἄρτις ἑαυτὸν ἐκ τοῦ λογισμοῦ πρὸς τὸ μέλλον, καὶ τοῦτο δὴ τὸ κοινὸν τοῖς εἰς τῆς ἐμβάλλουσιν ἀπόρους καὶ τόλμας προοίμιον ὑπειπὼν· „Ἀνεφρίθῃ κύβος“ ὤρμησε πρὸς τὴν διάβασιν καὶ δρόμῳ τὸ λοιπὸν ἤδη χρώμενος, εἰσέπεισε πρὸ ἡμέρας εἰς τὸ Ἀρίμινον, καὶ κατέσχε. Λέγεται δὲ τῇ προτέρᾳ νυκτὶ τῆς διαβάσεως ὄναρ ἰδεῖν ἐκθεσμον·

ἰδοῦσι γὰρ αὐτὸς τῇ ἑαυτοῦ μητρὶ μίγνυσθαι τὴν ἄρσῃτον μίξιν.

XXXIII. Ἐπεὶ δὲ κατελήφθη τὸ Ἀρίμινον, ὥσπερ ἀνεωγμένου τοῦ πολέμου πλατείαις πύλαις ἐπὶ πᾶσαν ὁμοῦ τὴν γῆν καὶ θαλάσσαν, καὶ συγκιχνομένων ἅμα τοῖς ὄροις τῆς ἐπαρχίας τῶν νόμων τῆς πόλεως, οὐκ ἄνδρας ἂν τις ᾤηθη καὶ γυναῖκας, ὥσπερ ἄλλοτε, σὺν ἐκπλήξει διαφοριτῶν τῆς Ἰταλίας, ἀλλὰ τὰς πόλεις αὐτὰς ἀνισταμένας, φυγῇ διαφρέσθαι δι' ἀλλήλων· τὴν δὲ Ῥώμην, ὥσπερ ὑπὸ ῥευμάτων περιπλαμένην, φυγαῖς τῶν πέριξ δήμων καὶ μετασιώσεις, οὔτ' ἄρχοντι πεῖσαι ῥαδίαν οὔσαν, οὔτε λόγῳ καθεκτὴν, ἐν πολλῷ κλύδωνι καὶ σάλῳ, μικρὸν ἀπολιπεῖν αὐτὴν ὑφ' αὐτῆς ἀνατιτράφθαι. Πάθη γὰρ ἀντίπαλα, καὶ βλαία κατεῖχε κινήματα πάντα τόπον. Οὔτε γὰρ τὸ χαῖρον ἡσυχίαν ἦγεν, ἀλλὰ τῷ δεδοικότε καὶ λυπούμενῳ κατὰ πολλὰ συμπύκτον ἐν μεγάλῃ πόλει, καὶ θρασυνόμενον ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος, δι' ἐρίδων ἦν· αὐτὸν τε Πομπήϊον ἐκτεπληγμένον ἄλλος ἀλλαχόθεν ἐτάραττε, τοῖς μὲν, ὡς ἠὔξησε Καῖσαρ κατ' ἑαυτοῦ καὶ τῆς ἡγεμονίας, εὐθύνας ὑπέχοντα, τῶν δ', ὅτι παραχωροῦντα καὶ προτεινόμενον εὐγνώμονας διαλύσεις ἀφῆκε τρεῖς περὶ Δένιλον ὑβρίσαι, κατηγοροῦντων. Φαώνιος δ' αὐτὸν ἐκέλευσε τῷ ποδὶ τύπτειν τὴν γῆν· ἐπεὶ μεγάλῃ οὐδὲν ποτε πρὸς τὴν σύγκλητον, οὐδὲν ἑα πολυπραγμονεῖν, αὐδὲ φροντίζειν ἐκείνους τῆς ἐπὶ τὸν πόλεμον παρασκευῆς· αὐτὸς γὰρ, ὅποι ἂν ἐπὶ, προῦ-

σας τὸ ὄρατος τῷ ποδί, στρατευμάτων ἐμπλήσειν τὴν Ἰταλίαν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τότε πλήθει δυνάμεως ὑπερέβαλεν ὁ Πομπηΐος τὴν Καίσαρος· εἶσας δ' οὐδεὶς τὸν ἄνδρα χρήσασθαι τοῖς ἑαυτοῦ λογισμοῖς, ἀλλ' ὑπ' ἀγγελμάτων πολλῶν καὶ ψευδῶν καὶ φόβων, ὡς ἐφεστιάτας ἤδη τοῦ πολεμίου, καὶ πάντα κατέχοντος, εἶξας συνεξεκρούσθη τῇ πάντων φορᾷ, καὶ ψηφίζεται ταράχην δοῦναι, καὶ τὴν πόλιν ἐξελίπε, κειλεύσας ἐπισθαι τὴν γερουσίαν, καὶ μηδένα μένειν τῶν πρὸ τῆς τέρρανίδος ἡρημένων τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐλευθερίαν.

XXXIV. Οἱ μὲν οὖν ἔπαυτοι μὴδ' ἔτι νόμος ἐστὶ πρὸ ἐξόδου θύσαντες ἔφυγον· ἔφυγον δὲ καὶ τῶν βουλευτῶν οἱ πλείστοι, τρόπον τινα δι' ἀρπαγῆς ἀπὸ τῶν ἰδίων, ὃ τι τύχοιεν, ὥσπερ ἀλλοτριῶν, λαμβάνοντες. Εἶσι δ' οἱ καὶ σφόδρα τὰ Καίσαρος ἡρημένοι πρότερον, ἐξέπιπον ὑπὸ θάμβους τότε τῶν λογισμῶν, καὶ συμπαρηνέχθησαν, οὐδέν διόμενοι, τῷ ρεύματι τῆς φορᾶς ἐκείνης. Οἰκτρότατον δὲ θέαμα τῆς πόλεως ἦν, ἐπιφερομένου τοσούτου χειμῶνος, ὥσπερ νεὺς ὑπὸ κυβερνητῶν ἀπαγορευόντων πρὸς τὸ συντυχὸν ἐκπεσεῖν ἀναγκαζομένης. Ἀλλὰ, καθότι τῆς μεταστάσεως οἰκτρᾶς οὔσης, τὴν μὲν φύγην οἱ ἄνθρωποι πατρίδα διὰ Πομπηΐον ἡγοῦντο, τὴν δὲ Ρώμην, ὡς Καίσαρος στρατόπεδον, ἐξέλιπον. Ὅπου καὶ Λαβηνός, ἀνὴρ ἐν τοῖς μάλιστα φίλος Καίσαρος, καὶ πρεσβευτὴς γεγονώς, καὶ συνηγωνισμένος ἐν πῶσι προθυμώτατα

ταῖς Κελτικοῖς πολέμοις, τότε ἐκείνον ἀποδράς, ἔρχετο πρὸς Πομπήϊον. Ἀλλὰ τούτῳ μὲν καὶ τὰ χρήματα καὶ τὰς ἀπουκυνὰς ἀπέπεμψεν ὁ Καῖσαρ. Δομιτίῳ δ' ἡγουμένῳ σπειρῶν τριάκοντα, καὶ κατέχοιτο Κορφίνιον, ἐπιλθὼν παρυστρατοπέδευσεν. Ὁ δ', ἀπογνούς τὰ κατ' ἑαυτὸν, ἤτησε τὸν ἰατρόν, οἰκίτην ὄντα, φάρμακον· καὶ λαβὼν τὸ δοθὲν, ἔπινεν ὡς τεθνηδέμενος. Μὲν' ὀλίγον δ' ἀκούσας, τὸν Καίσαρα θανυμαστῇ τινι φιλανθρωπία χρῆσθαι πρὸς τοὺς ἐαλωκότας, αὐτὸς αὐτὸν ἀπεθρήνει, καὶ τὴν ὀξύτητα τοῦ βουλευματος ἠπιάτο. Τοῦ δ' ἰατροῦ θαρρόντορες αὐτόν, ὡς ὑπνωτικόν, οὐ θανάσιμον, πεπωκότα, περιχαρῆς ἀναστὰς ἔπηγε πρὸς Καίσαρα, καὶ λαβὼν δεξιάν, αὐθις διεξέπεσε πρὸς Πομπήϊον. Ταῦτ' εἰς τὴν Ῥώμην ἀπαγγελλόμενα τοὺς ἀνθρώπους ἡδίους ἐποίησεν, καὶ τινες φυγόντες ἀνέστρεψαν.

XXXV. Ὁ δὲ Καῖσαρ τὴν τε τοῦ Δομιτίου στρατιὴν παρέλαβε, καὶ τοὺς ἄλλους, δαούς ἐν ταῖς πόλεσι Πομπηϊῶν στρατολογουμένους ἔφθασε καταλαβών. Πολὺς δὲ γεγυνώς ἤδη καὶ φαβερός ἐπ' αὐτὸν ἤλαυνε Πομπηϊόν. Ὁ δ' οὐκ ἐδίδατο τὴν ἔφοδον, ἀλλ' εἰς Βρεντησίον φυγὼν, τοὺς μὲν ὑπάτους πρότερον ἔστειλε μετὰ θυνάμειος εἰς Λυρρόρχιον, αὐτὸς δ' ὀλίγον ὑστερόν ἐπιλθόντος Καίσαρος ἐξέπλευσεν, ὡς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γραφησομένοις τὰ κατ' ἕκαστα δηλωθήσεται. Καῖσαρι δὲ βουλομένῳ μὲν εὐθὺς διώκειν ἀπορία γινώσκων ἦν. Εἰς δὲ τὴν Ῥώμην ἀνέστρεψε, γεγυνώς ἐν ἡμέραις ἐξήκοντα πάσης ἀναι-

μοσι τῆς Ἰταλίας κύριος. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν πόλιν
 εὖρε μᾶλλον, ἢ προσεδόκα, καθεστῶσαν, καὶ τῶν
 ἀπὸ βουλῆς ἐν αὐτῇ συγχοῦς, τούτοις μὲν ἐπεικῇ
 καὶ δημοτικὰ διελέχθη, παρακαλῶν αὐτοὺς καὶ πρὸς
 Πομπηϊὸν ἀποστέλλειν ἄνδρας ἐπὶ συμβάσει προ-
 πούσαις * ὑπήκουσε δ' οὐδεὶς, εἴτε φοβούμενοι
 Πομπηϊὸν ἐγκαταλειμμένον, εἴτε νομίζοντες, οὐχ
 οὕτω Καίσαρα φρονεῖν, ἀλλ' εὐπροσπεία λόγων χρῆ-
 σθαι. Τοῦ δὲ δημάρχου, Μετέλλου, κωλύοντος
 αὐτὸν ἐκ τῶν ἀποθέτων χρήματα λαμβάνειν, καὶ
 νόμους τινὰς προσφέροντος, οὐκ ἔφη τὸν αὐτὸν ὄντων
 καὶ νόμων καιρὸν εἶναι. „Σὺ δ' εἰ τοῖς πραττομένοις
 δυσκολαινεῖς, νῦν μὲν ἐκποδὼν ἅπιθι· παρῴρσις
 γὰρ οὐ δεῖται πόλεμος. Ὅταν δὲ καταθῶμαι τὰ
 ὅπλα, συμβάσειον γενομένων, τότε παριῶν δημαγω-
 γήσεις. Καὶ ταῦτα (ἔφη) λέγω τῶν ἐμαυτοῦ δικαί-
 ων ὑφείμενος. Ἐμὸς γὰρ εἰ σὺ, καὶ πάντες, ὅσους
 εἴληφα τῶν πρὸς ἐμὲ στασιασάντων.“ Ταῦτα πρὸς
 τὸν Μετέλλον εἰπὼν, ἐβράδιζε πρὸς τὰς θύρας τοῦ
 χαμείου. Μὴ φαινομένων δ' αὖ τῶν κλειδῶν, χαλκεὺς
 μεταπεμψάμενος, ἐκκόπτειν ἐκέλευεν· αὐθις δ' ἐνι-
 σταμένου τοῦ Μετέλλου, καὶ τινων ἐπαινούντων, δια-
 τεινάμενος ἠπειλήσεν ἀποκτενεῖν αὐτὸν, εἰ μὴ παύ-
 σαιτο παρενοχλῶν. „Καὶ τοῦτο (ἔφη), μειράκιον,
 οὐκ ἄγνοεῖς, ὅτι μοι δυσκολώτερον ἦν εἰπεῖν, ἢ
 πράξαι.“ Οὗτος ὁ λόγος τότε καὶ Μετέλλον ἀπελ-
 θεῖν ἐποίησε καταδείσαντα, καὶ τᾶλλα ῥαδίως αὐτοῦ
 καὶ ταχέως ὑπηρετίσθαι πρὸς τὸν πόλεμον.

XXXVI. Ἐστράτευσεν δ' εἰς Ἰβηρίαν, πρότερον ἰγνώσκως τοὺς περὶ Ἀτράνιον καὶ Βάρωνα Πομπηίου πρεσβευτὰς ἐκβαλὼν, καὶ τὰς ἐκαὶ δυνάμεις καὶ τὰς ἐπαρχίας ὑφ' αὐτῷ ποιησάμενος, οὕτως ἐπὶ Πομπηίου ἐλαύνειν, μηδένα κατὰ νότου τῶν πολεμίων ὑπολιπόμενος. Κινδυνεύσας δὲ καὶ σώματι πολλάκις κατ' ἐνέδρας, καὶ τῷ στρατῷ μάλιστα διὰ λιμὸν, οὐκ ἀνῆκε πρότερον διώκων καὶ προκαλούμενος καὶ περιταφρεύων τοὺς ἄνδρας, ἢ κύριον βίαν γενέσθαι τῶν στρατοπέδων, καὶ τῶν δυνάμεων. Οἱ δ' ἡγεμόνες ὄχοντο πρὸς Πομπηίου φεύγοντες.

XXXVII. Ἐγανέλθοντα δ' εἰς Ῥώμην Καίσαρ Πείσων μὲν ὁ πενθερός παρεκάλει πρὸς Πομπηίου ἀποσιλλεῖν ἄνδρας ὑπὲρ διαλύσεως, Ἰσαυρικός δὲ Καίσαρι χαριζόμενος ἀντεῖπεν. Δίρεθεις δὲ δικτάτωρ ὑπὸ τῆς βουλῆς, φυγάδας τε κατέγαγε, καὶ τῶν ἐπὶ Σύλλα δυστυχησάντων τοὺς παῖδας ἐπιτίμους ἐποίησε, καὶ σιτισαχθεῖα τινὶ τόκων ἐκούριζε τοὺς χρεωκεῖλεις· ἄλλων τε τοιούτων ἤφατο πολιτευμάτων, οὐ πολλῶν· ἀλλ' ἐν ἡμέραις ἑνδεκα τῇ μὲν μοναρχίᾳ ἀπειπύμενος, ὕπατον δ' ἀναδείξας ἑαυτὸν καὶ Σερουίλιον Ἰσαυρικόν, εἶχετο τῆς στρατείας. Καὶ τὰς μὲν ἄλλας δυνάμεις καθ' ὁδὸν ἐπιγόμενος παρήλθιν, ἵππεῖς δ' ἔχων λογάδας ἑξακοσίους, καὶ πάντα τάγματα, χειμῶνος ἐν τροπαῖς ὄντος, ἵσταμένου Ἰανουαρίου μηνός, (οὗτος δ' ἦν εἴη Ποσειδεῶν Ἀθηναίσις) ἀφῆκεν εἰς τὸ πέλαγος· καὶ διαβαλὼν τὸν Ἰόνιον, Ὠρικὸν καὶ Ἀπολλωνίαν αἰ-

ρεῖ, τὰ δὲ πλοῖα πάλιν ἀπέπεμψεν εἰς Βρεντήσιον ἐπὶ τοὺς ὑστερίσαντας τῇ πορείᾳ στρατιώτας. Οἱ δ', ἄχρι μὲν καθ' ὁδὸν ἦσαν, αἵ τε δὴ καὶ παρηγμακότες ἤδη τοῖς σώμασι, καὶ πρὸς τὰ πλήθη τῶν πολέμων ἀπειρηκότες, ἐν αἰτίαις εἶχον τὸν Καίσαρα. „Ποῖ δὴ, καὶ πρὸς τί περας, ἡμᾶς δ' ἀνὴρ καταθήσεται, περιφέρον καὶ χρώμενος ὥσπερ ἀνθρώποις καὶ ἀψύχοις ἡμῖν; καὶ σίδηρος ἐξέκαμν πληγαῖς, καὶ θυρεοῦ τις ἐστὶ φειδῶ ἐν χρόνῳ τουσούτῳ καὶ θώρακος. Οὐδ' ἀπὸ τῶν τραυμάτων ἄρα λογίζεται Καῖσαρ, ὅτι θνητῶν μὲν ἄρχει, θνητὰ δὲ πεφύκαμεν πᾶσχειν καὶ ἀλγεῖν; ὥραν δὲ χειμῶνος καὶ πνιύματος ἐν θάλαττῃ καιρὸν οὐδὲ θεῶν βιάζεσθαι δυνατόν· ἀλλ' οὗτος παραβάλλεται, καθάπερ οὐ διώκων πολέμους, ἀλλὰ φεύγων.“ Τοιαῦτα λέγοντες ἐπόρευοντο σχολαίως εἰς τὸ Βρεντήσιον. Ὡς δ' ἐλθόντες εὗρον ἀνηγμένον τὸν Καίσαρα, ταχὺ πάλιν αὐτὸν μεταβαλόντες, ἐκάνκισον ἑαυτοὺς, προδόντας ἀποκαλοῦντες τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐκάνκισον δὲ καὶ τοὺς ἡγεμόνας οὐκ ἐπιταχύναντας τὴν πορείαν. Καθήμενοι δ' ἐπὶ τῶν ἄκρων πρὸς τὸ πέλαγος καὶ τὴν Ἥπειρον, ἀπεσκόπουν τὰς ναῦς, ἐφ' ὧν ἔμελλον περαιοῦσθαι πρὸς ἐκείνον.

XXXVIII. Ἐν δ' Ἀπολλωνίᾳ Καῖσαρ, οὐκ ἔχων ἀξιόμαχον τὴν μεθ' ἑαυτοῦ δύναμιν, βραδυνούσης δὲ τῆς ἐκείθεν, ἀπορούμενος καὶ περιπαθὼν, δεινὸν ἐβούλευσε βούλευμα, κρύφα πάντων εἰς πλοῖον ἐμβὰς, τὸ μέγεθος δωδεκάσκαλον, ἀναχθῆναι πρὸς

ἐν Ἑρριτήσιον, τηλικούτοις σιόλοις περιχομένου τοῦ
 πλάγους ὑπὸ τῶν πολέμων. Νυκτὸς οὖν ἐσθῆτι
 θεράποντος ἐπικρυψάμενος ἀνέβη, καὶ καισαβαλὼν
 ἑαυτὸν, ὥς τινα τῶν παρημελημένων, ἥσυχάζε. Τοῦ
 δὲ Ἀνίου πακαμοῦ τὴν ναῦν ὑποφέροντος εἰς τὴν θά-
 λασσαν, τὴν μὲν ἰωθινὴν αὖρον, ἣ παρῆχε τηρι-
 καῦτα περὶ τὰς ἐμβολὰς γαλήνην, ἀπωθοῦσα πόρρω
 τὸ κύμα, πολὺς πνεύσας πλάγιός διὰ νυκτὸς ἀπέ-
 σβισε· πρὸς δὲ τὴν πλημμύραν τῆς θαλάσσης καὶ
 τὴν ἀντίβλασιν τοῦ κλύδωνος ἀγριαίνων, ὃ ποταμὸς,
 καὶ τραχὺς ἄμα καὶ κτύπος· μεγάλῃ καὶ σκληραῖς ἀνα-
 κοπιόμενος δίναις, ἄπορος ἦν βίβασθῆναι τῷ κυβερ-
 νήτῃ· καὶ μεταβαλεῖν ἐκέλευσε τοὺς ναῦτας, ὥς ἀπο-
 στρέψων τὴν πλοῦν. Αἰσθόμενος δ' ὁ Καῖσαρ ἀνα-
 δεικνύσιν ἑαυτὸν, καὶ τοῦ κυβερνήτου λαβόμενος
 τῆς χειρὸς, ἀπεπληγμένον πρὸς τὴν ὄψιν· „Ἴδε
 (ἔφη), γυναιε, τάλα καὶ διδιδι μηδέν· Καῖσαρ
 φέρεις, καὶ τὴν Καῖσαρος τύχην συμπλέουσιν.“ Ἐλά-
 θοντο τοῦ χειμῶνος οἱ καῦται, καὶ τοῖς κόπαις ἐμ-
 φύντες, ἐβιάζοντο πάσῃ προθυμίᾳ τὸν ποταμόν.
 Ὡς δ' ἦν ἄπορος, διξάμενος πολλὴν θάλατταν, καὶ
 κινδυνεύσας ἐν τῷ σιόματι, συνχώρησε μάλ' ἄκων
 τῷ κυβερνήτῃ μεταβαλεῖν. Ἀνιόντι δ' αὐτῷ κατὰ
 πληθος ἀπήκτων οἱ στρατιῶται, πολλὰ μεμφόμενοι
 καὶ δυσπαθαῦντες, εἰ μὴ πέπεισται καὶ σὺν αὐτοῖς
 μόνοις ἱκανὸς εἶναι νικᾶν, ἀλλ' ἄχθεται καὶ παρα-
 βύλλεται διὰ τοὺς ἀπόντας, ὥς ἀπιστῶν τοῖς πα-
 ρούσι.

XXXIX. Ἐκ τούτου κατέπλευσε μὲν Ἀπώνιος ἀπὸ Βρετανίου τὰς δυνάμεις ἄγων. Θαρσύνσας δὲ Καῖσαρ προῦκαλεῖτο Πομπήϊον, ἰδρυμένον ἐν καλῷ, καὶ χορηγούμενον ἔκ τε γῆς καὶ θαλάττης ἀποχρῶν-
τως, αὐτὸς ἐν οὐκ ἀφθόνοις διαίων κατ' ἀρχάς, ὕστερον δὲ καὶ σφόδρα πεισθεὶς ἀπορία τῶν ἀναγκαιῶν. Ἀλλὰ ῥίζαν τινὰ κόπτοντες οἱ στρατιῶται, καὶ γάλακτι φυρῶντες, προσέφεροντο, καὶ ποτε καὶ διαπλάσαντες ἐξ αὐτῆς ἄρτους, καὶ τοῖς προφυλα-
καῖς τῶν πολεμίων ἐπιδραμόντες, ἔβαλλον εἰςω καὶ διεφθίπτον, ἐπιλέγοντες, ὥς, ἄχρῃς ἂν ἡ γῆ τοι-
αύτας ἐκφέρει ῥίζας, οὐ παύσονται πολιορκοῦντες Πομπήϊον. Ὁ μέντοι Πομπήϊος οὔτε τοὺς ἄρτους, οὔτε τοὺς λόγους εἶω τούτους ἐκφέρεισθαι πρὸς τὸ πλῆθος. Ἡθύνουν γάρ οἱ στρατιῶται, τὴν ἀγριό-
τητα καὶ τὴν ἀπάθειαν τῶν πολεμίων, ὥσπερ θη-
ρίων, ὀρῶντο. Αἰεὶ δὲ τινες περὶ τοῖς ἐρύμασι τοῖς Πομπήϊου μάχαι σποράδες ἐγίγνοντο· καὶ πε-
ριτὴν πάσαις ὁ Καῖσαρ, πλὴν μᾶς, ἐν ἧ, τροπῆς μεγάλης γενομένης, ἐκινδύνευσεν ἀπολέσαι τὸ στρα-
τόπεδον. Πομπήϊον γὰρ προσβαλόντος, οὐδεὶς ἔμει-
γεν, ἀλλὰ καὶ τάφροι κατεπίμπλαντο κτεινομένων,
καὶ περὶ τοῖς αὐτῶν χαρακώμασι καὶ περιτειχίσμα-
σιν ἔπιπτον ἐλαυνόμενοι προτροπάδην.— Καῖσαρ δ' ὑπαντιάζων, ἐπειρῶτο μὲν ἀνασιρρεῖν τοὺς φεύγον-
τας, ἐπέραινε δ' οὐδέν· ἀλλ' ἐπιλαμβανομένου τῶν σημείων ἀπερῶντο οἱ κομίζοντες, ὥστε δύο καὶ τριάκοντα λαβεῖν τοὺς πολεμίους, αὐτὸς δὲ παρὰ

μικρὸν ἦλθεν ἀποθανεῖν. Ἄνδρὶ γὰρ μεγάλῳ καὶ ῥωμαλέῳ, φεύγοντι παρ' αὐτόν, ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα, μένειν ἐκέλευσε, καὶ στρέφασθαι πρὸς τοὺς πολέμιους. Ὁ δὲ, μεσιδὸς ὢν ταραχῆς παρὰ τὸ δειδόν, ἐπήρατο τὴν μάχαιραν, ὥς καθιζόμενος· φθάνει δ' ὁ τοῦ Καίσαρος ὑπασπιστῆς ἀποκόψας αὐτοῦ τὸν ὤμον. Οὕτω δ' ἀπέγνων τὰ καθ' αὐτόν, ὥστ', ἐπεὶ Πομπηῖος ὑπ' εὐλαβείας τινός, ἢ τύχης, ἐργῇ μεγάλῳ τέλος οὐκ ἐπέθηκεν, ἀλλὰ καθείρξας εἰς τὸν χάρακα τοὺς φεύγοντας, ἀνεχώρησεν, εἶπεν ἄρα πρὸς τοὺς φίλους ἀπὶ τῶν ὁ Καῖσαρ· „Σήμερον ἂν ἡ νίκη παρὰ τοῖς πολέμοις ἦν, εἰ τὸν νικῶντα εἶχον.“ Αὐτὸς δὲ παρελθὼν εἰς τὴν σκηνὴν καὶ κατακλιθεὶς, νύκτα πασῶν ἐκείνην ἀνιαιρωτάτην διήγαγεν, ἐν ἀπόδοις λογισμοῖς, ὥς κακῶς ἐστρατηγηκῶς, ὅτι, καὶ χώρας ἐπικειμένης βραδείας καὶ πόλεων εὐδαιμόνων τῶν Μακεδονικῶν καὶ Θετταλικῶν, ἐάσας ἐκεῖ περιεπάσαι τὸν πόλεμον, ἐνταῦθα καθέξοιτο πρὸς θαλάττην, ναυκρατούντων τῶν πολεμίων, πολιορκουμένος τοῖς ἀναγκαίοις μᾶλλον, ἢ τοῖς ὅπλοις πολιορκῶν. Οὕτω δὲ περισπασθεὶς καὶ ἀνιάθεις πρὸς τὴν ἀπορίαν καὶ χαλεπότητα τῶν παρόντων, ἀνίστη τὸν στρατὸν, ἐπὶ Σκιπίωνι προάγειν εἰς Μακεδονίαν ἐγνωκῶς· ἡ γὰρ ἐπισπάσσεσθαι τὸν Πομπηῖον, ὅπου μαχεῖται μὴ χορηγούμενος ὁμοίως ἀπὸ τῆς θαλάττης, ἢ περιέσεσθαι μεμονωμένου Σκιπίωνος.

XL. Τοῦτο τὴν Πομπηίου στρατιάν ἐπῆρε, καὶ τοὺς περὶ αὐτόν ἡγεμόνας, ὥς ἡττημέναν καὶ φεύ-

γοντος ἔχεσθαι Καίσαρος. Αὐτὸς μὲν γὰρ εὐλαβῶς εἶχε Πομπηϊὸς ἀναρῶναι τὴν μάχην περὶ τηλικούτων, καὶ παρεσκευασμένος ἄριστα πᾶσι πρὸς τὸν χρόνον, ἡξίου τρίβειν καὶ μαραίνειν τὴν τῶν πολιμίων ἀκμὴν βραχεῖαν οὖσαν. Τὸ γὰρ τοι μαχιμώτατον τῆς Καίσαρος δυνάμεως ἐμπειρίαν μὲν εἶχε καὶ τόλμαν ἀνυπόστατον πρὸς τοὺς ἀγῶνας, ἐν δὲ ταῖς πλάναις καὶ ταῖς στρατοπεδείαις τειχοφυλάζοντες καὶ νυκτιγεγυτοῦντες ἐξέκαμνον ὑπὸ γήρωος, καὶ βαρεῖς ἦσαν τοῖς σώμασι πρὸς τοὺς πόνοους, δι' ἀσθένειαν ἐγκαταλείποντες τὴν προθυμίαν. Τῷτε δὲ καὶ τι νόσημα λοιμῶδες ἐλέχθη, τὴν ἀτοπίαν τῆς διαίτης ποιησάμενον ἀρχήν, ἐν τῇ στρατιᾷ περιφέρεσθαι τῇ Καίσαρος. Καὶ τὸ μέγιστον, οὔτε χρήμασιν ἐρῶμενος, οὔτε τροφῆς εὐπορῶν, χρόνου βραχείος ἐδόκει περὶ αὐτῷ καταλυθῆσθαι.

XLI. Διὰ ταῦτα Πομπηϊὸν μάχεσθαι μὴ βουλόμενον—μόνος ἐπῆνει Κάτων, φειδοὶ τῶν πολιτῶν· ὅς γε καὶ τοὺς πεσόντας ἐν τῇ μάχῃ τῶν πολεμίων, εἰς χιλίους τὸ πλῆθος γενομένους, ἰδὼν, ἀπῆλθεν ἐγκαλυψάμενος καὶ καταδακρύσας. Οἱ δ' ἄλλοι πάντες ἐκάκιζον τὸν Πομπηϊὸν φυγομαχοῦντα, καὶ παρώξυνον, Ἀγαμέμνονα καὶ βασιλέα βασιλέων ἀπακαλοῦντες, ὥς δὴ μὴ βουλόμενον ἀποθέσθαι τὴν μοναρχίαν, ἀλλ' ἀγαλλόμενον, ἡγεμόνων τοσούτων ἐξηρηγμένων αὐτοῦ καὶ φοιτῶντων ἐπὶ σκηνήν. Φαῶνιος δὲ, τὴν Κάτωνος παρῶρησιν ὑποποιούμενος, μανικῶς ἐσχετλιάζεν, εἰ μὴδὲ τῆτες ἔσται τῶν περὶ

Τουσκλάνον ἀπολαύσαι σύκων, διὰ τὴν Πομπηίου φιλαρχίαν. Ἀφράνιος δὲ, (γινωστί γὰρ ἐξ Ἰβηρίας ἀφίκετο κακῶς στρατηγήσας,) διαβαλλόμενος ἐπιχρήμασι προδοῦναι τὸν στρατὸν, ἡρώτα, διὰ τί πρὸς τὸν ἔμπαρόν οὐ μάχονται τὸν ἐωνημένον παρ' αὐτοῦ τὰς ἐπαρχίας. Ἐκ τούτων ἀπάντων συνελαυνόμενος ἄκων εἰς μάχην ὁ Πομπηῖος ἐχώρει τὸν Καίσαρα διώκων. Ὁ δὲ τὴν μὲν ἄλλην πορείαν χαλεπῶς ἤνυσεν, οὐδενὸς παρέχοντος ἀγορῶν, ἀλλὰ πάντων καταφρονοῦντων διὰ τὴν ἔναγχος ἦταν. Ὡς δ' εἶλε Γόμφους, Θιεσσαλικὴν πόλιν, οὐ μόνον ἔθρεψε τὴν στρατιάν, ἀλλὰ καὶ τοῦ νοσήματος ἀπήλλαξε παρὰ λόγως. Ἀφθόνῳ γὰρ ἐνέτυχον οἶνω, καὶ πιδόντες ἀνέδην, εἴτα χρώμενοι κώμοις, καὶ βακχεύοντες ἀνὰ τὴν ὁδόν, ἐκ μέθης διεκρούσαντο καὶ παρήλλαξαν τὸ πάθος, εἰς ἕξιν ἐτέρων τοῖς σώμασι μεταπεισόντας.

XLII. Ὡς δ' εἰς τὴν Φαρσαλίαν ἐμβαλόντες ἀμφοτέρωι κατεστρατοπέδευσαν, ὁ μὲν Πομπηῖος αὐθις εἰς τὸν ἀρχαῖον ἀνεκρούετο λογισμὸν τὴν γνώμην, εἴτι καὶ φασμάτων οὐκ αἰσίων προσγενομένων, καὶ καθ' ὕπνον ὄψεως. Ἐδόκει γὰρ ἑαυτὸν δορῆν ἐν τῷ θεάτρῳ κροτούμενον ὑπὸ Ῥωμαίων. . . . Οἱ δὲ περὶ αὐτὸν οὕτω θρασεῖς ἦσαν, καὶ τὸ νίκημα ταῖς ἐλπίσι προεληφότες, ὥστε φιλονεικεῖν ὑπὲρ τῆς Καίσαρος ἀρχιερωσύνης Δομίτιον καὶ Σπινθῆρα καὶ Σκιπίωνα, διαμιλλωμένους ἀλλήλοις· πέμπειν δὲ πολλοὺς εἰς Ῥώμην μισθουμένους καὶ προκαταλαμβάνοντας

οικίας ὑπατεύουσι καὶ στρατηγοῦσιν ἐπιτηδείους, ὡς εὐθὺς ἄρξοντες μετὰ τὸν πόλεμον. Μάλιστα δ' ἐσφάδαζον οἱ ἱππεῖς ἐπὶ τὴν μάχην, ἡσκημένοι περιττῶς ὅπλων λαμπρότησι, καὶ τρυφῶς ἵππων, καὶ κάλλει σωμαίων μέγα φρονοῦντες, καὶ διὰ τὸ πλῆθος, ἐπακισχίλιοι πρὸς χιλίους τοὺς Καίσαρος ὄντες. Ἦν δὲ καὶ τὸ τῶν πεζῶν πλῆθος οὐκ ἀγχώμαλον, ἀλλὰ τετρακισμύριοι καὶ πεντακισχίλιοι παρετάττοντο δισφυρίοις καὶ διοχιλίοις.

XLIII. Ὁ δὲ Καῖσαρ, τοὺς στρατιώτας συναγαγὼν, καὶ προειπὼν, ὡς δύο μὲν αὐτῷ τάγματα Κορνήλιος ἄγων ἐγγὺς ἐστίν, ἄλλαι δὲ πεντεκαίδεκα σπεῖραι μετὰ Καλπηροῦ κάθονται περὶ Μέργαρα καὶ Ἀθήνας, ἠρώτησεν, εἴτε βούλονται περιμένειν ἐκείνους, εἴτ' αὐτοὶ διακινδυνεύσαι καθ' ἑαυτούς. Οἱ δ' ἀνεβόησαν, δειόμενοι μὴ περιμένειν, ἀλλὰ πᾶλλον, ὅπως τάχιστα συνίωσιν εἰς χεῖρας τοῖς πολεμίοις, τεχνάζεσθαι καὶ στρατηγεῖν. Ποιούμενῳ δὲ καθαρμὸν αὐτῷ τῆς δυνάμεως, καὶ θύσαντι τὸ πρῶτον ἱερεῖον, εὐθὺς ὁ μάντις ἔφραζε, τριῶν ἡμερῶν μάχην κριθῆσεσθαι πρὸς τοὺς πολεμίους. Ἐρριμένου δὲ τοῦ Καίσαρος, εἰ καὶ περὶ τοῦ τέλους ἐνόηεν τοῖς ἱερείοις εὐσημον, „Αὐτὸς ἂν (ἔφη) σὺ τοῦτο βέλτιον ὑποκρίναιο σαυτῷ. Μεγάλην γὰρ οἱ θεοὶ μεταβολὴν καὶ μετέπτασιν ἐπὶ τὰ ἐναντία τῶν καθιεσιώτων δηλοῦσιν· ὥστ', εἰ μὲν εὖ πράττειν ἡγήσασαυτὸν ἐπὶ τῷ παρόντι, τὴν χεῖρονα προσδόκα τύχην· εἰ δὲ κακῶς, τὴν ἀμείνονα.“ Τῇ δὲ πρὸ τῇ

μάχης νυκτὶ, τὰς φυλακὰς ἐφοδεύοντος αὐτοῦ, περὶ τὸ μεσονύκτιον ὥφθη λαμπρὰς οὐρανίου πυρός, ἣν ὑπερενχθιῶσάν τὸ Καίσαρος στρατόπεδον, λαμπρὰν καὶ φλογώδη γενομένην, ἔδοξεν εἰς τὸ Πομπηίου καταπεσεῖν. Ἐωθινής δὲ φυλακῆς καὶ πανικὸν τάρachon ἦσθοντο, γιγνόμενον παρὰ τοῖς πολέμοις. Οὐ μὴν μαχεῖσθαι γε κατ' ἐκείνην προσεδόκα τὴν ἡμέραν, ἀλλ' ὥς ἐπὶ Σκοτούσσης ὁδεύων ἀνιξέγγυσεν.

XLIV. Ἐπεὶ δὲ, τῶν σκηνῶν ἤδη καταλειμμένων, οἱ σκοποὶ προσίπνευσαν αὐτῷ, τοὺς πολέμους ἐπὶ μάχῃ καταβαίνειν ἀπαγγέλλοντες, περιχαρὲς γινόμενος, καὶ εὐχόμενος τοῖς θεοῖς, παρέτατε τὴν φάλαγγα, τὴν τάξιν τριπλὴν ποιῶν. Καὶ τοῖς μὲν μέσοις ἐπέστησε Καλβίνον Δομίτιον, τῶν δὲ κεράτων τὸ μὲν εἶχεν Ἀντώνιος, αὐτὸς δὲ τὸ δεξιόν, ἐν τῷ δευτέρῳ τάγματι μέλλων μάχεσθαι. Κατὰ τοῦτο δὲ τοὺς τῶν πολέμων ἱππεῖς ἀκτιπαραιατομένους ὁρῶν, καὶ δεδοικώς τὴν λαμπρότητα καὶ τὸ πλῆθος αὐτῶν, ἀπὸ τῆς ἐσχάτης τάξεως εὐθὺς ἐκίλευσε παρελθεῖν πρὸς αὐτόν ἐξ σπείρας, καὶ κατόπιν ἔστησε τοῦ δεξιοῦ, διδάξας, ἃ χρὴ ποιεῖν, ὅτι οἱ τῶν πολέμων ἱππεῖς προσφέρονται. Πομπηῖος δὲ εὐ μὲν αὐτὸς εἶχε τῶν κεράτων, τὸ δ' εὐώνυμον Δομίτιος, τοῦ δὲ μέσου Σκιπίων ἤρχεν ὁ πενθερός. Οἱ δ' ἱππεῖς ἅπαντες ἐπὶ τὸ ἀριστερόν ἔβρισαν, ὥς τὸ δεξιὸν κυκλωσόμενοι τῶν πολέμων, καὶ λαμπρὰν περὶ αὐτὸν τὸν ἡγεμόνα ποιησόμενοι τροπὴν. Οὐδὲν γὰρ ἀνθέξειν βέλος ἐπλητικῆς φάλαγγος.

ἀλλὰ συντρίψεσθαι καὶ καταρῥάξεσθαι πάντα τοῖς ἐναντίοις, ἐπιβολῆς ἅμα-τοσούτων ἱππέων γενομένης. Ἐπεὶ δὲ σημαίνειν ἔμελλον ἀμφότεροι τὴν ἔφοδον, Πομπήϊος μὲν ἐκέλευσε τοὺς ὀπλίτας ἐστῶτας ἐν προβολῇ καὶ μένοντας ἀραρότως δέχεσθαι τὴν ἐπιδρομὴν τῶν πολεμίων, μέχρις ἂν ὑσσοῦ βολῆς ἐντὸς γένωνται. Καῖσαρ δὲ καὶ περὶ τοῦτο διαμαρτεῖν φησιν αὐτόν, ἀγνοήσαντα τὴν μετὰ δρόμου καὶ φορᾶς ἐν ἀρχῇ γινομένην σύρραξιν, ὥς ἐν τε ταῖς πληγαῖς βίαν προστίθῃσι, καὶ συνεκκαίει τὸν θυμὸν, ἐκ πάντων ἀναρῥιπιζόμενον. Αὐτὸς δὲ, κινεῖν τὴν φάλαγγα μέλλων, καὶ προῖων ἐπ' ἔργον ἤδη, πρῶτον ὄρε' τῶν ταξιαρχῶν ἄνδρα τινα πιστὸν αὐτῷ καὶ πολέμων ἔμπειρόν, ἐπιθαρσύνοντα τοὺς ὑπ' αὐτῷ καὶ προκαλούμενον εἰς ἀμυναν ἀλκῆς. Τοῦτον ὀνομαστί προσαγορεύσας· „Τί ἐλπίζομεν (εἶπεν), ὦ Γάϊε Κρασσίνιε, καὶ πῶς τοῦ θράσους ἔχομεν;“ Ὁ δὲ Κρασσίνιος, ἐκτείνας τὴν δεξιάν, καὶ μέγα βοήσας· „Νικήσομεν (ἔφη) λαμπρῶς, ὦ Καῖσαρ· ἐμὲ γὰρ ἢ ζῶντα τήμερον, ἢ τεθνηκότα, ἐπαινήσεις.“ Ταῦτ' εἰπὼν, πρῶτος ἐμβάλλει τοῖς πολεμίοις δρόμῳ, συνεπισπασάμενος τοὺς περὶ αὐτὸν ἑκατὸν εἴκοσι στρατιώτας. Διακόψας δὲ τοὺς πρῶτους, καὶ πρόσω χωρῶν φόνῳ πολλοῖ- καὶ βιαζόμενος, ἀνακόπτεται ξίφει πληγεῖς διὰ τοῦ στόματος, ὥστε καὶ τὴν αἰχμὴν ὑπὲρ τὸ ἰνὸν ἀνασχεῖν.

XLV. Οὕτω δὲ τῶν πεζῶν κατὰ τὸ μέσον συρῥαγέντων καὶ μαχομένων ἀπὸ τοῦ κέρατος, οἱ τοῦ Πομ-

πηϊ του ἱππεῖς σοβαρῶς ἐπήλυνον, ὡς κύκλωσιν τοῦ
 δεξιοῦ τὰς ἴλας ἀνιχόμενοι· καὶ πρὶν ἢ προσβαλεῖν
 αὐτοὺς, ἐκτρέχουσιν αἱ σπεῖραι παρὰ Καίσαρος, οὐχ,
 ὥσπερ εἰώθασιν, ἀκοντίσμασι χρώμενοι τοῖς ὑσσαῖς,
 οὐδὲ μηροὺς παίοντες ἐκ χειρὸς, ἢ κνήμας τῶν πο-
 λεμίων, ἀλλὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἐφιέμενοι, καὶ τὰ πρόσσωπα
 συντιτρώσκοντες· ὑπὸ Καίσαρος δεδιδαγμένοι τοῦτο
 ποιῆν, ἐλπίζοντος ἄνδρας οὐ πολλὰ πολέμοις, οὐδὲ
 τραύμασιν, ὠμοληκότας, νέους δὲ καὶ κομῶντας ἐπὶ
 κάλλει καὶ ὥφει, μάλιστα τὰς τοιαύτας πληγὰς ὑπό-
 ψεσθαι, καὶ μὴ μετεῖν, τὸν ἐν τῷ παρόντι κίνδυνον
 ἅμα καὶ τὴν αὐθις αἰσχύνην δεδοικότας. Ὁ δὲ καὶ
 συνέβαιεν· οὐ γὰρ ἠνέχοντο τῶν ὑσσῶν ἀναφερο-
 μένων, οὐδ' ἐτόλμων ἐν ὀφθαλμοῖς τὸν σίδηρον ὀρῶν-
 τες, ἀλλ' ἀπιστρέφοντο καὶ συνικαλύπτοντο, φει-
 δόμενοι τῶν προσώπων. Καὶ τέλος οὕτω ταραξάντες
 ἑαυτοὺς ἐτρέποντο φεύγειν, αἰσχιστα λυμηνάμενοι
 τὸ σύμπαν. Εὐθὺς γὰρ οἱ μὲν νενικηκότες τούτους,
 ἐκυκλῶντο τοὺς πιζοὺς, καὶ κατὰ νότον προσπί-
 πτοντες ἔκοπτον. Πορπηῆος δ' ὡς κατεῖδεν ἀπὸ θα-
 τέρου τοὺς ἱππεῖς φυγῇ σκεδασθέντας, οὐκέτ' ἦν δ'
 αὐτός, οὐδ' ἐμέμνητο Πορπηῆος ὢν Μάγνος, ἀλλ'
 ὑπὸ Θεοῦ μάλιστα βλαπτομένῳ τὴν γνώμην ἑοικώς,
 ἢ διὰ θείας ὅτις τεθαμβημένος, ἄφθογγος ἔχετ'
 ὀπίσσω ἐπὶ σκηνήν· καὶ καθιζόμενος ἐκαρὰδόκει τὸ
 μέλλον, ἄχρις οὗ, τροπῆς ἀπάντων γενομένης, ἐπέ-
 βαινον οἱ πολέμοι τοῦ χάρακος, καὶ διεμάχοντο
 πρὸς τοὺς φυλάττοντας. Τότε δ', ὥσπερ ἔηνους γε-

νόμος, καὶ ταύτην μόνην, ὥς φασι, φωνὴν ἀφ' αὐτοῦ.
 „Οὐκοῦν καὶ ἐπὶ τὴν παρεμβολήν;“ ἀπεδύσατο μὲν
 τὴν ἑταγώνιον καὶ στρατηγικὴν ἐσθῆτα, φεύγοντι
 δὲ πρέπουσαν μεταλαβὼν ὑπεξῆλθεν. Ἄλλ' οὗτος
 μὲν ὁποῖαις ὕστερον χρησάμενος τύχαις, ὅπως τε παρα-
 δοὺς αὐτὸν τοῖς Αἰγυπτίοις ἀνδράσιν ἀνῆρείθῃ, δη-
 λοῦμεν ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γράμμασιν.

XLVI. Ὁ δὲ Καῖσαρ, ὥς ἐν τῷ χάρακι τοῦ Πορ-
 πητοῦ γενόμενος, τοὺς τε κειμένους νεκροὺς ἤδη τῶν
 πολεμίων εἶδε, καὶ τοὺς ἐπικτεινομένους, εἶπεν ἄρα
 σιναῖας· „Τούτ' ἐβουλήθησαν, εἰς τοῦτό με ἀνάγκης
 ὑπηγάγοντο, ἵνα Γαῖος Καῖσαρ, ὁ μεγίστους πολέ-
 μους κατορθώσας, εἰ προηάμην τὰ στρατεύματα,
 κῶν κατεδικάσθῃ.“ Ταῦτά φησι Πολλίων Αἰνίος.
 τὰ ῥήματα Ῥωμαῖσι μὲν ἀνακθιγέσθαι τὸν Καί-
 σαρα παρὰ τὸν τόισιν καιρὸν, Ἑλλήνισι δ' ὑπ' αὐτοῦ
 γιγνῶσθαι. Τῶν δ' ἀποθανόντων τοὺς πλείστους
 οἰκέτας γενέσθαι, περὶ τὴν κατάληψιν τοῦ χάρακος
 ἀναιρεθέντας· στρατιώτας δὲ μὴ πλείους ἑξακισχι-
 λίων πεσεῖν. Τῶν δὲ πεζῶν τῶν ἁλόντων κατέμιξε τοὺς
 πλείστους ὁ Καῖσαρ εἰς τὰ τάγματα· πολλοῖς δὲ καὶ
 τῶν ἐπιφανῶν ἄδεια ἔδωκεν, ὧν καὶ Βροῦτος ἦν ὁ
 κτείνας αὐτὸν ὕστερον· ἐφ' ᾧ λέγεται μὴ φαινομέ-
 νῳ μὲν ἀγωνιάσαι, σῶθέντος δὲ καὶ παραγενομένου
 πρὸς αὐτὸν ἡσθῆναι διαφερόντως.

XLVII. Σημείων δὲ πολλῶν γενομένων τῆς νίκης,
 ἐπιφανέστατον ἱστορεῖται τὸ περὶ Τράλλεις. Ἐν γὰρ
 ἐερῷ Νίκης ἀνδρίας εἰστήκει Καῖσαρος, καὶ τὸ περὶ

αὐτὸ χωρίον αὐτὸ τε στερεὸν φύσει, καὶ λίθῳ σκληρῷ κατεστρωμένον ἦν ἄνωθεν· ἐκ τούτου λέγουσιν ἀναπύλαι φοῖνικα παρὰ τὴν βάσιν τοῦ ἀνδριάντος. Ἐν δὲ Παταβίῳ Γάιος Κορνήλιος, ἀνὴρ εὐδόκιμος ἐπὶ μαντικῇ, Διβίου τοῦ συγγραφῆως πολίτης καὶ γνῶριμος, ἐτύχχανεν ἐπ' αἰωνοῖς καθήμενος ἐκείτην τὴν ἡμέραν. Καὶ πρῶτον μὲν, ὡς Δίβιος φησί, τὸν καιρὸν ἔγνω τῆς μάχης, καὶ πρὸς τοὺς παρόντας ἔφη, ὅτι καὶ δὴ περαινέται τὸ χρεῖμα, καὶ συνίσσιν εἰς ἔργον οἱ ἄνδρες. Αὐτὸς δὲ πρὸς τῇ θιᾷ γενόμενος, καὶ τὰ σημεῖα κατιδὼν, ἀνῆλθε μετ' ἐνθουσιασμοῦ, βοῶν „Νικᾷς, ὦ Καῖσαρ.“ Ἐκπλαγέντων δὲ τῶν παρευχόντων, περιελὼν τὸν στέφανον ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, ἐνωμότως ἔφη, μὴ πρὶν ἐπιθήσεσθαι πάλιν, ἢ τῇδε τῇ τέχνῃ μαρτυρῆσαι τὸ ἔργον. Ταῦτα μὲν οὖν ὁ Δίβιος οὕτω γενέσθαι καταβεβαίονται.

XLVIII. Καῖσαρ δὲ, τῇ Θετταλῶν ἔθνεϊ τὴν ἑλευθερίαν ἀναθεῖς νικητήριον, ἐδίδωκε Πομπηίων ἡψάμενος δὲ τῆς Ἀσίας, Κνιδίους τε, Θεοδόμπαν, τῇ συναγαγόντι τοὺς μύθους, χαρίζομενος, ἡλευθέρασε, καὶ πᾶσι τοῖς τὴν Ἀσίαν κατοικοῦσι τὸ τρίτον τῶν φόρων ἀνῆκεν. Εἰς δ' Ἀλεξάνδρειαν ἐπὶ Πομπηίῳ τεθυηκότι καταχθείς, Θεόδοτον μὲν ἀπεστράφη, τὴν Πομπηίου κεφαλὴν φέροντα, τὴν δὲ σφραγίδα δεξιόμενος τοῦ ἀνδρὸς κατεδάκρυσεν· ὅσῃ δὲ τῶν ἐταίρων αὐτοῦ καὶ συνήθων πλανώμενοι κατὰ τὴν χώραν ἐαλώκεσαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως, πάντας εὐεργέτησε καὶ προσηγάχτο. Τοῖς δὲ φίλοις εἰς Ῥώμην

ἔγραφεν, διὲ τῆς νίκης ἀπολαύοι τεῦτο μέγιστον καὶ ἥδιστον, τὸ σῶζειν τινὰς αἰεὶ τῶν πεπολεμηκότων πολιτῶν αὐτῷ. Τὸν δ' αὐτόθι πόλεμον οἱ μὲν οὐκ ἀναγκαῖον, ἀλλ' ἔρωτι Κλεοπάτρας ἄδοξον αὐτῷ καὶ κινδυνώδη, γενέσθαι λέγουσιν· οἱ δὲ τοὺς βασιλικοὺς αἰτιῶνται, καὶ μάλιστα τὸν εὐνοῦχον Ποθεινόν, ὃς πλεῖστον δυσάμενος, καὶ Πομπήϊον μὲν ἀνηρηκῶς ἔναγχος, ἐκβεβληκῶς δὲ Κλεοπάτραν, κρύφα μὲν ἐπεβούλευε τῷ Καίσαρι· καὶ διὰ τοῦτο φασὶν αὐτὸν, ἀρξάμενον ἐκ τότε, διανυκτερεύειν ἐν τοῖς πότοις, ἕνεκα φυλακῆς τοῦ σώματος· φανερῶς δ' οὐκ ἦν ἀνεκτός, ἐπίφθονα πολλὰ καὶ πρὸς ὕβριν εἰς τὸν Καίσαρα λέγων καὶ πράττων. Τοὺς μὲν γὰρ στρατιώτας, τὸν κάκιστον μετρομένους καὶ παλαιότατον σῆτον, ἐκέλευσεν ἀνέχεσθαι καὶ στέργειν, ἐσθλόντας τὰ ἀλλότρια· πρὸς δὲ τὰ δεῖπνα σκεύειν ἐχοῖτο ξυλίνοις καὶ κεραμεῖς, ὡς τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ πάντα Καίσαρος ἔχοντος εἰς τι χρόος. Ὡφειλε γὰρ ὁ τοῦ βασιλεύοντος τότε πατὴρ Καίσαρι χιλίας ἑπτακοσίας πεντήκοντα μυριάδας, ὧν τὰς μὲν ἄλλας ἀνῆκε τοῖς παισὶν αὐτοῦ πρότερον ὁ Καῖσαρ, τὰς δὲ χιλίας ἤξειον τότε λαβὼν διαθρεῖναι τὸ στράτευμα. Τοῦ δὲ Ποθεινοῦ νῦν μὲν αὐτὸν ἀπιέναι καὶ τῶν μεγάλων ἔχουσθαι πραγμάτων κελεύοντος, ὕστερον δὲ κομιεῖσθαι μετὰ χάριτος, εἰπὼν, ὡς Αἰγυπτίων ἐλάχιστα δέοιτο συμβούλων, κρύφα τὴν Κλεοπάτραν ἀπὸ τῆς χώρας μετεπέμπετο.

XLIX. Κακίην παραλαβοῦσα τῶν φίλων Ἀπολ-

λῶδωρον τὸν Σικελιώτην μόνον, εἰς ἀκάτιον μικρὸν
 ἐμβᾶσα, τοῖς μὲν βασιλεῖσι προσέσχεν, ἤδη συσκο-
 τάζοντος· ἀπόρου δὲ τοῦ λαθεῖν ὄντος ἄλλως, ἣ μὲν
 εἰς στρωματοδέσμον ἐνδύσα προτινέει μακρὰν ἐαυ-
 τήν, ὃ δ' Ἀπολλόδοτος ἰμάντι συνδήσας τὸν στρω-
 ματοδέσμον, εἰσπομίζει διὰ θυρῶν πρὸς τὸν Καί-
 σαρα. Καὶ τοῦτω τε πρώτῳ λέγεται τῷ τεχνήματι
 τῆς Κλεοπάτρας ἁλῶναι, λαμυρᾶς φανείσης, καὶ
 τῆς ἄλλης δμιλίας καὶ χάριτος ἥτις γενόμενος, διαλ-
 λάξαι πρὸς τὸν ἀδελφόν, ὥς συμβασιλεύσουσαν. Ἐπὶ
 δὲ ταῖς διαλλαγαῖς ἐστιωμένων ἀπάντων, οἰκίτης
 Καίσαρος κουρεὺς, διὰ θειλίαν, ἥ πάντας ἀνθρώ-
 πους ὑπερέβαλλεν, οὐδὲν ἔων ἀνεξέταστον, ἀλλ' ὥτα-
 κουσίων καὶ πολυπραγμονῶν, συνῆκεν ἐπιβουλήν
 Καίσαρι πραττομένην ὑπ' Ἀχιλλᾶ, τοῦ στρατηγοῦ,
 καὶ Ποθεινοῦ, τοῦ εὐνοῦχου. Φωράσας δ' ὁ Καῖσαρ,
 φρουρὰν μὲν περιέστησε τῷ ἀνδρῶνι, τὸν δὲ Ποθει-
 νὸν ἀπεΐλεν· ὃ δ' Ἀχιλλᾶς, φυγὼν εἰς τὸ στρατόπε-
 δον, περιτόκησιν αὐτῷ βαρὺν καὶ δυναμειταχέριστον
 πόλεμον, ὀλίγοσι τὴν τῶν ἀμυνομένων πόλιν καὶ
 δύναμιν. Ἐν δὲ πρώτῳ μὲν ἐκινδύνευσεν ὕδατος
 ἀποκλεισθείς· αἱ γὰρ διώρυχες ἀπωκοδομήθησαν
 ὑπὸ τῶν πολεμίων. Δεύτερον δὲ, περικοπτόμενος
 τὸν στόλον, ἠναγκάσθη διὰ πυρὸς ἀπώσασθαι τὸν
 κίνδυνον, ὃ καὶ τὴν μεγάλην βιβλιοθήκην ἐκ τῶν
 νεωρίων ἐπινεμόμενον διέφθειρε. Τρίτον δὲ, περὶ τῇ
 Φάρῳ μάχῃς ἀνεσιτῶσης, κατεπήδησε μὲν ἀπὸ τοῦ
 χώματος εἰς ἀκάτιον, καὶ παρρησώθη τοῖς ἀγωνι-

ζομένοις. Ἐπιπλέοντων δὲ πολλαχόθεν αὐτῶν τῶν Αἰγυπτίων, ῥίπας ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν, ἀπενήξατο μόλις καὶ χαλεπῶς. Ὅτε καὶ λέγεται βιβλίδια κρατῶν πολλὰ, μὴ προΐσθαι βαλλόμενος καὶ βαπτιζόμενος, ἀλλ' ἀνάγων ὑπὲρ τῆς θαλάσσης τὰ βιβλίδια, τῇ ἑτέρᾳ χειρὶ νήχεσθαι· τὸ δ' ἀκάτιον εὐθὺς ἐβυθίσθη. Τέλος δὲ, τοῦ βασιλείως πρὸς τοὺς πολεμίους ἀποχωρήσαντος, ἐπιλθὼν καὶ συνάψας μάχῃ ἐνίκησε, πολλῶν πεσόντων, αὐτοῦ τε τοῦ βασιλείως ἀφανοὺς γενομένου. Καταλιπὼν δὲ τὴν Κλεοπάτραν βασιλεύουσιν Αἰγύπτου, καὶ μικρὸν ὕστερον ἐξ αὐτοῦ τεκοῦσαν υἱόν, ὃν Ἀλεξανδρεῖς Καισαρίωνα προσηγόρευσαν, ὥρμησεν ἐπὶ Συρίας.

L. Κάκειθεν ἐπιὼν τὴν Ἀσίαν, ἐπυνθάνετο, Δομίτιον μὲν, ὑπὸ Φαρνάκου, τοῦ Μιθριδάτου παιδὸς, ἡττημένον, ἐκ Πόντου πεφευγέναι σὺν ὀλίγοις, Φαρνάκην δὲ τῇ νίκῃ χρώμενον ἀπλήστως, καὶ Βιθυνίαν ἔχοντα καὶ Καππαδοκίαν, Ἀρμενίας ἐφίσθαι τῆς μικρᾶς καλουμένης, καὶ πάντας ἀνιστάναι τοὺς ταύτῃ βασιλεῖς καὶ τετράρχας. Εὐθὺς οὖν ἐπὶ τὸν ἄνδρα τρισὶν ἡλανσε τάγμασι, καὶ περὶ πόλιν Ζήλαν μάχην μεγάλην συνάψας, αὐτὸν μὲν ἐξέβαλε τοῦ Πόντου φεύγοντα, τὴν δὲ στρατιάν ἄρδην ἀνείλε. Καὶ τῆς μάχης ταύτης τὴν ὀξύτητα καὶ τὸ τάχος ἀναγγέλλων εἰς Ρώμην, πρὸς τινα τῶν φίλων, Ἀμίντιον, ἔγραψε τρεῖς λέξεις· „Ἡλθον, εἶδον, ἐνίκησα.“ Ῥωμαῖοι δὲ αἱ λέξεις εἰς ὅμοιον ἀπολήγουσαι σχῆμα ῥήματος, οὐκ ἀπίθανον τὴν βραχυλογίαν ἔχουσιν.

LI. Ἐκ τούτου διαβαλὼν εἰς Ἰταλίαν, ἀνέβαινον εἰς Ῥώμην, τοῦ μὲν ἐνιαυτοῦ καταστρέφοντος, εἰς ὃν ἦρτο δικτάτωρ τὸ δεύτερον, οὐδέποτε τῆς ἀρχῆς ἐκείνης πρότερον ἐνιαυτοῦ γενομένης. Εἰς δὲ τοῦ-
πιόν ὕπατος ἀπεδείχθη· καὶ κακῶς ἤκουσεν, δι-
τῶν στρατιωτῶν στασιασάντων, καὶ δύο στρατηγι-
κοὺς ἄνδρας ἀνελόντων, Κορκώνιον καὶ Γύλβαν, ἐπε-
τίμησε μὲν αὐτοῖς τοσοῦτον, ὅσον ἀντὶ στρατιωτῶν
πολλίας προσαγορεύσαι, χιλίας δὲ διένειμεν ἐκάστην
δραχμὰς, καὶ χώραν τῆς Ἰταλίας ἀπεκλήρωσε πολ-
λὴν. Ἦν δ' αὐτοῦ διαβολὴ καὶ ἡ Δολοβέλλα μανία,
καὶ ἡ Ἀμιντίου φιλαργυρία, καὶ μεθύων Ἀντώνιος,
καὶ Κορφίνιος τὴν Πομπηίου σκευωρούμενος οἰκίαν
καὶ μετοικοδομῶν, ὥς ἱκανὴν οὐκ οὔσαν. Ἐπὶ τοῖς-
τοις γὰρ ἐδυσφύρον Ῥωμαῖοι. Καῖσαρ δὲ διὰ τὴν
ὑπόθεσιν τῆς πολιτείας, οὐκ ἔγνοῶν, οὐδὲ βουλό-
μενος, ἠναγκάζετο χρῆσθαι τοῖς ὑπουργοῦσι.

LII. Τῶν δὲ περὶ Κάτωνα καὶ Σκιπίωνα μετὰ
τὴν ἐν Φαρσάλῃ μάχην εἰς Λιβύην φυγόντων, κατέ-
τοῦ βασιλέως Ἰόβα βοηθοῦντος αὐτοῖς, ἡθροικῶν
δυνάμεις ἀξιολόγους, ἔγνω στρατεύειν ὁ Καῖσαρ ἐπ'
αὐτούς· καὶ περὶ τροπᾶς χειμερινὰς διαβάς εἰς Σι-
κελίαν, καὶ βουλόμενος εὐθὺς ἀποκόψαι τῶν περὶ
αὐτὸν ἡγεμόνων ἅπασαν ἐλπίδα μελλήσεως καὶ δια-
τριβῆς, ἐπὶ τοῦ κλισματός ἔπηξε τὴν ἑαυτοῦ σκη-
νὴν· καὶ γενομένου πνεύματος, ἐμβὰς, ἀνήχθη μετὰ
τρισχάλλῃ πεζῶν καὶ ἵππων ὀλίγων. Αποβιβάσας
δὲ τούτους καὶ λαθὼν, ἀνήχθη πάλιν, ὑπὲρ τῆς

μείζονος ὀρῶσάων δυνάμειος · καὶ κατὰ θάλατταν
 οὖσιν ἤδη προστυχὼν καὶ ἡγαγεν ἅπαντας εἰς τὸ στρα-
 τώπεδον. Πυνθανόμενος δὲ χρησμά τινι παλαιῷ
 θαρρύνει τοὺς πολεμίους, ὥς προσῆκον αἰεὶ τῷ Σκι-
 πίωνος γένει κρατεῖν ἐν Λιβύῃ, χαλεπὸν εἰπεῖν, εἴτε
 ἐκφλαυρίζων ἐν παιδιᾷ τινι τὸν Σκιπίωνα στρατη-
 γοῦντα τῶν πολεμίων, εἴτε καὶ σπουδῇ τὸν οἰωνόν
 οἰκειούμενος, (ἦν γὰρ παρ' αὐτῷ τις ἄνθρωπος, ἄλ-
 λως μὲν εὐκαταφρόνητος καὶ παρημιλημένος, οἰκίας
 δὲ τῆς Ἀφρικανῶν Σκιπίων ἐκαλεῖτο Σαλλουτίων·)
 τοῦτον ἐν ταῖς μάχαις προέιαττεν, ὥσπερ ἡγεμόνα
 τῆς στρατιᾶς, ἀναγκάζομενος πολλὰς ἐξάπτεσθαι
 τῶν πολεμίων καὶ φιλομαχεῖν. Ἦν γὰρ οὔτε σῖτος
 τοῖς ἀνδράσιν ἄφθονος, οὔτε ὑποζυγίοις χιλός, ἄλ-
 λὰ βρῦοις ἠναγκάζοντο θαλαττίοις, ἀποπλυνθείσης
 τῆς ἀλμυρίδος, ὀλίγην αὐτῶν ὥσπερ ἡδυσμα πα-
 ραμιγνύντες, ἐπάγειν τοῖς ἵπποις. Οἱ γὰρ Νομά-
 δες ἐπιφαινόμενοι πολλοὶ καὶ ταχεῖς ἐκαστοτε κατεῖ-
 χον τὴν χώραν. Καὶ ποτε τῶν Καίσαρος ἱππέων σχο-
 λὴν ἀγόντων, (ἔτυχε γὰρ αὐτοῖς ἀνὴρ Λίβυς ἐπιδει-
 κνύμενος ὄρχησιν ἅμα καὶ μοναυλῶν θαύματος ἀξίως·
 οἱ δὲ τερπόμενοι ἐκάθηντο, τοῖς παισὶ τοὺς ἵππους
 ἐπιτρέψαντες·) ἐξαίφνης δὲ περιελθόντες ἐμβάλλουσαν
 οἱ πολέμιοι, καὶ τοὺς μὲν αὐτῶν κτείνουσι, τοῖς δ'
 εἰς τὸ στρατώπεδον προτροπαδὴν ἐλαυνομένοις συγ-
 εισέπεσον. Εἰ δὲ μὴ Καῖσαρ αὐτός, ἅμα δὲ Καί-
 σαρι Πολλίων Λοίνιος, βοηθοῦντες ἐκ τοῦ χάρακος
 ἔχον τὴν φυγὴν, διεπέπρακτ' ἄν-δ' πόλεμος. Ἔστι

δ' ὅτε καὶ καθ' ἑτέραν μάχην ἐπλεονέκτησαν οἱ πολέμιοι, συμπλοκῆς γενομένης, ἐν ᾗ Καῖσαρ τὸν αἰτοφόρον φεύγοντα λέγεται κατασχών ἐκ τοῦ αὐχένος, ἀναστρέψαι, καὶ εἰπέν· „Ἐνταῦθα εἰσὶν οἱ πολέμιοι.“

LIII. Τούτοις μέντοι τοῖς προτερήμασιν ἐπήρθη Σκιπίων μάχῃ κριθῆναι· καὶ καταλιπὼν χωρὶς μὲν Ἀφράκιον, χωρὶς δὲ Ἰόβαν, δι' ὀλλγού στρατοπεδεύοντας, αὐτὸς ἐτείχιζεν ὑπὲρ λίμνης ἔρυμα τῷ στρατοπέδῳ, περὶ πόλιν Θάψον, ὡς εἴη πᾶσιν ἐπὶ τῇ μάχῃ ὀρηκτῆριον καὶ καταφυγὴ. Πορονμένῳ δ' αὐτῷ περὶ ταῦτα, Καῖσαρ ὑλώδεις τόπους καὶ προσβολαῖς ἀφράστους ἔχοντας ἀμνηστῶ τάχει διελθὼν, τοὺς μὲν ἐκυκλοῦτο, τοῖς δὲ προσέβαλλε κατὰ στόμα. Τριψάμενος δὲ τούτους, ἐχρῆτο τῷ καιρῷ καὶ τῇ ῥύμῃ τῆς τύχης· ὑφ' ἧς αὐτοβοεῖ μὲν ἦρει τὸ Ἀφρακίου στρατόπεδον, αὐτοβοεῖ δὲ, φεύγοντος Ἰόβα, διεπύρρει τὸ τῶν Νομάδων· ἡμέρας μὲν μιῶς μέρει μικρῷ ἐριῶν στρατοπέδων ἐγκρατὴς γεγωνώς, καὶ πεντακισμυρίους τῶν πολεμίων ἀνηρεκώς, οὐδὲ πεντήκοντα τῶν ἰδίων ἀπέβαλεν. Οἱ μὲν ταῦτα περὶ τῆς μάχης ἐκείνης ἀναγγέλλουσιν· οἱ δ' οὐ φασὶν αὐτὸν ἐν τῷ ἔργῳ γενέσθαι, συντάττοκος δὲ τὴν στρατιάν καὶ διακοσμοῦντος ἄψασθαι τὸ σύνηδες νόσημα· τὸν δ', εὐθύς αἰσθόμενον ἀρχομένου, πρὶν ἐκταράττευσθαι καὶ καταλαμβάνευσθαι παντιάπασιν ὑπὸ τοῦ πάθους τὴν αἰσθησιν, ἤδη σειόμενον εἰς τινὰ τῶν πλησίων πύργον κομισθῆναι; καὶ διαγα-

γεῖν ἐν ἡσυχίᾳ. Τῶν δὲ πεφευγόντων ἐκ τῆς μάχης ὑπατικῶν καὶ στρατηγικῶν ἀνδρῶν, οἱ μὲν ἑαυτοὺς διέφθειραν ἀλλισκόμενοι, συγχροὺς δὲ Καῖσαρ ἔκτεινεν ἀλόντας.

LIV. Κάτωνα δὲ λαβεῖν ζῶντα φιλοτιμούμενος, ἔσπευδε πρὸς Ἰνύκην· ἐκείνην γὰρ παραφυλάττων τὴν πόλιν, οὐ μέτεσχε τοῦ ἀγῶνος. Πυθόμιος δ', ὡς ἑαυτὸν δ' ἀνὴρ διαγινώσκαιτο, δῆλος μὲν ἦν δηχθεὶς, ἐφ' ᾧ δ', ἄδηλον. Εἶπε δ' οὖν· „Ω Κάτων, φθονῶ σοι τοῦ θανάτου· καὶ γὰρ σὺ μοι τῆς σωτηρίας ἐφθόνησας.“ Ὁ μὲν οὖν μετὰ ταῦτα γραφεὶς ὑπ' αὐτοῦ πρὸς Κάτωνα τεθνεῶτα λόγος οὐ δοκεῖ πρῶως ἔχοντος οὐδ' εὐδιαλλάκτως σημεῖον εἶναι. Πῶς γὰρ ἂν ἐφείσαστο ζῶντος, εἰς ἀναίσθητον ἐκχέας ὄργην τσαυτήν; Τῇ δὲ πρὸς Κικέρωνα καὶ Βρούτον αὐτοῦ καὶ μυρίους ἄλλους τῶν πεπολεμηκότων ἐπαικία τεκμαίρονται, καὶ τὸν λόγον ἐκείνον, οὐκ ἐξ ἀπεχθείας, ἀλλὰ φιλοτιμίας πολιτικῆς, συντεταχθαι διὰ τοιαύτην αἰτίαν. Ἐγραψε Κικέρων ἐγκώμιον Κάτωνος, ὅσομα τῷ λόγῳ θέματος Κάτωνα· καὶ πολλοῖς δ' λόγος ἦν διὰ σπουδῆς, ὡς εἰκός, ὑπὸ τοῦ δεινοτάτου τῶν ῥητόρων εἰς τὴν καλλίστην πεποιημένος ὑπόθεσιν. Τοῦτ' ἦν Καίσαρ, κατηγορίαν αὐτοῦ νομίζοντα τὸν τοῦ τεθνηκότος δι' αὐτὸν ἔπαινον. Ἐγραψεν οὖν πολλὰς τινας κατὰ τοῦ Κάτωνος αἰτίας συσσεγαγὼν· τὸ δὲ βιβλίον Ἀντιπάτων ἐπιγέγραπται. Καὶ σπουδαστάς ἔχει τῶν λόγων ἐκείνος διὰ Καίσαρα καὶ Κάτωνα πολλοίς.

LV. Ἀλλὰ γάρ, ὥς ἐπανῆλθιν εἰς Ῥώμην ἀπὸ Λιβύης, πρῶτον μὲν ὑπὲρ τῆς νίκης ἐμυγαληγόρησε πρὸς τὸν δῆμον, ὥς τοσαύτην κειρωμένους χώραν, ὅση παρίξει καθ' ἕναστον ἐνιαυτὸν εἰς τὸ δημόσιον σίτου μὲν εἴκοσι μυριάδας Ἀττικῶν μεδίωνων, ἐλαίου δὲ λιτρῶν μυριάδας τριακοσίας. Ἐπειτα θριαμβοῦς κατήγε τὸν Αἰγυπτιακόν, τὸν Ποντικόν, τὸν Λιβυκόν, οὐκ ἀπὸ Σκιπίωνος, ἀλλ' ἀπὸ Ἰόβα δηθέν τοῦ βασιλέως. Τότε καὶ Ἰόβας, υἱὸς ὦν ἐκείνου, κομιδῇ νῆπιος, ἐν τῇ θριάμβῳ παρήχθη, μακαριωτάτην ἄλους ἄλυσιν, ἐκ βαρβάρου καὶ Νομάδος Ἑλλήνων τοῖς πολυμαθιστάτοις ἐνάριθμος γενέσθαι συγγραφεῦσι. Μετὰ δὲ τοὺς θριαμβοῦς στρατιώταις τε μεγάλας δωρεὰς ἐδώκεν, καὶ τὸν δῆμον ἀνελάμβανεν ἐστιασίῃ καὶ θείαις· ἐστιασας μὲν ἐν διαμυρίοις καὶ διαχιλίοις τρικλίνοις ὁμοῦ σύμπαντας, θείας δὲ καὶ μονομάχων καὶ ναυμάχων ἀνδρῶν παρασχὼν ἐπὶ τῇ θυγατρὶ Ἰουλίᾳ πάλαι τέθνηώσῃ. Μετὰ δὲ τὰς θείας, γενομένων τιμώσεων, ἀντὶ τῶν προτέρων δυεῖν καὶ τριακόντα μυριάδων ἐξητάσθησαν αἱ πᾶσαι πεντεκαίδεκα. Τηλικαύτην ἡ στάσις ἀπειργάσατο συμφορὰν, καὶ τοσοῦτον ἀπανήλωσε τοῦ δήμου μέρος· ἔξω τοῦ λόγου τιθεμένοις τὰ κατασχόντα τὴν ἄλλην Ἰταλίαν ἀτιχήματα καὶ τὰς ἐπαρχίας.

LVI. Συντελεσθέντων δὲ τούτων, ὕπατος ἀποδειχθεὶς τὸ τέταρτον, εἰς Ἰβηρίαν ἐστράτευσεν ἐπὶ τοὺς Πομπηΐου παῖδας, νέους μὲν ὄντας ἔτι, θαυμαστήν δὲ τῷ πλήθει στρατιᾶν συνελληχότας, καὶ

τὸν μὲν ἀποδεικνυμένους ἀξιόχρεον πρὸς ἡγεμονίαν,
 ὥστε κίνδυνον τῷ Καίσαρι περιστῆσαι τὸν ἔσχατον.
 Ἡ δὲ μεγάλῃ μάχῃ περὶ πόλιν σὺνέστη Μοῦνδαν, ἐν
 ᾗ Καῖσαρ ἐκθλιβομένους ὄρων τοὺς ἑαυτοῦ, καὶ
 κακῶς ἀντέχοντας, ἑβόα διὰ τῶν ὀπλῶν καὶ τῶν τά-
 ξων διαθίων, εἰ μηδὲν αἰδοῦνται λαβόντες αὐτὸν
 ἀγχειρίσαι τοῖς παιδαρίοις. Μόλις δὲ προθυμία
 πολλῇ τοὺς πολεμίους ὥσάμενος, ἐκείνων μὲν ὑπὲρ
 τρισμυρίους διέφθειρε, τῶν δ' αὐτοῦ χίλους ἀπώ-
 λασε τοὺς ἀρίστους. Ἀπίων δὲ μετὰ τὴν μάχην πρὸς
 τοὺς φίλους εἶπεν, ὥς πολλάκις μὲν ἀγωνίαται περὶ
 νίκης, νῦν δὲ πρῶτον περὶ ψυχῆς. Ταύτην τὴν μά-
 χην ἐνίκησε τῇ τῶν Διονυσίων ἑορτῇ, καθ' ἣν λέ-
 γεται καὶ Πομπηΐος Μάγνος ἐπὶ τὸν πόλεμον ἐξελ-
 θῆν· διὰ μέσου δὲ χρόνος ἐνιαυτῶν τεσσάρων διῆλ-
 θε. Τῶν δὲ Πομπηίου παίδων ὁ μὲν νεώτερος διέ-
 φυγε, τοῦ δὲ πρεσβυτέρου μεθ' ἡμέρας ὀλίγας Δί-
 διος ἀνήνεγκε τὴν κεφαλὴν. Τοῦτον ἔσχατον Καῖ-
 σαρ ἐπολέμησε τὸν πόλεμον· ὁ δ' ἀπ' αὐτοῦ κατα-
 χθεις θράμβος, ὡς οὐδὲν ἄλλο, Ῥωμαίους ἠνίασεν.
 Οὐ γὰρ ἄλλοφυλους ἡγεμόνας, οὐδὲ βαρβάρους βα-
 σιλεῖς, κατηγωνισμένον, ἀνδρὸς δὲ Ῥωμαίων κρα-
 τίστου, τύχῃ κερημένον, παῖδας καὶ γένος ἄρδην
 ἀνηροκότα, ταῖς τῆς πατρίδος ἐπιπομπεῦν συμφο-
 ραῖς οὐ καλῶς εἶχεν, ἀγαλλόμενον ἐπὶ τούτοις, ὧν
 μία καὶ πρὸς θεοὺς καὶ πρὸς ἀνθρώπους ἀπολογία
 τὸ μετ' ἀνάγκης πεπραχθαι· καὶ ταῦτα, πρότερον
 μήτ' ἄγγελον, μήτε γράμματα, δημοσίᾳ πέμψαντα

περί νίκης ἀπὸ τῶν ἐμφυλίων πολέμων, ἀλλ' ἀπο-
σάμενον αἰσχύνῃ τὴν δόξαν.

LVII. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν τύχην τοῦ ἀν-
δρός ἐγκυκλικότες, καὶ δευγμένοι τὸν χαλινόν, καὶ
τῶν ἐμφυλίων πολέμων καὶ κακῶν ἀναπνοὴν ἡγοῦ-
μενοι τὴν μοναρχίαν, δικτάτωρα μὲν αὐτὸν ἀπέδει-
ξαν διὰ βίου. Τοῦτο δ' ἦν ὁμολογουμένη μὲν τυ-
ραννίς, τῷ ἀνυπερβύνῳ τῆς μοναρχίας τὸ ἀκατάπαν-
στον προσλαβούσης. Τιμᾶς δὲ τὰς πρώτας Κικί-
ρωνος εἰς τὴν βουλὴν γράψαντος, ὧν ἀμωσγίᾳ
ἀνθρώπων ἦν τὸ μέγεθος, ἔτεροι προστιθέντες
ὑπερβολὰς, καὶ διαμιλλώμενοι πρὸς ἀλλήλους, ἐξει-
γάσαντο καὶ τοῖς προσιότοις ἐπαχθῇ τὸν ἄνδρα καὶ
λυπηρὸν γενέσθαι διὰ τὸν ὄγκον καὶ τὴν ἀτοπίαν
τῶν ψηφιζομένων. Οἷς οὐδὲν ἦτις οἴονται συν-
αγωνίσασθαι τῶν κολακευόντων Καίσαρα τοὺς μι-
σοῦντας, ὅπως ὅτι πλείστας κατ' αὐτοῦ προφάσεις
ἔχουσι, καὶ μετὰ μεγίστων ἐγκλημάτων ἐπιχειροῦν
δοκῶσιν. Ἐπεὶ τὰ γ' ἄλλα, τῶν ἐμφυλίων αὐτῷ
πολέμων πέρας ἐσχηκότων, ἀνέγκλητον ἑαυτὸν παρῆ-
χε· καὶ τό γε τῆς Ἐπεικείας ἱερὸν οὐκ ἀπὸ τρέφου
δοκοῦσι· χαριστήριον ἐπὶ τῇ πρᾶσθαι φημίσα-
σθαι. Καὶ γὰρ ἀφῆκε πολλοὺς τῶν πεπολεμηκότων
πρὸς αὐτόν, ἐνίοις δὲ καὶ τιμὰς καὶ ἀρχάς, ὡς Βροῦ-
τω καὶ Κασσίῳ, προσέθηκεν· ἑστρατήγουν γὰρ ἀμ-
φότεροι. Καὶ τὰς Πομπηίου καταβεβλημένας ἐλ-
κόντας οὐ περιεῖδεν, ἀλλ' ἀνέστησεν· ἐφ' ἧν καὶ Κί-
κρων εἶπεν, ὅτι Καίσαρ, τοὺς Πομπηίου στήσας

ἀνδράντας, τοὺς ἰδίους ἔπηξε. Τῶν δὲ φίλων ἀξι-
οῦντων αὐτὸν δορυφορεῖσθαι, καὶ πολλῶν ἐπὶ τοῦ-
το παρεχόντων ἑαυτοὺς, οὐχ ὑπέμεινεν· εἰπὼν, ὡς
βέλτιόν ἐστιν ἑπαξ ἀποθανεῖν, ἢ αἰεὶ προσδοκᾶν.
Τὴν δ' εὐνοίαν ὡς κάλλιστον ἑαυτοῦ ἅμα καὶ βε-
βαιότατον ἑαυτῷ περιβαλλόμενος φυλακτῆριον, αὐ-
θις ἀνελάμβανα τὸν δῆμον ἐστιάσσει καὶ σιτηρεσίῳ,
τὸ δὲ στρατιωτικὸν ἀποικίαις· ὧν ἐπιφανέσταται
Καρχηδὼν καὶ Κόρινθος ἦσαν. Αἷς καὶ πρότερον
τὴν ἁλώσιν, καὶ τότε τὴν ἀνάληψιν ἅμα καὶ κατὰ
τὸν αὐτὸν χρόνον ἀμφοτέραις γενέσθαι συνέτυχε.

LVIII. Τῶν δὲ δυνατῶν τοῖς μὲν ὑπατείας καὶ
στρατηγίας εἰς τοῦπιόν ἐπηγγέλλετο, τοὺς δ' ἄλλαις
ταῖς ἐξουσίαις καὶ τιμαῖς παρεμυθαῖτο, πᾶσι δ'
ἐλπίζειν ἐνεδίδου, μνηστευόμενος ἄρχεῖν ἐκόντων·
ὡς καὶ Μυξίμου τοῦ ὑπάτου τελευτήσαντος, εἰς τὴν
περιοῦσαν τῆς ἀρχῆς μίαν ἡμέραν ὑπάτον ἀποδείξαι
Κανίνιον· Ρεβίλιον. Πρὸς δ' ὅν, ὡς ἔοικε, πολλῶν
δεξιώσασθαι καὶ προπέμψαι βαδιζόντων, ὁ Κικέρων
„Σπειῶμεν (ἔρη), πρὶν φθάσῃ τῆς ὑπατείας ἐξελ-
θὼν ὁ ἄνθρωπος.“ Ἐπεὶ δὲ τὸ φύσει μεγαλουργὸν
αὐτοῦ καὶ φιλότιμον αἱ πολλαὶ κατορθώσεις οὐ πρὸς
ἀπφλάυσιν ἔγρεπον τῶν πεπονημένων, ἀλλ' ὑπέκταν-
μα καὶ θάρσος οὔσαι πρὸς τὰ μέλλοντα, μειζόνων
ἐνέτικτον ἐπινοίας πραγμάτων, καὶ καινῆς ἔρωτα
δόξης, ὡς ἀποκεχρημένῳ τῇ παρούσῃ· τὸ μὲν πά-
θος αὐτὸν ἦν ἕτερον, ἢ ζῆλος αὐτοῦ, καθάπερ ἄλ-
λου, καὶ φιλονεικία τις ὑπὲρ τῶν μελλόντων πρὸς

τὰ πεπραγμένα· παρασκευὴ δὲ καὶ γνώμη, στρατεύειν μὲν ἐπὶ Πάροθους, καταστρεψαμένῳ δὲ τούτους, καὶ δι' Ἐρκαρίας παρὰ τὴν Κασπίαν θάλασσαν καὶ τὸν Καύκασον ἐκπεριελθόντι Πόντιον, εἰς τὴν Ἐκυδικὴν ἐμβαλεῖν· καὶ τὰ περὶχωρα Γερμανοῖς, καὶ Γερμανίαν αὐτὴν ἐπιδραμόντι, διὰ Κελτικῶν ἐπανελθεῖν εἰς Ἰταλίαν, καὶ συνάψαι τὸν κύκλον τούτων τῆς ἡγεμονίας τῷ παταχόθεν Ὀκτιανῷ περιορισθείσης. Διὰ μέσου δὲ τῆς στρατείας τῶν τε Κορινθίων Ἰσθμὸν ἐπιχειροῦ διασκήπτειν, Ἀνιητῶν ἐπὶ τούτῳ προχειρισάμενος, καὶ τὸν Τίβεριν εὐθὺς ἀπὸ τῆς πόλεως ὑπολαβὼν διώρυγῃ βαθεῖαν, καὶ περικλάσας ἐπὶ τὸ Κιρκαῖον, ἐμβαλεῖν εἰς τὴν πρὸς Ταρξάζινθ θάλατταν, ἀσφάλειαν ἅμα καὶ ῥασιάνησιν τοῖς δι' ἐμπορίας φοιτῶσιν εἰς Ῥώμην μηχανώμενος· πρὸς δὲ τούτοις τὰ μὲν ἔλη τὰ περὶ Πωμπεντίας καὶ Σήτιος ἐκτρέψας, πιδίον ἀποδείξαι πολλαῖς ἐνεργῶν ἀνθρώπων μυριάσι· τῇ δ' ἔγγιστα τῆς Ῥώμης θάλασση κλειῖθρα διὰ χωμάτων ἐπαγαγὼν, καὶ τὰ τυφλά καὶ δύσσομα τῆς Ὀστιανῆς ἡϊδνός ἀνακαθηράμενος, λιμένας ἐμποιήσασθαι καὶ ναύλοχα πρὸς τοσαύτην ἀξιοδίστα ναυτιλίαν. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν παρασκευαῖς ἦν.

LIX. Ἡ δὲ τοῦ ἡμερολογίου διάθεσις, καὶ διόρθωσις τῆς περὶ τὸν χρόνον ἀνωμαλίας, φιλοσοφηθεῖσα χαρίεντως ἐπ' αὐτοῦ, καὶ τέλος λαβοῦσα, γλαφυρωτάτην παρέσχε χρεῖαν. Οὐ γάρ μόνον ἐν τοῖς παλαιοῖς πάντῃ χρόνοις τεταραγμέναις ἔχρωντο Ῥω-

μαῖοι ταῖς τῶν μηκῶν πρὸς τὸν ἐνιαυτὸν περιόδοις, ὥστε τὰς θυσίας καὶ τὰς ἐορτάς, ὑποφερομένας καὶ ἄμικρόν, εἰς ἐναντίας ἐκπεπτωκέναι τοῖς χρόνοις ὥρας, ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν τότε οὖσαν ἡλιακὴν οἱ μὲν ἄλλοι παντάπασι τούτων ἀσυλλογίστως εἶχον, οἱ δ' ἱερεῖς μόνοι τὸν καιρὸν εἰδότες, ἐξαίφνης, καὶ προησθημένου μηδενός, τὸν ἐμβόλιμον προσέγραφον μῆνα, Μερκή-δοριαν ὀνομάζοντες, ὃν Νομᾶς ὁ βασιλεὺς πρῶτος ἐμβαλεῖν λέγεται, μικρὰν καὶ διατείνουσαν οὐ πόρ-ρῳ βαῖθειαν ἐξευρὼν τῆς περὶ τὰς ἀποκαταστάσεις πλημμελείας, ὥς ἐν τοῖς περὶ ἐκαίνου γέγραπται. Καῖ-σαρ δὲ, τοῖς ἀρίστοις τῶν φιλοσόφων καὶ μαθημα-τικῶν τὸ πρόβλημα προθεῖς, ἐκ τῶν ὑποκειμένων ἤδη μεθόδων ἔδειξεν ἰδίαν τινὰ καὶ διηκριβωμένην μᾶλλον ἐπανόρθωσιν, ἢ χρώμενοι μέχρι νῦν Ῥω-μαῖοι δοκοῦσιν ἥτιον ἑτέρων σφαλῆσθαι περὶ τὴν ἀνωμαλίαν. Οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ περὶ τοῖς βασκαί-νῳσι καὶ βαρυνόμενοις τὴν δύναμιν αἰτίας παρέτεχε. Κικέρων γάρ ὁ φήτωρ, ὥς ἴσατο, φήσαντος τινός αὐριον ἐπιτέλλειν Λύραν· „Ναί (εἶπεν), ἐκ διατῶγ-ματος“ ὥς καὶ τοῦτο πρὸς ἀνάγκην τῶν ἀνθρώπων δεχομένων.

LX. Τὸ δ' ἐμφανὲς μάλιστα μῖσος καὶ θανατη-φόρον ἐπ' αὐτὸν δ τῆς βασιλείας ἔρος ἐξειργάσατο, τρεῖς μὲν πολλοῖς αἰτίαι πρώτη, τοῖς δ' ὑποούλοις πά-λαι πρόφασις εὐπρεπεστάτη γενομένη. Καίτοι καὶ λόγον τινὰ κατέσπειραν εἰς τὸν δῆμόν οἱ ταύτην Καί-σαρι τὴν τιμὴν προδεδόντες, ὥς ἐκ γραμμάτων Σι-

βυλλείων ἀλώσιμα τὰ Πάρθων φαίνοιτο Ῥωμαίοις
 σὺν βασιλεῖ στρατευομένοις ἐπ' αὐτοὺς, ἄλλως ἀνέ-
 φικτα ὄντα· καὶ, καταβαίνοντες ἐξ Ἀλβης Καίσαρος
 εἰς τὴν πόλιν, ἐτόλμησαν αὐτὸν ἀσπάζεσθαι βασι-
 λέα. Τοῦ δὲ δήμου διαταραχθέντος, ἀχθισθεῖς
 ἐκείνος, οὐκ ἔφη βασιλεὺς, ἀλλὰ Καῖσαρ, καλεῖσθαι
 καὶ γενομένης πρὸς τοῦτο πάντων σιωπῆς, οὐ πάνυ
 φαιδρὸς, οὐδ' εὐμενὴς παρήλθεν. Ἐν δὲ συγκλήτῳ
 τιμὰς τινὰς ὑπερφυεῖς αὐτῷ ψηφισαμένων, ἔτυχε
 μὲν ὑπὲρ τῶν ἐμβόλων καθιζόμενος· προσιόντων δὲ
 τῶν ὑπάτων καὶ τῶν στρατηγῶν, ἅμα δὲ καὶ τῆς
 βουλῆς ἀπάσης ἐπομένης, οὐχ ὑπεξαναστίας, ἀλλ'
 ὥσπερ ἰδιώταις τισὶ χρηματίζων, ἀπεικρίνατο, συστο-
 λῆς μᾶλλον, ἢ προσθέσεως, τὰς τιμὰς δεῖσθαι. Καὶ
 τοῦτ' οὐ μόνον ἠρίασε τὴν βουλὴν, ἀλλὰ καὶ τὸν
 δῆμον, ὥς ἐν τῇ βουλῇ τῆς πόλεως προσηλακίζομέ-
 νης· καὶ μετὰ δεινῆς κατηφείας ἀπῆλθον εὐθύς, οἷς
 ἐξῆν μὴ παραμένειν· ὥστε κακῶν ἐννοήσαντα,
 παραχρῆμα μὲν οἴκαδε τραπέεσθαι, καὶ βοᾶν πρὸς
 τοὺς φίλους, ἀπαγαγόντα τοῦ τραχήλου τὸ ἱμάτιον,
 ὥς ἔτοιμος εἶη τῷ βουλομένῳ τὴν σφαγὴν παρέχειν,
 ὕστερον δὲ προφασίζεσθαι τὴν νόσον· οὐ γὰρ ἐθέ-
 λειν τὴν αἴσθησιν ἀιρεμεῖν τῶν οὕτως ἐχόντων, ὅταν
 ἰσταμένοι διαλέγονται πρὸς ὄχλον, ἀλλὰ σιωπὴν
 ταχὺ καὶ περιφρομένην ἐλίγγους ἐπισπᾶσθαι καὶ
 καταλαμβάνεσθαι. Τὸ δ' οὐκ εἶχεν οὕτως, ἀλλὰ καὶ
 πάνυ βουλόμενον αὐτὸν ὑπεξανασιῆσαι τῇ βουλῇ,
 λέγουσιν ὑπὸ τῶν φίλων, μᾶλλον δὲ πολέμων,

Κορνηλίου Βάλβου, κατασχεθῆναι, φήσαντος· „Οὐ
 μέμνησθ Καίσαρ ὧν, οὐδ' ἀξιώσεις ὥς καλίστα θε-
 ραπεύεσθαι σεαυτὸν;“

LXI. Ἐπιγίνεται τούτοις τοῖς προσκρούσμασιν ὁ
 τῶν δημάρχων προπηλατισμός. Ἦν μὲν γὰρ ἡ τῶν
 Δουπερκαλίων ἑορτὴ, περὶ ἧς πολλοὶ γράφουσιν, ὥς
 ποιμένων τὸ παλαιὸν εἶη, καὶ τι καὶ προσήκει τοῖς
 Ἀρκαδιοῖς Λυκαίοις. Τῶν δ' εὐγενῶν νεανίσκων καὶ
 ἀρχόντων πολλοὶ διαθέουσιν ἀνὰ τὴν πόλιν γυμνοί,
 σκύττει λαοῖς τοὺς ἐμποδῶν ἐπὶ παιδιᾷ καὶ γέλωτι
 παίοντες. Πολλὰ δὲ καὶ τῶν ἐν τέλει γυναικῶν ἐπί-
 τηδες ὑπαντῶσαι παρέχουσιν, ὥσπερ ἐν διδασκαλίᾳ,
 τῷ χεῖρι ταῖς πληγαῖς, πεπεισμένοι πρὸς εὐτοκίαν
 κινύσας, ἀγόνους δὲ πρὸς κύνειν ἀγαθὸν εἶπαι.
 Ταῦτα Καῖσαρ εἶδεᾶτο, καθήμενος ἐπὶ τῶν ἐμβό-
 λων ἐπὶ δάφνου χρυσοῦ, θριαμβικῶ κόσμῳ κεκοσμη-
 μένος. Ἀντώνιος δὲ τῶν θεόντων τὸν ἱερὸν δρόμον
 εἰς ἣν· καὶ γὰρ ὑπάτευεν. Ὡς οὖν εἰς τὴν ἀγορὰν
 ἐνέβαλε, καὶ τὸ πλῆθος αὐτῷ διέστη, φέρων διάδη-
 μα στεφάνῳ δάφνης περιπεπλεγμένον, ὥρεξε τῷ Καί-
 σαρι. Καὶ γίνεται κρότος οὐ λαμπρὸς, ἀλλ' ὀλίγος
 ἐκ παρασκευῆς. Ἀπωσαμένου δὲ τοῦ Καίσαρος, ἔπαυε
 ὁ δῆμος ἀνεκρότησιν. Αὐθις δὲ προσφέροντος, ὀλί-
 γοι, καὶ μὴ δεξαμένου, πάλιν ἄπαντες. Οὕτω δὲ
 τῆς πάρας ἐξελεγχομένης, Καῖσαρ μὲν ἀνίσταται, τὸν
 στέφανον εἰς τὸ Καπιτώλιον ἀπενεχθῆναι κελεύσας.
 Ὡφθησαν δὲ ἀνδριάντες αὐτοῦ διαδήμασιν ἀναδεδε-
 μένοι βασιλικοῖς· καὶ τῶν δημάρχων δύο, Φλαούτος

καὶ Μάρκῳ, ἐπιθόντες ἀπίσπασαν, καὶ τοὺς ἀσπασμένους βασιλεῖα τὸν Καῖσαρα πρῶτους ἔξυρόντες, ἀπῆγον εἰς τὸ διασπητήριον. Ὁ δὲ δῆμος ἔπειτο πρῶτων, καὶ Βρούτους ἀπεκάλει τοὺς ἄνδρας, οἳ Βρούτος ἦν ὁ καταλύσας τὴν τῶν βασιλέων διαδοχὴν, καὶ τὸ κράτος εἰς βουλὴν καὶ δῆμον ἐκ μοναρχίας καταστίψας. Ἐπὶ τούτῳ Καῖσαρ παροξυνθεὶς, τὴν μὲν ἀρχὴν ἀφείλετο τῶν περὶ τὸν Μάρκῳ, ἐν δὲ τῇ κατηγορίᾳ αὐτῶν, ἅμα καὶ τὸν δῆμον ἐφυβρίζων, πολλάκις Βρούτους τε καὶ Κυμαιοὺς ἀπεκάλει τοὺς ἄνδρας.

LXII. Οὕτω δὴ τρέπονται πρὸς Μάρκον Βρούτον οἱ πολλοί, γένος μὲν ἐκείθεν εἶναι δοκοῦντα πρὸς πατέρων, καὶ πρὸς μητρός δ' ἀπὸ Σερβιλίων, οἰκίᾳς ἱέρους ἱεραγούς, γαμβρόν δὲ καὶ ἀδελφιδοῦν Κάτωνος. Τούτον μὲν ἐξ ἑαυτοῦ ὀρμήσαι πρὸς κατάλυσιν τῆς μοναρχίας ἤμβλυνον αἱ παρὰ Καίσαρος τιμαὶ καὶ χάριτες. Οὐ γὰρ μόνον ἐσώθη περὶ Φάρσαλον ἀπὸ τῆς Πομπηίου φυγῆς, οὐδὲ πολλοὺς τῶν ἐπιτηδείων ἔφωσεν ἐξαιτησάμενος, ἀλλὰ καὶ πίστιν εἶχε μεγάλην παρ' αὐτοῦ. Καὶ στρατηγίαν μὲν ἐν τοῖς τότε τὴν ἐπιφανιστάτην ἔλαβεν, ὑπατεύειν δ' ἔμελλεν εἰς τέταρτον ἔτος, ἐρίσαντος Κασίου προτιμηθεὶς. Λέγεται γὰρ ὁ Καῖσαρ εἰπεῖν, ὥς δεικνύειν τετραλέγοι μὲν Κάσιος, αὐτὸς μόντοι Βρούτον οὐκ ἂν παρῆλθαι. Καὶ ποτὶ καὶ διαβαλλόντων τινῶν τὸν ἄνδρα, πρᾶττομένης ἤδη τῆς συναμοσίας, οὐ προσέειπεν, ἀλλὰ τοῦ σώματος τῇ χειρὶ θιγὼν, ἔρη πρὸς

τούς διαβάλλοντας „Αναμνῆναι τοῦτο τὸ δέριμα Βροῦ-
τον“ ὡς ἄξιον μὲν ὄντα τῆς ἀρχῆς δι' ἀρετῆν, δια-
δὲ τὴν ἀρχὴν οὐκ ὡς ἀχάριστον καὶ ποτηρόν γενό-
μενον. Οἱ δὲ τῆς μεταβολῆς ἐφίμεινοι, καὶ πρὸς
μόνον ἐκείνον, ἢ πρῶτον, ἀποβλέποντες, αὐτῷ μὲν
οὐκ ἐτόλμων διαλέγεσθαι· νύκτωρ δὲ κατεπίπλα-
σαν γραμμάτων τὸ βῆμα, καὶ τὸν δόφρον, ἐφ' οὗ
στρατηγῶν ἐχρημάτιζεν· ὧν ἦν τὰ πολλὰ τοιαῦτα·
„Καθιύδαις, Βροῦτι“ καὶ „Οὐκέϊ Βροῦτος.“ Τῷ
ὧν ὁ Κάσσιος αἰσθόμενος διακινούμενον ἡσυχῇ τὸ
φιλότιμον αὐτοῦ, μᾶλλον, ἢ πρότερον, ἐνέκειτο,
καὶ παρώξυνεν, αὐτὸς ἰδίᾳ τι καὶ μίσους ἔχων πρὸς
τὸν Καίσαρα δι' αἰτίας, ἃς ἐν τοῖς περὶ Βροῦτου
γεγραμμέναις δεδηλώκαμεν. Εἶχε μέντοι καὶ δι' ὑπο-
ψίας ὁ Καίσαρ αὐτόν, ὥστε καὶ πρὸς τοὺς φίλους
εἰπιῖν ποιεῖ· „Τί φαίνεται βουλόμενος ὑμῖν Κάσσιος;
ἐμοὶ μὲν γὰρ οὐ λίαν ἄριστος, λίαν ὠχρὸς ὢν.“ Πά-
λιν δὲ λέγεται, περὶ Ἀντωνίου καὶ Δολαβέλλα δια-
βολῆς πρὸς αὐτόν, ὡς νικωτέρῳ, ἐλθούσης· „Οὐ
πάνυ (φάναι) τούτους δέδοικα τοὺς παχῆς καὶ κο-
μήτας, μᾶλλον δὲ τοὺς ὠχροὺς καὶ λεπτοὺς ἐκείνους.“
Κάσσιον λέγων καὶ Βροῦτον.

LXIII. Ἄλλ' ἔοικεν οὐχ οὕτως ἀπροσδόκητον, ὥς
ἀφύλακτον, εἶναι τὸ πεπραγμένον· ἐπεὶ καὶ σημεῖα
θαυμαστά καὶ φάσματα φανῆναι λέγουσι. Σίλα
μὲν οὖν οὐράνια, καὶ κτήπευς νύκτωρ παλλαχοῦ
διαφερομένους, καὶ καταλθόντας εἰς ἀγορὰν ἐφήμους
ὄρνιθας, οὐκ ἄξιον ἴσως ἐπὶ πάθει τηλικούτῳ μνη-

μονῶσαι. Στραβὼν δ' ὁ φιλόσοφος ἱστορεῖ, πολ-
 λούς μιν ἀνθρώπους διακύρους ἐπιφερομένους φα-
 ῖναι, στρατιώτου δ' ἀνδρὸς οἰκίτην ἐκ τῆς χερὸς
 ἐβαλεῖν πολλὴν φλόγα, καὶ δοκεῖν καίεσθαι τοῖς
 δρόσιν· ὥς δ' ἐπαύσατο, μηδὲν ἔχειν κακὸν τὸν ἀν-
 θρώπον. Αὐτῷ δὲ Καῖσαρι θύοντι τὴν καρδίαν
 ἀφανῆ γενέσθαι τοῦ ἱερίου, καὶ δευτὸν νομισθῆναι τὸ
 τέρας· οὐ γὰρ ἀνφύσει γε συστήναι ζῶον ἀκαρδίον.
 Ἔστι δὲ καὶ ταῦτα πολλῶν ἀκοῦσαι διεξιόντων, οὓς
 τις αὐτῷ μάντις ἡμέρα Μαρτίου μηνός, ἦν Εἰδούς
 Ῥωμαῖοι καλοῦσι, προῦποι μέγαν φυλάττεσθαι πίν-
 δυνεν· ἐλπίσεως δὲ τῆς ἡμέρας, προῖόν ὁ Καῖσαρ
 εἰς τὴν σύγκλητον, ἀσπασάμενος προσπαίξαι τῷ μάν-
 τει, φάμενος· „Ὅ μιν δὴ Μάρτυρι Εἰδοὶ πάρεσιν“
 ὁ δ' ἄσυχῃ πρὸς αὐτὸν εἶποι· „Ναὶ πάρεσιν, ἀλλ'
 οὐ παρεληλύθασιν.“ Πρὸ μιᾶς δ' ἡμέρας, Μάρκον
 Λεπίδου δεπνίζοντα αὐτὸν, ἔλκευ μὲν ἐκαστολαῖς
 ὑπογράφων, ὥσπερ εἰώθει, κατακείμενος· ἐμπι-
 σόντος δὲ λόγου, ποῖος ἄρα τῶν θανάτων ἄριστος,
 ἅπαντας φθόσας ἐμβόησαν· „Ὁ ἀπροσδόκητος.“ Με-
 τὰ ταῦτα κοιμώμενος, ὥσπερ εἰώθει, παρὰ τῇ γυ-
 ναικί, πασθὼν ἅμα τῶν θυρῶν τοῦ θυρατίου καὶ τῶν
 θυρίδων ἀναπνευσμέναις, διαταραχθεὶς ἅμα τῇ
 χτύπῃ, καὶ τῇ φασί, καταλαμπρούσης τῆς σελήνης,
 ᾗσθετο τὴν Καίλωναν βιαθεὶς μὲν καθύδουσαν,
 ὡσπερ εἰς φωνὰς καὶ σιταγμοὺς ἀνθρώπων ἐκ τῶν
 ὑπῶν ἀνακείμενους· ἐδόκει δ' ἄρα κλαίειν ἐκ-
 τὸν ἐπὶ ταῖς ἀγκάλαις ἔχουσα κατεσφαγμένον. Οἱ

δ' οὐ φασὶ τῇ φυσικῇ ταύτην γενέσθαι τὴν θύμην· ἀλλ' ἦν γὰρ τι τῇ Καίσαρος οἰκίᾳ προσκείμενον, οἷον ἐπὶ πόσῳ καὶ σεμνότητι, τῆς βουλῆς ψηφισάμενης, ἀκρωτήριον, ὡς Ἀλβίος ἱστορεῖ· τοῦτ' ὄναρ ἡ Καλπουρνία θεμισμένη καταρῶν γινύμενον, ἔδοξε ποτὶνῶσθαι καὶ δακρύειν. Ἡμέρας δ' οὖν γενομένης, ἔδεϊτο τοῦ Καίσαρος, εἰ μὲν οἶδόν τε, μὴ προσελθεῖν, ἀλλ' ἀναβαλεῖσθαι τὴν σύγκλητον· εἰ δὲ τῶν ἐκείνης ὀνείρων ἐλάχιστα φροντίζει, σκέψασθαι διὰ μαντικῆς ἑλλης καὶ ἰερῶν περὶ τοῦ μέλλοντος. Εἶχε δὲ τας, ὅς τις ἴοικε, κακείνου ὑποψία καὶ φόβος. Οὐδὲνα γὰρ γυναικισμὸν ἐν δεισιδαιμονίᾳ πρότερον κατεγνώκει τῆς Καλπουρνίας, τότε δ' ἑώρα περιπαθεύσαν. Ὡς δὲ καὶ πολλὰ καταθύσαντες οἱ μάντις ἔρασαν αὐτῇ θυσιερεῖν, ἔγνω, πέμψας Ἀντώνιον, ἀφείναι τὴν σύγκλητον.

LXIV. Ἐν δὲ τούτῳ Δέκιμος Βρούτιος, ἐπικλησιν Ἀλβίνος, πιστευόμενος μὲν ὑπὸ Καίσαρος, ὥστε καὶ δευτέρος ὑπ' αὐτοῦ κληρονομος γεγράφθαι, τοῖς δὲ περὶ Βρούτιον τὸν ἕτερον καὶ Κάσσιον μετέχων τῆς συνωμοσίας, φοβηθεὶς, μὴ, τὴν ἡμέραν ἐκείνην διακρουσαμένου τοῦ Καίσαρος, ἐκπυστος ἢ πρᾶξις γένηται, τοὺς τε μάντις ἐχλευάζει, καὶ καθήπετο τοῦ Καίσαρος, ὡς αἰτίας καὶ διαβολὰς ἐαυτῷ κτωμένου πρὸς τὴν σύγκλητον, ἐνταυρᾶσθαι δοκοῦσαν· ἥκειν μὲν γὰρ αὐτὴν, κελεύσαντος ἐκείνου, καὶ προθυμους εἶναι ψηφίζεσθαι πάντας, ὅπως τῶν ἐκτὸς Ἰταλίας ἐπαρχιῶν βασιλεὺς ἀναγορεύοιτο, καὶ φοροίη διὰ δὲ

μα τὴν ἄλλην ἐπιὼν γῆν καὶ θαλάσσαν· αἱ δὲ φρά-
 ζοι τις αὐτοῖς καθιζομένοις, τῶν μὲν ἀπαλλάττεσθαι,
 παρῶναι δ' αὐτοῖς, ὅταν ἐνέχη βελίσιον ὀνίροις
 Καλπουρτία, τίνας ἔασθαι λόγους παρὰ τῶν φθο-
 ρούτων; ἢ εἶνα τῶν φίλων ἀνέξεσθαι-διδασκόντων,
 ὡς οὐχὶ δουλεία ταῦτα καὶ τυραννίς ἐστιν; ἀλλ' ὁ
 δοκῶ πάντως, ἔφη, τὴν ἡμέραν ἀφοσιώσασθαι, βίβ-
 λιον αὐτὸν προελθόντα καὶ προσαγορεύσαντα τῇ
 βουλῇ ὑπερθέσθαι. Ταῦθ' ἅμα λέγων ὁ Βροῦτιος,
 ἦ/ε τῆς χειρὸς λαβόμενος τὸν Καίσαρα, καὶ μικρὸν
 μὲν αὐτῷ προελθόντι τῶν θυρῶν οἰκίτης ἀλλότριος
 ἐντυχεῖν προθυμούμενος, ὡς ἦτιώτο τοῦ περι-ἐκεί-
 νου ὠθισμοῦ καὶ πλήθους, βιασάμενος εἰς τὴν οἰ-
 κίαν, παρῶναι ἑαυτὸν τῇ Καλπουρτίᾳ, φιλάττειν
 κελεύσας, ἕχρως ἂν ἐπανέλθῃ Καῖσαρ, ὡς ἔχων με-
 γάλα πρᾶγματα κατεπιπλεῖν πρὸς αὐτόν.

LXV. Ἀρτεμίδωρος δὲ, Κνέσιος τὸ γένος, Ἑλλην-
 κῶν λόγων σοφιστής, καὶ διὰ τοῦτο γυγονὶς ἐνίοις
 συνήθης τῶν περὶ Βροῦτιον, ὥστε καὶ γινῶναι τὰ πλεῖ-
 στα τῶν πραττομένων, ἦκε μὲν ἐν βιβλιδίᾳ κομίζων,
 ἅπερ ἔμελλε μνηθεῖν· ὁρῶν δὲ τὸν Καίσαρα τῶν βι-
 βλίων ἕκαστον δεχόμενον, καὶ παραλιδόντα τοῖς περὶ
 αὐτὸν ὑπηρέταις, ἐγγυὺς σφόδρα προελθὼν „Τοῦτο
 (ἔφη), Καῖσαρ, ἀνάγνωθι μόνος καὶ ταχέως· γέγρα-
 πται γάρ ὑπὲρ πραγμάτων μεγάλων, καὶ σοὶ διαφε-
 ρόντων.“ Διεξάμενος οὖν ὁ Καῖσαρ, ἀναγνῶναι μὲν
 ὑπὸ πλήθους τοῖς ἐντυγχανόντων ἐκωλύθη, καίπερ
 ὁρμήσας πολλάκις· ἐν δὲ τῇ χειρὶ κατέχων καὶ φε-

λάττων μόνον ἐκείνο, παρήλθεν εἰς τὴν σύγκλητον. Ἕνιοι δὲ φασιν, ἕλλον ἐπιδούναι τὸ βιβλίον τοῦτο, τὸν δ' Ἀρτεμίδωρον οὐδ' ὅλως προσελθεῖν, ἀλλ' ἐκθλιβῆναι παρὰ πᾶσαν τὴν ὁδόν.

LXVI. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἤδη που φέρεται καὶ τὸ αὐτόματον· ὃ δὲ δεξιόμοτος τὸν φόνον ἐκείνον καὶ τὸν ἄγωνά χῶρος, εἰς ὃν ἡ σύγκλητος ἠθροίσθη τότε, Πομπηίου μὲν εἰκόνα κειμένην ἔχων, Πομπηίου δ' ἀνάθημα γεγωνὸς τῶν προσκεκοσμημένων τοῖ θεάτρῳ, παντάπασιν ἀπέφηνε δαίμονός τις ὑψηλοῦ μένου καὶ καλοῦντος ἐκεῖ τὴν πρᾶξιν ἔργον γεγενῆσθαι. Καὶ γὰρ οὖν καὶ λέγεται Κάσσιος, εἰς τὸν ἀνδριώτα τοῦ Πομπηίου πρὸ τῆς ἐγχειρήσεως ἀποβλέπων, ἐπικαλιῖσθαι σιωπῇ, καὶ περ οὐκ ἀλλότριος ὢν τῶν Ἐπικεύρου λόγων· ἀλλ' ὁ καιρὸς, ὡς ἔοικεν, ἤδη τοῦ δεινοῦ παριστάτος, ἐνθουσιασμόν ἐνέποιε καὶ πάθος ἀντὶ τῶν προτέρων λογισμῶν. Ἀντώνιον μὲν οὖν, πιστὸν ὄντα Καίσαρι καὶ ῥωμαλεόν, ἔξω παρακατεῖχε Βρούτιος Ἀλβίνος, ἔμβολων ἐπὶ τῆς δὲ μιλλίας μῆκος ἔχουσαν. Εἰσιόντος δὲ Καίσαρος, ἡ βουλὴ μὲν ὑπεξάνισιθ' θεραπεύουσα· τῶν δὲ περὶ Βρούτιον οἱ μὲν ἐξόπισθεν τὸν δῖφρον αὐτοῦ περιέστησαν, οἱ δ' ἀπήντησαν, ὡς δὴ Τύλλιος Κίμβρων, περὶ ἀδελφοῦ φονιάδος ἐντυγχάνοντι, συνδεησόμενοι, καὶ συνεδέοντο μέχρι τοῦ δῖφρου παρακολουθοῦντες. Ὡς δὲ καθίσας διεκροῦετο τὰς θεήσεις, καὶ προσκειμένων βιαιώτερον, ἤγανόκει πρὸς ἑκάστον, ὃ μὲν Τύλλιος τὴν τῆβινον αὐτοῦ ταῖς

χροὺν ἀντιπρότεροις συλλαβῶν, ἀπὸ τοῦ τραχήλου κα-
 τέγγεν· ὅππῃ ἦν σύνθημα τῆς ἐπιχειρήσεως. Πρῶ-
 τος δὲ Κάσσιος ἔλαβε παῖσι παρὰ τὸν αὐχένα, πλη-
 γὴν οὐ θανατηφόρον, οὐδὲ βαθεῖαν, ἀλλ', ὥς εἶ-
 πε, ἐν ἀρχῇ τολμήματος μεγάλου ταραχθεὶς· ὥστε
 καὶ τὸν Κάσσιον μεταστραφέντα τοῦ ἐγχειριδίου λα-
 βύσθαι καὶ κατασχεῖν. Ἄμα δὲ πῶς ἐξαφάνησαν, ὁ
 μὲν πληγαῖς, Ῥωμαῖσι· „Μισαρώτατο Κάσσιον, τί
 ποιῆς;“ ὁ δὲ πλήξας, Ἑλληνιστὶ πρὸς τὸν ἀδελφόν·
 „Ἰδιώτῃ, βοήθει.“ Τωαύτης δὲ ταραχῆς γινομέ-
 νῃ, τοὺς μὲν οὐδὲν συνειδότες ἑκπληξίς εἶχε, καὶ
 φρίκη πρὸς τὰ δρώμενα, μήτε φεύγων, μήτ' ἀμύ-
 νει, ἀλλὰ μηδὲ φωνὴν ἐκβάλλειν τολμῶντας. Τῶν
 δὲ παριστασμένων ἐπὶ τὸν θρόνον ἐκδοσίου γυμνὸν
 ἑτοδείξαντος τὸ ξίφος, ἐν κύκλῳ περιεχόμενος, καὶ
 πρὸς ὃ τι τράπηε τὴν ὄψιν, πληγαῖς ἀπαντῶν, καὶ
 σιδήρῳ φερόμένῳ καὶ κατὰ προσώπου καὶ κατ' ὀφθαλ-
 μῶν διελαννόμενος, ὥσπῃ θηρίον ἐνελίξτο ταῖς πάν-
 των χειρῶν. Ἀπαντας γὰρ ἔδει καταρξασθαι καὶ
 γεῦσασθαι τοῦ θρόνου. Διὸ καὶ Βρούτος αὐτῷ πλη-
 γὴν ἐνέβαλε μίαν εἰς τὸν βουβῶνα. Λέγεται δ'
 ἐπὶ τούτων, ὥς ἄρα πρὸς τοὺς ἄλλους ἀπαρachoμένος,
 καὶ διαφέρων δεῦρο καὶ εἰς τὸ σῶμα, καὶ κεκραγώς,
 ὅτι Βρούτον εἶδεν ἐσπασμένον τὸ ξίφος, ἐφειλκῆ-
 σατο κατὰ τῆς κεφαλῆς τὸ ἱμάτιον, καὶ πυρῆκεν ἑαυ-
 τόν, εἴτ' ἀπὸ τύχης, εἴτε ὑπὸ τῶν κτεινάντων ἀπω-
 σθεὶς, πρὸς τὴν βῆσιν, ἐφ' ἧς ὁ Πομπηίου βέβη-
 κεν ἀνδρείως. Καὶ πολὺ καθήμαξεν αὐτῆς, ὁ θάνατος,

ὡς δοκεῖν αὐτὸν ἀφιστάναι τῇ τιμωρίᾳ τοῦ πολέμιον Πομπηίου ὑπὸ πόδας κεκλιμένου, καὶ περισπαίροντος ὑπὸ πλήθους τραυμάτων. Ἐξοσε γὰρ καὶ τρία λαβεῖν λέγεται· καὶ πολλοὶ κατετρώθησαν ὑπ' ἀλλήλων, εἰς ἐν ἀπεραιδόμενοι σῶμα πληγὰς τοσαύτης.

LXVII. Καταργασμίνου δὲ τοῦ ἀνδρός, ἥ μὲν γερουσία, καίπερ εἰς μέσον Βρούτου ἐλθόντος, ὥς τε περὶ τῶν πεπραγμένων ἐροῦντος, οὐκ ἀνασχόμενη διὰ τῶν θυρῶν ἐξέπιπτε, καὶ φεύγουσα κατέπλησε παραχῆς καὶ δέους ὑπόρου τὸν δῆμον, ὥστε τοὺς μὲν τὰς οἰκίας κλείειν, τοὺς δ' ἀπολείπειν τραπέζας καὶ χρηματιστήρια, δρόμῳ δὲ χωρεῖν, τοὺς μὲν ἐπὶ τὸν τόπον, ὀφομένους τὸ πάθος, τοὺς δ' ἐκείθεν, ἐωφρόνιας. Ἀντώνιος δὲ καὶ Λέπιδος, οἱ μάλιστα φίλοι Καίσαρος, ὑπεκδύντες, εἰς οἰκίας ἐτέρας κατέφυγον. Οἱ δὲ περὶ Βρούτον, ὥσπερ ἦσαν ἐν θερμοῖ τῷ φόνῳ, γυμνὰ τὰ ξίφη δεικνύντες, ἅμα πάντες ἀπὸ τοῦ βουλευτηρίου συστραφέντες ἐχώρουν εἰς τὸ Καπιτώλιον, οὐ φεύγουσιν ἰοικότες, ἀλλὰ μάλα φαιδροὶ καὶ θαρράλεις, παρακαλοῦντες ἐπὶ τὴν εὐεθερίαν τὸ πλήθος, καὶ προσδεχόμενοι τοὺς ἀφίστους τῶν ἐνιυχχανόντων. Ἐνιοὶ δὲ καὶ συνανέβαινον αὐτοῖς, καὶ κατεμήγνυσαν ἑαυτοὺς, ὡς μετσχῆαότες τοῦ ἔργου, καὶ προσεποιοῦντο τὴν δόξαν· ὧν ἦν καὶ Γάιος Ὀκταβῆος καὶ Λέντος Σπινθήρ. Οὗτοι μὲν οὖν τῆς ἀλαζονείας δίκην ἔδωκαν ὑστέρῳ, ὑπ' Ἀντωνίου καὶ τοῦ νέου Καίσαρος ἀναιρεθέντες, καὶ μετὰ τῆς δόξης, δι' ἣν ἀπέθνησκον, ἀπολαύσαντες,

ἀπιστία τῶν ἄλλων. Οὐδέ γάρ οἱ κολάζοντες αὐ-
τοὺς τῆς πράξεως, ἀλλὰ τῆς βουλήσεως τὴν δι-
κην ἔλαβον. Μεθ' ἡμέραν δὲ τῶν περὶ Βρούτιον
κατελθόντων καὶ ποιησαμένων λόγους, ὃ μὲν δήμος,
οὔτε δυσχεραίνων, οὔτε ὥς ἐπαίνων τὰ πεπραγμέ-
να, τοῖς λεγομένοις προσεῖχεν, ἀλλ' ὑπεδῆλου τῇ
πολλῇ σιωπῇ, Καίσαρα μὲν οἰκτιρῶν, αἰδούμενος
δὲ Βρούτιον. Ἡ δὲ σύγκλητος ἀρρησιτίας τινὰς καὶ
συμβάσεις πρᾶττονσα πᾶσι, Καίσαρα μὲν ὡς θεοῦ
τιμῶν ἐψηφίσαιτο, καὶ κινεῖν μηδὲ τὰ σμικρότατα
ὧν ἐκείνος ἄρχων ἐβούλευσε· τοῖς δὲ περὶ Βρούτιον
ἐπαρχίας τε δίδουσι, καὶ τιμὰς ἐπέδωκε προπο-
σας· ὥστε πάντας εὐεσθαι, τὰ πρᾶγματα κατὰ στα-
σιν ἔχειν, καὶ σύγκρισιν ἀπειληθῆναι τὴν ἀρίστην.

LXVIII. Ἐπει δὲ, τῶν διαθηκῶν τῶν Καίσαρος
ἀνοιχθεισῶν, εὐρέθη δεδομένη Ῥωμαίων ἐκάστη δό-
σις ἀξιόλογος, καὶ τὸ σῶμα κομιζόμενον δι' ἀγο-
ρᾶς ἐθεάσαντο ταῖς πληγαῖς διαλελυβημένον, οὐκ
ἔτι κόσμον εἶχεν, οὐδέ τάξιν αὐτῶν τὸ πλῆθος, ἀλλὰ
τῷ μὲν νεκρῷ περιεσπεύσαντες ἐξ ἀγορᾶς βιάθησαν καὶ
κιγκλίδας καὶ τραπεζὰς, ὑψήσαν αὐτοῦ καὶ κατέ-
καυσαν· ὀφθαλμοὶ δὲ θαλάσσης διαπύρροντες ἔθισαν ἐπὶ
ταῖς οἰκίαις τῶν ἀνηρηκότων καταπλέζοντες, ἄλλοι δ'
ἰσότητων πανταχόθεν τῆς πόλεως, συλλαβεῖν καὶ δια-
πύρασθαι τοὺς ἄνδρας ζητοῦντες. Οἷς ἐκείνων μὲν
σῶθαι ἀπήνησεν, ἀλλ' εὐπεπραγμένοι πάντες ἦσαν.
Κίονας δὲ τις τῶν Καίσαρος ἐταίρων ἔκρυψε μὲν, ὡς
φασι, τῆς παροχρήμετης νεκρῆς ὄψις δωρᾶνός ἀπο-

ποκ. ἔδδοκε γὰρ ὑπὸ Καίσαρος ἐπὶ δαῖπνον κα-
 λῆσθαι· παραιτούμενος δ', ἀγεσθαι τῆς χειρὸς ὑπ'
 αὐτοῦ, μὴ βουλόμενος, ἀλλ' ἀντιτείνων. Ὡς δ'
 ἤκουσεν, ἐν ἀγορᾷ τὸ σῶμα καίεσθαι τοῦ Καίσαρος,
 ἀναστὰς ἐβάδιζεν ἐπὶ τιμῇ, καίπερ ὑφορώμενος τὴν
 ὄψιν ἅμα καὶ πυρέττων. Καὶ τις, ὁφθαλμὸς αὐτοῦ,
 τῶν πολλῶν ἔφρασεν ἑτέρῳ τοῦνομα πυνθανομένῳ,
 καὶ κεῖνος ἄλλῳ, καὶ διὰ πάντων εὐθὺς ἦν, ὡς οὐ-
 σὸς ἐστὶν ὁ ἀνὴρ τῶν ἀνηρηκότων Καίσαρα· καὶ γὰρ
 ἦν τις ὁμώνυμος ἐκείνῳ Κίννας ἐν τοῖς συνωμοσα-
 μένοις, ὃν τοῦτον εἶναι προλαβόντες, ὥρμησαν εὐ-
 θὺς καὶ δεισπασαν ἐν μέσῳ τὴν ἀνθρωπον. Τοῦτο
 μάλιστα δεισάντες οἱ περὶ Βρούτον καὶ Κάσσιον, οὐ
 πολλῶν ἡμερῶν διαγενομένων, ἀπεχώρησαν ἐκ τῆς
 πόλεως. Ἀ δὲ καὶ πράξαντες καὶ παθόντες ἐτελεύ-
 τησαν, ἐν τοῖς περὶ Βρούτου γέγραπται.

LXIX. Θνήσκει δὲ Καῖσαρ, τὰ μὲν πάντα γε-
 γονῶς ἔτη πεντήκοντα καὶ ἑξ, Πομπηίῳ δ' ἐπιβιώ-
 σας οὐ πολὺ πλεον ἐτῶν τεσσαρῶν· ἦν δὲ τῷ βίῳ
 παντὶ ἀρχὴν καὶ δυναστείαν διὰ κινδύνων τοσούτων
 διώκων μόλις κατειργάσατο, ταύτης οὐδὲν ὅτι μὴ
 τοῦνομα μόνον καὶ τὴν ἐπίφθορον καρπωσάμενος
 δόξαν παρὰ τῶν πολιτῶν. Ὁ μέντοι μέγας αὐτοῦ
 δαίμων, ὃ παρὰ τὸν βίον ἐχρήσατο, καὶ τελευτή-
 σαντος ἐπηκολούθησε τιμωρὸς τοῦ φόνου, διὰ τε
 γῆς πόσης καὶ θαλάσσης ἐλαύνων καὶ ἀνιχνεύων ἄχρι
 τοῦ μηδένα λιπεῖν τῶν ἀπεκτιονόντων, ἀλλὰ καὶ τοὺς
 καθ' ὅτιον, ἢ χειρὶ τοῦ ἔργου θιγόντας, ἢ γνώ-

μης μετασχόντας, ἐπεξελθεῖν. Θαυμασιώτατον δὲ τῶν
 μὲν ἀνθρώπων τὸ περὶ Κάσσιον· ἤτηθεῖς γὰρ
 ἐν Φιλίπποις, ἐκείνῳ τῷ ξιφιδίῳ διέφθικεν αὐτόν,
 ὃ κατὰ Κάισαρος ἐχρήσατο· τῶν δὲ θείων ὅτε μέ-
 γας κομήτης (ἐφάνη γὰρ ἐπὶ νύκτας ἑπτὰ μετὰ τὴν
 Κάισαρος σφαγὴν διασρεπής, εἴτ' ἠφανίσθη) καὶ
 τὸ περὶ τὸν ἥλιον ἀμαύρωμα τῆς αὐγῆς. Ὅλον γὰρ
 ἐκείνον τὸν ἐνιαυτὸν ὥχρὸς μὲν ὁ κύκλος καὶ μαρ-
 μαρυγὰς οὐκ ἔχων ἀνέτελλεν, ἀδρανὲς δὲ καὶ λεπτὸν
 ἀπ' αὐτοῦ καίρει τὸ θερμόν· ὥστε τὸν μὲν αἶρα
 δυσφύρον καὶ βαρὺν ἀσθενεῖα τῆς διακρινούσης αὐ-
 τὸν αἰέας ἐκφέρεσθαι, τοὺς δὲ καρπούς ἡμιπέπτους
 καὶ ἀτελεῖς ἀπανθῆσαι καὶ παρακμάσαι διὰ τὴν ψυ-
 χρότητα τοῦ περιέχοντος. Μάλιστα δὲ τὸ Βρούτῳ
 γενόμενον φάσμα τὴν Κάισαρος ἐδήλωσε σφαγὴν οὐ
 γενομένην θεοῖς ἀρεστήν· ἦν δὲ τοιόνδε. Μέλλων
 τὸν στρατὸν ἐξ Ἀβύδου διαβιβύζειν εἰς τὴν ἐτέραν
 ἡπείρον, ἀνιπαύειο νυκτός, ὥσπερ εἰώθει, κατὰ
 σκηνήν, οὐ καθεύδων, ἀλλὰ φροντίζων περὶ τοῦ
 μέλλοντος. Λέγεται γὰρ οὗτος ἀνὴρ ἥκιστα δὴ τῶν
 στρατηγῶν ὑπνώδης γενέσθαι, καὶ πλεῖστον αὐτοῦ
 χρόνον ἐξηγοροῖε χεῖσθαι πεφυκώς. Ψόφου δὲ τι-
 νος αἰσθῆσθαι περὶ τὴν θύραν ἔδοξε, καὶ πρὸς τὸ
 τοῦ λύχνου φῶς ἤδη καταφερομένου ἀπεψάμινος, ὅψιν
 εἶδε φοβεράν ἀνδρὸς ἐκρύλου τὸ μέγεθος, καὶ χα-
 λεπτοῦ τὸ εἶδος. Ἐκπλαγεῖς δὲ τὸ πρῶτον, ὥς ἰώρα
 μήτε πρῶτιοντιὰ τι, μήτε φθειγγόμενον, ἀλλ' ἰστίῳτα
 εὐγῇ παρὰ τὴν κλίνην, ἠρώτα, ὅστις ἐστίν. Ἀπο-

κρίνεται δ' αὐτῷ τὸ φάσμα· „Ὁ σὸς, ὦ Βροῦτε, δαίμων κακός· ὄψῃ δέ με περὶ Φιλίππους.“ Τότε μὲν οὖν ὁ Βροῦτος εὐθαρσῶς· „Ὅψομαι,“ εἶπε· καὶ τὸ δαιμόνιον εὐθύς ἐκποδὼν ἀπῆε. Τῷ δ' ἰννουμένῳ χρόνῳ περὶ τοὺς Φιλίππους ἀντιταχθεὶς Ἀντωνίῳ καὶ Καίσαρι, τῇ μὲν πρώτῃ μάχῃ κρατήσας τὸ καὶ ἑαυτὸν ἐτρέψατο καὶ διεξήλασε, πορθῶν τὸ Καίσαρος στρατόπεδον· τὴν δὲ δευτέραν αὐτῷ μάχῃσθαι μέλλοντι φοιτᾷ τὸ αὐτὸ φάσμα τῆς νυκτὸς αὐθις, οὐχ ὥστε τι προσεῖπεν· ἀλλὰ συνεῖς ὁ Βροῦτος τὸ πεπρωμένον, ἔρριψε φέρον ἑαυτὸν εἰς τὸν κίνδυνον. Οὐ μὴν ἔπιασεν ἀγωνιζόμενος, ἀλλὰ, τῆς τροπῆς γενομένης, ἀναφυγὼν πρὸς τι κρημνῶδες, καὶ τῷ ξίφει γυμνῷ προσβαλὼν τὸ στέφνον, ἅμα καὶ φίλου τινός, ὡς φασιν, συνεπιρρώσαντος τὴν πληγὴν, ἀπέθανεν.

Φ Ω Κ Ι Ω Ν.

Δημάδης δ' ῥήτωρ, ἰσχύων μὲν ἐν ταῖς Ἀθήναις διὰ τὸ πρὸς χάριν πολιτεύεσθαι Μακεδόνων καὶ Ἀντιπάτρου, πολλὰ δὲ γράφειν καὶ λέγειν ἀναγκαζόμενος παρὰ τὸ ἄξιωμα τῆς πόλεως καὶ τὸ ἥθος, ἔλεγε συγγνώμης ἄξιος εἶναι, πολιτευόμενος τὰ ναυάγια τῆς πόλεως. Τοῦτο δ' εἰ καὶ τῷ ῥήτορι θρασύτερον εἴρηται, δόξειεν ἂν ἀληθὲς εἶναι, μετνεχθὲν ἐπὶ τὴν Φωκίωνος πολιτείαν. Δημάδης μὲν γάρ, αὐτὸς ἦν ναυάγιον τῆς πόλεως, οὕτως ἀσελγῶς βιώσας καὶ πολιτευόμενος, ὥστ' Ἀντίπατρον εἰπεῖν ἐπ' αὐτοῦ γέροντος ἤδη γεγονότος, ὅτι, καθάπερ ἱερείου διαπεπραγμένου, γλῶσσα καὶ κοιλία μόνον ἀπολείπεται· τὴν δὲ Φωκίωνος ἀρετὴν, ὥσπερ ἀνταγωνιστῇ, βαρεῖ καὶ βιαλῶ καιρῷ συλλαχοῦσαν, αἱ τύχαι τῆς Ἑλλάδος ἀμαυρᾶν καὶ ἀλαμπῇ πρὸς δόξαν ἐποίησαν. Οὐ γὰρ Σοφοκλεῖ γε προσεκτίον ἰασθῆναι ποιοῦντι τὴν ἀρετὴν, ἐν οἷς φησὶν·

'Αλλ' οὐ γὰρ, ἢ νῆξ, εὐδ' ὅς τις βλαστῇ, μένει

Νεὺς τοῖς κακῶς περᾶσαι, ἀλλ' ἰξίσταται.

τοσοῦτον δὲ τῇ τύχῃ δοτέον, ἀντιπαισόμενα πρὸς τοῦς

ἀγαθοὺς ἄνδρας, ἰσχύειν, ὅσον ἀντὶ τῆς ἀξίας τιμῆς καὶ χάριτος ἐνίοις ψόγους πονηροὺς καὶ διαβολαῖς ἐπιφέρουσιν, τὴν πίστιν ἀσθενεστέραν ποιεῖν τῆς ἀρετῆς.

II. Καίτοι δοκοῦσιν οἱ δῆμοι μᾶλλον εἰς τοὺς ἀγαθοὺς ἐξυβρίζειν, ὅταν εὐτυχῶσιν, ὑπὸ πραγμάτων μεγάλων καὶ δυνάμεως ἐπαιρόμενοι· συμβαίνει δὲ τοῦναντίον. Αἰεὶ γὰρ αἱ συμφοραὶ πικρὰ μὲν τὰ ἡθῆ καὶ μικρόλυπα καὶ ἀκροσφαλῇ πρὸς ὀργὰς ποιοῦσι, δύσκολον δὲ τὴν ἀκοήν καὶ τραχεῖαν, ὑπὸ παντὸς λόγου καὶ ῥήματος τόνον ἔχοντος ἐνοχλουμένην. Ὁ δ' ἐπιτιμῶν τοῖς ἐξαμαρτανομένοις ἐξονειδίζει τὰ δυστυχήματα δοκεῖ, καὶ καταφρονεῖν ὁ παρῶνσιαιζόμενος. Καὶ καθάπερ τὸ μέλι λυπεῖ τὰ τετρωμένα καὶ ἡλκωμένα μέρη τοῦ σώματος, οὕτως πολλάκις οἱ ἀληθινοὶ καὶ νοῦν ἔχοντες λόγοι δάκνουσι καὶ παροξύνουσι τοὺς κακῶς πράττοντας, ἐὰν μὴ προσηνεῖς ᾧσι καὶ συνείκοντες· ὥσπερ ἀμέλει τὸ ἡδὺ μενοεικὲς ὁ ποιητὴς κέκληκεν, ὥς τῷ ἡδομένῳ τῆς ψυχῆς ὑπεῖκον, καὶ μὴ μαχόμενον, μηδ' ἀντιτυποῦν. Καὶ γὰρ ὄμμα φλεγμαῖνον ἥδιστα τοῖς σκιεροῖς καὶ ἀλαμπέσιν ἐνδιατρίβει χρώμασι, τὰ δ' αὖγην ἔχοντα καὶ φῶς ἀποστρέφεται. Καὶ πόλις ἐν τύχαις ἄβουλήτοις γενομένη ψοφοδεὲς καὶ τρυφερόν ἐστι δι' ἀσθενεῖαν ἀνέχεσθαι παρῶνσιαις, ὅτε μάλιστα δεῖται, τῶν πραγμάτων ἀναφορὰν ἀμαρτήματος οὐκ ἔχοντων. Διὸ πάντῃ σφαλερόν ἢ τοιαύτῃ πολιτεία. Συναπτόλινσι γὰρ τὸν πρὸς χάριν λέγοντα, καὶ προαπτόλινσι

τὸν μὴ χαριζόμενον. Ὡςπερ οὖν τὸν ἥλιον οἱ μαθηματικοὶ λέγουσι, μῆτε τὴν αὐτὴν τῷ οὐρανῷ φερόμενον φορᾶν, μῆτε ἄντικρυς ἐναντίαν καὶ ἀντιβατικήν, ἀλλὰ λοξῶ καὶ περιγεκλιμένῳ πορείας σχήματι κινούμενον, ὑγρὰν καὶ εὐκαμπῆ καὶ περιελιτομένην ἑλίκαν ποιεῖν, ἣ σώζεται πάντα καὶ λαμβάνει τὴν ἀρίστην κρᾶσιν· οὕτως ἄρα τῆς πολιτείας δὲ μὲν ὀρθὸς ἄγαν καὶ πρὸς ἅπαντα τοῖς δημοσίοις ἀντιβαίνων τόπος ἀπηνῆς καὶ σκληρὸς. Ὡςπερ αὖ πάλιν ἐπισφαλὲς καὶ κἀπαντες τὸ συνεφελκόμενον τοῖς ἁμαρτάνουσιν, ὃ πολλοὶ καὶ συνεπιρρόεουσιν· ἡ δ' ἀνθυπείκουσα παιδομένοισι καὶ διδοῦσα τὸ πρὸς χάριν, εἴτε ἀπαιτοῦσα τὸ συμφέρον ἐπιστασία καὶ κυβερνήσις ἀνθρώπων πολλὰ πρῶτως καὶ χρησίμως ὑπουργοῦντων, εἰ μὴ πάντα δεσποτικῶς καὶ βιαίως ἄγουντο, σωτήριος, ἐργώδης δὲ καὶ χαλεπὴ, καὶ τὸ σεμνὸν ἔχουσα τῷ ἐπαινεῖ δύναικτον· ἐὰν δὲ μυχθῇ, τοῦτό ἐστιν ἡ πάντων μὲν ῥυθμῶν, πασῶν δ' ἁρμονιῶν ἐμμελεστάτη καὶ μουσικωτάτη κρᾶσις, ἣ καὶ τὸν κόσμον ὁ θεὸς λέγεται διοικεῖν, οὐ βιαζόμενος, ἀλλὰ παιδοῖ καὶ λόγῳ παρῶν τὴν ἀνάγκην.

III. Ταῦτα δὲ καὶ Κάτωνι τῷ νέῳ συνέβη. Καὶ γὰρ οὗτος οὐ πιθανὸν ἔσχεν, οὐδὲ προσφιλὲς ὄχλῳ, τὸ ἦθος, οὐδ' ἠνθῆσεν ἐν τῇ πολιτείᾳ πρὸς χάριν· ἀλλ' ὁ μὲν Κικέρων φησὶν, αὐτὸν, ὥςπερ ἐν τῇ Πλάτωνος πολιτείᾳ, καὶ οὐκ ἐν τῇ Ῥωμύλῳ πολιτευόμενον ὑποστάθμῃ, τῆς ὑπατείας ἐκπτεσεῖν. Ἐμοὶ δὲ ταῦτό δοκεῖ παθεῖν ταῖς μὴ κατ' ἄρᾳ ἐκφανῆσαι

καρποῖς. Ὡς γὰρ ἐκείνους ἡδέως ὁρῶντες καὶ θαυμάζοντες, οὐ χροῶνται· οὕτως ἡ Κἀτωνος ἀρχαιοτροπία διὰ χρόνων πολλῶν ἐπιγενομένη βίῳ διεφθορόσι καὶ πονηροῖς ἔθεσι, δόξαν μὲν εἶχε μεγάλην καὶ κλέος, οὐκ ἐνῆρσας δὲ ταῖς χρεαῖς, διὰ βάρους καὶ μέγεθος τῆς ἀρετῆς ἀσύμμετρον τοῖς καθεστῶσι καιροῖς. Καὶ γὰρ αὐτὸς οὐ κεκλιμένης μὲν ἤδη τῆς πατρίδος, ὥσπερ ὁ Φωκίων, πολὺν δὲ χαμῶνα καὶ σάλον χούσης, ὅσον ἰστίων καὶ κάλων ἐπιλαβέσθαι, καὶ παραστήναι τοῖς πλέον δυναμένοις πολιτευσάμενος, οἰάκων δὲ καὶ κυβερνήσεως ἀπωσθεῖς, ὅμως μέγαν ἀγῶνα τῇ τύχῃ περιέστησεν. Εἰλα μὲν γὰρ καὶ κατέβαλε τὴν πολιτείαν δι' ἄλλους, μόλις δὲ, καὶ βραδέως, καὶ χρόνῳ πολλῷ, καὶ παρὰ μικρὸν ἐλθοῦσαν περιγενέσθαι διὰ Κάτωνα καὶ τὴν Κάτωνος ἀρετὴν· ἥ παραβάλλομεν τὴν Φωκίωνος, οὐ κατὰ κοινὰς ὁμοιότητας, ὥς ἀγαθῶν καὶ πολιτικῶν ἀνδρῶν. Ἔστι γὰρ ἀμέλει καὶ ἀνδρείας διαφορὰ πρὸς ἀνδρείαν, ὥς τῆς Ἀλκιβιάδου πρὸς τὴν Ἐπαμεινώνδου· καὶ φρονήσεως πρὸς φρόνησιν, ὥς τῆς Θεμιστοκλέους πρὸς τὴν Ἀριστείδου· καὶ δικαιοσύνης πρὸς δικαιοσύνην, ὥς τῆς Νομᾶ πρὸς τὴν Ἀγισιλάου. Τούτων δὲ τῶν ἀνδρῶν αἱ ἀρεταί, μέχρι τῶν τελειταίων καὶ ἀτόμων διαφορῶν, ἓνα χαρακτῆρα καὶ μορφήν καὶ χρῶμα κοινὸν ἥθους ἐγκακραμῖτον ἐκφέρουσιν, ὥσπερ ἴσθι μέτρη μειγμένον πρὸς τὸ εὐστηρόν τοῦ φιλανθρώπου, καὶ πρὸς τὸ ἀσφαλές τοῦ ἀνδρείου, καὶ τῆς ὑπὲρ ἄλλων μὲν κηδεμο-

νίας, ὑπὲρ αὐτῶν δ' ἀφοβίας, καὶ πρὸς μὲν τὸ μισοχρὸν εὐλαβείας, πρὸς δὲ τὸ δίκαιον εὐτονίας συννηρμοσμένης ἑμαυτῆς ὥστε λεπτοῦ πάνυ λόγου διῆσθαι, καθάπερ ὀργάνου, πρὸς διακρίσιν καὶ ἀντίρρουν τῶν διαφορόντων.

IV. Τὸ μὲν οὖν Κάτωτος ὁμολόγηται γένος ἐν λαμπραῖν ὑπάρχειν, ὡς λεχθήσεται· Φωκίωνα δὲ τεκμαίρομαι μὴ παντάπασιν εἶναι γένους ἀτίμου καὶ κατωσιπτωκέως. Εἰ γὰρ ἦν, ὥς φησιν Ἰδομενεὺς, δοιδυχοποιοῦ πατρὸς, οὐκ ἂν ἐν τῷ λόγῳ Γλαύκιππος ὁ Ἑπιδίδου, μυρία συνειλοχῶς καὶ εἰρηκῶς κατ' αὐτοῦ κακὰ, τὴν δυσγένειαν παρῆται· οὐδ' ἂν οὕτως ἔλευθιρίου βίου καὶ σώφρονος παιδείας μετίσχεν, ὥστε τῆς Ἠλάτωνος, εἰ μικράκιον ὦν, ὕστερον δὲ τῆς Ξυνοκράτους διατριβῆς ἐν Ἀκαδημίᾳ μετασχεῖν, καὶ τῶν ἀρίστων ἐξ ἀρχῆς ἐπιτηδευμάτων ζηλωτῆς γενέσθαι. Φωκίωνα γὰρ οὔτε γελάσαντά τις, οὔτε κλαύσαντα ῥαδίως Ἀθηναίων εἶδεν, οὐδ' ἐν βαλατείᾳ δημοσιεύοντι λουσάμενον, ὡς ἰστόρηκε Δαῦρις, οὐδ' ἐκτός ἔχοντα τὴν χεῖρα τῆς περιβολῆς, ὅτι τύχοι περιβιβλημένος. Ἐπεὶ κατὰ γὰρ τὴν χώραν καὶ τὰς στρατείας ἀνυπόδητος αἰεὶ καὶ γυμνὸς ἐβόδιζεν, εἰ μὴ ψύχος ὑπερβάλλον εἴη καὶ δυσκαρτίη τον, ὥστε καὶ παίζοντας ἤδη τοὺς στρατιωμένους σύμβολον μεγάλου ποιῆσθαι χειμῶτος ἐνδεδυμένον Φωκίωνα.

V. Τῷ δ' ἤθτι προσηνέστατος ὦν καὶ φιλανθρωπίτατος, ἀπὸ τοῦ προσώπου δυσῆς ὕμβολος ἐφαίνετο

καὶ σκυθρωπός· ὥστε μὴ ῥηδίων ἂν τινα μόνον ἐν-
 τεχέιν αὐτῷ τῶν ἀσυνήθων. Διὸ καὶ Χάρητι ποτὶ
 πρὸς τὰς ὀφρὺς αὐτοῦ λίγοντι, τῶν Ἀθηναίων ἐπι-
 γελώντων· „Οὐδὲν (εἶπεν) αὕτη ὑμᾶς λαλύπηκεν ἡ
 ὀφρὺς· ὁ δὲ τούτων γέλως πολλὰ κλαῦσαι τὴν πό-
 λιν πεποίηκεν.“ Ὁμοίως δὲ πῶς τοῦ Φωκίανος καὶ ὁ
 λόγος ἦν ἐπὶ χρηστοῖς εὐτυχήμασι καὶ διασώμασι
 σωτήριος, προστακτικὴν τινα καὶ αὐστηράν καὶ ἀνή-
 δυστον ἔχων βραχυλογία. Ὡς γὰρ ὁ Ζήνων ἔλεγεν,
 ὅτι δεῖ τὸν φιλόσοφον εἰς νοῦν ἀποβάπτοντα προφά-
 ρεσθαι τὴν λέξιν, οὕτως ὁ Φωκίανος λόγος πλείστον
 ἐν ἱλαχίστη λέξει νοῦν εἶχε. Καὶ πρὸς τοῦτ' ἔοικεν
 ἀπιδόν· ὁ Σφήττιος Πολύευκτος εἰπεῖν, ὅτι ῥήτωρ
 μὲν ἄριστος εἴη Δημοσθένης, εἰπεῖν δὲ δεινότατος ὁ
 Φωκίων. Ὡς γὰρ ἡ τοῦ νομίσματος ἀξία πλείστην
 ἐν ὀγκῷ βραχυτάτῃ δυνάμει ἔχει, οὕτω λόγου-δεινό-
 τῃς ἐδόκει πολλὰ σημαίνειν ἀπ' ὀλίγων. Καὶ μίντοι
 καὶ αὐτὸν ποτὶ τὸν Φωκίωνα φασί, πληρουμένου
 τοῦ θιάτρου, περιπατεῖν ὑπὸ σκηνῇ, αὐτὸν ὄντα
 πρὸς ἑαυτῇ τὴν διάνοιαν εἰπόντος· δέ τις τῶν φί-
 λων „Σκεπτομένη, Φωκίων, ἔοικας.“ „Ναὶ μὰ τὸν Δία
 (φάναι)· σκεπτομαι, εἰ τι δύνάμει τοῦ λόγου ἀφελεῖν,
 ὃν μέλλω λέγειν πρὸς Ἀθηναίους.“ Ὁ δὲ Δημοσθέ-
 νης τῶν μὲν ἄλλων κατεφρόνει πολὺ ῥητόρων, ἐπι-
 σταμένου δὲ Φωκίανος, εἰώθει λέγειν ἀτρίμα πρὸς
 τοὺς φίλους· „Ἡ τῶν ἐμῶν λόγων κοπίς πάρεστιν.“
 Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἴσως πρὸς τὸ ἡθος ἀνοιστέον· ἐπεὶ
 καὶ ῥῆμα καὶ νεῦμα μόνον ἀνδρὸς ἀγαθοῦ μυρίοις
 ἐνθυμήμασι καὶ περιύδοις ἀντιρρόπον ἔχει πίστιν.

VI. Νέος δ' ὢν Χαβρία προσέμιξεν ἑαυτὸν τῷ στρατηγῷ, καὶ παριέτετο, πολλὰ μὲν εἰς ἔμπειρίαν τῶν πολεμικῶν ἀρελοῦμενος· ἔστι δ' ἐν οἷς ἑπαινεθούμενος τὴν ἐκείνου φέσειν, ἀνόμελον οὖσαν καὶ ἄκρατον. Νουθετός γάρ ὢν ὁ Χαβρίας καὶ δυσκίνητος ἄλλως, ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀγῶσιν ἔργα καὶ διαπυροῦντο τῷ θυμῷ, καὶ συνεξέπιπτε τοῖς θρασυτάτοις παραβολώτερον· ὥσπερ ἄρμελι καὶ κατέστρεψε τὸν βίον ἐν Χίῳ πρῶτος λισσαλάσας τῇ τριήρει, καὶ βιαζόμενος πρὸς τὴν ἀπόβρυσιν. Ἀσφαλὴς οὖν ἅμα καὶ δραστήριος ὁ Φωκίων φαινόμενος, τὴν τε μίλλησιν ἀντιθέρμαινε τοῦ Χαβρίου, καὶ πάλιν ἀφήρει τὴν ἄκαιρον ἐξέδγητα τῆς δόρυς. Ὅθεν εὐμενὴς ὢν ὁ Χαβρίας καὶ χρηστός ἡγάπα καὶ προῆγεν αὐτὸν ἐπὶ πράξεις καὶ ἡγεμονίας, γνώριμον ποῶν τοῖς Ἕλλησι, καὶ τὰ πλείστης ἀξία σπουδῆς ἐκείνῳ χρώμενος. Κάκ τῆς περὶ Νάξου ναυμαχίας ὄνομα καὶ δόξαν οὐ μικρὰν Φωκίωνι περιποίησε. Τοῦ γὰρ εὐωνύμου κίρκως ἀπέδωκεν αὐτῷ τὴν ἡγεμονίαν, καθ' ὃ καὶ τὴν μάχην ἐξέϊκον εἶχεν ὁ ἄγων, καὶ κρείων ἐποίησε ταχέως. Πρώτην οὖν ἐκείνην ναυμαχίαν ἡ πόλις αὐτῇ δι' αὐτῆς ἀγωνισαμένη τοῖς Ἕλλησι μετὰ τὴν ἄλυσιν, καὶ κατατυχοῦσα, τὸν τε Χαβρίαν ὑπερηγάπησε, καὶ τοῦ Φωκίωνος, ὡς ἀνδρὸς ἡγεμονικοῦ, λόγον ἔσχεν. Ἐνέκων δὲ μεγάλους μυστηρίοις· καὶ παριῆχεν οἰνοχόημα Χαβρίας Ἀθηναίοις καθ' ἑκάστον ἐπ' αὐτὸν τῇ ἑκτῇ ἐπὶ δέκα τοῦ Βοηδρομιῶνος.

VII. Ἐκ τούτου λέγεται, πέμποντος αὐτὸν ἐπὶ τὰς

νησιώτικαὺς συντάξεις τοῦ Χαβρίου, καὶ πῦς εἰκοσι
 διδότος, εἰπεῖν, εἰ μὲν ὥς πελεμήσωκ' ἐμπόιοιτο, μεί-
 ζονος δεῖν δυνάμει, εἰ δ' ὥς πρὸς συμμάχους, ἄρ-
 κειν ναὺν μίαν καὶ πλεῦσάντα τῇ αὐτοῦ τριήρει, καὶ
 διαλεχθέντα ταῖς πόλεσι, καὶ συγγενόμενον τοῖς ἄρ-
 χουσιν ἐπεικῶς καὶ ἄφελῶς, καταπλεῦσαι μετὰ πολ-
 λῶν νεῶν, ἃς ἀπέστειλαν οἱ σύμμαχοι τὰ χρήματα
 τοῖς Ἀθηναίοις κομίζουσας. Οὐ μόνον δὲ ζῶντα τὸν
 Χαβρίαν θεραπεύειν διατέλει καὶ τιμῶν, ἀλλὰ καὶ
 τελευτήσαντος αὐτοῦ, τῶν προσηκόντων καλῶν ἐπε-
 μιῶτο, καὶ τὸν παῖδα Κτήσιππον ἐβούλετο μὲν
 ἄνδρα ποιεῖν ἀγαθόν, ἔμπληκτον δ' ἔρῳν καὶ ἀνά-
 γωγον, ὅμως οὐκ ἀπέπεν ἐπανορθούμενος καὶ ἀπο-
 κρύπτων τὰ αἴσχη. Πλὴν ἅπαξ λέγεται, παφeno-
 χλοῦντος ἐν στρατείᾳ τινὶ τοῦ νεανίσκου, καὶ κόπτον-
 τος αὐτὸν ἐρωτήμασιν ἀκαίροις καὶ συμβουλίαις,
 αἶον ἐπανορθούμενον καὶ παρυστρατηγοῦντος, εἰ-
 πεῖν· „Ω Χαβρία, Χαβρία, μὴ γάλην γέ σοι χάριν
 ἐκτίνω τῆς φιλίας, ὑπομένων σου τὸν νῆδον.“ Ὁρῶν
 δὲ τοὺς τὰ κοινὰ πράσσοντας τότε, διηρημένους ὥσπερ
 ἀπὸ κλήρου τὸ στρατήγιον καὶ τὸ βῆμα, καὶ τοὺς
 μὲν λέγοντας ἐν τῷ δήμῳ καὶ γράφοντας μόνον· ὧν
 Εὐβουλος ἦν, καὶ Ἀριστοφῶν, καὶ Δημοσθένης, καὶ
 Λυκούργος, καὶ Ἑπερίδης· Διοπερίδης δὲ, καὶ Μενε-
 σθεία, καὶ Λεωσθένης, καὶ Χάρητα, τῷ στρατηγεῖν
 καὶ πολεμεῖν αὐξοντας ἑαυτοὺς· ἐβούλετο τὴν
 Περικλίους καὶ Ἀριστείδου καὶ Σόλωνος πολιτείαν,
 ὅστις ὁλόκληρον καὶ διηρησμένην ἐν ἁμφοῖν, ἀνα-

λαμβάνειν καὶ ἀποδοῦναι. Καὶ γὰρ τῶν ἀνδρῶν ἐκεί-
νων ἕκαστος ἐφαίνετο, κατὰ τὸν Ἀρχίλοχον,

Ἀφρότιρον, θεράπων μὲν Πυθαρίῳ θεῷ,

Καὶ Μουσῶν ἱερᾶν δῶρον ἱεστάμενος·

καὶ τὴν θιὸν ἐώρα πολεμικὴν τε ἄμα καὶ πολιτικὴν
οὔσαν καὶ προσαγορευομένην.

VIII. Οὕτω δὲ συντάξας ἑαυτὸν, ἐπολιτεύετο
μὲν αἰεὶ πρὸς εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν, ἐστρατήγησε δὲ
πλείστας οὐ μόνον τῶν κατ' ἑαυτὸν, ἀλλὰ καὶ τῶν
πρὸ αὐτοῦ, στρατηγίας, οὐ παραγγέλων, οὐδὲ
μετιῶν, ἀλλ' οὐδὲ φεύγων, οὐδ' ἀποδιδράσκων, τῆς
πόλεως κηλοῦσης. Ὁμολογεῖται γὰρ, ὅτι πάντα καὶ
τεσσαράκοντα στρατηγίας ἔλαβεν, οὐδ' ἄπαξ ἀρχαι-
ραίοις παρατυχὼν, ἀλλ' ἀπόντια μεταπεμπομένων
αὐτὸν αἰεὶ καὶ χειροτονούντων· ὥστε θαυμάζειν τοὺς
οὐκ εὖ φρονοῦντας τὸν δῆμον, ὅτι, πλείστα τοῦ
Φωκίωνος ἀντικρούοντος αὐτῷ, καὶ μηδὲν εἰπόντος
πώποτε, μηδὲ πράξαντος πρὸς χάριν, ὥσπερ ἀξιοῦ-
σι τοὺς βασιλεῖς τοῖς κόλαξι χρῆσθαι μετὰ τὸ κατὰ
χειρὸς ὕδαρ, ἐχρήτο οὗτος τοῖς μὲν νομοφύτοις
καὶ ἱλαροῖς ἐν παιδιᾷς μίρει δημαγωγοῖς, ἐπὶ δὲ
ταῖς ἀρχαῖς αἰεὶ νῆφιν καὶ σπουδάζων τὸν αὐστηρέ-
τατον καὶ φρονιμώτατον ἐκάλει τῶν πολιτικῶν, καὶ
μόνον, ἢ μᾶλλον, ταῖς βουλήσεσιν αὐτοῦ καὶ ὁρμαῖς
ἀντικασιόμενον. Χρησμοῦ μὲν γὰρ ἐκ Ἀιολῶν ἀνα-
γνωσθέντος, ὅτι, τῶν ἄλλων Ἀθηναίων ὁμοφρονούν-
των, εἰς ἀγὴρ ἐναντία φρονοίῃ τῇ πόλει, παρελθὼν
ὁ Φωκίων ἀμελεῖν ἐκέλευσε, ὡς αὐτὸς ὦν ὁ ζητού-

μενος· μόνῳ γὰρ αὐτῷ μηδὲν ἀρέσκειν τῶν πραττομένων. Ἐπεὶ δὲ λέγων ποιῇ γνώμην πρὸς τὸν ἀῆμον εὐδοκίμει, καὶ πάντας δμαλῶς ἑώρα τὸν λόγον ἀποδεχομένους, ἐπιστραφεὶς πρὸς τοὺς φίλους εἶπεν· „Ὅθ' δὴ ποῦ τι κακὸν λέγων ἐμαντὸν λέληθα;“

ΙΧ. Πρὸς δὲ θυσίαν τινὰ τῶν Ἀθηναίων αἰτούντων ἐπιδόσεις, καὶ τῶν ἄλλων ἐπιδιδόντων, κληθεὶς πολλάκις, ἔφη· „Τούτους αἰτεῖτε τοὺς πλουσίους· ἐγὼ δ' αἰσχυνοίμην ἂν, εἰ τούτῳ μὴ ἀποδίδους, ὑμῖν ἐπιδοίην.“ Δείξας Καλλικλέα τὸν δανειστήν. Ὡς δ' οὐκ ἐπαύοντο κεκραγότες καὶ καταβδώντες, λόγον εἶπεν αὐτοῖς τοῦτον· „Ἄνθρω δειλὸς ἐπὶ πόλεμον ἐξήκει, φθεγγαμένων δὲ κοράκων, τὰ δπλα θεὸς ἤνυχαζεν· εἴτ' ἀναλαβὼν αὐθις ἐξήκει, καὶ φθεγγομένων πάλιν ὑπέστη.“ Καὶ τέλος εἶπεν· „Τρεῖς κεκραξέσθε μὲν μέγιστον ὡς δυνατὸν, ἐμοῦ δ' οὐ γένεσθε.“ Πάλιν δὲ ποτε τῶν Ἀθηναίων ἐξαγαγεῖν αὐτὸν ἐπὶ τοὺς πολεμίους καλεούντων, ὡς δ' οὐκ ἐβούλετο, δειλὸν καὶ ἄνθρωπον ἀποκαλούντων· „Οὔτε ὑμεῖς (εἶπεν) ἐμὲ δύνασθε ποιῆσαι θαρσαλέον, οὔτ' ἐγὼ ὑμᾶς δειλοῦς. Οὐ μὲν ἄλλ' ἴσμεν ἀλλήλους.“ Ἐν δὲ καιροῖς ἐπισφαλέσι τραχυομένου τοῦ δήμου πρὸς αὐτὸν σφόδρα, καὶ τῆς στρατηγίας αὐθύνας ἀπαιτούντος· „Σώθειντε (εἶπεν), ὦ μακίριοι, πρῶτον.“ Ἐπεὶ δὲ πολεμοῦντες μὲν ἦσαν ταπεινοὶ καὶ περιδεῖς, γενομένης δ' εἰρήνης, ἔθρασύνοντο, καὶ κατεβόων τοῦ Φωκίωτος, ὡς ἀφηρημένου τὴν νίκην αὐτῶν· „Ἐβύτχεῖτε (εἶπεν), ἔχοντες

στρατηγὸν εἰδότες ὑμᾶς· ἔπει πάλαι ἔν ἀπολώλιτε.“
 Τῷς δὲ Βοιωτοῖς οὐ βουλομένων αὐτῶν δικάζεσθαι
 περὶ τῆς χώρας, ἀλλὰ πολέμῳ, συνεβούλευε διὰ
 τῶν λόγων, ἐν οἷς εἰσι κρείττους, μὴ διὰ τῶν δυνάμεων,
 ἐν οἷς ἥσσονες, μάχεσθαι. Λέγοντα δ' αὐτὸν οὐ
 προσεμύνην, οὐδὲ ὑπομενόντων ἀκούειν· „Ἐμὲ (εἶ-
 πεν) ὑμεῖς, ἃ μὴ βούλομαι ποιεῖν, βιάσασθαι δύ-
 νασθαι, λέγειν δ', ἃ μὴ δεῖ, παρὰ γνώμην οὐκ ἀναγ-
 κάσει.“ Τῶν δ' ἀντιπολιτευομένων αὐτῷ ῥητό-
 ρων, Δημοσθένους μὲν εἰπόντος· „Ἀποκτενοῦσί σε
 Ἀθηναῖοι, Φωκίαν, ἢν μανῶσιν“ εἶπε· „Σὶ δ', ἐάν
 σωφρονῇσαι.“ Παύσηκτον δὲ τὸν Σφήττιον δρῶν ἐν
 καύματι συμβουλευόντα τοῖς Ἀθηναίοις πολέμῳ
 πρὸς Φίλιππον, εἶπε ὑπ' ἄσθματος πολλοῦ καὶ
 ἰδρωτός, ὅτε δὴ καὶ ὑπέρπαχυν ὄντα, πολλάκις
 ἐπιρροφούντα τοῦ ὕδατος· „Ἄξιον (ἔφη), τοῦτω πι-
 στεύσαντας ὑμᾶς ψηφίσασθαι τὸν πόλεμον· ὃν τέ
 οἴεσθε ποιῆσαι ἐν τῇ θώρακι καὶ τῇ ἀσπίδι, τῶν
 πολέμων ἐγγύς ὄντων, ὅτε λέγων πρὸς ὑμᾶς, ἃ
 ἔσκειπται, κινδυνεύει πνεγῆναι;“ τοῦ δὲ Λυκούργου
 πολλὰ βλάβημα πρὸς αὐτὸν εἰπόντος ἐν ἐκκλησίᾳ,
 καὶ πρὸς ἅπασιν, ὅτι, δέκα τῶν πολιτῶν ἐξαιτου-
 ντος Ἀλεξάνδρου, συνεβούλευεν ἐκδοῦναι, εἶπε· „Πο-
 λά ἐγὼ συμβεβούλευκα καλὰ καὶ συμφέροντα τοῦ-
 τοις, ἀλλ' οὐ πείθονται μοι.“

Χ. Ἦν δὲ τις Ἀρχιβιάδης, ἐπικαλούμενος Λα-
 κωνιστῆς, πῶγανὰ τε καθεύδων ὑπερ-ῆ μεγέθει,
 καὶ τριβῶνα φορῶν αἰεὶ καὶ σκεθροπάτων· τοῦτον

ἐν βουλῇ θεωρουμένους ὁ Φωκίων ἐπακαίειτο τῷ λόγῳ μάγνυ' ἄμα καὶ βόηθόν. Ὡς δ' ἀνασταῖς· καὶ·
 κος, ἃ πρὸς χάριν ἦν τοῖς Ἀθηναίοις, συνεβούλευεν,
 ἀψάμενος αὐτοῦ τῶν γενεῶν· „Ὡς Ἀρχιβιάδην (εἶπε),
 τί οὐτ' οὐκ ἀπειμείρω;“ Ἀριστογείτονος δὲ τοῦ συνο-
 φάντου, πολεμικοῦ μὲν ὄντος ἐν ταῖς ἐκκλησίαις,
 καὶ παροξύνοντος ἐπὶ τὰς πράξεις τὸν δῆμον, ἐν δὲ
 τῷ καταλόγῳ προσελθόντος ἐπὶ βακτηρίᾳ τὸ σκέλη
 καταδεδεμένον, πόρρωθεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ βήματος
 ἰδὼν ὁ Φωκίων, ἀνέκραγε· „Ἔρως καὶ Ἀριστογεί-
 τον' ἁλὼν καὶ ποτηρόν.“ Ὡς τε θεωμαῖζειν, ὅπως
 καὶ ἐπόθεν τραχὺς οὕτως ἀνὴρ καὶ σκυθρωπὸς ἐκτε-
 σαιτο τὴν τοῦ χρηστοῦ προσηγορίαν. Ἔστι δ', οἴ-
 μαι, χαλεπὸν, οὐ μὴν ἀδύνατον, ὥσπερ οἶνον, καὶ
 ἀνθρώπον τὸν αὐτὸν ἡδὺν ἄμα καὶ αὐστηρόν εἶναι·
 καθάπερ ἑταροὶ πάλιν, φαινόμενοι γλυκεῖς, ἀηδέ-
 στατοι τοῖς χρωμένοις εἰσι καὶ βλαβερότατοι. Καί-
 τοι φασιν, Ἰπερίδην ποτ' εἶπέν πρὸς τὸν δῆμον·
 „Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μὴ σκοπεῖτε μόνον, εἰ πικρὸς,
 ἀλλ' εἰ πραῖκα εἰμι πικρὸς“ ὥσπερ τῇ πλεονεξίᾳ
 μόνον ἱπαχθεῖς καὶ λυπηροὺς ὄντας, οὐχὶ μᾶλλον,
 ὅσοι πρὸς ὕβριν καὶ φθόρον, ἢ ὀργήν, ἢ φιλονει-
 κίαν τινα, χροῶνται τῷ θύνασθαι, τοῦτους διδιδίωκεν
 καὶ προβαλλομένων τῶν πολλῶν. Φωκίων τούτων·
 ἔχθρα μὲν οὐδένα τῶν πολιτῶν πακῶς ἐποίησεν, οὐδ'
 ἐτόμιζεν ἐχθρόν· ἀλλ' ὅσον ἴδεν μόνον τῶν ἐνιστα-
 μένων, οἷς ἔπραττεν ὑπὲρ τῆς πατρίδος, κατεξανα-
 στήναι, τραχὺς ὢν καὶ δυσσεβέστατος καὶ ἀπαρτ-

τησ, εἰς τὸν ἄλλον βίον τῶν μὲν πᾶσι καὶ κοινὸν καὶ φιλόφρονον ἐκείνῳ παρεῖχεν, ὥστε καὶ πταίσαι βοιωθεῖν, καὶ κινδυνεύουσι συνεξαιτῆσθαι τοῖς διαφόροις. Ἐγκαλοῦνται δὲ τῶν φίλων, ὅτι ποτηρῶν τι κρινομένῳ συνῆκε, τοὺς χρηστοὺς ἔρη μὴ δεῖσθαι βοιωθείας. Ἀριστογείτονος δὲ, τοῦ συκοφάντου, μετὰ τὴν καταδίκην πέμψαντος καὶ διηθέντος ἐλθεῖν πρὸς αὐτόν, ὑπακούσας ἐβάδιζεν εἰς τὸ δεσμοτήριον· οὐκ ἰόντων δὲ τῶν φίλων, „Ἐάσατε(εἰπεν), ὦ μακάριοι· ποῦ γὰρ ἂν τις ἥδιον Ἀριστογείτονι συμβῆλοι;“

XI. Καὶ μὴν οἱ γὰρ σύμμαχοι καὶ οἱ νησιῶται τοὺς Ἀθηνησὶν ἀποστόλους, ἐτέρῳ μὲν ἐκπλίοντος στρατηγοῦ, πολέμιους νομίζοντες, ἐφράγγυντο τάχῃ, καὶ λιμένας ἀπεχώννυσαν, καὶ καταδόμιζον ἀπὸ τῆς χώρας εἰς τὰς πόλεις βροσκήματα, καὶ ἀνδράποδα, καὶ γυναῖκας, καὶ παῖδας· αἱ δὲ Φωκίαι ἤγειτο, πόρρω ναυσὶν ἰδίαις ἀπαντιῶντες ἐστεφανωμένοι, καὶ χαίροντες, ὥς αὐτοὺς κατῆγον.

XII. Παραδουμένου δ' εἰς τὴν Εὐβοίαν τοῦ Φιλίππου, καὶ δύναμιν ἐκ Μακεδονίας διαβιβάζοντος, καὶ τὰς πόλεις οἰκειομένου διὰ τὴν ἀνάγκην, Πλευστάρχου δὲ τοῦ Ἐρετριώως καλοῦντος τοὺς Ἀθηναίους, καὶ δεομένου τὴν νῆσον ἐξελεῖσθαι καταλαμβανομένην ὑπὸ τοῦ Μακεδόνος, ἀπεστάλη στρατηγὸς ὁ Φωκίων, ἔχων δύναμιν οὐ πολλήν, ὥς τῶν ἐκεῖ συστησομένων ἐτοιμῶς πρὸς αὐτόν. Εὐρὼν δὲ προδοτῶν ἅπαντα μετὰ, καὶ νοσοῦντα, καὶ διο-

ρωρυγμένα διαροδοσία, εἰς κίνδυνον μέγαν κατέστη· καὶ τινὰ λόφον χαράδρα βαθύη τῶν περὶ τὰς Ταμύνας ἐπιπέδων ἀποκρυπτόμετον καταλαβὼν, συνείχων ἐν τούτῳ καὶ συνεκράτει τὸ μαχιμώτατον τῆς δυνάμεως. Τῶν δ' αἰσάντων καὶ λάλων καὶ ποτηρῶν διαδιδρασκόντων ἐκ τοῦ στρατοπέδου, καὶ ἀποχωροῦντων, ἐκέλευσεν ἀμελεῖν τοὺς ἡγεμόνας· καὶ γὰρ ἐνταῦθα δυσχρήστους ὑπ' ἀταξίας ἔσθαι, καὶ βλαβεροὺς τοῖς μαχομένοις, καὶ ἐν τοιαῦτα συνειδότες αὐτοῖς ἦτιον αὐτοῦ καταβοήσασθαι, καὶ μὴ πάνυ συνοφαντήσασθαι.

XIII. Ὡς δ' ἐπήρσαν οἱ πόλεμοι, κελύουσας ἐν τοῖς ὅπλοις ἀτρεμεῖν, ἄχρις ἂν αὐτὸς σφαγιασθῇται, πλείω διέτριβε χρόνον, ἢ δυσιστῶν, ἢ βουλόμενος ἐγγυτέρω τοὺς πολεμίους ἐπισηπασσάσθαι. Διὸ πρῶτον μὲν ὁ Πλούταρχος, ὁδόμενος ἀποδειλιῶν καὶ κατοκνεῖν ἐκείνον, ἐξέδραμε μετὰ τῶν ξένων. Ἐπειτα τοῦτον ἰδόντες οἱ ἱππεῖς οὐκ ἐκαρτέρησαν, ἀλλ' ἤλαυνον εὐθὺς εἰς τοὺς πολεμίους, ἀσύντακτοι καὶ σποράδες ἐκ τοῦ στρατοπέδου προσφερόμενοι. Νικωμένων δὲ τῶν πρώτων, ἅπαντες ἐσκιόδοθησαν, καὶ ὁ Πλούταρχος ἔφυγε· καὶ τῷ χάρακι προσμίξαντες ἔτιοι τῶν πολεμίων, ἐκκόπτειν ἐπειρῶντο καὶ διασπῆν, ὥς ἁπάντων κεκρατηκότες. Ἐν τούτῳ δὲ τῶν ἱερῶν γενομένων, τοὺς μὲν εὐθὺς ἐκ τοῦ στρατοπέδου προσπεισόντες οἱ Ἀθηναῖοι τρέπουσι, καὶ καταβάλλουσι τοὺς πλείους περὶ τοῖς ἐρύμασι φεύγοντας· ὁ δὲ Φωκίων τὴν μὲν φάλαγγα προσέταξεν ὄρε-

δρύνειν, ἀναλαμβάνουσιν ἄμα καὶ προσδιχομένην τοὺς ἐν τῇ φυγῇ πρότερον διασπαρίντας, αὐτοὺς δὲ τοὺς ἐπιλέκτους ἔχων, ἐνέβαλε τοῖς πολεμίοις. Καὶ μάχης καρτερᾶς γενομένης, πάντες μὲν ἐκθύμως ἠγωνίσαντο καὶ ἀφειδῶς. Θάλλος δ' ὁ Κινίου, καὶ Γλαῦκος ὁ Πολυμήδους, περὶ αὐτὸν τιταγμένοι τῷ στρατηγῷ, ἠρίστευσαν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Κλεοφάνης ἄξιον πλείστου παρίσχειν ἑαυτὸν ἐν ἐκείνῃ τῇ μάχῃ. Τοὺς γὰρ ἰσχυροὺς ἀνακαλοῦμενος ἐν τῇ τροπῇ, καὶ βοῶν καὶ διακαλενόμενος κινδυνεύοντι τῷ στρατηγῷ βοηθεῖν, ἐποίησεν ἀναστρέψας ἐπιθροῦσαι τὸ νίκημα τῶν ἐπικειμένων. Ἐκ τούτου τὸν τι Μλούταρχον ἐξέβαλεν ἐκ τῆς Ἐρετρίας, καὶ Ζάρετρα φρουρίον ἐλὼν ἐπικαιρότατον, ἢ μάλιστα συνελαιύνεται τὸ πλάτος εἰς βραχὺ διάλωμα, τῆς νήσου σφιγγομένης ἐκατέρωθε ταῖς θυλάσσασιν, δεσους ἔλαβεν αἰχμαλώτους Ἕλληνας, ὥρῃ, φοβηθεὶς τοὺς ἄλλοτερας τῶν Ἀθηναίων, μὴ πρὸς ὀργὴν τινα βίβωσινται τὸν δῆμον ἀγνωμονῆσαι περὶ αὐτοῦς.

XIV. Ἐπὶ δὲ ταῦτα διαπραξάμενος ἀπέπλευσεν ὁ Φωκίων, ταχὺ μὲν ἐπρόθησαν οἱ σύμμαχοι τὴν χρησιότητα καὶ δικαιοσύνην αὐτοῦ, ταχὺ δ' ἔγνωσαν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἐμπειρίαν καὶ ῥόμην τοῦ ἀνδρός. Ὁ γὰρ μὲν ἐκείνον ἐλθὼν ἐπὶ τὰ πράγματα Μολοσσὸς οὕτως ἐπολέμησεν, ὥστε καὶ ὧν αὐτὸς ἱσχυρίσθαι γενέσθαι τοῖς πολεμίοις. Ἐπὶ δὲ μεγάλαις ἐλπίσι περινοῶν ὁ Φίλιππος εἰς Ἑλλήσποντον ἦλθε μετὰ πύσης τῆς δυνάμεως, ὡς Χαλκιδεῶσιν ἐν

ταῦτά καὶ Πέρινθον ἔξω καὶ Βυζάντιον· ὁρμημύ-
 των δὲ τῶν Ἀθηναίων βοηθεῖν, οἱ μὲν ῥήτορες ἡγώ-
 νισαντο τὸν Χάρητα στρατηγὸν ἀποσταλῆναι· καὶ
 πλείστας ἐκείνος οὐδὲν ἄξιον τῆς δυνάμειος ἐπραττεν,
 οὐδ' αἱ πόλεις ἐδέχοντο τὸν στόλον, ἀλλ' ὑποπτος
 ὢν πᾶσιν ἐπλανᾶτο χρηματιζόμενος ἀπὸ τῶν συμ-
 μάχων, καὶ καταφρονούμενος ὑπὸ τῶν πολεμίων·
 ὃ δὲ δῆμος ὑπὸ τῶν ῥητόρων παροξυνόμενος ἡγανά-
 κτει, καὶ μετενόει τοῖς Βυζαντίοις πέμψαι τὴν βοή-
 θειαν· ἀναστάς δὲ Φωκίων εἶπεν, ὅτι δεῖ μὴ τοῖς
 ἀπιστοῦσιν ὀργίζεσθαι τῶν συμμάχων, ἀλλὰ τοῖς
 ἀπιστουμένοις τῶν στρατηγῶν· „Οὗτοι γὰρ ἡμᾶς ποι-
 οῦσι φοβεροὺς καὶ τοῖς χωρὶς ὑμῶν σῶζεσθαι μὴ
 δυναμένοις.“ Κινηθεὶς οὖν ὁ δῆμος ὑπὸ τοῦ λόγου
 καὶ μεταπεσὼν, ἐκέλευεν αὐτὸν ἐκείνον ἑτέραν προ-
 λαβόντα δύναμιν βοηθεῖν τοῖς συμμάχοις εἰς τὸν
 Ἑλλήσποντον· ὃ μεγίστην ῥοπήν ἐποίησε πρὸς τὸ
 σωθῆναι τὸ Βυζάντιον. Ἦν μὲν γὰρ ἤδη μεγάλη
 δόξα τοῦ Φωκίωνος· ἐπεὶ δὲ Κλέων, ἀνὴρ Βυζαν-
 τίων πρῶτος ἀρετῇ, καὶ τῷ Φωκίῳ γεγωνὸς ἐν Ἀνα-
 δημῷ συνήθης, ἀντιδέξατο τὴν πίστιν ὑπὲρ αὐτοῦ
 πρὸς τὴν πόλιν, οὐκ εἶασαν ἔξω στρατοπεδεῦσαι βου-
 λόμενον, ἀλλ' ἀνοίξαντες τὰς πύλας, ἐδέξαντο καὶ
 κατέμιξαν ἑαυτοῖς τοὺς Ἀθηναίους, οὐ μόνον ἡγε-
 κλήτους ταῖς διαίταις καὶ σώφρονας, ἀλλὰ καὶ προ-
 θυμοτάτους ἐν τοῖς ἀγῶσι διὰ τὴν πίστιν γενομέ-
 νους. Οὕτω μὲν ὁ Φίλιππος ἐξέπεσε τοῦ Ἑλλήσπον-
 του· τότε καὶ καταφρονήθη, δοκῶν ἄμαχός τις εἶναι

καὶ ἀνάνταγώριστος· ὁ δὲ Φωκίων καὶ νυκτὶς τινὰς εἶλεν αὐτοῦ, καὶ φοβουμένους πόλεις ἀνέλαβε, καὶ πολλαχόθι τῆς χώρας ἀποβάσεις ποιούμενος, ἐπόρ-
θαι καὶ κατέτρεχε, μέχρις οὗ τραύματα λαβὼν ὑπὸ
τῶν προαβουμένων ἀπέπλευσε.

XV. Τῶν δὲ Μεγαρέων ἐπικαλουμένων κρύφα, φο-
βούμενος ὁ Φωκίων τοὺς Βοιωτοὺς, μὴ προαισθόμε-
νοι φθάσωσι τὴν βοήθειαν, ἐκκλησίαν συνήγαγεν
ἔωθεν, καὶ προσαγγελλὰς τὰ παρὰ τῶν Μεγαρέων τοῖς
Ἀθηναίοις, ὡς ἐπεψηφίσαντο, τῇ σάλπιγγι σημήνας,
εὐθύς ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἦγεν αὐτοὺς τὰ ὅπλα λα-
βόντας. Διξαμένων δὲ τῶν Μεγαρέων προθύμων, τὴν
τε Νίσαιαν ἐτείχισε, καὶ διὰ μέσθου σκίλη δύο πρὸς
τὸ ἐπίνειον ἀπὸ τοῦ ἄστεος ἐνέβαλε, καὶ συνῆψε τῇ
θαλάττῃ τὴν πόλιν, ὥστε τῶν κατὰ γῆν πολεμίων ῥύ-
γον ἤδη φροντίζουσιν ἐξαριῆσθαι τῶν Ἀθηναίων.

XVI. Ἦδη δὲ πρὸς Φίλιππον ἐκπεπολεμωμένων
παντὶάσιν, καὶ στρατηγῶν, αὐτοῦ μὴ παρόντος, ἐτέ-
ρων ἐπὶ τὸν πόλεμον ῥημένων, ὡς κατέπλευσιν ἀπὸ
τῶν νήσων, πρῶτον μὲν ἔπειθε τὸν δῆμον, εἰρηνικῶς
ἔχοντας τοῦ Φιλίππου, καὶ φοβουμένου τὸν κίνδυνον
ἰσχυρῶς, δέχισθαι τὰς διαλύσεις· καὶ τινος ἀντι-
προσάντιος αὐτῷ τῶν εἰσθότων κυλινοῦσθαι περὶ
τὴν Ἠλιαῖαν καὶ συνοφαντεῖν, καὶ εἰπόντος· „Σὺ δὲ
τολμᾷς, ὦ Φωκίων, ἀποτρέπειν Ἀθηναίους ἤδη τὰ
ὅπλα διὰ χειρῶν ἔχοντας;“ „Ἐγὼ γε (εἶπε), καὶ ταῦτ'
εἰδὼς, ὅτι, πόλεμον μὲν ὄντος, ἐγὼ σοῦ, εἰρήνης
δὲ γενομένης, αὐτὸν ἐμοῦ ἄρξαις.“ Ὡς δ' οὖν ἔπειθεν,

ἄλλ' ὁ Δημοσθένης ἐκράτει κελύων ὥς πορρωτάτω
 τῆς Ἀττικῆς θίσθαι μάχην τοὺς Ἀθηναίους. „Ὡ τῶν,
 (ἔφη) μὴ, ποῦ μαχώμεθα, σκοπῶμεν, ἀλλὰ πῶς νι-
 κήσωμεν. Οὕτω γὰρ ἔσται μακρὰν ὁ πόλεμος, ἤ-
 τωμένοις δὲ πᾶν αἰεὶ δεινὸν ἐγγὺς πάρεστι.“ Τενομέ-
 νης δ' ἥτις, καὶ τῶν θορυβοποιῶν καὶ νεωτερι-
 στῶν τῶν ἐν ἄστει τὸν Χαρίδημον ἐλαύντων ἐπὶ τὸ
 βῆμα, καὶ στρατηγεῖν ἀξιούντων, ἐφοβήθησαν οἱ
 βέλτιστοι καὶ τὴν ἐξ Ἀγαίου πάγου βουλὴν ἔχοντες,
 ἐν τῷ δήμῳ δεδομένοι καὶ θαυρύνοντες, μόλις ἔπεισαν
 ἐπιτρέψαι τῷ Φωκίῳ τὴν πόλιν. Ὁ δὲ τὴν μὲν
 ἄλλην τοῦ Φιλίππου πολιτείαν καὶ φιλανθρωπίαν
 ᾔετο δεῖν προσδέχισθαι. Δημάδου δὲ γράψαντος,
 ὅπως ἡ πόλις μετέχοι τῆς κοινῆς εἰρήνης καὶ τοῦ συν-
 ἑδρίου τοῖς Ἕλλησιν, οὐκ εἶα πρὸ τοῦ γνῶναι, τίνα
 Φίλιππος αὐτῷ γενέσθαι παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἀξιῶ-
 σει· κρατηθεὶς δὲ τῇ γνώμῃ διὰ τὸν καιρὸν, ὥς εὐ-
 θὺς ἑώρα τοὺς Ἀθηναίους μεταμελουμένους, ὅτι
 καὶ τριήρεις ἔδει παρέχειν τῷ Φιλίππῳ καὶ ἱππεῖς.
 „Ταῦτα (ἔφη) φοβούμενος ἠναντιοῦμην· ἐπεὶ δὲ συγ-
 ἔθεσθε, δεῖ μὴ βαρέως φέρειν, μηδ' ἄθυμειν, μεμνη-
 μένους, ὅτι καὶ οἱ πρόγονοι, ποτὲ μὲν ἄρχοντες, ποτὲ
 δ' ἀρχόμενοι, καλῶς δ' ἀμφοτέρω ταῦτα ποιοῦντες,
 καὶ τὴν πόλιν ἔσωσαν καὶ τοὺς Ἕλληνας.“ Φιλίππου
 δ' ἀποθανόντος, εὐαγγέλια θύειν τὸν δῆμον οὐκ εἶα·
 καὶ γὰρ ἀγεννὲς εἶναι ἐπιχαίρειν, καὶ τὴν ἐν Χαιρῳ-
 νείᾳ παραταξαμένην πρὸς αὐτοὺς δύναμιν ἐνὶ σῶ-
 ματι μόνον ἐλάττω γενέσθαι.

XVII. Δημοσθένους δὲ λοιδοροῦντος τὸν Ἀλέξανδρον ἤδη προσάγοντα ταῖς Θήβαις, ἔφη·

„Ἐγείλει, τίπτε ἰδοῦμαι ἱερδιζέμενον ἄγριον ἄνδρα,
καὶ δόξης μεγάλης ὀρεγόμενον; Ἡ βούλει, πυρκαϊῆς
τηλικαύτης οὐσας ἔγγυς, ρίψαι τὴν πόλιν; Ἀλλ' ἡμεῖς
οὐδὲ βουλομένοις ἀπολίσθαι τοῦτοις ἐπιτρέψομεν,
οἱ διὰ τοῦτο στρατηγῶν ὑπομένοντες.“ Ὡς δ' ἀπο-
λώλειςαν αἱ Θῆβαι, καὶ δ' Ἀλέξανδρος ἐξηπείτο τοὺς
περὶ Δημοσθίην, καὶ Λυκούργου, καὶ Τπερίδην,
καὶ Χαρίδημον, ἡ δ' ἐκκλησία πρὸς ἐκείνον ἀπέβλε-
πεν, ὀνομασιὶ πολλὰς κηλούμενος ἀνίστη· καὶ τῶν
φίλων ἔνα πάραστρησάμενος, ὃ μάλιστα χρώμενος διε-
τίλει καὶ πιστεύει καὶ ἀγαπῶν· „Εἰς τὰ τοιαῦτα
(ἔφη) τὴν πόλιν οὗτοι παραγνήφασιν, ὥστ' ἔγωγε,
καὶ Νικακλῆς τις τοῦτον ἔδεικῃ, δίδόναι κτελέσω.
Τὸ μὲν γὰρ αὐτὸς ὑπὲρ ὑμῶν ἀπάντων ἀποθανεῖν,
εὐτυχίαν ἑμαυτοῦ θαίμην. Ἐλτῶ δ', εἶπεν, ὦ ἄνδρες
Ἀθηναῖοι, καὶ τοὺς ἐκ Θηβῶν δεῦρα πεφευγότας·
Ἀρκί δὲ ταῖς Θήβας κλαίειν τοῖς Ἕλλησι. Διὸ βέλ-
τιον ἐστίν ὑπὲρ ἀμφοῖν κτελεῖν, καὶ παραιτεῖσθαι
τοὺς κρατούντας, ἢ μάχεσθαι.“ Τὸ μὲν οὖν πρῶτον
ψήφισμα λέγεται Ἀλέξανδρον, ὡς ἔλαβε, ρίψαι, καὶ
φυγεῖν ἀποστραφέντα τοὺς πρέσβεις· τὸ δὲ δεύτερον
ἰδέετο, κομισθὲν ὑπὸ Φωκίωνος, τῶν πρεσβυτέ-
ρων ἀκούων, ὅτι καὶ Φίλιππος ἐθαύμαζε τὸν ἄνδρα
ταῦτα· καὶ οὐ μόνον τὴν ἔντευξιν ὑπέμεινεν αὐτοῦ
καὶ τὴν δέησιν, ἀλλὰ καὶ συμβουλευόντος ἤκουσε.
Συμβούλευε δ' ὁ Φωκίων, εἰ μὲν ἡμυχίας ὀρέγεται,

θίσθαι τὸν πόλεμον· εἰ δὲ δόξης, μεταθίσθαι πρὸς τοὺς βαρβάρους ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων τραπόμενον. Καὶ πολλὰ καὶ πρὸς τὴν Ἀλεξάνδρου φύσιν καὶ βούλησιν εὐστόχως εἰπὼν, οὕτω μετέβαλε καὶ κατεπράυνεν αὐτὸν, ὥστ' εἰπεῖν, ὅπως προσέξουσι τὸν νοῦν Ἀθηναῖοι τοῖς πράγμασιν, ὥς, εἴ τι γένοιτο περὶ αὐτὸν, ἐκείνοις ἄρχειν προσήκον. Ἰδὼν δὲ τὸν Φωκίωνα ποιησάμενος αὐτοῦ φίλον καὶ ξένον, εἰς τοσαύτην ἔθετο τιμὴν, ὅσην εἶχον ὀλίγοι τῶν αἰεὶ συνόντων. Ὁ γ' οὖν Δούρις εἴρηκεν, ὥς μέγας γενόμενος, καὶ Διφρείου κρατήσας, ἀφείλε τῶν ἐπιστολῶν τὸ Χαίρειν, πλήν ἐν ὅσαις ἔγραφε Φωκίῳ· τοῦτον δὲ μόνον, ὥσπερ Ἀντίπατρον, μετὰ τοῦ Χαίρειν προσηγόρευε. Τοῦτος δὲ καὶ Χάρης ἰστόρηκε.

XVIII. Τὸ μέντοι περὶ τῶν χρημάτων ὁμολογούμενόν ἐστιν, ὅτι Διφρεῖαν αὐτῷ κατέπεμψε ἑκατὸν τάλαντα. Τοῦτων κομισθέντων εἰς Ἀθήνας, ἡρώτησεν ὁ Φωκίων τοὺς φέροντας, τί δὴ ποτε, πολλῶν ὄντων Ἀθηναίων, αὐτῷ μόνῳ τοσαῦτα δίδωσιν Ἀλέξανδρος. Εἰπόντων δ' ἐκείνων, „Ὅτι σὶ κρίνεις μόνον ἄνδρα καλὸν καὶ ἀγαθόν.“ „Οὐκοῦν (εἶπεν ὁ Φωκίων) ἑασάτω με καὶ δοκεῖν αἰεὶ καὶ εἶναι τοιοῦτον.“ Ἦλθ' ἀκολουθήσαντες εἰς οἶκον αὐτῷ, πολλὴν ἐώρων εὐτέλειαν, τὴν μὲν γυναικὰ μαίτουσαν, ὁ δὲ Φωκίων αὐτὸς ἀνιμήσας ὑδωρ ἐκ τοῦ φρεάτος, ἀπενίπτει τοὺς πόδας, ἔτι μᾶλλον ἐνέκριντο, καὶ ἡγανάκτουν· δεινὸν εἶναι λέγοντες, εἰ φίλος ὢν τοῦ βασιλέως οὕτω δίκαιηται πονηρῶς. Ἰδὼν οὖν ὁ Φωκίων πάντη

πρεσβύτην, ἐν τριβυνίᾳ ῥυπαρῇ πορευόμενον, ἠρώ-
τησεν, εἰ τοῦτου χείρονα νομίζουσιν αὐτόν. Εὐφη-
μεῖν δ' ἐκείνων διομένων, „Καὶ μὴν οὗτος (εἶπεν)
ἀπ' ἐλατιόνων ἑμοῦ ζῇ, καὶ ἀρκεῖται. Τὸ δ' ὄλον,
ἢ μὴ χρώμενος (ἔρη) μάτην ἔξω τοσοῦτον χρυσίον, ἢ
χρώμενος ἑμαντιὸν ἅμα καὶ πείνον διαβαλὼ πρὸς τὴν
πόλιν.“ Οὕτω μὲν οὖν ἐπανῆλθε πάλιν τὰ χρήματα
ἐξ Ἀθηνῶν, ἐπιδικάζοντα τοῖς Ἕλλησι πλουσιώτερον
τοῦ διδόντος τσαῦτα τὸν μὴ διόμενον. Ἐπεὶ δ' Ἀλέ-
ξανδρος ἠγανάκτησε, καὶ πάλιν ἔγραψε τῷ Φωκίῳ,
φίλους μὴ νομίζειν τοὺς μηδὲν αὐτοῦ διομένους, χρή-
ματα μὲν οὐδ' ὥς Φωκίων ἔλαβεν, ἀφιθῆναι δ' ἤξιωσε
τὸν σοφιστὴν Ἐχικρατίδην, καὶ τὸν Ἱμβριον Ἀθη-
νόδωρον, καὶ Ῥοδίου δύο, Δημάρατον καὶ Σπάρ-
τωνα, συνειληγμένους ἐπ' αἰτίαις τισὶ καὶ κατειργμέ-
νους ἐν Σάρδεσι. Τοὺτους μὲν οὖν εὐθὺς ἀπέλυσεν ὁ
Ἀλέξανδρος, Κρατιδὸν δ' ἀποστέλλων εἰς Μακεδονίαν,
ἐκέλευσε τιτάρων πόλειον ἐν Ἀσία, Κίου, Γεργήθου,
Μυλάσσων, Ἐλαίας, μίαν, ἣν ἂν αἰρῇται, παραδού-
ναι τῷ Φωκίῳ· διατεινόμενος ἔτι μᾶλλον, ὥς χα-
λεπαρεῖ μὴ λαβόντος. Ἄλλ' οὔτε Φωκίων ἔλαβε, δ'
τ' Ἀλέξανδρος ταχέως ἀπέθανεν. Ἡ δ' οἰκία τοῦ
Φωκίῳτος ἔτι νῦν ἐν Μελίτῃ δείκνυται, χαλκαῖς λε-
πίσι κεκοσμημένη, τὰ δ' ἄλλα λιτὴ καὶ ἀρελῆς.

ΚΙΧ. Τῶν δὲ γυναικῶν, ἃς ἔγχε, περὶ τῆς προτέ-
ρας οὐδὲν ἱστορεῖται, πλὴν ὅτι Κηφισόδοτος ἦν, ὁ
πλάστῃς, ἀδελφὸς αὐτῆς· τῇ δὲ δευτέρᾳ οὐκ ἐλάτ-
των ἐπὶ σωφροσύνῃ καὶ ἀρελῇ λόγος ἦν παρὰ τοῖς

Ἀθηναίους, ἢ Φωκίανους ἐπὶ χρησιμότητι. Καὶ τότε
 θεωμένων καινοὺς τραγικοὺς Ἀθηναίων, ὃ μὲν τρα-
 γικός εἰσιέναι μῆλλον, βασιλίδος πρόσωπον ἦται
 καὶ κεκοσμημένας πολλὰς πολυτελεῖς ὀπαδοὺς τῶν
 χορηγῶν· καὶ μὴ παρέχοντες, ἡγανάκτει καὶ κατεῖ-
 χε τὸ θέατρον, ὃ βουλόμενος προελθεῖν. Ὁ δὲ χο-
 ρηγός, Μελάνθιος, ὠθῶν αὐτὸν εἰς τὸ μέσον, ἔβδα·
 „Τοῦ Φωκίανος οὐχ ὁρᾷς γυναῖκα προϊούσαν ἀει-
 τε μιᾶς θεραπαινίδος; ἀλλ' ἀλαζονεύῃ καὶ διαφθεί-
 ρεις τὴν γυναικωνίτιν;“ Ἐξακούσκει δὲ τῆς φωνῆς γε-
 νομένης, εἰδέξατο κρότη πολλῷ καὶ θορύβῳ τὸ θέα-
 τρον. Αὐτὴ δ' ἡ γυνὴ, ἔλθης τινός Ἰωνικῆς ἐπιδει-
 ξαμένης χρυσοῦν καὶ λιθαιδύλλητον κόσμον ἐν πλο-
 νίοις καὶ περιδεραίοις. „Ἐμοὶ δ' (ἔφη) κόσμος ἐστὶ
 Φωκίων, εἰκοστὸν ἔτος ἤδη στρατηγῶν Ἀθηναίων.“

XX. Φώκῃ δὲ τῷ υἱῷ βουλομένῳ ἀγωνίσασθαι
 Παραθηκαίοις, ἀποβάτην ἐφῆκεν, οὐχὶ τῆς νίκης
 ὀρεγόμενος, ἀλλ' ὅπως ἐπιμεληθείς καὶ ἀσκήσας τὸ
 σῶμα, βελτίων ἔσταιτο· καὶ γὰρ ἦν ἄλλως φιλοπό-
 της καὶ ἄτακτος ὁ νεανίας. Νικήσαντος δὲ, καὶ
 πολλῶν αἰτουμένων ἐστιᾶσαι τὰ νικητήρια, τοὺς ἄλ-
 λους Φωκίων παραιτησάμενος, ἐνὶ τῇ φιλατιμίᾳ
 ταύτην παρεχώρησιν. Ὡς δ' ἐλθὼν ἐπὶ τὸ δεῖπνον,
 ἄλλην τε σοβαρὰν ἐώρα παρασκευὴν, καὶ ποδονι-
 πτήρας οἴνου δι' ἀρωμάτων προσφερομένους τοῖς αἰσ-
 ιοῦσι, καλίσας τὸν νῖόν· „Οὐ πάνσις (ἔφη) τὴν ἐταῖ-
 ρον, ὦ Φῶκε, διαφθείραντά σου τὴν νίκην;“ Βου-
 λόμενος δὲ καὶ καθόλου μεταστῆσαι τὸ μέγεθος ἐν

τῆς διαίτης ἐπιλήθης, ἀπήγαγεν εἰς Λακεδαίμονα, καὶ κατέμιξε τοῖς ἀγομένοις τὴν λεγομένην ἑγωγὴν νεανίσκοις. Καὶ τοῦτο τοὺς Ἀθηναίους ἐλάνησεν, ὥς ὑπεροφάντος καὶ ὑπερφρονοῦντος τὰ οἰκία τοῦ Φωκίανος. Εἰπόντος δὲ τοῦ Δημάδου πρὸς αὐτόν· „Τί σὺ παύσῃ, ὦ Φωκίαν, Ἀθηναίους τὴν Λακεδαικὴν προσδίδεσθαι πολιτείας; εἰς γὰρ σὺ καλεῖς, ἐγὼ γράφειν καὶ λέγειν ἔτοιμός εἰμι.“ „Πάνυ γοῦν (ἔφη) πρέφω· ἂν σοι, μύρου τοσούτου ἔξοντι, καὶ χλαμύδα τοιαύτην φοροῦντι, συμβουλεύειν Ἀθηναίους περὶ φιλαρίων, καὶ τὸν Λυκούργον ἱπποκῆν.“

XXI. Γράψαντος δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου περὶ τριηγῶν, ὅπως ἀποσταλέωσιν αὐτῷ, καὶ τῶν ῥητόρων ἐνισταμένων, τῆς δὲ βουλῆς τὸν Φωκίανον λέγειν κελευούσης· „Λέγω τοίνυν ὑμῖν, (εἶπεν) ἢ τοῖς δούλοις κρατῶν, ἢ τοῖς κρατούσι φίλους εἶναι.“ Πρὸς δὲ Πυθίαν ἀρχόμενον τότε πρῶτον ἐντυγχάνειν Ἀθηναίοις, ἤδη δὲ λαλὸν ὄντα καὶ θρασὺν, „Οὐ σιγήσεις, (ἔφη) καὶ ταῦτα νεώνητος ὢν τῷ δήμῳ;“ Ἐπεὶ δ' Ἀρπάλος μετὰ χρημάτων πολλῶν ἀποδράς Ἀλέξανδρον ἐκ τῆς Ἀσίας τῇ Ἀττικῇ προσέβαλε, καὶ τῶν εἰσθότιων ἀπὸ τοῦ βήματος χρηματίζεσθαι δρόμος ἦν καὶ ἄριστα φθειρομένων πρὸς αὐτόν, τοῦτοισι μὲν ἀπὸ πολλῶν μικρὰ δολιχῶν προήκατο καὶ διεξέφησε, τῷ δὲ Φωκίανῳ προσέπειπε διδοὺς ἑπτακόσια τάλαντα, καὶ τᾶλλα πάντα, καὶ μετὰ πάντων ἑαυτὸν ἐπ' ἐκείνῳ μότῳ παρακατατιθέμενος. Ἀποκρινομένου δὲ τραχέως τοῦ Φωκίανος, οἰμώζεσθαι τὸν Ἀρπάλον, εἰ μὴ

παύσεται διαφθείρων τὴν πόλιν, τότε μὲν συστάσεις ἀπέστη· μετ' ὀλίγον δὲ βουλευομένων Ἀθηναίων, εἶδρα τοὺς μὲν εἰληφότας τὰ χρήματα παρ' αὐτοῦ, μεταβαλλομένους καὶ κατηγοροῦντας, ἵνα μὴ φανεροὶ γένωνται· Φωκίωνα δὲ, τὸν μηδὲν λαβόντα, μετὰ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος ἅμα καὶ τὴν ἐκείνου σωτηρίαν ἐν τινὶ λόγῳ τιθέμενον. Πάλιν οὖν ἐνεχθεὶς ἐπὶ τὸ διαρκεῖν ἐκεῖνον, αὐτὸν μὲν ὡς ἔρυμα παταχόθεν ἀνάλωτον ὑπὸ τοῦ χρυσίου περιδεύων εἶδρα· Χαρικλέα δὲ, τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ, ποιησάμενος συνήθη καὶ φίλον, ἐνέπλησα δόξης πονηρᾶς, πάντα πιστεύων καὶ πάντα χρώμενος ἐκείνῳ.

XXII. Καὶ δὴ καὶ Πυθιονίκης τῆς ἐταίρας ἀποθανούσης, ἣν εἶχεν ὁ Ἀρπαλος ἐρῶν, καὶ θυγατρὶ τοῦ πατρὸς ἐξ αὐτῆς ἐγγεγόνει, μνημῖον ἀπὸ χρημάτων πολλῶν ἐπιτελεῖσαι θαλήσας, προσέταξε τῷ Χαρικλεῖ τὴν ἐπιμέλειαν. Οὕσαν δὲ τὴν ὑπουργίαν ταύτην ἀγαννῇ προσκατήσχυεν ὁ τάφος συντελεσθεὶς. Διαμένει γὰρ ἔτι νῦν ἐν Ἑρμείῳ, ἣ βυδίζομαι ἐξ ἄστεος εἰς Ἐλευσίνα, μηδὲν ἔχων τῶν τριάνκοντα ταλάντων ἄξιον, ὅσα τῷ Ἀρπαλῷ λογισθῆναι φασὶν εἰς τὸ ἔργον ὑπὸ τοῦ Χαρικλέους. Καὶ μέντοι καὶ τελευτήσαντος αὐτοῦ, τὸ παιδάριον ὑπὸ τοῦ Χαρικλέους καὶ τοῦ Φωκίωνος ἀναληφθεὶς ἐτύχχανε πάσης ἐπιμέλειας. Κρινομένου μέντοι τοῦ Χαρικλέους ἐπὶ τοῖς Ἀρπαλείοις, καὶ διομένου βοηθεῖν αὐτῷ τὸν Φωκίωνα, καὶ συνεισέλθειν εἰς τὸ δικαστήριον, οὐκ ᾔθλησεν, ἀπὸν· „Ἐγὼ σι, ὦ Χαρίκλεις, ἐπὶ πᾶσι τοῖς δικαίοις γαμ-

βρῶν ἐποίησάμην.“ Πρώτου δ' Ἀθηναίσις Ἀσκληπιάδου τοῦ Ἐπαρχοῦ τεθνάναι προσγγελλάντος Ἀλέξανδρον, ὃ μὲν Δημάδης ἐκίλευσε μὴ προσέχων· πάσαι γὰρ αἶν δὴν ὄζειν νεκροῦ τὴν οἰκουμένην· ὃ δὲ Φωκίων ἐπηρμένον ὄρῳ πρὸς τὸ νεωτερίζειν τὸν δῆμον, ἐπαίρῃτο παρηγορεῖν καὶ κατέχων. Ἀναπηδόντων δὲ πολλῶν ἐπὶ τὸ βῆμα, καὶ βοῶντων, ἀλγῶν τὸν Ἀσκληπιάδην ἀπαγγέλλων, καὶ τεθνάναι τὸν Ἀλέξανδρον· „Οὐκοῦν (εἶπεν), εἰ σήμερον τίθνηται, καὶ αὖριον ἔσται καὶ εἰς τρίτην τεθνηώς· ὥστε ἡμῶς ἐν ἡσυχίᾳ βουλευσασθαι, μᾶλλον δὲ μετ' ἀσφαλείας.“

XXIII. Ὡς δὲ φέρον ἐνέσειωσεν ὁ Λεωσθένης τὴν πόλιν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν πόλεμον, καὶ τοῦ Φωκίωνος δυσχεραίνοντος, ἡρώτα καταγελῶν, τί πεποίηται ἀγαθὸν τῇ πόλει, ἔφη τοσαῦτα στρατηγῶν· „Οὐ μικρὸν, (ἔφη) τὸ τοὺς πολέτας ἐν τοῖς ἰδίῳις μνήμασι θάπτεισθαι.“ Πολλὰ δὲ θρασυνομένου καὶ καρπάζοντος ἐν τῇ δῆμῳ τοῦ Λεωσθένης, ὁ Φωκίων· „Ὅλ' ἄλγος σοῦ (εἶπεν), ὃ μαιράκιον, εἰσέκεισε κυνκαρέτοις· μεγάλα γὰρ ὄντες καὶ ὑψηλοί, καρποὺς οὐ φέρουσι.“ Ὡς δ' ἐπακαστίας ὁ Ἐπερίδης ἡρώτησε· „Πότ' οὖν, ὦ Φωκίων, συμβουλεύεις πολεμεῖν Ἀθηναίοις;“ „Ὅταν (εἶπεν) τοὺς μὲν νέους ἴδῃ τὴν τάξιν βουλομένους φυλάττειν, τοὺς δὲ πλουσίους εἰσφέρειν, τοὺς δὲ ῥήτορας ἀπέχεσθαι τοῦ κλέπτειν τὰ δημόσια.“ Θαναμαζόντων δὲ πολλῶν τὴν ὑπὸ τοῦ Λεωσθένης συντημένην δύναμιν, καὶ τοῦ Φωκίωνος πυνθανομένου,

πῶς τι παρισκευάσθαι δοκοῦσιν αὐτῷ· „Καλῶς (ἔφη) πρὸς τὸ στάδιον· τὸν δὲ δόλιχον τοῦ πολέμου φοβεῖμαι, μήτε χρήματα τῆς πόλεως ἔτερα, μήτε ταῦς, μήτε ὀπλίτας ἐχούσης.“ Ἐμαρτύρει δ' αὐτῷ καὶ τὰ ἔργα. Πρῶτον μὲν γὰρ Λαισθένης λαμπρὸς ἦρθη ταῖς πράξεσι, τῶν τε Βοιωτῶν μάχῃ κρατήσας, καὶ τὸν Ἀντίπατρον εἰς Λαμίαν συνελάσας. Ὅτι καὶ φασὶ τὴν μὲν πόλιν, ἐλπίδος μεγάλης γενομένην, ἐστιάξεν εὐαγγέλια συνεχῶς, καὶ ὕθειν τοῖς θείοις, τὸν δὲ Φωκίωνα πρὸς τοὺς ἐλέγχειν αὐτὸν εἰομένους, καὶ πυρδοκομένους, εἰ ταῦτ' οὐκ ἂν ἤθελον αὐτῷ πεπραῇθαι· „Πάνυ μὲν οὖν (φάναι), βεβουλειῦσθαι δ' ἐκείνα.“ Καὶ πάλιν ἄλλων ἐκ' ἄλλοις εὐαγγελίων γραφομένων καὶ φερομένων ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου, „Πότε ἄρα (φάναι) παυσόμεθα νικῶντες;“

XXIV. Ἐπεὶ δὲ, τοῦ Λαισθένους ἀποθανόντος, οἱ φοβοῦμενοι τὸν Φωκίωνα, μὴ στρατηγὸς ἐκπεμφθεὶς καταλύσῃ τὸν πόλεμον, ἀνδρωπόν τινα οὐκ ἐπιφανῶν ἐν ἐκκλησίᾳ παρισκαλίσαντες ἀναστάντα λέγειν, ὅτι φίλος ὢν τοῦ Φωκίονος καὶ συμπεριτεχὴς, παραινῇ φεῖσθαι τοῦ ἀνδρός καὶ φυλάσσειν, ὡς ἕλλον ὅμοιον οὐκ ἔχοντα, ἐκπέμπειν δ' Ἀντίφιλον ἐπὶ τὸ στρατόπευμα, καὶ ταῦτα τοῖς Ἀθηναίοις συνεδόκει· παρὰ δὲ τὸν Φωκίον ἔλεγε, μήτε συμπεριτεχέμεν ποτὲ τῷ ἀνδρώϊ, μήτ' ἄλλως γεγονέναι γνώριμος, ἢ συνήθης· „Ἀλλὰ εὖν (εἶπεν) ἀπὸ τῆς σήμερον ἡμέρας καὶ φίλον σε ποιῶμαι, καὶ οἰκεῖον· ἃ γὰρ ἦν ἐμοὶ συμφέροντα, συμβιβούλει·

πας· “Περσῆμεναι δὲ τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τοῖς Βου-
τοῖς στρατεύειν, πρῶτον μὲν ἀντάξει· καὶ τῶν φί-
λων λεγόντων, ὥς ἀποθαρτεῖται προσκρούων τοῖς
Ἀθηναίοις· „Ἀδίκως (εἶπεν), ἂν πιδῶ τὸ συμφέρον·
ἂν δὲ παραβαίνω, δικαίως.“ Ἐπεὶ δ' ὄφρων οὐκ ἀνείν-
τας, ἀλλὰ βοῶντας, ἐπέλευσε τὸν κήρυκα ἀνειπεῖν,
Ἀθηναίων τοὺς ἄχρως ἐξήκοντα ἐτῶν ἄφ' ἥβης, πέντε
ἡμερῶν αὐτίκα λαβόντας, εὐθὺς ἀκολουθεῖν ἀπὸ
τῆς ἐκκλησίας· θορύβου δὲ πολλοῦ γενομένου, καὶ
τῶν πρεσβυτέρων βοῶντων καὶ ἀναπηδώντων· „Οὐ-
δὲν (ἔφη) διωδὸν· ἐγὼ γάρ ὁ στρατηγὸς ὄγδοηκο-
σὶόν ἔχων ἔτος ἴσμαι μεθ' ὑμῶν.“ Καὶ τότε μὲν
οὕτως κατέπαυσεν αὐτοὺς καὶ μετέβαλε.

XXV. Πορθουμένης δὲ τῆς παραλλίας ὑπὸ Μι-
κίωνος συχνόις Μαραθόσι καὶ μισθοφόροις ἀποβε-
βηκότος εἰς Ῥαμνοῦντα, καὶ κατατρέχοντος τὴν χώ-
ραν, ἐξήγαγε τοὺς Ἀθηναίους ἐκ' αὐτόν. Ὡς δὲ
προστρέχοντες ἀλλαχόθεν ἄλλος διωστρατήγουν, καὶ
συνεβούλευον πῶς τὸν λόφον καταλαβεῖν, ἐκεῖ πε-
ριπέμψαι τοὺς ἱππίας, ἐνταῦθα παρεμβαιεῖν· „Ὡς
Ἡρόκλης (εἶπεν), ὥς πολλοὺς ὄρω στρατηγούς, ὁλί-
γους δὲ στρατιώτας·“ Ἐπεὶ δὲ, παρατάξαντος αὐ-
τοῦ τοὺς ὀπλίτας, εἰς πολὺ πρὸ τῶν ἄλλων προῆλ-
θεν· εἶτα θέσας, ἀντιστάντος ἀνδρὸς πολεμίου,
πάλιν εἰς τὴν τάξιν ἀνεχώρησεν· „Ὡς μετρώκιον (εἶ-
πεν), οὐκ αἰδῶ ὅσοι τάξεις ἀποδικοιπῶς, ἦν ἐτάχθης
ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ, καὶ πάλιν ἐκ' ἦν σταντὸν ἔτα-
ξας;“ Ἐμβολῶν δὲ τοῖς πολεμίοις καὶ κατὰ κράτος

επιψόμενος, αὐτὸν τε τὸν Μικίωνα καὶ πολλοὺς ἄλλους ἀπέκτεινε. Τὸ δ' Ἑλληνικὸν ἐν Θετταλίᾳ στρατεύμα, συμμίκσαντος Ἀντιπάτρου Λεοννάτου, καὶ τῶν ἐξ Ἀσίας Μακεδόνων, ἐνίκα μαχόμενον· καὶ Λεοννάτος ἔπεσεν, ἡγουμένου τῆς μὲν φάλαγγος Ἀντιφίλου, τῶν δ' ἱππέων τοῦ Θεσσαλοῦ Μέναιος.

XXVI. Ὀλίγω δ' ὕστερον χρόνῳ Κρατεροῦ διαβάντος ἐξ Ἀσίας μετὰ πολλῆς δυνάμεως, καὶ γενομένης πάλιν ἐν Κρήνῃ παρατάξεως, ἠττήθησαν μὲν οἱ Ἕλληνες, οὔτε μεγάλην ἦσαν, οὔτε πολλῶν πεσόντων· ἀπειθεία δὲ πρὸς τοὺς ἄρχοντας, ἐπιεικεῖς καὶ νέους ὄντας, καὶ ἅμα τὰς πόλεις αὐτῶν παρθένος Ἀντιπάτρου, διαφθύνοντες, αἰσχίστα προήκατο τὴν ἐλευθερίαν. Εὐθύς οὖν ἐπὶ ταῖς Ἀθήναις ἄγοντος τοῦ Ἀντιπάτρου τὴν δύναμιν, οἱ μὲν περὶ Δημοσθένην καὶ Ἰππερίδην ἀπηλλάγησαν ἐκ τῆς πόλεως· Δημάδης δὲ, μηθεὶς μέρος ὅν ἔφειλε χρημάτων ἐπὶ ταῖς καταδίκαις ἐκτίσαι τῇ πόλει δυνάμεως, (ἡλώκει γὰρ ἐπὶ τὰ γραφὰς παρανόμων) καὶ γεγονὼς ἄτιμος, ἐξείργατο τοῦ λέγειν ἄδειαν δ' εὐρόμενος τότε, γράφει ψήφισμα, καὶ πέμπει πρὸς Ἀντίπατρον ὑπὲρ εἰρήνης πρέσβεις αὐτοκράτορας. Φοβουμένου δὲ τοῦ δήμου, καὶ καλοῦντος Φωκίωνα, καὶ μόνῳ πιστεῦειν ἐκείνῳ λέγοντος· „Ἄλλ' αἶγ' ἐπιστευόμην (εἶπεν) ἐγὼ συμβουλεύων ὑμῖν, οὐκ ἂν νῦν ἐβουλεύομεθα περὶ πραγμάτων τοιούτων.“ Οὕτω δὲ τοῦ ψηφίσματος ἐπικυρωθέντος, ἀπεστάλη πρὸς Ἀντίπατρον ἐν τῇ Καδμείᾳ στρατοπεδεύοντα,

καὶ παρασκευαζόμενον εὐθὺς εἰς τὴν Ἀστικὴν βαδίζειν. Καὶ τοῦτο πρῶτον ἤτει, τὸ μένοντα κατὰ χώραν ποιήσασθαι τὰς διαλύσεις. Τοῦ δὲ Κραταροῦ λέγοντος, ὡς „Οὐ δίκαια πείθει Φωκίων ἡμᾶς, τὴν τῶν συμμάχων καὶ φίλων καθημένους χώραν κυκῶς ποιεῖν, δυναμένους ἐκ τῆς τῶν πολεμίων ὠφελείσθαι,“ λαβόμενος αὐτοῦ τῆς δεξιᾶς, ὁ Ἀντίπατρος· „Δοτίον (εἶπε) Φωκίῳ ταύτην τὴν χάριν.“ Περὶ δὲ τῶν ἄλλων ἐκίλευσεν αὐτοῖς ἐπιτρέπειν τοὺς Ἀθηναίους, ὥσπερ ἐν Λαμίᾳ Λεωσθένει ἐκένον.

XXVII. Ὡς οὖν ἐπανῆλθεν ὁ Φωκίων εἰς ἄστυ, καὶ τοῖς Ἀθηναίοις τὸ αὐτὸ ἔδοξε ὑπ' ἀνάγκης, αὐτὸς εἰς Θήβας ἐβάδιζε μετὰ τῶν ἄλλων πρέσβιων, Ξενοκράτη τὸν φιλόσοφον τῶν Ἀθηναίων προσελομένων. Τοσοῦτον γὰρ ἦν ἀξίωμα τῆς ἀρετῆς τοῦ Ξενοκράτους καὶ δόξα καὶ λόγος παρὰ πᾶσιν, ὥστ' οἶσθαι μῆτε ὕβριν εἶναι, μῆτ' ὠμότητα, μῆτε θυμὸν ἐν ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ φυόμενον, ὃ, Ξενοκράτους μόνον ὀφθέντος, οὐκ ἂν αἰδοῦς τι καὶ τιμῆς ἐγγέροιτο πρὸς αὐτόν. Ἀπέβη δὲ τοῦναντίον, ἀγνωμοσύνη τινὶ καὶ μισαγαθία τοῦ Ἀντιπάτρου. Πρῶτον μὲν γὰρ οὐκ ἠσπάσατο τὸν Ξενοκράτην, τοὺς ἄλλους δεξιωσάμενος· ἐφ' ᾧ φασὶν εἰπεῖν ἐκένον, ὡς Ἀντίπατρος καλῶς ποιῇ, μόνον αὐτὸν αἰσχυνόμενος ἐφ' οἷς ἀγνωμονεῖν μέλλει πρὸς τὴν πόλιν. Ἐπειτα λέγειν ἀρξάμενον οὐχ ὑπομένων, ἀλλ' ἀντιπρούων καὶ δυσκολαίωνων, ἐποίησεν ἀποσιωπῆσαι. Τῶν δὲ περὶ τὸν Φωκίωνα διαλεχθέντων, ἀπεκρίνατο

φιλλαν ἔσισθαι τοῖς Ἀθηναίοις καὶ σύμμαχον, ἐκδοῦσι μὲν τοὺς περὶ Δημοσθένην καὶ Ἐπερίδην, πολιτευομένοις δὲ τὴν πατριὸν ἀπὸ τιμήματος πολιτίαν, διξαμένοις δὲ φρουρὰν εἰς τὴν Μουνυχίαν, ἐν δὲ χρήματα τοῦ πολέμου καὶ ζημίαν προσεκτίωσιν. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πρέσβεις ἠγάπησαν ὥς φιλικανθρώπους τὰς διαλύσεις, πλὴν τοῦ Ξενοκράτους. Ἐφη γάρ, ὥς μὲν δούλοις, μετρίως κεχρησθαι τὸν Ἀντίπατρον· ὥς δ' ἐλευθέροις, βαρέως. Τοῦ δὲ Φωκίωνος παραιτουμένου τὴν φρουρὰν καὶ δεομένου, λέγεται τὸν Ἀντίπατρον εἰπεῖν· „ὦ Φωκίων, ἡμεῖς πάντα σοι χαρίζεσθαι βουλόμεθα, πλὴν τῶν καὶ σὲ ἀπολούντων καὶ ἡμᾶς.“ Οἱ δ' οὐχ οὕτως φασιν, ἀλλ' ἐρωτῆσαι τὸν Ἀντίπατρον, εἰ, τὴν φρουρὰν ἀνέντοσ· αὐτοῦ τοῖς Ἀθηναίοις, δ Φωκίαν ἐγγυνᾷται τὴν πόλιν ἐμμενεῖν τῇ εἰρήτῃ, καὶ μηδὲν πολυπραγμονήσῃν· σωπῶντος δ' ἐκείνου καὶ διαμέλλοντος, ὥσπερ πηδήσαντα Καλλιμέδοντα τὸν Κάραβον, ἄνδρα θρασὺν καὶ μισόδημον, εἰπεῖν· „Βάν δ' οὗτος, ὃ Ἀντίπατρε, φλυαρῇ, σὺ πιστεύσεις, καὶ οὐ πράξεις, ὃ ἄγνοικας;“

XXVIII. Οὕτω μὲν ἐδέξαντο φρουρὰν Μακεδόνων Ἀθηναῖοι, καὶ Μένυλλον ἡγεμόνα, τῶν ἐπιεικῶν τινα, καὶ τοῦ Φωκίωνος ἐπιτηδείων. Ἐβράνη δ' ὑπερήφανον τὸ πρόσταγμα, καὶ μᾶλλον ἐξουσίας ὕβρει χρωμένης ἐπίδειξις, ἣ πραγμάτων ἔντα γιγνομένη κατὰληψις. Οὐ μικρὸν δὲ τῷ πάθει προσέθηκεν δ καιρὸς. Εἰκάδι γάρ ἡ φρουρὰ Βοηδρομιῶ-

νος εἰσέχθῃ, μυστηρίων ὄντων, ἥ ἰδὼν Ἰαχχὸν ἐξ
 ἄδης· Ἐλευσινάδε πέμπουσιν· ὥστε, τῆς τελευτῆς
 συγχυθείσης, ἀναλογίζεσθαι τοὺς πολλοὺς καὶ τὰ
 πρεσβύτερα τῶν θείων καὶ τὰ πρόσφατα. Πάλαι
 μὲν γὰρ ἐν τοῖς ἀρίστοις εὐτυχήμασι τὰς μυστικὰς
 ὁψεις καὶ φωνὰς παραγενέσθαι σὺν ἐκπλήξει καὶ
 θάμβει τῶν πολέμιων· νῦν δὲ τοῖς αὐτοῖς ἱεροῖς τὰ
 δυσχερότατα πάθῃ τῆς Ἑλλάδος ἐπισκοπεῖν τοὺς
 θεοὺς, καὶ καθυβρίζεσθαι τὸν ἀγιώτατον τοῦ χρό-
 νου καὶ ἡδιστὸν αὐτοῖς ἐπώνυμον τῶν μεγίστων κα-
 κῶν γενόμενον. Πρότερον μὲν οὖν ὀλλοίσι ἔτεσι
 χρησμὸν ἐξήνεγκαν αἱ Δωδωνίδες τῇ πόλει, τὰ ἀκρω-
 τήρια τῆς Ἀρτέμιδος φυλάσσειν, ὅπως ἄλλοι μὴ λά-
 βωσι· τότε δὲ περὶ τῆς ἡμέρας ἀκίνας αἱ ταινίαι
 μὲν, αἷς περιελίττουσι τὰς μυστικὰς κοίτας, βαπτιό-
 μεναι θάψινον ἀντὶ φοινικοῦ χρῶμα καὶ νεκρῶδες
 ἀνήνεγκαν· ὃ δὲ μείζον ἦν, τὰ παραβαπτόμενα
 τῶν ἰδιωτικῶν πάντα τὸ προσήκον ἀνδρὸς ἔσχε. Μύ-
 στην δὲ λούοντα χοιρίδιον ἐν Κανθάρῳ λιμένι [κῆτος
 συνέλαβε, καὶ τὰ κάτω μέρη τοῦ σώματος ἄχρι τῆς
 κοιλίας κατέπιε· προδεικνύντος αὐτοῖς τοῦ θεοῦ φε-
 νεῶς, ὅτι τῶν κάτω καὶ πρὸς θαλάσση στερηθέν-
 τες, τὴν ἄνω πόλιν διαφυλάξουσιν. Ἡ μὲν οὖν
 φρουρά διὰ Μένυλλον εὐδὲν ἠνίασε τοὺς ἀνθρώπους·
 τῶν δ' ἀποσηφισθέντων τοῦ πολιτεύματος διὰ πε-
 νίαν ὑπὲρ μυρίους καὶ διοχιλοὺς γενομένων, οἳ τε
 μένοντες ἐδόκουν σχέτλια καὶ ἄτιμα πάσχειν, οἳ τε
 διὰ τοῦτο τὴν πόλιν ἐκλιπόντες, καὶ μεταστάντες

εἰς Θέρκη, Ἀντιπάτρου γῆν καὶ πόλιν αὐτοῖς παρασχόντος, ἐκπιπολαρχημένοις ἐώκησαν.

XXIX. Ὁ δὲ Δημοσθένης ἐν Καλαυρίᾳ καὶ Τηπερίδου πρὸς Κλεωναῖς θάνατος, περὶ ὧν ἐν ἄλλοις γέγραπται, μονοτονὴ ἔρωτα καὶ πόθον Ἀθηναίοις Ἀλεξάνδρου καὶ Φιλίππου παρίστη. Καὶ τοῦτο, ὅπερ ἔσπερον, ἀναιρεθέντος Ἀντιγόνου, καὶ τῶν ἀνελόντων ἐκείνον ἀρξαμένων βιάζεσθαι καὶ λυπεῖν τοὺς ἀνθρώπους, ἀνὴρ ἄγροικος ἐν Φρυγίᾳ χωρίον ὀρύττων, πυθομένου τινός· „Τί ποιεῖς;“ στενάξας· „Ἀντίγονον“, εἶπε, „ζητῶ“ τοῦτο πολλοῖς ἐπῆρει λέγειν, διαμνημονεύουσι τὸν ἐκείνων τῶν βασιλέων θυμὸν, ὥς τὸ μέγα καὶ γενναῖον εὐπαραλίτητον εἶχον, οὐχ ὥσπερ Ἀντίπατρος ἰδιώτου προσώπου, καὶ φανλότητι χλαμυδίου, καὶ διαλίτης εὐτελείᾳ κατειρωγεύμενος τὴν ἐξουσίαν, ἐπαχθέστερος ἦν ταῖς πάσχουσι, κακὸς δεσπότης καὶ τυράννος. Ὅμως δ' οὖν ὁ Φωκίων καὶ φυγῆς ἀπήλλαξε πολλοὺς, δεηθεὶς τοῦ Ἀντιπάτρου· καὶ φεύγουσι διεπράξατο, μὴ καθάπερ οἱ λοιποὶ τῶν μεθίσταμένων ὑπὲρ τὰ Κεραῦνια ὄρη καὶ τὸν Ταῖναρον ἐκπασαῖν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ἐν Πελοποννήσῃ κατοικεῖν· ὧν καὶ Ἀγνωνίδης ἦν, ὁ συκοφάντης. Ἐπιμελόμενος δὲ τῶν κατὰ τὴν πόλιν πρίως καὶ νομίμως, τοὺς μὲν ἄστειους καὶ χαρίεντας ἐν ταῖς ἀρχαῖς αἰεὶ συνέχε· ταὺς δὲ πρλυπράγμονας καὶ νεωτεριστάς, αὐτῷ τῷ μὴ ἄρχειν μηδὲ Φρυβεῖν ἀπομαραινόμενους, ἐδίδασκε φιλοχωρεῖν καὶ ἀγαπᾶν γεωργοῦντας. Ὁρῶν δὲ τὸν Εὐ-

νοκράτην τελούντα τὸ μετοίκιον, ἐβούλετο γράψαι πολίτην· ὃ δ' ἀπέπει, φήσας, οὐκ ἂν μετασχίῃ ταύτης τῆς πολιτείας, περὶ ἧς ἐπρόσβευεν, ἵνα μὴ γένηται.

XXX. Τοῦ δὲ Μενύλλου δωρεὰν αὐτῷ καὶ χρήματα διδόντος, ἀπεκρίνατο, μήτ' ἐκείνον Ἀλεξάνδρου βελτίονα εἶναι, μήτε κρείττονα τὴν αἰτίαν, ἐφ' ἣ λήψεται νῦν ὁ τότε μὴ θεξιμένος. Ἀλλὰ Φώκω γε τῷ παιδί λαβεῖν δεομένου τοῦ Μενύλλου· „Φώκω μὲν (εἶπεν), εἰ μὲν σωφρονῇ μεταβαλλόμενος, ἀρκέσει τὰ τοῦ πατρὸς· ὥς δ' ἔχει νῦν, οὐδὲν ἱκανόν ἐστιν.“ Ἀντίπατρω δὲ τραχύτερον ἀπεκρίνατο, βουλομένῳ τι γίνεσθαι δι' αὐτοῦ τῶν μὴ προπόντων· „Οὐ δύναται γὰρ (εἶπεν) Ἀντίπατρος ἅμα μοι καὶ φίλῳ καὶ κόλῳ χρησθαι.“ Τὸν δ' Ἀντίπατρον αὐτὸν εἰπεῖν λέγουσιν, ὥς, δυεῖν αὐτῷ φίλων Ἀθηναίων ὄντων, Φωκίωτος καὶ Δημάδου, τὸν μὲν λαβεῖν οὐ πέπεικε, τὸν δὲ διδοὺς οὐκ ἐμπέπληκε. Καὶ μέντοι Φωκίων μὲν ὡς ἀρετὴν ἐπεδείκνυτο τὴν πενίαν, ἐν ἣ τοσαυτάκις Ἀθηναίων στρατηγήσας καὶ βασιλεῦσι φίλοις χρησάμενος ἐγκατεγήρασε· Δημάδης δὲ τῷ πλούτῳ καὶ παρανομίῳ ἐκαλλωπίζετο. Πόμπος γὰρ ὄντιος Ἀθηναῖσι τότε, μὴ χορεῦναι ξίον, ἢ χιλίας ἀποτίναι τὸν χορηγόν, ἅπαντας εἰσαγαγὼν ξίους τοὺς χορεύοντας, ἑκατὸν ὄντας, ἅμα καὶ τὴν ζημίαν ἀνὰ χιλίας ὑπὲρ ἑκάστου εἰσὴνεγκεν εἰς τὸ θάλατρον. Δημέα δὲ, τῷ νύῳ, νύμφην ἀγόμενος· „Ἐμοῦ μὲν, (εἶπεν) ὦ παῖ, τὴν σὴν μητέρα

γαμοῦντος, οὐδ' ὁ γείτων ἦσθετο· τοῖς δὲ σοῖς γάμοις καὶ βασιλεῖς καὶ δυνάσται συγχορηγοῦσιν. Ἐντοχλούντων δὲ τῷ Φωκίῳ τῶν Ἀθηναίων, ὅπως ἀπαλλάξῃ τὴν φρουρὰν πείσας τὸν Ἀντίπατρον, εἴτε μὴ προσδοκῶν πείσειν, εἴτε μᾶλλον ὀφῶν σαφρονοῦντα τὸν δῆμον καὶ πολιτευόμενον εὐτάκτως διὰ τὸν φόβον, ἐκείνην μὲν αἰεὶ διωθεῖτο τὴν πρὸς βίαν, τὰ δὲ χρήματα μὴ πράττειν, ἀλλὰ μέλλειν καὶ ἀναβάλλεσθαι τὸν Ἀντίπατρον ἔπεισε. Μεταβάντες οὖν Δημάδην παρεκάλουν. Ὁ δὲ προθύμως ὑπέστη, καὶ τὸν υἱὸν ἔχων ἀπῆρεν εἰς Μακεδονίαν, ὑπὸ δαίμονος τιнос, ὡς ἴσκειν, εἰς τοῦτο καιροῦ κομισθεὶς, ἐν ᾧ κατείχετο μὲν Ἀντίπατρος ἤδη νόσῳ, Κάσσανδρος δὲ τῶν πραγμάτων ἐγκρατὴς γεγὼνώς, εὗρεν ἐπιστολὴν Δημάδου γεγραμμένην πρὸς Ἀντίγονον εἰς Ἀσίαν, παρακαλοῦντος αὐτὸν ἐπιφανῆσαι τοῖς περὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ Μακεδονίαν, ἐκ παλαιοῦ καὶ σαπροῦ κρεμαμένοις στήμονος· τὸν Ἀντίπατρον οὕτω σκώψαντος. Ὡς οὖν εἶδεν αὐτὸν ἀφικνόμενον ὁ Κάσσανδρος, συνέλαβε, καὶ πρῶτα μὲν τὸν υἱὸν ἐγγὺς προσαγαγὼν προέσφαξεν, ὥστε καταδέξασθαι τοῖς κόλποις τὸ αἷμα τὸν πατέρα, καὶ καταπλησθῆναι τοῦ φόνου· μετὰ ταῦτα δ' εἰς ἀχαριστίαν αὐτὸν καὶ προδοσίαν πολλὰ λοιδορήσας καὶ καθυβρίσας ἀπέκτεινεν.

XXXI. Ἐπεὶ δ' Ἀντίπατρος, ἀποδείξας Πολυπύρχοντα στρατηγὸν, Κάσσανδρον δὲ χιλιάρχον, ἐξέλιπεν, εὐθύς διαναστάς ὁ Κάσσανδρος καὶ προ-

καταλαμβάνων τὰ πράγματα, πέμπει κατὰ τάχος Νικάνορα τῷ Μενέλλῳ διάδοχον τῆς φυλαρχίας, πρὶν ἔκδηλον τὸν Ἀντίπατρον θάνατον γενέσθαι, κελεύσας τὴν Μουνυχίαν παραλαβεῖν. Γενομένου δὲ τούτου, καὶ μεθ' ἡμέρας ὀλίγας πυθομένων τῶν Ἀθηναίων, διὰ τὴν θνήσκον Ἀντίπατρον, ἐν αἰτίαις δὲ Φωκίων ἦν, καὶ κακῶς ἤκουεν, ὥς προαισθόμενος, καὶ κατασιωπήσας, χάριτι τοῦ Νικάνορος. Ὁ δὲ τούτων μὲν οὐκ ἐφρόντιζεν· ἐντυγχάνων δὲ τῷ Νικάνορι καὶ διαλεγόμενος, εἰς τε τὰλλα τοῖς Ἀθηναίοις πρῶτον αὐτὸν καὶ κεχαρισμένον παρῆχε, καὶ φιλοτιμίας τινὰς ἔπεισε καὶ δαπάνας ὑποστῆναι γινόμενον ἀγνοοῦσιν.

XXXII. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ Πολυπέρχων τὴν τοῦ βασιλέως ἐπιμίλειαν ἔχων ὑφ' αὐτῷ, καὶ καταπραϊνύμενος τὸν Κόσσανδρον, ἔπεμψεν ἐπιστολὴν τοῖς ἐν ἄστει γεγραμμένῃ, ὥς τοῦ βασιλέως ἀποδιδόντος αὐτοῖς τὴν δημοκρατίαν, καὶ πολιτεύεσθαι κατὰ τὰ πατρια πάντα Ἀθηναίους κελεύοντος. Ἦν δὲ τοῦτο κατὰ τοῦ Φωκίωνος ἐπιβουλὴ. Συσκευαζόμενος γὰρ εἰς αὐτὸν, ὥς μακρὸν ὕστερον ἰδεῖν τοῖς ἔργοις, ὁ Πολυπέρχων τὴν πάλιν, οὐδὲν ἡλπίξας παρῆκινεν, μὴ τοῦ Φωκίωνος ἐκπασόντος· ἐκπασθῆναι δ' ἐκείνον, ἅμα τῶν ἀπειρηφισμένων ἐπιχυθέντων τῇ πολιτείᾳ, καὶ πάλιν τὸ βῆμα δημαγωγῶν κατασχόντων καὶ συκοφαντῶν. Ἐποκινουμένων δὲ πρὸς ταῦτα τῶν Ἀθηναίων, βουλόμενος ἐντυχεῖν αὐτοῖς ὁ Νικάνωρ ἐν Πειραιεῖ, βουλῆς γενομένης, παρῆλ-

θε, τῷ Φωκίῳ ἐμπιστεύσας τὸ σῶμα. Διεκτέ-
 λεν δέ, τοῦ ἐπὶ τῆς χώρας στρατηγοῦ, συλλαβεῖν
 αὐτὸν ἐπιχειρήσαντος, ἐκείνος μὲν προαισθόμενος
 ἔξπηδῆσε, καὶ φανερός ἦν εὐθύς ἀμυνόμενος τὴν
 πόλιν. Ὁ δὲ Φωκίων, ἐπὶ τῷ προέσθαι τὸν ἄνδρα
 καὶ μὴ κατασχεῖν ἐγκαλούμενος, ἔρη, πιστεύειν μὲν
 τῷ Νικάνορι, καὶ μηδὲν ἅπ' αὐτοῦ προσδοκᾶν δι-
 χόν· εἰ δὲ μὴ, μᾶλλον ἐθέλειν ἀδικούμενος, ἢ ἀδι-
 κῶν, φανερός γενέσθαι. Τοῦτο δ' ὑπὲρ αὐτοῦ μὲν
 ἄν τινι σκοποῦντι δοκοίη καλοκαγαθικῶς λέλεχθαι
 καὶ γενναίως· ὃ δ' εἰς πατρίδος ἀποκινδυνεύων σω-
 τηρίαν, καὶ ταῦτα στρατηγός καὶ ἄρχων, οὐκ' οἶδα,
 μὴ μείζον τι παραβαίνει καὶ πρῆσβυτερον τὸ πρὸς
 τοὺς πολίτας δίκαιον. Οὐδὲ γὰρ ἐκείνο ἐστὶν εἰπεῖν,
 ὅτι φοβούμενος μὲν εἰς πόλεμον ἐμβαλεῖν τὴν πόλιν
 ὁ Φωκίων, ἀπέσχετο τοῦ Νικάνορος, ἄλλως δὲ προῦ-
 βάλλετο τὴν πίστιν καὶ τὸ δίκαιον, ὅπως αἰδούμε-
 νος ἐκείνον ἡσυχίαν ἄγῃ, καὶ μηδὲν ἀδικῇ τοὺς
 Ἀθηναίους· ἀλλ' ὅντως ἔοικεν ἰσχυρά τις αὐτῷ περὶ
 τοῦ Νικάνορος ἐγγενέσθαι πίστις, ὃν γε πολλῶν
 προδιαβαλλόντων καὶ κατηγορούντων ἐπιτίθεσθαι
 τῷ Πειραιῇ, καὶ διαβιβάζειν εἰς Σαλαμίνα ξένους,
 καὶ διαφθείρειν τινὰς τῶν ἐν Πειραιῇ κατοικούντων,
 οὐ προσήκατο τὸν λόγον, οὐδ' ἐπίστευσεν· ἀλλὰ
 καὶ Φιλομήδου τοῦ Λαμπρῆος ψήφισμα γράψαντος,
 Ἀθηναίους ἅπαντας ἐν τοῖς ὅπλοις εἶναι, καὶ τῷ
 στρατηγῷ Φωκίῳ προσέχειν, ἡμίλησεν, ἄχρις οὗ
 προσάγων ὁ Νικάνωρ ἐκ τῆς Μουνυχίας τὰ ὅπλα
 τὸν Πειραιᾶ περιετόφρευσεν.

XXXIII. Πραττομένων δὲ τούτων, ὃ μὲν Φωκίων ἐθρουβεῖτο καὶ καταφρονεῖτο, τοὺς Ἀθηναίους ἐξάγειν βουλόμενος· Ἀλέξανδρος δ', ὃ Πελοπίερχοντος υἱός, ἦγε μετὰ θυράριος, λόγῳ μὲν ἐπὶ τὸν Νικάνορα τοῖς ἐν ἅσκει βοηθήσων, ἔργῳ δὲ τὴν πόλιν, εἰ δύναίτο, καταληψόμενος· αὐτὴν ἐαυτῇ περιπετῇ γενόμενῃ. Οἱ τε γὰρ φυγάδες αὐτῷ συνισβαλόντες, εὐθύς ἦσαν ἐν ἅσκει· καὶ τῶν ξένων ἅμα καὶ τῶν ὑπὸ μὲν πρὸς αὐτοὺς εἰσδραμόντων, ἐκκλησία πυρμιγῆς ἠθροίσθη καὶ ἄτακτος, ἐν ᾗ τὸν Φωκίωνα τῆς ἀρχῆς ἀπολύσαντες, ἐτέρους ἐλλογτο στρατηγούς. Εἰ δὲ μὴ σσινὼν εἰς λόγους ὃ Ἀλέξανδρος τῷ Νικάνορι μένος, παρὰ τὸ τῷχος ὥφθη, καὶ τοῦτο ποιοῦντες πολλὰς, ὑποψίαν τοῖς Ἀθηναίοις παρέχον, οὐκ ἂν ἡ πόλις διέφυγε τὸν κίνδυνον. Ἐπεὶ δ' Ἀγνωνίδης, ὃ ῥήτωρ, εὐθύς ἐπαφύετο τοῖς περὶ τὸν Φωκίωνα, καὶ κατηγόρει προδοσίας, οἱ μὲν περὶ Καλλιμέδοντα καὶ Χαρικλέα φοβηθέντες ἀπῆλθον ἐκ τῆς πόλεως· ὃ δὲ Φωκίων, καὶ μετ' αὐτοῦ τῶν φίλων οἱ παραμείναντες ἔχοντο πρὸς Πολυπέρχοντα· καὶ συνεξῆλθον αὐτοῖς, χάριτι τοῦ Φωκίωνος, ὃ Πλαταιεύς Σόλων, καὶ Δειναρχος ὃ Κορίνθιος, ἐπιτήδειοι τοῦ Πολυπέρχοντος εἶναι δοκοῦντες καὶ συνήθεις. Ἀρρώστια δὲ χρησαμένον τοῦ Δειναρχου, συχνὰς ἡμέρας ἐν Ἐλατεῖα διέτριψαν. Ἐν αἷς Ἀγνωνίδου πείσαντος, Ἀρχιστράτην δὲ τὸ ψήφισμα γράψαντος, ἔπεμπε πρεσβείαν ὃ δῆμος κατηγορήσαντα τοῦ Φωκίωνος. Ἀμα δὲ καὶ σιγῇ με-

ἔσαν ἀμφότεροι τῷ Πολυπέρχοντι, μετὰ τοῦ βασι-
 λείως πορευομένου, περὶ κόμην τινὰ τῆς Φωκίδος,
 Φάρυγας, κειμένην περὶ τὸ Ἀκρούριον ὄρος, ὃ τὴν
 Τυλάτην καλοῦσιν. Ἐνταῦθα δὲ θεὸς ὁ Πολυπέρ-
 χων τὸν χρυσοῦν οὐρανίσκον, καὶ καθίσας ἐπ' αὐ-
 τῷ τὸν βασιλέα καὶ τοὺς φίλους, τὸν μὲν Δείναρ-
 χον ὑψύς ἐκ προσόπου λαβεῖν ἐκέλευσε, καὶ στρεβλώ-
 σοντας ἀποκτεῖναι. ταῖς δ' Ἀθηναίοις ἀπέδωκε λό-
 γον. Ὡς δὲ θόρυβον καὶ κῆρυγὴν ἐποίουν, ἀντι-
 κατηγοροῦντες ἀλλήλων ἐν τῷ συνεδρίῳ, καὶ προσ-
 ελθὼν ὁ Ἀγνεσίδης εἶπεν· „Ἀπαντας ἡμᾶς εἰς μίαν
 ἐμβάλλοντες γαλαθραν, Ἀθηναίοις ἀναπέμψατε λό-
 γον ὑψίζοντας“ ὁ μὲν βασιλεὺς ἐγέλασεν, αἱ δὲ πε-
 ρισσιώτερες τῷ συνεδρίῳ Μανιδόνες καὶ ἕτεροι σχολὴν
 ἄγοντες, ἐπεθύμουν ἀκοῦειν, καὶ τοὺς πρόσβεις
 παρεκάλουν ἀπὸ νύμματος, ἐνταῦθα ποιῆσθαι τὴν
 κατηγορίαν. Ἦν δ' οὐδὲν ἴσον, ἀλλὰ τῷ μὲν Φω-
 κίῳι πολλάκις ἀντιέκρουσεν ὁ Πολυπέρχων λέγοντι·
 μέχρις οὗ τῇ βακτηρίᾳ πατάξας τὴν γῆν, ἀπίστη
 καὶ κατεσιώπησεν. Ἠγήμοχος δὲ φήσας, ὅτι
 μάρτυς αὐτῷ τῆς πρὸς τὸν δῆμον εὐνοίας Πολυπέρ-
 χων ἐστὶ, καὶ τοῦ Πολυπέρχοντος ἀποκριναμένου
 πρὸς ἑαυτὴν· „Παῦσαι μου πρὸς τὸν βασιλέα κατα-
 ψευδόμενος“ ἀνακηδήσας ὁ βασιλεὺς ὤρμησε λόγ-
 ῃ τὸν Ἠγήμονα πατάξαι. Ταχὺ δὲ τοῦ Πολυπέρ-
 χοντος περιλαβόντος αὐτὸν, οὕτως διελύθη τὸ συν-
 ἔδριον.

XXXIV. Τὸν δὲ Φωκίωνα καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ φυ-

λαπῆς περιχοῦσης, ὅσοι τῶν ἐταίρων ἔτυχον οὐκ ἐγ-
 γὺς ἐστῶτες, ὡς τοῦτ' εἶδον, ἐγκαλυψόμενοι, καὶ
 διαφυγόντες ἐσώθησαν. Ἐκείνους δὲ Κλεῖτος εἰς
 Ἀθήνας ἀνήγε, λόγῳ μὲν κριθησομένους, ἔργῳ δ'
 ἀποθανεῖν κατακεκριμένους. Καὶ προσῆν τὸ σῆμα
 τῇ κομιδῇ λυπηρόν, ἐφ' ἁμάξαις κομιζομένων αὐτῶν
 διὰ τοῦ Κεραμειοῦ πρὸς τὸ θίατρον. Ἐκεῖ γὰρ αὐ-
 τοὺς προσπαγῶν ὁ Κλεῖτος συνῆχεν· ἄχρις οὐ τὴν
 ἐκκλησίαν ἐπλήρωσαν μὴ ἄρχοντες, οὐ δούλον, οὐ
 ξένον, οὐκ ἄτιμον ἀποκρίναντες, ἀλλὰ πᾶσι καὶ πά-
 σαις ἀναπεπταμένον τὸ βῆμα καὶ τὸ θίατρον παρα-
 σχόντες. Ἐκεῖ δ' ἦ τ' ἐπιστολή τοῦ βασιλέως ἀνι-
 γνώσθη, λέγοντος αὐτῷ μὲν ἐγνωσθαι προδότας γε-
 γονέναι τοὺς ἄνδρας, ἐκείνοις δὲ διδόναι τὴν κρίσιν
 ἐλευθέροις ἤδη καὶ αὐτονομῶσι οὔσι, καὶ τοὺς ἄν-
 δρας ὁ Κλεῖτος εἰσῆγαγῶν οἱ μὲν βέλτιστοι τῶν πο-
 λιτῶν, ὁφθέντος τοῦ Φωκίανος, ἐνεκαλύψαντο, καὶ
 κάτω κύψαντες ἐδάκρυον· εἰς δ' ἀναστὰς ἐτόλμησεν
 εἰπεῖν, ὅτι, τηλικαύτην κρίσιν ἐγκαχειριότος τῇ δή-
 μῳ τοῦ βασιλέως, καλῶς ἔχει τοῖς δούλοις καὶ τοῖς
 ξένους ἀπελθεῖν ἐκ τῆς ἐκκλησίας. Οὐκ ἀνυπομονί-
 των δὲ τῶν πολλῶν, ἀλλ' ἀνακραγόντων βάλλειν τοὺς
 ὀλιγαρχικοὺς καὶ μισοδημούς, ἄλλος μὲν οὐδεὶς ὑπὲρ
 τοῦ Φωκίανος ἐπεχείρησεν εἰπεῖν, αὐτὸς δὲ χαλεπῶς
 καὶ μόλις ἐξήκουσθεῖς, „Πότερον (εἴπειν) ἀδίκως, ἢ
 δικαίως, ἀποκτείναι βούλεσθε ἡμῶς;“ Ἀποκρινάμενων
 δὲ τινων, ὅτι δικαίως· „Καὶ τοῦτο (ἔφη) πῶς γνώσε-
 σθε, μὴ ἀκούσαντες;“ Ἐπεὶ δ' οὐδὲν μᾶλλον ἤκουον,

ἑγγυτέρῳ προσελθὼν, „Ἐγὼ μὲν (εἶπεν) ἀδικεῖν ὁμολογῶ, καὶ θανάτου τιμῶμαι τὰ πεπολιτευμένα ἑμαυτῷ· τούτους δ', ἄνδρες Ἀθηναῖοι, διὰ τί ἀποπτεῖτε, μὴδὲν ἀδικοῦντας;“ Ἀποκριναμένων δὲ πολλῶν· „Ὅτι σοὶ φίλοι εἰσὶν·“ ὁ μὲν Φωκίων ἀποστάς ἡσυχίαν ἤγεν· ὁ δ' Ἀγνωνίδης ψήφισμα γεγραμμένον ἔχων ἀνέγνω, καθ' ὃ τὸν δῆμον ἔδει χειροτονεῖν περὶ τῶν ἀνδρῶν, εἰ δοκοῦσιν ἀδικεῖν, τοὺς δ' ἄνδρας, ἃν καταχειροτονήσῃσιν, ἀποθνήσκειν.

XXXV. Ἀναγνώσθεις δὲ τοῦ ψηφίσματος, ἤθελον τινὲς προσγράψειν, ὅπως καὶ στρεβλωθεὶς Φωκίων ἀποθάνοι, καὶ τὸν τροχὸν εἰσφέρειν, καὶ τοὺς ὑπηρέτας καλεῖν προσέειπτον. Ὁ δ' Ἀγνωνίδης καὶ τὸν Κλεῖτον ὄρων δυσχεραίνοντα, καὶ τὸ πρᾶγμα βαρβαρικὸν εἶναι καὶ μικρὸν ἡγρόμενος· „Ὅταν (ἔφη) Καλλιμέδοντα τὸν μαστιγίαν λάβωμεν, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, λαβόντες στρεβλώσομεν· περὶ δὲ Φωκίαντος οὐδὲν ἐγὼ γράφω τοιοῦτον.“ Ἐνταῦθα τῶν ἐπεικῶν τις ὑπεφάνησιν· „Ὅρθῶς γε σὺ ποιῶν· ἂν γὰρ Φωκίωνα βασανώωμεν, σὲ τί ποιήσομεν;“ Ἐπικυρωθέντος δὲ τοῦ ψηφίσματος, καὶ τῆς χειροτονίας ἀποδοθείσης, οὐδείς καθήμενος, ἀλλὰ πάντες ἐξαναστάντες, οἱ δὲ πλεῖστοι καὶ στεφανωσάμενοι, κατεχειροτονήσαν αὐτῶν θάνατον. Ἦσαν δὲ σὺν τῷ Φωκίῳ Νικοκλῆς, Θεόδιππος, Ἡγήμων, Πυθοκλῆς· Δημητρίου δὲ τοῦ Φαληρέως, καὶ Καλλιμέδοντος, καὶ Χαρικλέους, καὶ τινῶν ἄλλων ἀπόντων κατεψηφίσθη θάνατος.

XXXVI. Ὡς οὖν διαλύσαντες τὴν ἐκκλησίαν ἦγον· εἰς τὸ δεσμωτήριον τοὺς ἄνδρας, οἱ μὲν ἄλλοι, πείρι-
πλεκομένων τῶν φίλων αὐτοῖς καὶ οἰκείων, ὀδυρό-
μενοι καὶ καταθρηγοῦντες ἐβύδιζον· τὸ δὲ Φωκίωνας
πρόσωπον, οἷον ὅτε στρατηγῶν ἀπ' ἐκκλησίας πρού-
πέμπειο, βλέποντες, ἐθαύμαζον τὴν ἀπαθίαν καὶ
μεγαλοψυχίαν τοῦ ἀνδρός. Οἱ δ' ἐχθροὶ κακῶς ἐλε-
γον παρατρέχοντες· εἰς δὲ καὶ προσέειπεν ἐξανα-
τίας προσελθὼν. Ὅτι καὶ τὸν Φωκίωνα λέγεται βλέ-
ψαντα πρὸς τοὺς ἄρχοντας εἰπεῖν· „Οὐ πάσαις τις
ἀσχημονοῦντα τοῦτον;“ Ἐπεὶ δὲ Θεόδωρος ἐν τῇ
δεσμοτηρίᾳ γενόμενος, καὶ τὸ κώνειον ὄρων τριβό-
μενον, ἠγατάκει, καὶ κατέκλειε τὴν συμφορὰν, ὡς
οὐ προσηκόντως τῷ Φωκίῳ συναπολλύμενος· „Εἰς
οὐκ ἀγαπῆς (εἶπεν), ὅτι μετὰ Φωκίῳ ἀποδυσή-
σχεις;“ Ἐρομένου δὲ τίνος τῶν φίλων, εἰ τι πρὸς
Φῶκον λέγει, τὸν νῆδον· „Πάνυ μὲν οὖν (ἔφη) λέγω,
μὴ μνησικακίᾳ Ἀθηναίῳ.“ Τοῦ δὲ Νικοκλείους, ὅς
ἦν αὐτῷ πιστότατος τῶν φίλων, παρακαλοῦντος, ὅπως
αὐτὸν ἐώσῃ τὸ φάρμακον πιεῖν πρότερον· „Ἐπεὶ
μὲν (εἶπεν), ὦ Νικόκλεις, ἐμοὶ τὸ αἴτημα καὶ λυπη-
ρόν· ἐπεὶ δ' οὐδ' ἄλλο εὐδέποτε σοὶ παρὰ τὸν βίον
οὐδὲν ἡχαρίστησα, καὶ τοῦτο συγχωρῶ.“ Πειπωκό-
των δ' ἤδη πάντων, τὸ φάρμακον ἐπέλιπε, καὶ ὁ
δημόσιος οὐκ ἔφη τρίψειν ἕτερον, εἰ μὴ λάβοι δώ-
δεκα δραχμας, ὅσων τὴν ὁλκὴν ὠνεῖται. Χρόνον
δὲ γενομένου καὶ διατριβῆς, ὁ Φωκίων καλέσας τινὰ
τῶν φίλων καὶ εἰπὼν, εἰ μὴδὲ ἀποθανεῖν Ἀθήνησι.

δωρεάν ἐστίν, ἐκίλευσε τῷ ἀνθρώπῳ δοῦναι τὸ κερματίον.

XXXVII. Ἦν δ' ἡμέρα μηνὸς Μουνυχιῶνος ἐνάτη ἐπὶ δέκα, καὶ τῷ Διὶ τὴν πομπὴν πέμποντες οἱ ἱερεῖς παρεξήσαν· ὧν οἱ μὲν ἀφείλοντο τοὺς στεφάνους, οἱ δὲ πρὸς τὰς θύρας διδασκόμενοι τῆς εἰρκτῆς ἀπέβλεψαν. Ἐφάνη δὲ τοῖς μὴ παντάπασιν ὤμοις καὶ διεφθαρμένοις ὑπ' ὀργῆς καὶ φθόρου τὴν ψυχὴν ἀνθρωπώτατον γεγονέναι τὸ μὴδ' ἐπισχεῖν τὴν ἡμέραν ἐκείνην, μὴδὲ καθαρῆσαι δημοσίου φόρου τὴν πόλιν ἐορταζουσάν. Οὐ μὴν ἀλλ' ὥσπερ ἐνδεέστερον ἡγωνισμένοις τοῖς ἐχθροῖς ἔδοξε καὶ τὸ σῶμα τοῦ Φωκίωνος ἔξορσαι, καὶ μὴδὲ πῦρ ἐναῦσαι μηδεὶα πρὸς τὴν ταφὴν Ἀθηναίων. Δι' ὃ φίλος μὲν οὐδαίς ἐτόλμησεν ἄψασθαι τοῦ σώματος· Κωνσταντῶν δὲ τις ὑπουργεῖν εἰθισμένος τὰ τοιαῦτα μισθοῦ, κομισθέντα τὸν νικητὸν ὑπὲρ τὴν Ἑλευσίαν, πῦρ λαβὼν ἐκ τῆς Μεγαρικῆς ἔκασεν. Ἡ δὲ Μεγαρικὴ γυνὴ παροῦσα μετὰ τῶν Θερσπαινίδων, ἔχουσα μὲν αὐτόθι χῶμα κινὸν καὶ κατέσπεισιν· ἐνθεμένη δὲ τῷ κόλπῳ τὰ ὀστέα, καὶ κομίσασα νύκτωρ εἰς τὴν οἰκίαν, κατῶρυξε παρὰ τὴν ἐστίαν, εἰποῦσα· „Σοί, ὦ φίλη ἐστία, παρακατατίθεμαι ταῦτα ἀνδρὸς ἀγαθοῦ λείψανα· σὺ δ' αὐτὰ τοῖς πατρίοις ἀπόδος ἡρίοις, ὅταν Ἀθηναῖοι σωφρονήσωσι.“

XXXVIII. Καὶ μέντοι χρόνου βραχέος διαγενομένων, καὶ τῶν πραγμάτων διδασκόντων, οἷον ἐπιστάτην καὶ φύλακα σωφροσύνης καὶ δικαιοσύνης ὁ

δῆμος ἀπώλειαν, ἀνδριάντια μὲν αὐτοῦ χαλκοῦν ἀνέ-
 σιησαν, ἔθαψαν δὲ δημοσίοις τέλεσι τὰ ὀστέα. Τῶν
 δὲ κατηγόρων Ἀγνιδίην μὲν αὐτοὶ θάνατον κατα-
 χειροτονήσαντες ἀπέκτισκαν· Ἐπίκουρον δὲ καὶ Ἀγ-
 μόριον, ἀποδράντας ἐκ τῆς πόλεως, ἀνευρὼν δὲ τοῦ
 Φωκίανος νίδος ἐπιμαρτύσατο. Τοῦτον οὐτε τᾷ ἄλλῳ
 σπενδαῖον ἄνδρα γενέσθαι φασί, καὶ παιδείης ἐρῶν-
 τα παρὰ πορνοβοσκῇ τρεφομένης, κατὰ τύχην θιο-
 δώρῳ τῷ ἀθίῳ παρεγενέσθαι, λόγον ἐν Ἀνκίῳ δια-
 λεγομένῳ τοιοῦτον, „Εἰ τὸ φίλον λύσασθαι μὴ αἰσχρὸν
 εἶστιν, οὐδὲ τὸ φίλην ὁμοίως· εἰ δὲ μὴ τὸ ἐταῖρον,
 οὐδὲ τὸ ἐταῖρον.“ Ὁμίλων οὖν ἐαυτῷ πρὸς τὴν ἐπι-
 θυμίαν τὸν λόγον, ὡς εὖ ἔχοντα, λύσασθαι τὴν ἐταί-
 ραν. Ἄλλα τὰ μὲν περὶ Φωκίαντα πραχθέντα τῶν περὶ
 Σωκράτην πάλιν ἀνέμνησαι τοὺς Ἕλληνας, ὡς ὁμοιο-
 τάτης ἐκείνης τῆς ἀμαρτίας ταύτης καὶ δυστυχίως τῇ
 πόλει γενομένης.

ΚΑΤΩΝ Ο ΝΕΩΤΕΡΟΣ.

Κάτωνι δὲ τὸ μὲν γένος ἀρχὴν ἐπιφανείας ἔλαβη καὶ δόξης ἀπὸ τοῦ προπάππου Κάτωνος, ἀνδρὸς ἐν δόξῃ καὶ δυνάμει μάλιστα Ῥωμαίων γενομένου δι' ἀρετὴν, ὥς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γέγραπται· κατελείφθη δὲ γονέων ὀρφανὸς μετ' ἀδελφοῦ Καικίωνος καὶ Πορκίας ἀδελφῆς. Ἦν δὲ καὶ Σερβιλία Κάτωνος δημοκρίτειος ἀδελφή. Καὶ πάντες οὗτοι παρὰ Λιβίᾳ Δρούσῳ τροφὴν καὶ διαίταν ἔχον, θείῳ μὲν ὄντι πρὸς μητρός, ἄγοντι δὲ τὴν πολιτείαν τότε· καὶ γὰρ εἰπεῖν δεινότατος ἦν, καὶ τᾶλλα σώφρων ἀνὴρ ἐν τοῖς μάλιστα, καὶ φρονήματος οὐδενὶ Ῥωμαίων ὑφείμενος. Λέγεται δὲ Κάτων εὐθύς ἐκ παιδίου τῇ τε φωνῇ, καὶ τῷ προσώπῳ, καὶ ταῖς περὶ τὰς παιδιας διατριβαῖς ἥθος ὑποφαίνειν ἄτρεπτον καὶ ἀπαθές καὶ βέβαιον ἐν πᾶσι. Ἰσχύς τε γὰρ ἔχον αὐτοῦ παρ' ἡλικίαν τελεσιουργὸν αἱ ὁρμαὶ· καὶ τοῖς χολακεύουσι τραχὺς ὢν καὶ προσάντης, ἔτι μᾶλλον ἐκράτει τῶν ἐκφοβοίωντων. Ἦν δὲ καὶ πρὸς γέλωτα κομιδῇ δυσκίνητος, ἄχρη μειδιάματος σπα-

νίας τῇ προσώπῳ διαχεόμενος, καὶ πρό; ὄργην οὐ
ταχὺς, οὐδ' ὀλισθηρὸς· ὀργισθεὶς δὲ, δυσπαρά-
τητος. Ὡς οὖν εἰς τὸ μανθάνειν ἦκε, καθρός ἦν
ἀναλαβεῖν καὶ βραδύς· ἀναλαβὼν δὲ, κατάτος καὶ
μνημονικός. Ὁ δὲ καὶ πέφυκεν ἄλλως, τοὺς μὲν
εὐφυεῖς ἀναμνηστικούς μᾶλλον εἶναι, μνημονικούς
δὲ, τοὺς μετὰ πάρον καὶ πραγματείας παραδεχομέ-
νους· γίνεται γὰρ οἷον ἔχασμα τῆς ψυχῆς τῶν
μαθημάτων ἕκαστον. Ἔοικε δὲ καὶ τὸ δύσπιστος
τῷ Κάτωνι ποιεῖν ἐργασιέστεραν τὴν μάθησιν. Πά-
σχειν γάρ τι τὸ μανθάνειν ἀτεχνῶς ἐστὶ, καὶ τὸ παί-
θεσθαι ταχὺ τοῖς ἥτιον ἀντάχειν δυναμένοις συμ-
βέβηκε. Διὸ κείμενοι μᾶλλον νόοι γερόντων, καὶ
κοσούντες ὑγιαίνόντων. Καὶ ὅλως, ἐν οἷς τὸ ἀπο-
ροῦν ἀσθενέστατόν ἐστι, ἔασιον τὸ προστεθήμενον.
Τῷ μέντοι παιδαγωγῷ τὸν Κάτωνα παίδεσθαι μὲν
λέγουσι, καὶ ποιεῖν ἅπαν τὸ προσταττέμενον, ἐκ-
αστον δὲ τὴν αἰτίαν ἀπατεῖν, καὶ τὸ διὰ τί πυνθάν-
νισθαι. Καὶ γὰρ ἦν χαλεπὸς ὁ παιδαγωγὸς αὐτοῦ,
καὶ λόγον ἔχον τοῦ κοινούλου προχειρότερον, ὄνομα
Σαρπηδών.

II. Ἐπὶ δὲ παῖδος τοῦ Κάτωνος ὄντος, ἔφρα-
τον οἱ σύμμαχοι τῶν Ῥωμαίων, ὅπως μετέδουσι τῆς ἐκ
Ῥώμης πόλεως καὶ τὴν Παμπαιδίος Σίλων, ἀνὴρ
πολεμικός, καὶ μέγιστον ἔχον ἀξίωμα, τοῦ δὲ Δρού-
σον φίλος, κατέλυσε παρ' αὐτῷ πλείονας ἡμέρας·
ἐν αἷς γενοῦς τοῖς παιδίοις ἀννήθης· „Αγε (εἶπεν),
ὅπως ὑπὲρ ἡμῶν δεήσειαθε τοῦ φίλου συναγωνίσασ-
θαι.

εἶπαι πρὸς τῆς πολιτείας. "Ὁ μὲν οὖν Κριπίαν δια-
 μαιδίσκας ἐπένευσεν· τοῦ δὲ Κάτωνος οὐδὲν ἀποκρι-
 ναι μόνον, καὶ βλέποντες εἰς τοὺς ξένους ἀνένδους καὶ
 βλοσυροὺς, ὁ Πομπαιδίας· „Ἔν δ' (εἶπεν) ἡμῖν, ὦ
 νῆπια, τί λόγους; Οὐχ οἷός ἐστι τοῖς ξένοις συλλαμ-
 βάνεσθαι πρὸς τὸν Θυῖον, ὥσπερ ὁ ἀδελφός;“ Μὴ
 φθγγόμενον δὲ τοῦ Κάτωνος, ἀλλὰ τῇ σιωπῇ καὶ
 τῇ προσώπῳ θεωρῶντος ἀπολέγεσθαι τὴν δέξιν, ἀρά-
 μινος αὐτόν· ὁ Πομπαιδίας ὑπὲρ θυρίδος, ὡς ἀφῆ-
 σαν, ἐμολογῶν ἐκάλειν, ἥ ῥῆμιν ἔρυσκεν· ἄρα
 εἴτε φωνῇ τραχύτερα χρώμενος, καὶ ταῖς χερσὶν
 ἀπερηκμένον τὸ σῶμα πολλὰκις ὑπὲρ τῆς θυρίδος
 κραδαίνων. Ἐπαι δὲ πολλὸν χρόνον αὐτῷ διακαρτέρη-
 σαν ὁ Κάτων ἀνήμελος καὶ ἀδαής, κατεθήμενος
 αὐτόν· ὁ Πομπαιδίας, ἡσυχῇ πρὸς τοὺς φίλους εἶ-
 πεν· „Ὅσον ἐντύχημα εἴς Ἰαλίαν ὁ πῶς οὕτως ἔστιν!
 Εἰ δ' ἄνῃς ἦν, μίαν οὐκ ἔν οἴμην φῆρον ἡμῶν ἐν
 τῷ δήμῳ γίνεσθαι.“ Πικρὸν δὲ συγγενεὺς τῶς ἐν
 μνησθῆναις κριτῶντος καὶ δεῖπνον ἄλλους τε παῖδας
 καὶ τοὺς περὶ Κάτωνος, σχολῆς ἄγοντας ἐν τῇ μέ-
 ρει τῆς οἰκίας ἔπαιζον αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς ἀνήμε-
 γμῆνοι κένετροι καὶ πρᾶσβύτεροι· τὸ δὲ παιζόμε-
 νον ἦν δίαια καὶ κατηγορία, καὶ ἀγωναὶ τῶν δι-
 σκαλίων. Εἰς οὖν τῶν ἐλευθέρων παιδῶν, ἀπὸ τοῦ
 πῆς τὴν ἄρην, ὑπὸ πρᾶσβύτερου παιδὸς ἀχθείς εἰς
 τι δομάτιον καὶ εἰσχθείς, ἐπικαλεῖτο τὸν Κάτωνα.
 Ταχὺ δὲ τὸ γινόμενον· οὐραίς, ἥκιστα ἐπὶ τῇς θύρας
 ὁ Κάτων, καὶ διανοήματος τοὺς προστυῖτας καὶ δια-

καλέσοντας, ἐξήγαγε τὸν παῖδα· καὶ μετ' ὀργῆς ἔχων ἀπῆλθεν οἴκαδ' αὐτῶν, καὶ παῖδες ἕτεροι αὐτηκολούθησαν.

III. Οὕτω δ' ἦν περιβόητος, ὥστ', ἐπεὶ Σύλλας τὴν παιδικὴν καὶ ἱερὰν ἵπποδρομίαν, ἣν καλοῦσι Τροίαν, ἐπὶ θίῃ διδάσκων, καὶ συγκαταστήσας τοὺς εὐγενεῖς παῖδας, ἀπέδειξεν ἡγεμόνας δύο, ὧν τὸν μὲν ἕτερον οἱ παῖδες εἰδὲσαντο διὰ τὴν μητέρα, (Ματίλλης γὰρ ἦν υἱός, τῆς Σύλλα γυναικὸς) τὸν δ' ἕτερον, ἀδελφιδεὺν ὄντα Μομητίου, Σέξτον, οὐκ εἶδον, οὐδ' ἐβούλοντο μελετῆν, οὐδ' ἐπισθαι· πυρρὰν δὲ τοῦ Σύλλα, τίτῃ βούλοιντο, πάντες ἐβόησαν· „Καίωνα“ καὶ ὁ Σέξτος αὐτὸς αἶψας παρῆκεν ὡς κρείττωνι τὴν φιλοτιμίαν. Ἐντυχὲς δὲ καὶ φίλος ὢν ὁ Σύλλας πατρικὺς αὐτοῖς, καὶ ποτε προσηγάγετο καὶ προσεμίλησεν· ὀλίγοις πάνυ νέμων ταισὺν φιλοφροσύνῃ διὰ βίβας καὶ ὄγκον ἧς εἶχεν ἀρχῆς καὶ δυνάμειος. Μέγα δὲ ποιούμενος ὁ Σαρπηδὼν ταῦτα πρὸς τιμὴν ἑμαυτοῦ καὶ ἀσφάλειαν, ἤγειν ἀσπασόμενον τὸν Καίωνα συνεχῶς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Σύλλα, μηδὲν τότε προσιδεῖν ἀσιβῶν χάριον διαφέρονσαν ὑπὸ πλήθους τῶν ἀγομένων καὶ στρεβλουμένων. Ἦν μὲν οὖν ἕτος ἐκείνο τῷ Καίωνι μεσσαρκαϊδέκατος. Ἰδὼν δὲ νεφέλας ἐπιφανῶν ἀνδρῶν λεγομένων ἐκκομιζόμενας, καὶ κρύφα τοὺς παρόντας ἐπισητέοντας, ἠρώτησε τὸν παιδαγωγόν, ὅτι δὴ ταῦτα τῶν ἀνθρώπων οὐδεὶς ἀποκτείνουσι. Εἰπόντος δ' ἐκείνου· „Φοβοῦνται γὰρ αὐτῶν, ὅτι παῖ, μῦλλον, ἢ μενέσι“ „Τί οὖν (ἔλεγε)

οὐκ ἔμολ' ἔλεος ἔδωκας, ἔν' αὐτὸν ἀντὶ τῶν ἀπ' ἡλλάδας δουλείας τὴν πατρίδα;“ Τοῦτον τὸν λόγον ἀκούσας ὁ Σαρπηθὼν ἄμα καὶ τὸ βλέμμα καὶ τὸ πρόσωπον πιμπλάμενον αὐτοῦ ὀρχῆς καὶ μένους κατιδὼν, οὕτως ἔδεισεν, ὥστε τὸ λοιπὸν ἤδη προσέχειν ἀκριβῶς καὶ παραφυλάττειν, μὴ τι τολμήσῃ παραβολώτερον. Ἔτι μὲν οὖν παιδάριον ὢν μικρὸν, ἀπεκρίνατο τοῖς ἐρωτῶσι, τίνα φιλεῖ μάλιστα, τὸν ἀδελφόν· τίνα δευτέρον, ὁμοίως τὸν ἀδελφόν· καὶ τρίτον· ἄχρῃ οὐ πολλάκις λέγοντος ἀπεῖπεν ὁ ἐρωτῶν. Τετόμενος δ' ἐν ἡλικίᾳ, μᾶλλον ἐβεβαίον τὴν πρὸς τὸν ἀδελφὸν εὐνοίαν. Ἐτη γὰρ εἴκοσι γεγονώς, χωρὶς Καίπλων οὐκ ἔδειπνησεν, οὐκ ἀπιδήμησεν, εἰς ἀγορὰν οὐ προῆλθε. Μύρον δ' ἐκείνου λαμβάνοντος, αὐτὸς παρηγεῖτο καὶ τᾶλλα τὰ περὶ τὴν διαίταν ἢ ἀκριβῆς καὶ σύντονος. Ὁ γ' οὖν Καίπλων ἐπὶ σωφροσύνῃ καὶ μετριότητι θαυμαζόμενος, ὁμολόγει τοιοῦτος εἶναι, πρὸς τοὺς ἄλλους ἑξισταζόμενος. „Ἀλλ' ὅταν (ἔφη) παρὰ τὸν Κάτωνος βίον παραβάλω τὸν ἑμὸν, οὐδὲν ἑμαντῶ φαίνομαι Σιππίου διαφέρειν.“ τῶν ἐπὶ τρυφῇ τινὰ καὶ μαλακίᾳ περιβοήτων ἐνομιάσας.

IV. Ὁ δὲ Κάτων, ἐπειδὴ τὴν ἐρωσύνην ἔλαβεν τοῦ Ἀπόλλωνος, μετοικήσας, καὶ νειμάμενος μοῖραν τῶν πατρῶων, ἑκατὸν εἴκοσι ταλάντων γενομένην, τὴν μὲν διαίταν ἔτι μᾶλλον συνέσπειλεν. Ἀντίπατρον δὲ Τύριον τῶν ἀπὸ τῆς Στοῦς φιλοσόφων προσεταιρισάμενος, τοῖς ἡθικοῖς μάλιστα καὶ πα-

λιτικοῖς ἐπαύτιο δόγμασι, περὶ πᾶσαν μὲν ἀρετὴν ὥσπερ ἐπιπνοῖα τινὶ κατέσχετος γεγονώς, διαφόρους δὲ τοῦ καλοῦ τὸ περὶ τὴν δικαιοσύνην ἀτενὲς καὶ ἀκαμπτον εἰς ἐπιείκειαν ἢ χάριν ὑπερηγαπηκώς. Ἦσκει δὲ καὶ τὸν ὀργανικὸν εἰς πλήθη λόγον, ἀξίῳ ὥσπερ ἐν πόλει μεγάλῃ τῇ πολιτικῇ φιλοσοφίᾳ καὶ μάχιμον εἶναι τι παρατραφόμενον. Οὐ μόντοι μεθ' ἐτέρων ἐποιεῖτο τὰς μελέτας, οὐδ' ἡμεροῦσατο λέγοντος οὐδεὶς· ἀλλὰ καὶ πρὸς τινὰ τῶν ἐταίρων ἐπόντα· „Μέμφονται σου, Κάτων, οἱ ἄνθρωποι τὴν σιωπὴν“ „Μόνον (εἶφη) μὴ τὸν βίον. Ἀρξομαι δὲ λέγειν, ὅταν μὴ μέλλω λέγειν ἄξια σιωπῆς.“

V. Ἡ δὲ καλουμένη Πορκία βασιλικὴ τιμητικὸν ἦν ἀνάθημα τοῦ παλαιοῦ Κάτωνος. Εἰωθότες οὖν ἐκτετραμαρτυρεῖν οἱ δῆμαρχοι, καὶ κίονος τοῖς δίφοις ἐμποδῶν εἶναι δοκούντες, ἔγνωσαν ὑφελῆν αὐτὸν, ἢ μεταστῆσαι. Τοῦτο Κάτωνα πρῶτον εἰς ἀγορὰν ἄκουσα προήγαγεν. Ἀντίστη γὰρ αὐτοῖς, καὶ πεῖραν ἔμα τοῦ λόγου καὶ τοῦ φρονήματος δοῦς ἐθαυμάσθη. Καὶ γὰρ ὁ λόγος νεαρὸν μὲν οὐδέν, οὐδὲ κομψὸν εἶχεν, ἀλλ' ἦν ὄρθιος καὶ περιπληθὴς καὶ τραχύς. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ χάρις ἀγωγὸς ἀκοῆς ἐπέτριχε αἷ βραχυτέτῃ τῶν νοημάτων, καὶ τὸ ἦθος αὐτοῦ καταμιγνύμενον ἡδονὴν τινα καὶ μειδιάμα τῷ σέμνῳ παραίχεν οὐκ ἁπλῶς ἄσποντον. Ἡ δὲ φωνή, μεγέθει μὲν ἀπαχρῶσα, καὶ διαρκὲς εἰς τοσοῦτον ἐξέπτεθαι δῆμον, ἰσχὺν δὲ καὶ τόνον ἄρρήκτον εἶχε καὶ ἡγεῖται. Ἡμέραν γὰρ ὅλην εἰπὼν πολλῶν, οὐκ

ἀπὸ γόδρουσε. Τότε δ' οὖν κρατήσας τῆς δίκης, Πά-
 λιν ἑαυτὸν εἰς τὴν σιωπὴν καὶ τὴν ἀσκήσιν συνέστει-
 λε· καὶ διεπόνει τὸ σῶμα γυμνασίοις ἐνεργεῖς, ἐδι-
 ζόμενον ἀνέχεσθαι καὶ καύματα καὶ τιφτιδὸν ἀπαλύ-
 πτω κεφαλῇ, καὶ βαδίζειν ἐν ταῖς ὁδοῖς πᾶσαν ὥραν
 ἄτερ ὀχήματος. Τῶν δὲ φίλων οἱ συνεκδημοῦντες
 ἵπποις ἐχρῶντο, καὶ πολλὰκις ἐκδοτὰ παρὲςβαλλεν
 ὁ Κάτων, ἐν μέρει προσδιαλεγόμενος, περιπατῶν
 αὐτὸς, ὀχουμένων. Θαυμαστῇ δὲ καὶ περὶ τὰς νό-
 σους ὑπομονῇ μετ' ἐγκρατείας ἐχρῆτο. Πυρετίων
 γὰρ μόνος ἐφ' ἑαυτοῦ διημύρενε, μηδὲνα προσιέμε-
 νος, ἄχρως οὐ βέβαιον αἰσθοῖτο φαρμάκων καὶ με-
 ταβολῇ τοῦ νοσήματος.

VI. Ἐν δὲ τοῖς δείπνοις ἐκλήρουτο περὶ τῶν με-
 ρίδων· εἰ δ' ἀπολάχοι, πρῶτον αἶρειν τῶν φίλων
 κλεινότητων, ἔλεγε, μὴ καλῶς ἔχειν, ἀκούσης τῆς
 Ἀφροδίτης. Καὶ κατ' ἀρχῆς μὲν ἀπαξ ἐπιπιῶν ἐπὶ
 τὸ δείπνον ἀνέλυνεν, προϊόντι δὲ τῷ χρόνῳ μάλιστα
 προσίετο πίνειν, ὥστε πολλὰκις ἐν ὄνῳ διαγεῖν εἰς
 ὄρθρον. Αἰτίαν δ' ἔλεγον οἱ φίλοι τούτου τὴν πο-
 λιτείαν καὶ τὰ δημόσια πράγματα, πρὸς οἷς ἔλας
 τὸν Κάτωντα τὰς ἡμέρας ὄντα, καὶ κωλυόμενον φι-
 λολογεῖν, νύκτωρ καὶ παρὰ πότον συγγινεσθαι τοῖς
 φιλοσόφοις. Αἰδὼ καὶ Μεμνίου τινὸς ἐν συλλόγῳ
 φήσαντος, ἔλας τὸν Κάτωντα μεθύσκεσθαι τὰς νύ-
 κτας, ὑπολαβὼν ὁ Κικέρων· „Ἐκεῖνο δ' οὐ λέγεις,
 (εἶπεν) ὅτι καὶ τὰς ἡμέρας ἔλας κίβηται;“. Κικέρων
 δὲ τοῖς τότε βίοις καὶ ἐπιτηδεύμασιν ὁ Κάτων τὴν

ἐναντίαν ὁδὸν εἰδόμενος θάιν βαδίζειν, ὥς οὔσι φαύ-
 λοις καὶ μεγάλῃς διομένοις μεταβολῇς, ἐπὶ παρ-
 φύραν ἑώρα τὴν καταπόρως ἐκινεῖσθαι καὶ ὄξιναν ἔγα-
 πομένην, αὐτὸς ἐφέρει τὴν μίλιναν. Πολλὰκις δ'
 ἀνελόμενος καὶ ἄχτις εἰς τὸ δημόσιον προῆι μα-
 ῦριον, οὐ δόξαν ἐκ ταύτης τῆς καινότητος θηρώ-
 μενος, ἀλλ' ἐθίζων ἑαυτὸν ἐπὶ τοῖς αἰσχροῖς αἰσχό-
 νησθαι μένοις, τῶν δ' ἄλλων ἀδόξων καταργουμένων.
 Καὶ κληρονομίαν δ' αὐτῷ προσγενομένην ἀντιθεῖ
 Κάτωνος ἱκανὴν ταλάντων εἰς ἀργύριον συσπυγῶς,
 παρῆκεν ἀνευκόμην χρῆσθαι τῇ διομένῃ τῶν φίλων.
 Ἔνιοι δὲ καὶ χωρία καὶ θαλάσσιον αὐτοῦ διδόντες
 καὶ βεβαιούοντας ἐπέδωκε πρὸς τὸ δημόσιον.

VII. Ἐπεὶ δ' ὄραν ἦτο πρὸς γάμον ἔχειν, οὐ-
 δειμὴ γυναικὶ συνελελυθείς, ἐρμήσατο Δικίαν,
 πρότερον μὲν ἐγγυηθεῖσαν Σκιπίωνι Μενέλλῳ, τότε
 δ', ἀπεισπαμένου τοῦ Σκιπίωνος, καὶ τῆς ἐγγυῆς
 λυθείσης, σχολάζουσιν. Οὐ μὴν ἀλλὰ πρὸ τοῦ
 γάμου μεταμεληθεὶς πάλιν, ὁ Σκιπίων, καὶ πάντα
 ποιήσας, ἔλαβε τὴν πόρνην. Ὁ δὲ Κάτων σφόδρα
 παροξυνθεὶς καὶ διακαίς, ἐπαγείρεται μὲν ἐπὶ τῷ
 οὖν διὰ θύρας· ὥς δ' αἱ φίλοι τοῦτ' ἐκάλυσαν,
 ὁρῇ καὶ νύκτερι τρέφας ἱαντὰ εἰς ἱάμβους, πολλὰ
 τὸν Σκιπίωνα καθύβρισε, τῷ πικρῷ προσκηρῶ-
 μενος τοῦ Ἀρχιλάχου, τὸ δ' ἀπόλαστον ἄφαις καὶ
 παιδομαχίδες. Ἐρχεται δ' Αἰλίας, Σωκράτους θυ-
 γατέρα, καὶ ταύτην πρῶτον συνήλδεν, οὐ μόνον δὲ
 καὶ ὁ Αἰλίας, ὁ Σκιπίωνος ἱεῖρας· ἀλλ' ἐν-

ἀπηγόρευσε. Τότε δ' οὖν κρατήσας τῆς δίκης, Πά-
 λιν ἑαυτὸν εἰς τὴν σιωπὴν καὶ τὴν ἀσκησιν συνέστει-
 λε· καὶ διεκόνει τὸ σῶμα γυμνασίῃς ἐνιργαῖς, ἐπι-
 ζόμενον ἀνέχεσθαι καὶ καύματα καὶ νυφτιὸν ἀπαιλύ-
 πτω κεφαλῇ, καὶ βαδίζειν ἐν ταῖς ὁδοῖς πᾶσαν ὥραν
 ἄτερ ὀρήματος. Τῶν δὲ φίλων οἱ συνεκδημοῦντες
 ἵπποις ἐχρῶντο, καὶ πολλαῖς ἐκάστῳ παρῖβυλλον
 ὁ Κάτων, ἐν μέρει προσδιαλεγόμενος, περιπατῶν
 αὐτοῖς, ὀχούμενων. Θαυμαστῇ δὲ καὶ περὶ τὰς νό-
 σους ὑπομονῇ μετ' ἐγκρατείας ἐχρῆτο. Πυρέτιον
 γὰρ μόνος ἐφ' ἑαυτοῦ διημέρευε, μηδὲνα προσιέμε-
 νος, ἄχρις οὐ βίβαιον αἰσθόαιτο φροσύνην καὶ με-
 ταβολὴν τοῦ νοσήματος.

VI. Ἐν δὲ τοῖς δείπνοις ἐληροῦτο περὶ τῶν με-
 ρίδων· εἰ δ' ἀπολάχει, πρῶτον αἶρειν τῶν φίλων
 κλεινότητων, ἔλεγε, μὴ καλῶς ἔχαιν, ἀπούσης τῆς
 Ἀφροδίτης. Καὶ κατ' ἀρχῆς μὲν ἀπαξ ἐπιπιῶν ἐπὶ
 τὸ δείπνον ἀνέλυσεν, προϊόντι δὲ τῷ χρόνῳ μάλιστα
 προσέειπε πίνειν, ὥστε πολλαῖς ἐν ὅτῳ διεθῆεν εἰς
 ὄρθρον. Αἰτίαν δ' ἔλεγον οἱ φίλοι τούτου τὴν πο-
 λιτείαν καὶ τὰ δημόσια πράγματα, πρὸς οἷς ὅλας
 τοῦ Κατῶνα ταῖς ἡμέρας ὄντα, καὶ κολυόμενον φι-
 λολόγειν, νυκτῶρ καὶ παρὰ πότον συγγίνεσθαι τοῖς
 φιλοσόφοις. Αὐτὸ καὶ Μεμμίου τινὰς ἐν συλλόγῳ
 φήσαντος, ὅλας τὸν Κατῶνα μεθ' ὀφθαλμοῦ ταῖς νύ-
 κτας, ὑπολαβὼν ὁ Κικέρων· „Ἐγὼ δ' οὐδέ λέρεις,
 (ἔφη) ὅτι καὶ ταῖς ἡμέραις ὅλας κίβηται.“ Κικέρων
 δὲ τοῖς τότε βλοῖς καὶ ἐπιτηδεύμασιν ὁ Κάτων τῆς

ἐναντίαν ὁδὸν οἰόμενος θύειν βαδίζειν, ὥς οὔσι φαύ-
 λοις καὶ μεγάλῃς διομένοις μεταβολῇς, ἐπὶ περ-
 φύραν ἔλαρα τὴν καταπόρως ἐρυθρὰν καὶ ὄξυσαν ἀγα-
 πωμένην, αὐτὸς ἐφέρει τὴν μέλαιναν. Πολλοὶς δ'
 ἀνυπόδητος καὶ ἀχέων εἰς τὸ δημόσιον προῆαι μακ'
 ἄριστον, οὐ δόξαν ἐκ ταύτης τῆς καινότητος θηρώ-
 μενος, ἀλλ' ἐθίζων αὐτὸν ἐπὶ ταῖς ἀσχροῖς αἰσχό-
 νιασθαι μένοις, τῶν δ' ἄλλων ἀδόξων καταφρονεῖν.
 Καὶ κληρονομίαν δ' αὐτῷ προσγενομένην ἀντιφύ-
 Κάτωνος ἱκατὸν ταλάντων εἰς ἀργύριον συσπασθεὶς,
 παρῆκεν ἄνευ νόμου χρῆσθαι τῇ δημοίᾳ τῶν φίλων.
 Ἔνιος δὲ καὶ χερρία καὶ θαράσσους αὐτοῦ διδόντες
 καὶ βεβαιούοντας ἐπέδωκε πρὸς τὸ δημόσιον.

VII. Ἐπεὶ δ' ὄραν ἤτετο πρὸς γάμον ἔχειν, οὐ-
 διμιᾷ γυναικὶ συνελήλυθας, ἡμέροσθε Δικίδαν,
 πρότερον μὲν ἐγγυηθείσας Σκιπίωνι Μετιλλῷ, τότε
 δ', ἀπειπαμένου τοῦ Σκιπίωνος, καὶ τῆς ἐγγυῆς
 λυθείσης, σχολάζουσιν. Οὐ μὴν ἀλλὰ πρὸ τοῦ
 γάμου μεταμειηθεὶς πάλιν, ὁ Σκιπίων, καὶ πάντας
 πειήσας, ἔλαβε τὴν πόρην. Ὁ δὲ Κάτων σφόδρα
 παροξυνθεὶς καὶ διακαὴς, ἐπαμείβετο μὲν ἐπιτελέ-
 θῆναι διὰ θύης· ὥς δ' αἱ φίλοι τοῦτ' ἐκέλευσαν,
 ὁρῇ καὶ νύκτερι τρέφας ἑαυτὸν εἰς ἱάμβους, πολλὰ
 τὸν Σκιπίωνα καθύβρισε, τῷ πικρῷ προσχευόμε-
 νος τοῦ Ἀρχιλόχου, τὸ δ' ἀνόλεστον ὄφεις καὶ
 παιδοπαίδειο. Ἐγχετο δ' Ἀκίλιαν, Σωρανοῦ θυ-
 γατέρα, καὶ ταύτην πρῶτον συνῆλθον, οὐ μόνον δὲ
 καὶ θάπτεα Δάλλιος, ὁ Σκιπίωνος ἑταῖρος· ἀλλ' ἐν-

τυχέστερος ἐκείνος, ἐν πολλοῖς οἷς ἔβιωσε χρό-
νοις μίαν, ἣν ἔγνημεν ἐξ ἀρχῆς, γυνὸς γυναῖκα.

VIII. Τοῦ δὲ δουλικοῦ πολέμου συνιστώτος, ὃν
Σπαρτιάκειον ἐκάλουν, Γέλλιος μὲν ἐστρατήγει, Κά-
των δὲ τῆς στρατείας μετέχεν ἐθελοντῆς διὰ τὸν
ἀδελφόν· ἑχλιαρχεὶ γάρ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, Καί-
πιων. Καὶ χρήσασθαι μὲν εἰς ὅσον ἐβούλετο τῇ
προθυμίᾳ καὶ ἀσκήσει τῆς ἀρετῆς οὐχ ὑπῆρξεν αὐ-
τοῖ, διὰ τὸ μὴ καλῶς στρατηγεῖσθαι τὸν πόλεμον·
ἄλλως δὲ, παρὰ πολλὴν μαλακίαν καὶ τρυφὴν τῶν
ἐκεί στρατευομένων, ἐπιδεικνύμενος εὐταξίαν, καὶ
ἀνγκαίαν ἀνδρείαν, καὶ τὸ θαρρῆλεον ἐν πᾶσι καὶ
ξυνετόν, ἐδόκει μῆθ' ἐν ἀποδεῖν τοῦ παλαιοῦ Κάτω-
τος. Ὁ δὲ Γέλλιος ἀριστείας καὶ τιμᾶς αὐτῷ διαπρε-
πτεῖς ἔγραψεν, ἃς ἐκείνος οὐκ ἔλαβεν, οὐδὲ προσή-
ξατο, φήσας, ἄξιον μῆθ' ἐργάσθαι τιμῶν. Ἐ-
πεὶ δὲ τούτων ἀλλόκοτος ἐδόκει· καὶ νόμον γραφώ-
τος, ὅπως τοῖς παραγγέλλουσιν εἰς ἀρχὴν ὀνοματο-
λόγοι μὴ παρῶσι, χιλιαρχίαν μετιῶν, μόνος ἐπαλ-
θετο τῷ νόμῳ, καὶ δι' αὐτοῦ ποιήσάμενος ἔργον
ἐσπάζεσθαι καὶ προσαγορεύειν τοὺς ἐντυγχάνοντας,
οὐδ' αὐτοῖς ἀντιπαχθῆς ἦν τοῖς ἐπαινοῦσιν, ὅσον
μᾶλλον ἐνδούν τὸ καλὸν ὥν ἐπιτήδευεν, τὸ δυσμί-
μητον αὐτῶν βαρυνομένοις.

IX. Ἀποδειχθεὶς δὲ χιλιαρχος, εἰς Μακεδονίαν
ἐπέμπετο πρὸς Ροῦβριον τὸν στρατηγόν. Ἦνθα δὲ
λέγεται, τῆς γυναικὸς ἀχθομένης καὶ θαυρουούσης,
ἐπεὶ τῶν φίλων τοῦ Κάτωνος, Μοινάτιον, εἰπεῖν·

„ὦ Ἀελλία, θάρσει· τοῦτον ἐγώ σοι φυλάξω.“ ἡ Πάνυ μὲν οὕτως, φάνει τὸν Κάτωνα· καὶ προαλθόντα μιᾷ ἡμέρας ὁδὸν, εὐθὺς ἐπέειν μετὰ τὸ δεῖπνον. Ἄγε, ὅπως, ὦ Μουνάτιε, τῇ Ἀελλίᾳ τὴν ὑπόσχῃαι ἐμπεδώσῃς, μήτε ἡμέρας ἐμοῦ, μήτε νυκτός, ἀφιστάμενος.“ Ἐκ δὲ τούτου δύο κλήνας εἰς ταῦτό διαμέτιον ἐπέλειυσε τίθεσθαι, καὶ τὸν Μουνάτιον οὕτως αἰεὶ καθιέδειν μετὰ παιδιᾷς φυλασσόμενον ὑπὸ τοῦ Κάτωνος. Ἔπειστο δ' αὐτῷ πέντε καὶ ἑκατὸν οἰκίται, δύο δ' ἀπαιεῦθιροι, φίλοι δὲ τίσσεσσι. Ὡς ὀχθυμένων ἵπποις, αὐτὸς αἰεὶ περιπατῶν ἐκάστην παρῆβαλλεν, ἐν μέρει προσδιαλεγόμενος. Ἐπει δ' ἦεν εἰς τὸ στρατόπεδον, πλεόνων τεγμάτων ὄντων, ἐνὸς ἄρχων ἀποδειχθείς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ, τῆς μὲν ἰδίας ἀρετῆς, μιᾷς οὔσης, μικρὸν ἔργον ἤγατο καὶ οὐ βασιλικὸν τὴν ἐπίδειξεν· αὐτῷ δὲ ποιῆσαι τοὺς ἀρχομένους ὁμοίους μάλιστα φιλοτιμούμενος, οὐ τὸν φόβον ἀφίλετο, ἐξουσίας, ἀλλὰ προσέθηκε τὸν λόγον· ὃ πείθων περὶ ἐκάστου καὶ διδάσκων, ἐπομένης τιμῆς καὶ κολάσεως, χαλεπὸν ἦν εἰπεῖν, πότερον εἰρηνικοὺς μᾶλλον, ἢ πολεμικοὺς, ἢ προθυμοτέρους, ἢ δικαιοτέρους, παρσκευάσας τοὺς ἀνδρας· οὕτως ἐφαίνοντο φοβεροὶ μὲν τοῖς πολεμίοις, ἡμεροὶ δὲ τοῖς συμμαχοῖς, ἄτολμοι δὲ πρὸς τὸ ἀδικεῖν, φιλότιμοι δὲ πρὸς τοὺς ἐπαίτους. Οὗ δ' ἤκιστα Κάτων ἐπεμελήθη, τοῦτο πλεῖστον αὐτῷ ὑπῆρχε, καὶ δόξα καὶ χάρις καὶ ὑπερβάλλουσα τιμὴ καὶ φιλοφροσύνη παρὰ τῶν στρατιωτῶν. Ἀ γὰρ ἐτέρους

ἐπίκειται, ἰκονσίως διαπαρῶν, καὶ στολῆν μὲν καὶ
 δαίταν καὶ πορείαν ἱκίνοισι μᾶλλον, ἢ τοῖς ἀρχον-
 σιν, ὁμοιοῦμενος, ἥθει δὲ καὶ φρονήματι καὶ λόγῳ
 πάντας ὑπεραίρων τοῦ αὐτοκράτορος καὶ στρατηγού
 προσεγορευομένους, ἔλαθε διὰ τούτων ἅμα τὴν πρὸς
 αὐτὸν εὐνοίαν ἐνεργασάμενος τοῖς ἀνδράσι. Ἀρετῆς
 γὰρ ἀληθινῆς οὐκ ἐγγίγνεται ἕξις, ἢ δι' ἄλλας τοῦ
 παραδιδόντος εὐνοίας καὶ τιμῆς. Οἱ δ' ἄντι τοῦ φι-
 λῆν ἐπαινοῦντες τοὺς ἀγαθοὺς αἰδοῦνται τὴν δόξαν
 αὐτῶν, οὐ θαυμάζουσι δὲ τὴν ἀρετὴν, οὐδὲ μι-
 μῶνται.

X. Πυθόδομος δ' Ἀθηνόδορον, τὸν ἐπικαλούμε-
 νον Κορδυλλίαντα, μεγάλῃν ἔχεν ἐν τοῖς Σιτικαῖς λό-
 γοις ἔχοντα, διατρέβειν παρὶ Πίργαμον, ἥδη γηραιὸν
 ὄντα, καὶ πάσαις ἐρῶμενίστατα ταῖς ἡγεμονικαῖς
 καὶ βασιλικαῖς συνηθείαις καὶ φιλίαις διαμεμαχημέ-
 νον, οὐδὲν ἔμετο πῆμνον καὶ γράφων περαινῆν πρὸς
 αὐτὸν, ἀλλ' ἔχων πρὸς τοῦ νῦμον δεδομένην ἀποδη-
 μίαν θυεῖν μνηῶν, ἐπλευσεν εἰς τὴν Ἀσίαν ἐπὶ τὸν
 ἄγδρα, πιστεῖων τοῖς ἐν αὐτῷ καλοῖς μὴ ἀτυχῆσειν
 τῆς ἄγρας. Συγγενόμενος δὲ καὶ καταγωνισάμενος
 καὶ μειωτήσας ἐκ τῆς προαιρέσεως αὐτὸν, ἦεν ἄγων
 εἰς τὸ στρατόπεδον, περιχαρὴς καὶ μεγαλοφρονῶν,
 ὥς τι κἄλλιστον ἥρηκός, καὶ λαμπρότερον ὥν Περ-
 σῆος τότε καὶ Αἰνκαλλος ἰδυνῶν καὶ βασιλεῶν κα-
 τιστρέφοντο σὺν ὅλοις περιϊόντις.

XI. Ἐν δ' αὐτοῦ περὶ τὴν στρατείαν ὄντος, ὁ
 ἀδελφὸς εἰς τὴν Ἀσίαν βαδίζων, ἰνδόσῃ περὶ Θερ-

κην ἐν Αἰνῳ. Καὶ γράμματα μὲν εὐθὺς ἦκε πρὸς τὸν
 Κάτωνα· χειμῶνος δὲ πολλοῦ κατέχοντος τὴν θά-
 λατταν, καὶ καὶς ἰσχυρῆς μεγέθει μὴ παρούσης, εἰς
 μακρὰν ὁδὸν, μόνον δύο φίλους καὶ τρεῖς οἰκίτας
 ἀναλαβὼν, ἐκ Θισσαλονίκης ἀνέχθη· καὶ παρ' οὐδὲν
 ἐκδὼν καταπορεύθηται, τὴν περὶ παραλόγου σωθεῖς,
 ὅστις τεθνηκυῖος τοῦ Κωπιδίου, ἐγκαθήμενος ἔδο-
 ξεν, ἢ φιλοσοφώτερος, ἢ γενεῇ τὴν συμφορὰν· οὐ
 μόνον ἀλευθροῖς καὶ περπετέξεσι καὶ τυχοῦ, καὶ
 βαρύνειτε λύπης, ἀλλὰ καὶ δακδὴν περὶ τὴν ταφήν,
 καὶ πραγματικαῖς θυμιαμάτων, καὶ ἱματίων πολυ-
 τιλῶν συγκατακαίντων, καὶ μνήματος ἔσπευ λίθων
 θασιῶν ἀπὸ ταλάντων ὅτις κατακατακαυθέντος ἐν τῇ
 Αἰνῳ ἀγορᾷ. Ταῦτα γὰρ ἦντο ἰσχυρότερον πρὸς
 τὴν ἄλλην ἀτυρίαν τοῦ Κάτωτος, οὐ καθορῶντες,
 ὅσον ἐν τῇ πρὸς ἔθονα καὶ φόβους καὶ διήσεις ἀραι-
 σχύντους ἀγνάρκτω καὶ στερεῷ τοῦ ἀνδρός τὸ ἥμιρον
 ἐνὴν καὶ φιλόστοργον. Εἰς δὲ ταῦτα καὶ πόλεις ἐν-
 τὴ καὶ δύνασται πολλὰ κατὰ ταῖς τοῦ τεθνεῖτος
 ἐπεπόν· ὃν ἐκείνος χρήματα μὲν παρ' οὐδενός ἐδέ-
 ξατο, θρηνημάτων δὲ καὶ ὠδῶν ἐλάμβανε, τὴν τιμὴν
 ἀποδιδούς τοῖς πέμπουσιν. Τῆς δὲ κληρονομίας εἰς
 αὐτόν τε καὶ θυγάτριον τοῦ Κωπιδίου ἡμετέρας, οὐ-
 δὲν ὡς ἀνέλεος περὶ τὸν τάφον ἀπῆλθει ἐν τῇ
 τιμῇ. Καὶ ταῦτα πρῶτοντος αὐτοῦ καὶ πρῶτον-
 τος, ἦν ὁ γράφας, δεῖ κοσμήναι τὴν τάφον τοῦ νε-
 κροῦ μετέβαλε καὶ διήσθη· χερσίων ἡρώων κατὰ
 κεκομμένον. Οὕτως οὐ τῷ ἔσπευ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ

γραφείας, τὸν ἀνυπεύθυνον καὶ ἀνυπόδικτον ἐπί-
στειν.

XII. Ἐπεὶ δὲ τέλος εἶχεν ἡ στρατιὰ τῷ Κάτωνι,
προσπεμφθῆ οὐκ εὐχαῖς, ὁ κοινὸν ἔστιν, οὐδ' ἐπαί-
νεις, ἀλλὰ δάκρυσι καὶ περιβολαῖς ἀπλήστοις, ὑπο-
τιθέντων τὰ ἑμῶς ταῖς πασίν, ἢ βαδίξοι, καὶ κα-
ταφιλοῦντων τὰς χεῖρας· ἃ εὖ ἀντοναυτόρων ὁλί-
γοις μόλις ἐποιοῦν οἱ τότε Ῥωμαῖοι. Βουλῆθεις δὲ
πρὸ τοῦ τῇ πολιτείᾳ προσελθεῖν, ἅμα μὲν ἵλαση-
θῆναι καθ' ἰστορίαν τῆς Ἀσίας, καὶ γενέσθαι δια-
τῆς ἡθῶν καὶ βίων καὶ δυνάμειος τῆς περὶ ἐκάστην
ἐκαστήσαν, ἅμα δὲ τῷ Γαλάτῃ Δηιοκάρῃ, διὰ ξενίαν
καὶ φιλίαν πατρῶαν δεομένῳ πρὸς αὐτὸν ἰλθεῖν, μὴ
ἀχαριστῆσαι· τοῦτον τὸν τρόπον ἐποιεῖτο τὴν ἀπο-
δημίαν. Προὔπεμπεν ἅμ' ἡμέρᾳ τὸν ἀρτοποιὸν καὶ
τὸν μάγειρον, ὅπου καταλύσειν ἔμελλεν. Οἱ δὲ πάν-
του μίως καὶ μεθ' ἡσυχίας εἰσελθόντες ἂν εἰς τὴν πό-
λιν, εἰ μὴδεις τύχοι τῷ Κάτωνι φίλος ὢν αὐτόθι
πατρῶος, ἢ γνώριμος, ἐν πανδοκείᾳ τὴν ὑποδοχὴν
αὐτῷ παρεσκευάζον, ἐνοχλοῦντες αὐτῷ· πανδοκείου
δὲ μὴ ὄντος, οὕτως πρὸς τοὺς ἄρχοντας τραπέμενοι,
ξενίαν ἐλάββαλον, ἀχαπῶντες τὴν δοθῆσαν. Πολ-
λὰς δ' ἀπιστοῦμενοι, καὶ περιορώμενοι διὰ τὸ μὴ
θεοῦ βῆ, μὴδ' ἀπειλῇ, ταῦτα πράσσειν πρὸς τοὺς
ἄρχοντας, ὑπὸ τοῦ Κάτωνος ἄπρακτοι καταλαμβά-
νοντο, καὶ μᾶλλον αὐτὸς ὁφθεὶς ὠλιγοῦντο, καὶ
πᾶρεῖχεν ἐπὶ τῶν φορτίων σιωπῇ καθεζόμενος ὑπό-
βοιαν ἀνθρώπου ταπεινοῦ καὶ περιδεοῦς. Οὐ μὲν

ἀλλὰ καὶ προσκαλυμμένος αὐτοὺς εἰώθει λέγειν· ὦ μοχθηροί, μεταβάλλεσθε ταύτης τῆς κακοξενίας. Οὐ πάντες ὑμῖν ἀφίξονται Κάτωνες. Ἀμβλύνατε ταῖς φιλοφροσύναις τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν, διομίντων προφάσει, ἵνα βία λαμβάνωσιν, ὡς παρ' ἐκόντων μὴ τυγχάνοντες.⁴⁴

XIII. Ἐν δὲ Συρίᾳ καὶ γιλοῖόν τι λέγεται παθεῖν. Βαδίζων γὰρ εἰς Ἀντιόχειαν, εἶδε περὶ τὰς πύλας ἕκω πλήθος ἀνθρώπων ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ παρακεκρυμένων· ἐν οἷς ἔφηβοι μὲν χωρὶς ἐν χλαμύσι, καὶ παῖδες ἐτέρωθεν κοσμίως εἰστήκειον· ἐσθῆτας δὲ καθαράς ἔτιοι καὶ σιφάνους εἶχον, ἱερᾶς θιῶν ὄντες, ἢ ἄρχοντες. Πάντων οὖν μᾶλλον οἰηθεὶς ὁ Κάτων αὐτῷ τινὰ πράττεισθαι τιμὴν καὶ δεξιῶσιν ὑπὸ τῆς πόλεως, ὠρχίζετο μὲν τοῖς προπεμφθεῖσι τῶν ἰδίων, ὡς μὴ πωλύσασιν· ἐκέλευσε δὲ καταβῆναι τοὺς φίλους, καὶ περὶ προῆει μετ' αὐτῶν. Ὡς δ' ἐγγὺς ᾤσαν, ὁ πάντα διακοσμῶν ἐκείνα, καὶ τὸν ὄχλον εἰς τάξιν καθιστὰς, ἀνὴρ πρεσβύτερος ἦδη, ῥάβδον ἐν τῇ χειρὶ καὶ στέφανον κρατῶν, ἀπήνευθε τοῖ Κάτωνι πρὸ τῶν ἄλλων, καὶ μὴδ' ἀσπασάμενος, ἡρώτα, ποῦ Δημήτριον ἀπολελοίπασι, καὶ πηνίκα παρίσται. Πομπηῖον δ' ἦν γεγονώς ὁ Δημήτριος οἰκίτης· τότε δὲ πάντων, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀνθρώπων εἰς Πομπηῖον ἀποβλεπόντων, ἐθεραπεύετο, παρ' ἁλίαν μέγα παρ' αὐτῷ δυνάμενος. Τοῖς μὲν οὖν φίλοις τοῦ Κάτωνος γέλως ἐνέπεσε τοσοῦτος, ὥστ' ἀναλαβεῖν ἑαυτοὺς οὐκ εἶδονατο, διὰ τοῦ πλήθους ἅμα βαδίζοντες. Ὁ δὲ

Κάτων τότε μὲν ἰσχυρῶς διατραπείς, ὡς τῆς κακο-
δαίμονος, ἔρη, πόλειος· ἄλλο δ' οὐδὲν ἐφ' ἑχέσαστο
χρόνῳ δ' ὑστερον ἐώθει γιγῆν καὶ αὐτὸς ἐπὶ τούτῳ,
καὶ διηγούμενος καὶ μνημονεύων.

ΧΙΥ. Οὐ μὴν ἀλλὰ Πομπηϊὸς αὐτὸς ἐπέστρεψε
τοὺς ἀνθρώπους οὕτω πλημμυλοῦντας εἰς τὸν Κά-
τωντα δι' ἄγνοιαν. Ὡς γάρ εἰς Ἐφεσον ἔλθων, ἐπο-
ρεῖτο πρὸς αὐτὸν ἀσπασόμενος πρεσβύτερον ὄντα,
καὶ δόξῃ παλὺ προήκοοντα, καὶ δυνάμειν τότε μεγί-
στων ἡγούμενον, ἰδὼν δὲ Πομπηϊὸς, οὐκ ἔμεινεν, οὐδ'
ἔλασε καθέζομένῳ προσελθεῖν, ἀλλ' ὥς τι τῶν κριτ-
τόνων ἀναθορῶν ἀπήντησε, καὶ τὴν δεξιὰν ἐνέβαλε.
Καὶ πολλὰ μὲν εὐθύς ἐν τῇ φιλοφρονεῖσθαι καὶ ἀ-
σπάζεσθαι παρόντα, πλείω δ' ἔτι μεταστάντος ἐγκώ-
μια διῆλθεν αὐτοῦ τῆς ἀρετῆς· ὥστε πάντας ἐπι-
στρεφομένους καὶ προσέχοντας ἤδη τῇ Κάτωνι, θαυ-
μάζειν ἐξ ὧν πρότερον κατεφρονεῖτο, καὶ προήκοοντα
καὶ μεγαλοψυχίαν ἀγαθωφεῖν. Καὶ γὰρ ἡ Πομπηϊέου
σπουδὴ περὶ αὐτῶν οὐκ ἐλάνθανε θεραπευόντος οὐσα
μᾶλλον, ἢ φιλοῦντος· ἀλλ' ἔγνωσαν, ὅτι θαυμάζει
μὲν παρόντα, χαίρει δ' ἀπηρεχομένῳ. Τοὺς γὰρ ἄλ-
λους νέους, ὅσοι παρ' αὐτῶν ἀφικνοῦντο, φιλοτι-
μούμενος κατεῖχε, καὶ παιδῶν αὐτῷ συνεῖναι· τοῦ
δὲ Κάτωνος οὐδὲν ἐδιήθη τριούκον, ἀλλ' ὥσπερ οὐκ
ἀντιπεύθυνος ἄρχων, ἐκείνου παρόντος, ἐξέπεμψεν
ἄσμενος, μόνῳ σχεδὸν ἐκείνῳ τῶν εἰς Ῥώμην πλεόν-
των τῇ τέλει καὶ τὴν γυναῖκα παρακαταθέμενος,
ἄλλως αὐτῷ προσηκοῦντα καὶ διὰ συγγένειαν. Ἐκ

τοῦτον δὲ καὶ σπουδὴ καὶ ἀμύλλα περὶ αὐτὸν ἦν τῶν πόλεων, καὶ δειπνα, καὶ κλήσεις· ἐν οἷς τοὺς φίλους ἐκέλευε προσέχειν αὐτῷ, μὴ λάθῃ βεβαίως τὸν Κουρίωνος λέγον. Ὁ γὰρ Κουρίων ἀχθόμενος τῷ αὐστηρῷ τοῦ Κάτωνος, φίλου καὶ συνήθους ὄντος, ἠρώτησεν αὐτόν, εἰ πρόθυμός ἐστι μετὰ τῇ στρατείᾳ γινέσθαι τῆς Ἀσίας θρατήρης. Τοῦ δὲ καὶ πάντῃ φήσαντος· „Ἐν λόγῳ,” εἶπεν ὁ Κουρίων· „ἤδιον γὰρ ἐπανήξας ἐκείθω, καὶ μῆλλον ἡμέρος.” οὕτω πῶς καὶ τῷ φήσαντι χρησάμενος.

XV. Δηϊόταρος δ' ὁ Γαλάτης μουσιέρματε μὲν τὸν Κάτωνα, πρεσβύτερος ὢν ἤδη, παρηγόσασθαι τοὺς παῖδας αὐτοῦ βουλόμενος, καὶ τὸν εἶπον· ἐλθόντι δὲ προσφίμω δῖον παντοδραπῆ, καὶ περὶ αὐτὸν καὶ διδόμενος πάντα ἐρέπον, οὕτω παρῳήσεν, ὥστε δαίτης ἐλθόντι καὶ τεκταρεύματι τῇ ἀστεροῦ πρὶ τρίτην ἔσαν ἀπῆραι. Προϊόντων μόντοι μιῶν ἡμέρας ἔδον, εἶπον ἐν Πλασιτύτῃ κλέματα τῶν ἐκεί δώρων αὐτοῖς αὐτὸν ὑπομένοντι, καὶ γράμματα τοῦ Γαλάτου, δεομένου λαβεῖν αὐτόν· εἰ δὲ μὴ πρόθυμός ἐστιν, ἀλλὰ τοὺς φίλους εἶχει, πάντως μὲν ἀξίους ὄντας εἰ παθεῖν δι' ἐκείνου, οὐκ ἔστιν δὲ τῶν ἰδίων τοῦ Κάτωνος τοσοῦτον. Ἄλλ' οὐδὲ τοῖσι τοῖς ἐνέδωκεν ὁ Κάτων, καίτις ἴσους τῶν φίλων μάλασεσμένους καὶ ὑπομεμφόμενους ὄρων· ἀλλὰ φήμας, εἰ πᾶσι θυροδοκίᾳ προσφάσις ἂν εἰσπορῆσαιεν, εἰ δὲ φίλοι μαθέουσιν ὢν ἂν ἔχη καλῶς καὶ δικαίως πεποιμένος, ἐπέμψατε τὰ δῖα πρὸς τὸν Δηϊόταρον. Ἐπεὶ δὲ,

μύλλοντος ἀπαίρειν εἰς τὸ Βραντίσιον, φάντο δὲ οἱ φίλοι τὰ λείψανα τοῦ Κασιπῆωνος εἰς ἕτερον θέσθαι πλοῖον, εἰπὼν, ὅτι τῆς ψυχῆς μεθέσται μᾶλλον, ἢ τούτων, ἀνήχθη. Καὶ μέντοι λέγεται κατὰ τύχην ἐπισφαλέστατα περάσαι, τῶν ἄλλων μετρίως κομιζομένων.

XVI. Ἐπανελθὼν δ' εἰς Ῥώμην, τὸν μὲν ἄλλον χρόνον καὶ οἶκον Ἀθηνοδώρῳ, ἣ κατ' ἀγορὰν τοῖς φίλοις παριατάμενος διετίλειπεν. Ἐπιβάλλουσάν δ' αὐτῷ τὴν ταμιευτικὴν ἀρχὴν οὐ πρότερον μετῆλθεν, ἢ τοὺς τε νόμους ἀναγνῶναι τοὺς ταμιευτικούς, καὶ διαπυθίσθαι τῶν ἐμπείρων ἕκαστα, καὶ τύπῳ τινὶ τῆς ἀρχῆς τῇ δύναμιν περιλαβεῖν. Ὄθεν εὐθύς εἰς τὴν ἀρχὴν καταστάς, μεγάλην ἐποίησε μεταβολὴν τῶν περὶ τὸ ταμιεῖον ὑπηρετῶν καὶ γραμματέων· οἱ διὰ χειρὸς αἰεὶ τὰ δημόσια γράμματα καὶ τοὺς νόμους ἔχοντες, εἴτε νέους ἄρχοντας παραλαμβάνοντες, δι' ἀπειρίαν καὶ ἄγνοιαν ἀτεχνῶς διδασκάλων ἑτέρων καὶ παιδαγωγῶν δεδομένους, οὐχ ὑφίεντο τῆς ἐξουσίας ἐκείνοις, ἀλλ' ἦσαν ἄρχοντες αὐτοί· μέχρις οὗ Κάτων ἐπιστάς τοῖς πράγμασι νεανικῶς, οὐκ ὄνομα καὶ τιμὴν ἄρχοντος, ἀλλὰ καὶ τοῦν καὶ φρόνημα καὶ λόγον, ὑπέρβαις, ὅπερ ἦσαν, ἡξίου χρῆσθαι τοῖς γραμματεῦσι, τὰ μὲν ἐξιλέγων κακοεργούτας αὐτοὺς, τὰ δ' ἐμαρτάνοντάς ἀπειρία διδάσκων. Ὡς δ' ἦσαν ἱεραμοί, καὶ τοὺς ἄλλους ἐθώπενον ὑποτρέχοντας, ἐκείνῳ δ' ἐπολέμουν, τὸν μὲν πρῶτον αὐτῶν καταγνοὺς περὶ πίστιν ἐν κληρονομίᾳ γεγονότα πο-

νηδόν, ἀπήλασι τοῦ ταμίου· δευτέρῳ δέ τινι ξυδο-
ουργίας προῦθηκε κρύδιν. Ὡς Κάτιος Λουτάνιος, ὁ
τιμητῆς, ἀνέβη βοηθήσων, ἀνὴρ μέγα τὸ τῆς ἀρ-
χῆς ἔχων ἀξίωμα, τὸ δὲ τῆς ἀρετῆς ἔχων μέγιστον,
ὡς πάντων δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη Ῥωμαίων δια-
φείρων· ἦν δὲ καὶ τοῦ Κάτωνος ἐπαινέτης καὶ συνή-
θης διὰ τὸν βίον. Ὡς οὖν ἠτιώμενος τοῖς δικαίοις,
ἐζητεῖτο φανερῶς τὸν ἄνθρωπον, οὐκ εἶα ταῦτα ποι-
εῖν αὐτόν ὁ Κάτων. Ἐπεὶ δὲ μᾶλλον προσλιπαροῦν-
τος, „Αἰσχρὸν, εἶπεν, ὦ Κάτιε, σὲ τὸν τιμητὴν καὶ
τοὺς ἡμετέρους βίους δοκίμαζειν, ὑπὸ τῶν
ἡμετέρων ὑπηρετῶν ἐκβάλλεσθαι.“ Τούτην τὴν φωνὴν
ἰσφέντος τοῦ Κάτωνος, ὁ Κάτιος προσέβλεψε μὲν αὐτόν,
ὡς ἀμειψόμενος, εἶπε δ' οὐδέν, ἀλλ' εἶπε ὑπ' ὀργῆς, εἶπε
ὑπ' αἰσχύνης, ἀπήλθε σιωπῇ διηπορημένος. Οὐ μὲν
ἦλθον γ' ὁ ἄνθρωπος· ἀλλ' ἔπει μὲν ψῆφον τὰς ἀφαι-
σας ὑπερέβαλον αἱ καθαυροῦσαι, καὶ Λέλλιός Μάρ-
κος, εἰς συνάρχων τοῦ Κάτωνος, ὑπ' ἀσθενείας ἀπε-
λείπειτο τῆς δίκης, πέμπει πρὸς τοῦτον ὁ Κάτιος,
δεόμενος βοηθηῖναι τῷ ἀνθρώπῳ· κἀκείνος ἐν φο-
ρίῳ κομισθεὶς μετὰ τὴν δίκην, ἔθηκε τὴν ἀπολύου-
σαν. Οὐ μὲν ἐχρήσατό γε τῷ γραμματεῖ ὁ Κάτων,
οὐδὲ τὸν μισθὸν ἀπέδωκεν, οὐδ' ὅλως ἐνέριθμον
τοῦ Λολλίου τὴν ψῆφον ἔσχευ.

XVII. Οὕτω δὲ τοὺς γραμματεῖς ταπεινώσας καὶ
ποιήσας ὑποχείριους, καὶ τοῖς γράμμασιν, ὡς αὐτὸς
ἰβόηλετο, χρώμενος, ὅλγω χρόνῳ τὸ ταμίον ἀπί-
δειξε τοῦ βουλευτηρίου σεμνότερον, ὡς καὶ λέγειν

καὶ φρονεῖν ἅπαντας, ὅτι Κάτων ὑπατείας ἀξίωμα
 τῇ ταμείᾳ περιέθηκε. Πρῶτον μὲν γὰρ εὐρὺν χρεῖα
 παλαιὰ τῇ δημοσίᾳ πολλοὺς ὀφείλοντας, καὶ πολ-
 λοῖς τὸ δημοσίον, ἅμα τὴν πόλιν ἔπαυσεν ἀδικουμέ-
 νην καὶ ἀδικουσαν· τοὺς μὲν εὐτόνως καὶ ἀπαραι-
 τήτως ἀπαιτῶν, τοῖς δὲ ταχέως ἀποδιδούς καὶ προ-
 θύμως· ὥστε τὸν δῆμον αἰδεῖσθαι, τοὺς μὲν οἰομέ-
 νους ἀποστερήσειν, ἐκτείνοντας δρῶντα, τοὺς δ', ἂ
 μὴ προσεδέκων, ἀπολαμβάνοντας. Ἐπειτα γράμ-
 ματα τῶν πολλῶν οὐ προσηκόντως ἀναφερόντων, καὶ
 δόγματα ψευδῇ παραδέχεσθαι χάριτι καὶ δεήσει τῶν
 πρότερον εἰωθότων, οὐδὲν αὐτὸν ἔλαθε γενόμενον
 τοιοῦτον· ἀλλ' ὑπὲρ ἐνός ποτε δόγματος ἐνδοιάσας,
 εἰ κύριον γέγονε, πολλῶν μαρτυρούντων, οὐκ ἐπί-
 στανται, οὐδὲ κατέταξε πρότερον, ἢ τοὺς ὑπάτους
 ἐπομόσαι παραγενομένους. Ὅντων δὲ πολλῶν, οἷς
 Σύλλας ἐκείνος ἀποκτείνασιν ἄνδρας ἐκ προγραφῆς
 ἑτέρας ἔδωκεν ἀνὰ μυριάς δισχιλίας δραχμὰς, ἅπαν-
 τες μὲν αὐτούς, ὡς ἐναγεῖς καὶ μικροὺς, ἐμίσουν,
 ἀμύνασθαι δ' οὐδεὶς ἐτόλμα· Κάτων δὲ, προσκαλού-
 μενος ἕκαστον ἔχοντα δημόσιον ἀργύριον ἀδίκως, ἐξι-
 πρᾶτιν ἅμα θυμῷ καὶ λόγῳ τὸ τῆς πράξεως ἀνόσιον
 καὶ παράνομον ἐξονειδίζων. Οἱ δὲ τοῦτο παθόντες
 εὐθύς ἦσαν ἐνοχοὶ φόβῳ, καὶ τρόπον τινα προηλω-
 κότες, ἀπήγοντο πρὸς τοὺς δικαστὰς, καὶ δίκας ἔτι-
 νον, ἡδομένων πάντων, καὶ νομιζόντων συνεξαλεί-
 φεσθαι τὴν τότε τυραννίδα, καὶ Σύλλαν αὐτὴν ἐφο-
 ρὴν κολαζόμενον.

XVIII. *Ἦσαν δὲ τοὺς πολλοὺς καὶ τὸ ἐνδιελκῆς αὐτοῦ τῆς ἐπιμελείας καὶ ἄτρυνον. Οὕτε γὰρ πρότερός τις ἀνέβη τῶν συναρχόντων εἰς τὸ ταμειὸν Κάτωνος, οὔτε ὕστερος ἀπῆλθεν. Ἐκκλησίαν δὲ καὶ βουλὴν οὐδεμίαν παρήκε, δεδιὼς καὶ παραφυλάττων τοὺς ἐτοίμως καὶ πρὸς χάριν ὀφλημάτων καὶ τελῶν ἀνάσεις, ἢ δόσεις, οἷς ἔτυχεν, ἐπιψηφίζομένους. Ἐπιδεικνύμενος δὲ τὸ ταμειὸν ἄβατόν τε καὶ καθαρόν συκοφαντῶν, πλήρεις δὲ χρημάτων, ἐδίδασκεν, ὅτι τῇ πόλει πλουτεῖν ἔστι μὴ ἀδικούσῃ. Κατ' ἀρχάς δὲ τῶν συναρχόντων ἐνίοις ἐπαχθῆς καὶ χαλεπὸς φάνεις, ὕστερον ἠγαπᾶτο, ταῖς ἐκ τοῦ μὴ χαρίζεσθαι τὰ δημόσια, μηδὲ κρίνεν κακῶς, ἀπιχθείαις ὑποτιθεῖς ἱαντὸν ἀντὶ πάντων, καὶ παρέχων ἀπολογεῖσθαι πρὸς τοὺς θεομένους καὶ βιαζομένους ἐκαίνοους, ὡς ἀμήχανόν ἐστιν, ἄκατος Κάτωνος. Τῶν δ' ἡμερῶν τῇ τελευταίᾳ σχεδὸν ὑπὸ πάντων πολιτῶν προσιμφοδὺς εἰς οἶκον, ἤκουσεν, ὅτι Μάρκελλον πολλοὶ συνήθεις καὶ δυνατοὶ προσπεσόντες ἐν τῷ ταμείῳ καὶ περιέχοντες, ἐκβιάζονται γράψαι τινὰ δόσιν χρημάτων ὀφειλομένων. Ἦν δ' ὁ Μάρκελλος ἐκ παίδων φίλος τῷ Κάτωνι, καὶ σὺν ἐκείνῳ βέλτιστος ἄρχων, αὐτὸς δὲ καθ' αὐτὸν ἀγῶγιμος ὑπ' αἰδοῦς τοῖς δεσμένοις, καὶ κατάντης πρὸς πᾶσαν χάριν. Εὐθύς οὖν ὁ Κάτων ἐπιστρέψας, καὶ τὸν Μάρκελλον εὐρὼν ἐκβεβιασμένον γράψαι τὴν δόσιν, ᾗτησε τὰς δέλτους, καὶ ἀπῆλειπεν, αὐτοῦ παρσιτώτος σιωπῇ· καὶ τοῦτο πράξας, κατήγαγεν αὐτὸν ἐκ τοῦ ταμείου, καὶ κατέστησεν*

εἰς οἶκον, οὔτε τότε μεμψάμενον, οὔτε ὕστερον, ἀλλ' ἐμμένοντα τῇ συνηθείᾳ καὶ φιλῇ μέχρι παντός. Οὐ μὴν οὐδ' ἀπαλλαγεὶς τῆς ταμείας, ἀφῆκε τῆς φρουρᾶς ἔρημον τὸ ταμεῖον, ἀλλ' οἰκᾷται μὲν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν ἀπογραφόμενοι τὰς διοικήσεις παρῆσαν, αὐτὸς δὲ βιβλία λόγους περιέχοντα δημοσίων οἰκονομιῶν ἀπὸ τῶν Σύλλα χρόνων εἰς τὴν ἑαυτοῦ ταμείαν ὠνησάμενος πάντε ταλάντων, αἰεὶ διὰ χειρὸς εἶχεν.

ΧΙΧ. Εἰς δὲ σύγκλητον εἰσήει τε πρῶτος, καὶ τελευταῖος ἀπηλλάττετο· πολλάκις δὲ τῶν ἄλλων σχολῇ συναγομένων, καθιζόμενος ἀνεγίνωσκεν ἡσυχῇ, τὸ ἱμάτιον τοῦ βιβλίου προῖσχόμενος. Ἀπεδήμησε δ' οὐδέποτε, βουλῆς ἀγομένης. Ἐπεὶ δ' ὕστερον εἰ περὶ Πομπηίου, ὀργῶντες αὐτὸν, ἐν οἷς ἐσπούδαζον ἀδίκως, ἀμετάπειστον καὶ δυσεκβίαστον αἰεὶ, διεμνηστῶντο φιλικαῖς τισι συνηγορίαις, ἢ διαίταις, ἢ πραγματείαις, ἔξω περισπᾶν. Ζυνεῖς οὖν ταχὺ τὴν ἐπιβουλήν, ἀπέπειε πᾶσι, καὶ παρετάξατο, βουλῆς ἀγομένης, μηδὲν ἄλλο πράττειν. Οὔτε γὰρ ἰδοῦς χάριν, οὔτε πλεονεξίας, οὔτ' αὐτομάτως καὶ κατὰ τύχην, ὥσπερ ἕτεροὶ τινες, ἔμπροσθεν εἰς τὸ πράττειν τὰ τῆς πόλεως, ἀλλ' ὥς ἴδιον ἔργον ἀνδρὸς ἀγαθοῦ τὴν πολιτείαν ἐλόμενος, μᾶλλον ἤκετο δεῖν προσέχειν τοῖς κοινοῖς, ἢ τῷ κηρίῳ τὴν μέλειτταν· ὅς γε καὶ τὰ τῶν ἐπαρχιῶν πράγματα, καὶ δόγματα, καὶ κρίσεις, καὶ πράξεις τὰς μεγίστας, ἔργον πεποίητο διὰ τῶν ἐκασταχόθι ἔκων καὶ φι-

λων πέμπεσθαι πρὸς αὐτόν. Ἐνστάς δέ ποτε Κλω-
 δία τῇ δημαγωγῇ, κινῶντι καὶ ταράττοντι μεγά-
 λων ἀρχῶς νεωτερισμῶν, καὶ διαβάλλοντι πρὸς τὸν
 δῆμον ἱερεῖς καὶ ἱερίας, ἐν οἷς καὶ Φαβία, Τερτυ-
 τίας ἀδελφῇ, τῆς Κικέρωνος γυναικὸς, ἐκινδύνευ-
 σε· τὸν μὲν Κλώδιον αἰσχύνῃ περιβαλὼν, ἠνάγκα-
 σεν ὑπεκστῆναι τῆς πόλεως· τοῦ δὲ Κικέρωνος εὐ-
 χαριastoῦντος, τῇ πόλει δεῖν ἔχειν ἔρη χάριν αὐτόν,
 ὥς ἐκεῖνης ἔνεκα πάντα ποιῶν καὶ πολιτευόμενος.
 Ἐκ τούτου μεγάλη δόξα περὶ αὐτόν ἦν· ὥστε ῥή-
 τορα μὲν, δίκῃ τινὶ μαρτυρίας μιᾶς φερομένης, εἰ-
 πεῖν πρὸς τοὺς δικαστὰς, ὥς ἐνὶ μαρτυροῦντι προσ-
 ἔχειν, οὐδὲ Κάτωνι, καλῶς ἔχει· πολλοὺς δ' ἤδη
 περὶ τῶν ἀπίστων καὶ παραδόξων, ὥσπερ ἐν παροι-
 μίᾳ τινὶ, λέγειν, ὅτι τοῦτο μὲν οὐδὲ Κάτωνος λέ-
 γοντος πιθανόν ἐστι. Μοχθηροῦ δ' ἀνθρώπου καὶ
 πολυτελοῦς λόγον ἐν συγχλήτῳ διαθεμένου πρὸς εὐ-
 τίλειαν καὶ σωφρονισμόν, ἐπαναστὰς Ἀμναιὸς· „ὦ
 ἄνθρωπε, εἶπεν, τίς ἀνέξεται σου, δειπνοῦντος
 μὲν, ὥς Κράσσου, οἰκοδομοῦντος δὲ, ὥς Λευκούλ-
 λου, δημηγοροῦντος δ' ἡμῖν, ὥς Κάτωνος;“ Καὶ τῶν
 ἄλλων δὲ τοὺς φαύλους καὶ ἀκολάστους, τοῖς λό-
 γοις δὲ σιμνοὺς καὶ αὐστηροὺς, χλευάζοντας ἐκά-
 λουν Κάτωνας.

XX. Πολλῶν δ' αὐτόν ἐπὶ δημαρχίαν καλοῦν-
 των, οὐκ ἔρετο καλῶς ἔχειν, μεγάλῃς ἐξουσίας καὶ
 ἐρχῆς, ὥσπερ ἰσχυροῦ φαρμάκου, δύναμιν ἐν πράγ-
 μισιν οὐκ ἀναγκαίοις ἐξαναλῶσαι. Καὶ ἅμα σχο-

λῆς οὔσης τῶν δημοσίων, περὶ λαβῶν βιβλία καὶ φιλοσόφους, ἐβράδιζεν εἰς Λευκανίαν, ἀγρούς αὐτόθι κεκτημένος· ἔχοντας οὐκ ἀνελευθέρους διατριβὰς· εἶτα καθ' ὁδὸν πολλοῖς τισιν ὑποζυγίοις καὶ σκυῖται καὶ ἀκολούθοις ἀπαντήσας, καὶ πυνθόμενος, Νέπωτα Μέτελλον εἰς Ῥώμην ἐπανερχέσθαι, δημαρχίαν μετεῖναι παρεσκευασμένον, ἐπέστη σιωπῇ, καὶ διαλιπὼν μικρὸν, ἐκέλευσεν ἀναστρέφειν ὀπίσω τοὺς ἑαυτοῦ. Τῶν δὲ φίλων θαυμασάντων· „Οὐκ ἴστε, εἶπεν, ὅτι καθ' αὐτὸν ὑπ' ἐμπληξίας φοβερὸς ἐστὶ Μέτελλος, καὶ νῦν ἐκ τῆς Πομπηίου γνώμης ἀφικόμενος, εἰς τὴν πολιτείαν ἐμπεσεῖται δίκην σκηπτοῦ, πάντα πρᾶγματα ταράττων; Οὐκ οὐν σχολῆς, οὐδ' ἀποδημίας καιρὸς, ἀλλὰ δεῖ κρατῆσαι τοῦ ἀνδρός, ἢ καλῶς ἀποθανεῖν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγωνιζόμενον.“ Ὅμως δὲ τῶν φίλων παραινεσάντων, ἀφίκετο πρῶτον εἰς τὰ χωρία, καὶ διέτριψεν οὐ πολὺν χρόνον, εἴτ' ἐπανῆκεν εἰς πόλιν. Ἐσπέρας δ' ἐλθὼν, εὐθὺς ἔωθεν εἰς ἀγορὰν κατέβαινε δημαρχίαν μετιῶν, ὥς ἀντιταξόμενος πρὸς τὸν Μέτελλον. Τὸ γὰρ ἰσχυρὸν ἢ ἀρχὴ πρὸς τὸ κωλύειν ἔχει μᾶλλον, ἢ πρὸς τὸ πράττειν· καὶ πάντες οἱ λοιποὶ παρ' ἑνα ψηφίσωνται, τοῦ μὴ θίλοντος μηδ' ἐόντος τὸ κράτος ἐστὶ.

XXI. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἄλλοι περὶ τὸν Κάτωνα τῶν φίλων ἦσαν· φανερὰς δὲ τῆς γνώμης αὐτοῦ γενομένης, ὀλίγου χρόνου πάντες οἱ χρηστοὶ καὶ γνώριμοι συνέτριχον καὶ παρεκάλουν καὶ παρεθέ-

ὅντων αὐτόν, ὥς οὐ λαμβάνοντα χάριν, ἀλλὰ τὴν
 μεγίστην διδόντα τῇ πατρίδι καὶ τοῖς ἐπισκευασταῖς
 τῶν πολιτῶν, διὰ πολλὰς ἀπραγμάτους ἄρξαι πα-
 ρόν, οὐ θελήσας, νῦν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ πο-
 λιτείας ἀγωνιούμενος οὐκ ἀκινδύνως κάτασι. Ἀ-
 γεται δὲ, πολλῶν ὑπὸ σπουδῆς καὶ φιλοφροσύνης
 ὠθουμένων πρὸς αὐτόν, ἐν κινδύνῳ γενόμενος, μύ-
 λης ἐξαιεῖσθαι διὰ πλῆθος εἰς τὴν ἀγοράν. Ἀποδει-
 χθεὶς δὲ δῆμαρχος σὺν ἑτέροις καὶ τῷ Μιτέλλῳ, τὰς
 ὑπαίτικας ἀρχαιερείας δρῶν ὠνίους οὕσας, ἐπειμήσο-
 τῷ δῆμῳ· καὶ καταπαύων τὸν λόγον, ἐκώρυξε, τοῦ
 δόντος ἀργυρίου, ὅστις ἂν ᾗ, κατηγορήσεται· ἔτι
 Σιλανὸν ὑπεξιλόμενος δι' οἰκειότητα. Σερβίλιον
 γὰρ, ἀδελφὴν Κάτωνος, ὃ Σιλανὸς εἶχε. Διὸ τοῦ-
 τος μὲν παρήκε, Λεύκιον δὲ Μουρήναν ἰδίωκεν, ἀρ-
 γυρίῳ διαπραξάμενον ἄρχοντα μετὰ τοῦ Σιλανοῦ
 γενέσθαι. Νόμῳ δὲ τινι τοῦ φεύγοντος αἰεὶ φύλα-
 κα τῷ κατηγορῶν διδόντος, ὥστε μὴ λαθεῖν, ἃ συν-
 ἔγει καὶ παρασκευάζεται πρὸς τὴν κατηγορίαν, ὃ
 τῷ Κάτωνι δοθεὶς ὑπὸ τοῦ Μουρήνα, παρακολού-
 θων καὶ παραφυλάττων, ὥς ἴωρα μηθὲν ἐπιβούλους
 πρᾶξιοντα, μηδ' ἀδίκως, ἀλλὰ γυναικίως καὶ φιλεπ-
 θρώπως ἀπλὴν τινὰ τῆς κατηγορίας καὶ δικαίαν δδόν
 πορευόμενον, οὕτως ἐθαύμαζε τὸ φρόνημα καὶ τὸ
 ἦθος, ὥστε κατ' ἀγορὰν προσίων καὶ φοιτῶν ἐπὶ
 θύραις πυνθάνεσθαι τοῦ Κάτωνος, εἰ μέλλει τι σή-
 μιον πραγματεύεσθαι τῶν περὶ τὴν κατηγορίαν·
 εἰ δὲ μὴ φαίη, πιστεῖων ἀπῆκε. Τῆς δὲ δίκης λε-

γομένης, ὁ Κικέρων, ὕπατος ἂν τότε, καὶ τῷ Μουρήνῃ συνδικῶν, πολλὰ διὰ τὸν Κάτωνα τοὺς Στωϊκοὺς φιλοσόφους, καὶ ταῦτα δὴ τὰ παράδοξα καλούμενα δόγματα χλευάζων καὶ παρασκώπτων, γέλωτα παρῴχετο τοῖς δικασταῖς. Τὸν οὖν Κάτωνα φασὶ διαμειδιάσασθαι πρὸς τοὺς παρόντας ἐπὶ τοῦ βήματος εἰπεῖν· „Ὡ ἄνδρες, ὡς γαλοῖον ὕπατον ἔχομεν.“ Ἀποφυγὼν δὲ ὁ Μουρήνας, εὐ πονηροῦ πάθος, οὐδ' ἄφρονος ἔπαθεν ἄνθρωπον πρὸς τὸν Κάτωνα. Καὶ γὰρ ὑπατεύων ἐχρῆτο συμβούλῳ περὶ τῶν μεγίστων, καὶ τᾶλλα τιμῶν καὶ πιστεύων διετέλεσεν. Αἷτιος δ' ἦν ὁ Κάτων αὐτός, ἄχρι τοῦ βήματος καὶ τοῦ συνεδρίου χαλεπὸς ὢν καὶ φοβερός ὑπὲρ τῶν δικαίων, εἴτα πᾶσιν εὐνοϊκῶς καὶ φιλανθρωπῶς προσφερόμενος.

XXII. Πρὶν δ' εἰς τὴν δημαρχίαν καθίστασθαι, Κικέρωνος ὑπατεύοντος, ἄλλαις τε πολλοῖς ἀγῶσι τὴν ἀρχὴν ὠρῶσθαι αὐτοῦ, καὶ ταῖς περὶ Κατιλίαν πράξεις μεγίσταις καὶ καλλίσταις γενομέναις τέλος ἐπέθηκεν. Αὐτὸς μὲν γὰρ ὁ Κατιλίνας, ὀλέθριον τε καὶ παντελῇ μεταβολὴν ἐπάγων τοῖς Ῥωμαίων πράγμασι, καὶ στάσεις ὁμοῦ καὶ πολέμους ταράττων ἐξιλεγχθεὶς ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος, ἐξέπεσε τῆς πόλεως. Δένιλος δὲ καὶ Κέθηγος, καὶ μετ' αὐτῶν ἕτεροι συχνοὶ, δεξάμενοι τὴν συνωμοσίαν, καὶ τῷ Κατιλίᾳ δουλίαν καὶ μικρολογίαν τῶν τολμημάτων ἐπικαλοῦντες, αὐτοὶ διεννοοῦντο τὴν πόλιν ἄρδην ἀναιρῶν πυρὶ, καὶ τὴν ἡγεμονίαν ἐθνῶν ἀποσπά-

σεις καὶ πολέμοις ἄλλοφύλοις ἀνατρέπειν. Φανα-
 ρῆς δὲ τῆς παρασκευῆς αὐτῶν γενομένης, ὥς ἐν τοῖς
 περὶ Κικέρωνος γέγραπται, ἐν βουλῇ γνώμην προ-
 θέντος, ὃ μὲν πρῶτος εἰπὼν Σιλανὸς ἀπεφώνητο,
 δοκεῖν αὐτῷ τὰ ἔσχατα παθεῖν χρῆναι τοὺς ἄνδρας·
 οἱ δὲ μετ' αὐτὸν ἐφεξῆς ἠκολούθησαν ἄχρι Καί-
 σαρτος. Καῖσαρ δ' ἀναστὰς (ἅτε δὴ καὶ δεινὸς εἰ-
 πεῖν, καὶ πῦσαν ἐν τῇ πόλει μεταβολὴν καὶ κίνησιν,
 ὥσπερ ὕλην ὣν αὐτὸς διανοεῖτο, βουλόμενος αὐξάνειν
 μᾶλλον, ἢ σβεγνυμένην περιορᾶν) ἐπαγωγὰ πολλὰ
 καὶ φιλάνθρωπα διαλεχθεὶς, ἀποκτεῖναι μὲν ἀκρί-
 τους οὐχ εἶα τοὺς ἄνδρας, εἰρχθέντας δὲ τηρεῖν ἐκέ-
 λευσεν. Οὕτω δὲ τὰς γνώμας μετέστησε τῆς βουλῆς
 φοβηθείσης τὸν δῆμον, ὥστε καὶ Σιλανὸν ἔχαρνον
 εἶναι καὶ λέγειν, ὥς οὐδ' αὐτὸς εἴποι θάνατον, ἀλλ'
 εἰργμόν· ἔσχατον γὰρ ἀνδρὶ Ῥωμαίῳ τοῦτο κακῶν
 ἁπάντων.

XXIII. Γενομένης δὲ τοιαύτης τῆς τροπῆς, καὶ
 ἁπάντων ἐπὶ τὸ πρᾶδιον ὁρῶντων καὶ φιλάνθρω-
 πότερον, ὃ Κάτων πρὸς τὴν γνώμην ἀναστὰς, εὐ-
 θὺς ἔειπε τῷ λόγῳ μετ' ὀργῆς καὶ πάθους, τὸν τε
 Σιλανὸν κακίζων τῆς μεταβολῆς, καὶ καθαρπτόμενος
 τοῦ Καίσαρος, ὥς σχήματι δημοτικῷ καὶ λόγῳ φι-
 λανθρώπῳ τὴν πόλιν ἀνατρέποντος, καὶ δεδιττομέ-
 νου τὴν βουλὴν, ἐφ' οἷς αὐτὸν ἔδει δεδιέναι, καὶ
 ἀγαπᾶν, εἰ τῶν γεγονότων ἁθῶς ἀπαλλάξαι καὶ
 ἀνέποπτος, οὕτως περιφανῶς καὶ ἱταμῶς τοὺς κοι-
 νοὺς ἐξαρπαῖζων πολεμίους, καὶ τὴν παρ' οὐδὲν ἐλ-

δοῦσαν ἀπολέσθαι πατρίδα τοιαύτην καὶ τοσαύτην
 δημολογῶν μὴ ἐλπεῖν, ἀλλ' οὐς ἴδει μὴ γενέσθαι,
 μηδὲ θῆναι, δακρύων καὶ ἀνακλαιδμένος, εἰ φόρων
 καὶ μεγάλων κινδύνων ἀπαλλάξουσιν τὴν πόλιν ἀπο-
 θανόντες. Τοῦτον μόνον, ὃν Κάτων εἶπε, δεισά-
 ζεσθαι φασὶ τὸν λόγον, Καίσαρος τοῦ ὑπάτου τοῦς
 διαφέροντας δξύτητι τῶν γραφῶν σημεῖα προδιδά-
 ξαντος, ἐν μικροῖς καὶ βραχείσι τύποις πολλῶν γραμ-
 μάτων ἔχοντα δύναμιν, εἴτ' ἄλλον ἀλλαχόσε τοῦ
 βουλευτηρίου σποράδην ἐμβαλόντος. Οὕτω γὰρ
 ἤσκουον, οὐδ' ἐκέκτηντο τοὺς καλουμένους σημειο-
 γράφους, ἀλλὰ τότε πρῶτον εἰς ἔχρος τι καταστή-
 ναι λέγουσιν. Ἐκράτησε δ' οὖν ὁ Κάτων, καὶ με-
 τέσκησε τὰς γνώμας, ὥστε θάνατον καταψηφίσα-
 σθαι τῶν ἀνδρῶν.

XXIV. Εἰ δὲ δεῖ μηδὲ τὰ μικρὰ τῶν ἡθῶν ση-
 μεῖα παραλιπεῖν, ὥσπερ εἰκόνα ψυχῆς ὑπογραφο-
 μένους, λέγεται, τότε πολλὴν ἀμιλλαν καὶ μέγαν
 ἀγῶνα πρὸς τὸν Κάτωνα τοῦ Καίσαρος ἔχοντος, καὶ
 τῆς βουλῆς εἰς ἐκείνους ἀνηρημένης, δελτάριον τι
 μικρὸν ἔξωθεν εἰσκομισθῆναι τῷ Καίσαρι. Τοῦ
 δὲ Κάτωνος εἰς ὑποψίαν ἄγοντος τὸ πρᾶγμα, καὶ
 διαβάλλοντος, εἶναι τινας τοὺς κινουμένους, καὶ
 κελύεοκτος ἀναγινώσκειν τὰ γεγραμμένα, τὸν Καί-
 σαρα τῷ Κάτωνι προσδοῦναι τὸ δελτάριον ἐγγὺς
 ἐστώτι. Τὸν δ' ἀναγνόντι Σιρβιλίας τῆς ἀδελφῆς
 ἐπιστόδιον ἀκόλαστον πρὸς τὸν Καίσαρα γεγραμμέ-
 νον, ἐρώσης καὶ διεφθαρμένης ὑπ' αὐτοῦ, προσ-

ρίψαι τε τῷ Καίσαρι, καὶ εἰπὺν· „Κράτει, μέθυσαι“ καὶ πάλιν οὕτως ἐπὶ τὸν ἐξ ἀρχῆς λόγον τραπέσθαι. Φαίνεται δ' ὅπως αὐτόχημα γενέσθαι τοῦ Κάτωνος ἢ γυναικωνίτις. Αὕτη μὲν γὰρ ἐπὶ Καίσαρι κακῶς ἤκουσε· τὰ δὲ τῆς ἐτέρας Σιρβίλλας, ἀδελφῆς δὲ Κάτωνος, ἀσχημονέστερα. Διευκούλλω γὰρ γαμηθεῖσα, πρωτεύσαντι Ῥωμαίων κατὰ δόξαν ἀνδρὶ, καὶ τεκοῦσα παῖδιον, ἐξέπτεσε τοῦ οἴκου δι' ἀκολασίαν. Τὸ δ' αἰσχιστον, οὐδ' ἡ γυνὴ τοῦ Κάτωνος, Αἰιλία, τοιοῦτων ἐκαθάρειυσιν ἁμαρτημάτων, ἀλλὰ καίπερ ἐξ αὐτῆς δύο παῖδια πεποιημένος, ἀνάγκην ἔσχεν ἐκβαλεῖν ἀσχημονοῦσαν.

XXV. Εἰτ' ἔφημε θυγατέρα Φιλίππου, Μαρξίαν, ἐπιεικῇ δοκοῦσαν εἶναι γυναῖκα· περὶ ἧς δὲ πλείστος λόγος. Καθάπερ ἐν δράματι, τῷ βίῳ, τοῦτο τὸ μέρος προβληματικῶδες γέγονε καὶ ἄτορον. Ἐπράχθη δὲ τοῦτον τὸν τρόπον, ὡς ἱστορεῖ Θρακίας, εἰς Μονυάτιον, ἄνδρα Κάτωνος ἐταῖρον καὶ συμβιωτὴν, ἀναφέρον τὴν πίστιν. Ἐν πολλοῖς ἐρασταῖς καὶ θαυμασταῖς τοῦ Κάτωνος ἦσαν ἐτέρων Ἴππεροι μᾶλλον ἐκδηλοὶ καὶ διαφανεῖς, ὧν καὶ Κδέντος Ὁρτήσιος, ἀνὴρ ἀξιωματὸς τε λαμπροῦ, καὶ τὸν τρόπον ἐπιεικῆς. Ἐπιθυμῶν οὖν τῷ Κάτῳ μὴ συνήθης εἶναι μηδ' ἐταῖρος μόνον, ἀλλ' ἁμωσγέως εἰς οἰκισιότητα καταμῆξαι καὶ κοινωνίαν πάντα τὸν οἶκον καὶ τὸ γένος, ἐπιχείρησε συμπεῖθαι, ὅπως τὴν θυγατέρα, Πορκίαν, Βύβλω συνοικοῦσαν, καὶ πεποιημένην ἐκείνῳ δύο παῖδας, αὐτῷ πάλιν, ὥσπερ

εὐγυνῇ χάραν, ἐντεκνώσασθαι παράσχη. Δόξῃ μὲν
 γὰρ ἀνθρώπων ἄτοπον εἶναι τὸ τοιοῦτον, φύσει δὲ
 καλὸν καὶ πολιτικόν, ἐν ᾧ καὶ ἀκμῇ γυναικα
 μήτ' ἀργεῖν τὸ γόνιμον ἀποσβέσασαν, μήτε πλεόντα
 τῶν ἱκανῶν ἐπιτίκτουςαν, ἐκχλεῖν καὶ καταπτώχευ-
 εις οὐδὲν διόμενον· κοινουμένους δὲ τὰς διαδοχὰς
 ἀξίοις ἀνδράσι, τὴν τ' ἀρετὴν ἀφθονον ποιεῖν, καὶ
 πολὺχυτον τοῖς γένεσι, καὶ τὴν πόλιν αὐτὴν πρὸς
 αὐτὴν ἀνακειραννύναι ταῖς οἰκειότησιν. Εἰ δὲ πάν-
 τως περιέχοιτο τῆς γυναικὸς ὁ Βύβλος, ἀποδώσειν
 εὐθὺς τεκοῦσαν, οἰκειότερος αὐτῷ τε Βύβλω καὶ
 Κάτῳ κοινωνία παίδων γινόμενος. Ἀποκρινάμε-
 νου δὲ τοῦ Κάτῳ, ὥς Ὀρτήσιον μὲν ἀγαπᾷ καὶ
 δοκιμάζει κοινωνὸν οἰκειότητος, ἄτοπον δ' ἡγεῖται,
 ποιῆσθαι λόγον περὶ γάμου θυγατρὸς ἐτέρῳ δεδο-
 μένης, μεταβαλὼν ἐκείνος, οὐκ ᾤκησιν ἀποκαλυ-
 ψάμενος αἰτεῖν τὴν αὐτοῦ γυναῖκα Κάτῳ, νέαν
 μὲν οὔσαν εἶς πρὸς τὸ τέκτειν, ἔχοντος δὲ τοῦ Κά-
 τῳ ἀποχρῶσαν διαδοχὴν. Καὶ οὐκ ἔστιν εἰπεῖν,
 ὥς ταῦτ' ἐπραττεν εἰδὼς οὐ προσέχοντα τῇ Μαρκίᾳ
 τὸν Κάτῳ· κύνουσιν γὰρ αὐτὴν τότε τυγχάνειν
 λέγουσιν. Ὁ δ' οὖν Κάτῳ, ὁρῶν τὴν τοῦ Ὀρτή-
 σιου σπουδὴν καὶ προθυμίαν, οὐκ ἀντίπερ, ἀλλ'
 ἔφη, δεῖν καὶ Φιλίππῳ ταῦτα συνδόξαι, τῷ πατρὶ
 τῆς Μαρκίας. Ὡς οὖν ὁ Φίλιππος ἐνταυχθεὶς, ἔγνω
 τὴν συγχώρησιν, οὐκ ἄλλως ἐγγυήσας τὴν Μαρκί-
 ας, ἣ παρόντος τοῦ Κάτῳ αὐτοῦ καὶ συνεγ-
 γυνῶτος. Ταῦτα μὲν οὖν, εἰ καὶ χρόνοις ὕστερον

ἐπαρχθῇ; μνησθέντι μοι τὸ τῶν γυναικῶν προλαβῆν ἴδοε.

XXVI. Τῶν δὲ περὶ τὸν Λέντιον ἀναιρεθέντων, καὶ τοῦ Καίσαρος, περὶ ὧν εἰσηγγέλθη καὶ διεβλήθη πρὸς τὴν σύγκλητον, εἰς τὸν δῆμον καταφυγόντος, καὶ τὰ πολλὰ νοσοῦντα καὶ διεφθαρμένα τῆς πολιτείας μέρη ταράττοντος καὶ συνάγοντος πρὸς αὐτόν, ὁ Κάτων φοβηθεὶς ἔπεισε τὴν βουλὴν ἀναλαβεῖν τὸν ἄπορον καὶ ἀνέμητον ὄχλον εἰς τὸ σιτηρίσιον, ἀναλώματος μὲν ὄντος ἐνιαυτοῦ χίλων καὶ διακοσίων καὶ πεντήκοντα ταλάντων. Περιφανῶς δὲ τῇ φιλανθρωπίᾳ ταύτῃ καὶ χάριτι τῆς ἀπειλῆς ἐκείνης διαλυθείσης, ἐντεῦθεν εἰς τὴν δημοκρασίαν ἔμπεισων ὁ Μείτελλος, ἐκκλησίας τε θορυβώδεις συνέηγε, καὶ νόμον ἔγραψε, Πομπηΐον Μάγνον ἵεναι κατὰ τάχος μετὰ τῶν δυνάμεων εἰς Ἰταλίαν, καὶ παραλαβόντα σὺν τὴν πόλιν, ὥς ὑπὸ Κατίλων κινδυνεύουσιν. Ἦν δὲ τοῦτο λόγος εὐπρεπής, ἔργον δὲ τοῦ νόμου καὶ τέλος, ἐγχειρίσαι τὰ πράγματα Πομπηΐῳ, καὶ παραδοῦναι τὴν ἡγεμονίαν. Γενομένης δὲ βουλῆς, καὶ τοῦ Κάτωνος οὐχ, ὥσπερ εἰώθει, τῷ Μετέλλῳ σφοδρῶς ἔμπεισόντος, ἀλλ' ἐπιεικῇ πολλὰ καὶ μέτρια παραινέσαντος, τέλος δὲ καὶ πρὸς δεήσεις τραπομένου, καὶ τὴν Μετέλλων οἰκίαν αἰεὶ γενομένην ἀριστοκρατικὴν ἐπαινέσαντος, οἱ μᾶλλον ἐξαρθοὶς καὶ καταφρονήσας ὁ Μείτελλος ὥς ἐνδιδόντος αὐτοῦ καὶ πτήσσοντος, εἰς ὑπερηφάνους ἀπειλὰς καὶ λόγους θρασείας ἐξέπεισεν, ὥς βίαι

πάντα τῆς βουλῆς διαπραξόμενος. Οὕτω δὲ μεταβαλὼν ὁ Κάτων καὶ σχῆμα καὶ φωνὴν καὶ λόγον, ἐπειπὼν δὲ πᾶσι τοῖς ἄλλοις διατεταμένως, ὅτι, ζῶντος αὐτοῦ, Πομπηῖος οὐ παρέσται μεθ' ὅπλων εἰς τὴν πόλιν, ἐκείνο τῇ βουλῇ παρέστησεν, ὥς θυδέτιφος μὲν καθίστηκεν, οὐδὲ χρῆται λόγισμοῖς ἀσφαλείσιν· ἔστι δ' ἡ μὲν Μιτέλλου πολιτεία, μακρία δι' ὑπερβολὴν κακίας φερομένη πρὸς ὀλεθρον καὶ σύγχυσιν ἀπάντων· ἡ δὲ Κάτωνος, ἀρετῆς ἐνθουσιασμός ὑπὲρ τῶν καλῶν καὶ δικαίων ἀγωνιζόμενος.

XXVII. Ἐπεὶ δὲ τὴν ψῆφον ὑπὲρ τοῦ νόμου φέρειν ὁ δῆμος ἔμελλε, καὶ Μιτέλλω μὲν ὅπλα καὶ ἔννοι καὶ μονομάχοι καὶ θιράκοντες ἐπὶ τὴν ἀγορὰν ταταγμένοι παρήσαν, καὶ τὸ ποθοῦν μεταβολῆς ἐλπίδι Πομπηῖον ὑπῆρχε τοῦ δήμου μέρος οὐκ ὀλίγον, ἦν δὲ μεγάλη καὶ ἀπὸ Καίσαρος ῥώμη, στρατηγούτος τότε· Κάτωνι δ' οἱ πρῶτοι τῶν πολιτῶν συνηγανάκτουν, καὶ συνηδικοῦντο μᾶλλον, ἢ συνηγωνίζοντο, πολλὴ δὲ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ κατήφεια καὶ φόβος εἶχεν, ὥστε τῶν φίλων ἐνίους αἰσίκους διαγρυπνῆσαι μετ' ἀλλήλων, ἐν ἀπόροις ὄντας ὑπὲρ αὐτοῦ λογισμοῖς, καὶ γυναῖκας καὶ ἀδελφὰς ποτνιαμέτας καὶ δακρυούσας. Αὐτὸς δ' ἀδεῶς καὶ τεταρβημότως ἐντυχὼν πᾶσι, καὶ παρηγορήσας, καὶ γινόμενος περὶ δεῖπνον, ὥσπερ εἰώθει, καὶ νυκτερεύσας, ὑφ' ἐνὸς τῶν συναρχόντων, Μινυκίου Θέρμου, βαθύως καθεύδων ἐπηγέρθη· καὶ κατέβησαν εἰς

ἀγορᾶν, ἄλλων μὲν αὐτοὺς προσιμπόντων, πολλῶν δ' ἀπαντώντων, καὶ φυλάττεσθαι διακελευομένων. Ὡς οὖν ἐπιστάς ὁ Κάτων κατεῖδε τὸν νεὺν τῶν Διοσκουρέων ὄπλοις περιεχόμενον, καὶ τὰς ἀναβάσεις φρουρουμένας ὑπὸ μονομάχων, αὐτὸν δὲ καθήμενον ἄνω μετὰ Καίσαρος τὸν Μιτέλλον, ἐπιστρίψας πρὸς τοὺς φίλους· „Ὡς θρασείος, εἶπεν, ἀνδρώπου καὶ δειλοῦ, ὃς καθ' ἑνὸς ἀνόπλου καὶ γυμνοῦ τοσούτους ἱστρατολόγησιν.“ Ἄμα δ' εὐθὺς ἐβράδισε μετὰ τοῦ Θέρμου. Καὶ διέστησαν αὐτοῖς ἐκείνοι οἱ τὰς ἀναβάσεις κατέχοντες, ἄλλον δ' οὐδένα παρήκαν, ἣ μόλις ἐπισπᾶσας τῆς χειρὸς ὁ Κάτων τὸν Μουνάτιον ἀνήγαγε· καὶ βαδίζων εὐθὺς, ὥς εἶχε, καθίκε μίσον ἑμβάλων ἑαυτὸν τοῦ Μιτέλλου καὶ τοῦ Καίσαρος, ὥστε διακόψαι τὴν κοινολογίαν. Καὶ κείνοι μὲν διηπόνησαν, οἱ δὲ χαρίεντες θεασάμενοι καὶ θαυμάσαντες τὸ πρόσωπον καὶ τὸ φρόνημα καὶ τὸ θάσος τοῦ Κάτωνος, ἐγγυτέρω προσῆλθον, καὶ βοῇ διεκελεύσαντο, τῷ μὲν Κάτωνι θαρρύνειν, οἱ δ' ἀλλήλοις, καὶ συστρέφεισθαι, καὶ μὴ προδιδόναι τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸν ὑπὲρ αὐτῆς ἄγων νικώμενον.

XXVIII. Ἐνθα δὲ τοῦ ὑπηρέτου τὸν νόμον προσηγορευμένον, τοῦ δὲ Κάτωνος οὐκ ἔατο ἀναγνώσκειν· τοῦ δὲ Μιτέλλου παραλαβόντος αὐτὸν, καὶ ἀπαγινώσκοντος, ὁ μὲν Κάτων ἐξήρασε τὸ βιβλίον· ὁ δὲ Θέρμος, ἀπὸ στόματος τοῦ Μιτέλλου τὸν νόμον ἐπισταμένον καὶ λέγοντος, ἐπέσχε τῇ

χειρὶ τὸ σιδμα, καὶ τὴν φωνὴν ἀπέλαισιν, ἄχρε
οὐ ἄμαχον ὄρων ἀγῶνα τοὺς ἄνδρας ὁ Μέτελλος ἀγω-
νιζομένους, καὶ τὸν δῆμον ἡτιώμενον, πρὸς τὸ συμ-
ψέρον τρεπόμενον, ἐκέλευσεν οἰκοθεν ὀπλίτας μετὰ
φόβου καὶ κραυγῆς ἐπιτρέχειν. Γινόμενον δὲ τοῦ-
του, καὶ πάντων διασκεδιασθέντων, ὑποστάντα μό-
νον τὸν Κάτωνα, καὶ βαλλόμενον λίθοις καὶ ξύλοις
ἀνωθεν, οὐ περιεῖδε Μουρήνας, ὃ τὴν δίκην φυ-
γὼν ὑπ' αὐτοῦ καὶ κατηγορηθεὶς, ἀλλὰ τὴν τήβεν-
νον προῖσχύμενος, καὶ βοῶν ἀνασχεῖν τοῖς βάλλου-
σι, καὶ τέλος αὐτὸν τὸν Κάτωνα πείθων καὶ περι-
πύσσων, εἰς τὸν νεὼν τῶν Διοσκούρων ἀπήγαγεν.
Ἐπεὶ δὲ κατεῖδεν ὁ Μέτελλος ἐρημίαν περὶ τὸ βῆμα
καὶ φυγὴν δι' ἀγορᾶς τῶν ἐναντιουμένων, παντά-
πασι πεισθεὶς κρατεῖν, ἐκέλευσεν ἀπιέναι πάλιν τοὺς
ἐπλοφόρους, καὶ προσελθὼν κόσμῳ αὐτὸς ἐπτερί-
ραι πράττειν τὰ περὶ τὸν νόμον. Οἱ δ' ἐναντίοι
ταχέως ἀναλαβόντες ἑαυτοὺς ἐκ τῆς τροπῆς, ἐπήρσαν
αὐτοῖς, ἐμβοήσαντες μέγα καὶ θαρδράλεον· ὥστε τοῖς
περὶ τὸν Μέτελλον ἐμπεσεῖν ταραχὴν καὶ δέος, οἰσ-
μένοις, ὀπλῶν ποθὲν εὐπόρῃσαντας αὐτοὺς ἐπιφέ-
ρεσθαι, καὶ μηθὲν ἀμένειν, ἀλλὰ φεύγειν ἅπαντας
ἀπὸ τοῦ βήματος. Οὕτω δὲ σκεδιασθέντων ἐκείνων,
τοῦ δὲ Κάτωνος προσελθόντος, καὶ τὰ μὲν ἐπαινέ-
σαντος, τὰ δ' ἐπιρρώσαντος τὸν δῆμον, οἱ τε πολ-
λοὶ παρετάξαντο παντὶ τρόπῳ καταλῦσαι τὸν Μέτελ-
λον, ἣ τε σύγκλητος ἀθροισθεῖσα παρήγγειλεν ἀρ-
χῇθιν βοηθεῖν τῷ Κάτωνι, καὶ διαμάχεσθαι πρὸς

τὸν νόμον, ὥς διαίσιν ἐπιστάγοντα τῇ Ῥώμῃ, καὶ πόλιν ἐμφύλιον.

XXIX. Ὁ δὲ Μετέλλος αὐτὸς μὲν ἦν ἀτρεπτος καὶ θρασὺς ἔτι, δρῶν δὲ τοὺς περὶ αὐτὸν ἐκπεπληγμένους κομιδῇ τὸν Κάτωνα, καὶ νομίζοντας ἄμαχον καὶ δυσσεβέστατον, αἰφνίδιον ἐξεπήδησεν εἰς τὴν ἀγορὰν, καὶ συναγαγὼν τὸν δῆμον, ἄλλα τε πολλὰ περὶ τοῦ Κάτωνος ἐπέφθονα διηγήθε, καὶ φεύγειν τὴν τυραννίδα βόων τὴν ἐκείνου, καὶ τὴν κατὰ Πομπηίου συνωμοσίαν, ἐφ' ἣ μετανοήσῃν ταχὺ τὴν πόλιν ἀτιμάζουσαν ἄνδρα τοσοῦτον, ὥρμησιν εὐθύς εἰς Ἀσίαν, ὥς ταῦτα πρὸς ἐκείνον κατηγορήσων. Ἦν οὖν δόξα μεγάλη τοῦ Κάτωνος, ἄχθος οὐ μικρὸν ἀπεσκευασμένου τῇ δημοκρατίας, καὶ τρόπον τινὰ τὴν Πομπηίου δύναμιν ἐν Μετέλλῳ καθηρηκότος. Ἔτι δὲ μᾶλλον εὐδοκίμησε, τὴν σύγκλητον ὥρμημένην ἀτιμοῦν καὶ ἀποψηφίζεσθαι τὸν Μετέλλον οὐκ ἐάσας, ἀλλ' ἐναντιωθεὶς καὶ παραιτησάμενος. Οἱ τε γὰρ πολλοὶ φιλανθρωπίας ἐποιοῦντο καὶ μετριότητος τὸ μὴ ἐπεμβῆναι τῷ ἔχθρῳ, μὴδ' ἐνιβρίσαι, κατὰ κράτος περιγενόμενον· τοῖς τε φρονίμοις ὀρθῶς ἐφαινετο καὶ συμφερόντως μὴ παροξύνειν Πομπηίον. Ἐκ τούτου Λεύκουλλος ἐπανελθὼν ἐκ τῆς στρατείας, ἧς ἔδοξε τὸ τέλος καὶ τὴν δόξαν ἀφηρεῖσθαι Πομπηίῳ, εἰς κίνδυνον ἦλθε τοῦ μὴ θριαμβεῦσαι, Γαίῳ Μιμμίῳ καταστασιαζόντι αὐτὸν ἐν τῷ δήμῳ, καὶ δίκας ἐπάγοντι, εἰς τὴν Πομπηίου χάριν μᾶλλον. ἢ κατ' ἔχθος ἴδιον. Ὁ δὲ Κάτων, οἰκειότητός τε πρὸς Λεύ-

κουλλον αὐτῷ γεγενημένης, ἔχοντος Χερβιλίαν τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, καὶ τὸ πρῶγμα δεινὸν ἡγούμενος, ἀντίστη τῷ Μ. μίῳ, καὶ πολλὰς ὑπέμεινε διαβολὰς καὶ κατηγορίας. Τέλος δὲ, τῆς ἀρχῆς ἐκβαλλόμενος ὡς τυραννίδος, τοσοῦτον ἐκράτησεν, ὥστε τὸν Μίμμιον αὐτὸν ἀναγκάσαι τῶν δικῶν ἀποστῆναι, καὶ φυγεῖν τὸν ἀγῶνα. Λεύκουλλος μὲν οὖν θριαμβεύσας, ἔτι μᾶλλον ἐνεφύετο τῇ φιλίᾳ τοῦ Κάτωνος, ἔχων ἔξομα καὶ πρόβλημα μέγα πρὸς τὴν Πομπηΐου δύναμιν.

XXX. Πομπηΐος δὲ μέγας ἀπὸ τῆς στρατείας ἐπανιών, καὶ τῇ λαμπρότητι καὶ προθυμίᾳ τῆς ὑποδοχῆς πεποίθως οὐδὲν ἂν δεηθεὶς ἀποτυχεῖν τῶν πολιτῶν, προὔπεμπεν ἀξιῶν τὰς ὑπατικάς ἀρχαιρεσίας ἀναβάλλεσθαι τὴν σύγκλητον, ὡς ἂν αὐτὸς παρὼν Πείσωσι συναρχαιρεσιάσῃ. Τῶν δὲ πλείστων ὑπεκόντων, οὐ τὴν ἀναβολὴν μέγιστον ὁ Κάτων ἡγούμενος, ἀλλὰ τὴν πείραν ἀποκρῦσαι καὶ τὴν ἐλπίδα τοῦ Πομπηΐου βουλόμενος, ἀντεῖπε, καὶ μετέστησε τὴν βουλήν, ὥστ' ἀποψηφίσασθαι. Τοῦτο τὸν Πομπηΐον οὐχ ἡσυχῇ διετάραξε· καὶ νομίζων, οὐ μικρὰ προσπταίσειν τῷ Κάτῳ μὴ φίλῳ γενομένῳ, μετέπεμψε Μουνάτιον, ἑταῖρον αὐτοῦ· καὶ δύο τοῦ Κάτωνος ἀδελφιδᾶς ἐπιγάμους ἔχοντος, ἥτις τὴν μὲν πρεσβυτέραν ἑαυτῷ γυναῖκα, τὴν δὲ νεωτέραν τῷ νίῳ. Τινὲς δὲ φασιν, οὐ τῶν ἀδελφιδῶν, ἀλλὰ τῶν θυγατέρων, τὴν μνηστείαν γενέσθαι. Τοῦ δὲ Μουνατίου ταῦτα πρὸς τὸν Κάτωνα καὶ τὴν γυναῖκα καὶ

ταῖς ἀδελφαῖς φράσαντος, αἱ μὲν ἐπερηγάθησαν τὴν οἰκειότητα, πρὸς τὸ μέγεθος καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀνδρός· ὁ δὲ Κάτων, οὔτ' ἐπισχὼν, οὔτε βουλευσάμενος, ἀλλὰ πληγαῖς εὐθύς εἶπε· „Βάδιζε, Μουνάτιε, βάδιζε, καὶ λέγε πρὸς Πομπηΐον, ὡς Κάτων οὐκ ἔστι διὰ τῆς γυναικωνίτιδος ἀλώσιμος, ἀλλὰ τὴν μὲν εὐνοίαν ἀγαπᾷ, καὶ τὰ δίκαια ποιοῦντι φίλον παρέξει πάσης πιστοτέρην οἰκειότητα, ὅμηρα δ' οὐ προήσεται τῇ Πομπηΐου δόξῃ κατὰ τῆς πατρίδος.“ Ἐπὶ τοῖτοισι ἤχθοντο μὲν αἱ γυναῖκες, ἥτιόντι δ' οἱ φίλοι τοῦ Κάτωνος ὡς ἄγροικον ἄμα καὶ ὑπερήφανον τὴν ἀπόκρισιν. Εἶτα μέντοι πράττων τινὶ τῶν φίλων ὑπατείαν ὁ Πομπηΐος, ἀργύριον εἰς τὰς φυλάς ἔπεμπε, καὶ περιβόητος ὁ δεκασμός ἦν, ἐν κήποις ἐκίνον τῶν χρημάτων ἀριθμουμένα. Εἰπόντος οὖν τοῦ Κάτωνος πρὸς τὰς γυναῖκας, ὅτι τοιούτων ἦν κοινωνεῖν καὶ ἀναπλήρασθαι πραγμάτων ἀνάγκη, Πομπηΐος συναφθέντα δι' οἰκειότητος, ὁμολόγουν ἐκίνοι καλλίον αὐτὸν βεβουλευσάσαι διακρουσάμενον. Εἰ δὲ δεῖ πρὸς τὰ συμβάντα κρίνειν, τοῦ παντὸς ἵσμεν ὁ Κάτων ἁμαρτεῖν τὴν οἰκειότητα μὴ δεξιότατος, ἀλλ' ἰάσας πρὸς Καίσαρα τραπέσθαι, καὶ γῆμαι γάμον, ὃς τὴν Πομπηΐου δύναμιν καὶ Καίσαρος εἰς ταῦτ' ἐσυνεγκῶν, ὀλίγου τὰ μὲν Ῥωμαίων ἀνέθηκε πρᾶγματα, τὴν δὲ πολιτείαν ἀνέειλεν· ὃν οὐδὲν ἂν ἴσως συνήπισεν, εἰ μὴ Κάτων, τὰ μικρὰ τοῦ Πομπηΐου φοβηθεὶς ἁμαρτήματα, τῶν μεγίστων περικεῖθαι δι' αὐτὸν ἐτέφη δύναμιν προσγεγομένην.

XXXI. Ταῦτα μὲν οὖν ἐμελλεν ἔτι. Λευκούλλου δὲ περὶ τῶν ἐν Ἠόντῳ διατάξεων στασιάζωντος πρὸς Πομπηίου, (ἦξιον γὰρ ἰσχύειν ἐκάτερος τὰ ὑφ' αὐτοῦ γενόμενα) καὶ Λευκούλλῳ Κάτωνος ἀδικουμένῳ περιφανῶς προσαμύνοντος, ἐλαττούμενος δὲ Πομπηίῳ, ἐν συγκλήτῳ, καὶ δημαγωγῶν, ἐπὶ νομῇν χώρας ἐκάλει τὸ στρατιωτικόν. Ὡς δὲ ἀνταυθα Κάτων ἐπιστάμενος ἐξέκρουσε τὸν νόμον, οὐκ ἔκλιωδιον τε περιείχито, τοῦ τότε θρασυτάτου τῶν δημαγωγῶν, καὶ Καίσαρα προσήγετο, τρόπον τινα Κάτωνος αὐτοῦ παρασχόντος ἀρχήν. Ὁ γὰρ Καῖσαρ, ἀπὸ τῆς ἐν Ἰβηρίᾳ στρατηγίας ἐπανήκων, ἅμα μὲν ὑπάτειαν ἐβούλετο παραγγέλλειν, ἅμα δ' ἦκει Θρίαμβον. Ἐπεὶ δὲ κατὰ νόμον ἔδει τοὺς μὲν ἀρχὴν μετιόντας παρῆναι, τοὺς δὲ μέλλοντας εἰσελαίνειν Θρίαμβον ἔξω τείχους ὑπομένειν, ἦξιον παρὰ τῆς βουλῆς αὐτῷ δοθῆναι, δι' ἐτέρων αἰτεῖσθαι τὴν ἀρχήν. Βουλομένων δὲ πολλῶν, ἀντίλεγεν ὁ Κάτων· ὥς δ' ἥσθητο χαριζομένους τῷ Καίσαρι, λέγων ὅλην καταναῖλωσι τὴν ἡμίραν, καὶ τὴν βουλὴν οὕτως ἐξέκρουσε. Χαίρειν οὖν ἔσας τὸν Θρίαμβον ὁ Καῖσαρ, εἰσελθὼν εὐθὺς εἶχετο Πομπηίου καὶ τῆς ὑπατείας. Ἀποδειχθεὶς δ' ὑπάτος, τὴν τε Ἰουλίαν ἐνεργύησεν αὐτῷ, καὶ συστάσας ἦδη μετ' ἀλλήλων ἐπὶ τὴν πόλιν, ὁ μὲν εἰσφέρει νόμους τοῖς πένησι κληρουχίαν καὶ νομὴν χώρας διδόντας, ὁ δὲ παρὴν τοῖς νόμοις βοηθῶν. Οἱ δὲ περὶ Λευκούλλον καὶ Κικέρωνα Βήβλοι, τῷ ἐτέρῳ τῶν ὑπάτων συντάξαντες ἐκυτοὺς ἀντίπραττον· μά-

λίαια δὲ Κάτων, ἤδη μὲν ὑφορώμενος τὴν Καίσαρος, καὶ Πομπηίου φιλίαν καὶ σύστασιν ἐπ' οὐδενὶ δικαίῳ γεγενημένην φοβέσθαι δὲ φάσκων οὐ τὴν νόμην τῆς χώρας, ἀλλ' ὅν ἀντὶ ταύτης ἀπαιτήσονται μισθὸν οἱ χαριζόμενοι καὶ δελεάζοντες τὸ πλῆθος.

XXXII. Ως δὲ ταῦτα λέγων τὴν τε βουλὴν ὁμόψηφον εἶχε, καὶ τῶν ἐκτὸς ἀνθρώπων οὐκ ὀλίγας παρίσταντο, δυσχεραίνοντες τὴν ἀιστίαν τοῦ Καίσαρος· ἃ γὰρ οἱ θρασυτάτοι δῆμαρχοι καὶ ὀλιγοφύτατοι πρὸς χάριν ἐπολιτεύοντο τῶν πολλῶν, ταῦτ' ἀπ' ἐξουσίας ὑπατικῆς αἰσχροῦς καὶ ταπεινῶς ὑποδύμενος τὸν δῆμον ἔπραττε· φοβηθέντες οὖν ἐχώσαν διὰ βίας, καὶ πρῶτον μὲν αὐτῷ τῷ Βύβλῳ καταβαίνοντι κοπρίαν ἐπισκευάσθην κόρινος, ἔπειτα τοῖς φάβδουχοις προσπεσόντες αὐτοῦ κατέκλυσαν τὰς φάβδους· τέλος δὲ, καὶ βελῶν φερομένων καὶ πολλῶν συντιρωσκομένων, ἔφυγον ἐξ ἀγορᾶς δρόμῳ μὲν οἱ λοιποὶ πάντες, ἔσχατος δὲ Κάτων ἀπῆρε βίβλην, μεταστρεφόμενος καὶ καταρώμενος τοὺς πολίτας. Οὐ μόνον οὐκ τὴν διανομὴν ἐκύρωσαν, ἀλλὰ καὶ προσψηφίσαντο τὴν σύγκλητον ὁμοῦσαι πᾶσαν, ἢ μὴν ἐπιβιβαιῶσιν τὸν νόμον, καὶ βοηθήσειν, ἂν τις τὴν ἀντία πράττῃ· μεγάλα τάξαις ἐπιτίμια κατὰ τῶν μὴ ὁμοσάντων. Ἐμνυσαν οὖν ἅπαντες ἐξ ἀνάγκης, τὸ Μιτέλλου τοῦ παλαιοῦ πάθος ἐν νῦν λαμβάνοντες, ὅν εἰς κόμον ὁμοιον ὁμοῦσαι μὴ θελήσαντα περιεῖδεν ὁ δῆμος ἐκπιαδῶτα φυχῇ τῆς Ἰταλίας. Διὸ καὶ τῶν Κάτωνος πολλὰ μὲν αἰ γυναῖκες αἰκαλιζόμεναι

καθίσκηνον εἶξαι καὶ ὁμόσαι, πολλὰ δ' οἱ φίλοι καὶ συνήθεις. Ὁ δὲ μάλιστα καὶ συμπείσας καὶ ἀγαγὼν αὐτὸν ἐπὶ τὸν ὄρκον, ἦν Κικέρων δ' ῥήτωρ, παραιτῶν καὶ διδάσκων, ὥς τάχα μὲν οὐδὲ δίκαιόν ἐστι τοῖς ἐγνωσμένοις κοινῇ μόνον οἶεσθαι δεῖν ἀπειθεῖν, ἐν δ' ἀδυνατῶ τῷ μετασιῆσαι τι τῶν γεγονότων ἀπειθεῖν ἑαυτοῦ, παντάπασιν ἀνόητον καὶ μανικόν· ἔσχοντον δὲ κακῶν, εἰ, δι' ἣν ἅπαντα πράττει, πόλιν ἀφείας καὶ προίμενος τοῖς ἐπιβουλεύουσιν, ὥσπερ ἄσμενος ἀπαλλάσσεται τῶν ὑπὲρ αὐτῆς ἀγώνων· καὶ γὰρ, εἰ μὴ Κάτων τῆς Ῥώμης, ἀλλ' ἡ Ῥώμη δεῖται Κάτωνος, δέονται δὲ καὶ οἱ φίλοι πάντες· ὧν αὐτὸν εἶναι πρῶτον δ' Κικέρων ἔλεγεν, ἐπιβουλευόμενον ὑπὸ Κλωδίου διὰ δημοκρατίας ἀντικρυς ἐπ' αὐτὸν βαδίζοντος. Ὑπὸ τούτων φασὶ καὶ τοιούτων τὸν Κάτωνα λόγων καὶ δεήσεων μαλασσόμενον οἶκοι καὶ κατ' ἀγορὰν ἐκβιασθῆναι μόλις, καὶ προσελθεῖν πρὸς τὸν ὄρκον, ἔσχοντον ἁπάντων, πλὴν ἑνὸς Φαωνίου τῶν φίλων καὶ συνήθων.

XXXIII. Ἐπαρθεὶς οὖν ὁ Καῖσαρ ἄλλον εἰσέφερε νόμον, τὴν Καμπανίαν σχεδὸν ὅλην προσκαταμένοντα τοῖς ἀπόροις καὶ πένησιν. Ἀντέλεγε δ' οὐδεὶς, πλὴν τοῦ Κάτωνος. Καὶ τοῦτον ἀπὸ τοῦ βήματος ὁ Καῖσαρ εἶλκεν εἰς δεσμοτήριον, οὐδέν τι μᾶλλον ἐφιέμενον τῆς παρρησίας, ἀλλ' ἐν τῷ βαδίζειν ἅμα περὶ τοῦ νόμου διαλεγόμενον, καὶ παραινούντα παύσασθαι τοιαῦτα πολιτευομένους. Ἐπηκολούθει δ' ἡ βουλὴ μετὰ κατηφείας, καὶ τοῦ δήμου τὸ βέλτιστον,

ἀγανατεῦν σιωπῇ καὶ ἀχθόμενον, ὥστε τὸν Καί-
σαρα μὴ λανθάνειν βαρύνως φέροντας, ἀλλὰ φιλονι-
κῶν καὶ περιμένων ὑπὸ τοῦ Κάτωνος ἐπὶ κλησθαι γινέ-
σθαι καὶ δέξαι, προῆγεν. Ἐπεὶ δ' ἐκείνος ἦν δῆ-
λος οὐδὲ μελλήσων τι ποιῆν, ἤτηθείς ὑπ' αἰσχύνης
καὶ ἀδοξίας ὁ Κάσαρ, αὐτὸς τινα τῶν δημάρχων
ὑφῆκε, πείσας ἐξελεῖσθαι τὸν Κάτωνα. Τοῖς μέντοι
νόμοις ἐκείνοις καὶ ταῖς χάρισι τιθασσένυσαντες τὸν
ὄχλον, ἐψηφίσαντο Κάσαρι μὲν Ἰλλυριῶν καὶ Γα-
λατίας ἀρχὴν ἀπάσης, καὶ τέσσαρα τάγματα στρα-
τιῆς εἰς πινταπλίαν, προλέγοντος Κάτωνος, ὥς εἰς
ἀκρόπολιν τὸν τύραννον αὐτοὶ ταῖς ἐαυτῶν ψήφοις
ιδρύουσιν. Πόπλιον δὲ Κλώδιον ἐκ πατρικίων εἰς
δημοτικούς παρανόμως μεταστήσαντες, ἀπέδειξαν δῆ-
μαρχον, ἐπὶ μισθῷ τῇ Κικέρωνος ἐξελάσει πάντα
πρὸς χάριν ἐκείνοις πολιτευόμενον· ὑπάτους δὲ Πεί-
σαννὰ τε Καλπούρνιον, ὃς ἦν πατὴρ τῆς Καίσαρος
γυναικὸς, καὶ Γαβίνιον Αὐλον, ἐκ τῶν Πομπηίου
κόλων ἀνδραπον, ὡς φασιν οἱ τὸν τρόπον αὐτοῦ
καὶ τὸν βίον εἰδότες.

XXXIV. Ἀλλὰ καίπερ οὕτως τὰ πράγματα κατε-
λειμφότες ἐγκρατῶς, καὶ τὸ μὲν χάριτι τῆς πόλεως,
τὸ δὲ φόβῳ μέρος ὑφ' ἐαυτοὺς ἔχοντες, ὅμως ἐφο-
βούντο τὸν Κάτωνα. Καὶ γὰρ ἐν οἷς περιῆσαν αὐτοῦ,
τό γε χαλεπῶς καὶ μετὰ πόνων καὶ μὴ χωρὶς αἰσχύ-
νης, ἀλλ' ἐλεγχόμενους; βιάζεσθαι μόλις, ἀνταρδὸν
ἦν καὶ πρόσαντες. Ὁ δὲ Κλώδιος οὐδὲ Κικέρωνα κα-
ταλύσειν ἤλπιζε Κάτωνος παρόντος· ἀλλὰ τοῦτο δια-

καθ' ἰκτένον εἶξαι καὶ ὁμόσαι, πολλὰ δ' οἱ φίλοι καὶ
 συνήθεις. Ὁ δὲ μάλιστα καὶ συμπείσας καὶ ἀγαγὼν
 αὐτὸν ἐπὶ τὸν ὄρκον, ἦν Κικέρων ὁ ῥήτωρ, παραι-
 νῶν καὶ διδάσκων, ὥς τάχα μὲν οὐδὲ δικαίον ἐστὶ
 τοῖς ἔγνωσμένοις κοινῇ μόνον οἶεσθαι δεῖν ἀπειθεῖν,
 ἐν δ' ἀδυνάτῳ τῷ μετασιῆσαι τι τῶν γεγονότων ἀφει-
 δεῖν ἑαυτοῦ, παντάπασιν ἀνόητον καὶ μανικόν· ἔσχα-
 τον δὲ κακῶν, εἰ, δι' ἣν ἅπαντα πράττει, πόλιν ἀφίς
 καὶ προίμενος τοῖς ἐπιβουλευουσιν, ὥσπερ ἄσμενος
 ἀπαλλάσσεται τῶν ὑπὲρ αὐτῆς ἀγώνων· καὶ γὰρ, εἰ
 μὴ Κάτων τῆς Ῥώμης, ἀλλ' ἡ Ῥώμη δεῖται Κάτωνος,
 δέονται δὲ καὶ οἱ φίλοι πάντες· ὧν αὐτὸν εἶναι πρῶ-
 τον ὁ Κικέρων ἔλεγεν, ἐπιβουλευόμενον ὑπὸ Κλω-
 δίου διὰ δημοarchίας ἀντικρυς ἐπ' αὐτὸν βαδίζοντες.
 Τῶν τούτων φασὶ καὶ τοιούτων τὸν Κάτωνα λόγων καὶ
 δεήσεων μαλασσόμενον οἶκοι καὶ κατ' ἀγορὰν ἐκβια-
 σθῆναι μόλις, καὶ προσελθεῖν πρὸς τὸν ὄρκον, ἔσχα-
 τον ἁπάντων, πλὴν ἐνὸς Φαωνίου τῶν φίλων καὶ συν-
 ῆθων.

XXXIII. Ἐπαρθεὶς οὖν ὁ Καῖσαρ ἄλλον εἰσέφε-
 ρε νόμον, τὴν Καμπανίαν σχεδὸν ὅλην προσκατανέ-
 μοντα τοῖς ἀπόροις καὶ πένησιν. Ἀντίλεγε δ' οὐδεὶς,
 πλὴν τοῦ Κάτωνος. Καὶ τοῦτον ἀπὸ τοῦ βήματος ὁ
 Καῖσαρ εἶλκεν εἰς δεσμοστήριον, οὐδέν τι μᾶλλον
 ἐφειόμενον τῆς παρρησίας, ἀλλ' ἐν τῷ βαδίζειν ἄμα
 περὶ τοῦ νόμου διαλεγόμενον, καὶ παραινούντα παύ-
 σασθαι τοιαῦτα πολιτευομένους. Ἐπηκολούθει δ' ἡ
 βουλή μετὰ κατηφείας, καὶ τοῦ δήμου τὸ βέλτιστον,

ἀφανιστοῦν σιωπῇ καὶ ἀχθόμενον, ὥστε τὸν Καίσαρα μὴ λανθάνειν βαρύνως φέροντας, ἀλλὰ φιλονεικῶν καὶ περιμένων ὑπὸ τοῦ Κάτωνος ἐπικλήσιν γενέσθαι καὶ δέξαι, προῆγεν. Ἐπεὶ δ' ἐκείνος ἦν δῆλος οὐδὲ μελλήσων τι ποιεῖν, ἤτηθείς ὑπ' αἰσχύνης καὶ ἀδοξίας ὁ Καῖσαρ, αὐτὸς τινα τῶν δημάρχων ὑφῆκε, πείσας ἐξελεῖσθαι τὸν Κάτωνα. Τοῖς μέντοι νόμοις ἐκείνοις καὶ ταῖς χάρισι τιθασσεύσαντες τὸν ὄχλον, ἐψηφίσαντο Καίσαρι μὲν Ἰλλυριῶν καὶ Γαλατίας ἀρχὴν ἀπάσης, καὶ τέσσαρα τάγματα στρατιᾶς εἰς πενταπλίαν, προλέγοντος Κάτωνος, ὥς εἰς ἀκρόπολιν τὸν τύραννον αὐτοὶ ταῖς ἐκνιῶν ψήφοις ἰδρύνουσιν. Πόπλιον δὲ Κλώδιον ἐκ πατρικίων εἰς δημοτικὸν παρανόμως μεταστήσαντες, ἀπέδειξαν δῆμαρχον, ἐπὶ μισθῷ τῇ Κικέρωνος ἐξέλασσε πάντα πρὸς χάριν ἐκείνοις πολιτευόμενον· ὑπάτους δὲ Πείσωνα τε Καλπούρνιον, ὃς ἦν πατὴρ τῆς Καίσαρος γυναικὸς, καὶ Γαβίνιον Αὐλον, ἐκ τῶν Πομπηίου κόλτων ἄνθρωπον, ὥς φασιν οἱ τὸν τρόπον αὐτοῦ καὶ τὸν βίον εἰδότες.

XXXIV. Ἀλλὰ καίπερ οὕτως τὰ πράγματα κατεληφότες ἐγκρατῶς, καὶ τὸ μὲν χάριτι τῆς πόλεως, τὸ δὲ φόβῳ μέρος ὑφ' ἐαυτοὺς ἔχοντες, ὅμως ἐφοβούντο τὸν Κάτωνα. Καὶ γὰρ ἐν οἷς περιῆσαν αὐτοῦ, τό γε χαλεπῶς καὶ μετὰ πόγων καὶ μὴ χωρὶς αἰσχύνης, ἀλλ' ἐλεγχομένους; βιάζισθαι μόλις, ἀνταρδὸν ἦν καὶ πρόσαντες. Ὁ δὲ Κλώδιος οὐδὲ Κικέρωνα καταλύσαι ἤλπιζε Κάτωνος παρόντος· ἀλλὰ τοῦτο δια-

μηχανώμενος πρῶτον, ὥς εἰς ἀρχὴν κατέστη, μετεπέμψατο Κάτωνα, καὶ λόγους αὐτῷ προσήνεγκεν, ὡς πάντων ἐκείνον ἡγούμενος ἄνδρα Ῥωμαίων καθαρῶτατον, ἔργῳ διδόναι πίστιν ἔτοιμός ἐστι· πολλῶν γὰρ αἰτουμένων τὴν ἐπὶ Κύπρον καὶ Πτολεμαῖον ἀρχὴν, καὶ δεομένων ἀποσταλῆναι, μόνον ἄξιον ἐκείνον ἡγίσσθαι καὶ διδόναι τὴν χάριν ἡλίας. Ἀνακραγόντος δὲ τοῦ Κάτωνος, ὡς ἐνέδρα τὸ πρῶγμα καὶ προπηλακισμός, οὐ χάρις ἐστίν, ὑπερηφάνως ὁ Κλωδῖος καὶ ὁ Λιγύρος· „Οὐκοῦν, εἶπεν, εἰ μὴ χάριν ἔχεις, ἀνιώμενος πλεῖσθαι·“ καὶ προσελθὼν εὐθύς εἰς τὸν δῆμον, ἐκύρυσσε νόμῳ τὴν ἔκτεμψιν τοῦ Κάτωνος. Ἐξιδόντι δ' οὐ θαῦν, οὐ στρατιώτην, οὐχ ὑπηρέτην ἶδον, πλὴν ἧ δὴ οὐ γραμματεῖς μόνον, ὧν ὁ μὲν κλέπτης καὶ πεμπόνηρος, ἄλλος δὲ Κλωδίου πελάτης. Ὡς δὲ μικρὸν ἔργον αὐτῷ Κύπρον καὶ Πτολεμαῖον ἀναθεῖς, ἔτι καὶ Βυζαντίον φυγάδας κατὰγειν προσέταξε, βουλόμενος ὅτι πλεῖστον χρόνον ἐκποδῶν ἄρχοντας αὐτοῦ γαστρίσθαι τὸν Κάτωνα.

XXXV. Τοιαύτη δὲ καταληφθεὶς ἀνάγκη, Κικέρωνι μὲν ἐλευνομένῳ παρήνισεν μὴ στασιάζειν, μηδ' εἰς ὄπλα καὶ φόβους τὴν πόλιν ἐμβαλεῖν, ἀλλ' ὑπεκταίναντα τῷ καιρῷ πάλιν γενέσθαι σωτῆρα τῆς πατρίδος. Κανίδιον δὲ τινὰ τῶν φίλων προπέμψας εἰς Κύπρον, ἔπειθε τὸν Πτολεμαῖον ἀντὶ μάχης εἶκεν, ὥς οὔτε χρημάτων, οὔτε τιμῆς ἐνδεὲς βιωσόμενον· ἔρωσάνην γὰρ αὐτῷ τῆς ἐν Πάφῳ θεοῦ δόσσειν τὸν δῆμον. Αὐτὸς δὲ διέτριβεν ἐν Ῥόδῳ, παρασκευαζόμενος.

μισος, ἔμα καὶ τὰς ἀποκρίσεις ἀναμένων. Ἐν δὲ τού-
 τῳ Πτολεμαῖος, ὁ Αἰγύπτου βασιλεὺς, ὑπ' ὀργῆς
 τινος καὶ διαφορᾶς πρὸς τοὺς πολίτας, ἀπολαλοῦντος
 μὲν Ἀλεξάνδρειαν, εἰς δὲ Ῥώμην πλέων, ὡς Πομπη-
 κίου καὶ Καίσαρος αὐτοῖς αὐτὸν μετὰ δυνάμεως κα-
 ταΐξοντων, ἐντυχὼν τῷ Κάτωνι βουλευθείς, προσέ-
 παρψεν ἐλπίζων ἐκείνον ὡς αὐτὸν ᾔδειν. Ὁ δὲ Κάτων
 ἐκώχων μὲν ὡς τότε περὶ κοιλίας καθάραται, ἦκειν
 δὲ πρὸν Πτολεμαῖον, εἰ βούλοιοτο, κλιθεὺς πρὸς αὐ-
 τόν· ὡς δ' ἤλθιν, οὐτ' ἀπατήσας, οὐτε ὑπεξανα-
 σταίς, ἀλλ' ὡς ἕνα τῶν ἐπιτυχόντων ἀσπασάμενος,
 καὶ καθίσαι κλιθεὺς· πρῶτον αὐτὸν τοῦτο διετί-
 ραξε, θαυμάζοντα, πρὸς τὸ δημοτικὸν καὶ λιτὸν αὐ-
 τοῦ τῆς κατασκευῆς, τὴν ὑπεροφίαν καὶ βαρύντην
 τοῦ ἥθους. Ἐπὶ δὲ καὶ διαλέγεσθαι περὶ τῶν καθ'
 αὐτὸν ἀρξάμενος, ἠκροάσατο λόγων νοῦν πολὺν ἔχόν-
 των καὶ παρρησίαν, ἐπιτιμῶντος αὐτῷ τοῦ Κάτω-
 νος, καὶ διδάσκοντος, ὅσην εὐδαιμονίαν ἀπολιπὼν
 ὅσας ἑαυτὸν υποτίθησι λατρείαις καὶ πόνοις, καὶ
 δωροδοκίαις, καὶ πλεονεξίαις τῶν ἐν Ῥώμῃ δυνατῶν,
 οὓς μόλις ἐξαργυρισθεῖσαν ἐμπλήσειν Αἰγύπτου· συμ-
 βουλεύοντος δὲ πλεῖν ὀπίσω, καὶ διαλλάττεσθαι τοῖς
 πολίταις, αὐτοῦ δὲ καὶ συμπλεῖν καὶ συνδιαλλάτ-
 τειν ἐταίμως ἔχοντος, οἷον ἐκ μανίας τινός, ἢ παρφα-
 κοπῆς, ὑπὸ τῶν λόγων ἔμψρων καθιστάμενος, κα-
 τατοῶν τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν σύνεσιν τοῦ ἀνδρός,
 ὥρμησι μὲν χρῆσθαι τοῖς ἐκείνου λογισμοῖς· ἀνα-
 τραπτίς δ' ὑπὸ τῶν φίλων αὐτοῖς, ἔμα τῇ πρῶτον

ἐν Ῥώμῃ γενέσθαι, καὶ θύραις ἐνὸς ἄρχοντος προσ-
ελθὼν, ἔστιναι τὴν αὐτοῦ κακοβουλίαν, ὥς οὐκ ἄν-
δρὸς ἀγαθοῦ λόγον, θεοῦ δὲ μαντείας καταφραγή-
σας.

XXXVI. Ὁ δ' ἐν Κύπρῳ Πτολεμαῖος εὐτυχία τινὶ
τοῦ Κάτωνος ἰαντὸν φαρμάκοις ἀπάττειν. Πολλῶν
δὲ χρῆμάτων ἀπολελειφθαι λεγόμενων, αὐτὸς μὲν
ἔγνω πλεῖν εἰς Βυζαντίους, πρὸς δὲ τὴν Κύπρον ἐξ-
πεμψε τὸν ἀδελφιδοῦν, Βροῦτον, οὐ πάνυ τι πιστεύων
τῇ Κατιδίῳ. Τοὺς δὲ φυγάδας διαλλάξας, καὶ κα-
παλιπὼν ἐν δημοσίᾳ τὸ Βυζάντιον, οὕτως εἰς Κύπρον
ἔπλευσεν. Αὐτῆς δὲ πολλῆς καὶ βασιλικῆς ἐν ἐκπώ-
μασι καὶ τραπέζαις καὶ λίθοις καὶ πορφύραις κατα-
σκευῆς, ἣν ἴδρι προαθεῖσαν εξαργυρισθῆναι, πάντα
βουλόμενος ἐξακριβοῦν, καὶ πάντα κατατρίβειν εἰς
ἄκραν τιμὴν, καὶ πᾶσιν αὐτὸς παρῆναι, καὶ προσ-
άγειν τὸν ἑαυτοῦ ἐκλογισμὸν, οὐδὲ τοῖς ἔθισι τῆς
ἀγορᾶς ἐπίστανεν, ἀλλ' ὑπονοῶν δημοῦ πάντας, ὑπη-
ρέτας, κήρυκας, ὠνητάς, φίλους, τέλος αὐτὸς ἰδίᾳ
τοῖς ὠνούμενοις διαλεγόμενος καὶ προβιβάων, ἔκα-
στον οὕτω τοῦ πλείστου τῶν ἀγορασμάτων ἐπώλει.
Διὰ τοῖς τ' ἄλλοις φίλοις ὥς ἀπιστῶν προσέκρουσε,
καὶ τὸν συνηθέστατον ἀπάντων, Μουνάτιον, εἰς ὄρ-
γην ὀλίγου δεῖν ἀνήκεστον γενομένην ἐνέβαλεν· ὥστε
καὶ Καίσαρι, γράφοντι λόγον κατὰ τοῦ Κάτωνος,
πικροτάτην τοῦτο τὸ μέρος τῆς κατηγορίας διατριβὴν
παροσχέιν.

XXXVII. Ὁ μὲντοι Μουνάτιος οὐκ ἀπιστία τοῦ

Κάτωνος, ἀλλ' ἐκείνου μὲν ὀλιγοῖα πρὸς αὐτόν, αὐτοῦ δὲ τινι ζηλατυπίᾳ πρὸς τὸν Κανίδιον, ἰσχυρῶς γενέσθαι τὴν ὀργήν. Καὶ γὰρ αὐτὸς σύγγραμμα περὶ Κάτωνος ἐξέδωκεν, ἧς μάλιστα Θρασίας ἐπηκολούθησε. Λέγει δ' ὕστερος μὲν εἰς Κύπρον ἀφικέσθαι, καὶ λαβεῖν παρημελημένην ξυλίαν· ἐλθὼν δ' ἐπὶ θύρας, ἀπωσθῆναι, σπινωρομένου τι τοῦ Κάτωνος οἴκοι σὺν τῇ Κανιδίᾳ· μεμφόμενος δὲ μετρίως, οὐ μετρίως τυχεῖν ἀποκρίσεως, ὅτι κινδυνεύει τὸ λίαν φιλεῖν (ὥς φησι Θεόφραστος) αἴτιον τοῦ μισεῖν γίνεσθαι πολλάκις. „Ἐπεὶ καὶ σὺ, φάναι, τῷ μάλιστα φιλεῖν, ἦτιον οἶδμενος, ἢ προσήκει, τιμᾶσθαι, χαλεπαίνεις. Κανιδίᾳ δὲ καὶ δι' ἐμπειρίαν χρῶμαι καὶ διὰ πίστιν ἑτέρων μᾶλλον, ἐξ ἀρχῆς μὲν ἀφιγμένῳ, καθαρῶ δὲ φαινομένῳ.“ Ταῦτα μέντοι μόνον αὐτῷ μόνῳ διαλεχθέντα τὸν Κάωνα πρὸς τὸν Κανίδιον ἐξηγεῖται. Αἰσθόμενος οὖν αὐτός, οὔτ' ἐπὶ δεῖπνον ἔτι φοιτᾷ, οὔτε σύμβουλος ὑπακούειν καλούμενος. Ἀπειλοῦντος δὲ τοῦ Κάτωνος, ὥσπερ εἰώδασι τῶν ἀπειθούντων, ἐγκυρὰ λήψουσιν, μηδὲν φροντίδας ἐκπλεῦσαι, καὶ πολὺν χρόνον ἐν ὀργῇ διατελεῖν· εἰς τῆς Μαρκίας (ἔτι γὰρ συνῶκει τῇ Κάωνι) διαλεχθείσης, τυχὼν μὲν ὑπὸ Βάρκα κεκλημένους ἐπὶ δεῖπνον· εἰσελθόντα δ' ὕστερον τὸν Κάωνα, τῶν ἄλλων κατακειμένων, ἐρωτῇ, ὅπου κατακλιθεῖη. Τοῦ δὲ Βάρκα κελεύσαντος, ὅπου βούλεται, περιβλεψάμενον εἰπεῖν, ὅτι παρὰ Μονυτίων· καὶ περιελθόντα πλησίον αὐτοῦ κατακλιθεῖν.

ναι, πλέον δὲ μηδὲν φιλοφρονήσασθαι παρὰ τὸ δεῖπνον. Ἀλλὰ πάλιν τῆς Μαρκίας διομένης, τὸν μὲν Κάτωνα γράψαι πρὸς αὐτόν, ὥς ἐντυχεῖν τι βουλόμενον, αὐτὸν δ' ἦμιν ἔωθεν εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ ὑπὸ τῆς Μαρκίας κατασχεθῆναι, μέχρι πάντας ἀπηλλάγησαν· οὕτω δ' εἰσελθόντα τὸν Κάτωνα, καὶ περιβαλόντα ταῖς χεῖρας ἀμφοτέρωθεν, ἀσπάζεσθαι καὶ φιλοφρονεῖσθαι. Ταῦτα μὲν οὐχ ἦττον οἰόμενοι τῶν ὑπαίθρων καὶ μεγάλων πράξεων πρὸς ἑνδείξιν ἡθους καὶ κατανόησιν ἔχειν τινὴ σαφήνειαν, ἐπὶ πλέον διήλθομεν.

XXXVIII. Τῷ δὲ Κάτῳ συνήχθη μὲν ἀργυρίου τάλαντα μικρὸν ἑπτακισχιλίων ἀποδέσσει· διδῶς δὲ τοῦ πλοῦ τὸ μῆκος, ἀγγεῖα πολλὰ κατασκευάσας, ὧν ἕκαστον ἐχώρει δύο τάλαντα καὶ δραχμαῖς πεντακοσίας, καλῶδιον ἕκαστον μικρὸν προσήρτησαν, οὗ τῇ ἀρχῇ προσείχετο φελλὸς εὐμεγέθης, ὅπως, εἰ ῥαγίῃ τὸ πλοῖον, ἔχων διὰ βυθοῦ τὸ ἄρτημα σημαίκοι τὸν τόπον. Τὰ μὲν οὖν χρήματα, πλὴν ὀλίγων τινῶν, ἀσφαλῶς διακομίσθη· λόγους δὲ πάντων, ὧν διήκησε, γεγραμμένους ἐπιμελῶς ἔχων· ἐν δυοῖ βιβλίοις, οὐδέτερον ἔσωσεν, ἀλλὰ τὸ μὲν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ κομίσαν, ὄνομα Φιλάργυρος, ἐν Καρχεῶν ἀναχθεῖς, ἀνετράπη καὶ συνεπώλεσε τοῖς φορτίοις· τὸ δ' αὐτὸς ἔχει Κερκύρας φυλάξας, ἐν ἀγορᾷ κατεσκήνωσε· τῶν δὲ ναυτῶν διὰ τὸ ῥιγοῦν περὶ πολλὰ καϊόντων τῆς νυκτός, ἤφθησαν αἱ σκηναί, καὶ τὸ βιβλίον ἠφανίσθη. Τοὺς μὲν οὖν ἐχθροὺς

καὶ συκοφάντας ἐπιστομῆν ἡμελλόν οἱ βασιλικοὶ
διοικηταὶ παρόντες· ἄλλως δὲ τοῦ Κάτωνι τὸ πρᾶγ-
μα δηγμὸν ἤνευκεν. Οὐ γὰρ εἰς πίστιν ὑπὲρ αὐτοῦ
τοὺς λόγους, ἀλλὰ παράδειγμα τοῖς ἄλλοις ἀκρι-
βείας ἐξενεγκῆν φιλοτιμώμενος ἐν μνήσῃ.

XXXIX. Περαιωθεὶς δὲ ταῖς ναυσὶν οὐκ ἔλαθε
τοὺς Ῥωμαίους, ἀλλὰ πάντες μὲν ἄρχοντες καὶ ἱε-
ρεῖς, πᾶσα δ' ἡ βουλὴ, πολὺ δὲ τοῦ δήμου μέρος
ἀπήντων πρὸς τὸν ποταμόν· ὥστε τὰς ὄχθας ἀμφο-
τέρας ἀποκεκρῦφθαι, καὶ θριάμβου μῆδὲν ὄψει καὶ
φιλοτιμίᾳ λείπεσθαι τὸν ἀνάπλου αὐτοῦ. Καίτοι
σκαῖδόν ἐνίοις τότε ἰφαίνετο καὶ αὐθαδές, διτι, τῶν
ὑπάτων καὶ τῶν στρατηγῶν παρόντων, οὐτ' ἀπέβη
πρὸς αὐτούς, οὐτ' ἐπέσχε τὸν πλοῦν, ἀλλὰ ῥοθίῳ
τὴν ὄχθην παρεξελάνον ἐπὶ νεῶς ἐξήρους βασιλι-
κῆς, οὐκ ἀνῆκε πρόδερρον, ἢ καθορμίσαι τὸν σιθ-
λον εἰς τὸ νεώριον. Οὐ μὲν ἀλλὰ τῶν χρημάτων πα-
ρακομιζομένων δι' ἀγορᾶς, ὃ τε δῆμος ἐθαύμαζε τὸ
πλήθος, ἢ τε βουλὴ συναχθεῖσα μετὰ τῶν πριπόν-
των ἐπαίνων ἐψηφίσαστο τῷ Κάτωνι στρατηγίαν ἐξαί-
ρετον δοθῆναι, καὶ τὰς θεάς αὐτὸν ἐν ἐοδῇ πε-
ριπορφύρῳ θεάσασθαι. Ταῦτα μὲν οὖν ὁ Κάτων
παρητήσατο· Νικίαν δὲ, τὸν οἰκονόμον τῶν βασι-
λικῶν, ἐλεύθερον ἐπεισε τὴν βουλήν ἀφεῖναι, μαρ-
τυρήσας ἐπιμέλειαν καὶ πίστιν. Ἐπάτενε δὲ Φίλιπ-
πος, ὁ πατήρ τῆς Μαρκίας, καὶ τρόπον τινὰ τὸ
ἄξιωμα τῆς ἀρχῆς καὶ ἡ θύναμις εἰς Κάτωνα περιήλ-
θεν, οὐκ ἐλάττονα τοῦ συνάρχοντος δι' ἀρετὴν, ἢ

δι' οίκειότητά τοῦ Φιλίππου τῷ Κάτωνι τιμὴν προσ-
τιθέντος.

XL. Ἐπεὶ δὲ Κικέρων ἐκ τῆς φυγῆς, ἣν ἔφυγεν
ὑπὸ Κλωδίου, κατελθὼν, καὶ δυνάμενος μέγα, τὰς
δημαρχικὰς δόλτους, ἃς ὁ Κλώδιος ἔθηκεν ἀναγρά-
ψας εἰς τὸ Καπιτώλιον, ἀπίσπασε βίβλιν καὶ καθέλει,
τοῦ Κλωδίου μὴ παρόντος· ἐπὶ τούτοις δὲ βουλῆς
ἀθροισθείσης, καὶ τοῦ Κλωδίου κατηγοροῦντος,
ἔλεγε, παρανόμως τῷ Κλωδίῳ τῆς δημαρχίας γενο-
μένης, ἀτελῇ καὶ ἄκυρα δεῖν εἶναι τὰ τότε πραχθέν-
τα καὶ γραφέντα, προσέειπεν ὁ Κάτων αὐτῷ λί-
γοντι, καὶ τέλος ἀναστὰς ἔρη, τῆς μὲν Κλωδίου
πολιτείας μηδὲν ὕγιες, μηδὲ χρηστὸν ὅλως νομίζειν·
εἰ δ' ἀναιρεῖ τις, ὅσα δημαρχῶν ἔπραξεν, ἀναιρεῖ-
σθαι πᾶσαν αὐτοῦ τὴν περὶ Κῦπρον πραγματείαν, καὶ
μὴ γεγονέναι τὴν ἀποστολὴν νόμιμον, ἄρχοντας παρα-
νόμου ψηφισαμένου. Παρανόμως μὲν αὖτ' ἀρχον-
τὸν αἶρεθῆναι τὸν Κλώδιον, ἐκ πατρικίων μεταστάσια,
νόμου διδόντος, εἰς δημοτικὸν οἶκον· εἰ δὲ μοχθηρὸς,
ὥσπερ ἄλλοι, γέγονεν ἄρχων, αὐτὸν εὐθύνας τὸν
ἐδικήσαντα, μὴ λύειν τὴν συναδικηθεῖσαν ἀρχὴν
εἶναι προσήκον. Ἐκ τούτου δι' ὀργῆς ὁ Κικέρων
ἔσχε τὸν Κάτωνα, καὶ φίλος χρώμενος ἐπαύσατο
χρόνον πολὺν· εἶτα μέντοι διηλλάγησαν.

XLl. Ἐκ τούτου Πομπηϊὸς καὶ Κράσσος ὑπερ-
βάλλοντι τὰς Ἄλπεις Καίσαρι συγγενόμενοι γνώμην
ἐποίησαντο κοινῇ δευτέραν ὤπατείαν μετεῖναι· καὶ
κατασιάντες εἰς αὐτήν, Καίσαρι μὲν τῆς ἀρχῆς ἄλ-

λον τοσούτον ἐπιψηφίζεσθαι χρόνον, αὐτοῖς δὲ τῶν ἐπαρχιῶν τὰς μεγίστας, καὶ χρήματα καὶ στρατιωτικὰς δυνάμεις. Ὅπερ ἦν ἐπὶ τεμήσει τῆς ἡγεμονίας καὶ καταλῦσαι τῆς πολιτείας συνωμοσία. Πολλῶν δὲ καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν μετεῖναι τὴν ἀρχὴν τότε παρὰσκευαζομένων, τοὺς μὲν ἄλλους ὀφθάντες ἐν ταῖς παραγγέλιαις ἀπέτρεψαν, μόνον δὲ Διόνειον Δομίτιον, Πορκίᾳ συνοικοῦντα, τῇ ἀδελφῇ, Κάτωνι ἐπεισὶ μὴ ἐκστῆναι, μηδ' ὑφίστασθαι τοῦ ἀγῶνος, οὐ περὶ ἀρχῆς ὄντος, ἀλλὰ περὶ τῆς Ῥωμαίων ἐλευθερίας. Καὶ μέντοι καὶ λόγος ἐχώρει διὰ τοῦ σωφρονούντος ἐν τῆς πόλεως μέρους, ὥς οὐ περισπείον, εἰς ταῦτό τῆς Κράσσου καὶ Πομπηίου δυνάμειως συνελθούσης, παντάπασιν ὑπέρογκον καὶ βαρεῖαν τὴν ἀρχὴν γενομένην, ἀλλ' ἀφαιρεῖσθαι αὐτῆς τὸν ἕτερον. Καὶ συνίσταντο πρόφ' τὸν Δομίτιον, παρορμῶντες καὶ παραθαρσύνοντες ἀντιλαμβάνεσθαι πολλοὺς γὰρ αὐτῷ καὶ τῶν σιωπῶντων διὰ δέος ἐν ταῖς ψήφοις ὑπάρξαν. Τοῦτο δὴ δέισαντες οἱ περὶ Πομπηίαν, ὑφείσαν ἐνέδραν τῷ Δομίτιῳ καταβαίνοντι ὄφθριον ὑπὸ λαμπάδων εἰς τὸ πεδίον. Καὶ πρῶτος μὲν ὁ προφαίνων ἐπιστὰς τῷ Δομίτιῳ, πληγὴς καὶ πεσὼν ἀπέθανε· μετὰ δὲ τοῦτον ἤδη καὶ τῶν ἄλλων συνειτρωσκομένων, ἐγένετο φυγὴ, πληὴ Κάτωνος καὶ Δομίτιου. Κατεῖχε γὰρ αὐτὸν ὁ Κάτων, καίπερ αὐτὸς εἰς τὸν βραχίονα τειρωμένος, καὶ παρεκλείετο μένειν, καὶ μὴ προλιπεῖν, ὥς ἐμπνέωσι, τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνα πρὸς τοὺς τυ-

ράννους· οἱ, τίνι τρόπῳ χρήσονται τῇ ἀρχῇ,· θή-
λυσι, διὰ τηλικούτων ἀδικημάτων ἐκ' αὐτῆν βα-
δίζοντες.

XLII. Οὐχ ὑποστάντος δὲ τοῦ Δομιτίου τὰ δει-
νόν, ἀλλ' εἰς τὴν οἰκίαν καταφυγόντος, ἤρεθσαν
μὲν ὑπατοὶ Πομπηῆος καὶ Κράστος· οὐκ ἀπέκαμ-
ε δ' ὁ Κάτων, ὅλλ' αὐτὸς προελθὼν στρατηγίαν με-
τήει, βουλόμενος δρμητήριον ἔχειν τῶν πρὸς ἐκεί-
νους ἀγώνων, καὶ πρὸς ἀρχοντίας ἀντικαθίστασθαι
μὴ ἰδιώτης. Οἱ δὲ καὶ τοῦτο δεικνύοντες, ὥς τῆς
στρατηγίας ἀξιομάχου διὰ Κάτωνα πρὸς τὴν θπα-
τείαν χερησομένης, πρῶτον μὲν ἐξαίφνης, καὶ τῶν
πολλῶν ἀγνοούντων, βουλὴν συναγαγόντες, ἐψηφί-
σαντο τοῦς αἵρεθέντας στρατηγοὺς εὐθὺς ἄρχειν, καὶ
μὴ διαλιπόντας τὸν νόμιμον χρόνον, ἐν ᾧ δίκαιε ταῖς
δεκάσασιν τὸν δῆμον ἦσαν. Ἐπειτα διὰ τοῦ ψηφίσμα-
τος τὸ μηδὲ διδόναι δίκας ἀνυπεύθυνον κατασκευά-
σαντες, ὑπερῆσαν αὐτῶν καὶ φίλους ἐπὶ τὴν στρατη-
γίαν προῆγον, αὐτοὶ μὲν δίδοντες ἀργύριον, αὐτοὶ
δὲ ταῖς ψήφοις φερομέναις ἐφιστῶτες. Ὡς δὲ καὶ
τούτων ἡ Κάτωνος ἀρετὴ καὶ δόξα περιῆν, ὑπ' αἰ-
δοῦς τῶν πολλῶν ἐν δεινῇ πολλῷ τιθεμένων ἀποδύ-
οθαι Κάτωνα ταῖς ψήφοις, ὃν καλῶς εἶχε προῖα-
σθαι τῇ πόλει στρατηγόν, ἣ τέ πρώτη κληθεῖσα
τῶν φυλῶν ἐκείνον ἀπέδειξεν, ἐξαίφνης ὁ Πομπηῆος,
βροντῆς ἀκηκοέναι ψευδόμενος, αἰσχίστα ἔλυσε τὴν
ἐκκλησίαν, εἰθισμένων ἀφοσιοῦσθαι τὰ τοιαῦτα,
καὶ μηδὲν ἐπικυροῦν, διόσημείας γενομένης. Ἀδ-

Οἱ δὲ πολλοὶ χρησάμενοι τῷ δικαστῇ, τοὺς βαλίσ-
τους ὄσαντες ἐκ τοῦ παδίου, βίᾳ διαπράξαντο Βα-
τίσιον ἀνὰ Κάϊωνος αἵρεθῆναι στρατηγόν. Ἐνθα
δὲ λέγεται, τοὺς μὲν οὕτω παρανόμως καὶ ἀδίκως
θεμένους τὴν ψῆφον εὐθύς ὥσπερ ἀποδράντας οἰ-
χισθαι· τοῖς δ' ἄλλοις συνισταμένοις καὶ ἀγανακτοῦ-
σι δημάρχου κινῶς αὐτόθι παρσυχόντος ἐκκλησίαν,
καταστάσιν τὸν Κάϊωνα, ἅπαντα μὲν, ὥσπερ ἐν
Θιῶν ἐπλήκοντο, τὰ μάλιστα τῇ πόλει προσιπῆν,
καφορμηθῆναι δὲ τοὺς πολίτας ἐπὶ Πομπήϊον καὶ Κράσ-
σον, ὡς τοιαῦτα συνιδέστας αὐτοῖς, καὶ τοιαύτης
ἐπιτομίους πολιτείας, δι' ἣν ἔδεικτο Κάϊωνα, μὴ
στρατηγὸς αὐτῶν περιγένηται. Τέλος δ' ἀπιδόντα
εἰς τὴν οἰκίαν προὔπεμψε πλεῖθος τοσούτων, ὅσων
οὐδὲ σύμπαντες ἅμα ταῦς ἀποδιδιγμένους στρατη-
γοὺς.

XLIII. Γαίον δὲ Τρεβανίου γράψαντος νόμον
ὑπὲρ νομῆς ἐπαρχῶν τοῖς ὑπάτοις, ὥστε τὸν μὲν
Ἰβηρίαν ἔχειν καὶ Αἰθύνῃ ὑπ' αὐτῷ, τὸν δὲ Συ-
ρίαν καὶ Αἴγυπτον, οἷς βούλονται πολεμῆν καὶ να-
ταστρέφεισθαι, ναυτικαῖς καὶ πεδικαῖς δυνάμεισι
ἐπιδόντας, οἱ μὲν ἄλλοι τὴν ἀντίπρασιν καὶ κῆλυσιν
ἀπεργασάμενοι, ἐξέλιπον καὶ τὸ ἀντιπῆν. Κάτωνι δ'
ἀναβάντι πρὸ τῆς ψηφοφορίας ἐπὶ τὸ βῆμα, καὶ
βουλομένην λέγειν, μόλις ὥρῃν θυεῖν λόγον ἰδωκαν.
Ὡς δὲ πολλὰ λέγων καὶ διδάσκων καὶ προειρηπίζων
κατανάλωσι τὸν χρόνον, οὐκ ἔτι λέγειν αὐτὸν εἶεν,
ἀλλ' ἐπεμένοντα κατέπαυσεν ὑπηρέτης προσελθὼν.

Ὡς δὲ καὶ πᾶσιθεν ἱστάμενος ἔβρα, καὶ τοὺς ἀκού-
 οντας καὶ συναγανακτοῦντας εἶχε, πάλιν δ' ὑπηρέτης
 ἐπιλαβόμενος καὶ ἀγαγὼν αὐτὸν, ἔξω τῆς ἀγορᾶς
 κατέστησε. Καὶ οὐκ ἔφθη πρῶτον ἀφεθείς, καὶ
 πάλιν ἀναστρέψας ἦτο πρὸς τὸ βῆμα, μετὰ κραυ-
 γῆς ἐγκλεισόμενος τοῖς πολίταις ἀμύνειν. Πολλὰκις
 δὲ τούτου γενομένου, περιπαθὼν ὁ Τρεβόνιος ἐκέ-
 λευσεν αὐτὸν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἄγεσθαι· καὶ πλῆ-
 θος ἐπηκολούθει, λέγοντος, ἄμα αὖν αὐτῷ βαδί-
 ζον, ἀκροώμενον· ὥστε δίδωσιν τὸν Τρεβόνιον
 ἀφείναι. Καί κεν μὲν οὕτω τὴν ἡμέραν ὁ Κάτων
 κατηνάλωσε· ταῖς δ' ἑφεξῆς, οὓς μὲν διδιδάμενοι
 τῶν πολιτῶν, οὓς δὲ συσκινασάμενοι χάρισι καὶ δω-
 ροδοκίαις, ἔνα δὲ τῶν δημάρχων, Ἀκύλλον, ὅπλοις
 ἐφορῶντες ἐκ τοῦ βουλευτηρίου προελθεῖν, αὐτὸν δὲ
 τὸν Κάτωνα, βροντὴν γεγονέναι βεῶντα, τῆς ἀγο-
 ρᾶς ἐκβαλόντες, οὐκ ὀλίγους δὲ τρώσαντες, ἐνίαν
 δὲ καὶ πεσόντων, βία τὸν νόμον ἐκύρωσαν· ὥστε
 πολλοὺς συστραφέντας ὀργῇ τοῦ Πομπηίου βάλ-
 λειν ἀνδριάντας. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐπελθὼν ὁ Κά-
 των διεκώλυσε· τῷ δὲ Καίσαρι πάλιν νόμου γραφο-
 μένου περὶ τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῶν στρατοπέδων, οὐκ
 ἔτι πρὸς τὸν δῆμον ὁ Κάτων, ἀλλὰ πρὸς αὐτὸν τρα-
 πόμενος Πομπηίου, ἐμαρτύρατο καὶ προὔλεγε, ὥς
 ἐπὶ τὸν αὐτοῦ τράχηλον ἀναλαμβάνων Καίσαρα οὐκ
 μὲν οὐκ οἶδεν, θίαν δ' ἄρχηται βαρύνεσθαι καὶ κρα-
 ταῖσθαι, μήτ' ἀποδέσθαι δυνάμενος, μήτε φέρειν
 ὑπομένων, εἰς τὴν πόλιν ἐμπεσεῖται σὺν αὐτῷ· καὶ

μεινῆσεται τότε τῷ Κάτωνος παραινίσαι, ὥς οὐδὲν ἦτιον ἐν αὐταῖς τὸ Πομπηίου συμφέρον ἐνῆν, ἢ τὸ καλὸν καὶ δίκαιον. Ταῦτα πολλάκις ἀκούων ὁ Πομπηῖος ἡμίλει καὶ παρὲμπιν ἀπιστία τῆς Καίσαρος μεταβολῆς, διὰ πίστιν εὐτυχίας τῆς αὐτοῦ καὶ δυνάμεως.

XLIV. Εἰς δὲ τὸ ἐξῆς ἔτος αἰρεθεὶς ὁ Κάτων στρατηγός, οὐδὲν ἔδοξε προστιθέναι τῇ ἀρχῇ τροσούτον εἰς σιμνότητα καὶ μέγεθος ἄρχων καλῶς, ὅσον ἀφαιρεῖν καὶ καταισχύνειν ἀνυπόδητος καὶ ἀχίτων πολλάκις ἐπὶ τὸ βῆμα προερχόμενος, καὶ θανατικὰς δικὰς ἐπιφανῶν ἀνδρῶν οὕτω βραβεύων. Ἐνιοὶ δὲ φασὶ καὶ μετ' ἀριστον οἶνον πεπωκότα χρηματίζειν. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐκ ἀληθῶς λέγεται. Διαφθειρόμενου δὲ τοῦ δήμου ταῖς δωροδοκίαις ὑπὸ τῶν φιλαρχούντων, καὶ χρωμένων τῷ δικάζεσθαι, καθάπερ ἐργασίᾳ συνήθει, τῶν πολλῶν, βουλόμενος ἐκδόψαι παντάπασιν τὸ νόσημα τοῦτο τῆς πόλεως, ἔπεισε δόγμα θέσθαι τὴν σύγκλητον, ὅπως οἱ κατασταθέντες ἄρχοντες, εἰ μηδένα κατήγορον ἔχουν, αὐτοὶ παρὶόντες ἐξ ἀνάγκης εἰς ἑορκὸν δικαστήριον εὐθύνας διδῶσιν. Ἐπὶ τούτῳ χαλεπῶς μὲν ἔσχον οἱ μετιόντες ἀρχάς, ἔτι δὲ χαλεπώτερον ὁ μισθαργῶν ὄχλος. Ἐκώθεν οὖν ἐπὶ τὸ βῆμα τοῦ Κάτωνος προσελθόντος, ἀθρόοι προσπίδοντες ἰβάν, ἰβλασφῆμον, ἔβαλλον· ὥστε φεύγειν ἀπὸ τοῦ βήματος ἄπαντας, αὐτὸν δ' ἐκείνον ἐξωσθέντα τῷ πλήθει καὶ παραφερόμενον μόλις ἐπιλαβίσθαι τῶν ἰμβόλων.

Ἐνταῦθα καταστάς, τῷ μὲν ἱσχυρῶς καὶ θαρρόντι
 τῆς ὀφειλῆς εὐθύς ἐκράτησε τοῦ θορύβου, καὶ τὴν
 κραυγὴν ἤπαιυσεν· εἰπὼν δὲ τὰ πρόποντα, καὶ μεθ'
 ἡσυχίας ἀκουσθεῖς, παντάπασιν διέλυσε τὴν ταρα-
 χήν. Ἐπαινούσης δὲ τῆς βουλῆς αὐτόν· „Ἐγὼ δ',
 εἶπεν, ὑμᾶς οὐκ ἐπαινῶ, κινδυνεύοντα στρατηγὸν
 ἐγκαταλιπόντας, καὶ μὴ προσαμύναντας.“ Τῶν δὲ
 μειόντων ἀρχὴν ἕκαστος ἀπόρρ' πάθαι συνείχετο,
 φοβούμενος μὲν αὐτὸς δεκάζειν, φοβούμενος δ', ἐτί-
 ρου τοῦτο πράξαντος, ἐκπεσεῖν τῆς ἀρχῆς. Ἐδοξεν
 οὖν αὐτοῖς, εἰς ταῦτ' συνελθοῦσι, παραβαλίσθαι
 δραχμῶν ἕκαστον ἀργυρίου δέκα δύο ἡμισυ μυριά-
 δας, εἰτα μετιέναι τὴν ἀρχὴν πάντας ὁρθῶς καὶ δι-
 καίως· τὸν δὲ παραβάντα, καὶ χρησάμενον δικα-
 σμῶ, σίερεσθαι τοῦ ἀργυρίου. Ταῦτα ὁμολογήσαν-
 τες, αἰροῦνται φύλακα καὶ βραβευτὴν καὶ μάρτυρα
 τὸν Κάτωνα, καὶ χρήματα φέροντες ἐκείνῳ προσε-
 τίθεντο· καὶ τὰς συνθήκας ἐγράψαντο πρὸς ἐκεῖνον,
 ἀντὶ τῶν χρημάτων ἐγγυητὰς λαβόντα, τὰ δὲ χρή-
 ματα μὴ δεξάμενον. Ὡς δ' ἦκεν ἡ κυρία τῆς ἀπα-
 δειξέως, παραστάς ὁ Κάτων τῷ βραβεύοντι δημόρ-
 χῳ, καὶ παραφυλάξας τὴν ψῆφον, ἕνα τῶν παρα-
 βαλομένων ἀπέφηνε κακουργοῦντα, καὶ προσέταξεν
 ἀποδοῦναι τοῖς ἄλλοις τὸ ἀργύριον. Ἄλλ' ἐκεῖνοι
 μὲν, ἐπαινέσαντες αὐτοῦ τὴν ὁρθότητα καὶ θαυμά-
 σαντες, ἀνείλον τὸ πρόστιμον, ὥς ἱκανὴν δίκην ἔχον-
 τες παρὰ τοῦ ἀδικήσαντος· τοὺς δ' ἄλλους ἐλύπη-
 σεν ὁ Κάτων, καὶ φθόνον ἔσχεν ἀπὸ τρίτων πλε-

στον, ὡς βουλῆς καὶ δικαστηρίου καὶ ἀρχόντων δύ-
ναμιν αὐτῷ περιποιησάμενος. Οὐδεμιᾶς γὰρ ἀρετῆς
δόξα καὶ πίστις ἐπιφθόνους ποιεῖ μᾶλλον, ἢ τῆς
δικαιοσύνης, ὅτι καὶ δύνανται αὐτῇ καὶ πίστις ἐπι-
ταί μάλιστα παρὰ τῶν πολλῶν. Οὐ γὰρ τιμᾶσι
μόνον, ὡς τοὺς ἀνδρείους, οὐδὲ θαυμάζουσιν, ὡς
τοὺς φρονίμους, ἀλλὰ καὶ φιλοῦσι τοὺς δικαίους,
καὶ θαρρόουσιν αὐτοῖς καὶ πιστεύουσιν. Ἐκείνων
δὲ τοὺς μὲν φοβῶνται, τοὺς δ' ἀπιστοῦσι· πρὸς
δὲ τοῦτοις, ἐκείνους μὲν οἶονται φῶσι μᾶλλον, ἢ
τῷ βούλεσθαι, διαφέρειν· ἀνδρείαν καὶ φρόνησιν,
τὴν μὲν δέξυται τινα, τὴν δ' εὐρωσίαν ψυχῆς τι-
θέμενοι· τοῦ δικαίου δ' ὑπόχοντος εὐθὺς τῷ
εἶναι βουλομένῳ, μάλιστα τὴν ἀδικίαν ὡς κακίαν
ἀπροφάσιστον αἰσχύνονται.

XLV. Διὸ καὶ τῷ Κάτωνι πάντες οἱ μεγάλοι
προσεπολέμουν, ὡς ἐλεγχόμενοι. Πομπηΐος δὲ καὶ
κατάλυσιν τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως τὴν ἐκείνου δόξαν
ἡγούμενος, αἰετίνῳς προσέβηκεν αὐτῷ λοιδορησο-
μένους· ὧν καὶ Κλώδιος ἦν ὁ δημαγωγός, αὐτῷ
ὡς Πομπηΐον καταρῶνεις, καὶ καταβῶν τοῦ Κά-
τωνος, ὡς πολλὰ μὲν ἐκ Κύπρου χρήματα νοσφισά-
μενον, Πομπηΐῳ δὲ πολεμοῦντος, ἀπαξίωσαντι γά-
μον αὐτοῦ θυγατρὸς. Ὁ δὲ Κάτων εἶπεν, ὅτι
χρήματα μὲν ἐκ Κύπρου τσαῦτα τῇ πόλει συναγά-
γοι, μήτε ἵππον ἔνα, μήτε στρατιωτὴν λαβὼν, ὅσα
Πομπηΐος ἐκ πόλεμῶν τοσούτων καὶ θριάμβων, τὴν
δικουμένην κυκλήσας, οὐκ ἀνήναγκε· κηδεσίην δὲ

μηδέποτε προελεύθαι Πομπήϊον, οὐκ ἀνάξιον ἡγούμενος, ἀλλ' ὁρῶν τὴν ἐν τῇ πολιτείᾳ διαφορὰν. „Αὐτὸς μὲν γάρ, ἔφη, διδομένης μοι μετὰ τὴν στρατηγίαν ἐπαρχίας, ἀπίστην· οὗτος δὲ τὰς μὲν ἔχει λαβὼν, τὰς δὲ δίδωσιν ἑτέροις. Νυνὶ δὲ καὶ τέλος ἑξακισχιλίων δπλιτῶν δύναμιν Καίσαρι κέχρηκεν εἰς Γαλατίαν, ἃ οὐτ' ἐκείνος ἤτησε παρ' ὑμῶν, οὔτε οὗτος ἔδωκε μεθ' ὑμῶν, ἀλλὰ δυνάμεις τηλικαῦται, καὶ ὄπλα, καὶ ἵπποι, χάριτες εἰσὶν ἰδιωτῶν καὶ ἀντιδόσεις. Καλούμενος δ' αὐτοκράτωρ καὶ στρατηγός, ἄλλοις τὰ στρατεύματα καὶ τὰς ἐπαρχίας παραδίδωκεν· αὐτὸς δὲ τῇ πόλει παρακάθηται, στάσεις ἀγωνοθετῶν ἐν ταῖς παραγγέλαις, καὶ θορύβους μηχανώμενος, ἐξ ὧν οὐ λέληθε δι' ἀναρχίας μοναρχίαν ἑαυτῷ μνηστευόμενος.“

XLVI. Οὕτως μὲν ἡμύνατο τὸν Πομπήϊον. Ἦν δὲ Μάρκος Φαώνιος ἐταῖρος αὐτοῦ καὶ ζηλωτής, οἷος ὁ Φαληρεὺς Ἀπολλόδορος ἱστορεῖται περὶ Σωκράτην γενέσθαι τὸν παλαιόν, ἐμπαθῆς καὶ παρακινητὸς πρὸς τὸν λόγον, οὐ σκέδην, οὐδὲ πρῶτος, ἀλλ' ἄκρατον αὐτοῦ καθαψάμενος, ὥς οἱ πάροινοι, καὶ μακικώτερον. Οὗτος ἀγορανομίαν μετιὼν ἡττύτο, συμπαφὼν δ' ὁ Κάτων προσέσχε ταῖς δέλτοις μιᾷ χειρὶ γεγραμμένα· καὶ τὴν κακουργίαν ἐξελέγξας, τότε μὲν ἐπικλήσει δημάρχων ἔλυσε τὴν ἀνάδειξιν· ὕστερον δὲ τοῦ Φαωνίου καταδικαθέντος ἀγορανόμον, καὶ τ' ἄλλα τῆς ἀρχῆς ἐπεμελεῖτο, καὶ τὰς θείας διεῖπεν ἐν τῇ θεάτρῳ, διδούς καὶ τοῖς θυμικαῖς στε-

φάνους μὲν οὐ χρυσοῦς, ἀλλ', ὥσπερ ἐν Ὀλυμπίᾳ, ποτίων· δῶρα δ' ἀντί τῶν πολυτελῶν, τοῖς μὲν Ἑλλήσι τιῦτλα καὶ θρίδανας, καὶ ῥαφανίδας καὶ ἀπίους· τοῖς δὲ Ῥωμαίοις οἶνου κεράμια, καὶ κρέα ὕτια, καὶ σῦκα, καὶ σικύους, καὶ ξύλων ἀγκυλί-
δας· ἅν τὴν εὐτέλειαν οἱ μὲν ἐγέλων, οἱ δ' ἠδοῦντο, τοῦ Κάτωνος τὸ αὐστηρὸν καὶ κατεστυμμένον ὁρῶν-
τες, ἥσυχῃ μεταβάλλον εἰς διαχύσιν. Τίλος δ' ὁ Φαωνίος, εἰς τὸν ὄχλον ἐμβαλὼν ἑαυτὸν, καὶ κα-
θεζόμενος ἐν τοῖς θεαταῖς, ἐκρέτει τὸν Κάτωνα, καὶ διδόναι τοῖς εὐημεροῦσι καὶ τιμῇν ἰβδα, καὶ συμπαρεκάλει τοὺς θεατάς, ὥς ἐκείνῃ τὴν ἐξουσίαν παραδεδικώς. Ἐν δὲ τῇ ἐτέρῃ θεάτρῳ Κουρίων, ὁ Φαωνίου συνάραχον, ἐχερῆγει πολυτελῶς· ἀλλ', ἐκείνον ἀπολιπόντες οἱ ἄνθρωποι, μετέβαινον ἐν-
ταῦθα, καὶ συνέπαιζον προθύμως ὑπακρινομένῳ τῷ Φαωνίῳ τὸν ἰδιώτην, καὶ τῷ Κάτῳ τὸν ἀγωνοθέ-
την. Ἐπράττε δὲ ταῦτα, διασύρων τὸ πρῶγμα, καὶ διδάσκων, ὅτι παίζοντα δεῖ τῇ παιδίᾳ χρῆσθαι, καὶ χάριτι παραπέμπειν ἀντὶ τοῦ μᾶλλον, ἢ παρα-
σκευαῖς καὶ πολυτελείαις, εἰς τὰ μηδενὸς ἄξια φρον-
τίδας μεγάλας καὶ ὑπουδάς κατατιθέμενον.

XLVII. Ἐπεὶ δὲ, Σκιπίωνος καὶ Τραίου καὶ Μίλωνος ὑπακτεῖται μετιχομένων, οὐ μόνον ἐκείνοις τοῖς συντρόφοις ἤδη καὶ συμπολιτενομένοις ἀδική-
μασι, δωροδοκίαις καὶ δεικασμοῖς, ἀλλ' ἄντικρυς δι' ὀπλων καὶ φόνων εἰς ἐμφύλιον πόλεμον ὠθομένους τὸλμῃ καὶ ἀπονοίᾳ, Πομπηϊὸν τινὲς ἠξίουσιν ἐπιστῆ-

ναι ταῖς ἀρχαισιδαίαις· τὸ μὲν πρῶτον ἀντίειπεν ὁ Κάτων, οὐ τοῖς νόμοις ἐν Πομπηίου φάμενος, ἀλλ' ἐκ τῶν νόμων Πομπηίου δεῖν ὑπάρχαι τὴν αὐφάλασκον. Ὡς δὲ, πάλιν χρόνον ἀναρχίας οὔσης, καὶ τριῶν στρατοπέδων τὴν ἀγορὰν ὁσημέραι περιεχόντων, ὀλίγον ἀπέλειπεν ἀντιπάρχεσθαι γεγονέναι τὸ κακόν, ἔγνω τὰ πράγματα πρὸ τῆς ἐσχάτης ἀνάγκης εἰς Πομπηίου ἐκουσίῳ χάριτι τῆς βουλῆς περιστῆσαι, καὶ τῷ μετριωτάτῳ τῶν παφανομημάτων χρησάμενος ἰάματι τῆς τῶν μεγίστων καταστάσεως, τὴν μοναρχίαν ἐπαγαγέσθαι μᾶλλον, ἢ περιιδεῖν τὴν στάσιν εἰς μοναρχίαν τελευτῶσαν. Εἶπεν οὖν ἐν τῇ βουλῇ γυνώμην Βύβλος, ὧν οἰκεῖος Κάτωνος, ὡς χρή μόνον εἰσεσθαι Πομπηίου ὑπατον· ἢ γὰρ ἔδειν καλῶς τὰ πράγματα, ἐκαίνοι καταστήσαντος, ἢ τῷ κρατίστῳ δουλεύσειν τὴν πόλιν. Ἀναστάς δ' ὁ Κάτων, οὐδενός ἄν προουδοκῆσαντος, ἐπήνεσε τὴν γυνώμην, καὶ συνεβούλευε, πῶσαν ἀρχὴν ὡς ἀναρχίας κρείττερα· Πομπηίου δὲ καὶ προουδοκῆν ἄριστα τοῖς παρόνσι χρήσεσθαι πράγμασι, καὶ φυλάξειν διαπιστευθέντα τὴν πόλιν.

XLVIII. Οὕτω δ' ἀποδευχθεὶς ὑπατος ὁ Πομπηίος, ἐδεήθη τοῦ Κάτωνος εἰσελθεῖν πρὸς αὐτὸν εἰς τὸ προάστειον. Ἐλθόντα δὲ δεξάμενος φιλοφρόνως ἀσπασμοῖς καὶ δεξιῶσιν, καὶ χάριν ὁμολογήσας, παρεκάλεε σύμβουλον αὐτῷ καὶ πάροδρον εἶναι τῆς ἀρχῆς. Ὁ δὲ Κάτων ἀπακρίνατο, μήτε τὰ πρῶτα πρὸς ἀπάρχεσθαι εἰπεῖν Πομπηίου, μήτε ταῦτα πρὸς

χάσαν, ἀλλ' ἐπὶ οὐκ ἐφάρκοντι πάντα τῆς πόλεως· ἰδίᾳ
 μὲν οὖν αὐτῷ παρακαλοῦναι σύμβουλος εἶναι, δη-
 μοσίᾳ δέ, καὶ μὴ παρακληῖται, πάντως ἰσθὶν τὸ
 φαινόμενον. Καὶ τῶν ἐπ' ἐκράτει, ὡς εἶπε. Πρῶ-
 τος μὲν γὰρ ἐπὶ τοῖς δεαδουκταῖς ἤδη τὸν δῆμον ἐπι-
 τίμια ποιῶν καὶ δίκας μεγάλας τοῦ Πομπηίου νο-
 μοθετοῦντος, ἀμείλιν ἐκάλεισε τῶν γεγονότων, καὶ
 προσέειπεν τοῖς μίλλουσι· οὗτοι γὰρ, ὅπου στή-
 νονται τὰ προημικτημένα, ζητοῦσιν εὐρίσκειν ῥόδιον,
 εἴαν τε νεώτερά γεράρηται τῶν ἀδικημάτων ἐπιτίμια,
 δευρὰ πείσασθαι τοὺς, ὃν οὐκ ἐκρίβανον, οὐτ' ἡδέ-
 κουν νόμον, κατὰ τοῦτον καλεζομένους. Ἐπειτα,
 πολλῶν κρινομένων ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, ἐνίων δέ καὶ
 φίλων τοῦ Πομπηίου καὶ αἰκίων, ὄρων αὐτὰν ἐνδε-
 δόντα ἐν πολλοῖς καὶ καμπτόμενον, ἐπιτίμια σφο-
 δρῶς καὶ διηγείρον. Ἐπεὶ δὲ νόμος τοὺς εἰσθότας
 λέγεσθαι παρὶ τῶν κρινομένων ἐπαίνους αὐτὸς ἀφελ-
 λὼν, Μουνατίῳ Πλάγκῳ συγγράψας ἔπαινον ἐπὶ
 τῆς δίκης ἔδωκεν, ἐπισχόμενος δὲ Κάτων τὰ ὅσα καὶ
 χερσὶν (εἴτοχε γὰρ δικάζων) ἐκώλυεν ἀναγινώσκεισθαι
 τὴν μαρτυρίαν. Ὁ δὲ Πλάγκος ἀπέλεξε αὐτὸν ἐκ
 τῶν δικαστῶν μετὰ τοῖς λόγουσι, καὶ οὐδὲν ἥτιον
 ἦλκε. Καὶ ὅπως ἄπορον ἦν πρῶγμα καὶ δυσμάτα-
 χίριστον ὁ Κάτων τοῖς φεύγουσι, μήτε βουλομέ-
 νους αὐτὸν ἀπολιπεῖν δεκαστήν, μήτ' ἀπολέγειν
 τοῖς μῶσιν. Ἦλυσαν γὰρ οὐκ ὀλίγοι, τῷ Κάτωνα
 φεύγειν δόξαντες οὐ θαρσύνειν τοῖς θανατοῖς. Ἐσθλοῖς
 δὲ καὶ προὔφερον οἱ λυσιδωροῦντες, ὡς ἔκειδος μέγα-
 λον μὴ δέχασθαι κατὰ τὴν Κάτωνα προσηγορίαν.

XLIX. Ἐπεί δέ, Καίσαρος αὐτοῦ μὲν ἐμπροσ-
 κτός τοις στρατεύμασιν ἐν Γαλατίᾳ, καὶ τῶν ὀπλῶν
 ἐχομένων, δώροις δὲ καὶ χρήμασι καὶ φίλοις μάλι-
 στα πρὸς τὴν ἐν τῇ πόλει χρωμένου δύναμιν, ἥδη
 μὲν αἱ Κάτωνος προαγορεύσεις ἀνέφερον τὸν Πομπη-
 κήϊον, ἐκ πολλῆς δὲ τῆς πρόσθεν ἀπιστίας ἐνείρο-
 πολοῦντα τὸ δεινόν· ἔπει δ' ἦν ὄγκου καὶ μελλή-
 σιως ἀτόλμου πρὸς τὸ καλῦειν καὶ ἐπιχειρεῖν ὑπό-
 πλειως, ὥρμησιν δὲ Κάτων ὑπαταίαν παραγγέλλειν,
 οἷς ἀφαιρησόμενος εὐθὺς τὰ ὄπλα τοῦ Καίσαρος, ἣ
 τὴν ἐπιβουλήν ἐξελέγξων. Οἱ δ' ἀντιπαραγγέλλον-
 τες αὐτῷ, χαρίεντες μὲν ἦσαν ἀμφοτέρω, Σουλπί-
 κιος δὲ καὶ πολλὰ τῆς τοῦ Κάτωνος ἐν τῇ πόλει δό-
 ξης τε καὶ δυνάμειως ἀπολελευκώς, οὐ μέτριον οὖν
 εἶδέναι πρᾶγμα παύειν, οὐδ' εὐχάριστον· οὐ μὲν ἄ-
 γε Κάτων ἐνκαίλει. „Τί γὰρ, ἔφη, θαυμάσιόν, εἰ,
 ὃ τις νομίζει τῶν ἀγαθῶν μέγιστον, ἐτέρῳ μὴ πα-
 ρίησι;“ Πείσας δὲ τὴν βουλὴν ψηφίσασθαι, τοὺς
 μεταδόντας τὴν ἀρχὴν αὐτοὺς δεξιοῦσθαι τὸν δῆμον,
 δι' ἐτέρου δὲ μὴ δᾶσθαι, μηδ' ἐτυγχάνειν ὑπὲρ
 αὐτῶν περιϋόντας, ἔτι μᾶλλον ἐξηγρίαινε τοὺς ἀν-
 θρώπους· εἰ μὴ μόνον τὸ λαβεῖν μισθόν, ἀλλὰ καὶ
 τὸ διδόναι χάριν, αὐτοὺς ἀφηρημένους, ἄπορον καὶ
 ἄτιμον ὁμοῦ τὸν δῆμον πεποιήκει. Πρὸς δὲ τοῦτοι
 μήτ' αὐτὸς ἐντυχεῖν ὑπὲρ αὐτοῦ πιθανὸς ὢν, ἀλλ'
 ἐν ἥθει τὸ τοῦ βίου μᾶλλον ἄξιωμα βουλόμενος
 φυλάσσειν, ἢ προσλαβεῖν τὸ τῆς ἀρχῆς, ποιούμε-
 νος τὰς διξιώσεις, μήτε τοὺς φίλους ἐάσας, οἷς

ὄχλος ἀλλασκεται καὶ θεραπεύεται, ποιῶν, ἀπέτυχε τῆς ἀρχῆς.

L. Φέροντος δὲ τοῦ πράγματος οὐκ αὐτοῖς μόνοις τοῖς ἀποτυχούσιν, ἀλλὰ καὶ φίλοις αὐτῶν καὶ οἰκείοις, σὺν αἰσχύνῃ τινὶ κατήφειαν καὶ πένθος ἐφ' ἡμέρας πολλὰς, οὕτως ἤνεγκι ῥαθυμίως τὸ συμβεβηκός, ὥστ' ἀλειψάμενος μὲν ἐν τῷ πεδίῳ σφαιρίσαι, μετ' ἄριστον δὲ πάλιν, ὥσπερ ἰῆθιστο, καταβᾶς εἰς ἀγορὰν ἀνυπάδητος καὶ ἀκίων, περιπατῆσαι μετὰ τῶν συνήθων. Αἰτιᾶται δὲ Κινέρων, οἷοι, τῶν πραγμάτων ἄρχοντος τοιοῦτου δεομένων, οὐκ ἐποίησατο σπουδὴν, οὐδ' ἐπῆλθον ὁμιλίᾳ φιλανθρώπων τὸν δῆμον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ λοιπὸν ἐξέκαμε καὶ ἀπηγόρευε, καί τοι τὴν στρατηγίαν αὐθις ἐξ ὑπαρχῆς μετιλθών. Ἔλεγεν οὖν ὁ Κάτων, οἷοι τῆς μὲν στρατηγίας οὐ κατὰ γνώμην ἐξέπεσε τῶν πολλῶν, ἀλλὰ βίαισθόντων, ἣ διαφθαρέντων· ἐν δὲ ταῖς ὑπατικαῖς ψήφοις μηδεμιῶς πακουργίας γενομένης, ἔγνω καὶ τῷ δήμῳ προσκεκρουκῶς διὰ τὸν αὐτοῦ τρόπον, ὃν οὔτε μεταθάσθαι πρὸς ἑτέρων χάριν, οὔτε χρώμενον ὁμοίᾳ πάλιν ὁμοία παθεῖν, νοῦν ἔχοντος ἀνδρός ἐστίν.

LI. Τοῦ δὲ Καίσαρος ἐμβαλόντος εἰς ἔθνη μάχισμα, καὶ παραβόλως κρατήσαντος, Λερμανοῖς δὲ καὶ σπονδῶν γενομένων ὑακοῦντος ἐπιθέσθαι καὶ καταβαλεῖν τριάκοντα μυριάδας, οἱ μὲν ἄλλοι τὸν δῆμον ἤξιον εὐαγγέλια θύειν· ὁ δὲ Κάτων ἐκίλευεν ἐκδιδόναι τὸν Καίσαρα τοῖς παρανομηθεῖσι, καὶ μὴ τρεῖσαι εἰς αὐτούς, μηδ' ἀναδέχισθαι τὸ ἄγος εἰς τῶν

πόλιν. „Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῖς θεοῖς, ἔφη, θύομαι, ὅτι τῆς τοῦ στρατηγοῦ μανίας καὶ ἀπονοίας τὴν δίκην εἰς τοὺς στρατιώτας οὐ τρέπουσιν, ἀλλὰ φέδονται τῆς πόλεως.“ Ἐκ τούτου Καῖσαρ ἐπιστολὴν γράψας ἀπέστειλεν εἰς τὴν σύγκλητον· ὡς δ' ἀνεγνώσθη βλασφημίας πολλὰς ἔχουσα καὶ κατηγορίας τοῦ Κάτωνος, ἀναστάς ἐκείνος, οὐχ ἑπ' ὀργῆς, οὐδὲ φιλονεικίας, ἀλλ' ὥσπερ ἐκ λογισμοῦ καὶ παρασκευῆς, τὰ μὲν εἰς ἑαυτὸν ἐγκλήματα λοιδορίαις καὶ σκώμμασιν ὅμοια καὶ παιδιὰν τινα καὶ βωμολοχίαν τοῦ Καίσαρος ἀπέδειξεν· ἀψάμενος δὲ τῶν ἐκείνου βουλευμάτων ἅπ' ἀρχῆς, καὶ πῦσαν αὐτοῦ τὴν διάνοιαν, ὥσπερ οὐκ ἐχθρὸς, ἀλλὰ συνωμότης καὶ ποινωνός, ἐκκαλύψας, καὶ διδάξας, ὡς οὐ Βρεττανῶν, οὐδὲ Κελτῶν παῖδας, ἀλλ' ἐκείνον αὐτὸν, εἰ σωφρονοῦσι, φοβητέον ἐστὶν αὐτοῖς, οὕτως ἐπέστρεψε καὶ παρῶντων, ὡς τοὺς φίλους τοῦ Καίσαρος μετανοεῖν, ὅτι τὴν ἐπιστολὴν ἀναγνόντες ἐν τῇ βουλῇ καιρὸν τῷ Κάτωνι λόγων δικαίων καὶ κατηγοριῶν ἀληθῶν παρεσχόν. Ἐκυρώθη μὲν οὖν οὐδέν, ἀλλ' ἐλέχθη μόνον, ὅτι καλῶς ἔχει διάδοχον Καίσαρι δοθῆναι. Τῶν δὲ φίλων ἀξιοκρίτων καὶ Πομπηίων ἐξ ἴσου τὰ ὅπλα παταθέσθαι, καὶ ἀποδοῦναι τὰς ἐπαρχίας, ἥ μιν καὶ Καίσαρα, τῶν ἐκείνα βοῶν ὁ Κάτων, ὃ προῦλεγεν αὐτοῖς, ἤκειν, καὶ βιάζεσθαι τὸν ἄνθρωπον, ἀναφανδὸν ἤδη τῇ δυνάμει χρώμενον, ἣν ἔσχεν ἑξαπατῶν καὶ φανακίζων τὴν πόλιν, ἔξω μὲν οὐδὲν ἐπέραινε, τοῦ δῆμου θέλοντος ἀεὶ τὸν Καίσαρα κρα-

γιατος εἶσαι, τὴν δὲ σύγκλητον εἶχε παιδομένην, καὶ φοβουμένην τὸν δῆμον.

LII. Ὡς δ' Ἀρίμινον κατέληπτο, καὶ Καῖσαρ κατηγγέλλετο μετὰ στρατιῆς ἐλαύνειν ἐπὶ τὴν πόλιν, ἔνταῦθα δὴ πάντες ἐπ' ἐκείνον ἀφώρων, οἳ τε πολλοί, καὶ Πομπηῆτος, ὡς μόνον μὲν ἐξ ἀρχῆς προσασθόμενον, πρῶτον δὲ φανερῶς προειπόντα τὴν Καίσαρος γνώμην. Εἶπεν οὖν ὁ Κάτων· „Ἄλλ' εἴ γ', οἷς ἐγὼ προύλεγον αἰεὶ καὶ συνεβούλευον, ἐπίσθῃ τις ὑμῶν, ἄνδρες, οὐτ' ἂν ἔκ ἐφοβῶσθε νῦν, οὐτ' ἂν ἐνὶ τὰς ἐλπίδας εἴχετε.“ Πομπηίου δ' εἰπόντος, μακρότερα μὲν εἰρησθαι Κάτωνι, φιλικώτερα δ' αὐτῷ περᾶσθαι, συνεβούλευεν ὁ Κάτων ἐνὶ Πομπηίῳ τὰ πρόγνματα πρὶν σύγκλητον ἐγχειρίσαι· τῶν γὰρ αὐτῶν αἰεὶ, καὶ πατεῖν τὰ μεγάλα κακὰ, καὶ παύειν. Ὁ μὲν οὖν Πομπηῆτος οὐτε δυνάμει ἔχων ἐτοίμην, οὐτε οὐδὲ κατέλεγε τότε, προθύμους ἄρῳν, ἐξέλιπε τὴν Ῥώμην. Ὁ δὲ Κάτων ἐπισθαι καὶ συμπρεύειν ἐγνώκως, τὸν μὲν νεώτερον υἱὸν εἰς Βρεττίας ἐπεξέθετο πρὸς Μουτάτιον, τὸν δὲ πρεσβύτερον εἶχε αὐτὸν ἑαυτῷ. Τῆς δ' οἰκίας καὶ τῶν θυγατέρων κηδεμόνος διαμένων, ἀνέλαβε πάλιν τὴν Μαρκίαν χρητεύουσαν ἐπὶ χοήμασι πολλαῖς. Ὁ γὰρ Ὀρεήσιος θνήσκων ἐκείνην ἀπέλιπε κληρονόμον· Εἰς ὃ δὴ μάλιστα λαοδοφούμενος ὁ Καῖσαρ τῷ Κάτωνι φιλοπλουσίαν προφέρει καὶ μισθαργίαν ἐπὶ τῷ γάμῳ. Τί γὰρ ἔδει παραχωρεῖν δεινόνον γυναικός, ἢ τί μὴ δεινόνον αὐτῇ ἀναλαμβάνειν; εἰ μὴ δέλιον ἐξ ἀρχῆς ἐφείδη

τὸ γέναιον Ὀρτησίῳ, καὶ νέαν ἔχρησεν, ἵνα πλοῦ-
σιαν ἀπολάβῃ. Πρὸς μὲν οὖν ταῦτα μετρίως ἔχει
τὸ Εὐριπίδειον ἐκεῖνο·

Πρώτον μὲν οὖν τῶνδε· ἐν ἀρχῇ τοῖσι γὰρ
τὴν σὴν νομίζω δούλειαν, ὧς Ἡρόκλεις.

Ὅμοιον γάρ ἐστι τῷ Ἡρακλῆϊ μαλακίαν ὀνειδίζειν, καὶ
κατηγορεῖν αἰσχροκέρδειαν Κάτωνος. Εἰ δ' ἄλλη
πῃ μὴ καλῶς πέπρακται περὶ τὸν γάμον, ἐπισκεπτέον.
Ἐγγυησάμενος γάρ τὴν Μαρκίαν ὁ Κάτων, καὶ τὸν
οἶκον ἐπιτρέψας ἐκείνῃ, καὶ τὰς θυγατέρας, αὐτὸς
ἐδίωκε Πομπήϊον.

LIII. Ἀπ' ἐκείνης δὲ λέγεται τῆς ἡμέρας μήτε κα-
φαλὴν ἔτι κείρασθαι, μήτε γένεια, μήτε στέφανον
ἐπιθέσθαι, πένθους δὲ καὶ κατηφείας καὶ βαρύντη-
τος ἐπὶ ταῖς συμφοραῖς τῆς πατρίδος ἐν σχῆμα, νι-
κῶτων ὁμοίως καὶ νικωμένων, ἄχρι τελευτῆς διαφυ-
λάσαι. Τότε δὲ κλήρω λαχὼν Σικελίαν, διέβη μὲν
εἰς Συρακούσας· πυθόμενος δ', Ἀσίνοιον Πολλίωνα
παρὰ τῶν πολεμίων ἀφίχθαι μετὰ δυνάμει εἰς Μεσ-
σήνην, ἐπιμψε λόγον ἀπαιτῶν παρ' αὐτοῦ τῆς δια-
βάσεως. Ἀνταπαιτηθεὶς δὲ λόγον ὑπ' ἐκείνου τῆς
τῶν πραγμάτων μεταβολῆς, καὶ Πομπήϊον ἀκούσας
ἐκλειοιπτότα παντὶ ὡς Ἰταλίαν ἐν Δυρδραχίῳ στρατο-
πιδεῦν, πολὺν ἔρη περὶ τὰ θεῖα πλάνον εἶναι καὶ
ἀσάφειαν, εἰ Πομπήϊον, ἐν οἷς ὕχτις οὐδέν, οὐδὲ
δίκαιον ἔπραττεν, ἀήτητον γεγόμενον, νῦν, ὅτε τὴν
πατρίδα βούλεται σῶζειν, καὶ τῆς ἐλευθερίας ὑπερ-
μάχεται, προλάβοιτε τὸ εὐτυχεῖν. Ἀσίνοιον μὲν οὖν

ἴση δύναμις εἶναι Σικαλίαις ἐμβαλεῖν, ἄλλης δὲ μείζονος ἐπερχομένης δυνάμεις, οὐ βούλειθαι τὴν νῆσον ἐν πολέμῳ ἀπολέσθαι· χωρεῖν δὲ πρὸς τὸ κρητοῦν καὶ σῶζεσθαι παραινέσας τοῖς Συρακουσίοις ἐξέπλευσιν. Ἀφικόμενος δὲ πρὸς Πομπηΐον, αἱ μὲν εἶχετο μᾶς γνώμης, χρονοτριβεῖν τὸν πόλεμον· ἑλπίζων διαλύσας, καὶ μὴ βουλόμενος ἐν ἀγῶνι χεῖρα γενομένην τὴν πόλιν αὐτὴν ὑφ' αὐτῆς παθεῖν τὰ ἔσχατα σιδήρῳ διακριθεῖσαν. Ἄλλα δὲ τούτων ἀδελφὰ Πομπηΐον ἔπεισε καὶ τοὺς συνέδρους πηφίσασθαι, μήτε πόλιν ὑπήκοον Ῥωμαίων διαρπαῖζειν, μήτ' ἄνδρα Ῥωμαῖον ἔξω παρατάξας ἀναιρεῖν· καὶ δόξαν ἦνευσε, καὶ προσηγέγετο πολλοὺς τῇ Πομπηΐου μερίδι, τὴν ἐπιείκειαν αὐτοῦ καὶ τὸ ἥμερον ἀσπασμένους.

LIV. Ἐκπεμφθεὶς δ' εἰς Ἀσίαν, ὡς τοῖς ἐκείνῳ συναγοῦσι πλοῖα καὶ στρατιά· ὠφέλιμος γένοιτο, Σερβιλίαν ἐπηγάγετο, τὴν ἀδελφὴν, καὶ τὸ Διευκρέλλου παιδίον ἐξ ἐκείνης γεγονός. Ἠκολούθησε γὰρ αὐτῇ χρηθεύουσα, καὶ πολὺ τῶν εἰς τὸ ἀπόλαστον αὐτῆς διαβολῶν ἀφεῖλεν, ὑποδύσα τὴν ὑπὸ Κάτωνι φρουρῶν καὶ πλάτης καὶ δόλαιαν ἐκοναίως. Ἄλλ' ὃ γε Κάϊσαρ οὐδὲ τῶν ἐπ' ἐκείνη βλασφημιῶν τοῦ Κάτωνος ἐφείσατο. Πρὸς μὲν οὖν τὰλλα τοῦ Κάτωνος οὐδὲν, ὡς ἔοικεν, εἰδέθησαν οἱ Πομπηΐου στρατηγοί· Ῥοδίους δὲ παιδοὶ προσαγαγόμενος, καὶ τὴν Σερβιλίαν αὐτόθι καὶ τὸ παιδίον ἀπολιπὼν, ἐπαγγέλθας πρὸς Πομπηΐον, ἤδη περικτῆς τε λαμπρᾶς καὶ

ναυτικῆς δυνάμεως περὶ αὐτὸν οὕσης. Ἐνθα δὲ καὶ
 μάλιστα τῆς γυνήμης κατάφωρος ὁδοὶ γεγονέναι Πομπήϊος.
 "Ορμησε μὲν γὰρ ἐκχειρίσαι τῷ Κάτωνι τὴν
 τῶν νέων ἡγεμονίαν· ἦσαν δὲ πεντακοσίων μὲν οὖν
 ἑλάτιους αἱ μάχαιοι, λιθουργικά δὲ καὶ κατασκοπικά
 καὶ ἄφρακτα πᾶμπληθῆ. Ταχὺ δ' ἐννοήσας, ἥ δι-
 δαχθεὶς ὑπὸ τῶν φίλων, ὥς ἐν ἐστὶ περὶ αὐτοῦ Κά-
 τωνα πάσης πολιτείας, ἐλευθερώσαι τὴν πατρίδα,
 κἄν γένηται κύριος τηλικαύτης δυνάμεως, ἧς ἂν ἡμέ-
 ρος καταγωνίσωνται Καίσαρα, τῆς αὐτῆς ἐκείνης ἀξιώ-
 δαι καὶ Πομπήϊον τὰ ὄπλα καταθῆσθαι, καὶ τοῖς
 νόμοις ἔπεσθαι, μετέγνα, καίπερ ἤδη διειλεγμένος
 αὐτῷ, καὶ Βύβλον ἀπέδειξε ναύαρχον. Οὐ μὲν ἦσθε-
 τό γε παρὰ τοῦτο τῆς προθυμίας τοῦ Κάτωνος ἀμ-
 βλυτέρας· ἀλλὰ καὶ λέγεται πρὸς τινα μάχην πρὸ
 τοῦ Δυρράχιου, αὐτοῦ τι Πομπήϊου παρορμηθέντος
 τὴν δύναμιν, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον ἡγεμόνων εἰ-
 πεῖν τι καὶ προτρέψασθαι καλεόντος· ἀργῶς καὶ
 ὀωπῇ τοὺς στρατιώτας ἀκούειν· Κάτωνος δὲ μετὰ
 πάντας, ὅσα καιρὸν εἶχε τῶν ἀπὸ φιλοσοφίας ἀκούειν,
 λεγομένων περὶ ἐλευθερίας καὶ ἀρετῆς καὶ θανάτου
 καὶ δόξης διελθόντος αὐτοπαθῶς, καὶ τελεντέοντα
 τρέφαντος τὸν λόγον εἰς θεῶν ἀνάκλησιν, ὥς παρόν-
 των καὶ ἐφορώντων τὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀγῶνα,
 τηλικούτων ἀλαλαγμὸν γεγῆσθαι καὶ τοσοῦτον πόνη-
 μα τῆς στρατιᾶς ἐπαρθείσης, ὥστε πάντας ἐλπίδων
 μεστούς ἐπὶ τὸν κίνδυνον ὁρμῆσαι τοὺς ἡγεμόνας.
 Τραπεζιμένων δὲ καὶ κρατησάντων ἀφείλετο τὴν παύ-

τελῇ γίγνην δ Καίσαρος θάλαμον, τῇ Πομπηίου χρη-
σάμενος εὐλαβείᾳ καὶ ἀπιστίᾳ περὶ τὸ εὐτύχημα.
Ταῦτα μὲν οὖν ἐν τοῖς περὶ Πομπηίου γύγραπται.
Χαίροντων δὲ πάντων καὶ μεγαλυνόντων τὸ ἔργον, δ
Κάτων ἀπεδάκρυε τὴν πατρίδα, καὶ τὴν ὀλέθριον
καὶ καποδαίμονα φιλαρχίαν ᾧδύρετο, πολλοὺς καὶ
ἀγαθοὺς ὄρων πολίτας ὑπ' ἑλλήλων πεπικνύσας.

L V. Ἐπεὶ δὲ Καίσαρα διώκων Πομπηῖος εἰς Θασ-
σαλίαν ἀνεξεύγνυι, πολλὰ καταλιπὼν περὶ Λυρρύαχιον
ὅπλα καὶ χρήματα καὶ σώματα συγγενῇ καὶ οἰκίᾳ,
πάντων ἀπέδειξεν ἡγεμόνα καὶ φύλακα τὸν Κάτωνά,
πεντεκαίδεκα σπείρας ἔχοντα στρατιωτῶν, διὰ πλοῦτον
αἵμα καὶ φόβον τοῦ ἀνδρός. Ἡττωμένοι μὲν γὰρ πάν-
των εἶναι βεβαιώσιον ἐνόμιζεν· εἰ δὲ νικῶν, μὴ ἔπε-
τρέψειν παρόντα χρήσασθαι τοῖς πρᾶγμασιν, ὡς προή-
ρηται. Πολλοὶ δὲ καὶ τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν ἀπερρό-
φησαν ἐν Λυρρύαχίῳ μετὰ Κάτωνος. Γενομένης δὲ τῆς
κατὰ Φάρσαλλον ἡττης, οὕτως ἔστη τοῖς λογισμοῖς δ
Κάτων, ὡς, εἰ μὲν τεθνήκοι Πομπηῖος, εἰς Ἰταλίαν
τοὺς σὺν αὐτῷ περαιώσων, αὐτὸς δὲ προσωτάτω τῆς
τυραννίδος ἐπὶ φυγῇ βιωσόμενος· εἰ δὲ σώζοιτο, πάν-
τως ἐκείνῳ διαφυλάξων τὴν δύναμιν. Οὕτω δὲ δια-
βαλὼν εἰς Κέρκυραν, ὅπου τὸ ναυτικὸν ἦν, ἐξίστα-
το μὲν Κικέρωνι τῆς ἀρχῆς, ὡς ὑπατικῷ στρατηγε-
κός· οὐ διεξαμένου δὲ Κικέρωντος, ἀλλ' ἀπάραντος
εἰς Ἰταλίαν, ἰδὼν τὸν Πομπηῖον ὑπ' αὐθαδείας καὶ
φρονήματος ἀκαίρου βουλόμενον κολάζειν τοὺς ἀπο-
πλέοντας, πρῶτον δὲ μέλλοντα τῷ Κικέρωνι προσφέ-

ρην τὰς χεῖρας, ἐνουθέτησιν ἰδίᾳ καὶ κατεπράυνεν ὥστε τὸν Κικέρωνα περισῶσαι σαφῶς ἐκ θανάτου, καὶ τοῖς ἄλλοις ἄδειαν παρασχεῖν.

LVI. Τεκμαιρόμενος δὲ, Πομπηῖον Μάγνον εἰς Αἴγυπτον, ἣ Λιβύην, διεκπεσεῖσθαι, καὶ σπεύδων πρὸς ἐκεῖνον, ἀνήχθη μὲν ἔχων ἅπαντας, ἔπλει δὲ, πρῶτον ἀπίεσαι διδούς καὶ ὑπολείπεσθαι τοὺς οὐ προθυμῶς συστρατιευόμενους. Ἀψάμενος δὲ Λιβύης καὶ παραπλίων ἐντυγχάνει Σέξτω, τῷ νεωτέρῳ τῶν Πομπηῖου παιδῶν, ἀγγέλλοντι τὴν ἐπ' Αἰγύπτου τοῦ πατρὸς τελευτήν. Πάντες μὲν οὖν βαρέως ἤνεγκαν, οὐδεὶς δὲ μετὰ Πομπηῖον ἡξίου, Κάτωνος παρόντος, οὐδ' ἀκούειν ἄλλον ἡγεμόνα. Διὸ καὶ Κάτων αἰδοῦμενος καὶ οἰκτεῖρων ἄνδρας ἀγαθοὺς καὶ πίστειως δεδωκότας πείραν ἐπὶ ξένης ἐρήμους καὶ ἀπόρους ἀπολιπεῖν, ὑπέστη τε τὴν ἀοχὴν, καὶ παρήλθιν εἰς Κυρήνην· ἐδέξαντο γὰρ ἐκεῖνον, ὀλίγαις ἡμέραις ἔμπροσθεν ἀπόκλεισαντες Λαβιηρόν. Ἐνταῦθα πυνθανόμενος, Σκιπίωνα, τὸν Πομπηῖου πενθερόν, ὑπὸ Ἰόβα τοῦ βασιλέως ἀνείληφθαι, καὶ Οὐαρον Ἀιτίον, ὃς ἦν ὑπὸ Πομπηῖου Λιβύης ἀποδεδειγμένος ἡγεμὼν, εἶναι σὺν αὐτοῖς μετὰ δυνάμειος, ἐξώρμησε περὶ χειμῶνος ὥρα, πολλοὺς μὲν ὄνους ὕδωρ κομίζοντας συναγαγὼν, πολλὴν δὲ λείαν ἐλαύνων, ἔτι δ' ὄρματα καὶ τοὺς καλονμένους ψύλλους ἐπαγόμενος, οἳ τὰ τε δῆγματα τῶν θηρίων ἰῶνται τοῖς στόμασιν ἔλκοντες ἰδόν, ἀετὰ τε τὰ θηρία κατετράχοντες ἀμβλύνουσι καὶ κηλοῦσιν. Ἡμέρας δὲ συνεχῶς ἑπτά

τῆς πορείας γινόμενης, πᾶσιτος ἡγήσατο, μήτε ἵππῳ, μήτε ὑποζυγίῳ χρησάμενος. Ἐδείκνυσι δὲ καθήμενος ἀπ' ἥς ἡμέρας τὴν κατὰ Φάρσαλον ἔγχεσθαι καὶ τοῦτο τῷ λοιπῷ προσέθηκε πείθει, τὸ μὴ κατακλιθεῖναι, πληρὴν καθιεύδον. Ἐν δὲ Διβῆν διαγαγὼν τοῦ χειμῶτος ἐξήγαγε τὴν στρατιάν· ἦσαν δὲ μυρίων ἄλλων ἀποδόντες.

LVII. Τὰ δὲ πράγματα κακῶς εἶχε τοῖς περὶ Σκιπίωνα καὶ Οὐάρῳ, ἐκ διαφορᾶς καὶ σιδήσεως ὑπονομένους καὶ θρασυνοῦντες τὸν Ἰόβαν, οὐκ ἀνίστην ὅτι βαρύνει φρονήματος καὶ θυμῷ δια πλοῦτος καὶ δύναμις. ὅς γε Κάτων· πρῶτον ἐντυχάζειν μάλ· λων, μέσον ἔθηκε τὸν ἑαυτοῦ θρόνον τοῦ Σκιπίωνος καὶ τοῦ Κάτωνος. Ὁ μίντοι Κάτων ὡς εἶδεν, ἄρας τὸν ἑαυτοῦ θρόνον μετέθηκεν ἐπὶ θάλασσαν, μέσον λαμβάνων τὸν Σκιπίωνα, καίπερ ἐχθρὸν ὄντα, καὶ τι καὶ βιβλίον ἐνδιδωκὸς βλασφημίας ἔχον κατὰ τοῦ Κάτωνος. Εἶτα τοῦτο μὲν εἰς οὐδέν τι θένται λόγον· εἰ δὲ φιλόστοργος ἐν Σικελίᾳ μέσον εἶχε περιπατῶν ἐπὶ τιμῇ φιλοσοφίας, ἐγκαλεῖται. Τότε δ' οὖν καὶ τὸν Ἰόβαν ἵππῳσι, μονοουχὶ σκερδαμύνης πεποιημένον ἑαυτοῦ τοὺς περὶ τὸν Σκιπίωνα, κακίους διήλλαξεν. Ἀξιοῦνται δὲ πάντων ἄρχων αὐτὸν, καὶ πρώτων τῶν περὶ Σκιπίωνα καὶ Οὐάρῳ ἐξισταμένων καὶ παραδιδόντων τὴν ἡγεσίαν, οὗν ἔρη καταλύσειν τοὺς νόμους, περὶ ὃν τῷ καταλύοντι πολεμοῦσιν, αὐτὸν ἑαυτὸν ἀντιστρατήγον ὄντα, παρόντος ἀνθυπάτου, προσιᾶται. Ἀνθύπατος γὰρ δὲ Σκιπίων ἀπε-

δίδεικτο, καὶ θάρσος εἶχον οἱ πολλοὶ δαὶ τοῦνομα
κατορθώσιν, ἄρχοντας ἐν Διβύῃ Σικελίῳ.

LVIII. Ἐπεὶ μάλιστα τὴν ἀρχὴν ὁ Σικελίων παρα-
λαβὼν εὐθύς ἐβούλετο, Ἰόβη χαριζόμενος, Ἰτυκαί-
ους ἡβηδὸν ἀποκτείνει, καὶ καίσαράν τιν' ἐκ τῆς πόλεως,
ὡς τὰ Καίσαρος φρονοῦσαν, οὐχ ὑπέμεινεν ὁ Κάτω,·
ἀλλὰ μαρτυράμενος καὶ κεκραγὼς ἐν τῷ συνεδρίῳ,
καὶ θρασυτέρως, μόλις ἐξείλετο τῆς ὁμότητος αὐτῶν
τοὺς ἀνθρώπους· καὶ τὰ μὲν αὐτῶν διεθόντων, τὰ
δὲ τοῦ Σικελίῳ ἀξιοῦντος, ἀνεδέξατο φρονήσας
τὴν πόλιν, ὡς μήτε ἐκούσα, μήτ' ἄκουσα Καίσαρι
προσγένοιτο. Καὶ γὰρ ἦν εἰς ἅπαντα τὸ χωρὶς ὠφελί-
μον καὶ διαρκὲς τοῖς ἔχουσιν· ἔτι δὲ μᾶλλον ὑπὸ
τοῦ Κάτωνος ἐρρώσθη. Καὶ γὰρ οἶτον εἰσέγαγεν
ἐπιερβάλλοντα πλήθει, καὶ κατεσκευάσατο τὰ τεῖχη,
πύργους ἐπαιρόμενος, καὶ τάφρους ὀχυρὰς καὶ χα-
ρακώματα πρὸ τῆς πόλεως βαλλόμενος. Ἰτυκαίων
δὲ τοὺς μὲν ἡβῶντας ἐν τοῖς χαρακώμασι· ἔταξεν οἰ-
κεῖν, τὰ δὲ πάλαι παραδόντας αὐτῶν, τοὺς δ' ἄλλους ἐν
τῇ πόλει συνεῖχεν, ἰσχυρῶς ἐπιμελόμενος, μὴ ἀδι-
κῆσθαι, μηδὲ πάσχειν κακῶς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων.
Ὅπλα δὲ πολλὰ καὶ χρήματα καὶ οἶτον ἐξέπεμψε τοῖς
ἐπὶ στρατοπέδῳ, καὶ ὅλως εἶχε τοῦ πολέμου τὴν
πόλιν ταμιεῖον. Ἀ δὲ Πομπηίου συνεβούλευε πρότε-
ρον, καὶ τότε Σικελίῳ, μὴ μάχεσθαι πρὸς ἄνδρα
πολεμιστὴν καὶ δεινόν, ἀλλὰ τῷ χρόνῳ χρῆσθαι, πᾶ-
σαν ἀκμὴν, ἣν τυραννὶς ἰσχύει, μαρναίνοντι· τοῦτων
ὁ Σικελίων ὑπ' αὐθαδεῖας κατεφρόνει· καὶ ποτὶ τῷ

Κάτωνι δειλίαν ὀνειδίζων ἔγραψεν, εἰ μὴ μόνον αὐ-
 τὸς ἀγαπᾷ καθήμενος ἐν πόλει καὶ ταίχισιν, ἀλλὰ
 μηδ' ἐπέραιε ἐξ πρὸς τὸν καιρὸν εὐθαρσῶς χρῆσθαι
 τοῖς λογισμοῖς. Πρὸς ταῦτα ὁ Κάτων ἀντέγραψεν,
 ὡς ἔτοιμός ἐστιν, οὗς ἤγαγεν αὐτὸς εἰς Λιβύην, ὀπλί-
 τα· καὶ ἱππεῖς παρалаβὼν, εἰς Ἰταλίαν περαιοῦν, καὶ
 Καίσαρα μεθιστάμεναι καὶ τρέπειν ἀπ' ἐκείνων πρὸς
 αὐτόν. Ὡς δὲ καὶ τοῦτον ὁ Σκιπίων κατεγύλα, πάντῃ
 δῆλος ἦν καὶ ἀχθόμενος ὁ Κάτων τῇ παραχωρήσει
 τῆς ἀρχῆς, ὡς οὕτε τῷ πολέμῳ καλῶς τὸν Σκιπίωνα
 χρῆσόμενον, οὐτ', ἂν παραλόγως εὐτυχῆσῃ, μέτριον
 ἐν τῇ κρατεῖν πρὸς τοὺς πολίτας ἐσόμενον. Διὸ καὶ
 γνώμην εἶχον ὁ Κάτων, καὶ πρὸς τοὺς συνήθεις ἔλε-
 γεν, οὐ χρηστὰ· μὲν ἐλπίδας ἔχειν ὑπὲρ τοῦ πολέμου
 δε' ἀπειρίαν καὶ θρασυτητα τῶν ἡγεμόνων· εἰ δ' οὖν
 εὐτυχία τις γένοιτο, καὶ καταλυθεῖη Καῖσαρ, οὐ
 μακρὴν ἐν Ῥώμῃ, φεύξασθαι δὲ τὴν χαλεπότητα καὶ
 πειρίαν τοῦ Σκιπίωνος, ἥδη τότε δευτὰ· καὶ ὑπερη-
 φάνους ποιουμένους κατὰ πολλῶν ὀπιλιὰς. Ἀπέβη
 δὲ μᾶλλον, ἢ προσέδοκε· καὶ περὶ ἐσπέρας βαθύαν
 ἤκτισ ἀπὸ στρατοπέδου τριταῖος, ἀγγέλλων, ὅτι,
 μάχης μεγάλης πρὸς Θάψῳ γενομένης, διαφράσεται
 παντὶ πᾶσι τὰ πρᾶγματα, καὶ κρατεῖ Καῖσαρ τῶν
 στρατοπέδων· Σκιπίων δὲ καὶ Ἰόβας σὺν ὀλίγοις
 ἐκπεφεύγασιν, ἥ δ' ἄλλη δύναμις ἀπόλοιτο.

- LIX. Τοῦτον προσπεσόντων, ἡ μὲν πάλιν, ὅταν
 εἰκὸς ἐν νυκτὶ καὶ πολέμῳ, πρὸς τοιοῦτον ἀγγέλῃ
 μικροῦ δὲν ἔκφρων γενομένη, μέλις ἐαυτὴν ἐντὸς

τειχῶν κατέειχεν· ὁ δὲ Κάτων προελθὼν, ἐστὶ μὲν εἰς
 ἑκάστοις ἀπήντα διαθέουσι καὶ βοῶσιν, ἐπιλαμβανόμενος καὶ παραμυθούμενος, ἀφῆρει τοῦ δότους τὸ
 περιθαρμὸς καὶ ταραχῶδες, ὥς οὐ τηλικούτων ἴσως
 γεγονότων, ἀλλ' ἐπὶ μῖζον αἰρομένων τῷ λόγῳ, καὶ
 κατέστησε τὸν θόρυβον. Ἄμα δ' ἡμέρᾳ τοὺς τρια-
 κοσίους, οἷς ἐχρήτα βουλῇ, Ῥωμαίους μὲν ὄντας,
 ἐν δὲ Λιβύῃ προεγματουμένους ἀπ' ἐμπορίας καὶ
 θανεισμῶν, εἰς ἱερὸν Διὸς ἐκήρυττε συνιέναι, καὶ
 δοσε παρῆσαν ἀπὸ συγκλήτου, καὶ παῖδας αὐτῶν.
 Ἐπεὶ δὲ σύλλεγομένων ἐμίστων, προελθὼν ἀθαρόβως
 καὶ μετ' εὐσταθείας, ὥσπερ οὐδενὸς καινοῦ γεγονό-
 τος, βιβλίον ἔχων ἐν ταῖς χερσὶν ἀνεγίνωσκεν. Ἦν
 δ' ἀναγραφὴ τῶν πρὸς τὸν πόλεμον ὀργάνων, ὀπλίων,
 σίτου, τόξων, ὀπλιτῶν. Ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἀρξά-
 μενος ἀπὸ τῶν τριακοσίων, καὶ διελθὼν πολλὸν ἔπαι-
 νον τῆς προθυμίας αὐτῶν καὶ τῆς πίστεως, ἣν ἐπε-
 θεῖξαντο καὶ χρήμασι καὶ σώμασι καὶ βουλαῖς ὠφε-
 λιμώτατοι γινόμενοι, παρεκάλει μὴ διαλυθῆναι, ταῖς
 ἐλπίσιν ἕκαστον αὐτῷ φυγὴν ἰδίαν, ἢ ἀπόδρασιν τι-
 να, ποριζόμενον. Ἄν γὰρ ἐν ταύτῳ συμμένωσι, καὶ
 πολεμούντων ἦτον καταφρονήσιν Καίσαρα, καὶ φεί-
 σεσθαι μᾶλλον δεομένων. Βουλευσέσθαι δ' ἐκέλευεν
 αὐτοὺς ὑπὲρ αὐτῶν, οὐδέτερά μεμφόμενος, ἀλλ' εἰ
 μὲν τρέποιντο τῇ γνώμῃ πρὸς τὴν τύχην, τῆς ἀνάγκης
 θησάμενος τὴν μεταβολήν· ἵσταμένων δὲ πρὸς τὰ
 δεινὰ, καὶ δεχομένων τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας κίν-
 δυνον, οὐκ ἐπαινεσόμενος μόνον, ἀλλὰ καὶ θαυμα-

σόμενος τὴν ἀρετὴν, καὶ παρῆλθον ἑαυτὸν ἄρχοντα καὶ συναγωνιζόμενον· ἄχρῃς οὖν τὴν ἐσχάτην τύχην τῆς πατρίδος ἐξελέγξωσιν, ἣν οὐχὶ Ἰτύκην, οὐδ' Ἀδρούμητον οὖσαν, ἀλλὰ Ῥώμην, πόλιν αἰς ἐκ χαλεπωτέρων σφαλμαίων ὑπὸ μεγέθους ἀνατίρασθαι. Πολλῶν δ' αὐτοῖς εἰς σωτηρίαν καὶ ἀσφάλειαν ὑποκειμένων, καὶ μεγίστου τοῦ πρὸς ἄνδρα πολεμεῖν ἐπὶ πολλὰ τοῖς καιροῖς ἀνθελκόμενον, Ἰβηρίας τε πρὸς Πομπηϊὸν ἀφαστίωσης τὸν νῆον, αὐτῆς τε τῆς Ῥώμης οὕτω δὲ ἀήθειαν παντάπασι διεδεγμένης τὸν χαλιδόν, ἀλλ' ἀναξιοπαθεύσης, καὶ συνεξανισταμένης πρὸς πᾶσαν μεταβολὴν, οὐδὲ τὸν κίνδυνον εἶναι φευκτέον, ἀλλ' ἔχειν διδάσκαλον τὸν πολέμιον, ἀφειδοῦντα τῆς ψυχῆς ἐπὶ ταῖς μεγίσταις ἀδικίαις, οὐχ ὥσπερ ἑαυτοῖς, εἰς τὸν εὐτυχίστατον βίον κατορθοῦσιν, ἢ πταίνουσιν εἰς τὸν εὐκλειστάτον θάνατον, τὴν ἀθληλότητα τοῦ πολέμου τελευτᾶν. Οὐ μὲν ἀλλ' ἐκείνους γε δεῖν ἔφη βουλεύεσθαι καθ' ἑαυτοὺς, συνευχόμενος ἀντὶ τῆς πρόσθεν ἀρετῆς καὶ προθυμίας αὐτοῖς τὰ δόξαντα συνενεγκεῖν.

ΛΞ. Τοιαῦτα τοῦ Κάτωνος εἰπόντος, ἦσαν μὲν οἱ καὶ τοῖς λόγοις ἀγόμενοι πρὸς τὸ θαρσύνειν, οἱ δὲ πλείστοι πρὸς τὸ ἀδελφεῖν καὶ γιγναῖον αὐτοῦ καὶ φιλόανδρον ὀλίγου δεῖν ἐκλαθόμενοι τῶν παρόντων, ὥς μόνον ὄντα τοῦτον ἀήτετον ἡγεμόνα, καὶ πάσης κρείττονα τύχης, ἐδίοντο χρῆσθαι καὶ σώμασιν αὐτῶν καὶ χρήμασι καὶ ὅπλοις, ὅπως αὐτὸς ἔγνωκε· κρεῖττον γὰρ, ἐκείνῳ παιδομένους ἀποθανεῖν, ἢ

σώζεσθαι προδόντας ἀρετὴν τοσαύτην. Εἰπώντος δὲ τινος, ὥς χρηΐψηφίσασθαι δούλοις ἐλευθερίαν, καὶ τῶν πλείστων συνεπαινεσάντων, οὐκ ἔφη τοῦτο ποιήσιν ὁ Κάτων· οὐ γὰρ εἶναι νόμιμον, οὐδὲ δίκαιον· αὐτῶν μέντοι τῶν δημοσίων ἀφ' ἐνίων, τοὺς ἐν ἡλικίᾳ δέχεσθαι. Γνωσμένων δὲ πολλῶν ὑποσχέσεων, κελεύσας ἀπογράφεσθαι τὸν βουλόμενον, ἀπηλλάττετο, καὶ μετὰ μικρὸν ἦκεν αὐτῷ γράμματα παρὰ Ἰόβα καὶ Σκιπίωνος· Ἰόβα μὲν, ἐν ὅρῳ κεκρυμμένου μετ' ὀλίγων, ἐρωτῶντος, ὅ τι πράττειν δεδοχται τῷ Κάτῳ· καὶ γὰρ περιμένειν Ἰτύκην ἐκλιπόντα, καὶ πολιορκουμένῳ μετὰ στρατῷ ἐπιβοηθήσειν· Σκιπίωνος δὲ πρὸς ἄκρα τινὶ ναυλοχοῦντος οὐ πόρρω τῆς Ἰτύκης, ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς καθυδοκοῦντο.

LXL. Ἐδοξεν οὖν τῷ Κάτῳ τοὺς γραμματοφόρους ἐπισχεῖν, ἄχρις οὗ β-βαιώσῃ τὰ παρὰ τῶν τριακοσίων. Οἱ μὲν γὰρ ἀπὸ βουλῆς ἦσαν πρόθυμοι, καὶ τοὺς οἰκέτας εὐθὺς ἀφιέντες ἐλευθέρους ὥπλιζον. Τῶν δὲ τριακοσίων, ἅτε δὴ πλωτικῶν καὶ δανειστικῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸ πλεῖστον ἐν τοῖς οἰκέταις τῇ οὐσίας ἔχοντων, οὐ πολὺν οἱ Κάτωνος λόγοι χρόνον ἐμμέναντες ἐξέφρήσαν. Καὶ καθ' ἅπερ τῶν σωμάτων τὰ μὲν ἀναδέχεται ῥαδίως τὴν θερμότητα, καὶ πάλιν μεθήσῃ, τοῦ πυρὸς ἀπαχθέντος ψυχόμενα· παραπλησίως ἐκείνους ὁ μὲν Κάτων δρώμενος ἀντιπύρει καὶ διεθέρμαιεν, αὐτοὺς δ' ἐαυτοῖς λόγον δίδοντας ὁ Κάτωρος φόβος ἐξέκρουσε τῆς

πρὸς Κάτωτα καὶ τὸ καλὸν αἰδοῦς. „Τίτες γάρ, ἔρασαν, ὄντες, καὶ τίνι τὸ προστασάμενον ποιεῖν ἀπειθοῦμεν; Οὐχὶ Καῖσαρ μὲν ὅτιος, εἰς ὃν ἡ Ῥωμαίων ἀπασα περιέστηκεν ἰσχὺς; ἡμῶν δὲ Σκιπίων οὐδείς, οὐδὲ Πομπηῖος, οὐδὲ Κάτων. Ἄλλ' ἐν οἷς καιροῖς πάντες ἄνθρωποι ταπεινότερα τῶν προσηκόντων διὰ φόβον φρονοῦσιν, ἐν ταῦτοις ὑμῖς ὑπερμαχοῦντες τῆς Ῥωμαίων ἐλευθερίας, πολεμοῦμεν ἐξ Ἰτύκης, ἢ Κάτων μετὰ Πομπηίου Μάγνον φύγων ὑφείτο τῆς Ἰταλίας; καὶ δούλους ἐλευθεροῦμεν κατὰ Καίσαρος, οἷς αὐτοῖς ἐλευθερίας, ὅσον ἂν ἐκεῖνος θέλῃ, μέμεστιν; Ἄλλ' ἔτι νῦν, ὦ μοχθηροί, γνόντες ἑαυτοὺς, παραιτώμεθα τὸν κρατοῦντα, καὶ πέμψωμεν τοὺς δεησομένους.“ Ταῦτα οἱ μετρίωτατοι τῶν τριακοσίων παρήνουν. Οἱ δὲ πλείστοι τοῖς συγκλητικαῖς ἐπιβαίλλουσιν, ὥς, εἰ τεύτους συλλαβοίεν, ἰλασόμενοι τὴν πρὸς αὐτοὺς ὀργὴν τοῦ Καίσαρος.

LXII. Ὁ δὲ Κάτων, ὑπονοῶν τὴν μεταβολήν, οὐκ ἤλειχε. Τῷ μὲντοι Σκιπίωνι καὶ τῷ Ἰόβῳ γράψας ἀπέχισθαι τῆς Ἰτύκης, ἀπιστία τῶν τριακοσίων, ἐξέπεμψε τοὺς γραμματοφόρους. Τῶν δ' ἰππέων οἱ διαφυγόντες ἀπὸ τῆς μάχης, ἀριθμὸς οὐκ εὐκαταφρόνητος, προσέλασαντες τῇ Ἰτύκῃ, πέμπουσαι πρὸς τὸν Κάτωτα τρεῖς ἄνδρας, οὐ τὴν αὐτὴν γνώμην ἀπὸ πάντων ἔχοντας. Οἱ μὲν γὰρ ἀπέναι πρὸς Ἰόβαν, οἱ δὲ τῷ Κάτωνι προσχωρεῖν ὥρμητο· τοὺς δὲ καὶ θεὸς εἶχε εἰς Ἰτύκην παρῆναι.

Ταῦτα δὲ Κάτων ἀκούσας, τοῖς μὲν τριακοσίοις ἐπέ-
 λειψε προσέχων Μάρκον Ρούβριον, ἀντίμα τὰς ἀπο-
 γραφὰς τῶν ἐλευθερούντων διχόμενον, καὶ μὴ προσ-
 βιβάζομενον· αὐτὸς δὲ τοὺς συγκλητικούς ἀναλαβὼν,
 προῆλθεν ἔξω τῆς Ἰγύκης, καὶ τοῖς ἱππάρχοις ἐνέ-
 τακτο, δέόμενος μὴ προσῆναι Ῥωμαίων ἀνδρας ἀπὸ
 βουλῆς τοσοῦτους, μηδ' Ἰόβαν ἔλθουσι στρατηγὸν
 ἀντὶ Κάτωνος· ἀλλὰ σώζεσθαι κοινῇ καὶ σώζειν,
 παρελθόντας εἰς πόλιν ὅτε κατὰ κράς ἐλώσιμον, εἰς
 ἔτη τε πάμπόλλα σῖτον καὶ τὴν ἄλλην πικρασκευὴν
 ἔχουσαν. Ταῦτα δὲ καὶ τῶν συγκλητικῶν δεομένων
 καὶ δακρυόεντων, οἱ μὲν ἱππάρχοι διελύγοντο τοῖς
 ἱππεῦσιν· ὁ δὲ Κάτων ἐπὶ χώματός τινος καθίσας
 μετὰ τῶν συγκλητικῶν, ἀνέμινε τὰς ἀποκρίσεις.

LXIII. Ἐν δὲ τούτῳ παρῆν ὁ Ρούβριος, σὺν
 ὀργῇ κατηγορῶν τῶν τριακοσίων ἀκασμίαν πολλήν
 καὶ θόρυβον, ὥς ἀφισταμένων καὶ διαταρασσόντων
 τὴν πόλιν. Ἐφ' οἷς οἱ μὲν ἄλλοι παντάπασιν ἀπο-
 γνόγεις ἑαυτῶν εἰς δάκρυα καὶ ὄδυρμον ἐξέπεσον·
 ὁ δὲ Κάτων ἐκίχους τε θαρσύνειν ἐπειρᾶτο, καὶ
 πρὸς τοὺς τριακοσίους ἐπεμψεν, ἀνταρτῆναι καλεῖσθαι.
 Οἱ δ' ἀπὸ τῶν ἱππέων ἤκον, οὐ μέτρια προστάτ-
 τοντες. Ἐφασαν γάρ, οὐτ' Ἰόβα δεῖσθαι μισθο-
 δοτοῦντος, οὔτε Καίσαρα φοβέσθαι, Κάτωνος αὐ-
 τῶν ἄρχοντος· Ἰτυκαίους δὲ, Φοίνιξιν ἀνθρώποις
 εὐμεταβάλοις, συγκατείργνεσθαι, δεινὸν εἶναι·
 καὶ γὰρ εἰ νῦν ἀντιμεῖουσιν, ὅταν Καῖσαρ ἐπὶ ἡ,
 συνεπιθήσεσθαι καὶ προδώσειν. Ἐπεὶ οὖν δεῖται

τις πότῶν συμπαιρνοῦντων καὶ συμπαιρόντων, ἐμβα-
λὼν ἅπαντας Ἰτυκίους, ἣ διαφθείρει, οὕτως εἰς
πόλιν καθάραι παλινῶν καὶ βαρβάρων καλεῖται.
Τούτῳ δὲ Κάτων ἄγρια μὲν θεωρεῖ ἡγίστε καὶ βάρ-
βαρα, πόριος δ' ἀπαρνέσκειτο, βουλευσέσθαι μετὰ
τῶν τριακυσίων. Καὶ παρ' αὐτῶν αἰδοῖς εἰς τὴν πό-
λιν ἐπετέλχοντο τοῖς ἀνδράσι, οὐκ εἰ σιγήρεις, οὐδὲ
παράγοντες πλεονομήνους ὑπ' αἰδοῦς πρὸς αὐτόν,
ἀπεικρὺς δὲ χαλεπαίνουσιν, εἰ τις αὐτοὺς βιάζοιτο
πολεμῶν. Καίτοι, μὴ δυναμένους, μηδὲ βουλομέ-
νους. Ἔτι καὶ παρ' ἀγγόντο περὶ τῶν συγ-
κλητικῶν, ὡς καθ' ἑκαστὸν ἐν τῇ πόλει, Καίσαρος
παρόντος. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ὡς οὐκ ἀκούσας, δὲ
Κάτων παρήει· καὶ γὰρ ἦν ὑποκατακτάς· ὡς δὲ
τις αὐτῷ προσελθὼν ἀπήγγειλε, τοὺς μὲν ἱππεῖς
ἀπείναι, φοβηθεῖς, μὴ παντάπασιν οἱ τριακυσίοι
κατὰ τῶν συγκλητικῶν ἀπονεθῶσιν, ἐβάδιζε μετὰ
τῶν φίλων ἐξαυστίας· καὶ διασάμενος ἤδη προει-
χωρησίας, ἱππον λαβὼν, ἐδίωκε πρὸς αὐτούς. Οἱ
δ' ἰδόντες ἄσμενοι προσελάνοντα, καὶ ἐδέξαντο καὶ
παρεκάλουν σάζεσθαι μετ' αὐτῶν. Τότε καὶ διαρῶ-
σαι τὸν Κάτονα φασὶν, ὑπὲρ τῶν συγκλητικῶν διό-
μενον καὶ πυστείνοντα τὰς χεῖρας, ἐπίων δὲ καὶ τοὺς
ἱππους ἀναστρέφοντα, καὶ τῶν ὀπλων ἀντιλαμβαν-
όμενον, μέχρις οὗ κατειργάσατο τὴν γοῦν ἡμέραν
δαίτην ἐπιμείναντας ἀσφαλῆ τοῖς ἀνδράσι. φυχὴν
παρὰσχῆν.

LXIV. Ὡς αὖτ' ἔχον αὐτοὺς ἀφίκετο, καὶ τοὺς

μὲν ἐπὶ ταῖς ἀνάγκαις μεταστήσει, τοῖς δὲ τὴν αἴφρην
 φυλάττειν παρέδωκεν, ἰδὲσαν οἱ τριακοῖοι, μὴ
 δίκην δῶσι τῆς μεταβολῆς· καὶ πρὸς τὸν Κάτωνος
 πέμποντες, ἰδόντο πάντως ἀφικέσθαι πρὸς αὐτούς.
 Οἱ δὲ συγκλητικοὶ περιχυθέντες οὐκ εἶπεν, οὐδ' ἔφα-
 σαν προῖσσεσθαι τὸν κηδεμόνα καὶ σωτήρα τοῖς ἀπί-
 στοις καὶ προδέταις. Σαφροτάτη γὰρ, ὥς ἔοικεν,
 αἰσθῆναι τότε παρέστη καὶ πόθος καὶ θαῦμα τῆς
 τοῦ Κάτωνος ἀρετῆς πᾶσιν ὁμαλῶς τοῖς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ
 γενομένοις, ὥς οὐδὲν ἄρα κίβδηλον, οὐδ' ἀπαιτη-
 λόν, ἐμέμιχτο τοῖς πραττομένοις ἐπ' αὐτοῦ. Πέ-
 λαι δ' ἄνθρωπος ἐσνίων ἐγνωκώς ἀναλαῖν, θεינוὺς
 πόνους ἐπόκει, καὶ φροντίδας καὶ ὠδύνας εἶχεν ὑπὲρ
 ἄλλων, ὅπως εἰς ἀσφαλὲς καταστήσας ἅπαντας ἀπαλ-
 λάξαιτο τοῦ ζῆν. Οὐ γὰρ ἦν ἄδηλος ἡ πρὸς τὸν
 θάνατον αὐτοῦ φοβὰ, καίπερ οὐ πάσχοντος. Τη-
 κούσεν οὖν τότε τοῖς τριακοῖοις, παραμυθησάμε-
 νος τοὺς συγκλητικούς· καὶ μόνος ἦκε πρὸς εὐτιούς,
 χάριν ἔχειν ὁμολογοῦντας, καὶ διομένους τὰ μὲν
 ἄλλα χαῖσθαι καὶ πιστεύειν· εἰ δὲ Κάτωνες οὐκ εἴ-
 σιν, οὐδὲ τὸ Κάτωνος φρόνημα χωροῦσιν, οἰκτεί-
 ρειν τὴν ἀσθένειαν αὐτῶν· ἐγνωσότες δ' οἷον Καί-
 σαρος δεῖσθαι καὶ πέμπειν πρὸς αὐτόν, ὑπὲρ ἐπι-
 ρον μάλιστα καὶ πρώτου ποιήσεσθαι δέξιν· εἰ δὲ
 μὴ παύσειεν, οὐδ' αὐτοῖς δεδομένην δέξασθαι τὴν
 χάριν, ἀλλ' ἄχρις ἂν ἐμπρέσιν, πολεμήσειεν ὑπὲρ
 ἐκείνου. Πρὸς ταῦτα δὲ Κάτων ἐπαινέσας τὴν εὐ-
 νοίαν, ἔφη, χαῖναι τῇ αὐτῶν σωτηρίᾳ ὅτεκα πέμ-

πειν κατὰ τάχος, ὑπὲρ αὐτοῦ δὲ μὴ δελεῖσθαι· νε-
κροτημένω γὰρ εἶναι θέουσιν, καὶ ἰδιωκόντων πα-
ραιήσων· αὐτὸς δ' οὐ μόνον ἀήττητος γερῶναι
παρὰ πάντας τὸν βίον, ἀλλὰ καὶ νικῶν, ἅψ' ὅσον
ἐβούλετο, καὶ κρατῶν· Καίσιμος γὰρ καλοῖς καὶ δι-
καίοις· ἐκείνον δ' εἶναι τὸν ἐλευσύντα καὶ νεκρη-
μένον· ὃ γὰρ ἤρναίτε πράττειν κατὰ τῆς πατρίδος
πάλα, νῦν ἐξηλίχθαι καὶ παρωρῆσθαι.

LXV. Ταῦτα διαλεχθεὶς τοῖς τριακοσίοις ἀπηλ-
λάττετο· καὶ πυνθόμενος, Καίσαρα πᾶσαν ἔγχετο
τὴν στρατιάν ἥδη καὶ ὁδὸν εἶναι· „Παπαί, εἴπῃ,
ὥς ἐπ' ἄνδρας ἡμᾶς ἐκείνος.“ Καὶ τραπόμενος πρὸς
τοὺς συγκλητικούς, ἐκέλευσε μὴ μέλλειν, ἀλλ', ὥς
παρεμίνουσιν οἱ ἱππεῖς, σῶζεσθαι. Καὶ τὴν μὲν
ἄλλαν ἀπέκλεισε θύρας, μὲν δὲ τῇ πρὸς Θάλασσαν
φερούσῃ, τὰ τε πλοῖα τοῖς ὑπ' ἑαυτὸν διάντιμι, καὶ
τάχους ἐπεμελεῖτο, παύων τὰς ἀδικίας, καὶ δια-
λύων τοὺς θορήβους, καὶ τοὺς ἀπὸρως ἔχοντας
ἐφοδιάζων. Ἐπεὶ δὲ Μάρκος Οὐτάρμιος, ἄγων δύο
τάγματα, πληροὺς κατεστρατοπέδευσε, καὶ πέμπων
ἡξίου τὸν Κάτωρον περὶ ἀρχῆς διαβλέσασθαι πρὸς
αὐτόν, ἐκείνῳ μὲν οὐδὲν ἀπεκρίνατο, πρὸς δὲ τοὺς
φίλους εἶπεν· „Εἶτα θανατοῦμεν, ὅπως ἀπόλωε τὰ
πράγματα, τῆς φιλαρχίαν ὁρῶντας ἡμῖν ἐν αὐτῷ τῷ
ὀλέθρῳ βεβηκῆαι παρεμίνονσαν;“ Ἐν τούτῳ δὲ τοὺς
ἱππεῖς ἀκούσας ὀπίσθας ἤδη φέρειν καὶ ἄγειν τὰ
τῶν Ἰτυκαίων, ὥσπερ λίφουρα, δρόμῳ συνέτεινε
πρὸς αὐτοὺς, καὶ τοῖς πρώτοις ἐντυχὼν ἀπῆρρετο·

τῶν δ' ἑλλήνων ἱκανὸς ἐρθάνε ῥέπειν καὶ κατατιθε-
 μινος, πάντες δ' ὑπ' αἰσχύνης αἰσπῇ καὶ κάττω
 βλέποντις ἀπῆσαν. Ὁ δὲ Κάτων, εἰς τὴν πόλιν
 τοὺς Ἰτυκαίους συναγαγὼν, ἰδίῳ περὶ τῶν τρια-
 κοσίων, μὴ παροξύναι Καίσαρα κατ' αὐτῶν, ἀλλὰ
 καὶ κοινῇ τὴν σωτηρίαν πράττειν ἁλλήλοις. Ἔπει-
 α πάλιν τραπόμενος πρὸς τὴν θάλατταν, ἐπισκόπευ-
 τοὺς ἐμβαλόντας, καὶ τῶν φίλων καὶ ξένων ὄσους
 ἔπεισεν, ἡσπάζετο καὶ προὔπεμψε. Τὸν δ' υἱὸν
 οὐκ ἔπεισε λαβεῖν πλοῖον, οὐδ' ἔμετο διὲν ἀποτρέ-
 πειν περιχόμενον τοῦ πατρὸς. Ἦν δὲ τις Στατύλ-
 λιος, ἀνὴρ τῇ μὲν ἡλικίᾳ νέος, ἰσχυρὸς δὲ τῇ γνώ-
 μῃ βουλόμενος εἶναι, καὶ τοῦ Κάτωνος ἀποριμαί-
 σθαι τὴν ἀπάθειαν. Τοῦτον ἤξιον πλεῖν· καὶ γὰρ
 ἦν καταφανὴς μισοκαῖσαρ· ὥς δ' οὐκ ἤθελεν, Ἀπολ-
 λωνίδῃ τῷ Σιυικῷ καὶ Δημητρίῳ τῷ Περιπατητικῷ
 προσβλέψας ὁ Κάτων· „Ἐμέτερον, εἰπὺν, ἔργον,
 εἰδόντα τοῦτον μακάρι, καὶ καταρτίσας πρὸς τὸ
 συμφέρον.“ Αὐτὸς δὲ τοὺς λοιποὺς συνεκπέμπων,
 καὶ χρηματίζων τοῖς δομένοις, τὴν τε νύκτα διέτρι-
 βε περὶ ταῦτα, καὶ τῆς ἐπιούσης ἡμέρας τὸ πλεῖστον
 μέρος.

LXVI. Ἐπὶ δὲ Λεύκιος Καῖσαρ, εἰκέτιος μὲν
 ὢν Καίσαρος ἐκείνου, μέλλων δὲ πρεσβεύειν ὑπὲρ
 τῶν τριακοσίων, παρεκάλει τὸν Κάτωνα λόγον αὐ-
 τῷ συνυποθέσθαι πύθαρὸν, ᾧ χρήσεται περὶ ἐκεί-
 νων· „Ἐπὲρ σοῦ μὲν γὰρ αὐτοῦ καὶ χειρῶν ἐμοὶ κα-
 λὼν ἄψασθαι, καὶ γόνασι προσπίσειν Καίσαρος“ οὐκ

εἰς ταῦτα ποιεῖν ὁ Κάτων αὐτόν. „Ἐμοὶ γάρ, εἶ-
 πεν, εἰ σῶζεσθαι χάριτι Καίσαρος ἐβουλόμην, αὐτῷ
 βαδιστέον ἦν πρὸς ἐκείνον μόνον. Οὐ βοίλομαι δὲ
 τῷ τυράννῳ χάριν ἔχειν ὑπὲρ ὧν παρανομῇ. Παρα-
 νομῇ δὲ, σῶζων ὧς κύριος ὧν αὐτῷ δεσπόζειν οὐδὲν
 προσῆκεν. Ὅπως μέντοι παραιτήσῃ τοὺς τριακο-
 σίους, κοινῇ σκοπῶμεν, εἰ βούλει.“ Γενόμενος δὲ
 πρὸς τοῦτω μετὰ τοῦ Δευκίου, τὸν υἱὸν αὐτῷ συνί-
 στησι καὶ τοὺς ἐταίρους ἀπιδόντι· καὶ προπύμψας
 ἐκείνον καὶ διεξωσάμενος, ἐπανήλθεν οἰκᾶς, καὶ
 τὸν υἱὸν καὶ τοὺς φίλους συναγαγὼν, ἅλλα τι πολλὰ
 διελέχθη, καὶ πολιτείας ἀπέειπεν ἄψασθαι τῷ μει-
 ρακίῳ· τὸ μὲν γὰρ ἄξιός Κάτωνος, οὐκ εἶναι τῷ
 πράγματι δεῖξασθαι· τὸ δ' ἄλλως, αἰσχρὸν εἶναι.
 Καὶ περὶ ἐσπέραν ἤδη τρέπεται πρὸς τὸ βαλάντιον.
 Ἐν δὲ τῷ λούεσθαι τοῦ Σιατύλλιου μνησθεὶς, καὶ
 μίγνυθι γυμνάσιον· „Ἐξέτιμψας, εἶπεν, ὦ Ἀπολλω-
 νίδη, τὸν Σιατύλλιον ἀπὸ τοῦ φρονήματος ἐκείνου
 καθελὼν; καὶ πέπλευκεν ὁ ἀνὴρ, μὴδ' ἀσπασάμε-
 νος ἡμᾶς;“ „Πόθεν; εἶπεν ὁ Ἀπολλωνίδης, καίτοι
 πολλὰ διελέχθημεν· ἀλλ' ὑψηλός ἐστι καὶ ἄτρεπτος,
 καὶ μένειν φησὶ καὶ πράττειν, ὃ τι αὖν οὐ πράττης.“
 Πρὸς ταῦτα φασὶ τὸν Κάτωνα μειδιᾶσθαι, καὶ εἶ-
 πεν· „Ἀλλὰ τοῦτο μὲν αὐτίκα φανέεται.“

LXVII. Λουσάμενος δὲ μετὰ πολλῶν ἐδείπνει
 καθήμενος, ὥσπερ εἰώθει μετὰ τὴν μάχην· οὐ
 γὰρ κατεκλίθη, πλην καθεύδων. Συνεδέπνον δὲ
 πάντες οἱ ἐταῖροι, καὶ τῶν Ἰτυκαίων οἱ ἄρχοντες.

Καὶ μετὰ τὸ δεῖπνον ὁ πόσις ἔσχα μούσων πολλὰν καὶ χάριν, ἄλλων ἐπ' ἄλλοις λόγων φιλοσόφων κυ-
 κλόντων· ἄχρως οὐ περιῆλθεν ἡ ζήτησις εἰς ταῦτα
 δὴ τὰ παράδοξα καλούμενα τῶν Στωϊκῶν, τὸ μόνον
 εἶναι τὸν ἀγαθὸν ἐλ' ὑψιστον, δούλους δὲ τοῦ, φαύ-
 λου, ἀπυντίας. Ἐνταῦθα δὴ, ὡς εἶπες, ἀντιβάν-
 τος τοῦ Περιπατητικοῦ, σφοδρὸς ἰμπεσὼν ὁ Κάτων,
 καὶ τόπον προσθεῖς καὶ τραχύτητα φωνῆς, ἀπέτεινε
 πορρωτάτω τὸν λόγον, ἀγῶνι θαυμαστικῶ χρησάμε-
 νος· ὥστε μηδὲνα λαθεῖν, ὅτι τῷ βίῳ πέρας ἔγνω-
 κεν ἐπιθείς ἀπαλλάττεσθαι τῶν παρόντων. Διὸ
 καὶ μετὰ τὸν λόγον σιωπῆς καὶ κατηφείας γενομένης
 ἐν πῶσιν, ἀναλαμβάνων αὐτοὺς καὶ ἀπάγων τῆς
 ὑποψίας ὁ Κάτων, αὐτοὺς ὑπὲρ τῶν παρόντων ἐνέ-
 βαλλεν ἐρωτήματα καὶ φροντίδας, ὡς δεδιώς μὲν
 ὑπὲρ τῶν πλόντων, δεδιώς δ' ὑπὲρ τῶν ὀδυνόντων
 ἐρημίαν ἀνδρον καὶ βάρβαρον.

LXVIII. Οὕτω δὲ διαλύσας τὸ σύνθετον, καὶ
 περιπατήσας μετὰ τῶν φίλων τὸν συνήθη μετὰ τὸ
 δεῖπνον περίπατον, καὶ τοῖς ἄρχουσι τῶν φυλάκων,
 ἔκ καιρὸς ἦν, προστάξας, ἀπιὼν εἰς τὸ δωματίον,
 ἤδη τὸν τε παῖδα καὶ τῶν φίλων ἕκαστον μῦλλον,
 ἢ πρῶτον εἰώθει, προσαγαγόμενος καὶ φιλοφρο-
 νηθεὶς, πάλιν ὑποψίαν παρέυχε τοῦ μῦλλοντος. Εἰσ-
 ἐλθὼν δὲ καὶ κατακλιθεὶς, ἔλαβεν εἰς χεῖρας τῶν
 Ἰλατίωνος διαλόγων τὸν περὶ ψυχῆς· καὶ διαλθὼν
 τοῦ βιβλίου τὸ πλεῖστον, καὶ ἀναβλέψας ὑπὲρ κεφα-
 λῆς, ὡς οὐκ εἶδε, κρεμᾶμενον τὸ ξίφος, (ὁφήρητο

γὰρ ὁ παῖς, ἔτι δειπνοῦντος αὐτοῦ) καλίστ' οἰκίτην ἠρώτησεν, ὅστις λάβοι τὸ ἐγχειρίδιον. Σιωπῶντος δ' ἐκείνου, πάλιν ἦν πρὸς τὸ βιβλίον· καὶ μικρὸν διαλείπων, ὥσπερ οὐ σπεύδων, οὐδ' ἐπειγόμενος, ἄλλως δὲ τὸ ξίφος ἐπιζητῶν, ἐκείλευσε κομίσαι. Διατριβῆς δὲ γινομένης, καὶ μηδενὸς κομιζοντος, ἐξανυγνὸς τὸ βιβλίον, αὐθις ἐκάλει κατ' ἕνα τῶν οἰκετῶν, καὶ μᾶλλον ἐνάτεινε τὴν φωνήν, τὸ ξίφος ἀπαίτων· ἐνὸς δὲ καὶ πνέ τὸ στόμα πατάξας, ἤματι τὴν αὐτοῦ χεῖρα, χαλεπαίνων, καὶ βοῶν ἤδη μύγα, παραδίδοσθαι τῷ πολέμῳ γυμνὸς ὑπὸ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ καὶ τῶν οἰκετῶν· ἄχρις οὗ κλαίων δ υἱὸς εἰσέδραμε μετὰ τῶν φίλων, καὶ περιπεσὼν ὠδύροτο καὶ καθικέτευεν. Ὁ δὲ Κάτων ἐξαναστάς ἀνέβλεψέ τε θεινὸν, καὶ, „Πότε,“ εἶπεν, „ἐγὼ καὶ ποῦ λήθηθα πυρρανοίας ἡλωκώς; ὅτι διδάσκει μὲν οὐδεὶς, οὐδὲ μεταπείθει περὶ ὧν δοκῶ κακῶς βιβουλεύσθαι, κατέλομαι δὲ χρῆσθαι τοῖς ἐμᾶντοῦ λογισμοῖς, καὶ παροπλίζομαι; Τί δ' οὐχὶ καὶ συνδαίς, ὃ γενναῖε, τὸν πατέρα, καὶ ταῖς χεῖρας ἀποστρέφεις, μέχρις ἂν ἔλθῶν Καῖσαρ εὖρη με μὴδ' ἀμύνασθαι δυνάμενον; Οὐ γὰρ ἐπ' ἐμᾶντόν γε δέομαι ξίφους, ἔπου καὶ τὸ πνεῦμα βραχὺν χρόνον ἐπισχόντα, καὶ τὴν πεφαλὴν ἅπαξ πατάξαντα πρὸς τὸν τοῖχον, ἀποθανεῖν ἔνεστι.“

LXIX. Ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ, τὸ μὲν μειράκιον ἐξῆλθε μετὰ κλαυθμοῦ, καὶ πάντες οἱ λοιποὶ τῷ δὲ Δημητρίῳ καὶ τῷ Ἀπολλωνίῳ μόνους ὑπολεί-

φθῆσαι προτέριον ἤδη λαλῶν· „Ἦ που καὶ ὑμῖν; ἔφη, δίδονται βία κατέχειν ἄνδρα τοσούτου ἡλικίας ἐν τῷ βίῳ, καὶ καθημένους αὐτοῦ σιωπῇ παραφυλάσσειν, ἢ λόγον ἤκειτε κομίζοντες, ὥς οὐ δεινόν, οὐδ' αἰσχρόν ἐστιν, ἀποροῦντα σωτηρίας ἐτέρας Κάτωνος τὴν ἀπὸ τοῦ πολεμίου περιμένειν; Τί οὖν οὐ λέγετε παίδοντες ἡμᾶς ταῦτα καὶ μεταδιδάσκοντες, ἵνα τὰς προτέρας δόξας ἐκείνας καὶ λόγους, οἷς συμβεβίωκαμεν, ἐκβαλόντες, καὶ γενόμενοι διὰ Καίσαρα σοφώτεροι, μίζονα χάριν εἰδῶμεν αὐτῷ; Καίτοι βεβούλευμαι μὲν οὐθὲν ἔγωγε περὶ ἑμαντοῦ· δεῖ δέ με βουλευσάμενον εἶναι κύριον οἷς ἔγνωκα χρῆσθαι. Βουλευσομαι δὲ τρόπον ἵνα μεθ' ὑμῶν, βουλευόμενος μετὰ τῶν λόγων, οἷς καὶ ὑμεῖς φιλοσοφεῖτε χρῆσθαι. Θαρρόντας οὖν ἄπιτε, καὶ καλεῦστε τὸν νῆδον, ᾧ μὴ δύναται τὸν πατέρα πείθειν, μὴ βιάζεσθαι.“

LXX. Πρὸς ταῦτα μὴθὲν ἀντιπρόντες οἱ περὶ τὸν Δημήτριον, ἀλλὰ δακρύσαντες ὑπεξῆλθον. Εἰσπέμπεται δὲ διὰ παιδίου μικροῦ τὸ ἐγχειρίδιον· καὶ λαβὼν ἐσπάσατο, καὶ κατενόησεν. Ὡς δ' εἶδεν ἐσιτώτα τὸν ἀθήρα καὶ τὴν ἀκμὴν διαμένουσας, εἰπὼν· „Νῦν ἐμὸς εἰμι,“ τὸ μὲν ἔλφος ἔθηκε, τὸ δὲ βιβλίον αὐτῷς ἀνεγίνωσκε, καὶ λέγεται δις ὅλον διεξιελθεῖν. Ἐῖτα κοιμηθεὶς ὕπνον βαθεῖον, ὥστε τοὺς ἐκτὸς αἰσθῆσθαι, περὶ μέσας νύκτας ἐκάλει τῶν ἀπειλευθέρων Κλεάνθην τὸν ἱατρὸν, καὶ Βούταν, ᾧ μάλιστα πρὸς τὰς πολιτικὰς πράξεις ἐχρῆτο. Καὶ

τοῦτον μὲν ἐπὶ θάλασσαν ἐπεμψεν, ὅπως σκεψάμε-
 νος, εἰ πάντες ἀνηγμένοι τυγχάνωσι, φράσῃ πρὸς
 αὐτόν· τῷ δ' ἰατρῷ τὴν χεῖρα φλεγμαίνουσαν ὑπὸ
 τῆς πληγῆς, ἣν ἐπληξά τὸν οἰκέτην, ἐπιθῆσαι παρί-
 σχε. Κατὰ τοῦτ' ἐποίησεν ἡδίους ἀπαντας, ὥς ζω-
 τικῶς ἔχοντος αὐτοῦ. Μὲτ' ὀλίγον δὲ παρῆν ὁ Βού-
 τας, ἀπαγγέλλων, τοὺς μὲν ἄλλους ἀνῆχθαι, Κράσ-
 σον δὲ λείπεσθαι ὑπ' ἀσυχλίας τινός· ὅσον δ' οὕτω
 καὶ τοῦτον ἐμβαίνειν· πολὺν δὲ χιμῶνα καὶ μέγα
 πνεῦμα κατέχειν τὴν θάλασσαν. Τοῦτ' ἀκούσας ὁ
 Κάτιων ἐστέναξεν οἰκίῳ τῶν πλειόντων, καὶ πάλιν
 ἐπεμψε τὸν Βούτιαν ἐπὶ θάλασσαν, εἰ τις ἄρα πα-
 λινδρομήσας δέοιτο τινός τῶν ἀναγκαίων, ἀπαγγε-
 λούντα πρὸς αὐτόν. Ἦδη δ' ὄρνιθες ἦδον, καὶ
 μικρὸν αὐθις κατηνέχθη πρὸς ὕπνον. Ἐπανελθόν-
 τος δὲ τοῦ Βούτια, καὶ φράσαντος, πολλὴν ἡσυχίαν
 περὶ τοὺς λιμένας εἶναι, προσέταξεν αὐτῷ τὴν θύ-
 ραν κλείσαι, καὶ καθῆκεν ἑαυτὸν εἰς τὸ κλινίδιον,
 ὥς τὸ λοιπὸν εἴη τῆς νυκτός ἀναπαυσόμενος. Ἐξελ-
 θόντος δὲ τοῦ Βούτια, σπασάμενος τὸ ξίφος, ἔωσεν
 μὲν ὑπὸ τὸ στήθος· τῇ δὲ χειρὶ κρυφότερον διὰ τὴν
 φλεγμονὴν χρησάμενος, οὐκ εὐθύς ἀπήλλαξεν ἑαυ-
 τόν, ἀλλὰ δυσθανάτων ἐξέπεσε τῆς κλίνης, καὶ
 ψόφον ἐποίησε, καταβαλὼν ἀβάκιόν τι τῶν γωμι-
 τρικῶν παρακείμενον· ὥστε τοὺς θιράποντας αἰσθο-
 μένους ἀναβοῆσαι, καὶ τὸν νῆον αὐτίκα καὶ τοὺς
 φίλους ὑπαισθελθεῖν. Ἰδόντες δὲ πεφυρμένον αἵματι,
 καὶ τῶν ἐντέρων τὰ πολλὰ προπεπτωκότα, ζῶντα

δ' αὐτὸν ἔτι καὶ βλέποντα, δεινῶς μὲν ἄπαντι, ἔσχατον, ὃ δ' ἱατρὸς προσελθὼν ἐπιφῶτο, τῶν ἐντέρων ἀτρώτων διαμεινάντων, ταῦτά τε καθιστῆν, καὶ τὸ τραῦμα διαρρήπτειν. Ὡς οὖν ἀνήγγειλεν ὁ Κάτων καὶ συνηφρόνησε, τὸν μὲν ἱατρὸν ἀπεώσατο, ταῖς χερσὶ δὲ τὰ ἑντερα σπαράξας καὶ τὸ τραῦμα ἱπαναρρήξας ἀπέθανεν.

LXXI. Ἐν ᾧ δ' οὐκ ἂν τις ᾔετο χρόνον τοὺς κατὰ τὴν ρικίαν πάντας ἡσθῆσθαι τὸ πάθος, ἐπὶ ταῖς θύραις ἦσαν οἱ τριακόσιοι, καὶ μικρὸν ὕστερον ὁ δῆμος ἤθροιστο τῶν Ἰτυκαίων, μιᾷ φωνῇ τὸν εὐεργέτην καὶ σωτῆρα καὶ μόνον ἐλεύθερον καὶ μόνον ἀήττητον καλοῦντων. Καὶ ταῦτα ἔπραττον, ἀγχιλλομένου προσεῖναι Καίσαρος· ἀλλ' οὔτε φόβος αὐτοῦς, οὔτε κολακεία τοῦ κρατοῦντος, οὔτε ἡ πρὸς ἀλλήλους διαφορὰ καὶ στάσις ἀμβλυτέρους ἐποίησε τῇ πρὸς Κάτωνα τιμῇ. Κοσμήσαντες δὲ τὸ σῶμα λαμπρῶς, καὶ πομπὴν ἐπιφανῆ παρασχόντες, καὶ θάψαντες παρὰ τὴν θάλασσαν, οὐκ οὖν ἀνδριᾶς ἐφίστηκεν αὐτοῦ ξιφήρης, οὕτως ἐπράποντο πρὸς τὸ σῶζειν ἑαυτοὺς καὶ τὴν πόλιν.

LXXII. Καίσαρ δέ, πυνθανόμενος παρὰ τῶν ἀφικνουμένων, ὑπομένειν ἐν Ἰτύκῃ τὸν Κάτωνα, μηδὲ φεύγειν, ἀλλὰ τοὺς ἄλλους προπέμπειν, αὐτὸν δὲ καὶ τοὺς ἐταίρους καὶ τὸν υἱὸν ἀδεῶς ἀναστρέφεισθαι, δις τεκμαρτον ἡγεῖτο τὴν γνώμην τοῦ ἀνδρός, ὅτε δὴ τὸν πλείστον λόγον ἔχων ἐπείγου, καὶ προσῆγε μετὰ τῆς δυνάμεως ἐπειγόμενος. Ὡς δ'

ἤκουσε τὸν Θάνατον αὐτοῦ, λέγεται τοσοῦτον ἐκτεῖν·
 „Ὡ Κάτων, φθονῶ σοι τοῦ θανάτου· καὶ γὰρ ἰμοὶ
 σὺ τῆς σπουτοῦ σπηρίδας ἐφθόνησας.“ Τῷ γὰρ ὄντι
 σωθῆναι Κάτων ἀνασχόμενος ὑπὸ Καίσαρος οὐκ
 ἂν οὕτω δοκεῖ κατασχύναι τὴν αὐτοῦ δόξαν, ὥς
 κοσμήσαι τὴν ἐκείνου. Τὸ δὲπραχθῆναι ἂν, ἄδηλον·
 εἰκόζεται δὲ τὰ χρησιώτερα περὶ Καίσαρος.

LXXIII. Ἐτελεύτησε δὲ Κάτων ἔτη δυεῖν δίδοντα
 πεντήκοντα βεβιωκώς. Ὁ δ' υἱὸς αὐτοῦ ὑπὸ Καί-
 σαρος μὲν οὐδὲν ἡδίκηθη· λέγεται δὲ ῥάθυμος γε-
 νῆσθαι, καὶ περὶ γυναικὸς οὐκ ἀνεπιλήπιος. Ἐν
 δὲ Καππαδοκίᾳ ξένῳ τινὶ χρησάμενος, Μαργαδάτῃ,
 τῶν βασιλικῶν, ἔχοντι γύναιον εὐπρεπὲς, καὶ πλείο-
 να παρ' αὐτοῖς, ἣ καλῶς εἶχε, διατρίβων χρόνον,
 ἐκώλυτο, τοιαῦτα γραφόντων εἰς αὐτόν·

Ἀφρον Κάτων βαδίζει μετὰ τριάντων ἡμέρας·

Καί·

Πόρνος καὶ Μαργαδάτης, δύο φίλοι,· ψυχὴ μία!

Ψυχὴ γὰρ ἐκαλείτο τοῦ Μαργαδάτου τὸ γύναιον.
 Καὶ ἔτι·

Εὐχόμε καὶ λαμπρὸς ὁ Κάτων· βασιλικὴν ψυχὴν ἔχει.

Ἀλλὰ πᾶσαν γε τὴν τοιαύτην ἐξήλειψε καὶ ἠράνισε
 τῷ θανάτῳ δύσκλητον. Ἀγωνιζόμενος γὰρ ἐν Φι-
 λίπποις πρὸς Καίσαρα καὶ Ἀντώνιον ὑπὲρ τῆς ἐλευ-
 θερίας, καὶ κλινομένης τῆς φαίλαγγος, οὔτε φυγεῖν,
 οὔτε λαθεῖν ἀξιώσας, ἀλλὰ προκαλούμενος τοὺς
 πολεμίους, ἐμπροσθέν ἑαυτὸν ἐμφανίζων, καὶ συν-
 εξορμῶν τοὺς συμμέποντας, ἔπεσε, θαῦμα τῆς

ἀρετῆς τοῖς ἐναντίοις παρασχών. Ἔτι δὲ μᾶλλον ἢ θυγαῖτηρ τοῦ Κάτωνος, οὔτε σωφροσύνης, οὔτ' ἀνδρείας ἀπολιφθεῖσα, (Βρούτῳ γὰρ συνώκει τῷ κτείναντι Καίσαρα) αὐτῆς τε τῆς συνωμοσίας μετέσχε, καὶ προήκατο τὸν βίον ἀξίως τῆς εὐγενείας καὶ ἀρετῆς, ὥς ἐν τοῖς περὶ Βρούτου γέγραπται. Στατύλλιος δὲ, φῆσας μιμῆσθαι Κάτωνα, τότε μὲν ὑπὸ τῶν φιλοσόφων ἐκωλύθη, βουλόμενος ἑαυτὸν ἀνελῆν· ὕστερον δὲ τῷ Βρούτῳ πιστότατον ἑαυτὸν παρασχών καὶ χρησιμώτατον, ἐν Φιλίπποις ἀπεθανεν.

ΑΓΙΣ ΚΑΙ ΚΛΕΟΜΕΝΗΣ.

Οὐκ ἀτόπως τινές, οὐδὲ φαύλως, συγκυῖσθαι πρὸς τοὺς φιλαδόξους ὑπονοοῦσι τὸν ἐπὶ τῷ Ἰῆσῳ μῦθον, ὥς θὴ λαβόντι τὴν νεφέλην ἀντὶ τῆς Ἡράς, καὶ τῶν Κανταύρων αὕτως γινομένων. Καὶ γὰρ οὗτοι τῆς ἀρετῆς ὥσπερ εἰδώλω τι, τῇ δόξῃ, συνόντες, οὐδὲν εἰλικρινές, οὐδ' ὠμολογημένον, ἀλλὰ νότα, καὶ μικτὰ πολλὰ πράττουσιν, ἄλλοι' ἄλλας φορὰς φερόμενοι, ζήλοισι καὶ πάθεισιν ἐπακολουθοῦντες· ὅπερ οἱ Θεοφκλέους βοτῆρες ἐπὶ τῶν ποιμνίων λέγουσιν·

Τούτοις γὰρ ἔντις δισπύται δουλεύουσιν,

Καὶ τῶνδ' ἀνάγκη καὶ σιωπῶντων κλέων.

Ὅπερ ἀληθῶς οἱ πρὸς ἐπιθυμίας ὅχλων καὶ δρυμῶν πο-
λιτευόμενοι πάσχουσι, δουλεύοντες καὶ ἀκολουθοῦν-
τες, ἵνα δημαγωγοὶ καὶ ἄρχοντες ὀνομάζωνται. Κα-
θάρπερ γὰρ οἱ πρωρεῖς τὰ ἔμπροσθεν προορῶμενοι
τῶν κυβερνητῶν, ἀφορῶσι πρὸς ἐκείνους, καὶ τὸ
προσταςσόμενον ὑπ' ἐκείνων ποιοῦσιν· οὕτως οἱ πο-
λιτευόμενοι, καὶ πρὸς δόξαν ὀρῶντες, ὑπηρέται μὲν
τῶν πολλῶν εἰσιν, ὄνομα δ' ἀρχόντων ἔχουσιν.

ἀρετῆς τοῖς ἐναντίοις παρασχών. Ἐτι δὲ μᾶλλον ἢ
 θυγαῖτηρ τοῦ Κάτωνος, οὔτε σωφροσύνης, οὔτ' ἀν-
 δρείας ἀπολιφθεῖσα, (Βρούτων γὰρ συνῶκει τῷ
 κτείναντι Καίσαρι) αὐτῆς τε τῆς συνωμοσίας μετέ-
 σχε, καὶ προήκατο τὸν βίον ἀξίως τῆς εὐγενείας
 καὶ ἀρετῆς, ὥς ἐν τοῖς περὶ Βρούτων γέγραπται.
 Στατύλλιος δὲ, φῆσας μιμῆσθαι Κάτωνα, τότε
 μὲν ὑπὸ τῶν φιλοσόφων ἐκαλύθη, βουλόμενος ἑαυ-
 τὸν ἀνελπεῖν· ὕστερον δὲ τῷ Βρούτῳ πιστότατον ἑαυ-
 τὸν παρασχών καὶ χρησιμώτατον, ἐν Φιλίπποις ἀπ-
 έθανεν.

ΑΓΙΣ ΚΑΙ ΚΛΕΟΜΕΝΗΣ.

Ὅν ἀτόπως τινές, οὐδὲ φαύλως, συγκυῖσθαι πρὸς τοὺς φιλοδόξους ὑπονοοῦσι τὸν ἐπὶ τῷ Ἰλίῳι μῦθον, ὥς δὴ λαβόντι τὴν νεφέλην ἀντὶ τῆς Ἥρας, καὶ τῶν Κενταύρων αὕτως γενομένων. Καὶ γὰρ οὗτοι τῆς ἀρετῆς ὥσπερ εἰδώλω τι, τῇ δόξῃ, συνόντες, οὐδὲν εἰλικρινές, οὐδ' ὁμολογημένον, ἀλλὰ νότα καὶ μικτὰ πολλὰ πράττουσιν, ἄλλοι' ἄλλας φορὰς φερόμενοι, ζήλοισι καὶ πάθεισιν ἐπακολουθοῦντες· ὅπερ αἱ Θεοφκλέους βοτῆραι ἐπὶ τῶν ποιμνίων λέγουσιν·

Τούτοις γὰρ ὅντις δισπύται δουλεύοντες,

Καὶ τῶνδ' ἀνάγκη καὶ σιωπώντων κλέων.

Ὅπερ ἀληθῶς οἱ πρὸς ἐπιθυμίας ὀχλῶν καὶ δρμάς πολυτευόμενοι πάσχουσι, δουλεύοντες καὶ ἀκολουθοῦντες, ἵνα δημαγωγοὶ καὶ ἄρχοντες ὀνομάζωνται. Καθάπερ γὰρ οἱ πρῶτοι τὰ ἐμπροσθεα προσορῶντες τῶν κυβερνητῶν, ἀφορῶσι πρὸς ἐκείνους, καὶ τὸ προστασσόμενον ὑπ' ἐκείνων ποιοῦσιν· οὕτως οἱ πολυτευόμενοι, καὶ πρὸς δόξαν ὀρῶντες, ὑπηρέται μὲν τῶν πολλῶν εἰσιν, ὄνομα δ' ἀρχόντων ἔχουσιν.

II. Ὁ μὲν γὰρ ὑπεκκριβωμένος καὶ τελείως ἀγα-
 θός οὐδ' ἂν ὅλως δόξης δέοιτο, πλὴν ὅση παροδοῦν
 ἐπὶ ταῖς πράξεσι διὰ τοῦ πιστεῦσθαι δίδωσι. Νῆσ-
 δ' ἵκει ὅτι καὶ φιλοτίμῳ δοτίον ἀπὸ τῶν καλῶν ἔρ-
 γων καὶ δόξῃ τι καλλωπίσασθαι καὶ κομπάσαι. Φυλό-
 μιναι γὰρ ἐν τοῖς τηλικούτοις αἱ ἀρεταὶ καὶ βλασιά-
 νουσιν τὸ τε κατορθοῦμενον, ὥς φησι Θεόφραστος,
 ἐπιβιβαιοῦνται τοῖς ἐπαίνοις, καὶ τὸ λοιπὸν αὖξον-
 ται μετὰ φρονήματος ἐπαιρδόμεναι. Τὸ δ' ἄγαν προ-
 τεχοῦ μὴ ἐπισφαλές, ἐν δὲ ταῖς πολιτικαῖς φιλοτι-
 μίαις ὀλέθριον. Ἐκφέρει γὰρ εἰς μανίαν καὶ παρα-
 φροσύνην ὑπαιθρον ἐξουσίας μεγάλης ἐπιλαβομέ-
 νους, ὅταν μὴ τὸ καλὸν ἔνδοξον εἶναι θέλωσιν, ἀλλ'
 ἀγαθὸν ἡγῶνται τὸ ἔνδοξον εἶναι. Ὡσπερ οὐκ Φω-
 κίων πρὸς Ἀντίπατρον ἀξιούντά τι παρ' αὐτοῦ τῶν
 μὴ καλῶν, „Οὐ δύνασαι,“ εἶπεν, „ἅμα καὶ φίλῳ Φω-
 κίῳ χρησθαι καὶ κόλακι.“ τοῦτο λεκτίον, ἥ ὁμοίον
 τι τοῦτο, πρὸς τοὺς πολλούς. „Οὐ δύνασθε τὸν αὐ-
 τὸν ἔχειν καὶ ἄρχοντα καὶ ἀπόλουθον.“ Ἐπεὶ συμβαί-
 νει γε καὶ οὕτως τὸ τοῦ δράκοντος, οὐ φησὶν δ' μῦ-
 θος, τὴν οὐρὰν τῇ κεφαλῇ στασιάζασαν ἀξιοῦν ἡγε-
 σθαι παρὰ μέρος, καὶ μὴ διὰ παντός ἀπολουθεῖν
 ἐκείνη. λαβοῦσαν δὲ τὴν ἡγεμονίαν, αὐτὴν τε κακῶς
 ἀπαλλάττειν, ἀνόλῳ πορευομένην, καὶ τὴν κεφαλὴν
 καταξάλναι, τυφλοῖς καὶ κωφοῖς μέρεσιν ἀναγκαζο-
 μένην παρὰ φύσιν ἐπισθαι. Τοῦτο πολλοὺς τῶν πρὸς
 χάριν ἅπαντα πεπολιτευμένων δρώμεν πεπονηθότας.
 Ἐξαρτήσαντες γὰρ αὐτοὺς ἄλλων εἰκὴ φερομένων

οὐδ' ἀνταβιβῶν ὅστις, οὐδ' ἐπιστήσαι τὴν εἰα-
 ξίαν ἐδωρήθησαν. Τούτα δ' ἡμῖν εἰς τὴν παρὰ τῶν
 πολλῶν δόξαν ἐπῆλθεν ὑπὸν, ἐννοήσασιν, ἡλικίᾳ
 ἔχει δύναμιν, ἐν τῶν Τιβαρίῳ καὶ Γαῖᾳ τοῖς Ἑρμι-
 οῖς συμπεσόντων· οὗς καλλίστη μὲν φύντας, καλλ-
 λίστη δὲ τραφόντας, καλλίστην δὲ τῆς πολιτείας ὑπό-
 θειν λαβόντας, ἀπώλεσαν οὐχ οὕτως ἐπιθυμία δό-
 ξης ἄμειρος, ὡς φόβος ἀδοξίας ἐκ προφάσεως οὐκ
 ἀγεννοῦς πεφικώς. Μεγάλην γὰρ εὐνοίαν προσιλη-
 φότες παρὰ τῶν πολιτῶν, ῥοχύνθησαν ἐγκρατεσιῶν,
 ὥσπερ χεῖρος· ἀμιλλώμενοι δ' αἱ πολιτεύμενοι χρη-
 σιτοῖς τῆς τιμῆς ὑπερβάλλεσθαι, καὶ τιμώμενοι μῦλ-
 λον ἐξ ὧν ἐπολιτεύοντο κειραρισμένως, καὶ τοῦτο
 τὸν τρόπον ἔση φιλοτιμίᾳ πρὸς τὸν δῆμον ἑαυ-
 τοὺς, καὶ τὸν δῆμον πρὸς ἑαυτοὺς ἐκκαύσαντας, ἔλα-
 θον ἀψάμενοι πραγμάτων, ἐν οἷς ἐπαὶ οὐκέτι ἦν τὸ
 προβῆναι καλὸν, αἰσχρὸν ἦδη τὸ παύσασθαι. Ταῦτα
 μὲν οὖν ἐκικρυῖς αὐτὸς ἐκ τῆς διηγήσεως. Παρα-
 βάλλωμεν δ' αὐτοῖς Λακεδαιμόνιον ζεύγος δημαγωγῶν,
 Ἄγιν καὶ Κλειομένην, τοὺς βασιλεῖς. Καὶ γὰρ οὗτοι
 τὸν δῆμον αὖξοντες, ὥσπερ ἐκείνοι, καὶ πολιτείας
 καλὴν καὶ δικαίαν ἐκτελειούσαν πολλὸν χρόνον ὡς-
 λαμβάνοντες, ὁμοίως ἀπηχθάνοντο τοῖς δυνατοῖς, μὴ
 βουλευμένοις ἀφείναι τὴν συνήθη πλειονεξίαν. Ἀδελ-
 φοὶ μὲν οὖν οὐκ ἦσαν ἀλλήλων οἱ Λακεδαιμόνιοι, συγγε-
 νοὺς δὲ καὶ ἀδελφῆς ἦσαν τοῖς πολιταῖς, ἀρχὴν τοῦ-
 αὐτῆν λαβόντες.

III. Ἐπὶ παρσιδῶν πρῶτον εἰς τὴν πόλιν ἀργύ-

ρου καὶ χρυσοῦ ἔλλος, καὶ συνηκολούθησε τοῦ πλεί-
 του τῇ μὲν κήσσει πλεονεξία καὶ μικρολογία, τῇ δὲ
 χρήσει καὶ ἀπολαύσει τροφή καὶ μαλακία καὶ πολυ-
 τέλεια· τῶν πλείστων ἐξέπασεν ἡ Σπάρτη καλῶν, καὶ
 ταπεινὰ πράττουσα παρ' ἄλλων διτίλει, μέχρι τῶν
 χρόνων ἐκείνων, ἐν οἷς Ἄγρις καὶ Λεωνίδας ἐβασί-
 λευον. Ἄγρις μὲν Εὐρυτιωνίδης, καὶ Εὐδαμίδα παῖς,
 ἕκτος ἀπ' Ἀγησιλάου, τοῦ διαβάντος εἰς τὴν Ἀσίαν,
 καὶ μέγιστον Ἑλλήνων δυνηθέντος. Ἦν γὰρ Ἀγησι-
 λάου μὲν Ἀρχίδαμος, ὁ περὶ Μανδόνιον τῆς Ἰταλίας
 ὑπὸ Μεσσαπίαν ἀποθανών. Ἀρχιδάμου δὲ πρεσβύ-
 τερος μὲν υἱὸς Ἄγρις, Εὐδαμίδας δὲ νεώτερος, ὃς,
 Ἄγριδος ὑπ' Ἀντιπάτρου περὶ Μεγάλῃν πόλιν ἀναι-
 ρεθέντος ἀτίκνου, τὴν βασιλείαν ἔσχε. Τοῦτου δ'
 Ἀρχίδαμος, Ἀρχιδάμου δὲ ἕτερος Εὐδαμίδας, Εὐδα-
 μίδα δὲ Ἄγρις, περὶ οὗ τάδε γέγραπται. Λεωνίδας δ'
 ὁ Κλεωνύμου τῆς μὲν ἐτέρας οἰκίας ἦν Ἀγιάδης· ὁ-
 γδοος δ' ἀπὸ Πανσανίου τοῦ νικήσαντος ἐν Πλαταιαῖς
 μάχῃ Μαρδόνιον. Πανσπνίας γὰρ υἱὸν ἔσχε Πλει-
 στώνακτα, Πλιστώναξ δὲ Πανσανίαν· οὗ φυγόν-
 τος εἰς Τεγίαν ἐκ Λακιδαιμόνος, ὃς τε πρεσβύτερος
 υἱὸς, Ἀγησίπολις, ἐβασίλευσε, καὶ ταύτου τελευταί-
 ος ἀτίκνου, Κλεόμβροτος, ὁ νεώτερος. Ἐκ δὲ
 Κλεομβρότου πάλιν ἄλλος Ἀγησίπολις ἦν, καὶ Κλεο-
 μένης. Ὡν Ἀγησίπολις μὲν οὐτ' ἤρξε πολὺν χρόνον,
 οὔτε παῖδας ἔσχε· Κλεομένης δὲ, βασιλεύσας μετ'
 Ἀγησίπολιν, τὸν μὲν πρεσβύτερον τῶν υἱῶν, Ἀρμό-
 ταν, ἐπὶ ζῶν ἀπίβαλε, νεώτερον δὲ Κλεώνυμον κα-

τέλειπεν, ὃς οὐκ ἐβασίλευσεν, ἀλλ' Ἄρεως, υἱωνὸς
 ὧν Κλειμένους· Ἀκροτάτου δ' υἱὸς Ἄρεως. Ἄρεως
 δὲ πεσόντος περὶ Κόρινθον, υἱὸς ὦν Ἀκροτάτος, τὴν
 βασιλείαν κατέσχεν. Ἀπέθανε δὲ καὶ οὗτος, ἡττηθεὶς
 μάχῃ περὶ Μεγάλην πόλιν ὑπ' Ἀριστοδήμου, τοῦ
 τυράννου, καταλιπὼν ἐγκύμονα τὴν γυναῖκα. Παι-
 δίου δ' ἄρρετος γενομένου, Διονίδας δὲ Κλεισάνου
 τὴν ἐπιτροπὴν ἔσχεν. Ἔτι, πρὶν ἐν ἡλικίᾳ γενέ-
 σθαι, τελευτήσαντος, οὕτως εἰς αὐτὸν ἡ βασιλεία
 περιῆλθεν, οὐ πάνυ τοῖς πολίταις εὐάρμοστον ὄντα.
 Καίπερ γὰρ ἐκκληλικότων ἤδη τῇ διαφθορᾷ τοῦ πο-
 λιτεύματος ὁμαλῶς ὀπάντων, ἦν τις ἐν τῷ Διονίδᾳ
 τῶν πατρῶων ἐπιφάνης ἐκδιαίτησις, ὅτι δὴ χρόνον
 ἡλινομένην πολὺν ἐν αὐλαῖς σατραπικαῖς, καὶ τε-
 θεραπευκότι Σέλευκον, εἶτα τὸν ἐκείθεν ὄγκον εἰς
 Ἑλληνικὰ πράγματα καὶ νόμιμον ἀρχὴν οὐκ ἐμμελῶς
 μεταφέροντι.

IV. Ὁ δ' Ἄγης οὕτω πολὺ παρήλλαττεν εὐφυΐᾳ
 καὶ φρονήματι ψυχῆς οὐ μόνον τοῦτον, ἀλλὰ σχεδὸν
 ἅπαντας, δυοὶ μὲν Ἀγησίλαον τὸν μέγαν ἐβασίλευ-
 σαν, ὥστε μήπω γεγονὼς εἰκοστὸν ἔτος, ἐντεθραμ-
 μένος δὲ πλούτοις καὶ τρυφαῖς γυναικῶν, τῆς τε μη-
 τρὸς Ἀγησιστράτας, καὶ τῆς μᾶμμης Ἀρχιδαμίας, αἱ
 πλεῖστι χρήματα Λακεδαιμονίων ἐκείτηντο, πρὸς τε
 τὰς ἡδονὰς εὐθὺς ἀπισχυρίσασθαι, καὶ τὸ μὴ ἐπι-
 τρέψαι μάλιστα τῇ χάριτι τῆς μορφῆς, ὠραῖσμον
 δοκοῦντα περισπᾶσας τοῦ σώματος, καὶ πᾶσαν ἐκ-
 δὺς καὶ διαφρυγὴν πολυτέλειαν, ἐγκαλλωπίζεσθαι

τὰς τριβωνίας, καὶ δεῖπνα καὶ λουτρά καὶ διαίτας
 Λακωνικὰς ἔχουσιν, καὶ λέγουσιν, ὥς οὐδὲν δεῖται τῆς
 βασιλείας, εἰ μὴ δι' αὐτὴν ἀναλήψοιτο τοὺς νόμους
 καὶ τὴν πατριὸν ἀγωγὴν.

V. Ἀρχὴν μὲν οὖν διαφθορᾶς καὶ τοῦ τοσεῖν ἔρχε-
 τὰ πρόγματα τῶν Λακεδαιμονίων, σχιδὸν ἀφ' οὗ
 τὴν Ἀθηναίων καταλύσαντες ἡγεμονίαν, χρυσίου τι
 καὶ ἀργυρίου κατέπλησαν ἑαυτοὺς. Οὐ μὴν ἀλλὰ
 καὶ τῶν οἰκῶν ὃν ὁ Ἀννοῦργος ὥρισε φυλακτιδόντων
 ἐριθμόν ἐν ταῖς διαδοχαῖς, καὶ πατρός παιδὶ τὸν κλη-
 ρον ἀπολιπόντες, ἁμωσγέπως ἢ τάξιν αὖτις καὶ ἰσθ-
 της διαμένουσα τὴν πόλιν ἐκ τῶν ἄλλων ἀνέφεραν
 ἑμαρτημάτων. Ἐφορεύσας δὲ τις ἀνὴρ δυνατός, αὐ-
 θάδης δὲ καὶ χαλεπὸς τὸν τρόπον, Ἐπιτάδευς ὄνο-
 μα, πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ γενομένης διαφθορᾶς, ῥή-
 τραν ἔγραψεν, ἐξάγειν τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ τὸν κλη-
 ρον, ὃς τις ἐθέλοι, καὶ ζῶντα δοῦναι, καὶ καταλι-
 πεῖν διωκτιθέμενον. Οὗτος μὲν οὖν αὐτοῦ τινὰ θυ-
 μὸν ἀποπιμπλὰς ἴδιον, εἰσήνεγκε τὸν νόμον· οἱ δ'
 ἄλλοι πλειοτεξίας ἔτεκε διζήμενοι καὶ πυκνώσαντες,
 ἐπώλεσαν τὴν ἀρίστην κατάστασιν. Ἐκτῶντο γάρ
 ἀπειδῶς ἤδη παρωθεῦντες οἱ δυνατοὶ τοὺς προση-
 κόντας ἐκ τῶν διαδοχῶν· καὶ ταχὺ τῆς εὐπορίας εἰς
 ὀλίγους συρρυσίσης, πενία τὴν πόλιν κατέσχεν, ἀπε-
 λευθερίαν καὶ τῶν καλῶν ἀσχολίαν ἐπιφέρουσα μετα-
 φθόνου καὶ δυσμενείας πρὸς τοὺς ἔχοντας. Ἀπαλεί-
 φθησαν οὖν ἐπιτακοσίων οὐ πλείονες Σπαρτιῶται,
 καὶ τούτων ἕως ἑκατὸν ἦσαν οἱ γῆν κακιστάτοι καὶ

κλήρα· ὁ δ' ἄλλος ἄλλος ἄπορος καὶ ἄτιμος ἐν τῇ πόλει παρεκείθητο, τοὺς μὲν ἔξωθεν πολέμους ἀρ-
χῶς καὶ ἀπροθύμως ἀμυνόμενος, αἱ δὲ τινα καιρὸν
ἐπιτηρῶν μεταβολῆς καὶ μεταστρώσεως τῶν παρόντων.

VI. Διὰ ταῦτα δὲ καλὸν ὁ Ἄγις, ὥσπερ ἦν, ποι-
οῦμενος, ἐξισῶσαι καὶ ἀναπληρῶσαι τὴν πόλιν, ἐπι-
ρᾶτο τῶν ἀνθρώπων. Οἱ μὲν οὖν νέοι ταχὺ καὶ παρ'
ἐλπίδας ὑπήκουσαν αὐτῷ, καὶ συναπιδύσαντο πρὸς
τὴν ἀρετὴν, ὥσπερ ἐσθῆτα χὴν δέονται ἐπ' ἐλευθε-
ρίᾳ συμμεταβάλλοντες. Τῶν δὲ πρεσβυτέρων, αἵτε
δὲ πόρρω διαφθορᾷς γεγονότων, συνέβαινε τοῖς κλι-
στοῖς, ὥσπερ ἐπὶ διασπῆν ἀγομένους ἐκ δροσιστοῦ
δεδοίκαται καὶ τρέμειν τὸν Λυκούργον· καὶ καθήπτου-
το τοῦ Ἀχιλλεύου ὀδυρομένου τὰ παρόντα πράγματα,
καὶ τὸ παλαιὸν ἄξιωμα τῆς Σπάρτης ἐπιποθεῖντος.
Λύσανδρος δ' ὁ Αἰβύτος, καὶ Μανδρουκλείδας ὁ Εὐ-
φανοῦς, εἰ δ' Ἀγησίλαος, ἀπεδέξαντο καὶ συμπα-
ρώρμησαν αὐτοῦ τὴν φιλοτιμίαν. Ἦν δὲ Λύσανδρος
μὲν ἐν δόξῃ μάλιστα τῶν πολιτῶν, Μανδρουκλείδας δὲ
θιγνότερος Ἑλλήνων πράγματα συσχευάσασθαι, καὶ
τὸ συνεῖδόν τοῦτο καὶ δολιρὸν τόλμῃ μεμιγμένον ἔχων·
Ἀγησίλαον μὲν, θάρον ὄντα τοῦ βασιλείως καὶ δυνα-
τὸν εἰπεῖν, ἄλλως δὲ μαλακὸν καὶ φιλαρχήματον, ἐμ-
φανῶς μὲν ὁ υἱός, Ἰππομέδων, ἐκένει καὶ παρεθάφ-
θονεν, εὐδόκιμος ἐν πολλοῖς πολέμοις ἀνὴρ, καὶ
μέγα δὲ εὐνοίαν τῶν νέων δυνάμενος· ἡ δ' ἀληθῶς
ἀναπαύσασα τὸν Ἀγησίλαον αἰτία τῶν πραττομένων
μετασχέον ὀφλημάτων πλήθος ἦν, ὧν ἡλπιζεν ἀπαλ-

λαγήσεισθαι, μεταβάλλον τὴν πολιτείαν. Ὡς οὖν
τάχιστα προσηγάγετο τοῦτον ὁ Ἄγρις, εὐθὺς ἐπιχει-
ρεῖ μετ' αὐτοῦ τὴν μητέρα πείθειν, ἀδελφὴν οὖσαν
τοῦ Ἀγησιλάου, πλήθει δὲ πελατιῶν καὶ φίλων καὶ
χρησυστῶν μέγα δυναμένην ἐν τῇ πόλει, καὶ πολλὰ
τῶν κοινῶν διαπραττομένην.

VII. Ἡ δ' ἀκούσασα, τὸ μὲν πρῶτον ἐξεπλάγη,
καὶ κατέπαυε τὸ μειδάκιον, ὥς οὔτε δυνατῶν, οὔτε
λυσιτελῶν ἐφίμενον. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα μὲν ὁ Ἀγησι-
λαος ἐδίδασκεν ὥς καλῶς ἔξει καὶ πραχθήσεται συμ-
φερόντως, αὐτὸς δ' ὁ βασιλεὺς εἶδ' ἰτο τῆς μητρὸς ἐπι-
δοῦναι πρὸς δόξαν αὐτῷ καὶ φιλοτιμίαν τὸν πλοῦτον,
ὥς χρήμασι μὲν οὐ δυνάμενος πρὸς τοὺς ἄλλους βα-
σιλεῖς ἐξισωθῆναι· σατραπῶν γὰρ οἰκέτας καὶ δού-
λους ἐπιτρόπων Πτολεμαίου καὶ Σελεύκου κεκτῆ-
σθαι, πλείονα συμπάντων ὁμοῦ τῶν ἐν Σπάρτῃ βα-
σιλέων· ἐὰν δὲ, σωφροσύνη καὶ λιτότητι καὶ μεγα-
λοψυχίᾳ ταῖς ἐκείνων ὑπερβαλλόμενος τρυφᾷ, ἰσό-
τητα καὶ κοινωνίαν καταστήσῃ τοῖς πολίταις, ὄνομα
καὶ δόξαν ὥς ἀληθῶς βασιλέως μεγάλου κτησόμενος·
οὕτω μετέπεισον ταῖς γνώμας αἱ γυναῖκες, ὑπὸ τῆς
φιλοτιμίας ἑπαρθεῖσαι τοῦ νεανίσκου, καὶ τοσαύτη
κατεσχέθησαν οἷον ἐπιπνοία πρὸς τὸ καλόν, ὥστε
τὸν μὲν Ἄγριν συνεξορμᾶν καὶ συνεπιταχύνειν, μετα-
πειπομένης δὲ ταύς φίλους παρακαλεῖν, καὶ ταῖς
ἄλλαις διαλέγεσθαι γυναῖξιν, ὅτι δὴ τοὺς Λακεδαι-
μονίους ἐπισταμένους κατηκόους ὄντας αἰεὶ τῶν γυναι-
κῶν, καὶ πλείον ἐκείναις τῶν δημοσίων, ἢ τῶν ἰδίων

αὐτοῖς, πολυπραγμονίῳ διδόντας. Ἦν δὲ τότε τῶν Λακωνικῶν πλούτων ἐν ταῖς γυναιξὶ τὸ πλεῖστον, καὶ τοῦτο τὴν πρῶξιν τῷ Ἄγιδι θύσιργον καὶ χαλεπὴν ἐποίησαν. Ἀντίστησαν γὰρ αἱ γυναῖκες, οὐ μόνον τρουφῆς ἐκπρίπτουσαι δι' ἀπειροκαλίαν εὐδαιμονιζομένης, ἀλλὰ καὶ τιμὴν καὶ δύναμιν, ἥν ἐκ τοῦ πλουτεῖν ἐκαρποῦντο, περικοπτομένην αὐτῶν ὁρῶσαι. Καὶ πρὸς τὸν Λιωνίδα τραπόμεναι, παρπαλουν ὄντι πρεσβύτερον, ἐπιλαμβάνεσθαι τοῦ Ἄγιδος, καὶ τὰ τραπτόμενα διακαλύειν. Ἐβούλετο μὲν οὖν ὁ Λιωνίδας τοῖς πλουσίοις βοηθεῖν· δεδιώς δὲ τὸν δῆμον ἐπιθυμοῦντα τῆς μεταβολῆς, οὐδὲν ἀντίπραττε φανερώς, λάθρα δὲ τὴν πρῶξιν ἐζήτει κακουργεῖν καὶ διαφθεῖρειν, ἐντυγχάνων τοῖς ἄρχουσι, καὶ διαβάλλων τὸν Ἄγιν, ὥς τυφαννίδος μισθὸν τοῖς πένησι τὰ τῶν πλουσίων προτείνοντα, καὶ γῆς μεταδόσσει καὶ χρητὴν ἀφίσσει πολλοὺς ὠνούμενον ἑαυτῇ δορυφόρους, οὐ τῇ Σπάρτῃ πολέως.

VIII. Οὐ μὲν ἀλλὰ διαπραξάμενος ὁ Ἄγις ἔσπερον γενέσθαι τὸν Λύσανδρον, εὐθύς εἰσέφερε δι' αὐτοῦ ῥήτραν εἰς τοὺς γέροντας· ἥς ἦν κεφαλαία, χρητὴν μὲν ἀφεθῆναι τοὺς ὀφειλοντας, τῆς δὲ γῆς ἀναδασθείσης, τὴν μὲν ἀπὸ τοῦ κατὰ Πιλλήνην χαράδρου πρὸς τὸ Ταῦγετον, καὶ Μαλίαν, καὶ Σιλλασίαν, κλήρους γενέσθαι τετρακισχιλίους πεντακοσίους· τὴν δ' ἔξω, μυρίους πεντακισχιλίους· καὶ ταύτην μὲν τοῖς ὀπλοφορεῖν δυναμένοις τῶν περιόρων μερισθῆναι· τὴν δ' ἐντός, αὐτοῖς Σπαρτιάταις· ἀναπληρωθῆ-

ναι, δὲ τούτους ἔκ τε περιόλων καὶ ἑνῶν, ὅσοι προ-
φῆς μετειαχνηότες ἔλειθερίου, καὶ χαρίεντες ἄλλως
τοῖς σώμασι, καὶ καθ' ἡλικίαν ἀνμάχοντες εἶν' σὺν-
ταξιν δὲ τούτων εἰς πεντεκαίδεκα γενέσθαι φιδίτια,
κατὰ τετρακοσίους καὶ διακοσίους, καὶ δίαιταν, ἣν
εἶχον οἱ πρόγονοι, διαιτᾶσθαι.

IX. Γραφείσης δὲ τῆς ῥήτρας, καὶ τῶν γερόντων εἰς
ταῦτό ταῖς γνώμαις οὐ συμφερομένων, ἐκκλησίαν συν-
αγαγὼν ὁ Λύσανδρος, αὐτὸς τε διελήχθη τοῖς πολί-
ταις, καὶ Μανδροκλείδας καὶ Ἀγησίλαος ἐδόντο, μὴ δι'
ὀλίγους, ἐντρυνφώντας αὐτοῖς, περιιδεῖν ἐρῶμιμένον τὸ
ἄξιωμα τῆς Σπάρτης· ἀλλὰ τῶν τε προτέρων χρησμῶν
μνημονεῦσαι, τὴν φιλοχρημοσύνην, ὥς ὀλέθριον τῇ
Σπάρτῃ, φυλάττεσθαι διακελευομένων, καὶ τῶν ἑταγ-
χος ἐκ Πασσιφάας κερκομισμένων αὐτοῖς. Ἰερὸν δὲ Πα-
σιφάας καὶ μαντεῖον ἦν ἐν θαλαμναῖς τιμώμενον, ἣν
τινὲς μὲν ἱστοροῦσι τῶν Ἀτλαντίδων μίαν οὖσαν ἐκ
Διὸς τὸν Ἀμμωνα τεκεῖν· τινὲς δὲ Κασάνδραν τὴν
Πριάμου, τελευτήσασαν ἐνταῦθα, καὶ διὰ τὸ πᾶσι
φαίνειν τὰ μαντεῖα, Πασσιφάαν προσαγορευθεῖσαν.
Ὁ δὲ Φύλαρχος Ἀμύνκλα θυγατέρα, Δάφνην τοῦνο-
μα, φησὶν ὑποφύγουσαν Ἀπόλλωνα, βουλόμενον
αὐτῇ μιγῆναι, καὶ μετεβάλλουσαν εἰς τὸ φνῆναι, ἐν
τιμῇ τοῦ θεοῦ γενέσθαι, καὶ μαντικὴν λαβεῖν δύνα-
μιν. Ἐφασαν οὖν, καὶ τὰ παρὰ ταύτης μαντεῖα προσ-
τάττειν τοῖς Σπαρτιάταις, ἴσους γενέσθαι πάντας,
καθ' ὃν ὁ Λυκαῦργος ἐξ ἀρχῆς ἔταξε νόμον. Ἐπὶ
πᾶσι δὲ βασιλεὺς Ἄγης, εἰς μίσην παρὰ τῶν, κα-

βραχίονα διαλεχθεῖς, ἔφη συμβολῆς διδόναι τῇ πολιτείᾳ μεγίστας, ἣν καθύλισται· τὴν γὰρ αὐτοῦ πρῶτον οὐσίαν εἰς μίσρον τιθέναι, πολλὴν μὲν οὖσαν ἐν τοῖς γεωργομένοις καὶ νιμομένοις, ἄντε δὲ τούτων ἑξακόσια τάλαντα νομίσματος ἔχουσιν· τὸ δ' αὐτὸ καὶ τοῖς μητιφασκοῦσιν, καὶ τοῖς φίλοις, καὶ οἰκείοις, πλουσιωτάτους ὄντας Σπαρτιατῶν.

Κ. Ὁ μὲν οὖν δῆμος ἐξεπλάγῃ τὴν μεγαλοψυχίαν τοῦ νεανίσκου, καὶ περιχαρὴς ἦν, ὥς δι' ἐτῶν ὁμοῦ τριακοσίων πεφηνότος ἀξίου τῆς Σπάρτης βασιλείας. Ὁ δὲ Λαωνίδας τότε δὴ μάλιστα πρὸς τοῦπαντίον ἐφιλονείκησε. Λογιζόμενος γὰρ, δι ταῦτά μὲν ἀναγκασθήσεται ποιεῖν, οὐ τὴν αὐτὴν δὲ χάριν ἔξει παρὰ τοῖς πολίταις, ἀλλὰ πάντων ὁμοίως, ἃ κίκεται, κατατιθέμενον, μόνῃ τῇ ἀρετῇ προσθήσεται τὴν τιμὴν, ἥρῳτα τὸν Ἅγιν, εἰ δίκαιον ἄνδρα καὶ σπουδαῖον ἡγρεῖται γεγονέναι Λυκοῦργον. Ὁμολογήσαντος δ' ἐκείνου „Ποῦ τοίνυν, ἔφη, Λυκοῦργος ἡ χρῆσις ἀποκοπῆς ἔδωκεν, ἣ ξένους κατέταξεν εἰς τὴν πολιτείαν, ὃς οὐδ' ὅλως ἐνόμιζεν ὑγιαίνειν τὴν πόλιν μὴ χρηομένην ξενηλασίαις;“ Ὁ δ' Ἅγις ἀπεκρίνατο, μὴ θαυμάζειν τὸν Λαωνίδα, εἰ τεθραμμένος ἐν ξένη, καὶ πεπαιδοποιημένος ἐκ γάμων σατραπικῶν, ἀγνοεῖ τὸν Λυκοῦργον, ὅτι τὸ μὲν ὀφείλειν καὶ δατεῖν ὅμα τῷ νομίσματι συντεβεῖν ἐκ τῆς πόλεως· τῶν δ' ἐν ταῖς πόλεσι ξένων τοὺς τοῖς ἐπιτηδύμασι καὶ ταῖς διαίταις ἀσυμψύλους μᾶλλον ἐδυσχέραινεν· καὶ γὰρ ἐκείνους ἤλωνεν, οὐ τοῖς σώμασι πολέμων, ἀλλὰ τοὺς

βίους αὐτῶν καὶ τοὺς τρόπους διδίδως, μὴ συνανα-
 χρωννύμενοι τοῖς πολίταις, τρυφῆς καὶ μαλακίας
 καὶ πλεονεξίας ἐντέλῃσι ζῆλον· ἐπεὶ Τέρπανδρον τε
 καὶ Θάλητα καὶ Φερεκύδην, ξένους ὄντας, οἵ
 τὰ αὐτὰ τῷ Λυκούργῳ διετίλουν ἄδοντες καὶ φι-
 λοσοφοῦντες, ἐν Σπάρτῃ τιμηθῆναι διαφερόντως.
 „Σὺ δ' Ἐκπρεπῇ μὲν ἐπαινεῖς, ἔφησεν, ὃς ἐφορεῦων
 Φρύνιδος τοῦ μουσικοῦ σκεπάρνῃ τὰς δύο τῶν ἐν-
 νεία χορδῶν ἐξέτεμε, καὶ τοὺς ἐπὶ Τιμοθέῳ πάλιν
 τὸ αὐτὸ τοῦτο πράξαντας· ἡμῶς δὲ μέμφη, τρυφῇ
 καὶ πολυτέλειαν καὶ ἀλαζονείαν ἐκ τῆς Σπάρτης ἀναι-
 ροῦντας· ὥσπερ οὐχὶ κακείνων τὸ ἐν μουσικῇ σοβα-
 ρὸν καὶ περιττόν, ὅπως ἐνταῦθα μὴ προσέλθῃ, φυ-
 λαττομένων, ὅπου γινομένων βίων καὶ τρόπων ἀμι-
 τρία καὶ πλημμύλεια τὴν πόλιν αὐμόρφον καὶ ἀνύρ-
 μοστον ἑαυτῇ πεποίηκεν.“

XI. Ἐκ τούτου τῷ μὲν Ἀγίδι τὸ πλήθος ἐπη-
 κολούθησεν· οἱ δὲ πλούσιοι τὸν τε Λεωνίδαν παρε-
 κάλουν· μὴ σφᾶς προέσθαι, καὶ τοὺς γέροντας, οἷς
 τὸ κράτος ἦν, ἐν τῷ προβουλευεῖν, δεόμενοι καὶ πεί-
 θοντες ἰσχύσαν, ὅσον ἐνὶ πλείονας γενέσθαι τοὺς
 ἀποψηφισαμένους τὴν ῥήτραν. Ὁ δὲ Λύσανδρος ἔτι
 τὴν ἀρχὴν ἔχων, ὥρμησι τὸν Λεωνίδαν διώκειν
 κατὰ δὴ τινα νόμον παλαιόν, ὃς οὐκ ἔφ' τὸν Ἡρα-
 κλείδην ἐκ γυναικὸς ἀλλοδαπῆς τεκνοῦσθαι, τὸν δ'
 ἀπειλθόντα τῆς Σπάρτης ἐπὶ μετοικισμῷ πρὸς ἐτέ-
 ρους, ἀποθνήσκειν κελεύει. Ταῦτα κατὰ τοῦ Λεω-
 νίδου λέγουσιν ἐτέρους διδάξας, αὐτὸς παρφυλάττει

μετὰ τῶν συναρχόντων τὸ σημεῖον. Ἔστι δὲ τοιόν-
 δι· δι' ἐτῶν ἐννέα λαβόντες οἱ ἔφοροι νύκτια κα-
 θαράν καὶ ἀσέληνον, σιωπῇ καθέζονται πρὸς τὸν
 οὐρανὸν ἀποβλέποντες. Ἐάν οὖν ἐκ μέρους τινὸς
 εἰς ἕτερον μέρος ἀστήρ διάξῃ, κρίνουνσι τοὺς βασι-
 λεῖς, ὡς περὶ τὸ θεῖον ἐξαμαρτάνοντας, καὶ κατα-
 παύουσι τῆς ἀρχῆς, μέχρις ἂν ἐκ Διελῶν, ἢ Ὀλυμ-
 πίας, χρησμός ἔλθῃ τοῖς ἡλωκόσι τῶν βασιλείων βοη-
 θεῶν. Τοῦτο δὴ τὸ σημεῖον αὐτῷ γεγονέναι λέγων
 ὁ Δύσανδρος, κρίσιν τῷ Λεωνίδᾳ προῦθῃκε, καὶ
 μάρτυρας παρῆχιν, ὡς ἐκ γυναικὸς Ἀσιανῆς, ἣν
 τῶν Σελείκου τινὸς ὑπάρχων αὐτῷ συνοικίσαντος
 ἔσχε, τεκνῶσαιτο δύο παῖδια· δυσχεραινόμενος δὲ
 καὶ μισούμενος ὑπὸ τῆς γυναικὸς, ἐπανάλθοι παρὰ
 γνώμην οἴκαδε, καὶ διαδοχῆς ἔρημον ἀνέλετο βα-
 σίλειον. Ἀμα δὲ τῇ δίκῃ Κλειόμβροτον ἔπειθε τῆς
 βασιλείας ἀντιποιεῖσθαι, γαμβρὸν ὄντα τοῦ Λεω-
 νίδου, γένους δὲ τοῦ βασιλικοῦ. Φοβηθεῖς οὖν
 ὁ Λεωνίδας, ἐκείτης γίνεται τῆς Χαλκιοίκου, καὶ
 συνῆλθεν ἡ θυγάτηρ τῇ πατρὶ, τὸν Κλειόμβροτον
 ἀπολιποῦσα. Καλουμένον δὲ πρὸς τὴν δίκην αὐ-
 τοῦ καὶ μὴ καταβαίνοντος, ἐκείνου ἀποψηφισάμε-
 νοι τὴν βασιλείαν, τῷ Κλειομβρότῳ παρῆδωκαν.

XII. Ἐν τούτῳ δὲ τῆς ἀρχῆς ὁ Δύσανδρος ἀπὸ
 ἡλλάγῃ, τοῦ χρόνου διελθόντος. Οἱ δὲ καταστα-
 θέντες ἔφοροι τὸν μὲν Λεωνίδαν ἀνίστησαν ἱε-
 τεύοντα, τῷ δὲ Δυσάνδρῳ καὶ τῷ Μανδροκλείδᾳ
 δίκην ἐπῆγον, ὡς παρὰ τὸν νόμον χρεῶν ἀποκοπῆς

καὶ γῆν ἀναδάσασθαι ψηφισμένοις. Κινδυνεύον-
 τες οὖν ἐκείνοι, πείθουσι τοὺς βασιλεῖς ὁμοῦ γενο-
 μένους χαίρειν ἔσθαι τὰ τῶν ἐφόρων βουλευματα·
 τοῦτο γὰρ τὸ ἀρχαῖον ἰσχύειν ἐκ διαφορᾶς τῶν βα-
 σιλέων, τῷ τὰ βελτίονα λέγοντι προστιθέμενον τὴν
 ψῆφον, ὅταν αἷτερος ἐρίῃ πρὸς τὸ συμφέρον· ἀμ-
 φοῖν δὲ ταυτὰ βουλευόμενων, ἄλυτον εἶναι τὴν
 ἐξουσίαν, καὶ παρανόμως μαχεῖσθαι πρὸς τοὺς βα-
 σιλεῖς· ὧν μαχομένων, διαιτῆν καὶ βραβεύειν αὐ-
 τοῖς εἶναι προσῆκον, οὐχὶ πολυπραγμονεῖν δημοφρο-
 νούντων. Οὗτοι δὲ πεισθέντες ἀμφοτέροι, καὶ μετὰ
 τῶν φίλων εἰς ἀγορὰν καταβάντες, ἀνέστησαν μὲν
 τῶν ἐφόρων τοὺς ἐφόρους, ἄλλους δ' ἄντ' αὐτῶν
 ἀπέδειξαν, ὧν εἷς ἦν Ἀγησίλαος. Ὀπλίσαντες δὲ
 τῶν νέων πολλοὺς, καὶ λύσαντες τοὺς δεδεμένους,
 ἐγένοντο φοβεροὶ τοῖς ἐπεναντίοις, ὥς πολλοὺς ἀπο-
 κτενεύντες. Ἀπέθανε δ' οὐδεὶς ἐπ' αὐτῶν, ἀλλὰ
 καὶ Λεωνίδα ἐπὶ Τεγέαν ὑπεξιόντα βοῶντ' ἐπείθετο
 διαφθεῖραι τοῦ Ἀγησίδαου, καὶ πέμψαντος ἐπ' αὐ-
 τὸν εἰς τὴν ὁδὸν ἄνδρας, πυθόμενος ὁ ἄγχις ἐτέρους
 ἀπέστειλε πιστοὺς, οἱ τὸν Λεωνίδα περισχόντες,
 ἀσφαλῶς εἰς Τεγέαν κατέστησαν.

XIII. Οὗτοι δὲ τῆς πράξεως αὐτοῖς ἐδόξεν βαθε-
 ζούσης, καὶ μηδεὶς ἐνισταμένου, μήτε διακυλλούν-
 τος, εἰς ἀνὴρ, Ἀγησίλαος, ἀνέτρεψε πάντα κατὰ
 διελευμήνατο, κάλλιστον διανόημα καὶ Λακωνικώτατον
 αἰσχίστην νοσήματι, τῇ φιλοπλευρίᾳ, διαφθείρας.
 Ἐπειδὴ γὰρ ἐκέκτετο μὲν ἐν τοῖς μέλιστα πολλῇν

καὶ ἀγαθὴν χώραν, ὥφειλε δὲ πάντα, μῆτε διαλύσαι δυνατόμενος τὰ χρήα, μῆτε τὴν χώραν προέσθαι βουλόμενος, ἔπεισε τὸν Ἄγιν, ὥς, ἀμφοτέρων μὲν ὅμα πραττομένων, μέγας ἔσοιτο περὶ τὴν πόλιν ὁ νεωτερισμός· εἰ δὲ τῇ τῶν χρητῶν ἀφίσει θεραπευθεῖεν οἱ κτηματικοὶ πρότερον, εὐκόλως ἂν αὐτῶν καὶ κατ' ἡσυχίαν ὕστερον ἐνδεχομένων τὸν ἀναδασμόν. Τῶντα δὲ καὶ τοῖς περὶ τὸν Ἀδυσανδρον ἐδόκει, συνεξαπατωμένοις ὑπὸ τοῦ Ἀγησίλαου. Καὶ τὰ παρὰ τῶν χρησίων γραμματεῖα συνεισηγαντες εἰς ἀγορὰν, ἢ κλέρια καλοῦσι, καὶ πάντα συνθέντες εἰς ἓν, ἐτίηρσαν. Ἀρθείσης δὲ φλογός, οἱ μὲν πλοῦσιοι καὶ δανειστικοὶ περιπαθοῦντες ἀπῆλθον· ὁ δ' Ἀγησίλαος, ὥσπερ ἐφρυβρίζων, οὐκ ἔφη λαμπρότερον ἰωρακίνα φῶς, οὐδὲ πῦρ ἐκείνου καθάρωτερον. Ἀξιούντων δὲ τῶν πολλῶν καὶ τὴν γῆν εὐθὺς νέμεσθαι, καὶ τῶν βασιλέων οὕτω ποιεῖν καλεσθέντων, ἀσχολίας τινας ἐμβαλὼν ὁ Ἀγησίλαος αἰεὶ, καὶ προφάσεις λέγων, παρήγε τὸν χρόνον· ἕχρως οὖν στρατεία συνέβη τῷ Ἄγιδι, μεταπεμπομένων τῶν Ἀχαιῶν, συμμάχων ὄντων, βοήθειαν ἐκ Λακεδαιμόνος. Αἰτωλοὶ γὰρ ἦσαν ἐπίδοξοι διὰ τῆς Μεγαρικῆς ἐμβαλοῦντες εἰς Πιλοπόννησον· καὶ τοῦτο κωλύσαν Ἀρατοί, ὁ τῶν Ἀχαιῶν στρατηγός, ἡθροὺς δυνάμειν, καὶ τοῖς ἐφόροις ἔγραφεν.

XIV. Οἱ δὲ τὸν Ἄγιν εὐθὺς ἐξέπεμπον, ἐπηρεάζον τῇ φιλοτιμίᾳ καὶ προθυμίᾳ τῶν συστρατευομένων. Νέοι γὰρ ὄντες οἱ πλείστοι καὶ πόνητες, καὶ

τὴν μὲν ἀπὸ τῶν χρεῶν ἄδειαν ἔχοντες ἤδη, καὶ λε-
 λυμένοι, τοὺς δ' ἄγρους ἐλπίζοντες, ἀν' ἐπ' ἀνέλθωσιν
 ἐκ τῆς στρατείας, νημηθῆσθαι, θάυμαστους τῷ
 Ἀγιδι παρεῖχον ἑαυτοὺς· καὶ θέαμα ταῖς πόλεσιν
 ἦσαν, ἄβλαβῶς καὶ πρῶς καὶ μονονοῦκ ἀποφητὶ
 διαπορευόμενοι τὴν Πελοπόννησον· ὥστε θαυμά-
 ζειν καὶ διαλογίζεσθαι τοὺς Ἕλληνας, οἷος ἦν ἄρα
 κόσμος Λακωνικοῦ στρατεύματος, Ἀγησίλαον ἔχον-
 τος, ἣ Λύσανδρον ἐκείνου, ἣ Λεωνίδα τὸν παλαιὸν
 ἡγούμενον, ὅπου πρὸς μειράκιον ὀλίγου δεῖν νεώτα-
 τον ἀπάντων αἰδῶς τοσαύτη καὶ φόβος ἐστὶ τῶν στρα-
 τευομένων. Καὶ μέντοι καὶ αὐτὸς ὁ νεανίαςκος, εὐ-
 τελείῃ καὶ φιλοπονίᾳ καὶ τῷ μηδὲν ἰδιώτου λαμπρό-
 τερον ἡμφιεσθαι καὶ ὠπλίσθαι σεμνυνόμενος, ἀξιο-
 διάτος ἦν κατὰ ζήλωτος ὑπὸ τῶν πολλῶν· ἐπεὶ τοῖς
 γε πλουσίοις οὐκ ἤρρεσκεν ὁ νεωτερισμὸς αὐτοῦ, δε-
 δίδοσι, μὴ κίνημα καὶ παράδειγμα τοῖς παντοχόσι
 δήμοις γένηται.

XV. Συμμίξας δὲ τῷ Ἀράτῳ περὶ Κόρινθον ὁ
 Ἄγις, ἔτι βουλευομένῳ περὶ μάχης καὶ παρατάξεως
 πρὸς τοὺς πολεμίους, ἐπεδείξατο καὶ προθυμίαν
 πολλήν, καὶ τόλμαν οὐ μανικὴν, οὐδ' ἀλόγιστον.
 Ἐφη γάρ, αὐτῷ μὲν δοκεῖν διαμάχεσθαι, καὶ μὴ
 παρῆναι τὸν πόλεμον εἶσω τὰς πύλας τῆς Πελοπον-
 νήσου προεμένους· ποιήσειν δὲ τὸ δοκοῦν Ἀράτῳ·
 καὶ γὰρ πρεσβύτερόν τ' εἶναι, καὶ στρατηγεῖν Ἀχαιῶν,
 οἷς οὐχὶ προστάξων, οὐδ' ἡγησόμενος, ἀλλὰ συ-
 στρατευσόμενος ἦκοι καὶ βοηθήσων. Ὁ δὲ Σίνω-

πυρὸς Βάτων αὐτὸν οὐκ ἐθέλειν μάχεσθαι φησὶ τὸν Ἅγιν, Ἀράτειν κλιύοντος· οὐκ ἐντετυχηκώς, οἷς Ἀρατος γέγραφε περὶ τούτων ἀπαλογιζόμενος, ὅτι βέλτιον ἦγαίτο, τοὺς καρποὺς σχιδῶν ἅπαντας συγ-
κεκομισμένων ἤδη τῶν γεωργῶν, παρελθεῖν τοὺς πολέμιους, ἣ μάχῃ διακινδυνεύσαι περὶ τῶν ὧλων. Ἐπεὶ δ' οὖν Ἀρατος ἀπέγνω μάχεσθαι, καὶ τοὺς συμμάχους ἐπαινέσας διαφῆκε, θαυμασθεὶς δ' Ἅγις ἀνεξεύγνην, ἤδη τῶν ἔνδον ἐν Σπάρτῃ θόρυβον πολὺν ἐχόντων καὶ μεταβολήν.

XVI. Ὁ γὰρ Ἀγησίλαος ἐφορευὼν, ἀπηλλαγμέ-
νος οἷς ταπεινὸς ἦν πρότερον, οὐδενὸς ἐφείδετο φέ-
ροντος ἀργύριον ἀδικήματος, ἀλλὰ μῆνα τρεσκαιδέ-
κατον, οὐκ ἀπατιούσης τότε τῆς περιόδου, παρὰ
τὴν νομοσυσταμένην τάξιν τῶν χρόνων ἐνέβαλε τοῖς τέ-
λεισι, καὶ παρέπραττε. Διδιδῶς δὲ τοὺς ἀδίκουμέ-
νους, καὶ μισούμενος ὑπὸ πάντων, ἔτρεφε μαχαι-
ροφόρους, καὶ φυλαττόμενος ὑπὸ τούτων κατέβαι-
νεν εἰς τὸ ἀρχεῖον. Καὶ τῶν βασιλέων, τοῦ μὲν ὧ-
λως καταφρονεῖν, τὸν δ' Ἅγιν ἐβούλετο δοκεῖν διὰ
τὴν συγγένειαν μᾶλλον, ἣ διὰ τὴν βασιλείαν, ἔν τινι
τιμῇ τίθεσθαι. Διδῶκε δὲ λόγον, ὥς καὶ αὐθις ἐφο-
ρεύσων. Διδὲ καὶ Θᾶσσον ἀποκινδυνεύσαντες οἱ ἐχθροὶ
καὶ συστάντες, ἐκ Τεγέας ἀναφανδὸν τὸν Λεωνίδα
ἐπὶ τὴν ἀρχὴν κατήγαγον, ἠδέως καὶ τῶν πολλῶν
διασαμένων· ὠργίζοντο γὰρ πεφρακισμένοι, τῆς
χώρας μὴ γαμηθείσης. Τὸν μὲν οὖν Ἀγησίλαον δ'
εὐδὲς, Ἰππομίδων, δεόμενος τῶν πολιτῶν, καὶ πᾶσι

προσφιλῆς ὢν δι' ἀνδραγαθίαν, ὑπεξήγαγε καὶ διέσωσε. Τῶν δὲ βασιλέων ὁ μὲν Ἅγρις ἐπὶ τὴν Χαλκίοικον κατέφυγεν· ὁ δὲ Κλεόμβροτος εἰς τὸ τοῦ Ποσειδῶνος ἱερὸν ἐλθὼν ἰκέτευε· καὶ γὰρ εἶδκει τούτῳ μᾶλλον ὁ Λεωνίδας χαλεπὸς εἶναι, καὶ παρεῖς τὸν Ἅγριον, ἐπὶ τούτῳ ἀνέβη στρατιωτάς ἔχων· καὶ κατηγορεῖ μετ' ὀργῆς, ὅτι γαμβρός ὢν ἐπεβούλευσεν αὐτῷ, καὶ τὴν βασιλείαν ἀφείλετο, καὶ συνεξίβαλε τῆς πατρίδος.

XVII. Ὁ μὲν οὖν Κλεόμβροτος οὐδὲν εἶχεν εἰπεῖν, ἀλλ' ἠπορημένος ἐκάθητο καὶ σιωπῶν· ἡ δὲ Χειλωνίς, ἡ τοῦ Λεωνίδου θυγάτηρ, πρότερον μὲν ἁδικουμένη τῷ πατρὶ συνηδικεῖτο, καὶ τοῦ Κλεομβρότου τὴν βασιλείαν παραλυβόντος, ἀποστᾶσα τὴν τοῦ πατρὸς συμφορὰν ἐθεράπευε, καὶ παρόντι μὲν συνικέτευε, φεύγοντος δὲ, πινθοῦσα καὶ χαλεπῶς ἔχουσα πρὸς τὸν Κλεόμβροτον διετάλει. Τότε δ' αὖ πάλιν ταῖς νύχαις συμμεταβάλλουσα, μετὰ τοῦ ἀνδρός ἰκέτις ὤφθη καθεζομένη, περιβεβληκυῖα τὰς χεῖρας ἐκείνῳ, καὶ τῶν παιδίων τὸ μὲν ἔνθεν, τὸ δ' ἐνθεν ὑπ' αὐτὴν ἔχουσα. Θαυμάζοντων δὲ πάντων, καὶ θαυμάζοντων ἐπὶ τῇ χρηστότητι καὶ φιλοστοργίᾳ τῆς γυναικὸς, ἀψαμένη τῶν πέπλων καὶ τῆς κόμης ἄτημελῶς ἔχοντων· „Τοῦτ', εἶπεν, ὦ πατερ, ἐμοὶ τὸ σχῆμα καὶ τὴν ὄψιν οὐχ ὁ Κλεομβρότου περιέθεικται ἔλκος, ἀλλ' ἀπὸ τῶν σῶν κακῶν· καὶ τῆς σῆς φυγῆς μεμένηκέ μοι σύντροφον καὶ σύνοικον τὸ πένθος. Πότερον οὖν διί με, σοῦ βασιλεύοντος ἐν

Σπάρτη καὶ νικῶντος ἐγκαταβιῶναι ταύταις ταῖς
 συμφοραῖς, ἣ λαβεῖν ἐσθῆτα λαμπράν καὶ βασιλι-
 κήν, ἐπιδοῦσαν ὑπὸ σοῦ τὸν παρθένιον ἄνδρα φο-
 νεύομενον; ὅς εἰ μὴ παραιτεῖται σε, μηδὲ πείθει
 τέκνων καὶ γυναικὸς δάκρυσι, χαλεπωτέραν, ἢ σὺ
 βούλει, δίκην ὑφίξει τῆς κακοβουλίας, ἐπιδὼν ἐμὴ
 τὴν φιλοτάτην αὐτῷ προαποθανοῦσαν. Τίνι γὰρ
 ἐμὲ θεὸς ζῆν παρῆρησας πρὸς τὰς ἄλλας γυναῖκας, ἢ
 μήτε παρ' ἀνδρὸς ὁτομένη, μήτε παρὰ πατρὸς, Πλεὺς
 ἐστιν; ἀλλὰ καὶ γυνή καὶ θυγάτηρ συνατυχεῖν καὶ
 συνατιμάζεσθαι τοῖς ἐμμενῆς ἐγενόμην. Τοῦτω μὲν
 οὗν εἰ καὶ τις ἦν λόγος ὑπερηψῆς, ἐγὼ τοῦτον ἀφω-
 λόμην τότε σοι συνεξαποθεῖσαι, καὶ καταμαρτυρή-
 σασα τῶν ὑπὸ τοῦτω γενομένων· σὺ δ' αὐτῷ τὸ
 ἀδίκημα ποιεῖς εὐαπολόγητον, αὐτῷ μέγα καὶ περι-
 μάχητον ἀποφαίνων τὸ βασιλεύειν, ὥστε δι' αὐτὸ
 καὶ γαμβροὺς φονεύειν, καὶ τέκνων ἀμελεῖν, εἴνεκεν
 δίκαιον."

XVIII. Ἡ μὲν Χειλωνὶς τοιαῦτα ποινημένη;
 τῷ τε πρόσωπον ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἐπέθηκε τοῦ Κλεομ-
 βροῦτου, καὶ τὸ βλέμμα διεφθαρμένον καὶ συνειτη-
 κὸς ὑπὸ λύπης περιήνεγκεν εἰς τοὺς παρόντας. Ὁ
 δὲ Λεωνίδας διαλεχθεὶς τοῖς φίλοις, τὸν μὲν Κλεομ-
 βροτον ἐκέλευσεν ἀναστάντα φεύγειν· τῆς δὲ παι-
 δὸς μένειν ἐδίδετο, καὶ μὴ καταλιπεῖν αὐτὸν οὕτω
 φιλοῦντα, καὶ δεδοσάτα χάριν, τὴν τοῦ ἀνδρὸς αὐτῇ
 σωτηρίαν. Οὐ μὲν ἔπεισεν· ἀλλ' ἀνισταμένη τῇ ἄν-
 δρὶ θάτερον τῶν παθῶν ἐγχειρίσασα, θάτερον δ'

ἀναλαβοῦσα, 'καὶ προσκυνήσασα τὸν βωμὸν τοῦ
 Θεοῦ συνεξήλθεν· ὥστ', εἰ μὴ πάνυ διεφθαρμένος
 ἦν ὑπὸ κενῆς δόξης ὁ Κλεόμβροτος, εὐτύχημ' ἂν
 ἤγαστο τὴν φυγὴν αὐτῷ τῆς βασιλείας μίζον εἶ-
 ναι διὰ τὴν γυναῖκα. Μεταστησάμενος δὲ τὸν Κλεόμ-
 βροτὸν ὁ Λεωνίδας, καὶ τοὺς πρώτους ἐφόρους ἐκ-
 βαλὼν τῆς ἀρχῆς, ἑτέρους δὲ ποιησάμενος, εὐθύς
 ἐπεβούλευε τῷ Ἄγιδι. Καὶ πρῶτον μὲν ἔπειθεν αὐ-
 τὸν μνάσασθαι καὶ συμβασιλεύειν, ὥς δεδοκότων
 συγγενῶν τῶν πολιτῶν· συνεξηπατήσθαι γὰρ ὑπὸ
 τοῦ Ἀγησιλάου, νέον ὄντα καὶ φιλότιμον. Ἐκείνου
 δ' ὑποφωμίμου, καὶ κατὰ χώραν μένοντος, αὐτὸς
 μὲν ἐπαύσατο φενακίζων καὶ κατειρωνεύομενος· Ἀμ-
 φάρης δὲ, καὶ Δημοχάρης, καὶ Ἀρκεσίλαος, ἀνα-
 βαίνοντες εἰώθεσαν αὐτῷ διαλέγεσθαι· καὶ ποτε
 καὶ παραλαβόντες ἐπὶ τὸ λουτρὸν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ
 κατήγαγον, καὶ λουσάμενον πάλιν εἰς τὸ ἱερὸν κα-
 ῖστησαν. Καὶ ἦσαν πάντες μὲν αὐτῷ συνήθεις· ὁ
 δ' Ἀμφάρης, καὶ κεχηρμένος ἑναγχος ἱμάτια καὶ πο-
 τήρια τῶν πολυτελῶν παρὰ τῆς Ἀγησιστράτας, ἐπε-
 βούλευε διὰ ταῦτα τῷ βασιλεῖ καὶ ταῖς γυναῖξιν, ὥς
 ἀποστερήσων. Καὶ μάλιστα γ' αὐτὸς ὑπακοῦσαι
 τῷ Λεωνίδᾳ λέγεται, καὶ παροξύναι τοὺς ἐφόρους,
 ὧν καὶ αὐτὸς εἰς ἦν.

XIX. Ἐπεὶ δ' ὁ Ἄγης τὸν μὲν ἄλλον ἐν τῷ ἱερῷ
 διέτριβε χρόνον, εἰώθει δὲ κατεβαίνειν, ὅτε τύχαι,
 πρὸς τὸ λουτρὸν, ἐκεῖ συλλαβεῖν αὐτὸν ἔγνωσαν,
 ὅταν ἔξω τοῦ ἱεροῦ γένηται. Καὶ παραφυλάξαντες

λλουμένους, ἀπήχτησαν καὶ ὑπέδσαντο, καὶ συμ-
 προήγον ἅμα διαλεγόμενοι, καὶ παίζοντες ὡς πρὸς
 εὐνήθη καὶ νέον. Ἐκτροπήν δέ τινα τῆς ὁδοῦ πλα-
 γίαν πρὸς τὸ δασμωτήριον ἐχούσης, ὡς ἐγένοντο κατ'
 αὐτὴν βαδίζοντες, ὁ μὲν Ἀμφάρης, διὰ τὸ ἄρχειν
 ἀψάμενος τοῦ Ἀγιδος, ἄγω σε, εἶπεν, ἐπὶ τοὺς
 ἐφόρους, ὃ Ἀγι, λόγον ὑφέξοντα τῶν πεπολιτευ-
 μένων. ὁ δὲ Δημοχώρης, εὖρωστος ὢν καὶ μέγας,
 τὸ ἱμάτιον περιβαλὼν περὶ τὸν τράχηλον, εἶλεν.
 Ἄλλων δ' ἐπωθούτων ὅπισθεν ἐκ παρασκευῆς, οὐ-
 δενὸς δὲ βοηθοῦντος, ἀλλ' ἐρημίας οὔσης, ἐμβάλ-
 λουσιν αὐτὸν εἰς τὸ δασμωτήριον. Εὐθὺς δὲ παρῆν
 ὁ μὲν Λειωνίδας μισθοφόρους ἔχων πολλοὺς, καὶ τὸ
 οἶκημα περιέσχεν ἔξωθεν. οἱ δ' ἔφοροι πρὸς τὸν
 Ἄγιν εἰσῆλθον, καὶ τῶν γερόντων εἰς τὸ οἶκημα με-
 ταπεμφάμενοι τοὺς ταῦτά βουλομένους, ὡς δὴ κρί-
 σεως αὐτῇ γινομένης, ἐκέλευον ὑπὲρ τῶν πεπραγμέ-
 νων ἀπολογεῖσθαι. Γελάσαντος δὲ τοῦ νεανίσκου
 πρὸς τὴν ἐφρωνεῖαν αὐτῶν, ὁ μὲν Ἀμφάρης οἰμωξό-
 μενον ἐκάλε, καὶ δίκην ὑφέξοντα τῆς ἱταμότητος.
 ἄλλος δὲ τῶν ἐφόρων, ὅλον ἐνδιδούς τῃ Ἀγιδι, καὶ
 δεικνύων ἀποφυγὴν τῆς αἰτίας, ἠρώτησιν, εἰ ταῦτ'
 ἔπραξεν ὑπὸ Λυσάνδρου καὶ Ἀγησιλάου βιασθεῖς.
 Ἀποκριναμένου δὲ τοῦ Ἀγιδος, ὡς βιασθεῖς μὲν ὑπ'
 οὐδενός, ζηλῶν δὲ καὶ μιμούμενος τὸν Λυκούρ-
 γον ἐπὶ τὴν αὐτὴν ἔλθοι πολιτείαν, πάλιν ὁ αὐτὸς
 ἠρώτησιν, εἰ μετανοεῖ τοῖς πεπραγμένοις. Φήσαν-
 τος δὲ τοῦ νεανίσκου, μὴ μετανοεῖν ἐπὶ τοῖς κάλλε-

στὰ βεβουλισμένοις, πᾶν τὰ ἔσχατα πεισόμενοι αὐ-
 τὸν ἰδὼν, θάνατον αὐτοῦ κατεψηφίσαντο, καὶ τοὺς
 ὑπηρέτας ἐκέλευον ἀπάγειν εἰς τὴν καλουμένην Λε-
 κάδα. Τοῦτο δ' ἐστὶν οἶκημα τῆς εἰρητῆς, ἐν ᾧ
 θανατοῦσι τοὺς καταδίκους ἀποπνέγοντες. Ὁρῶν
 δὲ τοὺς ὑπηρέτας ὁ Λαμοχάρης οὐ τολμῶντας ἀπα-
 σθαι τοῦ Ἄγιδος, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν μισθοφόρων
 τοὺς παριστῶτας ἀποστρεφομένους καὶ φεύγοντας
 τὸ ἔργον, ὥς οὐ θεμιτὸν, οὐδὲ νενομισμένον, βα-
 σιλέως σώματι τὰς χεῖρας προσφέρειν, διαπειλησά-
 μενος αὐτοῖς, καὶ λοιδορηθεὶς, εἵλκεν αὐτὸς εἰς τὸ
 οἶκημα τὸν Ἄγιν. Ἦδη γὰρ ἤσθηντο πολλοὶ τὴν
 σύλληψιν, καὶ θόρυβος ἦν ἐπὶ ταῖς θύραις, καὶ
 φῶτα πολλὰ, καὶ παρήσαν ἢ τι μήτηρ τοῦ Ἄγι-
 δος καὶ ἡ μάμμη, βοῶσαι, καὶ δειόμεναι, τὸν βα-
 σιλέα τῶν Σπαρτιατῶν λόγου καὶ κρίσεως τυχεῖν
 ἐν τοῖς πολίταις. Διὸ καὶ μάλιστα κατήπειξαν τὴν
 ἀνάλειψιν, ὥς ἐξαρπαγῆσομένου νυκτὸς, ἂν πλείο-
 νες ἐπὶ λῶσιν.

XX. Ὁ μὲν οὖν Ἄγης ἐπὶ τὴν στραγγάλην πο-
 ρευόμενος, ὥς εἶδε τινα τῶν ὑπηρετῶν δακρυῶντα
 καὶ περιπαθοῦντα, „Παῦσαι με, εἶπεν, ὦ ἄνθρωπε,
 κλαίων· καὶ γὰρ οὕτως παρανόμως καὶ ἀδίκως ἀπολ-
 λύμενος, κρείττων εἰμὶ τῶν ἀναιρῶντων.“ καὶ ταῦτ'
 εἰπὼν, παρέδωκε τῷ βρόχῳ τὸν τραχήλον ἐκουσίως.
 Ὁ δ' Ἀμφάρης, προελθὼν ἐπὶ τὰς θύρας, καὶ τὴν
 Ἀγλαιστράτιαν προσπεσοῦσαν αὐτῷ διὰ συνήθειαν
 καὶ φιλίαν, ἀρραπτήσας, οὐδὲν ἔργον περὶ τὸν Ἄγιν

ἔκασται βίαιον, οὐδ' ἀνῆκιστον· ἐκίλευε δὲ κἀκεί-
την, εἰ-βούλετο, πρὸς τὴν υἱὸν εἰσελθεῖν. Ἐκεί-
νης δὲ καὶ τὴν μητέρα μετ' αὐτῆς παρῆναι δευμέ-
της, οὐδὲν ἔφη καλεῖν δ' Ἀμφάρης· καὶ δεξιόμενος
ἀμφοτέρων, καὶ πάλιν κλεῖσαι τὰς θύρας τοῦ δε-
σμοτηρίου καλεῖσας, προτέραν μὲν τὴν Ἀρχιδάμειον
παρέδωκεν, ἥδη σφόδρα πρεσβῦτιν οὖσαν, καὶ κα-
ταγογηρακυῖαν ἐν ἀξιώματι μεγίστῃ τῶν πολιτῶν,
Ἀποθανούσης δ' ἐκείνης, ἐκίλευσε τὴν Ἀγησιστρά-
ταν ἴσω βαδίζειν. Ὡς δ' εἰσελθοῦσα τὸν τε υἱὸν
ἑθεάσατο χαμαὶ καίμενον, καὶ τὴν μητέρα νεκρὰν
ἐκ τοῦ βρόχου κρεμαμένην, ἐκίλεην μὲν αὐτῇ τοῦ-
τ' ἀπηρέται, συγκαθεῖλε, καὶ παρεκτείνασα τῷ Ἀγί-
δι τὸ σῶμα, περιέσπειλε καὶ κατακάλυψε· τῷ δ' υἱῷ
προσπεσοῦσα, καὶ φιλήσασα τὸ πρόσωπον· „Ἡ πολ-
λὴ σε, εἶπεν, ὦ παῖ, εὐλάβεια καὶ τὸ πρῶτον καὶ
φιλόανθρωπον ἀπώλεσε μετ' ἡμῶν.“ Ὁ δ' Ἀμφάρης
ἀπὸ τῆς θύρας ὁρῶν τὰ γιγνόμενα, καὶ τὰς φωνὰς
ἀκούων, ἐπεισῆλθε, καὶ πρὸς τὴν Ἀγησιστράταν
μετ' ὀργῆς ἔρη· „Εἰ τοίνυν ταῦτά ἐδοκίμαζες τῷ
υἱῷ, ταῦτά καὶ πείσῃ.“ Καὶ ἡ Ἀγησιστράτα, πρὸς
τὸν βρόχον ἀνισταμένη· „Μόνον, ἔρη, συνενέγκαι
ταῦτα τῇ Σπάρτῃ.“

XXI. Τοῦ δὲ πάθους εἰς τὴν πόλιν ἐξαγγελθέν-
τος, καὶ τῶν τριῶν σωμάτων ἐκκομιζομένων, οὐκ
ἦν ὁ φόβος οὕτω μέγας, ὥστε μὴ καταφανεῖς εἶναι
τοὺς πολίτας ἀλγούντας μὲν ἐπὶ τοῖς γεγονόσι, μι-
σοῦντας δὲ τὸν Λαωνίδα καὶ τὸν Ἀμφάρην, μηδὲν δὲ

δαινότερον, μηδ' ἀνοσιώτερον, ἐξ οὗ Φωριεῖς Πελοπόννησον οἰκοῦσιν, οἰομένους ἐν Σπάρτῃ πεπερᾶσθαι. Βασιλεῖ γὰρ, ὡς ἔοικε, Λακεδαιμονίων αὐτ' οἱ πολέμιοι ἐσθλῶς ἐν ταῖς μάχαις ἀπαντιῶντες προσέφερον τὰς χεῖρας, ἀλλ' ἀπειρέποντο, δεδιότες καὶ σεβόμενοι τὸ ἄξιωμα. Διὸ καὶ πολλῶν γεγονότων Λακεδαιμονίοις ἀγώνων πρὸς Ἑλλήνας, εἰς μόνος ἀνῆρέθη πρὸ τῶν Φιλιππικῶν δόρατι πληγίς περὶ Λεύκτρᾳ Κλειόμβροτος. Μισσηνίων δὲ καὶ Θιόπομπον ὑπ' Ἀριστομένους πεσεῖν λεγόντων, οὐ φασὶ Λακεδαιμόνιοι, πληγῆναι δὲ μόνον. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ἔχει τινὰς ἀμφιβολίας. Ἐν δὲ Λακεδαίμονι πρῶτος Ἄγις βασιλείων ὑπ' ἐφόρων ἀπέθανε, καλὰ μὲν ἔργα καὶ πρίποντα τῇ Σπάρτῃ προεβόλετο, ἡλικία δὲ γεγονώς, ἐν ᾗ ἁμαρτάνοντες ἄνθρωποι συγγνώμης τυγχάνουσι· μεμφοδείς δ' ὑπὸ τῶν φίλων δικαιότερον, ἢ τῶν ἐχθρῶν, διὰ καὶ Λαωνίδαυ περιέσωσε, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπίστρεψεν, ἡμερώτατος καὶ πρῶτατος γινόμενος.

ΚΛΕΟΜΕΝΗΣ.

Αποθανόντες δ' αὐτοῦ, τὸν μὲν ἀδελφόν, Ἀρχίδα-
μον, οὐκ ἔφθη συλλαβεῖν· ὁ Λεωνίδας, εὐθύς ἐκφυ-
γόντα· τὴν δὲ γυναῖκα, παιδίον ἔχουσαν νεογνόν,
ἐκ τῆς οἰκίας ἀπαγαγὼν, βίᾳ Κλεομένει τῷ υἱῷ συν-
ῆκισεν, οὐ πάνυ γάμων ὥραν ἔχοντι, τὴν δ' ἄν-
θρωπον ἄλλῳ δοθῆναι μὴ βουλόμενος. Ἦν γὰρ οὐ-
σίας τε μεγάλης ἐπὶ κληρὸς ἡ Ἀγιάτις· Γυλίππου τοῦ
πατρὸς, ὥρα τε καὶ πύλλαι πολὺ τῶν Ἑλληνίδων δια-
φέρουσα, καὶ τὸν τρόπον ἐπιεικής. Διὸ πολλὰ μὲν
ἐποίησιν, ὥς φασι, μὴ βιασθῆναι δεομένη· συνελ-
θοῦσα δ' εἰς ταῦτό τῳ Κλεομένει, τὸν μὲν Λεωνίδα
ἐμίσει, περὶ δ' αὐτὸν τὸν νεανίσκον ἦν ἀγαθὴ γυνή
καὶ φιλόστοργος, ἐρωτικῶς ἅμα τῷ λαβεῖν πρὸς αὐ-
τὴν διατεθέντα, καὶ τινα τρόπον συμπαθοῦντα τῇ
πρὸς τὸν Ἅγιν εὐνοίᾳ καὶ μνήμῃ τῆς γυναικὸς· ὥστε
καὶ πυνθάνεσθαι πολλάκις περὶ τῶν γεγονότων, καὶ
προσέχειν ἐπιμελῶς διηγουμένης ἐκείνης, ἣν ὁ Ἅγις
ἔσχε διάνοιαν καὶ προαίρεσιν. Ἦν δὲ καὶ φιλότιμος

μὴν καὶ μεγαλόφρων ὁ Κλεομένης, καὶ πρὸς ἑγκρά-
τειαν καὶ ἀφίλειαν οὐχ ἦτιον τοῦ Ἀγιδος εὐ πεφυ-
κός. Τὸ δ' εὐλαβὲς ἄγαν ἐκείνου καὶ πρῆτον οὐκ εἶ-
χεν, ἀλλὰ κέντρον τι θυμοῦ τῇ φύσει προσέκειτο, καὶ
μετὰ σφοδρότητος ὁρμῇ πρὸς τὸ φαινόμενον αἰεὶ κα-
λόν. Ἐφαίνετο δὲ κάλλιστον μὲν αὐτῷ κρατεῖν ἐκόν-
των, καλόν δὲ καὶ μὴ πειθόμενων περιεῖναι, πρὸς
τὸ βέλτιον ἐκβιαζόμενον.

II. Οὐκ ἤρσκα μὲν οὖν αὐτῷ τὰ κατὰ τὴν πόλιν,
ἀπραγμοσύνη καὶ ἡδονῇ κατακεκμημένων τῶν πολι-
τῶν, καὶ τοῦ βασιλέως πάντα τὰ πράγματα χαίρειν
ἔωντος, εἰ μηδὲς αὐτὸν ἐνοχλοῖν σχολάζειν ἐν ἀφθό-
γοις καὶ τρυφῇ βουλόμενον. Ἀμεινομένων δὲ ἔει-
ποιν, κατ' οἰκίαν ἐκάστου πρὸς αὐτὸν ἔλκωντος τὸ
περδάλειν· ἀσκήσεως δὲ καὶ σωφροσύνης νέων καὶ παρ-
τερίας καὶ ἰσότητος, οὐδ' ἀσφαλὲς ἦν τοῦτο, τῶν
περὶ Ἄγιν ἀπολωλότων, μνημονεύειν. Λέγεται δὲ καὶ
λόγων φιλοσόφων τὸν Κλεομένην μετασχεῖν ἑπὶ μικρό-
κιοι ὄντα. Σφαίρου τοῦ Βερυσθενέτου παραβαλόν-
τος εἰς τὴν Λακεδαιμόνα, καὶ περὶ τοὺς νέους καὶ
τοὺς ἐφίβρους οὐκ ἀμελῶς διατρέβοντος. Ὁ δὲ Σφαῖ-
ρος ἐν τοῖς πρώτοις ἐγγόνει τῶν Ζήνωνος τοῦ Κε-
τιέως μαθητῶν, καὶ τοῦ Κλεομένουσιν ἔοικε τῆς φύ-
σεως τὸ ἀνδρωδὲς ἀγαπῆσαι τε, καὶ πρῶτα καὶ αὐτὰς
τὴν φιλοτιμίαν. Λεωνίδα μὲν γὰρ τὸν παλαιὸν λέ-
γουσιν ἐπερωτηθέντα, ποῖός τις αὐτῷ φαίνεται ποιη-
τῆς γεγονέναι Τυρταῖος, εἰπεῖν· „Ἀγαθὸς νέον ψυχῆς
αἰκάλλειν.“ Ἐμπιπλάμνοι γὰρ ὑπὸ τῶν ποιημάτων

ἐνθουσιασμοῦ, παρὰ τὰς μάχας ἡφείδον ἱερῶν. Ὁ δὲ Στωϊκὸς λόγος ἔχει τι πρὸς τὰς μεγάλας φύσεις καὶ ὀξείας ἐπισφαλεῖς καὶ παρόβαλον· βαθεῖ δὲ καὶ πρῶν περηννύμενος ἦθει, μάλιστα εἰς τὸ οἰκίαν ἀγαθὸν ἐπιδίδωσιν.

III. Ἐπαι δὲ, τελευτήσαντος τοῦ Λισσιπποῦ, τὴν βασιλείαν παρέλαβε, καὶ τοὺς πολίτας τότε δὴ παντάπασι ἐκλειυμένους ἰώρα, τῶν μὲν πλουσίων κατ' ἡδονὰς ἰδίας καὶ πλεονεξίας παρορώντων τὰ κοινὰ, τῶν δὲ πολλῶν, διὰ τὸ πράττειν κακῶς περὶ τὰ ὀκτεῖα, καὶ πρὸς τὸν πόλεμον ἀπροθύμων καὶ πρὸς τὴν ἀγωγὴν ἀφιλοτίμων γεγονότων· αὐτοῦ δ' ἄρομα βασιλεύοντος ἦν μόρον, ἣ δ' ἀρχὴ πᾶσα τῶν ἀδόρων εὐθὺς μὲν εἰς τοῦν ἔθετο τὰ παρόντα μεθιστάται καὶ κινεῖται. Ὅντος δ' αὐτῷ φίλου Διόφρου, ἱεραστοῦ γεγονότος· (τοῦτο δ' ἐμπνέσθαι Λακωνικοὶ καλοῦσιν) ἀπειρεῖτο τοῦτον, διαπνυθασόμενος τὸν Ἄγιν, ὅποιος γένοιτο βασιλεὺς, καὶ τίνι τρέπῃ καὶ μετὰ τίνοις ἐπὶ ταύτην ἔλθοι τὴν ὁδόν. Ὁ δὲ Διόφρους τὸ μὲν πρῶτον οὐκ ἀηδῶς ἐμίμνητο τῶν πραγμάτων ἐκείνων, ὥς ἐπράχθη κατ' ἕκαστα μεθολογῶν καὶ διηγούμενος· ὥς δ' ἦν καταφανὲς αὐτῷ ὁ Κλεομένης ἐμπαθέστερον προσέχων, καὶ κινούμενος ὑπερφυῶς πρὸς τὴν καινοτομίαν τοῦ Ἀγίδος, καὶ ταῦτά πολλάκις ἀκούων βουλόμενος, ἐπέπληξεν αὐτῷ πρὸς ὀργὴν ὁ Διόφρους, ὥς οὐχ ὑγιαίνοντι· καὶ ἱλὸς ἀπέστη τοῦ διαλεγίσθαι καὶ φοιτῆν πρὸς αὐτόν. Οὐδεὶς μὲντοι τὴν αἰτίαν ἔφρασε τῆς διαφορᾶς.

ἀλλ' αὐτὸν ἔρη γινώσκειν ἐκείνον. Οὕτω δὲ τοῦ Ξε-
νάρχου ἀντικρουσάντος, ὁ Κλειομένης, καὶ τοὺς ἄλ-
λους ὁμοίως ἔχειν ἡγούμενος, αὐτὸς ἐν ἑαυτῷ συνε-
εῖθει τὴν πρῶξιν. Οἰόμενος δ' ἂν ἐν πολέμῳ μᾶλ-
λον, ἢ κατ' εἰρήνην, μετασιτῆσαι τὰ παρόντα, συνέ-
κρουσε πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς τὴν πόλιν, αὐτοὺς διδόν-
τας ἐγκλημάτων προφάσεις. Ὁ γὰρ Ἄρατος, ἰσχύων
μέγιστον ἐν τοῖς Ἀχαιοῖς, ἐβούλετο μὲν ἐξ ἀρχῆς εἰς
μίαν σύνταξιν ἀγαγεῖν Πελοποννησίους· καὶ τοῦτο
τῶν πολλῶν στρατηγιῶν αὐτῷ καὶ τῆς μακρᾶς πολι-
τείας ἦν τέλος, ἡγουμένῳ μόνως ἂν οὕτως ἀνεπιχει-
ρήτους ἔσσεσθαι τοῖς ἐκτὸς πολεμίοις. Ἐπεὶ δὲ, τῶν
ἄλλων σχεδὸν ἀπάντων αὐτῷ προσγεγονότων, ἀπε-
λείποντο Λακεδαιμόνιοι καὶ Ἡλεῖοι, καὶ ὄσοι Λακε-
δαιμονίοις Ἀρκάδων προσεῖχον, ἅμα τῷ τὸν Λεωνί-
δαν ἀποθανεῖν παρηνώχλει τοῖς Ἀρκάσι, καὶ περιέ-
κασπεν αὐτῶν μάλιστα τοὺς τοῖς Ἀχαιοῖς ὁμοροῦν-
τας· ἀποπειρώμενος τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ τοῦ
Κλειομένου, ὡς νέου καὶ ἀπείρου, καταφρονῶν.

IV. Ἐκ τούτου Κλειομένην πρῶτον οἱ ἔφοροι
πέμπουσι καταληψόμενον τὸ περὶ τὴν Βελβίαν Ἀθή-
ναιον. Ἐμβολή δὲ τῆς Λακωνικῆς τὸ χωρίον ἐστὶ, καὶ
τότε πρὸς τοὺς Μεγαλοπολίτας ἦν ἐπιδίκον. Κατα-
λαβόντος δὲ τοῦτο καὶ τυχίσαντος τοῦ Κλειομένου,
ὁ Ἄρατος οὐδ' ἐν ἐγκαλίεσσας, ἀλλὰ νυκτὸς ἐκστρατεύ-
σας, ἐπεχείρησε Τεγεαταῖς καὶ Ὀρχομενίοις· τῶν δὲ
προδοτῶν ἀποδειλιασάντων, ὁ μὲν Ἄρατος ἀνεχώρη-
σε, λεληθέναι νομίζων· ὁ δὲ Κλειομένης εἰρωνεῖα χρεά-

μινος ἔγραψε πρὸς αὐτὸν, ὥς δὴ παρὰ φίλου πυν-
 θανόμενος, πρὸ τῆς νικτὸς ἐξέλθοι. Τοῦ δ' ἀντι-
 γράψαντος, ὥς ἐκείνον Βελβίναν μέλλειν τειχίζειν
 ἀκούσας, καταβυίῃ τοῦτο κωλύσων· πάλιν δ' Κλεο-
 μένης ἀποστείλας, τοῦτο μὲν οὕτως ἔχιν ἔφη πεπεῖ-
 σθαι· „τοὺς δὲ φανούς καὶ τὰς κλίμακας, εἶπεν, εἰ
 μὴ τί σοι διαφέρει, γράψον ἡμῖν, ἐπὶ τί σοι παρη-
 κολεῦθουν;“ Τοῦ δ' Ἀράτου πρὸς τὸ σκῶμμα γελά-
 σαντος, καὶ πυνθανομένου, ποῖός τις ὁ νεανίσκος
 εἶη, Δαμοκράτης, ὁ Λακεδαιμόνιος φυγὰς, „Εἰ τί
 πράττεις, ἔφη, πρὸς Λακεδαιμονίους, ὦρα σοι ταχύ-
 νειν πρὸ τοῦ κέντρα φῦσαι τοῦτον τὸν νεοσσόν.“ Ἐκ
 τούτου Κλεομένει μεθ' ἱππέων ὀλίγων καὶ πεζῶν
 τριακοσίων ἐν Ἀρχαδίᾳ στρατοπεδινόμενῳ προσέτα-
 ξαν ἀναχωρεῖν οἱ ἔφοροι, φοβούμενοι τὸν πόλεμον.
 Ἐπεί δ' ἀναχωρήσαντος αὐτοῦ, Καφύας ἔλαβεν ὁ
 Ἄρατος, αὐθις ἐξέπεμπον τὸν Κλεομένην. Λαβόν-
 τος δ' αὐτοῦ Μεθύδριον, καὶ τὴν Ἀργολικὴν κατα-
 δραμόντες, ἐξεστράτευσαν οἱ Ἀχαιοὶ διδυμυρίοις πε-
 ζοῖς καὶ χιλίοις ἱππεῦσιν, Ἀριστομάχου στρατηγούν-
 τος. Ἀπαντήσαντος δὲ περὶ Παλάντιον Κλεομένους,
 καὶ βουλομένου μάχεσθαι, φοβηθεὶς τὴν τόλμαν ὁ
 Ἄρατος, οὐκ εἶασε διακινδυνεύσαι τὸν στρατηγόν,
 ἀλλ' ἀπῆλθε, λοιδοροῦμενος μὲν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν,
 χλευαζόμενος δὲ καὶ καταφρονούμενός ὑπὸ τῶν Λακε-
 δαιμονίων, αὐτὸς πεντακισχιλίων τὸ πλῆθος ὄντων. Μέ-
 γας οὖν τῷ φρονήματι γεγονώς ὁ Κλεομένης, ἐθρα-
 σύνετο πρὸς τοὺς πολίτας· καὶ τῶν παλαιῶν τινος

αὐτοὺς ἀντιμύνησκα βασιλείων, εἰπόντος, ὅτι μάτην Λακεδαιμόνιοι πυρθάνονται περὶ τῶν πολέμιων, οὐ πόσκι εἰσιν, ἀλλὰ ποῦ εἰσιν.

- V. Ἐπεὶ δὲ, τοῖς Ἡείοις πολεμουμένοις ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν βοηθήσας, καὶ περὶ τὸ Λύκαιον ἀπιοῦσιν ἤδη τοῖς Ἀχαιοῖς ἐπιβαλὼν, ἅπαν μὲν ἐτρέψατο καὶ διεπτόησεν αὐτῶν τὸ στρατεύμα, αὐχνοὺς δ' αὐτεῖλα καὶ ζῶντας ἔλαβεν, ὥστε καὶ περὶ Ἀράτου φήμην ἐκπεσεῖν εἰς τοὺς Ἕλληνας ὥς τεθνηκότος· ὃ μὲν Ἀρατος, ἄριστα τῷ καιρῷ χρησάμενος, ἐκ τῆς τροπῆς ἐκείνης εὐθὺς ἐπὶ Μαντίνειαν ἦλθε, καὶ μηδενὸς ἂν προσδοκήσαντος, εἴλε τὴν πόλιν καὶ κατέσχε. Τῶν δὲ Λακεδαιμονίων παντάπασι ταῖς γνώμαις ἀναπεσόντων, καὶ τῷ Κλεομένει πρὸς ταῖς στρατείας ἐνισταμένων, ὥρμησε μεταπέμπεσθαι τὸν Ἀγίδος ἀδελφόν, Ἀρχίδαμον, ἐκ Μεσσηνίας, ᾧ βασιλεύειν ἀπὸ τῆς ἐτέρας οἰκίας ἦν προσήκον, οἰόμενος, ἀμβλυτέραν τὴν τῶν ἐφόρων ἀρχὴν ἔσσεσθαι, τῆς βασιλείας ἰσορρόπου καὶ ὁλοκλήρου γενομένης. Οἱ δ' ἀνιρηκότες πρότερον τὸν Ἀγιν, αἰσθόμενοι τοῦτο, καὶ φοβηθέντες, μὴ δίκην δῶσι, τοῦ Ἀρχιδάμου κατελθόντος, ἐδέξαντο μὲν αὐτὸν εἰς τὴν πόλιν παραγενόμενον κρύφα, καὶ συγκατήγον, εὐθὺς δ' ἀπέκτειναν, εἴτ' ἄκοντος τοῦ Κλεομένου, ὥς θείεται Φύλαρχος, εἴτε πεισθέντος ὑπὸ τῶν φίλων καὶ προεμένου τὸν ἄνθρωπον αὐτοῖς. Τῆς γὰρ αἰτίας τὸ πλείστον ἐπ' ἐκείνους ἦλθε, βεβιάσθαι τὸν Κλεομένην δοκοῦντας.

VI. Οὐ μὲν ἄλλα πικρὴν εὐθὺς ἔγνωκός τῃ κατὰ τὴν πόλιν, ἔπεισε τοὺς ἐφόρους χρήμασιν, ὅπως αὐτῷ ψηφίσωνται στρατείαν. Ἐθέραπευσε δὲ καὶ τῶν ἄλλων συχνούς διὰ τῆς μητρὸς, Κρητησικλείας, ἀφειδῶς συγχωρηγούσης καὶ συμφιλοτιμουμένης· ἥ γε καὶ γάμου μὴ δεδομένη, λέγεται διὰ τὸν εὐδὸν ἄνδρα λαβεῖν προτείνοντα δόξῃ καὶ δυνάμει τῶν πολιτῶν. Ἐξαγαγὼν δὲ τὴν στρατιάν, καταλαμβάνει τῆς Μεγαλοπολίτιδος χωρίον, Λεῦκτρα· καὶ γενομένης πρὸς αὐτὸν ὀξείας τῶν Ἀχαιῶν βοηθείας, Ἀράτου στρατηγούντος, ὑπὸ τὴν πόλιν αὐτὴν παραταξάμενος ἡττήθη μέρος τινὶ τοῦ στρατεύματος. Ἐπεὶ δὲ χαράδραν τινα βαθεῖαν οὐκ εἶσας διαβῆναι τοὺς Ἀχαιούς, ὁ Ἀράτος, ἀλλ' ἐπέστησε τὴν διώξιν, ἀγανακτῶν δὲ Λυδιαῖδας ὁ Μεγαλοπολίτης συνεξώρμησε τοὺς περὶ αὐτὸν ἱππεῖς, καὶ διώκων, εἰς χωρίον ἀμπέλων καὶ τάφρων καὶ τοίχων μιστὸν ἐνσείσας, καὶ διασπασθεὶς περὶ ταῦτα, κακῶς ἀπήλλαττε· πατιδὼν ὁ Κλεομένης ἀνῆκε τοὺς Ταραντίνους καὶ τοὺς Κρητας ἐπ' αὐτὸν, ὑφ' ὧν ὁ Λυδιαῖδας ἀμυνόμενος εὐρῶστος ἔπεισε. Πρὸς τοῦτο θαρρῆσαντες οἱ Αἰακιδαιμόνιοι, μικρὰ βοῆς ἐνέβαλον τοῖς Ἀχαιοῖς, καὶ τροπὴν ὅλου τοῦ στρατεύματος ἐποίησαν. Ἀποθαρύοντων δὲ συχνῶν, τοὺς μὲν ἄλλους ὑποσπόνδους ὁ Κλεομένης ἀπέδωκε, τὸν δὲ Λυδιαῖδου νεκρὸν ἀχθῆναι πρὸς αὐτὸν κελεύσας, κοσμήσας πορφυρίδι, καὶ στέφανον ἐπιθήεις, πρὸς τὰς πύλας τῶν Μεγαλοπολιτῶν ἀπέστειλεν. Οὗτος ἦν Λυδιαῖδας, ὁ κατεθέμε-

νος τὴν τυραννίδα, καὶ τοῖς πολίταις ἀποδοὺς τὴν ἑλευθερίαν, καὶ τὴν πόλιν προσκομίσας Ἀχαιοῖς.

VII. Ἐκ τούτου Κλεομένης μέγα φρονῶν ἦδη, καὶ παπεισμένος, ἄν, ὥς βούλεται, τοῖς πράγμασι χρώμενος πολεμῇ πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς, ἡδὴ ἔπικρατήσῃ, ἐδίδασκε τὸν τῆς μητρὸς ἄνδρα, Μεγιστόνουν, ὥς χρὴ τῶν ἐφόρων ἀπαλλαγέντας εἰς μέσον θῆναι τὰ κτήματα τοῖς πολίταις, καὶ τὴν Σπάρτην ἴσην γενομένην ἐγείρειν καὶ προάγειν ἐπὶ τὴν τῆς Ἑλλάδος ἡγεμονίαν. Πεισθέντος δ' ἐκείνου, δύο τῶν ἁλλῶν φίλων, ἧ τρεῖς, προσέλαβε. Συνέβη δὲ περὶ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, καὶ τῶν ἐφόρων ἕνα κοιμώμενον ἐν Πασιφάας ὄναρ ἰδεῖν θαυμαστόν. Ἐδόκει γάρ, ἐν ᾧ τόπῳ τοῖς ἐφόροις ἐστὶ καθεζομένοις χρηματίζειν, ἕνα δίφρον κεῖσθαι, τοὺς δὲ τέτταρας ἀνηρῆσθαι· καὶ θαυμάζοντος αὐτοῦ, φωνὴν ἐκ τοῦ ἱεροῦ γενέσθαι, φράζουσάν, ὥς τοῦτο τῇ Σπάρτῃ λῶδόν ἐστι. Ταύτην τὴν ὄψιν διηγούμενου τοῦ ἐφόρου πρὸς τὸν Κλεομένην, τὸ μὲν πρῶτον διαταράχθη κατ' ὑποψίαν τινὰ, πειράζεσθαι δοκῶν· ὥς δ' ἐπέισθη, μὴ ψεύδεσθαι τὸν διηγούμενον, ἐθάρρυνε, καὶ λαβὼν, ὅσους ὑπώπτευσε μάλιστα τῶν πολιτῶν. ἐναντιώσεσθαι πρὸς τὴν πρᾶξιν, Ἡραίαν καὶ Ἀλσαίαν, τὰς πόλεις, ταπεινὰς ὑπὸ τοῖς Ἀχαιοῖς, εἴλε· καὶ σῖτον εἰσήγαγεν Ὀρχομενίοις, καὶ Μαντινείᾳ παρεστρατοπέδευσε· καὶ ὅλως ἄνω καὶ κάτω μακράς πορείαις ἀποτρύσας τοὺς Λακεδαιμονίους, ἀπέλιπεν αὐτῶν δεηθέντων τοὺς πολλοὺς ἐν Ἀρκαδίᾳ, τοὺς δὲ μισθο-

φόρους ἔχων αὐτὸς ἐπὶ τὴν Σπάρτην ἰχώρει. Καὶ καθ' ὁδὸν οἷς ἐπίστανται μάλιστα καλῶς πρὸς αὐτὸν ἔχειν, ἀνεκοινοῦτο τὴν γνώμην, καὶ προῆει σχίστην, ὡς περὶ τὸ δεῖπνον εἶσι τοῖς ἐφόροις ἐπιπέσαι.

VIII. Γενόμενος δὲ τῆς πόλεως ἐγγύς, Εὐρυκλείδαν μὲν εἰς τὸ τῶν ἐφόρων συσσίτιον ἀπέστειλεν, ὡς τινα παρ' αὐτοῦ λόγον ἀπὸ στρατιᾶς κομίζοντα. Θηρικίων δὲ καὶ Φοῖβις, καὶ ὁμοίων συντρόφων τοῦ Κλειομένων, οὓς μόθακας καλοῦσιν, ἐπηκολούθουν στρατιώτας ὁλίγους ἔχοντες. Ἐτι δὲ τοῦ Εὐρυκλείδα διαλαγομένου τοῖς ἐφόροις, ἐπιδραμόντες ἐσπασμέναις ταῖς μαχαίραις ἔπαιον αὐτούς. Ὁ μὲν οὖν πρῶτος Ἀγησίλαος, ὡς ἐπλήγη, πεισὼν, καὶ τιθάναι δόξας, ἀτρέμα συναγαγὼν καὶ παρέλκων ἑαυτὸν ἐκ τοῦ οἰκήματος, ἔλαθεν εἰς τὴν δωμάτιον εἰσερπύσας μικρὸν, ὃ φόβου μὲν ἦν ἱερὸν, ἄλλως δὲ κεκλεισμένον αἶε, τότε δ' ἐκ τύχης ἀνεωγμένον ἐτύγγανεν. Εἰς τοῦτο συντισσεν γὰρ ἑαυτὸν ἀπέκλεισε τὸ θύριον. Οἱ δὲ τέσσαρες ἀνηρέθησαν, καὶ τῶν ἐπιβεβηκότων αὐτοῖς πλείονες, ἢ δέκα. Τοὺς γὰρ ἡσυχίαν ἄγοντας οὐκ ἔκτεινον, οὐδὲ τοὺς ἀπιόντας ἐκ τῆς πόλεως ἐκώλυον. Ἐφείσαντο δὲ καὶ τοῦ Ἀγησίλαου μεθ' ἡμέραν ἐκ τοῦ ἱεροῦ προελθόντος.

IX. Ἔστι δὲ Λακεδαιμονίοις οὐ φόβου μόνον, ἀλλὰ καὶ Θανάτου καὶ Γέλωτος καὶ τοιούτων ἄλλων παθημάτων ἱερὰ. Τιμῶσι δὲ τὸν φόβον, οὐχ, ὥσπερ οὐδὲ ἀποτρέπονται δαίμονας, ἡγοῦνται βλαβερόν, ἀλλὰ τὴν πολιτείαν μάλιστα συνέχεσθαι φόβῳ νομί-

ζόντες. Διὸ καὶ προεικήρυκτον οἱ ἄποροι τοῖς πολλοῖς
ταῖς εἰς τὴν ἀρχὴν εἰσιόντες, ὥς Ἀριστοτέλης φησὶ,
κίερισθαι τὸν μύστακα, καὶ προσέχειν τοῖς νόμοις,
ἵνα μὴ χαλιπαίῃσιν αὐτοῖς· τὸ τοῦ μύστακος, ὁμαί,
προτείνοντες, ὅπως καὶ περὶ τὰ μικρότατα τοὺς νέους
πειθαρχεῖν ἐθίσῃσι. Καὶ τὴν ἀνδρείαν δέ μοι δοκοῦ-
σιν, οὐκ ἀφοβίαν, ἀλλὰ φόβον ψόγου καὶ δόξης ἀδο-
ξίας οἱ παλαιοὶ νομίζουσιν. Οἱ γὰρ δειλότατοι πρὸς τοὺς
νόμους θαρσάλευτατοι πρὸς τοὺς πολεμίους εἰσὶ·
καὶ τὸ παθεῖν ἥκιστα δυνάσιν οἱ μάλιστα φοβούμε-
νοι τὸ κακῶς ἀκούσαι. Διὸ καὶ καλῶς ὁ εἰπὼν·

— — ἵνα γὰρ δόξῃ, ἵνα καὶ αἰδῶ.

καὶ Ὅμηρος·

Αἰδοῖός τί μοι ἔσσι, φίλα ἱκευῆ, δεινός τις

καί·

Σιγῇ διειδέτε σημέντορας.

Τὸ γὰρ αἰσχύνεσθαι μάλιστα συμβαίνει πρὸς οὓς
καὶ τὸ δεδοικέναι τοῖς πολλοῖς. Διὸ καὶ παρὰ τὸ τῶν
ἐφθρων συσσίτιον τὸν φόβον ἴδρυνται Λακεδαιμό-
νιοι, μοναρχίας ἐγγυτάτω κατασκευασάμενοι τὸ ἀρ-
χῶν.

Χ. Ὁ δ' οὖν Κλειομένης, ἡμέρας γενομένης, πρό-
έγραψεν ὀγδοήκοντα τῶν πολιτῶν, οὓς ἔδει μεταστέ-
ναι, καὶ τοὺς δέκρους ἀπεῖλε τῶν ἐφθρων, πλὴν ἑνός,
εἰ ᾧ καθήμενος ἐμελλεν αὐτὸς χρηματίζειν. Ἐκκλη-
σίαν δέ ποιήσας, ἀπειλογεῖτο περὶ τῶν πεπραγμένων.
Ἐφη γάρ, ἔπὸ τοῦ Ἀναδόργου τοῖς βασιλεῦσι συμ-

μισθῆσαι τοὺς γέροντας, καὶ πολλὸν χρόνον οὕτω διοικεῖσθαι τὴν πόλιν, οὐδὲν ἐπείρας ἀρχῆς διαμένειν, ὕστερον δὲ τοῦ πρὸς Μισηνίου πολέμου μακροῦ γενομένου, τοὺς βασιλεῖς, διὰ τὰς στρατείας ἀσχέλους ὄντας αὐτοὺς πρὸς τὸ κρίναι, αἰεῖσθαι τινας ἐκ τῶν φίλων καὶ ἀπολείπειν τοῖς πολίταις ἀντ' ἑαυτῶν, ἐφόρους προσαγορευθέντας, καὶ διατελεῖν τε τοὺτους τὸ πρῶτον ὑπηρετίας τῶν βασιλέων ὄντας, εἴτα κατὰ μικρὸν εἰς ἑαυτοὺς τὴν ἐξουσίαν ἐπιστρέφοντας, καὶ οὕτως λαθεῖν ἴδιον ἀρχεῖον κατεσκευασμένους. Σημεῖον δὲ τούτου, τὸ μέχρι νῦν, μεταπεμπομένων τῶν βασιλέων τῶν ἐφόρων, τὸ πρῶτον ἀγχιλέγειν καὶ τὸ δεῦτερον· τὸ δὲ τρίτον καλούντων, ἀναστάντα βαδίζειν πρὸς αὐτοὺς· καὶ τὸν πρῶτον ἐπισφοδρῶντα τὴν ἀρχὴν καὶ ἀνατεινόμενον, Ἀστρωπὸν, ἡλικίαις ὕστερον πολλαῖς ἔφορον γενέσθαι. Μετριάζοντας μὲν οὖν αὐτοὺς, ἔφη, χρῆστιον ἦν ὑπομένειν, ἐξουσίᾳ δ' ἐπιθέτω τὴν πατριὸν καταλύοντας ἀρχὴν, ὥστε τῶν βασιλέων τοὺς μὲν ἐξελαύνειν, τοὺς δ' ἀποκτείνουσαι ἀκρίτως, ἀπειλεῖν δὲ τοῖς προθοῦσιν αὐτοῖς ἐπιθεῖν τὴν καλλίστην καὶ θειοτάτην ἐν Σπάρτῃ κατὰστασιν, οὐκ ἀνικτόν. Εἰ μὲν οὖν δυνατὸν ἦν, ἄνεν σφαγῆς ἀπαλλάξαι τὰς ἐπεισάκτους τῆς Λακεδαιμόνος κῆρας, τρυφᾶς καὶ πολυτελείας, καὶ χρεῖα καὶ θανεισμούς, καὶ γὰρ πρῶτον τούτων κακὰ, πενίαν καὶ πλοῦτον, εὐτυχέστατον ἂν ἡγῆσθαι πάντων βασιλέων ἑαυτῶν, ὥσπερ ἰατροὺς ἀνωδύνως ἰασάμενον τὴν πατρίδα· νῦν δὲ τῆς ἀνάγκης ἔχειν συγγνώμην

τὸν Λυκούργον, ὃς οὔτε βασιλεὺς ἦν, οὔτ' ἄρχων, ἰδιώτης δὲ βασιλεύειν ἐπιχειρῶν ἐν τοῖς ὅπλοις προ-
ῆλθεν εἰς ἀγοράν· ὥστε δαίσαντα τὸν βασιλεῖα, Χα-
ρίλαον, ἐπὶ βωμόν καταφυγεῖν· ἀλλ' ἐκείνον μὲν,
ὄντα χρηστὸν καὶ φιλόπατριν, ταχὺ τῷ Λυκούργῳ
τῶν πραττομένων μετασχεῖν, καὶ τὴν μεταβολὴν δέ-
ξασθαι τῆς πολιτείας. Ἔργῳ δὲ μαρτυρῆσαι τὸν
Λυκούργον, ὅτι πολιτείαν μεταβαλεῖν ἄνευ βίας καὶ
φόβου χαλεπὸν ἐστίν· οἷς αὐτὸν ἔφη μετριώτατα κε-
χρησθαι, τοὺς ἐνισταμένους τῇ σωτηρίᾳ τῆς Λακ-
δαίμονος ἐκποδῶν ποιησάμενον. Τοῖς δ' ἄλλοις ἔφη
πᾶσι τὴν γῆν ἅπασαν εἰς μέσον τιθῆναι, καὶ χρεῶν
τοὺς ὀφείλοντας ἀπαλλάττειν, καὶ τῶν ξένων κρίσιν
ποιεῖν καὶ δοκιμασίαν· ὅπως οἱ κράτιστοι γενόμενοι
Σπαρτιᾶται σῶζοσι τὴν πόλιν τοῖς ὅπλοις, καὶ παυ-
σώμεθα τὴν Λακωνικὴν Αἰτωλῶν καὶ Ἰλλυριῶν λείαν
οὔσαν ἐρημίᾳ τῶν ἀμυνόντων ἐφορῶντες.

XI. Ἐκ τούτου πρῶτον μὲν αὐτὸς εἰς μέσον τὴν
οὐσίαν ἔθηκε, καὶ Μεγιστόνους, ὁ πατρὸς αὐτοῦ,
καὶ τῶν ἄλλων φίλων ἕκαστος, ἔπειτα καὶ οἱ λοιποὶ
πολίται πάντες, ἥ δὲ χώρα διενεμήθη. Κλήρον δὲ
καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ γεγονότων φυγάδων ἀπένειμεν
ἕκαστῳ, καὶ κατὰξιν ἅπαντας ὠμαλόγησε, τῶν πραγ-
μάτων ἐν ἡσυχίᾳ γενομένων. Ἀγαπληρώσας δὲ τὸ
πολίτευμα τοῖς χαρισιτάτοις τῶν περιόικων, δούλῃας
τετραχισηλίους ἐποίησε, καὶ διδάξας αὐτοὺς ἀντι-
δύρατος χρησθαι σαρίσσῃ δι' ἄρφοτέρων, καὶ τὴν
ἀσπίδα φορεῖν δι' ὀχάνης, μὴ διὰ πόρπακος, ἐπὶ

τὴν παιδείαν τῶν νέων ἐτραίτη, καὶ τὴν λεγομένην ἀγωγήν, ἥς τὰ πλείωσι παρὼν ὁ Σφαῖρος αὐτῷ συγκαθίστη, ταχὺ τὸν προσήκοιτα τῶν τε γυμνασίων καὶ τῶν συσσιτίων κόσμον ἀναλαμβάνοντων, καὶ συστελλομένων ὀλίγων μὲν ὑπ' ἀνάγκης, ἑκουσίως δὲ ἑὼν πλείστων, εἰς τὴν εὐγενῆ καὶ Λακωνικὴν ἐκείνην δλαιταν. Ὅμως δὲ τὸ τῆς μοναρχίας ὄνομα παραμυθούμενος, ἀπιδείξε μεθ' ἑαυτοῦ βασιλεῖα τὸν ἀδελφόν, Εὐκλείδαν. Καὶ τότε μόνον Σπαρτιάταις ἐκ μιᾶς οἰκίας συνέβη δύο σχεῖν βασιλείας.

XII. Αἰσθόμενος δὲ τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ τὸν Ἄρατον, ὡς ἐπισφαλῶς αὐτῷ τῶν πραγμάτων ἐχόντων διὰ τὸν νεωτερισμὸν, οὐκ ἂν οἰομένους προελθεῖν ἔξω τῆς Λακεδαιμόνης, οὔτ' ἀπολιπεῖν μετίωρον ἐν κινήματι τηλικούτῳ τὴν πόλιν, οὐκ ἄγενης, οὐδ' ἄχρηστόν ἡγήσατο τὴν ἐπιθυμίαν καὶ προθυμίαν τοῦ στρατεύματος ἐπιδειξαι τοῖς πολεμίοις. Ἐμβαλὼν οὖν εἰς τὴν Μεγαλοπολιτικὴν, ὠφελείας τε μεγάλης ἤθροισε, καὶ φθορὰν πολλὴν ἀπείργασατο τῆς χώρας. Τέλος δὲ, τοὺς περὶ τὸν Διδόνυσον τεχνίτας ἐκ Μεσσηνίας διαπορευομένους λαβὼν, καὶ πηξάμενός θάλαττον ἐν τῇ πολεμίᾳ, καὶ προθίς ἀπὸ τεταράχοντα μνῶν ἀγῶνα, μίαν ἡμέραν ἐθεῖτο καθήμενος· οὐ δειόμενος θείας, ἀλλ' οἷον ἐντροφῶν τοῖς πολεμίοις, καὶ περιουσίαν τινὰ τοῦ κρατεῖν πολὺ τοῦ καταφρονεῖν ἐπιδεικνύμενος. Ἐπεὶ ἄλλως γε τῶν ἑλληνικῶν καὶ βασιλικῶν στρατευμάτων ἐκείνο μόνον οὐ μέρους παρακολουθούντας εἶχεν, οὐ θάνατο·

ποιους, οὐκ ὀρχησιρίδας, οὐ ψαλτρίας, ἀλλὰ πάσης ἀκολυσίας καὶ βωμολοχίας καὶ πανηγυρισμοῦ καθαρὸν ἦν· τὰ μὲν πολεμικὰ μελετῶντων τῶν νέων, καὶ τῶν πρὸς βυτίων διδασκόντων, τὰς δὲ παιδικὰς, ὅποτε σχολάζοιεν, ἐν ταῖς συνήθεσιν εὐτραπέλαις, καὶ τῷ λέγειν τι χάριεν καὶ Λακωνικὸν πρὸς ἀλλήλους διατιθεμένων. Ἦν δ' ἔχει τὸ τοιοῦτον τῆς παιδείας εἶδος ὠφέλιμον, ἐν τῷ Λυκούργου βίῳ γέγραπται.

ΧΗΙ. Πάντων δ' αὐτὸς ἐγίγνετο διδάσκαλος, εὐτελῇ καὶ ἀφελῇ, καὶ φορτικὸν οὐδέν, οὐδέ ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς ἔχοντα τὸν ἑαυτοῦ βίον, ὥσπερ παρὰδειγμα σωφροσύνης, ἐν μέσῳ θίμενος· ὃ καὶ πρὸς τὰς Ἑλληνικὰς πράξεις ῥοπήν τινα παρίσχευεν αὐτῷ. Τοῖς μὲν γὰρ ἄλλοις ἐντυγχάνοντες οἱ ἄνθρωποι βασιλεῦσιν, οὐκ αὐτῷ κατεπλήττοντο τοὺς πλοῦτους καὶ τὰς πολυτελείας, ὡς ἐβδελύττοντο τὴν ὑπεροφίαν αὐτῶν καὶ τὸν ὄγκον, ἵπαχθῶς καὶ τραχέως προσφερομένων τοῖς ἐντυγχάνουσι· πρὸς δὲ κλειομένην βαδίζοντες, ὄντα τε δὴ βασιλεῖα καὶ καλούμενον, εἴτα ὁρῶντες οὐ πορφύρας τινας, οὐδέ χλαῖνας περὶ αὐτὸν, οὐδέ κλιπιδίων καὶ φορεῖων κατασκευάς, οὐδ' ὑπ' ἀγγέλων ὄχλου καὶ θυρωρῶν, ἢ διὰ γραμματίων χρηματίζοντα χαλεπῶς καὶ μόλις, ἀλλ' αὐτὸν ἐν ἱματίῳ τῷ τυχόντι πρὸς τὰς δεξιόσους ἀπαντῶντα, καὶ διαλεγόμενον καὶ σχολάζοντα τοῖς χερῶν ἰλαρῶς καὶ φιλανθρώπως, ἐκηλεύοντο καὶ κατεδημαγωγούντο, καὶ μόνον ἄφ' Ἡρακλείους ἐκείνων ἔφασκεν γιγνόμεναι. Τῶν δὲ δαίμων αὐτοῦ τὸ μὲν

καθημερινὸν ἦν ἐν τρικλίνῳ, σφόδρα συνισταλμένον καὶ Λακωνικόν· εἰ δὲ κρήβεις, ἥ ξίνους, δέχοιτο, δύο μὲν ἄλλαι προσπαρεβάλλοντο κλίνοι, μικρῇ δὲ μᾶλλον οἱ ὑπῆρξαι τὴν τραπέζαν ἐπιλάμπρινον, οὐ καρυκείαις τισίν, οὐδὲ πέμμασιν, ἀλλ' ὥστ' ἀρθωτέρας εἶναι τὰς παραθίσεις, καὶ φιλανθρωπότερον τὸν οἶνον. Καὶ γὰρ ἐπετίμησέ τινα τῶν φίλων, ἀκούσας, ὅτι ξίνους ἐστίνων, ζυμὸν αὐτοῖς μέλινα καὶ μάζαν, ὥσπερ ἔθος ἦν ἐν τοῖς φιδοτίοις, παρέθηκεν. Οὐ γὰρ ἔφη δεῖν ἐν τούτοις, οὐδὲ πρὸς τοὺς ξίνους, λίαν ἀκριβῶς λακωνίζειν. Ἀπαρθείσης δὲ τῆς τραπέζης, εἰσεκομίζετο τρίπους, κρατῆρα χαλκοῦν ἔχων οἴνου μεστόν, καὶ φιάλας ἀργυρᾶς δικοτύλους δύο, καὶ ποτήρια τῶν ἀργυρῶν ὀλίγα παντάπασιν, ἐξ ὧν ἔπινεν ὁ βουλόμενος, ἕκοντι δ' οὐδεὶς ποτήριον προσέφερεν. Ἀκρόαμα δ' οὐτ' ἦν, οὐτ' ἐπιζητεῖτο· ἐπαίδαγώγει γὰρ αὐτὸς δριμύτην τὸν πότον, τὰ μὲν ἔρωτων, τὰ δὲ διηγούμενος, οὔτε τὴν σπουδὴν ἀήδῃ τῶν λόγων, τὴν τε παιδίαν ἐπιχαρίν καὶ ἀσδόλικον ἔχοντων. Ἄς μὲν γὰρ οἱ λοιποὶ τῶν βασιλέων ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους θήρας ἐποιούνητο, χρήμασι καὶ δωρεαῖς δαλεάζοντες αὐτοὺς καὶ διαφθείροντες, ἀτεχνῶς ἀδίκους ἐνόμιζεν εἶναι· τὸ δ' ἑμικτὰ καὶ λόγῳ χάριν ἔχοντι καὶ πίστιν οἰκισυῖσθαι καὶ προσάγεισθαι τοὺς ἐντυγχάνοντας, ἐφαίνετο κάλλιστον αὐτῷ καὶ βασιλικώτατον· ὥς οὐδενὶ φίλου διαφέροντα μισθωτῶν, ἢ τῷ τὸν μὲν ἤθει καὶ λόγῳ, τὸν δ' ὑπὸ χρημάτων ὀλίσιμισθαι.

XIV. Πρῶτον μὲν οὖν οἱ Μαντινῆες αὐτὸν ἐπαγάγοντο· καὶ νύκτωρ εἰς τὴν πόλιν παριςπεσόντι, τὴν φρουρὰν τὴν Ἀχαιῶν συνεκβαλόντες, ἐναχείρισαν αὐτούς. Ὁ δὲ καὶ τοὺς νόμους αὐτοῖς καὶ τὴν πολιτείαν ἀποδοὺς, αὐθιγερὸν ἤπληθεν εἰς Τυγέα. Ὀλίγῳ δ' ὕστερον ἐκπεριελθὼν δι' Ἀρκαδίας, κατέβαινεν ἐπὶ τὰς Λαχεῖκας Φερὰς, βουλόμενος ἢ μάχην θέσθαι πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς, ἢ διαβάλλειν τὸν Ἄρατον, ὡς ἀποδιδράσκοντα καὶ προῖμενον αὐτῷ τὴν χώραν. Ἐστρατήγει μὲν γὰρ Ἱπερβatiς τότε τοῦ δ' Ἀράτου τὸ πᾶν ἦν κράτος ἐν τοῖς Ἀχαιοῖς. Ἐξελθόντων δὲ πανδημεὶ τῶν Ἀχαιῶν, καὶ στρατοπεδευσασμένων ἐν Δύμαις περὶ τὸ Ἐκατόμβαιον, ἐπελθὼν ὁ Κλισμένης, ἔδοξε μὲν οὐ καλῶς ἐν μέσῳ τῆς τε Δυμαίων πόλεως, πολεμίας οὔσης, καὶ τοῦ στρατεύματος τῶν Ἀχαιῶν αὐλίσασθαι· τολμηρῶς δὲ προκαλοῦμενος τοὺς Ἀχαιοὺς ἠνάγκασε συμβαλεῖν, καὶ νικήσας κατὰ κράτος καὶ τρεψάμενος τὴν φύλαγγα, πολλοὺς μὲν ἐν τῇ μάχῃ διέφθειρεν αὐτῶν, πολλῶν δὲ καὶ ζώντων ἐκυρίευσεν. Ἐπελθὼν δὲ καὶ Λάγγωνι, καὶ τῶν Ἀχαιῶν τοὺς φρουροῦντας ἐξελάσας, ἀπέδωκεν Ἡλείοις τὴν πόλιν.

XV. Οὕτω δὲ συνταριμμένοις τοῖς Ἀχαιοῖς ὁ μὲν Ἄρατος, εὐνοῶς παρ' ἐνικυτὸν αἰεὶ στρατηγῆν, ἀπέπατο τὴν ἀρχὴν καὶ παρητήσατο, καλούντων καὶ διομένων· οὐ καλῶς, οἷον ἐν χειμῶνι πραγμάτων μίξονι, μεθεῖς ἐτέρῳ τὸν οἶακα καὶ προέμενος τὴν ἐξουσίαν. Ὁ δὲ Κλισμένης πρῶτον μὲν μέτρια

τοῖς Ἀχαιοῖς ἐδόκει πρίσβισιν ἐπιτάττειν, ἐτίρους δὲ πῆμπαν ἐκέλευεν αὐτῷ παραδιδόναι τὴν ἡγεμονίαν, ὥς τᾶλλα μὴ διοισόμενος πρὸς αὐτούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς αἰχμαλώτους εὐθὺς ἀποδώσων καὶ τὰ χωρία. Βουλευμένων δὲ τῶν Ἀχαιῶν ἐπὶ τούτοις δάχεσθαι τὰς διαλύσεις, καὶ τὸν Κλειομένην καλούντων εἰς Λίρναν, ὅπου τὴν ἐκκλησίαν ἔμλλον ἔχειν, ἔτυχε τὸν Κλειομένην συντόνως ὀδεύσαντα, καὶ χρησάμενον παρὰ καιρὸν ὕδροποσίᾳ, αἵματος πλήθος ἀνερχομένην, καὶ τὴν φωνὴν ἀποκοπῆναι. Διὸ τῶν μὲν αἰχμαλώτων ἀπέπεμψε τοῖς Ἀχαιοῖς τοὺς ἐπιφανεστάτους, τὸν δὲ σύλλογον ὑπερθέμενος, ἀνεχώρησεν εἰς Λακεδαιμόνα.

XVI. Τοῦτο διελυμήνατο τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος, ὁμωσγέπως ἐκ τῶν παρόντων ἀναλαβεῖν αὐτὴν ἔτι, καὶ διαφυγεῖν τὴν Μακεδόνων ὕβριν καὶ πλεονεξίαν δυναμένην. Ὁ γὰρ Ἀρατος, εἴτ' ἀπιστία καὶ φόβῳ τοῦ Κλειομένου, εἴτε φθονῶν εὐτυχοῦντι παρ' ἐλπίδα, καὶ νομίζων, ἔτη τρία καὶ τριάκοντα πρωτεύοντος αὐτοῦ, δεινὸν εἶναι τὴν δόξαν ἄμα καὶ τὴν δύναμιν ἐπιφύοντα νέον ἄνδρα καθελθεῖν, καὶ παραλαβεῖν πραγμάτων ἡὑξημένων ὑπ' αὐτοῦ καὶ κεκρατημένων χρόνον τοσοῦτον ἀρχὴν, πρῶτον μὲν ἐπειράτο τοὺς Ἀχαιοὺς παραβιάζεσθαι καὶ διακωλύειν ὥς δ' οὐ προσεῖχον αὐτῷ, τοῦ Κλειομένου ἐκπεπληγμένοι τὸ θρόνος, ἀλλὰ καὶ δικαίαν ἐποιοῦντο τὴν ἀξίωσιν τῶν Λακεδαιμονίων εἰς τὸ πατριον σχῆμα κοσμοῦντων τὴν Πελοπόννησον, τρέ-

πεται πρὸς ἔργον, οὐδενὶ μὲν τῶν Ἑλλήνων προσή-
 κον, αἰσχυρὸν δ' ἐκείνῳ, καὶ τῶν πεπραγμένων
 ὑπ' αὐτοῦ καὶ πεπολιτευμένων ἀναξιώτατον· Ἀντί-
 γορον ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα καλεῖν, καὶ Μακεδόνα ἐπι-
 πλάναι τὴν Πελοπόννησον, οὗς αὐτοὺς ἐκ Πελο-
 ποννήσου μετράκιον ὦν ἐξήλασιν, ἐλευθερώσας τὸν
 Ἀχρεοκόρινθον, καὶ πᾶσι μὲν τοῖς βασιλεῦσιν ὑπο-
 πτος καὶ διὰ φορὸς γενόμενος, τοντονὶ δ' αὐτὸν Ἀν-
 τίγορον εἰρηκῶς κατὰ μυρία, δι' ὧν ἀπολέλοιπεν
 ὑπομνημάτων. Καίτοι πολλὰ παθεῖν καὶ παρβα-
 λίσθαι φησὶν αὐτὸς ὑπὲρ Ἀθηναίων, ὅπως ἡ πό-
 λις ἀπαλλαγεῖν φρουρᾶς καὶ Μακεδόνων· εἴτα τού-
 τους ἐπὶ τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐστίαν τὴν ἑαυτοῦ
 μεθ' ὅπλων εἰσήγαγεν, ἄχρι τῆς γυναικωνίτιδος·
 τὸν δ' ἀφ' Ἡρακλέους γεγονότα, καὶ βασιλεύοντα
 Σπαρτιατῶν, καὶ τὴν πάτριον πολιτείαν, ὥσπερ
 ἁρμονίαν ἐκλελυμένην, ἀνακρουόμενον αὐθις ἐπὶ
 τὸν σάφρονα καὶ Δωρίον ἐκείνον τοῦ Λυκούργου
 νόμον καὶ βίον, οὐκ ἡξίου Σικυωνίων ἡγεμόνα καὶ
 Τυρκαίων γράφεσθαι· φεύγων δὲ τὴν μάζαν καὶ
 τὸν τρίβωνα, καὶ τὸ δεινότατον, ὧν κατηγορεῖ Κλει-
 σμένους, ἀναίρεσιν πλούτου, καὶ πένιας ἐπανόρθω-
 σιν, διαδήματι καὶ πορφύρᾳ καὶ Μακεδονικῆς καὶ
 σατραπικῆς προστάγμασιν ὑπέβριψε μετὰ τῆς Ἀχαΐας
 αὐτὸν, ἵνα μὴ Κλειόμενι ποιεῖν δοκῇ τὸ προστα-
 τόμενον, Ἀντιγόνηα θυῶν, καὶ πατῆρας ἄδων αὐ-
 τὸς ἐστεφανωμένος εἰς ἄνθρωπον ὑπὸ φθόγης κατα-
 στηνόμενον. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὐκ Ἀράτου κατηγο-

οὖν βουλευμένοι γράφομεν, (ἐν πολλοῖς γὰρ ὁ ἀνὴρ οὗτος Ἑλληνικὸς γέγονε καὶ μέγας) οἰκτιρόντας δὲ τῆς ἀνθρώπινης φύσεως τὴν ἀσθένειαν, εἰ μὴδ' ἐν ἡθελσιν οὕτως ἀξιολόγοις καὶ διαφόροις πρὸς ἀρετὴν ἐκφέρειν δύναται τὸ καλὸν ἀντιμέσσητον.

XVII. Ἐλθόντων δ' Ἀχαιῶν εἰς Ἄργος αὐθις ἐπὶ τὸν σύλλογον, καὶ τοῦ Κλειομένους ἐκ Τεγέας καταβεβηκότος, ἐλπίς ἦν πολλή τῶν ἀνθρώπων ἕσθαι τὴν διάλυσιν. Ὁ δ' Ἀράτος, ἤδη διωμολογημένων αὐτῷ πρὸς τὸν Ἀντίγονον τῶν μεγίστων, φοβούμενος τὸν Κλειομένην, μὴ πάντα διαπραΐηται, καθομιλήσας τὸ πλῆθος, ἧ καὶ βιασάμενος, ἤλθον λαβόντα τριακοσίους δμήρους μόνον εἰσιέναι πρὸς αὐτοὺς, ἧ κατὰ γυμνάσιον ἔξωθεν τὸ Κυλλαράβιον προσελθόντα μετὰ τῆς δυνάμεως διαλέγεσθαι. Ταῦτε ἀκούσας ὁ Κλειομένης ἀδίκᾳ πάσχειν ἔρασκε· δὲν γὰρ εὐθύς αὐτῷ τότε προσεπαῖν, οὐ νῦν, ἥκοιτος ἐπὶ τὰς θύρας τὰς ἐκείνων, ἀπισταῖν καὶ ἀπειλᾶναι. Γράψας δὲ περὶ τούτων ἐπιτολὴν πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς, ἧς ἦν τὸ πλεῖστον κατηγορία Ἀράτου, πολλὰ δὲ καὶ τοῦ Ἀράτου λοιδορήσαντος αὐτὸν πρὸς τὸ πλῆθος, ἀνέζευξε διὰ ταχέων· καὶ κήρυκα πόλεμον προφρούντα τοῖς Ἀχαιοῖς ἐπεμψεν, οὐκ εἰς Ἄργος, ἀλλ' εἰς Αἰγίον, ὥς φησιν Ἀράτος, ὅπως φθάσῃ τὴν παρασκευὴν αὐτῶν. Ἐγγύοντι δὲ κίνημα τῶν Ἀχαιῶν, καὶ πρὸς ἀπόστασιν ὥρμησε αἱ πόλεις, τῶν μὲν δήμεων νομὴν τε χώρας καὶ χρητῶν ἀποκοπὰς ἐλπισάντων, τῶν δὲ πρώτων πολλοχοῦ βα-

φυγομένους τὸν Ἄργεον, ἐκίων δὲ καὶ δι' ὀργῆς ἐχόν-
των, ὡς ἐπάγοντο τῇ Πελοποννήσῳ Μακεδόνας. Διὸ
τούτοις ἰπαρθείς ὁ Κλειομένης, εἰς Ἀχαΐαν ἐνέβαλε
καὶ πρῶτον μὲν εἰς Πιλλήνην ἐξιπίνης ἐπιπεσὼν,
καὶ τοὺς φρουροῦντας ἐξέβαλε μετὰ τῶν Ἀχαιῶν·
μετὰ δὲ ταῦτα Φινεὸν προσηγάγατο καὶ Πενταλείον.
Ἐπει δὲ κοβηθέντες οἱ Ἀχαιοὶ προδοσίαν εἰνὰ πρα-
τομένην ἐν Κορίνθῳ καὶ Σικυῶνι, τοὺς ἵππεῖς καὶ
τοὺς ξίστες ἀπέστειλαν ἐξ Ἀργους ἐκὶ παραρυλά-
στοντος, αὐτοὶ δὲ τὰ Νόμια κατὰβάπτες εἰς Ἄργος
ἦγον, ἰλπίσας, ὅτις ἦν, ὁ Κλειομένης, ὄχλου πο-
πηγυρικοῦ καὶ θνατῶν τὴν πόλιν γίμουσαν ἀπροσ-
δοκήτως ἐπιελθὼν μᾶλλον ταράξειν, νυκτὸς ἤγει πρὸς
τὰ τεῖχη τὸ στράτευμα, καὶ τὸν περὶ τὴν Ἀσπίδα
τόπον καταλαβὼν ὑπὲρ τοῦ θειάτρου, χαλεπὸν ὄντα
ἐπὶ δυσπρόσοδον, οὕτω τοὺς ἀνθρώπους ἐξέκληξεν,
ὥστε μηδένα τραπέσθαι πρὸς αἰλήν, ἀλλὰ καὶ φρου-
ρὴν λαβεῖν, καὶ δοῦναι τῶν πολιτῶν ὁμήρους ἔκους,
καὶ γεγῆσθαι ἀνυμμάχους Λακιδαιμονίων, ἔχοντας
ἐκείνου τὴν ἡγεμονίαν.

XVIII. Οὐ μικρὸν οὖν τοῦτο καὶ πρὸς δόξαν
αὐτῷ καὶ δυνάμει ὑπῆρχεν. Οὔτε γάρ οἱ πάσαι
βασίλεις Λακιδαιμονίων πολλὰ πραγματοποιούμενοι
προσπαγασθαι τὸ Ἄργος βίβαλως ἠδυνήθησαν· ὁ
καὶ δαινότατος τῶν στρατηγῶν, Πύρρος, ἐπιελθὼν
καὶ βιασάμενος, οὐ κατέσχε τὴν πόλιν, ἀλλ' ἀπέ-
θανε, καὶ πολὺ συνδιαφθάρη μέρος αὐτοῦ τῆς δυ-
νάμεως. Ὄθεν ἐθαύμαζον τὴν ὀξύτητα καὶ διάνοιαν

τοῦ Κλειομένους· καὶ πρότερον αὐτοῦ, τὸν Σόλωνα καὶ τὸν Λυκούργον ἀπομιμήσασθαι φάσκοντος ἐν τῇ τῶν χρητῶν ἀφίσει καὶ τῇ τῶν χρημάτων ἐξίστασι, καταγελῶντες, τότε παντελῶς ἐπείθοντο τοῦτο αἵτιον γεγόναι τῆς περὶ τοὺς Σπαρτιαίας μεταβολῆς. Οὕτω γὰρ ἐπράττον τε πρὶν ταπεινὰ, καὶ βοηθεῖν αὐτοῖς ἀδυνατίως εἶχον, ὥστε πέντε μυριάδας ἀνδρῶν πῶδων ἐμβάλοντας εἰς τὴν Λακωνικὴν Αἰτωλοὺς ἀπαγαγεῖν· οἱ φασὶν εἰπεῖν τινα τῶν πρῶτον τῶν Σπαρτιατῶν, ὡς ᾤκησαν οἱ πολέμιοι τὴν Λακωνικὴν ἀποκουφίσαντες. Ὀλίγου δὲ χρόνου διελθόντος ἀφ' ἁμῶν μόνον τῶν πατρῶν ἦθ' ὦν, καὶ καταστάντες εἰς ἔχθος ἐκείνης τῆς ἀγωγῆς, ὅσοις παρόντι καὶ συμπολιτευομένῳ τῷ Λυκούργῳ πολλὴν ἐπίδειξιν ἀνδρείας ἐποιούντο καὶ πειθαρχίαν, τὴν τῆς Ἑλλάδος ἀνταλμαθάνοντες ἡγεμονίαν τῇ Λακωνίᾳ, καὶ ἀνακτιώμενοι τὴν Πελοπόννησον.

ΧΙΧ. Ἐλευκῆτος δ' Ἄργους, καὶ κατόπιν ἐθ' ὧς προσδεμένῳ τῷ Κλειμένει Κλειωνῶν καὶ Φλοῦντος, ἐτύχχανε μὲν δ' Ἄρκτος ἐν Κορίνθῳ ποιούμενος τινα τῶν λεγομένων λακωνίστων ἐξέτασιν· ἀγγελίας δὲ περὶ τούτων προσπισούσης, διαταραχθεὶς, καὶ τὴν πόλιν ἀποκλίνουσαν αἰσθόμενος πρὸς τὸν Κλειομένην, καὶ τῶν Ἀχαιῶν ἀμύλλαν βουλευόμενον, ἐκάλεσε μὲν εἰς τὸ βουλευτήριον τοὺς πολίτας, Πάθε δὲ διαλίσθων ἄχρι τῆς πύλης. Ἐκεῖ δὲ, τοῦ ἔμπρου πρῶτα θέντος, ἀναβὰς, ἔρριψε εἰς Σικιῶνα. Τῶν δὲ Κορινθίων ἀμύλλαντων εἰς Ἄργος πρὸς τὸν

Κλειομένην, φησὶν δ' Ἀράτος τοὺς ἵππους πάντας
 φαγεῖναι· τὸν δὲ Κλειομένην μέμφεσθαι τοὺς Κοριν-
 θίους μὴ συλλαβόντας αὐτὸν, ἀλλ' ἐόσαντας δια-
 φυγεῖν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν Μει-
 στόνουν παρὰ τοῦ Κλειομένου, δεομένου παρα-
 λαβεῖν τὸν Ἀκροκόρινθον, (εἶχε γὰρ φρουρὰν Ἀχαι-
 ῶν) καὶ πολλὰ χρήματα δίδοντας· ἀποκρίνασθαι
 δ' αὐτὸν, ὡς οὐκ ἔχει τὰ πράγματα, μᾶλλον δ' ὑπὸ
 τῶν πραγμάτων αὐτὸς ἔχεται. Ταῦτα μὲν δ' Ἀράτος
 γέγραπεν. Ὁ δὲ Κλειομένης, ἐκ τοῦ Ἀργεῖος ἐπι-
 θῶν, καὶ προσαγαγόμενος Τροϊζηνίους, Ἐπιδαυ-
 ρίους, Ἑρμιονίας, ἤκεν εἰς Κόρινθον· καὶ τὴν
 μὲν ἄκραν περικυράκασι, τῶν Ἀχαιῶν οὐ βουλο-
 μένων ἐκλιπεῖν, τοῦ δ' Ἀράτου τοὺς φίλους καὶ
 τοὺς ἐπιτρόπους μεταπειψάμενος, ἐκέλευσε τὴν οἰ-
 κίαν καὶ τὰ χρήματα λαβόντας φυλάττειν καὶ διοι-
 κεῖν. Τρεῦμαλλον δὲ πάλιν, τὸν Μισσηνίον, ἀπέ-
 στείλε πρὸς αὐτὸν, ἀξιών ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν καὶ τῶν
 Λακκιδαιμονίων ὁμοῦ φυλάττεσθαι τὸν Ἀκροκόρινθον,
 ἰδίᾳ δὲ τῷ Ἀράτῳ διπλὴν ἐπαγγελλόμενος τὴν αὐ-
 ταξιν, ἧς ἐλάμβανε παρὰ Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως.
 Ἐπεὶ δ' ὁ Ἀράτος οὐχ ὑπήκουσεν, ἀλλὰ τὸν τε νῦν
 ἐπεμψε πρὸς τὸν Ἀντίγονον μετὰ τῶν ἄλλων ὁμήρων,
 καὶ ψηφίσασθαι τοὺς Ἀχαιοὺς ἔπεισεν Ἀντιγόνα
 παραδιδόναι τὸν Ἀκροκόρινθον· οὕτως δ' Κλειομένης
 τὴν τε Σικυωνίαν ἐμβαλὼν ἐπόρθησε, καὶ τὰ χρή-
 ματα τοῦ Ἀράτου, τῶν Κορινθίων αὐτῷ ψηφισαμέ-
 νων, δωρεὰν ἔλαβε.

XX. Τοῦ δ' Ἀντιγόου μετὰ πολλῆς δυνάμεως τὴν Γερανίαν ὑπερβάλλοντος, οὐκ ὤρειο διὲν τὸν Ἰσθμόν, ἀλλὰ τὰ Ὠνία χαρὰκώσας καὶ τεχίους φυλάττειν, καὶ ταποραχθῶν ἀποτιρέσθαι τοὺς Μακεδόνας μᾶλλον, ἢ συμπλέεσθαι πρὸς φάλαγγα συνηρημένην. Καὶ τοῦτοις χρώμενος τοῖς λογυμοῖς, εἰς ἀπὸρίαν καθίστη τὸν Ἀντίγονον. Οὔτε γὰρ οἷον εἶχεν ἐκ παρασκευῆς ἱαχὰν, οὔτε βιάσασθαι τὴν πάροδον, καθημένον τοῦ Κλεομένου, ἢ ῥά τι δισόν· ἐπιχειρήσας δὲ παραδύσθαι διὰ τοῦ Λιχαίου νυκτός, ἰδίᾳσι, καὶ ἰναι· ἀπέβαλε τῶν στρατιωτῶν· ὥστε παντάπασι θαρσύνει τὸν Κλεομένην, καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ἰσημένους τῇ νίκῃ τραπίσθαι πρὸς τὸ δεῖπνον, αἰθυσμῶν δὲ τὸν Ἀντίγονον εἰς οὐκ εὐπρόσως καταλεθμένον ὑπὸ τῆς ἀνάγκης λογισμούς. Ἐβουλεύετο γὰρ ἐπὶ τὴν ἄκραν ἀναξυγυῖναι τὰ Πρωῖον, κἢ κἄθεν εἰς Σικυῶνα πλοίοις περαιῶναι τὴν δύναμιν· ὃ καὶ χρόνου πολλοῦ καὶ παρηλατῆς ἦ· οὐ τῆς ταχέως. Ἦδη δὲ πρὸς ἑσπέρῃ ἦσαν ἡμεῖς ἐξ Ἀργυροῦ κατὰ θάλατταν ἄνδρες Ἀράτου φίλοι, καλοῦντες αὐτὸν, ὡς ἀρισταμένον τῶν Ἀργείων τοῦ Κλεομένου. Ὁ δὲ πρῶτος ἦν τὴν ἀπόστασιν Ἀριστοτέλης· καὶ τὸ πλῆθος οὐ χαλεπῶς ἐπαίδεν, ἀγανακτοῦν, ὅτι χρόνῳ ἀποκοτὰς οὐκ ἠποίησιν αὐτοῖς ὁ Κλεομένης ἐλπίσασι. Λαβὼν οὖν ὁ Ἀρατος παρ' Ἀντιγόου στρατιώτας χιλίους καὶ πεντακοσίους, παρέπλευσεν εἰς Ἐπίλαυρον. Ὁ δ' Ἀριστοτέλης ἐκείνον οὐ περιέμεινεν, ἀλλὰ τοὺς

πολλὰς παραλίβων, προσιμύχτι τοῖς φρουροῖσι
τὴν ἀκρόπολιν· καὶ παρὴν αὐτῷ Τιμόξενος μετὰ τῶν
Ἀχαιῶν ἐκ Σιανῶνος βοηθῶν.

XXI. Ταῦτα περὶ δευτέρων φυλακῆν τῆς νυκτὸς
ἀποῦσας ὁ Κλισμένης, μετιπέμψατο Μεγιστόνουν,
καὶ πρὸς ὄρυγην ἐκάλειυσεν εὐθύς εἰς Ἄργος βοηθῶν
ὃ γὰρ ὑπὲρ τῶν Ἀργείων μάλιστα καταπιστωσάμε-
τος πρὸς αὐτὸν ἐκῆνος ἦν, καὶ διευκόλυνεν ἐμβαλεῖν
τοὺς ὑπόπτους. Ἀπολύσας οὖν τὸν Μεγιστόνουν
μετὰ διοχιλίων στρατιωτῶν, αὐτὸς προσῆχε τῷ Ἀν-
τιγόνῃ, καὶ τοὺς Κορινθίους παρεθάρρυνεν, ὥς
εὐδαίηνος μεγάλου περὶ τὸ Ἄργος, ἀλλὰ ταραχῆς τι-
νος ἀπ' ἀνθρώπων ὀλίγων γεγεννημένης. Ἐπεὶ δ' ὁ
Μεγιστόνους τε παρυσπείων εἰς τὸ Ἄργος ἀνῆλθῃ
μαχόμετος, καὶ μδγὺς ἀντιῆχον οἱ φρουροί, καὶ διε-
πίμποντο συχνοὺς πρὸς τὸν Κλισμένην· φοβηθεὶς,
μὴ τοῦ Ἀργους οἱ πολέμιοι κρατήσαντες, καὶ τὰς
παρόδους ἀπακλείσαντες, αὐτοὶ πορθῶσι ἀδελῆς τὴν
Ἀχαιωνικὴν, καὶ πολιορκῶσι τὴν Σπάρτην, ἔρημον
ἔδσαν, ἀπῆγεν ἐκ Κορίνθου τὸ στρατεύμα. Καὶ
ταύτης μὲν εὐθύς ἐστέρητο τῆς πόλεως, εἰσιλθόντος
Ἀντιγόνου, καὶ φρουρὰν καταστήσαντος· ἐπιβαλὼν
δὲ τῷ Ἀργεὶ κατὰ τὸ τεῖχος, ἐπιχείρησε μὲν εἰσα-
λθεῖν, καὶ συνέστρεψεν ἐκ τῆς πορείας τὴν δύνα-
μιν, ἐκκόψας δὲ τὰς ὑπὸ τὴν Ἀσπίδα ψαλίδας,
ἀνέβη καὶ συνέμιξε τοῖς ἔνδον, ἔτι πρὸς τοὺς Ἀχαι-
οὺς ἀντέχουσι, καὶ τῶν ἐντὸς ἔνια κλίμακας προσ-
θεὶς κατέλαβε, καὶ τοὺς στενωποὺς ἐρήμονας πολέ-

μίαν ἐποίησε, τοῖς βῆλσι χρήσασθαι προσταξας τοὺς Κρητας. Ὡς δὲ κατεῖδε τὸν Ἀντίγονον ἀπὸ τῶν ἄκρων εἰς τὸ πῶλον καταβαίνοντα μετὰ τῆς φάλαγγος, τοὺς δ' ἐκπῆς ἤδη ῥύθην ἐλαύνοντας εἰς τὴν πόλιν, ἀπέγνω κρατήσας· καὶ συναγαγὼν ἅπαντας πρὸς αὐτόν, ἀσφαλῶς κατέβη, καὶ παρὰ τὸ τεῖχος ἀπηλλάττετο, μεγίστων μὲν ἐν ἐλαχίστῳ χρόνῳ πραγμάτων ἐπικρατήσας, καὶ μικροῦ ὅλης ὁμοῦ τι μὲν περιόδῳ Πελοποννήσου κύριος γενέσθαι δεήσας, ταχὺ δ' αὖθις ἐκπεσὼν ἀπάντων. Οἱ μὲν γὰρ εὐθὺς ἀπεχώρησαν αὐτοῦ τῶν στρατευομένων, οἱ δ' ὀλίγον ὕστερον τῷ Ἀντιγόνῳ τὰς πόλεις παρέδωκαν.

XXII. Οὕτω δ' αὐτῷ πεπραχότι κατὰ τὴν στρατείαν, καὶ ἀπαγαγόντι τὴν δύναμιν, ἐσπέρας ἤδη περὶ Τεγίαν ἀφίκοντό τινες ἐκ Λακεδαιμόνος, οὐκ ἐλάττωσα τῆς ἐν χερσὶ δυστυχίαν ἀπαγγέλλοντες, τεθνήκῃ τὴν γυναῖκα· δι' ἣν οὐδὲ ταῖς πάνυ κατορθουμέναις ἐκείνος ἐνεκαρτέρει στρατείαις, ἀλλὰ συνεχῶς κατέβαινεν εἰς Σπάρτην, ἐρῶν τῆς Ἀγιάτιδος, καὶ περὶ πλείστου ποιούμενος ἐκείνην. Ἐπλήγη μὲν οὐκ καὶ ἡληγησεν, ὥς εἶκος ἦν νέον ἄνδρα καλλίστης καὶ σωφρονιστάτης ἀφηρημένον γυναικὸς· οὐ μὲν κατήσχυνεν οὐδὲ προήκατο τῷ πᾶσι τὸ φρόνημα καὶ τὸ μέγεθος τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ φωνὴν, καὶ σχῆμα, καὶ μορφὴν, ἐν ᾗ πρότερον εἶχεν ἦθει, διαφυλάττων, τὰ τε προσταγμάτων τοῖς ἡγεμέσιν ἐδίδου, καὶ περὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν Τεγιατῶν ἐφρόντιζεν.

Ἄμα δ' ἡμέρα κατέβαινεν εἰς ακιδαίμονα, καὶ
 μετὰ τῆς μητρὸς οἴκοι καὶ τῶν παίδων ἀπαλ-
 γήσας τὸ πένθος, εὐθύς ἦν ἐν τοῖς περὶ τῶν ὄλων
 λογισμοῖς. Ἐπὶ δὲ Πολιμαῖος, ὃ τῆς Αἰγύπτου
 βασιλεὺς, ἐπαγγελλόμενος αὐτῷ βοήθειαν, ἡξίου
 λαβεῖν ὄμηρα τοὺς παῖδας καὶ τὴν μητέρα, χρόνον
 μὲν τιτα συχνὸν ἡσυχύνετο φράσαι τῇ μητρὶ, καὶ πολ-
 λάκις εἰσέλθων, καὶ πρὸς αὐτῷ γυρόμενος τοῦ λόγου,
 κατεσιώπησεν· ὥστε κακὴν ὑπονοεῖν, καὶ παρὰ
 τῶν φίλων αὐτοῦ διατυνθάνεσθαι, μὴ τι κατοκνεῖ
 βουλόμενος ἐντυχεῖν αὐτῇ. Τέλος δὲ τοῦ Κλεομέ-
 νους ἀποτελεμίσαντος εἰπεῖν, ἐξέλασέ τε μέγα, καί,
 „Τοῦτ' ἦν, εἶπεν, ὃ πολλάκις ὀρμήσας λέγειν ἀπε-
 δαίλασας; Οὐ θάπτιον ἡμᾶς ἐνθήμερος εἰς πλοῖον
 ἀποστελεῖς, ὅπου ποτὲ τῇ Σπάρτῃ νομίζεις τοῦτο τὸ
 σῶμα χρησιμώτατον ἔσεσθαι, πρὶν ὑπὸ γῆρας αὐ-
 τοῦ καθήμενον διαλυθῆναι;“ Πάντων οὖν ἐτοίμων
 γεινομένων, ἀφίκοντο μὲν εἰς Ταΐταρον πεζῇ, καὶ
 προὔπεμψεν ἡ δύναμις αὐτοῦς σὺν τοῖς ὅπλοις· μέλ-
 λουσα δὲ τῆς νεώς ἐπιβαίνειν ἡ Κρατησίκεια, τὴν
 Κλεομένην μόνον εἰς τὸν νεὼν τοῦ Ποσειδῶνος ἀπή-
 γαγε, καὶ περιβαλοῦσα καὶ κατασπασαμένη διαλ-
 γούντα καὶ συντεταραγμένον, „Αγε, εἶπεν, ὦ βασι-
 λεῦ Λακκαδαίμονίων, ὅπως, ἐπὶ ἔξω γενώμεθα,
 μηδεὶς ἰδῇ δακρύοντις ἡμᾶς, μηδ' ἀνάξιόν τι τῆς
 Σπάρτης ποιοῦντας. Τοῦτο γὰρ ἐφ' ἡμῖν μόνον·
 αἱ τύχαι δ', ὅπως ἂν ὁ δαίμων διδῷ, πάρεστι.“
 Ταῦτα δ' εἰποῦσα, καὶ καταστῆσασα τὸ πρῶτον,

ἐπὶ τὴν ναῦν ἵχθαι τὸ παιδίον ἔχουσα· καὶ διὰ τὰ-
χους κέλευσεν ἀπαίρειν τὸν κυβερνήτην. Ἐπεὶ δ' εἰς
Αἴγυπτον ἀρίκτετο, καὶ τὸν Πτολεμαῖον ἐπύθετο λό-
γους παρ' Ἀντιγόνου καὶ προσβείας δεχόμενον, περὶ
δὲ τοῦ Κλεομένους ἤκουσεν, ὅτι, τῶν Ἀχαιῶν προ-
καλουμένων αὐτὸν εἰς διαλύσεις, φοβοῖτο δι' ἐκείνην
ἄνεν Πτολεμαίου καταθεῖσθαι τὸν πόλεμον, ἐπιστι-
λεν αὐτῷ τὰ τῇ Σπάρτῃ πρόποντα καὶ συμφέροντα
πράττειν, καὶ μὴ διὰ μίαν γραῦν καὶ παιδάριον αἰ-
δεδιέναι Πτολεμαῖον. Αὕτη μὲν οὖν παρὰ τὰς τύχας
τοιαύτη λέγεται γιγνηῖσθαι.

XXIII. Τοῦ δ' Ἀντιγόνου, Τυγίαν μὲν παραλα-
βόντος, Ὀρχομενὸν δὲ καὶ Μαρτίνειαν διαρπάσαντος,
εἰς αὐτὴν τὴν Λακωνικὴν συνεσταλμένος ὁ Κλεομέ-
νης, τῶν μὲν εἰλώτων τοὺς πέντε μῶας Ἀττικὰς κα-
ταβαλόντας ἐλευθέρους ἐποίησεν, καὶ τάλαντα πεντα-
κῶσια συνέλεξε· δισχιλίους δὲ προσκαθοπίσας Με-
κιδονικῶς, ἀντίταγμα τοῖς παρ' Ἀντιγόνου λευκα-
σπαισιν, ἔργον ἐπὶ νοῦν βάλλεται μέγα, καὶ πᾶσιν
ἀπροσδόκητον. Ἡ Μεγὰλη πόλις ἦν μὲν τότε καὶ
καθ' ἑαυτὴν οὐδέν τι μείων, οὐδ' ἀσθενεστέρα τῆς
Λακεδαιμόνος· εἶχε δὲ καὶ τὴν ἀπὸ τῶν Ἀχαιῶν καὶ
τοῦ Ἀντιγόνου βοήθειαν, ἐν πλευραῖς καθιζόμενον,
καὶ δοκούντος ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἐπικυκλῆσθαι, μά-
λιστα τῶν Μεγαλοπολιτῶν σπουδασάντων. Ταύτην
διαρπάσαι διανοηθεὶς ὁ Κλεομένης, (οὗ γὰρ ἔστιν, ὃ
μᾶλλον ἔπικε τὸ ταχὺ καὶ ἀπροσδόκητον κείνης τῆς
πράξεως) ἡμερῶν πέντε σιτία λαβεῖν κέλευσας, ἔθηκε

τὴν δύναμιν ἐπὶ τὴν Σίλλασίαν, ὡς τὴν Ἀργολικὴν
κακουργήσαν· ἐκτεθὲν δὲ καταβάς ἐπὶ τὴν Μεγαλο-
πολιτικὴν, καὶ δειπνοποιησάμενος περὶ τὸ Ῥοίσιον,
εὐθύς ἐπορεύετο τὴν δι' Ἐλινοῦντος ἐπὶ τὴν πόλιν·
ἀποσχὼν δ' οὐ πολὺ, Παντία μὲν, ἔχοντα δύο τάγμα-
τα τῶν Δαναοδαιμονίων, ἀπίσκειλε καταλαβέσθαι κα-
λύσας μεσοπύργιον, ὃ τῶν τειχῶν ἐρημότατον εἶναι
τοῖς Μεγαλοπολίταις ἐπυνθάνετο, τῇ δ' ἄλλῃ δυνά-
μει σχολαίως ἐπηκολούθει. Τοῦ δὲ Παντίως οὐ
μόνον ἐκείνον τὸν τόπον, ἀλλὰ καὶ πολὺ μέρος τοῦ
τείχους ἀφύλακτον εὐρόντος, καὶ τὰ μὲν καθαιρούν-
τος εὐθύς, τὰ δὲ διασκάπτοντος, τῶν δὲ φρουρῶν,
οἷς ἐνέτυχε, πάντας ἀποκτείναντος, ἔφθασε προσ-
μίκας ὁ Κλειομένης, καὶ πρὶν αἰσθῆσθαι τοὺς Μεγα-
λοπολίτας, ἔνδον ἦν μετὰ τῆς δυνάμειος.

XXIV. Φανεροῦ δὲ μόλις τοῦ κακοῦ γινομένου
τοῖς κατὰ τὴν πόλιν, οἱ μὲν εὐθύς ἐξέπιπτον, ὅσα
τυχεῖνοι τῶν χρημάτων λαμβάνοντες· οἱ δὲ συνε-
στρέφοντο μετὰ τῶν ὄπλων, καὶ τοῖς πολεμίοις ἐνι-
στάμενοι καὶ προσβάλλοντες, ἐκείνους μὲν οὐκ ἴσχυ-
σαν ἐκκρούσαι, τοῖς δὲ φεύγουσι τῶν πολιτῶν ἀσφα-
λῶς ἀπὸ λθεῖν παρίσχον· ὥστε μὴ πλείονα τῶν χιλίων
ἐγκαταληφθῆναι σώματα, τοὺς δ' ἄλλους ἀπαντὰς
θυσὶ μετὰ τέκνων καὶ γυναικῶν φθάσαι διαφυγόν-
τας εἰς Μεσσήνην. Ἐσώθη δὲ καὶ τῶν προσβοηθούν-
των καὶ μαχημένων τὸ πλῆθος· ὀλίγοι δὲ παντάπα-
σι ἤλωσαν, ὧν ἦν Λυσανδρίδας τε καὶ Θεαρίδας, ἀν-
δρὲς ἐνδοχοὶ καὶ δυνατοὶ μάλιστα τῶν Μεγαλοπολι-

τῶν. Διὸ καὶ λαβόντες αὐτοὺς εὐθὺς οἱ στρατεύται
 τῷ Κλεομένει προσῆγον. Ὁ δὲ Λυσανδρίδας ὡς εἶδε
 τὸν Κλεομένην πόρρωθεν, ἀπαβοήσας, „Ἐξισί σοι
 εἴην, εἶπεν. ὦ βασιλεῦ Λακεδαιμονίων, ἔργον ἐπιδει-
 ξαμένῳ τοῦ παρηγυμένου κάλλιον καὶ βασιλικώτα-
 τον, ἰνδοξοκάτω γινέσθαι.“ Ὁ δὲ Κλεομένης, ὑπο-
 τοπήσας αὐτοῦ τὴν ἐντευξιν, „Τίδ', εἶπεν, ὦ Λυσαν-
 δρίδα, λέγεις; Οὐ γάρ δὴ πού με τὴν πόλιν ὑμῖν ἀπο-
 δοῦναι καλεῖται;“ Καὶ ὁ Λυσανδρίδας, „Αὐτὸ μὲν οὖν,
 ἔφη, λέγω, καὶ συμβουλεύω, μὴ διαφθεῖραι πόλιν
 τηλικαύτην, ἀλλ' ἐμπλῆσαι φίλων καὶ συμμάχων πι-
 στῶν καὶ βεβαίων, ἀποδόντα Μεγαλοπολίταις τὴν πα-
 τρίδα, καὶ σωτῆρα δῆμῳ τσοῦτον γινόμενον.“ Με-
 κρὸν αὖν ὁ Κλεομένης διασιωπήσας, „Χαλεπὸν μὲν,
 ἔφη, ταῦτά τῃ πιστεῦσαι, κινάτω δὲ τὸ πρὸς δόξαν
 αἰ μάλλον, ἢ τὸ λυσιτελές, παρ' ἡμῖν.“ Καὶ ταῦτ'
 εἰπόν ἀπέστειλε τοὺς ἄνδρας εἰς Μεσσήνην, καὶ
 κήρυκα παρ' αὐτοῦ, τοῖς Μεγαλοπολίταις ἀποδιδούς
 τὴν πόλιν ἐπὶ τῷ συμμάχῳ εἶναι καὶ φίλῳ. ἀπε-
 σπέντας Ἀχαιῶν. Οὕτω δὲ τοῦ Κλεομένους εὐγνώ-
 μονα καὶ φιλάνθρωπα προτείναντος, οὐκ εἶασε τοὺς
 Μεγαλοπολίτας ἐ-Φιλοποίμην ἐγκαταλείπειν τὴν πρὸς
 τοῖς Ἀχαιῶς πλάνην, ἀλλὰ κατηγορῶν τοῦ Κλεομέ-
 νους, ὡς οὐ ζητοῦντος ἀποδοῦναι τὴν πόλιν, ἀλλὰ
 προσηλαβείν τοὺς πολίτας, ἐβίβατο τὸν Θεαρίδα καὶ
 τὸν Λυσανδρίδα ἐν τῇ Μεσσήνῃ. Οὕτως ἦν ὁ Φι-
 λοποίμην ἐ-πρωσίτας ὑπερῶν Ἀχαιῶν, καὶ μεγέ-

στην κτησάμενος ἐν τοῖς Ἑλλήσοι δόξαν, ὥς ἰδίᾳ περὶ αὐτοῦ γέγραπται.

XXV. Τούτων δὲ ἀπαγγελθέντων τῷ Κλεομένει, τετηρηκώς τὴν πόλιν ἀθικτὸν καὶ ἀκέραιον, ὥστὲ μηδὲνα λαθεῖν μηδὲ τοῦλάχιστον λαβόντα, τότε πανήρπασι τραχυνθεὶς καὶ ἀγανακτήσας, τὰ μὲν χρήματα διήρπασεν, ἀνδριάντας δὲ καὶ γραφεὶς ἀπέστειλεν εἰς Σπάρτην· τῆς δὲ πόλεως τὰ πλεῖστα καὶ μέγιστα μέρη κατασκάψας καὶ διαρθείρας, ἀνέβουξεν ἐπ' οἴκου, φοβούμενος τὸν Ἀντίγονον καὶ τοὺς Ἀχαιοὺς. Ἐπράχθη δ' οὐδὲν ἔπ' αὐτῶν. Εὐτύχανον μὲν γάρ ἐν Αἰγίῳ βουλὴν ἔχοντες· ἐπεὶ δ' Ἀγατος ἀναβὰς ἐπὶ τὸ βῆμα, πολὺν μὲν χρόνον ἔαλει, τὴν χλαμύδα θέμενος πρὸ τοῦ προσώπου, θαυμάζοντων δὲ καὶ λέγειν κελαινόντων, εἶπεν, ὅτι Μεγάλη πόλις ἀπόλοιτο ὑπὸ Κλεομένους· ἡ μὲν σύνοδος εὐθὺς διαλύθη, τοῖν Ἀχαιῶν καταπλαγέντων τὴν δόξῃ καὶ τὸ μέγεθος τοῦ πάθους· ὁ δ' Ἀντίγονος ἐπιχειρήσας βοηθῆν, εἴτα βραδείας αὐτῷ τῇ δυνάμει ἐκ τῶν χιμαδίων ἀνισταμένης, ταύτην μὲν αὐθις ἐκίλευσε κατὰ χόρταν μένειν, αὐτὸς δὲ παρήλθεν εἰς Ἀργεῖ, οὐ πολλοὺς ἔχων στρατιώτας μεθ' ἑαυτοῦ. Αἰὶ καὶ τὸ δεύτερον ἐγχείρημα τοῦ Κλεομένους ἔδοξε μὲν τιτοληῆσθαι παραβόλοις καὶ μυρτικῶς, ἐπράχθη δὲ μετὰ πολλῆς προνοίας, ὥς φησι Πολύβιος. Εἰδὼς γάρ εἰς τὰ χιμαδία διασπαρμένους κατὰ πόλιν, ὥς φησι, τοὺς Μανικῶνας, καὶ τὸν Ἀντίγονον αὐτὸν πολλοὺς ἔχοντα μισθοφόρους ἐν Ἀργεὶ διαχειμάζοντα

μετὰ τῶν φίλων, ἐπέβαλεν εἰς τὴν Ἀργεῖαν, λογιζόμενος, ἥ δι' αἰσχύνῃ τοῦ Ἀντιγόνοῦ παροξυνθάντος ἐπικρατήσιν, ἢ μὴ τολμήσαντα μάχασθαι διαβαλεῖν πρὸς τοὺς Ἀργεῖους. Ὁ καὶ συνέβη. Διαφθειρομένης γὰρ τῆς χώρας ὑπ' αὐτοῦ, καὶ πάντων ἀγομίστων καὶ φερομένων, οἱ μὲν Ἀργεῖοι δυσανασχετοῦντες ἐπὶ τὰς θύρας συνιστρέφοντο τοῦ βουσιλῆος, καὶ πατεβδών, μάχασθαι κελύοντες, ἢ τοῖς κρείττοσιν ἐξίστασθαι τῆς ἡγεμονίας· ὁ δ' Ἀντίγονος, ὡς εἶδε στρατηγὸν ἔμφροντα, τὸ κινδυνεύσαι παράλογως καὶ προῖσθαι τὴν ἀσφάλειαν αἰσχρὸν, οὐκ ἐπὶ κακῶς ἀκοῦσαι παρὰ τοῖς ἐκτός, ἡγούμενος, οὐκ προῆλθεν, ἀλλ' ἐνέμεινεν ἐν τοῖς αὐτοῦ λογισμοῖς. Ὁ δὲ Κλεομένης, ἄχρι τῶν ταχῶν τῷ στρατιῷ προσελθὼν, καὶ καθυβρίσας, καὶ διαλυμηνάμενος ἀδιῶς, ἀνεχώρησεν.

XXVI. Ὀλίγω δ' ὕστερον αὖθις εἰς Τεγίαν ἀκούσας προῖσαι τὸν Ἀντίγονον, ὡς ἐκκλῖναι εἰς τὴν Λακωνικὴν ἔμβαλοῦντα, ταχὺ τοὺς στρατιώτας ἀναλαβὼν, καὶ καθ' ἑτέρας ὁδοὺς παραλλάξας, αἶμ' ἡμέρᾳ πρὸς τῇ πόλει τῶν Ἀργεῶν ἀνιφάνη πορθῶν τὸ πεδῖον, καὶ τὸν οἶον οὐ κείρων, ὥσπερ οἱ λοιποὶ, δρεπάναις καὶ μαχαίραις, ἀλλὰ κόπτων. ξύλοις μεγάλαις εἰς σχῆμα ῥομφαίας ἀπεργασμένοις, ὡς ἐπὶ παιδιᾷ χρωμένους ἐν τῷ πορνεύειν σὺν μηδενὶ πότῃ τάντα συγκατατρίψαι καὶ διαρθεῖναι τὸν καρπὸν. Ὡς μέντοι κατὰ τὴν Κυλλάβαριν γενόμενοι, τὸ γυμνάσιον, ἐπιχείρουν προσφέρειν πῦρ, ἐκώλυσεν,

ὅς καὶ τῶν περὶ Μεγάλην πόλιν ὑπ' ὄργης μᾶλλον, ἢ καλῶς, αὐτῷ πεπραγμένων. Τοῦ δ' Ἀντιγόβου πρῶτον μὲν εὐθὺς εἰς Ἄργος ἀναχωρήσαντος, ἔπειτα τὰ ὄρη καὶ τὰς ὑπερβολὰς πάσας φυλακαῖς καταλαβόντος, ἀμειλὴν καὶ κατακρονεῖν προσποιούμενος, ἔπεμψε κήρυκας, ταῖς κλεῖς ἀξιώσας τοῦ Ἑραίου λαβεῖν, ὅπως ἀπαλλάττοιο τῇ θειᾷ θύσας. Οὕτω δὲ παίξας καὶ κατειρωνευσάμενος, καὶ τῇ θ· ᾧ θύσας ὑπὸ τὸν νεὼν κεκλεισμένον, ἀπήγαγεν εἰς Φλιούντα τὸν στρατόν· ἐπεὶ δὲ τοῦς φρουροῦντας ἰὼν Ὀρόγυρτον ἐξελάσας, κατέβη παρὰ τὸν Ὀρχομένον· οὐ μόνον τοῖς πολίταις φρόνημα καὶ θάρσος μπεποιηκώς, ἀλλὰ καὶ τοῖς πολεμοῖς ἀνὴρ ἡγ·μονικὸς δοκῶν εἶναι καὶ πραγμάτων μεγάλων ἄξιος. Τὸ γὰρ ἐκ μὲν, πάλαιος δορμώμενον, ὁμοῦ τῇ Μακεδόνων δυνάμει καὶ Πελοποννησίοις ἅπασι καὶ χορηγία βασιλικῇ πολεμεῖν, καὶ μὴ μόνον ἄθικτον διαφυλάττοντα τὴν Ἀσπυνικήν, ἀλλὰ καὶ χώραν κακῶς ποιοῦντα τὴν ἐκείνων, καὶ πόλεις αἰρουῦντα τηλικαύτας, αὐτῆς τοχούσης ἰδοῦναι δεινότητος εἶναι καὶ μεγαλοφροσύνης.

XXVII. Ἀλλ' ὁ πρῶτος τὰ χρήματα κέρρα τῶν πραγμάτων προσειπὼν εἰς τὰ τοῦ πολέμου πράγματα μάλιστα βλίσψας τοῦτ' εἰπὴν ἔοικε. Καὶ Δημάδης, τὰς τριήρεις μὲν καθάλασιν καὶ πληροῦν ποτε τῶν Ἀθηναίων κελυδόντων, χρήματα δ' οὐκ ἐχόντων, „Πρότερον ἔστιν, ἔφη, τοῦ προωρατεῖσθαι τὸ φεῦγεσθαι.“ Λέγεται δὲ καὶ Ἀρχίδαμος ὁ παλαιὸς ὑπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, κελυδόντων εἰσφοράς τάξει

τῶν συμμάχων αὐτὸν, εἰπὺν, ὡς δὲ πόλεμος οὐ τα-
ταγμένα σιτεῖται. Καθ' ὅσον γὰρ οἱ σισυμασσηρό-
τες ἀδελφαὶ τῷ χρόνῳ καταβυροῦσι καὶ καταγινώ-
ζονται τοὺς εὐρύθρους καὶ τεχνίας, οὕτως καὶ ὁ
Ἀτίλωνος ἐκ πολλῆς ἀναφύων δυνάμειος πρὸς τὸν
πόλεμον, ἐξέπνυε καὶ ἐπιτήθλει τὸν Κλειομένην, γλό-
σσεως καὶ μόλις περὶζοντα τοῖς ξίνοις μισθὸν καὶ
προφῆν τοῖς πολλοῖσι. Ἐπεὶ τὰλλα γὰρ πρὸς τοῦ Κλει-
ομένους ὁ χρόνος ἦν, τῶν οἴκοι πραγματῶν ἀνιστά-
σαν τὸν Ἀτίλωνον. Βάρβαροι γὰρ περιέκοπτον
ἑπ' ἄντος καὶ κατέσφχον τὴν Μακεδονίαν. Καὶ τότε
δὴ πολὺς ἀνῶθεν Ἰλλυριῶν ἐμβεβλήκει στρατός, ὅς
οὐ παρ' οὐμένους μεμπέμποντο τὸν Ἀτίλωνον οἱ Μα-
κεδόνας. Καὶ παρ' ὀλίγον πρὸ τῆς μάχης συνό-
ταξε ταῦτα τὰ γράμματα κομισθῆναι πρὸς αὐτὸν·
ὅτι κομισθέντων, εὐθὺς ἂν ἀπῆλθε, μακρὰ χαίρειν
φράσας Ἀχαιοῖς. Ἀλλ' ἢ τὰ μὲν ἵστα τῶν πραγμά-
των κρίκουσα τῇ παρὰ μικρὸν τύχῃ τηλικαύτην ἀπο-
δείξατο φρόνην καιροῦ καὶ δυνάμιν, ὥστε, τῇ μάχῃ
ἐν Σιλλασίᾳ γινομένης, καὶ τοῦ Κλειομένους ἀποβε-
βληκότος τὴν δυνάμιν καὶ τὴν πόλιν, εὐθὺς παρ-
εῖναι τοὺς καλοῦντας τὸν Ἀτίλωνον. Ὁ καὶ μὲ-
λιστα τὴν δυστυχίαν τοῦ Κλειομένους οἰκτροτέρως
ἐποίησεν. Εἰ γὰρ ἡμέρας δύο μόνας ἐπέταξε καὶ παρ-
ήγαγε φυγομαχῶν, οὐκ ἂν εἰδήσειν αὐτῷ μάχης,
ἀλλ', ἐφ' οἷς ἡβούλειτο, διηλλάτῃ πρὸς τοὺς Ἀχαι-
οὺς, ἀτελεθόντων τῶν Μακεδόνων· νῦν δ', ὥσπερ
ῥηται, διὰ τὴν ἀρχηραλίαν ἐν τοῖς ὅπλοις τὸ πᾶν

θέμενος, ἠναγκάσθη δισφυρίοις, ὡς Πολύβιος φησὶ, πρὸς τρισφυρίους ἀντιπαρτάξασθαι.

XXVIII. Καὶ θαυμαστὸν μὲν ἐν τῷ κινδύνῳ παρσχὼν ἑαυτὸν στρατηγὸν, ἐκθύμοις δὲ χρησάμενος τοῖς πόλλταις, οὐ μὴν οὐδὲ τῶν ξένων μεμπτικῶς ἀγωνισαμένων, τῷ τρόπῳ τῆς ὀπλίσεως καὶ τῷ βάρει τῆς ὀπλιτικῆς φάλαγγος ἐξεθλήθη. Φύλαρχος δὲ καὶ προθυσίαν γενέσθαι φησὶ τὴν μάλιστα τῷ Κλεομένει τὰ πρᾶγματα διεργασμένην. Τοῦ γὰρ Ἀντίγονου τοὺς Ἰλλυριοὺς καὶ τοὺς Ἀκαρναντας ἐκπεριελθεῖν πρῶτα κελεύσαντος, καὶ κυκλώσασθαι θατέρου πύρας, ἐφ' οὗ τεταγμένος ἦν Εὐκλείδας, ὁ τοῦ Κλεομένους ἀδελφός, εἶτα τὴν ἄλλην ἐπὶ μάχῃ δύναμιν ἐκτάπτοντος· ἀπὸ σκοπῆς θεωρῶν ὁ Κλεομένης, ὡς οὐδαμοῦ τὰ ὄπλα τῶν Ἰλλυριῶν καὶ τῶν Ἀκαρναντικῶν κατεῖδεν, ἐφοβήθη, μὴ πρὸς τι τοιοῦτον αὐτοῖς ὁ Ἀντίγονος κέχρηται. Καλίσας δὲ Δημοτέλῃ, τὸν ἐπὶ τῆς κρυπτείας τεταγμένον, ὁρᾶν ἐκέλευε καὶ ζητεῖν, ὅπως ἔχει τὰ κατὰ νότου καὶ κύκλῳ τῆς παρατάξεως. Τοῦ δὲ Δημοτέλους (ἦν γὰρ, ὡς λέγεται, πρότερον χρήμασιν ὑπ' αὐτοῦ δωφθαρμένος) ἀμειβεῖν ἐκείνου ἐπὶ πάντος, ὡς καλῶς ἐχόντων, τοῖς δὲ συνάπτοισιν ἐξ ἐναντίας προσέχειν καὶ τοὺς αὐτοὺς ἀμύνεσθαι, πιστεύσας ἐπὶ τὸν Ἀντίγονον χῶρει, καὶ τῇ ῥύμῃ τῶν περὶ αὐτὸν Σπαρτιατῶν ὡσάμενος τὴν φάλαγγα τῶν Μακεδόνων, ἐπὶ πέντε πού σταδίους ὑποχωρούντων, ἐμβιαζόμενος καὶ κρατῶν ἠκολούθησεν. Εἶτα τῶν περὶ τὸν Εὐκλείδαν ἀπὸ θατέρου κυκλωθέντων, ἐπι-

σταίς, καὶ κατιδὼν τὸν κίνδυνον· „Οἶχη μοι, φίλτατε ἀδελφε, εἶπεν, οἶχη, γενναῖος ὢν, καὶ παισὶ ζηλωτὸς Σπαρτιατῶν, καὶ γυναιξὶν αἰδοῖμος.“ Οὕτω δὲ τῶν περὶ τὸν Εὐκλείδαν ἀναιρεθέντων, καὶ τῶν ἐκείθεν, ὡς ἐκράτουν, ἐπιφερομένων, ταραττομένους ὄρων τοὺς στρατιώτας, καὶ μένιν οὐκέτι τολμῶντας, ἔσωζαν αὐτόν. Ἀποθανεῖν δὲ καὶ τῶν ξένων πολλοὺς λέγουσι, καὶ Ἀκκιδαιμονίους ἅπαντας, πλην διακοσίων, ἑξακισχιλίους ὄντας.

XXIX. Ἐπεὶ δ' εἰς τὴν πόλιν ἀφίκετο, τοῖς μὲν ἀπαντήσασι τῶν πολιτῶν παρῆναι δέχεσθαι τὸν Ἀντίγονον, αὐτὸς δ' εἶπεν, εἴτε ζῶν, εἴτ' ἀποθανὼν, ὃ μέλλοι τῇ Σπάρτῃ συνοίσειν, ταῦτο πράξειν. Ὁρῶν δὲ τὰς γυναῖκας τοῖς μετ' αὐτοῦ πεφευγόσι προστρέχούσας, καὶ δεχομένας τὰ ὅπλα, καὶ ποτὶν προσφερούσας, αὐτὸς εἰσῆλθε μὲν εἰς τὴν οἰκίαν τὴν ἑαυτοῦ, τῆς δὲ παιδίσκης, ἣν εἶχεν, ἐλευθέραν οὖσαν, ἐκ Μεγάλης πόλεως ἀνείληφώς μετὰ τὴν τῆς γυναικὸς εὐλευσίαν, ὥς εἰδίστο, προσιούσης καὶ βουλομένης ἀπὸ στρατείας ἤκοντα θεραπεύειν, οὔτε πιεῖν ἐπιδειψηκώς ὑπέμεινεν, οὔτε καθίσαι κεμηκῶς, ἀλλ', ὥσπερ ἐνύχχανε, τιθωρακισμένος τῶν κίωνων τινὶ τὴν χεῖρα προσβαλὼν πλαγίαν, καὶ τὸ πρόσωπον ἐπὶ τὸν πῆχυν ἐπιθείς, καὶ χρόνον οὐ πολὺν διαναστάσας τὸ πῶμα, καὶ τῇ διατροῇ περιδραμὼν ἅπαντας τοὺς λοχισμοὺς, ὤρμησε μετὰ τῶν φίλων εἰς τὸ Γυθιον. Κακῆθιν ἐπιβάντες ἐπ' αὐτὸ τοῦτο παρεσκευασμένων πλοίων, ἀνέχθησαν.

XXX. Ὁ δ' Ἀντίγονος, ἐξ ἐφόδου παραλαβὼν τὴν πόλιν, καὶ χρησάμενος τοῖς Λακεδαιμονίοις φιλοφρόνως, καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς Σπάρτης οὐ προπηλαξίας, οὐδ' ἐνυβρίσας, ἀλλὰ καὶ νόμους καὶ πολιτείας ἀποδοὺς, καὶ τοῖς θεοῖς θύσας, ἀνεχώρησεν ἡμέρᾳ τρίτῃ, πυθόμενος, ἐν Μακεδονίᾳ πολὺν πόλεμον εἶναι, καὶ πορθεῖσθαι τὴν χώραν ὑπὸ τῶν βαρβάρων. Ἦδη δὲ καὶ τὸ νόσημα κατεῖχεν αὐτὸν, εἰς φθίσιν ἐκβεβηκὸς ἰσχυρὰν καὶ κατὰρξόν συντονον. Οὐ μὲν ἀπέειπεν, ἀλλ' ἀντήρκεσε πρὸς τοὺς οὐκείλους ἀγῶνας, ὅσον ἐπὶ νίκῃ μεγίστῃ καὶ φόνῳ πλείστῳ τῶν βαρβάρων εὐκλείεστερον ἀποθανεῖν· ὥς μὲν εἰκὸς ἐστὶ, καὶ λέγουσιν οἱ περὶ Φύλαρχον, αὐτῇ τῇ περὶ τὸν ἀγῶνα κραυγῇ τὸ σῆμα προσαναρῶν· ἐν δὲ ταῖς λέσχαις ἦν ἀκούειν, ὅτι βοῶν μετὰ τὴν νίκην ὑπὸ χαρᾶς, „ὦ καλῆς ἡμέρας!“ πλῆθος αἵματος ἀνήγαγε, καὶ πυρρῆς συντόνως, ἐτιλεβήτησε. Ταῦτα μὲν τὰ περὶ Ἀντίγονον.

XXXI. Κλεομένης δὲ, πλέων ἀπὸ Κυθήρων, εἰς νῆσον ἑτέραν, Αἰγιαλίαν, κατέσχευε. Ὅθεν εἰς Κυρήνην περαιουῖσθαι μέλλοντος αὐτοῦ, τῶν φίλων εἰς, ὄνομα Θηρύκλων, ἀνὴρ πρὸς τε τὰς πράξεις φρονήματι κεχρημένος μέγας, καὶ τοῖς λόγοις γεγονώς τις ὑψηλὸς αἰεὶ καὶ μέγας, ἐτιχῶν αὐτῷ κατ' ἰδίαν, „Τὸν μὲν κάλλιστον, εἶπεν, ὦ βασιλεῦ, θάνατον ἐν τῇ μάχῃ προηκάμεθα. Καίτοι πάντες ἤκουσαν ἡμῶν λεγόντων, ὥς οὐχ ὑπερβήσεται τὸν βασιλέα τῶν Σπαρτιατῶν Ἀντίγονος, εἰ μὴ νεκρὸν. Ὁ δὲ δεύτερος

δόξῃ καὶ ἀρετῇ νῦν ἔτι πάριστιν ἡμῖν. Ποῖ πλέομεν ἀλογίστως, ἀποφεύγοντες ἐγγὺς ὄντα, καὶ μακρὰν διώκοντες; Εἰ γὰρ οὐκ αἰσχρὸν ἐστὶ δουλεύειν τοῖς ἀπὸ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου τοὺς ἀφ' Ἡρακλείδους, πλοῦν πολὺν κερδανοῦμεν Ἀντιγόνῳ παραδόντες ἑαυτοὺς, ὃν εἰκὸς ἐστὶ Πτολεμαίου διαφέρειν, ὅσον Αἰγυπτίων Μακεδόνας. Εἰ δ', ὅφ' ὧν κερρατήμεθα τοῖς ὅπλοις, οὐκ ἀξιοῦμεν ἄρχεσθαι, τί τὸν μὴ νενικηκότα δεσπότην ποιοῦμεν αὐτῶν; ἢ ἂν θ' ἐνὸς δυοῖν κακίους φανῶμεν, Ἀντίγονον μὲν φεύγοντας, Πτολεμαῖον δὲ κολακεύοντες; Ἡ διὰ τὴν μητέρα φήσομεν εἰς Αἴγυπτον ἔκειν; Καλὸν μὲντ' ἂν αὐτῇ θάλαμα γένοιο καὶ ζήλωτόν, ἐπιδεικνυμένη ταῖς Πτολεμαίου γυναῖξιν αἰχμάλωτον ἐκ βασιλείας καὶ φυγάδα τὸν υἱόν. Οὐχ ἔως ἔτι τῶν ἰδίων ξιφῶν ἄρχομεν, καὶ τὴν Λακωνικὴν ἀφορῶμεν, ἐνταῦθα τῆς τύχης ἀπαλλάξαντες ἑαυτοὺς, ἀπολογησόμεθα τοῖς ἐν Σιλλασίᾳ κειμένοις ὑπὲρ τῆς Σπάρτης; ἀλλ' ἐν Αἰγύπτῳ καθιδοῦμεθα, πυνθανόμενοι, τίνα τῆς Λακεδαιμόνος σαιράπην Ἀντίγονος ἀπολέλοιπε;“ Τοιαῦτα τοῦ Θηρυκίωνος εἰπόντος, ὁ Κλεομένης ἀπεκρίνατο· „Τῶν ἀνδρωπύκων τὸ ῥῆστον, ὡς πονηρὸν, καὶ πᾶσιν ἐν ἐτοίμῳ διώκων, ἀποθανεῖν, ἀνδρείος εἶναι δοκῆς, φεύγων αἰσχρόντα φυγὴν τῆς πρῶτερον; Πολεμίοις μὲν γὰρ ἐνέδωκεν ἥδη καὶ κρείττονες ἡμῶν, ἢ τύχῃ σφαλέντες, ἢ βιασθέντες· ὑπὸ πλήθους. Ὁ δὲ πρὸς πόρους καὶ τάλαιπωρίας, ἢ θόξας καὶ ψόχους ἀνθρώπων ἀπαγορεύων, ἡττᾶται τῆς ἑαυτοῦ μαλακίας. Δεῖ γὰρ τὸν

αὐθαίρετον θάνατον οὐ φυγὴν εἶναι πράξεων, ἀλλὰ
 πρῆξιν. Δισχρόν γὰρ ἔην μόνοις ἑαυτοῖς καὶ ἀπο-
 θνήσκειν· ἐφ' ὃ νῦν σὺ παρακαλεῖς ἡμᾶς, σπειύδων
 ἀπαλλαγῆναι τῶν παρόντων, καλὸν δ' οὐδέν οὐδὲ
 χρήσιμον ἄλλο διαπραττόμενος. Ἐγὼ δὲ καὶ σὲ καὶ
 ἑμαυτὸν οἶομαι δεῖν τὰς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἐλπίδας
 μὴ καταλιπεῖν· ὅπου δ' ἂν ἡμᾶς ἔκεινται καταλι-
 πωσι, ῥᾶστα βουλομένοις ἀποθανεῖν ὑπάρξει.“ Πρὸς
 ταῦτα Θηρυκίων· οὐδὲν ἀντειπὼν, ὅτε πρῶτον ἔοχε
 καιρὸν ἀποσιῆσαι τοῦ Κλειομένου, ἐκτραπόμενος
 παρὰ τὸν αἰγιαλὸν, ἔσφαξεν ἑαυτὸν.

XXXII. Ὁ δὲ Κλειομένης, ἀπὸ τῶν αἰγιαλῶν
 ἀναχθείς, ἐπὶ Αἰβύῃ προσέβαλε· καὶ διὰ τῶν βα-
 σιλικῶν παρὰπμπούμενος, ἦκεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν.
 Ὁφθεῖς δὲ τῷ Πτολεμαίῳ, κατ' ἀρχῆς μὲν ἐτύγχανε
 κοινῶς φιλανθρωπικοῦ καὶ μετρίου πρὸς αὐτόν· ἐπὶ
 δὲ, γνώμης διδοὺς πείραν, ἀνὴρ ἐφαίνετο ἔμφορῶν,
 καὶ τῆς καθ' ἡμέραν ὀμιλίας αὐτοῦ τὸ Λακωνικὸν
 καὶ ἀφελὲς τὴν χάριν ἰλευθέριον εἶχε, καὶ τὴν εὐγέ-
 νειαν οὐδαμοῦ κατασχύων, οὐδὲ καμπτόμενος ὑπὸ
 τῆς τύχης, τῶν πρὸς ἡδονὴν καὶ κολακείαν διαλεγό-
 μένων πιθανώτερος ἐφαίνετο· πολλὴ μὲν αἰδῶς καὶ
 μετάνοια τὸν Πτολεμαῖον εἶχεν, ἀνδρὸς ἀμελήσαντε
 τοιούτου, καὶ προέμενον τῷ Ἀντιγόνῳ, δόξαν ἄμα
 πεκτημένῳ τηλικαύτην καὶ δυνάμιν. Ἀναλαμβάνων
 δὲ τιμαῖς καὶ φιλοφροσύναις τὸν Κλειομένην παρ-
 θάρουνεν, ὥς μετὰ νιῶν καὶ χρημάτων ἀποστελῶν
 αὐτόν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ καταστήσων εἰς τὴν βα-

σιλείαν. Ἐδίδου δὲ καὶ σύνταξιν αὐτῷ, τίσασα καὶ εἴκοσι τάλαντα καθ' ἑκάστην ἑνιαυτόν. Ἀρ' ὦν ἐκῆνος αὐτόν καὶ τοὺς φίλους εὐτελῶς καὶ σωφρόνως διοικῶν, τὰ πλεῖστα κατανήλισκεν εἰς φιλανθρωπίας καὶ μεταδόσεις τῶν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος εἰς Αἴγυπτον ἐκπέπρωκότων.

XXXIII. Ὁ μὲν οὖν πρεσβύτερος Πτολεμαῖος, πρὶν ἐκτελέσαι τῷ Κλειμένει τὴν ἐκπεμψιν, ἐτελεύτησε· τῆς δὲ βασιλείας εὐθὺς εἰς πολλὴν ἀσάλγειαν καὶ παροινίαν καὶ γυναικοκρασίαν ἐμπεσούσης, ἡμλλεῖτο καὶ τὰ τοῦ Κλειμένου. Ὁ μὲν γὰρ βασιλεὺς αὐτὸς οὕτω διέφθαρτο τὴν ψυχὴν ὑπὸ γυναικῶν καὶ πότων, ὥστε, ὅποτε νῆφοι μάλιστα, καὶ σπουδαιότατος αὐτοῦ γένοιτο, τελετὰς τελεῖν, καὶ τύμπανον ἔχων ἐν τοῖς βασιλείοις ἀγείρειν, τὰ δὲ μέγιστα τῆς ἀρχῆς πράγματα διοικεῖν Ἀγαθόκλειαν, τὴν ἐρωμένην τοῦ βασιλέως, καὶ τὴν ταύτης μητέρα καὶ πορνοβοσκόν, Οἰνάνθην. Ὅμως δ' οὖν ἔδοξέ τις ἐν ἀρχῇ καὶ τοῦ Κλειμένου χρεῖα γεγενῆσθαι. Διδίων γάρ Μάγαν, τὸν ἀδελφόν, Πτολεμαῖος, ὡς ἰσχύοντα διὰ τῆς μητρὸς ἐν τῷ στρατιωτικῷ, τὸν Κλειμένην προσελάμβανε, καὶ μετιδίδου τῶν ἀπὸρρήτων συνεδρίων, βουλευόμενος ἀνελπεῖν τὸν ἀδελφόν. Ὁ δὲ, καίπερ ἀπάντων τοῦτο πράττειν κελυνάτων, μόνος ἀπηγόρευσεν, αἰπὼν, ὡς μᾶλλον, εἰ δυνατόν ἦν, ἔδει φῦσαι τῷ βασιλεῖ πλείονας ἀδελφούς, πρὸς ἀσφάλειαν καὶ διαμονὴν τῶν πραγμάτων. Σωσιβίου δὲ, τοῦ πλείστου ἐν τοῖς φίλοις δυναμένου, φή-

σαντος, οὐκ εἶναι τὰ τῶν μισθοφόρων αὐτοῖς βί-
βαια, τοῦ Μάγα ζῶντος, ἀμελὲν ἐκέλευεν ὁ Κλεο-
μένης ἕνεκά γε τούτου· πλείους γάρ, ἢ τρισχιλλούς,
τῶν ξένων εἶναι Πελοποννησίους προσέχοντας αὐτῷ,
καὶ μόνον νεύσῃ, προθύμως μετὰ τῶν ὀπλων πα-
ρεσόμενους. Οὗτος ὁ λόγος τότε μὲν οὐ σμικρὰν τῷ
Κλεομένει καὶ πλῆθυν εὐνοίας καὶ δόξης ἐσχύος προσ-
έθηκεν· ὕστερον δὲ, τοῦ Πτολεμαίου τῆς αὐθιγεί-
ας ἐπιτεινούσης τὴν δειλίαν, καὶ, καθάπερ εἰω-
θεν ἐν τῷ μηδὲν φρονεῖν, τοῦ πάντα δεδοικέναι καὶ
πᾶσιν ἀπιστεῖν ἀσφαλεστάτου δοκοῦντος εἶναι, φο-
βερόν ἐποίησε τὸν Κλεομένην τοῖς ἀνελικοῖς, ὡς ἐσχύνον-
τα παρὰ τοῖς ξένοις· καὶ πολλῶν ἦν ἀκούειν λε-
γόντων, οἷι οὗτος ὁ λέων ἐν τούτοις τοῖς προβάτοις
ἀναστρέφεται. Τῷ γὰρ ὄντι τοιοῦτον διέφαινε
ἦθος ἐν τοῖς βασιλικοῖς ὑποβλέπων ἀτρεῖα καὶ πα-
ρεπισκοπῶν τὰ πραττόμενα.

XXXIV. Ναῦς μὲν οὖν αἰτῶν καὶ στρατείαν
ἀπέπε· πυνθανόμενος δὲ, τεθνάναι τὸν Ἀντίγονον,
Αἰτωλικῷ δὲ πολέμῳ συμπεπλέχθαι τοὺς Ἀχαιοὺς,
τὰ δὲ πράγματα ποθεῖν αὐτὸν καὶ παρακαλεῖν ἐκεί-
νον, ἐν ταραχῇ καὶ διασπασμῷ τῆς Πελοποννήσου
γενομένης, ἡξίου μὲν μόνος ἀποσταλῆναι μετὰ τῶν
φίλων, ἔπειθε δ' οὐδένα, τοῦ μὲν βασιλέως οὐκ
εἰσακούοντος, ἀλλ' ἐν γυναίξι καὶ θιάσοις καὶ κό-
μοις συνέχοντος ἑαυτὸν· ὁ δὲ τῶν ὄλων προεστη-
κὼς καὶ πρόβουλεύων Σωσίβιος, μένοντα μὲν τὸν
Κλεομένην παρὰ γνώμην, ἡγεῖτο δυσμεταχείριστον

εἶναι καὶ φοβερόν, ἀφιθύντα δὲ, τολμηρόν ἄνδρα καὶ μεγαλοπράγμονα, καὶ τῆς βασιλείας νοσοῦσης θιατὴν γεγεννημένον. Οὐδὲ γὰρ αἱ θωρακαὶ κατεπράυνον αὐτόν, ἀλλ' ὥσπερ τὸν Ἄπιν, ἐν ἀφθόροις διαιτώμενον καὶ τρυφῇ δοκοῦντα, τοῦ κατὰ φύσιν βίου καὶ δρόμου ἀφείκων καὶ σικριτήσεων ἴμερος ἔχει, καὶ δῆλός ἐστι δυσαναχωρήτων τῇ ἐν ταῖς χερσὶ τῶν ἱερέων διατριβῇ, οὕτως ἰκείνον οὐδὲν ἤρεσκε τῶν μαλθακῶν, ἀλλὰ φθινύθεισκε φύλον κῆρ, ὥσπερ Ἀχιλλεύς, αὐθι μένων, ποθέεσκε δ' αὐτὴν τε πτόλεμόν τε.

XXXV. Τοιούτων δὲ τῶν κατ' αὐτὸν ὄντων πραγμάτων, ἀφικνεῖται Νικαγόρας ὁ Μεσσήνιος εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἀνῆρμισὼν μὲν τὸν Κλεομένην, προσπιούμενος δὲ φίλος εἶναι· χωρίον δὲ ποτε καλὸν αὐτῷ πεπρακὸς, δι' ἀπορίαν, οἶμαι, καὶ δι' ἀαχολίαν, ὡς ἔοικε, καὶ διὰ πολέμους οὐκ ἀπειληφώς τῷ ἀργύριον. Τοῦτον οἷον ἐκβαίνοντα τότε τῆς δολκάδος ἰδὼν ὁ Κλεομένης (ἔτυχε γὰρ ἐν τῇ κρηπιδῇ τοῦ λιμένος περιπατῶν) ἠσπάζετο προθύμως, καὶ, εἰς αὐτὸν εἰς Αἴγυπτον ἄγει πρόφασις, ἡρώτα. Τοῦ δὲ Νικαγόρου φιλοφρόνως ἀντασπάζομένου, καὶ φήσαντος, ἔππους ἄγειν τῷ βασιλεῖ καλοὺς τῶν πολεμιστηρίων, γελάσας ὁ Κλεομένης, „Ἐβουλόμην ἄν, ἔφη, σε μᾶλλον ἥκειν ἄγοντα συμβυκιστρίας καὶ κυναῖδους· ταῦτα γὰρ νῦν μάλιστα κατεπείγει τὸν βασιλέα.“ Καὶ ὁ Νικαγόρας τότε μὲν ἐμειδίασεν· ἡμέραις δ' ὕστερον ὀλίγαις ὑπομνήσας τοῦ χωρίου τὸν

Κλειομένην, τὴν γοῦν ἔδειτο τὴν τιμὴν ἀπολαβεῖν, ὥς οὐκ ἂν ἐνοχλήσας, εἰ μὴ περὶ τὴν τῶν φορτίων διάθεσιν οὐ μετρίως ἐξημιούτο. Τοῦ δὲ Κλειομένους φήσαντος, οὐδὲν αὐτῷ περιεῖναι τῶν δεδομένων, λυπηθεὶς δὲ Νικαγόρας, ἐκφέρει τῷ Σωσιβίῳ τὸ σκῶμμα τοῦ Κλειομένου. Ὁ δὲ καὶ τοῦτο μὲν ἄσμένως ἔλαβεν, ἐκ δὲ μίζονος αἰτίας τὸν βασιλέα παροξύνει ζητῶν, ἔπεισε τὸν Νικαγόραν ἐπιστολὴν γράψαντα κατὰ τοῦ Κλειομένου ἀπολπεῖν, ὥς ἔγνωκότις, εἰ λάβει κρήρεις καὶ στρατιώτας παρ' αὐτοῦ, Κυρήνην κατασχῇ. Ὁ μὲν οὖν Νικαγόρας ταῦτα γράψας ἀπέπεμψε· τοῦ δὲ Σωσιβίου μετὰ τέσσαρας ἡμέρας τὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Πτολεμαῖον ἀνενεγκόντος, ὥς ἀρτίως αὐτῷ δεδομένην, καὶ παροξύναντος τὸ μαιώκιον, ἔδοξε εἰς οἰκίαν μεγάλην εἰσαγαγεῖν τὸν Κλειομένην, καὶ τὴν ἄλλην ὁμοίως παρήχοντας δλαιταν ἐξόδων εἶργειν.

XXXVI. Ἦν μὲν οὖν καὶ ταῦτα λυπηρὰ τῷ Κλειομένει, μοχθηροτέραις δὲ ταῖς περὶ τοῦ μέλλοντος ἐλπίδας ἔσχεν ἐκ τοιαύτης συντηχίας. Πτολεμαῖος δὲ Χρυσέριμον, φίλος ὢν τοῦ βασιλέως, πάντα τὸν χρόνον ἐπιεικῶς διελλεκτο τῷ Κλειομένει, καὶ συνήθειά τις ὑπῆρχεν αὐτοῖς καὶ παρρησία πρὸς ἀλλήλους. Οὗτος οὖν τότε, τοῦ Κλειομένου δεηθέντος ἐλθεῖν πρὸς αὐτόν, ἦλθε μὲν καὶ διελέχθη μέτρια, τὸ ὑποπτον ἐξαίρων, καὶ περὶ τοῦ βασιλέως ἀπολογούμενος· ἀπὼν δὲ πάλιν ἐκ τῆς οἰκίας, καὶ μὴ προνοήσας ἐξότισθαι ἄχρι τῶν θυρῶν ἐπακολου-

δοῦναι τὸν Κλειμένην, πικρῶς ἐπιτίμησε τοῖς φύ-
λαξιν, ὡς δὴ μέγα θηρίον καὶ δυστήρητον ἀμελῶς
φυλάττουσι καὶ ῥαθύμως. Τούτων ὁ Κλειμένης
αὐτήκοος γενόμενος, καὶ πρὶν αἰσθῆσθαι τὸν Πτο-
λεμαῖον, ἀναχωρήσας, ἔφρασε τοῖς φίλοις. Εὐθὺς
οὖν πάντες, ὧς πρότερον εἶχον, ἐλπίδας ἐκβαλόντες,
πρὸς ὁργὴν ἐβουλεύσαντο, τοῦ Πτολεμαίου τὴν ἀδι-
κίαν ἀμυνάμενοι καὶ τὴν ὕβριν, ἃς ἔως τῆς Σπάρτης
ἀποθανεῖν, καὶ μὴ περιμένειν, ὥσπερ ἱερεῖα πικρ-
θέντας κατακοιῆσαι· δεινὸν γὰρ, εἰ τὰς πρὸς
Ἀττίγονον, ἄνδρα πολεμιστὴν καὶ δραστήριον, δια-
λύσας ἐπεριδὼν Κλειμένης, κἀθῆται μητραγύστου
βασιλείας σχολὴν ἀναμείνων, διὰν πρῶτον ἀπόθῃ-
ται τὸ τύμπανον καὶ καταπαύσῃ τὸν θάλασον, ἀπε-
κτεχοῦντος αὐτὸν.

XXXVII. Ἐπὶ δ' ἔδοξε ταῦτα, καὶ κατὰ τέ-
χην ὁ Πτολεμαῖος εἰς Κάνωβον ἐξώρμησε, πρῶτον
μὲν διέδωκεν λόγον, ὡς παραλύοιτο τῆς φυλακῆς
ὑπὸ τοῦ βασιλέως· ἔπειτα, ἔκ τινος ἔθους βασι-
λικοῦ τοῖς μέλλουσιν ἐξ εἰρκίης ἀπολύεσθαι δείπνου
τε πεμπομένου καὶ ξενίων, οἱ φίλοι πολλὰ τοιαῦτα
τῷ Κλειμένει παρασκευάσαντες, ἔξωθεν εἰσέπειμ-
ψαν, ἔξαπατῶντες τοὺς φύλακας, οἰομένους ὑπὸ τοῦ
βασιλέως ἀπιστάλλθαι. Καὶ γὰρ ἔθνε καὶ μετεδίδου
τούτων ἀφθόρως αὐτοῖς, καὶ ἐπτεθεῖς στεφάνους,
καὶ κατακλιθεῖς εἰσιτάτο μετὰ τῶν φίλων. Λέγεται
δὲ τάχιον, ἢ διγνώσκει, πρὸς τὴν πρᾶξιν ὁρμηῆσαι,
συναισθόμενος οἰκίτην, ἵνα τῶν συνειδότεων τὴν πρᾶ-

ἔιν, ἔξω παρὰ γυναικὶ κεκοιμημένον, ἧς ἦρα. Καὶ
 φοβηθεὶς μήψυσιν, ἐπειδὴ μέσον ἡμέρας ἦν, καὶ
 τοὺς φύλακας ᾗσθιτο καθιέδοντας ὑπὸ τῆς μέθης,
 ἐνδυσάμενος τὸν χιτῶνα, καὶ τὴν ῥαφὴν ἐκ τοῦ δε-
 ξιοῦ παραλυσάμενος ὄμου, γυμνῶ τῷ ἔϊφαι μετὰ
 τῶν φίλων ἐξεπήδησεν ἐξεσκευασμένων ὁμοίως, δικα-
 τριῶν ὄντων. Ἰππότας δὲ, χαλὸς ὢν, τῇ μὲν πρώ-
 τῃ συνεξέπτεσεν ὁρμῇ προθύμως, ὥς δ' ἑώρα σχολαί-
 τερον πορευομένους δι' αὐτόν, ἐκέλευσεν ἀνελεῖν,
 καὶ μὴ διαφθεῖρειν τὴν προῆξιν, ἄχρηστον ἄνθρω-
 πον περιμένοντας. Ἐτυχε δὲ τῶν Ἀλεξανδρέων τις
 ἵππον ἄγον παρὰ ταῖς θύραις· τοῦτον ἀφελόμενοι,
 καὶ τὸν Ἰππόταν ἀναβαλόντες, ἐφέροντο δρόμον διὰ
 τῶν στενωπῶν, καὶ παρεκάλουν τὸν ὄχλον ἐπὶ τὴν
 ἐλευθερίαν. Τοῖς δὲ τοσοῦτον, ὥς ἥοικεν, ἀλκῆς
 μετῆν, ὅσον ἐπαινεῖν καὶ θαυμάζειν τὴν τοῦ Κλεο-
 μένου τόλμαν, ἀκολουθεῖν δὲ καὶ βοηθεῖν οὐδαίς
 ἐθάρρει. Τὸν μὲν οἶν Χρυσέρμου Πτολεμαῖον ἐκ
 τῆς αὐλῆς ἐξίόντα τρεῖς εὐθὺς προσπεσόντες ἀπέκτει-
 ναν· ἑτέρου δὲ Πτολεμαῖου, τοῦ φυλάσσοντος τὴν
 πόλιν, ἐλαύνοντος ἄρματι πρὸς αὐτούς, ὁρμήσαντες
 ἐναντίον, τοὺς μὲν ὑπηρέτας καὶ δορυφόρους διεσκέ-
 δασαν, αὐτὸν δὲ κατασπάσαντες ἀπὸ τοῦ ἄρματος
 ἀπέκτειναν. Εἴτα πρὸς τὴν ἄκραν ἐχώρουν, ἀναρ-
 ῥῆξαι διατρούμενοι τὸ δεσμωτήριον, καὶ χρήσασθαι
 τῷ πλήθει τῶν δεδεμένων. Ἐφθασαν δὲ φραζάμε-
 νοι καλῶς οἱ φύλακες· ὥστε καὶ ταύτης ἀποκρου-
 σθέντα τῆς πείρας τῶν Κλεομένην διαφέρεισθαι καὶ

πλανᾶσθαι κατὰ τὴν πόλιν, οὐδενὸς αὐτῷ προσχω-
 ρούντος, ἀλλὰ φευγόντων καὶ φοβουμένων ἀπάν-
 των. Οὕτως οὖν ἀποστάς, καὶ πρὸς τοὺς φίλους
 εἰπὼν, „Οὐδὲν ἦν ἄρα θαυμασιόν, ἄρχαι γυναῖ-
 κας ἀνδράπων φευγόντων τὴν ἐλευθερίαν,“ παρ-
 ράλασε πάντας ἀξίως αὐτοῦ καὶ τῶν πεπραγμένων
 τελευτῶν. Καὶ πρῶτος μὲν Ἰππότας ὑπὸ τῶν νεο-
 κρίων τινὸς ἐπλήγη δεηθείς, ἔπειτα τῶν ἄλλων ἕκα-
 στος εὐκόλως καὶ ἁδυνῶς ἑαυτὸν ἀποσφάττει, πλην
 Παντίως, τοῦ πρώτου Μεγάλην πόλιν καταλαβόν-
 τος. Τοῦτον δὲ κάλλιστον ὦρα καὶ πρὸς τὴν ἀγω-
 γὴν εὐφυνίστατον τῶν νέων γενόμενον, ἐρώμενον ἐσχη-
 κώς ὁ βασιλεὺς, ἐκάλειπεν, ὅταν αὐτὸν τε καὶ τοὺς
 ἄλλους ἴδῃ πεπτωκότας, οὕτω τελευτῶν. Ἦδη δὲ
 κειμένων ἀπάντων, ἐπιπορευόμενος ὁ Παντιεύς, καὶ
 τῷ ξιφιδίῳ παραπτώμενος κατ’ ἑκάστον, ἀπειπει-
 ρᾶτο, μὴ τις διαλαθάνοι ζῶν. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν
 Κλεομένην νύξας παρὰ τὸ σφυρὸν εἶδε σισιτρέψαντα
 τὸ πρόσωπον, ἐφίλησεν αὐτόν, εἴτα παρεκάθισα·
 καὶ τέλος ἔχοντος ἡδὴ περιβαλὼν τὸν νεκρὸν, ἑαυ-
 τὸν ἐπικάτεσφαξε.

XXXVIII. Κλεομένης μὲν οὖν, ἐκκαίδεκα τῆς
 Σπάρτης βασιλεύσας ἔτη, καὶ τοιοῦτος ἀνὴρ γενό-
 μενος, οὕτω κατέστρεψε. Τῆς δὲ φήμης εἰς τὴν
 πόλιν δλὴν σκεδασθείσης, ἥ μὲν Κρατησίκλεια, καί-
 περ οὔσα γενναία γυνή, προὔδωκε τὸ φρόνημα πρὸς
 τὸ τῆς συμφορᾶς μέγεθος, καὶ περιβαλοῦσα τὰ παύ-
 δια τοῦ Κλεομένουσ ὠλεφύρετο. Τῶν δὲ παιδίων

τὸ πρῶτον ἀποπνέουσαν, οὐδενὸς ἂν προσδο-
κήσαντος, ἀπὸ τοῦ τέλους ἐπὶ κεφαλὴν ἔρριπεν ἑαυ-
τόν· καὶ κακῶς μὲν ἔσχεν, οὐ μὴν ἀπέθανεν, ἀλλ'
ἤρθη βοῶν καὶ ἀγανακτοῦν ἐπὶ τῷ διακωλύεσθαι
τελευτᾶν. Ὁ δὲ Πτολεμαῖος, ὡς ἔγνω ταῦτα, προσ-
έταξε τὸ μὲν σῶμα τοῦ Κλεομένηους κρεμάσαι κα-
ταβυσσώσας, ἀποκτεῖναι δὲ τὰ παῖδια, καὶ τὴν
μητέρα, καὶ τὰς περὶ αὐτὴν γυναῖκας. Ἐν δὲ ταύ-
ταις ἦν καὶ ἡ Παντίως θυγάτηρ, καλλίστη καὶ γενναί-
οις τῷ εἶδος. Ἔτι δ' αὐτοῖς νεογάμοις οὖσιν ἐκ
ἁκμαῖς ἐρώτων σὺν τύχαι συνέβησαν. Εὐθύς μὲν
οὖν συνεκπλεῦσαι τῇ Παντεῖ βουλομένην αὐτὴν οὐκ
ἔβασαν οἱ γονεῖς, ἀλλὰ βίᾳ κατακλείσαντες ἐφύλατ-
τον· ὀλίγω δ' ὕστερον ἵππον ἑαυτῇ παρασκευάσασθαι
καὶ χρυσαῖδιον οὐ πολὺ, θυκτὸς ἀπέδρα, καὶ διώ-
ξασα συντόνως ἐπὶ Ταίναρον, ἐκεῖθεν ἐπέβη νεῶς
εἰς Αἴγυπτον πλεούσης· καὶ διεκομίσθη πρὸς τὸν
ἄνδρα, καὶ συνδιήνεγκεν αὐτῷ τὸν ἐπὶ ξένης βίῃς
ἀλύπως καὶ ἰαρώς. Αὕτη τότε τὴν Κρατησικλείαν
ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἐξαγομένην ἐχειραγῶγει, τὸν
τε πέπλον αὐτῆς ὑπολαμβάνουσα καὶ θαρσύνει πα-
ρακαλοῦσα, μηδὲν τι μηδ' αὐτὴν ἐκπεπληγμένην
τὸν θάνατον, ἀλλ' ἐν μόνον αἰτουμένην, πρὸ τῶν
παιδίων ἀποθανεῖν. Ἐπεὶ δ' ἦλθον εἰς τὸν τόπον,
ἐν ᾧ ταῦτα δρᾶν εἰώθεισαν οἱ ὑπηρέται, πρῶτον
μὲν τὰ παῖδια, τῆς Κρατησικλείας ὁρώσης, ἑσφατ-
τον, εἰτ' ἐκείνην, ἐν τοῦτο μόνον ἐπὶ τηλικούτοις
φθιγγαμένην πάθεισιν. „ὦ τέκνα, ποῖ ἐμόλετε“

Ἡ δὲ τοῦ Πρωτίης γυνή, περιζωσαμένη τὸ ἱμάτιον, εὐρωστος οὖσα καὶ μεγάλη, τῶν ἀποθνησκουσῶν ἐκάστην σιωπῇ καὶ μεθ' ἡσυχίας ἐθιγράπνευε, καὶ περιέστελλον ἐκ τῶν ἐνδεχομένων. Τίλος δὲ μετὰ πάσας ἑαυτὴν κοσμήσασα, καὶ καταγαγοῦσα τὴν περιβολὴν, καὶ μηδένα προσελθεῖν εἰσάσασα, μηδ' ἰδεῖν ἄλλον, ἢ τὸν ἐπὶ τῆς σφαγῆς τεταγμένον, ἡρώϊ-
κῶς κατέστρεφεν, οὐδενὸς διηθῆῖσα κοσμοῦντος καὶ περικαλύπτοντος μετὰ τὴν τελευτήν. Οὕτω παρέ-
μεινε τῷ θανάτῳ τὸ κόσμιον τῆς ψυχῆς, καὶ διαρύ-
λαξεν, ἣν ζῶσα φρονεῖν τῷ σώματι περιέθηκεν.

XXXIX. Ἡ μὲν οὖν Λακεδαιμόν, ἐφαμείλλως ἀγωνισαμένη τῷ γυναικείῳ δράματι πρὸς τὸ ἀνδρεῖον ἐν τοῖς ἐσχάτοις καιροῖς, ἐπέδειξε τὴν ἀρετὴν ὑβρι-
σθῆναι μὴ δυναμένην ὑπὸ τῆς τύχης. Ὀλίγαις δ' ὕστερον ἡμέραις οἱ τὸ σῶμα τοῦ Κλεομένουσ ἀνε-
σταυρωμένον παραφιλάττοντες εἰδὼν εὐμεγέθη δρά-
κοντα τῇ κεφαλῇ περιπεπλεγμένον, καὶ ἀποκρύ-
πτοντα τὸ πρόσωπον, ὥστε μηδὲν ὄρνεον ἐφίπτασθαι
σαρκοφάγον. Ἐκ δὲ τούτου δεισιδαιμονία προσέπεσε
τῷ βασιλεῖ, καὶ φόβος ἄλλων καθαρῶν ταῖς γυν-
ναιξιν ἀρχὴν παρασχών, ὥς ἀνδρὸς ἀνηρημένου θιο-
φιλοῦς, καὶ κρείττονος τὴν φύσιν. Οἱ δ' Ἀλέξαν-
δρεῖς καὶ προετρίχον, φοιτῶντες ἐπὶ τὸν τόπον, ἤρωα
τὸν Κλεομένην καὶ θεῶν παῖδα προσᾠγορεύοντες·
ἄχρισ οὐ κατέπαυσαν αὐτοὺς οἱ σοφώτεροι, διαδόν-
τες λόγον, ὥς μελίττας μὲν βόες, σφῆκας δ' ἵπποι
κατάσασπίντες ἔξανθοῦσι, κἀνθάροι δ' ὄνων τὸ αὐτὸ

παθόντων ζωογονοῦνται· τὰ δ' ἀνθρώπινα σώματα,
 τῶν περὶ τὸν μυελὸν ἰχώρων συρῆσιν τινα καὶ σύ-
 στασιν ἐν ἑαυτοῖς λαβόντων, ὅφρ' ἀναδίδωσι. Καὶ
 τοῦτο κατιδόντες οἱ παλαιοὶ, μάλιστα τῶν ζώων
 τὸν δράκοντα τοῖς ἥρωσι συνεκίμασαν.

P L V T A R C H I
VITAE PARALLELAE

AD

OPTIMORVM LIBRORVM

FIDEM EDIDIT

GODOFREDVS HENRICVS
SCHAEFER.

T O M V S V I I I .

L I P S I A E

SVMTIBVS ET TYPIS CAROLI TAVCHNITZII.

1 8 1 4 .

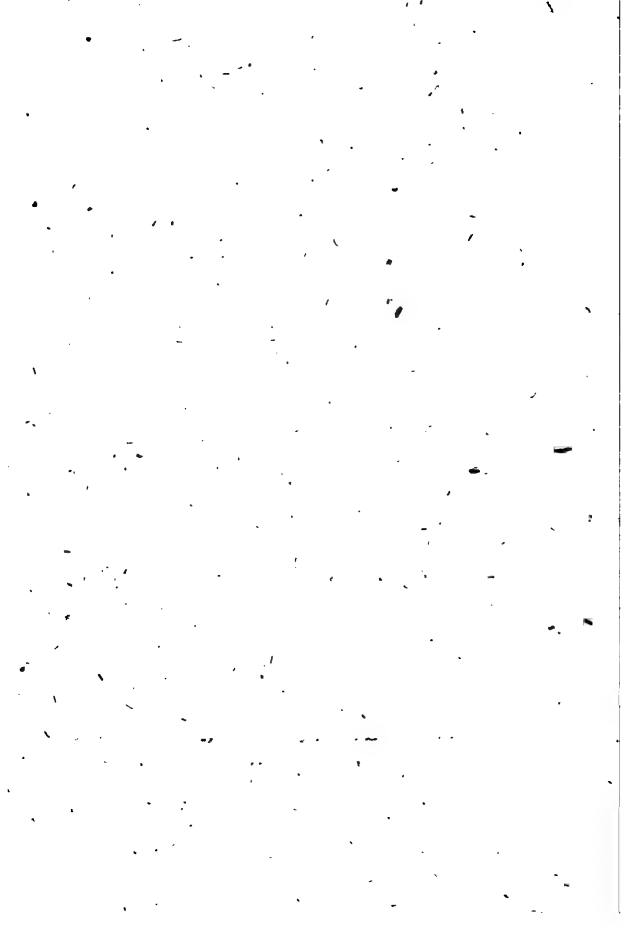
G. S.

**PLVTARCHI
TIB. ET C. GRACCHI,
DEMOSTHENES,
CICERO, ARTAXERXES,
DEMETRIVS, ANTONIVS.**

**AD
OPTIMORVM LIBRORVM
FIDEM EDIDIT
GODOFRÈDVVS HENRICVS
SCHAEFER.**

**LIPSIAE
SVMTIBVS ET TYPIS CAROLI TAUCHNITZII.
1814.**

ΤΙΒΕΡΙΟΣ ΚΑΙ ΓΑΙΟΣ ΓΡΑΚΧΟΙ.

Ἡμαῖς δὲ, τὴν πρώτην ἱστορίαν ἀποδεδωκότις, ἔχομεν οὐκ ἐλάττωνα πάθη τούτων ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ συζυγίᾳ θεωρῆσαι, τὸν Τιβερίου καὶ Γαίου βίον ἀντιπαραβάλλοντες. Οὗτοι Τιβερίου Γράκχου παῖδες ἦσαν· ὃ τιμητὴ τῶν Ῥωμαίων γινόμενος, καὶ δις ὑπατεύσαντι, καὶ θριάμβους δύο καταγαγόντι, λαμπρότερον ἢν τὸ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς ἀξίωμα. Διδὼν καὶ τὴν Σκηπίωνος, τοῦ καταπολεμήσαντος Ἀννίβαν, θυγατέρα, Κορνηλίαν, οὐκ ὦν φίλος, ἀλλὰ καὶ διάφορος τῷ ἀνδρὶ γιγονῶς, λαβεῖν ἡξιώθη μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτήν. Λέγεται δὲ ποτε συλλαβεῖν αὐτὸν ἐπὶ τῆς κλίνης ξεύγος δρακόντων· τοὺς δὲ μάντις, σκεπαμένους τὸ τέρας, ἄμφω μὲν οὐκ ἔαν ἀνελεῖν, οὐδ' ἀφεῖναι· περὶ δὲ θατέρου διαιρεῖν, ὥς ὃ μὲν ἄρῃην τῷ Τιβερίῳ φίλοι θάνατον ἀναιρεθεῖς, ἡ δὲ θήλειά τῇ Κορνηλίᾳ. Τὸν οὖν Τιβερίον, καὶ φιλοῦντα τὴν γυναῖκα, καὶ μᾶλλον αὐτῷ

προσῆκειν, ὅντι πρὶς βυτέρῳ, τελευταῖον ἡγούμενον, ἔτι νέας οὔσης ἐκείνης, τὸν μὲν ὄρῳνα κτεῖναι τῶν δρακόντων, ἀφείναι δὲ τὴν Θήλειαν· εἶτα ὕστερον οὐ πολλῷ χρόνῳ τελευτῆσαι, δεκαδύο παῖδας ἐκ τῆς Κορηλίας· αὐτῷ γεγονότας καταλιπόντα. Κορηλία δ', ἀναλαβούσα τοὺς παῖδας καὶ τὸν οἶκον, οὕτω σώφρονα καὶ φιλότικον καὶ μεγαλόψυχον αὐτὴν παρ-
 ἴσκειν, ὥστε μὴ κακῶς δοῖται βεβουλεῦσθαι τὸν Τι-
 βέριον, ἀπὲρ τοιαύτης γυναῖκος ἀποθανεῖν ἐλόμε-
 νον· ἥ γε καὶ, Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως κοινου-
 μένου τὸ διάδημα, καὶ μνησμένου τὸν γάμον αὐτῆς,
 ἠρνήσατο, καὶ χηρεύουσα τοῦ, μὲν ἄλλους ἀπέβαλε
 παῖδας, μίαν δὲ τῶν θυγατέρων, ἣ Σκηπίωνι τῷ
 νεωτέρῳ συνῆκε, καὶ δύο γιούς, περὶ ὧν τὰδε γί-
 γραπται, Τιβέριον καὶ Γάϊον, διαγενομένους οὕτω
 φιλοτίμως ἐξέθρεψεν, ὥστε πάντων εὐφροεστάτους
 Ῥωμαίων ὁμολογουμένως γεγονότας, πεπαιδευθῆναι
 δοκεῖν βέλτιον, ἢ πεφυκέναι, πρὸς ἀρετὴν.

II. Ἐπεὶ δ', ὥσπερ ἡ τῶν πλασσομένων καὶ
 γραφομένων Διοσκούρων ὁμοιότης ἔχει τινὰ τοῦ πυ-
 κτικοῦ πρὸς τὸν δρομικὸν ἐπὶ τῆς μερῆς διαφορᾶς,
 οὕτω τῶν νεανίσκων ἐκείνων ἐν πολλῇ τῇ πρὸς
 ἀνδρείαν καὶ σωφροσύνην, ἔτι δ' ἐλευθεριότητα καὶ
 λογιστικότητα καὶ μεγαλοψυχίαν ἐμφερεῖα, μεγάλα περὶ
 τὰ ἔργα καὶ τὰς πολιτείας οἶον ἐξήνθησαν καὶ διε-
 φάνησαν ἀνομοιόητες· οὐ χεῖρον εἶναι μοι δοκεῖ
 ταύτας προεκθέσθαι. Πρῶτον μὲν οὖν ἰδέα προσ-
 ῶπον καὶ βλέμματι καὶ κινήματι πρῶτος καὶ κατα-

σηματικὸς ἦν ὁ Τιβέριος, ἔκτονος δὲ καὶ σφοδρὸς
 ὁ Γάϊος, ὥστε καὶ δημηγορεῖν τὸν μὲν ἐν μιᾷ χώρῃ
 βεβηκότα κοσμίως, τὸν δὲ Ῥωμαίων πρῶτον ἐπὶ
 τοῦ βήματος περιπατῶν τε χρῆσασθαι, καὶ περι-
 παῖσαι τὴν τήβεννον ἐξ ὤμου λέγοντα, καθάπτει
 Κλέωνα τὸν Ἀθηναῖον ἰστώρηται λύσαι τε τὴν πε-
 ριβολήν, καὶ τὸν μηρὸν παταῖσαι πρῶτον τῶν δη-
 μηγορούντων. Ἐπειτα ὁ λόγος τοῦ μὲν Γαίου φο-
 βερὸς καὶ περιπαθὴς εἰς δαίνοισιν, ἡδίων δ' ὁ τοῦ
 Τιβερίου, καὶ μῦλλον ἐπαγωγὸς οἴκτου· τῇ δὲ
 λέξει καθαρὸς καὶ διαπεπονημένος ἀκριβῶς ἑκάστος,
 ὁ δὲ Γαίου πιθανὸς καὶ μεγαλωμένος. Οὕτω δὲ καὶ
 περὶ τὴν δίκαιαν καὶ τρέπτειαν εὐτελὴς καὶ ἀφελὴς
 ὁ Τιβέριος, ὁ δὲ Γάϊος, τοῖς μὲν ἄλλοις παραβα-
 λεῖν, σῶφρων καὶ αὐστηρὸς, τῇ δὲ πρὸς τὸν ἀδελ-
 φὸν διαφορᾷ νεοπρεπὴς καὶ περιέργος· ὥς οἱ περὶ
 Δροῦσον ἤλεγχον, ὅτι δελφῖνας ἀργυροῦς ἐπρίλατο
 τιμῆς εἰς ἑκάστην λίτραν δραχμῶν χιλίων καὶ διακο-
 σίων πιντήκοντα. Τῷ δ' ἦθει, κατὰ τὴν τοῦ λό-
 γου διαφορὰν, ὁ μὲν ἐπιεικὴς καὶ πρᾶος, ὁ δὲ τρα-
 χὺς καὶ θυμοειδής· ὥστε καὶ παρὰ γνώμην ἐν τῷ
 λέγειν ἐκφερόμενον πολλάκις ὑπ' ὀργῆς, τὴν τε φω-
 νὴν ἀποξύνειν, καὶ βλασφημεῖν, καὶ συνταράττειν
 τὸν λόγον. Ὅθεν καὶ βοήθημα τῆς ἐκτροπῆς ταύ-
 τῃς ἐποιήσατο τὸν Δικλύνιον, οἰκίτην οὐκ ἄνόητον,
 ὃς ἔχων φωνασικὸν ὄργανον, ᾧ τοὺς φθόγγους ἀνα-
 βιβάζουσιν, ὅπισθεν ἐπὶ τῷ Γαίῳ λέγοντος,
 ἐπηνέκα τραχυνόμενον αἰσθοίτο τῇ φωνῇ καὶ πα-

ραρξήγνύμενον δι' ὄργην, ἐνεδίδου τόνον μαλακόν, ὃ τὸ σφοδρὸν ἐκείνος εὐθύς ἅμα τοῦ πάθους καὶ τῆς φωνῆς ἀνιεῖς ἐπραῦντο, καὶ παρῆχεν ἑαυτὸν εὐανάκλητον.

III. Αἱ μὲν οὖν διαφοραὶ τοιαῦται τίτες ἦσαν αὐτῶν· ἀνδραγαθία δὲ πρὸς τοὺς πολέμιους, καὶ πρὸς τοὺς ὑπηκόους δικαιοσύνη, καὶ πρὸς τὰς ἀρχάς ἐπιμέλεια, καὶ πρὸς τὰς ἡδονὰς ἐγκράτεια ἀπαράλλακτος. Ἴφν δὲ πρεσβύτερος ἐνιαυτοῖς ἐννία δ' Τιβέριος· καὶ τοῦτο τὴν ἑκατέρου πολιτεῖαν ἀπληρῆστημένην τοῖς χρόνοις ἐποίησε, καὶ τὰς πράξεις οὐχ ἥκιστα διελυμνήτατο, μὴ συναιμασπέντων, μηδὲ συμβαλόντων εἰς τὸ αὐτὸ τὴν δύναμιν, μεγάλην ἂν εἰς ἄμφοιν ὁμοῦ καὶ ἀνυπερβλήτον γινομένην. Λεκτέον οἷν ἰδίᾳ περὶ ἑκατέρου, καὶ περὶ τοῦ πρεσβύτερου πρότερον.

IV. Ἐκείνος τοίνυν εὐθύς ἐκ παιδων γινόμενος, οὕτως ἦν περιβόητος, ὥστε τῆς τῶν Αὐγούρων λεγόμενης ἱερωσύνης ἀξιοθῆναι δι' ἀρετὴν μᾶλλον, ἢ διὰ τὴν εὐγένειαν. Ἐδήλωσε δ' Ἀππίος Κλαύδιος, ἀνὴρ ὑπατικός καὶ τιμητικός καὶ προγεγραμμένος κατ' ἀξίωμα τῆς Ῥωμαίων βουλῆς, καὶ πολὺ φρονήματι τοὺς κατ' αὐτὸν ὑπεραίρων. Ἐστιωμένων γάρ ἐν ταύτῳ τῶν ἱερέων, προσαγορεύσας τὸν Τιβέριον, καὶ φιλοφρονηθεὶς, αὐτὸς ἐμνάτο τῇ θυγατρὶ νυμφίον. Λεξάμενου δ' ἁσμένως ἐκείνου, καὶ τῆς καταινίσεως οὕτω γινομένης, εἰσιὼν δ' Ἀππίος οἴκαδε πρὸς αὐτὸν, ἀπὸ τῆς θύρας εὐθύς ἐκάλει τὴν γυ-

ταῖς, μεγάλη τῇ φωνῇ βοῶν· „Ὡ Ἀντισία, τὴν Κλαυδίαν ἡμῶν ἀνδρὶ καθωμολόγηκα.“ Κἀκείνη θανύσασα, „Τίς, εἶπεν, ἡ σπουδὴ; ἢ τί τὸ τάχος, εἰ μὴ Τιβέριον αὐτῇ Γράκχον εὐρίσκεις νυμφίον;“ Οὐκ ἄγνοῶ δ', ὅτι τοῦτό τινες ἐπὶ τὸν πατέρα τῶν Γράκχων, Τιβέριον, καὶ Σκηπίωνα τὸν Ἀφρικανὸν ἀναφέρουσιν· ἀλλ' οἱ πλείους, ὡς ἡμῖς γράφομεν, ἱστοροῦσι, καὶ Πολύβιος, μετὰ τὴν Σκηπίωνος τοῦ Ἀφρικανοῦ τελευτὴν, τοὺς οἰκίους φησὶν ἐκ πάντων προκρίναντας τὸν Τιβέριον δοῦναι τὴν Κορνηλίαν, ὡς ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἀνέκδοτον καὶ ἀνέγγυον ἀπολειφθεῖσαν. Ὁ δ' οὖν νεώτερος Τιβέριος, στρατευόμενος ἐν Λιβύῃ μετὰ τοῦ δευτέρου Σκηπίωνος, ἔχοντας αὐτοῦ τὴν ἀδελφὴν, ὁμοῦ συνδιατῶμενος ὑπὸ σκηνῇ τῷ στρατηγῷ, ταχὺ μὲν αὐτοῦ τὴν φύσιν κατέμαθε, πολλὰ καὶ μεγάλα πρὸς ἧλόν ἄρετῆς καὶ μέμῃσιν ἐπὶ τῶν πράξεων ἐκφέρουσιν· ταχὺ δὲ τῶν νέων πάντων ἐπρώτευσεν εὐταξίᾳ καὶ ἀνδρείᾳ· καὶ τοῦ γε τείχους ἐπέβη τῶν πολέμιων πρῶτος, ὡς φησι Φάνιος, λέγων καὶ αὐτὸς τῷ Τιβερίῳ συνεπιβῆναι καὶ συμμετασχεῖν ἐκείνης τῆς ἀριστείας. Πολλὴν δὲ καὶ παρὼν εὐνοίαν εἶχεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, καὶ πόθον ἀπαλλαττόμενος αὐτοῦ κατέλειπεν.

V. Μετὰ δὲ τὴν στρατείαν ἐκείνην αἰρεθεὶς ταμίης, ἔλαχε τῶν ὑπάτων Γαίῳ Μαγκίνῳ συστρατεύειν ἐπὶ Νομαντίνους, ἀνθρώπων μὲν οὐ πονηρῶν, βαρυντομωτάτῳ δὲ Ῥωμαίων στρατηγῷ. Διὸ καὶ μᾶλλον ἐν τύχαις παραιλόγοις καὶ πράγμασιν ἐναν-

τίοις τοῦ Τιβερίου διέλαμψεν οὐ μόνον τὸ συνετὸν καὶ ἀνδρεῖον, ἀλλ', ὃ θαυμάσιον ἦν, αἰδῶς τε πολλή καὶ τιμὴ τοῦ ἄρχοντος, ὑπὸ τῶν κακῶν οὐδ' ἑαυτὸν, εἰ στρατηγός ἐστιν, ἐπιγινώσκοντος. Ἡττηθεὶς γὰρ μάχαις μεγάλαις, ἐπεχείρησε μὲν ἀναζευγνύειν νυκτός, ἐκλιπὼν τὸ στρατόπεδον· αἰσθόμενων δὲ τῶν Νομαντίνων, καὶ τὸ μὲν στρατόπεδον εὐθύς λαβόντων, τοῖς δ' ἀνθρώποις ἐπιπεσόντων φεύγουσι, καὶ τοὺς ἐσχάτους φονευόντων, τὸ δὲ πᾶν ἐγκυκλουμένων στρατεύμα, καὶ συνωθούκτων εἰς τόπους χαλεποὺς καὶ διάφευξιν οὐκ ἔχοντας, ἀπογνοὺς τὴν ἐκ τοῦ βιάζεσθαι σῶτηράν ὁ Μαγκίνος, ἐπεκηρυκεύετο περὶ σπονδῶν καὶ διαλύσεων πρὸς αὐτούς· οἱ δὲ πιστεύειν ἔρασαν οὐδενί, πλην μόνῳ Τιβερίῳ, καὶ τοῦτον ἐκέλευον ἀποστέλλειν πρὸς αὐτούς. Ἐπεπόνθισαν δὲ τοῦτο καὶ δι' αὐτὸν τὸν νεανίσκον· ἦν γὰρ αὐτοῦ πλεῖστος λόγος ἐπὶ στρατιᾷς· καὶ μεμνημένοι τοῦ πατρὸς Τιβερίου, ὃς πολέμησας Ἰβηρσι, καὶ πολλοὺς καταστρεψάμενος, εἰρήνην ἔθετο πρὸς τοὺς Νομαντίνους, καὶ ταύτην ἐμποδούντα τὸν δῆμον ὀρθῶς καὶ δικαίως αἰεὶ παρέσχεν. Οὕτω δὲ πεμφθεὶς ὁ Τιβέριος, καὶ συγγενόμενος τοῖς ἀνδράσι, καὶ τὰ μὲν πείσας, τὰ δὲ δεξάμενος ἐσπίεσατο, καὶ δισμυρίους ἔσωσε περιφανῶς Ῥωμαίων πολίτας ἄνευ θεραπείας καὶ τῶν ἔξω τάξεως ἐπομένων.

VI. Τὰ δ' ἐν τῷ χάρακι ληφθέντα χρήματα πάντα κατέσχον οἱ Νομαντίνοι καὶ διεπόρθησαν. Ἐν

δὲ τοῦτοις καὶ πινακίδες ἦσαν τοῦ Τιβερίου, γράμματα καὶ λόγους ἔχουσας τῆς ταμιευτικῆς ἀρχῆς, ἃς περὶ πολλοῦ ποιούμενος ἀπολαβεῖν, ἤδη τοῦ στρατοῦ προκείμενος, ἀνέστρεψε πρὸς τὴν πόλιν, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τρεῖς ἢ τέτταρας ἑταίρους. Ἐκκαλέσας δὲ τῶν Νομαντίνων τοὺς ἄρχοντας, ἠξίου κομίσασθαι τὰς δέλτους, ὥς μὴ παράσχοι τοῖς ἐχθροῖς διαβολὴν, οὐκ ἔχων ἀπολογίσασθαι περὶ τῶν ὠκονομημάτων. Ἡσθύνοντες οὖν οἱ Νομαντίνοι τῇ συντυχίᾳ τῆς χρείας, παρικάλουν αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς τὴν πόλιν· ὥς δ' εἰσίστηται βουλευόμενος, ἐγγὺς προσελθόντες ἐνεφύοντο ταῖς χερσὶ, καὶ λιπαρεῖς ἦσαν, δεδομένοι, μηκέτι νομίζουσιν αὐτοὺς πολεμίους, ἀλλ' ὡς φίλοις χρῆσθαι καὶ πιστεῦειν. Ἔδοξεν οὖν τῷ Τιβερίῳ ταῦτα ποιεῖν, τῶν τε δέλτων περιεχομένῳ, καὶ δεδοικότε παραξύνειν, ὥς ἀπιστουμένους, τοὺς Νομαντίνους. Εἰσελθόντι δ' εἰς τὴν πόλιν πρῶτον μὲν ἄριστον παρέδωκεν, καὶ πᾶσαν ἐποίησαντο δέησιν ἐμφαγεῖν τι κοινῇ μετ' αὐτῶν καθήμενον· ἔπειτα τὰς δέλτους ἀπέδωκεν, καὶ τῶν ἄλλων, ἃ βούλοιο, χρημάτων λαβεῖν ἐκέλευεν. Ὁ δ' οὐδὲν, ἢ τὸν λιβανωτὸν, ὃ πρὸς τὰς δημοσίας ἐχρήτο θυσίας, λαβὼν, ἀπῆλθεν ἀσπασάμενος καὶ φιλοφρονηθεὶς τοὺς ἄνδρας.

VII. Ἐπεὶ δ' εἰς Ῥώμην ἐπανῆλθεν, ἥ μὲν ὅλη πρᾶξις, ὥς θεινὴ καὶ καταισχύνουσα τὴν Ῥώμην, αἰτίαν εἶχε καὶ κατηγόριαν· οἱ δὲ τῶν στρατιωτῶν οἰκεῖοι καὶ φίλοι, μέγα μέρος ὄντες τοῦ δήμου, συν-

ἔτρεχον πρὸς τὸν Τιβέριον, τὰ μὲν αἰσχροὶ τῶν γε-
 γονότων ἀναφέροντες εἰς τὸν ἄρχοντα, δι' αὐτὸν δὲ
 σώζεσθαι τοσοῦτους πολίτας φάσκοντες. Οἱ μὲντοι
 δυσχεραίνοντες τὰ πεπραγμένα μιμῆσθαι τοὺς προ-
 γόνους ἐκέλευον. Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι τοὺς ἀγαπήσαντας
 ὑπὸ Σαυνιτῶν ἀφεθῆναι στρατηγούς, αὐτοὺς τε τοῖς
 πολεμίοις γυμνοὺς προσέρριψαν, καὶ τοὺς ἐφαψαμέ-
 νους καὶ μαιασχόντας τῶν σπορδῶν, οἷον ταμίας καὶ
 χηλιάρχους, ὁμοίως προὔβαλον, εἰς ἐκείνους τὴν
 ἐπιτοκίαν καὶ τὴν διάλυσιν τῶν ὠμολογημένων τρέ-
 ποντες. Ἐνθα δὴ καὶ μάλιστα τὴν πρὸς τὸν Τιβέ-
 ριον εὖνοιαν καὶ σπουδὴν ἐξέφηνεν ὁ δῆμος. Τὸν
 μὲν γὰρ ὕπατον ἐψηφίσαντο γυμνὸν καὶ δεδεμένον
 παραδύναμι τοῖς Νομαντίνοις, τῶν δ' ἄλλων ἐψέ-
 σαντο πάντων διὰ Τιβέριον. Δοκεῖ δὲ καὶ Σκηπίων
 βοηθῆσαι, μέγιστος ὢν τότε, καὶ πλεῖστον δυνάμε-
 νος Ῥωμαίων· ἀλλ' οὐδὲν ἦττον ἐν αἰτίαις ἦν, ὅτι
 τὸν Μαγκλόνον οὐ περιέσωσεν, οὐδὲ τὰς σπονδὰς ἐμ-
 πεδωθῆναι τοῖς Νομαντίνοις ἐσπούδασε, δι' ἀνδρὸς
 οἰκείου καὶ φίλου, τοῦ Τιβερίου, γενομένης. Τὸ
 δὲ πλεῖστον ἔοικεν ἐκ φιλοτιμίας, καὶ τῶν ἐπαιρόν-
 των τὸν Τιβέριον φίλων καὶ σοφιστῶν, ἐκγενέσθαι
 τὰ τῆς διαφορᾶς. Ἀλλ' αὕτη γε πρὸς οὐδὲν ἀνήκα-
 στον, οὐδὲ φαῦλον ἐξέπτεσε. Δοκεῖ δ' ἂν μοι μηδα-
 μῶς περιπεσεῖν ὁ Τιβέριος, οἷς ἔπαθεν, εἰ παρῇν
 αὐτοῦ τοῖς πολιτεύμασι Σκηπίων ὁ Ἀφρικανός· νῦν
 δ' ἐκείνου περὶ Νομαντίαν ὄντος ἤδη καὶ πολέμου-
 ντος, ἦψατο τῆς περὶ τοὺς νόμους πολιτείας ἐκ τοι-
 αύτης αἰτίας.

VIII. Ῥωμαῖοι τῆς τῶν ἀστυγεϊδῶν χώρας ὅς μιν ἀπετέμοντο πολέμῳ, τὴν μὲν ἐπέπρασπον, τὴν δὲ ποιοῦμενοι δημουίαν, ἐδίδουσαν νόμισθαι τοῖς ἀκτῆμοσι καὶ ἀπόροις τῶν πολιτῶν, ἀποφορὰν οὐ πολλὴν εἰς τὸ δημόσιον τιλοῦσιν. Ἀρξαμένων δὲ τῶν πλουσίων ὑπερβάλλειν τὰς ἀποφοράς, καὶ τοὺς πένητας ἐξελαινόοντων, ἐγράφη νόμος, οὐκ εἶναι πλείονα γῆς ἔχειν πλείονα πεντακosiων. Καὶ βραχὺν μὲν χρόνον ἐπίαχε τὴν πλεονεξίαν τὸ γράμμα τοῦτο, καὶ τοῖς πένησιν ἐβοήθησε, κατὰ χώραν μένουσιν ἐπὶ τῶν μεμισθωμένων, καὶ νομομένοις ἦν ἕκαστος ἐξ ἀρχῆς εἶχε μοῖραν. Τυττερον δὲ, τῶν γειτνιώντων πλουσίων ὑποβλήτοις προσώποις μεταφερόντων τὰς μισθώσεις εἰς ἑαυτούς, τέλος δὲ φανερώς ἤδη δι' ἑαυτῶν τὰ πλείονα κατεχόντων, ἐξωσθέντες οἱ πένητες, οὔτε ταῖς στρατείαις ἔτι προθύμους παρῆχον ἑαυτούς, ἡμέλοθ' ἐν ταῖς παιδῶν ἀνατροφῇς, ὥστε ταχὺ τὴν Ἰταλίαν ἄπασαν ὀλιγανδρίας ἐλευθέρων αἰσθίσθαι. δευρωτηρίων δὲ βαρβαρικῶν ἐμπεπλῆσθαι, δι' ὧν ἐγεώργουν οἱ πλούσιοι τὰ χωρία, τοὺς πολίτας ἐξελάσαντες. Ἐπεχείρησε μὲν οὖν τῇ διορθώσει Γάιος Αἰλίου, ὁ Σκηπίωνος ἑταῖρος· ἀντικρουσάντων δὲ τῶν δυνατῶν, φοβηθεὶς τὸν θόρυβον καὶ παυσάμενος, ἐπεκλήθη σοφός, ἢ φρόνιμος· ἑκάτερον γὰρ ἐδόκει σημαίνειν ὁ σάπινος. Ὁ Τιβέριος δὲ, δήμαρχος ἀποθειχθεὶς, εὐθύς ἐπ' αὐτὴν ὤρμησε τὴν πρᾶξιν, ὥς μὲν οἱ πλείστοι λέγουσι, Διοφάνους τοῦ ῥήτορος καὶ Βλοσσίου τοῦ φιλοσόφου παρορμησάντων αὐτόν.

ὃν δ' μὲν Διοφάντης φυγὰς ἦν Μιτυληναῖος, ὃ δ' αὐτόθεν ἐξ Ἰταλίας Κυμαῖος, Ἀντιπάτρου τοῦ Ταρσείως γεγονὼς ἐν ἄστει συνήθης, καὶ τιτιμημένος ὑπ' αὐτοῦ προσφωνήσας γραμματίων φιλοσόφων. Ἐνιοὶ δὲ καὶ Κορνηλίαν συνεπαιτιῶνται, τὴν μητέρα, πολλάκις τοὺς υἱοὺς ὀνειδίζουσιν, ὅτι Ῥωμαῖοι Σκηπίωνος αὐτὴν ἔτι πενθερὰν, οὐπω δὲ μητέρα Γράκχων προσαγορεύουσιν. Ἄλλοι δὲ Σπόριόν τινα Ποστουμίον λέγουσι αἴτιον γενέσθαι, ἡλικιώτην τοῦ Τιβερίου, καὶ πρὸς δόξαν ἐφάμιλλον αὐτοῦ περὶ τὰς συνηγορίας· ὃν, ὡς ἐπανῆλθεν ἀπὸ τῆς στρατείας, εὐρὼν πολὺ τῇ δόξῃ καὶ τῇ δυνάμει παρηλαχότα καὶ θαυμαζόμενον, ἠθέλησεν, ὡς ἔοικεν, ὑπερβαλίσθαι, πολιτεύματος παραβόλου καὶ μεγάλην προσδοκίαν ἔχοντος ἀψάμενος. Ὁ δ' ἀδελφὸς αὐτοῦ, Γαῖος, ἐν τινὶ βιβλίῳ γέγραπεν, εἰς Νομαντίαν πορευόμενον διὰ τῆς Τυρρηνίας τὸν Τιβέριον, καὶ τὴν ἔρημιν τῆς χώρας ὁρῶντα, καὶ τοὺς γεωργοῦντας, ἢ νέμοντας, οἰκέτας ἐπεισάκτους καὶ βαρβάρους, τότε πρῶτον ἐπὶ νοῦν βαλίσθαι τὴν μυρίων κακῶν ἄρξαν αὐτοῖς πολιτείαν. Τὴν δὲ πλείστην αὐτὸς δ' δῆμος ὁρμὴν καὶ φιλοτιμίαν ἐξῆψε, προκαλούμενος διὰ γραμματίων αὐτὸν ἐν στοαῖς καὶ τοίχοις καὶ μνήμασι καταγεγραφομένων, ἀναλαβεῖν τοῖς πένησι τὴν δημοσίαν χώραν.

ΙΧ. Οὐ μὲν ἔφ' αὐτοῦ γε συνέθηκε τὸν νόμον, τοῖς δὲ πρωτεύουσιν ἀρετῇ καὶ δόξῃ τῶν πολιτῶν συμβούλοις χρησάμενος· ὃν καὶ Κράσσος ἦν, ὃ ἀφ-

χειρὺς, καὶ Μούκιος Σκαιουδίας, δ νομοδίκτης, ὑπα-
 τεύων τότε, καὶ Κλαύδιος Ἀππίος, δ κηδεστὴς τοῦ
 Τιβερίου. Καὶ δοκεῖ νόμος εἰς ἀδικίαν καὶ πλεονε-
 ξίαν τοσαύτην μηδέποτε πρῶτος γράφῃναι καὶ
 μαλακώτερος. Οὐς γὰρ ἔδει δίκην τῆς ἀπιδείας δοῦ-
 ναι, καὶ μετὰ ζημίας ἦν παρὰ τοὺς νόμους ἐκαρ-
 ποῦντο χώραν ἀφείναι, τοὺτους ἐκέλευσε τιμὴν προσ-
 λαμβάνοντας ἐκβαίνειν ὡς ἀδίκως ἐκέκτηντο, καὶ
 παραδέχεσθαι τοὺς βοηθείας δεομένους τῶν πολι-
 τῶν. Ἀλλὰ, καίπερ οὕτω τῆς ἐπανορθώσεως οὐσης
 εὐγνώμονος, δ μὲν δῆμος ἡγάπα, παρεῖς τὰ γεγενη-
 μένα, παύσασθαι τὸ λοιπὸν ἀδικοῦμενος· οἱ δὲ
 πλούσιοι καὶ κτηματικοὶ πλεονεξία μὲν τὸν νόμον,
 ὄργῃ δὲ καὶ φιλονεικίᾳ τὸν νομοθέτην δι' ἔχθους
 ἔχοντες, ἐπιχείρουν ἀποτρέπειν τὸν δῆμον, ὥς γῆς
 ἀναδασμὸν ἐπὶ συγχύσει τῆς πολιτείας εἰσάγοντος
 τοῦ Τιβερίου, καὶ πάντα πράγματα κινούντος. Ἀλλ'
 οὐδὲν ἐπέβαινον· δ γὰρ Τιβέριος, πρὸς καλὴν ὑπό-
 θεσιν καὶ δικαίαν ἀγωνιζόμενος λόγῳ καὶ φανυλότε-
 ρα κοσμήσαι δυναμένῳ πράγματα, δεινὸς ἦν καὶ
 ἄμαχος, ὅποτε, τοῦ δήμου τῷ βήματι περιπεχυμέ-
 νου, καταστάς λέγοι περὶ τῶν πονήτων, ὥς τὰ μὲν
 θηρέα, τὰ τὴν Ἰταλίαν νεμόμενα, καὶ φωλεὸν ἔχει,
 καὶ κριταῖδ' ἔστιν αὐτῶν ἐκάστω καὶ καταδύσις, τοῖς
 δ' ὑπὲρ τῆς Ἰταλίας μαχομένοις καὶ ἀποθνήσκουσιν
 αἶρος καὶ φωτός, ἄλλου δ' οὐδενός, μέτεστιν, ἀλλ'
 ἄοικοι καὶ ἀνδρῆτοι μετὰ τέκνων πλανῶνται καὶ γυ-
 ναικῶν· οἱ δ' αὐτοκράτορες ψεύδονται, τοὺς στρα-

τιώτας ἐν ταῖς μάχαις παρακαλοῦντες ὑπὲρ τάφων καὶ ἱερῶν ὑμνεσθαι τοὺς πολεμίους· οὐδενὶ γὰρ ἔστιν οὐ βωμὸς πατρῶος, οὐκ ἥριον προγονικὸν τῶν τοσοῦτων Ῥωμαίων, ἀλλ' ὑπὲρ ἀλλοτριᾶς τρυφῆς καὶ πλοῦτου πολεμοῦσι καὶ ἀποθνήσκουσι, κύριοι τῆς οἰκουμένης εἶναι λεγόμενοι, μίαν δὲ βῶλον ἰδίαν οὐκ ἔχοντες.

Χ. Τούτους ἀπὸ φρονήματος μεγάλου καὶ πάθους ἀληθινοῦ τοὺς λόγους κατιόντας εἰς τὸν δῆμον ἐνθουσιᾶντα καὶ συνεξαριστάμενον οὐδεὶς ὑφίστατο τῶν ἐναντίων. Ἐάσαντες οὖν τὸ ἀντιλέγειν ἐπὶ Μάρκον Ὀκταοῦϊον τρέπονται, τῶν δημάρχων ἓνα, νεανίαν ἐμβριθῇ τὸ ἦθος καὶ κόσμιον, εἰαῖρον δὲ τοῦ Τιβερίου καὶ συνήθη. Διδὸν τὸ μὲν πρῶτον αἰδοῦμενος ἐκείνον ἀνεδύετο· πολλῶν δὲ καὶ δυνατῶν δεομένων καὶ λιπαρῶντων, ὥσπερ ἐκβιασθεῖς, ἀντικαθίστατο τῷ Τιβερίῳ, καὶ διεκρούετο τὸν νόμον. Ἔπειθ' οὗτος ἐκ τῶν κωλύοντος ἐν τοῖς δημάρχοις τὸ κράτος· οὐδὲν γὰρ οἱ πολλοὶ κελεύοντες περαινουσιν, ἐνὸς ἐνισταμένου. Πρὸς τοῦτο παροξυνθεὶς ὁ Τιβέριος, τὸν μὲν φιλάνθρωπον ἐπανεῖλετο νόμον· τὸν δ' ἠδὲν τε τοῖς πολλοῖς καὶ σφοδρότερον ἐπὶ τοὺς ἀδικαῦντας εἰσέφερεν, ἥδη κελεύων ἐξίστασθαι τῆς χώρας, ἣν ἐκέκτηντο παρὰ τοὺς προτέρους νόμους. Ἦσαν οὖν ὁμοῦ τι καὶ ἑκάστην ἡμέραν ἀγῶνις αὐτῷ πρὸς τὸν Ὀκταοῦϊον ἐπὶ τοῦ βήματος· ἐν οἷς καίπερ ἐξ ἄκρας σπουδῆς καὶ φιλονεικίας ἀντρεϊδόντες, οὐδὲν εἰπεῖν λέγονται περὶ ἀλλήλων φαῦλον, οὐδὲ ῥῆμα προσι-

σὺν πατέρου πρὸς τὸν ἕτερον δι' ὀργὴν ἀνεπιτή-
δειον. Οὐ γὰρ μόνον ἐν βακχεύμασιν, ὥς ἔοικεν,
ἀλλὰ καὶ ἐν φιλοτιμίαις καὶ ὀργαῖς, τὸ πεφυκέναι
καλῶς καὶ πεπαιδευθῆναι σωφρόνως ἐφίστησι καὶ
κατακοσμεῖ τὴν διάνοιαν. Ἐπεὶ δ' ἑώρα τὸν Ὀκτα-
οὔϊον ἐνέχόμενον τῷ νόμῳ καὶ κατέχοντα τῆς δημο-
σίας χάραν σπυρὴν ὁ Τιβέριος, ἰδεῖτο παρεῖναι τὴν
φιλονεικίαν, ὑφιστάμενος αὐτῷ τὴν τιμὴν ἀποδώ-
σειν ἐκ τῶν ἰδίων, καίπερ οὐ λαμπρῶν ὄντων. Οὐκ
ἀνασχομένου δὲ τοῦ Ὀκταοὔϊου, διαγράμματι τὰς ἄλ-
λας ἀρχὰς ἀπάσας ἐκώλυσε χρηματίζειν, ἄχρις ἂν ἡ
περὶ τοῦ νόμου διενέχθῃ ψῆφος. τῷ δὲ τοῦ Κρό-
του κατὰ σφραγίδας ἰδίας ἐπέβαλεν, ὅπως οἱ ταμίαι
μηδὲν ἐξ αὐτοῦ λαμβάνοιεν, μηδ' εἰσφέροιεν· καὶ
τοῖς ἀπειθήσασιν τῶν στρατηγῶν ζημίαν ἐπεκήρυξεν,
ὥστε πάντας ὑποδείσαντας ἀφεῖναι τὴν ἐκάστῳ προσ-
ήκουσαν οἰκονομίαν. Ἐντεῦθεν οἱ κτηματικοὶ τὰς
μὲν ἐσθῆτας μετέβαλον, καὶ περιήεσαν οἰκτροὶ καὶ
ταπεινοὶ κατὰ τὴν ἀγοράν· ἐπεβούλευον δὲ τῷ Τι-
βερίῳ κρύφα, καὶ συνίστασαν ἐπ' αὐτὸν τοὺς ἀναι-
ρήσοντας· ὥστε κακῆινον, οὐδενὸς ἄγνοοῦντος, ὑπο-
ζώννυσθαι ξιφίδιον ληστρικόν, ὃ θόλωνα καλοῦσιν.

XI. Ἐνστάσης δὲ τῆς ἡμέρας, καὶ τὸν δῆμον αὐ-
τοῦ καλοῦντος ἐπὶ τὴν ψῆφον, ἡρπάσθησαν ὑπὸ τῶν
πλουσίων αἱ ὑδρίαι, καὶ τὰ γινόμενα πολλὴν εἶχε
σύγχυσιν. Οὐ μὴν ἀλλὰ τῶν περὶ τὸν Τιβέριον πλή-
θει βιάσασθαι δυναμένων, καὶ συστρεφομένων ἐπὶ
τοῦτο, Μάλλιος καὶ Φούλβιος, ἄνδρες ὑπατικοί,

προσπειρόντες τῷ Τιβερίῳ, καὶ χειρῶν ἀπτόμενοι καὶ
 δακρύοντες ἰδέοντο παύσασθαι. Τοῦ δὲ καὶ τὸ μέλ-
 λον ὅσον οὐπω δεινὸν ἤδη συμφρονούντος, καὶ δι'
 αἰδῶ τῶν ἀνδρῶν πνυθομένου, τέ κελεύουσι πράττειν
 αὐτὸν, οὐκ ἔφασαν ἀξιόχρεον εἶναι πρὸς τηλικαύτην
 συμβουλίαν, ἐπιτρέψαι δὲ τῇ βουλῇ κελεύοντες καὶ
 δεδομένοι συνέπεισαν. Ὡς δ' οὐδὲν ἐπέραινε ἡ βουλή
 συνελθούσα διὰ τοὺς πλουσίους ἰσχύοντας ἐν αὐτῇ,
 τρέπεται πρὸς ἔργον οὐ νόμιμον, οὐδ' ἐπιεικές, ἀρε-
 λίσθαι τῆς ἀρχῆς τὸν Ὀκταούτιον, ἀμνηχανῶν ἄλλως
 ἐπαγαγεῖν τῷ νόμῳ τὴν ψῆφον. Καὶ πρῶτον μὲν
 ἰδεῖτο φανερῶς αὐτοῦ, λόγους τε προσφέρων φιλαν-
 θρώπους, καὶ χειρῶν ἀπτόμενος, ἐνδοῦναι καὶ χα-
 ρίσασθαι τῷ δήμῳ δίκαια μὲν ἀξιούντι, μικρὰ δ'
 ἀντι μεγάλων πόδων καὶ κινδύνων ληψομένῳ. Λισ-
 θουμένου δὲ τοῦ Ὀκταούτου τὴν ἔντευξιν, ὑπειπὼν ὁ
 Τιβερίος, ὥς οὐκ ἔστιν ἄρχοντας ἀμφοτέρους, καὶ
 περὶ πραγμάτων μεγάλων ἀπ' ἴσης ἐξουσίας διαφε-
 ρομένους, ἄνευ πολέμου διεξιλθεῖν τὸν χρόνον, ἐν
 ἵαμα τούτου μόνον ὁρᾶν ἔφη, τὸ παύσασθαι τῆς ἀρ-
 χῆς τὸν ἕτερον. Καὶ περὶ αὐτοῦ γε προτέρου τὸν Ὀ-
 κταούτιον ἐκέλευσε τῷ δήμῳ ψῆφον ἀναδοῦναι κατα-
 βήσισθαι γὰρ εὐθύς ἰδιώτης γενόμενος, ἂν τοῦτο
 δόξῃ τοῖς πολλταῖς· τοῦ δ' Ὀκταούτου μὴ θέλοντος,
 αὐτὸς ἔφη περὶ ἐκείνου ψῆφον ἀναδώσειν, εἰ μὴ
 μεταγνῶ βουλευσάμενος.

XII. Καὶ τότε μὲν ἐπὶ τούτοις διέλυσε τὴν ἐκκλη-
 σίαν· τῇ δ' ὑστεραίᾳ τοῦ δήμου συνελθόντος, ἀνα-

βας ἐπὶ τὸ βῆμα, πάλιν ἐπαιρᾶτο πείθειν τὸν Ὀκταούϊον· ὡς δ' ἦν ἀμετάπιστος, εἰσήγγαγε νόμον ἀφαιρῶμενον αὐτοῦ τὴν δημαρχίαν, καὶ τοὺς πόλ-
τας εὐθὺς ἐκάλει τὴν ψῆφον ἐπιφέροντας. Οὐσῶν δὲ
πέντε καὶ τριάκοντα φυλῶν, ὡς αἱ δεκαεπτὰ τὴν ψῆ-
φον ἐπετηγόχρισαν, καὶ μιᾶς ἔτι προσγενομένης, ἔδωκε
τὸν Ὀκταούϊον ἰδιώτην γενέσθαι, κτεύσας ἐπισχεῖν,
αὐτῷ εἰς τὸν Ὀκταοντίου, καὶ περιέβαλλεν αὐτὸν
ἐν ὄψει τοῦ δήμου καὶ κατησπάζετο, λιπαρῶν καὶ
δεόμενος, μὴ δ' ἑαυτὸν ἄτιμον περικυδεῖν γενόμενος·
μὴτ' ἐκείνῳ βαρείος οὕτω καὶ σκυθρωποῦ πολιτεύμα-
τος αἰτίαν προσάψαι. Τούτων τῶν δεήσεων οὐ παν-
τῶς ἀτεγκτον οὐδ' ἀτενῇ λέγουσαν ἀνταρᾶσθαι
τὸν Ὀκταούϊον, ἀλλὰ καὶ δακρύων ὑποπλάμπασθαι
τὰ ὄμματα, καὶ σιωπᾶν ἐπὶ πολὺν χρόνον· Ὡς μέν-
τοι πρὸς τοὺς πλουσίους καὶ τοὺς κτηματικούς συν-
εσιῶτας ἀπέβλεψεν, αἰδεσθεῖς δοκῆ καὶ φοβηθεῖς
τὴν παρ' ἐκείνοις ἀδοξίαν ὑποσιῆναι καὶ πᾶν δεινὸν
οὐκ ἀγεννῶς, καὶ κτεύσαι πράττειν, ὃ βούλεται, τὸν
Τιβέριον. Οὕτω δὲ τοῦ νόμου κυρωθέντος, ὃ μὲν
Τιβέριος τῶν ἀπελευθέρων τινὶ προσέταξεν ἀπὸ τοῦ
βήματος ἐλκύσαι τὸν Ὀκταούϊον· ἐχρήσθη δ' ὑπηρε-
ταῖς ἀπελευθέροις ἰδίῳι· καὶ τοῦτο τὴν ὄψιν οἰ-
κτροτέρην τοῦ Ὀκταοντίου παρέσχεν, ἐλκομένου πρὸς
ὑβριν. Ὁ δὲ δῆμος ἐφώρμησεν αὐτῷ, καὶ τῶν πλου-
σίων συνδραμόντων, καὶ διασχόντων τὰς χεῖρας, ὃ
μὲν Ὀκταούϊος ἐσώθη μόλις ἑξαργαγεῖς καὶ διαφυ-
γὼν τὸν ὄχλον, οἰκέτην δ' αὐτοῦ πιστὸν ἐμπροσθεν

ἑστῶτα καὶ προτεταγμένον ἐξετύφλωσαν, ἄκοντος τοῦ Τιβερίου, καὶ πρὸς τὸν θόρυβον, ὡς ᾗσθετο τὰ γινόμενα, πολλῇ σπουδῇ καταδραμόντος.

XIII. Ἐκ τούτου κυροῦται μὲν ὁ περὶ τῆς χώρας νόμος, αἰροῦνται δὲ τρεῖς ἄνδρες ἐπὶ τὴν διάκρισιν καὶ διανομὴν, αὐτὸς Τιβέριος, καὶ Κλαύδιος Ἀππίος, ὁ πενθερός, καὶ Γάιος Γράκχος, ὁ ἀδελφός, οὐ παρὼν οὗτος, ἀλλ' ὑπὸ Σκηπίωνι πρὸς Νομαντίαν στρατευόμενος. Ταῦτα τοῦ Τιβερίου διαπραξαμένον καθ' ἡσυχίαν, μηδενὸς ἐνισταμένου, καὶ πρὸς τούτοις δῆμαρχον ἀντικαταστήσαντος οὐδένα τῶν ἐπιφανῶν, ἀλλὰ Μούκιον τινα, πελάτην αὐτοῦ, πρὸς πάντα δυσχεραίνοντες οἱ δυνατοί, καὶ φοβούμενοι τοῦ Τιβερίου τὴν αὐξήσιν, ἐν τῇ βουλῇ προσπηλάκιζον αὐτόν, αἰτουμένῳ μὲν, ὡς ἔθος ἔστιν, ἐκ δημοσίου σκηνὴν, ὅπως ἔχοι διανεμῶν τὴν χώραν, οὐ δόντες, ἑτέρων ἐπ' ἐλάττωσι χρεῖαις πολλάκις λαβόντων, ἀνάλωμα δ' εἰς ἑκάστην ἡμέραν ἐννέα ὀβολοὺς τάξαντες· εἰσηγουμένου ταῦτα Ποπλίου Νασικᾶ, καὶ δεδωκότος ἑαυτὸν εἰς τὴν πρὸς ἐκτῖναν ἔχθραν ἀφειδῶς· πλείστην γὰρ ἐκέκτητο γῆν δημοσίαν, καὶ χαλεπῶς ἔφερεν ἐκβαίνειν αὐτῆς ἀναγκαζόμενος. Ὁ δὲ δῆμος ἔτι μᾶλλον ἐξεκάετο· καὶ φίλου τινὸς τῷ Τιβερίῳ τελευτήσαντος αἰφνιδίως, καὶ σημείων τῷ νεκρῷ μοχθηρῶν ἐπιδραμόντων, βοῶντες, ὑπὸ φαρμάκων ἀνηρῆσθαι τὸν ἄνθρωπον, ἐπὶ τὴν ἐκφορὰν συνέδραμον, καὶ τὸ λέχος ἦραντο, καὶ θάπτομένῳ παρέστησαν, οὐ φαύλως ὑπονοῆσαι τὴν

φαρμακίαν δόξαντες. Ἐρξάγη γάρ ὁ νεκρός, καὶ διεφθορότων ὑγρῶν πληθός ἐξέβλυται, ὥστ' ἀποσβέσαι τὴν φλόγα· καὶ φερόντων ἄλλην, αὐθις οὐκ ἐκάτεο, πρὶν εἰς ἕτερον τόπον μετακομισθῆναι, καὶ πολλὰ πραγματευσαμένων, μόλις ἤψατο τὸ πῦρ αὐτοῦ. Πρὸς ταῦτα τοὺς πολλοὺς ἔτι μᾶλλον ὁ Τιβέριος παροξύνων, μετέβαλε τὴν ἐσθῆτα, καὶ τοὺς παῖδας προαγαγὼν, ἐδίωτο τοῦ δήμου τούτων κήδεσθαι καὶ τῆς μητρὸς, ὥς αὐτὸς ἀπεγνωκὼς ἑαυτόν.

XIV. Ἐπεὶ δὲ, τοῦ Φιλομήτορος Ἀιτιάλου τελευτήσαντος, Εὐδημος ὁ Περγαμηνὸς ἀνήνεγκε διαθήκην, ἐν ἣ κληρονόμος ἐγγράπτο τοῦ βασιλέως ὁ Ῥωμαίων δῆμος· εὐθὺς δὲ Τιβέριος δημαγωγῶν εἰσηνεγκε νόμον, ὅπως τὰ βασιλικά χρήματα κομισθέντα τοῖς τὴν χώραν διαλαγχάνουσι τῶν πολιτῶν ἑπάρχοι πρὸς κατασκευὴν καὶ γιωργίας ἀφορμήν. Περὶ δὲ τῶν πόλεων, ὅσαι τῆς Ἀιτιάλου βασιλείας ἦσαν, οὐδὲν ἔφη τῇ συγκλήτῃ βουλευέσθαι προσήκειν, ἀλλὰ τῷ δήμῳ γνώμην αὐτὸς προθήσειν. Ἐκ τούτου μάλιστα προσέκρουσε τῇ βουλῇ· καὶ Πομπηῖος μὲν, ἀναστὰς ἔφη γεινιᾶν τῷ Τιβερίῳ, καὶ διὰ τοῦτο γινώσκειν Εὐδημον αὐτῷ τὸν Περγαμηνὸν τῶν βασιλικῶν διάδημα δεδωκότα καὶ πορφύραν, ὥς μέλλουσι βασιλεύειν ἐν Ῥώμῃ· Κόϊντος δὲ Μέτελλος ὠνειδίσαι τὸν Τιβέριον, ὅτι, τοῦ μὲν πατρὸς αὐτοῦ τιμητέουτος, ὁσάκις ἀναλῦσι μετὰ δεῖπνον οἶκαδε, τὰ φῶτα κατεσβέννυσαν οἱ πολῖται, φοβούμενοι, μὴ πορρωτέρω τοῦ μετρίου δόξωσιν ἐν συνουσίαις εἶναι

καὶ πότοις, τούτῳ δὲ παραφαίνουσι νυκτός οἱ θρασυτάτοι καὶ ἀπορώτατοι τῶν δημοτῶν. Τίτος δ' Ἄννιος, οὐκ ἐπεικῆς μὲν, οὐδὲ σώφρων ἄνθρωπος, ἐν δὲ λόγῳ περὶ τὰς ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις ἄμαχος εἶναι δοκῶν, εἰς ὀρισμὸν τινα προῦκαλεῖτο τὸν Τιβέριον, ἥ μὴν ἱερὸν ὄντα καὶ ἄσυχον ἐκ τῶν νόμων ἡτιμωκέναι τὸν συνάρχοντα. Θορυβούντων δὲ πολλῶν, ἐκπηδήσας ὁ Τιβέριος τὸν τε δῆμον συνεκάλει, καὶ τὸν Ἄννιον ἄχθῆναι κελεύσας ἐβούλετο κατηγορεῖν. Ὁ δὲ, καὶ τῷ λόγῳ καὶ τῇ δόξῃ πολὺ λειπόμηνος, εἰς τὴν ἑαυτοῦ δεινότητα κατεδύετο, καὶ παρακάλει μικρὰ πρὸ τῶν λόγων ἀποκρίνασθαι τὸν Τιβέριον. Συγχωροῦντος δ' ἐρωτῆσαι ἐκείνου, καὶ σιωπῆς γενομένης, εἶπεν ὁ Ἄννιος· „Ὁ σὺ μὲν ἀτιμῶν με βούλῃ καὶ προσηλακίζεις, ἐγὼ δὲ τινα τῶν σῶν ἐπικαλέσωμαι συναρχόντων, ὃ δ' ἀναβῆ ῥηθῇσων, σὺ δ' ὀργωθῇς· ἄρ' αὖ γ' αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν ἀφαιρήσῃ;“ Πρὸς ταύτην λέγεται τὴν ἐρώτησιν οὕτω διαπορηθῆναι τὸν Τιβέριον, ὥστε, πάντων ὄντα καὶ τῷ λέγειν ἐτοιμότατον, καὶ τῷ θαρρύνειν ἱταμότατον, ἀποσιωπῆσαι.

XV. Τότε μὲν οὖν διέλυσε τὴν ἐκκλησίαν. Αἰσθανόμενος δὲ τῶν πολιτευμάτων τὸ περὶ τὸν Ὀκταοῦτον οὐ τοῖς δυνατοῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς πολλοῖς ἐκπαθέστερον, (μέγα γάρ τι καὶ καλὸν ἐδόκει τὸ τῶν δημάρχων ἀξίωμα μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης διατετηρημένον ἀντρεῖσθαι καὶ καθυβρίσθαι) λόγον ἐν τῷ δήμῳ διεξῆλθεν, οὗ μικρὰ παραθέσθαι τῶν ἐπιχω-

ρημάτων οὐκ ἄτοπον ἦν, ὥστε ὑπονοηθῆναι τὴν πιθανότητα καὶ πικρότητα τοῦ ἀνδρός. Ἐφη γάρ, ἰσχυρὸν τὸν δήμαρχον εἶναι καὶ ἄσυχον, ὅτι τῷ δήμῳ καθυσσίεται, καὶ τοῦ δήμου προέστηκεν. Ἄν οὖν μεταβαλλόμενος τὸν δῆμον ἀδικῇ, καὶ τὴν ἰσχύον πολούῃ, καὶ παραιρῆται τὴν φῆφον, αὐτὸς ἐαυτὸν ἀπεστήρικε τῆς τιμῆς, ἐφ' οἷς ἔλαβεν, οὐ ποιῶν· ἐπεὶ καὶ τὸ Καπιτώλιον κατασπάτιοντα, καὶ τὸ νῶριον ἐμπικράντα δήμαρχον εἶναι δεήσει. Καὶ ταῦτα μὲν ποιῶν δήμαρχός, ἐστὶ πονηρός· ἐάν-δὲ καταλῇ αὐτὸν δῆμον, οὐδὲ δήμαρχός ἐστι. Πῶς οὖν οὐ δεινόν, εἰ τὸν μὲν ὑπάτον ὁ δήμαρχός ἄξι, τὸν δὲ δήμαρχον οὐκ ἀφαιρήσεται τὴν ἐξουσίαν ὁ δῆμος, δίκην αὐτῇ κατὰ τὰς διδωκότος χρῆται; καὶ γὰρ ὑπάτων καὶ δήμαρχον ὁμοίως ὁ δῆμος αἰρεῖται. Καὶ μὴν ἡ γερουσία, πρὸς τῷ πῦσαν ἀρχὴν ἔχειν ἐν αὐτῇ συλλαβούσα, καὶ ταῖς μεγίσταις ἱερουργίαις καθυσίσταται πρὸς τὸ θεῖον· ἀλλὰ Ταρκύνιον ἐξέβαλεν ἢ πόλις ἀδικούντα, καὶ δι' ἐνός ἀνδρός ὕβριν ἢ πατριος ἀρχὴ καὶ κτίσασα τὴν Ῥώμην καταλύθη. Τί δ' οὕτως ἄγχιον ἐν Ῥώμῃ καὶ σιμῶν, ὥς αἱ περιέπουσαι παρθέναι καὶ φυλάττουσαι τὸ ἄφθιτον πῦρ; ἀλλ' εἰ τις ἂν ἡμάρτη αὐτῶν, ζῶσα κατορίσσεται· τὸ γὰρ ἄσυχον οὐ φυλάττουσιν ἀσιβεῦσαι εἰς τοὺς θεοὺς, ὃ διὰ τοὺς θεοὺς ἔχουσιν. Οὐκοῦν οὐδὲ δήμαρχος, ἀδικῶν δῆμον, ἔχει τὴν διὰ τὸν δῆμον ἀσυχίαν δίκαιός ἐστιν· ἢ γὰρ ἰσχύει δυνάμει, ταύτην ἀναιρεῖ. Καὶ μὴν εἰ δίκαιος ἔλαβε τὴν δημαρχίαν, τῶν πλείστων

φαιλῶν ψηφισμένων, πῶς αὐχὶ καὶ ἀφαιρεθεῖη δικαιότερον, πασῶν ἀποψηφισμένων; Ἰερὸν δὲ καὶ ἄσυλον οὐδὲν οὕτως ἐστίν, ὥς τὰ τῶν θεῶν ἀναθήματα· χρῆσθαι δὲ τοῦτοις, καὶ κινεῖν καὶ μεταφέρειν, ὡς βούλεται, τὸν δῆμον οὐδεὶς κεκάλυκεν. Ἐξὼν οὖν αὐτῷ καὶ τὴν δημαρχίαν ὥς ἀνάθημα μετανεύειν εἰς ἕτερον. Ὅτι δ' οὐκ ἄσυλον, οὐδ' ἀναφαιρτον ἢ ἀρχή, δηλὸν ἐστὶ τῷ πολλὰκις ἔχοντας τινὰς ἀρχὴν ἐξομνύσθαι καὶ παραιτεῖσθαι δι' αὐτῶν.

XVI. Ταῦτα μὲν ἦν τὰ κεφάλαια τῆς τοῦ Τιβερίου δικαιολογίας. Ἐπεὶ δὲ συνορῶντες οἱ φίλοι τὰς ἀπειλὰς καὶ τὴν σύστασιν, ᾧ οὐκ ἔδειν ἑτέρας περιεχέσθαι δημαρχίας εἰς τὸ μέλλον, αὐτὰς ἄλλοις νόμοις ἀνελάμβανε τὸ πλῆθος, τοὺς τε χρόνους τῶν στρατειῶν ἀφαιρῶν, καὶ δίδους ἐπικαλεῖσθαι τὸν δῆμον ἀπὸ τῶν δικαστῶν, καὶ τοῖς κρίνουσι τότε, συγνηθικοῖς οὖσι, καταμιγνύς ἐκ τῶν ἱππέων τὸν ἴσον ἀριθμὸν, καὶ πάντα τρόπον ἤδη τῆς βουλῆς τὴν ἰσχὺν καλούων, πρὸς ὀργὴν καὶ φιλονεικίαν μᾶλλον, ἢ τὸν τοῦ δίκαιου καὶ συμφέροντος λογισμὸν. Ἐπὶ δὲ, τῆς ψήφου φερομένης, ἤσθοντο τοὺς ἐναντίους κρατῶντας, (οὗ γάρ παρῆν ἅπας ὁ δῆμος) πρῶτον μὲν εἰς βλασφημίας τραπόμενοι τῶν συναρχόντων, εἰλικὸν τὸν χρόνον· ἔπειτα τὴν ἐκκλησίαν ἀφῆκαν, εἰς τὴν ὕστεραίαν ἀπαντῶν κελεύσαντες. Καὶ πρῶτον μὲν εἰς τὴν ἀγορὰν καταβὰς ὁ Τιβερίος, ἐκάτενα τοὺς ἀνθρώπους ταπεινὸς καὶ δαδαισχυμένος, ἔπειτα θεδοικέναι φήσας, μὴ νυκτὸς ἐκτόψωσι τὴν οἰκίαν οἱ ἐχθροί, καὶ

διαφθείρωσιν αὐτὸν, οὕτως τοὺς ἀνθρώπους διέθη-
κεν, ὥστε περὶ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ παμπόλλους τινὰς
αὐλίσασθαι καὶ διαπικτερεῦσαι παραφυλάττοντας.

XVII. Ἀμα δ' ἡμέρη παρῆν ὃ τὰς ὄρνιθας, αἷς
δαίμαντιεύονται, κομίζων, καὶ προσέβαλε τροφὴν αὐ-
ταῖς. Αἱ δ' οὐ προῆλθον, εἰ μὴ μία μόνη, διασι-
σαντος εὖ μάλα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἄγγιόν· οὐδ'
αὐτὴ γε τῆς τροφῆς ἔθιγεν, ἀλλ' ἐπύρασσε τὴν ἄρι-
στεράν πτέρυγα, καὶ παρατείναςα τὸ σκέλος, πάλιν
εἰς τὸ ἄγγιόν κατέφυγε. Τοῦτο καὶ τοῦ προτέρου
σημείου τὸν Τιβέριον ἀνέμνησεν. Ἦν γὰρ αὐτῷ
κράνος, ᾧ πρὸς τὰς μάχας ἐχρῆτο, κεκοσμημένον
ἐκπρεπῶς καὶ διάσημον· εἰς τοῦτο καταδύντες ὄφεις,
ἔλαθον ἐντεκόντες ὡς, καὶ ταῦτα ἐξεγλύψαντο. Διδὼ
καὶ μᾶλλον ὁ Τιβέριος τοῖς περὶ τὰς ὄρνιθας ἐτα-
ράσσεται. Προῆει δ' ὅμως ἄνω, τὸν δῆμον ἠθροῖσθαι
περὶ τὸ Καπέτώλιον πυρθανόμενος· καὶ πρὶν ἐξέλ-
θειν, προσέπτασε πρὸς τὸν οὐδὸν, σφοδρῶς οὕτως
πληγῆς γενομένης, ὥστε τὸν μὲν ὄνυχά τοῦ μεγάλου
δακτύλου φαγῆναι, τὸ δ' αἷμα διὰ τοῦ ὑποδήματος
ἔξω φέρεσθαι. Μικρὸν δ' αὐτοῦ προσελθόντος, ὤφθη-
σαν ὑπὲρ κεράμων μαχόμενοι κόρακες ἐν ἄριστερῇ·
καὶ πολλῶν, ὥς εἶδος, ἀνθρώπων παρερχομένων,
κατ' αὐτὸν τὸν Τιβέριον λίθος ἀπασθεῖς ὑπὸ θα-
τέρου τῶν κοράκων ἔπεσε παρὰ τὸν πόδα. Τοῦτο καὶ
τοὺς θρασυτάτους τῶν περὶ αὐτὸν ἐπέστησεν· ἀλλὰ
Βλόσσιος ὁ Κυμαῖος παρὼν, αἰσχύνην ἔφη καὶ κα-
τήφειαν παρεῖναι πολλήν, εἰ Τιβέριος, Γράκχου μὲν

υῖος, Ἀρρικάνου δὲ Σκηπίωνος θυγατρειδοῦς, προ-
στάτης δὲ τοῦ Ῥωμαίων δήμου, κόρακα δείσας, οὐχ
ὑπακούσειν τοῖς πολίταις καλοῦσι· τοῦτο μάλιστα τὸ
αἰσχρὸν οὐκ ἐν γέλῳτι θήσεσθαι τοὺς ἐχθροὺς, ἀλλ'
ὥς τυραννοῦντος καὶ τρυφῶντος ἤδη καταβοήσεσθαι
πρὸς τὸν δῆμον. Ἄμα δὲ καὶ προσέειπον πολλοὶ τῷ
Τιβερίῳ παρὰ τῶν ἐν Καπετωλίῳ φίλων, ἐπείγεσθαι
καλεῖοντες, ὥς τῶν ἐκεῖ καλῶς ἔχόντων. Καὶ τὰ γε
πρῶτα λαμπρῶς ἀπήντα τῷ Τιβερίῳ, φανέντι μὲν
εὐθὺς ἀραμένων βοήν φίλιον, ἀναβαλόντα δὲ προ-
θύμως δεχομένων, καὶ περὶ αὐτόν, ὥς μηδεὶς πελά-
σαιεν ἄγνως, παραταττομένων.

XVIII. Ἀρξαμένου δὲ πάλιν τοῦ Μουκίου τὰς
φυλάς ἀναγορεύειν, αὐδὲν ἐπεραινέτο τῶν εἰωθόντων
διὰ τὸν ἀπὸ τῶν ἐσχάτων θόρουβον, ὠθουμένων καὶ
ὠθούντων τοὺς ἐναντίους εἰσβιαζομένους καὶ ἀναμι-
γνυμένους. Ἐν δὲ τούτῳ Φλάβιος Φλάκκος, ἀπὸ βου-
λῆς ἀνὴρ, εἰς ἐμφανὲς καταστάς, ὥς οὐκ ἦν φθιγγό-
μενον ἐφικέσθαι, διασήμηνε τῇ χειρὶ φράσαι τι βου-
λόμενον αὐτόν ἰδίᾳ τῷ Τιβερίῳ. Καὶ καλεῦσαντος
ἐκείνου διασχεῖν τὸ πλῆθος, ἀναβὰς μόλις καὶ προσ-
ελθὼν, ἀπήγγειλεν, ὅτι, τῆς βουλῆς συγκαθεζο-
μένης, οἱ πλούσιοι, τὸν ὑπατον μὴ παύσαντες, αὐ-
τοὶ διακροοῦνται καθ' αὐτοὺς ἀποντινύναι τὸν Τι-
βέριον, πολλοὺς ἐπὶ τοῦτο δούλους καὶ φίλους ὥπι-
σμένους ἔχοντες.

XIX. Ὡς οὖν ταῦτα τοῖς περὶ αὐτόν ἐξήγγειλεν
ὁ Τιβέριος, οὗτοι μὲν εὐθὺς τὰς τι τηβάνους πε-

ριζώνοντο, καὶ τὰ τῶν ὑπηρετῶν δόρατα συγκλῶ-
 ντες, οἷς ἀντίρρουν τὸν ὄχλον, διαλάμβανον, ὡς
 ἀμυνόμενοι τοῖς κλάσμασι τοὺς ἐπερχομένους. Τῶν
 δ' ἀπατέρων θαυμαζόντων τὰ γινόμενα, καὶ πυθθα-
 νομένων, ὁ Τιβέριος ἤψατο τῇ χειρὶ τῆς κεφαλῆς,
 ἐνδεικνύμενος τῇ ὄψει τὸν κίνδυνον, ἐπεὶ τῆς φωνῆς
 οὐκ ἐπήκουον. Οἱ δ' ἐναντίοι τοῦτ' ἰδόντες, ἔθειον
 πρὸς τὴν βουλὴν, ἀπαγγέλλοντες αἰτεῖν διάδημα
 τὸν Τιβέριον· καὶ τοῦτου σημεῖον εἶναι τὸ τῆς κε-
 φαλῆς ἐπιθιγγάνειν. Πάντες μὲν οὖν ἐθορυβήθη-
 σαν· ὁ δὲ Νασικῆς ἡξίου τὸν ὕπατον τῇ πόλει βοη-
 θεῖν, καὶ καταλύειν τὸν τύραννον. Ἀποκρινάμενον
 δὲ πρῶτως ἐκείνου, βίας μὲν οὐδεμιᾷς ὑπάρξειν, οὐδ'
 ἀναιρήσειν οὐδένα τῶν πολιτῶν ἄκριτον, εἰ μέντοι
 ψηφίσαιτό τι τῶν παρανόμων ὁ δῆμος ὑπὸ τοῦ Τι-
 βερίου πεισθεῖς, ἢ βιασθεῖς, τοῦτο κύριον μὴ φυ-
 λάξειν· ἀναπηδήσας ὁ Νασικῆς, „Ἐπεὶ τοίνυν, ἔφη,
 προδίδωσιν ὁ ἄρχων τὴν πόλιν, οἱ βουλόμενοι τοῖς
 νόμοις βοηθεῖν ἀκολουθεῖτε.“ Καὶ ταῦτα λέγων ἄμα,
 καὶ τὸ κράσπεδον τοῦ ἱματίου θέμενος ἐπὶ τῆς κε-
 φαλῆς ἐχώρει πρὸς τὸ Καπετώλιον. Ἐκαστος δὲ τῶν
 ἐπομένων αὐτῷ, τῇ χειρὶ τὴν τήβεννον περιελλξας,
 ἐώθει τοὺς ἐμποδῶν, οὐδενὸς ἐνισταμένου πρὸς τὸ
 ἀξίωμα τῶν ἀνδρῶν, ἀλλὰ φευγόντων καὶ πατούν-
 των ἀλλήλους. Οἱ μὲν οὖν περὶ αὐτοὺς ῥόπαλα καὶ
 σκυτάλας ἐκόμιζον οἴκοθεν· αὐτοὶ δὲ τῶν διφρῶν,
 καταγρυμμένων ὑπὸ τοῦ φεύγοντος ὄχλου, τὰ κλά-
 σματα καὶ τοὺς πόδας λαμβάνοντες, ἀνέβαινον ἐπὶ

τὸν Τιβέριον, ἅμα παίοντες τοὺς προτεταγμένους. Καὶ τούτων μὲν ἦν τροπὴ καὶ φόνος· αὐτοῦ δὲ τοῦ Τιβερίου φεύγοντος ἀντελάβατό τις τῶν ἱματίων. Ὁ δὲ τὴν τήβεννον ἄφεις, καὶ φεύγων ἐν τοῖς χιτῶσιν, ἐσφάλη, καὶ κατηνέχθη περὶ τινὰς τῶν πρὸ αὐτοῦ πεπτωκότας. Ἀνιστάμενον δ' αὐτὸν ὁ μὲν ἐμφανῶς καὶ πρῶτος εἰς τὴν κεφαλὴν πατάξας ποδὶ δίφρου Πόπλιος ἦν Σατυρήσιος, εἰς τῶν συναρχόντων· τῆς δὲ δευτέρας ἀντιποιεῖτο πληγῆς Λεύκιος Ροῦφος, ὥς ἐπὶ καλῶ τινι σεμνυνόμενος. Τῶν δ' ἄλλων ἀπέθανον ὑπὲρ τριακοσίους ξύλοις καὶ λίθοις συγκοπέντες, σιδήρῳ δ' οὐδεὶς.

XX. Ταύτην πρώτην ἱστοροῦσιν ἐν Ῥώμῃ σταῖσιν, ἀφ' οὗ τὸ βασιλεύεσθαι κατέλυσαν, αἵματι καὶ φόνῳ πολιτῶν διακριθῆναι· τὰς δ' ἄλλας, οὔτε μικρὰς, οὔτε περὶ μικρῶν γενομένας, ἀνθυπεῖκοντες ἀλλήλοις, φόβῳ μὲν οἱ δυνατοὶ τῶν πολλῶν, αἰδούμενοι δὲ τὴν βουλὴν ὁ δῆμος, ἔπαυσαν. Δοκεῖ δὲ καὶ τότε μὴ χαλεπῶς ἂν ἐνδοῦναι παρηγορηθεῖς ὁ Τιβέριος· ἔτι δὲ ἔῃον εἶξαι δίχα φόνον καὶ τραυματίων ἐπιούσιν· οὐ γὰρ πλείονες, ἢ τρισχίλιοι, περὶ αὐτὸν ἦσαν. Ἄλλ' ἔοικεν ὀργῇ τῶν πλουσίων καὶ μίσει πλεόν, ἢ δι' ἧς ἐσκήπτοντο προφάσεις, ἢ σύστασις ἐπ' αὐτὸν γενέσθαι· καὶ τούτου μέγα τεκμήριον ὡμῶς καὶ παρανόμως ὑβρισθεῖς ὁ νεκρός. Οὐ γὰρ ἐπέτρεψαν ἀνελίσθαι τὸ σῶμα τῷ ἀδελφῷ διομένῳ, καὶ θάψαι νυκτός, ἀλλὰ μετὰ τῶν ἄλλων νεκρῶν εἰς τὸν ποταμὸν ἐρρίψαν. Καὶ τοῦτο πέρας οὐκ ἦν, ἀλλὰ καὶ τοῖν φίλων αὐτοῦ τοὺς μὲν

ἐξεκήρυκτο ἀκρίστους, τοὺς δὲ συλλαμβάνοντες ἀπεκρίνονσαν· ἐν οἷς καὶ Διοφάνης; ὃ ῥήτωρ ἀπώλετο. Γαῖον δὲ τινὰ Βίλλιον εἰς ἀγγεῖον καθείκεσαν, καὶ συνεμβάλλοντες ἐχίδνας καὶ δράκοντας, οὕτω διάφθειραν. Ὁ δὲ Κυμαῖος Βλάσιος ἀνήχθη μὲν ἐπὶ τοὺς ὑπάτους, ἐρωτώμενος δὲ περὶ τῶν γεγοσμένων, ὁμολογεῖ πεποιηκῆναι πάντα Τιβερίου καλεῦντος. Βιπόντιος δὲ τοῦ Νασικᾶ πρὸς αὐτόν· „Τί οὖν, εἰ σε Τιβέριος ἐκέλευσεν ἐμπρῆσαι τὸ Καπιτώλιον;“ τὸ μὲν πρῶτον ἀντιέλεγεν, ὥς οὐκ ἂν τοῦτο Τιβερίου κελεύσαντος· πολλάκις δὲ καὶ πολλῶν τὸ αὐτὸ πυνθανομένων, „Ἄλλ’ ἐκείνου γε προστάσαντος;“ ἔφη, „καλῶς κῆροί τοῦτο πρᾶξαι· εἶχεν οὐ γὰρ ἂν Τιβέριος τοῦτο προσείπειν, εἰ μὴ τῇ δῆμῳ συνίφειν.“ Οὗτος μὲν οὖν διαφυγὼν, ὕστερον ἔρχετο πρὸς Ἀριστόνικον εἰς Ἀσίαν· καὶ τῶν ἐκείνου πεφυγμένων διαφθαρέντων, ἑαυτὸν ἀνέλεν.

XXI. Ἡ δὲ βουλὴ, θεραπεύουσα τὸν δῆμον ἐκ τῶν παρόντων, οὕτω πρὸς τὴν διανομὴν ἐπὶ τῆς χώρας ἤρπαιοντο, καὶ ἕτερον ἀντὶ τοῦ Τιβερίου προὔθηκε τοῖς πολλοῖς δριστην εἰεσθαι. Λαβόντες δὲ τὰς ψήφους, εἴλοντο Πόπλιον Κράσσον, οἰκίον ὄντα Γράγχῳ· θυγάτηρ γὰρ αὐτοῦ, Λικιννία, Γαῖῳ Γράγχῳ συνίκει. Καίτοι Νέπωσ ὁ Κορνήλιος φησὶν, οὐ Κράσσον, Βρούτου δὲ τοῦ θριαμβεύσαντος ἀπὸ Λυστανῶν, θυγατέρα γῆμαι Γαῖον· ἀλλ’ οἱ πλείους, ὥς ἡμεῖς γράφομεν, ἱστοροῦσιν. Ἐπεὶ δὲ χαλεπαῖς μὲν ὁ δῆμος εἶχε τῇ θανάτῳ τοῦ Τιβερίου, καὶ φανερός ἦν ἀμύνης περιμένων καιρὸν, ἤδη δὲ

καὶ δίκαι τῷ Νασικῷ προσανεισέλοντο, δέισασα περὶ τοῦ ἀνδρός ἡ βουλὴ, ψηφίζεται μηδὲν δεομένη, πέμπειν αὐτὸν εἰς Ἀσίαν. Οὐ γὰρ ἀπεκρύνοντο κατὰ τὰς ἀπαντήσεις οἱ ἄνθρωποι τὴν δυσμένειαν, ἀλλ' ἐξηγριαίνοντο, καὶ κατεβόων, ὅπου προστύχοιεν, ἐναγῇ καὶ τύραννόν καὶ μιμαγκότα φόνου σώματος ἀσύλου καὶ ἱεροῦ τὸ ἁγιώτατον καὶ φρικωδέστατον ἐν τῇ πόλει τῶν ἱερῶν ἀποκαλοῦντες. Οὕτω μὲν οὖν ὑπεξῆλθε τῆς Ἰταλίας ὁ Νασικῆς, καίπερ ἐνδεδεμένος ταῖς μεγάλαις ἱερουργίαις· ἦν γὰρ ὁ μέγιστος καὶ πρῶτος τῶν ἱερῶν. Ἐξω δ' αἰώνων καὶ πλατύνμενος ἀδόξως, οὐ μετὰ πολὺν χρόνον κατέστρεψε περὶ Πέργαμον. Οὐδεὶς δὲ θαυμάζειν, εἰ Νασικῶν μίσησεν οὕτως ὁ δῆμος, ὅπου καὶ Σκηπίων ὁ Ἀφρικανός, οὗ δοκοῦσι Ῥωμαῖοι μηδένα δικαιότερον μηδὲ μᾶλλον ἀγαπῆσαι, παρὰ μικρὸν ἦλθεν ἐκπασεῖν καὶ στέρεσθαι τῆς πρὸς τὸν δῆμον εὐνοίας, οἱ πρῶτον μὲν ἐν Νομαντίᾳ τὴν τελευταίαν τοῦ Τιβερίου πυθόμενος, ἀνεφώνησεν ἐκ τῶν Ὀμηρικῶν·

Ὡς ἀπέλοιο καὶ ἄλλος, ὃ τις τοιαῦτά γε ἔξει.

Ἐπειτα τῶν περὶ Γάϊον καὶ Φούλβιον αὐτοῦ δι' ἐκκλησίας πυνθανομένων, τί φρονοίῃ περὶ τῆς Τιβερίου τελευταίας, οὐκ ἀρεσκομένην τοῖς ὑπ' ἐκείνου πεπολιτευμένοις ἀποκρισὶν ἔδωκεν. Ἐκ τούτου γὰρ ὁ μὲν δῆμος ἀντέκρουσεν αὐτῷ λέγοντι, μηδέπω τουτὶ ποιήσας πρότερον· αὐτὸς δὲ τὸν δῆμον ἐπεὶ κακῶς προήχθη. Περὶ μὲν οὖν τούτων ἐν τῷ Σκηπίωνος βίῃ τὰ καθ' ἑκάστα γέγραπται.

Γ. ΓΡΑΚΧΟΣ.

Γαῖος δὲ Γράκχος, ἐν ἀρχῇ μὲν; ἢ δεδιώς τοὺς ἐχθροὺς, ἢ φθόρον συνάγων ἐκ' αὐτοὺς, ὑπεξίστητε τῆς ἀγορᾶς, καὶ καθ' ἑαυτὸν ἡσυχίαν ἔχων διέτριβεν, ὥς ἂν τις ἔν τε τῷ παρόντι ταπεινὰ πράττων, καὶ τὸ λοιπὸν οὕτως ἀπραγμόνως βιωσόμενος· ὥστε καὶ λόγον τισὶ κατ' αὐτοῦ παρασχεῖν, ὥς δυσχεραίνοτος καὶ προβεβλημένου τὴν τοῦ Τιβερίου πολιτείαν. Ἦν δὲ καὶ μειράκιον παντάτασιν· ἐννέα γὰρ ἐνιαυτοῖς ἐλείπετο τὰδελφοῦ καθ' ἡλικίαν· ἐκείνος δ' οὐπω τριάκοντα γεγονώς ἀπέθανεν. Ἐπεὶ δὲ, προῖόντος τοῦ χρόνου, τὸν τε τρόπον ἡσυχῇ διόφαινε, ἀργίας καὶ μαλακίας καὶ πότων καὶ χρηματισμῶν ἀλλότριον ὄντα, καὶ τὸν λόγον, ὅσπερ ὠκύνπετρα, κατασκιυαζόμενος ἐπὶ τὴν πολιτείαν, δῆλος ἦν οὐκ ἡρεμήσων, δίκην τε τινὶ τῶν φίλων φεύγοντι, Βετίω, συνειπὼν, τοῦ δήμου συνενθουσιῶντος ὑφ' ἡδονῆς καὶ βακχεύοντος περὶ αὐτῶν, ἀπέδειξε τοὺς ἄλλους ἥτορας παῖδων μηδὲν διαφῶ

ροντας· εἰς φόβον αὐθις οἰδυνάτοί καθίσταντο, καὶ πολὺς ἦν ἐν αὐτοῖς λόγος, ὥς οὐκ εἰάσουσαν ἐπὶ δημορχίαν τὸν Γαῖον προελθεῖν. Συντυχῶναι δ' ἀπὸ ταυτομάτου λαχεῖν αὐτῷ εἰς Σαρδῶν ταμίαν Ὀρέστην, τῷ ὑπάτῳ· καὶ τοῦτο τοῖς μὲν ἐχθροῖς καθ' ἡδονὴν ἐγχεῖναι, τὸν δὲ Γαῖον οὐκ ἐλύπησεν. Αἰσγὰρ ὢν πολεμικός, καὶ χεῖρον οὐδὲν πρὸς στρατείας ἡσκημένος, ἢ δίκας, εἰ δὲ τὴν πολιτείαν καὶ τὸ βῆμα φρίττων, ἀντέχειν δὲ καλοῦντι τῷ δήμῳ καὶ τοῖς φίλοις οὐ δυνάμενος, παντάπασιν τὴν ἀποδημίαν ἐκείνην ἠγάπησε. Καὶτοι κρατεῖ δόξα πολλή, τοῦτον ἄκρατον γενέσθαι δημογωγόν, καὶ πολὺ τοῦ Τιβερίου λαμπρότερον πρὸς τὴν ἀπὸ τῶν ὄχλων δόξαν. Οὐκ ἔχει δ' οὕτω τὸ ἀληθές· ἀλλ' εἰσικεν ὑπ' ἀνάγκης τινὸς μᾶλλον οὗτος, ἢ προαιρέτως, ἐμπασεῖν εἰς τὴν πολιτείαν. Ἱστορεῖ δὲ καὶ Κικέρων, ὃ ῥήτωρ, ὥς ἄρα φεύγοντι πᾶσαν ἀρχὴν τῷ Γαίῳ, καὶ μεθ' ἡσυχίας ἡρημένῳ ζῆν, ὃ ἀδελφὸς ὄναρ φανείς, καὶ προσαγορεύσας, „Τίθῃτα,“ φαίη, „Γαῖε, βραδύνεις; Οὐκ ἔστιν ἀπάδρασις, ἀλλ' εἰς μὲν ἡμῖν ἀμφοτέροις βλος, εἰς δὲ θάνατος, ὑπὲρ τοῦ δήμου πεπολιτευμένοις πέπρωται.“

II. Γετόμενος οὖν ὁ Γαῖος ἐν Σαρδόνι, πᾶσαν ἀρετῆς ἀπόδειξιν ἐδίδου, καὶ πολὺ πάντων διέφερε τῶν νέων ἐν τοῖς πρὸς τοὺς πολεμίους ἀγῶσι, καὶ ἐν τοῖς πρὸς τοὺς ὑπηκόους δικαίοις, καὶ ἐν τῇ πρὸς τὸν στρατηγὸν εὐνοίᾳ καὶ τιμῇ· σωφροσύνη δὲ καὶ λιτότητι καὶ φιλοπονίᾳ παρήλλαττε καὶ τοὺς

πρεσβυτέρους. Ἰσχυροῦ δὲ καὶ νοσώδους ἄμα χει-
μῆρος ἐν Σαρδόνι γενομένου, καὶ τοῦ στρατηγοῦ
τὰς πόλεις ἐσθῆτα τοῖς στρατιώταις αἰτουόντος, ἐπεμ-
ψαν εἰς Ῥώμην παραιτούμενοι. Λεξαμένης δὲ τῆς
βουλῆς τὴν παραίτησιν αὐτῶν, καὶ τὸν στρατηγὸν
ἄλλοθεν ἀμφιέζειν τοὺς στρατιώτας καλευούσης,
ἀποροῦντος δ' ἐκείνου, καὶ τῶν στρατιωτῶν κακο-
παθούτων, ἐπελθὼν τὰς πόλεις ὁ Γάϊος, αὐτοὺς
ἄφ' ἑαυτῶν ἐποίησεν ἐσθῆτα πέμπαι, καὶ βοηθῆ-
σαι τοῖς Ῥωμαίοις. Ταῦτα πάλιν εἰς Ῥώμην ἀπαγ-
γελλόμενα, καὶ δοκοῦντα δημαγωγίας προάγωνες
εἶναι, διετάραττε τὴν βουλήν. Καὶ πρῶτον μὲν ἐκ
Λιβύης παρὰ Μικιψᾶ, τοῦ βασιλέως, πρέσβεις
παραγενομένους, καὶ λέγοντας, ὡς ὁ βασιλεὺς χά-
ριτι Γαίου Γράκχου πέμψεν εἰς Σαρδόνα σῖτον τῷ
στρατηγῷ, δυσχεραίνοντες ἐξέβαλον· ἔπειτα δόγμα
ποιοῦνται, τοῖς μὲν στρατιώταις διαδοχὴν ἀποστα-
λῆναι, τὸν δ' Ὀρέστην ἐπιμένειν, ὡς δὴ καὶ τοῦ
Γαίου διὰ τὴν ἀρχὴν παρὰμενοῦντος. Ὁ δὲ, τοῦ-
των αὐτῷ προσπεσόντων, εὐθύς ἐξέπλευσε πρὸς ὀρ-
γὴν, καὶ φανείς ἐν Ῥώμῃ παρ' ἐλπίδας, οὐ μόνον
ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αἰτίαν εἶχεν, ἀλλὰ καὶ τοῖς πολλοῖς
ἀλλόκοτον ἑδόκει, τὸ ταμίαν ὄντα προαποσιῆναι
τοῦ ἀρχοντος. Οὐ μὴν ἀλλὰ κατηγορίας αὐτῷ γε-
τομένης ἐπὶ τῶν τιμητῶν, αἰτησάμενος λόγον, οὗ-
τω μετέστης τὰς γνώμας τῶν ἀκουσάντων, ὥστ'
ἀπελθεῖν ἠδικησθαι τὰ μέγιστα δόξας. Εὐστρατεῦ-
σθαι μὲν γὰρ ἔρη-δώδεκα ἔτη, τῶν ἄλλων δέκα

στρατευομένων ἐν ἀνάγκαις· ταμιεύων δὲ τῷ στρατηγῷ παραμεμένηκιναι τριετίαν, τοῦ νόμου μετ' ἐνιαυτὸν ἐπανελθεῖν διδόχτος· μένος δὲ τῶν στρατευσαμένων πλήρης τὸ βαλλάντιον εἰσηηνοχῶς κενὸν ἔξηηνοχέαι, τοὺς δ' ἄλλους ἐκπιόντας ὃν εἰσήηγκαν οἶνον, ἀργυρίου καὶ χρυσοῦ μιστοὺς δεῦρο τοὺς ἀμφορεῖς ἤκειν κομίζοντας.

III. Ἐκ τούτου πάλιν ἄλλας αἰτίας αὐτῷ καὶ δίκας ἐπῆγον, ὥς τοὺς συμμάχους ἀφιστάντι καὶ κεκοινωνηκότι τῆς περὶ Φρύγην ἐνδεχθείσης συνωμοσίας. Ὁ δὲ πᾶσαν ὑποψίαν ἀπελυσάμενος, καὶ φανεῖς καθαρὸς, εὐθύς ἐπὶ δημορχίαν ὤρμησε, τῶν μὲν γνωρίμων ἀνδρῶν ὁμαλῶς ἀπάντων ἐναντιουμένων πρὸς αὐτόν, ὄχλου δὲ τοσούτου συρρέοντος εἰς τὴν πόλιν ἐκ τῆς Ἰταλίας, καὶ συναρχαιρισιάζοντος, ὥς πολλοῖς μὲν οἰκήσεις ἐπιλιπεῖν, τοῦ δὲ πεδίου μὴ δεξαμένου τὸ πλῆθος, ἀπὸ τῶν ταγῶν καὶ τῶν κεράμων τὰς φωνὰς συτηχεῖν. Τοσούτον δ' οὖν ἐξεβιάσαντο τὸν δῆμον οἱ δυνατοί, καὶ τῆς ἐλπίδος τοῦ Γαίου καθείλον, ὅσον οὐχ, ὥς προσεδόκησε, πρῶτον, ἀλλὰ τέταρτον ἀναγορευθῆναι. Παραλαβὼν δὲ τὴν ἀρχὴν, εὐθύς ἦν ἀπάντων πρῶτος, ἰσχύων τε τῷ λόγῳ, ὥς ἄλλος οὐδεὶς, καὶ τοῦ παίδους αὐτῷ παρόρθησαν πολλὴν διδόντος ἀνακλαιομένη τὸν ἀδελφόν. Ἐνταῦθα γὰρ ἐξ ἀπάσης προφάσεως περιῆγε τὸν δῆμον, ἀναμιμνήσκων τῶν γεγονότων, καὶ παρατιθείς τὰ τῶν προγόνων, ὥς ἐκαῖνοι μὲν καὶ Φαλίσχοις ἐπολέμησαν ὑπὲρ Πενυκίου τινός,

δημάρχου, λοιδωροθίντος, καὶ Γαϊῶν Βοντιουρίου θάνατον κατέγνωσαν, ὅτι δημάρχῳ πορευμένῳ δι' ἀγορᾶς οὐχ ὑπεξέστημόνας. „Γμῶν δ' ὁρώντων, ἔφη, Τιβερίον ξύλοις συνέκοπτον οὗτοι, καὶ διὰ μίσθης τῇ; πόλεως ἐσύρετο νεκρὸς ἐκ Καπετωλίου, ῥιψασόμενος εἰς τὸν ποταμόν· οἱ δ' ἀλισχόμενοι τῶν φίλων ἀπέθνησκον ἄκριτοι. Καίτοι πατέριόν ἐστιν ἡμῖν, εἴ τις ἔχων δίκην θανατικὴν μὴ ὑπακούει, τούτου πρὸς τὰς θύρας ἔωθεν ἐλθόντα σαλπικτὴν, ἀνακαλεῖσθαι τῇ σάλπιγγι, καὶ μὴ πρότερον ἐπιφέρειν ψῆφον αὐτῷ τοὺς δικαστάς. Οὕτως εὐλαβεῖς καὶ πεφυλαγμένοι περὶ τὰς κρίσεις ἦσαν.“

IV. Τοιούτοις λόγοις προανασείσας τὸν δῆμον, (ἦν δὲ καὶ μεγαλοφρονότατος καὶ ῥωμαλειώτατος ἐν τῷ λέγειν) δύο νόμους εἰσέφερε, τὸν μὲν, εἴ τις ἀρχοντος ἀφῆρητο τὴν ἀρχὴν ὁ δῆμος, οὐκ ἔωται τούτῳ δευτέρας ἀρχῆς μετουσίαν εἶναι· τὸν δ', εἴ τις ἀρχῶν ἄκριτον ἐκκεκρυῖχοι πολίτην, κατὰ τοῦτου κρίσιν διδόντα τῷ δήμῳ. Τούτων τῶν νόμων ἄντικρυς ὁ μὲν Μάρκον Ὀκταουῖον ἡτίμον, τὸν ὑπὸ Τιβερίου τῆς δημαρχίας ἐκπεσόντα, τῷ δ' ἐνέχετο Ποπίλλιος· οὗτος γὰρ στρατηγῶν τοὺς τοῦ Τιβερίου φίλους ἐξεκέρυξε. Καὶ Ποπίλλιος μὲν οὐχ ὑποστάς τὴν κρίσιν, ἔφυγεν ἐξ Ἰταλίας· τὸν δ' ἕτερον νόμον Γαῖος αὐτὸς ἐπαγγέλλετο, φήσας, τῇ μητρὶ Κορνηλίᾳ δεηθεῖσθαι χαρίεσθαι τὸν Ὀκταουῖον. Καὶ ὁ δῆμος ἡγάσθη καὶ συνεχώρησε, τιμῶν τὴν Κορνηλίαν οὐδὲν ἦντον ἀπὸ τῶν παίδων, ἣ τοῦ πατρὸς· ἥ

γε καὶ χαλκῇν εἰκόνα στήσας ὕστερον, ἐπέγραψε Κορνηλίαν, μητέρα Γράκχων. Ἀπομνημονεύεται δὲ καὶ τοῦ Γάϊου πολλὰ ῥητορικῶς καὶ ἀγοραίως ὑπὲρ αὐτῆς εἰρημένα πρὸς τινὰ τῶν ἐχθρῶν. „Σὺ γάρ, ἔφη, Κορνηλίαν λοιδορεῖς, τὴν Τιβέριον τεκοῦσαν;“ Ἐπεὶ δὲ διαβεβλημένος ἦν εἰς μαλακίαν ὁ λοιδορηθεὶς. „Τίνα δ', εἶπεν, ἔχων παρρησίαν, συγκρίνεις Κορνηλίαν σεαυτῶν;“ Ἔτινες γάρ, ὥς ἐκείνη; Καὶ μὴν πάντες ἴσασι Ῥωμαῖοι πλείω χρόνον ἐκείνην ἀπ' ἀνδρὸς οὔσαν, ἢ σέ, τὸν ἄνδρα. Τοιαύτη μὲν ἡ πικρία τῶν λόγων ἦν αὐτοῦ, καὶ πολλὰ λαβεῖν ἐκ τῶν γεγραμμένων ἔστιν ὁμοία.

V. Τῶν δὲ νόμων, οὓς εἰσέφερε τοῦ δήμου χαριζόμενος καὶ καταλύων τὴν σύγκλητον, ὁ μὲν ἦν αληθουχικός, ἅμα νέμων τοῖς πένησι τὴν δημοσίαν· ὁ δὲ στρατιωτικός, ἐσθῆτά τε κελεύων δημοσίᾳ χορηγεῖσθαι, καὶ μηδὲν εἰς τοῦτο τῆς μισθοφορᾶς ὑφαιρεῖσθαι τῶν στρατευομένων, καὶ νεώτερον ἐπὶ αἰῶν καὶ δέκα μὴ καταλέγεσθαι στρατιώτην· ὁ δὲ συμμάχικός, ἰσοψήφους ποιῶν τοῖς πολίταις τοῦς Ἰταλιώτας· ὁ δὲ σιτικός, ἐπενωνίζων τοῖς πένησι τὴν ἀγοράν· ὁ δὲ δικαστικός, ᾧ τὸ πλεῖστον ἀπέκοψε τῆς τῶν συγκλητικῶν δυνάμει. Μόνοι γάρ ἐκρινοντὰς δίκας, καὶ διὰ τοῦτο φοβητοὶ τοῖς δήμῳ καὶ τοῖς ἱππεῦσιν ἦσαν· ὁ δὲ τριακοσίους τῶν ἱππέων προσκατέλεξεν αὐτοῖς, οὔσι τριακοσίοις, καὶ τὰς κρίσεις κοινὰς τῶν ἑξακοσίων ἐποίησε. Τοῦτον τὸν νόμον εἰσφέρειν, τὰ τ' ἄλλα λέγεται σπένδασαι δια-

φειρόμενος, καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ πάντων δημαγωγῶν
πρὸς τὴν σύγκλητον ἀφορώντων καὶ τὸ καλούμενον
κομίτιον, πρῶτος τότε στραφεὶς ἔξω πρὸς τὴν ἀγο-
ρὰν δημηγορεῖν, καὶ τὸ λοιπὸν οὕτω ποιῶν ἐξ
ἐκείνου, μικρὴ παρεγγλίσσει καὶ μεταθίσει σχήματος
μέγα πρᾶγμα κινήσας, καὶ μετενγκῶν τρόπον τινα
τὴν πολιτείαν ἐκ τῆς ἀριστοκρατίας εἰς τὴν δημο-
κρατίαν, ὡς τῶν πολλῶν δέον, οὐ τῆς βουλῆς, στο-
χάζεσθαι τοὺς λέγοντας.

VI. Ἐπεὶ δ' οὐ μόνον ἐδέξατο τὸν νόμον τοῦτον
ὁ δῆμος, ἀλλὰ καὶ κίνησεν τοὺς κρίνοντας ἐκ τῶν ἰα-
πῶν ἰδοὺς καταλίξαι, μοναρχικὴ τις ἰσχὺς ἐγε-
γόνει περὶ αὐτόν· ὥστε καὶ τὴν σύγκλητον ἀνέχεσθαι
συμβουλευόντος αὐτοῦ. Συνεβούλευε δ' αἰεὶ τι τῶν
ἐκείνῃ προπόντων εἰσηγούμενος· αἶον ἦν καὶ τὸ περὶ
τοῦ αἵτου δόγμα μετριώτατον καὶ κάλλιστον, ὃν
ἐπέμψεν μὲν ἐξ Ἰβηρίας Φάβιος ἀντιστράτηγος· ἐκεί-
νος δ' ἐπεισε τὴν βουλὴν ἀποδομένην τὸν αἷτον,
ἀναπέμψαι ταῖς πόλεσι τὸ ἀργύριον, καὶ προσεπι-
τιάσασθαι τὸν Φάβιον, ὥς ἐπαχθῇ καὶ ἀφόρητον
ποιῶνται τὴν ἀρχὴν τοῖς ἀνθρώποις· ἐφ' ᾧ μεγά-
λην ἔσχε δόξαν μετ' εὐνοίας ἐν ταῖς ἐπαρχίαις. Ἐγρα-
ψε δὲ καὶ πόλεις ἀποικίδας ἐκπέμπεσθαι, καὶ τὰς
ὁδοὺς ποιεῖσθαι, καὶ κατασκευάζεσθαι σιτοβόλια·
τούτοις ἅπασιν πραττομένοις αὐτὸν ἄρχοντα καὶ διαι-
κητὴν ἐφιστάς, καὶ πρὸς οὐδὲν ἄποτρονόμενος τῶν
τεσσούτων καὶ τηλικούτων, ἀλλὰ καὶ θαυμασιᾶ τινα
τάχει καὶ πόρῳ τῶν γινομένων, ὥς μόνος, ἑκα-

στον ἐξεργαζόμενος· ὥστε καὶ τοὺς πάνυ μισοῦντας αὐτὸν καὶ δεδοικότας εκπλήττεσθαι τὸ διὰ πάντων ἀνύσιμον καὶ τελειουργόν. Οἱ δὲ πολλοὶ καὶ τὴν ὄψιν αὐτὴν ἐθαύμαζον, ἐξηρημένον ὀρῶντες αὐτοῦ πλήθος ἐργολάβων, τεχνιτῶν, πρεσβευτῶν, ἀρχόντων, στρατιωτῶν, φιλολόγων· οἷς πᾶσιν ἐντυχάων μετ' εὐκολίας, καὶ τὸ σεμνὸν ἐν τῷ φιλανθρώπῳ διαφυλάττων, καὶ νέμων αὐτοῦ τὸ ἀρμόττον οἰκίως ἐκάστω, χαλεποὺς ἀπαδείκνυε συκοφάντας τοὺς φοβερὸν αὐτὸν, ἢ φορτικὸν ὄλως, ἢ βίαιον ἀποκαλοῦντας. Οὕτω δεινότερος ἦν ἐν ταῖς ὁμιλίαις καὶ ταῖς πράξεσιν, ἢ τοῖς ἀπὸ τοῦ βήματος λόγους δημαγωγός.

VII. Ἐσπούδασε δὲ μάλιστα περὶ τὴν ὁδοποιίαν, τῆς τε χρείας ἅμα καὶ τοῦ πρὸς χάριν καὶ κέλος ἐπιμεληθεῖς. Εὐθὺς γὰρ ἤγοντο διὰ τῶν χωρίων ἀτρεμεῖς· καὶ τὸ μὲν ἐστόρνυτο πέτρας ἑστῆς, τὰ δ' ἥμμου χῶμασι συννακτοῖς ἐπυκνοῦτο. Πιμπλαμένων δὲ τῶν κοίλων, καὶ ζευγνυμένων γεφύραις, ὅσα χεῖμαρῶσι δέκοντον, ἢ φάραγγες, ὕψος τε τῶν ἐκατέρωθεν ἴσον καὶ παράλληλον λαμβανόντων, ὁμαλὴν καὶ καλὴν ὄψιν εἶχε δι' ὅλου τὸ ἔργον. Πρὸς δὲ τούτοις διαμετρήσας κατὰ μίλιον ὁδὸν πᾶσαν, (τὸ δὲ μίλιον ὀκτὼ σταδίων ὀλίγον ἀποδιῆ) κίονας λίθινους σημεῖα τοῦ μέτρου κατέστησεν. Ἄλλους δὲ λίθους ἑλάττω ἀπέχοντας ἀλλήλων ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ διέθηκεν, ὥς εἴη ῥαδίως τοῖς ἵππους ἔχουσιν ἐπιβαίνειν ἀπ' αὐτῶν, ἀναβολῆς μὴ δεομένους.

VIII. Ἐπὶ τοῦτοις τοῦ δήμου μεγαλύνοντος αὐ-
 τὸν, καὶ πᾶν ὅτι οὖν ἐτοίμως ἔχοντος ἐνδείκνυσθαι
 πρὸς εὐνοίαν, ἔφη ποτὲ δημηγορῶν αὐτὸς αἰτήσας
 χάριν, ἦν λαβὼν μὲν, ἀντὶ πακτὸς ἔξεν· εἰ δ'
 ἀποτύχοι, μηδὲν ἐκείνοις μεμψιμοιρήσειν. Τοῦτο
 ῥηθὲν ἔδοξε αἰτησὶς ὑπατείας εἶναι, καὶ προσδο-
 κίαν πᾶσιν, ὥς ἅμα μὲν ὑπατείας, ἅμα δὲ δημαρ-
 χίαν μετιῶν, παρέσχεν. Ἐνσιάντων δὲ τῶν ὑπατι-
 κῶν ἀρχαιρεσίων, καὶ μετιῶρων ὄντων ἀπάντων, ὥφθη
 Γαῖον Φάννιον καταγῶν εἰς τὸ πεδῖον, καὶ συναρ-
 χαιρεσιάζων ἐκείνῳ μετὰ τῶν φίλων. Τοῦτο ῥοπὴν
 ἤνευκε τῷ Φαννίῳ μεγάλην. Κάκκινος μὲν ὑπατεας,
 Γαῖος δὲ δῆμαρχος ἀπειδείχθη τὸ δεύτερον, οὐ πα-
 ραγγάλλων, οὐδὲ μετιῶν, ἀλλὰ τοῦ δήμου σπουδά-
 σαντος. Ἐπεὶ δ' ἑώρα τὴν μὲν σύγκλητον ἐχθρὰν
 ἄντικρυς, ἀρβλὺν δὲ τῇ πρὸς αὐτὸν εὐνοίᾳ τὸν Φάν-
 νιον, αὐθις ἑτέροις νόμοις ἀπήρησε τὸ πλῆθος·
 ἀποκίνας μὲν εἰς Τάραντα καὶ Καπύην πέμπεσθαι
 γράφων, καλῶν δ' ἐπὶ κοινῇ πολιτείᾳ τοὺς Λα-
 τίνους. Ἡ δὲ βουλὴ, δεισασα, μὴ παντάπασι ἅμα-
 χος γένηται, καινὴν καὶ ἀσυνήθη πείραν ἐπήγε τοῖς
 πολλοῖς ἀπειροπῆς, ἀντιδημαγωγοῦσα καὶ χαρίζο-
 μένη παρὰ τὸ βέλτιστον. Ἦν γὰρ εἰς τῶν τοῦ Γαῖου
 συναρχόντων Δίβιος Δροῦνος, ὥτῃ οὔτε γεγονώς
 τινὸς Ῥωμαίων, οὔτε τεθραμμένος χεῖρον· ἤθει δὲ
 καὶ λόγῳ καὶ πλοῦτι ἐν τοῖς μέγιστα τιμωμένοις καὶ
 δυναμένοις ἀπὸ τούτων ἐτάμιλλος. Ἐπὶ τούτῳ μὲν
 οὖν αἱ γνωριμώταται τρέπονται· καὶ παρεκάλεσε

αὐτὸν ἄφασθαι τοῦ Γαΐου, καὶ μετ' αὐτῶν ἐπὶ τὸν ἄνδρα συστῆναι, μὴ βιάζομενον, μηδ' ἀντικρούοντα τοῖς πολλοῖς, ἀλλὰ πρὸς ἡδονὴν ἄρχοντα, καὶ χαριζόμενον, ὑπὲρ ὧν καὶ ἀπεχθάνεσθαι καλῶς εἶχεν.

ΙΧ. Ἐπιδοὺς οὖν ὁ Λίβιος εἰς ταῦτα τῇ βουλῇ τὴν ἑαυτοῦ δημαρχίαν, νόμους ἔγραψεν, οὔτε τῶν καλῶν τινας, οὔτε τῶν λυσιτελῶν ἐχομένους, ἀλλ' ἐν μόνον, ὑπερβαλέσθαι τὸν Γαῖον ἡδονῇ καὶ χάριτι τῶν πολλῶν, ὥσπερ ἐν κωμῳδίᾳ, σπείδων καὶ διαμιλλώμενος. Ὡς καὶ καταφανεστάτην ἐποίησεν ἑαυτὴν ἡ σύγκλητος, οὐ δυσχεραίνουσα τοῖς τοῦ Γαΐου πολιτεύμασιν, ἀλλ' αὐτὸν ἐκείνον ἀνελεῖν, ἢ ταπεινώσαι παντάπασιν βουλομένη. Τὸν μὲν γὰρ ἀποικίας δύο γράψαντα, καὶ τοὺς χαριεστάτους τῶν πολιτῶν εἰσάγοντα, δημοσκοπεῖν ᾗτιόντι· Λίβιος δὲ, δώδεκα κατοικίζοντι, καὶ τρισχιλίους εἰς ἑκάστην ἀποστέλλοντι τῶν ἀπόρων, συνελαμβάνοντι. Κἀκείνῳ μὲν, ὅτι χώραν διένειμε τοῖς πένησι, προστάξας ἑκάστῳ τελεῖν ἀποφορὰν εἰς τὸ δημόσιον, ὡς κολακεύοντι τοὺς πολλοὺς ἀπηχθάνοντι· Λίβιος δὲ καὶ τὴν ἀποφορὰν ταύτην τῶν νειμαμένων ἀφαιρῶν, ἤρρεσεν αὐτοῖς· Ἐτι δ', ὁ μὲν τοῖς Λατίνοις ἰσοψηφίαν δίδους ἐλύπει· τοῦ δ', ὅπως μὴδ' ἐπὶ στρατιᾶς ἐξῇ τινα Λατίνων· ῥάβδοις αἰκίσασθαι, γράψαντος, ἐβοήθουν τῇ νόμῳ. Καὶ μέντοι καὶ αὐτὸς ὁ Λίβιος ἀπὲρ δημηγορῶν ἐλεγεν, ὡς γράφοι ταῦτα τῇ βουλῇ δοκοῦντα κηδομένη τῶν πολλῶν· ὁ

δὴ καὶ μόνον ἀπὸ τῶν πολιτευμάτων αὐτοῦ χρήσιμον ὑπῆρχεν. Ἡμερώτερον γὰρ ἔσχε πρὸς τὴν βουλὴν ὁ δῆμος· καὶ τοὺς γνωριμωτάτους αὐτοῦ πρότερον ὑποφωμένους καὶ μισοῦντας, ἐξέλυσε καὶ καταπράυνε τὴν μνησικακίαν καὶ χαλεπότητα ταύτην ὁ Αἰβίος, ὥς ἐκ τῆς ἐκείνων δρομάμενος γνώμης ἐπὶ τὸ δημαγωγεῖν καὶ χαρίζεσθαι τοῖς πολλοῖς.

Κ. Μεγίστη δὲ τῷ Δρούσῳ πίστις εὐνοίας πρὸς τὸν δῆμον ἐγένετο καὶ δικαιοσύνης, τὸ μηδὲν αὐτῷ, μηδ' ὑπὲρ αὐτοῦ, φαίνεσθαι γράφοντα. Καὶ γὰρ οἰκιστὰς ἐτέρους ἐξέπεμπε τῶν πόλεων, καὶ διωκίσεις χρημάτων οὐ προσήει, τοῦ Γαΐου τὰ πλείστα καὶ μέγιστα τῶν τοιοῦτων αὐτῷ προστιθέντος. Ἐπὶ δὲ, Ρουβρίον, τῶν συναρχόντων ἐνός, οἰκίεσθαι Κασχηδόνα γράψαντος, ἀνηρημένην ὑπὸ Σκηπίωνος, κλήρω λαχὼν ὁ Γαῖος ἐξέπλευσεν εἰς Αἰβύην ἐπὶ τὸν κατοικισμόν, ἔτι μᾶλλον ἐπιβάς ὁ Δρούσος ἀπόντος αὐτοῦ, τὸν δῆμον ὑπελάμβανε καὶ προσήγετο, μάλιστα ταῖς κατὰ τοῦ Φουλβίου διαβολαῖς. Ὁ δὲ Φούλβιος οὗτος ἦν τοῦ Γαΐου φίλος, καὶ συνάρχων ἐπὶ τὴν διανομὴν τῆς χώρας ἡρημένος· ἦν δὲ Θουρβώδης, καὶ μισοῦμενος μὲν ὑπὸ τῆς βουλῆς ἄντικρυς, ὕποπιος δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις, ὥς τὰ συμμαχικά διακινῶν, καὶ παροξύνων κρύφα τοὺς Ἰταλιώτας πρὸς ἀπόστασιν. Οἷς ἀναποδείκτως καὶ ἀνελέγκτως λεγομένοις αὐτὸς προσετίθει πίστιν ὁ Φούλβιος, οὐχ ὑγαινούσης οὐδ' εἰρηνικῆς ὡν πραίσεως. Τοῦτο μάλιστα κατέλυε τὸν Γαῖον, ἀπο-

λαύοντα τοῦ μίσους. Καὶ οἱ Σκηπίων Ἀφρικανὸς
 ἐξ οὐδενὸς αἰτίου προφανοῦς ἐπελεύτησε, καὶ σημειῖά
 τινα τῷ νεκρῷ πληγῶν καὶ βίας ἐπιδραμεῖν ἔδοξεν,
 ὥς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γέγραπται· τὸ μὲν πλεῖστον
 ἐπὶ τὸν Φούλβιον ἦλθε τῆς διαβολῆς, ἐχθρὸν ὄντα,
 καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐπὶ τοῦ βήματος τῷ Σκηπίωνι
 λειουδορημίνον· ἤψατο δὲ καὶ τοῦ Γαΐου ὑπόνοια.
 Καὶ θεινόν οὕτως ἔργον, ἐπ' ἀνδρὶ τῷ πρώτῳ καὶ
 μεγίστῳ Ῥωμαίων τολμηθέν, οὐκ ἔτυχε δίκης, οὐδ'
 εἰς ἔλεγχον προήλθεν. Ἐνέστησαν γάρ οἱ πολλοί,
 καὶ κατέλυσαν τὴν κρίσιν, ὑπὲρ τοῦ Γαΐου φοβη-
 θέντες, μὴ περιπετῆς τῇ αἰτίᾳ τοῦ φόρου ζητουμέ-
 νου γένηται. Ταῦτα μὲν οὖν ἐγγιγόνει πρότερον.

ΧΙ. Ἐν δὲ τῇ Λιβύῃ περὶ τὸν τῆς Καρχηδόνης
 κατοικισμὸν, ἣν ὁ Γαῖος Ἰουνωνίαν, ὅπερ ἔστιν
 Ἡραίαν, ὠνόμασε, πολλὰ κωλύματα γενέσθαι παρὰ
 τοῦ δαιμονίου λέγουσιν. Ἡ τε γὰρ πρώτη σημαῖα,
 πνεύματος ἀφαρπάζοντος αὐτήν, τοῦ δὲ φέροντος
 ἐγκρατῶς ἀντεχομένου, συντριβή· καὶ τὰ ἱερά τοῖς
 βωμοῖς ἐπικείμενα διεσκέδασεν ἀνέμον θύελλα, καὶ
 διέρριψεν ἑπὲρ τοὺς ὄρους τῆς γεγενημένης ὑπογρα-
 φῆς· αὐτοὺς δὲ τοὺς ὄρους ἀνέσπασαν ἐπελθόντες
 λύκοι, καὶ μακρὰν ὥχοντο φέροντες. Οὐ μὲν ἀλλὰ
 πάντα συντάξας καὶ διακοσμήσας ὁ Γαῖος ἡμέραις
 ἐβδομήκοντα ταῖς πύσαις, ἐπανῆλθεν εἰς Ῥώμην,
 πιέζεσθαι τὸν Φούλβιον ὑπὸ τοῦ Δρούσου πυνθα-
 νόμενος, καὶ τῶν πραγμάτων τῆς αὐτοῦ παρουσίας
 δεομένων. Λεύκιος γὰρ Ὀπίμιος, ἀνὴρ ὀλιγαρχικὸς

καὶ δυνατός ἐν τῇ βουλῇ, πρότερον μὲν ἐξέτισεν, ὑπατίαν παραγγέλλων, τοῦ Γαΐου τὸν Φάννιον προ-
αγαγόντος, ἐκείνον δὲ καταρχαιρεσιώσαντος· τότε δὲ
πολλῶν βοηθούντων, ἐπίδοξος ἦν ὑπατεύσειν, ὑπα-
τεύων δὲ, καταλάττειν τὸν Γαΐον, ἥδη τρόπον τινα
τῆς δυνάμεως αὐτοῦ μαραινομένης, καὶ τοῦ δήμου
μεστοῦ γεγονότος τῶν τοιούτων πολιτευμάτων, διὰ
τὰ πολλοὺς τοὺς πρὸς χάριν δημαγωγούντας εἶναι,
καὶ τὴν βουλὴν ὑπέκειν ἐκούσαν.

XII. Ἐπαελθὼν δὲ, πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ Παλκ-
τίου μετόκησεν εἰς τὸν ὑπὸ τὴν ἀγορὰν τόπον, ὡς
δημοτικώτερον, ὅπου πλείστους τῶν ταπεινῶν καὶ πε-
νήτων συνέβαινεν οἰκεῖν· ἔπειτα τῶν νόμων ἐξέθηκε
τοὺς λοιποὺς, ὡς ἐπάξων τὴν ψῆφον αὐτοῖς. Ὁχλου
δὲ πανταχόθεν αὐτῷ συνιδόντος, ἔπεισεν ἡ βουλὴ τὸν
ὑπατον, Φάννιον, ἐκβαλεῖν τοὺς ἄλλους, πλὴν Ῥω-
μαίων, ἅπαντας. Γενομένου δὲ κηρύγματος ἀήθους
καὶ ἀλλοκότου, μηδένα τῶν συμμάχων, μηδὲ τῶν φί-
λων, ἐν Ῥώμῃ φανῆναι περὶ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας, ἀν-
τεξέθηκεν ὁ Γαῖος διάγραμμα, κατηγορῶν τοῦ ὑπά-
του, καὶ τοῖς συμμάχοις, ἂν μένωσι, βοηθήσειν
ἐπαγγελλόμενος. Οὐ μὲν ἐβοήθησεν, ἀλλ' ὀρῶν ἐνα
τῶν ξένων αὐτοῦ καὶ συνήθων ἐλκόμενον ὑπὸ τῶν ὑπὴ-
ρεῖων τῶν τοῦ Φαννίου, παρῆλθε, καὶ οὐ προσήμυ-
νεν· εἴτε τὴν ἰσχὺν, ἐπιλείπουσαν ἤδη, δεδιὼς ἐλέγ-
χειν, εἴτε μὴ βουλόμενος, ὡς ἔλεγεν, ἀψιμαχίας αὐ-
τός καὶ συμπλοκῆς ἀρχὰς ζητοῦσι τοῖς ἐχθροῖς πα-
ρασχεῖν. Συνέτηχε δ' αὐτῷ καὶ πρὸς τοὺς συνάρχον-

τας ἐν ὀργῇ γενέσθαι διὰ ταύτην αἰτίαν. Ἐμελλεν ὁ δῆμος θεῖσθαι μονομάχους ἐν ἀγορᾷ, καὶ τῶν ἀρχόντων οἱ πλείστοι θεωρητήρια κύκλῳ κατασκευάσαντες ἐξέμισθουν. Ταῦτα ὁ Γάϊος ἐκέλευεν αὐτοὺς καθαιρεῖν, ὅπως οἱ πένητες ἐκ τῶν τόπων ἐκείνων ἀμισθί θεάσασθαι δύνανται. Μηδενὸς δὲ προσέχοντος, ἀναμείνας τὴν πρὸ τῆς θείας νύκτα, καὶ τῶν τεχνιτῶν, ὅσους εἶχεν ἐργολάβους ὑφ' ἑαυτοῦ, παραλαβὼν, τὰ θεωρητήρια καθεῖλε, καὶ τῷ δήμῳ σχολάζοντα μεθ' ἡμέραν ἀπέδειξε τὸν τόπον. Ἐφ' ᾧ τοῖς μὲν πολλοῖς ἀνὴρ ἔδοξεν εἶναι, τοὺς δὲ συναρχοντας, ὡς ἰταμὸς καὶ βίαιος, ἐλύπησεν. Ἐκ τοῦτου καὶ τὴν τρίτην ἔδοξε δημαρχίαν ἀφηρησθαι, ψήφων μὲν αὐτῷ πλείστων γενομένων, ἀδίκως δὲ καὶ κακούργως τῶν συναρχόντων ποιησαμένων τὴν ἀταγῆν καὶ ἀνάδειξιν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἀμφισβήτησιν εἶχεν. Ἦνευκε δ' οὐ μετρίως ἀποτυχὼν, καὶ πρὸς γε τοὺς ἐχθροὺς ἐπεγγελῶντας αὐτῷ λέγεται θρασύτερον τοῦ δέοντος εἰπεῖν, ὡς Σαρδόνιον γέλωτα γελῶσιν, οὐ γινώσκοντες, ὅσον αὐτοῖς σκότος ἐκ τῶν αὐτοῦ περιέχεται πολιτευμάτων.

XIII. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὸν Ὀπίμιον καταστήσαντες ὕπατον, τῶν νόμων πολλοὺς διέγραφον, καὶ τὴν Καρχηδόνης ἐκίβρουν διάταξιν, ἐρεθίζοντες τὸν Γάϊον, ὡς ἂν αἰτίαν ὀργῆς παρασχὼν ἀκαιρεθείη, τὸν μὲν πρῶτον χρόνον ἐκαρτέρει, τῶν δὲ φίλων, καὶ μάλιστα τοῦ Φουλβίου παροξύνοντος, ὥρμησε πάλιν συνάγειν τοὺς ἀντιταξομένους πρὸς τὸν ὕπατον. Ἐνταῦ-

θα καὶ τὴν μητέρα λέγουσιν αὐτῷ συστασιώσαι, μισθουμένην ἀπὸ τῆς ξίνης κρύφα καὶ πέμπουσιν εἰς Ῥώμην ἄνδρας, ὡς δὴ θαιριστιάς· ταῦτα γὰρ ἐν τοῖς ἐπιστολίοις αὐτῆς ἡνιγμένα γεγραφθαι πρὸς τὸν ἰδόν. Ἕτεροι δέ, καὶ πάντῃ τῆς Κορινθίας δυσχεραίνουσας, ταῦτα πράττεσθαι λέγουσιν. Ἡ δ' οὖν ἑμὲλλον ἡμέρα τοὺς νόμους λύσειν οἱ περὶ τὸν Ὀπίμιον, κατεῖληπτο μὲν ὑπ' ἀμφοτέρων ἔωθεν εὐθύς τὸ Καπτωλίον· θύσαντες δὲ τοῦ ὑπάτου, τῶν ὑπηρετῶν τις αὐτοῦ, Κόϊντιος Ἀντύλλιος, διαφέρων ἑτέρωσι τὰ σπλάγχνα, πρὸς τοὺς περὶ τὸν Φούλβιον εἶπε· „Δότε τόπον ἀγαθοῖς, κακοὶ πολῖται.“ Τινὲς δὲ φασιν, ἅμα τῇ φωνῇ ταύτῃ καὶ τὸν βραχίονα γυμνὸν οἶον ἐφ' ὕβρει σχηματίζοντα παρενγκεῖν. Ἀποθνήσκαι γοῦν εὐθύς δ' Ἀντύλλιος ἐκεῖ, μεγάλους γραφεῖσις κεντούμενος, ἐπ' αὐτὸ τοῦτο πεποιῆσθαι λεγομένοις. Καὶ τὸ μὲν πλῆθος διαταράχθη πρὸς τὸν φόνον, ἐναντία δὲ τοὺς ἡγεμόνας ἔσχε διὰ θείας. Ὁ μὲν γὰρ Γαῖος ἤχθετο, καὶ κακῶς ἔλεγε τοὺς περὶ αὐτόν, ὡς αἰτίαν δεδομένους πάλαι καθ' ἑαυτῶν τοῖς ἀχθροῖς διδωκότας· ὁ δ' Ὀπίμιος, ὥσπερ ἐνδέσιμον λαβὼν, ἐπῆρτο, καὶ παρώξυνε τὸν δῆμον ἐπὶ τὴν ἄμυναν.

XIV. Καὶ τότε μὲν, ὄμβρου γενομένου, διελύθησαν· ἅμα δ' ἡμέρα τὴν μὲν βουλὴν ὁ ὕπατος συναγαγὼν, ἑνδον ἐσχματίζεν, ἕτεροι δὲ τὸ τοῦ Ἀντύλλιον σῶμα γυμνὸν ἐπὶ κλίνης προθέμενοι, δι' ἀγορᾶς παρὰ τὸ βουλευτήριον ἐπίτηδεις παρεκόμεζον, οἰμωγῇ χρώμενοι καὶ θρήνη, γινώσκοντες μὲν τοῦ

Ὀπιμίῳ τὰ πραττόμενα, προπαινουμένου δὲ θαυ-
 μάζειν ὥστε καὶ τοὺς βουλευτὰς προσελθεῖν. Κατα-
 τεθείσης δὲ τῆς κλήτης εἰς μέσον, οἱ μὲν ἐαχετλία-
 ζον, ὥς ἐπὶ δεινῇ καὶ μεγάλῃ πάθει· τοῖς δὲ πολ-
 λοῖς ἐπῆρι μισεῖν καὶ προβάλλεσθαι τῶν ὀλιγαρχι-
 κῶν, ὥς Τιβέριον μὲν Γράκχον ἐν Καπτωλίᾳ φο-
 νεύσαντες αὐτοί, δῆμαρχον ὄντα, καὶ τὸν νεκρὸν
 προσεξέβαλον· ὁ δ' ὑπηρέτης, Ἀντύλλιος, οὐ δίκαια
 μὲν ἴσως πεπονθὼς, τὴν δὲ πλείστην αἰτίαν εἰς τὸ
 παθεῖν αὐτῷ παρασχών, ἐν ἀγορᾷ πρόκειται, καὶ
 περιόστηκεν ἡ Ῥωμαίων βουλὴ θρηνοῦσα, καὶ συν-
 εκκομίζουσα, μισθωτὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τῇ τὸν ἐν-
 λειπόμενον ἀγγεῖν τῶν τοῦ δήμου κηδομένων. Ἐκ
 τούτου πάλιν εἰς τὸ βουλευτήριον ἀπελθόντες, ἐψη-
 φίσαντο καὶ προσέταξαν Ὀπιμίῳ, τῷ ὑπάτῳ, σώ-
 ζειν τὴν πόλιν, ὅπως δύναιτο, καὶ καταλύειν τοὺς
 τυράννους. Ἐκείνου δὲ προσιπύργος, ἐπὶ τὰ ὄπλα
 χωρεῖν τοὺς συγκλητικούς, καὶ τῶν ἱππέων ἐκάστῳ
 παράγγελμα δόντος, ἄγειν ἑωθεν οἰκέτας δύο καθω-
 πλισμένους, ὁ μὲν Φούλβιος ἀντίπαρισκευάζετο, καὶ
 συνῆγεν ὄχλον· ὁ δὲ Γάϊος, ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἀπηρεχό-
 μενος, ἔστη κατὰ τὸν τοῦ πατρὸς ἀνδριάντα, καὶ
 πολὺν χρόνον ἐμβλέψας εἰς αὐτὸν, οὐδὲν ἐφθάρχε-
 το, θαυμάσας δὲ καὶ στενάδας ἀπῆκε. Τοῦτο πολ-
 λοῖς τῶν ἰδόντων οἰκτεῖραι τὸν Γάϊον ἐπῆλθε· καὶ
 κακίσαντες αὐτοὺς, ὥς ἐγκαταλείποντες τὸν ἄνδρα
 καὶ προδιδόντες, ἤκον ἐπὶ τὴν οἰκίαν, καὶ παρενυ-
 κτέρεον ἐπὶ τῶν θυρῶν, οὐχ ὁμοίως τοῖς τὸν Φούλ-

βιον φυλάττουσιν. Ἐκὼς μὲν γάρ ἐν πρώτοις καὶ αἰχμαλωτοῖς πίνοντες καὶ θρασυνόμιοι διυτίλισαν, αὐτοῦ τοῦ Φαυλβίου πρώτου μεθυσκερότου, καὶ πολλὰ φορτικῶς παρ' ἡλικίας φθιγγόμενου καὶ πρῶτοντος· οἱ δὲ περὶ τὸν Γαῖον ὡς ἐπὶ συμφορᾷ κοινῇ τῆς πατρίδος ἡσυχίαν ἄγοντες, καὶ περισκοπούμενοι τὸ μᾶλλον, ἐν μέρει φυλάττοντες καὶ ἀναπαύμενοι διήγον.

XV. Ἄμα δ' ἡμίρα τὸν μὲν Φούλβιον, ἐκ τοῦ πέ-
του καθεύδοντα, μόλις ἐπεγείραντες, ὥπλιζοντο τοῖς
περὶ τὴν αἰκίαν αὐτοῦ λαφύροις, ἃ Γαλάτας νενικηκώς,
ὅτε ὑπάειεν, εἰλήφει, καὶ μετὰ πολλῆς ἀπειλῆς καὶ
κραυγῆς ἐχώρουν καταληψόμενοι τὸν Ἀβερτίνον λό-
φον. Ὁ δὲ Γαῖος δπλίσσασθαι μὲν οὐκ ἠθέλησεν, ἀλλ',
ὥσπερ εἰς ἀγορὰν, ἐν τηβένῳ προήει, μικρὸν ἐπ-
λωσμένος ἐγχειρίδιον. Ἐξιδόντι δ' αὐτῷ περὶ τὰς θυ-
ρας ἡ γυνὴ προσπιασοῦσα, καὶ περιπτύξασα τῶν χει-
ρῶν τῇ μὲν αὐτὸν ἐκῆνον, τῇ δὲ τὸ παιδίον, ἡοὺς
ἐπὶ τὸ βῆμά σε, εἶπεν, ὦ Γαῖε, προπέμπε δῆμαρχ-
χον, ὡς πρότερον, καὶ νομοθέτην, αὐτὸν ἐπὶ πόλεμον
ἐνδοξόν, ἵνα μοι καὶ παθῶν τι τῶν κοινῶν ἀπολύ-
πης τιμώμενον γοῦν πένθος· ἀλλὰ τοῖς Τιβερίου φο-
νεῦσιν ὑποβάλλεις σεαυτὸν, ἄνοπλον μὲν καλῶς, ἵνα
πάθῃς τι μᾶλλον, ἢ θανάτου, πρὸς οὐδὲν δὲ τοῖς κοι-
νοῖς ὄφελος ἀπολή. Κεκράτηκεν ἤδη τὰ χεῖρῶν· βλα-
καὶ σιδήρῳ τὰς δίκας πράττουσιν. Εἰ περὶ Νο-
μαντίαν δ' σὸς ἀδελφὸς ἐπίσιν, ὑπόσπονδος αὖν ἡμῶν
ἀπαδόθη νεκρός· νῦν δ' ἴσως καὶ γὰρ ποταμοῦ τινος

ἢ θαλάσσης· ἰκέτις ἔσθαι, φῆναί ποτε τό σὸν σῶμα φρουρούμενον. Τί γάρ ἢ νόμοις ἐπι πιστόν, ἢ θεοῖς, μετὰ τὸν Τιβερίου φόνον;· Ταῖα ὅντα τῆς Δικιννίας ὀδυρομένης, ἀτρέμα τὰς περιβολὰς ἀπολυσάμενος αὐτῆς ὁ Γάιος, ἐχώρει σιωπῇ μετὰ τῶν φίλων. Ἡ δὲ τοῦ ἱματίου λαβείσθαι γλιχομένη, καταρῥυεῖσα πρὸς τοῦδαφος, ἔκειτο πολὺν χρόνον ἀναυδος· ἄχρις οὗ λειποθυμήσασαν αὐτὴν οἱ θεράποντες ἀράμενοι, πρὸς Κράσσον ὤχοντο, τὸν ἀδελφόν, κομίζοντες.

XVI. Ὁ δὲ Φούλβιος, ὡς ἐγένοντο πάντες ἄθροοι, πεισθεὶς ὑπὸ τοῦ Γαίου, πέμπει τῶν υἱῶν τὸν νεώτερον, ἔχοντα κηρύκτον, εἰς ἀγοράν. Ἦν δὲ κάλλιστος ὁ νεανίσκος ἐφθῆναι· καὶ τότε καταστάς κοσμίως καὶ μετ' αἰδοῦς δεδακρυμένος, ἐποιήσατο συμβατικούς λόγους πρὸς τὸν ὕπατον καὶ τὴν σύγκλητον. Οἱ μὲν οὖν πολλοὶ τῶν παρόντων οὐκ ἀηδῶς πρὸς τὰς διαλύσεις εἶχον· ὁ δ' Ὀπίμιος οὐδὲ ἄγγέλων ἔφη χρῆναι πείθειν τὴν σύγκλητον, ἀλλὰ καταβάντας, ὡς ὑπευθύνους πολίτας, ἐπὶ κρίσιν, καὶ παραδόντας αὐτοὺς οὕτως παραιτεῖσθαι τὴν ὀργήν· τῷ δὲ μειρακίῳ καὶ διηγόρευσεν ἐπὶ τούτοις κατείναι πάλιν, ἢ μὴ κατείναι. Γάιος μὲν οὖν, ὡς φασιν, ἐβούλετο βαδίζειν καὶ πείθειν τὴν σύγκλητον· οὐδενὸς δὲ τῶν ἄλλων συγχωροῦντος, αὐθις ἐπεμφεν ὁ Φούλβιος τὸν παῖδα διαλεξόμενον ὑπὲρ αὐτῶν ὁμοία τοῖς προτέροις. Ὁ δ' Ὀπίμιος σπεύδων μάχην συνάψαι, τὸ μὲν μειράκιον εὐθύς συκέλαβε καὶ παρέδωκεν εἰς φυλακὴν.

τοῖς δὲ περὶ τὸν Φούλβιον ἐπῆρι μετὰ πολλῶν ἐπι-
 τῶν καὶ τοξοτῶν Κρητῶν, οἱ μάλιστα βαλλόντες
 αὐτοὺς καὶ κατὰ τραυματίζοντες συνετάραξαν. Γνω-
 μένης δὲ τῆς τροπῆς, ὁ μὲν Φούλβιος, εἰς τι βαλα-
 νεῖον ἡμελημένον καταφυγὼν, καὶ μετὰ μικρὸν ἀνευ-
 ρεθεὶς, κατεσφάγη μετὰ τοῦ πρεσβυτέρου παιδός·
 ὁ δὲ Γαῖος ὤφθη μὲν ὑπ' οὐδενὸς μαχόμενος, ἀλλὰ
 δυσανασχετῶν τοῖς γινομένοις, ἀνχώρησεν εἰς τὸ τῆς
 Ἀρτέμιδος ἱερὸν· ἐκεῖ δὲ βουλόμενος ἑαυτὸν ἀνελεῖν,
 ὑπὸ τῶν πιστοτάτων ἐταίρων ἐκωλύθη, Πομπωνίου
 καὶ Δικιννίου παρόντες γὰρ οὗτοι τό τε ἔλφος ἀφείλοντο,
 καὶ πάλιν φεύγειν ἐπῆραν αὐτόν. Ἐνθα δὲ λέγε-
 ται καθίσθεις εἰς γόνυ, καὶ τὰς χεῖρας ἀνατείνας
 πρὸς τὴν θεὸν, ἐπιύχασθαι, τὸν Ῥωμαίων δῆμον
 ἀντὶ τῆς ἀχαριστίας ἐκείνης καὶ προδοσίας μηδέποτε
 παύσασθαι δουλεύοντα. Φανερώς γὰρ οἱ πλείστοι
 μεταβάλλοντο, κηρύγμαιι δοθείσης αἰθείας.

XVII. Φεύχοντι γοῦν τῷ Γαίῳ τῶν ἐχθρῶν ἐπι-
 φεραμένων, καὶ καταλαμβάνοντων περὶ τὴν ξυλίκην
 γέφυραν, οἱ μὲν δύο φίλοι προχωρεῖν αὐτόν καλεῖ-
 σαντες, αὐτοὶ τοὺς διώκοντας ὑπέστησαν, καὶ μα-
 χόμενοι πρὸ τῆς γεφύρας, οὐδένα παρήκαν, ἕως ἀπέ-
 θανον. Τῷ δὲ Γαίῳ συνέφυγεν εἰς οἰκίτης, ὄνομα
 Φιλοκράτης· πάντων μὲν, ὥσπερ ἐν ἀμίλλῃ, παρα-
 κληυομένων, οὐδενὸς δὲ βοηθοῦντος, οὐδ' ἔππον
 αἰτουμένῳ παρασχεῖν ἐθέλησαντος· ἐπέκειντο γὰρ
 ἔγγυς οἱ διώκοντες. Ὁ δὲ φθάσει μικρὸν εἰς ἱερὸν
 ἄλλος Ἑριννύων καταφυγὼν, κακεῖ διαρθείσκειται,

τοῦ Φιλοκράτους ἀνελόντος ἐκείνον, εἶτα ἑαυτὸν ἐπι-
 σφάξαντος. Ὡς δ' ἔνοι φασίν, ἀμφοτέροι μὲν ὑπὸ
 τῶν πολεμίων κατελήφθησαν ζῶντες· τοῦ δὲ Θερά-
 ποκτος τὸν διασπύην περιβάλλοντος, οὐδεὶς ἐκείνον
 ἠδυνήθη πατάξαι πρότερον, ἢ τοῦτον ὑπὸ πολλῶν
 παιόμενον ἀναιρεῖσθαι. Τὴν δὲ κεφαλὴν τοῦ Γαῖου
 λέγουσιν ἄλλον μὲν ἀποκόψαι καὶ κομίζειν, ἀφελέ-
 σθαι δὲ τούτου φίλον Ὀπίμιον τινά, Σεπτουμου-
 λήϊον· ἦν γὰρ προπεκηρυχμένος ἐν ἀρχῇ τῆς μάχης
 ἰσοστάσιον χρυσοῖον τοῖς ἀνενεγκούσι τὴν Γαῖου καὶ
 Φουλβίου κεφαλὴν. Ἀνηγέθη δὲ ὑπὸ τοῦ Σεπτου-
 μουλήϊου περὶ πεπαρμένη δόρατι πρὸς τὸν Ὀπίμιον,
 καὶ ζυγοῦ κομισθεῖτος ἐντεθεῖσα λίτρας ἐπτακαίδε-
 κα καὶ δίμοιρον εἴλκυσε, τοῦ Σεπτουμουλήϊου καὶ πε-
 ρὶ τοῦτο μικρολόγου γενομένου καὶ κακουργήσαντος·
 ἐξελὼν γὰρ τὸν ἐγκέφαλον, ἐνέτηξε μόλιβδον. Οἱ δὲ
 τοῦ Φουλβίου τὴν κεφαλὴν κομίσαντες (ἦσαν γὰρ τοῖν
 ἀσημοτέρων) οὐδὲν ἔλαβον. Τὰ δὲ σώματα καὶ τοῦ-
 των καὶ τῶν ἄλλων εἰς τὸν ποταμὸν ἐρρίφη, τριαχι-
 λίων ἀγαιρεθέντων· καὶ τὰς οὐσίας αὐτῶν ἀπέδον-
 το πρὸς τὸ δημόσιον. Ἀπῆσαν δὲ πενθεῖν ταῖς γυ-
 ναιξί, τὴν δὲ Γαῖου Λικιννίαν καὶ τῆς προικὸς ἀπε-
 στέρησαν. Ὡμότατα δὲ προσειργάσαντο τοῦ Φουλ-
 βίου τὸν νεώτερον υἱόν, οὔτε χεῖρας ἀνταράμνον, οὔτ'
 ἐν τοῖς μαχομένοις γενόμενον, ἀλλ' ἐπὶ σπον-
 δῶς ἐλθόντα πρὸ τῆς μάχης συλλαβόντες, καὶ μετὰ
 τὴν μάχην ἀνελόντες. Οὐ μὲν ἄλλα καὶ τούτου καὶ
 τῶν ἄλλων ἀπάντων μᾶλλον ἠρίσκει τοὺς πολλοὺς τὸ

κατασκευασθὲν Ὀμονείας ἱερὸν ὑπὸ τοῦ Ὀπιμίου·
 αἰμύνεσθαι γὰρ ἰδόνει καὶ μέγα προσεῖν, καὶ τρέ-
 πον τινὰ θριαμβεύειν ἐπὶ φόνοις τοσούτοις πολιτῶν.
 Διὸ καὶ νυκτὸς ὑπὸ τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ νεῷ παρα-
 γραψάν τινες τὸν στίχον ταῦτον·

Ἐγὼν ἀνεοίλας ναὶν Ὀμονείας ποιῶ.

XVII. Οὗτος μέντοι πρῶτος ἐξουσίᾳ δικτάτωρ
 ἐν ὑπατείᾳ χρησάμενος, καὶ κατακρίνας ἀκρίτους ἐπὶ
 τριαχιλίουσιν πολιταῖς Γαῖον Γράκχον καὶ Φούλβιον
 Φλαίκχον, ὧν δὲ μὲν ἦν ὑπατικός καὶ θριαμβικός, δὲ
 δὲ τῆς καθ' αὐτὸν ἡλικίας ἀρετῇ καὶ δόξῃ. πε-
 πρωμενικῶς, οὐκ ἀπέσχετο κλοπῆς, ἀλλὰ πεμ-
 φθῆς ὡς Τευχούρθην τὸν Νομάδα πρεσβευτῆς, διε-
 φθάσει χρήμασιν ὑπ' αὐτοῦ· καὶ δίκην ὄφλων αἰ-
 σχίστην δωροδοκίας, ἐν ἀτιμίᾳ κατεγήρασε, μισοῦ-
 μένος καὶ προσηλανίζόμενος ὑπὸ τοῦ δήμου, παρ'
 αὐτῷ μὲν τὰ πραχθέντα ταπεινοῦ γενομένου καὶ συ-
 σταλάντος, ὁ δὲ γὰρ δ' ὕστερον ἐκφάναντος, ὅσον εἶχεν
 ἱμέρου καὶ πόθου τῶν Γράκχων. Εἰδόντας τε γὰρ
 αὐτῶν ἀναδειξαντες, ἐν φανερῷ προϋτίθεντο, καὶ
 τοὺς τόπους, ἐν οἷς ἐφρονεῦδῃσαν, ἀφιερῶσαντες,
 ἀπήρχοντο μὲν, ὧν ὥραι φέρουσι, πάντων· ἔθνον
 δὲ καθ' ἡμέραν πολλοὶ καὶ προσέπιπτον, ὥσπερ
 θεῶν ἱεροῖς ἐπιφοιτῶντες.

XIX. Καὶ μέντοι καὶ ἡ Κορνηλία λέγεται τὰ τ'
 ἄλλα τῆς συμφορᾶς ἐγγεγῆς καὶ μεγαλοψύχως ἐνεγ-
 κεῖν, καὶ περὶ τῶν ἱερῶν, ἐν οἷς ἀνῃρέθησαν, εἰπεῖν,
 ὡς ἀξίους οἱ νεκροὶ τάφους ἔχουσιν. Αὕτη δὲ περὶ

τοὺς καλουμένους Μισσηνοὺς διέτριβεν, οὐδέν μεταλλάξασα τῆς συνήθους διαίτης. Ἦν δὲ καὶ πολύφιλος, καὶ διὰ φιλοξενίαν εὐτράπεζος, αἱ μὲν Ἑλλήνων καὶ φιλολόγων παρὶ αὐτὴν ὄντων, ἀπάντων δὲ τῶν βασιλείων καὶ δεχομένων παρ' αὐτῆς δῶρα καὶ πεμπόντων. Ἡδίστη μὲν οὖν ἦν αὕτη τοῖς ἀφικνουμένοις καὶ συνοῦσι διηγουμένη τὸν τοῦ πατρὸς Ἀφρικανοῦ βίον καὶ δίκαιαν, θαυμασιωτάτη δὲ τῶν παιδῶν ἀπειροχῆς καὶ ἀδάεργατος μνημονεύουσα, καὶ πάθη καὶ πράξεις αὐτῶν, ὥσπερ ἀρχαίων τινῶν, ἐξηγουμένη τοῖς πυνθανομένοις. Ὅθεν ἰδοῦν ἐνίοις ἔκρους ὑπὸ γήραος ἢ μεγέθους κακῶν γεγονέναι, καὶ τῶν ἀτυχημάτων ἀναισθητός· αὐτοὺς ὥς ἀληθῶς ἀναισθητοὺς οὖσιν, ὅσον ἐξ εὐφύτας καὶ τοῦ γεγονέναι καὶ τετράφθαι καλῶς ὀφείλεις εἶσι πρὸς ἀληπίαν ἀνθρώποις, καὶ ὅτι τῆς ἀρετῆς ἢ τύχης φυλάττομένης μὲν τὰ κακὰ πολλάκις περιστῇ, ἐν δὲ τῷ πταῖσαι τὸ φέρειν εὐλογίστως οὐ παραιεῖται.

COMPARATIO AGIDIS ET CLEOMENIS CVM GRACCHIS.

Ἡμῖν δὲ καὶ ταύτης πέρας ἔχουσης τῆς διηγήσεως, ὑπολείπεται λαβεῖν ἐκ παραλλήλου τῶν βίων τὴν ἀποθνήσκουσαν. Τοὺς μὲν οὖν Γράκχους οὐδ' οἱ πάντες ἄλλα κακῶς λέγοντες καὶ μισοῦντες ἐτόλμησαν εἰπεῖν, ὡς οὐκ εὐφυνίστατοι πρὸς ἀρετὴν ἐγένοντο Ῥωμαίων ἀπάντων, καὶ τροφῆς τε καὶ παιδεύσεως ἐμπροπὺς ἔτυχον· ἡ δ' Ἀγνὸς καὶ Κλεομένους φύσις ἐρρῶμενεστέρα φαίνεται τῆς ἐκείνων γενομένη, παρ' ὅσον οὔτε παιδείας μεταλαβόντες ὀρθῆς, ἔθελον τε καὶ διαίτας ἐντραφέντες, ὑφ' ὧν οἱ πρεσβύτεροι πάλαι διεφθόρευσαν, αὐτοὺς ἡγεμόνας εὐτελείας καὶ σαφροσύνης παρέσχον. Ἐπεὶ δ' οἱ μὲν, ὅτε λαμπρότατον εἶχεν ἡ Ῥώμη καὶ μέγιστον ἀξίωμα, καὶ καλῶν ἔργων ζῆλον, ὥσπερ διαδοχὴν ἀρετῆς πατρῴας καὶ προγονικῆς ἡσχύνθησαν ἐγκαταλιπεῖν· οἱ δὲ καὶ πατέρων τὰναντία προσηρημένων γιγανόντες, καὶ τὴν

πατρίδα μοχθηρὰ πράττουσαν καὶ νοσοῦσαν παρα-
λαβόντες, οὐδέν τι διὰ ταῦτα τὴν πρὸς τὸ καλὸν
ἀπήμβλυναν δρμήν. Καὶ μὴν τῆς γε Γράκων ἀφι-
λοχρηματίας καὶ πρὸς ἀργύριον ἐγκρατείας μέγιστόν
ἔστιν, ὅτι λημμάτων ἀδίκων καθαρούς ἐν ἀρχαῖς καὶ
πολιταῖς διεφύλαξαν ἑαυτούς. Ἄγεις δὲ καὶ διηγα-
νᾷκτησιν ἐπὶ τῷ μηδὲν ἀλλότριον λαβεῖν ἐπαινούμε-
νος, ὅς τὴν οὐσίαν τὴν ἑαυτοῦ ταῖς πολιταῖς ἐπέδω-
κεν, ἄνευ τῶν ἄλλων κτημάτων, ἑξακόσια τάλαντα
νομίσματος ἔχουσιν. Πηλίκον οὖν ἐνόμιζε κακὸν
εἶναι τὸ κερδαίνειν ἀδίκως ὁ καὶ δικαίως πλεόν ἔχειν
ἐτέρου πλεονεξίαν ἡγούμενος;

II. Ἡ γε μὴν ἐπιβολὴ καὶ τόλμα τῶν καινοτομον-
μένων πολὺ τῷ μεγέθει παρήλλαττεν. Ἐπολιτευόντο
γάρ ὁ μὲν ὀδῶν κατασκευὰς καὶ πόλεων κτίσεις· καὶ
τὸ πάντων νεανικώτατον ἦν Τιβερίω μὲν ἀνασῶσαι
δημοσίους ἀγροὺς, Γαίῳ δὲ μίξαι τὰ δικαστήρια,
σφουσεμβalόντι τῶν ἱππικῶν τριακοσίους· ὁ δ' Ἄγι-
δος καὶ Κλεομένους νεωτερισμός, τὸ μικρὰ καὶ κα-
τὰ μέρος τῶν ἡμαρτημένων ἰᾶσθαι καὶ ἀποκόπτειν,
ὑδραν τινὰ τέμνοντος, ὡς φησὶν ὁ Πλάτων, ἡγησά-
μενος εἶναι, τὴν ἅμα πάντα ἀπαλλάξαι κακὰ καὶ
μετασκευάσαι δυναμένην μεταβολὴν ἐπῆγε τοῖς
πράγμασιν. Ἀληθέστερον δ' ἴσως εἰπεῖν ἔστιν, ὅτι
τὴν πάντα ἀπεργασαμένην κακὰ μεταβολὴν ἐξήλαν-
γεν, ἀπάγων καὶ καθιστὰς εἰς τὸ οἰκτεῖον σχῆμα τὴν
πόλιν. Ἐπεὶ καὶ τοῦτ' ἂν τις εἴποι, τῇ μὲν Γράκων
πολιταῖς τοὺς μεγίστους ἐνίστασθαι Ῥωμαίων, οἷς

δ' Ἄγρις ἐνεχείρησε, Κλεομένης δὲ τὸ ἔργον ἐπέθηκε, τῶν παραδειγμάτων τὸ κάλλιστον ὑπέκειτο καὶ μεγαλοπρεπέστατον, αἱ πατριοὶ ῥήτραι περὶ σωφροσύνης καὶ ἰσότητος ὧν τούτοις μὲν ὁ Λυκούργος, ἐκείνοις δὲ ὁ Πύθιος βεβαιωτής. Ὁ δὲ μέγιστον, δευτοῖς μὲν ἐκείνων πολιτεύμασιν εἰς οὐδὲν ἢ Ῥώμῃ μᾶλλον ἐπέδωκε τῶν ὑπαρχόντων· ἐκ δ' ὧν ὁ Κλεομένης ἔπραξεν, ὁλόγου χρόνου τὴν Σπάρτην τῆς Πελοποννήσου κρατούσαν ἢ Ἑλλάς ἐπέειδε, καὶ τοῖς τότε μέγιστον δυναμένοις διαγωνιζομένην ἀγῶνα τὸν περὶ τῆς ἡγεμονίας· οὗ τέλος ἦν, ἀπαλλαγείσαν Ἰλλυριοῦν ὅπλων καὶ Γαλατικῶν τὴν Ἑλλάδα, κοσμεῖσθαι πάλιν ὑφ' Ἡρακλείδαις.

III. Οἶμαι δὲ καὶ τὰς τελευταῖας τῶν ἀνδρῶν ἐμφαίνειν τινὰ τῆς ἀρετῆς διαφορὰν. Ἐκείνοι μὲν γὰρ μαχόμενοι πρὸς τοὺς πολίτας, εἴτα φεύγοντες ἐπελεύθησαν· τούτων δ' Ἄγρις μὲν ὑπὲρ τοῦ μηδένα κτεῖναι τῶν πολιτῶν ὁλόγου δεῖν ἐκὼν ἀπέθανε, Κλεομένης δὲ προσηλακισθεὶς καὶ ἀδικηθεὶς, ὥρμησε μὲν ἀρβύνασθαι, τοῦ δὲ καιροῦ μὴ παρασχέντος, αὐτὸν ἐντόλμως ἐνέειλε. Πάλιν δὲ τάταντία σκοποῦσιν, Ἄγρις μὲν οὐδὲν ἀπεδείξατο σιτραιηγίας ἔργον, ἀλλὰ προσήρθε· ταῖς δὲ Κλεομένους νίκαις, πολλαῖς καὶ καλαῖς γενομέναις, παραβαλὼν ἔστι Τιβερίων τὴν ἐν Καρχηδόνι τοῦ τείχους κατέληψιν, οὗ μικρὸν ἔργον, καὶ τὰς ἐν Νορμαντῇ σπονδὰς, αἷς διςμυρίοις σθητιώσας Ῥωμαίων, οὐκ ἔχοντας ἄλλῃ ἰλπίδι σιωτήρας, περιποίηθε· καὶ Τυβίος δὲ πολλὴν μὲν αὐτόθι,

πατρίδα μοχθηρὰ πρῶτιτουσιν καὶ νοσοῦσαν παρα-
 λαβόντες, οὐδὲν τι διὰ ταῦτα τὴν πρὸς τὸ καλὸν
 ἀπήμβλυναν δρμήν. Καὶ μὴν τῆς γε Γράκων ἀφι-
 λοχρηματίας καὶ πρὸς ἀργύριον ἐγκρατείας μέγιστον
 ἔστιν, ὅτι λεημάτων ἀδίκων καθαρούς ἐν ἀρχαῖς καὶ
 πολιτείαις διεφύλαξαν ἑαυτοὺς· Ἄγις δὲ καὶ διηγα-
 νάκτησεν ἐπὶ τῷ μηδὲν ἀλλότριον λαβεῖν ἐπαινούμε-
 νος, ὃς τὴν οὐσίαν τὴν ἑαυτοῦ τοῖς πολίταις ἐπέδω-
 κεν, ἄνευ τῶν ἄλλων κτημάτων, ἑξακόσια τάλαντα
 νομισματος ἔχουσιν. Πηλίκον οὖν ἐνόμιζε κατὸν
 εἶναι τὸ κερδαίνειν ἀδίκως ὁ καὶ δικαίως πλεόν ἔχει
 ἑτέρου πλεονέξιαν ἡγούμενος;

II. Ἡ γε μὴν ἐπιβολὴ καὶ τόλμα τῶν καινοτομον-
 μένων πολὺ τῷ μεγέθει παρήλλαττεν. Ἐπολιτεύοντο
 γὰρ ὁ μὲν, ὁδῶν κατασκευαῖς καὶ πόλεων κτίσεσι· καὶ
 τὸ πάντων νεανικώτατον ἦν Τιβερίω μὲν ἀναστῆσαι
 δημοσίους ἀγροὺς, Γαίω δὲ μίξαι τὰ δικαστήρια,
 προσεμβάλλοντι τῶν ἵππικῶν τριακοσίων· ὁ δ' Ἄγι-
 δος καὶ Κλεομένους νεωτερισμὸς, τὸ μικρὰ καὶ κα-
 τὰ μέρος τῶν ἡμαρτημένων ἰᾶσθαι καὶ ἀποκόπτειν,
 ὕδραν τινὰ τέμνοντος, ὡς φησὶν ὁ Πλάτων, ἡγησά-
 μενος εἶναι, τὴν ἅμα πάντα ἀπαλλάξαι κακὰ καὶ
 μετασκευάσαι δυναμένην μεταβολὴν ἐπὶ ἡγε-
 τῶν πράγμασιν. Ἀληθέστερον δ' ἴσως εἰπεῖν ἔστιν, ὅτι
 τὴν πάντα ἀπεργασαμένην κακὰ μεταβολὴν ἐξήλαν-
 γεν, ἀπάγων καὶ καθιστὰς εἰς τὸ οἰκτιρὸν σχῆμα τὴν
 πόλιν. Ἐπεὶ καὶ τοῦτ' ἂν τις εἴποι, τῇ μὲν Γράκων
 πολιτείᾳ τοὺς μεγίστους ἐνίστασθαι Ῥωμαίων, οἷς

δ' Ἄγρις ἐνχειρήσει, Κλειομένης δὲ τὸ ἔργον ἐπέθηκε, τῶν παραδειγμάτων τὸ κάλλιστον ὑπέκειτο καὶ μεγαλοπρεπέστατον, αἱ πατριοὶ ῥήτραι περὶ σωφροσύνης καὶ ἰσότητος· ὧν τούτοις μὲν ὁ Λυκούργος, ἐκείνοις δὲ ὁ Πύθιος βεβαιωτής. Ὁ δὲ μέγιστον, διὰ τοῖς μὲν ἐκείνων πολιτεύμασιν εἰς οὐδὲν ἢ Ῥώμῃ μᾶλλον ἐπέδωκε τῶν ὑπαρχόντων· ἐκ δ' ὧν ὁ Κλειομένης ἔπραξεν, ὀλίγου χρόνου τὴν Σπάρτην τῆς Πελοποννήσου κρατούσαν ἢ Ἑλλάς ἐπέειδε, καὶ τοῖς τότε μέγιστον δυναμένοις διαγωνιζομένην ἀγῶνα τὸν περὶ τῆς ἡγεμονίας· οὗ τέλος ἦν, ἀπαλλαγείσαν Ἰλλυριοῦν ὅπλων καὶ Γαλατικῶν τὴν Ἑλλάδα, κοσμεῖσθαι πάλιν ὑφ' Ἡρακλείδαις.

III. Οἴμαι δὲ καὶ τὰς τελευταῖς τῶν ἀνδρῶν ἐμφαίνειν τινὰ τῆς ἀρετῆς διαφορὰν. Ἐκείνοι μὲν γὰρ μαχόμενοι πρὸς τοὺς πολίτας, εἴτα φεύγοντες ἐπελεύτησαν· τούτων δ' Ἄγρις μὲν ὑπὲρ τοῦ μηδένα κτεῖναι τῶν πολιτῶν ὀλίγον δεῖν ἐκὼν ἀπέθανε, Κλειομένης δὲ προσηλακισθεὶς καὶ ἀδικηθεὶς, ὥρμησε μὲν ἀμύνεσθαι, τοῦ δὲ καιροῦ μὴ παρὰσχέντος, αὐτὸν εὐτόλμως ἀνέλλε. Πάλιν δὲ τάναντία σκοποῦσιν, Ἄγρις μὲν οὐδὲν ἀπεδείξατο στρατηγίας ἔργον, ἀλλὰ προσηρέθη· ταῖς δὲ Κλειομένους νίκαις, πολλαῖς καὶ καλάῖς γενομέναις, παραβῆλιν ἐστὶ Τιβερτίον τὴν ἐν Καρχηδόνι τοῦ τείχους κατέληψιν, οὐ μικρὸν ἔργον, καὶ τὰς ἐν Νομαντίᾳ σπονδὰς, αἷς διασυντελοῦς σπονδισίας Ῥωμαίων, ὅθι ἔχοντες ἄλλη· ἑλπίδα σωτηρίας, περιποιήθη· καὶ Τυτίος δὲ πολλὰ μὲν αὐτόθι,

πολλήν δ' ἐν Σαρδόνι στρατευόμενος ἀνδραγαθίαν ἔργηεν· ὥστε τοῖς πρώτοις ἐναμίλλους Ῥωμαίων γενέσθαι αὖ στρατηγοῖς, εἰ μὴ προσηγορέθησαν.

IV. Τῆς δὲ πολιτείας ὁ μὲν Ἄγρις εἴοικεν ἄψασθαι μαλακώτερον, ἐκκρουσθεὶς ὑπ' Ἀγησιλάου, καὶ ψευ-
σάμενος τὸν ἀναδασμὸν τοῖς πολίταις, καὶ ὅλως ἐλ-
λειπῆς καὶ ἀτελῆς, ὃν προείλετο καὶ κατήγγειλεν,
ὑπ' ἀτολμίας διὰ τὴν ἡλικίαν γενόμενος· ὁ δὲ Κλεο-
μένης τούναντίον θρασύτερον καὶ βιαίότερον ἐπὶ τὴν
μεταβολὴν ἦλθε τῆς πολιτείας, ἀποκτείνας τοὺς ἐφ' ὁ-
ρους παρὰ νόμους, οὓς καὶ προσαγαγέσθαι τοῖς ὅπλοις
κρατοῦντα, καὶ μεταστῆσαι ῥᾶδιον ἦν, ὥσπερ οὐκ
ὀλίγους ἄλλους μετέστησιν ἐκ τῆς πόλεως. Τὸ γὰρ
ἄγευ τῆς ἐσχάτης ἀνάγκης ἐπιφέρειν σιδήρεον, οὔτ'
ἱατρικόν, οὔτε πολιτικόν, ἀλλ' ἀτεχνίας μὲν ἀμφο-
τέρα· τούτῳ δὲ καὶ τὸ ἀδικεῖν μετ' ὁμότητος πρόσ-
εατε. Τῶν δὲ Γράκχων οὐδέτερος μὲν ἤρξατο σφα-
χῆς ἐμφυλίου· Γάιος δὲ λέγεται μηδὲ βαλλόμενος
θρῆῃσαι πρὸς ἄμυναν, ἀλλὰ λαμπρότατος ὢν ἐν τοῖς
πολεμικοῖς, ἀργότατος ἐν τῇ στάσει γενέσθαι. Καὶ
γὰρ προῆλθεν ἄνοπλος, καὶ μαχομένων ἀνεχώρησε,
καὶ ὅλως πλείονα τοῦ μὴ τι δοῦσαι πρόνοιαν, ἢ τοῦ
μὴ παθεῖν, ἔχων ἐωρεῖτο. Διὸ καὶ τὴν φυγὴν αὐτῶν
οὐκ ἀτολμίας σημεῖον, ἀλλ' εὐλαβείας, ποιητέον.
Ἐοσι γὰρ ὑπεῖξαι τοῖς ἐπιφερομένοις, ἢ μέκοντας
ὅπερ τοῦ μὴ παθεῖν τῷ δοῦν ἀμύνασθαι.

V. Τῶν τῶν ἐγκλημάτων τῶν κατὰ Τιβαρίου
μάλιστα ἐστίν, ὅτι τὸν ἀνταρχόντα τῆς δημοκρατίας

ἐξέβαλε, καὶ δευτέραν αὐτὸς τῷ Γαίῳ δημοκρατίαν με-
 τήρει· Γαίῳ δὲ τὸν Ἀντυλλίου φόνον οὐ δικαίως οὐδ'
 ἀληθῶς προσετίβοντο· διεφθάρη γάρ, ἄκοντος
 αὐτοῦ καὶ ἀγανακτοῦντος. Κλεομένης δ', ἵνα τῆς
 σφαγῆς τῶν ἐφόρων ἐάσωμεν, ἡλευθέρωσι μὲν ἅπαν-
 τας τοὺς οἰκέτας, ἐβασίλευσε δὲ τῷ μὲν ἔργῳ μόνῳ,
 τῷ δ' ὀνόματι δεύτερος, Εὐκλείδαν, τὸν ἀδελφόν,
 ἐκ μιᾶς οἰκίας αὐτῷ προσελόμενος· Ἀρχίδαμον δ', ὃς
 προσήκων ἦν, ἀπὸ τῆς ἐτέρας οἰκίας ὄντι, συμβασιλεύ-
 ειν, ὅτε τις μὲν ἐκ Μεσσήνης κατελθεῖν, ἀποθάνοντος
 δὲ τὸν φόνον οὐκ ἐπεξελθὼν, ἐβεβαίωσι τὴν αἰτίαν
 καθ' αὐτοῦ τῆς ἀναιρέσεως. Καίτοι Λυκούργος, ὃν
 προσεποιεῖτο μιμεῖσθαι, τὴν μὲν βασιλείαν ἐκὼν
 ἀπιδώσει τῷ παιδί τῷ ἀδελφοῦ, Χαρίλλῳ· φοβού-
 μενος δέ, μὴ, κἂν ἄλλως ἀποθάνῃ τὸ μειράκιον, αἰ-
 τίᾳ τις ἐπ' αὐτὸν ἔλθῃ, πολὺν χρόνον ἔξω πλανη-
 θεῖς, οὐ πρότερον ἐπατήλθεν, ἢ παῖδα τῷ Χαρίλ-
 λῳ γενέσθαι, διάδοχον τῆς ἀρχῆς. Ἀλλὰ Λυκούργος
 μὲν οὐδ' ἄλλος τις Ἑλλήνων παραβλητὸς οὐδαίς. Ὅτι
 δὲ τοῖς Κλεομένους πολιτεύμασι καινοτομίαι καὶ πα-
 ρανομίαι μέζοντες ἔνεισιν, διεδήλωται. Καὶ μὴν οἱ γε
 τὸν τρόπον αὐτῶν ψέγοντες, τούτοις μὲν ἐξ ἀρχῆς
 τυραννικὸν καὶ πολεμοποιὸν αἰτιῶνται γενέσθαι· τῇ
 δ' ἐκείνων φύσει φιλοτιμίας ἀμετρίαν, ἄλλο δ' οὐδὲν
 οἱ φθονοῦντες ἐπικαλεῖν εἶχον· ἐκριπισθέντας δὲ τῷ
 πρὸς τοὺς ἐνισταμένους ἁγῶνι καὶ θυμῷ παρὰ τὴν
 αὐτῶν φύσιν, ὥσπερ πνοαῖς ἐφείναι περὶ τὰ ἔσχατα
 τὴν πολιτείαν ὁμολόγουν. Ἐπεὶ τῆς γε πρώτης ὑπο-

θίστως τί κάλλιον ἢ δικαιότερον ἦν, εἰ μὴ κατὰ
 βίαν καὶ δυναστείαν ἐπιχειρήσαντες ἐξῶσαι τὸν νό-
 μον οἱ πλούσιοι, περιστήσαν ἀμφοτέροις ἀγῶνας,
 τῷ μὲν φοβουμένῳ ὑπὲρ αὐτοῦ, τῷ δ' ἐκδικοῦντι
 τὸν ἀδελφὸν ἄνευ δίκης καὶ δόγματος, οὐδ' ὑπ' ἄρ-
 χοντος ἀναιρεθέντα; Συνορᾷς μὲν οὖν καὶ αὐτὸς ἐν
 τῶν εἰρημίων τὴν διαφορὰν. Εἰ δὲ δεῖ καὶ καθ'
 ἑκαστον ἀποφῆναι, Τιβέριον μὲν ἀρετῇ πεπρα-
 τευκέναι τίθῃμι πάντων, ἐλάχιστα δὲ τὸ μαιράκιον
 ἡμαρτηκέναι Ἄγιν, πράξει δὲ καὶ τόλμῃ Γάϊον οὐκ
 ὀλίγῳ Κλεομένους ὑστερον γεγονέναι.

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ.

Ὅ μιν γράψας τὸ ἐπὶ τῇ νίκῃ τῆς Ὀλυμπιάσιν ἱπποδρομίας εἰς Ἀλκιβιάδην ἐγκώμιον, εἶτ' Εὐριπίδης, (ὥς δὲ πολὺς κρατεῖ λόγος) εἶθ' ἱερός τις ἦν, Σόσσαι, φησὶ χρῆναι τῷ εὐδαίμονι πρῶτον ὑπάρξαι τὴν πόλιν εὐδόκιμον· ἐγὼ δὲ τῷ μὲν εὐδαιμονήσειν μέλλοιτι τὴν ἀληθινὴν εὐδαιμονίαν, ἥς ἐν ἡθρῇ καὶ διαθείσει τὸ πλεῖστόν ἐστιν, οὐδὲν διαφέρειν ἡγοῦμαι, ἀδόξου καὶ ταπεινῆς πατρίδος, ἢ μητρὸς ἀμόρφου καὶ μικρᾶς γενέσθαι. Γελοῖον γάρ, εἴ τις οἶοιτο, τὴν Ἰουλίδα, μέρος μικρὸν οὖσαν οὐ μεγάλης νήσου, τῆς Κίου, καὶ τὴν Αἴγιναν, ἦν τῶν Ἀττικῶν τις ἐκέλευεν ὥς λήμην ἀφαιρεῖν τοῦ Πειραιῶς, ὑπερκτάς μιν ἀγαθούς τρέφειν καὶ ποιητάς, ἄνδρα δ' οὐκ ἄν ποτ' δύνασθαι δίκαιον καὶ αὐτάρκη καὶ τοῖν ἔχοντα καὶ μεγαλόψυχον προεγεγκῆν. Τὰς γὰρ ἄλλας τέχνας εἰκὸς ἔσσι, πρὸς ἐργασίαν ἣ δόξαν συνισταμένας, ἐν ταῖς ἀδόξοις καὶ ταπειναῖς πόλεσιν ἀπομαρταίνεσθαι, τὴν δ' ἀρετὴν, ὥσπερ

ἰσχυρόν καὶ διαρκές φυτὸν, ἐν ᾧ παντὶ ῥιζοῦσθαι τόπῳ, φύσεώς τε χρηστῆς καὶ φιλοπόνου ψυχῆς ἐπιλαμβανομένην. Ὅθεν οὐδ' ἡμεῖς, εἰ τοῦ φρονεῖν, ὥς δεῖ, καὶ βιοῦν ἐλλείπομεν, τοῦτο τῇ συμκρότητι τῆς πατρίδος, ἀλλ' αὐτοῖς δικαίως ἀναθήσομεν.

II. Τῷ μέντοι σύνταξιν ὑποβεβλημένῳ καὶ ἱστορίαν ἐξ οὗ προχείρων, οὐδ' οἰκείων, ἀλλὰ ἔξων τε τῶν πολλῶν καὶ διεσπαρμένων ἐν ἑτέροις συνιοῦσαν ἀναγνωσμάτων, τῷ ὄντι χρή πρῶτον ὑπάρχει καὶ μάλιστα τὴν πόλιν εὐδόκιμον καὶ φιλόκαλον καὶ πολυάνθρωπον, ὥς βιβλίων τε παντοδαπῶν ἀφθονίαν ἔχων, καὶ ὅσα τοὺς γράφοντας διαφεύγοντα σωτηρίᾳ μνήμης ἐπιφανεστέραν εἴληφε πίστιν, ὑπολαμβάνων ἀκοῇ καὶ διαπυνθανόμενος, μὴ πολλῶν, μηδ' ἀναγκαίων ἐνδεὲς ἀποδιδοίη τὸ ἔργον. Ἡμεῖς δὲ μικρὰν οἰκοῦντες πόλιν, καὶ, ἵνα μὴ μικροτέρα γένηται, φιλοχωροῦντες, ἐν δὲ Ῥώμῃ καὶ ταῖς περὶ τὴν Ἰταλίαν διατριβαῖς οὐ σχολῆς οὔσης γυμνάζεσθαι περὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν διαλεκτὸν ὑπὸ χρεῶν πολιτικῶν καὶ τῶν διὰ φιλοσοφίαν πλησιαζόντων, ὅψε ποτε καὶ πόρρω τῆς ἡλικίας ἡρξάμεθα Ῥωμαῖκοῖς γράμμασιν ἐντυγχάνειν. Καὶ πρᾶγμα θαυμαστὸν μὲν, ἀλλ' ἀληθὲς ἐπάσχομεν. Οὐ γάρ οὕτως ἐν τῶν ὀνομάτων τὰ πράγματα συνιέναι καὶ γνωρίζειν συνέβαινον ἡμῖν, ὥς ἐκ τῶν πραγμάτων, ὧν ἀμωσγέπως εἶχομεν ἐμπειρίαν, ἐπακολουθεῖν διὰ ταῦτα καὶ τοῖς ὀνόμασι. Κάλλους δὲ Ῥωμαϊκῆς ἀπαγγελίας καὶ τὰ

χοὺς αἰσθάνεσθαι, καὶ μεταφορᾷς ὀνομάτων καὶ ὁρμονίας, καὶ τῶν ἄλλων, οἷς ὁ λόγος ἀγάζεται, χάρις μὲν ἡγούμεθα καὶ οὐκ ἀπειρές· ἡ δὲ πρὸς τοῦτο μελέτη καὶ ἄσκησις οὐκ εὐχερής, ἀλλ' εἴστισι πλείων· τε σχολή καὶ τὰ τῆς ὥρας ἐκτεπρὸς τὰς τοιαύτας ἐπιχωρεῖ φιλοτιμίας.

III. Διὸ καὶ γράφοντες ἐν τῷ βαβύλῳ τοῦτον, τῶν παραλλήλων ὅτι πέμπτη, περὶ Δημοσθένους καὶ Κικέρωνος, ἀπὸ τῶν πράξεων καὶ τῶν πολιτειῶν τὰς φύσεις αὐτῶν καὶ τὰς διαθέσεις πρὸς ἀλλήλας ἐπισκηπόμεθα· τὸ δὲ τοὺς λόγους ἀντιξιάζειν, καὶ ἀποφαίνεσθαι, πότερος ἦδών, ἢ θυμώτερος εἰπῶν, εἴσαμεν. Εἰκὼ γάρ, ὥς φησὶν ὁ Ἴων, δαίφινος ἐν χέρσιν βίας· ἦν ὁ περικτὸς ἐν ἅπασιν Καικίλιος ἄγνοήσας, ἐνταμιεύσατο σύγκρισιν τοῦ Δημοσθένους καὶ Κικέρωνος ἐξεργασίην. Ἀλλ' γὰρ ἴσως, εἰ πάντος ἦν τὸ Γνώθι σάντιν ἔχειν πρόχειρον, οὐκ ἔν ἐδόκει πρόσταγμα θεῖον εἶναι. Δημοσθένη γὰρ καὶ Κικέρωνα τὸν αὐτὸν ἔοικε πλότῳ ἀπ' ἀρχῆς· ὁ δαίμων, πολλὰς μὲν ἐμβολαῖς εἰς τὴν φύσιν αὐτῶν τῶν ὁμοιοτήτων, ὥσπερ τὸ φιλότιμον καὶ φιλελευθρον ἐν τῇ πολιτείᾳ, πρὸς δὲ κινδύνους καὶ πολέμους ἄτολμον· πολλὰ δ' ἀναμίξαι καὶ τῶν τυχερῶν. Διὸ γὰρ ἑτέρους οὐκ ἂν εὐρεθῆναι δοκῇ ῥήτορας, ἐκ μὲν ἀδόξων καὶ μικρῶν ἰσχυροὺς καὶ μεγάλους γενομένους, προσκρούσαντας δὲ βασιλεῦσι καὶ τυράννοις, θυγατέρας δ' ἀπαβαλόντας, ἐκπαιδόντας δὲ τῆς πατρίδος, κατελθόντας δὲ μετὰ τιμῆς, ἀποδράντας δ'.

ισχυρόν καὶ διαρκές φυτὸν, ἐν ᾧ παντὶ ῥιζοῦσθαι τόπῳ, φύσεώς τε χρηστέῃ καὶ φιλοπόνον ψυχῇς ἐπιλαμβανομένην. Ὅθεν οὐδ' ἡμεῖς, εἰ τοῦ φρονεῖν, ὥς δεῖ, καὶ βιοῦν ἐλλείπομεν, τοῦτο τῇ συμ- κρότῃ τῆς πατρίδος, ἀλλ' αὐτοῖς δικαίως ἀναθή- σομεν.

II. Τῷ μέντοι σύνταξιν ὑποβεβλημένῳ καὶ ἱστο- ρίαν ἐξ οὗ προχείρων, οὐδ' οἰκείων, ἀλλὰ ἕκων τε τῶν πολλῶν καὶ διεσπαρμένων ἐν ἑτέροις συνιούσας ἀναγνωσμάτων, τῷ ὄντι χρή πρῶτον ὑπάρχει καὶ μάλιστα τὴν πόλιν εὐδόκιμον καὶ φιλόκαλον καὶ πο- λυάνθρωπον, ὥς βιβλίων τε παντοδαπῶν ἀφθονίαν ἔχων, καὶ ὅσα τοὺς γράφοντας θιαφεύγοντα σωτηρίᾳ μνήμης ἐπιφανεστέραν εἴληφε πίστιν, ὑπολαμβάνων ἀκοῇ καὶ διαπυνθανόμενος, μὴ πολλῶν, μηδ' ἀναγ- καίων ἐνδεές ἀποδιδοίη τὸ ἔργον. Ἡμεῖς δὲ μικρὰν οἰκούντες πόλιν, καὶ, ἵνα μὴ μικροτέρα γένηται, φιλοχωροῦντες, ἐν δὲ Ῥώμῃ καὶ ταῖς περὶ τὴν Ἰτα- λίαν διατριβαῖς οὐ σχολῆς οὔσης γυμνάζεσθαι περὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν διάλεκτον ὑπὸ χρεῶν πολιτικῶν καὶ τῶν διὰ φιλοσοφίαν πλησιαζόντων, ὅψε ποτε καὶ πόρρω τῆς ἡλικίας ἡρξάμεθα Ῥωμαϊκοῖς γράμμασιν ἐντυγχάνειν. Καὶ πρᾶγμα θαυμαστὸν μὲν, ἀλλ' ἀληθές ἐπάσχομεν. Οὐ γὰρ οὕτως ἐν τῶν ὀνομά- των τὰ πράγματα συνίεναι καὶ γνωρίζειν συνέβαιεν ἡμῖν, ὥς ἐκ τῶν πραγμάτων, ὧν ἀμωσγέπως εἶχομεν ἐμπειρίαν, ἐπακολουθεῖν διὰ ταῦτα καὶ τοῖς ὀνό- μασι. Κάλλους δὲ Ῥωμαϊκῆς ἀπαγγελίας καὶ τὰ

χοὺς αἰσθάνεσθαι, καὶ μεταφορᾷς ὀνομάτων καὶ ἁρμονίας, καὶ τῶν ἄλλων, οἷς ὁ λόγος ἀγάζεται, χάρις μὲν ἡγοῦμεθα καὶ οὐκ αἰετῆς· ἡ δὲ πρὸς τοῦτο μελέτη καὶ ἄσκησις οὐκ εὐχερὴς, ἀλλ' αἰετῶσι πλείων τε σχολή καὶ τὰ τῆς ὥρας ἐκπρὸς τὰς τοιαύτας ἐπιχωρεῖ φιλοτιμίας.

III. Αἰὶ καὶ γράφοντες ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦτο, τῶν παραλλήλων ὄντι πέμπτη, περὶ Δημοσθένους καὶ Κικέρωνος, ἀπὸ τῶν πράξεων καὶ τῶν πολιτικῶν τὰς φύσεις αὐτῶν καὶ τὰς διαθέσεις πρὸς ἀλλήλας ἐπισκηπόμεθα· τὸ δὲ ταῦς λόγους ἀντετίτλιν, καὶ ἀποφαίνεσθαι, πότερος ἡδίων, ἢ θανάτιος εἰπῶν, εἶσαμεν. Καὶ γὰρ, ὥς φησιν ὁ Ἴων, Δελφῖνος ἐν χερσὶ βία· ἦν ὁ περικτὸς ἐν ἅπασι Καικίλιος ἄγνοήσας, ἐνταμιύσατο σύγκρισιν τοῦ Δημοσθένους καὶ Κικέρωνος ἐξενιγαῖν. Ἀλλ' γὰρ ἴσως, εἰ πάντος ἦν τὸ Γνώθι σάντον ἔχειν πρόχειρον, οὐκ ἂν ἐδόκει πρόβλημα θεῖον εἶναι. Δημοσθένη γὰρ καὶ Κικέρωνα τὸν αὐτὸν ἔοικε πλάττων ἀπ' ἀρχῆς ὁ δαίμων, πολλὰς μὲν ἐμβυλιῖν εἰς τὴν φύσιν αὐτῶν τῶν ὁμοιοτήτων, ὥσπερ τὸ φιλότιμον καὶ φιλελεύθερον ἐν τῇ πολιτείᾳ, πρὸς δὲ κινδύνους καὶ πολέμους ἄτολμον· πολλὰ δ' ἀναμίξαι καὶ τῶν τυχερῶν. Αὐτὸ γὰρ ἑτέρους οὐκ ἂν εὐρεθῆναι δοκῶ ρήτορας, ἐκ μὲν ἀδόξων καὶ μικρῶν ἰσχυροὺς καὶ μεγάλους γενομένους, προσκρούσαντας δὲ βασιλεῦσι καὶ τυράννοις, θυγατέρας δ' ἀπαβαλόντας, ἐκπαιδόντας δὲ τῆς πατρίδος, κατελθόντας δὲ μετὰ τιμῆς, ἀποδράντας δ'

αὐθις, καὶ ληφθέντας ὑπὸ τῶν πολεμίων, ἅμα δὲ πανσαμένῃ τῇ τῶν πολιτῶν ἐλευθερίᾳ τὸν βίον συγκαταστρέψαντας· ὥστ', εἰ γένοιτο τῇ φύσει καὶ τῇ τύχῃ, καθάπερ τεχνίταις, ἅμιλλα, χαλεπῶς μὲν ἂν διακριθῆναι, πότερον αὖτε τοῖς τρόποις, ἢ τοῖς πράγμασιν ἐκείνῃ, τοὺς ἄνδρας ὁμοιότερους ἀπέργασται. Λεπτίον δὲ περὶ τοῦ πριεσβυτέρου πρότερον.

IV. Δημοσθένης, ὁ πατὴρ Δημοσθένους, ἦν μὲν τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν, ὡς ἱστορεῖ Θεόπομπος· ἐπικαλεῖτο δὲ μαχαιροποιὸς, ἐργαστήριον ἔχων μέγα, καὶ δούλους τεχνίτας τοῦτο πράττοντας. Ἀδ' Αἰσχίνης, ὁ ῥήτωρ, εἶρηκε περὶ τῆς μητρὸς ὡς ἐκ Γύλωνός τινος, ἐπ' αἰτία προδοσίας φυγόντος ἐξ ἄστεος, γεγόνοι, καὶ βαρβάρου γυναικὸς, οὐκ ἔχομεν εἰπεῖν, εἴτ' ἀληθῶς εἶρηκεν, εἴτε βλασφημιῶν καὶ καταψευδόμενος. Ἀπολειφθεὶς δ' ὁ Δημοσθένης ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐπταετίας ἐν εὐπαρίᾳ, (μικρὸν γὰρ ἀπέλειπεν ἢ σύμπασα τέμησις αὐτοῦ τῆς οὐσίας πεντεκαίδεκα ταλάντων) ὑπὸ τῶν ἐπιτρόπων ἡδικήθη, τὰ μὲν νοσοφισαμένων, τὰ δ' ἀμελησάντων· ὥστε καὶ τῶν διδασκάλων αὐτοῦ τὸν μισθὸν ἀποστερεῖσθαι. Διὰ τε δὴ τοῦτο τῶν ἐμμελῶν καὶ πρόσσηκόντων ἐλευθέρῳ παιδί μαθημάτων ἀπαιδευτός δοκεῖ γενέσθαι, καὶ διὰ τὴν τοῦ σώματος ἀσθένειαν καὶ θρόψιν, οὐ προϋμένης τοῖς πόνοις τῆς μητρὸς αὐτὸν, οὐδὲ προσβιαζομένων τῶν παιδαγωγῶν. Ἦν γὰρ ἐξ ἀρχῆς κάτιστατος καὶ νοσώδης, καὶ τὴν λοιδορομένην ἐκφυμίαν, τὸν Βοταῖον, εἰς τὸ

σῶμα λέγεται συνεπτάμενος ὑπὸ τῶν παιδῶν λαβεῖν.
 Ἦν δ' ὁ Βατάλος, ὡς μὲν ἔνιοι φασίν, ἀγλήτης
 τῶν πατισμάτων· καὶ δραμάτιον, εἰς τοῦτο καμψ-
 δῶν αὐτόν, Ἀντιφάνης πεποίηκεν. ἔνιοι δὲ τινὲς
 ὡς ποιητοῦ κρυφρὰ καὶ παροῖνα γράφοντος τοῦ
 Βατάλου μὲνηται. Δοκεῖ δὲ καὶ τῶν οὐκ εὐπρο-
 πῶν τι ληθῆναι τοῦ σώματος μορίων παρὰ τοῖς
 Ἀττιχοῖς τότε καλεῖσθαι βάταλος. Ὁ δ' Ἄργας (καὶ
 τοῦτο γὰρ φασὶ τῷ Δημοσθένει γενέσθαι παρώνυ-
 μον) ἦ πρὸς τὸν τρόπον, ὡς θηριώδη καὶ πικρὸν
 ἐτέθη· τὸν γὰρ ὅφιν ἔνιοι τῶν ποιητῶν ἄργαν ὀνο-
 μάζουσιν· ἦ πρὸς τὸν λόγον, ὡς ἀνιδόντα τοὺς ἀκρο-
 μένους· καὶ γὰρ Ἄργας τοῦνομα πεινητὴς ἦν νό-
 μων πονηρῶν καὶ ἀργαλίων. Καὶ ταῦτα μὲν ταύτη,
 κατὰ Πλάτωνα.

V. Τῆς δὲ πρὸς τοὺς λόγους δομῆς ἀρχὴν αὐτῷ
 φασὶ τοιαύτην γενέσθαι. Καλλιστραίου, τοῦ ῥή-
 τορος, ἀγωνίζεσθαι τὴν περὶ Ὀρωπίου κρίσιν ἐν τῷ
 δικαστηρίῳ μάλιστα, ἣν προσδοκία τῆς δίκης με-
 γάλῃ, διὰ τε τὴν τοῦ ῥήτορος δύναμιν, ἀνθοῦντος
 τότε μάλιστα τῇ δόξῃ, καὶ διὰ τὴν πρᾶξιν, οὕσαν
 περιβόητον. Ἀκούσας οὖν ὁ Δημοσθένης τῶν διδα-
 σκάλων καὶ τῶν παιδαγωγῶν συντιθεμένων τῇ δίκῃ
 παρατυχεῖν, ἔπεισε τὸν ἑαυτοῦ παιδαγωγὸν δεόμε-
 νος καὶ προθυμοῦμενος, ὅπως αὐτὸν ἀγάγοι πρὸς
 τὴν ἀκρόασιν. Ὁ δ', ἔχων πρὸς τοὺς ἀπείχοντας τὰ
 δικαστήρια δημοσίους συνήθειαν, εὐπρόησε χώρας,
 ἐν ᾗ καθήμενος ὁ παῖς ἀδήλως ἀκούσεται τῶν λεγο-

μένων. Εὐημερήσαντος δὲ τοῦ Καλλιστράτου, καὶ θαυμασθέντος ὑπερφυῶς, ἐκείνου μὲν ἐξήλωσε τὴν δόξαν, δρῶν προπεμπόμενον ὑπὸ τῶν πολλῶν καὶ μακαριζόμενον· τοῦ δὲ λόγου μᾶλλον ἐθαύμασε τὴν ἰσχὺν, πάντα χειροῦσθαι καὶ τιθασσεύειν πεφυκότος. Ὄθεν ἐάσας τὰ λοιπὰ μαθήματα, καὶ τὰς παιδικὰς διατριβὰς, αὐτὸς αὐτὸν ἤσκει καὶ διέπονει ταῖς μελέταις, ὡς τῶν λεγόντων ἐσόμενος. Ἐχρήσατο δ' Ἰσαίῳ πρὸς τὸν λόγον ὑφηγητῇ, καὶ περ Ἰσοκράτους τότε σχολάζοντος, εἴτε, ὥς τινες λέγουσι, τὸν ὠρισμένον μισθὸν Ἰσοκράτει τελέσαι μὴ δυνάμενος, τὰς δέκα μνᾶς, διὰ τὴν ὀρφανίαν· εἴτε μᾶλλον τοῦ Ἰσαίου τὸν λόγον, ὡς δραστήριον καὶ πανοῦργον ἐπὶ τὴν χρεῖαν, ἀποδιχόμενος. Ἑρμιππος δὲ φησιν ἀδεσπότοις ὑπομνήμασιν ἐντυχεῖν, ἐν οἷς ἐγγράπτο, τὸν Δημοσθένη συνεχολακύναι Πλάτωνι, καὶ πλείστον εἰς τοὺς λόγους ἀφελῆσθαι· Κτησιβίου δὲ μέμνηται λέγοντος, παρὰ Καλλίου τοῦ Συρακουσίου καὶ τῶν ἄλλων τὰς Ἰσοκράτους τέχνας καὶ τὰς Ἀλκιδάραντος κρύφα λαβόντα τὸν Δημοσθένη παταμαθεῖν.

VI. Ὡς γοῦν ἐν ἡλικίᾳ γενόμενος τοῖς ἐπιτρόποις ἤρξατο δικάζεσθαι, καὶ λογογραφεῖν ἐπ' αὐτούς, πολλὰς διαδύσεις καὶ παλινδικίας ἐδρίσκοντας, ἐγγυμνασάμενος, κατὰ τὸν Θουκυδίδην, ταῖς μελέταις, οὐκ ἀκινδύνως, οὐδ' ἀργῶς, κατευτυχήσας, ἐκπρᾶξαι μὲν οὐδὲ πολλοῦτόν ἡδυνήθη μέρος τῶν πατρῶων· τόλμαν δὲ πρὸς τὸ λέγειν καὶ συνήθειαν

ἰκανὴν λαβὼν, καὶ γισσόμενος τῆς περὶ τοὺς ἀγῶ-
 νας φιλοτιμίας καὶ δυνάμειος, ἐπιχείρησεν εἰς μέ-
 σον παρίεναι, καὶ τὰ κενὰ πράττειν. Καὶ καθά-
 περ Λαομέδοντα τὸν Ὀρχομένειον λίγουςι κακίξιαν
 τινὰ σπληνὸς ἀμυνόμενον δρόμοις μακροῖς χρῆσθαι,
 τῶν ἱατρῶν κελευσάντων, εἶθ' οὕτως διαπονήσαντα
 τὴν ἔξιν ἐπιθίσθαι τοῖς σταφανίταις ἀγῶσι, καὶ
 τῶν ἄκρων γινέσθαι δολιχεδρόμων· οὕτως τῷ Δη-
 μοσθένει συνέβη, τὸ πρῶτον ἐπαυροφθώσιος ἔνεκα
 τῶν ἰδίων ἀποδίδωμι πρὸς τὸ λέγειν, ἐκ δὲ τούτου
 κτησαμένῳ δεινότητι καὶ δυνάμει, ἐν τοῖς ποδῆτι-
 κοῖς ἤδη, καθάπερ σταφανίταις, ἀγῶσι πρωτεύειν
 τῶν ἀπὸ τοῦ βήματος ἀγωνιζομένων πολιτῶν. Καί-
 τοι τὸ πρῶτον ἐντυγχάνων τῷ δήμῳ θαυροῦσις πε-
 ρισπικτε, καὶ κατεγέλαιτο δι' ἀήθειαν τοῦ λόγου,
 συγκαχέσθαι ταῖς περιόδοις καὶ βίβασανίσθαι τοῖς
 ἐνθυμήμασι περὶ ὧς ἄγαν καὶ κατακόρως δοκοῦντες·
 Ἦν δὲ τις, ὡς ἔοικε, καὶ φωνῆς ἀσθένεια, καὶ
 γλώττης ἀσάφεια, καὶ πνεύματος κολορότης, ἐπι-
 ταράττουσα τὸν τοῦ τῶν λεγομένων τῷ διασπᾶσθαι
 τὰς περιόδους. Τέλος δ' ἀποστάντα τοῦ δήμου,
 καὶ ρεμβόμενον ἐν Πειραιεῖ δι' ἀθυμίαν, Εὐνομος
 δ' Θυριάσιος, ἤδη πᾶν γέρον, θρασυμένος ἐπετί-
 μησεν, ὅτι τὸν λόγον ἔχον ὁμοιωτάτον τῷ Περικλέ-
 οντι, προδίδασιν ὑπ' ἀταλμίας καὶ μαλακίας ἑαυτῶν,
 οὔτε τοὺς ὅχλους ὑφιστάμενος εὐδαμονῶς, οὔτε τὸ
 σῶμα πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἐξασθενέμενος, ἀλλὰ τρυφῇ
 περιορῶν μαρμαριζόμενον.

VII. Πάλιν δὲ ποτε φασὶν ἔκπεσόντος αὐτοῦ, καὶ ἀπίδντος οἴκαδε συγκαλυμμένου καὶ βαρῶς φέροντος, ὑπακολουθήσαι Σάτυρον, τὸν ὑποκριτὴν, ἐπιτηδεύον ὄντα, καὶ συνελθεῖν. Ὀδυρομένου δὲ τοῦ Δημοσθένους πρὸς αὐτὸν, ὅτι πάντων φιλοπρονότατος ὢν τῶν λεγόντων, καὶ μικροῦ δέου καταναλασκάναι τὴν τοῦ σώματος ἀκμὴν εἰς τοῦτο, χάριν οὐκ ἔχει πρὸς τὸν δῆμον, ἀλλὰ κραυπαλιῶντες ἄνθρωποι ναῦται καὶ ἀμαθεῖς ἀκούονται καὶ κατέχουσι τὸ βῆμα, παρορᾶται δ' αὐτὸς· „Ἀληθῆ λέγεις, ὦ Δημοσθένεις,“ φάναι τὸν Σάτυρον· „ἀλλ' ἐγὼ τὸ αἴτιον ἰάσομαι ταχέως, ἂν μοι τῶν Εὐριπίδου τινὰ ῥήσεων, ἢ Σοφοκλέους, ἐθειλήσης εἰπεῖν ἀπὸ στόματος.“ Εἰπόντος δὲ τοῦ Δημοσθένους μεταλαβόντα τὸν Σάτυρον, οὕτω πλάσαι καὶ διεξιθεῖν ἐν ᾗ τειρέποντι καὶ διαθέσει τὴν αὐτὴν ῥῆσιν, ὥσθ' ὅλως ἐτέραν τοῦ Δημοσθένει φανῆναι. Πεισθέντα δ', ὅσον ἐκ τῆς ὑποκρίσεως τῷ λόγῳ κόσμου καὶ χάριτος πρόσισι, μικρὸν ἡγήσασθαι καὶ τὸ μηδὲν εἶναι τὴν ἀσκησιν, ἀμελοῦντι τῆς προφορᾶς καὶ διαθέσεως τῶν λεγομένων. Ἐκ τούτου καταγγεῖον μὲν οἰκοδομῆσαι μελιτητήριον, ὃ δὴ διεσώζετο καὶ καθ' ἡμᾶς· ἐνταῦθα δὲ πάντως μὲν ἐκάστης ἡμέρας προσιδόντα πλάττειν τὴν ὑπόκρισιν, καὶ διαπονεῖν τὴν φωνήν· πολλάκις δὲ καὶ μῆνας ἐξῆς δύο καὶ τρεῖς συνάπτειν, ξυρούμενον τῆς κεφαλῆς θάτερον μέρος, ὑπὲρ τοῦ μηδὲ βουλομένῳ πάνυ προελθεῖν ἐνδέχεσθαι δὲ ἀσχύνην.

VIII. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰς πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ ἐντεταμένους καὶ λόγους καὶ διαβολὰς ὑποθέσεις ἐποιεῖτο καὶ ἀφορμὰς τοῦ φιλοπονεῖν. Ἀπαλλαγίς γὰρ αὐτῶν, τάχιστα κατέβαινεν εἰς τὸ μελετητήριον, καὶ διεξῆκε τὰς τε πράξεις ἀρετῆς καὶ τοὺς ὑπὲρ αὐτῶν ἀπολογισμούς. Ἐπεὶ δὲ τοὺς λόγους, οἷς παρέτιχε λεγομένοις, ἀναλαμβάνων εἰς ἑαυτὸν, εἰς γνώμας ἀνήγε καὶ περιόδους· ἐπαγορεύσεις τε παντοδαπὰς καὶ μεταφράσεις ἐκδινοτάμει τῶν εἰρημένων ὑφ' ἐτέρου πρὸς αὐτὸν, ἢ ὑφ' αὐτοῦ πάλιν πρὸς ἄλλους. Ἐκ τούτου δόξαν εἶχεν ὥς οὐκ εὐφυῆς εἶναι, ἀλλ' ἐκ πόνου συγκαμμένη δεινότητι καὶ δυνάμει χρώμενος. Ἐδόκει τε τούτου σημεῖον εἶναι μέγα, τὸ μὴ ῥαδίως ἀκοῦσαι τινα Δημοσθένους ἐπὶ καιροῦ λέγοντος, ἀλλὰ καὶ καθήμενον ἐν ἐκκλησίᾳ πολλάκις τοῦ δήμου καλοῦντος ὀνομασί, μὴ παρελθεῖν, εἰ μὴ τύχῃ παφροντικῶς καὶ παρειακασμένος. Εἰς τοῦτο ἄλλοι τε πολλοὶ τῶν δημαγωγῶν ἐχλεύαζον αὐτὸν, καὶ Πυθείας ἐπισκώπτων ἐλλυχνίαν ἔρησαν ὄζειν αὐτοῦ τὰ ἐνδομήματα. Τούτον μὲν οὖν ἠμείψατο πικρῶς ὁ Δημοσθένης. „Οὐ ταυτὰ γάρ,“ εἶπεν, „ἔμοι καὶ σοί, ὦ Πυθεία, δ' ἰχθυὸς συνοιδε.“ Πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους οὐ παντάπασιν ἦν ἔξικτος, ἀλλ' οὔτε γράψας, οὔτ' ἄγραφα κομιδῇ λέγειν ὁμολόγει. Καὶ μὲντοι δημοτικὸν ἀπέφαινεν ἄνδρα, τὸν λέγειν μελειώοντα· θεραπείας γὰρ εἶναι τοῦτο δήμου παρειακηνήν· τὸ δ', ὅπως ἔξουσιν οἱ πολλοὶ πρὸς τὸν λόγον, ἀφροντιστεῖν, ὀλιγαρχικοῦ, καὶ βίῃ μᾶλλον,

ἢ παιδοῖ, προύχοντος. Τῆς δὲ πρὸς καιρὸν ἀποδείας αὐτοῦ καὶ τοῦτο ποιοῦνται σημεῖον, ὅτι Δημάδης μὲν ἐκείνῳ θορυβηθέντες πολλὰκις ἀναστάς ἐκ προχείρου συνῆπεν, ἐκείνος δ' οὐδέποτε Δημάδην.

IX. Πόθεν οὖν, φαίη τις ἂν, ὃ Αἰσχίνης πρὸς τὴν ἐν τοῖς λόγοις τόλμαν θυμασιώτατον ἀπακάλει τὸν ἄνδρα; πῶς δὲ Πύθασι, τῷ Βυζαντίῳ, θρασυνόμενῳ καὶ ῥέοντι πολλῷ κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ἀναστάς μόνος ἀντεῖπεν, ἡ Δαμάχου τοῦ Μυρρηνταίου γεγραφτός ἐγκώμιον Ἀλεξάνδρου καὶ Φιλίππου, τῶν βασιλέων, ἐν ᾧ πολλὰ Θηβαίους καὶ Ὀλυνθίους εἰρήκει κακῶς, καὶ ἀναγιγνώσκοντες Ὀλυμπιάσι, παρναστάς, καὶ διεξελθὼν μεθ' ἱστορίας καὶ ἀποδείξεως, ὅσα Θηβαίοις καὶ Χαλκιδικεῦσιν ὑπάρχει καλὰ πρὸς τὴν Ἑλλάδα, καὶ πάλιν, ὅσων αὐτοὶ κακῶν μεγόνασιν οἱ κολακεύοντες Μακεδόνας, οὕτως ἐπατρεψε τοὺς παρόντας, ὥστε δέισαντα τῷ θορύβῳ τὸν σαφιστὴν ὑπεκλῦναι τῆς πανηγύρεως; Ἄλλ' εἰκὲν ὃ ἀκὴρ τοῦ Περικλείους τὰ μὲν ὅλα μὴ πρὸς αὐτὸν ἠγήσασθαι, τὸ δὲ πλάσμα καὶ τὸν σχηματισμὸν αὐτοῦ, καὶ τὸ μὴ ταχέως, μηδὲ παρὲς παντός, ἐκ τοῦ παρισταμένου λέγειν, ὥσπερ ἐκ τούτων μεγάλου γεγονότος, ζηλῶν καὶ μιμούμενος, οὐ πάντῃ προῖσθαι τὴν ἐν τῷ καιρῷ δόξαν, οὐδ' ἐπὶ τύχῃ πολλὰκις εἶναι ποιεῖσθαι τὴν δύναμιν. Ἐπεὶ τόλμαν γὰρ καὶ θάρσος οἱ λεχθέντες ὑπ' αὐτοῦ λόγου τῶν γραφέντων μύλλον εἶχον, εἴ τε δι' ἡπιστεύειν Ἐρατοσθένει, καὶ Δημητρίῳ τῷ Φαληρεῖ, καὶ τοῖς ἀμειβομένοις. Ἰν

Ἐρατοσθένης μὲν φησιν αὐτὸν ἐν τοῖς λόγοις πολλα-
χοῦ γεγονέναι παράβαχον· ὁ δὲ Φαληγεὺς τὸν ἔμ-
μετρον ἐκτῆνον ὄρκον ὁμόσαι ποτὶ πρὸς τὸν δῆμον,
ὥσπερ ἐνθουσιῶντα·

Μὰ γῆν, μὰ κῆρας, μὰ ποταμοὺς, μὰ τέρατα.

τῶν δὲ κωμικῶν ὁ μὲν τις αὐτὸν ἀποκαλεῖ ὥσπερ-
περήθραν· ὁ δὲ παρασκώπτων, ὡς χρώμενον τῷ ἀν-
τιθέτῳ, φησὶν οὕτως·

Ἀπὸ λαβῆν, ὥσπερ ἑλαβῆν. ἡράκησι γὰρ

Τὸ ῥῆμα τοῦτο παραλαμβάνει Δημοσθένης.

ἐκτὸς εἰ μὴ ἢ Δία πρὸς τὸν ὑπὲρ Ἀλεγήσου λόγον ὁ
Ἀντιφάνης καὶ τουτὶ πέπαιχεν, ἢν Ἀθηναίοις Δημο-
σθένης συνεβούλευε μὴ λαμβάνειν, ἀλλ' ἀπολαμβάν-
ειν παρὰ Φιλίππου.

Χ. Πλὴν τὸν γε Δημάδην πάντες ὁμολόγουν τῇ
φύσει χρώμενον ἐνίκητον εἶναι, καὶ παραφέρειν αὐ-
τοσχεδιάζοντα τὰς τοῦ Δημοσθένους σχέψεις καὶ πα-
ρασκαιάς. Ἀρίων δ', ὁ Χῖος, καὶ Θεοφράστου τινα
δόξαν ἰστώρηκε περὶ τῶν ῥητόρων. Ἐρωτηθέντα γὰρ,
ὅποῖός τις αὐτῷ φαίνεται ῥήτωρ ὁ Δημοσθένης, εἶπεν·
„Ἄξιός τῃς πόλεως.“ ὅποῖός δὲ Δημάδης· „Ἰπὲρ τὴν
πόλιν.“ Ὁ δ' αὐτὸς φιλόσοφος Πολύευκτον ἱστο-
ρεῖ τὸν Σφήττιον, ἕνα τῶν τότε πολιτευομένων Ἀθή-
νησιν, ἀποφαίνεσθαι, μέγιστον μὲν εἶναι ῥήτορα Δη-
μοσθένη, δυναιώτατον δ' εἶπεν Φωκίαντα· πλείστον
γὰρ ἐν βραχυτάτῃ λέξει νοῦν ἀναφέρειν. Καὶ μέντοι
καὶ τὸν Δημοσθένη φασὶν αὐτὸν, ὁσάκις ἀντε-
ρῶν αὐτῷ Φωκίων ἀγαβαῖνοι, λέγειν πρὸς τοὺς συν-

ἔφασκε· „Ἡ τῶν ἡμῶν λόγων κοπίς ἀνίσταται.“ Τοῦτο μὲν οὖν ἀδελφον εἶτε πρὸς τὸν λόγον τοῦ ἀνδρός ὁ Δημοσθένης, εἶτε πρὸς τὸν βίον καὶ τὴν δόξαν ἐκπόνου, πολλῶν πόνυ καὶ μακροῖς περιόδω· ἐν ᾧ καὶ νῦμα πίστιν ἔχαντος ἀνθρώπου κυριώτερον ἔχουμενος.

XI. Τοῖς δὲ σωματικοῖς ἐλαττώμασι τοιαύτην ἐπηγεν ἀκροῖον, ὥς ὁ Φαληρεὺς Δημήτριος ἱστορεῖ, λέγων· αὐτοῦ Δημοσθένους ἀκούων πρεσβύτου γεγονότος· τὴν μὲν ἀσάφειαν καὶ τραυλότητα τῆς γλώττης ἐκβιάζεσθαι καὶ διαρθροῦν εἰς τὸ στόμα ψήφους λαμβάνοντα, καὶ ῥήσεις ἅμα λέγοντα· τὴν δὲ φωνὴν ἐν τοῖς δρόμοις γυμνάζεσθαι καὶ ταῖς πρὸς τὰ σιμὰ προσβάσει, διαλεγόμενον, καὶ λόγους τινάς, ἧ σείχους, ἅμα τῷ πνεύματι πεπνευμένῳ προφερόμενον· εἶναι δ' αὐτῷ μέγα κάτοπτον οἶκος, καὶ πρὸς ταῦτα τὰς μελέτας ἐξ ἐναντίας ἱστάμενον περιβαίνειν. Λέγεταί δ' ἀνθρώπου προσελθόντος, δεομένου συνηγορίας, καὶ διεξιόντος, ὥς ὑπὸ τοῦ λάβοι πληγὰς· „Ἀλλὰ σὺ γε,“ φάναι τὸν Δημοσθένην, „τούτων, ὧν λέγεις, οὐδὲν πέπονθας.“ Ἐπιτείκαντος δὲ τὴν φωνὴν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ βοῶντος· „Εγὼ, Δημοσθεῖς, οὐδὲν πέπονθα;“ „Νὴ Δία,“ φάναι, „νῦν ἀκούω φωνὴν ὀδικουμένου καὶ πεπονθότος.“ Οὕτως ᾤετο μέγα πρὸς πίστιν εἶναι τὸν τόνον, καὶ τὴν ὑπόκρισιν τῶν λεγόντων. Τοῖς μὲν οὖν πολλοῖς ὑποκρινόμενος ἤρεσκε θαυμασιῶς· οἱ δὲ χαρίεντες ταπεινὸν ἔχουντο καὶ ἀγενεῖς αὐτοῦ τὰ πλάσμα καὶ μαλακόν, ὧν καὶ Δη-

μήτριος δ' Ὀμήρου ἐστίν. Αἰσίων δέ φησιν Ἑρμῖππος, ἐρωτηθέντα περὶ τῶν πάλαι ῥητόρων καὶ τῶν κατ' αὐτόν, εἰπεῖν, ὡς ἀκούων μὲν ἄντις ἐπαύρασαν ἐκείνους εὐνοσμοῖς καὶ μεγαλοπρεπῶς τῷ δῆμῳ διαλεγομένους· ἀναγινωσκόμενοι δ' οἱ Δημοσθένους λόγοι πολὺ τῇ κατασκευῇ καὶ θαλάμῳ θαυμάζουσιν. Οἱ μὲν οὖν γεγραμμένοι τῶν λόγων διετὴς αὐατηρὸν πολὺ καὶ πικρὸν ἔχουσι, τί ἂν λόγοι περὶ ἐν δὲ ταῖς ὑπαντήσεσι ταῖς παρὰ τὸν καιρὸν ἐχθρῶ καὶ τῷ γελοίῳ. Δημοσίου μὲν γὰρ ὑπὸντος, „Ἐμὲ Δημοσθένης, ἡ ὕς τῴν Ἀθηναίων“ „Αὐτὴ, τίς ἐστι, ἡ Ἀθηναῖα πρώτην ἐν Κολυταῖς μοιχέουσα ἐλήρθη.“ Ἐπεὶ δὲ τὸν κλέπτει, ὃς ἐπιμαλίστο Χαλκοῦς, καὶ αὐτὸν εἰς τὰς ἀγροθυίας αὐτοῦ καὶ νυκτογραφίας περιφρανὸν τι ἀγείν· „Θῶε, εἰπὼν, ὅτι σε λυπῶ λίγρον καίων. Ἵμεῖς δὲ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μὴ θαυμάζετε τὰς γενομένας κλοπὰς, εἴταν τοὺς μὲν κλέπτας χαλκῶς, τοὺς δὲ τοίχους πηλίνους ἔχωμεν.“ Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων καίπερ ἔτι πλείω λόγους ἔχοντες ἵστασθαι παροφμεθα· τὸν δ' ἄλλον αὐτοῦ τρόπον, καὶ τὸ ἕθνος, ἀπὸ τῶν πράξεων καὶ τῆς πολιτείας θεωρεῖσθαι δεκτικόν ἐστιν.

XXII. Ὀφείλει μὲν οὖν ἐπὶ τῷ πρῶτῳ τοῦ κακοῦ, τοῦ Φωκικοῦ πολέμου συνεσιῶτος, ὡς αὐτὸς τε φησὶ, καὶ λαβεῖν ἐκείνῳ ἀπὸ τῶν Φωλιπικῶν διαμαρτυριῶν. Αἱ μὲν γὰρ, ἡδη διαπεπραγμέναν ἐπέλυν, κερδύνουσιν, αἱ δὲ προσβύτταται τῶν ἔργων προηρότων ἀπικονταί. Δῆλος δ' ἐστὶ καὶ κατὰ Μελίαν πα-

φασκινουσάμενος εἰπεῖν δίκην, δύο μὲν ἐπὶ τοῖς τριακοντα γεγονώς εἴη, μηδέπω δ' ἔχων ἰσχὺν ἐν τῇ πολιτείᾳ, μηδὲ δόξαν. Ὁ καὶ μάλιστα μοι δοκεῖ δαΐσας, ἐπ' ἀργυρίῳ καταθέσθαι τὴν πρὸς τὸν ἀνθρώπον ἔχθραν.

Οὐ γάρ τι γλυκύθυμος ἦν, οὐδ' ἀγανέρων, ἀλλ' ἔντονος καὶ βίαιος περὶ τὰς ἀμύνας. Ὀρῶν δ' οὐ φαῦλον, οὐδὲ τῆς αὐτοῦ δυνάμειος ἔργον, ἄνδρα καὶ πλούτῳ, καὶ λόγῳ, καὶ φίλοις εὖ πεφραγμένον παθελεῖν, τὸν Μειδίαν, ἐνέδωκε τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ δεομένοις. Αἱ δὲ τριαχίλιαι καθ' ἑαυτὰς οὐκ ἂν μοι δοκοῦσι τὴν Δημοσθένους ἀμβλύναι πικρίαν, ἐλπίζοντος καὶ δυναμένου περιγενέσθαι. Λαβὼν δὲ τῆς πολιτείας καλὴν ὑπόθεσιν, τὴν πρὸς Φίλιππον ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων δικαιολογίαν, καὶ πρὸς ταύτην ἀγωνιζόμενος ἀξίως, ταχὺ δόξαν ἔσχε, καὶ περιβλεπτος ὑπὸ τῶν λόγων ἤρθη καὶ τῆς παρρησίας· ὥστε θαυμάζεσθαι μὲν ἐν τῇ Ἑλλάδι, θεραπεύεσθαι δ' ὑπὸ τοῦ μεγάλου βασιλέως, πλεῖστον δ' αὐτοῦ λόγον εἶναι παρὰ τῷ Φίλιππῳ τῶν δημαγωγούντων, ὁμολογεῖν δὲ καὶ τοὺς ἀπεχθανομένους, ὅτι πρὸς ἔνδοξον αὐτοῖς ἀνθρώπον ὁ ἀγὼν ἴσται. Καὶ γὰρ Αἰσχίνης καὶ Ὑπερίδης τοιαῦτα ὑπὲρ αὐτοῦ κατηγοροῦντες εἰρήκασιν.

XIII. Ὅθεν οὐκ οἶδ', ὅπως παρῴστη Θεοδόμῃ λέγειν, αὐτὸν ἀβέβαιον τῷ τρόπῳ γεγονέναι, καὶ μήτε πράγμασι, μήτ' ἀνθρώποις, πολὺν χρόνον τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένειν δυνάμενον. Φαίνεται γὰρ, εἰς ἣν

ἀπ' ἀρχῆς τῶν πραγμάτων μερίδα καὶ τάξιν αὐτὸν ἐν
 τῇ πολιτείᾳ κατέστησε, ταύτην ἄχρι τέλους διαφυ-
 λάξας, καὶ οὐ μόνον ἐν τῷ βίῳ μὴ μεταβαλόμενος,
 ἀλλὰ καὶ τὸν βίον ἐν τῷ μὴ μεταβαλῆσθαι προέμενος.
 Οὐ γὰρ, ὡς Δημάδης, ἀπολογούμενος διὰ τὴν ἐν τῇ
 πολιτείᾳ μεταβολήν, ἔλεγεν· αὐτῷ μὲν αὐτὸν τάναν-
 τία πολλάκις εἰρηκέναι, τῇ δὲ πόλει μηδέποτε· καὶ
 Μελάνωπος, ἀντιπολιτευόμενος Καλλιστράτῳ, καὶ
 πολλάκις ὑπ' αὐτοῦ χρήμασι μετατιθέμενος, εἰώθει
 λέγειν πρὸς τὸν δῆμον· „Ὁ μὲν ἀνὴρ ἐχθρὸς, τὸ δὲ τῆς
 πόλεως νικᾷτω συμφέρον.“ Νικόδημος δ', ὁ Μεσσή-
 νιος, Κασάνδρῳ προστιθέμενος πρότερον, εἰτ' αὐθις
 ἑπὶ τοῦ Δημοτρίου πολιτευόμενος, οὐκ ἔφη τάναν-
 τία λέγειν· αἰεὶ γὰρ εἶναι συμφέρον ἀκροῦσθαι τῶν
 κρατούντων· οὕτω καὶ περὶ Δημοσθένους ἔχομεν εἰ-
 πεῖν, οἷον ἐκτροπομένον καὶ πλαγιαζόντος, ἢ φωνῆς,
 ἢ πρᾶξιν, ἀλλ' ὥσπερ ἐφ' ἑνὸς καὶ ἀμεταβλήτου δια-
 γράμματος τῆς πολιτείας· ἵνα τόνον ἔχων ἐν τοῖς
 πράγμασιν αἰεὶ διετίλειε. Παναίτιος δ', ὁ φιλόσο-
 φος, καὶ τῶν λόγων αὐτοῦ φησὶν οὕτω γεγραφθαι
 τοὺς πλείστους, ὡς μόνου τοῦ καλοῦ δι' αὐτὸ αἴρε-
 τοῦ ὄντος, τὸν περὶ τοῦ στεφάνου, τὸν κατ' Ἀριστο-
 κράτους, τὸν ὑπὲρ τῶν ἀτελειῶν, τοὺς Φιλιππικοὺς·
 ἐν οἷς πᾶσιν οὐ πρὸς τὸ ἡδιστον, ἢ ῥᾶστον, ἢ λυ-
 σιτελέστατον, ἄγει τοὺς πολίτας, ἀλλὰ πολλαχοῦ τὴν
 ἀσφάλειαν καὶ τὴν σωτηρίαν οἰεται δεῖν ἐν δευτέρῳ
 τάξει τοῦ καλοῦ ποιῆσθαι καὶ τοῦ πρόποντος· ὥς,
 εἴγε τῇ περὶ τὰς ὑποθέσεις αὐτοῦ φιλοτιμίᾳ καὶ τῇ

τῶν λόγων εὐγενείᾳ παρῆν ἀνδρεία τε πολέμιστῆριος, καὶ τὸ καθαρώς ἕκαστα πράττειν, οὐκ ἐν τῷ κατὰ Μοιροκλία, καὶ Πολύεκτον, καὶ Ἐπιφώην, ἀριθμοῦ τῶν ῥητόρων, ἀλλ' ἄνω μετὰ Κίμωνος, καὶ Θουκυδίδου, καὶ Περικλέους, ἄξιός ἦν τίθεσθαι.

XIV. Τῶν γοῦν κατ' αὐτὸν ὁ Φωκίων, οὐκ ἐπαυμένης προϋπατάμενος πολιτείας, ἀλλὰ δοκῶν μακεδονίζειν, ὅμως δι' ἀνδρείαν καὶ δικαιοσύνην οὐδὲν αὐδαμοῦ χείρων ἔδοξεν Ἐφιδάλτου, καὶ Ἀριστείδου, καὶ Κίμωνος, ἀνὴρ γενέσθαι. Δημοσθένης δ', οὐκ ὢν ἐν τοῖς ὅπλοις ἀξιόπιστος, ὥς φησιν ὁ Δημήτριος, οὐδὲ πρὸς τὸ λαμβάνειν παντάπασιν ἀπωχυρομένος, ἀλλὰ τῷ μὲν παρὰ Φιλίππου καὶ Μακεδονίας ἀνάλωτος ὢν, τῷ δ' ἄνωθεν ἐκ Σούσων καὶ Ἐκβατάνων ἐπιβατὸς χρυσίῳ γιγονίᾳ καὶ κατακυλισμένος, ἐπαυῖναι μὲν ἐκωνώτατος ἦν τὰ τῶν προγόνων καλὰ, μιμήσασθαι δ' οὐχ ὁμοίως. Ἐπεὶ τοὺς γε κατ' αὐτὸν ῥήτορας, (ἔξω δὲ λόγου τίθεμαι Φωκίωνα,) καὶ τῷ βίῳ παρήλθε. Φαίνεται δὲ καὶ μετὰ παρόρησίᾳς μάλιστα τῷ δῆμῳ διαλεγόμενος, καὶ πρὸς τὰς ἐπιθυμίας τῶν πολλῶν ἀντιτείνων, καὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν αὐτῶν ἐπιφυόμενος, ὥς ἐκ τῶν λόγων λαβεῖν ἔστιν. Ἰστορεῖ δὲ καὶ Θεότομπος, ὅτι, τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τινὰ προβαλλομένων αὐτὸν κατηγορίαν, ὥς οὐκ ὑπήκουε, θορυβοῦντων, ἀναστὰς εἶπεν· „Τί μοι, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, συμβούλῃ μὲν, καὶ μὴ θέλητε, χρησέσθε συνοφάντη δ', οὐδὲ ἐὰν θέλητε.“ Σφάδρα δ' ἀριστοκρατικὸν αὐτοῦ πολίτευμα καὶ τὸ περὶ Ἀθ-

τιφῶντος· ὃν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ἀφαιρέντα συλλαβὼν, ἐπὶ τὴν ἐξ Ἀρείου πάγου βουλὴν παρήγαγε, καὶ παρ' οὐδὲν τὸ προσκροῦσαι τῷ δήμῳ θέμενος, ἤλεγξεν ὑπεσχημένον Φιλίππῳ τὰ νεώρια ἐμπρῆσειν· καὶ παραδοθεὶς ὁ ἄνθρωπος ὑπὸ τῆς βουλῆς ἀπέθανε· Κατηγόρησε δὲ καὶ τῆς ἱερείας Θεωρίδος, ὡς ἄλλα τε ῥαδιουργούσης πολλὰ, καὶ τοὺς δούλους ἐξαπατᾶν διδασκούσης· καὶ θανάτου τιμωσάμενος ἀπέκτεινε.

XV. Λέγεται δὲ καὶ τὸν κατὰ Τιμοθέου, τοῦ στρατηγοῦ, λόγον, ᾧ χρησάμενος Ἀπολλόδωρος εἴλε τὸν ἄνδρα τοῦ ὀφλήματος, Δημοσθένους γράψαι τῷ Ἀπολλόδωρῳ, καθάπερ καὶ τοὺς πρὸς Φορμίωνα καὶ Στέφανον, ἐφ' οἷς εὐκότως ἠδόξεσε. Καὶ γὰρ Φορμίωνα ἠγωνίζετο λόγῳ Δημοσθένους πρὸς τὸν Ἀπολλόδωρον, ἀτ' ἤνως, καθάπερ ἐξ ἐνὸς μαχαιροπωλίου, τὰ κατ' ἀλλήλων γχειρίδια πωλοῦντος αὐτοῦ τοῖς ἀντιθέτοις. Τῶν δὲ δημοσίων, ὁ μὲν κατ' Ἀνδροτίωνος, καὶ Τιμοκράτους, καὶ Ἀριστοκράτους, ἑτέροις ἐγράφησαν, οὕτω τῇ πολιτείᾳ προσεληλυθότος· δοκεῖ γὰρ δυοῖν, ἢ τριῶν, δέοντα ἔτη τριάκοντα γεγονώς ἐξεργασθῆναι τοὺς λόγους ἐκείνους· τὸν δὲ κατ' Ἀριστογέιτον αὐτὸς ἠγωνίσσατο, καὶ τὸν περὶ τῶν ἀτελειῶν, διὰ τὸν Χαβρίου παῖδα, Κτήσιππον, ὡς φησιν αὐτός· ὡς δ' ἐνταὶ λέγονται, τὴν μητέρα τοῦ νεανίσκου μνῶμενος. Οὐ μὲν ἔγνηε ταύτην, ἀλλὰ Σαμίᾳ τιχὶ συνώκησεν, ὡς ἱστορεῖ Δημήτριος ὁ Μάγνης ἐν τοῖς περὶ στυγνότητων· Ὁ δὲ κατ' Ἀισχίνου τῆς

παραπρεσβείας, ἄδηλον, εἰ λείπεται. Καίτοι φησὶν Ἰδομενεὺς, παρὰ τριάκοντα μόνας τὸν Αἰσχίνην ἀποφυγεῖν. Ἀλλ' οὐκ ἔοικεν οὕτως ἔχειν τὰληθές, εἰ δὲ τοῖς περὶ στεφάνου γεγραμμένοις ἑκατέρων λόγους τεκμαίρεσθαι. Μένεται γὰρ οὐδέτερος αὐτῶν ἐναργῶς, οὐδὲ τρατῶς, ἐκείνου τοῦ ἀγῶνος, ὡς ἄχρε δίκης προελθόντος. Ταῦτι μὲν οὖν ἕτεροι διακρινοῦσι μᾶλλον.

XVI. Ἡ δὲ τοῦ Δημοσθένους πολιτεία φανερὰ μὲν ἦν, ἔτι καὶ τῆς εἰρήνης ὑπαρχούσης, οὐδὲν ἑὼντος ἀνεπιτίμητον τῶν πραττομένων ὑπὸ τοῦ Μακεδόνος, ἀλλ' ἐφ' ἑκάστῳ ταράττοντος τοὺς Ἀθηναίους, καὶ διακαίοντος ἐπὶ τὸν ἄνθρωπον. Διὸ καὶ παρὰ Φιλίππῳ πλεῖστος ἦν λόγος αὐτοῦ, καὶ οἱ πρεσβεύων δέκατος ἦκεν εἰς Μακεδονίαν, ἤκουσε μὲν πάντων Φίλιππος, ἀνταῖπε δὲ μετὰ πλείστης ἐπιμελείας πρὸς τὸν ἐκείνου λόγον. Οὐ μὲν ἔν γε ταῖς ἄλλαις τιμαῖς καὶ φιλοφροσύναις ὅμοιον αὐτὸν τῷ Δημοσθένει παρῆχεν, ἀλλὰ προσήγετο τοὺς περὶ Αἰσχίνην καὶ Φιλόκράτην μᾶλλον. Ὅθεν ἐπαινοῦντων ἐκείνων τὸν Φίλιππον, ὡς καὶ λέγειν δυνατώτατον, καὶ κάλλιστον ὀφθῆναι, καὶ νῆ Δία συμπεῖν ἱκανώτατον, ἠναγκάζετο βυσακίων ἐπισκώπτειν, ὡς τὸ μὲν σοφιστοῦ, τὸ δὲ γυναικὸς, τὸ δὲ σπογγιῶς εἶη, βασιλέως δ' οὐδὲν ἐγκώμιον.

XVII. Ἐπεὶ δ' εἰς τὸ πολεμεῖν ἔρρεπε τὰ πράγματα, τοῦ μὲν Φιλίππου μὴ δυναμένου τὴν ἡσυχίαν ἔχειν, τῶν δ' Ἀθηναίων ἐγυρομένων ὑπὸ τοῦ

Δημοσθένους, πρῶτον μὲν εἰς Εὐβοίαν ἐξώρμησε τοὺς Ἀθηναίους καταδεδουλωμένην ὑπὸ τῶν τυράννων Φιλίππῳ· καὶ διαβάντες, ἐκείνου τὸ ψήφισμα γράψαντος, ἐξήλασαν τοὺς Μακεδόνας. Δεύτερον δὲ Βυζαντίοις ἐβοήθησε καὶ Περινθίοις ὑπὸ τοῦ Μακεδόνος πολεμονμένοις, πείσας τὸν δῆμον, ἀφέντα τὴν ἔχθραν, καὶ τὸ μεμνηῆσθαι τῶν περὶ τὸν συμμαχικὸν ἡμαρτημένων ἐκατέροις πόλεμον, ἀποσταῖλαι δύναιμι αὐτοῖς, ὅφ' ἥς ἐσώθησαν. Ἐπειτα πρὸς τοὺς Ἕλλησι, καὶ παροξύνων, συνέστησε, πλὴν Ἀλίων, ἅπαντας ἐπὶ τὸν Φιλίππον· ὥστε σύνταξιν γενέσθαι πεζῶν μὲν μυριάων καὶ πεντακισχιλίων, ἱππέων δὲ δισχιλίων, ἀνευ τῶν πολιτικῶν δυνάμεων, χρήματα δὲ καὶ μισθοὺς τοῖς ἔνοις ἐσφίρεισθαι προθύμως. Ὅτι καὶ φησι Θιόφραστος, ἀξιούντων τῶν συμμάχων ὀριοθῆναι τὰς ἐσφοράς, εἰπεῖν Κρωβύλον, τὸν δημαγωγόν, ὥς οὐ τιταγμένα σιτεῖται πόλεμος. Ἐπηρμένης δὲ τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὸ μέλλον, καὶ συνισταμένων κατ' ἔθνη καὶ πόλεις Εὐβοέων, Ἀχαιῶν, Κορινθίων, Μεγαρίων, Λευκαδίων, Κερκυραίων, ὃ μέγιστος ὑπελείπετο τῷ Δημοσθένει τῶν ἀγώνων, Θηβαίους προσπαγέσθαι τῇ συμμαχίᾳ, χώραν τε σύνορον τῆς Ἀιτικῆς καὶ δυνάμιν ἐναγώνιον ἔχοντας, καὶ μάλιστα τότε τῶν Ἑλλήνων εὐδοκμοῦντας ἐν τοῖς ὅπλοις. Ἦν δ' οὐ ῥᾷδιον ἐπὶ προσφάτοις εὐεργετήμασι τοῖς περὶ τὸν Φωκικὸν πόλεμον τιτιθασσευμένους ὑπὸ τοῦ Φιλίππου μεταστῆσαι τοὺς Θηβαίους, καὶ μάλιστα ταῖς

διὰ τὴν γειτονίαν αἰψιμαχίαις ἀναξαινομένων ἐκά-
στοτε τῶν πολιμικῶν πρὸς ἀλλήλας διαφορῶν ταῖς
πόλεσιν.

XVIII. Οὐ μὲν ἀλλ' ἐπεὶ Φίλιππος, ὑπὸ τῆς πε-
ρὶ τὴν Ἀμφισσαν εὐτυχίας ἐπαρθέμενος, εἰς τὴν Ἑλλά-
τειαν ἐξαίφνης ἐνέπεσε, καὶ τὴν Φωκίδα κατέσχευε, ἐκ-
πεπληγμένων τῶν Ἀθηναίων, καὶ μηδενὸς τολμῶντος
ἀναβαίνειν ἐπὶ τὸ βῆμα, μηδ' ἔχοντος, ὃ τι χρὴ λέ-
γειν, ἀλλ' ἀπορίας οὔσης ἐν μέσῳ καὶ σιωπῆς, παρελθὼν
μόνος ὁ Δημοσθένης, συνεβούλευε τῶν Θηβαίων ἔχε-
σθαι· καὶ τὰλλα παραθαρόντας καὶ μετεσθίνας,
ὥσπερ εἰώθει, τὸν δῆμον ταῖς ἱλπίσιν, ἀπαστάλη
πρεσβευτῆς μεθ' ἑτέρων εἰς Θήβας. Ἐπιμυθεὶ δὲ καὶ
Φίλιππος, ὡς Μαρσύας φησὶν, Ἀμύνταν μὲν καὶ Κλέ-
αρχον, Μακεδόνας, Διόχορον δὲ καὶ Θρασύδαϊον, Θεσ-
σαλοὺς, ἀνταρῶντας. Τὸ μὲν οὖν συμφέρον οὐ διέ-
φυγε τοὺς τῶν Θηβαίων λογισμοὺς, ἀλλ' ἐν θυμῶσιν
ἕκαστος εἶχε τὰ τοῦ πολέμου δεινὰ, ἔτι τῶν Φωκικῶν
τραυμάτων νεαρῶν παραμυθόντων. Ἦ δὲ τοῦ ῥήτορος
δύναμις, ὥς φησι Θεόπομπος, ἐκριπίζουσα τὸν θυ-
μὸν αὐτοῖν, καὶ διακαίουσα τὴν φιλοτιμίαν, ἐπισκό-
τησε τοῖς ἄλλοις ἀπασιν· ὥστ' εἰς φόβον καὶ λογι-
σμὸν καὶ χάριν ἐβαλεῖν αὐτοὺς, ἐνθουσιῶντας ὑπὸ
τοῦ λόγου πρὸς τὸ καλόν. Οὕτω δὲ μέγα καὶ λαμ-
πρόν ἐφάνη τὸ τοῦ ῥήτορος ἔργον, ὥστε τὸν μὲν Φί-
λιππον εὐθὺς ἐπισηρυκνέσθαι, δεόμενον εἰρήνης,
ὁρῶν δὲ τὴν Ἑλλάδα γενέσθαι, καὶ σινηξαναστῆναι
πρὸς τὸ μέλλον, ὑπηρετεῖν δὲ μὴ μόνον τῶν στρατη-

γούς τῇ Δημοσθένει ποιεῦντας τὸ προσταττόμενον, ἀλλὰ καὶ τοὺς Βοιωτάρχας, καὶ διοικῆσθαι τὰς ἐκ-
κλήσεις ἀπίστας οὐδὲν ἤτιον ὑπ' ἑκείνου τότῃ τὰς
Θηβαίων, ἢ τὰς Ἀθηναίων, ἀγαπωμένους παρ' ἀμ-
φοτέρους καὶ δυναστεύοντας, οὐκ ἁδίκως, οὐδὲ παρ'
ἁξίαν, ὥσπερ ἀποφαίνεται Θεόπομπος, ἀλλὰ καὶ
πάνυ προσηκόντως.

XIX. Τύχη δὲ τις δοῖκε δαιμόνιος, ἐν πε-
ριφορᾷ πραγμάτων εἰς ἐκείνο καιρὸν συμπεραίνου-
σα τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος, ἐναντιοῦσθαι τοῖς
πραττομένοις, καὶ πολλὰ σημεῖα τοῦ μέλλοντος ἀνα-
φαίνειν, ἐν οἷς ἡ τε Πυθία δεινὰ προῖφαινε μεν-
τεύματα, καὶ χρησμός ἦδ' αὖτε παλαιὸς ἐν τῶν Σιβυλ-
λείων.

Τῆς ἐκὼς Θερμώδοντα μάχης ἀπάνευθε γενέσθην,
Αἰετὸς ἐν νηυσὶ καὶ ἡἶρε θεήσασθαι.

Κλαίει ὁ νικηθεὶς, ὁ δὲ νικήσας ἀπέκλυτον.

Τὸν δὲ Θερμώδοντα φατὶν εἶναι παρ' ἡμῖν ἐν Χαι-
ρωνείᾳ ποταμὸν μηρὸν εἰς τὸν Κηφισὸν ἐμβάλλον.
Ἡμεῖς δὲ τὴν μὲν οὐδὲν ἴσμεν οἴω τῶν πευμάτων
ὀνομαζόμενον, εἰκάζομεν δὲ, τὸν κυλούμενον Αἰ-
μονα Θερμώδοντα λέγεσθαι τότε· καὶ παραφθεῖν
παρὰ τὸ Ἡράκλειον, δ' αὖτε πεπετρατοπέδ' αὖτε οὐ
Ἑλλήνες· καὶ τεκμαιρόμεθα, τῆς μάχης γενομένης,
αἵματος ἐμπλησθέντα καὶ νεκρῶν τὸν ποταμὸν, ταυ-
τῇ διαλλάξαι τὴν προσηγορίαν. Ὁ δὲ Δοῦρις οὐ
ποταμὸν εἶναι φησι τὸν Θερμώδοντα, ἀλλ' ἰστέντας
τινὰς σπηνῆς καὶ περισφύττοντας, ἀνδριαντίσπον εὐ-

ρεῖν λίθινον ὑπὸ γραμμάτων τινῶν διασημαινόμενον, ὡς εἶη Θερμώδων, ἐν ταῖς ἀγκάλαις Ἀμαζόνων φέρον τετραμήνην. Ἐπὶ δὲ τούτῳ χρησμὸν ἄλλοτ' ἔδιδεσθαι, λέγοντα·

Τὴν ἐπὶ Θερμώδωντι μάχην μὲν, παρμῆλαν ἔστω.

Τηνεὶ τοι κρεῖα πολλὰ παρίσσεται ἀνθρώποις.

XX. Ταῦτα μὲν οὕτως ἔχει, διαιτῆσαι χαλεπόν. Ὁ δὲ Δημοσθένης λέγεται, τοῖς τῶν Ἑλλήνων ὅπλοις ἐκτεθαρρόχως, καὶ λαμπρῶς ὑπὸ ῥώμης καὶ προθυμίας ἀνδρῶν τοσούτων προκαλουμένων τοὺς πολέμιους αἰρόμενος, οὔτε χρησμοῖς ἐστὶν προσέχειν, οὔτε μαντείας ἀκούειν, ἀλλὰ καὶ τὴν Πυθίαν ὑπονοεῖν ὡς φιλιππίζουσαν, ἀταμιμνήσκων Ἐπαμεινώνδου τοὺς Θηβαίους, καὶ Περικλέους τοὺς Ἀθηναίους, ὡς ἐκείνοι, τὰ τοιαῦτα δειλίας ἡγούμενοι προφάσεις, ἐχρῶντο τοῖς λογισμοῖς. Μέχρι μὲν οὖν τούτων ἀνὴρ ἦν ἀγαθός· ἐν δὲ τῇ μάχῃ καλὸν οὐδὲν οὐδ' ὁμολογούμενον ἔργον οἷς εἶπιν ἀποδείξαι· ἔσχετο τὴν ἰσχύιν ἀποδράς αἰσχισία, καὶ τὰ ὅπλα ῥίψας, οὐδὲ τὴν ἐπιγραφὴν τῆς ἀσπίδος, ὡς ἔλεγε Πυθίας, αἰσχυνοθείς, ἐπιγεγραμμένης γραμμασι χρυσοῖς· Ἀγαθὴ τύχη. Παρανίκα μὲν οὖν ὁ Φίλιππος ἐπὶ τῇ νίκῃ διὰ τὴν χαρὰν ἐξυβρίσας, καὶ κωμάσας ἐπὶ τοὺς νικηροὺς μεθύων, ἤδε τὴν ἀρχὴν τοῦ Δημοσθένους ψηφίσματος, πρὸς πόδα διαιτῶν καὶ ὑποκρούων·

Δημοσθένης Δημοσθένους Παιανίδι τὰδ' εἶπεν.

ἐκνήψας δὲ, καὶ τὸ μέγεθος τοῦ πικρῶτος αὐτόν

ἀγῶνος· ἐν τῷ λαβὼν, ἔκριτε τὴν δεινότητα καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ῥήτορος, ἐν μέρει μικρῷ μιᾷς ἡμέρας τὸν ὑπὲρ τῆς ἡγεμονίας καὶ τοῦ σώματος ἀναρῶντος κίνδυνον ἀναγκασθεὶς ὑπ' αὐτοῦ. Αὐτοῦ δ' ἡ βόξα μέχρι τοῦ Περσῶν βασιλείας· κακῆτος ἐπεμψε τοῖς σατραπαῖς ἐπὶ θάλασσαν χρήματα, Δημοσθένης διδόναι καλεῖται καὶ προσίχεται ἐκείνῳ μάλιστα τῶν Ἑλλήνων, ὥς περισπᾶσαι δυναμένῳ καὶ κατασχεῖν ταῖς Ἑλληνικαῖς ταραχαῖς τὸν Μακεδόνα. Ταῦτα μὲν οὖν ὕστερον ἐφώρσεν Ἀλέξανδρος, ἐν Σάρδεσιν ἐπιστολαῖς τινας ἀντιφρονῶν τοῦ Δημοσθένους, καὶ γράμματα τῶν βασιλείας σφραττηγῶν, δηλοῦντα τὸ πλῆθος τῶν δοθέντων αὐτῷ χρημάτων.

XXI. Τότε δὲ τῆς ἀτυχίας τοῖς Ἕλλησι γενομένης, οἱ μὲν ἀντιπολιτευόμενοι ῥήτορες, ἐπιμβαίνοντες τῷ Δημοσθέλει, κατεσκεύαζον εὐθύνας καὶ γράφας ἐπ' αὐτόν· ὁ δὲ δῆμος οὐ μόνον τοῦτον ἀπέλυεν, ἀλλὰ καὶ τιμῶν διετέλει, καὶ προσκαλούμενος αὐτοῖς, ὡς εὖνουν, εἰς τὴν πολιτείαν· ὥστε καὶ τῶν ὁσίων ἐκ Χαιρώνειας κομισθέντων, καὶ θαπτομένων, τὸν ἐπὶ τοῖς ἀνδράσιν ἔπαινον εἰπεῖν ἀπέδωκεν, οὐ ταπεινῶς, οὐδ' ἀγεννῶς φέρων τὸ συμβεβηκός, ὡς γράφει καὶ τραγικοῦ Θεόπομπος, ἀλλὰ τῷ τιμῇ μάλιστα καὶ κοσμεῖν τὸν σύμβουλον ἀποδεικνύμενος τὸ μὴ μεταμέλειθαι τοῖς βεβουλευμένοις. Τὸν μὲν οὖν λόγον εἶπεν ὁ Δημοσθένης, τοῖς δὲ ψηφίσμασιν οὐχ ἑαυτὸν, ἀλλ' ἐν μέρει τῶν φίλων ἕκαστον ἐπέγραψεν, ἐξοικονομῶν τὸν ἴδιον δαί-

μονα καὶ τὴν τύχην, ἕως αὐθις ἀνεδιζήσῃτε, Φιλίππου τελευτήσαντος. Ἐτελεύτησε δὲ τῇ περὶ Χαιρώπειαν μτυχίᾳ χρόνον οὐ πολὺν ἐπιβιώσας. Καὶ τοῦτο δοκῇ τῷ τελευτάῳ τῶν ἐπῶν ὁ χρησμὸς ἀποδιδόναι.

Κλαίει δ' ἐκτεθῆς, ὃ δὲ κρήσας ἐπέμειν.

ΚΧΙΙ. Ἐγὼ μὲν οὖν κρύφα τὴν τοῦ Φιλίππου τελευτὴν ὁ Δημοσθένης. Προκαταλαμβάνων δὲ τὸ θαρρεῖν ἐπὶ τὰ μίλλοντα τοὺς Ἀθηναίους, προῆλθε παιδρὸς εἰς τὴν βουλὴν, ὡς ὄναρ ἑωρακώς, ἀπ' οὗ τι μέγα προσδοκᾷ Ἀθηναίους ἀγαθόν· καὶ μετ' οὐ πολὺ παρήσαν οἱ τὸν Φιλίππου θάνατον ἀπαγγέλλοντες. Εὐθύς οὖν ἔθυσον εὐαγγέλια, καὶ στεφανοῦν ἐψηφίσαντο Παυσανίαν. Καὶ προῆλθεν ὁ Δημοσθένης ἔχων λαμπρὸν ἱμάτιον ἐστεφανωμένος, ἐβδόμην ἡμέραν τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ τεθνηκυίας, ὡς Αἰσχίνης φησὶ, λουδοῶν ἐπὶ τούτῳ, καὶ κατηγορῶν αὐτοῦ μισοτεκνίας, αὐτὸν ὡς ἀγενεὲς καὶ μαλακός, αἰ τὰ πένθη καὶ τοὺς ὀδυρμοὺς ἡμέρου καὶ φιλοστόργου ψυχῆς ἐποιεῖτο σημεῖα, τὸ δ' ἀλύτως φέρειν πάντα καὶ πρῶτος ἀπεδοκίμαζεν. Ἐγὼ δ', ὡς μὲν ἐπὶ θανάτῳ βασιλείᾳς ἡμέρας οὕτω καὶ φιλανθρωπίᾳς ἐν οἷς ἡντύχῃσι χρησαμένου πείσασιν αὐτοῖς, στεφανηφορεῖν καλῶς εἶχε καὶ θύειν, οὐκ ἂν εἵποιμι· πρὸς γὰρ τῷ νεμνητῷ καὶ ἀγενεῖ, ζῶντα μὲν τιμᾶν καὶ ποιεῖσθαι παλίην, πεισότητος δ' ἔνθ' ἑτέρου, μὴ φέρειν τὴν χαρὰν μετρίως, ἀλλ' ἐπισκίρτῃν τῷ νεκρῷ καὶ παιωνίζειν, ὥσπερ αὐτοὺς ἀνδρα-

γαθήσασθας· οἱ μὲντοι τὰς οἰκοὶ τύχας καὶ δό-
κρυα καὶ ὀδυρμοὺς ἀπολιπὼν ταῖς γυναῖξιν ὁ Δημο-
σθένης, ἃ τῇ πόλει συμφέρειν ᾔετο, ταῦτ' ἐπρατ-
τει, ἐπαινῶ, καὶ τίθεται πολιτικῆς καὶ ἀνδρείου
ψυχῆς, αἱ πρὸς τὸ κοινὸν ἰστάμενον, καὶ τὰ οἰκία
πάθη καὶ πράγματα τοῖς δημοσίοις ἐπανεχόντα, τη-
ρεῖν τὸ ἀξίωμα πολὺ μᾶλλον, ἢ τοὺς ὑποκριτὰς τῶν
βασιλικῶν καὶ τυραννικῶν προσώπων· οὐδ' ὀφθαλμοὺς
οὔτε κλαίοντας, οὔτε γελῶντας, ἐν τοῖς θεάτροις,
ὡς αὐτοὶ θέλουσιν, ἀλλ' ὡς ὁ ἀγὼν ἀπαιτεῖ πρὸς
τὴν ὑπόθεσιν. Χωρὶς δὲ τούτων, εἰ δεῖ τὸν ἀν-
τίστοιχον μὴ περιορᾶν ἀπαρηγόρητον ἐν τῷ πάθει
κείμενον, ἀλλὰ καὶ λόγοις χρῆσθαι κουφίζουσι, καὶ
πρὸς ἡδὺα πράγματα τρέπειν τὴν διάνοιαν, ὥσπερ
οἱ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τῶν λαμπρῶν καὶ ἀντι-
κύμων ἐπὶ τὰ χλωρὰ καὶ μαλακὰ χρώματα τὴν ὄψιν
ἀπάγων καλεῖοντες· πόθεν ἂν τις ἐπαγάγοιτο βελ-
τίω παρηγορίαν, ἢ πατρὶδος εὐτυχούσης ἐκ τῶν κοι-
νῶν παθῶν ἐπὶ τὰ οἰκία σύγκρασιν ποριζόμενος,
τοῖς βελτίοσιν ἀφανίζουσαν τὰ χεῖρω; Ταῦτα μὲν
οὖν εἰπεῖν προήχθημεν, ὁρῶντες ἐπικλυῖντα πολλοὺς
καὶ ἀποθνήσκοντα τὸν Δίαχύνην τῷ λόγῳ τούτῳ πρὸς
δικαστὰς.

XXIII. Αἱ δὲ πόλεις, πάλιν τοῦ Δημοσθένους
ἀναρρόπλιζοντος αὐτὰς, συνίσταντο. Καὶ Θηβαῖοι μὲν
ἐπέθεντο τῇ Φρουρᾷ, καὶ πολλοὺς ἀνέκταν, ὅπλα
τοῦ Δημοσθένους αὐτοῖς παρασκευάσας· Ἀθη-
ναῖοι δ' ὡς πολέμησαντες μετ' αὐτῶν παρασκευά-

ζοντο. Καὶ τὸ βῆμα κατέχεν ὁ Δημοσθένης, καὶ πρὸς τοὺς ἐν Ἀσίᾳ σιρατηγούς τοῦ βασιλέως ἔγραφε, τὸν ἐκείθεν ἐπιγείνων πόλεμον Ἀλεξάνδρου, παῖδα καὶ Μαργίτην ἀποκαλῶν αὐτόν. Ἐπεὶ μὲντοι τὰ περὶ τὴν χώραν θέμιος, παρῆν αὐτὸς μετὰ τῆς θυνάμειος εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἐξεκίκοπτο μὲν ἡ Θρασύτης τῶν Ἀθηναίων, καὶ ὁ Δημοσθένης ἀπεισβήκει Θηβαῖοι δὲ, προδοθάντες ὑπ' ἐκείνων, ἡγωνίσασατο κατ' αὐτούς, καὶ τὴν πόλιν ἀπέβαλον. Θορύβου δὲ μεγάλου τοὺς Ἀθηναίους περισσιῶτος, ἀπεισταίη μὲν ὁ Δημοσθένης αἰρεθείς μεθ' ἑτέρων πρεσβευτῆς πρὸς Ἀλέξανδρον, δέσας δὲ τὴν ὀργήν, ἐκ τοῦ Κιθαιρώνος ἀνιχώρησιν ὅπισθε, καὶ τὴν πρεσβείαν ἀφήκεν. Εὐθύς δ' ὁ Ἀλέξανδρος ἐξῆται πέμπων τῶν δημαγωγῶν δέκα μὲν, ὡς Ἰδομενεὺς καὶ Δοῦρις εἰρήκασιν· ὁκτώ δ', ὡς οἱ πλείστοι καὶ δοκιμώτατοι τῶν συγγραφίων, τοῦσδε, Δημοσθένην, Πολύευντον, Ἐφιάλτην, Λυκούργον, Μοιροκλία, Δάμωνα, Καλλισθένην, Χαρίδημον. Ὅτε καὶ τὸν περὶ τῶν προβάτων λόγον ὁ Δημοσθένης, ὡς τοῖς λύκοις τοὺς κύντας ἐξίδωκε, διηγησάμενος, αὐτόν μὲν εἶκασε καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ κυσίαι ὑπὲρ τοῦ δήμου μαχομένοις, Ἀλέξανδρον δὲ, τὸν Μακεδόνα, μονόλυνον προσηγόρευσεν. Ἔτι δ' ὦς, ἔφη, τοὺς ἐμπόρους ὀφείμεν, διὰν ἐν τρυβλίῳ δαίγμα περιφέρωσι, δι' ὀλίγων πυρῶν τοὺς πολλοὺς πιπράσκοντας, οὕτως ἐν ἡμῖν λανθάνετε πάντα αὐτοὺς συνεκιδιδόντες. Ταῦτα μὲν οὖν Ἀριστοβούλος, ὁ Κασανδρεὺς, ἰστόρηκε. Βου-

λινομένων δὲ τῶν Ἀθηναίων καὶ διαπορευόντων, ὁ Δημάδης λαβὼν πέντε τάλαντα παρὰ τῶν ἀνδρῶν, ὁμολόγησε πρᾶσαι αὐτοὺς καὶ δεήσεισθαι τοῦ βασιλείου ὑπὲρ αὐτῶν· εἴτε τῇ φιλίᾳ πιστεύω, εἴτε προσδοκῶν μεσιτὴν εὐρήσασιν, ὥσπερ λίοντα φόρου κικροισμένον. Ἐπισημειώθη δ' οὖν καὶ παρητήσατο τοὺς ἄνδρας ὁ Δημάδης, καὶ διήλλαξεν αὐτῷ τὴν πόλιν.

XXIV. Ἀπὸ τούτου δ' Ἀλεξάνδρου, μεγάλοι μὲν ἦσαν οὗτοι, ταπεινὰ δ' ἔπραττεν ὁ Δημοσθένης. Κινουμένη δ' Ἀγιδί τῷ Σπαρτιάτῃ βραχίᾳ συντακνύσθαι πάλιν, εἴτ' ἔπηξε, τῶν μὲν Ἀθηναίων οὐ συνεισφύσαντων, τοῦ δ' Ἀγιδος πισύοντος, καὶ τῶν Λακωνικῶν συντριβέντων. Εἰσῆλθον δὲ τότε καὶ ἡ περὶ τοῦ στεφάνου γραφή κατὰ Κτησιφῶντος, γραφῆσα μὲν ἐπὶ Χαιρώνδου ἀρχαυτος, μικρὸν ἐπὶ τῶν Χαιρωνικῶν, κριθεῖσα δ' ὑστερον εἰς δίκαν ἐπ' Ἀριστοφάντος, γενομένη δὲ, ὥς οὐδενίᾳ τῶν δημοσίων, περιβόητος, διὰ τε τὴν δόξαν τῶν λεγόντων, καὶ τὴν τῶν δικαζόντων εὐγένειαν· οἱ τοῖς ἐλαύνουσι τὸν Δημοσθένη, τότε πλείστον δυναμένοις καὶ μακεδονίζουσιν, οὐ προήκαντο τὴν κατ' αὐτοῦ ψήφον, ἀλλ' οὕτω λαμπρῶς ἀπέλυσαν, ὥστε τὸ πέμπτον μέρος τῶν ψήφων Δισχίρην μὴ μεταλαβεῖν. Ἐκεῖνος μὲν οὖν εὐθύς ἐκ τῆς πόλεως ἤχεται ἀπὸ τῶν καὶ περὶ Ῥόδου καὶ Ἰωνίας σοφιστευδῶν κατεβίβωσι.

XXV. Μετ' οὐ πολὺ δ' Ἀρπαλὸς ἦκεν ἐξ Ἀσίας εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀποδρᾶς Ἀλεξάνδρου, αὐτῷ τε τῷ

πράγματα συνειδώς πονηρὰ δι' αὐτοῖαν, καπεῖνον
 ἤδη χαλεπὸν ὄντα τοῖς φίλοις διδοικώς. Καταφυ-
 γόντος δὲ πρὸς τὸν δῆμον αὐτοῦ, καὶ μετὰ τῶν χρη-
 μάτων καὶ τῶν νεῶν αὐτὸν παραδιδόντος, οἱ μὲν ἄλ-
 λοι θητορες εὐθὺς ἐποφθαλμιῶσαντες πρὸς τὸν πλού-
 τον, ἔβηθον, καὶ συνέπειθον τοὺς Ἀθηναίους
 δεχίσθαι καὶ σῶζειν τὸν ἐκέτην. Ὁ δὲ Δημοσθένης
 προῖτον μὲν ἀπελαύνειν συνεβούλευε τὸν Ἀρπαλον,
 καὶ φυλάττεσθαι, μὴ τὴν πόλιν ἐμβάλλωσιν εἰς πό-
 λιμον ἐξ οὗ ἀνγκαίᾳς καὶ ἀδίκου προφάσεως· ἡμέ-
 ραις δ' ὀλίγαις ὑστερον ἐξισταζομένων τῶν χρημάτων,
 ἰδὼν αὐτὸν ὁ Ἀρπαλος ἡσθάνετα βασιλικῇ κύλικι,
 καὶ καταμυγθάνοντα τὴν τορεῖαν καὶ τὸ εἶδος, ἐπέ-
 λευε διαβαστάσαντα, τῇς ὀλκῇ τοῦ χρυσοῦ σκίψα-
 σθαι. Θαυμάσαντος δὲ τοῦ Δημοσθένους τὸ βάρος,
 καὶ πνυθομένου, πόσον ἄγει, μειδιῶσας ὁ Ἀρπα-
 λος „Ἄξι σοι,“ φησὶν, „εἴκοσι τάλαντα“ καὶ γυνο-
 μένης τάχιστα τῆς νυκτός, ἐπεμψεν αὐτῷ τὴν κύ-
 λικα μετὰ τῶν εἴκοσι τάλαντων. Ἦν δ' ἄρα δεινὸς
 ὁ Ἀρπαλος ἐρωτικοῦ πρὸς χρυσὸν ἀνδρὸς, ὅπως δια-
 χύσει καὶ βολαῖς ὀμμάτων ἀνευρεῖν ἤθας. Οὐ γὰρ
 ἀντέσχεν ὁ Δημοσθένης, ἀλλὰ πληγίᾳ ὑπὸ τῆς δω-
 ροδοκίας, ὥσπερ παραδεδεγμένος φρουρὰν, προσε-
 χωρήκει τῷ Ἀρπάλῳ. Καὶ μεθ' ἡμέραν εὖ καὶ κα-
 λῶς ἐρίοις καὶ ταινίαις κατὰ τοῦ τραχήλου καθελι-
 ξάμενος, εἰς τὴν ἐκκλησίαν προῆλθε· καὶ κελυρόν-
 των ἀνίστασθαι καὶ λέγειν, δίδενται, ὥς ἀποκε-
 κομμένης αὐτῷ τῆς φωνῆς. Οἱ δ' εὐφροεῖς χλευάζον-

τες, οὐκ ὑπὸ συνάγκης ἔφραζον, ἀλλ' ὑπ' ἀργυροφάγκης εἰληφθαι νύκτωρ τὸν δημαγωγόν. Τότερον δὲ τοῦ δήμου παντός αἰσθομένου τὴν δωροδοκίαν, καὶ βουλόμενον ἀπολογεῖσθαι καὶ πείθειν οὐκ εἶναι τος, ἀλλὰ χαλεπαίνοντος καὶ θορυβούντος, ἀναστὰς τις ἔπαυσεν, εἰπὼν· „Οὐκ ἀκούσειςθι, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῦ τὴν κύλικα ἔχοντος;“ Τότε μὲν οὖν ἀπέπιμψαν ἐκ τῆς πόλεως τὸν Ἀρπαλον· δεδιότες δὲ, μὴ λόγον ἀπαιτῶνται χρημάτων, ὥν διηρημένοι οἱ φήτορες, ζήτησιν ἐποιοῦντο νικητικὴν, καὶ τὰς οἰκίας ἐπιόντες ἠρεύνων, πλὴν τῆς Καλλικλέους τοῦ Ἀρφέτιδου. Μόνην γὰρ τὴν τούτου νεωστὶ γεγαμηκότος οὐκ εἴασαν ἐλεγχθῆναι, νύμφης ἔνδον εὐσεως, ὥς ἱστορεῖ Θεόπομπος.

XXVI. Ὁ δὲ Δημοσθένης δρᾶσαι χωρὼν, εἰσήμεγε ψήφισμα, τὴν ἐξ Ἀρείου πάγου βουλὴν ἐξετάσαι τὸ πρᾶγμα, καὶ τοὺς ἐκείνῃ δόξαντας ἀδικεῖν δοῦναι δίκην. Ἐν δὲ πρώτοις αὐτοῦ τῆς βουλῆς ἐκείνου καταψηφισαμένης, εἰσῆλθε μὲν εἰς τὸ δικαστήριον, ὄφλων δὲ πεντήκοντα ταλάντων δίκην, καὶ παραδοθεὶς εἰς τὸ δεσμωτήριον, αἰσχύνῃ τῆς αἰτίας, φασί, καὶ δι' ἀσθένειαν τοῦ σώματος, οὐ δυναμένου φέρειν τὸν ἐργμὸν, ἀποδρᾶναι, τοὺς μὲν λαθόντα, τῶν δὲ λαθεῖν ἐξουσίαν δόντων. Λέγεται γοῦν, ὥς οὐ μακρὰν τοῦ ἀστεος φεύγων, αἰσθαιόμενος τινος τῶν διαφόρων αὐτῷ πολιτῶν ἐπιδιώκοντος, καὶ βούλοιο μὲν αὐτὸν ἀποκρίπτειν· ὥς δ' ἐκτείνω φθιγγόμενοι τοῦνομα, καὶ προσελθόντες ἐγγύς, ἐδί-

οὐτο λαβεῖν ἐφόδια παρ' αὐτῶν, ἐπ' αὐτὸ τοῦτο κο-
 μίζοντες ἀργύριον οἰκοθιν, καὶ τούτου χάριν ἐπι-
 διώξαντες αὐτὸν, ἅμα δὲ θαρσύνειν παρεκάλουν, καὶ
 μὴ φέρειν ἀνισαρῶς τὸ συμβεβηκός· ἔτι μᾶλλον ἀνα-
 κλαύσασθαι τὸν Δημοσθένη, καὶ εἰπεῖν· „Πῶς δ'
 οὐ μέλλω φέρειν βαρέως, ἀπολιπὼν πόλιν ἐχθρὸς
 τοιοῦτους ἔχουσαν, οἷους ἐν ἑτέρῳ φίλους εὐρεῖν
 οὐ ῥᾷδιόν ἐστιν;“ Ἦνευκε δὲ τὴν φυγὴν μάλι-
 κῶς, ἐν Αἰγίνῃ καὶ Τροιζίνι καθεζόμενος τὰ πολ-
 λα, καὶ πρὸς τὴν Ἀττικὴν ἀποβλέπων δεδακρυμένος,
 ὥστε φωνὰς οὐκ εὐγνώμονας οὐδ' ὁμολογούσας
 τοῖς ἐν τῇ πολιτείᾳ νεανιεύμασιν ἀπομνημονεύε-
 σθαι. Λέγεται γὰρ ἐκ τοῦ ἄστεος ἀπαλλατιόμενος,
 καὶ πρὸς τὴν ἀκρόπολιν ἀνατείνας τὰς χεῖρας εἰπεῖν·
 „ὦ δέσποινα πολιὰς, τί δὴ τρισὶ τοῖς χαλεπωτάτοις
 χεῖρεσι θηρίοις, γλαυκῇ, καὶ δράκοντι, καὶ δῆμῳ;“
 Τοὺς δὲ προσιδόντας αὐτῷ καὶ συνδιατρίβοντας νεανί-
 σκους ἀπέτρεπε τῆς πολιτείας, λέγων, ὥς, εἰ, δυοῖν
 προκειμένων ὁδῶν ἀπ' ἀρχῆς, τῆς μὲν ἐπὶ τὸ βῆμα
 καὶ τὴν ἐκκλησίαν, τῆς δ' ἀντικρυς εἰς τὸν ὄλεθρον,
 ἐτύγχανεν προσιδὼς τὰ κατὰ τὴν πολιτείαν κακὰ,
 φόβους, καὶ φθόνους, καὶ διαβολὰς, καὶ ἁγῶνας,
 ἐπὶ ταύτην ἂν ὁρμηῆσαι τὴν εὐθὺ τοῦ θανάτου τεί-
 νουσαν.

XXVII. Ἀλλὰ γὰρ, ἔτι φεύγοντος αὐτοῦ τὴν
 εἰρημένην φυγὴν, Ἀλέξανδρος μὲν ἐτελεύτησε, τὰ δ'
 Ἑλληνικὰ συνέστιαντο πάλιν, Λεωσθένους ἀνδραγα-
 θοῦντος, καὶ περιτειχίζοντος Ἀντίπατρον ἐν Λαμίας

πολιορκούμενον. Πυθίας μὲν οὖν, ὃ ῥήτωρ, καὶ
 Καλλιμέδων, ὃ Κάραβος, ἐξ Ἀθηνῶν φεύγοντες,
 Ἀντιπάτρω προσγένοντο, καὶ μετὰ τῶν ἐκείνου φί-
 λων καὶ πρέσβιων περιϊόντες οὐκ εἶον ἀφίστασθαι
 τοὺς Ἕλληνας, οὐδὲ προσέχειν τοῖς Ἀθηναίοις. Δη-
 μοσθένης δὲ, τοῖς ἐξ ἄστειος πρεσβεύουσι προσμίξας
 ἑαυτὸν, ἡγωνίζετο καὶ συνέπρατιεν, ὅπως αἱ πό-
 λεις συνεπιθήσονται τοῖς Μακεδόσι, καὶ συνεκβα-
 λοῦσιν αὐτοὺς τῆς Ἑλλάδος. Ἐν δ' Ἀρκαδίᾳ καὶ
 λοιδορίαν τοῦ Πυθίου καὶ τοῦ Δημοσθένους γενέ-
 σθαι πρὸς ἀλλήλους εἰρηκεν ὁ Φύλαρχος ἐν ἐκκλη-
 σίᾳ, τοῦ μὲν ὑπὲρ τῶν Μακεδόνων, τοῦ δ' ὑπὲρ τῶν
 Ἑλλήνων λέγοντος. Λέγεται δὲ, τὸν μὲν Πυθίαν
 εἰπεῖν, ὅτι, καθάπερ οἰκίαν, εἰς ἣν ὄνειον εἰσφέ-
 ρεται γάλα, κακὸν τι πάντως ἔχειν νομίζομεν, οὕτω
 καὶ πόλιν ἀνάγκη νοσεῖν, εἰς ἣν Ἀθηναίων πρεσβεῖα
 παραγίνεται· τὸν δὲ Δημοσθένη σιγῆσαι τὸ παρό-
 δειγμα, φήσαντα, καὶ τὸ γάλα τὸ ὄνειον ἐφ' ὕγεια,
 καὶ τοὺς Ἀθηναίους παραγίνεσθαι ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν
 νοσοῦντων. Ἐφ' οἷς ἡσθεῖς ὁ τῶν Ἀθηναίων δῆ-
 μος, ψηφίζεται τῷ Δημοσθένει κἀθοδόν. Τὸ μὲν
 οὖν ψήφισμα Δήμων, ὁ Παιανιδεύς, ἀντιπιδὸς ὢν
 Δημοσθένους, εἰσήνεγκεν· ἐπέμφθη δὲ τριήρης
 ἐπ' αὐτὸν εἰς Αἴγιναν. Ἐκ δὲ Πειραιῶς ἀνέβαινεν,
 οὔτε ἄρχοντας, οὔτε ἱερέως, ἀπολειφθέντος, ἀλλὰ
 καὶ τῶν ἄλλων πολιτῶν ὁμοῦ πάντων ἀπαθῶντων
 καὶ δεχομένων προθύμως. Ὅτι καὶ φησιν αὐτὸν ὁ
 Μάγνης Δημήτριος ἀνατείναντα τὰς χεῖρας μακαρί-

οντο λαβεῖν ἱφάδια παρ' αὐτῶν, ἐπ' αὐτὸ τοῦτο κο-
 μίζοντες ἀργύριον οἰκοθιν, καὶ τούτου χάριν ἐπι-
 διώξαντες αὐτὸν, ἅμα δὲ θαρσύνειν παρεκάλουν, καὶ
 μὴ φέρειν ἀνισαρῶς τὸ συμβεβηκός· ἔτι μᾶλλον ἀνα-
 κλαύσασθαι τὸν Δημοσθένη, καὶ εἰπεῖν· „Πῶς δ'
 οὐ μείλλω φέρειν βαρέως, ἀπολιπὼν πόλιν ἐχθροὺς
 τοιοῦτους ἔχουσαν, οἷους ἐν ἑτέρῳ φίλους εὐρεῖν
 οὐ ῥᾷδίον ἐστίν;“ Ἦνευκε δὲ τὴν φυγὴν μάλα-
 κῶς, ἐν Αἰγίνῃ καὶ Τροιζῆνι καθεζόμενος τὰ πολ-
 λά, καὶ πρὸς τὴν Ἀττικὴν ἀποβλέπων δεδακρυμένος,
 ὥστε φωνὰς οὐκ εὐγνώμονας οὐδ' ὁμολογούσας
 τοῖς ἐν τῇ πολιτείᾳ νεανιεύμασιν ἀπομνημονεύε-
 σθαι. Λέγεται γὰρ ἐκ τοῦ ἄστεος ἀπαλλατιόμενος,
 καὶ πρὸς τὴν ἀκρόπολιν ἀναστίνας τὰς χεῖρας εἰπεῖν·
 „ὦ δέσποινα πολιᾶς, τί δὴ τρισὶ τοῖς χαλεπωτάτοις
 χαίρεις θηρίοις, γλαυκί, καὶ δράκοντι, καὶ δῆμῳ;“
 Τοὺς δὲ προσιδόντας αὐτῷ καὶ συνδιατρίβοντας νεανί-
 σκους ἀπέτρεπε τῆς πολιτείας, λέγων, ὥς, εἰ, δυοῖν
 προκειμένων ὁδῶν ἀπ' ἀρχῆς, τῆς μὲν ἐπὶ τὸ βῆμα
 καὶ τὴν ἐκκλησίαν, τῆς δ' ἄντικρυς εἰς τὸν ὄλεθρον,
 ἐτύγχανεν προσιδὼς τὰ κατὰ τὴν πολιτείαν κακὰ,
 φόβους, καὶ φθόνους, καὶ διαβολὰς, καὶ ἁγῶνας,
 ἐπὶ ταύτην ἂν ὁρμῆσαι τὴν εὐθὺ τοῦ θανάτου τεί-
 νουσαν.

XXVII. Ἀλλὰ γὰρ, ἔτι φεύγοντος αὐτοῦ τὴν
 εἰρημένην φυγὴν, Ἀλέξανδρος μὲν ἐτελεύτησε, τὰ δ'
 Ἑλληνικὰ συνέστιαντο πάλιν, Λεωσθένους ἀνδραγα-
 θοῦντος, καὶ περιτειχίζοντος Ἀντίπατρον ἐν Λαμία

πολιορκούμενον. Πυθίας μὲν οὖν, ὃ ῥήτωρ, καὶ
 Καλλιμέδων, ὃ Κάραβος, ἐξ Ἀθηνῶν φεύγοντες,
 Ἀντιπάτωρ προσεγένοντο, καὶ μετὰ τῶν ἐκείνου φί-
 λων καὶ πρέσβειων περιτόντες οὖν εἶον ἀφίστασθαι
 τοὺς Ἕλληνας, οὐδὲ προσέχειν τοῖς Ἀθηναίοις. Δη-
 μοσθένης δὲ, τοῖς ἐξ ἄστειος πρεσβεύουσι προσμῖξας
 ἑαυτὸν, ἡγωνίζετο καὶ συνέπρατιεν, ὅπως αἱ πό-
 λεις συνεπιθήσονται τοῖς Μακεδόσι, καὶ συνεκβα-
 λοῦσιν αὐτοὺς τῆς Ἑλλάδος. Ἐν δ' Ἀρκαδίᾳ καὶ
 Λοιδωρίᾳ τοῦ Πυθίου καὶ τοῦ Δημοσθένους γενέ-
 σθαι πρὸς ἀλλήλους εἰρηκέν ὁ Φύλαρχος ἐν ἐκκλη-
 σίᾳ, τοῦ μὲν ὑπὲρ τῶν Μακεδόνων, τοῦ δ' ὑπὲρ τῶν
 Ἑλλήνων λόγοντος. Λέγεται δὲ, τὸν μὲν Πυθίαν
 εἰπεῖν, ὅτι, καθάπερ οἰκίαν, εἰς ἣν ὄνειον εἰσφί-
 ρεται γάλα, κακὸν τι πάντως ἔχειν νομίζομεν, οὕτω
 καὶ πόλιν ἀνάγκη νοσεῖν, εἰς ἣν Ἀθηναίων πρεσβεία
 παραγίνεται· τὸν δὲ Δημοσθένη σιγῆσαι τὸ παρὰ-
 δεῖγμα, φήσαντα, καὶ τὸ γάλα τὸ ὄνειον ἐφ' ὕγεια,
 καὶ τοὺς Ἀθηναίους παραγίνεσθαι ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν
 νοσοῦντων. Ἐφ' οἷς ἦσθεῖς ὁ τῶν Ἀθηναίων δῆ-
 μος, ψηφίζεται τῷ Δημοσθένει κἀθοδόν. Τὸ μὲν
 οὖν ψήφισμα Δήμων, ὃ Παιανιδὺς, ἀνεψιὸς ὢν
 Δημοσθένους, εἰσήνεγκεν· ἐπέμφθη δὲ τρίτης
 ἐπ' αὐτὸν εἰς Αἴγινα. Ἐκ δὲ Πειραιῶς ἀνέβαινεν,
 οὔτε ἄρχοντας, οὔτε ἱερείας, ἀπολειφθέντος, ἀλλὰ
 καὶ τῶν ἄλλων πολιτῶν ὁμοῦ πάντων ἀπαθῶντων
 καὶ δεχομένων προθύμως. Ὅτε καὶ φησιν αὐτὸν ὁ
 Μάγνης Δημήτριος ἀνατίθοντα τὰς χεῖρας μακαρί-

σαι τῆς ἡμέρας ἐκείνης αὐτόν, ὥς βέλτιον Ἀλκιβιάδου κατιόντα· πεπεισμένους γάρ, οὐ βεβηλασμένους, ὑπ' αὐτοῦ δέχεσθαι τοὺς πολλίτας. Τῆς δὲ χρηματικῆς ζημίας αὐτῷ μενούσης, (οὐ γὰρ ἐξῆν χάριτι λῦσαι καταδίκην) ἐσοφίσαντο πρὸς τὸν νόμον. Εἰσθότις γὰρ ἐν τῇ θυσίᾳ τοῦ Διὸς τοῦ σωτήρος ἀργύριον τελεῖν τοῖς κατασκευάζουσι καὶ κοσμοῦσι τὸν βωμόν, ἐκείνῳ τότε ταῦτα ποιῆσαι καὶ παρασχεῖν παντήκοντα ταλάντων ἐξέδωκαν, ὅπερ ἦν τίμημα τῆς καταδίκης.

XXVIII. Οὐ μὲν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀπέλυναι τῆς πατρίδος κατελθὼν, ἀλλὰ ταχὺ τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων συντριβέντων, Μεταγρετινῶνος μὲν ἡ περὶ Κρανῶνα μάχη συνέπεσε, Βοηδρομιῶνος δὲ παρῆλθιν εἰς Μουνυχίαν ἡ φρουρά, Πυανειψιδῶνος δὲ Δημοσθένης ἀπέθανε τὸνδ' τὸν τρόπον. Ὡς Ἀντίπατρος καὶ Κρατερὸς ἡγγέλλοντο προσιώντες ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, οἱ μὲν περὶ τὸν Δημοσθένη φθάσαντες ὑπεξῆλθον ἐκ τῆς πόλεως, ὁ δὲ δῆμος αὐτῶν θάνατον κατέγνω, Δημάδου γράψαντος. Ἄλλων δ' ἁλλαχοῦ διασπαρέντων, ὁ Ἀντίπατρος περιέπεπε τοὺς συλλαμβάνοντας, ὧν ἡγεμὼν ἦν Ἀρχίας, ὁ πλεθυσὶς Φυγαδεθήρας. Τοῦτον δὲ, Θούριον ὄντα τῷ γενεῖ, λόγος ἔχει τραγῳδίας ὑποκρίνεσθαι ποτε, καὶ τὸν Αἰγικλήτην Πῶλον, τὸν ὑπερβαλόντα τῇ τέχνῃ πάντας, ἐκείνου γεγονέναι μαθητὴν ἱστοροῦσιν. Βρμππος δὲ τὸν Ἀρχίαν ἐν τοῖς Λακρίτου τοῦ ῥήτορος μαθητὴν ἀναγράφει· Δημήτριος δὲ τῆς Ἀναξι-

μῖτους διατρίβῃς μετ' αὐτῶν φησὶν αὐτόν. Οὐ-
τος οὖν ὁ Ἀρχίας, Ἐπερίδην μὲν, τὸν ῥήτορα, καὶ
Ἀριστόνικον, τὸν Μακεδόνιον, καὶ τὸν Δημητρίου,
τοῦ Φαληρέως, ἀδελφόν, Ἰμπερίον, ἐν Αἰγύπτῳ κα-
ταφυγόντας ἐπὶ τὸ Αἰάκειον, ἀπασπάσας, ἐπεμψεν
εἰς Κλεωναίς πρὸς Ἀντίπατρον· καὶ διεφθάρησαν.
Ἐπερίδου δὲ καὶ τὴν γλῶτταν ἐκτεμηθῆναι λέγουσι.

XXIX. Τὸν δὲ Δημοσθένην πυθόμενος ἰκέτην
ἐν Καλαυρίᾳ ἐν τῷ ἱερῷ Ποσειδῶνος καθίξασθαι,
διαπλεύσας ὑπηρετικοῖς, καὶ ἀποβὰς μετὰ Θερμίῳ
δορυφόρῳ, ἐπειθεὶς ἀναστάντα βαδίζειν μετ' αὐ-
τοῦ πρὸς Ἀντίπατρον, ὡς θυχερὸς πισόμενον οὐ-
δέν. Ὁ δὲ Δημοσθένης ἐτύγχανεν ὅψιν ἰωρακῶς
κατὰ τοὺς ὕπνους ἐκείνης τῆς νυκτός· ἀλλόκοτον. Ἐδό-
κει γὰρ ἀνταγωνίζεσθαι τῷ Ἀρχίᾳ τραγωδίαν ὑπο-
κριτόμενος· ἐνήμερῶν δὲ καὶ κατέχων τὸ θέατρον,
ἐνδείξαι παρασκευῆς καὶ χορηγίας κρατεῖσθαι. Διὸ
τοῦ Ἀρχίου πολλὰ φιλάνθρωπα διαλεχθέντος, ἀνα-
βλέψας πρὸς αὐτόν, ὥσπερ ἐτύγχανε καθήμενος·
„ὦ Ἀρχία,“ εἶπεν, „οὔτε ὑποκρινόμενός με ἔτις τις
πάνποτε, οὔτε νῦν πείσεις ἐπαγγελλόμενος.“ Ἀρξαι-
μένου δ' ἀπειλεῖν τοῦ Ἀρχίου μετ' ὀργῆς· „Νῦν,“
ἔφη, „λέγεις τὰ ἐν τοῦ Μακεδονικοῦ τρίποδος, ἄρτι
δ' ὑπεκρίνου. Μικρόν οὖν ἐπίσχες, ὥπως ἐπιστεί-
λω τι τοῖς αἰκοι.“ Καὶ ταῦτ' εἰπὼν, ἐντὸς ἀνεχώ-
ρησε τοῦ ναοῦ· καὶ λαβὼν βιβλίον, ὡς γράφειν
μέλλων, προσήνευχε τῷ στόματι τὸν κάλαμον, καὶ
δακνὴν, ὥσπερ ἐν τῷ διαγοῖσθαι καὶ γράφειν εἰώ-

Θει, χρόνον τινὰ κατέσχευ, εἴτα συγκυλινφάμενος ἀπέκλινε τὴν καρφαλὴν. Οἱ μὲν οὖν παρὰ τὰς θύρας ἐσιῶντες δορυφόροι κατεγέλουν ὡς ἀποδειλιώγτος αὐτοῦ, καὶ μαλακὸν ἐκάλουν καὶ ἀνανδρον· ὁ δ' Ἀρχίας προσελθὼν ἀνίστασθαι παρεκάλει, καὶ τοὺς αὐτοὺς ἀνακνυκλῶν λόγους, αὐθις ἐπηγγέλλετο διαλλαγὰς πρὸς τὸν Ἀντιπάτρον. Ἦδη δὲ συνησθημένος ὁ Δημοσθένης ἐμπεφυκός τις αὐτῷ τοῦ φαρμάκου καὶ κρατοῦντος, ἐξεκάλυψατο· καὶ διαβλέψας πρὸς τὸν Ἀρχίαν· „Οὐκ ἂν φθάνοις, εἶπεν, ἦδη τὸν ἐκ τῆς τραγῳδίας ὑποκρινόμενος Κρίοντα, καὶ τὸ σῶμα τοῦτο φέπτων ἄταφον. Ἐγὼ δ', ὃ φίλε Πόσειδον, εἴ τι ζῶν ἐξανίσταμαι τοῦ ἱεροῦ· τῷ δὲ Ἀντιπάτρει καὶ Μακεδόσιν οὐδ' ὁ σὸς ναὸς καθάρως ἀπολλέλειπται.“ Ταῦτ' εἰπὼν, καὶ κελιδσας ὑπολαβεῖν αὐτὸν ἦδη τρέμοντα καὶ σφαλλόμενον, ἔμα τῷ προσελθεῖν καὶ παραλλάξαι τὸν βωμὸν ἔπεισε, καὶ στενάζας ἀρῆκε τὴν ψυχὴν.

XXX. Τὸ δὲ φάρμακον Ἀρίστον μὲν ἐκ τοῦ καλῶν λαβεῖν φησὶν αὐτὸν, ὡς εἴρηται· Πάππος δέ τις, οὗ τὴν ἱστορίαν Ἑρμιππος ἀνείληφε, φησὶ, πεσόντος αὐτοῦ παρὰ τὸν βωμὸν, ἐν μὲν τῷ βιβλίῳ γεγραμμένην ἐπιστολῆς ἀρχὴν εὗρεθῆναι, „Δημοσθένης Ἀντιπάτρει,“ καὶ μηδὲν ἄλλο· θαυματομένης δὲ τῆς περὶ τὸν θάνατον ἀξύτητος, διηγῆσθαι τοὺς παρὰ ταῖς θύραις Θραῖκας, ὡς ἔκ τινος ῥακίαν λαβὼν εἰς τὴν χεῖρα, προσδοῖτο τῷ στόματι καὶ καταπίοι τὸ φάρμακον· αὐτοὶ δ' ἄρα χερσὸν ἐρήθησαν εἶναι τὸ καταπινόμενον· ἡ δ' ὑπερητοῦσα παιδίσκη, πυν-

θανομένων τῶν περὶ τὸν Ἀρχίαν, φαίη, πολλὸν εἶναι χρόνον, ἐξ οὗ φοροίη τὸν ἀπόδοσμον ἐκείνον ὁ Δημοσθένης, ὡς φυλακτήριον. Ἐρατοσθένης δὲ καὶ αὐτὸς ἐν κρίσει φησὶ κοίλῳ τὸ φάρμακον φυλάσσειν τὸν δὲ κρίκον εἶναι τοῦτον αὐτῷ φόρημα περιβραχιόνιον. Τῶν δ' ἄλλων, ὅσοι γεγράφασι περὶ αὐτοῦ, πάμπολλοι δέ εἰσι, τὰς διαφορὰς οὐκ ἀναγκαῖον ἐπιξιλεῖν· πλὴν ὅτι Δημοχάρης, ὁ τοῦ Δημοσθένους οἰκεῖος, οἷσθαι φησὶν, αὐτὸν οὐχ ὑπὸ φαρμάκου, θειῶν δὲ τιμῇ καὶ πρόνοια τῆς Μακεδόνων ἀμόνητος ἐξαφκαγῆναι, συντόμως καταστρέψαντα καὶ ἀλδπως. Κατέστρεψε δ' ἔκτῃ ἐπὶ δέκα τοῦ Πύναγεσιῶνος μηνός, ἐν ᾗ τὴν σκυθρωποτάτην τῶν Θεισμοφορίων ἡμέραν ἄγουσαι παρὰ τῇ θειῷ νῆστεύουσιν αἱ γυναῖκες. Τούτῳ μὲν ὀλίγον ὑστερον ὁ τῶν Ἀθηναίων δῆμος ἀξίαν ἀποδιδούς τιμὴν, εἰκόνα τι χαλκῇν ἀνέστησεν, καὶ τὸν πρεσβύτατον ἐψηφίσαντο τῶν ἀπὸ τοῦ γένους ἐν Περτυανείῳ σέτησιν ἔχειν. Καὶ τὸ ἐπιγράμμα τὸ θρυλούμενον ἐπιγράφη τῇ βάσει τοῦ ἀνδριάντος·

Ξίστε ἱσὴν φόρην γυνῇ, Δημόσθενις, εἴχεις·

Ὅπως ἐν Ἀλλήων ἱεῖν Ἄρας Μακεδόν.

Οἱ γὰρ αὐτὸν τὸν Δημοσθένη τοῦτο ποιῆσαι λέγοντες ἐν Καλαυρίᾳ, μάλιστα τὸ φάρμακον προσφίεσθαι, πεμίδῃ φλυαροῦσι.

XXXI. Μικρόν δὲ πρόσθεν, ἢ παραβαλεῖν ἡμῶς Ἀθήναζε, λέγεται τι τοιοῦτον συμβῆναι. Στρατιώτης, ἐπὶ κρίσει τινα καλούμενος ὑφ' ἡγεμόνος, ὅσον

εἶχε χρυσίδιον, εἰς τὰς χεῖρας ἐνέθηκε τοῦ ἀνδριάν-
τος. Ἔστηκε δὲ τοὺς δακτύλους συνέχων δι' ἄλλη-
λων, καὶ παραπέφυκτον οὐ μεγάλη πλάτανος. Ἀπὸ
ταύτης πολλὰ τῶν φύλλων, εἴτε πνεύματος ἐκ τύχης
καταβαλόντος, εἴτε αὐτὸς οὗτος ὁ θεὸς ἐκάλυψε, πε-
ρικείμενα καὶ συμπίσδοντα λαθεῖν ἐποίησε τὸ χρυσίδιον
οὐκ ὀλίγον χρόνον. Ὡς δ' ὁ ἀνθρώπος ἐπανελθὼν
ἀνέυρε, καὶ διεδόθη λόγος ὑπὲρ τούτου, πολλοὶ τῶν
εὐφυνῶν ὑπόθεσιν λαβόντες, εἰς τὸ ἀδωροδόκητος τοῦ
Δημοσθένους διημιλλῶντο τοῖς ἐπιγράμμασι. Δη-
μάδην δὲ, χρόνον οὐ πολὺν ἀπολαύσαντα τῆς φουρέ-
νης δόξης, ἡ Δημοσθένους δίκη κατήγγεν εἰς Μα-
κεδονίαν, οὗς ἐκολάκευεν αἰσχροῦς, ὑπὸ τούτῳ ἐξ-
ολούμενον δικαίως· ἐπαχθῆ μὲν ὄντι καὶ πρότερον
αὐτοῖς, τότε δ' εἰς αἰτίαν ἄφυνκτον ἐμπιστόντα. Τρέμ-
ματα γὰρ ἐξέπεισαν αὐτοῦ, δι' ὧν παρικόλει Παρ-
δικαν ἐπιχειροῦν Μακεδονίᾳ, καὶ σώζειν τοὺς Ἕλλη-
νας, εἰς ἀπὸ σαπροῦ καὶ γαλαίου στήμονος (λέγων
τὸν Ἀντίπατρον) ἡρτημένους. Ἐφ' οἷς Διωνέχου τοῦ
Κορινθίου κατηγορήσαντος, παροξυνθεὶς ὁ Κάστω-
δρος ἐγκατέσφαξεν αὐτοῦ τῇ κόλπῃ τὸν ὕδρα, εἶτα
οὕτως ἐκείνον ἀνελὼν προσέταξεν, τοῖς μεγίστοις
διδασκόμενον ἀτυχήμασιν, ὅτι πρώτους ἑαυτοῦς εἰ
προδότηι πωλοῦσιν. ὁ πολλὰς Δημοσθένους προ-
γορεύοντος, οὐκ ἐπίστευσε. Τὸν μὲν οὖν Δημοσθέ-
νους ἀπέχεις, Σόστια, βίον, ἐξ ὧν ἡμῶς ἀνέγνωμεν
ἢ διηκούσαμεν.

Κ Ι Κ Ε Ρ Ω Ν.

Κικέρωνος δὲ τὴν μὲν μητέρα λέγουσιν Ἑλβίαν καὶ γεγονέναι καλῶς καὶ βεβιωκέναι· περὶ δὲ τοῦ πατρὸς οὐδὲν ἦν πυθέσθαι μέτριον. Οἱ μὲν γὰρ ἐν κρηφαίᾳ τινὲ καὶ γενέσθαι καὶ τραφῆναι τὸν ἄνδρα λέγουσιν· οἱ δ' εἰς Τύλλον Ἄστιον ἀνάγουσι τὴν ἀρχὴν τοῦ γένους, βασιλεύσαντα λαμπρῶς ἐν Οὐολούσχοις. Ὁ μόντοι πρῶτος ἐκ τοῦ γένους Κικέρων ἐπονομασθεὶς ἄξιος λόγου δοκεῖ γενέσθαι· διὸ τὴν ἐπιχλῆσιν οὐκ ἀπέρριψαν οἱ μετ' αὐτόν, ἀλλ' ἠσπασαντο, καίπερ ὑπὸ πολλῶν χλευαζομένην. Κίκιρ γὰρ οἱ Λατῖνοι τὸν ἐρῶβινθον καλοῦσι· κακῆϊνος ἐν τῇ πέρατι τῆς ῥινόε διαστολὴν ἀμβλεῖαν εἶχεν, ὥσπερ ἐρῶβινθον διαφυὴν, ἅψ' ἧς ἐκτῆσατο τὴν ἐπωνυμίαν. Αὐτὸς γε μὴν Κικέρων, ὑπὲρ οὗ ταύδε γέγραπται, τῶν φίλων αὐτὸν οἰομένων δεῖν, ὅτε πρῶτος ἀρχὴν μετῆι καὶ πολιτείας ἤπτετο, φυγεῖν τοῦτομα καὶ μεταθίσθαι, λέγεται νικανευσάμενος εἰπεῖν, ὥς ἀγωνιῖται τὸν Κικέρωνα τῶν Σκαύρων καὶ τῶν Κάτων ἐνδοξότερον ἀποδίδει. Ταμιεύων δ' ἐν Σικελίᾳ, καὶ

τοῖς θεοῖς ἀνάθημα ποιούμενος ἀργυροῦν, τὰ μὲν
πρῶτα δύο τῶν ὀνομάτων ἐπέγραψε, τὸν τε Μάρκον
καὶ τὸν Τύλλιον· ἀντὶ δὲ τοῦ τρίτου σκώπτων ἐρε-
βινθον ἐκίλευσε παρὰ τὰ γράμματα τὸν τεχνίτην ἐν-
τορεῦσαι. Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τοῦ ὀνόματος ἰσίδ-
ρηται.

II. Τερψῆσαι δὲ Κικέρωνα λέγουσιν, ἀνωδύνως
καὶ ἀπόνως λοχευθείσης αὐτοῦ τῆς μητρὸς, ἡμέρᾳ
τρίτῃ τῶν νῆων Καλανδῶν· ἐν ᾗ νῦν οἱ ἄρχοντες εὐ-
χονται καὶ θύουσιν ὑπὲρ τοῦ ἡγεμόνος. Τῇ δὲ τέτθῃ
φάσμα δοκεῖ γενέσθαι, καὶ προειπεῖν, ὥς ὄφελος μέ-
γα πᾶσι Ῥωμαίοις ἐκτρεφούσῃ. Ταῦτα δ', ἄλλως
ὄνειράτα καὶ φλύαρον εἶναι δοκοῦντα, ταχέως αὐτὸς
ἀπέδειξε μαντείαν ἀληθινὴν, ἐν ἡλικίᾳ τοῦ μανθί-
ναι γενόμενος, δι' εὐφυΐαν ἐκλάμπας, καὶ λαβὼν
ὄνομα καὶ δόξαν ἐν τοῖς παισίν, ὥστε τοὺς πατέρας
αὐτῶν ἐπιφοιτᾶν τοῖς διδασκαλείοις, ὅψει τε βουλο-
μένους ἰδεῖν τὸν Κικέρωνα, καὶ τὴν ὑμνουμένην αὐ-
τοῦ περὶ τὰς μαθήσεις θξύτητα καὶ σύνεσιν ἰστορή-
σαι· τοὺς δ' ἀγροικότερους ὀργίζεσθαι τοῖς νείσειν,
ὀρώσας ἐν ταῖς ὁδοῖς τὸν Κικέρωνα μέσον αὐτῶν ἐπὶ
τιμῇ λαμβάνοντας. Γενόμενος δ', ὥσπερ δὲ Πλάτων
ἀξιόε' τὴν φιλομαθῆ καὶ φιλόσοφον φύσιν, οἷος ἀσπά-
ζεσθαι πᾶν μάθημα, καὶ μηδὲν λόγου, μηδὲ παιδείας,
ἀτιμάζειν εἶδος, ἐρῶν πῶς προθυμότερον ἐπὶ ποιη-
τικὴν. Καὶ τι ποιημάτων ἔτι παιδὸς αὐτοῦ διασώ-
ζεται, Πόντιος Γλαῦκος, ἐν τετραμέτρῳ πεποιημένον.
Προῖων δὲ τῷ χρόνῳ, καὶ ποικιλότερον ἐπιτόμενος

τῆς περὶ ταῦτα μούσης, ἔδοξεν οὐ μόνον ῥήτωρ, ἀλλὰ καὶ ποιητὴς ἔριτος εἶναι Ῥωμαίων. Ἡ μὲν οὖν ἐπὶ τῇ ῥητορικῇ ὁδῷ μέχρι νῦν διαμίνει, καίτερος οὐ μικρῆς γεγενημένης περὶ τοὺς λόγους καινοτομίας τὴν δὲ ποιητικὴν αὐτοῦ, πολλῶν εὐφυῶν ἐπιγενομένων, παντάπασιν ἀκλεῇ καὶ ἄτιμον ἔρχειν συμβέβηκεν.

III. Ἀπαλλαγείς δὲ τῶν ἐν παισὶ διατριβῶν, φίλωνος ἤκουσε τοῦ ἐξ Ἀκαδημίας, ὃν μάλιστα Ῥωμαῖοι τῶν Κλειτομάχου συνήθων καὶ διὰ τὸν λόγον ἐθαύμασαν, καὶ διὰ τὸν τρόπον ἠγάπησαν. Ἄμα δὲ τοῖς περὶ Μούκιον, ἀνδράσι συνῶν πολιτικοῖς καὶ πρωτεύουσι τῆς βουλῆς, εἰς ἐμπειρίαν τῶν νόμων ὠφελεῖτο· καί τινα χρόνον καὶ στρατείας μετέσχεν ὑπὸ Σύλλῃ περὶ τὸν Μαρσικὸν πόλεμον. Εἶθ' ὄρων εἰς στάσιν, ἐκ δὲ τῆς στάσεως εἰς ἄκρατον ἐμπίπτοντα τὰ πράγματα μοναρχίαν, ἐπὶ τὸν σχολαστὴν καὶ θεωρητικὸν ἐλθὼν βίον, Ἑλλήσι συνῆν φιλολόγοις, καὶ προσεῖχε τοῖς μαθήμασιν· ἄχρις οὗ Σύλλας ἐκράτησε, καὶ κατὰστασιν τινα λαμβάνειν ἔδοξεν ἡ πόλις. Ἐν δὲ τῷ χρόνῳ τούτῳ Χρυσόγονος, ἀπειλεύθερος Σύλλας, προσαγγειλλαντός τινος οὐσίας ὡς ἐκ προγραφῆς ἀναιρεθέντος, αὐτὸς ἐωνήσατο δισχιλίων δραχμῶν· ἐπεὶ δὲ Ῥώσκιος, ὁ υἱὸς καὶ κληρονόμος τοῦ τεθνηκότος, ἠγανάκτει, καὶ τὴν οὐσίαν ἀπιδείκνυε πεντήκοντα καὶ διακοσίων ταλάντων οὖσαν ἀξίαν, ὃ τε Σύλλας ἐλιγχόμενος ἐχαλέπαινε, καὶ δίκην πατροκτονίας ἐπῆγε τῷ Ῥωσκίῳ, τοῦ Χρυσογόνου κατασκευάσαντος, ἐβροήθει δ' οὐδείς, ἀλλ' ἀπειρέποντο,

τοῦ Σύλλα τὴν χαλεπότητα δεδοικότες. Οὕτως δὲ δι' ἱερήμειαν τοῦ μεираκίου τῷ Κικέρωνι προσφυγόντος, οἱ φίλοι συμπαραφύμων, ὥς οὐκ ἂν αὐτῷ λαμπροτέραν αὐθις ἀρχὴν πρὸς δόξαν ἑτέραν οὐδὲ καλλίω γενησομένην. Ἀναδεξάμενος οὖν τὴν συνηγορίαν, καὶ κατορθώσας, ἐθαυμάσθη· δεδιώς δὲ τὸν Σύλλαν, ἀπεδήμησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, διασπείρας λόγον, ὡς τοῦ σώματος αὐτῷ θεραπείας δεομένου. Καὶ γὰρ ἦν ὄντως ἰσχνὸς καὶ ἄσαρκος, ἀρρώστια σιομάρχου μικρὰ καὶ γλίσχρα μόγις ὀψὲ τῆς ὥρας προσφερόμενος. Ἡ δὲ φωνή, πολλή μὲν καὶ ἀγαθὴ, σκληρὰ δὲ καὶ ἄπλαστος· ὑπὸ δὲ τοῦ λόγου, σφοδρότητα καὶ πάθος ἔχοντος, αἰεὶ διὰ τῶν ἄνω τόνων ἱλαυομένη, φόβον παρῆχεν ὑπὲρ τοῦ σώματος.

IV. Ἀφικόμενος δ' εἰς Ἀθήνας Ἀντιόχου τοῦ Ἀσκαλωνίτου διήκουσε, τῇ μὲν εὐφορίᾳ τῶν λόγων αὐτοῦ καὶ χάριτι κηλούμενος, ἃ δ' ἐν τοῖς δόγμασιν ἐνενετέριζεν, οὐκ ἐπαινῶν. Ἦδη γὰρ ἐξίστατο τῆς νέας λεγομένης Ἀκαδημίας ὁ Ἀντίοχος, καὶ τὴν Καρνεάδου σιᾶσιν ἐγκατέλειπεν, εἴτε καμπτόμενος ὑπὸ τῆς ἐνεργείας καὶ τῶν αἰσθήσεων, εἴτε, ὥς φασιν ἔνισαι, φιλοτιμία τινὶ καὶ διαφορᾷ πρὸς τοὺς Κλειτομάχου καὶ Φίλωνος ἀνιήθεις τὸν Στωϊκὸν ἐκ μεταβολῆς θεραπειῶν λόγον ἐν τοῖς πλείστοις. Ὁ δὲ Κικέρων ἐκείνῳ ἡγάπα, κακείνοις προσεῖχε μᾶλλον, διανοούμενος, εἰ παντῶρασις ἐκπέσοι τοῦ τὰ κοινὰ πρῆσσειν, δεῦρο μετενεγκάμενος τὸν βίον ἐκ τῆς ἀγορᾶς καὶ τῆς πολιτείας, ἐν ἡσυχίᾳ μετὰ φιλοσοφίας καταζῆν. Ἐπι

δ' αὐτῷ Σύλλας τε προσηγγέλθη τεθνηκώς, καὶ τὸ
 σῶμα τοῖς γυμνασίοις ἀναρῶννύμενον εἰς ἕξιν ἐβά-
 διζε νεανική, ἣ τε φωνὴ λαμβάνουσα πλάσιν, ἡδεῖα
 μὲν πρὸς ἀκοὴν ἐτίθραπτο καὶ πολλή, μετρίως δέ
 πρὸς τὴν ἕξιν ἡρμωστο τοῦ σώματος, πολλὰ μὲν τῶν
 ἀπὸ Ῥώμης φίλων γραφόντων καὶ θεωμένων, πολλὰ
 δ' Ἀντιόχου παρακλινομένου, τοῖς κοινοῖς ἐπιβω-
 λῶν πράγμασιν, αὐθις, ὥσπερ ὄργανον, ἐξήρτυ-
 σεν ῥητορικὸν λόγον, καὶ ἀνεκίνηε τὴν πολιτικὴν δύ-
 ναμιν, αὐτὸν τε ταῖς μελέταις διαπορῶν, καὶ τοὺς
 ἐπαινουμένους μετιὼν ῥήτορας. Ὄθεν εἰς Ἀσίαν καὶ
 Ῥόδον ἐπλῆυσε, καὶ τῶν μὲν Ἀσιακῶν ῥητόρων ἄντο-
 κλαῖ σὺ Ἀδραμυτιηνῶ, καὶ Διονυσίῳ τῷ Μάγνητι,
 καὶ Μέντιπῳ τῷ Καρί συνισχέλασεν· ἐν δὲ Ῥόδῳ,
 ῥήτορι μὲν Ἀπολλωνίῳ τῷ Μόλωνι, φιλοσόφῳ δὲ Πο-
 παιδωνίῳ. Λέγεται δὲ τὸν Ἀπολλώνιον, οὐ συνίστα
 τὴν Ῥωμαϊκὴν διάλεκτον, δεηθῆναι τοῦ Κικέρωνος
 Ἑλληνιστὶ μελετῆσαι· τὸν δ' ὑπακοῦσαι προθύμως,
 οἴομενον, οὕτως ἔσσεσθαι βελτίονα τὴν ἐπαρόρθωσιν
 ἐπὶ δ' ἐμελέτησε, τοὺς μὲν ἄλλους ἐκπαιλῆχθαι
 καὶ διαμιλλῆσθαι πρὸς ἀλλήλους τοῖς ἐπαίνοις, τὸν
 δ' Ἀπολλώνιον οὐτ' ἀκροώμενον αὐτοῦ διαχυθῆναι,
 καὶ πανσεμμένου σὺννουν καθέζεσθαι πολὺν χρόνον
 ὀχθόμενον δὲ τοῦ Κικέρωνος, εἰπεῖν· „Σὺ μὲν, ὦ
 Κικέρων, ἐπαινῶ καὶ θαυμάζω, τῆς δ' Ἑλλάδος οἰ-
 κτείρω τὴν τύχην, ὁρῶν, ὅ μόναι τῶν καλῶν ἡμῶν
 ὑπελείπντο, καὶ ταῦτα Ῥωμαίοις διὰ σοῦ προσγενό-
 μενα, παιδεῖαν τε καὶ λόγον.“

V. Ὁ γοῦν Κικέρων ἐλπιδὼν μετὶς ἐπὶ τὴν πολιτείαν φερόμενος, ὑπὸ χρησμοῦ τίνος ἀπημβλύνθη τὴν δρμὴν. Ἐρομένου γὰρ αὐτῷ τὸν ἐν Διελφοῖς θιόν, ὅπως ἂν ἐνδοξότατος γένοιτο, προσέταξεν ἡ Πυθία, τὴν ἑαυτοῦ φύσιν, ἀλλὰ μὴ τὴν τῶν πολλῶν δόξαν, ἥγεμόνα ποιῆσθαι τοῦ βίου. Καὶ τὸν τε πρῶτον ἐν Ῥώμῃ χρόνον εὐλαβῶς διήγῃ, καὶ ταῖς ἀρχαῖς ὀκνηρῶς προσήει, καὶ παρημελεῖτο· ταῦτα δὲ τὰ Ῥωμαίων τοῖς βαναυσιοτάτοις πρόχειρα καὶ συνήθη ῥήματα, Γρῆκός καὶ σχολαστικός, ἀκούων. Ἐπεὶ δὲ, φύσει φιλότιμος ὢν, καὶ παροξυνόμενος ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν φίλων, ἐπέδωκεν εἰς τὸ συνηγορεῖν ἑαυτὸν, οὐκ ἡρέμα τῷ πρωτίτῳ προσήγειν, ἀλλ' εὐθὺς ἐξέλαμψε τῇ δόξῃ, καὶ διέφερε πολὺ τῶν ἀγωνιζομένων ἐπ' ἀγορεύς. Λέγεται δὲ καὶ αὐτὸς οὐδὲν ἦτιον νοσήσας τοῦ Δημοσθένους πρὸς τὴν ὑπόκρισιν, ταῦτο μὲν Ῥωσίου, τῷ κωμῳδῷ, τοῦτο δ' Αἰσώπῳ, τῷ τραγῳδῷ, προσέχειν ἐπιμελῶς. Τὸν δ' Αἰσώπον τοῦτον ἰστοροῦσιν ὑπακρινόμενον ἐν θεάτρῳ τὸν περὶ τῆς τιμωρίας τοῦ Θυέστου βουλευόμενον Ἀτρεΐα, τῶν ὑπηγετῶν τίνος ἄφνω παραδραμόντος, ἔξω τῶν ἑαυτοῦ λογισμῶν διὰ τὸ πάθος ὄντα, τῷ σκήπτρῳ πατάξαι καὶ ἀνελεῖν. Οὐ μικρὰ δὲ πρὸς τὸ πείθειν ὑπῆρχαν ἐκ τοῦ ὑποκρίνεσθαι ῥοπή τῷ Κικέρωνι. Καὶ τοὺς γε τῷ βοῦν μεγάλα χρωμένους ῥήτορας ἐπισκώπτων, ἔλεγε, δι' ἀσθένειαν ἐπὶ τὴν κραυγὴν, ὥσπερ χυλοὺς ἐφ' ἵππον, πηδᾶν. Ἡ δὲ περὶ τὰ σκώμματα καὶ τὴν παιδιάν ταύτην εὐτραπελία δικαιοκλὴς μὲν

ἰδοῦναι καὶ γλαφυρόν· χρώμενος δ' αὐτῇ κατακόφως, πολλοὺς ἐλύπει, καὶ κακοηθίας ἐλάβανε δόξαν.

VI. Ἀποδειχθεὶς δὲ ταμίας ἐν σιτροδείᾳ, καὶ λαχὼν Σικελίαν, ἠνώκλησε τοῖς ἀνθρώποις ἐν ἀρχῇ, σίτον εἰς Ῥώμην ἀποστέλλειν ἀναγκαζόμενος. Ὑστερον δὲ τῆς ἐπιμελείας καὶ δικαιοσύνης καὶ πραότητος αὐτοῦ πείραν λαμβάνοντες, ὥς οὐδένα τῶν πώποθ' ἡγεμόνων ἐτίμησαν. Ἐπεὶ δὲ πολλοὶ τῶν ἀπὸ Ῥώμης νέαν ἔνδοξοι καὶ γεγονότιες καλῶς, αἰτίαν ἔχοντες ἀταξίας καὶ μαλακίας περὶ τὸν πόλεμον, ἀντιέμψθησαν ἐπὶ τὸν στρατηγὸν τῆς Σικελίας, συνῆπεν αὐτοῖς δ Κικέρων ἐπιφανῶς, καὶ περιποίησιν. Ἐπὶ τοῦτοις οὖν μέγα φρονῶν, εἰς Ῥώμην βαδίζων γελοῖον τι παθεῖν φησι. Συντυχὼν γάρ ἀνδρὶ τῶν ἐπιφανῶν, φίλος δοκοῦντι, περὶ Καμπανίαν, ἔρωσθαι, τίνα δὲ τῶν πεπραγμένων ὑπ' αὐτοῦ λόγον ἔχουσι Ῥωμαῖοι, καὶ τί φρονοῦσιν, ὥς ὀνόματος καὶ δόξης τῶν πεπραγμένων αὐτῷ τὴν πόλιν ἅπασαν ἐμπεπληκώς· τὸν δ' εἰπεῖν· „Ποῦ γάρ ῃς, ὦ Κικέρων, τὸν χρόνον τοῦτον;“ Τότε μὲν οὐκ ἔξαθυμῆσαι παντάπασιν εἰ, καθάπερ εἰς πέλαιος ἄχανός τὴν πόλιν ἐμπεσὼν δ' περὶ αὐτοῦ λόγος, οὐδὲν εἰς δόξαν ἐπίδηλον πεποίηκεν· Ὑστερον δὲ λογισμὸν ἑαυτῷ διδοὺς, πολὺ τῆς φιλοτιμίας ὑφῆλεν, ὥς πρὸς ἀόριστον πρᾶγμα τὴν δόξαν ἀμιλλώμενος, καὶ πέρας οὐκ ἐφικτὸν ἔχουσαν. Οὐ μὲν ἀλλὰ τό γε χαίρειν ἐπαινούμενον διαφερόντως, καὶ πρὸς δόξαν ἐμπαθέστερον ἔχειν, ἄχρη παντός αὐτῷ παρέμεινεν, καὶ πολλοὺς πολλάκις τῶν ὀρθῶν ἐπιτάραξε λογισμῶν.

VII. Ἀπτόμενος δὲ τῆς πολιτείας προθυμότερον, εἰσέρχων ἡγήτο, τοὺς μὲν βασιλεῖς, ὄργανοις χρωμένους καὶ σκεύουσιν ἀψύχοις, μηδενὸς ἀγνοεῖν ὄνομα, μηδὲ χώραν, ἣ δύναμιν αὐτῶν, τὸν δὲ πολιτικόν, ἥ δι' ἀνθρώπων αἱ κοινὰ πράξεις περαίνονται, φειδύμως καὶ ἀμελιῶς ἔχειν περὶ τὴν τῶν πολιτῶν γνῶσιν. Ὅθεν οὐ μόνον τῶν ὀνομάτων εἰθίξε μνημονεύειν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τὸν τόπον, ἐν ᾧ τῶν γνωρίμων θιαστος οἰκίη, καὶ χωρίον, ὃ κέκτηται, καὶ φίλους, οἷσισι χρῆται, καὶ γείτονας ἐγίνωσκε· καὶ πᾶσαν ἔδδον Ἰταλίας διαπορευομένην Κικέρωνι πρόχειρον ἦν εἰπεῖν καὶ ἐπιδιῆσαι τοὺς τῶν φίλων ἀγρούς καὶ τὰς ἐπαύλεις. Οὐσίαν δὲ μικρὰν μὲν, ἱκανὴν δὲ καὶ ταῖς δαπάναις ἐπαρκῆ κέκτημένος, ἐθουμάζετο μήτε μισθοῦς, μήτε δῶρα, προσιέμενος ἀπὸ τῆς συνηγορίας μάλιστα δ', ὅτε τὴν κατὰ Βέρρου δίκην ἀνέλαβε. Τοῦτον γάρ, στρατηγὸν γεγονότα τῆς Σικελίας, καὶ πολλὰ πεπονηρευμένον, τῶν Σικελιωτῶν διωκόντων, εἶλεν, οὐκ εἰπὼν, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ τρόπον τινα τοῦ μὴ εἰπεῖν. Τῶν γὰρ στρατηγῶν τῷ Βέρρῳ χαριζομένων, καὶ τὴν δίκην ὑπερθέσεισι πολλαῖς εἰς τὴν ὑστάτην ἐκβαλλόντων, ὥς ἦν πρόδηλον, ὅτι τοῖς λόγοις ὁ τῆς ἡμέρας οὐκ ἐξαρκέσει χρόνος, οὐδὲ λήψεται πέρας ἢ πρὸς, ἀναστάς ὁ Κικέρων ἔφη, μὴ δεῖσθαι λόγων, ἀλλ' ἐπαγαγὼν τοὺς μάρτυρας καὶ ἐπικρίνας, ἐκέλευσε φέρειν τὴν ψῆφον τοὺς δικαστάς. Ὅμως δὲ πολλὰ χαρίεντα διαμνημονεύεται καὶ περὶ ἐκείνην αὐτοῦ τὴν δίκην. Βέρρῳ γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι τὸν ἐκτετημημέ-

νον χοῖρον καλοῦσιν. Ὡς οὖν ἀπειλευθερικὸς ἄνθρωπος, ἔνοχος τῷ ἰουδαΐζειν, ὄνομα Καικίλιος, ἐβούλετο, παρωσάμενος τοὺς Σικελιώτας, κατηγορεῖν τοῦ Βέρρου· „Τί Ἰουδαίῳ πρὸς χοῖρον;“ ἔφη ὁ Κικέρων. Ἦν δὲ τῷ Βέρρῳ ἀντίπαις υἱός, οὐκ ἐλευθερίως δοκῶν προῦστασθαι τῆς ὥρας. Λοιδορηθεὶς οὖν ὁ Κικέρων εἰς μαλακίαν ὑπὸ τοῦ Βέρρου· „Τοῖς υἱοῖς;“ εἶπεν, „ἐντὸς θυρῶν διῦ λοιδορεῖσθαι.“ Τοῦ δὲ ῥήτορος Ὀρκτηίου τὴν μὲν εὐθεΐαν τῷ Βέρρῳ συνειπεῖν μὴ τολμήσαντος, ἐν δὲ τῷ τιμήματι πεισθέντος παρωγενίσθαι, καὶ λαβόντος ἐλεφαντίνην Σφίγγα μισθόν, εἶπε τι πλαγίως ὁ Κικέρων πρὸς αὐτόν· τοῦ δὲ φήσαντος, αἰνιγμάτων λύσεως ἀπείρως ἔχειν „Καὶ μὴν ἐπὶ τῆς οἰκίας τὴν Σφίγγα ἔχεις.“

VIII. Οὕτω δὲ τοῦ Βέρρου καταδικασθέντος, ἑβδομήκοντα πέντε μυριάδων τιμησάμενος τὴν δίκην ὁ Κικέρων, διαβολὴν ἔσχεν, ὥς ἐπ' ἀγρυπνίᾳ τὸ τίμημα καθυφειμένος. Οὐ μὴν ἀλλ' αἱ Σικελιώται χάριν εἰδότες, ἀγορανομοῦντες αὐτοῦ, πολλὰ μὲν ἄγοντες ἀπὸ τῆς νήσου, πολλὰ δὲ φέροντες ἤκον· ὧν οὐδὲν ἐποιήσατο κέρδος, ἀλλ' ὅσον ἐπενωνίσαι τὴν ἀγοράν, ἀπεχρήσατο τῇ φιλοτιμίᾳ τῶν ἀνθρώπων. Ἐκίκτητο δὲ χωρίον καλὸν ἐν Ἀρποις, καὶ περὶ Νέαν πόλιν ἦν ἀγρός, καὶ περὶ Πομπηΐους ἑτερος, οὐ μεγάλοι φερονήτε Τερεντίας, τῆς γυναικὸς, προσεγένετο μυριάδων δώδεκα, καὶ κληρονομία τις εἰς ἑννέα δηναρίων συναχθεῖσα μυριάδας. Ἀπὸ τούτων ἐλευθερίως ἅμια καὶ σωφρόνως διῆγε μετὰ τῶν συμβιούντων Ἑλλήνων καὶ

Ῥωμαίων φιλολόγων· σπάνιον, εἴ ποτε, πρὸ δυσμῶν ἡλίου κατακλινόμενος, οὐχ οὕτω δι' ἀσχολίαν, ὥς διὰ τὸ σῶμα τῷ στομάχῳ μοχθηρῶς διακείμενον. Ἦν δὲ καὶ τὴν ἄλλην περὶ τὸ σῶμα θεραπείαν ἀκριβῆς καὶ περιτις, ὥστε καὶ τρίψεσι καὶ περιπάτοις ἀρι-
 θμῷ τεταγμένοις χρῆσθαι. Τοῦτον τὸν τρόπον δια-
 παιδαγωγῶν τὴν ἑξίν, ἄνησον καὶ διαρκῇ πρὸς πολ-
 λούς καὶ μεγάλους ἀγῶνας καὶ πόνους συνέχευεν. Οἰ-
 κίαν δὲ τὴν μὲν πατρῴαν τῷ ἀδελφῷ παρεχώρησεν,
 αὐτὸς δ' ἔκει περὶ τὸ Παλάτιον, ὑπὲρ τοῦ μὴ μα-
 κρὰν βαδίζοντας ἐνοχλεῖσθαι τοὺς θεραπεύοντας αὐ-
 τόν. Ἐθεράπευον δὲ καθ' ἡμέραν ἐπὶ θύρας φοι-
 τῶντες οὐκ ἐλάττονες, ἢ Κράσσον ἐπὶ πλούτῳ, καὶ
 Πομπηϊὸν διὰ τὴν ἐν τοῖς στρατεύμασι δύναμιν, θαν-
 μαζομένους μάλιστα Ῥωμαίων καὶ μεγίστους ὄντας.
 Πομπηϊὸς δὲ καὶ Κικέρωνα ἐθεράπευε, καὶ μεγάλη
 πρὸς δύναμιν αὐτῷ καὶ δόξαν ἢ Κικέρωνος συνέπρα-
 ξε πολιτεία.

ΙΧ. Στρατηγίαν δὲ μετιόντων ἅμα σὺν αὐτῷ πολ-
 λῶν καὶ μεγάλων, πρῶτος ὑπάντων ἀνηγορεύθη·
 καὶ τὰς κρίσεις ἔδοξε καθαρῶς καὶ καλῶς βραβεῦσαι.
 Λέγεται δὲ καὶ Λικίνιος Μάκερ, ἀνὴρ καὶ καθ' ἀδ-
 τὸν ἰσχύων ἐν τῇ πόλει μέγα, καὶ Κράσσῳ χρώμενος
 βοηθῷ, κρινόμενος κλοπῆς ὑπ' αὐτοῦ, τῇ δυνάμει
 καὶ σπουδῇ πεποιθώς, ἔτε τὴν ψῆφον τῶν κριτῶν
 διαφερόντων ἀπαλλαγείς οἴκαδε, κίρασθαι τε τὴν
 κεφαλὴν κατὰ τάχος, καὶ καθαρὸν ἱμάτιον, ὥς νεני-
 κηκώς, λαβὼν, αὐθις εἰς ἀγορὰν προῖδναι· τοῦ δὲ

Κράσσου περί τὴν αὐλίον ἀπαντήσαντος αὐτῷ, καὶ φράσαντος, διὰ πάσαις ἐάλωκε ταῖς ψήφοις, ἀναστρέψας καὶ κατακλιθεὶς ἀποθανεῖν. Τὸ δὲ πρᾶγμα τῷ Κικέρωνι δόξεν ἤνεγκεν, ὥς ἐπιμελῶς βραβεύσαντι τὸ δικαστήριον. Ἐπεὶ δὲ Οὐατίνιος, ἰνῆρ ἔχων τι τροχὸν καὶ πρὸς τοὺς ἄρχοντας ὀλίγων ἐν ταῖς συνηγορίαις, χοιράδιον δὲ τὸν τροχὸν περιπλεως, ἡτεῖτό τι κατὰ ταῖς παρὰ τοῦ Κικέρωνος, καὶ μὴ διδόντος, ἀλλὰ βουλευομένου πολὺν χρόνον, εἶπεν, ὥς οὐκ ἂν αὐτὸς διστάσειε περὶ τοῦτου στρατηγῶν· ἐπιστραφεὶς δὲ Κικέρων, „Ἀλλ’ ἐγὼ,“ εἶπεν, „οὐκ ἔχω τιλικούτιον τροχὸν.“ Ἦτι δ’ ἡμέρας δύο ἢ τρεῖς ἔχοντι τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ προσηγάγετε Μανίλιον, εὐδίαν κλητῆς. Ὁ δὲ Μανίλιος οὗτος εὐνοίαν εἶχε καὶ σπουδὴν ὑπὸ τοῦ δήμου, δοκοῖν ἐλαύνεσθαι διὰ Πομπήιον· κείνου γὰρ ἦν φίλος. Αἰτουμένου δ’ ἡμέρας αὐτοῦ, μίαν δὲ Κικέρων μόνην τὴν ἐπιούσαν ἔδωκε· καὶ ὁ δῆμος ἡγανάκτησεν, εἰθισμένων τῶν στρατηγῶν δέκα τοῦλάχιστον ἡμέρας διδόναι τοῖς κινδυνεύουσι. Τῶν δὲ δημάρχων αὐτὸν διαγαγόντων ἐπὶ τὸ βῆμα, καλούντων, καὶ κατηγορούντων, ἀκουσθῆναι δεηθεὶς, εἶπεν, διὰ τοῖς κινδυνεύουσιν αἰεὶ, καθ’ ὅσον οἱ νόμοι παρέλκοιτο, κεκρημένος ἐπιεικῶς καὶ φιλανθρώπως, δεινὸν ἡγάτο τῷ Μανίλιῳ ταῦτα μὴ παρασχεῖν· ἥς οὖν ἐτι μόνης κύριος ἦν ἡμέρας στρατηγῶν, ταύτην ἐπίτηδες δρῖσαι· τὸ γὰρ εἰς ἄλλον ἄρχοντα τὴν κρίσιν ἐκβαλεῖν, οὐκ εἶναι βουλομένου βοηθεῖν. Ταῦτα ληθέντα θαυμαστὴν ἐποίησε τοῦ

δήμου μεταβολήν· καὶ πολλὰ κατευφημοῦντες αὐ-
τὸν, εἶδόντο τὴν ὑπὲρ τοῦ Μανιλίου συνηγορίαν ἀνα-
λαβεῖν. Ὁ δ' ὑπέστη προθύμως, οὐχ ἥκιστα διὰ Πομ-
πηίων ὑπόντων· καὶ κατοσταῖς πάλιν ἐξ ὑπαρχῆς ἐδη-
μηγόρησε, νεανικῶς τῶν ὀλιγαρχικῶν καὶ τῶν Πομ-
πηίων φθοροῦντων καθ'απτόμενος.

Χ. Ἐπὶ δὲ τὴν ὑπατείαν οὐχ ἥτιον ὑπὸ τῶν ἀρι-
στοκρατικῶν, ἢ τῶν πολλῶν, προήχθη διὰ τὴν πό-
λιν, ἐξ αἰτίας αὐτῷ τοιαύτης συναγωνισαμένων. Τῆς
ὑπὸ Σύλλα γενομένης μεταβολῆς περὶ τὴν πολιτείαν,
ἐν ἀρχῇ μὲν αἰώπου φανείσης, τότε δὲ τοῖς πολλοῖς
ὑπὸ χρόνου καὶ συνηθείας ἤδη τινὰ κατὰστασιν ἔχειν
οὐ φαύλην δοκοῦσης, ἦσαν οἱ τὰ παρόντα διασεῖσαι
καὶ μεταθεῖναι ζητοῦντες, ἰδίῳν ἕνεκα πλεονεξιῶν,
οὐ πρὸς τὸ βέλτιστον· Πομπηίου μὲν ἔτι τοῖς βασι-
λεῦσιν ἐν Πόντῳ καὶ Ἀρμενίᾳ πολεμοῦντος, ἐν δὲ τῇ
Ῥώμῃ μηδεμιᾶς ὑφιστάσεως πρὸς τοὺς νεωτερίζοντας
ἀξιωμαχοῦ δυνάμεως. Οὗτοι κορυφαῖον εἶχον ἄν-
δρα τολμητὴν καὶ μεγαλοπράγμονα καὶ ποιεῖλον τὸ
ἥθος, Δεύκιον Κατίλλαν· ὃς αἰτίαν ποτὲ πρὸς ἄλ-
λοις ἀδικήμασι μεγάλοις ἔλαβε παρθένω συγγεγο-
νῆναι θυγατρὶ, κτεῖναι δ' ἀδελφὸν αὐτοῦ· καὶ δί-
κην ἐπὶ τούτῳ φοβούμενος, ἔπεισε Σύλλαν, ὥς ἔτι
ζῶντα, τὸν ἄνθρωπον ἐν τοῖς ἀποθανουμένοις προ-
γράψαι. Τοῦτον οὖν προστάτην οἱ πανηροὶ λαβόν-
τες, ἄλλας τε πίστει ἀλλήλοις ἔδωσαν, καὶ καταθύ-
σαντες ἄνθρωπον, ἐγείσαντο τῶν σαρκῶν. Διέφθα-
ρτο δ' ὑπ' αὐτοῦ πολὺ μέρος τῆς ἐν τῇ πόλει νεότη-

τος, ἡδονάς καὶ πότους καὶ γυναικῶν ἔρωτας αἰεὶ προξενούντος ἐκάστω, καὶ τὴν εἰς ταῦτα δαπάνην ἀφειδῶς παρασκευάζοντος. Ἐπὴρτο δ' ἡ τε Τυρρηνία πρὸς ἀπόστασιν ὄλη, καὶ τὰ πολλὰ τῆς ἐντὸς Ἀλπεων Γαλατίας. Ἐπισφαλέσιμα δ' ἡ Ῥώμη πρὸς μεταβολὴν εἶχε διὰ τὴν ἐν ταῖς οὐσίαις ἀνωμαλίαν, τῶν μὲν ἐν δόξῃ μάλιστα καὶ φρονήματι κατεπαιχθεμένων εἰς θέατρα καὶ δαῖπνα καὶ φιλαρχίας καὶ οἰκοδομίας, τῶν δὲ πλούτων εἰς ἀγενεῖς καὶ ταπεινοὺς συνεῤῥηκῶτων ἀνθρώπους· ὥστε μικρὰς ῥοπῆς δεῖσθαι τὰ πράγματα, καὶ παντός εἶναι τοῦ τολμήσαντος ἐκστῆσαι τὴν πολιτείαν, αὐτὴν ὑφ' αὐτῆς νοσοῦσαν.

XI. Οὐ μὴν ἀλλὰ βουλόμενος ὁ Κατίλινας ἰσχυρὸν τι προκαταλαβεῖν ὁρμητήριον, ὑπατεῖαν μετῆι· καὶ λαμπρὸς ἦν ταῖς ἐλπίσιν, ὥς Γαῖω Ἀντωνίῳ συυπατεύσων, ἀνδρὶ καθ' αὐτὸν μὲν οὔτε πρὸς τὸ βέλτιον, οὔτε πρὸς τὸ χεῖρον, ἡγεμονικῶ, προσθήκη δ' ἄγοντος ἐτέρου δυνάμεως ἰσομένῳ. Ταῦτα δὲ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν οἱ πλεῖστοι προαισθόμενοι, ἐὼν Κικέρωνα προηγὸν ἐπὶ τὴν ὑπατείαν· καὶ τοῦ θήμου δεξαμένου προθύμως, ὁ μὲν Κατίλινας ἐξέπεσε, Κικέρων δὲ καὶ Γαῖος Ἀντώνιος ἠρέσθησαν. Καί τοι τῶν μετιόντων ὁ Κικέρων μόνος ἦν ἐξ ἰππικοῦ πατρὸς, οὐ βουλευτοῦ, γεγονώς.

XII. Καὶ τὰ μὲν περὶ Κατίλιναν ἔμενεν ἔτι τοῦδε πολλοὺς ληθάνοντα· προάγοντες δὲ μεγάλοι τὴν Κικέρωνος ὑπατείαν ἐξεδείξαντο. Τοῦτο μὲν γάρ, οἱ κέ-

κωλυμένοι κατὰ τοὺς Σύλλα νόμους ἄρχεῖν, οὐδ' ἀσθενεῖς ὄντες, οὐτ' ὀλίγοι, μέλόντες ἀρχὰς ἐδημαγώγουσιν, πολλὰ τῆς Σύλλα τυραννίδος ἀληθῆ μὲν καὶ δίκαια κατηγοροῦντες, οὐ μὴν ἐν δέοντι τὴν πολιτείαν, οὐδὲ σὺν καιρῷ κινοῦντες, τοῦτο δὲ, νόμους εἰσῆγον οἱ δῆμαρχοι πρὸς τὴν αἰτὴν ὑπόθεσιν, δεκαδαρχίαν καθιστάντες αὐτοκρατόρων ἀνδρῶν, οἷς ἐφεῖτο, πίσεως μὲν Ἰταλίας, πάσης δὲ Συρίας, καὶ ὅσα διὰ Περσίου νικησὶ προσώριστο, κυρίους ὄντας, πωλεῖν τὰ δημόσια, κρίνειν, οὐς δοκοίη, φυγάδας ἐκβάλλειν, συνοικίζεῖν πόλεις, χρήματα λαμβάνειν ἐκ τοῦ ταμείου, στρατιώτας τρέφειν καὶ καταλέγειν, ὁπόσων θέοιντο. Διὸ καὶ τῷ νόμῳ προσεῖχον ἄλλοι τε τῶν ἐπιφανῶν, καὶ πρῶτος Ἀντώνιος, ὁ τοῦ Κικέρωνος συνάρχων, ὥς τῶν δέκα γεννησόμενος. Ἐδόκει δὲ καὶ τὸν Κατιλίνα νεωτερισμῶν εἰδὼς οὐ δυσχεραίνειν ὑπὸ πλήθους δανείων· ὃ μάλιστα τοῖς ἀρίστοις φόβον παρεῖχε. Καὶ τοῦτο πρῶτον θρασυπέπων ὁ Κικέρων, ἐκείνῳ μὲν ἐψηφίσατο τῶν ἐπαρχιῶν Μακεδονίαν, αὐτῷ δὲ τὴν Γαλατίαν διδομένην παρητήσατο, καὶ κατεργάσατο τῇ χάριτι ταύτῃ τὸν Ἀντώνιον, ὥσπερ ὑποκριτὴν ἔμμισθον, αὐτῷ τὰ δεύτερα λέγειν ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Ὡς δ' οὗτος ἐαλῶκει καὶ χειροῇθης ἐγγόνει, μᾶλλον ἤδη θάρσυν ὁ Κικέρων ἐτίστατο πρὸς τοὺς κακωτομοῦντας. Ἐν μὲν οὖν τῇ βουλῇ κατηγορίαν τινὰ τοῦ νόμου διατιθέμενος, οὕτως ἐξέπληξεν αὐτοὺς τοὺς εἰσφέροντας, ὥστε μηδὲν ἀντιλέγειν. Ἐπεὶ δ' αὖθις ἐπεχεί-

ρουν, καὶ παρισκηνασμένοι προσκαλοῦντο τοὺς ὑπά-
τους ἐπὶ τὸν δῆμον, σὺδὲν ὑποδείσας ὁ Κικέρων, ἀλ-
λὰ τὴν βουλὴν ἵππεσθαι κελεύσας καὶ προελθὼν, οὐ
μόνον ἐξίβαλε τὸν νόμον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἀπο-
γνῶναι τοὺς δημίρχους ἐποίησε, παρὰ τοσοῦτον τῷ
λόγῳ κρατηθέντας ὑπ' αὐτοῦ.

XIII. Μάλιστα γὰρ οὗτος ὁ ἀνὴρ ἐπέδειξε ῥω-
μαίοις, ὅσον ἡδονῆς λόγος τῷ καλῷ προστίθῃσι, καὶ
ὅτι τὸ δίκαιον ἀήτητόν ἐστιν, ὅν ὀρθῶς λέγεται
καὶ δεῖ τὸν ἐμμελῆς πολιτευόμενον αἰεὶ τῷ μὲν ἔργῳ
τὸ καλὸν ἀντὶ τοῦ κολακεύοντος αἰρεῖσθαι, τῷ δὲ
λόγῳ τὸ λυποῦν ἀφαιρεῖν τοῦ συμφέροντος. Δει-
γμα δ' αὐτοῦ τῆς περὶ τὸν λόγον χάριτος, καὶ τὸ
περὶ τὰς θεάς ἐν τῇ ὑπατείᾳ γενόμενον. Τῶν γὰρ
ἱππικῶν πρότερον ἐν τοῖς θεάτροις ἀναμιμνήμενων
ταῖς πολλοῖς, καὶ μετὰ τοῦ δήμου θεωμένων, ὥς
ἔτυχε, πρῶτος διεκρίναν ἐπὶ τιμῇ τοὺς ἱππίας ἀπὸ
τῶν ἄλλων πολιτῶν Μάριος Ὀθων στρατηγῶν, καὶ
διένειμεν ἰδίαν ἐκείνοις θείαν, ἣν ἔτι καὶ νῦν ἐξαί-
ρετον ἔχουσι. Τοῦτο πρὸς ἀτιμίαν ὁ δῆμος ἔλαβε,
καὶ φανερότος ἐν θεάτρῳ τοῦ Ὀθωνος, ἐπιβροῦντων
ἐσύριγγιν, οἱ δ' ἱππεῖς ὑπέλαβον κρότον τὸν ἄνδρα
λαμπρῶς. Αὐτίς δ' ὁ δῆμος ἐπέτεινε τὸν συριγμὸν,
εἴτ' ἐκείνοι τὸν κρότον. Ἐκ δὲ τούτου τραπόμενοι
πρὸς ἀλλήλους ἐχρῶντο λοιδορίαις, καὶ τὸ θεάτρον
ἀκοσμία κατέχεν. Ἐπεὶ δ' ὁ Κικέρων ἦγε πυθό-
μενος, καὶ τὸν δῆμον ἐκκαλέσας πρὸς τὸ τῆς Ἐνυ-
οῦς ἱερὸν, ἐπετίμησε καὶ παρήγγειλε, ἀπὸ τῶν

αὐθις εἰς τὸ θίατρον ἐκρότου τὸν Ὀθωνα λαμπρῶς, καὶ πρὸς τοὺς ἐπτάς ἑμιλλαν ἐποιοῦντο περὶ τιμῶν καὶ δόξης τοῦ ἀνδρός.

XIV. Ἡ δὲ περὶ τὸν Κατιλίαν συνωμοσία, πτή-
 ξασα καὶ καταδείσασα τὴν ἀρχὴν, αὐθις ἀνιθάρξει,
 καὶ συνήγον ἄλλήλους, καὶ παρεκάλουν εὐτολμότε-
 ρον ἄπεισθαι τῶν πραγμάτων, πρὶν ἐπανελθεῖν
 Πομπηϊόν, ἥδη λεγόμενον ὑποστρέφειν μετὰ τῆς δυ-
 νάμειως. Μάλιστα δὲ τὸν Κατιλίαν ἐξηρέθιζον οἱ
 Σύλλα πάλαι στρατιῶται, διαπεφυγότες μὲν ὅλης
 τῆς Ἰταλίας, πλείστοι δὲ καὶ μαχιμώτατοι ταῖς Τυρ-
 ρηνικαῖς ἐγκατισπαρμένοι πόλεσιν, ἀρπαγὰς πάλιν
 καὶ διαφορήσεις πλούτων ἐτοίμων ὀνειροπολοῦντες.
 Οὗτοι γὰρ ἡγεμόνα Μάλλιον ἔχοντες, ἄνδρα τῶν
 ἐπιφανῶς ὑπὸ Σύλλᾳ στρατευσαμένων, συνίσταντο
 τῷ Κατιλίᾳ, καὶ παρήσαν εἰς Ῥώμην συναρχαιρε-
 σιάσοντες. Ἰπτατεῖαν γὰρ αὐθις μετήει, βιβουλευ-
 μένος ἀνιλεῖν τὸν Κικέρωνα περὶ αὐτὸν τῶν ἀρχαι-
 ρειῶν τὸν θόρυβον. Ἐδόκει δὲ καὶ τὸ δαιμόνιον
 προσημαίνειν τὰ πρᾶσσόμενα σεισμοῖς καὶ κεραυνοῖς
 καὶ φάσμασιν. Αἱ δ' ἀπ' ἀνθρώπων μηνύσεις ἀλη-
 θεῖς μὲν ἦσαν, οὕτω δ' εἰς ἔλεγχον ἀποχρῶσθαι κατ'
 ἀνδρὸς ἐνδόξου καὶ δυναμένου μέγα, τοῦ Κατιλίᾳ.
 Διὸ τὴν ἡμέραν τῶν ἀρχαιρειῶν ὑπερθέμιος ὁ Κι-
 κέρων, ἐκάλει τὸν Κατιλίαν εἰς τὴν ἀγκυλητον, καὶ
 περὶ τῶν λεγομένων ἀνέκρικεν. Ὁ δὲ πολλοὺς οἰό-
 μενος εἶναι τοὺς πραγμάτων καινῶν ἐπιμεμένους ἐν
 τῇ βουλῇ, καὶ ἅμα τοῖς συνωμοταῖς ἐνδεικνύμενος,

ἐπεκρίνατο τῷ Κικέρωνι μανικὴν ἀπόκρισιν· „Τί γάρ,“ ἔφη, „πρώτῳ δεινόν, εἰ, δυοῖν σωμάτων ὄντων, τοῦ μὲν ἰσχυροῦ καὶ κατεφθινηκότος, ἔχοντος δὲ κεφαλὴν, τοῦ δ' ἀκεφάλου μὲν, ἰσχυροῦ δὲ καὶ μεγάλου, τοῦτῳ κεφαλὴν αὐτὸς ἐπιτίθῃ;“ Τοῦτων εἰς τε τὴν βουλὴν καὶ τὸν δῆμον ἡνιγμένων ὑπ' αὐτοῦ, μᾶλλον δ' Κικέρων ἔδρασε, καὶ τιθαραισμένον αὐτὸν οἷ τε δυνατοὶ πάντες ἀπὸ τῆς οἰκίας, καὶ τῶν νέων πολλοὶ κατήγαγον εἰς τὸ πεδίον. Τοῦ δὲ θώρακος ἐπίτηδες ὑπέφαινε τι παραλύσας ἐκ τῶν ὤμων τοῦ χιτῶνος, ἐνδεικνύμενος τοῖς ὀφθαλμοῖς τὸν κίνδυνον. Οἱ δ' ἡγανάκτουν καὶ συνεισιτρέφοντο περὶ αὐτόν· καὶ τέλος ἐν ταῖς ψήφοις τὸν μὲν Κατιλίαν αὐθις ἐξέβαλον, εἴλοντο δὲ Σιλανὸν ὑπατοῖν, καὶ Μουρήναν.

ΧΥ. Οὐ πολλῶ δ' ὕστερον τούτων ἤδη τῷ Κατιλίᾳ τῶν ἐν Τυρρηνίᾳ συνερχομένων καὶ καταλοχιζομένων, καὶ τῆς ὥρισμένης πρὸς τὴν ἐπίθεσιν ἡμέρας ἐγγὺς οὖσης, ἦγον ἐπὶ τὴν Κικέρωνος οἰκίαν περὶ μέσας νύκτας ἄνδρες οἱ πρότεροι καὶ δυνατώτατοι Ῥωμαίων, Μάρκος τε Κράσσος, καὶ Μάρκος Μάρκελλος, καὶ Σκηπίων Μέτελλος· κόψαντες δὲ τὰς θύρας, καὶ καλίσαντες τὸν θυρωρὸν, ἐκέλευον ἐπεγείρειν, καὶ φράσαι Κικέρωνι τὴν παρουσίαν αὐτῶν. Ἦν δὲ τοιοῦνδε· τῷ Κράσσῳ μετὰ δεῖπνον ἐπιστολὰς ἀποδίδωσιν ὁ θυρωρὸς ὑπὸ δὴ τινος ἀνθρώπου κομισθείσας ἀγνώστου, ἅλλας ἄλλοις ἐπιγεγραμμένας, αὐτῷ δὲ Κράσσῳ μίαν ἀδίσποτον. Ἦν μόνην ἀναγνοῦς ὁ Κράσ-

σοῦ, ὥς ἔπραξε τὰ γράμματα φόνον γενησόμενον
πολὺν διὰ Κατιλίαν, καὶ παρήναι τῆς πόλεως ὑπ-
εξελθεῖν, τὰς ἄλλας οὐκ ἔλυσεν, ἀλλ' ἦκεν εὐθύς
πρὸς τὸν Κικέρωνα, πληγεὶς ὑπὸ τοῦ δεινοῦ, καί
τι τῆς αἰτίας ἀποδυνάμενος, ἣν ἔσχε διὰ φι-
λίαν τοῦ Κατιλίνα. Βουλευσάμενος οὖν ὁ Κικέρων,
ἅμ' ἡμέρᾳ βουλήν συνήγαγε, καὶ τὰς ἐπιστολὰς
κομίσας, ἀπέδωκεν, οἷς ἦσαν ἐπεσταλμέναι, κέλτε-
σας φανερῶς ἀναγνῶναι. Πᾶσαι δ' ἦσαν δμοῖως
ἐπιβουλήν φράζουσαι. Ἐπεὶ δὲ καὶ Κοίντος Ἀρ-
ρίδιος, ἀνὴρ στρατηγικός, ἀπήγγειλε τοὺς ἐν Τυρ-
ρηνίᾳ καταλοχισμοὺς, καὶ Μάλλιος ἀπηγγέλλετο σὺν
χειρὶ μεγάλῃ περὶ τὰς πόλεις κείνας αἰωροῦμενος
αἰεὶ τι προσδοκᾶν καινὸν ἀπὸ τῆς Ῥώμης, γίνεται
δόγμα τῆς βουλῆς, παρακατατίθεσθαι τοῖς ὑπάτοις
τὰ πράγματα· δεξαμένους δ' ἐκείτους, ὥς ἐπίστα-
ται, διοικεῖν καὶ σῶζειν τὴν πόλιν. Τοῦτο δ' οὐ
πολλάκις, ἀλλ' διὰ τι μέγα δαίμων, ποιεῖν ἰώμε-
νη σύγκλητος.

XVI. Ἐπεὶ δὲ ταύτην λαβὼν τὴν ἐξουσίαν ὁ Κι-
κέρων τὰ μὲν ἔξω πράγματα Κοίντῳ Μετέλλῳ διε-
πίστευσε, τὴν δὲ πόλιν εἶχε διὰ χειρὸς, καὶ καθ'
ἡμέραν προΐει δορυφορούμενος ὑπ' ἀνδρῶν τοσοῦ-
των τὸ πλῆθος, ὥστε τῆς ἀγορᾶς πολὺ μέρος κατέ-
χειν, ἐμβάλλοντος αὐτοῦ τοὺς παρακίμποντας· οὐκ
ἔτι καρτερῶν τὴν μέλλησιν ὁ Κατιλίνας, αὐτὸς
μὲν ἐκπεθεῖν ἔγνω πρὸς τὸν Μάλλιον ἐπὶ τὸ στρα-
τεύμα· καὶ Μάρκιον δὲ καὶ Κέσθηγον ἐκίλευσε ἕρην

λαβόντας ἔλθῃν ἐπὶ τὰς θύρας ἔωθεν, ὥς ἀπα-
 σομένους τὸν Κικέρωνα, καὶ διακρήσασθαι προσπε-
 σόντας. Τοῦτο Φουλβία, γυνὴ τῶν ἐπιφανῶν,
 ἐξαγγέλλει τῷ Κικέρωνι, νυκτὸς ἐλθοῦσα, καὶ δια-
 κειλευσαμένη φυλάττεσθαι τοὺς περὶ τὸν Κίθηγον.
 Οἱ δ' ἦκον ἅμ' ἡμέρᾳ, καὶ κωλυθέντες εἰσελθεῖν,
 ἠγανάκτουν, καὶ κατεβδών ἐπὶ θύραις, ὥστε ὑπο-
 πτότεροι γενέσθαι. Προελθὼν δ' ὁ Κικέρων, ἐπά-
 λει τὴν σύγκλητον εἰς τὸ τοῦ Σιτησίου Διδῶς ἱερὸν,
 ὃν Στάτωρ Ῥωμαῖοι καλοῦσιν, ἰδρυμένον ἐν ἀρχῇ
 τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ, πρὸς τὸ Παλάτιον μνιόντων. Ἐν-
 ταῦθα καὶ τοῦ Κατιλίνα μετὰ τῶν ἄλλων ἐλθόντος,
 ὥς ἀπολογησομένου, συγκαθίσαι μὲν οὐδεὶς ὑπέ-
 μεινε τῶν συγκλητικῶν, ἀλλὰ πάντες ἀπὸ τοῦ βιά-
 θρου μετήλθον. Ἀρξάμενος δὲ λέγειν ἐθορυβεῖτο,
 καὶ τέλος ἀναστὰς ὁ Κικέρων, προσέταξεν αὐτῷ τῆς
 πόλεως ἀπαλλάττεσθαι· δεῖν γάρ, αὐτοῦ μὲν λό-
 γοις, ἐκείνου δ' ὄπλοις πολιτευομένου, μέσον εἶναι
 τὸ τεῖχος. Ὁ μὲν οὖν Κατιλίνας εὐθὺς ἐξελθὼν
 μετὰ τριακοσίων ὀπλοφόρων, καὶ περιστησάμενος
 αὐτῷ θηβδουχίας, ὥς ἄρχοντι, καὶ πελίκαις, καὶ
 σημαίας ἐπαράμενος, πρὸς τὸν Μάλλιον ἐχώρει·
 καὶ δισμυρίων ὁμοῦ τε συνηθροσμένων, ἐπῆρει τὰς
 πόλεις ἀναπείθων καὶ ἀφιστάς· ὥστε, τοῦ πολέμου
 φανεροῦ γεγονότος, τὸν Ἀντώνιον ἀποσταλῆναι δια-
 μαχοῦμενον.

XVII. Τοὺς δ' ὑπολειφθέντας ἐν τῇ πόλει τῶν
 διεφθαρμένων ὑπὸ τοῦ Κατιλίνα συνηγε καὶ παρε-

Θάρσυντα Κορινήλιος Λέντιλος, Σούρας ἐπὶ κλήσιν,
 ἀνὴρ γένου· μὲν ἐνδόξου, βεβιωχὼς δὲ φαύλωι, καὶ
 δι' ἀσέλγειαν ἐξεληλαμένος τῆς βουλῆς πρότερον·
 τότε δὲ στρατηγῶν τὸ δεύτερον, ὡς ἔθος ἐστὶ τοῖς
 ἐξ ὑπαρχῆς ἀνακτωμένοις πρὸ βουλευτικὸν ἀξίωμα.
 Λέγεται δὲ κατὰ τὴν ἐπὶ κλήσιν αὐτῷ γενέσθαι τὸν
 Σούραν ἐξ αἰτίας τοιαύτης. Ἐν τοῖς κατὰ Σύλλαν
 χρόνοις ταμιεύων, συχνὰ τῶν δημοσίων χρημάτων
 ἀπώλειε καὶ διέφθειρεν. Ἀγανακτοῦντος δὲ τοῦ Σύλ-
 λα, καὶ λόγον ἀπαιτοῦντος ἐν τῇ συγκλήτῳ, προ-
 ελθὼν ὀλιγώρως πάνυ καὶ καταφρονητικῶς, λόγον
 μὲν οὐκ ἔφη διδόναι, παρέχειν δὲ τὴν κνήμην,
 ὥσπερ εἰώθεισαν οἱ παῖδες, ὅταν ἐν τῷ σφαιρίζειν
 ἀμάρτωσιν. Ἐκ τούτου Σούρας παρωνομάσθη·
 σούραν γάρ οἱ Ῥωμαῖοι τὴν κνήμην λέγουσι. Πά-
 λιν δὲ δίκην ἔχων, καὶ διαφθείρας ἐνίους τῶν δι-
 καστῶν, ἐπεὶ δυοὶ μόναίς ἀπέφυγε ψήφοις, ἔφη·
 παρανάλωμα γεγονέναι τὸ θατέρῳ κριτῇ δοθέν· ἀρ-
 κεῖν γάρ, εἰ καὶ μιᾷ ψήφῳ μόνον ἀπελύθη. Τοῦ-
 τον ὄντα τῇ φύσει τοιούτον, κινημένον ὑπὸ τοῦ
 Κατιλίνα, προσδιέφθειραν ἐλπ' οἱ κεναῖς ψευδομαί-
 νεις καὶ γόητες, ἔτη πεπλασμένα καὶ χρησμούς ἄδον-
 τες, ὡς ἐκ τῶν Σιβυλλείων προδηλοῦντας, ἰμαρμέ-
 νους εἶναι τῇ Ῥώμῃ Κορινηλίου τρεῖς μονάρχους·
 ὧν δύο μὲν ἤδη πεπληρωκέναι τὸ χρεὼν, Κίνναν τε
 καὶ Σύλλαν, τρίτῳ δὲ λοιπῷ Κορινηλίῳ, ἐκείνῳ,
 φέροντα τὴν μοναρχίαν ἤκειν τὸν δαίμονα, καὶ δεῖν
 πάντως δέχεσθαι, καὶ μὴ διαφθείρειν μέλλοντα
 τοὺς καιροὺς, ὥσπερ Κατιλίνας.

XVIII. Οὐδέν οὖν ἐπενδύει μικρὸν ὁ Λέντιλος, ἢ ἄσημον, ἀλλ' ἐδέδοκτο τὴν βουλὴν ἅπασαν ἀναιρεῖν, τῶν τ' ἄλλων πόλιτῶν ὅσους δύναται, τὴν πόλιν δ' αὐτὴν καταπιμπράναι, φεῖδυσθαι τε μηδενός, ἢ τῶν Πομπηίου τέκνων· ταῦτα δ' ἐξαρπασμένους ἔχειν ὑφ' αὐτοῖς, καὶ φυλάττειν, ὅμηρα τῶν πρὸς Πομπηίου διαλύσεων· ἤδη γὰρ ἐφοίτα πολὺς λόγος καὶ βέβαιος ὑπὲρ αὐτοῦ κατιόντος ἀπὸ τῆς μεγάλῃς σιγατείας. Καὶ νῦν μὲν ὤριστο πρὸς τὴν ἐπίθεσιν μία τῶν Κροναίων· ἔλαφ' οὖν καὶ σιγῆς καὶ θείον εἰς τὴν Κεθῆγου φέροντες οἰκίαν ἀπέκρυψαν. Ἄνδρας δὲ τάξαντες ἑκατὸν, καὶ μέρη τοσαῦτα τῆς Ῥώμης, ἕκαστον ἑφ' ἑκάστῳ διεκλήρωσαν, ὥς δι' ὀλίγου, πολλῶν ἀψάντων, φλέγοιτο πανταχόθεν ἡ πόλις. Ἄλλοι δὲ τοὺς ὀχετοὺς ἐμελλόντες ἐμφράξαντες ἀποσφαττεῖν τοὺς ὑδρονομένους. Πραττομένων δὲ τούτων, ἔνυχον ἐπιδημοῦντες Ἄλλοβρίων δύο πρέσβεις, ἔθρους μάλιστα δὴ τότε πονηρὰ πράττοντος, καὶ βαρυνομένου τὴν ἡγεμονίαν. Τούτους οἱ περὶ Λέντιλον ὀφελίμους ἡγούμενοι πρὸς τὸ καῆσαι καὶ μεταβαλεῖν τὴν Γαλατίαν, ἐποίησαντο συνωμότας. Καὶ γράμματα μὲν αὐτοῖς πρὸς τὴν ἐκεῖ βουλὴν, γράμματα δὲ πρὸς Κατιλίαν ἔδωκαν, τῇ μὲν ὑπισχνούμενοι τὴν ἐλευθερίαν, τὸν δὲ Κατιλίαν παρακαλοῦντες ἐλευθερώσαντα τοὺς δούλους ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἐλαύνειν. Συναπέστιλλον δὲ μετ' αὐτῶν πρὸς τὸν Κατιλίαν Τίτον τινα Κροτωνιάτην, κομίζοντα τὰς ἐπιστολάς. Οἷα δ' ἀνθρώπων ἀσπ-

Θμητῶν, καὶ μετ' οἷνου τὰ πολλὰ καὶ γυναικῶν ἑλλήλοις ἐντυγχανόντων, βουλευμάτων πόνη καὶ λογι-
σμῷ τήφοντι καὶ ἀνέσει περιττῇ διώκων ὁ Κικέρων,
καὶ πολλοὺς μὲν ἔχων ἔξωθεν ἐπισκοποῦντας τὰ
πραττόμενα καὶ συναξιχνεύοντας αὐτῷ, πολλοῖς δὲ
τῶν μετέχειν δοκούντων τῆς συνωμοσίας διαλεγόμε-
νος κρύφα, καὶ πιστεύων, ἔγνω τὴν πρὸς τοὺς ἑ-
νους κοινολογίαν· καὶ νυκτὸς ἐνεδρεύσας, ἔλαβε
τὸν Κροτωνιάτην καὶ τὰ γράμματα, συνεργούντων
ἀδελῶς τῶν Ἀλλοβρόγων.

XIX. Ἀμα δ' ἡμέρᾳ βουλὴν ἀθροίσας εἰς τὸ τῆς
Ὀμονολας ἱερὸν, ἐξανέγνω τὰ γράμματα, καὶ τῶν
μηνυτῶν διήκουσεν. Ἐφη δὲ καὶ Σιλανὸς Ἰούνιος,
ἀκηκοέναι τινὰς Κεθήγου λέγοντος, ὥς ὕπατοί τε
τρεῖς καὶ στρατηγοὶ τέσσαρες ἀναιρεῖσθαι μίλλουσι.
Ταῦτα δ' ἔτερά καὶ Πείσων, ἀνὴρ ὑπατικὸς, εἰσ-
ήγγαλε. Γαῖος δὲ Σουλπίκιος, εἰς τῶν στρατη-
γῶν, ἐπὶ τὴν οἰκίαν πεμφθεὶς τοῦ Κεθήγου, πολ-
λὰ μὲν ἐν αὐτῇ βέλη καὶ ὄπλα, πλεῖστα δὲ ξίφη καὶ
μαχαίρας εὗρε, νεοθήκιους ἀπάσας. Τέλος δὲ τοῦ
Κροτωνιάτη ψηφισαμένης ἄδειαν ἐπὶ μηνύσει τῆς
βουλῆς, ἐξελεγχθεὶς ὁ Ἀντίλος ἀπωμόσατο τὴν ἀρ-
χήν, (στρατηγῶν γὰρ ἐτύχανε) καὶ τὴν περιπόρεψ-
τον ἐν τῇ βουλῇ καταθήμενος, διήλλαξεν ἐσθῆτα
τῇ συμφορᾷ πρέπουσαν. Οὗτος μὲν οὖν καὶ οἱ σὺν
αὐτῷ παρεδόθησαν εἰς ἄδελμον φυλακὴν τοῖς στρα-
τηγοῖς. Ἦδη δ' ἐσπέρας οὔσης, καὶ τοῦ δῆμου
περιμένοντος ἀθρόου, προσελθὼν ὁ Κικέρων, καὶ

φράσας τὸ πρᾶγμα τοῖς πολίταις, καὶ προπεμφθεῖς, παρῆλθεν εἰς οἰκίαν φίλου γειτνιώντος· ἐπεὶ τὴν ἐκείνου γυναῖκα κατείχον, ἱεροῖς ἀπορρήτοις ὀργιάζουσαι, θύον, ἦν Ῥωμαῖοι μὲν Ἀγαθήν, Ἕλληνες δὲ Γυναικίαν ὀνομάζουσαι. Θύεται δ' αὐτῇ κατ' ἐνιαυτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ὑπάτου διὰ γυναικὸς ἢ μητρὸς αὐτοῦ, τῶν Ἑστιάδων παρθένων παρουσῶν. Βίσιλθὼν οὖν ὁ Κικέρων, καθ' αὐτὸν, ὀλίγων παντάπασιν αὐτῶ παρόντων, ἐφρόντιζεν, ὅπως χρήσοιτο τοῖς ἀνδράσι. Τὴν τε γὰρ ἄκραν καὶ προσήκουσαν ἀδικήμασι τηλικύτοις τιμωρίαν ἐξυλαβῆτε καὶ κατώκει, δι' ἐπιείκειαν ἦθους ἅμα, καὶ ὥς μὴ δοκοίη τῆς ἐξουσίας ἄγαν ἐμφορεῖσθαι, καὶ πικρῶς ἐπεμβαίνειν ἀνδράσι γένει τε πρώτοις, καὶ φίλους δυνατοὺς ἐν τῇ πόλει κεκτημένοις· μαλακώτερόν τε χρησάμενος, ὠρῶσθαι τὸν ἀπ' αὐτῶν κίνδυνον. Οὐ γὰρ ἀγαπήσειν μετριώτερόν τι θανάτου παθόντας, ἀλλ' εἰς ἅπαν ἀναρῆαγῆσθαι τόλμης, τῇ παλαιᾷ κακίᾳ νέαν ὀργὴν προσλαβόντας· αὐτὸς τε δόξειν ἄνανδρος καὶ μαλακός, οὐδ' ἄλλως δοκῶν εὐτολμότατος εἶναι τοῖς πολλοῖς.

XX. Ταῦτα τοῦ Κικέρωνος διαποροῦντος, γίνεται τι ταῖς γυναῖξιν σημεῖον θνoύσαις. Ὁ γὰρ βωμὸς, ἥδη τοῦ πυρὸς κατακεκοιμῆσθαι δοκοῦντος, ἐκ τῆς τέφρας καὶ τῶν κεκαυμένων φλοιδῶν φλόγα πάλιν ἀνῆκε καὶ λαμπρᾶν. Τῷ ἤς αἱ μὲν ἄλλαι διαπτοήθησαν, αἱ δ' ἱεραὶ παρθένοι τὴν τοῦ Κικέρωνος γυναῖκα, Τερντίαν, ἐκέλευσαν ἢ τάχος χω-

ρεῖν πρὸς τὸν ἄνδρα, καὶ κτελεῖν οἷς ἔγνων
 ἐγχειρεῖν ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ὥς μέγα πρὸς τε σω-
 τηρίαν καὶ δόξαν αὐτῷ τῆς Θεοῦ φῶς διδοῦσης. Ἡ
 δὲ Τιβερία (καὶ γὰρ οὐδ' ἄλλως ἦν πραεὶά τις,
 οὐδ' αἰολμος τὴν φύσιν, ἀλλὰ φιλότιμος γυνή, καὶ
 μᾶλλον, ὥς αὐτὸς φησὶν ὁ Κικέρων, τῶν πολιτι-
 κῶν μεταλαμβάνουσα παρ' ἐκείνου φρονιδῶν, ἣ
 μεταδιδούσα τῶν οἰκιακῶν ἐκείνῳ) ταῦτά τε πρὸς
 αὐτῶν ἔφρασε, καὶ παρώξυνεν ἐπὶ τοὺς ἄνδρας·
 ὁμοίως δὲ καὶ Κόϊντος, ὁ ἀδελφός, καὶ τῶν ἀπὸ
 φιλοσοφίας ἐταίρων Πόπλιος Νιγίδιος, ᾧ τὰ πλεῖ-
 στα καὶ μέγιστα παρὰ τὰς πολιτικὰς ἐχρήτιτο πράξεις.
 Τῇ δ' ὑστεραίᾳ γενομένων ἐν συγκλήτῳ λόγων περὶ
 τιμωρίας τῶν ἀνδρῶν, ὁ πρῶτος ἐρωτηθεὶς γνώμην
 Σιλανός, εἶπε, τὴν ἐσχάτην δίκην δοῦναι προσή-
 κειν, ἀχθέντας εἰς τὸ δεσμωτήριον. Καὶ προσετί-
 θετο τοῦτω πάντες ἐφεξῆς, μέχρι Γαϊοῦ Κέλσαρος,
 τοῦ μετὰ ταῦτα δικτατορὸς γινομένου. Τότε δὲ
 νέος ὢν ἔτι, καὶ τὰς πρώτας ἔχων τῆς αὐξήσεως ἀρ-
 χάς, ἤδη δὲ τῇ πολιτείᾳ καὶ ταῖς ἐλπίσιν εἰς ἐκεί-
 νην τὴν ὁδὸν ἐμβεβηκώς, ἥ τὰ Ῥωμαίων εἰς μοναρ-
 χίαν μετέστησε πράγματα, τοὺς μὲν ἄλλους ἐλάν-
 θανε, τῷ δὲ Κικέρωνι πολλὰς μὲν ὑποψίας, λαβὼν
 δ' οὐδεμίαν εἰς ἔλεγχον παρέδωκεν, ἀλλὰ καὶ λε-
 γόντων ἦν ἐνίων ἀκούειν, ὥς ἐγγὺς ἐλθὼν ἁλῶναι,
 διεκφύγοι τὸν ἄνδρα. Τινὲς δὲ φασί, παριθεῖν
 ἐκόντα καὶ παφαλπεῖν τὴν κατ' ἐκείνου μήνυσιν,
 φόρῳ τῶν φίλων αὐτοῦ καὶ τῆς δυνάμεως· παντὶ

γὰρ εἶναι πρόδηλον· ὅτι μᾶλλον ἂν ἑαῖνοι γένοιτο προσθήκη Καίσαρι σωτηρίας, ἢ Καῖσαρ ἐκείνοις κολάσεως.

XXI. Ἐπὶ δ' οὖν ἡ γνώμη περιήλθεν εἰς αὐτόν, ἀναστάς ἀπεφώνησε μὴ θανατοῦν τοὺς ἄνδρας, ἀλλὰ τὰς οὐσίας εἶναι δημοσίας, αὐτοὺς δ' ἀπαχθέας εἰς πόλεις τῆς Ἰταλίας, ὥς ἂν δοκῇ Κικέρωνι, τηρεῖσθαι δεδωμένους, ἄχρως ἂν οὐ καταπολεμηθῇ Κατιλίνας. Οὗσης δὲ τῆς γνώμης ἐπισεικούς, καὶ τοῦ λέγοντος εἰπεῖν δυνατωτάτου, ῥοπήν δὲ Κικέρων προσέθηκεν οὐ μικράν. Αὐτὸς τε γὰρ ἀναστάς ἐνεχείρησεν εἰς ἐκάτερον, τὰ μὲν τῇ προτέρᾳ, τὰ δὲ τῇ γνῶμῃ Καίσαρος συνειπών· οἱ τε φίλοι πάντες, οἰόμενοι, τῷ Κικέρωνι συμφέρειν τὴν Καίσαρος γνώμην, (ἦτιον γὰρ ἐν αἰτίαις ἔσσιθαι μὴ θανατώσαντα τοὺς ἄνδρας) ἤθεον τὴν δευτέραν μᾶλλον γνώμην, ὥστε καὶ τὸν Σιλανὸν αὐτῷ μεταβαλλόμενον παραιτεῖσθαι, καὶ λέγειν, ὥς οὐδ' αὐτὸς εἴποι θανατικὴν γνώμην· ἐσχάτην γὰρ ἀνδρὶ βουλευτῇ Ῥωμαίων εἶναι δίκην τὸ δεισμοτήριον. Εἰσημίτης δὲ τῆς γνώμης, πρῶτος ἀντίκρουσεν αὐτῇ Κάτιλος Δουράτιος· εἶτα διεξάμενος Κάτων, καὶ τῷ λόγῳ σφοδρῶς συναπερείσεις ἐπὶ τὸν Καῖσαρα τὴν ὑπόνοιαν, ἐπέπλησε θυμοῦ καὶ φρονήματος τὴν σύγκλητον, ὥστε θάνατον καταψηφίσασθαι τῶν ἄνδρων. Περὶ δὲ δημεύσεως χρημάτων ἐπίστατο Καῖσαρ, οὐκ ἄξιον, τὰ φιλόανθρωπα τῆς ἑαυτοῦ γνώμης ἐκβαλόντας, ἐνὶ κρήσασθαι τῷ σκυθρωπιάτῳ.

ρεῖν πρὸς τὸν ἄνδρα, καὶ κελεύειν οἷς ἔγνωκεν
 ἐγχειρεῖν ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ὡς μέγα πρὸς τε σω-
 τηρίαν καὶ δόξαν αὐτῷ τῆς Θεοῦ φῶς διδούσης. Ἡ
 δὲ Τριεντία (καὶ γὰρ οὐδ' ἄλλως ἦν πραεὶά τις,
 οὐδ' αἰτολμος τὴν φύσιν, ἀλλὰ φιλότιμος γυνή, καὶ
 μάλλον, ὥς αὐτὸς φησὶν ὁ Κικέρων, τῶν πολιτι-
 κῶν μεταλαμβάνουσα παρ' ἐκείνου φροντίδων, ἣ
 μεταδιδούσα τῶν οἰκειακῶν ἐκείνῳ) ταῦτά τε πρὸς
 αὐτῶν ἔφρασε, καὶ παρώξυνεν ἐπὶ τοὺς ἄνδρας·
 ὁμοίως δὲ καὶ Κόϊντος, ὁ ἀδελφός, καὶ τῶν ἀπὸ
 φιλοσοφίας ἐταίρων Πόπλιος Νιγίδιος, ᾧ τὰ πλεί-
 οστα καὶ μέγιστα παρὰ τὰς πολιτικὰς ἐχρήστο πράξεις.
 Τῇ δ' ὑστεραίᾳ γενομένων ἐν συγκλήτῳ λόγων περὶ
 τιμωρίας τῶν ἀνδρῶν, ὁ πρῶτος ἐρωτηθεὶς γνώμην
 Σιλανός, εἶπε, τὴν ἐσχάτην δίκην δοῦναι προσή-
 κειν, ἀχθέντας εἰς τὸ δεσμωτήριον. Καὶ προσετί-
 θετο πούτῳ πάντες ἐφεξῆς, μέχρι Γαΐου Κικέρου,
 τοῦ μετὰ ταῦτα δικτάτορος γινομένου. Τότε δὲ
 πρὸς ὧν ἔει, καὶ τὰς πρώτας ἔχων τῆς αὐξήσεως ἀρ-
 χάς, ἥδη δὲ τῇ πολιτείᾳ καὶ ταῖς ἐλπίσιν εἰς ἐκεί-
 νην τὴν ὁδὸν ἐμβεβηκώς, ἥ τὰ Ῥωμαίων εἰς μοναρ-
 χίαν μετέστησε πράγματα, τοὺς μὲν ἄλλους ἐλάν-
 θανε, τῷ δὲ Κικέρωνι πολλὰς μὲν ὑποψίας, λαβὼν
 δ' οὐδεμίαν εἰς ἔλεγχον παρέδωκεν, ἀλλὰ καὶ λε-
 γόντων ἦν ἐνίων ἀκούειν, ὥς ἐγγὺς ἐλθὼν ἀλῶναι,
 διεκφυγεῖ τὸν ἄνδρα. Τινὲς δὲ φασὶ, παριθεῖν
 ἐκόντα καὶ παθαλιπεῖν τὴν κατ' ἐκείνου μήνυσιν,
 φόβῳ τῶν φίλων αὐτοῦ καὶ τῆς δυνάμεως· παντί

γὰρ εἶναι πρόδηλον· ὅτι μᾶλλον ἢ ἐκείνοι γένοιτο προσθήκη Καίσαρι σωτηρίας, ἢ Καῖσαρ ἐκείνοις κολάσεως.

XXI. Ἐπεὶ δ' οὖν ἡ γνώμη περιήλθεν εἰς αὐτόν, ἀναστάς ἀπεφώνητο μὴ θανατοῦν τοὺς ἄνδρας, ἀλλὰ τὰς οὐσίας εἶναι δημοσίας, αὐτοὺς δ' ἀπαχθεύσας εἰς πόλεις τῆς Ἰταλίας, ὥς ἂν δοκῇ Κικέρωνι, τηρεῖσθαι διεδιμένους, ἄχρις ἂν οὐ καταπολεμηθῇ Κατιλίνας. Οὐσης δὲ τῆς γνώμης ἐπισυναγόνες, καὶ τοῦ λέγοντος εἰπεῖν δυνατωπάτου, ῥοπήν δὲ Κικέρων προσέθηκεν οὐ μικράν. Αὐτὸς τε γὰρ ἀναστάς ἐνείκθησεν εἰς ἐκείνον, τὰ μὲν τῇ προτίμῃ, τὰ δὲ τῇ γνώμῃ Καίσαρος συνιπών· οἳ τε φίλοι πάντες, οἰόμενοι, τῷ Κικέρωνι συμφέρειν τὴν Καίσαρος γνώμην, (ἦτιον γὰρ ἐν αἰτίαις εἶσθαι μὴ θανατώσαντα τοὺς ἄνδρας) ἤρεοντο τὴν δευτέραν μᾶλλον γνώμην, ὥστε καὶ τὸν Σιλανὸν αὐτῷ μεταβαλλόμενον παραιτεῖσθαι, καὶ λέγειν, ὥς οὐδ' αὐτὸς εἶποι θανατικὴν γνώμην· ἐσχάτην γὰρ ἀνδρὶ βουλευτῇ Ῥωμαίων εἶναι δίκην τὸ διαμαρτήριον. Εἰσηγμένης δὲ τῆς γνώμης, πρῶτος ἀνίσκηναι αὐτῇ Κύντος Δουτάτιος· εἶτα δεξιόμενος Κάτων, καὶ τῷ λόγῳ σφοδρῶς συναπερείσας ἐπὶ τὸν Καῖσαρα τὴν ὑπόνοιαν, ἐνέπλησε θυμοῦ καὶ φρονήματος τὴν σύγκλητον, ὥστε θάνατον καταψηφίσασθαι τῶν ἀνδρῶν. Περὶ δὲ δημειώσεως χρημάτων ἐκίστατο Καῖσαρ, οὐκ ἄξιον, τὰ φιλόανθρωπα τῆς ἑαυτοῦ γνώμης ἐκβαλόντως, ἐνὶ χρήσασθαι τῷ συνθηματικῷ.

Βιαζομένων δὲ πολλῶν, ἐπικαλεῖτο τοὺς δῆμοδочους. Οἱ δ' οὐχ ὑπήκουον, ἀλλὰ Κικέρων αὐτὸς ἐνδοῦς ἀνῆκε τὴν περὶ δημεύσεως γνώμην.

XXII. Ἐχώρει δὲ μετὰ τῆς βουλῆς ἐπὶ τοὺς ἄνδρας. Οὐκ ἐν ταύτῳ δὲ πάντες ἦσαν, ἄλλος δ' ἄλλον ἐφύλαττε τῶν στρατηγῶν. Καὶ πρῶτον ἐκ Παλατίου παραλαβὼν τὸν Λέντιον, ἦγε διὰ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ καὶ τῆς ἀγορᾶς μέσης, τῶν μὲν ἡγεμονικωτάτων ἀνδρῶν κύκλῳ περισπειραμένων καὶ δορυφορῶντων, τοῦ δὲ δήμου φρίττοντος τὰ δρώμενα, καὶ παρίοντος σιωπῇ· μάλιστα δὲ τῶν νέων, ὥσπερ ἱεροῖς τισι πατρίοις ἀριστοκρατικῆς τιнос ἐξουσίας, τελεῖσθαι μετὰ φόβου καὶ θάμβους δοκούντων. Διελθὼν δὲ τὴν ἀγορὰν, καὶ γενόμενος πρὸς τῇ δεσμωτηρίῳ, παρέδωκε τὸν Λέντιον τῷ δήμῳ, καὶ προσέταξεν ἀνελεῖν· εἰθ' ἐξῆς τὸν Κέθηγον, καὶ οὕτω τῶν ἄλλων ἕκαστον καταγαγὼν ἀπέκτεινεν. Ὅρων δὲ πολλοὺς ἔτι τῆς συνώμοσιος ἐν ἀγορᾷ συσσιτώσας ἀθρόους, καὶ τὴν μὲν πρᾶξιν ἀγνοοῦντας, τὴν δὲ νύκτια προσμένοντας, ὥς ἔτι ζώντων τῶν ἀνδρῶν καὶ δυναμένων ἐξαρπασθῆναι, φθρυγῶμενος μέγα πρὸς αὐτοὺς, „Ἐξησαν,“ εἶπεν. Οὕτω δὲ Ρωμαίων οἱ δυσσφημεῖν μὴ βουλόμενοι τὸ τεθνάναι σημαίνουσιν. Ἦδη δ' ἦν ἑσπέρα, καὶ δι' ἀγορᾶς ἀνέβαινεν εἰς τὴν οἰκίαν, οὐδέτι σιωπῇ τῶν πολιτῶν, οὐδὲ τάξει προπεμπόντων αὐτὸν, ἀλλὰ φωναῖς καὶ χροῖσις δεχομένων, καθ' οὓς γένοιτο, σιωτῆρα καὶ κτίστην ἀνακαλούντων τῆς πατρίδος. Τὰ δὲ

φῶτα πολλά κατέλαμπε τοὺς στενωποὺς, λαμπάδια
 καὶ δῆδας ἱσίωντων ἐπὶ ταῖς θύραις. Αἱ δὲ γυναῖ-
 κες ἐκ τῶν τεγῶν προῦφαινον ἐπὶ τιμῇ καὶ θεῷ τοῦ
 ἀνδρός· ὑπὸ πομπῇ τῶν ἀρίστων μάλιστα σεμνῶς ἀνιόν-
 τος· ὧν οἱ πλείστοι πολέμους τε κατεργασμένοι
 μεγάλους, καὶ διὰ θρυάμβων εἰσεληλακότις, καὶ
 προσπικημένοι γῆν καὶ θάλατταν οὐκ ὀλίγην, ἑβά-
 διζον ἀνομολογούμενοι πρὸς ἀλλήλους, πολλοὺς μὲν
 τῶν τότε ἡγεμόνων καὶ στρατηγῶν πλούτου καὶ λα-
 φύρων καὶ δυνάμεως χάριν ὀφείλειν τὸν Ῥωμαίων
 δῆμον, ἀσφαλείας δὲ καὶ σωτηρίας ἐνὶ μόνῳ Κικί-
 ρωνι, τηλικούτου ἀφελόντι καὶ τοσοῦτον αὐτοῦ
 κίνδυνον. Οὐ γὰρ τὸ κωλύσαι τὰ πρατιόμενα, καὶ
 κολάσαι τοὺς πράιτοντας, ἰδοῦκε θανμασίον· ἀλλ'
 ὅτι μέγιστον τῶν πάποτε νεωτερισμῶν οὗτος ἐλα-
 χιστοῖς κακοῖς ἄνευ στάσεως καὶ ταραχῆς κατέ-
 σβασε. Καὶ γὰρ τὸν Κατίλιναν οἱ πλείστοι τῶν συν-
 ερῶνηκότων πρὸς αὐτὸν, ἅμα τῷ πυνθέσθαι τὰ
 περὶ Λέντιον καὶ Κέθηγον, ἐγκαταλιπόντες ὤχοντο·
 καὶ μετὰ τῶν συμμεμενηκότων αὐτῷ διαγωνισάμενος
 πρὸς Ἀκτώνιον, αὐτὸς τε διεφθάρη καὶ τὸ στρατό-
 πιδον.

XXIII. Οὐ μὲν ἀλλ' ἦσαν οἱ τὸν Κικίρωνα
 παρεσκευασμένοι καὶ λέγειν ἐπὶ τούτοις καὶ ποιεῖν
 κακῶς, ἔχοντες ἡγεμόνας τῶν εἰς τὸ μέλλον ἀρχόν-
 των, Καίσαρα μὲν στρατηγοῦντα, Μέλλον δὲ καὶ
 Βηστίαν δημαρχοῦντας. Οἱ τὴν ἀρχὴν παραλαβόν-
 τες, ἔτι τοῦ Κικίρωνος ἡμέρας ὀλίγας ἀρχοντοῦ, οὐκ

ἔκων δημηγορεῖν αὐτόν, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν ἐμβόλων
βάθρα θάντες, οὐ παρέσαν, οὐδ' ἐπέτραπον λί-
γειν· ἀλλ' ἐκέλευον, εἰ βούλοιο, μόνον περὶ τῆς
ἀρχῆς ἀπομόσασθαι καὶ καταβαλεῖν. Κἀκεῖνος ἐπὶ
τούτοις, ὥς ὁμόσων, προῆλθε· καὶ γενομένης αὐτῷ
σιωπῆς, ὤμνουν οὐ τὸν πατριον, ἀλλ' ἴδιον τινα
καὶ καινὸν ὄρκον, ἥ μὴν σεσωκέναι τὴν πατρίδα,
καὶ διατετηρηκέναι τὴν ἡγεμονίαν. Ἐπώμνυν δὲ τὸν
ὄρκον αὐτῷ σύμπας ὁ δῆμος. Ἐφ' οἷς ἔτι μᾶλλον
ὅτε Καῖσαρ, οἷ τε δήμαρχοι χαλεπαίνοντες, ἄλλας
τε τῷ Κικέρωνι ταραχὰς ἐμχανῶντο, καὶ νόμος
ὑπ' αὐτῶν εἰσήγετο, καλεῖν Πομπήϊον μετὰ τῆς στρα-
τιᾶς, ὥς δὴ καταλύσοντα τὴν Κικέρωνος δυναστείαν.
Ἄλλ' ἦν ὄφελος μέγα τῷ Κικέρωνι καὶ πάσῃ τῇ πό-
λει δημαρχῶν τότε Κάτων, καὶ τοῖς ἐκείνων πολι-
τεύμασιν ἀπ' ἴσης μὲν ἐξουσίας, μεζονος δὲ δόξης
ἀντιτασσόμενος. Τὰ τε γὰρ ἄλλα ῥαδίως ἔλυσε, καὶ
τὴν Κικέρωνος ὑπατείαν οὕτως ἤρε τῷ λόγῳ μεγά-
λην δημηγορήσας, ὥστε τιμὰς αὐτῷ τῶν πώποτε
μεγίστας ψηφίσασθαι, καὶ προσαγορευῆσαι πατέρα
πατρίδος. Πρώτῳ γὰρ ἐκείνῳ δοκεῖ τοῦτο καθυ-
πάρξαι, Κάτωνος αὐτόν οὕτως ἐν τῷ δήμῳ προσα-
γορεύσαντος.

XXIV. Καὶ μέγιστον μὲν ἰσχυρεῖν ἐν τῇ πόλει τό-
τε, πολλοῖς δ' ἐπὶ ῥέθρονον ἑαυτὸν ἐποίησεν, ἀπ' οὐ-
δενὸς ἔργου πονηροῦ, τῷ δ' ἐπαινεῖν αἰεὶ καὶ μεγα-
λύνειν αὐτὸς ἑαυτὸν ὑπὸ πολλῶν δυσχεραίνόμενος.
Οὔτε γὰρ βουλήν, οὔτε δῆμον, οὔτε δικαστήριον ἦν

συνιέναι, ἢ ἢ μὴ Κατίλιναν εἶναι θρυλλούμενον
 ἀκοῦσαι καὶ Λέντιον. Ἀλλὰ καὶ τὰ βιβλία τελευ-
 τῶν κατέπλησεν καὶ τὰ συγγράμματα τῶν ἐγκωμίων
 καὶ τὸν λόγον, ἡδιστον ὄντα, καὶ χάριν ἔχοντα πλεί-
 στην, ἐπαχθῆ καὶ φορτικὸν ἐποίησεν τοῖς ἀκροαμέ-
 νους, ὥσπερ τινὸς αἰεὶ κηρὸς αὐτῷ τῆς ἀηδίας ταύτης
 προσούσης. Ὅμως δὲ, καίπερ οὕτως ἀκράτῳ φιλοτι-
 μίᾳ συνῶν, ἀπήλλακτο τοῦ φθονεῖν ἐτέροις, ἀφθο-
 νώτατος ὢν ἐν τῷ τοὺς πρὸ αὐτοῦ καὶ τοὺς καθ'
 αὐτὸν ἄνδρας ἐγκωμιάζειν, ὥς ἐκ τῶν συγγραμμά-
 των λαβεῖν ἐστί. Πολλὰ δ' αὐτοῦ καὶ ἀπομνημο-
 νεύουσιν· οἷον περὶ Ἀριστοτέλους, διὲ χρυσοῦ πο-
 ταμὸς εἶη ῥέοντος· καὶ περὶ τῶν Πλάτωνος διαλό-
 γων, ὡς τοῦ Διὸς, εἰ λόγῳ χρῆσθαι πέφυκεν, οὕτω
 διαλεγόμενου. Τὸν δὲ Θεόφραστον εἰώθει τρυφῇ
 ἰδίαν ἀποκαλεῖν. Περὶ δὲ τῶν Δημοσθένους λόγων
 ἐρωτηθεὶς, τίςτα δοκοῖη κάλλιστον εἶναι, τὸν μήκι-
 στὸν εἶπε. Καίτοι τινὲς τῶν προσποιοιμένων δημο-
 σθενίζειν ἐπιφύεσθαι φωνῇ τοῦ Κικέρωνος, ἣν πρὸς
 τίνα τῶν ἐταίρων ἔθηκεν ἐν ἐπιστολῇ γράψας, ἐνια-
 χοῦ τῶν λόγων ἀπορυστάζειν τὸν Δημοσθένην· τῶν
 δὲ μεγάλων καὶ θαυμασιῶν ἐπαίνων, οἷς πολλαχού
 χρῆται περὶ τοῦ ἀνδρός, καὶ διὲ, περὶ οὗς μάλιστα
 τῶν ἰδίων ἐσπούδασεν λόγων, τοὺς κατ' Ἀντωνίου
 Φιλιππικοὺς ἐπέγραψεν, ἀμνημονοῦσι. Τῶν δὲ κατ'
 αὐτὸν ἐνδόξων ἀπὸ λόγου καὶ σοφίας οὐκ ἔστιν οὐ-
 δείς, ὃν οὐκ ἐποίησεν ἐνδοξότερον, ἢ λέγων, ἢ γρά-
 φων εὐμενῶς περὶ ἐκάστου. Κρατίστῳ δὲ, τῷ Πι-

ριπατητικῶ, διεπράξατο μὲν Ῥωμαίῳ γενέσθαι παρὰ
Καίσαρος ἄρχοντος ἤδη· διεπράξατο δὲ τὴν ἐξ
Ἀρείου πάγου βουλὴν ψηφίσασθαι καὶ διηθῆναι
μένειν αὐτὸν ἐν Ἀθήναις, καὶ διαλέγεσθαι τοῖς
νέοις, ὡς κοσμοῦντα τὴν πόλιν. Ἐπιστολαὶ δὲ παρὰ
τοῦ Κικέρωνος εἰσὶ πρὸς Ἡρώδην, εἶραι δὲ πρὸς
τὸν υἱόν, ἐγγυλιζόμενου συμφιλοσοφεῖν Κρατίππῳ.
Γοργίαν δὲ, τὸν ῥήτορα, αἰτιώμενος εἰς ἡδονὰς καὶ
πότους προάγειν τὸ μειράκιον, ὑπελαύνει τῆς συνου-
σίας αὐτοῦ. Καὶ οὐκ ὀλίγη τὴν τῶν Ἑλληνικῶν
μία, καὶ δευτέρα πρὸς Πύλοπα, τὸν Βυζάντιον, ἐν
ὁργῇ τινι γέγραπται, τὸν μὲν Γοργίαν αὐτοῦ προσ-
ηκόντως ἐπισκώπτοντος, εἶπερ ἦν φαῦλος καὶ ἀνό-
λαστος, ἥπερ εἶδοκε· πρὸς δὲ τὸν Πύλοπα μικρολογου-
μένου καὶ μεμψιμοιροῦντος, ὥσπερ ἀμύλησαντα τιμὰς
τινας αὐτῷ καὶ ψηφίσματα παρὰ Βυζαντίων γενέσθαι.

XXV. Ταῦτά τε δὴ φιλότιμα, καὶ τὸ πολλάκις
ἐπαιρόμενον τοῦ λόγου τῇ δεινότητι τὸ πρέπον
προΐεσθαι. Μουσατίῳ μὲν γὰρ ποτε συνηγορήσας,
ὡς ἀποφυγὼν τὴν δίχην ἐκεῖνος εἰδίωκεν ἑταῖρον αὐ-
τοῦ, Σαρβίνον, οὕτω λέγεται προσπείειν ὑπ' ὁργῆς
ὁ Κικέρων, ὡς εἶπεν· „Σὺ γὰρ ἐκεῖνην, ὦ Μου-
σάτιε, τὴν δίχην ἀπέφυγες διὰ σαντὸν, οὐκ ἐμοῦ
πολὺ σκάτιος ἐν φωτὶ τῷ δικαστηρίῳ περιχέαντος;“
Μάρκον δὲ Κράσσον ἐγκωμιάζων ἀπὸ τοῦ βήματος
εὐημέρησε, καὶ μεθ' ἡμέρας αὖθις ὀλίγας λοιδορῶν
αὐτὸν, ὡς ἐκεῖνος εἶπεν· „Οὐ γὰρ ἐνταῦθα πρῶτην
αὐτὸς ἡμᾶς ἐπῆρτες;“ „Ναί,“ φησὶ, „μιλλήτης ἔσκεν.

γυμνάζων τὸν λόγον εἰς φαύλην ὑπόθεσιν.“ Εἰπόν-
τος δὲ ποτε τοῦ Κράσσου, μηδένα Κράσσων ἐν Ῥώμῃ
βιβιακῆναι μακρότερον ἑξηκονταετίας, εἶθ' ὕστερον
ἀρτουμένου, καὶ λέγοντος· „Τί δ' ἂν ἐγὼ παθῶν
τοῦτ' εἶπον;“ „Ἰδιαις;“ ἔφη, „Ῥωμαίους ἡδίως ἀκού-
σομένους, καὶ διὰ τοῦτ' ἐδημαγωγεῖς.“ Ἀρτισκισθαι
δὲ τοῦ Κράσσου ταῖς Στωϊκοῖς φήσαντος, οἱ πλού-
σιον εἶναι τὸν ἀγαθὸν ἀποφαίνουσι· „Ὅρα, μὴ
μᾶλλον;“ εἶπεν, „ὅτι πάντα τοῦ σοφοῦ λέγουσιν εἶναι.“
Διβάλλετο δ' εἰς φιλαργυρίαν ὁ Κράσσος. Ἐπὶ
δὲ τοῦ Κράσσου τῶν παίδων ὁ ἑτερος, Ἀέλιος, τινὶ
δοκῶν ὅμοιος εἶναι, καὶ διὰ τοῦτο τῇ μητρὶ προσ-
τεβόμενος νίσχραν ἐπὶ τῷ Ἀέλιῳ διαβολὴν, εὐδο-
κίμησε λόγον ἐν βουλῇ διελθόν, ἐρωτηθεὶς ὁ Κι-
κέρων, τί φαίνεται αὐτῷ· „Ἀέλιος;“ εἶπε, „Κράσσου.“

XXVI. Μῆλλον δὲ Κράσσος εἰς Συρίαν ἀπαί-
ρειν, ἐβούλετο τὸν Κικέρωνα μᾶλλον αὐτῷ φίλον, ἢ
ἐχθρόν, εἶναι· καὶ φιλοφρονούμενος ἔρη, βούλι-
σθαι δεμπῆσαι παρ' αὐτῷ· κακῆτος ὑπεδέξατο
πρόθυμως. Ὀλίγαις δ' ὕστερον ἡμέραις παρὶ Βατι-
νίου φίλων τιπῶν ἐντυγχανόντων, ὡς μνημένου δια-
λύσεις καὶ φιλίαν ἦν γὰρ ἐχθρός· „Οὐ δῆπου καὶ Βα-
τίνιος;“ εἶπε, „δεμπῆσαι παρ' ἐμοὶ βούλεται;“ Πρὸς
μὲν οὖν Κράσσον τοιοῦτος. Αὐτὸν δὲ τὸν Βατίνιον,
ἔχοντα χοιράδας ἐν τῷ τραχήλῳ, καὶ λέγοντα δίκην,
οἰδοῦντα ρήτορα προσεῖπεν. Ἀκρόσας δ', ὅτι τέ-
θηκεν, εἴτα μετὰ μικρὸν πυθόμενος σαφῶς, ὅτι ἔη·
„Κακὸς τούτων ἀπέλωτο κακῶς ὁ ψευδόμενος.“ Ἐπεὶ

δι' Καίσαρι ψηφισαμένῳ τὴν ἐν Καμπανίᾳ χώραν
 κατανημεθῆναι τοῖς στρατιώταις, πολλοὶ μὲν ἰδυσ-
 χεύαινον ἐν τῇ βουλῇ. Λεύκιος δὲ Γέλλιος, ὁμοῦ
 τι πρισβύτατος ᾦν, εἶπεν, ὥς οὐ γενήσεται τοῦτο,
 ζῶντος αὐτοῦ. „Περίμεινωμεν,“ εἶπεν ὁ Κικέρων „μα-
 κρὰν γὰρ οὐκ αἰτιῖται Γέλλιος ὑπέρθεσιν.“ Ἦν δὲ τις
 Ὀκταούϊος, αἰτίαν ἔχων ἐκ Λιβύης γεγονέναι· πρὸς
 τοῦτον ἐν τινὶ δίκῃ λέγοντα τοῦ Κικέρωνος μὴ ἔφα-
 κούειν. „Καὶ μὴν οὐκ ἔχεις,“ εἶπε, „τὸ οὖς ἀντρέπη-
 τον.“ Μετέλλου δὲ Νέπωτος εἰπόντος, ὅτι πλείωνας κα-
 ταμαρτυρῶν ἀνήρηκεν, ἢ συνηγορῶν σίσωκεν. „Ὁμο-
 λογῶ γάρ,“ ἔφη, „πίστεως ἐν ἐμοὶ πλέον, ἢ δεινότη-
 τος, εἶναι.“ Νικανίσκου δὲ τινος, αἰτίαν ἔχοντος ἐν
 πλακοῦντι φάρμακον τῷ πατρὶ δεδωκέναι, θρασυ-
 νομένου, καὶ λέγοντος, ὅτι λοιδορήσαι τὸν Κικέρω-
 να. „Τοῦτο,“ ἔφη, „παρὰ σοῦ βούλομαι μᾶλλον, ἢ
 πλακοῦντια.“ Ποπλίου δὲ Σηστίου συνηγορον μὲν
 αὐτὸν ἐν τινὶ δίκῃ παραλαβόντος μεθ' ἑτέρων, αὐτοῦ
 δὲ πάντα βουλομένου λέγειν, καὶ μηδενὶ παριέντος
 εἰπεῖν, ὥς δῆλος ἦν ἀφιέμενος ὑπὸ τῶν δικαστῶν,
 ἤδη τῆς ψήφου φερομένης. „Χρῶ σήμερον,“ ἔφη, „τῷ
 καιρῷ, Σῆστις· μέλλεις γὰρ αὖριον ἰδιώτης εἶναι.“
 Πόπλιον δὲ Κώνσταν, νομικὸν εἶναι βουλόμενον,
 ὄντα δ' ἄμαθῇ καὶ ἄφυῃ, πρὸς τινα δίκην ἐκάλεσε
 μάρτυρα. Τοῦ δὲ μηδὲν εἰδέναι φάσκοντος. „Ἰσως,“
 ἔφη, „δοκίμης περὶ τῶν νομικῶν ἐρωτᾶσθαι.“ Μετέλ-
 λου δὲ Νέπωτος ἐν διαφορᾷ τινὶ πολλάκις λέγοντος
 „Τίς σοῦ πατήρ ἐστιν, ὦ Κικέρων;“ „Τοὶ ταύτην τῆς

ἀπόκρισιν," ἔφη, „ἡ μήτηρ χαλεποτέρων ἐποίησιν.“
 Ἐδόκει δ' ἀκόλαστος ἡ μήτηρ εἶναι τοῦ Νέπωτος,
 αὐτὸς δὲ τις εὐμετάβολος. Καὶ ποτε τὴν δημορχίαν
 ἀπολιπὼν ἄφνω, πρὸς Πομπηΐαν ἐξέπλευσεν εἰς Συ-
 ρίαν, εἰς ἐκεῖθεν ἐπανῆλθεν ἀλογώτερον. Θάψας
 δὲ Φίλαγρον, τὸν καθηγητὴν, ἐπιμελίστερον, ἐπέ-
 στησεν αὐτοῦ τῇ τάφῳ κόρακα λίθινον. Καὶ ὁ Κι-
 κέρων „Τοῦτ'," ἔφη, „σοφώτερον ἐποίησας· πείτε-
 σθαι γάρ σε μᾶλλον, ἢ λέγειν, ἐδίδαξεν.“ Ἐπεὶ δὲ
 Μάρκος Ἀππίος ἐν τινὶ δίκῃ προσημαζόμενος εἶπε,
 φίλον αὐτοῦ δεδιῆσθαι παρασχῆν ἐπιμέλειαν καὶ
 λογιότητα καὶ πίστιν „Εἴθ' οὕτως," ἔφη, „σιδηροῦς
 γέγονας ἄνθρωπος, ὥστε μηδὲν ἐκ τούτων, ὧν
 ῥητήσατο ὁ φίλος, παρασχῆν·“

XXVII. Τὸ μὲν οὖν πρὸς ἔχθρους ἢ ἀντιδι-
 κους σκώμμασι χρῆσθαι πικροτέροις, δοκεῖ ῥητο-
 ρικὸν εἶναι· τὸ δ' οἷς ἔτυχε προσκρούειν ἕνεκα τοῦ
 γελοίου, πολὺ συνῆγε μῖσος αὐτῷ. Γράψω δὲ καὶ
 τούτων ὀλίγα. Μάρκον Ἀνυΐτιον, ἔχοντα δύο γαμ-
 βροὺς φυγάδας, Ἀδραστιον ἐκάλει. Λευκίου δὲ
 Κόττια τιμητικὴν ἔχοντος ἀρχὴν, φιλονοτάτου
 δ' ὄντος, ὑπατείας μετὰν ὁ Κικέρων ἐδίψησε, καὶ
 τῶν φίλων κύκλῳ περιστάντων, ὥς ἔπινεν· „Ορθῶς
 φοβεῖσθαι," εἶπε, „μὴ μοι γένοιτο χαλεπὸς ὁ τιμητής,
 ὅτι ὑδωρ πίνω.“ Βωκωνίῳ δ' ἀπατήσας, ἄγοντι
 μεθ' ἑαυτοῦ τρεῖς ἀμορφοτάτας θυγατέρας, ἀνε-
 φθίγγετο·

„Φαίβομαι ποτ' οὐκ ἰδέντες ἔσπληνεν τέσσα.“

Μάρκου δὲ Γαλλίου δοκοῦντος οὐκ εἶναι ἐλευθέρων
γεγονέναι, λαμπρὰ δὲ τῇ φωνῇ καὶ μεγάλῃ γράμ-
ματα πρὸς τὴν σύγκλητον ἐξαγαγόντος· „Μὴ θαν-
μάζετε,“ εἶπε, „καὶ αὐτὸς εἰς ἐστὶ τῶν ἀναπεφωνηκό-
των.“ Ἐπεὶ δὲ Φαῦστος ὁ Σύλλα, τοῦ μοναρχήσαν-
τος ἐν Ῥώμῃ, καὶ πολλοὺς ἐπὶ θανάτῳ προγράψαν-
τος, ἐν δανείοις γενόμενος, καὶ πολλὰ τῆς οὐσίας
διασπαθήσας, ὁπαρτίαν πρόεγραψε, ταύτην ἔφη
μᾶλλον αὐτῷ τὴν προγραφὴν ἀρέσκειν, ἢ τὴν πα-
τρίαν.

XXVIII. Ἐκ τούτων γίνετο πολλοῖς ἐπαχθής·
καὶ οἱ μετὰ Κλωδίου συνέστησαν ἐπ' αὐτόν, ἀρχὴν
τοιαύτην λαβόντες. Ἦν Κλωδιος ἀνὴρ εὐγενής, τῇ
μὲν ἡλικίᾳ νέος, τῷ δὲ φρονήματι θρασὺς καὶ αὐ-
θαίτης. Οὗτος ἐρῶν Πομπηΐας, τῆς Καίσαρος γυ-
ναϊκός, εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ παρεισηλθε κρύφα,
λαβὼν ἐσθῆτα καὶ σκευὴν ψαλτρίας· ἔθυον γὰρ αἱ
γυναῖκες τὴν ἀπόρρητον ἐκείνην καὶ ἀθέατον ἀν-
δράσι θυσίαν ἐν τῇ τοῦ Καίσαρος οἰκίᾳ, καὶ πα-
ρῆν ἀνὴρ οὐδεὶς· ἀλλὰ μειράκιον ὢν ἔτι καὶ μὴτε
γενεῶν ὁ Κλωδιος, ἤλπιζε λήσεσθαι διαδύς πρὸς
τὴν Πομπηΐαν μετὰ τῶν γυναικῶν. Ὡς δ' εἰσηλθε
τυκτός εἰς οἰκίαν μεγάλην, ἤπορείτο τῶν διόδων·
καὶ πλανώμενον αὐτὸν ἰδοῦσα Ἀδρηλίας θεραπαι-
νίς, τῆς Καίσαρος μητρός, ἤτησεν ὄνομα. Φθέγγε-
σθαι δ' ἀναγκασθέντος ἐκείνου, καὶ φήσαντος, ἀπό-
λουθον Πομπηΐας ζητεῖν, Ἀβραν τοῦτομα, συνέσσε
τὴν φωνὴν οὐ γυναικίαν οὔσαν, ἀνίκαργε καὶ συνε-

πάλλει τὰς γυναῖκας. Αἱ δ' ἀποκλείσασαι τὰς θύρας, καὶ πάντα διεργυνώμεναι, λαμβάνουσι τὸν Κλωδίον εἰς οἶκημα παιδίσκης, ἣ συνεισῆλθε, καταπεφυγότα. Τοῦ δὲ πράγματος περιβοήτου γινόμενου, Καῖσαρ τε τὴν Πομπηΐαν ἀφῆκε, καὶ δίκην ἀσιβείας ἀπεγράψατο τῷ Κλωδίῳ.

XXIX. Κικέρων δ' ἦν μὲν αὐτοῦ φίλος, καὶ τῶν περὶ Κατιλίαν πρακτομένων ἐχρῆτο προθυμοτάτῳ συνεργῷ καὶ φύλακι τοῦ σώματος· ἰσχυριζόμενον δὲ πρὸς τὸ ἔγκλημα, τῷ μηδὲ γεγονέναι κατ' ἐκείνον ἐν Ρώμῃ τὸν χρόνον, ἀλλ' ἐν τοῖς περὶ ἡμέτερας χωρίσις διατρέβειν, καταμαρτύρησεν, ὥς ἀφ' ἡμέτερου πρὸς αὐτὸν οἶκαδε, καὶ διελεγμένου περὶ τινῶν· ὅπερ ἦν ἀλήθες. Οὐ μὲν ἰδόντι μαρτυρεῖν ὁ Κικέρων διὰ τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ πρὸς τὴν αὐτοῦ γυναῖκα, Τρεντίαν, ἀπόλογούμενος. Ἦν γὰρ αὐτῇ πρὸς τὸν Κλωδίον ἀπέχθεια διὰ τὴν ἀδελφὴν τὴν ἐκείνου, Κλωδίαν, ὥς τῷ Κικέρωνι βουλομένην γαμηθῆναι, καὶ τοῦτο διὰ Τύλλου τινὸς πρᾶττοσθαι, ὃς ἐταῖρος μὲν ἦν καὶ συνήθης, ἐν τοῖς μάλιστα Κικέρωνος, αἰεὶ δὲ πρὸς τὴν Κλωδίαν φοιτῶν, καὶ θεραπεύων ἐγγὺς οἰκοῦσαν, ὑποψίαν τῇ Τρεντίᾳ παρέσχε. Χαλεπὴ δὲ τὸν τρόπον οὖσα, καὶ τοῦ Κικέρωνος ἄρχουσα, παρώξυνε τῷ Κλωδίῳ συνεπιθέσθαι καὶ καταμαρτυρῆσαι. Καταμαρτύρουσι δὲ τοῦ Κλωδίου πολλοὶ τῶν καλῶν καγαθῶν ἀνδρῶν ἐπιτοκίας, ῥαδιουργίας, ὅχλων δεκισμοὺς, φθοράς γυναικῶν. Δεύκουλλος δὲ καὶ Θεραπαινίδας παρ-

εἶχεν, ὥς συγγένειοι τῇ νεωτέρῃ τῶν ἀδελφῶν ὁ Κλώ-
 διος, ὅτι Λευκοῦλλον συνῴκει. Πολλή δ' ἦν δόξα καὶ
 ταῖς ἄλλαις δυσὶν ἀδελφαῖς πλησιάζειν τὸν Κλώδιον,
 ὧν Τρεντίαν μὲν Μάρκιος Πήξ, Κλωδίαν δὲ Μέτελ-
 λος ὁ Κέλιος εἶχεν· ἦν Κοναδραντίαν ἐκάλουν, οἱ
 τῶν ἐραστῶν τις αὐτῇ χαλκοῦς ἐμβαλὼν εἰς βαλάν-
 τιον, ὥς ἀργύριον εἰσέπεμψε· τὸ δὲ λεπτότατον τοῦ
 χαλκοῦ νομίσματος κοναδραντίαν ἐκάλουν. Ἐπὶ ταύ-
 τη μάλιστα τῶν ἀδελφῶν κακῶς ἤκουσεν ὁ Κλώδιος.
 Οὐ μὴν ἀλλὰ τότε τοῦ δήμου πρὸς τοὺς καταμαρτυ-
 ρούντας αὐτοῦ καὶ συνεσιῶτας ἀντιπατιομένου, φο-
 βηθέντες οἱ δικασταὶ φυλακὴν περιεστήσαντο, καὶ
 τὰς δέλτους οἱ πλείστοι συγκεχυμένας τοῖς γραμμα-
 σιν ἤνεγκαν. Ὅμως δὲ πλείονες ἔδοξαν οἱ ἀπαλύνον-
 τες γινέσθαι· καὶ τις ἐλέγχθη καὶ δικασμῷ, διελθεῖν.
 Ὅθεν ὁ μὲν Κρίτλος ἀπαντήσας τοῖς κριταῖς· „Ῥμῖς,”
 εἶπεν, „ὥς ἀληθῶς ὑπὲρ ἀσφαλείας ᾗτήσασθε τὴν
 φυλακὴν, φοβούμενοι, μὴ τις ὑμῶν ἀφέληται τὸ
 ἀργύριον.” Κικέρων δὲ τοῦ Κλωδίου πρὸς αὐτὸν λέ-
 γοντας, ὅτι μαρτυρῶν οὐκ ἔσχε πίστιν παρὰ τοῖς δι-
 κασταῖς· „Ἀλλ' ἐμοὶ μὲν,” εἶπεν, „οἱ πέντε καὶ ἑ-
 κοσι τῶν δικαστῶν ἐπίστευσαν· τοσοῦτοι γὰρ σου
 κατεψηφίσαντο· σοὶ δὲ τριάκοντα οὐκ ἐπίστευσαν·
 οὐ γὰρ πρότερον ἀπέλυσαν, ἢ ἔλαβον τὸ ἀργύριον.”
 Ὁ μὲντοι Καῖσαρ οὐ κατεμαρτύρησε κληθεὶς ἐπὶ τὸν
 Κλώδιον, οὐδ' ἔφη μολομένην κατεργασμένην τῆς γυ-
 ναικὸς· ἀφεικέναι δ' αὐτήν, ὅτι τὸν Καῖσαρος ἔδει
 γάμον οὐ πράξειως αἰσχροῦς μόνον, ἀλλὰ καὶ φήμης
 καθαρὸν εἶναι.

XXX. Διαφυγὼν δὲ τὸν κίνδυνον ὁ Κλώδιος, καὶ
 δημαρχὸς αἰρεθείς, ἐξούς εἶχετο τοῦ Κικέρωνος,
 πρὸς δ' ὁμοῦ πράγματα καὶ πάντας ἀνθρώπους συν-
 αἶων καὶ τερπνῶν ἐκ' αὐτόν. Τὸν τε γὰρ δῆμον
 ὁμοίωσατο νόμοις φιλανθρώποις, καὶ τῶν ὑπᾶτων
 ἑκατέρῃ μεγάλας ἐπαρχίας ἐψηφίσατο, Πίσωνα μὲν
 Μακεδονίαν, Γαβινίῳ δὲ Συρίαν· πολλοὺς δὲ τῶν
 ἀπόρων συνέτασεν εἰς τὸ πάλτινμα, καὶ δούλους
 ὠπλισμένους περὶ αὐτῶν εἶχε. Τῶν δὲ πλείστον δυνα-
 μῶν τότε τριῶν ἀνδρῶν, Κράσσου μὲν ἄριστος Κι-
 κέρωνι πολεμοῦντος, Παμπηΐου δὲ θρυπτομένου πρὸς
 ἀμφοτέρους, Καίσαρος δὲ μέλλοντος εἰς Γαλατίαν
 ἐξίεται μετὰ σιραιύματις, ὑπὸ τοῦτον ὑποδύς ὁ Κι-
 κέρων, καλπερ οὐκ ἄντα φίλον, ἀλλ' ὑποκτον ἐκ τῶν
 περὶ Καλλιάν, ἡξίωσε πρεσβευτῆς αὐτῷ συνατρα-
 πύειν. Διξαμένου δὲ τοῦ Καίσαρος, ὁ Κλώδιος ἄρῃν
 ἐνφρεύσαντα τὴν δημαρχίαν αὐτοῦ τὸν Κικέρωνα, προσ-
 ποιᾷτο συμβατικῶς ἔχειν, καὶ τῇ Τερπνῇ τὴν
 πλείστην ἀναιδεῖς αἰτίαν, ἐκείνου δὲ μεμνημένος
 ἐπεικῶς αἰεὶ, καὶ λόγους εὐχνώμονας ἐνδοθούς, ὡς
 ἂν τις οὐ μισῶν, οὐδὲ χαλεπαίνων, ἀλλ' ἐγκαλῶν
 μέτρια καὶ φιλικὰ, παντάπασιν αὐτοῦ τὸν φόβον ἀνῆ-
 κεν· ὥστ' ἀπειπεῖν τῷ Καίσαρι τὴν πρεσβείαν, καὶ
 πάλιν ἔχεισθαι τῆς πολιτείας. Ἐφ' ᾧ παροξυνθείς ὁ
 Καίσαρ, τὸν τε Κλώδιον ἐπέφθασε, καὶ Πομπηΐον
 ἐπέστρεψε κομιδῇ τοῦ Κικέρωνος· αὐτὸς τε κατεμαρ-
 τύρησεν ἐν τῷ δήμῳ, μὴ δοκεῖν αὐτῷ καλῶς, μηδὲ
 νομίμως, ἀνδρας ἀνθρώπους ἀνῃροῦσθαι τοὺς περὶ Λί-
 α-

εἶχεν, ὥς συγγένειοι τῇ νεωκράτῃ τῶν ἀδελφῶν ὁ Κλω-
 διος, ὅτε Λευκούλλῳ συνῶκει. Πολλή δ' ἦν δόξα καὶ
 ταῖς ἄλλαις δυσὶν ἀδελφαῖς πλησιάζειν τὸν Κλωδίου,
 ὧν Τρεντίαν μὲν Μάρκιος Ῥήξ, Κλωδίαν δὲ Μέλ-
 λος ὁ Κέλιν εἶχεν· ἦν Κουαδραντίαν ἐκάλουν, δι-
 τῶν ἱρασιῶν τις αὐτῇ χαλκοὺς ἐμβαλὼν εἰς βαλάν-
 τιον, ὥς ἀργύριον εἰσέπεμψε· τὸ δὲ λεπτότατον τοῦ
 χαλκοῦ νομίσματος κουαδραντίαν ἐκάλουν. Ἐπὶ ταύ-
 τη μάλιστα τῶν ἀδελφῶν κακῶς ἤκουσεν ὁ Κλωδίου.
 Οὐ μὴν ἀλλὰ τότε τοῦ δήμου πρὸς τοὺς καταμαρτυ-
 ρούντας αὐτοῦ καὶ συνεσιῶτας ἀντιτακτομένου, φο-
 βηθέντες οἱ δικασταὶ φυλακὴν περιεσιτήσαντο, καὶ
 τὰς δέλτους οἱ πλείστοι συγκειχυμένας τοῖς γράμμα-
 σιν ἤνεγκαν. Ὅμως δὲ πλείοντες ἔδοξαν οἱ ἀπαλόν-
 τες γινέσθαι· καὶ τις ἐλέχθη καὶ δεκασμὸς διελθεῖν.
 Ὅθεν ὁ μὲν Κρίτος ἀπαντήσας τοῖς κριταῖς· „Ῥμῖς,”
 εἶπεν, „ὥς ἀληθῶς ὑπὲρ ἀσφαλείας ᾗτήσασθε τὴν
 φυλακὴν, φοβούμενοι, μὴ τις ὑμῶν ἀφέληται τὸ
 ἀργύριον.” Κικέρων δὲ τοῦ Κλωδίου πρὸς αὐτὸν λέ-
 γοντος, ὅτι μαρτυρῶν οὐκ ἔσχε πώποτε παρὰ τοῖς δι-
 κασταῖς· „Ἀλλ' ἐμοὶ μὲν,” εἶπεν, „οἱ πέντε καὶ ἑ-
 κοσι τῶν δικαστῶν ἐπίστευσαν· τοσοῦτοι γὰρ σου
 κατεψηφίσαντο· σοὶ δὲ τριάκοντα οὐκ ἐπίστευσαν·
 οὐ γὰρ πρότερον ἀπέλυσαν, ἢ ἔλαβον τὸ ἀργύριον.”
 Ὁ μὲντοι Καῖσαρ οὐ κατεμαρτύρησε κληθεὶς ἐπὶ τὸν
 Κλωδίου, οὐδ' ἔφη μοιχείαν κατεγνωκέναι τῆς γυ-
 ναικός· ἀφεικέναι δ' αὐτήν, ὅτι τὸν Καῖσαρος ἔδει
 γάμον οὐ πρᾶξεως αἰσχροῦς μόνον, ἀλλὰ καὶ φήμης
 καθαρὸν εἶναι.

XXX. Διαφυγόν δὲ τὸν κτεδυκὸν ὁ Κλώδιος, καὶ
 δήμαρχος αἰρεθείς, ἐνθὺς εἶχετο τοῦ Κικέρωνος,
 πρὸς δ' ἑμοῦ πράγματα καὶ πάντας ἀνθρώπους συν-
 αἶων καὶ ταρότων ἐκ' αὐτόν. Τὸν τε γὰρ δῆμον
 ἡμιέθεστο νόμοις φιλανθρώποις, καὶ τῶν ὑπᾶτων
 ἑκατέρῳ μεγάλας ἐπαρχίας ἐψηφίσατο, Πίσωνα μὲν
 Μακεδονίαν, Ταβινὸν δὲ Συρίαν· πολλοὺς δὲ τῶν
 ἀπόρων συνέτασσαν εἰς τὸ πόλινεμα, καὶ δοῦλους
 ὠπλισμένους περὶ αὐτῶν εἶχε. Τῶν δὲ πλείστον δυνα-
 μένων τότε τριῶν ἀνδρῶν, Κράσσου μὲν ἄντικρυς Κι-
 κέρωνι πολεμοῦντος, Παμπηΐου δὲ θρυπτομένου πρὸς
 ἀμφοτέρους, Καίσαρος δὲ μέλλοντος εἰς Γαλιλίαν
 ἡμίται μετὰ στρατεύματος, ὑπὸ τοῦτον ὑποδὺς ὁ Κι-
 κέρων, καίπερ οὐκ ἄντα φίλον, ἀλλ' ἔμποτον ἐκ τῶν
 περὶ Καυλίαν, ἡξίωσε πρεσβευτὴς αὐτῷ συναστρα-
 τεύειν. Λεξαμένον δὲ τοῦ Καίσαρος, ὁ Κλώδιος ἄρῃν
 ἐκτρέφοντα τὴν δημαρχίαν αὐτοῦ τὸν Κικέρωνα, προσ-
 ἐποιεῖτο συμβατικῶς ἔχειν, καὶ τῇ Τερεντίᾳ τὴν
 πλείστην ἀναιδεῖς αἰτίαν, ἐκείνου δὲ μεμνημένος
 ἐπεικῶς αἰεῖ, καὶ λόγους εὐγνώμονας ἐνδοχούς, ὡς
 ἂν τις οὐ μισῶν, οὐδὲ χαλεπαίνων, ἀλλ' ἐγκαλῶν
 μέτρια καὶ φιλικὰ, παντάπασιν αὐτοῦ τὸν φόβον ἀνῆ-
 κεν· ὥστ' ἀπειπεῖν τῷ Καίσαρι τὴν πρεσβείαν, καὶ
 πάλιν ἔχεισθαι τῆς πολιτείας. Ἐφ' ᾧ παροξυνθεὶς ὁ
 Καίσαρ, τὸν τε Κλώδιον ἐπέβρωσε, καὶ Πομπηΐον
 ἐπέστρεψε κομιδῇ τοῦ Κικέρωνος· αὐτὸς τε κατέμαρ-
 τήρησεν ἐν τῇ δήμῳ, μὴ δοκεῖν αὐτῷ καλῶς, μηδὲ
 νομίμως, ἀνδρᾶς ἀνθρώπους ἀνηρῆσθαι τοὺς περὶ Λί-
 α-

ελον καὶ Κιέθην. Αὕτη γὰρ ἦν ἡ κατηγορία, καὶ ἐπὶ τοῦθ' ὁ Κιέρων ἐκαλεῖτο. Κινδυνεύων οὖν καὶ διωκόμενος, ἐσθῆτα μετέλλαξε, καὶ κόμης ἀνάπλεως περικύων ἐκείνου τὸν δῆμον. Πανταχοῦ δ' ὁ Κλώδιος ἀπήνια κατὰ τοὺς στενωποὺς, ἀνθρώπους ἔχων ὕβρισταὺς περὶ αὐτὸν καὶ θράσεις, οἱ πολλὰ μὲν χλευάζοντες ἀκολάστως εἰς τὴν μεταβολὴν καὶ τὸ σχῆμα τοῦ Κιέρωνος, πολλήν τε δὲ πηλὴ καὶ λίθοις βάλλοντες, ἐτίσαντο ταῖς ἐκείνου.

XXXI. Οὐ μὲν ἀλλὰ τῷ Κιέρωνι πρῶτον μὲν ὀλίγον δεῖν σύμπαν τὸ τῶν ἱππικῶν πλῆθος συμμετείβαλε τὴν ἐσθῆτα, καὶ δισμυρίων οὐκ ἐλάττους νέων παρηκολούθουν κομῶντες καὶ συνικειμένους. Ἐπειτα, τῆς βουλῆς συνελθούσης, ὅπως ψηφίσαιτο, τὸν δῆμον, ὥς ἐπὶ πένθεσι, μεταβαλεῖν τὰ ἱμάτια, καὶ τῶν ὑπέρτων ἐναντιωθέντων, Κλωδίου δὲ σιδηροφορουμένου περὶ τὸ βουλευτήριον, ἐξέδραμον οὐκ ὀλίγοι τῶν βουλευτικῶν καταρῶν γινόμενοι τοὺς χιτῶνας, καὶ βοῶντες. Ὡς δ' οὖν οὐτ' αἶκτος, οὔτε τις αἰδὼς πρὸς τὴν ὄψιν ἦν, ἀλλ' ἔδει τὸν Κιέρωνα φεύγειν, ἢ βίᾳ καὶ σιδήρῳ κριθῆναι πρὸς τὸν Κλώδιον, ἔδειτο Πομπηίου βοηθεῖν, ἐπέτηδες ἐκποδὼν γεγονότος, καὶ διατρίβοντος ἐν ἀγροῖς περὶ τὸν Ἀλβανόν. Καὶ πρῶτον μὲν ἔπεμψε Πείσωνα, τὸν γαμβρὸν, δεησόμενον· ἔπειτα καὶ αὐτὸς ἀνέβη. Πυθόμενος δ' ὁ Πομπηῖος, οὐχ ὑπέμεινεν εἰς ὄψιν ἔλθεῖν· δεινὴ γὰρ αὐτὸν αἰδὼς εἶχε πρὸς τὸν ἄνδρα, μεγάλους ἡγωνισμένον ἀγῶνας ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ πολλὰ πρὸς χάριν ἐκείνῳ πε-

πολιτευμένον· ἀλλὰ Καίσαρι γαμβρός ὢν δεομένην
 προὔδωκε τὰς παλαιὰς χάριτας, καὶ κατὰ θύρας ἄλ-
 λας ὑπεξιλθὼν, ἀπεθώρρασκε τὴν ἐντευξιν. Οὕτω δὲ
 προσδοθεὶς ὁ Κικέρων ὑπ' αὐτοῦ, καὶ γεγονὸς ἔρη-
 μος, ἐπὶ τοὺς ὑπάτους κατέφυγε. Καὶ Γαβίνιος μὲν
 ἦν χαλεπὸς αἰ· Πείσων δὲ διελέχθη πρῶτον, αὐ-
 τὸν παραινῶν ἐκστῆναι, καὶ ὑποχωρῆσαι τῇ τοῦ Κλω-
 δίου ῥύμῃ, καὶ τὴν μεταβολὴν τῶν καιρῶν ἐνεργεῖν,
 καὶ γενέσθαι πάλιν σωτῆρα τῆς πατρίδος ἐν σιδήσει
 καὶ κακοῖς δι' ἐκείνον οὔσης. Τριαύτης τυχὼν ἀπο-
 κρίσας ὁ Κικέρων, ἰβουλευέτο σὺν τοῖς φίλοις· καὶ
 Δείκουλλος μὲν ἐκέλευε μένειν, ὥς περιεσόμενον, ἄλ-
 λοι δὲ φεύγειν, ὥς ταχὺ τοῦ δήμου ποθήσοντος
 αὐτόν, ὅταν ἐμπλησθῇ τῆς Κλωδίου μανίας καὶ ἀπο-
 νοίας. Ταῦτ' ἴδοξε Κικέρωνι· καὶ τὸ μὲν ἄγαλμα
 τῆς Ἀθηνᾶς, ὃ πολὺν χρόνον ἔχων ἐπὶ τῆς οἰκίας
 ἰδρυμένον, τίμα διαφερόντως, εἰς τὸ Καπετώλιον κο-
 μίσας ἀνέθηκεν, ἐπιγράψας· Ἀθηνᾶ, Ῥώμης φύλα-
 κι· πομποὺς δὲ παρὰ τῶν φίλων λαβὼν, περὶ μέ-
 σας νύκτας ὑπεξήλθε τῆς πόλεως, καὶ περὶ διὰ Λευ-
 κανίας ἐπορεύετο, λαβείσθαι Σικελίας βουλόμενος.

XXXII. Ὡς δ' ἦν φανερός ἤδη πεφευγώς, ἐπ-
 ἤγαγεν αὐτῷ φυγῆς ψῆφον ὁ Κλώδιος, καὶ διάγραμ-
 μα προὔθηκεν, εἶργειν πυρός καὶ ὕδατος τὸν ἄνδρα,
 καὶ μὴ παρῆχειν σιέγην ἐντὸς μιλίων πεντακυσίων
 Ἰταλίας. Τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις ἀέχιστος ἦν τοῦ δια-
 γράμματος τούτου λόγος, αἰδουμένοις τὸν Κικέρω-
 να, καὶ πᾶσαν ἐνδεικνύμενοι φιλοφροσύνην, παρῆ-

πεμπον αὐτόν· ἐν δ' Ἰππωνίῳ, πόλει τῆς Λευκανίας,
 ἣν Οὐτεβῶνα νῦν καλοῦσιν, Οὐῆβιος, Σικελὸς ἀνὴρ,
 ἄλλα τε πολλὰ τῆς Κικέρωνος φιλίας ἀπολελανκώς,
 καὶ γεγονώς, ὑπατεύοντος αὐτοῦ, τεκτόνων ἐπαρχος,
 οἰκίᾳ μὲν οὐκ ἐδέξατο, τὸ χωρίον δὲ καταγράψαι
 ἐπηγγέλλετο, καὶ Γαῖος Οὐεργίλιος, ὁ τῆς Σικελίας
 στρατηγός, ἐν τοῖς μάλιστα Κικέρωνι κεχρημένος,
 ἔγραψεν ἀπέχισθαι τῆς Σικελίας. Ἐφ' οἷς ἀθυμή-
 σας, ὥρμησεν ἐπὶ Βροντίσιον, κἀκεῖθεν εἰς Λυθῆ-
 χιον ἀνέμψι φορῶν περαιοῦμενός, ἀντιπνεύσαντος πε-
 λαγίου, μεθ' ἡμέραν ἐπαλινδρομήσας, εἴτ' αὐθις
 ἀνῆλθῃ. Λέγεται δὲ καὶ, καταπλεύσαντος εἰς Λυθ-
 ῆχιον αὐτοῦ, καὶ μέλλοντος ἀποβαίνειν, σεισμόν τε
 τῆς γῆς καὶ σπασμόν ἅμα γενέσθαι τῆς θαλάττης. Ἀφ'
 ὧν ἀνέβαλλον οἱ μαντικοί, μὴ μόνιμον αὐτῷ τὴν φυ-
 γὴν ἔσεσθαι μεταβολῆς γὰρ εἶναι ταῦτα σημεῖα. Πο-
 λῶν δὲ φοιτῶντων ἀνδρῶν ὑπ' εὐνοίας, καὶ τῶν Ἑλλη-
 νίδων πόλεων διαμιλλωμένων πρὸς αὐτὰς ταῖς πρεσ-
 βείαις, ὅμως ἀθυμῶν καὶ περίλυπος διῆγε, τὰ πολλὰ
 πρὸς τὴν Ἰταλίαν, ὥσπερ οἱ δυσέρωτες, κφόρων, καὶ
 τῷ φρονήματι μικρὸς ἄγαν καὶ ταπεινὸς ὑπὸ τῆς συμ-
 φορίας γεγονώς καὶ συνισταλμένος, ὡς οὐκ ἂν τις ἄν-
 δρα παιδείᾳ συμβεβιωκότα τοσαύτῃ προαιεδοῦναι.
 Καίτοι πολλάκις αὐτὸς ἡξίου τοὺς φίλους μὴ ῥήτο-
 ρα καλῶν αὐτόν, ἀλλὰ φιλόσοφον· φιλοσοφίαν γὰρ,
 ὡς ἔργον, ᾗεσθαι, ῥητορικῇ δ' ὀργάνῳ χρῆσθαι
 πολιτευόμενος ἐπὶ τὰς χρείας. Ἀλλ' ἡ δόξα δεινὴ τὸν
 λόγον, ὥσπερ βαφὴν, ἀπακλύσαι τῆς ψυχῆς, καὶ τὸ

τῶν πολλῶν ἐνομέζεσθαι πύθη δι' ἑμίλειαν καὶ
συνήθαισιν τοῖς πολιτευομένοις, ἂν μὴ τις εὖ μάλα
φυλαττόμενος, οὕτω συμφέρεται τοῖς ἐκτός, ὥς τῶν
πραγμαίων αὐτῶν, οὐ τῶν ἐπὶ ταῖς πράγμασι πε-
θῶν συμμιθεῖν.

XXXIII. Ὁ δὲ Κλώδιος ἐξαλάσας τὸν Κικέρωνα,
κατέπερθε μὲν αὐτοῦ τὰς ἐπαύσεις, κατέπερθε δὲ τὴν
οἰκίαν, καὶ τῇ τότῃ παθὼν Ἐλευθερίας ἐπικυδομένης·
τὴν δ' ἄλλην οὐσίαν ὑπώλει καὶ διακήρυττε καθ'
ἡμέραν, μηδὲν ὠνούμενον μηδενός. Ἐκ δὲ τούτου
φουβερὸς ὢν τοῖς ἀριστοκρατικοῖς, καὶ τὸν δῆμον ἀντι-
μέμονον εἰς ὕβριν πολλὴν καὶ θρασύτητα συνεφελο-
μένος, ἐπιχείρει τῷ Πομπηίῳ, τῶν διακηρύνων ὑπ'
αὐτοῦ κατὰ τὴν στρατίαν ἔκτα σπαράττων. Ἐφ' οἷς
ὁ Πομπηῖος ἀδοξῶν, ἐκώκυεν αὐτὸς αὐτόν, προέμε-
νος τὸν Κικέρωνα· καὶ πάλιν ἐκ μεταβολῆς παρτοῖος
ἐγένετο, πρᾶττον καὶ θοδὸν αὐτῷ μετὰ τῶν φίλων.
Ἐπιστομένον δὲ τοῦ Κλωδίου, ἀννίδοξεν τῇ βουλῇ
μηδὲν διαρ' ἑαυτοῦ πράγματι φοῦν, μηδὲ πρᾶττειν δη-
μόσιον, εἰ μὴ Κικέρωνι καὶ θοδὸς γένοιτο. Τῶν δὲ
περὶ Λέντιλον ὑπαγεύοντων, καὶ τῆς σιάνσεως πρόσω
βαδιδούσης, ὅσα τραδῆναι μὲν ἐν ἀγορᾷ δημόσι-
ον, Κρίνον δὲ, τὸν Κικέρωνος ἀδελφόν, ἐν τοῖς
τεκροῖς ὥς περὶ τῆς κείνου, διαλαθεῖν, ὃ τὸ δῆ-
μος ἤρχετο τρέψασθαι τῇ γνώμῃ, καὶ τῶν δημόσιων
ἀντιπαραστάσεων ἐπὶ τὸν Κλώδιον εἰς δι-
κην ἀπαρτῆν βεβαίως, καὶ Πομπηῖον πολλοὶ συνελά-
θον ὅτι τε τοῦ δῆμου καὶ τῶν πέριξ πόλεως. Μετ'

ὅν προελθὼν, καὶ τὸν Κλώδιον ἀναστήσας ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἐπὶ τὴν ψῆφον ἐκάλει τοὺς πολίτας. Καὶ λέγεται μηδέποτε μηδὲν ἐν τούτῃς δημοφροσύνης ἐπιψηφίσασθαι τὸν δῆμον. Ἡ δὲ σύγκλητος ἀμιλλωμένη πρὸς τὸν δῆμον, ἔγραψεν ἐπαινεθῆναι τὰς πόλεις, δῶσαι τὸν Κικέρωνα παρὰ τὴν φυγὴν ἐθεράπευσαν, καὶ τὴν οἰκίαν αὐτῷ καὶ τὰς ἐπαύλεις, ὡς Κλώδιος διεφθάρκει, τέλεισι δημοσίοις ἀνασταθῆναι. Κατῆι δὲ Κικέρων ἐκαυδεκάτῳ μηνὶ μετὰ τὴν φυγὴν· καὶ τούτῃ τὰς πόλεις χαρὰ, καὶ σπουδὴ τοὺς ἀνθρώπους περὶ τὴν ἀπάντησιν εἶχε, ὥστε τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Κικέρωνος ὕστερον ἰνδεέστερον εἶναι τῆς ἀληθείας. Ἐφη γάρ, αὐτὸν ἐπὶ τῶν ὤμων τὴν Ἰταλίαν φέρουσαν, εἰς τὴν Ῥώμην εἰσενεγκεῖν. Ὅπου καὶ Κράσσος, ἐχθρὸς ὢν αὐτῷ πρὸ τῆς φυγῆς, τότε προθύμως ἀπήντα καὶ διελδοτο, τῷ παιδί Πωλίῳ χαριζόμενος, ὡς ἔλεγε, ζήλωτῇ τοῦ Κικέρωνος ἄντι.

XXXIV. Χρόνον δ' οὐ πολὺν διαλείπων, καὶ παραφυλάξας ἀποδημοῦντα τὸν Κλώδιον, ἐπῆλθε μετὰ πολλῶν τῷ Καπετωλίῳ, καὶ τὰς δημορχικὰς δέλτους, ἐν αἷς ἀναγραφαὶ τῶν διοικημένων ἦσαν, ἀπίσπασε καὶ διέφθειρεν. Ἐγκαλοῦντος δὲ περὶ τοῦτον τοῦ Κλώδιου, τοῦ δὲ Κικέρωνος λέγοντος, ὡς παρανόμως ἐκ πατρικίων εἰς δημορχίαν παρελθεῖν, καὶ κέρειν οὐδὲν εἶναι τῶν πεπραγμένων ὑπ' αὐτοῦ· Καίων ἡγανάκτησε καὶ ἀντίπε, τὸν μὲν Κλώδιον οὐκ ἐπαινῶν, ἀλλὰ καὶ δυσχεραίνων τοῖς πεπολιτευμένοις, δεινὸν δὲ καὶ βίαιον ἀποφαίνων, ἀνείρεσθαι ψηφί-

σασθαι δογμάτων καὶ πράξεων τούτων τὴν σύ-
 κλητον· ἐν αἷς εἶπα καὶ τὴν ἐκτετοῦ τῶν περὶ Κύ-
 πρου καὶ Βυζάντιον διοίκησιν. Ἐκ τούτου προσέ-
 φησεν ὁ Κικέρων αὐτῷ· πρόσχρουν εἰς οὐδὲν ἐμ-
 φανὲς προελθούσαν, ἀλλ' ὥστε τῇ φιλοφροσύνῃ χρη-
 σθαι πρὸς ἀλλήλους ἀμαυρότερον.

XXXV. Μετὰ ταῦτα Κλέδιον μὲν ἀποκλίνοντι
 Μίλων· καὶ διωκόμενος φόβου, Κικέρωνα παρσιτή-
 σατο συνήγορον. Ἡ δὲ βουλή, φοβηθεῖσα, μὴ, κυ-
 δυνεύοντος ἀνδρός ἐνδόξου καὶ θυμοειδοῦς, τοῦ Μί-
 λωνος, ταραχὴ γένηται περὶ τὴν πόλιν, ἐπέστρεψε
 Πομπηίου ταύτην τε καὶ τὰς ἄλλας κρίσεις βραβεύ-
 σαι, παύοντα τῇ πόλει καὶ τοῖς δικαστηρίοις ἀσφά-
 λειαν. Βαίονου δὲ τὴν ἀγορὰν ἔει νυκτὸς ἀπὸ τῶν
 ἔκτρον σιγελάβοντος τοῖς στρατιώταις, ὁ Μίλων τὸν
 Κικέρωνα δέσας, μὴ πρὸς τὴν ὄψιν ἀηθείᾳ διαταρα-
 χθεὶς χεῖρον διαγωνίσηται, συνέπεισιν ἐν φορείῳ
 κομισθέντα πρὸς τὴν ἀγορὰν ἡσυχάζειν, ἄχρις οὗ
 συνέλπαιεν οἱ κριταί, καὶ πληροῦνται τὸ δικαστήριον.
 Ὁ δ' αὖ μόνον ἦν, ὡς εἶπεν, ἐν ὅπλοις ἀθαρτής, ἀλλὰ
 καὶ τῷ λέγειν μετὰ φόβου προσήει, καὶ μόλις ἐπαύ-
 σαιτο παλλόμενος καὶ πρέμων ἐπὶ πολλῶν ὑγῶναι,
 ἀκμήν τοῦ λόγου καὶ στάσιν λαβόντος. Λικωνίου δὲ
 Λουρηῆνα, φεύγοντι δίῃν ὑπὸ Κάτωνος, βοηθῶν,
 καὶ φιλοτιμούμενος Ὀρτήσιον ὑπερβάλλειν ἐνήμερή-
 σαντα, μέρος οὐδὲν ἀντεπαύσαιτο τῆς νυκτός, ὡς ὑπὸ
 τοῦ σφόδρα φροντίσαι καὶ διαγρηπνῆσαι κακωθείς,
 ἐνδείκτερος κρείττον φανῆναι. Τότε δ' αὖν ἐπὶ τὴν τοῦ

Μίλωνος θύκην ἐκ τοῦ φορείου προελθόν, καὶ θα-
σάμηνος τὸν Περμπύδαν ἄνω παθεζόμενον, ὥσπερ ἐν
στρατοπέδῳ, καὶ κύκλῳ τὰ ὅπλα περιλάμπυστα τῶν
ἐγορῶν, συνιχύθῃ, καὶ μόλις ἐνέηξαι τοῦ λόγου,
ἀρραδυνόμενος ἐπὶ σῶμα, καὶ τῆς φωνῆς ἐνισχύμενος,
αὐτοῦ τοῦ Μίλωνος εὐθυραῖς καὶ ἀνδρείως παρυστα-
μένον τὰ ἄρματα, καὶ νόμῳ θρόνῳ καὶ μεταβαλεῖν
ἀποθήκῃ φαιῶν ἀπαξιώσαντος· ὅπερ οὐχ ἥμισυ δο-
κεῖ συναίτιον αὐτῷ γενέσθαι τῆς καταδίτης. Ἀλλ' ὅ-
γε Κικέρων διὰ ταῦτα φιλέταιρος μᾶλλον, ἢ δειλός,
ἔδοξεν εἶναι.

XXXVI. Γίνεται δὲ καὶ τῶν ἱερῶν, οὓς Λυγυό-
ρας Ῥωμαῖοι καλοῦσιν, ἀντὶ Κράσσου, τοῦ γένου,
μετὰ τὴν ἐν Πάρθοις αὐτοῦ τελευτήν. Ἔτα πλήρη
λαχὼν τῶν ἐπαρχιῶν Κιλικίων, καὶ στρατὸν ἐπλητῶν
ρυτίων καὶ διαχιλίων, ἵππεων δὲ διαχιλίων ἑξακο-
σίων, ἐπλέυσεν, προσταχθὲν αὐτῷ, καὶ τὰ περὶ Κακ-
παδοκίαν Ἀρριβοαρξίην, ἐπὶ βασιλεῖ, φίλῃ καὶ πε-
θήκῃ παρσχεῖν. Ταῦτά τε δὴ παρεστήσαντο καὶ
υποήρξαν ἀνέμπτως ἄτερ πολέμου· τούτῃ τε Κίλι-
κος ὄρων πρὸς τὸ Παρθικὸν πταίσμα Ῥωμαίων καὶ
τὸν ἐν Συρίᾳ σκωττισμὸν ἐπηρμένους, κατεπράυνεν
ἡμέρας ὄρχων. Καὶ ὅδρα μὲν οὐδέ τῶν βασιλείων
διδόντων ἔλαβε, δέληπτον δὲ τοὺς ἐπαρχικοὺς ἀνῆλκεν
αὐτὸς δὲ καθ' ἡμέραν τοὺς χαρίεντας ἀνελάμβανεν
ἐστιάσαι, οὐ πολυτελέως, ἀλλ' ἐλευθερίως. Ἡ δ'
οἰκία θυρωρὸν οὐκ εἶχεν, οὐδ' αὐτὸς ἄφθῃ κτανεί-
μενος ἐκ' οὐδενός, ἀλλ' ἔωθον ἔσται, ἢ περιπατῶν

πρὸ τοῦ δαματίου, τοὺς ἀσπαζομένους ἐδιεξιοῦτο. Αἰσγται δὲ μήτε φάρδαις αἰκίσασθαι τινα, μήτ' ἐσθῆ-
ται περισχίσαι, μήτε βλασφημίαν ὑπ' ὀργῆς· ἢ ζη-
μίας πρόσβαλεῖν μεθ' ὕβρων. Ἀνευρών δὲ πολλὰ
τῶν δημοσίων καυλεμμένα, τὰς τε πόλεις εὐπόρους
ἐποίησε, καὶ τοὺς ἀποκτείνοντας, οὐδέν τούτου πλείον
παθόντας, ἐπαιτίους διεφύλαξεν. Ἡψατο δὲ καὶ πο-
λέμου, ἀρτάς τῶν περὶ τὸν Ἀμανὸν οἰκούντων τρε-
ψάμενος· ἐφ' ᾧ καὶ αὐτοκράτωρ ὑπὸ τῶν στρατιω-
τῶν ἀνηγορεύθη. Καίλιου δὲ, τοῦ ῥήτορος, διομέ-
νου παρθάλλεις αὐτῷ πρὸς τινα θεῖαν εἰς Ῥώμην ἐν
Κιλικίας ἀποστεῖλαι, καλλωπιζόμενος ἐπὶ τοῖς πε-
πραγμένοις, γράφει πρὸς αὐτὸν, οὐκ εἶναι παρθάλλει
ἐν Κιλικίᾳ· πέφενγναι γάρ εἰς Καρίαν, ἀγανακτού-
σας, οὐ μόναι πολεμοῦνται, πάντων εἰρήνην ἔχον-
των. Πλείων δ' ἀπὸ τῆς ἐπαρχίας, τοῦτο μὲν Ῥόδῳ
προσέσχε, τοῦτο δ' Ἀθήναις ἐνδιέτριψεν ἄσμετος,
πόθῳ τῶν πάλαι διατριβῶν. Ἀνδράσι δὲ τοῖς πρώ-
τοις ἀπὸ παιδείας συγγενόμενος, καὶ τοὺς τότε φί-
λους καὶ συνήθεις ἀσπασάμενος, καὶ τὰ πρέποντα
θαυμάσθεις ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὴν πόλιν ἐπανήλ-
θεν, ἦδη τῶν πραγμάτων, ὥσπερ ὑπὸ φλεγμονῆς,
ἀφιστιαμένων ἐπὶ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον.

XXXVII. Ἐν μὲν οὖν τῇ βουλῇ ψηφισομένων αὐτῷ
θριάμβον, ἡδίων ἢ ἔφη παρακολουθῆσαι Καίσαρι
θριαμβεύοντι, συμβάσσειν γενεμένων. Ἰδία δὲ συν-
εβούλευε, πολλὰ μὲν Καίσαρι γράφων, πολλὰ δ'
αὐτοῦ Ἰταμηνίου δαδόμενος, πρῶτων ἑκάτερον καὶ

Μίλωνος θύκην ἐκ τοῦ φορείου προελθὼν, καὶ θα-
σάμενος τὸν Πομπηϊὸν ἄνω καθέζομενον, ὥσπερ ἐν
στρατοπέδῳ, καὶ κύκλῳ τὰ ὅπλα περιλάμπυντα τῶν
ἄγχι, συνιχθῆ, καὶ μόλις ἐτήρξατο τοῦ λόγου,
προσηκόμενος ἐπὶ σῶμα, καὶ τῆς φωνῆς ἐνισχύμενος,
αὐτοῦ τοῦ Μίλωνος εὐθυρεῖας καὶ ἐνδρείας παριστα-
μένου τῷ ἄγχι, καὶ νόμην θρόνῳ καὶ μεταβαλεῖν
ἐπὶ θῆκα φαιὸν ἀπαξιώσαντος· ἔπειθ' οὐχ ἥμισυ δο-
κεῖ συναίτιον αὐτῷ γενέσθαι τῆς καταδίτης. Ἄλλ' ὅ-
γε Κικέρων διὰ ταῦτα φιλέταιρος μᾶλλον, ἢ δειλός,
ἔδοξεν εἶναι.

ΚΚΧVI. Γίνεται δὲ καὶ τῶν ἱερῶν, οὓς Λύρα-
ρος Ῥωμαῖοι καλοῦσιν, ἀντὶ Κράσσου, τοῦ γένου,
μετὰ τὴν ἐν Πάρθοις αὐτοῦ τελευτήν. Βίτα πλήρω
λαχὼν τῶν ἐπαρχιῶν Κιλικίαν, καὶ στρατὸν ἐκλήτων
κυρίων καὶ διαχιλίων, ἱππέων δὲ διαχιλίων ἑξακο-
σίω, ἐπλευνε, προσερχθὲν αὐτῷ, καὶ τὰ περὶ Κακ-
παδοκίαν Ἀρριβαρζάνην, τῷ βασιλεῖ, φίλᾳ καὶ πε-
θήνῃ παρῆκεν. Ταῦτά τε δὴ παραστήσαντο καὶ
συνήρμασαν ἀμέμπτως ἄτερ πολέμου· τοὺς τε Ἕλλη-
νας δρῶν πρὸς τὸ Παρθικὸν πταίσμα Ῥωμαίων καὶ
τὸν ἐν Συρίᾳ στωρ ρισμὸν ἐπηρμένους, κατεπράυνον
ἡμέρους ἄρχων. Καὶ δῶρα μὲν οὐδέ τῶν βασιλέων
διδόντων ἔλαβε, δέληται δὲ τοὺς ἐπαρχικοὺς ἀνῆκεν
αὐτὸς δὲ κατ' ἡμέραν τοὺς χαρίεντας ἀνελάμβανεν
ἐστιασαίν, οὐ πολυτελέως, ἀλλ' ἐλευθερίως. Ἡ δ'
οἰκία θυρωρὸν οὐκ εἶχε, οὐδ' αὐτὸς ἀφ' ἧς κατακλι-
μενος ὑπ' οὐδενός, ἀλλ' ἑωθιν ἑστὸς, ἢ περπατῶν

πρὸ τοῦ δαματίου, τοὺς ἀσπαζομένους ἐδεξιοῦτο. Λέγεται δὲ μήτε ῥάβδους αἰκίσασθαι τινα, μήτε ἐσθῆ-
ται περισχίσαι, μήτε βλασφημίαν ὑπ' ὀργῆς· ἢ ζη-
μίας πρόσβαλεῖν μεθ' ὕβριων. Ἀνευρών δὲ πολλὰ
τῶν δημοσίων κατεμμένα, τὰς τε πόλεις εὐπόρους
ἐπείχετο, καὶ τοὺς ἀποκτείνοντας, οὐδέν τούτου πλείον
παθόντας, ἐπείχευε διαφύλαξεν. Ἡφαίτο δὲ καὶ πο-
λέμου, ἀγαστάς τῶν περὶ τὸν Ἀμανὸν οἰκούντων τρε-
ψάμενος· ἐφ' ᾧ καὶ αὐτοκράτωρ ὑπὸ τῶν στρατιω-
τῶν ἀνηγγορεύθη. Καιλίου δὲ, τοῦ ῥήτορος, διομή-
του παρδάλλεις αὐτῷ πρὸς τινα θεῖαν εἰς Ῥώμην ἐν
Κελικίᾳ ἀποστεῖλαι, πάλωπιζόμενος ἐπὶ τοῖς πε-
πραγμένοις, γράφει πρὸς αὐτόν, οὐκ εἶναι παρδάλλεις
ἐν Κελικίᾳ· πέφενγναι γάρ εἰς Καρίαν, ἀγανακτού-
σας, οὗτοι μόναι πολεμοῦνται, πάντων εἰρήνην ἔχον-
των. Πλῆν δ' ἀπὸ τῆς ἐπαρχίας, τοῦτο μὲν Ῥόδῳ
προσέσχε, τοῦτο δ' Ἀθήναις ἐνδιέτριψεν ἄσμενος,
πόθῳ τῶν πάλαι διατριβῶν. Ἀνδράσι δὲ τοῖς πρῶ-
τοις ἀπὸ παιδείας συγγενόμενος, καὶ τοὺς τότε φί-
λους καὶ συνήθεις ἀσπασάμενος, καὶ τὰ πρέποντα
θαυμάσθεις ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὴν πόλιν ἐπανήλ-
θεν, ἥδη τῶν πραγμάτων, ὥσπερ ὑπὸ φλεγμονῆς,
ἀφισταμένων ἐπὶ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον.

XXXVII. Ἐν μὲν οὖν τῇ βουλῇ ψηφισομένων αὐτῷ
θριαμβόν, ἥδιον ἢ ἔφη παρακολουθῆσαι Καίσαρι
θριαμβεύοντι, συμβάσεων γενεμένων. Ἰλίᾳ δὲ συν-
εβούλευε, πολλὰ μὲν Καίσαρι γράφων, πολλὰ δ'
αὐτοῦ Ἰταμπητίου δίδμενος, πρᾶντων ἑκάτερον καὶ

παραμυθούμενος. Ὡς δ' ἦν ἀνήκιστα, καὶ Καίσαρος ἐπερχομένου, Πομπηῖος οὐκ ἔμεινεν, ἀλλὰ μετὰ πολλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν τὴν πόλιν ἐξέλιπε, ταύτης μὲν ἀπελείφθη τῆς φυγῆς ὁ Κικέρων, ἔδοξε δὲ Καίσαρι προστίθισθαι. Καὶ δὴ λόγος ἐστὶ τῇ γνώμῃ πολλὰ ῥιπιασθεῖς ἐπ' ἀμφοτέρω καὶ δυσπαθήσας. Γράφει γὰρ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς διαπορεῖν, ποτέρωσε χρὴ τρέπασθαι, Πομπηίου μὲν ἐνδοξον καὶ καλὴν ὑπόθεσιν πρὸς τὸν πόλεμον ἔχοντος, Καίσαρος δ' ἄμεινον τοῖς πράγμασι χρωμένου, καὶ μᾶλλον ἑαυτὸν καὶ τοὺς φίλους σώζοντος· ὥστ' ἔχειν μὲν, ὅν φυγῇ μὴ ἔχειν δὲ, πρὸς ὃν φυγῇ. Τριβατίου δὲ, τινὸς τῶν Καίσαρος ἑταίρων, γράψαντος ἐπιστολὴν, ὅτι Καίσαρ οἶεται δεῖν μάλιστα μὲν αὐτὸν ἐξετάζεσθαι μεθ' αὐτοῦ, καὶ τῶν ἐλπίδων μετέχειν· εἰ δ' ἀναδύεται διὰ γῆρας, εἰς τὴν Ἑλλάδα βαδίζειν, κακεῖ καθήμενος ἡσυχίαν ἄγειν, ἐκποδῶν ἀμφοτέρωθεν γενόμενον· θαυμάσας ὁ Κικέρων, ὅτι Καίσαρ αὐτὸς οὐκ ἔγραψεν, ἀπικρίνατο πρὸς ὀργήν, ὥς οὐδὲν ἀνάξιον πράξει τῶν πεπολιτευμένων. Τὰ μὲν οὖν ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς γεγραμμένα τοιαῦτά ἐστι.

XXXVIII. Τούτῳ δὲ Καίσαρος εἰς Ἰβηρίαν ἀπάραντος, εὐθύς ὥς Πομπηῖον ἐπλευσε· καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις ἄσμενος ὤφθη, Κάτων δ' αὐτὸν ἰδὼν, ἰδίᾳ πολλὰ κατεμέμφοτο Πομπηῖον προσηύμενον· αὐτῷ μὲν γὰρ οὐχὶ καλῶς ἔχειν ἱγκαταλιπεῖν ἢ ἀπ' ἀρχῆς εἶλετο τῆς πολιτείας τάξιν, ἰκτείνον δὲ χρησιμώτερον ὄντα τῇ πατρίδι καὶ τοῖς φίλοις, εἰ μέγαν ἴσος

ἐκεί πρὸς τὸ ἀποβαίνειν ἡρμόζετο, καὶ εὐθὺς λο-
γισμὸν οὐδ' ἐξ ἀνάγκης πολέμιον γεγενῆσθαι Καί-
σαρι, καὶ τασούτου μαθέξοντα κινδύνου δαΐφ' ἤκειν.
Οἱποὶ δὲ δὴ τοῦ Κινέφωνα ἀνέστρεφον οἱ λόγοι τὴν
γνώμην, καὶ τὸ μῖγα μηδὲν αὐτῷ χρησθαι Πομπηίου.
Λίχιος δ' ἦν αὐτός, οὐκ ἀγροῦμενος μεταμίεσθαι,
φλασθίζων δὲ τοῦ Πομπηίου τὴν παρυσικυῆν, καὶ
πρὸς τὰ βουλευόμενα δυσκολαίων ὑποῦλως, καὶ τοῦ
παρυσικώπτειν τι καὶ λέγειν χάριεν εἰς τοὺς συμμά-
χους οὐκ ἀπιχόμενος, ἀλλ' αὐτὸς μὲν ἀγέλαστος ἀεὶ
περιῶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ καὶ σκυθραιπός, ἑτέροις
δὲ παρέχων γέλωτα μηδὲν δεομένους. Βέλτιον δὲ καὶ
τοῦτων ὀλίγα παραθέσθαι. Δομιτίου τοίνυν ἀν-
δρωπὸν εἰς τάξιν ἡγεμονικὴν ἄγοντος οὐ πολέμιον,
καὶ λέγοντος, ὥς ἐπιεικὴς τὸν τρόπον ἐστὶ καὶ σώ-
φρων· „Τί οὖν,” εἶπεν, „οὐκ ἐπίτροπον αὐτὸν τοῖς τέ-
κνοις φυλάσσεις;” Ἐπαινούντων δὲ τινων Θεοφάνην,
τὸν Λάβιον, ὃς ἦν ἐν τῷ στρατοπέδῳ τεκτόνων ἑπαρ-
χός, ὥς εὖ παρὰμνηθῆσαι τὸ Ροδίου τὸν σιόλον ἀπο-
λαβόντας· „Ἠλίκαν,” εἶπεν, „ἀγαθὸν ἐστὶ, τὸ Γραικὸν
ἔχειν ἑπαρχον!” Καίσαρος δὲ κατορθούοντος τὰ πλεῖ-
στα, καὶ τρόπῳ τινα πολιορκούντος αὐτοῦ, Λέντιφ
μὲν εἰπόντι πυθάνεσθαι, στυγνοὺς εἶναι τοὺς Καί-
σαρος φίλους, ἀπεικρίνατο· „Λέγεις αὐτοὺς δυσνοεῖν
Καίσαρι.” Μαρκίου δὲ τινος ἤκοντος ἐξ Ἰταλίας νεωσ-
τί, καὶ λέγοντος, ἐκ Ρώμῃ φήμην ἐπικρατεῖν, ὥς πο-
λιορκεῖτο Πομπηίος· „Ἢ τί ἐξέπλευσας,” εἶπεν, „ὅνα
τοῦτο πικρύνεις αὐτὸς θρασυμάχος;” Μετὰ δὲ τὴν

ἦσαν Νομίου μὲν αἰπόντος, οἱ δὲ χρηστὰς ἐλπίδας ἔχιν, ἐπὰν γὰρ αὐτοὺς ἐν τῇ στρατοπέδῳ τοῦ Πομπηίου λελεῖσθαι. „Καλῶς ἂν,“ ἔρη, „παρήνεις, ἐπὶ πολλοῖς ἐπολεμοῦμεν.“ Δοβιηνοῦ δὲ μαρτυρίας τῶν ἐχυριζομένων, καὶ λέγοντος, ὡς δὲ περιγινώσθαι Πομπηίου. „Οὐνοῦ,“ ἔρη, „στρατηγῆματι τούτῳ χρώμενοι νῦν ἀποβεβλήκαμεν τὸ στρατόπεδον.“

XXXIX. Ἀλλὰ γὰρ, γενομένης τῆς κατὰ Φάρσαλον μάχης, ἥς οὐ μετέσχε δι' ἀφρωνίαν, καὶ Πομπηίου φυγόντος, ὁ μὲν Κάτων, καὶ στρατεύματα συχρὸν ἐν Δυρράχῳ, καὶ στόλον ἔχων μέγαν, ἐκείνου ἡξίου στρατηγεῖν κατὰ νόμον, καὶ τὸ τῆς ὑπατείας ἀξίωμα προῦχοντα. Διωδόμενος δὲ τὴν ἀρχὴν ὁ Κικέρων, καὶ ὅπως φεύγων τὸ συστρατεύεσθαι, παρ' οὐδενὸς ἦλθεν ἀναιρεθῆναι, Πομπηίου τοῦ νόου καὶ τῶν φίλων προδότῃν ἀποκαλοῦντων, καὶ τὰ ξίφη σπασαμένων, εἰ μὴ Κάτων ἐνστάς μόλις ἀφίλλετο καὶ διῆκεν αὐτὸν ἐκ τοῦ στρατοπέδου. Κατασχὼν δ' εἰς Βρεντέσιον, ἐνταῦθα διέτριβε, Καίσαρα περιμένων βραδύνοντα διὰ τὰς ἐν Ἀσίᾳ καὶ περὶ Αἴγυπτον ἀσχολίας. Ἐπεὶ δ' εἰς Τύραντα καθιστημένος ἀπηγγέλλετο, καὶ περὶ τῶν παρ' αὐτὸν εἰς Βρεντέσιον, ὤρμησε πρὸς αὐτόν, οὐ πάνυ μὲν ὢν δύσπεπτος, αἰδούμενος δὲ, πολλῶν παρόντων, ἀνδρῶς ἐχθροῦ καὶ κρατοῦντος λαμβάνειν πύραν. Οὐ μὲν ἐδέχθη αὐτῷ πρᾶξαι τι παρ' αὐτῷ, ἢ εἰπεῖν. Ὁ γὰρ Καῖσαρ, ὡς εἶδεν αὐτὸν πολὺ πρὸ τῶν ἄλλων ἀκωνῶντα, κατέβη καὶ ἡσπάσατο, καὶ διαλεγόμενος μόνῳ

συχνῶς σπουδῶν ὁδὸν προῆλθιν. Ἐν δὲ ταύτῃ δι-
 τέλει τιμῶν καὶ φιλοφρονούμενος, ὥσπερ καὶ γρα-
 ψαντι λόγον ἐγυῖαισιον Κάτωνος ἀντιγράφω, τὸς τε
 λόγον αὐτοῦ καὶ τὸν βίον, ὡς μάλιστα τῷ Περικλέ-
 ουσ ἐοικέναι καὶ θαυραμένους, ἐπαινεῖν. Ὁ μὲν οὖν
 Κικέρωνος λόγος, Κάτων, ὁ δὲ Καίσαρος, Ἀντιμά-
 των ἐπιγράφεται. Λέγεται δὲ καὶ, Κοϊντὸν Διγα-
 ρίου δίκην φεύγοντος, ὅτι τῶν Καίσαρος πολέμιον
 εἰς ἐγγύθειαν, καὶ Κικέρωνος αὐτῷ βοηθοῦντος, εἰ-
 πειν τὸν Καίσαρα πρὸς τοὺς φίλους· „Τί πάλυι διὰ
 χρόνου Κικέρωνος ἀποῦσαι λέγοντος, ἐπεὶ πάλαι κέ-
 κριται πονηρὸς ὁ ἀνὴρ καὶ πολέμιος;“ ἐπεὶ δ' ἀρξά-
 μενος λέγειν ὁ Κικέρων ὑπερφωδὲς ἐκίει, καὶ προῦ-
 βαινεα αὐτῷ πᾶσι τε ποταλλὸς καὶ χάριτι θαυμα-
 στὸς ὁ λόγος, πολλὰς μὲν εἶναι χάρας ἐπὶ τοῦ προσ-
 ὤπου τὸν Καίσαρα, πάσας δὲ τῆς ψυχῆς τριπόμενον
 τροπὰς κατὰδῆλον εἶναι· τέλος δὲ τῶν κατὰ Φάρ-
 σαλον ἀφιμένον τοῦ φήτορος ἀγώνων, ἐκπαθῆ γενό-
 μενον, νικασθῆναι τῷ σώματι, καὶ τῆς χειρὸς ἐκβα-
 λῆν ἔκκα τῶν γράμματιον. Τὸν γοῦν ἄνθρωπον ἐπέ-
 λυσε τῆς αἰτίας βεβιασμένος.

XL. Ἐκ τούτου Κικέρων, ὡς μοναρχίαν τῆς πολι-
 τείας μεθεσιτώσης, ἀφιμένον τῷ τὰ κοινὰ πράττειν,
 ἐσχόλαζε τοῖς βουλευμένοις φιλοσοφεῖν τῶν νέων, καὶ
 σχεδὸν ἐκ τῆς πρὸς τοὺτους συνηθείας, εὐγενεσι-
 τούς καὶ πρώτους ὄντας, αὐθις ἴσχυεν ἐν τῇ πόλει
 μέγιστον. Αὐτῷ δ' ἔργον μὲν ἦν τὸ τοὺς φιλοσόφους
 σύνταξις διαλόγους καὶ μεταφράζειν τινὰ τοῦ Πλάτω-

ἦσαν Νοτίου μὲν εἰπόντος, οἱ δὲ χρηστὰς ἐλπίδας ἔχουσιν, ἐπεὶ γὰρ αὐτοὺς ἐν τῇ στρατιᾷ τοῦ Πομπηίου λελίσφονται. „Καλῶς ἂν,“ ἔφη, „παρήνεις, εἰ πολλοαῖς ἐπολεμοῦμεν.“ Δαβιηνοῦ δὲ μαντείαις καὶ ἰσχυρίζομένου, καὶ λέγοντος, ὡς δὲ περιγενέσθαι Πομπηίου. „Οὐνοῦν,“ ἔφη, „στρατηγήματι τοῦτο χρώμενοι νῦν ἀποβεβλήκαμεν τὸ στρατοπέδον.“

XXXIX. Ἀλλὰ γὰρ, γενομένης τῆς κατὰ Φάρσαλον μάχης, ἥς οὐ μετέσχε δι' ἀρέωσιν, καὶ Πομπηίου φυγόντος, ὁ μὲν Κάτων, καὶ στρατεύματα συχρὸν ἐν Δυρράχῳ, καὶ στόλον ἔχων μέγαν, ἐπαῖνον ἤξου στρατηγεῖν κατὰ νόμον, καὶ τὸ τῆς ἡμετέρας ἀξίωμα προὔχοντα. Διωδότημος δὲ τὴν ἀρχὴν ὁ Κικέρων, καὶ ὅπως φεύγων τὸ συστρατεύεσθαι, παρ' οὐδέν ἤλθεν ἀναιρεθῆναι, Πομπηίου τοῦ νόου καὶ τῶν φίλων προδότῃν ἀποκαλούντων, καὶ τὰ ἔφησπασαμένων, εἰ μὴ Κάτων ἐνστάς μόλις ἀφώκετο καὶ διῆκεν αὐτὸν ἐκ τοῦ στρατοπέδου. Κατασχὼν δ' εἰς Βρεντέσιον, ἐνταῦθα διατρίβει, Κάτωρα περιμένων βραδύνοντα διὰ τὰς ἐν Ἀσίᾳ καὶ περὶ Αἰγύπτου ἀσχολίας. Ἐπεὶ δ' εἰς Τύραντα καθορισμένος ἀπηγγέλλετο, καὶ περὶ περιττῶν ἐπαῖθιν εἰς Βρεντέσιον, ὤρμησε πρὸς αὐτόν, οὐ πάνυ μὲν ὥν δύσκολος, αἰδεύμενος δὲ, πολλῶν παρόντων, ἀνδρῶς ἐχθροῦ καὶ κρατοῦντος λαμβάνειν πῦραν. Οὐ μὲν ἐδέχθη αὐτῷ πρῶταί τι παρ' αἰσῶν, ἢ εἰπεῖν. Ὁ γὰρ Κάτωρ, ὡς εἶδεν αὐτὸν πολὺ πρὸ τῶν ἄλλων ἀκοντιῶντα, κατέβη καὶ ἡσπάσατο, καὶ διαλεγόμενος μόνῃ

συχῶς σταδίῳ δόδω προῆλθιν. Ἐν δὲ ταύτῳ διε-
τελεῖ τιμῶν καὶ φιλοφρονούμενος, ὥστε καὶ γρα-
ψαντε λόγον ἐγκώμιον Καίσαρος ἀντιγράφω, τὸς τε
λόγον αὐτοῦ καὶ τὸν βίον, ὡς μάλιστα τῷ Περικλέ-
ους ἐοικότεν καὶ θαυραμένους, ἐπαινοῦν. Ὁ μὲν οὖν
Κικέρωνος λόγος, Κάτων, ὁ δὲ Καίσαρος, Ἀντιπά-
των ἐπιγράφεται. Λέγεται δὲ καὶ, Κοδντοῦ Διγυ-
ρίου δόκω φεύγοντος, οὗ τῶν Καίσαρος πολέμιον
εἰς ἐγγύθην, καὶ Κικέρωνος αὐτῷ βοηθοῦντος, εἰ-
πεῖν τὸν Καίσαρα πρὸς τοὺς φίλους· „Τί πάλυι δια-
χρόνου Κικέρωνος ἀποῦσαι λέγοντος, ἐπεὶ πάλαι κέ-
κριται ποιεῖν δ' ἀνὴρ καὶ πολέμιος;“ ἐπεὶ δ' ἀρξά-
μενος λέγειν ὁ Κικέρων ὑπερφυῶς ἐκίνει, καὶ προῦ-
βαινε αὐτῷ τίθει τε ποταλλὸς καὶ χάριτι θαυμα-
στὸς ὁ λόγος, πολλὰς μὲν εἶναι χάρας ἐπὶ τοῦ προσ-
ώπου τὸν Καίσαρα, πάσας δὲ τῆς ψυχῆς τριπλόμηνον
τροπὰς κατάδηλον εἶναι· τέλος δὲ τῶν κατὰ Φάρ-
σαλον ἀφωμένον τοῦ φήτορος ἀγώνων, ἐκπαθῆ γενό-
μενον, παραχθῆναι τῷ σώματι, καὶ τῆς χειρὸς ἐμβα-
λεῖν ἐν τῶν γραμματίων. Τὸν γοῦν ἄνθρωπον ἀπέ-
λυσε τῆς αἰτίας βεβιασμένος.

XL. Ἐκ τούτου Κικέρων, ὡς μοναρχίαν τῆς πολι-
τείας μεθεστώσης, ἀφίμενος τοῦ τὰ κοινὰ πράττειν,
ἐσχόλαξε τοῖς βουλευμένοις φιλοσοφεῖν τῶν νέων, καὶ
σχεδὸν ἐν τῇ πρὸς τούτους συνηθείας, εὐγενεστά-
τους καὶ πρώτους ὄντας, αὐτοῖς ἰσχυρεν ἐν τῇ πόλει
μέγιστον. Αὐτῷ δ' ἔργον μὲν ἦν τὸ τοὺς φιλοσόφους
σύνταλξιν διαλόγους καὶ μεταφράζειν τινὰ τοῦ Πλάτωνος

ρος, καὶ τῶν διαλεκτικῶν ἢ φυσικῶν ὀνομάτων ἕκαστον εἰς Ῥωμαϊκὴν μεταβάλλειν διάλεκτον. Ἐκείνος γάρ ἐστιν, ὡς φασιν, ὁ καὶ τὴν φαντασίαν, καὶ τὴν συγκατάθεσιν, καὶ τὴν ἐποχὴν, καὶ τὴν κατάληψιν, οἷοι δὲ τὸ ἄτομον, τὸ ἄμερος, τὸ κενόν, ἄλλα τε πολλὰ τῶν τοιούτων, ἐξονομάσας πρῶτος ἢ μάλιστα Ῥωμαίοις, τὰ μὲν μεταφοραῖς, τὰ δ' οἰκτιότησιν ἄλλαις γνώριμα καὶ προσήγορα μηχανησάμενος. Τῇ δὲ πρὸς τὴν ποιήσιν εὐκολίᾳ παίζων ἐχρήτο. Λέγεται γάρ, δαηνίκᾳ ρυεῖᾳ πρὸς τὸ τοιοῦτον, τῆς νυκτός ἐπὶ παμὶν πεντακόσια. Τὸ μὲν οὖν πλείστον τοῦ χρόνου τούτου περὶ τοῦ ἑλίου ἐν χωρίοις αὐτοῦ διάγων, ἔγραφε πρὸς τοὺς φίλους, Διέριτου βίον ζῆν, εἶτα παίζων, ὡς ἔθις εἶχεν, εἰδ' ὑπὸ φιλοτιμίας ἀπαργῶν πρὸς τὴν πολιτείαν καὶ ἀθυμῶν τοῖς καθιστώσι. Σπανίως δ' εἰς ἄστυ θεραπείας ἐνεκα τοῦ Καίσαρος κατήκει, καὶ πρῶτος ἦν τῶν συναγορευόντων ταῖς τιμαῖς, καὶ λέγων αἱ τιμῶν εἰς τὸν ἄνδρα καὶ τὰ πραττόμενα φιλοτιμούντων. Οἶόν τις καὶ τὸ περὶ τῶν Πομπηίου λεχθὲν εἰκόσιν, ὡς ἀνερρημένως καὶ καταβ βλημένως ὁ Καῖσαρ ἐκέλευεν ἀνασταθῆναι· καὶ ἀνιστάθησαν. Ἔφη γάρ ὁ Κικέρων, ὅτι ταύτῃ τῇ φιλανθρωπίᾳ Καῖσαρ τοὺς μὲν Πομπηίου ἴστησι, τοὺς δ' αὐτοῦ πῆγνυσιν ἀνδριάντας.

XLI. Διανοοῦμενος δ', ὡς λέγεται, τὴν πάτριον ἱστορίαν γραφῇ περιλαβεῖν, καὶ πολλὰ συμπλέξει τῶν Ἑλληνικῶν, καὶ ὅλους τοὺς εἰρημένους

λόγους αὐτῶν καὶ μύθους ἐνταῦθα γράψαι, πολ-
 λοις μὲν δημοσίοις, πολλοῖς δ' ἰδίοις κατελήφθη
 πράγμασιν ἀβουλήτοις καὶ πάθειν, ὧν αὐθαίρετα
 δοκιμὴ πλεῖστα συμβῆναι. Πρῶτον μὲν γὰρ ἀπε-
 πέμφατο τὴν γυναῖκα, Τερεντίαν, ἀμειληθεὶς ὑπ'
 αὐτῆς παρὰ τὸν πόλεμον, ὥστε καὶ τῶν ἀναγκαίων
 ἐφοδίων ἐνδοιῆς ἀποσταλῆναι, καὶ μηδ', οἷα κατῆραν
 αὐτῆς εἰς Ἰταλίαν, τυχεῖν εὐγνώμονος. Αὕτη μὲν
 γὰρ οὐκ ἤλθιν, ἐν Βρεντισίῳ διατρίβοντος αὐτοῦ
 πολὺν χρόνον· ἐρχομένη δὲ τῇ θυγατρὶ, παιδίῳ καὶ
 νύκτι, τοσαύτην δόδον, οὐ κομπὴν πρόπουσαν, οὐ
 χορηγίαν παρέσχεν, ἀλλὰ καὶ τὴν οἰκίαν τῷ Κικέρωνι
 πάντων ἔφημον καὶ κενὴν ἀπέδειξεν ἐπὶ πολλοῖς
 ὀφλήμασι καὶ μεγάλοις. Αὗται γὰρ εἰσιν αἱ λεγό-
 μεναι τῆς διαστάσεως εὐπρεπέσταται προφάσεις. Τῇ
 δὲ Τερεντίᾳ καὶ ταύτης ἀρνούμενη λαμπρὰν ἐποίησε
 τὴν ἀπολογίαν αὐτὸς ἐκεῖνος, μετ' οὐ πολὺν χρόνον
 γήμας παρθένον, ὡς μὲν ἡ Τερεντία πατεφόμενον,
 ἔρεται τῆς ὥρας, ὡς δὲ Τίρον, ὁ τοῦ Κικέρωνος ἀπε-
 λεύθερος, γέγραπεν, εὐπορίας ἔνθεν πρὸς διαί-
 σιν δαπέμων. Ἦν γὰρ ἡ παῖς σφόδρα πλουσία, καὶ
 τὴν οὐσίαν αὐτῆς ὁ Κικέρων ἐν πίστει κληρονόμος
 ἀπολειφθεὶς διαφύλαττεν. Ὀφείλων δὲ πολλὰς μν-
 ριάδας, ὑπὸ τῶν φίλων καὶ οἰκείων ἐπέσθη τὴν
 παῖδα γῆμαι παρ' ἡλικίαν, καὶ τοὺς δανειστάς
 ἀπαλλάξαι, τοῖς ἐκείνης χρησάμενον. Ἀντώνιος δὲ,
 τοῦ γάμου μνησθεὶς ἐν ταῖς πρὸς τοὺς Φιλιππικοὺς
 ἀντιγραφαῖς, ἐμβλεῖν αὐτόν φησι γυναῖκα, παρ'

ἢ ἐγὼρασι· χαριέντως ἅμα τὴν εὐουρίαν ὡς ἀπρά-
κτου καὶ αὐτραιεύτου παρασιώπων τοῦ Κικέρωνος.
Τῆμαντι δ' αὐτῷ μετ' οὐ πολὺν χρόνον ἡ θυγάτηρ
ἀπέθανε τίκτουσα παρὰ Λινύρε· τοῦτω γὰρ ἐγα-
μήθη μετὰ τὴν Πείσαντος, τοῦ προτέρου ἀνδρός, τε-
λευτήν. Καὶ συνῆλθον μὲν ἐπὶ τὴν παραμυθίαν
ἐφ' Κικέρωνι πανταχόθεν οἱ φιλόσοφοι· βαρύνει δ'
ἄγαν ἠνεγκε τὰ συμβεβηκός, οἷα καὶ τῆς γαμη-
θείσας ἀποπέμψασθαι δέξασαν ἡσθῆσαι τῇ τελευτῇ
τῆς Τυλλίας.

XLII. Τὰ μὲν οὖν καὶ οἶκον οὕτως εἶχε τῷ Κι-
κέρωνι. Τῆς δ' ἐπὶ Καίσαρα συνισταμένης πράξεως
οὐ μετέσχε, καίπερ ὢν ἐταῖρος ἐν τοῖς μάλιστα Βρού-
τον, καὶ βαρύνεσθαι τὰ παρόντα καὶ τὰ πάλαι πο-
θεῖν πράγματα δοκῶν, ὥς ἕτερος, οὐδέ τις. Ἀλλ' ἔδει-
σαν οἱ ἄνδρες αὐτοῦ τὴν τε φύσιν, ὥς ἐνδεὴς ἐὼς,
τὸν τε χρόνον, ἐν ᾧ καὶ τοῖς ἐχθρομένοις ἰσχύει φέρε-
σιν ἐπιλείπει τὸ θαρρύνειν. Ὡς δ' οὖν ἐπέπρακτο τοῖς
περὶ Βρούτον καὶ Κάσσιον τὸ ἔργον, καὶ τῶν Καίσα-
ρος φίλων συνισταμένων ἐπὶ τοὺς ἄνδρας, αὐτῷ ἦν
δέος ἐμφυλλοῖς πόλεμος περιπετῇ γινέσθαι τὴν πόλιν.
Ἀντώνιος μὲν ὑπαικύνων τὴν βουλὴν συνήγαγε, καὶ
βραχίᾳ διελέχθη περὶ ὁμονοίας, Κικέρων δὲ πολλὰ
πρὸς τὸν καιρὸν οἰκίως διελεθῶν, ἔπεισε τὴν σύγ-
κλητον, Ἀθηναίους μιμησαμένην, ἀμνηστίαν τῶν
ἐπὶ Καίσαρι ψηφίσασθαι, νεῖμαι δὲ τοῖς περὶ Κάσ-
σιον καὶ Βρούτον ἐπαρχίας. Ἔσχε δὲ τούτων τέλος
οὐδὲν. Ὁ γὰρ δῆμος, αὐτὸς μὲν ἄφ' ἑαυτοῦ πρὸς

οἷτον ἐκχρθεῖς, ὥς εἶδε τὸν νικρὸν ἐκπορεύμενον δι' ἀγορᾶς, Ἀντωνίου δὲ καὶ τὴν ἐσθῆτα δείξαντες αὐτοῖς αἷματος κατὰπλιων, καὶ κεκομμένην πάντῃ τοῖς ἔφορσιν, ἐμμανέντες ὑπ' ὀφρῆς, ἐν ἀγορᾷ ζήτησιν ἐποιοῦντες τῶν ἀνδρῶν, καὶ πῦρ ἔχοντες ἐπὶ τὰς οἰκίας ἔθρον, ὥς ἀνάφαντες. Οἱ δὲ τοῦτον μὲν τῷ προπροφυλάχθαι διάφυγον τὸν κίνδυνον, ἑτέρους δὲ πολλοὺς καὶ μεγάλους προσδεκῶντας, ἐξέλιπον τὴν πόλιν.

XLIII. Εὐθύς οὖν ὁ Ἀντώνιος ἐπῆρτο, καὶ πᾶσι μὲν ἦν φοβερός, ὥς μοναρχήσαν, τῷ δὲ Κικέρωνι φοβερώτατος. Ἀναρρῶν νυν μὲν τε γὰρ αὐτῷ πάλιν ὄρων τὴν δύναμιν ἐν τῇ πολιτείᾳ, καὶ τοῖς περὶ Βρούτιον ἐπιτήδειον εἰδώς, ἤχθετο παρόντι. Καὶ πού τι καὶ προὔπῃρχεν ὑποψίας αὐτοῖς πρὸς ἀλλήλους κατὰ τὴν τῶν βίᾶν ἀνομοιοφύτητα καὶ διαφορὰν. Ταῦτα δεισας ὁ Κικέρων, πρῶτον μὲν ὥρμηται προσβευτὴς Δολοβέλλα ἀνναπλιῦσαι εἰς Συρίαν. Ἐπεὶ δ' οἱ μέλλοντες ὑπαγεῖν μετ' Ἀντωνίου, Ἰστιας καὶ Πάνσας, ἄνδρες ἀγαθοὶ καὶ ζηλωταὶ τοῦ Κικέρωνος, εἶδοντο μὴ σφᾶς καταλιπεῖν, ὑποδεχόμενοι καταλύσιν Ἀντωνίου, ἐκείνου παρόντος· ὁ δ' οὐτ' ἀπιστιῶν παντάπασιν, οὔτε πιστεύων, Δολοβέλλαν μὲν εἶσας χαίρειν, ἐμολογήσας δὲ τοῖς περὶ τὸν Ἰστιον τὸ θῆρος ἐν Ἀθήναις διαΐειν, ὅταν δ' ἐκείνοι παραλάβωσι τὴν ἀρχήν, ἀφίεσθαι πάλιν, αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ἐξεπλευσε· γενομένης δὲ περὶ τὸν πλοῦν διατριβῆς, καὶ λόγων ἀπὸ Ρώμης,

οἷα φίλῃ, καινῶν προσπίδοντων, μεταβεβλήσθαι μὴ Ἀντώνιον θαυμαστήν μεταβολήν, καὶ πάντα πρῶτειν καὶ πολιτεύεσθαι πρὸς τὴν σὺγκλητον, ἐνδύν δὲ τῆς ἐκείνου παρουσίας τὰ πράγματα, μὴ τὴν ἀρίστην ἔχειν διάθεσιν· καταμεμψάμενος αὐτὸς αὐτοῦ τὴν πολλὴν εὐλάβειαν, ἀνίστασθαι αὐθις εἰς Ῥώμην. Καὶ τῶν πρῶτων οὐ διημάριεν ἐλπίδων· τοσούτον πλήθος ὑπὸ χαρᾶς καὶ πόθου πρὸς τὴν ἀπάντησιν ἐξεχύθη, καὶ σχεδὸν ἡμερησίον ἀνῆλθωσαν χροῖον αἱ περὶ τὰς πύλας καὶ τὴν εἴσοδον αὐτοῦ δεξιώσεις καὶ φιλοφροσύναι. Ὡς δ' ὑπεραιῶ βουλὴν συναγαγόντος Ἀντωνίου, καὶ καλοῦντος αὐτὸν, οὐκ ἦλθεν, ἀλλὰ κατέκειτο, μαλακῶς ἔχειν ἐκ τοῦ κόπου σκηπτόμενος. Ἐδόκει δὲ τάληθές ἐπιβουλῆς εἶναι φόβος, ἔκ τινος ὑποφίας καὶ μηνύσεως κατ' ὁδὸν αὐτῷ προσπεισούσης. Ἀντώνιος δὲ χαλεπῶς μὲν εἶχεν ἐπὶ τῇ διαβολῇ, καὶ στρατιώτας ὑπεμψεν ἄγειν αὐτόν, ἣ καταπρῆσθαι τὴν οἰκίαν κτείνοντας· ἐνστάτων δὲ πολλῶν καὶ διηθέντων, ἐνέχυρα λαβὼν μόνον, ἐπαύσατο. Καὶ τὸ λοιπὸν οὕτως ἀντιπαρεξιδόντες αἰρέμα καὶ φυλατιζόμενοι διετέλουν· ἄχρις οὗ Καῖσαρ ὁ υἱὸς ἐξ Ἀπολλωνίας παραγενόμενος, τὸν τε κλῆρον ἀνεδέξατο τοῦ Καίσαρος ἐκείνου, καὶ περὶ τῶν δισχιλίων πεντακοσίων μυριάδων, ὥς Ἀντώνιος ἐκ τῆς οὐσίας κατέειχεν, εἰς διαφορὰν κατέστη πρὸς αὐτόν.

XLIV. Ἐκ δὲ τούτου Φίλιππος, ὁ τὴν μητέρα τοῦ υἱοῦ Καίσαρος ἔχων, καὶ Μάρκελλος, ὁ τὴν ἀδελφὴν, ἀφικύμενοι μετὰ τοῦ νικανίσκου πρὸς τὸν

Κικέρωνα, συνέθεντο, Κικέρωνα μὲν ἐκείνῃ τὴν ἀπὸ τοῦ λόγου καὶ τῆς πολιτείας δύναμιν ἐν τε τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ παρῆχειν, ἐκείνον δὲ Κικέρωνι τὴν ἀπὸ τῶν χρημάτων καὶ τῶν ὧν ἀπλῶν ἀσφάλειαν. Ἡδὴ γὰρ οὐκ ὀλίγους τῶν ὑπὸ Καίσαρι στρατιωσαμένων περὶ αὐτὸν εἶχε τὸ μισράκιον. Ἐδόκει δὲ καὶ μείζων τις αἰτία γιγνέσθαι τοῦ τὸν Κικέρωνα ἀναδέξασθαι προθύμως τὴν Καίσαρος φιλίαν. Ἔτι γάρ, ὥς ἔοικε, Πομπηίου ζῶντος καὶ Καίσαρος, ἔδοξε κατὰ τοὺς ὕπνους ὁ Κικέρων καλεῖν τινα τοὺς τῶν συγκλητικῶν παῖδας εἰς τὸ Καπτωλίον, ὥς μιλῶντος ἐξ αὐτῶν ἕνα τοῦ Λιδὸς ἵποδιεκνύειν τῆς Ῥώμης ἡγεμόνα· πρὸς δὲ πολίτας ὑπὸ σπουδῆς θεόντας ἵσταισθαι περὶ τὸν νεῶν· καὶ τοὺς παῖδας ἐν τοῖς περιπεφύροις καθέζεσθαι σιωπὴν ἔχοντας. Ἐξαίρτης δὲ τῶν θυρῶν ἀνοιχθεισῶν, καθ' ἕνα τῶν παιδῶν ἀνισταμένων, κύκλῳ παρὰ τὸν θεὸν παραπορεύεσθαι· τὸν δὲ πάντας ἐπισκοπεῖν καὶ ἀποπέμπειν ἀχθομένους. Ὡς δ' οὗτος ἦν προσιών κατ' αὐτὸν, ἐκτεῖναι τὴν δεξιάν, καὶ εἰπεῖν· „ὦ Ῥωμαῖοι, πέρας ὑμῖν ἐμφυλίων πολέμων οὗτος ἡγεμὸν γενόμενος.“ Τοιοῦτόν φασιν ἐνύπνιον ἰδόντα τὸν Κικέρωνα, τὴν μὲν ἰδέαν τοῦ παιδὸς ἐμμεμάχθαι καὶ κατέχειν ἐναργῶς, αὐτὸν δ' οὐκ ἐπίστασθαι. Μεθ' ἡμέραν δὲ καταβαίνοντος εἰς τὸ πεδίον τὸ Ἀρεῖον αὐτοῦ, τοὺς παῖδας ἤδη γεγυμνασμένους ἀπέρχεσθαι, κακτεῖνδόν ὀφθῆναι τῷ Κικέρωνι πρῶτον, οἷος ὀφθῆναι καθ' ὕπνον· ἐκπλαγέντα δὲ, πυν-

δαίεσθαι, τίνων εἴη γονέων. Ἦν δὲ πατὴρ Ὀκτα-
 οὔρου τῶν οὐκ ἄγαν ἐπιφανῶν, Ἀτίλας δὲ μητρό-
 ῳδὲ καλεῖτο Καίσαρος. Ὅθεν Καῖσαρ αὐτῷ, παῖδας
 οὐκ ἔχων ἰδίους, τὴν οὐσίαν ἑαυτοῦ καὶ τὸν οἶκον
 ἐν ταῖς διαθήκαις ἔδωκεν. Ἐκ τούτου φασὶ τὸν
 Κικέρωνα τῷ παιδί κατὰ τὰς ἀπαντήσεις ἐντυχά-
 νου ἐπικληθεῖν, καὶ αὐτὸν οἰκείως δέχεσθαι τὰς φιλο-
 φροσύνας· καὶ γὰρ ἐκ εὐχης αὐτῷ γαμονίται συμ-
 βεβήκει, Κικέρωνος ὑπατεύοντος.

XLV. Αὐτὰς μὲν οὖν προφάσεις ἦσαν αἱ λεγό-
 μεναι· τὸ δὲ πρὸς Ἀπείκον μίσος Κικέρωνα πρῶ-
 τον, εἴτε ἡ φύσις, ἥτις αὐτῷ τῆς τιμῆς, προσ-
 ποίησε Καίσαρι, νομίζοντα προσλαμβάνειν τῇ πο-
 λιτείᾳ τὴν κείνου δύναμιν. Οὗτω γὰρ ὑπῆκει τὸ
 μισράνιον αὐτὸν, ὥστε καὶ πατέρα προσαγορεύ-
 ειν. Ἐφ' ᾧ σφόδρα Βρούτος ἀγανακτῶν, ἐν ταῖς
 πρὸς Ἀτίκον ἐπιστολαῖς καθήψατο τοῦ Κικέρωνος,
 ὅτι διὰ φόβον Ἀντωνίου θεραπεύων Καίσαρα, δῆ-
 λός ἐστιν οὐκ ἐλευθερίαν τῇ πατρίδι πράττειν, ἀλλὰ
 δεσποτικῇ φιλιάνθρωπον αὐτῷ μνάμενος. Οὐ μὲν
 ἀλλὰ τότε γε παῖδά τοῦ Κικέρωνος ὁ Βρούτος, ἐν
 Ἀθήναις διακρίβοντα παρὰ τοῖς φιλοσόφοις, ἀνα-
 λαβὼν, ἔσχεν ἐφ' ἡγεμονίας, καὶ πολλὰ χρόμενος
 αὐτῷ κατώρθου. Τοῦ δὲ Κικέρωνος αἰμὴν ἔσχεν
 ἡ δύναμις ἢ τῇ πόλει τότε μεγίστη, καὶ κρατῶν,
 ὅσων ἐβρῦλατο, τὸν μὲν Ἀντώνιον ἐξέκρουσε καὶ
 κατεστασίασε, καὶ πολέμησοντας αὐτῷ τοὺς δύο ὑπά-
 τους, Ἰργίον καὶ Μάνον, ἐξέπεμψε· Καίσαρι δὲ

βαρβάρους καὶ στρατηγικὸν κόσμον, ὃς δὴ πρόπο-
 λεμοῦντι τῆς πατρίδας, ἐπείσει ψηφισάσθαι τὴν σύγ-
 κλησιν. Ἐπεὶ δ' Ἀντώνιος μὲν ἤτητο, τῶν δ' ὑπά-
 των ἀμφοτέρων ἀποθανόντων, ἐν τῆς μάχης πρὸς
 Καίσαρα συνείσθησαν αἱ δυνάμεις, δεισάσθαι ἢ βουλῇ
 νέον ἄνδρα, καὶ τύχῃ λαμπρῶ κεχημένον, ἐπειρᾶτο
 τιμαῖς καὶ δωρεαῖς ἀποκαλεῖν αὐτοῦ τὰ στρατιώ-
 ματα, καὶ περισπᾶν τὴν θύναμιν, ὥς μὴ δεομένη
 τῶν προπαλῶντων, Ἀντωνίου πεφρευγέτος. Οὕτως
 δ Καίσαρ φοβηθεὶς, ὑπέσχετο τῷ Κικέρωνι τοὺς
 δεομένους καὶ πελθοντάς ὑπατείας μὲν ἀμφοτέροις
 ὁμοῦ πράττειν, χρῆσθαι δὲ τοῖς πρῶγμασιν, ὅπως
 αὐτὸς ἔγνωκε, παραλαμβάνοντα τὴν ἀρχήν, καὶ
 τὸ μισθῶν διοικεῖν ἐνόματος καὶ δόξης γλιχόμε-
 νον. Ἐμολογεῖ δὲ Καίσαρ αὐτὸς, ὥς δεδιώς κα-
 τὰ τοῦτον, καὶ κινδονεύων ἔρημος γενέσθαι, χρή-
 σαιτο τῇ Κικέρωνος ἐν δίκῃ φιλαρχίᾳ, προτρέψα-
 μενος αὐτὸν ὑπατείαν μετιέναι, σὺνμηγάτορος αὐ-
 τοῦ καὶ συναρχαιρεσιάζοντος.

XLVI. Ἐσταῦθα μέντοι μάλιστα Κικέρων ἐπαρ-
 θείς ὑπὸ νέου γένους, καὶ φθιναποθείς, καὶ συναρ-
 χαιρεσιασας, καὶ παρὰ τῶν αὐτῶ τὴν σύγκλητον,
 τοῦθ' οὖς μὲν ὑπὸ τῶν φίλων αἰτίαν εἶχεν, ὀλίγῳ δ'
 ὀλίγον αὐτὸν ἀποκωλύοντος ἤσθετο, καὶ τοῦ δήμου
 προέμενος τὴν διενεργίαν. Αὐξήθεις γὰρ δ νε-
 νίας, καὶ τὴν ὑπατείαν λαβὼν, Κικέρωνα μὲν εἶσσε
 χαίρειν, Ἀντωνίῳ δὲ καὶ Λεπίδῳ φίλος γενόμενος,
 καὶ τὴν θύναμιν εἰς ταῦτό συνενεγκὼν, ὥσπερ ἄλλο

χι πτῆμα τὴν ἡγεμονίαν ἐνείματο πρὸς αὐτοὺς. Καὶ
 καταγράφησαν ἄνδρες, οὓς ἔδει θνήσκειν, ὑπὲρ
 διακοσίους. Πλείστην δὲ τῶν ἀμφισβητημάτων αὐ-
 τοῖς ἔριν ἡ Κικέρωνος προγραφὴ παρέσχεν. Ἀντων-
 νίου μὲν ἀσυμβάτως ἔχοντος, εἰ μὴ πρῶτος ἐκείνος
 ἀποθνήσκει. Λεπίδου δ' Ἀντωνίου προστιθεμένου,
 Καῖσαρος δὲ πρὸς ἀμφοτέρους ἀντέχοντος. Ἐχί-
 νοντο δ' αἱ σύνοδοι μόνοις ἀπόρρητοι περὶ πόλιν
 Βουανίαν ἐφ' ἡμέρας τρεῖς, καὶ συνήσαν εἰς τόπον
 τιμὰ πρόσω τῶν στρατοπέδων ποταμῷ περιρρέομενον.
 Λέγεται δὲ τὰς πρώτας ἡμέρας διαχωρισάμενος ὑπὲρ
 τοῦ Κικέρωνος ὁ Καῖσαρ, ἐνδοῦναι τῇ τρίτῃ, καὶ
 προσεῖναι τὸν ἄνδρα. Τὰ δὲ τῆς ἀντιδόσεως οὕτως
 εἶχεν. Ἔδει Κικέρωνος ἐκστῆναι Καίσαρα, Παύ-
 λου δὲ, τῷ ἀδελφῷ, Λεπίδου, Λευκίου δὲ Καίσαρος
 Ἀντωνίου, ὅς ἦν θεῖος αὐτῷ πρὸς μητρός. Οὕτως
 ἐξέπεσον ὑπὸ θυμοῦ καὶ λύσσης τῶν ἀνδροκίμων
 λογισμῶν, μᾶλλον δ' ἀπιδάξαν, ὥς οὐδὲν ἀνθρώ-
 που θνητὸν ἐστὶν ἀγριώτερον, ἐξουσίαν πάντι
 προσλαβόντος.

XLVII. Πραττομένων δὲ τούτων, ὁ Κικέρων
 ἦν μὲν ἐν ἀγροῖς ἰδίαις περὶ Τοῦσκλον, ἔχων τὸν
 ἀδελφὸν μεθ' αὐτοῦ· πυθόμενοι δὲ τὰς προγρα-
 φάς, ἔγνωσαν εἰς Ἀστύρα μεταβῆναι, χωρίον πέ-
 ραιον τοῦ Κικέρωνος· ἐκείθεν δὲ πλεῖν εἰς Μακε-
 δονίαν πρὸς Βροῦτον. Ἦδη γάρ ὑπὲρ αὐτοῦ λόγος
 ἐφοίτα κρατοῦντος. Ἐκομίζαντο δ' ἐν φρεσίν, ἀπει-
 ρηκότας ὑπὸ λύπης· καὶ κατὰ τὴν ὁδὸν ἐπιστάμενοι,

καὶ τὰ φορεῖα παραβάλλοντες, ἀλλήλοις προσωλεπόν-
 ροντο. Μᾶλλον δ' ὁ Κόιντος ἠθύμει, καὶ λογι-
 σμὸς αὐτὸν εἰσῆι τῆς ἀπορίας· οὐδὲν γὰρ ἔρη-
 λαβεῖν οἴκοθεν. Ἀλλὰ καὶ τῷ Κικέρωνι γλύχρον
 ἦν ἐφ' ὅθιον. Ἀμεινον οὖν εἶναι, τὸν μὲν Κικέρωνα
 προλαμβάνειν τῇ φυγῇ, αὐτὸν δὲ μεταθεῖν, οἴκο-
 θεν συσκαρυσάμενον. Ταῦτ' ἔδοξε· καὶ περιβα-
 λόντες ἀλλήλους καὶ ἀνυκλευσάμενοι διελύθησαν.
 Ὁ μὲν οὖν Κόιντος εὐ πολλαῖς ὑστερον ἡμέραις ὑπὸ
 τῶν οἰκιστῶν προδοθείς τοῖς ζητοῦσιν, ἀνῆρέθη μετὰ
 τοῦ παιδός. Ὁ δὲ Κικέρων εἰς Ἀστυρα κομισθεὶς,
 καὶ πλοῖον εὐρίων, εὐθύς ἐνέβη, καὶ παρέπλευσε·
 ἄχρι Κιρκαίου, πνεύματι χρώμενος. Ἐκείθεν δὲ
 βουλομένων εὐθύς αἶρειν τῶν κυβερνητῶν, εἴτε δι-
 σσας τὴν θάλασσαν, εἴτ' οὕτω πακτάσας τὴν Καί-
 σαρος ἀπειγνυκῶς πίστιν, ἀπέβη καὶ παρῆλθε
 περὶ ὑπαιθρίους ἐκατόν, ὥς εἰς Ῥώμην πορευόμενος.
 Αὐθις δ' ἰδὼν καὶ μεταβαλλόμενος κατῆκε πρὸς
 θάλασσαν. Κακῶς διανοκτέρευσε ἐπὶ δεινῶν καὶ
 ἀπδρων λογισμῶν· ὥστε καὶ παρελθεῖν εἰς τὴν Καί-
 σαρος οἰκίαν διανοήθη πρόφα, καὶ σφάξας αὐτόν.
 ἐπὶ τῆς ἐστίας ὑλίστορα προσβαλεῖν. Ἀλλὰ καὶ
 ταύτης αὐτὸν ἀπέκρουσε τῆς ἑδοῦ δέος βασάνων. Καὶ
 τᾶλλα ταραχῶδη πάλιν προβουλευμάτων τῆς γνώμης
 μαιλαμβάνων παρέδωκε τοῖς οἰκίταις αὐτόν εἰς
 Καπίαια κατὰ πλοῦν κομίζων, ἔχων ἐκεῖ χωρία καὶ
 καταφυγὴν ὥρα θείρους φιλάνθρωπον, δταν ἤδιστον
 οἱ ἐτησίῳ καταπνέουσι, Ἐκεῖ δ' ὁ τόπος καὶ ταῦτα

Ἀπολλώνιος μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάσσης. Ἐκταῦθεν
 ἀφθίντες ἄνθρωποι κέραιας, ἀπὸ κλυγχεῖς προσφέ-
 ροντο τῷ πλοίῳ τοῦ Κινέρωκος ἐπὶ γῆν ἐρεσάμεναι·
 καὶ κατέβαντες ἐπὶ τὴν καραίαν ἐκατέρωθεν, οἳ μὲν
 ἔβαν, οἳ δ' ἔκαστον τὰς τῶν μηχανμάτων ἀρχάς·
 καὶ πᾶσι εἶδεναι τὸ σκημαῖον εἶναι πονηρὸν. Ἀπείβη
 δ' οὖν ὁ Κινέρωκος, καὶ παρελθὼν εἰς τὴν ἑκατέρωθεν,
 ὡς ἀναπανοσόμενος κατεκλίθη. Τῶν δὲ πορῶν οἱ
 πολλοὶ μὲν ἐπὶ τῆς θυρίδος διεικάζοντο φθιγγύμα-
 νοι θορυβῆδες· εἰς δὲ καταβὰς ἐπὶ τὸ κληιδίον,
 ἐγκυκαλυμμένου τοῦ Κινέρωκος ἀπῆγε τῷ στόματι
 κατὰ μικρὸν ἀπὸ τοῦ προσώπου τὸ ἱμάδιον. Οἳ δ'
 σκιάται ταῦθ' ὁρῶντες, καὶ καλίσαντες ἑαυτοῖς, εἰ
 περιμένουσι τοῦ δεσπότης φανερομένου θάπται γε-
 νέσθαι, θηρεῖ δ' αὐτῷ βοηθεῖ καὶ προκηδέται παρ'
 ἀξίαν πρῶτος, αὐτοὶ δ' εὖν ἀμύνουσι, τὰ μὲν
 διάμικοι, τὰ δὲ βίᾳ λαβόντες, ἐκείμην ἐν τῇ φο-
 ραίᾳ πρὸς τὴν θαλάσσαν.

XLVIII. Ἐκταύτην δ' οἱ στρατῶες ἀπῆλθον, ἡκα-
 τομύχης Ἑρένιος καὶ Πασύλλιος χιλιάρχος, ὃ κα-
 τροκτησίας κατὰ δίκην φεύγοντι αἰσώπειν ὁ Κινέρωκος,
 ἔχοντες ὑπηρέτας. Ἐπεὶ δὲ τὰς θύρας κεκλεισμέ-
 νας εὐρόντες ἐξέκοψαν, οὐ φανερόν τοῦ Κινέρω-
 κος, οὐδὲ τῶν ἑσθον ἐξῆναι φασκόντων, λέγεται,
 πανίσχον τινα, τεθραμμένον μὲν ὑπὸ τοῦ Κινέρω-
 κος ἐν γράμμασιν ἐλευθερίοις καὶ μαθήμασι, ἀπὸ
 λεύθερον δὲ Κοίντιου, τοῦ ἀδελφοῦ, Φιλόλογον
 τοῦτομον, φράσαι τῇ χιλιάρχει τὸ φορεῖον κομιδ-

μενον δια τῶν καταφύτων καὶ συσκήλων περιπάτων ἐπὶ τὴν θάλατταν. Ὁ μὲν οὖν χιλιάρχος, ὀλίγους ἀναλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ, περιέδωκε πρὸς τὴν ἑξέδον. Τοῦ δ' Ἐρηνίου ὄρεμα φορομένου διὰ τῶν παραπάτων δὲ Κικέρων ἥσθετο, καὶ τοὺς οἰκίτας ἐκέλευσεν ἐνταῦθα καταθίσθαι τὸ φορεῖον. Αὐτὸς δ', ὥσπερ εἰώθει, τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ τῶν γενέων ἀπτόμενος, ἀπενέετο ἐνῶρα τοῖς σφαγεῦσιν, αὐχμοῦ καὶ κέρως ἀνδρείως, καὶ συντετηκῶς ὑπὸ φροντίδων τὸ πρόσωπον· ὥστε τοὺς πλείστους ἐγκαλύψασθαι, τοῦ Ἐρηνίου σφαζόντος αὐτόν. Ἐσφάγη δὲ τὸν τράχηλον ἐκ τοῦ φορείου προτείνας, ἕως ἐκείνο γεγνηὺς ἑξηκοστὸν καὶ τέταρτον. Τὴν δὲ κεφαλὴν ἀπέκοψεν αὐτοῦ καὶ τὴν χεῖρα, Ἀντωνίου κελύσαντος, ἣ τοὺς Φιλιππικοὺς ἔγραψεν. Αὐτὸς τε γὰρ δὲ Κικέρων τοὺς κατ' Ἀντωνίου λόγους Φιλιππικοὺς ἐπέγραψε, καὶ μέχρι νῦν τὰ βιβλία Φιλιππικοὶ καλοῦνται.

XLIX. Τῶν δ' ἀκρατηρίων εἰς Ῥώμην κομισθέντων, ἔτυχε μὲν ἀρχαιεσίας τελῶν δ' Ἀντώνιος, ἀκούσας δὲ καὶ ἰδὼν ἀνιβόησεν, ὥς νῦν αἱ προγραφαὶ τέλος ἔχουσιν. Τὴν δὲ κεφαλὴν καὶ τὴν χεῖρα ἐκέλευσεν ὑπὲρ τῶν ἐμβόλων ἐπὶ τοῦ βήματος θεῖναι, θέαμα Ῥωμαίοις φρικτὸν, οὐ τὸ Κικέρωνος ὄρεον πρόσωπον οἰομένοις, ἀλλὰ τῆς Ἀντωνίου ψυχῆς εἰκόνα. Πλὴν ἔν γέ τι φρονήσας μέτριον ἐν τούτοις, Πομπωνία, τῇ Κοῖντου γυναικί, τὸν Φιλόλογον παρέδωκεν. Ἡ δὲ, κυρία γενομένη τοῦ σώματος,

ἄλλαις τε δειναῖς ἐχρήσατο τιμωρίαις, καὶ τὰς σάρ-
 κας ἀποτέμνοντα τὰς αὐτοῦ κατὰ μικρόν, ὅπῃ, *εἴτ' ἐσθίειν ἠνάγκασιν.* Οὕτω γὰρ ἔνιοι τῶν συγ-
 γραφῶν ἱστορήκασιν· ὁ δ' αὐτοῦ τοῦ Κικέρωνος
 ἀπαλεύθερος, Τύρων, τοπαράπαν οὐδὲ μέμνηται
 τῆς τοῦ Φιλολόγου προδοσίας. Πυνθάνομαι δέ,
 Καίσαρα χρόνοις πολλοῖς ὕστερον ἐισελθεῖν πρὸς ἑνα
 τῶν θυγατριδῶν· τὸν δέ, βιβλίον ἔχοντα Κικέρω-
 νος ἐν ταῖς χερσίν, ἐκπλαγέντα τῷ ἱματίῳ περικα-
 λύπτειν· ἰδόντα δὲ Καίσαρα, λαβεῖν καὶ διελθεῖν
 ἐστῶτα μέρος πολὺ τοῦ βιβλίου, πάλιν δ' ἀποδι-
 δόντα τῷ μειρακίῳ, φάναι· „*Δόγιος ἀνὴρ, ὃ παῖ,*
λόγιος καὶ φιλόπατρις.“ Ἐπεὶ μέντοι τάχιστα κατε-
 πολέμησεν Ἀντώνιον, ὑπατεύων αὐτὸς εἰλίτο συν-
 ἄρχοντα τοῦ Κικέρωνος τὸν υἱόν, ἐφ' οὗ τὰς τ'
 εἰκόνας ἢ βουλὴ ἀνέilen Ἀντωνίον, καὶ τὰς ἄλλας
 ἡκύρωσε τιμὰς, καὶ προσεψηφίσαιτο, μηδενὶ τῶν
 Ἀντωνίων ὄνομα Μύρκον εἶναι. Οὕτω τὸ δαιμό-
 νιον εἰς τὸν Κικέρωνος οἶκον ἐπανήνεγκε τὸ τέλος
 τῆς Ἀντωνίου κολάσεως.

COMPARATIO DEMOSTHENIS CVM CICERONE.

Αμὴν οὖν ἄξια μνήμης τῶν περὶ Δημοσθένους καὶ
Κικέρωνος ἱστορουμένων εἰς τὴν ἡμετέραν ἀφίεται
γνώσιν, ταῦτ' ἐστίν. Ἀφαικῶς δὲ τὸ συγκρίνειν τὴν
ἐν τοῖς λόγοις ἕξιν αὐτῶν, ἐπεὶ μοι δοκῶ μὴ παρ-
ήσειν ἄρρητον, ὅτι Δημοσθένους μὲν εἰς τὸ ῥητορι-
κὸν ἐπέτεινε πᾶν, ὅσον εἶχεν ἐκ φύσεως ἢ ἀσκήσεως
λόγιον, ὑπερβαλλόμενος ἐναργείᾳ μὲν καὶ δεινότητι
τοῦς ἐπὶ τῶν ἀγῶνων καὶ τῶν δικῶν συνεξισταί με-
νους, ὄγκῳ δὲ καὶ μεγαλοπρεπείᾳ τοῦς ἐπιδεικτικούς,
ἀκριβείᾳ δὲ καὶ τέχνῃ τοῦς σοφιστάς· Κικέρων δὲ,
καὶ πολυμαθὴς καὶ σοικίλος τῇ περὶ τοῦς λόγους
σπουδῇ γενόμενος, συντάξεις μὲν ἰδίας φιλοσόφους
ἀπολλέλοιπεν οὐκ ὀλίγας εἰς τὸν Ἀκαδημαϊκὸν τρόπον,
οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν πρὸς τὰς δίκας καὶ τοῦς
ἀγῶνας γραφομένων λόγων δηλὸς ἐστὶν ἐμπειρίαν τινὰ
γραμματίων παρεπιδιδανυσθαι βουλόμενος. Ἔστι δὲ

τις καὶ τοῦ ἡθους ἐν τοῖς λόγοις ἑκατέρου θλώψις.
 Ὁ μὲν γὰρ Δημοσθενικὸς ἔξω παντός ὠρᾷσμοῦ καὶ
 παιδιᾶς εἰς δαινότητα καὶ σπουδὴν συνηγμένος, οὐκ
 ἑλλυχνίων ὤδωδεν, ὥσπερ ὁ Πυθίας ἴσκαπτεν, ἀλλ'
 ὑδροποσίας καὶ φροντιδίων, καὶ τῆς λεγομένης πικρίας
 τοῦ τρόπου καὶ στυγνότητος. Κικέρων δὲ πολλαχοῦ
 τῷ σκαπτικῷ πρὸς τὸ βωμολύχον ἐπιφερόμενος, καὶ
 πράγματα σπουδῆς ἄξιον γέλωτι καὶ παιδιᾷ κατεπι-
 νεύμενος ἐν ταῖς δίκαις εἰς τὸ χρεῖαδες, ἡραΐδει τοῦ
 πρέποντος. ὥσπερ ἐν τῇ Καλίου συνηγορίᾳ μηδὲν
 ἄτοπον ποιεῖν αὐτὸν ἐν τῇ αὐτῇ πολυταλείᾳ καὶ περ-
 φῇ ταῖς ἡδοναῖς χρώμενον. τὸ γὰρ, ὡς ἔξεσται, μὴ
 μετέχειν, μακρὸν εἶναι, καὶ ταῦτα ἐν ἡδονῇ τὸ εὐ-
 δαίμον τῶν ἐπιφανεστάτων φιλοσόφων τιθεμένων.
 Λέγεται δὲ, Κάτωνος Μουρῆναν διώκοντος, ὑπα-
 τεύων ἀπολογεῖσθαι, καὶ πολλὰ διὰ τὸν Κάτωνα κα-
 μορδεῖν τὴν Στωϊκὴν αἴρεσιν ἐπὶ ταῖς ἀτοπίαις τῶν
 παραδόξων λεγομένων δογμάτων. γέλωτος δὲ λαμ-
 προῦ κατιόντος ἐκ τῶν περιεστώτων πρὸς τοὺς δικα-
 σίας, ἡσυχῇ δεσπευδιδάσας ὁ Κάτων πρὸς τοὺς κα-
 θημένους εἶπεν, „Ὡς γελοῖον, ὦ ἄνδρες, ἔχομεν ὕπα-
 τον!“ Δουεῖ δὲ καὶ γέλωτος οἰκτιρὸς ὁ Κικέρων γεγο-
 νέναι καὶ φιλοσκόπτῃς. τὸ τε πρόσωπον αὐτοῦ
 μειδίαμα καὶ γαλήνην παρεῖχε. Τῷ δὲ Δημοσθένει
 αἰεὶ τις ἐπὶ σπουδῇ, καὶ τὸ πεφροντικὸς τοῦτο καὶ
 σύννοον οὐ ῥαδίως ἀπέλιπεν. Ὅθεν καὶ δύσκολον
 αὐτὸν οὐ ἔχθροὶ καὶ δύστροπον, ὡς ἀνὴρ φησιν, ἀπὸ-
 κάλουν.

II. Ἐπὶ τοίνυν ἐν τοῖς συγγράμμασι κατιδίῳ
 ἔστι, ὅτε μὲν ἱμμελῶς καὶ ἀνταρχθῶς τῶν εἰς αὐτὸν
 ὤπασσαν ἀγαθῶν, οἷοι τοῦτου δεῖσαι πρὸς ἑτε-
 ρὰ καὶ μείζον, τὰλλα δ' εὐλαβῇ καὶ μέλει· ἡ δὲ Κι-
 κέρωνος ἐν τοῖς λόγοις ἀμετρία τῆς περιαιτουλογίας
 ἀκροατῶν τινὰ κατηγόρει πρὸς Θόξαν, βοῶντος, ὡς
 καὶ ὅπλῳ ἔδει τῇ τηβώνῃ καὶ τῇ γλώττῃ τὴν θριαμ-
 βικὴν ὑπείκεν δάφνη. Τελειωτῶν δ' οὐ τὰ ἔργα
 καὶ τὰς πράξεις μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς λόγους ἐπαι-
 νεῖ τοὺς αἰρημένους ὑπ' αὐτοῦ καὶ γεγραμμένους, ὥσ-
 περ Ἰσοκράτης καὶ Ἀναξίμαντι, τοῖς σοφισταῖς, δια-
 μιστρακυνόμενος, οὐ τὸν Ῥωμαίων δῆμον ἔχειν ἄξιον
 καὶ ὀφθαλμῶν,

Βροχόν, ἡλιτοπάλλον, δαῖον ἀντιπάλλον.

Ἰσοκράτης μὲν γὰρ διὰ λόγον τὸν πολιτευόμενον ἀναγ-
 καῖον, ὡς περ δ' ἀγεννὲς καὶ λιχεύειν τὴν ἀπὸ τοῦ
 λόγου δόξαν. Ὅθεν ἰμβριθίσσεως ταύτῃ καὶ με-
 γαλοπρεπείσεως ὁ Δημοσθένης, τὴν μὲν αὐτοῦ δύ-
 ναμιν ἐμπειρίαν τινὰ πολλῆς δοκίμην τῆς παρὰ τῶν
 ἀκροατῶν εὐνοίας ἀποφαυνόμενος, ἀνελκυθέντος
 δὲ καὶ βαναύσου, ὥσπερ εἰπὶ, τοὺς ἐπὶ τούτῳ φη-
 σωμένους ὑπομένους.

III. Ἡ μὲν οὖν ἐν τῇ δημηγορίᾳ καὶ πολιτεύεσθαι
 δύναμις ὁμαλῶς ἀμφοτέρους ὑπῆρξεν, ὥστα καὶ τοὺς
 τῶν ὀπλων καὶ στρατιωτικῶν κυρίους δεῖσθαι· Δη-
 μοσθένους μὲν, Χάρητα καὶ Διοπείδην καὶ Λεωσθέ-
 νην· Κικέρωνος δὲ, Πομπηϊὸν καὶ Κούσαρον τὸν νῖον,
 ὡς αὐτὸς ὁ Καῖσαρ ἐν τοῖς πρὸς Ἀγρίππαν καὶ Μαί-

κήταν ὑπομνήμασιν εἴρηται. Ὁ δὲ Δουκὲ μάλιστα καὶ λέγεται τρόπον ἀνδρὸς ἐπιδεικνύναι καὶ βασανίζειν, ἐξουσία καὶ ἀρχή, πᾶν πάθος κινεῖσθαι, καὶ πᾶσαν ἀποκαλύπτουσα κακίαν, Δημοσθένης μὲν οὐχ ὑπῆρξεν, οὐδ' ἔδωκε τοιαύτην διάπειραν ἑαυτοῦ, μηδεμίαν ἀρχὴν τῶν ἐπιφανῶν ἄρξας, ὅς οὐδὲ τῆς ὑφ' ἑαυτοῦ συνεταγμένης ἐπὶ Φίλιππον ἐστρατηγήσῃ δυνάμει· Κικέρων δὲ, ταμίας εἰς Σικελίαν, καὶ ἀνθύπατος εἰς Κιλικίαν καὶ Καππαδοκίαν ἀποσταλείς, ἐν ᾧ καιρῷ, τῆς φιλοπλουτίας ἀκμαζούσης, καὶ τῶν πεμπομένων στρατηγῶν καὶ ἡγεμόνων, ὥς τοῦ κλέπτειν αἰγνοῦς ὄντος, ἐπὶ τὸ ἀρπαῖν τρεπομένων, οὐ τὸ λαμβάνειν ἐδόκει δεινόν, ἀλλ' ὁ μετρίως τοῦτο ποίῶν ἡγαυῖο, πολλὴν μὲν ἐπιδείξιν ὑπεροφίας χρημάτων ἐποίησατο, πολλὴν δὲ φιλανθρωπίας καὶ χρηστότητος. Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ Ῥώμῃ, λόγῳ μὲν ἀποδειχθεὶς ὑπατος, ἐξουσίαν δὲ λαβὼν αὐτοκράτορος καὶ δικτάτωρος ἐπὶ τοὺς περὶ Κατιλίαν, μαρτύρησιν ἅμα τῷ Πλάτῳ, μαντευομένῳ παῦλαν ἔξειν κακῶν τὰς πόλεις, ὅταν εἰς ταυτὸ δύναιμις τε μεγάλη καὶ φρόνησις ἔκ τινος τύχης χρηστῆς ἀπαντήσῃ μετὰ δικαιοσύνης. Χρηματίσασθαι τοίνυν ἐπὶ τῷ λόγῳ Δημοσθένους μὲν ἐπιφύως λέγεται, λογογραφῶν κρῖνα τοῖς περὶ Φορμίωνα καὶ Ἀπολλόδορον ἀντιδίκους, καὶ διαβληθεὶς μὲν ἐπὶ τοῖς βασιλικαῖς χρήμασιν, ὄφλων δὲ τῶν Ἀρπαλείων. Εἰ δὲ ταῦτα τοῦς γράφοντας (οὐκ ὀλίγοι δ' εἰσὶν οὗτοι) ψεύδεσθαι φαίμεν, ἀλλ' ὅτι γε πρὸς δορυεῖς βασιλεῖον σὺν χάριτι καὶ τιμῇ διδο-

μῖνας ἀντιβλέψαι Δημοσθένους οὐκ ἂν ἐτόλμησεν, οὐδ' ἦν πεῦτε τὸ ἔργον ἀνθρώπου δανείζοντος ἐπὶ παντιχοῖς, ἀμήχανον ἀντιπῆν. Περὶ δὲ Κικέρωνος, ὅτι καὶ Σικελιωτῶν ἐγοραστομοῦντι, καὶ βασιλέως τοῦ Καρπαδοκῶν ἀνθυπατεύοντι, καὶ τῶν ἐν Ῥώμῃ φίλων, ὅτ' ἐξέπαιπε τῆς πᾶσι, δωρουμένων πολλὰ καὶ δωμένων λαβὴν, ἀντίσχευ, εἴρηται.

IV. Καὶ μὴν ἡ γε φυγὴ τῷ μὲν αἰσχροῖ, κλοπῆς ἄλόντι, συνέπασε, τῷ δὲ, κάλλιστον ἔργον, ἀνθρώπου ἀλιτηρίου ἐκκόψαντι τῆς πατριδος. Διὸ τοῦ μὲν οὐδαίς λόχος ἐκπίπτοντος, ἐφ' ᾧ δ' ἡ ἐγκλήτης ἐσθῆτά τε διήλλαξε, καὶ πένθος ἔσχε, καὶ γνώμην ὑπὲρ οὐδενὸς εἰπῆν ἐπέσθη πρότερον, ἢ Κικέρωνι κάθοδον ψηφίσασθαι. Τὴν μέντοι φυγὴν ἀργῶς δὲ Κικέρων διήνεγκεν ἐν Μακεδονίᾳ καθήμενος· τῷ δὲ Δημοσθένει καὶ ἡ φυγὴ μέγα μέρος τῆς πολιτείας γέγονε. Συναγωνιζόμενος γὰρ, ὥσπερ εἴρηται, τοῖς Ἕλλησι, καὶ τοῖς Μακεδόσι πρέσβεις ἐξελάντων, ἐπήρχετο τὰς πόλεις, πολὺ βελτίων Θεμιστοκλέους καὶ Ἀλκιβιάδου παρὰ τὰς αὐτὰς τύχας φανείς πολίτης· καὶ μέντοι κατελθὼν αὐθις ἑαυτὸν ἐπέδωκεν εἰς τὴν αὐτὴν ταύτην πολιτείαν, καὶ διετέλει πολέμων πρὸς Ἀντίπατρον καὶ Μακεδόνας. Κικέρωνα δ' ὠνείδισεν ἐν τῇ βουλῇ Λαίλιος, αἰτουμένου Καίσαρος ὑπατεῖαν μετέναι παρὰ νόμον, οὕτω γενειῶχτος, σιωπῇ καθήμενον. Ἐγραφε δὲ καὶ Βροῦτος, ἐγκαλῶν ὥς μείζονα καὶ βαρυτέραν πεπαιδοτριβηκότεν τυραννίδα τῆς ὑπ' αὐτῶν καταλυθείσης.

V. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τῆς τελευτῆς τὸν μὲν ἂν οἰκτεῖραι
 τις, ἄνδρα πρεσβύτερον δι' ἀγόνειαν ὑπ' οἰκτιρῶν ἄνθρω-
 πων καὶ κατὰ περιφερόμενον καὶ περιφεύγοντα τὸν θά-
 νατον καὶ ἀποκρυπτόμενον τοὺς οὐ πολὺ πρὸ τῆς φύ-
 σως ἤκοντος ἐπ' αὐτόν, εἴτε ἀπουραγμένα τοῦ δ';
 εἰ καὶ μικρὰ πρὸς τῇ ἐκτελειᾷ ἐνέδοκεν, ἀγαστή μὲν
 ἢ παρασκευὴ τοῦ φαρμάκου καὶ τήρησις, ἀγαστή δ'
 ἢ χρῆσις· οὗτο, τοῦ θιού, μὴ παρασχόντος αὐτῷ τὴν
 ἀσπίδα, ὥσπερ ἐπὶ μέγιστα βοήθον καταφυγῶν, ἐν
 τῶν δούλων καὶ τῶν δορυφόρων λαβὼν ἐαυτὸν ὥχετο,
 τῆς ἀντιπαύρου καταγλιόσας ἀρόνητος.

ΑΡΤΟΞΕΡΕΗΣ.

Ὁ μὲν πρῶτος Ἀρτοξέρξης· τῶν ἐν Πέρσῃσι βασι-
λέων πρῶτος καὶ μεγαλοφυχίᾳ προτείνσας, Μανρό-
χειρ ἐπεκυλίσθη, τὴν δεξιὰν μέγιστα τῆς ἑτέρας ἔχων·
Ξέρξου δ' ἦν υἱός· Ὁ δὲ δεύτερος, περὶ οὗ τάδε
γράφεται, Μοήμων ἐπικληθείς, ἐκ θυγατρὸς ἦν ἐκεί-
νου. Ἀγγελου γὰρ καὶ Περυσσάειδος παῖδες ἐγένοντο
τέσσαρες, πρεσβύτατος μὲν Ἀρτοξέρξης, μετ' ἐκείνον
δὲ Κύρος· νεώτεροι δ' αὐτῶν Ὀσίτης καὶ Ὀξάθρης.
Ὁ μὲν οὖν Κύρος ἀπὸ Κύρου τοῦ παλαιοῦ τοῦνομα
ἔσχεν, ἐκείνῳ δ' ἀπὸ τοῦ ἡλίου γενέσθαι φασί· Κυ-
ρον γὰρ καλεῖν Πέρσας τὸν ἥλιον· Ὁ δ' Ἀρτοξέρξης
Ἀρσίνας πρότερον ἐκαλεῖτο· καὶ τοὶ Δελτοὶ φησὶν,
ὅτι Ὀσίρης. Ἀλλὰ τὸν Κιηαίαν, εἰ καὶ τὰλλα μύ-
θων ἀπιθάνων καὶ παραφάρων ἐμβέβληκεν εἰς τὰ
βιβλία παντοδαπὴν πύλαιαν, οὐκ εἰσὶς ἐστὶν ἄνθρω-
πῳ τοῦνομα τοῦ βασιλείως, παρ' ᾧ διατρίβει, θεο-
πύων αὐτόν καὶ γυναῖκα καὶ μητέρα καὶ παῖδας.

II. Ὁ μὲν οὖν Κύρος ἔντονόν τι καὶ σφοδρόν ἐθύς, ἐκ πρώτης ἡλικίας εἶχεν, ἄτερος δὲ πρῶτος ἐδόκει περὶ πάντα, καὶ ταῖς ὁρμαῖς φύσει μαλακώτερος εἶναι. Γυνυῖσκα δὲ καλὴν καὶ ἀγαθὴν ἔλαβε μὲν, τῶν γονέων κλιευόντων, ἐφύλαξε δὲ, κωλύοντων. Τὸν γὰρ ἀδελφὸν αὐτῆς ἀποκτείνας ὁ βασιλεὺς ἐβουλεύετο κατεκτείνῃ ἀνελεῖν. Ὁ δ' Ἀρσίκας, τῆς μητρὸς ἐκείνης γενόμενος, καὶ πολλὰ κατακλαύσας, μόλις ἔπεισε μὴτ' ἀποκτείναι, μὴτ' αὐτοῦ δμασθῆσαι τὴν ἀνθρωπον. Ἡ δὲ μήτηρ ὑπῆρχε μᾶλλον τὸν Κύρον φιλοῦσα, καὶ βουλομένη βασιλεύειν ἐκείνον. Διὸ καὶ τοῦ πατρὸς νοσοῦντος ἤδη, μετὰ πεμπτος ἀπὸ θαλάσσης γενόμενος, παντάπασιν ἀνέβαινεν εὐελπίς ὢν, ὥς πατειργασμένης ἐκείνης, διαδόχον αὐτὸν ἀποδεικθῆναι τῆς ἀρχῆς. Καὶ γὰρ εἶχεν εὐπρεπῆ λόγον ἡ Παρυσάτις, ἣ καὶ Ξέρξης ὁ παλαιὸς ἐχρήσατο, Δημαράτου διδάξαντος, Ἀρσίκαν μὲν ἰδιώτη, Κύρον δὲ βασιλεύοντι Δαρείῳ τικεῖν. Οὐ μὲν ἔπεισεν, ἀλλ' ὁ πρεσβύτερος ἀπεδείχθη βασιλεὺς, Ἀρτοξέρξης μετονομασθεὶς. Κύρος δὲ Λυδίας σατράπης καὶ τῶν ἐπὶ θαλάσσης στρατηγός.

III. Ὀλίγω δ' ὕστερον, ἢ τελευτῆσαι Δαρεῖον, ἐξήλασεν εἰς Πασαργάδας ὁ βασιλεὺς, ὅποις τελεσθεῖν τὴν βασιλικὴν τελετὴν ὑπὸ τῶν ἐν Πέρσῃς ἐφών. Ἔστι δὲ θεᾶς πολεμικῆς ἑρὸν, ἣν Ἀθηνᾶ ἄν τις εἰκάσειεν. Εἰς τοῦτο δεῖ τὸν τελευτῶμενον παρῆλθόντα, τὴν μὲν ἰδίαν ἀποθέσθαι στολὴν, ἀναλαβεῖν δ', ἣν Κύρος ὁ παλαιὸς ἐφόρει, πρὶν ἢ βασιλεὺς γενέσθαι,

καὶ σθένος παλάθης ἐμφαγόντα, τερμίνθου καταπρα-
γνῆν, καὶ ποτήριον ἐκπιεῖν ὀξυγύλακτος. Εἰ δὲ πρὸς
τούτοις ἔτιρ' ἄττα δρωσιν, ἄθλητόν ἐστι τοῖς ἄλλοις.
Ταῦτα δρᾶν Ἀρτοξέρξου μῆλλοντος, ἀφίκετο Τισα-
φέρνης πρὸς αὐτόν, ἄγων ἕνα τῶν ἱερέων, ὃς ἐν παισὶ
Κύρου τῆς νομιζομένης ἀγωγῆς ἐπιστάτης γενόμενος,
καὶ διδάξας μαγεύειν αὐτόν, οὐδενὸς ἦτιον ἰδοῦναι
Περσῶν ἀνιῶσθαι, μὴ ἀποδειχθέντος ἐκείνου βασι-
λέως· διὸ καὶ πίστιν ἔσχε κατηγορῶν Κύρου. Κατη-
γόρει δ', ὡς μῆλλοντος ἐνδραμεῖν ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ
ἐπειδὴν ἐκδύηται τὴν ἐσθῆτα ὁ βασιλεὺς, ἐπιτίθε-
σθαι καὶ διαφθείρειν αὐτόν. Οἱ μὲν ἐκ ταύτης τῆς
δωβολῆς τὴν σύλληψιν γενέσθαι φασιν, οἱ δὲ καὶ
παρελθεῖν τὸν Κύρον τὶς τὸ ἱερόν, καὶ προδοθῆναι
κρυπτόμενον ὑπὸ τοῦ ἱερέως. Μῆλλοντα δ' αὐτόν ἤδη
ἀποθνήσκειν ἢ μήτηρ περισχοῦσα ταῖς ἀγκάλαις, καὶ
τοῖς βροστρίχοις περιελίξασα, καὶ συλλαβοῦσα τὸν
ἐκείνου τράχηλον πρὸς τὸν αὐτῆς, ὀδυρομένη πολλὰ
καὶ ποτνιωμένη παρητήσατο, καὶ κατέπεμψεν αὐθις
ἐπὶ θάλασσαν οὐκ ἀγαπῶντα τὴν ἀρχὴν ἐκείνην, οὐ-
δὲ μεμνημένον τῆς διέσεως, ἀλλὰ τῆς συλλήψεως, καὶ
θεῖ' ὄργην σπαργῶντα μᾶλλον, ἢ πρότερον, ἐπὶ τὴν
βασιλείαν.

IV. Ἐνιοι δὲ φασιν, οὐκ ἀρκοῦμενον, οἷς ἐλάμ-
βανεν εἰς τὸ καθ' ἡμέραν δεῖπνον, ἀποσιῆσαι βασι-
λέως· εὐθὺς λέγοντες. Εἰ γὰρ ἄλλο μηδὲν, ἀλλ' ἢ
μήτηρ ὑπῆρχε, χρῆσθαι καὶ λαμβάνειν, ὅσα βούλοιο,
τῶν αὐτῆς παρέχουσα καὶ διδοῦσα. Μαρτυρεῖ δὲ

τῷ πλούτῳ καὶ τὸ μισθοφορικὸν πολλαχόθι διὰ τῶν φίλων καὶ ξένων αὐτῷ παρατρεφόμενον, ὥς ἑταρῶν εἶρηκεν. Ἀθρόους μὲν γὰρ οὐ συνῆγεν, ἔτι τὴν παρασκευὴν ἐπικυρπτόμενος, ἀλλαχόθι δ' ἄλλους ἐπὶ πολλαῖς προφάσεσι ξινολογοῦντας εἶχε. Βασιλέως δ' ἦ τε μήτηρ παρούσα τὰς ὑποφίας ἀφῆρει, καὶ Κύρος αὐτὸς αἰεὶ θεραπευτικῶς ἔγραφε, τὰ μὲν αἰτούμενος παρ' αὐτοῦ, τὰ δὲ Τισαφέρνης ἀντικατηγορῶν, ὥς δὴ πρὸς ἐκείνον αὐτῷ ζήλου καὶ ἀγῶνος ὄντος. Ἦν δὲ τις καὶ μέλλησις ἐν τῇ φύσει τοῦ βασιλέως, ἐπιείκεια φαινομένη τοῖς πολλοῖς. Ἐν ἀρχῇ δὲ καὶ πάντ' ἐζήλου ἐδοξε τὴν Ἀρτοξέρξου τοῦ ὁμωνύμου προδοίητα, ἥδιόν τε ἑαυτὸν παρέχων ἐντυγχάνεσθαι, καὶ περὶ τὸ τιμᾶν καὶ χαρίζεσθαι τὸ κατ' ἀξίαν ὑπερβάλλων. κολάσεως δὲ πάσης ἀφαιρῶν τὸ ὑβριζόν, καὶ ἡδόμενος ἐν τῷ δέχεσθαι χάριτας, οὐχ ἥτιον τοῖς διδοῦσιν, ἢ τοῖς λαμβάνουσιν· ἐν δὲ τῷ διδόναι φαινόμενος εὐχαρὶς καὶ φιλάνθρωπος. Οὐδὲν γὰρ ἦν οὕτω σμικρὸν τι τῶν διδομένων, ὃ μὴ προσεδέξατο προθύμως· ἀλλὰ καὶ ῥόαν μίαν ὑπερφυᾶ μεγέθει προσενέγκαντος Ὀμίλου τινὸς αὐτῷ. „Νῆ τὸν Μίδραν,“ εἶπεν, „οὗτος ὁ ἀνὴρ καὶ πόλιν ἂν ἐκ μακρῶς ταχὺ ποιήσεις μεγάλην πιστευθεῖς.“

V. Ἐπεὶ δ', ἄλλων ἄλλα προσφερόντων κατ' ὁδόν, αὐτουργὸς ἀνθρώπος οὐδὲν ἐπὶ καιροῦ φθάσας εὐρεῖν, τῷ ποιαμῷ προσέδραμε, καὶ ταῖν χερσὶν ὑπολαβὼν τοῦ ὕδατος προσήνεγκεν, ἥσθεις δ' Ἀρτοξέρξης φιάλην ἐπεμψεν αὐτῷ χρυσὴν καὶ χιλιούς δα-

φαινοῦσα. Κυνελίδου δὲ, τῷ Λάκωνι, πολλά παρρη-
σιαζομένη πρὸς αὐτὸν αὐθαδῶς, ἐκέλευσιν εἰπεῖν τὸν
χειρίαρχον, οἷοι „Σοὶ μὲν ἔξεστιν εἰπεῖν, ὃ βασιλεῖ βού-
λεται· ἐμοὶ δὲ καὶ λίσσιν καὶ ποιεῖν.“ Ἐν δὲ θήρῃ τινὶ
Τιριβάζου δείξαντος αὐτῷ τὸν κίνδυνον ἐσχισμένον,
ἠρώτησεν, ὃ τι δεῖ ποιεῖν. Ἐκείνου δὲ εἰπόντος·
„Ἄλλον αὐτὸς ἐνδύσθαι, τοῦτον δ' ἐμοὶ δός.“ οὕτως
ἐποίησαν, εἰπὼν· „Δίδωμι μὲν, ὃ Τιριβάζε, σοὶ τοῦ-
τον, φορεῖν δ' ἀπαγορεύω.“ Τοῦ δὲ Τιριβάζου μὴ
φροντίσαντος, (ἦν γὰρ οὐ ποτηρός, ὑπόκουφος δὲ
καὶ παρόφορος) ἀλλὰ τὸν τε κίνδυνον εὐθύς ἐκείνον
ἐνδύντος, καὶ ὧρα χρυσᾶ καὶ γυναικῆα τῶν βασι-
λικῶν περιθεμένου, πάντες μὲν ἠγανάκτουν· οὐ γὰρ
ἔξῃν ὁ μέντοι βασιλεὺς κατεγίλασσι, καὶ εἶπε· „Δί-
δομί σοι καὶ τὰ χρυσία φορεῖν, ὡς γυναικί, καὶ τῇ
στολῇ, ὡς μαινομένῳ.“ Τραπέζης δὲ τῆς αὐτοῦ μη-
τρὸς μετέχοντος, ἀλλ' ἢ μητρὸς βασιλείας, ἣ γαμέ-
της γυναικὸς, καθιζομένων τῆς μὲν ὑπ' αὐτὸν, τῆς
δὲ μητρὸς ὑπὲρ αὐτὸν, Ἀρτοξέρξης καὶ τοὺς ἀδελφοὺς
ἐπὶ τὴν αὐτὴν ἐκάλεε τράπεζαν, Ὀσίανην καὶ Ὀξά-
θρην, νεωτέρους ὄντας. Ἐν δὲ ταῖς μάλιστα πρῆ-
ξιμένην ὄψιν παρῆχε τοῖς Πέρσαις ἢ τῆς γυναικὸς
Στατίρας ἀρμάμαξιν, γυμνῇ τῶν παραπασμάτων
ἀεὶ προφερομένη, καὶ διδοῦσα ταῖς δημότισιν ἀσπά-
σασθαι αὐτήν, καὶ προσελθεῖν· ὅθεν ἠγαπᾶτο ταῖς
πολλαῖς ἢ βασιλεία.

VI. Τὸν μέντοι Κύρον οἱ νεωτέρισται καὶ πολυ-
πράγμονες, ὡς λαμπρὸν ἄνδρα τῇ ψυχῇ καὶ πολιμ-

κόν διαφιδόντως· καὶ φιλέταιρον, ὅσοις τὰ πράγμα-
 τα ποθεῖν, καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἡγεμονίας βασιλείᾳ
 δεῖσθαι φρόνημα καὶ φιλοτιμίαν ἔχοντος. Οὐχ ἤ-
 τιν οὖν τοῖς ἄνω πιστεύον ὁ Κύρος, ἢ τοῖς παρὶ
 αὐτόν, ἐπιχώρει τῷ πολέμῳ· καὶ Λακεδαιμονίους
 ἔγραφε παρακαλῶν βοηθεῖν, καὶ συνεκπέμπειν ἄν-
 δρας, οἷς ἄφη δώσειν, ἂν μὲν πεζοὶ παρῶσιν, ἵπ-
 πους, ἂν δὲ ἱππεῖς, συνωρίδας· ἔαν δ' ἀγροὺς ἔχω-
 σι, κώμας· ἔαν δὲ κώμας, πόλεις· μισθοῦ δὲ τοῖς
 στρατευομένοις οὐκ ἀριθμὸν, ἀλλὰ μέτρον εἶσθαι.
 Μεγαληγορῶν δὲ περὶ αὐτοῦ πολλὰ, καὶ καρόδιον ἔφη
 τοῦ ἀδελφοῦ φορεῖν βαθυτέραν, καὶ φιλοσοφεῖν μάλ-
 λον, καὶ μαγεύειν βέλτιον, οἶνον δὲ πλείονα πίνειν
 καὶ φέρειν· ἐκείνον δ' ὑπὸ δειλίας καὶ μαλακίας ἐν
 μὲν τοῖς κυνηγεσίῳις μηδ' ἐφ' ἵππου, ἐν δὲ τοῖς κυ-
 δύνκοις μηδ' ἐπὶ τοῦ θρόνου καθῆσθαι. Λακεδαιμόνιοι
 μὲν οὗτ' συντάλην πρὸς Κλέαρχον ἀπέστειλαν, ἵκη-
 ρεῖν Κύρῳ πάντα καλεῖν· ὁ δὲ Κύρος ἀνέβαι-
 νεν ἐπὶ βασιλείᾳ, βαρβαρικῇ τε πολλὴν ἔχων δύνα-
 μιν, καὶ μισθοφόρους Ἕλληνας ὀλίγῳ τρισχιλίων καὶ
 μυρίων ἀποδόστας, ἄλλας ἐκ' ἄλλαις ποιούμενος
 προφάσεις τῆς στρατείας. Οὐ μὲν ἔλαθέ γ' εἰς πο-
 λὺν χρόνον, ἀλλ' ἦκε βασιλεὺς Τισαφέρνης αὐτάγγε-
 λος· καὶ πολὺς θόρυβος εἶχε τὰ βασίλεια, τῆς τε
 Παρυσάτιδος τῆς πλείστην αἰτίαν τοῦ πολέμου φε-
 ρομένης, καὶ τῶν φίλων αὐτῆς ἐν ὑποψίᾳ ὄντων καὶ
 διαβεβαῖς. Μάλιστα δ' ἠνία τὴν Παρυσάτιν ἡ Στά-
 τειρα, τῷ πολέμῳ περιπαθοῦσα, καὶ βοῶσα· „Ποῦ

νῦν καὶ πλοτεῖς ἐκείναι; ποῦ δὲ αἱ δεήσεις, αἷς ἐξελομένη τὸν ἐπιβουλευσάντα τῷ ἀδελφῷ, πολέμου καὶ κακῶν ἐμπέπληκας ἡμᾶς;“ Ἐκ δὲ τούτων μισοῦσα τὴν Σιτίειρον ἡ Περυσάντις, καὶ φέσει βαρύνθυμος οὖσα, καὶ βάρβαρος ἐν ὀργαῖς καὶ μνησικακίαις, ἐπεβούλευεν αὐτὴν ἀνελεῖν. Ἐπεὶ δὲ Δείνων μὲν ἐν τῷ πολέμῳ συντελεισθῆναι τὴν ἐπιβουλήν εἶρηκε, Κτηαίαις δ’ ὕστερον, ὃν οὗτ’ ἀγνοεῖν τὸν χρόνον εἰκός, ἔστι παρόντα ταῖς πράξεσιν, οὔτε ἔκων αἰτίαν εἶχεν ἐν τοῦ χρόνου μεταστῆσαι τὸ ἔργον, ὥς ἐπράχθη διηγούμενος, οἷα πάσχει πολλάκις ὁ λόγος αὐτοῦ, πρὸς τὸ μυθῶδες καὶ δραματικὸν ἐκτριπόμενος τῆς ἀληθείας· τούτο μὲν, ἣν ἐκεῖνος ἀπέδωκε, χώραν ἔξει.

VII. Κύρῳ δὲ προσιόντι φῆμαι καὶ λόγοι πρῶ-ἐπισπτον, ὥς οὐ μάχσθαι βασιλείως εὐθὺς ἐγνωκότος, οὐδὲ συνδραμεῖν εἰς χεῖρας αὐτῷ σπεύδοντος, ἀλλ’ ἐν Πέρσαις ὑπομένειν, ἄχρις ἂν αἱ δυνάμεις ἐκεῖ πανταχόθεν συνέλθωσι. Καὶ γὰρ τάφρον ἐδ-ρος ὀργυιῶν δέκα, καὶ βάθος ἴσων, ἐπὶ σταδίους διὰ τοῦ πιδίου τετρακοσίους ἐνέβαλε. Καὶ ταύτης τε περιεῖδε τὸν Κύρον ἐντὸς παρελθόντα, καὶ Βαβυλῶνος αὐτῆς οὐ μακρὰν γενόμενον. Τιριβάζου δ’, ὥς φασί, πρῶτον τολμήσαντος εἰπεῖν, ὥς οὐ δεῖ φυγοραχίῃν, οὐδὲ Μηδίας ἐκστάντα καὶ Βαβυλῶνος, ἀλλὰ καὶ Σούων, ἐνδύεσθαι τῇ Περσίδι, πολλὰ πτλασίαν μὲν ἔχοντα δύναμιν τῶν πολεμίων, μυρίους δὲ σατράπας καὶ στρατηγούς, Κύρου καὶ φρονεῖν καὶ μάχσθαι βελτίονας, ὥρμησε διαγωνίσασθαι τὴν

ταχίστην. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐξαίφνης καταφανείς ἐνινήκοντα μυριάσι στρατοῦ διακκοσμημένου λαμπρῶς, τοὺς πολεμίους, ἄσυντάκτους καὶ ἀνέπλους διὰ τὸ θαρρῆναι καὶ καταφροναῖν ὁδοιποροῦντας, ἐξέπληξε καὶ συνειπάρξαεν, ὥστε σὺν θορύβῳ καὶ βοῇ πολλῇ μόλις εἰς τάξιν κατασταθῆναι τὸν Κύρον ἔπειτα σιγῇ καὶ σκίδῃ ἐπάγων, θαῦμα τοῖς Ἕλλησι τῇ; εὐταξίας παρίειχε, κραυγὰς ἀτάκτους καὶ σκητῆματα καὶ πολὺν τάραχον αὐτῶν καὶ διασπασμὸν ἐν πλήθει τοσούτῳ προσδικομήνοις. Εὐδὲ καὶ κατὰ τοὺς Ἕλληνας ἀντίταξε τῶν δρεπανηφόρων τὰ φεμάλωτατα πρὸ τῇ; ἑαυτοῦ φάλαγγος, ὥς, πρὶν ἐν χερσὶ γενέσθαι, διακόποντα τὰς τάξεις βίῃ τῆς εἰσβολῆς.

VIII. Τὴν δὲ μάχην ἐκείνην πολλῶν μὲν ἀπηγαλκῶτων, Δεινοφάντος δὲ μισονουχὶ δεικνύοντος ὄψιν, καὶ τοῖς πράγμασι, ὥς οὐ γεγεννημένοις, ἀλλὰ γινομένοις, ἐφιστάντος αἰεὶ τὸν ἀκροατὴν ἐν πάθει καὶ συγκινδυνεύοντα διὰ τὴν ἐνάργησιν· οὐκ ἔστι νοῦν ἔχοντος ἐπεξηγεῖσθαι, πλὴν ὅσα τῶν ἀξίων λόγου παρῆλθεν εἰπῶν ἐκεῖνον. Ὁ μὲν οὖν τόπος, ἐν ᾧ παρετάξαντο, Κούναξα καλεῖται, καὶ Βαβυλῶνος ἀπέχει σταδίου πεντακοσίου. Κύρον δὲ πρὸ τῆς μάχης Κλεάρχου παρακαλοῦντος ἐξόπιον θέντων Ἀσκαδαιμονίων εἶναι, καὶ μὴ κινδυνεύειν αὐτὸν, εἰπῶν φασί· „Τί λέγεις, ὦ Κλέαρχε; σὺ κελύεις με, τὸν βασιλέας ὀρεγόμενον, ἀνάξιον εἶναι βασιλείας;“ Ἀμαρτόντος δὲ Κύρου μέγα τῷ δύναι προπιτῶς εἰς μέγα

τὰ δεινὰ καὶ μὴ φυλάσσειν τὸν κίνδυνον, οὐχ ἦ-
 τον ἡμαρτιν, εἰ καὶ μὴ μᾶλλον, Κλεάρχος, ἀντιτάξαι
 κατὰ τὸν βασιλέα μὴ θιλήσας τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ
 προσμύξας τῷ ποταμῷ τὸ δεξιόν, ὥς μὴ κυκλωθῇ.
 Τὴν γὰρ ἀσφάλειαν ἐξ ἁπατος διώκοντα, καὶ πλεῖ-
 στον λόγον ἔχοντα τοῦ μηδὲν παθεῖν, οἴκοι μένειν
 ἦν κράτιστον. Ὁ δὲ μυρίους σταδίων ἀπὸ θαλάσ-
 σης ἐν ὅπλοις ἀναβεβηκώς, μηδενὸς ἀναγκάζοντος,
 αἰὶδ' ὅπως Κύρον εἰς τὸν θρόνον καθίστη τὸν βασι-
 λεύον, εἴτα περισκοπῶν χώραν καὶ τάξιν, οὐκ ἄφ'
 ἧς σώσει τὸν ἡγεμόνα καὶ μισθοδοτήν, ἀλλ' ἐν τίνε
 θέμενος ἑαυτὸν ἀσφαλῶς μαχεῖται κατ' ἡσυχίαν,
 ὅμοιος ἦν ὑπὸ θεοῦ τῶν παρόντων ἐκβεβληκότε τοὺς
 περὶ τῶν ὄλων λογισμοὺς, καὶ προῖμένῳ τὴν τῆς
 στρατείας ὑπόθεσιν. Ὅτι γὰρ οὐδεὶς ἂν ὑπέμεινε
 τῶν τεταγμένων περὶ βασιλέα τοὺς Ἕλληνας ἔμπε-
 σόντας, ὡσθέντων δ' ἐκείνων, καὶ βασιλείως φυ-
 γόντος, ἢ πεσόντος, ὑπῆρχε Κύρῳ νικῶντι σώζεσθαι
 καὶ βασιλεύειν, ἐκ τῶν πεπραγμένων δῆλόν ἐστι. Διδὼν
 τὴν Κλεάρχου μᾶλλον εὐλάβειαν, ἢ τὸ Κύρου θρά-
 σος, αἰτιατίον, ὥς τὰ πράγματα καὶ Κύρον ἀπολέ-
 σασαν. Εἰ γὰρ αὐτὸς ἐσκόπει βασιλεύς, ὅπου τά-
 ξας τοὺς Ἕλληνας ἀβλαβεσιώτοις χρήσεται πολέμι-
 οῖς, οὐκ ἂν ἐξεύρεν ἑτέραν, ἢ τὴν ἀπωτάτω χώραν
 ἑαυτοῦ καὶ τῶν περὶ ἑαυτὸν· ἀφ' ἧς οὔτε νικηθεὶς
 αὐτὸς ἦσθετο, καὶ Κύρος ἔφθη κατακοπεῖς, ἢ χρη-
 σάμενός τι τῇ Κλεάρχου νίκῃ. Καίτοι Κύρος τὸ
 συμφέρον οὐκ ἠγγόησεν, ἀλλ' ἐπεὶ Κλεάρχον ἐκέλευε

τάττεσθαι, κατὰ μέσον. Ὁ δ' αὐτῷ μέλειν εἰπὼν, ὅπως ἔξει κάλλιστα, τὸ πᾶν διέφθειρεν.

ΙΧ. Οἱ μὲν γὰρ Ἕλληνες, ὅσον ἐβούλοντο, τοὺς βαρβάρους ἐνίκων, καὶ διώκοντες ἐπὶ τὸ πλεῖσταν προῆλθον. Κύρῳ δὲ γενναῖον ἵππον, ἄστομον δὲ καὶ ὑβριστήν, ἐλαύνοντι, Πασάκαν καλούμενον, ὥς Κιησίας φησὶν, ἀντιξήλασεν ὁ Καδουσίαν ἄρχων, Ἀρταγέρσης, μέγα βοῶν. Ὡς τὸ κάλλιστον ἐν Περσῶν οὐνομα Κύρου καταισχύων, ἀδικώτατε ἀνδρῶν καὶ ἀφρονέστατε, κακοὺς μὲν Ἕλληνας ἔρχη κακὴν ὁδὸν ἄγων ἐπὶ τὰ Περσῶν ἀγαθὰ· δεσπόειν δὲ σιαντοῦ καὶ ἀδελφῶν ἐλπίζων ἀναιρήσειν, ὃς σοῦ μυριάκις μυρίους δούλους ἔχει κρείσσοντας. Αὐτίκα δὲ πειρώσῃ· πρότερον γὰρ ἀπολείς ἐνταῦθα τὴν σιαντοῦ κεφαλὴν, ἢ θιάσασθαι τὸ βασιλείᾳ πρόσωπον. Ταῦτ' εἰπὼν, ἐξηκύντισεν ἐπ' αὐτόν. Ὁ δὲ θώραξ στερεῶς ἀντίσχε, καὶ οὐκ ἐτρώθη μὲν ὁ Κύρος, ἐκράδανθη δὲ, τῆς πληγῆς ἰσχυρᾶς προσπιούσης. Αποστρέψαντος δὲ τὸν ἵππον τοῦ Ἀρταγέρσου, βαλὼν ὁ Κύρος ἔτυχε, καὶ διήλασε παρὰ τὴν κλιῖδα διὰ τοῦ τραχήλου τὴν αἰχμήν. Τὸν μὲν οὖν Ἀρταγέρσην ἀποθανεῖν ὑπὸ Κυροῦ σχεδὸν ἅπαντες ὁμολογοῦσι· περὶ δὲ τῆς αὐτοῦ Κυροῦ τελευτῆς ἐπεὶ Ξενοφῶν ἀπλῶς καὶ συντόμως, ἅτε δὴ μὴ παρὼν αὐτός, εἶπεν, οὐδὲν ἴσως κωλύει, τὰ Διόνωνος ἰδίᾳ, καὶ πάλιν τὰ Κιησίου διελθεῖν.

Χ. Φησὶν οὖν ὁ μὲν Διόνων, ὅτι, τοῦ Ἀρταγέρσου πεσόντος, εἰσελάσας βιαίως ὁ Κύρος εἰς τοὺς

προτιταγμένους τοῦ βασιλέως, κατέτρωσαν αὐτοῦ τὸν ἵππον, ὃ δ' ἀπερῶν. Τιριβάζου δ' ἀναβαλόντος αὐτὸν ἐπ' ἄλλον ἵππον ταχὺ, καὶ εἰπόντος αὐτῷ· „ὦ βασιλεῦ, μέμνησθ' τῆς ἡμέρας ταύτης· οὐ γὰρ ἄξια λήθης ἐστί·“ πάλιν ὁ Κύρος ἐνστάας τῷ ἵππῳ κατέλαβεν τὸν Ἀρταξέρτην. Πρὸς δὲ τὴν τρίτην ἐπέλασιν, δυσανασχετήσας ὁ βασιλεὺς, καὶ εἰπὼν πρὸς τοὺς παρόντας, ὥς βέλτιόν ἐστι μὴ ἔξιν, ἀντιξήλαυσε τῷ Κύρῳ προπετιῶς καὶ ἀπεριφρονέως εἰς ἐναντία βεβήκειν φερομένῳ. Καὶ βάλλει μὲν αὐτὸς ἀκοντίῳ, βάλλουσι δ' οἱ παρὶ αὐτόν. Πίπτει δ' ὁ Κύρος, ὥς μὲν ἑτοιοὶ λέγουσι, πληγῇς ὑπὸ τοῦ βασιλέως· ὥς δ' ἑτέροι τινες, Καρφὸς ἀνδρόπλου παταξάντος, ᾧ γέρας ἔδωκε τῆς πράξεως ταύτης ὁ βασιλεὺς, ἀλικτερόνα χρηροῦν ἐπὶ δόρατος αἰεὶ πρὸ τῆς τάξεως ἐν ταῖς στρατείαις κομίζειν. Καὶ γὰρ αὐτοὺς τοὺς Κύρος ἀλικτερόνας οἱ Πέρσαι, διὰ τοὺς λόφους, οἷς κρημαῖσι τὰ κράνη, προσηγόμενον.

ΧΙ. Ἡ δὲ Κτησίῳ διήγησις, ὥς ἐπαυρόντι πολλὰ συντόμως ἀπαγγεῖλαι, τοιαύτη τις ἐστὶ. Κύρος, ἀποκτείνας Ἀρταγέρτην, ἤλαυνεν εἰς αὐτὴν βασιλείαν τὸν ἵππον, καὶ αὐτὸς εἰς ἐκείνον, ἀμφοτέρωσι σιωπῇ. Φθάσει δὲ βάλλον Ἀριαῖος, ὁ Κύρου φίλος, βασιλείαν, καὶ οὐκ ἔτρωσε. Βασιλεὺς δ' ἄφαις τὸ δόρυ, Κύρου μὲν οὐκ ἔτυχεν, Τισαφέρνην δὲ, πιστὸν ἄνδρα Κύρῳ καὶ γυναικὶ, ἔβαλε καὶ κατέκτανεν. Κύρος δ' ἐπ' αὐτὸν ἐξανεντίσθη, διὰ

τοῦ θάρρακος ἔκρωσε τὸ στήθος, ὅσον ἐνδύται δύο
 δακτύλους τὸ ἀκόντιον, πιασὲν δ' αὐτὸν ὑπὸ τῆς
 πληγῆς ἀπὸ τοῦ ἵππου. Φυγῆς δὲ καὶ ταραχῆς τῶν
 περὶ αὐτὸν γενομένης, ὃ μὲν ἀνασταῖς μετ' ὀλέων,
 ἐν οἷς καὶ Κτησίας ἦν, λόφον τινὰ πλησίον κατα-
 λαβὼν ἡσύχαζε· Κύρον δὲ τοῖς πολεμίοις ἐντελου-
 μενον ὃ ἵππος ἐξέφερεν ὑπὸ θυμοῦ μακράν, ἥδη
 σφόδτερος ὄκτος, ἀγνοοῦμενον ὑπὸ τῶν πολεμίων, καὶ
 ζητούμενον ὑπὸ τῶν φίλων. Ἐπαιρόμενος δὲ τῇ νίκῃ,
 καὶ μιστὸς ἂν δομῆς καὶ θράσους, διεξήλασε βοῶν
 „Ἐξίστασθε, πενιχροί.“ Τοῦτο δὲ Περσιστὶ πολλά-
 κς αὐτοῦ βοῶντος, οἳ μὲν ἐξίσταντο προσκυνοῦντες·
 ἀποπίπτει δὲ τῆς κεφαλῆς ἡ τιὰρα τοῦ Κύρου, καὶ
 παρατρέχων νανίας Πέρσης. ὄνομα Μιθριδάτης,
 ἀκόντιον βάλλει τὸν κρόταφον αὐτοῦ παρὰ τὸν ὀφθαλ-
 μόν, ἀγνοῶν, ὅστις εἶη. Πολὺ δ' αἷμα τοῦ τραύ-
 ματος ἐκβαλόντος, ἰλιγγιάσας καὶ παρωθεῖς ὃ Κύ-
 ρος ἔπεσε. Καὶ ὃ μὲν ἵππος ὑπεκρυγὼν ἐπλάζετο·
 τὸν δ' ἐφίππειον πῖλον ἀποφύεοντα λαμβάνει τοῦ
 τὸν Κύρον βαλόντος ἀπέλουθος, αἵματος περίπλεον.
 Τὸν δὲ Κύρον, ἐκ τῆς πληγῆς ἀναφέροντα χαλεπῶς
 καὶ μόλις, εὐνοῦχοί τινες παρόντες ὀλίγοι ἐπεχει-
 ρουν ἐπ' ἄλλον ἵππον ἀναθέσθαι καὶ σῶζειν. Ἀδυ-
 νάτως δ' ἔχοντα, καὶ δι' αὐτοῦ προθυμούμενον
 βαδίζειν, ὑπολαβόντες ἤγουν· τῇ μὲν σώματι καρη-
 βαροῦντα καὶ σφαλλόμενον, αἰόμενον δὲ νικᾶν, ἀκού-
 οντα τῶν φευγόντων ἀνακαλουμένων Κύρον βασιλέα,
 καὶ φείδεσθαι δεομένων. Ἐν δὲ τούτῳ Καὶνιοί

τινος ἄνθρωποι· κακὸίβιοι καὶ ἄποροι, καὶ ταπεινὸν ὑπουργημάτων ἵνα τῇ τοῦ βασιλέως στρατιῇ παρεκολουθούσης, ἔτυχον συναγαμψάντες ὡς φίλοι τοῖς περὶ τὸν Κύρον. Ὡς δὲ μόλις συνῆδον τὰ ἐπιθυροακίδια φοινῆα, λινοῖς χρημένον τῶν βασιλικῶν ἀπάντων, ἔγνωσαν πολέμιους ὄντας. Εἰς οὖν ἐκείνων ἐτόλμησεν ἄγνοῶν ἐξόπισθεν βαλεῖν τὸν Κύρον ἀκοντίῳ. Τῆς δὲ περὶ τὴν ἰγνύαν φλιβὸς ἀναθήκαγυίσης, πρὸς ὃν ὁ Κύρος, ὅμα παῖσι πρὸς τινα λίθον τὸν τεκταμένον κρόταφον, καὶ ἀποθνήσκει. Τοιοῦτος μὲν ὁ Κτησίου λόγος, ὃς, καθάπερ ἀμφὶ ἐξιδίῳ, μόλις ἀναιφῶν τὸν ἄνθρωπον ἀνήγαγεν.

XII. Ἦδη δ' αὐτοῦ τεθνηκότος, Ἀρτασύρας, ὁ βασιλεὺς ὀφθαλμός, ἔλαχεν ἵππῳ παρεξελάντων. Γνωρίσας οὖν τοὺς εὐνοήχους ὀλοφυρομένους, ἠρώτησε τὸν πιστότατον αὐτῶν· „Τίνα τοῦτον, ὦ Περσίσα, κλαίεις παρακαθήμενος;“ Ὁ δ' εἶπεν· „Οὐχ ὁρᾷς, ὦ Ἀρτασύρα, Κύρον τεθνηκότα;“ Θασυμάσας οὖν ὁ Ἀρτασύρας, τῷ μὲν εὐνοῦχῳ θαρρόντι παρεκλιθέσθαι καὶ φυλάττειν τὸν νεκρόν· αὐτὸς δὲ συντείνας πρὸς τὸν Ἀρτοξέρξην, ἀπειγνοῦντά μὲν ἦδη τὰ πράγματα, κατῶς δὲ καὶ τὸ σῶμα διακείμενον ὑπὸ τῆ δόξης καὶ τοῦ τραύματος, χαίρων φράζει, ὡς αὐτὸς ἴδοι τεθνηκότα Κύρον. Ὁ δὲ πρῶτον μὲν αὐτὸς ὤρμησεν αὐτὸς ἵναί, καὶ τὸν Ἀρτασύραν ἄγειν ἐκέλευσεν ἐπὶ τὸν τόπον· ἐπεὶ δὲ πολὺς ἦν λόγος τῶν Ἑλλήνων καὶ φόβος, ὡς διακόντων, καὶ πάντα νικούντων καὶ κρατούντων, ἔδοξε πλείονας πέμ-

ψαι τοὺς κατόφρομένους· καὶ τριάνοντα, λαμπράδας ἔχοντες, ἐπέμφθησαν. Αὐτῷ δέ, μικρὸν ἀπολείποντι τοῦ πεθάναι διὰ τὸ διψῆν, Σαμβαρζάνης, ἁλυνούχος, περιθέων ἐζήτην ποτόν· οὐ γὰρ εἶχε τὸ χωρίον ὕδωρ, καὶ οὐδ' ἦν ἐγγὺς τὸ στρατόπεδον. Μόλις οὖν ἐπιτυχάνει τῶν Καντίων ἐκείνων τῶν κακοβίων ἐνός, ἐν ἁσκήῳ φάυλῃ διεφθαρμένον ὕδωρ καὶ ποτηρὸν ἔχοντας, ὅσον ὀκτὼ κοτύλας· καὶ λαβὼν τοῦτο καὶ κομίσας βασιλεῖ δίδωσιν. Ἐκπρόντα δ' ἅπαν ἠρώτησεν, εἰ μὴ πάνυ δυσχεραῖνοι τὸ ποτόν. Ὁ δ' ἄμωσε τοὺς θεοὺς, μὴτ' οἶνον ἠδῶας οὕτως πώποτε πεπωκέναι, μήτε ὕδωρ τὸ κοινωτάτον καὶ καθαρώτατον. „Ἰδύτε,“ ἔφη, „τόν δόντα σοι τοῦτο ἄνθρωπον· ἂν ἐγὼ μὴ δυνηθῶ ζητήσας ἀμείψασθαι, τοὺς θεοὺς εὐχομαι ποιῆσαι μακάριον καὶ πλούσιον.“

XIII. Ἐν δὲ τούτῳ προσήλκυνον οἱ τριάνοντα λαμπροὶ καὶ περιχαρεῖς, ἀναγγέλλοντες αὐτῷ τὴν ἀνέλπιστον εὐτυχίαν. Ἦδη δὲ καὶ πλήθει τῶν συνερχόντων πάλιν πρὸς αὐτόν καὶ συνισταμένον ἐθάρρει, καὶ κατέβαινεν ἀπὸ τοῦ λόφου φασὶ πολλοὶ περιλαμπόμενος. Ὡς δ' ἐπέστη τῷ νεκρῷ, καὶ κατὰ δὴ τινα νόμον Περσῶν ἢ δεξιὰ χεὶρ ἀπικόπη καὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος, ἐκέλευσε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ κομνηθῆναι· καὶ τῆς κόμης δραξάμενος οὕσης βαθείας καὶ λασίας, ἐπιδείκνυε τοῖς ἀμφιδροῦσιν ἔτι καὶ φεύγουσιν. Οἱ δ' ἐθαύμαζον καὶ προσεκύκλουν ὥστε ταχὺ μυριάδας ἑπτα περὶ αὐτὸν γενέσθαι, καὶ

συνεισιτάσσει πάλιν εἰς τὸ στρατοπέδον· Ἐβηληλέ-
κει δ', ὥς ὁ Κτησίτας φησὶν, ἐπὶ τὴν μάχην τισσά-
ραντα μυριάσιν. Οἱ δὲ περὶ Διόνειον καὶ Δινα-
φῶντα πολὺ πλείονας γενέσθαι λόγουσι τὰς μεμα-
χημένας. Ἀριθμὸν δὲ νεκρῶν ὁ Κτησίτας ἐννακισχι-
λίους ἀντιχθῆναι φησι πρὸς τὸν Ἀρταξέρτην, αὐτῶν
δὲ διαμυρίων οὐκ ἐλάττω φανῆναι τοὺς κειμένους.
Ταῦτα μὲν οὖν ἔχει διαμφοισβήτησιν· ἐκείνο δὲ τοῦ
Κτησίτου λαμπρὸν ἤδη ψεῦσμα, τὸ παμφθῆναι φά-
ναι πρὸς τοὺς Ἕλληνας αὐτὸν μετὰ Φαλήρου, τοῦ
Ζακύνθιου, καὶ τινων ἄλλων. Ὁ γὰρ Δινοφῶν
ἠπίσκατο συνδιατρίβοντα βασιλεῖ Κτησίαν· μέμνη-
ται γὰρ αὐτοῦ, καὶ τοῖς βιβλίοις τούτοις ἐντετυχηκὸς
δηλὸς ἐστίν. Οὐκ ἂν οὖν ἐλθόντα, καὶ λόγων το-
σούτων ἱερηνία γενόμενον, παρήκειν ἀνώνυμον, Φάλη-
ρον δὲ, τὸν Ζακύνθιον, ὠνόμαζεν. Ἀλλὰ δαιμο-
νίως ὁ Κτησίτας, ὥς ἔοικε, φιλότιμος ὢν, καὶ οὐχ
ἥτις φιλοδάρων καὶ φιλοκλέαρχος, αἰετνας ἐν τῇ
διηγῆσαι χώρας ἑαυτῷ δίδωσιν· ἐν αἷς γεγόμενος
πολλὰ καὶ καλὰ μινῆσκειται Κλεάρχου καὶ τῆς Λα-
κεδαιμόνος.

XIV. Μετὰ δὲ τὴν μάχην θῶρα κάλλιστα μὲν
ἐξέπεμψε καὶ μέγιστα τῷ Ἀρταγέρσου παιδί, τοῦ
παιόντος ὑπὸ Κύρου· καλῶς δὲ καὶ Κτησίαν καὶ
τοὺς ἄλλους ἐτίμησε. Τὸν δὲ Καίνιον ἐκείνον
ἐξανευρών, ὃς ἐπέδωκε τὸ ἄσκιον, ἐξ ἀδρόθου καὶ
πένητος ἐντιμον καὶ πλεῖστον ἐποίησεν. Ἦν δὲ τις
ἐμμέλεια καὶ περὶ τὰς τῶν ἑξαμαρτόντων δικαιώσεις.

Ἀρβάνην μὲν γὰρ τινα Μῆδον, ἐν τῇ μάχῃ πρὸς
 Κύρον φυγόντα, καὶ πάλιν, ἐκίενον πιαστός, με-
 ταστάντα, δειλίαν καὶ μαλακίαν καταγνοῦς, οὐ προ-
 δοσίαν, οὐδὲ κακόνοιαν, ἐκέλευσε γυμνὴν ἀναλα-
 βόντα πόρνην περιβάδην ἐπὶ τοῦ τραχήλου δι' ἡμέ-
 ρας ὅλης ἐν ἀγορᾷ περιφέρειν. Ἐτέρου δὲ πρὸς τῷ
 μεταστῆναι ψευσαμένου καταβαλεῖν δύο τῶν πολε-
 μίων, προστάξας διαπιῆραι τρισὶ βιλόναις τὴν γλῶτ-
 ταν. Οἰόμενος δὲ καὶ βουλόμενος δοκεῖν καὶ λέγειν
 πάντας ἀνθρώπους, ὥς αὐτὸς ἀπεικτόνοι Κύρον,
 Μιθριδάτῃ τε, τῷ βαλόντι πρῶτῳ Κύρον, ἐξίπιμ-
 πε δῶρα, καὶ λέγειν ἐκέλευσε τοὺς διδόντας, ὥς
 „Τούτοις σε τιμᾷ ὁ βασιλεὺς, ὅτι τὸν ἐφίληπτον Κύ-
 ρου πῖλον εὐρὺν ἀνήνεγκας.“ τοῦ δὲ Καρδός, ὑφ'
 οὗ τὴν ἰγνύαν πληγὰς ὁ Κύρος ἔπασε, καὶ αὐτοῦ
 δοριᾶν αἰτοῦντος, ἐκέλευσαν εἰπᾶν τοὺς διδόντας, ὅτι
 „Σοὶ ταῦτα δίδωσι βασιλεὺς εὐαγγελίων δευτερεῖα·
 πρῶτος γὰρ Ἀρτασίφας, μετ' ἐκεῖνον δὲ σὺ τὴν Κύ-
 ρου τελευτὴν ἀπήγγειλας.“ Ὁ μὲν οὖν Μιθριδάτης
 ἀπῆλθε σιωπῇ λυποῖμενος· τὸν δ' ἄθλιον Κάρεν
 καινὸν τι πάθος ἐξ ἀβελτερίας κατέσχε. Διαφθα-
 ρεῖς γὰρ ὑπὸ τῶν παρόντων, ὥς ἔοικεν, ἀγαθῶν,
 καὶ ἀναπεισθεὶς εὐθύς ἀντιποιεῖσθαι τῶν ὑπὲρ αὐ-
 τόν, οὐκ ἤξιον τὰ δοθέντα μισθὸν εὐαγγελίων ἔχειν,
 ἀλλ' ἡγανάκτει μαρτυροῦμενος καὶ βοῶν, ὅτι Κύρον
 οὐδεὶς ἕτερος, ἀλλ' αὐτὸς, ἀπεικτόνοι, καὶ τὴν δό-
 ξαν οὐ δικαίως ἀποστεροῖτο. Ταῦτα δ' ἀκούσας
 ὁ βασιλεὺς, σφόδρα παρωξύνθη, καὶ τὴν κεφαλὴν

ἐπέλευσαν ἀποστρεφὲν τοῦ ἀνθρώπου. Παροῦσα δ' ἡ μήτηρ· „Μὴ σὺ γ'," εἶπεν, „οὕτω τὸν Ἄρρα τοῦτον, ὃ βασιλεῦ, τὸν ὀλεσθρον ἀπαλλάξῃς, ἀλλὰ παρ' ἐμοῦ τὸν ἄξιον ἀπολήψεται μισθόν, ὡς τολμῶ λέγειν.“ Ἐπιτρέψαντος δὲ τοῦ βασιλέως, ἐπέλευσε τοὺς ἐπὶ τῶν τιμωριῶν ἡ Παρυσάτις λαβόντας τὸν ἄνθρωπον, ἐφ' ἡμέρας δέκα σιγερλοῦν, εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορύξαντας, εἰς τὰ ὅσα θορυμὸν ἀντήκουν χαλκόν, ἕως ἀποθάνου.

XV. Κακῶς δ' ἀπώλετο καὶ Μιθριδάτης μετ' ὀλίγον χρόνον ἐκ τῆς αὐτοῦ ἀβιλιτιᾶς. Κληθεὶς γὰρ ἐπὶ δεῖπνον, ἦνθα καὶ βασιλέως καὶ τῆς μητρὸς εὐνοῦχοι παρῆσαν, ἦκεν ἐσθῆτι καὶ χρυσῷ κεκοσμημένος, οἷς ἔλαβε παρὰ βασιλέως. Ἐπεὶ δ' εἰς τὸ πίνειν ἀφίκοντο, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ μέγιστος θυνάμνος τῶν Παρυσάτιδος εὐνούχων· „Ὡς καλῶς μὲν ἐσθῆτιά σοι ταύτην, ὃ Μιθριδάτα, ὁ βασιλεὺς δίδωκε, καλὰ δὲ σιγητὰ καὶ ψάλλει· πολλοῦ δ' ἄξιος ὁ ἀκινάκης. Ἡ μακρόθεν σε καὶ περίβλεπτον ἅπασι πεποίηκεν.“ Ἦδη δὲ μεθύων ὁ Μιθριδάτης· „Τί δὲ ταῦτ' ἐστίν," εἶπεν, „ὃ Σπαραμίξῃ· μιλῶντων γὰρ ἐγὼ καὶ καλλιόνων βασιλεὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἄξιον ἐμμαντὸν παρέσχον.“ Καὶ ὁ Σπαραμίξης ἐπιμειδιῶνας· „Φθόνος μὲν οὐδεὶς, ὃ Μιθριδάτα," εἶπεν· „ἐπεὶ δὲ φασιν Ἕλληνες, οἶνον καὶ ἄλ' ἡθελαν εἶναι, τί λαμπρὸν, ὃ τὰν, ἡ μέγα, πῖλον εὐρύην ἵππου περιρρύγναι, καὶ τοῦτον ἀντεγκεῖν; Ταῦτα δ' οὐκ ἀγνοῶν τὸ ἀληθὲς ἔλεγεν, ἀλλὰ βουλόμηνος

ἐπαλίνυσαι πρὸς τοὺς παρόντας, ὑπαίτιν τὴν που-
 ρότητα τοῦ ἀνθρώπου, λαλοῦ καὶ ἀκατοῦς γεγονό-
 τος διὰ τὴν οἶον. Ἐλεν οὖν μὴ κατασχών· „Ταῖς
 μὲν, ὃ τι βούλεισθε, πίλους λέγετε καὶ φλυαροὺς·
 ἀγὼ δ' ὑμῖν λίγω διαφρήδην, ὑπὸ ταύτης ἀνρηῆσθαι
 Κύρον τῆς χειρός. Οὐ γάρ, ὥς Ἀρταγέρσης, ἡρό-
 νισα κωὴν καὶ μάταιον, ἀλλὰ τοῦ μὲν ὀφθαλμοῦ
 μικρὸν ἤμαρτον, τοῦ δὲ προτάφου τυχῶν καὶ διελά-
 σας, κατέβαλον τὸν ἄνδρα· καὶ τέθνηκεν ὑπ' ἐπί-
 νου τοῦ τραύματος.“ Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι τὸ τέλος ἦδη
 τοῦ Μιθριδάτου καὶ τὴν κακοδαιμονίαν ὁρῶντες,
 εἰς τὴν γῆν ἔκυψαν· ὃ δ' ἐστιῶν αὐτοὺς· „Ὡ τὰν,
 ἔρη, „Μιθριδάτα, πίνομεν ἐν τῷ παρόντι καὶ
 ἐσθίωμεν, τὸν βασιλείως δαίμονα προσκυνοῦντες,
 λόγους δὲ μείζους, ἢ καθ' ἡμᾶς, ἔασωμεν.“

· XVI. Ἐκ τούτου τῇ μὲν Παρυσάτιδι φράζει τὸν
 λόγον ὁ εὐνοῦχος, ἐκείνη δὲ βασιλεῦ· βασιλεὺς δ'
 ἡγανάκτησεν, ὥσπερ ἐλεγχόμενος, καὶ τὸ κάλλιστον
 καὶ ἡδιστον ἀπολλύων τῆς νίκης. Ἐβούλετο γάρ
 βαρβάρους ἅπαντας πεπεῖσθαι καὶ Ἕλληνας, ὥς ἐν
 ταῖς ἐξελάσεσι καὶ συμπλοκαῖς δοὺς καὶ λαβεῖν πλη-
 γὴν, ἐτρώθη μὲν αὐτός, ἔκτεινε δ' ἐκείνον. Ἐπέ-
 λευσε γοῦν τὸν Μιθριδάτην ἀποθανεῖν σκαφευθέν-
 τα. Τὸ δὲ σκαφευθῆναι τοιοῦτόν ἐστι· σκάφας δύο
 πεποιημένας ἐφαρμόζειν ἀλλήλας λαβόντες, εἰς τὴν
 ἑτέραν κατακλίθουσιν τὸν κολαζόμενον ὑπτιον· εἴτα
 τὴν ἑτέραν ἐπάγοντες καὶ συναρμόζοντες, ὥστε τὴν
 κεφαλὴν καὶ τὰς χεῖρας ἔξω καὶ τοὺς πόδας ἀπολαμ-

βρίσκειν, τὸ δ' ἄλλο σῶμα πᾶν ἀποκινεῖσθαι, διδόναι ἐσθίειν τῇ ἀνθρώπῳ, καὶ μὴ θάλλῃ, προσβιάζονται, κατεστῆκε τῇ θυμῷ· φωνάτοι δὲ, πῦν μίλι καὶ γάλα συγκυμαμένον ἐγχεύουσιν εἰς τὸ στήθεα, καὶ κατὰ τοῦ προσώπου καταχέουσιν. Ἰὼν πρὸς τὴν ἑλπίαν ἀπὸ στρέφουσιν ἐναντίῳ τῷ θυμῷ, καὶ μυθῶν προσκαθημένων πληθὺς πᾶν ἀποκρίπτει τὸ πρόσωπον. Ἐντὸς δὲ ποιῶντος, δευ ποιεῖν ἀναγκαῖον ἐστὶν ἐσθίοντας ἀνθρώπους καὶ πίπτοντας, εὐλαὶ καὶ σκώληκος ἐπὶ φθορᾷ καὶ σηπεφόνος ἐκ τοῦ περιττώματος ἀναξίουσιν, ὑφ' ὧν ἀναλίσκονται τὸ σῶμα διαδυομένων εἰς τὰ ἐντός. Ὅτιαν γὰρ ἤδη φανερῶς ἢ τεθνηκὼς ὁ ἀνθρώπος, ἀφαιρεθείας τῆς ἐπάνω σκώφη, δοῦσι τὴν μὲν σάρκα κατεθῆκεμένην, περὶ δὲ τὰ σπλάγχνα ταιούτων θηρίων ἐσπερὸς ἐσθιόντων καὶ προσπιφονόντων. Ὅτως δ' ἡ Μεθιδάτης ἐπιτακίδενα ἡμέρας φθειρόμενος μόλις ἀπέθανε.

XVII. Λεωνὸς δ' ἦν τῇ Περυσότιδι σαρπὸς, δὲ τὴν κεφαλὴν ἀποιρῶν καὶ τὴν χεῖρα τοῦ Κέρου Μισσαβάνης, βασιλῆως ἐντοῦχος. Ὡς οὖν αὐτὸς εὐδεμίαν κατ' ἐκτονὸς λαβὴν παρεδίδου, ταυτὸν ἐπιβουλῆς τρέπον ἡ Περυσότις συνέθικεν. Ἦν γὰρ τ' ἄλλα θυμώσατος γυνὴ καὶ δεινὴ κυβερνῶν· διὰ καὶ βίαια πρὸ τοῦ πολέμου πολλὰς συνεθήκεν· μετὰ δὲ πᾶν πόλεμον διαλυθεῖσα πρὸς αὐτὰς, οὐκ ἔρωγε τὰς φιλοφροσύναις, ἀλλὰ καὶ συνέπειρε, καὶ πᾶν ἑσπεριῶν ἐκονήματα, συμπεράττουσα καὶ παροῦσα,

καὶ ὅλως μακρότατον αὐτῇ τῇ Σπάρτῃ ματαίῳ δου-
 χοῦσθαι καὶ συνεῖναι, μισοῦσά τε μάλιστα πάντων
 ἐκείνων, καὶ μέγιστον αὐτῇ βανλομένην ἀνίστασθαι.
 Δεβνῶσαν δὲ ποτε τὸν Ἀγοσιέρην ἀρρηγμένον αἰλίαν,
 σχολῆς οὐσης, προὐκαίλειτο περὶ χιλίων δαρκεῖν
 κυβειῦσαι· καὶ κυβιόντα περιζῶδε νικῆσαι, καὶ τὸ
 χρυσίον ἀπιδῶκε. Προσποιουμένη δ' ἀπαῖσθαι καὶ
 φιλονεικεῖν, ἐκίβησεν αὐθις ἐξ ἀρχῆς περὶ εὐνοῦχου
 διακυβειῦσαι· καὶ καίτοις ὑπῆχοντο. Ποιησάμενοι δὲ
 σπυθῆρας, πάντα μὲν ἐκάτεραν ὑπεξέλισθαι τοὺς πρ-
 οστοτάτους, ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν, ὃν ἂν ὁ νεκρὸς ἔλα-
 ται, δοῦναι τὸν ἡττώμενον, ἐπὶ τοῦτόν τε ἐκύβησαν.
 Σφόδρα δὲ γενομένη πρὸς τῷ πράγματι, καὶ σπου-
 δάσασα περὶ τῇ παιδίᾳ, εὐ δὲ πως αὐτῇ καὶ τῶν
 κέρων πιαδῶν, κλήσασα λαμβάνει τὸν Μισσαβί-
 την· εὐ γὰρ ἦν ἐν τοῖς ὑπεξηρημένοις. Καὶ πρῶ-
 τῃ ὑποψίᾳ βασιλεῖα γενέσθαι τοῦ πράγματος, ἐχρη-
 σάσασα τοῖς ἐπὶ τῶν τιμωριῶν, προσέταξε· ἐκδύειν
 ῥῶντα, καὶ τὸ μὲν σῶμα πλύνειν διὰ τριῶν σκαυρῶν
 ἀκαπῆσαι, τὸ δὲ δέσμα χωρὶς διαπαικαλεῖσθαι. Γε-
 νομένων δὲ τούτων, καὶ βασιλείας χυλετῆς φέρωντες,
 καὶ παροξυνομέναν πρὸς αὐτὴν, εἰρωνευομένη μετὰ
 γέλωτος, „Ὡς ἡδύς,“ ἔφρασκεν, „εἰ καὶ μακάριος, εἰ
 χυλεπαίνεις διὰ γέροντα πονηρὸν εὐνοῦχον, ἐχὼ δὲ
 χιλίους ἐκκυβευθῆσα δαρκεῖν αἰματὶ καὶ στίγμα.“
 Βανιλύς μιν οὖν ἐφ' οἷς ἐξαρτατήθη μεταμειδόμενος,
 ἡσυχίαν ἤγειν· ἣ δὲ Σπάρτα καὶ πρὸς τὰλλα πα-
 τερώς ἡσυχιοῦτο, καὶ τοῦτοις εὐνοαίεραν, ὥς ἂν

δρακὲς καὶ ἐκδοχοὺς τοιαύτης βασιλῆϊ διὰ Κλέαρχον ἀπέπε-
σαι καὶ παρασθῆναι ἀποκρίσεως αὐτῆς·

Εἰς δὲ Κλέαρχον καὶ τοὺς ἄλλους στρα-
τηγούς Τιταίρου ἐξήπειρε καὶ παρέπεμψε τῶν
δρακῶν γενομένων, καὶ συλλαβὴν ἀντιπεμψαὶ ἐκ πόλεως
δεδεμένους, διηγήσασθαι αὐτοῦ τὸν Κλέαρχον ὁ
Κτησίας, ὡς πικρὸς εὐπορήσει. Τυχόντα δὲ καὶ
σημειώσαντά τὴν κεφαλὴν ἠσθῆσθαι τε τῇ χρεῖα, καὶ
τὸν δακτύλιον αὐτῆς δοῦναι, σύμβολον φιλίας πρὸς
τοὺς ἐν Λακωνικῇ συγγενεῖς καὶ οἰκίους· τίνας
δὲ γένην ἐν τῇ ἀφραγίδι, Καρναίτας ὄρχοντες.
Τὰ δὲ ἀντιπεμψαὶ εἰς τὸν Κλέαρχον τοὺς συνδαιτμέ-
τους στρατιώτας ἀγαγεῖσθαι καὶ καταναλίσκασθαι,
ὡς γὰρ τὸ Κλέαρχον δίδοντας ἀπ' αὐτῶν. Ἰσχυροὶ δὲ
καὶ τοῦτο φησὶν ὁ Κτησίας, πλείους τῶ Κλέαρχον
πείθεσθαι διαπραγμαμένους, ἰδίᾳ δ' ἴσως τοῖς στρα-
τιώταις δίδουσι· καὶ ταῦτα μὲν ἐπεσφύησαν καὶ
παρῆσαν χάριτι καὶ γνώμῃ τῆς Περσίδουδος. Περ-
σίδου δὲ καὶ ἡμέραν τῶ Κλέαρχον καλῆρας ἐν
τοῖς δαίμοσι, παρακαλεῖν αὐτὸν καὶ δίδουσιν, ὡς
χρὴ μάλιστα εἶναι τὸ κρίας μβαλέντα μαχαίρην. ἄνθρω-
ποι δὲ πείθεσθαι, καὶ μὴ περιφρονεῖν ἐν τῇ βασιλείᾳ
ᾧ οὐδὲν τὸ τέλος αὐτοῦ γενομένου· αὐτὸν δὲ φοβέ-
μενον μὴ ἐδολῆσαι. Βασιλέα δὲ τῇ πρὶν μὴτι παρα-
στῆναι, μὴ πείθεσθαι τὸν Κλέαρχον, ἀπελογησάμενος
καὶ ἀποδοῦναι πείθεσθαι δ' αὐτοῖς ὑπὸ τῆς Στρατιάρχου
τοκτείας πάντας πλὴν Μέρωνος. Εἰ δὲ τοῦτον
τῇ πρὶν οὐκ ἐπὶ τῇ Στρατιάρχου, καὶ

εὐσεβέστερον τὴν φαρμακίαν καὶ αὐτῆς· οὐκ
 αἰδέσθαι λέγων, ἀλλὰ πολλὴν ἀλογίαν ἔχουσα τῆς αἰ-
 τίας· εἰ δαίτην ἔργον οὕτως ἔδρασε καὶ παρακινῶ-
 νταίη ἡ Περυσάτις, διὰ Κλέαρχον ἀνελθεῖν τοῦ μη-
 τρώτου γυναικὸς βασιλέως γυναικα, καὶ τὸν παλαι-
 οτάτην ἐπὶ βασιλεὺς τροφόμενον. Ἀλλὰ ταῦτα μὴ
 οὐκ ἔδηλον ὡς ἐπιτραγυδίται τῇ Κλέαρχου μνήμῃ.
 Καὶ γὰρ ἀναισθητῶν φησὶ τῶν στρατηγῶν τοὺς
 μὴ ἄλλους ἐκ πυνῶν σπαράττωσθαι καὶ ὀφείναι·
 τῇ δὲ Κλέαρχου περὶ Θύλλαν ἀνέμου, γῆς δὲ καὶ
 πύλλης φέρουσαν, ἐπιχῶσαι καὶ ἐπιπνύσαι τὸ σῆμα·
 φαινίκαν δὲ τῶν διασπαρέντων, ὅλκῳ χρόνῳ θαν-
 ραστὸν ἄλσος ἀνιχνύει καὶ κατασκάδαί τὸν τόπον·
 ὥστε καὶ βασιλεὺς ἀφόδρα μεταμῆλιν, ὡς ἄνδρες
 θεοῖς φίλον, ἀκροησάτω τὸν Κλέαρχον.

XIX. Ἡ δ' οὖν Περυσάτις, μίσους τε πρὸς τὴν
 Πλάτωνα ἐξ ἀρχῆς ὑποκείμενον καὶ ἑλδοκυπίας,
 ὁρῶσα τὴν μὴ αὐτῆς δύναμιν αἰδομένην βασιλέως
 καὶ τιμῶντος αὐσαν, φησὶ δ' ἐκείνης ἔρπει καὶ πίστι
 βέλβαιον καὶ ἰσχυρόν· ἐπιβούλευσεν ἅπασαν τὴν μεγί-
 στην, ὡς ᾔστα, παραβαλλομένη. Θεράπευται τὴν
 πύλιν καὶ διακείμενην παρ' αὐτῇ μέγιστον, ὄνομα
 Πύλιν· ἣν δ' μὴ Δελίων ὑποσχέσθαι τῇ φαρμακίᾳ
 φησὶ, συγγνώμην δὲ μόνον αἰχνοῦσαν ὁ Κτησίας. Τὸν
 δὲ δόξα τὸ φάρμακον οὕτως μὴ ὀνομάζει Βελιτάραν,
 ἢ δὲ Δελίων Μελάριαν. Ἐκ δὲ τῆς φαρμάκου ὑπο-
 ψίας καὶ διωφορᾶς ἀρτάνεται πάλιν εἰς τὸ αὐτὸ
 ποιεῖν καὶ ἀνδείκνυται ἀλλήλῃς, ὅπως τῷ δαδέναι

καὶ φυλάττεισθαι, τοῖς αὐτοῖς σιτίαις καὶ ἀπὸ τῶν
 μὲν τῶν ἔχοντο. Γίνονται δὲ μικρὸν ἐν Πέρσῃς ἐρ-
 γασίαι, ἃ περιττότατος οὐδὲν ἔστιν, ἀλλ' ὅλων
 διαπλοῶν πιμαλῆς τὸ ἐνὶ ἐξ. ἢ καὶ τομιζέσθαι ἀνέ-
 μω καὶ ὁρόσῃ τρέφεσθαι τὸ ζῆον. ὀνομαζέται δὲ
 ῥυττάκης. Τούτο φησὶν ὁ Κτησίας μικρὰ μαχαίριδι
 περὶ σφῆν τῇ φαρμάκῃ κατὰ δόσιν τὴν Περσέων
 τιν διακρίνουσιν, ἐνμάξει τῇ ἑτέρῃ μέρει τὸ φάρμακον
 καὶ τὸ μὲν ἔχοντον καὶ κενότατον εἰς τὸ στέον
 βαλεῖσθαι κατὰ τὴν ἰσθμίαν, δοῦναι δὲ τῇ Σιταίῃ
 τὸ παρασκευασμένον· ὁ δὲ Αἰών, οὗ τὴν Περσικήν
 ἑλπίδα τὸν Αἰλῶντα τῶν ὀνομαζομένων μαχαίριδι τὰ φαρ-
 μακόμενα τῶν κρεῶν τιθέναι κατὰ τὴν Σιταίαν
 Ἀποθνήσκουσα γούνη ἢ γυνὴ μετὰ πόδων μεγάλων
 καὶ σπαραγμῶν, αὐτὴ τε συνηθῆναι τοῦ κτηνοῦ,
 καὶ βασιλεῖ παρέσχειν ὑποφίαν κατὰ τῆς μητρὸς, εἰ-
 δέναι τὸ θηριώδες αὐτῆς καὶ δυσμελέστατον. Ὅθεν
 τὸ θῆος ἐπὶ τὴν ζήτησιν ὁρμήσας, τοὺς μὲν ὑπερέτας
 καὶ κραυζομένους τῆς μητρὸς συνάλαβε καὶ κατὰ
 στράβηλον· τὴν δὲ Γίγνη ἢ Περσάτις πολλὸν χρόνον
 εἶχεν ὄψας μετ' αὐτῆς, καὶ, βασιλέως ἐξαιουόντος,
 οὐκ ἔδωκεν· ἀλλ' ἔσθιον αὐτῆς δεηθείσης εἰς τὸν
 οἶκον προσηῆναι συκὶν, αἰσθόμενος καὶ λόγον ὑφείς
 συνηρώσει, καὶ κατέγνωθ' ὀλέσθαι. Ἀποθνήσκουσα
 δ' ὅδε φαρμακίς ἐν Πέρσῃς κατὰ νόμον οὕτως· λί-
 θος ἔσσι· πλάτνυς, ἔφ' οὗ τὴν κεφαλὴν καταθέτας
 πρὸς τὸν ἑτέρῃ λίθῳ παίρνουσιν καὶ πιέζουσιν, ἕχθρις οὗ
 συνθάλασσαν· τὸ πρόσωπον καὶ τὴν κεφαλὴν. Ἢ οὐκ

ἔργῳ οὕτως ἀπείθεαι. Τὴν δὲ Περσίδατι δ' Ἀγο-
 ξίῃς ὕλη μὲν ἄνδρα οὐτ' οἶκα κἀνδρ', αὐτ' ἐποίη-
 σαν, εἰς δὲ Βαβυλῶνα βουλευμένην ἀέξεσμεν, αἰσίων,
 ἵως ἐκείνη παρέσται, αὐτὸς οὐκ ὄφραθαι Βαβυλῶ-
 να· Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν οἰκίαν οὕτως εἶχεν.

XX. Ἐπεὶ δὲ τοὺς Κύρου συγκαταβάντας Ἕλλη-
 νας σπασάσας λαβεῖν ὁ βασιλεὺς οὐδὲν ἤκετο, ἢ
 Κύρου περιγενέσθαι, καὶ τὴν βασιλείαν κατασχεῖν,
 οὐκ ἔλαβεν, ἀλλὰ Κύρον, τὸν ἡγεμόνα, καὶ τοὺς
 αὐτῶν ἀκρατηγούς ἀποβαλόντες ἐξ αὐτῶν μονοκρατῆ-
 ρειν βασιλείαν ἐσθίσαν, ἐξελέγξαντες καὶ ἀπαρή-
 ταντες τὰ Περσῶν καὶ βασιλείας πρόγυμνα χρυσὸν
 ἔκτα πολὺν καὶ τρυφὴν καὶ γυναῖκας, τὰ δ' ἄλλα
 εὐφρον καὶ ἀλκιμοῖαν· πᾶσι μὲν ἡ Ἑλλὰς ἐξεδά-
 φησε καὶ καταφρόνησε τῶν βαρβάρων· Λακεδαιμο-
 νίοις δὲ καὶ δεινὸν ἐφαίνεται, μὴ εἶναι γε δουλείας ἐξ-
 ἴσθαι τοὺς τὴν Ἀσίαν κατοικοῦντας Ἕλληνας, μηδὲ
 παύσαι προσηλακίζομένους ὑπ' αὐτῶν. Πρώτῳ
 δὲ δαΐ τίμβρυνος, εἴτα διὰ Λερκυλίδου πολεμοῦν-
 τες, οὐδὲν δὲ πράττοντες ἀξιδόγον, Ἀγησίλαον, τῷ
 βασιλεῖ, τὸν πόλεμον ἐπέτεψαν. Ὁ δὲ παρωσιθεὶς
 ναυσὶν εἰς Ἀσίαν εὐθὺς ἦν ἐντοχός, καὶ δόξαν εἶχε
 μεγάλην· καὶ Τιταφόρην παραταξάμενος ἐτάκσε,
 καὶ τὰς πόλεις ἀφίστη. Τότε μὲν δὲ γινομένων, συμ-
 φροσῆσας δ' Ἀρσέζαδης, ὃν τρόπον αὐτοῖς ἐστὶ πο-
 λεμητέον, ἔπεμψεν Ἑρμοκράτην, τὸν Ἐδύιον, εἰς τὴν
 Ἑλλάδα, χρυσίον πολὺ κομίζοντα, δίδόναι καὶ δια-
 φθεῖναι τοὺς πλεῖστον ἐν ταῖς πόλεσι δυναμένους

πολέμας, καὶ πόλεμον Ἑλλήνων κινήσιν ἐπὶ τὴν
 Λακεδαιμόνα. Τοῦ δ' Ἑρμοκράτους ταῦτα πράτ-
 τυντος, καὶ τῶν μεγίστων πόλεον συνισταμένων, καὶ
 τῆς Μιδωνείου διασπαρτομένης, μεταπήμποντο
 τὸν Ἀγροίλαον ἐν τῆς Ἀσίας οἱ ἄρχοντες. Οἱ δὲ
 καὶ φασιν αὐτὸν ἀπιδόντα πρὸς τοὺς φίλους εἰπεῖν,
 ὡς τριαμυρίοις τοξόταις ἐξολαύνοντο τῆς Ἀσίας ὑπὸ
 βασιλέως· τὸ γὰρ Περσικὸν νόμισμα τοξότην ἐπέ-
 σθμον εἶχε.

XXI. Ἐξέβαλε δὲ καὶ τῆς θαλάσσης Λακεδαι-
 μονίους Κόωνες, τῷ Ἀθηναίῳ, μετὰ Φαγναβύζου
 στρατηγῷ χρησάμενος. Ὁ γὰρ Κόων διέτριβε μὴ
 ἐν Κύπρῳ μετὰ τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ναυμαχίαν,
 οὐ τὴν ἀσφάλειαν ἀγνοῶν, ἀλλὰ τὴν τῶν προγα-
 τίων μεταβολὴν, ὅσπερ ἐν πελάγει τρωπῇ, περιμέ-
 νων. Ὅμως δὲ καὶ τοὺς ἑαυτοῦ λογισμούς φανερώσας,
 καὶ τὴν βασιλέως δύναμιν ἀνδρὸς ἱππευτοῦς διομέ-
 νης, ἐπιμψῶν ἐπιστολὴν βασιλεῖ περὶ αὐτονοεῖτα.
 Καὶ ταύτην ἐπέλυσε τὸν κυριζόντα μέγιστα μὴ
 ἀποδοῦναι διὰ Σήρηνος, τοῦ Κρητός, ἢ Πολυερύ-
 του, τοῦ Μινδαίου· τοῦτον δ' ἦν ὁ μὴ Σήρηνος ὀρ-
 χηστῆς, ὁ δὲ Πολύκριτος ἱατρός· αὐτὸν δ' οὕτοι μὴ
 παρῆαι, διὰ Κτησίου, τοῦ ἱατροῦ. Αἰγύται δ' ὁ
 Κτησίας τὴν ἐπιστολὴν λαβὼν παρεγγράψαι τοῖς
 ὑπὸ τοῦ Κόωνος ἐπισταλμένοις, ὅπως καὶ Κτησίας
 ἀπεστείλῃ πρὸς αὐτὸν, ὡς ὑφίλιμον ὄντα ταῖς ἐπὶ
 θαλάσῃ πράξεσιν. Ὁ δὲ Κτησίας αὐτὸν ἀφ' ἑαυ-
 τοῦ βασιλεῖ φησὶ προσθῆναι τὴν λειτουργίαν αὐτῷ

ταύτης. Ἄλλ' ὅσαι κρατήσεις εἴη· περὶ Κρέων να-
μαχίᾳ διὰ Φαρναβρόζην καὶ Κόνωνος, ἀφείλτο τὴν
κατὰ θάλατταν ἀρχὴν Λακιδαιμονίαν, ἐπιστρέψαι
πῶσαν ὁμοῦ τὴν Ἑλλάδα πρὸς αὐτὸν, ὥστε καὶ τὴν
περιβόητον εἰρήνην βραβεῦσαι τοῖς Ἕλλησι, τὴν ἐκ
Ἀνταλκίδου προσκυρομένην. Ὁ δ' Ἀνταλκίδης
Σπαρτιάτης ἦν, Λέοντος υἱός, καὶ σπουδαίους βασι-
λεῖ, διαπραΰνατο τὰς ἐν Ἀσίᾳ πόλεις Ἑλληνίδας ἀπά-
ρας καὶ νήσους, ὅσαι προσκυροῦσιν Ἀσίᾳ, παρ-
εῖναι Λακιδαιμονίους· ἀντὶ κατεῖχασθαι φόρων ὑποπε-
λεῖς, εἰρήνης γινομένης τοῖς Ἕλλησι· καὶ δὲ τὴν
τῆς Ἑλλάδος ὕβριν καὶ προδοσίαν εἰρήνην καλεῖν, καὶ
πόλεμος αὐτοῖς ἀκλειστότερον ἦν ἢ τὸ τέλος τοῖς προ-
τεθείαι.

XXII. Διὸ καὶ τοὺς ἄλλους Σπαρτιάτας αἰ-
βδιλυτιέμενος ὁ Ἀρτοδιόξης, καὶ τομιζὼν, ὡς φησι
Αἰνίου, ἀνθρώπων ἀπάντων ἀπαίδευστάμενος εἶναι,
τὸν Ἀνταλκίδαν ὑπαρηγάγησεν εἰς Πέρσας ἀναβάντα.
Καὶ ποτε λαβὼν ἕνα τῶν ἀνθινῶν σκεπάρνων, καὶ
βάψας εἰς μύρον τὸ πάλυτιλέστατον, ἀπὸ δείπνου
ἐπιμψε τῷ Ἀνταλκίδᾳ· καὶ πάντες ἐθαύμασαν τὴν
φιλοφροσύνην. Ἦν δ', ὡς ἔοικεν, αὐτός ἀπιτήδειος
ἐντεφυγηθῆναι καὶ τοιοῦτον λαβεῖν στέφανον, ἔξοχον
σάμενος ἐν Πέρσας τὸν Λακωνίδαν καὶ τὸν Καλλι-
κρατίδαν. Ὁ μὲν γὰρ Ἀγησίλαος, ὡς ἔοικε, πρὸς
τὸν εἰπόντα· „Φεῦ τῆς Ἑλλάδος, σπουδάζουσιν
ἡμῖν οἱ Λάκωνες.“ „Οὐ, μᾶλλον,“ εἶπεν, „οἱ Ἀθηναῖοι
λακωνίζουσι.“ Τοῦ δὲ φήματος ἡ καμνότης τὴν τοῦ

πρόφρονος αίσχινον οὐκ ἀφάλλεν, ἀλλὰ τὴν μὲν ἡγε-
μονίαν ἀπέλειπεν, ἐν Διυκτροῖς ἄγωνισμῶν κα-
κῶς ἢ δὲ δόξα τῆς Βασιλῆως παρουσιάζετο ταῖς ἀπο-
λογαῖς ἐκείναις. Ἄρρι μὲν οὖν ἐπὶ φῶνι καὶ Ἰπάρ-
τη, ἕτερον φίλῳ καὶ φίλον, ἀνέβη· καὶ ἀπὸ τοῦ τῶν
Ἀνταλκίδων ἐπὶ δ' ἡγετῆρας ἐν Διυκτροῖς, τα-
πεινὰ πρῶτοντις, εἶδοντο μὲν χρηματίζεσθαι, καὶ τὸν
Ἀγροκόων τὸς Ἀγροκόων ἐξίπνεον· ὁ δ' Ἀνταλ-
κίδης ἀνέβη πρὸς τὸν Ἀρταχέρην, παρακαλῶν
ἐπαυξάνειν τοὺς Λακεδαιμονίους. Οὗ δ' οὕτως ἀδρά-
στη καὶ παρὰ καὶ ἀπὸ φῶνι καὶ Ἰπάρτη, ἀπὸ κα-
ρίων, καὶ χλευάζοντων ἀπὸ τῶν ἰσχυρῶν, φοβού-
μενός τε καὶ τοὺς ἐφόρους, ἀπακοιταγῆται. Ἀνέβη
δὲ πρὸς τὸν βασιλέα καὶ Ἰουμνίαν, ὁ Ἰουμνίαν, καὶ
Πελοπίδαν, ἡδὴ τὴν ἐν Διυκτροῖς μάχην νενικηκόαν.
Ἀλλ' οὕτως μὲν οὐδὲν αἰσχροὺς ἐπαίησεν· Ἰουμνίαν
δὲ, προσκυνῆσαι κελευόμενος, ἀνέβη πρὸς αὐτὸν
καρπύων τὸν δευτέρου, εἶτα κνήμης ἀνέλειπε, καὶ
παρὰ τὸν δευτέρου προσκυνῶντας. Ἰουμνίαν δὲ, καὶ
Πελοπίδαν, διὰ Βηλοφῶντος τοῦ γραμματέως, εἰσέλας
πρὸς τὸν βασιλέα, ἀπὸ φῶνι καὶ Ἰπάρτη, καὶ
δαρκεῖν εἶδον, καὶ γάλακτος βοείου διδομένην δὲ
ἀσθενίαν ὀφθαλμοῖς βαυῖς ἀμύλγεσθαι παρακολού-
θουσαν· ἔτι δὲ κνήμης καὶ σπέρματος τοῖς τοῖς σπέρμα-
τι καὶ σπέρματι, ὥς οὐ μεμαθηκότων Ἑλλήνων ἀπο-
σπασθῆναι, καὶ φασίην τοὺς κομίζοντας αὐτὸν ἄρρι
βασιλέως ἡγεμονίαν ἔχοντα. Παρόντι δὲ δειπνοῦ
ἐπὶ τῷ βασιλεῖ, ἀπὸ φῶνι καὶ Ἰπάρτη, καὶ τῶν ἀδελφῶν τῶν

βασιλείας, Ὀσίου τιν, „Ὡς Ἰνναγὸς“ φάναι, ἀφῆκε-
 σε τούτης τῆς τραπέζης· οὐ γὰρ ἐπὶ σμικρῶς οὕτω σοί
 τινοσμημῶν παρῴκειται.“ Τούτω δ' ἦν ἐνταυμάς
 αἰς προδοσίαν μᾶλλον, ἢ χάριτος ἐπαμείβει. Τιμα-
 γόρου μὲν οὖν διὰ σὴν δουροδοσίαν Ἀθηναῖοι δάμ-
 τον κατέγειραν.

XXIII. Ὁ δ' Ἀρτοξέρξης ἐν ἀντι πάντων, ἃν
 ἔλεγον, τοὺς Ἕλληνας ἠύφρανε, Τιμαφάνην, τὸν
 ἔχθιστον αὐτοῖς καὶ δυσμενίστατον, ἀποκτείνας.
 Ἀποκτείνει δὲ, ταῖς διαβολαῖς αὐτοῦ τῆς Παρυσάτι-
 δος συνηθιζάντης. Οὐ γὰρ ἐνέμεινε τῇ ἑργῇ
 πολὺν χρόνον ὁ βασιλεὺς, ἀλλὰ διηλλεύγῃ τῇ φρενί,
 καὶ μετεπέμψατο, τοὺν μὲν ὄρεν ἔχουσαν καὶ φρό-
 νημα βασιλείας ἄξιον, αἰτίας δὲ μηδεμιᾶς ἐμποδίων
 αὐτοῦς ἔτι, δι' ἣν ἐπόφρονται συνόντες ἀλλήλοισι, ἃ
 λυπήσουσιν. Ἐν δὲ τούτου πάντα πρὸς χάριν ὀπου-
 γοῦσα βασιλεῖ, καὶ τῷ πρὸς μῆδιν, ἃν καί ποτε ἔπρατ-
 τε, δυσκολαίνων, ἔχουσα τὸ δύνασθαι κατὰ αὐτὴν
 καὶ συγγένειαν ἀπέναντι, ἥσθετο τῆς ἰσχύος τῶν θυ-
 γατέρων, Ἀνδρῆς, ἑρῶτατος ἔρως διωδὸν, ἀκατα-
 πομπέου δὲ δι' ἐκείνην οὐχ ἤμισα, καὶ πολεῖν οὐκ
 ἐδὲ πάθος, ὥς φασιν ἔνιοι, καίτοι γεγεννημένης ἡδὲ
 πρὸς τὴν παρθένον ομιλίας αὐτῇ λεθραίας. Ὡς
 οὖν ἐκώπτευσεν ἡ Παρυσάτις, τὴν παῖδα μᾶλλον
 ἢ πρότερον, ἠσπάλατο· καὶ πρὸς τὸν Ἀρτοξέρξην
 ἐπῆνεν τό τε κάλλος αὐτῆς καὶ τό ἡθος, ὡς βασιλε-
 κῆς καὶ μεγαλοπρεπείας. Τίλος γοῦν γῆμαι τὴν πό-
 ρην ἔπεισε, καὶ γηροῖαν ἀπαδείξαι γυναῖκα, καί ποτε

ἐλθόντων αὐτῶν· Ἰλλυρίων καὶ Ὀδρυνῶν· Περσῶν δὲ
 καὶ τῶν ἑσθίων ὑπὸ τοῦ θεοῦ καὶ δικαιοσύνης αὐτοῦ
 καὶ αἰσῶν ἀποδεδιγμένον. Ἐπὶ μόντοις λέγου-
 σιν, ὅτι ἐστὶ καὶ Ἡρακλίδης, ὁ Κυρκαίος, αὐτῶν
 μόνον τῶν θυγατέρων, ἀλλὰ καὶ δευτέρων, Ἀμ-
 σικριῶν, γῆμαι τὸν Ἀριστομένην, περὶ ᾗς ὀλίγον ὕστε-
 ρον ἀπαγγαλλοῦμεν. Τὴν δ' Ἀρισσαν οὕτως ἡγά-
 πησεν ὁ πατήρ συνεικοῦσαν, ὥς, ἀλφειῦ κυτα-
 μεθώτος αὐτῆς τὸ σῶμα, δυσχερῆσαι μὲν ἐπὶ τοῦ-
 τοι μὴδ' ὀνειῶν· εὐχόμενος δὲ περὶ αὐτῆς τῇ Ἥρᾳ,
 προσκυνῆσαι μόνῃ θεῶν ἐκείνη, ταῖς χερσὶ τῆς γῆς
 ἀφάμενος· ὁρᾷ τε τῇ θεῇ κοσμήσθαι πέμψαι τοὺς
 σατράπεις καὶ φίλους, αὐτοῦ καλέσαντος, ὥστε τῇ
 μετὰ τοῦ ἱεροῦ καὶ τῶν βασιλείων ἐκκαίδεκα σιά-
 δας χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ πορφύρας καὶ ἱππων
 ἐπικληροῦσθαι.

ΚΑΤΑ. Πύρρον δὲ πρὸς μὲν Αἰγυπτίους διὰ
 θαλασσίας καὶ ἱερῶν εὐεργετῶν ἀπέπειχε,
 στασιμασάντων ἐκείνων· ἐπὶ δὲ Καδουσίους αὐτὸς
 ἐστρέψεν· τρέποντα μυριάσι πεζῶν καὶ μυρίοις
 ἵπκατον· Ἐμβολίων δ' εἰς χώραν τραχύτητι χαλε-
 πὴν καὶ ὄρεσι, καὶ τῶν ἀπὸ σπέρου καὶ καρπῶν
 ἄγονον, ἀπλοῖς δὲ καὶ μέλοις καὶ τοιοῦτοις ἄλλοις
 ἀκροδρόσις τρέφουσιν ἀνδράποους πολεμικοῦς καὶ
 θυροσφάις, ἔλαθε μεγάλας ἀπορίαις καὶ κινδύνοις
 περιπεσόν· οὐδὲν γάρ ἐδώκεμον ἢ λαμβάνειν,
 οὐδ' ἔλαθεν ἐπισκῆπτου. Τὰ δ' ὑποζύγια μόνον
 κατέκαπτον, ὥς· ἄρρηκτῶς μάλιστα δραχμῶν ἑξή-

ποτα ὤνιον εἶναι. Τὸ δὲ βασιλικὸν δόξαν ἐβάλ-
 λεν· καὶ τῶν ἱππικῶν ὅλλοι περιῆσαν ἐκ τούτων δ' ἄλ-
 λους ἐσθλόντας κατηνάλωκισαν. Ἐνταῦθα Τιρίβαζος,
 ἄνθρωπος πολλὰκις μὲν ἐν πρώτῃ δι' ἀνδραγαθίαν τάξιν
 γενόμενος, πολλὰκις δ' ἀπερρίμνεις διὰ κακότητα, καὶ
 τότε ταπεινὰ πράττων καὶ περιορώμενος, ἔσωσε βα-
 σιλίαν καὶ τὸν στρατόν. Ὅντων γὰρ δυοῖν ἐν τοῖς
 Καδουσίαις βασιλείων, ἑκατέρου δὲ χωρὶς στρατοπο-
 δεύοντος, ἐντυχὼν τῷ Ἀρτοξέρξει, καὶ φράσας περὶ
 τῶν διεποιέτο πράττων, ἐβάδιζεν αὐτὸς πρὸς τὸν ἐπ-
 ρον τῶν Καδουσίων, καὶ πρὸς τὸν ἑαυτοῦ κρυφάτων
 υἱὸν ἔμπειν. Ἐξηπάτα δ' ἑκάτερον ἑκάτερος, λι-
 γαν, ὥς αἷρος ἐπιπρασβεύεται πρὸς τὸν Ἀρτοξέρ-
 ξην, φιλίαν μόνον πράττων ἑαυτῷ καὶ συμμαχίᾳ
 οὐκ οὐκ, εἰ σωφρονεῖ, χρῆναι πρότερον ἐντυχάνειν
 ἐκείνῳ, αὐτὸν δὲ συμπράξειν ἅπαντα. Τούτοις ἐπι-
 νθήσαν ἀμφότεροι, καὶ φθονεῖν ἀλλήλοις ἐκρίνον-
 τες, ὃ μὲν τῷ Τιρίβαζι συνέπερσε πρῶτος, ὃ δὲ
 τῷ πατρὶ τοῦ Τιρίβαζου. Διατριβῆς δὲ γενόμενης,
 ὑπερίκει καὶ διαβολαὶ κατὰ τοῦ Τιρίβαζος τῷ Ἀρτο-
 ξέρξει προσέπιπτον· αὐτὸς δὲ δι' ἐθύμους ἀρχὴ, καὶ
 μετὰ πιστεύσας τῷ Τιρίβαζι, καὶ τοῖς φθονοῦ-
 σιν ἐγκαλεῖν παρῆχεν. Ἐπεὶ δ' ἦσαν ὁ Τιρίβαζος,
 ἦτο δὲ καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, τοὺς Καδουσίους ἄγοντες, ἐγέ-
 ροντο δὲ σπενδαὶ πρὸς ἀμφοτέρους καὶ εἰρήνη· μέ-
 γας ὢν ὁ Τιρίβαζος ἤδη καὶ λαμπρὸς ἀντιζεύγνυσε μετὰ
 τοῦ βασιλέως, ἐπιδεικνυμένον πᾶσαν τὴν δαιδαλίαν καὶ
 τὴν μαλακίαν, οὐ τρυφῆς καὶ πολυτελείας, ὅσπερ οἱ

πολλοὶ πορίζουσι, ἔκυστον εἶσαν, ἀλλὰ μαρθηρᾶς
φύσιος καὶ ἀγαθοῦς, καὶ δόξαις ποικίλαις ἐπομένης.
Οὕτε γὰρ χρυσός, οὔτε κάρδις, οὔτε δ' ἰὼν μυρία
καὶ βιαχίλων ταλάντων περιειμένους αἰεὶ τῷ βασι-
λεῶς σὺν καὶ κόσμος ἐκείνων ἀπειώλυε πορνείαν καὶ το-
λαιπωρεῖν, ὥσπερ οἱ τυχεῖς· ἀλλὰ τὴν τε φάρμακον
ἐνημμένης, καὶ τὴν πύλιν φέρον αὐτὸς, ἐβλάβε
πρώτους ὁδοῦς ὁρεινὰς καὶ προσάντας, ἀπολιπὼν τὸν
ἱππον, ὅστις τρὺς ἄλλους πτεροῦσθαι καὶ συνεπι-
κωλύεσθαι, τὴν ἐκείνων προθυμίαν καὶ φώμην
ὁρῶντας. Καὶ γὰρ διακοσίων καὶ πλεόντων σταδίων,
κατήνυσεν ἡμέρας ἀπόστης πορείαν.

XXV. Ἐπεὶ δ' εἰς σταθμὸν κατέβη βασιλικόν,
παρὰδίδουσι ἔχοντα θαυμαστοὺς καὶ κικροσμημένους,
διαπραπῶς ἐν τῷ πέριξ ἀδῶνδρον καὶ ψιλῷ χωρίῳ,
κρύφους ὄντες, ἐπέτριψε τοῖς στρατιώταις ἐκ τοῦ πα-
ραδίδου ἐνέλιξσθαι, τὰ δένδρα κόπτοντας, μήτε πεύ-
κης, μήτε κυνησίου φαιδομένους. Ὀκνοῦντων δὲ
καὶ φαιδομένων διὰ τὰ κάλλη καὶ τὰ μεγέθη, λαβὼν
πέλεκτον αὐτὰς, ὅπερ ἦν μέγιστον καὶ κάλλιστον τῶν
φυτῶν ἔκωπεν. Ἐν δὲ τούτῳ ἐνέλιζόμενοι, καὶ πολ-
λὰ πυρὰ ποιοῦντες, εὐμαρῶς ἐνυκτέρευσαν. Οὐ μὲν
ἀλλὰ πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς ἀποβαλὼν ἄνδρας, ἱπ-
πους δ' ὁμοῦ, τι πάντας, ἐπανήλθι. Καὶ δόξαις κα-
ταφροσύνῃ διὰ τὴν ἀτυχίαν καὶ τὴν ἀπόπειρην τῆς
στρατείας, ἐν ἱπποφίαις εἶχε τοὺς πρώτους· καὶ πολ-
λοῖς μὲν ἀνῆλθι δι' ἄρχην, πλείονας δὲ φεβούμενος,
ἢ γὰρ βέλτερον φονικώτατον ἔστιν ἐν ταῖς τυραννίαις.

ἴλεον· διὰ καὶ παρῶν καὶ ἀνέκρουσαν ἡ διαρρήσεως.
Διὰ καὶ τῶν θηρίων τὰ ἀνιθίσσαντα καὶ δυσσεχημέ-
ρεια, ψεροδιῇ καὶ δειλῇ· τὰ δὲ γυναικας πιστεύου-
τα μᾶλλον διὰ τὴ διαρρήσιν, οὐ φεύγει τὰς φιλοφρο-
σύνας.

XXVI. Ὁ δ' Ἀρτοξέρξης, ἤδη πρεσβύτερος ὢν,
ἠσθάνετο τοὺς υἱοὺς ἀγῶνα περὶ τῆς βασιλείας ἐν
τοῖς φίλοις καὶ τοῖς δυνατοῖς ἔχοντας. Οἱ μὲν γὰρ
ἐνζώνοντες ἤξιον, ὡς ἔλαβεν αὐτός, οὕτως ἀπολι-
πεῖν προσηύδα· ἀπορίῃ τὴν ἀρχήν. Ὁ δὲ νεώτε-
ρος, Ἄλχος, ὅξυς ὢν καὶ βίαιος, ἔχε μᾶν καὶ τῶν περὶ
τὸ βασιλικὸν οὐκ ὀλίγους ἀποσδαστάς, ἡλπίζε δὲ
μάλιστα κατεργάσασθαι τὸν πατέρα διὰ τῆς Ἀπό-
σης. Ἐκείτην γὰρ ἐθιγάμειν, ὡς γαμησομένην καὶ
συνμβασιλεύσουσαν αὐτῇ μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς τελευ-
τήν. Ἦν δὲ λόγος, ὅτι καὶ ζῶντος ἐλάνθανεν αὐτῇ
πλησιάζων. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἠγνόησιν ὁ Ἀρτοξέρξης·
ταχὺ δὲ βουλευμένος ἐκκρούσαι τῆς ἐλπίδος τὸν Ἄλχον,
θῆρας μὴ, τὰ αὐτὰ Κέρει ἐκμήσαντος αὐτοῦ, πάλι-
μοι καὶ ἀγῶνες αὐθις καταλάβειν τὴν βασιλείαν,
ἐνέδειξε τὸν Λαγρίον βασιλεῖα, πέμπτον καὶ ἡκοστὸν
ἔτος γεγονότα, καὶ τὴν καλουμένην αἰταριν θέρην φέ-
ροντάς. Νόμου δ' ὅπως ἐν Πέρσις, διαφταίναντιν
τὸν ἀναδεχθέντα, καὶ δίδοναι τὸν ἀναδείξαντα πᾶν
τὸ αἰτηθῆναι, ἄνεργ ἢ δυνατὸν, ἤτοι τὴν Ἀσπασίαν ὁ
Λαγρίος, τὴν μάλιστα ἀποσδασθεύσαν θηρὸς Κέρει,
τότε δὲ βασιλεῖ παλλακισμένην. Ἦν δὲ Φωκέας τὸ
γένος ἀπ' Ἰωνίας, ἐλευθέρων γυνέων, καὶ τεθραμ-

μένη ποσειδών. Ἐπεὶ δὲ Κύρου διεικνεύοντος, εἰσῆλθον
μετ' ἐκείνου γυναῖκες, αἱ μὲν ἄλλαι παρακαθεζόμε-
ναι, πρὸς παῖδ' αὐτοῦ καὶ ἔπιτομήν καὶ ἀνὸν
πικρίας, οὐκ ἀφ' ὧν ἐνιδύοντο τὰς φιλοφροσύνας,
ἐκείνη δὲ παρὰ τὴν κλίσιν εἰσιτῆσαι σιωπῇ, καὶ, Κύ-
ρον καλεῖντος, οὐχ ὑπήκουε· βουλευμένων δὲ προσ-
έειπεν τῶν πατρυσίων· „Οἰμώζεται μέντοι τότῃν,”
εἶπεν, „ὡς ἂν ἴμοι προσγυῖν τὰς χεῖρας.” Ἐδοξε
οὐκ ἄνευ τῶν πατρυσίων εἶναι καὶ ἄγχιος. Ὁ δὲ
Κύρος ἡλθεῖς ἐγγύς, καὶ ἔπει πρὸς τὸν ἀγχιόθεν
τὸν γυναικῆ· „Ἄρα ἦν συνοφῶς, ὅτι μοι μόνην τὰν
τηνδε κατέβη καὶ ἀνδρόφθορον ἔμεκ κομίζων;” Ἐν-
δὲ τούτῳ προσέειπεν ἀρδόμενος αὐτῇ, καὶ μέλειστα
παισὶν ἰσχυρῶς, καὶ σφὴν προσηγόρευεν. Ἐκεί-
νη δὲ, Κύρου πεισθέντος ἐν τῇ μάχῃ, καὶ διαπραζομένην
τοῦ σπυρίωνος.

XXVII. Τούτῃν δ' Ἀρσίνος αἰτήσας, ἤνυσεν τὸν
πατέρα. Ἀναζητῶσα γὰρ τὰ βαρβαρικά διενῶς περὶ τὸ
ἀπὸ δόλου, ὥστε μὴ μόνον τὸν προσελθόντα καὶ δι-
γόντα παλλακῆς βασιλέως, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐν πορείᾳ
προεβλήθοντα καὶ διεβλήσαντα τοῖς ἑμέτεροις, ὥς
κομίζονται, θανάτῳ πολεῖσθαι. Καίτοι τὴν μὲν
Ἀρσίνος εἶχεν ἔγωγε ποιησάμενος γυναῖκα παρὰ τὸν
νόμον, ἔξῃοντα δὲ καὶ τρισηπίσμι παρτιγόροντο
πάλαι διαφύροντας παλλακίδας. Οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ
αἰτηθεῖς ἀπέβη, ἰλιπυόμενος ἄρσιν εἶναι, καὶ λαμ-
βάνουσαν ἐκείνην βουλευμένην, ἀποσσεῖν δὲ μὴ βιά-
σθαι. Μεταπειρωθείσης δὲ τῆς Ἀρσίνος, καὶ παρ-

ἐπιβὰς τοῦ βασιλέως ἐλαμένης τὸν Δαρδάν, ἔκκα-
 μὲν ἐκ' ἀνάγκης τοῦ νόμου, δοῦς δ', ὀλίγον ὕστα-
 ρον ἀφείλετο. Τῆς γὰρ Ἀρτίμιδος τῆς ἐν Ἐκβατί-
 νοις, ἣν Ἀρεῖτιν καλοῦσιν, ἱερῶν ἐπέβλεψεν αὐτὴν,
 ὅπως ἀγῆ δαίρη τὸν ἐπιλοιπον βίον· οἰόμενος, οὐ
 χαλεπήν, ἀλλὰ μετρίαν τινά καὶ παιδίᾳ μεμυγμένην
 ταύτην λήψισθαι δίκην παρὰ τοῦ παιδός. Ὁ δ'
 ἥσυχεν οὐ μετρίως, εἴτ' ἔρκει τῆς Ἀσπασίας περι-
 παθῆς γεγονώς, εἴτε ὑβρίσθαι καὶ κηλεύεσθαι νο-
 μίσαι ὑπὸ τοῦ πατρός. Μυθόμενος δ' αὐτὸν οὕτως
 ἔχοντα Τιβέβαζος, εἰς μᾶλλον ἐξέτραχυνεν, ἐν τοῖς
 ἐκείνου συνιδῶν τὰ κατ' αὐτόν. Ἦν δὲ τοιαῦτα.
 Πηιδάων δὲσπὴν βασιλεῖ θυγατέρος, ἀπαλόγητος Φαρ-
 ναβάζῳ μὲν Ἀπόμων δώσειν γυναικα, Ῥοδογόνην
 δ' Ὀροῖτῃ, Τιβέβαζῳ δ' Ἀρηστρίν. Καὶ τοῖς μὲν ἄλ-
 λοις ἔδωκε, Τιβέβαζον δ' ἐψεύσατο, γῆμας αὐτὸς
 τῇν Ἀρηστρίν. Ἀπὸ ἐκείνης δὲ τῇ Τιβέβαζῳ τὴν
 σκώτην, Ἀίσουσαν, ἐτηγγύησιν. Ἐπὶ δὲ καὶ ταύτην
 ἐρασθεῖς ἄνημι, ὡς εἴρηται, παντάπασι δυσμενῶς
 πρὸς αὐτὴν ὁ Τιβέβαζος ἔχεν, οὐδ' ἄλλως σκώτιρος
 ὢν τὸ ἥθος, ἀλλ' ἀνώμαλος καὶ παρὰφορος. Διὸ
 καὶ νῦν μὲν αὐμερῶν ὅμοια τοῖς πρώτοις, τῶν δὲ
 προσηκουόντων καὶ σφοδρακτιζόμενος, οὐδεμίαν ἔργον ἐμ-
 μελῶς μεταβολήν· ἀλλὰ καὶ τιμώμενος, ἣν ἐπαχθῆς
 ὑπὸ χανόντες, καὶ τὸ καλονόμενον, αὐτὸν πακύνει,
 οὐδ' ἡσυχάζον, ἀλλὰ τραχὺ καὶ ἀγέροχον εἶχε.

ΧΑΥΙΗ. Πῦρ οὖν ἐπὶ πῦρ ἐγένετο τῶν περὶ τὴν
 προσκυμένον· ὁ Τιβέβαζος αἰεὶ κατὰ λόγους, οὐδὲν

ὀνίτησιν ἢ κίταρις ἐστῶσα περὶ τῇ κεφαλῇ τοῦς ὑπ' αὐτὸν, μὴ ζητούντες ὀφειλῆσθαι αὐτοῖς τὰ πράγματα· κακῶν ἄβέλτερά φρονεῖν, εἰ, τοῦ μὲν ἀδελφοῦ διὰ τῆς γυναικωνίτιδος ἐνθυομένου τοῖς πράγμασι, τοῦ δὲ πατρὸς οὕτως ἐμπληκτον ἦθος καὶ ἀβέλτοιον ἄχρητος, οἷται βέλτοιον αὐτῷ τὴν διαδοχὴν ὑπάρχειν. Ὁ γὰρ Ἑλληνικοῦ χάριν γυναικὸν τὸν ἄψινστον ἐν Πέρσῃς ψευδόμενος νόμον, οὐ δὴ που πιστός ἐστι τὰς περὶ τῶν μεγίστων ὁμολογίας ἐμπειώσιν. Οὐ ταῦτό δ' εἶναι τὸ μὴ τυχεῖν Ὀρχῶ, κακῶν τὸ σίεσθαι τῆς βασιλείας. Ὀρχον μὲν γὰρ οὐδὲνα καλύπτειν ἰδιώτην βιοῦν μακαρίως, ἐκείνῳ δ' ἀποδεδειγμένῳ βασιλεῖ βασιλεύειν ἀνάγκη, ἢ μηδὲ ζῆν εἶναι. Καθόλου μὲν οὖν ἴσως τὸ Σοφράλειον·

Τυχὴ κατὰ τὴν κατὰν ἰδομένην.

Λεῖα γὰρ τις ἡ πορεία καὶ κατάντης ἐπὶ τὸ βουλόμενον. Βούλονται δ' οἱ πλείστοι τὰ φαῦλα δι' ἀπειρίαν τῶν καλῶν καὶ ἄγνοίαν. Οὐ μὲν ἀλλὰ τὰ μέγιστος τὰ τῆς ἀρχῆς, καὶ τὸ πρὸς τὸν Ὀρχον τοῦ Λαρείου δόος, ὑπόθεσις τῇ Τιριβάδῃ παρῆχε. Κυπρογένεια δ' οὐ πάμπαν ἀναιμία, ἢ τῆς Ἀσπασίας ἀφαιρέσις.

XXIX. Ἐπέδωκεν οὖν ἑαυτὸν τῇ Τιριβάδῃ, καὶ πολλῶν ἤδη σιωπημάτων, ἐντοῦχος ἐδήλωσε τῇ βασιλεῖ τὴν ἐπιβουλήν καὶ τὸν τρόπον· εὐδὲς ἀκριβῶς, οἱ συντόμος ἐγνώκασεν ἐν τῇ θαλάμῳ κατακείμενον ἀναιρεῖν αὐτὸν ἐπεισιδόντις. Ἀκούσαντι δὲ τῇ Ἀρτοξίτῃ, καὶ τὸ παρῶν κίνδυνον τηλικούτον, ἀμε-

λήσαντα τῆς διαβολῆς, θεινὸν ἐδόκει, καὶ τὸ πιστεῦσαι, μηδενὸς ἐλέγχου γενομένου, δεινότερον. Οὕτως οὖν ἐποίη· τὸν μὲν εὐνοῦχον ἐκείνοις ἐκέλευσε παρῆναι καὶ παρακολουθεῖν· αὐτὸς δὲ τοῦ θαλάμου τὸν ὀπισθεν τῆς κλίνης τοῖχον ἐκκόψας καὶ θυρώσας, κατεκάλυψεν αὐλαίᾳ τὰς θύρας. Ἐνστάσης δὲ τῆς ὥρας, καὶ φράσαντος τοῦ εὐνοῦχου τὸν καιρὸν, ἐπὶ τῆς κλίνης ὑπέμεινε, καὶ οὐκ ἐξανέστη πρότερον, ἢ τῶν ἐπ' αὐτὸν ἐρχομένων τὰ πρόσωπα κατιδεῖν, καὶ γνωρίσαι σαφῶς ἕκαστον. Ὡς δ' εἶδεν ἐσπασμένους τὰ ἐγχειρίδια καὶ προσφρομένους, ταχὺ τὴν αὐλαίαν ὑπολαβὼν ἀνεχώρησεν εἰς τὸ ἐντὸς οἶκημα, καὶ τὰς θύρας ἐπήρῃαξε κρούων. Ὁρθύντες γοῦν οἱ σφαγεῖς ὑπ' αὐτοῦ, πρᾶξαντες δὲ μηθεὶν, ἀπέχωρουν φυγῇ διὰ θυρῶν· καὶ τοὺς περὶ τὸν Τιγρίβαζον ἐκέλευον ἀποχωρεῖν, ὡς φανερὸς γεγονότας. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι διαλυθέντες ἔφυγον· ὁ δὲ Τιγρίβαζος συλλαμβανόμενος, πολλοὺς ἀπέκτεινε τῶν βασιλέως δορυφόρων, καὶ μόνους ἀκοντίῳ πληγεῖς πόρρωθεν ἔπασε. Τῷ δὲ Λαρεῖω, μετὰ τῶν τέκνων ἀναχθέντι, παθίσας τοὺς βασιλείους δικαστὰς, οὐ παρὼν αὐτὸς, ἀλλ' ἑτέρων κατηγορησάντων, ἐκέλευσεν ὑπηρέτας τὴν ἐκάστου γραφασμένους ἀπόφασιν ὡς αὐτὸν ἐπαπεινεῖν. Ἀπορηταμένων δὲ πάντων ὁμοίως, καὶ καταγνόντων τοῦ Λαρείου θάνατον, οἱ μὲν ὑπηρέται συλλαβόντες αὐτὸν, εἰς οἶκημα πλησίον ἀπήγαγον· ὁ δὲ δῆμιος κληθεὶς ἦκε μὲν ξυρὸν ἔχων, ᾧ τὰς χειρᾶς ἀποτέμνουσι τῶν κολαζομένων, ἰδὼν δὲ τὸν

Δαρειὸν ἐξηπάγη, καὶ ἀνέχωρι πρὸς τὰς θύρας ἀποβλέπων, ὥς οὐ θυνησόμενος οὐδὲ τολμήσων αὐτόχειρ γενέσθαι βασιλέως. Ἐξῶθεν δὲ τῶν δικαστῶν ἀπειλούντων καὶ διακυλευομένων, ἀναστρέψας, καὶ τῇ ἐτέρᾳ χειρὶ δραξάμενος τῆς κόμης αὐτοῦ καὶ καταγαγὼν, ἀπέτεμε τῷ ξυρῷ τὸν τράχηλον. Ἐνιοὶ δὲ φασι, τὴν κρείσιν γενέσθαι, βασιλέως αὐτοῦ παρόντος, τὸν δὲ Δαρειὸν, ὥς κατελαμβάνετο τοῖς ἐλέγχοις, ἐπὶ στόμα πεσόντα, δεῖσθαι καὶ ἰκετεύειν· τὸν δ' ὑπ' ὀργῆς ἀναστάντα καὶ σπασάμενον τὸν ἀκινάκην, τύπτειν, ἕως ἀπέκτεινεν· εἶτ' εἰς τὴν αὐλὴν προσελθόντα, τὸν Ἥλιον προσκυνῆσαι, καὶ εἰπεῖν· „Εὐφραίνεσθε ἀπιδόντες, ὦ Πέρσαι, καὶ λέγετε τοῖς ἄλλοις, ὅτι τοῖς ἄθεσμα καὶ παράνομα διανοηθεῖσιν ὁ μέγας Ὀρωμάζης δίκην ἐπιτέθεικεν.“

XXX. Ἡ μὲν οὖν ἐπιβουλὴ τοιοῦτον ἔσχε τέλος. Ὁ δ' Ὀρχος ἤδη μὲν ἦν ταῖς ἐλπίσι λαμπρὸς, ὑπὸ τῆς Ἀτόσσης ἐπαιρόμενος· ἔτι δ' ἐφοβεῖτο τῶν μὲν γνησίων τὸν ὑπόλοιπον, Ἀριάσπην, τῶν δὲ νόθων Ἀρσάμην. Ὁ μὲν γὰρ Ἀριάσσης, οὐ διὰ τὸ πρεσβύτερος εἶναι τοῦ Ὀρχου, πρῶτος δὲ καὶ ἀπλὺς καὶ φιλόανθρωπος, ἡξιοῦτο βασιλεύειν ὑπὸ τῶν Περσῶν· ὁ δ' Ἀρσάμης καὶ νῦν ἔχειν ἐδόκει, καὶ μάλιστα τῷ πατρὶ προσφιλῆς· ὦν οὐκ ἐλάνθανε τὸν Ὀρχον. Ἐπιβουλεύων οὖν ἀμφοτέροις, καὶ δολερὸς ὦν ὁμαῦ καὶ φονικὸς, ἐχρήσατο τῇ μὲν ὁμόιητι τῆς φύσεως πρὸς τὸν Ἀρσάμην, τῇ δὲ κακουργίᾳ καὶ θεινότητι πρὸς τὸν Ἀριάσπην. Ἐπέπεμψε γὰρ πρὸς αὐτὸν εὐνούχους

καὶ φίλους βασιλέως, ἀπειλὰς τινας αἰεὶ καὶ λόγους φοβερούς ἀπαγγέλλοντας, ὥς τοῦ πατρὸς ἐγνωκότις ἀποκτινύνειν αὐτὸν ὤμῳ· καὶ ἐφυβρίστω. Οἱ δὲ ταῦτα καθ' ἡμέραν ἐκφέρειν δοκοῦντες ὡς ἀπόρρητα, καὶ τὰ μὲν μέλλειν, τὰ δ' ὅσον οὐπω πράσσειν βασιλεῖα λέγοντες, οὕτως ἐξέπληξαν τὸν ἄνθρωπον, καὶ τοσαύτην ἐμβάλον πτοίαν αὐτῷ καὶ ταραχὴν καὶ δυσθυμίαν εἰς τοὺς λογισμοὺς, ὥστε φάρμακον σκευάσαντα τῶν θανασίμων καὶ πτόντα τοῦ ζῆν ἀπαλλαγῆναι. Πυθόμενος δ' ὁ βασιλεὺς τὸν τρόπον τῆς τελευτῆς, ἐκείνον μὲν ἀπέκλειυσε, τὴν δ' αἰτίαν ὑπέπειπεν. Ἐλέγχειν δὲ καὶ ζητεῖν ἐξαδυνατῶν διὰ τὸ γῆρας, ἔτι μᾶλλον ἡσπάζετο τὸν Ἀρσάμην, καὶ δηλὸς ἦν μάλιστα πιστεύων ἐκείνῳ καὶ παρῆρσιαιζόμενος. Ὅθεν οἱ περὶ τὸν Ὀχρον οὐκ ἀνεβάλλοντο τὴν πράξιν, ἀλλ' Ἀρπάτην, υἱὸν Τιριβάζου, πᾶρασκευάσαντες, ἀπέκτειναι δι' ἐκείνου τὸν ἄνθρωπον. Ἦν μὲν οὖν ἐπὶ ῥοπῆς μικρᾶς ὁ Ἀρτοξίρξης διὰ τὸ γῆρας ἤδη τότε προσπιδόντος δ' αὐτῷ τοῦ περὶ τὸν Ἀρσάμην πάθους, οὐδ' ὀλίγον ἀντίσχευ, ἀλλ' εὐθύς ὑπὸ λύπης καὶ δυσθυμίας ἀπεσβέσθη, βιώσας μὲν ἐνενήκοντα καὶ τέσσαρα ἔτη, βασιλεύσας δὲ δύο καὶ ἐξήκοντα, δόξας δὲ πρῶτος εἶναι καὶ φιλυπήκοος, οὐκ ἥκιστα διὰ τὸν υἱὸν Ὀχρον, ὡμότητι καὶ μταιφονίᾳ πάντας ὑπερβαλλόμενον.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ.

Οἱ πρότεροι τὰς τέχνας εἰκέναι ταῖς αἰσθήσεσιν ὑπολαβόντες, οὐχ ἥκιστα μοι δοκοῦσι τὴν περὶ τὰς κρίσεις αὐτῶν κατανοῆσαι δύναμιν, ἣ τῶν ἐναντίων ὁμοίως ἐπατέρῳ γένει πεφύκαμιν ἀντιλαμβάνεσθαι. Τοῦτο γὰρ αὐταῖς κοινὸν ἐστὶ· τῇ δὲ πρὸς τὰ τέλη τῶν κρινομένων ἀναφορὰ διαλλάττουσιν. Ἡ μὲν γὰρ αἰσθήσις οὐδὲν τι μᾶλλον ἐπὶ λευκῶν, ἢ μελάνων, διαγνώσει γέγονεν, οὐδὲ γλυκῶν, ἢ πικρῶν, οὐδὲ μαλακῶν καὶ εἰχόντων, ἢ σκληρῶν καὶ ἀντιτύπων, ἀλλ' ἔργον αὐτῆς, ἐκάστοις ἐντυγχάνουσιν, ὑπὸ πάντων τε κινεῖσθαι, καὶ κινουμένην πρὸς τὸ φρονοῦν ἀναφέρειν, ὥς πέπονθεν. Αἱ δὲ τέχναι μετὰ λόγου συνίστασθαι πρὸς αἴρεσιν καὶ λήψιν οἰκείου τινός, φυγὴν τε καὶ διάκρισιν ἁλλοτρίου, τὰ μὲν ἀφ' αὐτῶν προηγουμένως, τὰ δ' ὑπὲρ τοῦ φυκᾶσθαι κατὰ συμβεβηκὸς ἐπιθεωροῦσι· καὶ γὰρ ἰατρικῇ τὸ νοσηρὸν, καὶ ἀρμονικῇ τὸ ἐκμελὲς, ὅπως ἔχει, σκοπεῖν συμβέβηκε πρὸς τὴν τῶν ἐναντίων ἀπεργασίαν. Αἱ τε πασῶν τελειόταται τέχνων, σωφροσύνη, καὶ

δικαιοσύνη, καὶ φρόνησις, οὐ καλῶν μόνον καὶ δικαίων καὶ ὠφελίμων, ἀλλὰ καὶ βλαβερῶν καὶ αἰσχυρῶν καὶ ἀδίκων κρίσεις οὐσαι, τὴν ἀπειρίαν τῶν κακῶν καλλωπιζομένην ὑκακίαν οὐκ ἐπαινοῦσιν, ἀλλ' ἀβελτερίαν ἡγοῦνται, καὶ ἄγνοιαν, ὣν μάλιστα γινώσκειν προσήκει τοὺς ὀρθῶς βιωσομένους. Οἱ μὲν οὖν παλαιοὶ Σπαρτιᾶται τοὺς Εἰλωτας ἐν ταῖς ἐορταῖς πολὺν ἀναγκάζοντες πίνειν ἄκρατον, εἰσῆγον εἰς τὰ συμπόσια, τοῖς νέοις, οἷόν ἐστι τὸ μεθύειν, ἐπιδεικνύντες. Ἡμεῖς δὲ τὴν ἐκ διαστροφῆς ἐτέρων ἐπανόρθωσιν οὐ πάνυ φιλόφρωνον, οὐδὲ πολιτικὴν, ἡγοῦμεθα. Τῶν δὲ κεχρημένων ἁσχεπτότερον αὐτοῖς, καὶ γεγρονότων ἐν ἐξουσίαις καὶ πράγμασι μεγάλοις ἐπιφανῶν εἰς κακίαν, οὐ χεῖρον ἴσως ἐστὶ συζυγίαν μίαν, ἢ δύο, παρεμβαλεῖν εἰς τὰ παραδείγματα τῶν βίων, οὐκ ἐφ' ἡδονῇ, μὰ Δία, καὶ διαγωγῇ τῶν ἐντυγχανόντων ποικίλλοντας τὴν γραφὴν, ἀλλ' ὥσπερ Ἰσμηνίας δ' Θηβαῖος, ἐπιδεικνύμενος τοῖς μαθηταῖς καὶ τοὺς εὖ καὶ τοὺς κακῶς αὐλοῦντας, εἰώθει λέγειν „Οὕτως αὐλεῖν δεῖ“ καὶ πάλιν „Οὕτως αὐλεῖν οὐ δεῖ“ ὁ δ' Ἀντιγενίδας καὶ ἥδιον ἔφετο τῶν ἀγαθῶν ἀκροᾶσθαι τοὺς νέους αὐλητῶν, εἰάν τινα καὶ τῶν φαύλων πείραν λαμβάνωσιν· οὕτω μοι δοκοῦμεν καὶ ἡμεῖς προθυμότεροι τῶν βελτιόνων ἔσεσθαι καὶ θάεται καὶ μιμηταὶ βίων, εἰ μὴδὲ τῶν φαύλων καὶ ψεγσμένων ἀνιστορήτως ἔχοιμεν. Περιέξει δὲ τοῦτο τὸ βιβλίον τὸν Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ βίον, καὶ Ἀντωνίου τοῦ αὐτοκράτορος, ἀν-

δραὼν μάλιστα διὰ τῷ Πλάτῳ μαρτυρησάντων, οἱ καὶ κακίας μεγάλης, ὥσπερ ἀρετᾶς, αἱ μεγάλαι φύσεις ἐκφέρουσι. Γινόμενοι δ' ὁμοίως ἐρωτικοί, ποτικοί, στρατιωτικοί, μεγαλῶδωροι, πολυτελεῖς, ὑβρισταί, καὶ τὰς κατὰ τύχην ὁμοιότητας ἀκολουθοῦντες ἔσχον. Οὐ γὰρ μόνον ἐν τῷ λοιπῷ βίῳ μεγάλα μὲν κατορθοῦντες, μεγάλα δὲ σφαλλόμενοι, πλείστων δ' ἐπικρατοῦντες, πλείστα δ' ἀποβάλλοντες, ἀπροσδοκῆτως δὲ πταίοντες, ἀνελπίστως δὲ πάλιν ἀναφέροντες διετέλεσαν· ἀλλὰ καὶ κατέστρεψαν, ὃ μὲν ἄλους ὑπὸ τῶν πολεμίων, ὃ δ' ἔγγιστα τοῦ παθεῖν τοῦτο γινόμενος.

II. Ἀντιγόνῳ τοίνυν δυοῖν υἱῶν ἐκ Στρατονίκης τῆς Κοῤῥαίου γενομένων, τὸν μὲν ἐπὶ τῷδελεφῷ Δημήτριον, τὸν δ' ἐπὶ τῷ πατρὶ Φίλιππον ὠνόμασεν. Οὗτός ἐστιν ὁ τῶν πλείστων λόγος. Ἐνιοὶ δὲ τὸν Δημήτριον, οὐχ υἱόν, ἀλλ' ἀδελφιδοῦν γενέσθαι τοῦ Ἀντιγόνου λέγουσιν· ἐπὶ νηπίῳ γὰρ αὐτῷ παντίπασι τοῦ πατρὸς τελευτήσαντος, εἴτα τῆς μητρὸς εὐθὺς τῷ Ἀντιγόνῳ γαμηθείσης, υἱόν ἐκείνου νομισθῆναι. Τὸν μὲν οὖν Φίλιππον, οὐ πολλοῖς ἔτις τοῦ Δημητρίου νεώτερον ὄντα, συνέβη τελευτῆσαι. Δημήτριος δὲ μεγέθει μὲν ἦν τοῦ πατρὸς ἐλάττω, καίπερ ὢν μέγας· ἰδέα δὲ καὶ κάλλει προσώπου θαυμασιὸς καὶ περιττός· ὥστε τῶν πλατύντων καὶ γρασφόντων μεθένα τῆς ὁμοιότητος ἐφικέσθαι. Τὸ γὰρ αὐτὸ χάριν καὶ βάρος καὶ φόβον καὶ ὥραν εἶχε, καὶ συνικέκρατο τῷ νεαρῷ καὶ ἱταμῷ δυσμίμητος ἡρωικῇ

τις ἐπιφάνεια καὶ βασιλικὴ σεμνότης. Οὕτω δὲ πῶς καὶ τὸ ἦθος ἐπεφύκει πρὸς ἐκπληξιν ἀνθρώπων ἅμα καὶ χάριν. Ἡδιστος γὰρ ὢν συγγενέσθαι σχολάζοντι περὶ πότους καὶ τρυφᾶς καὶ διαίτας ἀβροβιώτατος βασιλέων, ἐνεργότατον αὖ πάλιν καὶ σφοδρότατον τὸ περὶ τὰς πράξεις ἐνδεδειχὲς εἶχε καὶ δραστήριον· ἥ καὶ μάλιστα τῶν θεῶν ἐξήλου τὸν Διόνυσον, ὡς πολέμῳ τε χρῆσθαι δεινότατον, εἰρήνῃ τ' αὖθις ἐκ πολέμων τρέψαι, καὶ πρὸς εὐφροσύνῃ καὶ χάριν ἐμμελίστατον.

III. Ἦν μὲν οὖν καὶ φιλοπάτωρ διαφερόντως. Τῇ δὲ περὶ τὴν μητέρα σπουδῇ καὶ τὸν πατέρα τῶν ἑσθίων ἐφαίνετο, δι' εὐνοίαν ἀληθινήν μᾶλλον, ἢ τετραπείαν τῆς δυνάμεως. Καὶ ποτε πρεσβυῖα τιτὶ τοῦ Ἀντιγόνοῦ σχολάζοντος, ἀπὸ Θήρας ὁ Δημήτριος ἐπέστη· καὶ προσελθὼν τῷ πατρὶ, καὶ φιλήσας, ὥσπερ εἶχε τὰς βολίδας, ἐκάθισε παρ' αὐτόν. Ὁ δὲ Ἀντίγονος ἀπιόντας ἤδη τοὺς πρέσβεις, ἔχοντας ἀποκρίσεις, μεγάλη φωνῇ προσαγορεύσας· „Καὶ κοῦτ' „ εἶπεν, „ὦ ἄνδρες, ἀπαγγέλλετε περὶ ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἀλλήλους οὕτως ἔχομεν.“ ὥς ἰσχυρὴν τινα πραγμάτων βασιλικῶν καὶ δυνάμεως ἐπίδειξιν οὖσαν τὴν πρὸς τὸν υἱὸν δμόνοιαν καὶ πίστιν. Οὕτως ἄρα πάντα δυσκοινώνητον ἡ ἀρχή, καὶ μεσίων ἀπιστίας καὶ δυσνοίας, ὥστ' ἀγάλλεσθαι τὸ μέγιστον τῶν Ἀλεξάνδρου διαδόχων καὶ πρεσβυτάτων, εἴ τι μὴ φοβέται τὸν υἱόν, ἀλλὰ προσίσταται τὴν λόγην ἔχοντα τοῦ σώματος πλησίον. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ

μόνος, ὥς εἰπεῖν, ὁ οἶκος οὗτος ἐπὶ πλείστας διαδοχὰς τῶν τοιούτων κακῶν ἐκαθάρευσεν· μᾶλλον δ' εἰς μόνος τῶν ἀπ' Ἀντιγόνου Φίλιππος ἀνέβλεν υἷόν. Αἱ δ' ἄλλαι σχεδὸν ἅπασαι διαδοχαί, πολλῶν μὲν ἔχουσι παίδων, πολλῶν δὲ μητέρων φόβους καὶ γυναικῶν. Τὸ μὲν γὰρ ἀδελφοὺς ἀναιρεῖν, ὥσπερ οἱ γεωμέτραι τὰ αἰτήματα λαμβάνουσιν, οὕτω συνεχωρεῖτο κοινόν τι νομιζόμενον αἶτημα καὶ βασιλικὸν ὑπὲρ ἀσφαλείας.

IV. Τοῦ μὲντοι καὶ φιλόανθρωπον φύσει καὶ φιλεταῖρον γεγονέναι τὸν Δημήτριον ἐν ἀρχῇ, παράδειγμα τοιούτων εὐτιν εἰπεῖν. Μιθριδάτης, ὁ Ἀριοβαρζάνου παῖς, ἐταῖρος ἦν κατ' ἡλικίαν αὐτοῦ καὶ συνηθής, ἐθεράπευε δ' Ἀντίγονον, οὗτ' ὦν, οὕτε δοκῶν πεινητός· ἐκ δ' ἐνυπνίου τινὸς ὑποψίαν Ἀντιγόνῳ παρέσχεν. Ἐδόκει μέγα καὶ καλὸν πιδίον ἐπιτῶν δ' Ἀντίγονος, ψήγματα χρυσοῦ κατασπείρειν· ἐξ αὐτοῦ δὲ πρῶτον μὲν ὑποφύεσθαι θέρους χρυσοῦν, ὀλίγῳ δ' ὑστερον ἐπανελθὼν, οὐδὲν ἰδίῳν, ἀλλ' ἡ τετμημένην καλὰμην. Ἀνυούμενος δὲ καὶ περιπαθὼν, ἀκοῦσαι τινῶν λεγόντων, ὥς ἄρα ὁ Μιθριδάτης ἐς Πόντον Εὐξείνον οἴχεται, τὸ χρυσοῦν θέρους ἐξαμνησάμενος. Ἐκ τούτου ταραχθεὶς, καὶ τὸν υἷόν δοκῶσας σιωπῆσειν, ἔφρασε τὴν ὄψιν αὐτῷ, καὶ διὰ πάντως τὸν ἄνθρωπον ἐκποδὼν ποιῆσθαι καὶ διαφθεῖρειν ἔγνωκεν. Ἀκούσας δ' ὁ Δημήτριος ἠχθίσθη σφόδρα, καὶ τοῦ νεανίσκου, καθάπερ εἰώθει, γενομένου παρ' αὐτῷ καὶ συνόντος ἐπὶ σχο-

τις ἐπιφάνεια καὶ βασιλικὴ αἰμνότης. Οὕτω δὲ πῶς καὶ τὸ ἦθος ἐπεφύκει πρὸς ἐκπληξιν ἀνθρώπων ἅμα καὶ χάριν. Ἡδιστος γὰρ ὢν συγγενισθαι σχολάζοντι περὶ πότους καὶ τρυφᾶς καὶ διαίτας ἀβροβιώτατος βασιλῶν, ἐνιργότατον αὖ πάλιν καὶ σφοδρότατον τὸ περὶ τὰς πράξεις ἐνδελεχὲς εἶχε καὶ δραστήριον· ἥ καὶ μάλιστα τῶν θεῶν ἐξήλον τὸν Διόνυσον, ὡς πολέμῳ τε χρῆσθαι δεινότατον, εὐρήσθην τ' αὖθις ἐν πολέμῳ τρέψαι, καὶ πρὸς εὐφροσύνην καὶ χάριν ἑμμελίστατον.

III. Ἦν μὲν οὖν καὶ φιλεπάτωρ διαφερόντως. Τῇ δὲ περὶ τὴν μητέρα σπουδῇ καὶ τὸν πατέρα τιμῶν ἐφαίνετο, δι' εὐνοίαν ἀληθινήν μᾶλλον, ἢ θεραπείαν τῆς δυνάμεως. Καὶ ποτε πρεσβυλῶτινι τοῦ Ἀντιγόνοῦ σχολάζοντος, ἀπὸ θήρας ὁ Δημήτριος ἐπέστη· καὶ προσελθὼν τῷ πατρί, καὶ φιλήσας, ὥσπερ εἶχε τὰς βολίδας, ἐκάθισε παρ' αὐτόν. Ὁ δὲ Ἀντίγονος ἀπιδόντας ἤδη τοὺς πρέσβεις, ἔχοντας ἀποκρίσεις, μεγάλη φωνῇ προσαγορεύσας· „Καὶ τοῦτ' „ εἶπεν, „ὦ ἄνδρες, ἀπαγγεῖλατε περὶ ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἀλλήλους οὕτως ἔχομεν.“ ὥς ἰσχύειν τινα πραγμάτων βασιλικῶν καὶ δυνάμεως ἐπίδειξιν οὖσαν τὴν πρὸς τὸν υἱὸν ὁμόνοιαν καὶ πίστιν. Οὕτως ἄρα πάντῃ δυσκοινώητον ἡ ἀρχή, καὶ μετὰ τὴν ἀπιστίας καὶ δυσνοίας, ὥστ' ἀγάλλασθαι τὸν μέγιστον τῶν Ἀλεξάνδρου διαδόχων καὶ πρεσβύτατον, ὅτι μὴ φοβέται τὸν υἱόν, ἀλλὰ προσίσταται τὴν λόγην ἔχοντα τοῦ σώματος πλησίον. Οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ

μόνος, ὥς εἰπῖν, ὁ οἶκος οὗτος ἐπὶ πλείστας διαδοχὰς τῶν τοιούτων κακῶν ἐκαθάρευσεν· μᾶλλον δ' εἰς μόνος τῶν ἀπ' Ἀντιγόνου Φίλιππος ἀνέβλεν εἶδόν. Αἱ δ' ἄλλαι σχεδὸν ἅπασαι διαδοχαί, πολλῶν μὲν ἔχουσι παίδων, πολλῶν δὲ μητέρων φόρους καὶ γυναικῶν. Τὸ μὲν γὰρ ἀδελφοὺς ἀναιρεῖν, ὥσπερ οἱ γεωμέτραι τὰ αἰτήματα λαμβάνουσιν, οὕτω συνεχωρεῖτο κοινόν τι νομιζόμενον αἶτημα καὶ βασιλικὸν ὑπὲρ ἀσφαλείας.

IV. Τοῦ μέντοι καὶ φιλόανθρωπον φύσει καὶ φιλεταῖρον γεγονέναι τὸν Δημήτριον ἐν ἀρχῇ, παράδειγμα τοιοῦτόν ἐστιν εἰπεῖν. Μιθριδάτης, ὁ Ἀριβαρζάνου παῖς, ἐταῖρος ἦν καθ' ἡλικίαν αὐτοῦ καὶ συνήθης, ἐθεράπευε δ' Ἀντίγονον, οὗτ' ὢν, οὐτε δοκῶν πνευρὸς· ἐκ δ' ἐνυπνίου τινὸς ὑποψίαν Ἀντιγόνῳ παρέσχεν. Ἐδόκει μέγα καὶ καλὸν πιδίον ἐπιόν· ὁ Ἀντίγονος, ψήγματα χρυσοῦ κατασπείρειν· ἐξ αὐτοῦ δὲ πρῶτον μὲν ὑποφύεσθαι θέρους χρυσοῦν, ὀλίγον δ' ὕστερον ἐπανελθόν, σὺδὲν ἰδεῖν, ἀλλ' ἢ τετμημένην καλὰμην. Ἀνπούμενός δὲ καὶ περιπαθὼν, ἀκοῦσαι τινῶν λεγόντων, ὥς ἄρα ὁ Μιθριδάτης ἐς Πόντον Εὐξείνον οἴχεται, τὸ χρυσοῦν θέρους ἐξαψησάμενος. Ἐκ τούτου ταραχθεὶς, καὶ τὸν εἶδόν ὀρκώσας σιωπήσειν, ἔφρασε τὴν ὄψιν αὐτῷ, καὶ διὰ πάντως τὸν ἄνθρωπον ἐκποδῶν ποιεῖσθαι καὶ διαφθεῖρειν ἔγνωκεν. Ἀκούσας δ' ὁ Δημήτριος ἤχθεσθαι σφόδρα, καὶ τοῦ νεανίσκου, καθάπερ εἰώθει, γενομένου παρ' αὐτῷ καὶ συνόντος ἐπὶ σχο-

λῆ, φθίγγασθαι μὲν οὐκ ἐτόλμησεν, οὐδὲ τῇ φωνῇ
κατεπιεῖν, διὰ τὸν ὄρκον· ὑπαγαγὼν δὲ κατὰ μι-
κρὸν ἀπὸ τῶν φίλων, ὡς ἐγγιγόνεισαν μόνοι καθ'
αὐτοὺς, τῷ σιτύρακι τῆς λόγχης κατέγραφεν εἰς τὴν
γῆν, ὀρῶντος αὐτοῦ· „Φεῦγε, Μιθρ. δάτα.“ Συνίς
δ' ἐκείνος, ἀπέδρα νυκτὸς εἰς Καππαδοκίαν. Καί
ταχὺ τὴν Ἀντιγόνῳ γενομένην ὄψιν ὑπαρᾶντοῦ σιγ-
εταίρι τὸ χρεῶν. Πολλῆς γὰρ καὶ ἀγαθῆς ἐκράτησε
χώρας, καὶ τὸ τῶν Ποτικῶν βασιλέων γένος, ὀχθὴν
που διαδοχῇ πανσάμενον ὑπὸ Ῥωμαίων, ἐκείνος
παρέσχε. Ταῦτα μὲν οὖν εὐφύτας δείγματα τοῦ
Δημητρίου πρὸς ἐπαίκειαν καὶ δικαιοσύνην.

V. Ἐπεὶ δ', ὥσπερ ἐν τοῖς Ἐμπεδοκλείους στοι-
χείοις, διὰ τὸ νεῖκος καὶ τὴν φιλίαν ἔνεστι διαφορὰ
πρὸς ἄλληλα καὶ πόλεμος, μᾶλλον δὲ τοῖς ἀλλήλων
ἀπιομένοις καὶ πελάζουσιν· οὕτω τὸν πᾶσι τοῖς
Ἀλεξάνδρου διαδόχοις πρὸς ἀλλήλους ὄντα συνεχῇ
πόλεμον αἱ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν τόπων συνάφαισι
πρὸς ἐνίοους ἐποιοῦν ἐπιφανέστερον, καὶ μᾶλλον ἐξέ-
καον, ὥσπερ Ἀντιγόνῳ τότε πρὸς Πτολεμαῖον. Αὐ-
τὸς μὲν Ἀντίγονος ἐν Φρυγίᾳ διέτριβε· Πτολεμαῖον
δ' ἀκούσας ἐκ Κύπρου διαβάντα περθεῖν Συρίαν,
καὶ τὰς πόλεις ἀπάγειν καὶ βιάσθαι, κατέπεμψε
τὸν υἱὸν Δημήτριον, δύο καὶ εἴκοσι ἐτῶν ὄντα, καὶ
στρατείας τότε πρῶτον αὐτοτελῶς ἐπὶ πράγμασιν με-
γάλοις ἀπτόμενον. Οἷα δὲ νέος καὶ ἄπειρος ἀνδρὶ
συμπεσιῶν ἐκ τῆς Ἀλεξάνδρου παλαιστρας, ἡθληκῶτι
πολλοὺς καὶ μεγάλους κατ' αὐτὸν ἀγῶνας, ἐσφάλη

περὶ πόλιν Γύζαν ἡττηθεὶς, ὀντακισχιλίων ἀλόντων καὶ πεντακισχιλίων ἀποθανόντων. Ἀπέβαλε δὲ καὶ σκηνὴν καὶ χρήματα, καὶ ὅλως σὺμπασαν τὴν περὶ τὸ σῶμα θεραπείαν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν αὐτῷ Πτολεμαῖος ἀπέπεμψε μετὰ τῶν φίλων, εὐγνώμονα καὶ φιλόανθρωπον ἀντιπῶν λόγον, ὥς οὐ περὶ πάντων ἅμα, περὶ δόξης δὲ καὶ ἀρχῆς πολεμητέον ἐστὶν αὐτοῖς. Δημήτριος δὲ δεξιόμενος εὐξάτο τοῖς θεαῖς μὴ πολὺν χρόνον ὀφειλέτην γενέσθαι Πτολεμαίῳ τῆς χάριτος, ἀλλὰ ταχέως ἀμείψασθαι διὰ τῶν ὁμοίων. Καὶ πάθος οὐ μεираκίου παθὼν, ἐν ἀρχῇ πράξεων ἀνατραπέντος, ἀλλ' ἐμβριθοὺς στρατηγοῦ, κεχρημένου πραγμάτων μεταβολαῖς, ἀνδρῶν τε συλλογῆς καὶ κατασκευῆς ὀπλων ἐπιμελεῖτο, καὶ τὰς πόλεις διὰ χειρὸς εἶχε, καὶ τοὺς ἀθροιζομένους ἐγύμναζεν.

VI. Ἀντίγονος δὲ, τὴν μάχην πυθόμενος, Πτολεμαῖον μὲν ἀγενεῖους νενικηκότα ἔφη νῦν, αὐτὸς διαγωνιῆσθαι πρὸς ἄνδρας· τοῦ δ' υἱοῦ τὸ φρόνημα καθελεῖν καὶ κολοῦσαι μὴ βουλόμενος, οἷα ἐνέστη πάλιν αἰτουμένῳ μάχεσθαι καθ' αὐτόν, ἀλλ' ἀφῆκε. Καὶ μετ' οὐ πολὺν χρόνον ἀφῆκε Κίλλης, Πτολεμαίου στρατηγός, μετὰ λαμπρᾷς δυνάμει, ὥς ἐξελάσων Συρίας Δημήτριον ἀπάσης, τῷ προσητῆσθαι καταφρονούμενον. Ὁ δ' ἐξαίρνης ἐπιπεσὼν οὐ προαισθημένῳ, καὶ φοβήσας, ἔλαβεν αὐτῷ στρατηγῷ τὸ στρατιόπεδον· καὶ στρατιώτας μὲν ἑπτακισχιλίους ζῶντας εἶλε, χρημάτων δὲ πάμπολλων ἐκυρίευσεν. Ἐχάριε δὲ νικήσας, οὐχ οἷς ἔξεν, ἀλλ'

οἷς ἀποδώσειν ἔμελλε· καὶ τῆς νίκης οὐ τὸν πλοῦτον οὕτως, οὐδὲ τὴν δόξαν, ὥς τὴν διάλυσιν τοῦ φιλανθρωπεύματος ἐκείνου καὶ τὴν χάριν ἡγάπησιν. Οὐ μὲν αὐτογεννημένως ταῦτ' ἐπραξεν, ἀλλ' ἔγραψε τῷ πατρί. Δόντιος δ' ἐκείνου καὶ κελεύσαντος ὃν βούλεται πᾶσι χρῆσθαι τρόπον, αὐτὸν τε τὸν Κίλλην, καὶ φίλους αὐτοῦ δωρησάμενος ἀφρόνως, ἀπέπεμψε. Τοῦτο τὸ πάθος Συρίας ἐξήλασε Πτολεμαῖον, Ἀντίγονον δὲ κατήγαγεν ἐκ Κελαινῶν, χαίροντα τῇ νικῇ, καὶ ποθοῦντα θάσασθαι τὸν εἶδόν.

VII. Ἐκ τούτου δὲ τῶν Ἀράβων τὰς καλουμένους Ναβαταίους ὑπαγαγέσθαι πεμφθεὶς ὁ Δημήτριος, ἐκινδύνευσεν μὲν εἰς τόπους ἀνδρῶν ἐμπιστῶν· τῷ δὲ μὴ διαταραχθῆναι, μηδ' ἐκπλαγῆναι καταπληξίμενος τοὺς βαρβάρους, λείαν τε λαβὼν πολλήν. καὶ καμήλους ἐκτακτοσίας παρ' αὐτῶν, ἀντιχώρησιν. Ἐπεὶ δὲ Σέλευκος, ἐκπιστὼν μὲν ὅτ' Ἀντιγόνου τῆς Βαβυλωνίας πρότερον, ὕστερον δ' ἀναλαβεῖν τὴν ἀρχὴν δι' αὐτοῦ καὶ κρατῶν, ἀνέβη μετὰ δυνάμει, τὰ συνοροῦντα τοῖς Ἰνδοῖς ἔθνη καὶ τὰς παρὶ τὸν Καύκασον ἐπαρχίας προσασόμενος· ἐλπίζων Δημήτριος ἔρημον εὐρήσειν τὴν Μεσοποταμίαν, καὶ περὶ τὰς ἄφρων τὸν Εὐφράτην, εἰς τὴν Βαβυλωνίαν παρτισιστῶν ἔφθη. καὶ τῆς ἐτίρας ἄκρας (δύο γὰρ ἦσαν) ἐκκρούσας τὴν τοῦ Σελεύκου φρουράν, καὶ κρατήσας, ἰδίους ἐγκατέστησαν ἐτακισχιλίους ἀνδρας. Ἐκ δὲ τῆς χώρας, ὅσα φέρειν

ἢ ἄγειν ἡδύναντο, τοὺς στρατιώτας ἀφιλεῖσθαι καὶ λαμβάνειν κελύσας, ἐπανήλθιν ἐπὶ θάλασσαν, βεβαιωτέραν Σελύκῃ τὴν ἀρχὴν ἀπολιπόν· ἐξίστασθαι γὰρ ἐδόκει τῷ κακοῦν, ὥς μηκέτι προσήκουσαν αὐτοῖς. Πτολμαίου μέντοι πολιορκουντος Ἀλικαρνασσόν, ὁξύνως βοηθῆσας ἐξήρπασε τὴν πόλιν.

VIII. Ἐνδόξον δὲ τῆς φιλοτιμίας ταύτης γενόμενης, ὁρμὴ παρέστη θαιμάσιος αὐτοῖς ἐλευθεροῦν τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν, ὑπὸ Κασάνδρου καὶ Πτολμαίου καταδεδουλωμένην. Ταύτου πόλεμον οὐδεὶς ἐπόλεμυσεν τῶν βασιλείων καλῶς καὶ δικαιοτέρον· ὥς γὰρ, ἅμα τοὺς βαρβάρους ταπεινοῦντες, εὐπορ' ἄς συνήγαγον, εἰς τοὺς Ἕλληνας ὑπὲρ εὐδοξίας καὶ τιμῆς ἀνήλυσκον. Ὡς δὲ πρῶτον ἐδόκει πλεῖν ἐπὶ τῇ Ἀθήνῃ, τῶν φίλων ἐπὶ τὸν πρὸς τὸν Ἀντίγονον, οἳ δὲ αὐτὴν τὴν πόλιν, ἃν ἔλωσι, κατέχειν δι' αὐτῶν, ἐπιβάθραν τῆς Ἑλλάδος οὔσαν, οὐ προσέσχεν δ' Ἀντίγονος, ἀλλ' ἐπιβάθραν μὲν ἔφη καλὴν καὶ ἀσάλευτον εἶναι τὴν εὐνοίαν· τὰς δ' Ἀθήνας, ὥσπερ σκοπὸν τῆς οἰκουμένης, ταχὺ τῇ δόξῃ διαπυρραβεῖν εἰς ἅπαντας ἀνθρώπους τὰς πράξεις. Ἐπὶ δὲ Δημήτριος ἔχων ἀργυρίου πεντακισχίλια τάλαντα, καὶ σιόλον τῶν πεντήκοντα καὶ διακοσίων ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, τὸ μὲν ἄστυ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως Κασάνδρῳ διοικοῦντες, ἐν δὲ τῇ Μουνυχίᾳ φρουρὰς καθευτώσης. Εὐτυχίᾳ δ' ἅμα καὶ προνοίᾳ χρησάμενος, ἐπιφαίνετο τῷ Πειραιεὶ πύμπτη φθίνοντος Θαρρηλιῶνος, προαισθημένου μὲν

οὐδενός· ἐπεί δ' ὤφθη πλησίον ὁ στόλος, πάντων ὡς Πιολεμαϊκὰς τὰς ναῦς ὑποδέχεσθαι παρασκευαζομένων, ὅψε συμφρονήσαντες ἐβοήθουν οἱ στρατηγοί, καὶ θόρυβος ἦν, οἷόν τι εἰκὸς ἐν ἀπρόσδοκῇ τῷ πολεμίους ἀποβαίνοντας ἀναγκαζομένων ἀμύνεσθαι. Τοῖς γὰρ στόμασι τῶν λιμένων ἀκλείστοις ἐπιτυχὼν ὁ Δημήτριος, καὶ διεξιλάσας ἐντὸς, ἦν ἤδη καταφανὴς πᾶσι, καὶ διεσήμηνεν ἀπὸ τῆς νεῆς αἰτησιν ἡσυχίας καὶ σιωπῆς. Γίνομένου δὲ τούτου, κήρυκα παραστησάμενος, ἀνεῖπεν, ὅτι πέμψειεν αὐτὸν ὁ πατὴρ ἀγαθῇ τύχῃ Ἀθηναίους ἐλευθερώσοντας, καὶ τὴν φρουρὰν ἐκβαλοῦντα, καὶ τοὺς νόμους αὐτοῖς καὶ τὴν πατριὸν ἀποδώσοντας πολιτείαν.

IX. Ἀναρῶντων δὲ τούτων, οἱ μὲν πολλοὶ τὰς ἀσπίδας παραχοῆμα θέμενοι πρὸ τῶν ποδῶν ἀνεκρότησαν, καὶ βοῶντες ἐκέλευον ἀποβαίνειν τὸν Δημήτριον, σιωπῆρα καὶ εὐεργέτην ἀναγορεύοντες· οἱ δὲ περὶ τὸν Φαληρεῖα πάντως μὲν ὥοντο δεῖν δεχεσθαι τὸν κρατοῦντα, καὶ οὐδέν, ὥν ἐπαγγέλλεται, μέλλῃ βεβαιοῦν· ὁμῶς δὲ πρέσβεις θεομένους ἀπέστειλαν, οἷς ὁ Δημήτριος ἐντυχὼν φιλανθρωπῶς, συνέπεμψε παρ' ἑαυτοῦ τῶν πατρῶων φίλων τὸν Μιλήσιον Ἀριστοδότῃμον. Τοῦ δὲ Φαληρεῖος διὰ τὴν μεταβολὴν τῆς πολιτείας μᾶλλον τοὺς πολίτας, ἢ τοὺς πολεμίους, φοβουμένου, οὐκ ἡμέλησεν ὁ Δημήτριος, ἀλλὰ καὶ τὴν δόξαν αἰδοσθεὶς καὶ τὴν ἄρετὴν τοῦ ἀνδρός, εἰς Θήβας αὐτὸν, ὥσπερ ἡβούλετο, μετ' ἀσφαλείας συνεξέπεμψεν. Αὐτὸς δὲ τὴν

μὲν πόλιν οὐκ ἂν ἔφη, καίπερ ἐπιθυμῶν, ἰδεῖν πρό-
τερον, ἢ παντάπασι ἐλευθερῶσαι, τῆς φρουρᾶς ἀπαλ-
λάξας· τῇ δὲ Μουνυχίᾳ χαράκωμα καὶ τάφρον πε-
ριβαλὼν διὰ μέσου, Μεγάρους ἐπέπλευσεν ὑπὸ Κα-
σάνδρου φρουρουμένοις. Πυθόμενος δὲ τὴν Ἀλε-
ξάνδρου τοῦ Πολυπέρχοντος γενομένην γυναῖκα Κρα-
τησίπολιν, ἐν Πάτραις διατρίβουσαν, οὐκ ἂν ἀθῶς
γενέσθαι μετ' αὐτοῦ, περιβόητον οὔσαν ἐπὶ κάλλει,
καταλιπὼν τὴν δύναμιν ἐν τῇ Μεγαρικῇ, προῆλθεν
εὐζώνους τινὰς ἔχων σὺν αὐτῷ. Καὶ τούτων πάλιν
ἀποστρέψας, ἀπεσκήνωσε χωρὶς, ὑπὲρ τοῦ λαθεῖν
τὴν γυναῖκα συνελθοῦσαν αὐτῷ. Τοῦτο τινὲς αἰ-
σθόμενοι τῶν πολιμίων, ἐξαίφνης κατέδραμον ἐπ'
αὐτόν. Ὁ δὲ φοβηθεὶς, καὶ λαβὼν χλαμύδιον εὐτε-
λές, δρόμῳ φεύγων ἐξέφυγεν, ὀλίγου δεήσας αἰσχί-
στην ἄλωσιν ἐξ ἀκрасίας ἄλῶναι. Τὴν δὲ σκηνὴν
μετὰ τῶν χρημάτων ὄχοντο λαβόντες αἱ πολέμιοι.
Τῶν δὲ Μεγάρων ἀλόντιων, καὶ τῶν στρατιωτῶν ἐφ'
ἄρπαγὴν τραπομένων, Ἀθηναῖοι παρητήσαντο πολλῇ
δεήσει τοὺς Μεγαρεῖς· καὶ τὴν φρουρὰν ὁ Δημήτριος
ἐκβαλὼν, ἤλευθέρωσε τὴν πόλιν. Ἐτι δὲ τοῦτο πράτ-
των, τοῦ φιλοσόφου Στίλπωνος ἐμνήσθη, δόξαν ἔχοντος
ἀνδρός ἡγημένου πως ἐν ἡσυχίᾳ καταβιῶναι. Με-
ταπεμπάμενος οὖν ἡρώτα, μή τις εἴληφές τι τῶν ἐκεί-
νου. Καὶ ὁ Στίλπων, „Οὐδεὶς,“ εἶπεν, „οὐδὲνα γὰρ
εἶδον ἐπιστάμαν ἀποφέροντα.“ Τῶν δὲ θεραπεόντων
σχεδὸν ἀπάντων διακλαπέντων, ἐπεὶ πάλιν αὐτόν ὁ
Δημήτριος ἐφιλοφρονεῖτο, καὶ τέλος ἀπαλλακτόμενος

εἶπεν· „Ἐλευθέραν ὑμῶν, ὦ Σίλλων, ἀπολείπω
τὴν πόλιν.“ „Ὁυθῶς,“ ἔφη, „λέγεις. Οὐδένα γὰρ
ἡμῶν δοῦλον ἀπολείλοιπας.“

Χ. Ἐπει δὲ πάλιν ἐπανελθὼν πρὸς τὴν Μουτυ-
χίαν, κατασιρατοπεδεύσας ἐξέκοψε τὴν φρουράν, καὶ
κατέσκαψε τὸ φρούριον, οὕτως ἤδη τῶν Ἀθηναίων
δεχομένων καὶ καλούντων, παρελθὼν εἰς τὸ αἶστυ,
καὶ συναγαγὼν τὸν δῆμον, ἀπέδωκε τὴν πατριὸν
πολιτείαν· καὶ προσυπέσχετο παρὰ τοῦ πατρὸς αὐ-
τοῖς ἀφίξασθαι σίτου πεντεκαίδεκα μυριάδας μεδί-
μων, καὶ ξύλων ναυπηγησάμενων πλῆθος εἰς ἑκατὸν
τριήρεις. Ἀθηναῖοι δ' ἀπολαβόντες τὴν δημοκρα-
τίαν ἔτι πεντεκαίδεκάτω, τὸν δὲ μέσον χρόνον ἀπὸ
τῶν Λαμιακῶν καὶ τῆς περὶ Κρανῶχα μάχης, λόγῳ
μὲν ὀλιγαρχικῆς, ἔργῳ δὲ μοναρχικῆς κατὰ κράτος
γενομένης, διὰ τὴν τοῦ Φαληρέως δύναμιν, οὕτω
λαμπρὸν ἐν ταῖς εὐεργεσίαις καὶ μέγαν φανέντα τὸν
Δημήτριον, ἐπαχθῆ καὶ βαρὺν ἐποίησαν τῶν τιμῶν
ταῖς ἀμετρίαις, ὥς ἐψηφίσαντο. Πρῶτον μὲν γὰρ
ἀπάντων τῶν Δημήτριον καὶ Ἀντίγονον βασιλεῖς
ἐννηγόρευσαν, ἄλλοις ἀφοσιουμένους τοῦτομα, ὥς
τοῦτο δὴ μόνον τῶν βασιλικῶν ἔτι τοῖς ἀπὸ Φιλίπ-
που καὶ Ἀλεξάνδρου περιεῖναι δοκοῦν ἄδικτον ἐτέ-
ροις καὶ ἀκοινώνητον. Μόνοι δὲ σωτήρας ἀνέγρα-
ψαν θεοὺς, καὶ τὸν ἐπώνυμον καὶ πατριὸν ἄρχοντα
καταπαύσαντες, ἱερέα σωτῆρων χειροτόνουν κατ'
ἕκαστον ἐνιαυτὸν· καὶ τοῦτον ἐπὶ τῶν ψηφισμάτων
καὶ τῶν συμβολαίων προέγραφον. Ἐνυφαίνεσθαι

δὲ τῶ πέπλῳ μιτὰ τῶν θιῶν αὐτοὺς ἐψηρίσαντο· καὶ τὸν τόπον, ὅπου πρῶτον ἀπέβη τοῦ ἄρματος, καθισρώσαντες, καὶ βωμὸν ἐπιθέντες, Δημητρίου καταβαίνου προσηγόρευσαν. Καὶ ταῖς φυλαῖς δύο προσέθεσαν, Δημητριάδα καὶ Ἀντιχονίδα· καὶ τὴν βουλήν τῶν πεντακοσίων πρῶτων, ἑξακοσίων ἐποίησαν, αἵτις δὴ φυλῆς ἑκάστης πεντήκοντα βουλευταὶς παρεχομένης.

XII. Τὸ δ' ὑπερφυσίαιον ἐνθύμημα τοῦ Στρατοκλήτους ἦν. Οὗτος γὰρ, ὃ τῶν σοφῶν τούτων καὶ περιτιτῶν καινουργὸς ἀρσκευμάτων, ἔγραψεν, ὅπως οἱ πιμπόμενοι κατὰ ψήφισμα δημοσίᾳ πρὸς Ἀντίχον ἢ Δημήτριον ἀντὶ πρεσβευτῶν θεωροὶ λέγοιντο, καθάπερ οἱ Πυθοῖ καὶ Ὀλυμπιάδε τὰς πατρίους θυσίας ὑπὲρ τῶν πόλεων ἀπάγοντες ἐν ταῖς Ἑλληνικάις ἑορταῖς. Ἦν δὲ καὶ τᾶλλα παρόλομος ὁ Στρατοκλῆς, καὶ βεβιωκῶς ἀσελγῶς, καὶ τῇ τοῦ παλαιοῦ Κλέωνος ἀπαμιμεῖσθαι δοκῶν βωμολαχία καὶ βδελυρία τὴν πρὸς τὸν δῆμιον εὐχέριαν. ἔσχε δὲ τὴν εἰαίραν. Φυλάκιον ἀνελήφως· καὶ πρὶν αὐτῷ πρὸς δεῖπνον εἰς ἀγαρῶς πριαμένης ἐγκεφάλους καὶ τραχήλους, „Παπαί,“ εἶπε, „τεῖαυτά γ' ὠψώνηκας, οἷς σφαιρίζομεν οἱ πολιτευόμενοι.“ Τῆς δὲ περὶ Ἀμοργὸν ἡττης τῶν νεῶν συμβάσης τοῖς Ἀθηναίοις, φθάσας τοὺς ἐπαγγέλλοντας, εἰσήλασεν ἐστειφανώμενος διὰ τοῦ Κραμειχοῦ, καὶ προσαγγείλας, ὅτι νενικήκασι, εὐαγγέλια θύειν ἔγραψε, καὶ κρεωδαίσιαν τινὰ κατὰ φυλὴν ἐποίησαν. Ὀλίγῳ δ' ὕστερον τῷ κατὰ

πανόγρια κομιζόντων ἀπὸ τῆς μάχης παραγενομένων, καὶ τοῦ δήμου πρὸς ὄργην καλοῦντος αὐτόν, ἰταμῶς ὑποστάς τὸν Θύρυβον, „Εἴτα,“ ἔφη, „τί πεπόνθατε διυνόν, εἰ δύο ἡμέρας ἡδέως γεγόνατε;“ Ταῦτα αὕτη μὲν ἡ τοῦ Στρατοκλίου θρασυτείας.

XII. Ἦν δ' ἄρα καὶ πυρὸς ἕτερα θεριμότερα κατὰ τὸν Ἀριστοφάνη. Γράφει γάρ τις ἄλλος, ὑπερβαλλόμενος ἀνελυθιρία τὸν Στρατοκλία, δέχισθαι Δημήτριον, δοκίμους ἂν παραγένηται, τοῖς Δήμητρος καὶ Διονύσου ξενισμοῖς· τῷ δ' ὑπερβαλλόμενῳ λαμπρότητι καὶ πολυτιμίᾳ τὴν ὑποδοχὴν ἀργυρίου εἰς ἀνάθημα δημοσίᾳ δίδοσθαι. Τίλος δὲ τῶν τε μηνῶν τὸν Μουνυχιῶνα Δημητριῶνα, καὶ τῶν ἡμερῶν τὴν ἔτην καὶ νύκτα Δημητριάδα προσηγόρευσαν, καὶ τῶν ἑορτῶν τὰ Διονύσια μετωνόμασαν Δημήτρια. Ἐπεσήμεναι δὲ τοῖς πλείστοις τὸ θῦον. Ὁ μὲν γὰρ πέπλος, ὡς περ ἔφησαντο, μετὰ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀθηνᾶς προσευφηνημένων Δημήτριον καὶ Ἀντίγονον, πεμπόμενος διὰ τοῦ Κεραιικοῦ, μέσος ἐρρόδγη, θυλλῆς ἐμπεσοῦσης· περὶ δὲ τοὺς βωμοὺς τοὺς ἐκείνων ἐξήνθησαν ἡ γῆ κύνεα πολὺ κήνθειον, ἄλλως μηδὲ τῆς χώρας πολλαχούφυόμενον. Τῇ δ' ἡμέρᾳ, ἣ τὰ Διονύσια ἐγένετο, τὴν πομπὴν κατέλυσαν, ἰσχυρῶν πάγων γενομένων παρ' ὧραν, καὶ πάχνης βαθείας πεσούσης, ἧς οὐ μόνον ἀμπέλους καὶ συκᾶς ἀπώσας ἀπέκτανε τὸ ψύχος, ἀλλὰ καὶ τοῦ σίτου τὸν πλείστον κατέφθειρεν ἐν χλόῃ. Διὸ καὶ Φίλιππιδης, ἐχθρὸς ὢν τοῦ

Στρατοκλέους, ἐν κωμωδία πρὸς αὐτὸν ἐποίησε ταῦτα·
 Δι' ὃν ἀπέκαυσεν ἡ πόλιν τὰς ἀμπέλους,
 Δι' ὃν ἀσβεβοῦνθ' ὁ πέπλος ἐρῶν γη μέσος,
 Τὰς τῶν θεῶν τιμὰς ποιοῦντ' ἀνθρώπωνίνας.
 Ταῦτα καταλύει δῆμον, οὐ κωμωδία.

Ἦν δ' ὁ Φιλιππίδης Λυσιμάχου φίλος, καὶ πολλὰ δι' αὐτὸν ὁ δῆμος εὖ ἔπαθεν ὑπὸ τοῦ βασιλέως. Ἐδόκει δὲ καὶ πρὸς πρῶξιν αὐτῷ καὶ πρὸς στρατείας εὐσύνβολος ἀπαντήσας εἶναι καὶ ὀφθαίς. Ἄλλως δὲ καὶ διὰ τὸ ἡθος ὑδοκίμει, μηδὲν ἐνοχλῶν, μηδ' αὐλικῆς περιργίας ἀναπιμπλάμενος. Φιλοφρονουμένου δὲ ποτε τοῦ Λυσιμάχου πρὸς αὐτὸν, καὶ εἰπόντος· „Ω Φιλιππίδη, τίνοσ σοι τῶν ἐμῶν μεταδῶ;“ „Μόνον,“ ἔφη, „βασιλεῦ, μὴ τῶν ἀπορρήτων.“ Τοῦτον μὲν οὖν ἐπὶ τέθεις ἐκείνῳ παρεθήκαμεν, τῷ ἀπὸ τοῦ βήματος, τὸν ἀπὸ τῆς θυμέλης.

XIII. Ὁ δὲ μάλιστα τῶν τιμῶν ὑπερφανὲς ἦν καὶ ἀλλόκοτον, ἔγραψε Δρομοκλείδης ὁ Σφήτιος, ὑπὲρ τῆς τῶν ἀσπίδων ἀναθέσεως εἰς χιτῶνας παρὰ Δημητρίου λαβεῖν χρησμόν. Αὐτὴν δὲ παραγράψας τὴν λέξιν ἐκ τοῦ ψηφίσματος, οὕτως ἔχουσαν· „Ἀγαθὴ τυχὴ διδοχθῶ τῷ δήμῳ, χειροτονησάτω τὸν δῆμον ἕνα ἄνδρα ἐξ Ἀθηναίων, ὅστις ἀφικόμενος πρὸς τὸν Σωτῆρα, καὶ καλλιεργησάμενος, ἐπερωτήσῃ [Δημήτριον] τὸν Σωτῆρα, πῶς εὐσεβέστατα καὶ κάλλιστα καὶ τὴν ταχίστην ὁ δῆμος τὴν ἀποκατάστασιν ποιήσαιο τῶν ἀναθημάτων.“ Ὅτι δ' ἂν χρήσῃ, ταῦτα πράττειν τὸν δῆμον.“ Οὕτω καταμωκώμενοι τοῦ ἀν-

θρώπου, προσδιέφθειραν αὐτὸν, οὐδ' ἄλλως ὑγιαίνοντα τὴν διάνοιαν.

XIV. Ἄλλ' ἐν γε ταῖς Ἀθήναις τότε σχολάζων, ἡγάγετο χηρεύουσιν Εὐρυδίκην, ἣ Μιλτιάδου μὲν ἦν ἀπόγονος, τοῦ παλαιοῦ, συνοικήσασα δ' Ὀφέλεια, τῷ Κυρήνης ἄρξαντι, μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτήν ἀφίκετο πάλιν εἰς τὰς Ἀθήνας. Οἱ μὲν οὖν Ἀθηναῖοι τὸν γάμον τοῦτον εἰς χάριν ἔθεντο καὶ τιμὴν τῆς πόλεως. Ἄλλως δ' ὁ Δημήτριος εὐχερὴς τις ἦν περὶ γάμους, καὶ πολλὰς ἅμα συνῆν γυναῖξιν, ὧν ἄξιωμα μέγιστον εἶχε καὶ τιμὴν Φίλα, δι' Ἀντίπατρον τὸν πατέρα, καὶ διὰ τὸ προσυνωκηέναι Κρατερῶ, τῷ πλείστῃν εὐνοίαν αὐτοῦ παρὰ Μακεδόσι τῶν Ἀλεξάνδρου διαδόχων ἀπολιπόντι. Ταύτην, ὡς ἔοικε, κομιδῇ νέον ὄντα τὸν Δημήτριον ἐπειθεν ὁ πατήρ, οὐκ οὔσαν αὐτῷ καθ' ὥραν, ἀλλὰ πρεσβυτέραν, λαβεῖν· ἀπροθύμως δ' ἔχοντι, λέγεται πρὸς τὸ οὖς τὸ Εὐριπίδειον εἰπεῖν·

“Ὅπου τὸ κέρδος, παρὰ φύσιν γαμητέον, ὁμοιοπρωτέον τι τῷ δουλευτέον εὐθυρῶρημονήσας. Τοιαύτη μὲν οὖν τις ἦν ἡ τοῦ Δημητρίου τιμὴ πρὸς τὴν Φίλαν καὶ τὰς ἄλλας γαμετάς, ὥστε πολλὰς μὲν ἀνέδην ἑταίραις, πολλὰς δ' ἐλευθέραις συνεῖναι γυναῖξι, καὶ μάλιστα δὴ περὶ τὴν ἡδονὴν ταύτην κακῶς ἀκοῦσαι τῶν τότε βασιλείων.

XV. Ἐπεὶ δ' ὁ πατήρ αὐτὸν ἐκάλεε Πτολεμαῖον περὶ Κύπρου πολεμήσοντα, πείθεσθαι μὲν ἦν ἀναγκάσιον· ἀχθόμενος δ', οἷα τὸν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος

πόλεμον, ὄντα καλλίω καὶ λαμπρότερον, ἀπολείπει, προσέειπε Κλεωνίδῃ, τῷ Πτολεμαίου στρατηγῷ, φρουροῦντι Σικυῶνα καὶ Κόρινθον, χρήματα προτείνων, ὥστ' ἔλευθέρως ἀφεῖναι τὰς πόλεις. Οὐ προσδεξαμένου δ' ἐκείνου, διὰ ταχέων ἀναχθεῖς καὶ προσλαβὼν δύναμιν, ἐπέπλευσε Κύπρῳ. Καὶ Μενέλαον μὲν, ἀδελφὸν Πτολεμαίου, μάχην συνάψας εὐθύς ἐνίκησεν· αὐτοῦ-δὲ Πτολεμαίου μετὰ δυνάμειος πεζικῆς ἅμᾳ καὶ ναυτικῆς μεγάλης ἐπιφανέντος, ἐγένοντο μὲν ἀπειλαὶ τινες κομπῶδεις καὶ διάλογοι, τοῦ μὲν ἀποπλεῖν Δημήτριον κελεύοντος, πρὶν ὑπὸ τῆς δυνάμειος πάσης ἀθροισθείσης καταπατηθῆναι, Δημητρίου δ' ἐκείνον ἀφεῖναι φάσκοντος, ἃν ὁμολογήσῃ Σικυῶνα καὶ Κόρινθον ἀπαλλάξειν τῆς φρουρᾶς. Ὁ δ' ἄγων οὐ μόνον αὐτοῖς ἐκείνοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι δυνάσταις, πολλὴν εἶχε προσδοκίαν τῆς ἐπικρεμαμένης ἀδελότητος, ὥς οὐ Κύπρον, οὐδὲ Συρίαν, ἀλλὰ τὸ μέγιστον εὐθύς εἶναι πάντων, τῷ κρατοῦντι τῆς νέκης προστιθείσης.

XVI. Αὐτὸς μὲν οὖν Πτολεμαῖος ἐπέπλει πενήτηκοντα καὶ ἑκατὸν ναῦς ἔχων· ἐκ δὲ Σαλαμῖνος ἐκέλευσε Μενέλαον ἐξήκοντα ναυσὶν, διὰ μάλιστα σύστασιν δ' ἄγων ἔχῃ, προσφερόμενον, τὰς Δημητρίου κόττειν ἐξόπισθεν, καὶ διαταράττειν τὴν τάξιν. Δημήτριος δὲ ταῖς μὲν ἐξήκοντα ταύταις ἀντέταξε δέκα ναῦς, (τοσαῦται γὰρ ἤρκειν στενὸν ὄντα τοῦ λιμένος ἐμφράξαι τὸν ἑκπλουν) αὐτὸς δὲ

τὸ πεζὸν ἐκτάξας καὶ τοῖς ἀνατρίνουσιν εἰς τὴν θάλασσαν ἀκρωτηρίοις περιχιάμενος, οὕτως ἀνῆλθον ναυσὶν ἑκατὸν ὀγδοήκοντα· προσμίξας δὲ ῥώμῃ καὶ βίᾳ πολλῇ, κατὰ κράτος ἐτρέψατο τὸν Πισολεμαῖον, αὐτὸν μὲν, ὥς ἐνικήθη, διὰ ταχέων φεύγοντα ναυσὶν ὀκτὼ μόνασι, (τοσαῦται γὰρ ἐκ πασῶν περιεσώθησαν, τῶν δ' ἄλλων αἱ μὲν ἐν τῇ ναυμαχίᾳ διεφθάρησαν, ἐβδομήκοντα δ' ἤλωσαν αὐτανδροί,) τοῦ δ' ἐν ὀλκάσι παρορροῦντος ὄχλου θειραπόντων καὶ φίλων καὶ γυναικῶν, ἔτι δ' ὀπλῶν καὶ χρημάτων καὶ μηχανημάτων ἀπλῶς οὐδὲν ἐξέφυγε τὸν Δημήτριον, ἀλλ' ἔλαβε πάντα καὶ κατήγαγε εἰς τὸ στρατόπεδον. Ἐν δὲ τούτοις ἡ περιβόητος ἦν Λαμία, τὴν μὲν ἀρχὴν σπουδασθεῖσα διὰ τὴν τέχνην, (ἐδόκει γὰρ αὐλεῖν οὐκ εὐκατάφρονῃτως) ὑστερον δὲ καὶ τοῖς ἐρωτικοῖς λαμπρὰ γενομένη. Τότε γοῦν ἤδη λήγουσα τῆς ὥρας, καὶ πολὺ νεώτερον ἑαυτῆς λαβοῦσα τὸν Δημήτριον, ἐκράτησε τῇ χάριτι καὶ κατέσχεν, ὥστ' ἐκείνης εἶναι μόνῃς ἐραστὴν, τῶν δ' ἄλλων γυναικῶν ἐρώμενον. Μετὰ δὲ τὴν ναυμαχίαν οὐδ' ὁ Μενέλαος ἀντίσχευ, ἀλλὰ τὴν τε Σαλαμίνα παρέδωκε τῷ Δημητρίῳ, καὶ τὰς ναῦς, καὶ τὸ πεζόν, ἵππεῖς τε χιλίους καὶ διακοσίους, καὶ μυρίους καὶ διαχιλίους ὀπλίτας.

XVII. Οὕτω δὲ λαμπρὰν καὶ καλὴν τὴν νίκην γενομένην ἔτι μᾶλλον ἐπικλοσμῶν ὁ Δημήτριος εὐχνομοσύνη καὶ φιλανθρωπία, τοὺς νεκροὺς τῶν πολεμίων ἔθαψε μεγαλοπρεπῶς, καὶ τοὺς αἰχμαλώ-

τους ἀφῆκε· Ἀθηναίοις δὲ χιλίας καὶ διακοσίας
 ἀπὸ τῶν λαφύρων ἰδωρήσατο πανοπλίας. Αὐτάγγε-
 λον δὲ τῆς νίκης τῷ πατρὶ τὸν Μιλήσιον Ἀριστοδόδη-
 μον ἔπεμψε, πρωτεύοντά κολακίζα τῶν αὐλικῶν ἀ-
 πάντων, καὶ τότε παρεσκευασμένον, ὡς ἴσους, τῷ
 κολακευμάτων τὸ μέγιστον ἐπαγγελίῃ τοῖς πράγμα-
 σιν. Ὡς γὰρ ἐπέρασεν ἀπὸ τῆς Κύπρου, προσέειπεν
 μὲν οὐκ εἶσσι τῇ γῇ τὸ πλοῖον, ἀγνύρας δ' ἀρῶναι
 κελύσας, καὶ κατὰ ναῦν ἔχειν αἰρέματα πάντας, αὐ-
 τὸς ἑμβὰς εἰς τὸ ἐφόλκιον, ἐξῆλθε μόνος, καὶ πρὸς
 τὸν Ἀντίγονον ἀνέβαινε μετώφον ὄντα τῇ προσδο-
 κίᾳ τῆς μάχης, καὶ διακείμενον, ὡς εἰκὸς ἐστὶ δια-
 κείσθαι τοὺς περὶ πραγμάτων τηλικούτων ἀγωνιῶν-
 τας. Τότε γε μὴν ἀκούσας ἐκείνον ἦκειν, ἔτι μάλ-
 λον, ἢ πρότερον, ἔσχε τετραχυδῶς, καὶ μόλις μὲν
 αὐτὸν οἶκοι κατεῖχαν, ἄλλους δ' ἔπιμπεν ἐπ' ἄλλοις
 ὑπερήτας καὶ φίλους, πεισομένους παρὰ τοῦ Ἀρι-
 στοδόμου περὶ τῶν γεγενημένων. Αποκρινάμενον δὲ
 μηδὲν αὐτοῦ μηδενί, βάδην δὲ καὶ συνιστῶσι τῷ
 προσώπῳ μετὰ πολλῆς σιωπῆς προσιόντος, ἐκπλα-
 γαῖς κομιδῇ, καὶ μηκέτι καρτερῶν δ' Ἀντίγονος, ἐπὶ
 τὰς θύρας ἀπήντησε, πολλοῦ παρηπείμποντος ἤδη
 τὸν Ἀριστοδόημον ὄχλου, καὶ συνιρέχοντος ἐπὶ τὸ
 βασιλεῖον. Ὡς οὖν ἐγγὺς ἦλθεν, ἐκτείνας τὴν δε-
 ξιὰν ἀνέβόησι μεγάλη τῇ φωνῇ· „Χαῖρε, βασιλεῦ
 Ἀντίγονε, νικῶμεν [βασίλει] Πτολεμαῖον ναυμαχίᾳ,
 καὶ Κύπρον ἔχομεν, καὶ στρατιώτας αἰχμαλώτους
 μυρίους ἑξακισχιλίους ὀπτικοῦσις.“ Ὁ δ' Ἀντίγονος·

„Καὶ σὺ, νῆ Δία, χαῖρε,“ εἶπεν. „οὕτως δ' ἡμῶς βασιλείας, δίκην ὑφ' ἑξέως· βράδιον γὰρ ἀπολήψῃ τὸ εὐαγγέλιον.“

XVIII. Ἐκ τοῦτου πρῶτον ἀνιφάνηται τὸ πλήθος Ἀντίγονον καὶ Δημήτριον βασιλείας. Ἀντίγονον μὲν οὖν εὐθὺς ἀνέδυσαν οἱ φίλοι· Δημητρίῳ δ' ὁ πατήρ ἐπεμπε διαδῆμα, καὶ γραφῶν ἐπιστολὴν, βασιλεία προσεῖπεν. Οἱ δ' ἐν Αἰγύπτῳ, τοῦτων ἀπαγγελλομένων, καὶ αὐτοὶ βασιλεία τὸν Πτολεμαῖον ἀνηγόρευσαν, ὥς μὴ δοκῇν τοῦ φρονήματος ἐφύεσθαι διὰ τὴν ἥτιαν. Ἐπειμίματο δ' οὕτως τὸ πρᾶγμα τῷ ζήλῳ τοὺς διαδόχους. Καὶ γὰρ Ἀνσίμαχος ἤρξατο φορεῖν διαδῆμα, καὶ Σλευκος ἐντυγχάνων τοῖς Ἕλλησιν· ἐπεὶ τοῖς γε βαρβάροις πρότερον οὕτως ὡς βασιλεὺς ἐχρηματίζε. Κάσανδρος δὲ, τῶν ἄλλων αὐτὸν βασιλεία καὶ γραφόντων καὶ καλοῦντων, αὐτὸς, ὥσπερ πρότερον εἰώθει, τὰς ἐπιστολάς ἔγραφε. Τοῦτο δ' οὐ προσθήκη ἐσώματος καὶ σχήματος ἐκπλάγην εἶχε μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ φρονήματα τῶν ἀνδρῶν ἐκίνησε, καὶ τὰς γνώμας ἐπῆρε, καὶ τοῖς βλοῖς καὶ ταῖς ὀμιλίαις αὐτῶν ὄγκον ἐνεποίησε καὶ βαρύνηται, καθάπερ τραγικῶν ὑποκριτῶν ἅμα τῇ σκευῇ συμμεταβαλλόντων καὶ βόδιαμα, καὶ φωνὴν, καὶ κατὰ κλισίαν, καὶ προσαγορεύουσιν. Ἐκ δὲ τοιούτων ἰγύνοντο καὶ περὶ τὰς δικαιώσεις βιαιότεροι, τὴν εἰς πολλὰ παρέχουσαν αὐτοὺς ἐλαφροτέρους καὶ μαλακοτέρους τοῖς ὑπηκόοις πρότερον εἰρωνεῖαν τῆς ἐξουσίας ἀφελόντες. Τοσοῦτον

ἰσχυσε κέλευσε; φωνή μία, καὶ τοσαύτης ἐπέπλησε τὴν εἰκονομένην μεταβολῇ.

XIX. Ἀντίγονος δὲ, τοῖς πεπραγμένοις ὑπὸ Δημητρίου περὶ Κύπρον ἐπαρθεὶς, εὐθὺς ἱστορά-
 τουσιν ἐπὶ Πτολεμαῖον, αὐτὸς μὲν ἄγων περὶ τὴν
 δύναμιν, Δημητρίου δὲ μεγάλῳ στόλῳ συμπαρα-
 πλέοντος. Ὃν δὲ τρόπον ἔμελλε κρίνεσθαι τὰ πρά-
 γματα, Μήδιος, Ἀντιγόνου φίλος, ὅψιν εἶδε κατὰ
 τοὺς ἕκτους. Ἐδόκει γὰρ αὐτὸν Ἀντιγόνου ἀγωνί-
 ζεσθαι μετὰ τῆς στρατιᾶς ἀπάσης διανύλον, εὐρώ-
 στως καὶ ταχὺ τὸ πρῶτον, εἴτα κατὰ μικρὸν ἐνδι-
 δόναι τὴν δύναμιν αὐτῷ· καὶ τέλος, ὡς ἔκαμψεν,
 ἄσθενῇ γινόμενον καὶ μαστὸν ἄσθματος, οὐ φηδὺς
 ἀναφέρειν. Αὐτὸς τ' οὖν ἐντυχὼν κατὰ γῆν πολ-
 λαῖς ἀπορίαις, καὶ Δημητρίου χειμῶνι καὶ κλύδωνι
 μεγάλῳ κινδυνεύσαντος εἰς τόπους ἀλιμένους καὶ
 χαλεποὺς ἐκρηφῆναι, πολλὰς δὲ τῶν νεῶν ἀπολίσαν-
 τος, ἐπανῆλθεν ἄπρακτος. Ἦν δὲ τότε μικρὸν ἀπο-
 λείποντα γεγονὸς ἔτη ὀγδοήκοντα, μεγέθει δὲ καὶ
 βαρύντηι σώματος μᾶλλον, ἢ διὰ τὸ γῆρας, ἐπὶ
 τὰς στρατιᾶς γεγονὸς δισπαράκκομιστος, ἐχρῆτο τῷ
 παιδί καὶ δι' εὐτυχίαν, καὶ δι' ἔμπειρίαν ἤδη τὰ
 μέγιστα καλῶς διοικοῦντι, τρυφῆς δὲ καὶ πολυτε-
 λείας καὶ πότους αὐτοῦ μὴ βάρυνθαι. Εἰρήνης
 γὰρ οἵσης, ἀφύβριζεν εἰς ταῦτα, καὶ σχολάζων, χρῆ-
 το πρὸς τὰς ἡδονὰς ἀνειμένως αὐτῷ καὶ κατακόρως·
 ἐν δὲ τοῖς πολλοῖς, ὡς οἱ φύσει σώφρονες, ἐνηφθ.
 Λέγεται δὲ, τῆς Λαμίας ἀναφανδὸν ἤδη κρατούσης,

τὸν Ἀντίγονον, ὑπὸ τοῦ Δημητρίου καταφιλοῦμι-
νον, ἥκοντος ἀπὸ ξίνης, εἰπὺν ἅμα γαλιῶντα· „Δο-
κῆς Λαρίαν, ὦ παῖ, καταφιλεῖν;“ Πάλιν δὲ ποτε
πλόντας ἡμέρας ἐν πότοις γενομένου, καὶ πρόσθεν
λέγοντος, ὡς ῥαῦμά τι διοχλήσειεν αὐτόν· „Ἐν-
δόμην,“ φάναι τὸν Ἀντίγονον „ἀλλὰ πόταρον θάσιον,
ἢ Χῖον, ἦν τὸ ῥαῦμα;“ Πυθόμενος δ' αἰδοῖς ἀσθε-
νῶς ἔχειν αὐτόν, ἐβάδιζεν ὀφόμενος, καὶ τῶν καλῶν
τινι περὶ θύρας ἀπήντησιν· εἰσιλθὼν δὲ καὶ κα-
θίσας παρ' αὐτοῦ, ἤψατο τῆς χειρός· ἐκείνου δ'
εἰπόντος, ὅτι νῦν ὁ πυρετός ἀποκτεώρηκεν· „Ἀμί-
λει, παιδίον,“ ἔρη, „καὶ ἐμοὶ περὶ θύρας ἀπὼν νῦν
ἀπήντηχι.“ Ταῦτα δ' οὕτω πρῶτος ἔφαρε διὰ τὴν
ἄλλην πρᾶξιν τοῦ Δημητρίου. Οἱ μὲν γὰρ Σκύθαι
πίοντες καὶ μεθυσκόμενοι παραψάλλουσι τὰς
νευράς τῶν τόξων, οἷον ἐκλυόμενον ὑπὸ τῆς ἡδονῆς
ἀνακαλούμενοι τὸν θυμόν· ἐκείνος δὲ τὰ μὲν ἡδο-
νῇ διδοὺς ἀπλῶς ἑαυτόν, τὰ δὲ σπουδῇ, καὶ θά-
ταρα τῶν ἐτέρων ἄκρατα μεταχειριζόμενος, οὐχ ἦ-
τον ἦν δεινός ἐν ταῖς τοῦ πολέμου παρασκευαῖς.

XX. Ἄλλαι καὶ παρασκευάσασθαι δύναμιν, ἢ
χρησασθαι, βελτίων ἰδόκει στρατηγός εἶναι, πάντα
μὲν ἐκ παρουσίας ὑπάρχειν βουλόμενος ἐπὶ τὰς
χρείας, τῆς δὲ περὶ τὰς ναῦς καὶ τὰ μηχανικά με-
γαλουργίας καθ' ἡδονὴν τινα τοῦ θεωρεῖν
ἀπλήστως ἔχων. Εὐφυῆς γὰρ ὢν καὶ φειωρητικός,
αὐκ εἰς παιδείας οὐδ' εἰς διαγωγὰς ἀχρήστους ἔτρε-
ψε τὸ φιλότιχον, ὥσπερ βασιλεῖς ἄλλοι, αὐλοῦντας

καὶ θεωροφύοντες καὶ ταφύοντες. Ἰάσονες δ' ὁ
Μακεδὼν τραπέζια μικρὰ καὶ λυχνίδια τετανω-
μενος, ὅποτε σχολάζοι, διήγειν. Ἀτταλος δ' ὁ Φι-
λομήτωρ ἐκῆπτε τὰς φαρμακείας βοτάνας, οὐ
μόνον ὑσάνυμον καὶ ἐλλέβορον, ἀλλὰ καὶ κύνειον
καὶ ἀκόνιτον καὶ δορύκνιον, αὐτὸς ἐν ταῖς βασιλι-
κοῖς σπαίρων καὶ φυτεύων, ὅπου τε καὶ καρπὸν
αὐτῶν ἔργον πεποιημένος εἰδέναι καὶ κομίζεσθαι κατ'
ᾠραν. Οἱ δὲ Πάρθων βασιλεῖς ἐσιμνύοντο τὰς
ἀκίδας τῶν βελῶν χαράττοντες αὐτοὶ καὶ παραθί-
γοντες. Ἀλλὰ μὴν Δημητρίου καὶ τὴ βάνυσσον ἦν
βασιλικὴν, καὶ μέγεθος ἢ μέθοδος εἶχεν, ἅμα τῇ
περιττῇ καὶ φιλοτέχνῳ τῶν ἔργων ὕψος τε διανοίας
καὶ φρονήματος συντεφερόντων. ὥστε μὴ μόνον
γνώμης καὶ περιουσίας, ἀλλὰ καὶ χειρὸς ἄξια φαί-
νεσθαι βασιλικῆς. Μεγέθει μὲν γὰρ ἐξίπληττε καὶ
τοὺς φίλους, κάλλι δὲ καὶ τοὺς πολέμιους ἔτερε.
Τοῦτο δ' ἔτι μᾶλλον ἀληθῶς, ἢ κομπῶς, εἴρηται.
Καὶ τὰς μὲν ἐκκαιδεήρεις αὐτοῦ καὶ τὰς πεντηκαί-
δεκήρεις ἐθαύμαζον ἰστώτες οἱ πολέμοι παρὰ τὴν
γῆν αὐτῶν πλεούσας· αἱ δ' ἐλεπόλις ὥς θάμα.
τοῖς πολιορκουμένοις ἦσαν, ὥς αὐτὰ τὰ πράγματα
μαρτυρεῖ. Αντίμαχος μὲν γὰρ, ἔχθιστος ὢν Δη-
μητρίῳ τῶν βασιλέων, καὶ πολιορκοῦντι Σόλους τοὺς
Κιλικίους ἀντιτεταγμένος, ἔπεμψε παρακαλῶν ἐπι-
δεῖξαι τὰς μηχανὰς αὐτῇ, καὶ τὰς νῦν πλεούσας
ἐπιδείξαντος δὲ, θανυμίσας ἀπῆλθε· Ῥόδιοι δὲ,
πολὺν χρόνον ὑπ' αὐτοῦ πολιορκηθέντες, ἐπεὶ κα-

τελύσατο τὸν πόλεμον, ᾗτήσαντο τῶν μηχανῶν ἐνίας, ὅπως ὑπόμνημα τῆς ἐκείνου δυνάμεως ἅμα καὶ τῆς αὐτῶν ἀνδραγαθίας ἔχωσιν.

XXI. Ἐπολέμησε δὲ Ῥοδίοις, Πτολεμαίου συμμάχοις οὖσι, καὶ τὴν μεγίστην ἐλέσπολιν τοῖς τεύχεσι προσήγαγεν· ἧς ἔδρα μὲν ἦν τετραγώνος, ἐκάστην ἔχουσα τοῦ κάτω πλαισίου πλευρὰν ὀκτὼ καὶ τσσαράκοντα πηχῶν, ἕξ δὲ καὶ ἐξήκοντα πηχῶν ὕψος εἶχεν εἰς κορυφήν, συννεύουσαν ταῖς ἄνω πλευραῖς καὶ στενεύουσαν τῆς βάσεως. Ἐνδοθεν μὲν οὖν στέγαις διαπέφρακτο καὶ χώραις πολλαῖς· τὸ δὲ πρὸς τοὺς πολέμιους αὐτῆς μίτωπον ἀνέφικτο, καὶ καθ' ἐκάστην στέγην ἦν θυρίς, καὶ διὰ τούτων ἐξέπιπτε βέλη παντοδαπά· μεσιτὴ γάρ ἦν ἀνδρῶν μαχομένων πᾶσαν ἰδέαν μάχης. Καὶ τὸ μὴ κραδαινόμενον αὐτῆς, μηδὲ κλινόμενον ἐν ταῖς κινήσεσιν, ἀλλ' ὀρθὸν ἐν ἔδρῃ καὶ ἀσάλευτον ἰσορρόπως ἅμα ῥοιζῶ καὶ τότε πολλὰ προσχωροῦν, θάμβος ἅμα τῇ ψυχῇ καὶ χάριν ὁμοῦ τινα τῇ ὄψει τῶν θεωμένων παρῆχε. Πρὸ δὲ τούτου τὸν πόλεμον αὐτῷ καὶ θώρηκες ἐκομίσθησαν ἐκ Κύπρου δύο σιδηροῦ, μινὼν ὀλκῆς ἐκότερος τσσαράκοντα. Δυσπάρθειαν δ' αὐτῶν καὶ ῥώμην ἱπιδαικνύμενος ὁ τεχνίτης, Ζεῦλος, κέλευσεν ἐξ ἄκραι βηματίων ἀφῆναι καταπελτικὸν βέλος. οὗ προσπεσόντος, ἀρρήγῃς διέμεινεν ὁ αἰθήρος, ἀμυχήν δὲ μόλις ἔσχεν ἀμβλύαν, οἷαν ἀπὸ γομφίου. Τοῦτον αὐτὸς ἐφόρει· τὸν δ' ἕτερον Ἀλκιμος ὁ Ἡπειρώτης, ἀνὴρ πολεμικώτατος τῶν σὺν αὐτῷ

καὶ φωμασιώτατος, ὃς μόνος ἐχρῆτο διπαλάντη παγοπλία, τῶν ἄλλων χρωμένων ταλαντιαίᾳ· καὶ μαχόμενος ἐν Ῥόδῳ, περὶ τὸ θίατρον ἔπαισεν.

XXII. Εὐρώστως δὲ καὶ τῶν Ῥοδίων ἀμυχομένων, οὐδὲν ἄξιον λόγου πράττων ὁ Δημήτριος, ὁμῶς ἐθυμομάχει πρὸς αὐτοὺς, οἱ, Φίλας, τῆς γυναικὸς, - αὐτῷ γράμματα καὶ σιγῶματα καὶ ἱμάτια πεμφάσης, λαβόντες τὸ πλοῖον, ὥσπερ εἶχε, πρὸς Πτολεμαῖον ἀπέστειλαν, καὶ τὴν Ἀθηναίων οὐκ ἐμιμήσαντο φιλανθρωπίαν, οἱ Φιλίππου πολεμοῦντος αὐτοῖς γραμματοφόρους ἐλόντες, τὰς μὲν ἄλλας ἀνέγνωσαν ἐπιστολάς, μόνην δὲ τὴν Ὀλυμπιάδος οὐκ ἔλυσαν, ἀλλ', ὥσπερ ἦν κατασσημασμένη, πρὸς ἐκείνον ἀπέστειλαν. Οὐ μὲν ἀλλὰ καίπερ ἐπὶ τούτῳ σφόδρα δηχθεὶς ὁ Δημήτριος, εὐθὺς παρασχόντας λαβὴν οὐχ ὑπέμεινεν ἀντιληπῆσαι τοῖς Ῥοδίοις. Ἐτυχὲ γάρ αὐτοῖς ὁ Καύνιος Πρωτογένης γράφων τὴν περὶ τὸν Ἰάλυσον διάθεσιν, καὶ τὸν πίνακα μικρὸν ἀπολείποντα τοῦ τέλους ἔχειν ἐν τῷ τῶν προαστείων ἔλαβεν ὁ Δημήτριος. Περμφάντων δὲ κήρυκα τῶν Ῥοδίων, καὶ διομένον φείσασθαι καὶ μὴ διαφθεῖραι τὸ ἔργον, ἀπεκρίνυτο τῆς τοῦ πατρὸς εἰκόνας ἐμπρῆσαι μᾶλλον, ἢ τέχνης πόνον τοσοῦτον. Ἐπὶ γὰρ ἔτσι συντελέσαι λέγεται τὴν γραφὴν ὁ Πρωτογένης. Καὶ φησιν ὁ Ἀπελλῆς οὕτως ἐκπλαγῆναι θεασάμενος τὸ ἔργον, ὥστε καὶ φωνῇ ἐπιλιπεῖν αὐτόν, ὅψ' ὁ εἶπεν· „Μέγας ὁ πόνος, καὶ θαυμασιὸν τὸ ἔργον· οὐ μὲν ἔχειν γε χάριτας,

δι' ἧς οὐρανοῦ φαίνει τὰ ὑπ' αὐτοῦ γραφόμενα. "Ταύτην μὲν οὖν τὴν γραφὴν εἰς ταῦτό ταῖς ἄλλαις συνωσθεῖσιν ἐν Ῥώμῃ τὸ πῦρ ἐπενείματο. Τῶν δὲ Ῥοδίων κατιξανισταμένων τοῦ πολέμου, δεδομενον προφάσεως τὸν Δημήτριον Ἀθηναῖοι παραγινόμενοι διήλλαξαν, ἐπὶ τῷ σύμμαχῳ Ῥοδίους Ἀντιγόνῳ καὶ Δημητρίῳ, πλὴν ἐπὶ Πτολεμαῖον.

XXIII. Ἐκάλουν δὲ τὸν Δημήτριον Ἀθηναῖοι, Κασάνδρου τὸ ἄστυ πολιορκούντιος. Ὁ δὲ ναυσὶν ἐπιπλεύσας τριακοσίαις τριάνοντα καὶ πολλῶν ὀπλίταις, οὐ μόνον ἐξήλασε τῆς Ἀττικῆς τὸν Κασάνδρον, ἀλλὰ φεύγοντα μέχρι Θερμοπυλῶν διώξας καὶ τρεψάμενος, Ἡράκλειαν ἔλαβεν, ἔκουσιν αὐτῷ προσθεμένην, καὶ τῶν Μακεδόνων ἑξακισχιλίους μεταβαλλομένους πρὸς αὐτόν. Ἐπανιὼν δὲ, τοῦς ἐν τῷ πυλῶν Ἕλληνας ἡλευθέρου, καὶ Βοιωτοὺς ἐποίησατο συμμάχους, καὶ Κεγχρεῖας εἴλε· καὶ Φυλὴν, καὶ Πάνακτον, ἐπιτειχίσματα τῆς Ἀττικῆς ὑπὸ Κασάνδρου φρουροῦμενα καταστρεψάμενος, ἀπέδωκε τοῖς Ἀθηναίοις. Οἱ δὲ καίπερ ἐκπεχυμένοι πρότερον πρὸς αὐτόν καὶ κατακεχρημένοι πᾶσαν φιλοτιμίαν, ἐξεῦρον ὁμῶς καὶ τότε πρόσφατοι καὶ παινοὶ ταῖς κολακείαις φανῆναι. Τὸν γὰρ ὀπισθοδρόμον τοῦ Παρθενῶνος ἀπέδειξαν αὐτῷ κατάλυσιν· καὶ οὐκ ὀλίγη δίαίτιαν εἴχε, τῆς Ἀθηνᾶς λεγομένης ὑποδέχισθαι καὶ ξενίζειν αὐτόν, οὐ πάνυ κόσμιον ξένον, οὐδ' ὥς παρθένῳ πρῶτος ἐπισταθμεύοντι. Καίτοι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, Φίλιππον, αἰσθόμενος ποτὶ

ὁ πατήρ καταλύοντα ἐν οἰκίᾳ τρεῖς ἔχουσα νέας γυναῖκας, - πρὸς ἐκεῖνον μὲν οὐδὲν ἐφθέχετο· παρόντος δ' ἐκείνου, τὸν σταθμοδότην μεταπεμψάμενος· „Οὗτος,“ εἶπεν, „οὐκ ἐξάξεις μου τὸν νόον ἐκ τῆς στενοχωρίας;“

XXIV. Δημήτριος δὲ, τὴν Ἀθηνῶν αὐτῇ προσῆκον, εἰ δὲ ἄλλο μηδὲν, ὥς γε πρεσβυτέραν ἀδελφὴν αἰσχύνεσθαι, (τοῦτο γὰρ ἐβούλετο λέγεσθαι) τοσαύτην ἔβριον εἰς παῖδας ἐλευθέρους καὶ γυναῖκας ἄστας κατεσπίδασι τῆς ἀκροπόλεως, ὥστε δοκεῖν τότε μάλιστα καθαρεύειν τὸν τόπον, ὅτε Χρυσίδι, καὶ Ἀσμίᾳ, καὶ Δημοῖ, καὶ Ἀντικύρᾳ, ταῖς πόρναῖς ἐκείναις, συνακολασταῖνοι. Τὰ μὲν οὖν ἄλλα σαφῶς ἀπαγγέλλειν οὐ πρέπει διὰ τὴν πόλιν· τὴν δὲ Δημοκλίους ἀρετὴν καὶ σωφροσύνην ἄξιόν ἐστι μὴ παρελθεῖν. Ἐκεῖνος γὰρ ἦν ἐπὶ παῖς ἄνηθος, οὐκ ἔλαθε δὲ τὸν Δημήτριον, ἔχων τῆς εὐμορφίας τὴν ἐπωνυμίαν κατήγορον· ἐκαλεῖτο γὰρ Δημοκλῆς ὁ καλός. Ὡς δὲ πολλὰ διδόντων, καὶ πειρώωντων, καὶ φοβούντων, ὑπ' οὐδενὸς ἡλίσκετο· τέλος δὲ, φεύγων τὰς παλαιστρας καὶ τὸ γυμνάσιον, εἰς τι βαλανεῖον ἰδιωτικὸν ἐφοῖτα λουσόμενος· ἐπιτηρήσας τὸν καιρὸν ὁ Δημήτριος ἐπείσῃλθεν αὐτῷ μόνῳ. Ὁ δὲ παῖς, ὥς συνεῖδε τὴν περὶ αὐτὸν ἐρήμειαν, καὶ τὴν ἀνάγκην, ἀφελὼν τὸ πῶμα τοῦ χαλκώματος, εἰς ξέον ὕδωρ ἐνήλατο, καὶ διέφθειρεν αὐτὸν, ἀνδρία μὲν παθὼν, ἄξια δὲ τῆς πατρίδος καὶ τοῦ κάλλους φρονήσας· οὐχ ὥς

Κλεινέτος δ Κλειομίδοντος, ὃς ὠφληπότι τῷ πατρὶ πεντήκοντα ταλάντων δίκην ὠφεθῆναι διαπραξαίμενος, καὶ γράμματα παρὰ Δημητρίου κομίσας πρὸς τὸν δῆμον, οὐ μόνον ἑαυτὸν κατήσχυεν, ἀλλὰ καὶ τὴν πόλιν συνετάραξε. Τὸν μὲν γὰρ Κλειομίδοντα πῆς δίκης ἀφῆκαν, ἐγράφη δὲ ψήφισμα, μηδὲνα τῶν πολιτῶν ἐπιστολὴν παρὰ Δημητρίου κομίζειν. Ἐπεὶ δ' ἀκούσας ἐκείνος οὐκ ἤνεγκε μετρίως, ἀλλ' ἠγανάκτησε, δέισαντες αὐτοῖς οὐ μόνον τὸ ψήφισμα καθεῖλον, ἀλλὰ καὶ τῶν εἰσηγησαμένων καὶ συνεπόντων τοὺς μὲν ἀπέκτειναν, τοὺς δ' ἐφυγάδευσαν· ἔτι δὲ προσεψηφίσαντο, δεδόχθαι τῷ δήμῳ τῶν Ἀθηναίων, πᾶν, ὃ τι ᾧ ὁ βασιλεὺς Δημήτριος κελεύσῃ, τοῦτο καὶ πρὸς θεοὺς ὅσιον, καὶ πρὸς ἀνθρώπους εἶναι δίκαιον. Εἰπόντος δὲ τινος τῶν καλῶν καγαθῶν ἀνδρῶν, μαίνεσθαι τὸν Στρατοκλῆα τοιαῦτα γράφοντα, Δημοχάρης δ Λευκονοεὺς εἶπε· „Μαίνοιτο μὲν τ' ᾧ, εἰ μὴ μαίνοιτο.“ Πολλὰ γὰρ ὁ Στρατοκλῆς ὠφειλεῖτο διὰ τὴν κολακίαν. Ὁ δὲ Δημοχάρης ἐπὶ τούτῳ διαβληθεὶς ἐφυγαδεύθη. Τοιαῦτα ἔπραττον Ἀθηναῖοι, φρονεῖς ἀπηλλάχθαι καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἔχειν δοκοῦντες.

XXV. Δημήτριος δὲ παρελθὼν εἰς Πελοπόννησον, ὥς οὐδενὸς ὑφισταμένου τῶν ἐναντίων, ἀλλὰ φευγόντων, καὶ προΐεμένων τὰς πόλεις, προσηγάγετο τὴν καλουμένην Λικίην καὶ Ἀρκαδίαν, πλὴν Μαντινείας· καὶ Ἄργος, καὶ Σικυῶνα, καὶ Κόρινθον ἐλύσατο; τάλαντα δαὺς ἐκρίδον τοῖς φρον-

ροῦσιν. Ἐν Ἀργεὶ μὲν οὖν τῆς τῶν Ἑρραίων ἰορτῆς καθηκούσης, ἀγωνοθετῶν καὶ συμπανηγυρίζων τοῖς Ἕλλησιν, ἔγρημε τὴν Διαικίδου θυγατέρα, τοῦ Μολοτιῶν βασιλέως, ἀδελφὴν δὲ Πυρρόου, Δηιδάμειαν. Σικυνῶνιους δὲ φήσας παρὰ τὴν πόλιν οἰκεῖν, εἰς τὴν πόλιν ἔπεισεν, οὗ νῦν οἰκοῦσι, μετοικίσασθαι· τῷ δὲ τόπῳ καὶ τοῦνομα τὴν πόλιν συμμεταβαλοῦσαν, ἀπὲρ Σικυῶνος Δημητριάδα προσηγόρευσεν. Ἐν δ' Ἰσθμῷ κοινοῦ συνεδρίου γενομένου, καὶ πολλῶν ἀνθρώπων συνελθόντων, ἡγεμὼν ἀνηγορεύθη τῆς Ἑλλάδος, ὡς πρότερον οἱ περὶ Φίλιππον καὶ Ἀλέξανδρον. ὧν ἐκεῖνος οὐ παρὰ μικρὸν ἐνόμιζεν ἑαυτὸν εἶναι βελτίονα, τῇ τύχῃ τῇ παρούσῃ καὶ τῇ δυνάμει τῶν πραγμάτων ἐπαιρόμενος. Ἀλέξανδρος γ' οὖν οὐδένα τῶν ἄλλων βασιλέων ἀπιστέρησε τῆς ἐπωκυμίας, οὐδ' αὐτὸν ἀνέειπε βασιλέων βασιλεῦ, καί τοι πολλοῖς τὸ καλεῖσθαι καὶ εἶναι βασιλέας αὐτός δεδωκώς· ἐκεῖνος δὲ χλευάζων καὶ γελῶν τοὺς ἄλλους τινὰ, πλὴν τοῦ πατρὸς καὶ αὐτοῦ, βασιλεῖα προσαγορεύοντας, ἡδέως ἤκουε τῶν παρὰ πότιον ἐπιχθσεῖς λαμβανόντων, Δημητρίου βασιλέως, Σιλευκου δ' ἐλεφαντάρχου, Πτολεμαίου δὲ ναυάρχου, Λυσιμάχου δὲ γαζοφύλακος. Ἀγαθοκλέους δέ, τοῦ Σικελιώτου, νησιάρχου. Τούτων δὲ πρὸς τοὺς βασιλεῖς ἐκφερομένων, οἱ μὲν ἄλλοι βασιλεῖς κατεγέλων, Λυσίμαχος δ' ἡγανάκει μόνος, εἰ σκάνδοντα νομίζει Δημήτριος αὐτὸν ἐπεικῶς γὰρ εἰώθεισαν εὐνούχους ἔχειν γαζοφύλακας. Ἦν δὲ καὶ πάντων

ἀπειχθέστατος δ' *Λυσίμαχος* αὐτῷ, καὶ λοιδορῶν εἰς τὸν ἱρώτα τῆς *Λαμίας* ἔλεγε, νῦν πρῶτον ἑώρακέναι πόρνην προερχομένην ἐκ τραγικῆς σκητῆς· ὁ δὲ *Δημήτριος* ἔφη, σωφρονιστέραν εἶναι τὴν ἑαυτοῦ πόρνην τῆς ἐκείνου *Πηνελόπης*.

XXVI. Τότε δ' οὖν ἀναξευγνύων εἰς τὰς Ἀθήνας, ἔγραψεν, ὅτι βούλεται παραγενόμενος εὐθύς μνηθῆναι, καὶ τὴν τελετὴν ἅπασαν ἀπὸ τῶν μικρῶν ἄχρι τῶν ἐποπτικῶν πᾶραλαβεῖν. Τοῦτο δ' οὐ θεμιτὸν ἦν, οὐδ' ἐγγεγονός πρότερον, ἀλλὰ τὰ μικρὰ τοῦ Ἀνθιστηριῶνος ἐτελοῦντο, τὰ δὲ μεγάλα τοῦ Βοηδρομιῶνος· ἐπώπιεον δὲ τοῦλάχιστον ἀπὸ τῶν μεγάλων ἐνιαυτὸν διαλ.πόντες. Ἀναγνωσθέντων δὲ τῶν γραμμάτων, μόνος ἐτόλμησεν ἀντιπεῖν *Πυθύδωρος* ὁ δαμδοῦχος, ἐπέρανε δ' οὐδέν· ἀλλὰ *Σιρατοκλέους* γνώμην ἐπόντος, Ἀνθιστηριῶνα τὸν Μουνυχιῶνα ψηφισαρένους καλεῖν καὶ νομίζειν, ἐτελοῦν τῷ *Δημητρίῳ* τὰ πρὸς ἄγοράν· καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν ἐξ Ἀνθιστηριῶνος ὁ Μουνυχιῶν γενόμενος Βοηδρομιῶν, ἐδέξατο τὴν λοιπὴν τελετὴν, ἅμα καὶ τὴν ἐποπτείαν τοῦ *Δημητρίου* προσεπιλαβόντος. Δι' ὃ καὶ *Φιλιππίδης* τὸν *Σιρατοκλέα* λοιδορῶν ἐποίησεν·

Ὁ τὸν ἐνιαυτὸν συντεμῶν εἰς μῆν' ἕνα.
καὶ περὶ τῆς ἐν τῷ Παρθενῶνι κατασκηνώσεως·
Ὁ τὴν ἀκρόπολιν πανδοκεῖον ὑπολαβὼν,
καὶ τὰς ἐταῖρας εἰσαγαγὼν τῇ Παρθένῳ.

XXVII. Πολλῶν δὲ γενομένων ἐν τῇ πόλει τό-
 τε πλημμυλημάτων καὶ παρανομημάτων, ἐκείνο μά-
 λιστα λέγεται λυπῆσαι τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι διακό-
 σια καὶ πεντήκοντα τάλαντα πορίσαι ταχὺ καὶ δοῦ-
 ναι προσιαχθὲν αὐτοῖς, καὶ τῆς εἰσπραξέως συν-
 τόμου καὶ ἀπαραιτήτου γενομένης, ἰδὼν ἡθροισμέ-
 νον τὸ ἀργύριον, ἐκέλευσε Λαμία καὶ ταῖς περὶ
 αὐτὴν εἰταίραις εἰς σμῆγμα δοθῆναι. Ἡ γὰρ αἰσχύνῃ
 τῆς ζημίας, καὶ τὸ ῥῆμα τοῦ πράγματος μᾶλλον
 ἠνώχλησε τοὺς ἀνθρώπους. Ἐνιοὶ δὲ τοῦτο θετια-
 λοῖς, οὐκ Ἀθηναίοις, ὑπ' αὐτοῦ συμβῆναι λέγου-
 σι. Χωρὶς δὲ τούτων αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἡ Λαμία
 τῇ βασιλεῖ παρασκευάζουσα δαῖπνον, ἡργυρολόγησε
 πολλοὺς. Καὶ τὸ δαῖπνον οὕτως ἤρθησε τῇ δόξῃ διὰ
 τὴν πολυτέλειαν, ὥστε ὑπὸ Λυγκέως τοῦ Σαμίου
 συγγεγραφεῖται. Δι' ὃ καὶ τῶν κομικῶν τις οὐ φαύ-
 λως τὴν Λαμίαν Ἐλέπολιν ἀληθῶς προσεῖπε. Δημο-
 χάρης δ' ὁ Σόλιος τὸν Δημήτριον αὐτὸν ἐκάλεε Μῦθον
 εἶναι γὰρ αὐτῷ καὶ Λαμίαν. Οὐ μόνον δὲ ταῖς γα-
 μεταῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς φίλοις τοῦ Δημητρίου ζῆλον
 καὶ φθόνον εὐήμεροῦσα καὶ σιτρογομένη παρῆχεν.
 Ἀφίκοντο γοῦν τινες παρ' αὐτοῦ κατὰ πρεσβείαν
 πρὸς Λυσίμαχον, οἷς ἐκείνος ἄγων σχολὴν ἐπέδειξεν
 ἐν τε τοῖς μηροῖς καὶ τοῖς βραχίουσιν ὠτειλὰς βα-
 θείας ὀνίχων· λεοντείων· καὶ διηγεῖτο τὴν γενο-
 μένην αὐτῷ μάχην πρὸς τὸ θηρίον, ὑπ' Ἀλεξάνδρου
 συγκαθειρχθέντι τοῦ βασιλέως. Οἱ δὲ γελῶντες
 ἔφασαν, καὶ τὸν αὐτῶν βασιλεῖα δεινοῦ θηρίου

δῆγματα φέρειν ἐν τῷ τροχήλῳ, Λαμίας. Ἦν δὲ
 θαυμαστόν, οἷτις τῆς Φίλας ἐν ἀρχῇ τὸ μὴ καθ' ἡλι-
 κίαν δυσχεραίνων, ἤτητο τῆς Λαμίας, καὶ τοσοῦ-
 τον ἦρα χρόνον ἤδη παρημακυνίας. Δημῶ γ' οἷν,
 ἡ ἐπικαλουμένη Μαρία, παρὰ δεῖπνον αὐλοῦσης τῇ
 Λαμία, καὶ τοῦ Δημητρίου πυθομένου. „Τί σοι
 δοκεῖ;“ „Γραῦς,“ εἶπεν, „ὦ βασιλεῦ.“ Πάλιν δὲ τρα-
 γημάτων παρατιθέντων, κἀκείνου πρὸς αὐτὴν εἰ-
 πόντος. „Ορᾶς, ὅσα μοι Λαμία πέμπει;“ „Πλεόνα,“
 ἔφη, „πέμφθήσεται σοι παρὰ τῆς ἐμῆς μητρὸς, ἐὰν
 θέλῃς καὶ μετ' αὐτῆς καθιῦδαι.“ Ἀπομνημονεύεται
 δὲ τῆς Λαμίας καὶ πρὸς τὴν λεγομένην Βοκχόριω
 κρίσιν ἀντιρρόησις. Ἐπεὶ γάρ τις ἐρῶν ἐν Αἰγύπτῳ
 τῆς ἐταίρας Θωνίδος ἠεῖτο συχνὸν χρυσίον, εἶπε
 κατὰ τοὺς ὕπνους δόξας αὐτῇ συγγενέσθαι τῆς
 ἐπιθυμίας ἐπαύσατο, δίκην ἔλαχεν ἡ Θωνίς αὐτῷ
 τοῦ μισθώματος. Ἀκούσας δὲ τὸν λόγον ὁ Βόκχο-
 ρις, ἐκέλευσε τὸν ἄνθρωπον, ὅσον ἠτήθη χρυσίον
 ἠριθμημένον ἐν τῷ ἀγγεῖῳ διαφέρειν δεῦρο κἀκεῖσε
 τῇ χειρὶ, τὴν δ' ἐταίραν ἔχασθαι τῆς σκιάς, ὥς
 τὴν δόξαν τῆς ἀληθείας σκιὰν οὖσαν. Οὐκ ἔπει-
 ταύτην εἶναι τὴν κρίσιν ἢ Λαμία δίκαιαν. οὐ γὰρ
 ἀπέλυσε ἡ σκιά τῆς ἐπιθυμίας τοῦ ἀργυρίου τὴν
 ἐταίραν, τὸ δ' ὅναρ ἔταυσε ἐρῶντα τὸν νεανίσκον.
 Ταῦτα μὲν οὖν περὶ Λαμίας.

XXVIII. Τὴν δὲ διήγησιν, ὥσπερ ἐκ κωμικῆς
 σκητῆς, πάλιν εἰς τραγικὴν μετέγουσιν αἱ τύχαι καὶ
 αἱ πράξεις τοῦ ἀνδρός, ὃν διηγούμεθα. Τῶν γὰρ

ἄλλων βασιλείων ἀπάντων συνισταμένων ἐπὶ τὸν Ἀντίγονον, καὶ συμφρόντων εἰς ταῦτό τας δυνάμεις, ἀπῆρην δὲ Δημήτριος ἐκ τῆς Ἑλλάδος, καὶ τῷ πατρὶ συμμίζας φιλοτιμουμένῳ παρ' ἡλικίαν, πρὸς τὸν πόλεμον εἰς μᾶλλον αὐτὸς ἐπερρώσθη. Καίτοι δοκεῖ γ' Ἀντίγονος, εἰ μικρῶν τινῶν ὑφείτο, καὶ τῆς ἄγαν φιλαρχίας ἐχάλασε, μέχρι παντός ἂν αὐτῷ διαφυλάξαι καὶ κείνῳ καταλιπεῖν τὸ πρῶτον εἶναι. Φύσει δὲ βαρὺς ὢν καὶ ὑπερόπτης, καὶ τοῖς λόγοις οὐχ ἥτιον, ἢ τοῖς πράγμασι, τραχὺς, πολλοὺς καὶ νέους καὶ δυνατοὺς ἄνδρας ἐξηγρίαινε καὶ παρῶξυνε· καὶ τὴν γε τότε σὺστασιν καὶ κοινωνίαν αὐτῶν ἔλεγεν, ὥσπερ ὀρνίθων σπερμολόγων συνδρομὴν, ἐνὶ λίθῳ καὶ ψόφῳ συτδιαταράξιν. Ἦγε δὲ πεζοὺς μὲν ἑπτακισμυρίων πλείους, ἵππεῖς δὲ μυρίους, ἑλέφαντας δ' ἐβδομήκοντα πέντε· τῶν ἐναντίων ἔχόντων πεζοὺς μὲν ἑξακισμυρίους καὶ τετρακισχιλίους, ἵππεῖς δὲ πεντακοσίους τῶν ἐκείνου πλείονας, ἑλέφαντας δὲ τετρακοσίους, ἄρματα δ' ἑκατὸν εἴκοσι. Γενομένων δ' ἐγγύς, αὐτῷ τροπὴν ἔσχεν ἡ διάνοια τῆς ἐλπίδος μᾶλλον, ἢ τῆς γνώμης. Τψηλὸς γάρ εἶναι καὶ γαυρὸς εἰωθὼς ἐν τοῖς ἀγῶσι, καὶ χρώμενος φωνῇ τε μεγάλῃ καὶ λόγοις σοβαροῖς, πολλάκις δὲ καὶ τῷ παρασκάψαι τι καὶ γιλοῖον εἰπεῖν, τῶν πολεμίων ἐν χερσὶν ὄντων, ἐπιδεικνύμενος εὐσταθείαν καὶ καταφρόνησιν, τότε σύννεους ἑωρᾶτο καὶ σιωπηλὸς τὰ πολλὰ, καὶ τὸν υἱὸν ἀπέδειξε τῷ πλήθει καὶ συνέστησε διάδοχον. Ὁ δὲ μάλιστα πάντες ἐθαύμασαν,

ἐν τῇ σκητῇ μόνος διελέχθη πρὸς αὐτὸν, οὐκ εἰδυ-
 σμένος ἔχειν οὐδὲ πρὸς ἐκεῖνον ἀπορρήτους κοινολο-
 γίας, ἀλλ' ἴδιος ὢν γνώμη, εἴτα προστάτων φανε-
 ρῶς καὶ χρώμενος οἷς βουλευόμετο καθ' ἑαυτὸν.
 Λέγεται γοῦν, μαιράκιον ἔτι ὄντα τὸν Δημήτριον αὐ-
 τοῦ πυθέσθαι, πότε μέλλουσιν ἀναξυγνύειν τὸν δ'
 εἰπεῖν πρὸς ὀργήν· „Ἀγωνιάς, μὴ μόνος σὺ τῆς σάλ-
 πιγγος εἶς ἀκούσης;“

XXIX. Τότε μέντοι καὶ σημεῖα μοχθηρὰ κατε-
 δουλοῦτο τὴν γνώμην αὐτῶν. Δημήτριος μὲν γὰρ
 ἔδοξε κατὰ τοὺς ὕπνους Ἀλέξανδρον ὀπλισμένον λαμ-
 πρῶς ἔρωτῆν, ὁποῖόν τι σύνθημα διδόναι πρὸς τὴν
 μάχην μέλλουσιν αὐτοῦ δὲ φήσαντος· „Δία καὶ Νί-
 κην.“ „Ἀπειμιτοίνυν,“ φάναι, „πρὸς τοὺς ἐναντίους“
 ἐκεῖνοι γὰρ με παραλαμβάνουσιν.“ Ἀντίγονος δὲ,
 παρατακτομένης ἤδη τῆς φάλαγγος, ἔξιόν προσέ-
 πτασεν, ὥστε πειεῖν ὅλος ἐπὶ σιόμα, καὶ διατεθῆ-
 ναι χαλεπῶς· ἀναστὰς δὲ καὶ τὰς χεῖρας ἀνατείνας
 πρὸς τὸν οὐρανόν, ῥτήσατο νίκην παρὰ τῶν Θεῶν, ἣ
 θάνατον ἀναίσθητον πρὸ τῆς ἥτης. Γενομένης δὲ
 τῆς μάχης ἐν χερσὶ, Δημήτριος ἔχων τοὺς πλείστους
 καὶ κρατίστους τῶν ἵππων, Ἀντιόχῳ τῷ Σελεύκου
 συνέπεσε, καὶ μέχρι τροπῆς τῶν πολεμίων λαμπρῶς
 ἀγωνισάμενος, ἐν τῇ διώξει σοβαρῇ καὶ φιλοτίμῳ
 παρὰ καιρὸν γενομένην τὴν νίκην διέφθειρεν. Αὐτὸς
 μὲν γὰρ οὐκ ἔσχε πάλιν ἀναστρέψας συμμίζειν τοῖς
 πεζοῖς, τῶν ἐλεφάντων ἐν μέσῳ γενομένων· τὴν δὲ
 φάλαγγα γυμνὴν ἵππων κατιδόντες οἱ περὶ Σελεύ-

κον, οὐκ ἐνέβαλον μὲν, ὥς δ' ἐμβαλοῦντες ἐφόβουν καὶ περιήλαντον, μεταβάλλεσθαι διδόντες αὐτοῖς· ὃ καὶ συνέβη. πολὺ γὰρ μίρος ἀπορῆαγὲν ἐκουσίως μετεχώρησε πρὸς ἐκείνους, τὸ δὲ λοιπὸν ἐτράπη. Φερομένων δὲ πολλῶν ἐπὶ τὸν Ἀντιγόνον, καὶ τινος τῶν περὶ αὐτὸν εἰπόντος· „Ἐπὶ σὲ οὗτοι, βασιλεῦ.“ „Τίνα γάρ,“ εἶπεν, „πλὴν ἐμοῦ σκοπὸν ἔχουσιν; ἀλλὰ Δημήτριος ἀφίξεται βοηθῶν.“ Καὶ τοῦτο μέχρι παντός ἐλπίζων, καὶ περισκοπῶν τὸν υἱὸν, ἅμα πολλῶν ἀκοντισμάτων εἰς αὐτὸν ἀφειθέντων, ἔπεισε· καὶ τῶν ἄλλων ἀπολιπόντων ὁπαδῶν καὶ φίλων, μόνος παρέμεινε τῷ νεκρῷ. Θώραξ δὲ Δαρισσαῖος.

XXX. Οὕτω δὲ κριθείσης τῆς μάχης, οἱ μὲν νενικηκότιες βασιλεῖς τὴν ὑπ' Ἀντιγόνῳ καὶ Δημήτριῳ πᾶσαν ἀρχὴν, ὥσπερ μέγα σῶμα, καταδόποντες, ἐλάβανον μερίδας καὶ προσδιενείμαντο τὰς ἐκείνων ἐπαρχίας, αἷς εἶχον αὐτοὶ πρότερον. Δημήτριος δὲ μετὰ πεντακισχιλίων πεζῶν καὶ τετρακισχιλίων ἱππέων φεύγων, καὶ συντόνως ἐλάσας εἰς Ἐφεσον, οἰομένων ἀπάντων, ἀποροῦντα χρημάτων αὐτὸν οὐκ ἀφέξεσθαι τοῦ ἱεροῦ, φοβηθεὶς τοὺς στρατιώτας, μὴ τοῦτο ποιήσωσιν, ἀνέστη διὰ ταχείων, καὶ τὸν πλοῦν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ἐποιεῖτο, τῶν λοιπῶν ἐλπίδων ἐν Ἀθηναίοις ἔχων τὰς μεγίστας. Καὶ γὰρ καὶ ναῦς ἐκεῖ καὶ χρήματα καὶ γυναῖκα Δηιδάμειαν ἐτύγχανε καταλελοιπώς· καὶ βεβαιωτάραν οὐκ ἐνόμιζε καταφυγὴν εἶναι τοῖς πράγμασι τῆς Ἀθηναίων εὐνοίας. Ὅθεν ἐπὶ ἐπείγομένῳ περὶ τὰς Κυκλάδας

αὐτῷ πρόβεις Ἀθηναίων ἀπήντησαν, ἀπάχεσθαι τῆς πόλεως παρακαλοῦντες, ὥς ἐψηφισμένου τοῦ δήμου μηδένα δέχεσθαι τῇ πόλει τῶν βασιλείων, τὴν δὲ Δηϊδάμειαν εἰς Μεγάρα ἐξέπεμψαν μετὰ τιμῆς καὶ πομπῆς πρεπούσης, τοῦ καθιστηκότος ἐξέστη δὲ ὄργην αὐτοῦ, καίπερ ἐγνωχῶς ῥᾶστα τὴν ἄλλην ἀτυχίαν, καὶ γεγονῶς ἐν τοιαύτῃ μεταβολῇ πραγμάτων οὐ ταπεινός, οὐδ' ἀγεννής. Ἀλλὰ τὸ παρ' ἐλπίδα διεψεύσθαι τῶν Ἀθηναίων, καὶ τὴν δοποῦσαν εὖ-ποϊαν ἐξηλεγχθαι τοῖς πράγμασι κερὴν καὶ πεπλασμένην οὖσαν, ὁδυηρόν ἦν αὐτῷ. Τὸ γὰρ φανό-κατον, ὥς ἔοικεν, εὐνοίας ὅχλων βασιλεῦσι καὶ δυνασταῖς τεκμήριόν ἐστιν ὑπερβολὴ τιμῶν, ἥς ἐν τῇ προαιρίσει τῶν ἀποδιδόντων ἐχούσης τὸ καλόν, ἀφαν-ρεῖ τὴν πίστιν ὁ φόβος· τὰ γὰρ αὐτὰ καὶ δεδιότις ψηφίζονται καὶ φιλοῦντες. Διόπερ οἱ νοῦν ἔχοντες, οὐκ εἰς ἀνδριάντας, οὐδὲ γραφαῖς, οὐδ' ἀποθειώσεις, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὰ ἔργα καὶ τὰς πράξεις τὰς ἐαν-τῶν ἀποβλέποντες, ἢ πιστεύουσιν, ὥς τιμαῖς, ἢ ἀπιστοῦσιν, ὥς ἀγάχαις· ὥς οἱ γε δῆμοι πολλάκις ἐν αὐταῖς μάλιστα ταῖς τιμαῖς μισοῦσι τοὺς ἀμείρους καὶ ὑπερόχως καὶ παρ' ἀκόντων λαμβάνοντας.

XXXI. Ὁ γοῦν Δημήτριος τότε δεινὰ μὲν ἡγοῦ-μενος πάσχειν, ἀδύνατος δ' ὢν ἀμύνασθαι, προσέ-πεμψε ταῖς Ἀθηναίοις ἐγκαλῶν μετρίως, ἀξίων δὲ τὰς ναῦς ἀπολαβεῖν, ἐν αἷς ἦν καὶ ἡ τρισκαίδεκῃρης. Κομισάμενος δὲ παρέπλευσεν εἰς Ἰσθμόν, καὶ τῶν πραγμάτων αὐτῷ κακῶς ἐχόντων, (ἐξέπιπται γὰρ

ἐκασταχόθεν αἱ φρουραί, καὶ πάντα μεθίστατο πρὸς τοὺς πολεμίους) ἀπολειπὼν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος Πύρρον, αὐτὸς ἤρας ἐπὶ τὴν Χερρόνησον ἔπλευσε· καὶ καθὼς ἅμα ποιῶν Λυσίμαχον, ὠφίλει καὶ συνεῖχε τὴν περὶ αὐτὸν δύναμιν, ἀρχομένην ἀναλαμβάνειν, καὶ γίνεσθαι πάλιν οὐκ εὐκαταφρόνητον. Ὁ δὲ Λυσίμαχος ὑπὸ τῶν ἄλλων βασιλέων ἡμελεῖτο, μηδὲν ἐπιεικίστερος ἐκείνου δοκῶν εἶναι, τῷ δὲ μᾶλλον ἰσχύειν καὶ φοβερώτερος. Οὐ πολλῷ δ' ὕστερον Σίλευκος ἐμνᾶτο πέμπων τὴν Δημητρίου καὶ Φίλας θυγατέρα, Στρατονίκην, ἔχων μὲν ἐξ Ἀπάμας, τῆς Περσίδος, υἱὸν Ἀντίοχον, διόμενος δὲ, τὰ πράγματα καὶ διαδόχους ἀρχεῖν πλείοσι, καὶ δεῖσθαι τῆς πρὸς ἐκείνον οἰκειότητος, ἐπεὶ καὶ Λυσίμαχόν ἐώρα τῶν Πτολεμαίου θυγατέρων τὴν μὲν ἑαυτοῦ, τὴν δ' Ἀγαθοκλεῖ τῷ νύμφῃ λαμβάνοντα. Δημητρίῳ δ' ἦν ἀνέλπιστος εὐτυχία, κηδεῦσαι Σιλεύκου. Καὶ τὴν κόρην ἀναλαβὼν ἔπλεε ταῖς ναυσὶ πάσαις εἰς Συρίαν, τῇ τ' ἄλλῃ γῇ προσέχων ἀναγκαιῶς, καὶ τῆς Κιλικίας ἀπτόμενος, ἦν Πλείσταρχος εἶχε μετὰ τὴν πρὸς Ἀντίγονον μάχην, ἐξαίριτον αὐτῷ δοθεῖσαν ὑπὸ τῶν βασιλέων· ἦν δὲ Κασάνδρου Πλείσταρχος ἀδελφός. Ἀδικοῦσθαι δὲ τὴν χώραν αὐτοῦ νομίζων ὑπὸ Δημητρίου κατὰ τὰς ἀποβάσεις, καὶ μέμψασθαι βουλόμενος τὸν Σίλευκον, ὅτι τῷ κοινῷ διαλλάττεται πολεμικὰ δίχα τῶν ἄλλων βασιλέων, ἀνέβη πρὸς αὐτόν.

XXXII. Αἰσθόμενος δὲ τοῦτο Δημήτριος, ὥρμησεν ἀπὸ θαλάσσης ἐπὶ Κυῖνδον, καὶ τῶν χρη-

μάτων εὐρὼν ἔτι λοιπὰ χίλια διακόσια τάλαντα, ταῦτα συσκευασάμενος, καὶ φθάσας ἐμβάλισθαι, διαταχέων ἀνέχθη. Καὶ παρούσης ἤδη Φίλας τῆς γυναικὸς αὐτῷ, περὶ Ὀροσσὸν ἀπήντησε Σέλευκος. Καὶ τὴν ἔντευξιν εὐθὺς ἄδολον καὶ ἀνύποπτον καὶ βασιλικὴν ἐποιούντο, πρότερον μὲν Σέλευκος ἐσιτάσας ἐπὶ σκητῆς ἐν τῷ στρατοπέδῳ Δημήτριον, αὐτὸς δὲ Δημήτριος ἐκείνον ἐν τῇ τρισκαίδεκάρῃ δεξιμένους. Ἦσαν δὲ καὶ σχολαὶ καὶ κοινολογίαι καὶ συνδιημερεύσεις ἀφροῦρων καὶ ἀνόπλων· ἄχρις οὗ Σέλευκος τὴν Σιραιονίκην ἀναλαβὼν, λαμπρῶς εἰς Ἀντιόχειαν ἀνέβη. Δημήτριος δὲ Κιλικίαν κατέσχε, καὶ Φίλαν τὴν γυναῖκα πρὸς Κάσανδρον ἐπεμψαὶ τὸν ἀδελφόν, ἀπολυσσομένην τὰς Πλεισιάρχου κατηγορίας. Ἐν δὲ τούτῳ Δηϊδάμεια πλεύσασα πρὸς αὐτὸν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος, καὶ συγγενομένη χρόνον οὐ πολὺν, ἐξ ἀρρώστιας τινὸς ἐτελεύτησε. Γενομένης δὲ φιλίας πρὸς Πτολεμαῖον αὐτῷ διὰ Σελεύκου, ὁμολογήθη Πτολεμαῖδα, τὴν Πτολεμαίου θυγατέρα, λαβεῖν αὐτὸν γυναῖκα. Καὶ ταῦτα μὲν ἀστεῖα τοῦ Σελεύκου. Κιλικίαν δ' ἀξίων χρήματα λαβόντα παραδοῦναι Δημήτριον, ὥς οὐκ ἔπειθε, Σιδῶνα καὶ Τύρον ἀπαιτῶν πρὸς ὀργήν, ἐδόκει βίαιος εἶναι καὶ δεινὰ ποιεῖν, εἰ τὴν ἀπ' Ἰνδῶν ἄχρι τῆς κατὰ Συρίαν θαλάσσης ἀπασαν ὑπ' αὐτῷ πεποιημένος, οὕτως ἑνδεής· ἔστιν ἔτι χρημάτων καὶ πτωχός, ὥς ὑπὲρ δυοῖν πόλεων ἄνδρα κηδεστήν καὶ μεταβολῇ τύχῃ· ἀχρημένον ἐλαύνειν· λαμπράν τῃ Πλάτωνι

μαρτυρίαν διδούς, διακίλευόμενος, μὴ τὴν οὐσίαν πλείω, τὴν δ' ἀπληστίαν ποιεῖν ἐλάττω, τὸν γε βουλόμενον ὡς ἀληθῶς εἶναι πλούσιον· ὡς δ' γε μὴ παίων φιλοπλουτίαν, οὗτος οὔτε πένιαι, οὔτ' ἀπορίας ἀπήλλαχται.

XXXIII. ὁ δὲ μὴν ὑπέστηξε Δημήτριος, ἀλλὰ φήσας, οὐδ', ἂν μυριάκις ἤτιθέῃ μάχας ἄλλας ἐν Ἴψῳ, γαμβρόν ἀγαπήσειν ἐπὶ μισθῷ Σίλευκον, τὰς μὲν πόλεις ἐκρατύνετο φρουραῖς· αὐτὸς δὲ πυθόμενος, Λαχάρη σιασιάζουσαι Ἀθηναίους ἐπιθέμενον τυραννίῳ, ἤλπισε ῥᾷδίως ἐπιφανείς λήψεσθαι τὴν πόλιν. Καὶ τὸ μὲν πάλιν αὖτε ἀσφαλῶς διεπραιώθη μεγάλῳ σιόλῳ· παρὰ δὲ τὴν Ἀιτικὴν παραπλίων ἐχειμάσθη, καὶ τὰς πλείους ἀπέβαλε τῶν νειῶν, καὶ συνδιεφθάρη πλήθος ἀνθρώπων οὐκ ὀλίγον. Αὐτὸς δὲ σωθεὶς ἤψατο μὲν τινος πολέμου πρὸς τοὺς Ἀθηναίους· ὡς δ' οὐδὲν ἐπέσχε, πέμψας παντικὴν αὐτῷ ἀθροίσοντας, αὐτὸς εἰς Πελοπόννησον παρήλθε, καὶ Μεσσήνην ἐπολιόρκει, καὶ προσμαχόμενος τοῖς τείχεσιν ἐκινδύνευσεν, καταπιέζοντο βέλος εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ τὸ στόμα διὰ τῆς σιαγόνος ἐμπιέοντος. Ἀναληφθεὶς δὲ, καὶ πόλεις τινὰς ἀφαιστώσας προσαγαγόμενος, πάλιν εἰς τὴν Ἀιτικὴν ἐνέβαλε, καὶ κρατήσας Ἐλευσίνας καὶ Ῥαμνοῦντος, ἔφθειρε τὴν χώραν, καὶ νῦν τινὰ λαβὼν ἔχουσιν σίτον, καὶ εἰσάγουσαν τοῖς Ἀθηναίοις, ἐκρέμασε τὸν ἔμπορον καὶ τὸν κυβερνήτην· ὥστε, τῶν ἄλλων ἀποτρεπομένων διὰ φόβον,

σύντατον λιμὸν ἐν ἄστει γενέσθαι, πρὸς δὲ τῷ λιμῷ καὶ τῶν ἄλλων ἀπορίαν. Ἄλῳ γοῦν μέθιμον ὠνοῦντο τετταράκοντα δραχμῶν, ὃ δὲ τῶν πυρῶν μόδιος ὤνιος ἦν τριακοσίαν. Μικράν δὲ τοῖς Ἀθηναίοις ἀναπνοὴν παρέσχον ἑκατὸν πατήκοντα νῆες φανῆσαι περὶ Αἴγιναν, ὥς ἔπαμψαν ἐπιπολέρους αὐτοῖς Πτολεμαῖος. Εἶτα Δημήτριον πολλῶν μὲν ἐν Ἰηλοποννήσου, πολλῶν δ' ἀπὸ Κύπρου νεῶν παραγυνομένων, ὥστε συμπάσης ἀθροισθῆναι τριακοσίας, ἔφυγον ἄφαντες οἱ Πτολεμαίου, καὶ Λαχάρης ὁ τύραννος ἀπέδρα προέμενος τὴν πόλιν.

XXXIV. Οἱ δ' Ἀθηναῖοι, καίπερ ψηφισάμενοι θάνατον, εἰ μνησθείη τις εἰρήνης καὶ διαλλαγῆς πρὸς Δημήτριον, εὐθύς ἀνέφυνυσαν τὰς ἐγγυς πύλας, καὶ πρέυβεις ἔκρυπον, οὐδὲν μὲν ἀπ' ἐκείνου χρηστὸν προσδοκῶντες, ἐκβιαζομένης δὲ τῆς ἀπορίας, ἐν ᾗ, δυσχερῶν πολλῶν συνεμπιπτότων, λέγεται τι καὶ τοιοῦτον γενέσθαι· πατέρα καὶ υἱὸν ἐν οἰκῇματι καθέζεσθαι τὰ καθ' ἑαυτοῦς ἀπεγνωκότις, ἐκ δὲ τῆς ὀροφῆς μὲν νεκρὸν ἔκπτειν, τοὺς δ' ὥς εἶδον, ἀναπληρῶσαντας ἀμφοτέρους διαμάχεσθαι περὶ αὐτοῦ. Τῆτι καὶ τὸν φιλόσοφον Ἐπίκουρον ἰστοροῦσι διαθρέψαι τοὺς συνήθεις, κυάμους πρὸς ἀριθμὸν μετ' αὐτῶν διανέμεσθαι. Οὕτως οὖν τῆς πόλεως ἐχούσης, εἰσελθὼν ὁ Δημήτριος, καὶ καλέσας εἰς τὸ θέατρον ἀθροισθῆναι πάντας, ὀπλοῖς μὲν συνέφραξε τὴν σκηνήν, καὶ δορυφόροις τὸ λογιῶν περιέλαβεν, αὐτὸς δὲ καταβὰς, ὥσπερ οἱ

τραγωδοί, διὰ τῶν ἔνω παρόδων, ἔτι μᾶλλον ἐκ-
 πεπληγμένων τῶν Ἀθηναίων, τὴν ἀρχὴν τοῦ λόγου
 πέρας ἐποίησατο τοῦ δέους αὐτῶν. Καὶ γὰρ τόνου
 φωνῆς καὶ ῥημάτων πικρίας φεισάμενος, ἐλαφρῶς
 δὲ καὶ φιλικῶς μεμψάμενος αὐτοῖς, διηλλάσσετο,
 καὶ δέκα μυριάδας σίτου μεδίμνων ἐπέδωκε, καὶ κα-
 τέστησεν ἀρχάς, αἱ μάλιστα τῇ δῆμῳ προσφιλεῖς
 ἦσαν. Συνιδὼν δὲ Δρομοκλειδῆς ὁ ῥήτωρ ὑπὸ χα-
 ρᾶς τὸν δῆμον ἐν τε φωναῖς ὄντα παντοδαπαῖς, καὶ
 τοὺς ἀπὸ τοῦ βήματος ἐπαίνους τῶν δημαγωγῶν
 ἀμιλλώμενον ὑπερβάλλεσθαι, γνώμην ἔγραψε, Δη-
 μητρίῳ τῷ βασιλεῖ τὸν Πειραιᾶ παραδοθῆναι καὶ
 τὴν Μουνυχίαν. Ἐπιψηφισθέντων δὲ τούτων, ὁ
 Δημήτριος αὐτὸς ἄφ' ἑαυτοῦ προσενέβαλε φρουρὰν
 εἰς τὸ Μουσεῖον, ὥς μὴ πάλιν ἀναχαιτίσαντα τὸν
 δῆμον ἀσχολίας αὐτῷ πραγμάτων ἑτέρων παρασχῆν.

XXXV. Ἐχομένων δὲ τῶν Ἀθηνῶν, εὐθύς ἐπ-
 εβούλευε τῇ Λακεδαιμονί. Καὶ περὶ Μαντίνειαν
 Ἀρχιδάμου τοῦ βασιλέως ἀπαντήσαντος αὐτῷ, νι-
 κήσας μάχῃ καὶ τρεψάμενος, εἰς τὴν Λακωνικὴν
 ἐνέβαλε. Καὶ πρὸς αὐτῇ τῇ Σπάρτῃ πάλιν ἐκ πα-
 ρατάξεως ἔλων πεντακοσίους, καὶ διαφθείρας δια-
 κοσίους, ὅσον οὕτω τὴν πόλιν ἔχειν ἐδόκει μέχρι
 τῶν χρόνων ἐκείνων ἀνάλωτον οὖσαν. Ἀλλ' ἡ τύ-
 χη περὶ οὐδένᾳ τῶν βασιλέων ἴσικεν οὕτω τροπᾶς
 λαβεῖν μεγάλας καὶ ταχείας, οὐδ' ἐν ἑτέροις πρά-
 γμασι τοσαυτάκις μικρὰ καὶ πάλιν μεγάλη, καὶ τα-
 πεινὴ μὲν ἐκ λαμπρῆς, ἰσχυρὰ δ' αὐθις ἐκ φαύλης

γενίσθαι. Διὸ καὶ φασιν αὐτὸν ἐν ταῖς χεῖροσι μεταβολαῖς πρὸς τὴν τύχην ἀναφθέγγεσθαι τὸ Αἰσχύλειον.

Σὺ τοί μ' ἔρυσας, σὺ με καταίθειν μοι δοκεῖς. Καὶ γὰρ τότε τῶν πραγμάτων οὕτως εὐπρόως αὐτῷ πρὸς ἀρχὴν καὶ δύναμιν ἐπιδιδόντων, ἀγγέλλεται Αἰσιμαχος μὲν πρῶτος ἀφηρημένος αὐτοῦ τὰς ἐν Ἀσίᾳ πόλεις, Κύπρον δὲ Πτολεμαῖος ἡρηκὸς, ἀντιμίας πόλεως Σαλαμῖνος, ἐν δὲ Σαλαμῖνι πολιορκῶν τοὺς παῖδας αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα κατελημμένους. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἡ τύχη, καθάπερ ἡ παρ' Ἀρχιλόχῳ γυνή

Τῇ μὲν ὕδαρ' ἐφόρει δολόφρων χειρὶ, τῇ δ' ἐτέρῃ πῦρ, δεινοῖς αὐτὸν οὕτω καὶ φοβεροῖς ἀγγέλισιν ἀποστήσασα τῆς Λακεδαιμόνος, εὐθὺς ἐτέρας πραγμάτων καιρῶν καὶ μεγάλων ἐπήνεγκεν ἐλπίδας ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας.

XXXVI. Ἐπὶ, Κασάνδρου τελευτήσαντος, ὁ πριεσβύτατος αὐτοῦ τῶν παίδων, Φίλιππος, οὐ πολὺν χρόνον βασιλεύσας Μακεδόνων, ἀπίθανεν, οἱ λοιποὶ δὲ δύο πρὸς ἀλλήλους ἐστιασίζον. Θασίeron δ' αὐτῶν, Ἀντιπάτρου, τὴν μητέρα Θεσσαλονίκην φονεύσαντος, ἄτιρος ἐκάλει βοηθοὺς, ἐκ μὲν Ἠπείρου Πύρρῳ, ἐκ δὲ Πελοποννήσου Δημήτριον. Ἐφθασε δὲ Πύρρος ἐλθὼν, καὶ πολὺ μέρος Μακεδονίας ἀποτεμνόμενος, τῆς βοηθείας μισθὸν, φοβερὺς μὲν ἦν ἤδη παροικῶν Ἀλεξάνδρῳ. Δημητρίου δ', ὥς εἰδέατο τὰ γράμματα, μετὰ τῆς δυνάμεως

προσιόντος, ἔτι μᾶλλον δ' νιανίας τοῦτον φοβηθεὶς
 διὰ τὸ ἀξίωμα καὶ τὴν δόξαν, ἀπήντησεν αὐτῷ
 περὶ Διον, ἀσπαζόμενος μὲν καὶ φιλοφροναύμενος,
 οὐδὲν δὲ φάσκων ἔτι τῆς ἐκείνου διῆσθαι τὰ πρά-
 γματα παρουσίας. Ἦσαν οὖν ἐκ τούτων ὑποψίας
 πρὸς ἀλλήλους αὐτοῖς, καὶ βαδίζοντι Δημητρίῳ
 πρὸς δεῖπνον ὑπὸ τοῦ νιανίσκου παρακεκλημένῳ
 μηνύει τις ἐπιβουλήν, ὥς ἐν αὐτῷ τῷ πότῳ με-
 λόντων αὐτὸν ἀνελτεν. Ὁ δὲ, μηδὲν διαταραχθεὶς,
 ἀλλὰ μικρὸν ὑφεὶς τῆς πορείας, ἐκέλευσε τοὺς μὲν
 ἡγεμόνας ἐν τοῖς ὄτλοισι τὴν στρατιάν ἔχειν, ἀκο-
 λούθους δὲ καὶ παῖδας, ὅσοι περὶ αὐτὸν ἦσαν
 (ἦσαν δὲ πολὺ πλείους τῶν Ἀλεξάνδρου) συνειθελ-
 θεῖν εἰς τὸν ἀνδρῶνα, καὶ παρμμένειν, ἄχρις ἂν
 ἐξακαστῇ. Τοῦτο δεισαντες οἱ περὶ τὸν Ἀλέξαν-
 δρον, οὐκ ἐτόλμησαν ἐπιχειρῆσαι. Καὶ ὁ μὲν Δη-
 μήτριος οὐκ ἔχειν αὐτῷ τὸ σῶμα ποτικῶς σκηψά-
 μενος, ἀπῆλθε διὰ ταχέων· τῇ δ' ὑστεραίᾳ περὶ
 ἀναζυγὴν εἶχε, πράγματα νιώτερα προσπεπτωκέναι
 φάμενος αὐτῷ, καὶ παρητεῖτο συγγνώμην ἔχειν τὸν
 Ἀλέξανδρον, εἰ τάχιον ἀπαίρει· συνέσεσθαι γάρ
 αὐτῷ μᾶλλον ἄλλοτε σχολάζων. Ἐχαιρεν οὖν Ἀλέ-
 ξανδρος, ὥς οὐ πρὸς ἔχθραν, ἀλλ' ἐχουσίως, ἐκ
 τῆς χώρας ἀπαίροντος αὐτοῦ, καὶ προέπεμπεν ἄχρι
 Θεσσαλίας. Ἐπεὶ δ' εἰς Λάρισσαν ἦκον, αὐθις
 ἀλλήλοις ἐπήγγελλον ἐσιώσεις ἀντεπιβουλευόντες·
 ὃ δὴ μάλιστα τὸν Ἀλέξανδρον ὑποχείριον ἐποίησε
 τῷ Δημητρίῳ. Φυλάττεσθαι γὰρ ὀκνῶν, ὥς μὴ

αὐκτεῖνον ἀντιφυλάττεσθαι διδάξῃ, παθὼν ἔρθασε, θρῆν μείλλοντος αὐτοῦ, μὴ διαφυγεῖν ἐκεῖνον, ὃ ἐμχανῆτο. Κληθεὶς γὰρ ἐπὶ δεῖπνον ἦλθε πρὸς τὸν Δημήτριον. Ὡς δ' ἐκεῖνος ἐξανέστη μεταξὺ δειπνῶν, φοβηθεὶς δ' Ἀλέξανδρος συνεξανέστη, καὶ κατὰ πόδας αὐτῷ πρὸς τὰς θύρας συνηκολούθει. Γινόμενος οὖν ὁ Δημήτριος πρὸς ταῖς θύραις κατὰ τοὺς ἑαυτοῦ δορυφόρους, καὶ τοῦτο μόνον εἰπὼν· „Κόψτε τὸν ἐπόμενον“ αὐτὸς μὲν ὑπεξῆλθεν· ὁ δ' Ἀλέξανδρος ὑπ' ἐκείνων κατεκόπη, καὶ τῶν φίλων οἱ προσβληθούντες, ὧν ἓνα λέγουσι σφατιζόμενον εἰπεῖν, ὡς ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ φθάσειεν αὐτοὺς ὁ Δημήτριος.

XXXVII. Ἡ μὲν οὖν νύξ, οἷον εἰκὸς, θόρον ἔσχεν. Ἄμα δ' ἡμέρᾳ ταρασσομένοις τοῖς Μακεδόσι, καὶ φοβουμένοις τὴν τοῦ Δημητρίου δύναμιν, ὡς ἐπ' αὐτῷ μὲν οὐδεὶς φοβερὸς, ὃ δὲ Δημήτριος ἔπεμπε βουλόμενος ἐντυχεῖν, καὶ περὶ τῶν πέπραγμένων ἀπολογήσασθαι, θαρσύνειν παρέστη, καὶ δέχεσθαι φιλανθρωπῶς αὐτόν. Ὡς δ' ἦλθεν, οὐ μακρῶν ἐδέξεν αὐτῷ λόγων, ἀλλὰ τῷ μισεῖν μὲν Ἀντίπατρον, φονέα τῆς μητρὸς ὄντα, βελτίονος δ' ἀπορεῖν, ἐκεῖνον ἀνηγόρευσαν βασιλεῖα Μακεδόνων, καὶ παραλαβόντες αὐτόν κατήγον εἰς Μακεδονίαν. Ἦν δὲ καὶ τοῖς οἴκοι Μακεδόσιν οὐκ ἀκούσιος ἡ μεταβολή, μεμνημένοις αἰεὶ καὶ μισοῦσιν, ὃ Κασάνδρος εἰς Ἀλέξανδρον τιθνηκότα παρηνόμηνεν. Εἰ δὲ τις ἔτι μνήμη τῆς Ἀντιπάτρου τοῦ παλαιοῦ με-

τριόγητος ὑπελάπιτο, καὶ ταύτην Δημήτριος ἀναρ-
ποῦτο Φίλα συνοικῶν, καὶ τὸν ἐξ αὐτῆς υἱὸν ἔχων
διαδοχὸν τῆς ἀρχῆς, ἥδη τότε μειράκιον ὄντα καὶ
τῷ πατρὶ συστρατευόμενον.

XXXVIII. Οὕτω δὲ λαμπρῶ κεκρημένος εὐτυ-
χία, πυνθάνεται μὲν περὶ τῶν τέκνων καὶ τῆς μη-
τρὸς, ὥς μεθεῖνται, δῶρα καὶ τιμὰς Πτολεμαίου
προσθέντος αὐτοῖς· πυνθάνεται δὲ περὶ τῆς Σε-
λεύκῃ γαμηθείσης θυγατρὸς, ὥς Ἀντιόχῳ τῷ Σε-
λεύκου συνοικεῖ, καὶ βασίλισσα τῶν ἄνω βαρβάρων
ἀνηγόμεναι. Συνέβη γάρ, ὥς ἴσμεν, τὸν Ἀντιό-
χον ἐρασθέντα τῆς Στρατονίκης, νέας οὔσης, ἥδη
δὲ παυδίον ἔχουσας ἐκ τοῦ Σελεύκου, διακίσθαι
κακῶς, καὶ πολλὰ ποιεῖν τῷ πάθει διαμαχόμενον·
τέλος δ' αὐτοῦ καταγνόντα, δυνῶν μὲν ἐπιθυμῶν,
ἀνήκεστα δὲ νοσεῖν, κεραιτῆσθαι δὲ τῷ λογισμῷ,
τρόπον ἀπαλλαγῆς τοῦ βίου ζητεῖν, καὶ παραλύνειν
ἀτρεμία, καὶ θεραπείας ἀμελία, καὶ τροφῆς ἀποχῆ.
τὸ σῶμα, νοσεῖν τινα νόσον σκηπτόμενον. Ἐρασί-
στρατον δὲ τὸν ἱατρὸν αἰσθῆσθαι μὲν οὐ χαλεπῶς
ἐγώντος αὐτοῦ· τὸ δ' οὐτινος ἑρῶ, δυστόπαστον
ὄν, ἐξαντρεῖν βουλόμενον, αἰεὶ μὲν ἐν τῷ θωματίῳ
διημερεύειν· εἰ δὲ τις εἰσίοι τῶν ἐν ὥρᾳ μειρα-
κίων, ἢ γυναικῶν, ἐγκαθορᾶν τε τῷ προσώπῳ τοῦ
Ἀντιόχου, καὶ τὰ συμπάσχειν μάλιστα τῇ ψυχῇ τρε-
πόμενῃ πεφυκότα μέρη καὶ κινήματα τοῦ σώματος
ἐπισκοπεῖν. Ὡς οὖν, τῶν μὲν ἄλλων εἰσιόντων,
ὁμοίως εἶχε, τῆς δὲ Στρατονίκης, καὶ καθ' ἑαυτὴν

καὶ μετὰ τοῦ Σελεύκου φοιτώσης πολλάκις, ἐγένετο
ἐκ τῆς Σαπφούς ἐκείνα περὶ αὐτὸν πάντα, φωνῇ
ἐπίσχεσις, ἐρύθημα πυρῶδες, ὄψεων ὑποδείξεις,
ιδρώετες ὀξείς, ἀταξία καὶ θόρυβος ἐν τοῖς σφυγμοῖς·
τέλος δὲ, τῆς ψυχῆς κατὰ κράτος ἡττωμένης, ἀπορία
καὶ θάμβος, καὶ ὠχρίσεις· ἐπὶ τούτοις προσλογι-
ζόμενον τὸν Ἑρασιστρατον κατὰ τὸ εἶδος, ὥς οὐκ ἂν
εἰτέρας ἐρῶν βασιλείως υἱὸς ἐνεκαριτέρει τῷ σιωπῶν
μέχρι θανάτου, χαλεπὸν μὲν ἡγεῖσθαι τὸ φρεῖσαι
ταῦτα καὶ κατεπιπῆν· οὐ μὴν ἀλλὰ πιστεύοντα τῇ
πρὸς τὸν υἱὸν εὐνοίᾳ τοῦ Σελεύκου, παρακινδυν-
εῦσαι ποτὲ καὶ εἰπεῖν, ὥς ἔρωα μὲν εἶη τοῦ νια-
νίσκου τὸ πάθος, ἔρωα δ' ἀδύνατος καὶ ἀνίατος·
Ἐκπλαγίντος δ' ἐκείνου καὶ πενθομένου, πῶς ἀνία-
τος· ὅτι νῆ Δία, φάναι τὸν Ἑρασιστρατον, ἐρῇ
τῆς ἐμῆς γυναικός· Εἴτ' οὐκ ἂν, εἰπὺν τὸν Σε-
λεύκον, ἐπιδόκης, Ἑρασιστρατε, τῷ ἐμῷ παιδί, φί-
λος ὢν, τὸν γάμον; καὶ ταῦτα, ὁρῶν ἡμᾶς ἐπὶ τού-
τῳ μόνῳ σαλεύοντας; Οὐδὲ γάρ ἂν σὺ, φάναι,
τοῦτο πατήρ ὢν ἐποίησας, εἰ Σιρατονίκης Ἀντιόχου
ἐπεθύμησε. Καὶ τὸν Σελεύκον· Εἶδε γάρ, ὦ
ἐταῖρε, εἰπεῖν, ταχὺ μεταστρέψαι τις ἐπὶ ταῦτα
καὶ μεταβάλοι θεῶν ἢ ἀνθρώπων τὸ πάθος· ὥς
ἐμοὶ καὶ τὴν βασιλείαν ἀφῆναι καλὸν Ἀντιόχου πε-
ριχομένου. Ταῦτ' ἐμπαθῶς σφόδρα τοῦ Σελεύκου
καὶ μετὰ πολλῶν δακρύων λέγοντος, ἐμβολόντα τὴν
δεξιὰν αὐτῷ τὸν Ἑρασιστρατον εἰπεῖν, ὥς οὐδὲν
Ἑρασιστράτου δέοιτο· καὶ γὰρ πατήρ καὶ ἀνὴρ

ὦν καὶ βασιλεὺς αὐτός, ἅμα καὶ ἱατρός εἴη τῆς οἰκίας ἄριστος. Ἐκ τούτου τὸν Σέλευκον ἐκλήσαντες ἄθροίσαντα πάνδημον, εἰπὺν, ὅτι βούλεται καὶ διέγνωκε, τῶν ὄντων πάντων ἰσχύων Ἀντίοχον ἀποδεῖξαι βασιλέα καὶ Στρατονίκην βασιλίδα, ἀλλήλοις συνοικοῦντας· οἴεσθαι δὲ τὸν μὲν νῦν, εἰθισμένον ἅπαντα πείθεσθαι καὶ κατήκοον ὄντα, μηδὲν ἀντιρρῆν αὐτῷ πρὸς τὸν γάμον· εἰ δ' ἡ γυνὴ τῷ μὴ νομομισμένῳ δυσκολαίνοι, παρακαλεῖν τοὺς φίλους, ὅπως διδάσκωσιν αὐτὴν καὶ πείθωσι, καλὰ καὶ δίκαια τὰ δεχοῦντα βασιλεῦ μετὰ τοῦ συμφέροντος ἡγεῖσθαι. Τὸν μὲν οὖν Ἀντίοχον καὶ Στρατονίκην γάμον ἐκ τοιαύτης γενέσθαι προφάσεως λέγουσι.

XXXIX. Δημήτριος δὲ μετὰ Μακεδονίαν καὶ Θυταλίαν ἦν παρεληφώς. ἔχων δὲ καὶ τῆς Πελοποννήσου τὰ πλείστα, καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ Μεγαρά καὶ Ἀθήνας, ἐπὶ Βοιωτοὺς ἐστράτευσε. Καὶ πρῶτον μὲν ἐγένοντο συμβάσεις μέτριαι περὶ φίλων πρὸς αὐτόν· ἔπειτα Κλεωνόμοσ τοῦ Σπαρτιάτου παραβαλόντος εἰς Θήβας μετὰ στρατιᾶς, ἐπαρθέντες οἱ Βοιωτοί, καὶ Πλάϊδος ἥρα τοῦ Θεσπιέως, ὃς ἐπρώτῳ δόξῃ καὶ δυνάμει τότε, συμπαρορμῶντες αὐτοῖς, ἀπέστησαν. Ὡς δὲ ταῖς Θήβαις ἐπαγκύβινταις μάχῃ δ' Δημήτριος ἐπολιόρκει, καὶ φοβηθεὶς ὑπεξῆλθεν ὁ Κλεωνόμος, καταπλεγέντες οἱ Βοιωτοὶ τὰς πόλεις αὐτοῦς. Ὁ δὲ ταῖς πόλεσιν ἐμβολὰς πορεύων, καὶ πρᾶξάμενος πολλὰ χρήματα, καὶ κα-

καλιπῶν αὐτοῖς ἐπιμαχητὴν καὶ ἄρμωστίην, Ἰερώνυ-
μον, τὸν ἱστορικόν, ἔδοξεν ἡπίως κεχρῆσθαι, καὶ
μάλιστα διὰ Πίσιν. Ἐλὼν γὰρ αὐτόν, οὐδὲν κα-
κὸν ἐποίησεν, ἀλλὰ καὶ προσαγορεύσας καὶ φιλο-
φρονηθεὶς, πολέμαρχον ἐν Θισπιαῖς ἀπέδειξεν.
Οὐ πολλῷ δ' ὕστερον ἀλίσκεται Λυσιμάχος ὑπὸ
Δρομικαίου, καὶ πρὸς τοῦτο κατὰ τάχος ἐξορμή-
σας ἐπὶ Θρᾴκην τοῦ Δημητρίου, ὥσπερ ἔρημα
καταληψομένου, πάλιν ἀπέστειλαν οἱ Βοιωτοί, καὶ
Λυσιμάχος ἅμα διειμένος ἀπηγγέλλετο. Ταχὺς
οὖν καὶ πρὸς ὄργην ἀναστρέψας ὁ Δημήτριος,
εὔρεν ἡττημένους ὑπὸ τοῦ παιδὸς Ἀντιγόνου μάχη
τοὺς Βοιωτοὺς, καὶ τὰς Θήβας αὐτῷς ἐπολιόρκει.

XL. Πύρρῳ δὲ Θεσσαλίαν κατατρίχοντος, καὶ
μέχρι Θερμοπυλῶν παραφανέντος, Ἀντίγονον ἐπὶ
τῆς πολιτείας καταλιπὼν, αὐτὸς ὤρμησεν εἰς ἐκί-
νον. Ὅπως δὲ φυγόντος, ἐν Θεσσαλίᾳ καταστήσας
μυθίους δούλους καὶ χιλῖους ἱππεῖς, αὐτῷς ἐπέκτετο
ταῖς Θήβαις, καὶ προσῆγε τὴν λεγομένην ἐλέπολιν,
πολυπύργως καὶ κατὰ μικρὸν ὑπὸ βρείθους καὶ μεγέ-
θους μοχλευομένην, ὥς μόλις ἐν δυσὶ μῆσιν δύο στα-
δίους προελθεῖν. Τῶν δὲ Βοιωτῶν ἐρρόμενους ἀμν-
νομένων, καὶ τοῦ Δημητρίου πολλάκις φιλοσεικίας
ἐκκα μῦλλον, ἢ χρεῖας, μάχεσθαι καὶ κινδυνεύειν
τοὺς στρατιώτας ἀπαιχνάζοντος, δρῶν δ' Ἀντίγονος
πίστιν οὐκ ἄλλους, καὶ περιπαθῶν. Τῇ, ὡς
πατέρ, ἔφη, παραταλαιπωμένους οὐκ ἀναγκαῖον
τοῖσδε περιορᾶν; Ὁ δὲ παροτρυνθείς. Σὺ δέ,

ἔφη, τί δυσχεραίνεις; ἡ διὰ μετρον ὀφείλεις τοῖς ἀποθνήσκουσιν; Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ βουλόμενός γε μὴ δοκῆν ἑταίρων ἀφειδεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ συγκινδυνεύειν τοῖς μαχομένοις, διελάννεται τὸν τρέχοντα ὁξεῖ βέλει. Καὶ δεινῶς μὲν ἔαχεν, οὐ μὴν ἀνῆκεν, ἀλλ' εἰλε τὰς Θήβας πάλιν. Καὶ παρελθὼν ἀντάτασιν μὲν καὶ φόβον ὥς τὰ δεινότατα πισσομένοις παρεσχεν· ἀνελὼν δὲ τρισηκίδεκα καὶ μεταστήσας τινας, ἀφῆκε τοὺς ἄλλους. Ταῖς μὲν οὖν Θήβαις οὕτω δέκατον οἰκουμέναις ἔτος αἰῶναι δις ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ συνέπεσι. Τῶν δὲ Πυθίων καθηκόντων, πρᾶγμα καινότατον ἐπέτρεψεν αὐτῷ ποιεῖν ὁ Δημήτριος. Ἐπεὶ γὰρ Αἰτωλοὶ τὰ περὶ Διελφούς στενὰ κατέχον, ἐν Ἀθήναις αὐτὸς ἦγε τὸν ἀγῶνα καὶ τὴν πανήγυριν, ὥς ἂν προσῆκον αὐτόθι μάλιστα τιμᾶσθαι τὸν Θεόν, ὃς δὴ καὶ πατρῷός ἐστι, καὶ λέγεται τοῦ γένους ἀρχηγός.

XLII. Ἐντυθεὶν ἐπαυελθὼν εἰς Μακεδονίαν, καὶ μὴτ' αὐτὸς ἄγειν ἡσυχίαν πεφυκώς, τοὺς τ' ἄλλους ὁρῶν ἐν ταῖς στρατείαις μᾶλλον αὐτῷ προσέχοντας, οἵκοι δὲ ταραχώδεις καὶ πολυπράγμονας ὄντας, ἐστράτευσεν ἐπ' Αἰτωλοὺς, καὶ τὴν χώραν κακώσας, καὶ Πάνταιχον ἐν αὐτῇ, μέρος ἔχοντα τῆς θυνάμεως οὐκ ὀλίγον, ἀπολιπὼν, ἐπὶ Πύρρῳ αὐτὸς ἐχώρει, καὶ Πύρρος ἐπ' ἐκείνον· ἀλλήλων δὲ διαμαρτόντες, ὁ μὲν ἐπόρθει τὴν Ἥπειρον, ὁ δὲ, Πανταῶν περιπεσὼν καὶ μάχην συνάψας, αὐτὸν μὲν ἔχει τοῦ θάδναι καὶ λαβεῖν πληγὴν ἐν χειρὶ γένε-

μαρον ἐτρέψατο, τῶν δ' ἄλλων πολλοὺς μὲν ἀπέκτει-
 νεν, ἐζώγρησε δὲ πεντακισχιλίους. Καὶ τοῦτο μά-
 λιστα Δημήτριον ἐκάκωσεν· οὐ γὰρ οὕτω μιση-
 θεὶς ὁ Πύρρος, ἅψ' ὧν ἔπραξεν, ὥς θάυμασθεις
 διὰ τὸ πλείστα τῇ χειρὶ κατεργάσασθαι, μέγα τε
 καὶ λαμπρὸν ἔσχεν ἀπὸ τῆς μάχης ἐκείνης ὄνομα
 παρὰ τοῖς Μακεδόσι· καὶ πολλοῖς ἐπήει λέγειν
 τῶν Μακεδόνων, ὥς ἐν μόνῳ τούτῳ τῶν βασιλέων
 εἰδωλὸν ἐνορῶτο τῆς Ἀλεξάνδρου τόλμης· οἱ δ'
 ἄλλοι, καὶ μάλιστα Δημήτριος, ὥς ἐπὶ σκητῆς, τὸ
 βάρος ὑποκρίνοιντο καὶ τὸν ὄγκον τοῦ ἀνδρός.
 Ἦν δ' ὥς ἀληθῶς τραγῳδία μεγάλη περὶ τὸν Δη-
 μήτριον, οὐ μόνον ἀμπεχόμενον καὶ διαδούμενον
 περιτιτῶς καυσίαις διμήτροις, καὶ χρυσοπαρήφοις
 ἀλουργίαις, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῖς ποσὶν ἐκ πορφύρας
 ἀκράτου συμπεπιλημένης χρυσεβαφῆς πεποιημένον
 ἐμβάδας. Ἦν δέ τις ὑφαινομένη χλαμὺς αὐτῷ πο-
 λὺν χρόνον, ἔργον ὑπερήφανον, εἰκασμα τοῦ κόσμου
 καὶ τῶν κατ' οὐρανὸν φαινομένων· ὃ κατελείφθη
 μὲν ἡμιτελὲς ἐν τῇ μεταβολῇ τῶν πραγμάτων, οὐ-
 δεὶς δ' ἐτόλμησεν αὐτῇ χρήσασθαι, καίπερ οὐκ ὀλί-
 γων ὑστερον ἐν Μακεδονίᾳ σοβαρῶν γενομένων βα-
 σιλέων.

XLII. Οὐ μόνον δὲ τούτοις τοῖς θεάμασι ἐλύ-
 πει τοὺς ἀνθρώπους ἀήθεις ὄντας, ἀλλὰ καὶ πρυ-
 φῇν καὶ δίαιταν ἐβαρύνοντο· καὶ μάλιστα δὴ τὸ
 δυσόμιλον αὐτοῦ καὶ δυσπρόσοδον. Ἦ γὰρ οὐ πα-
 ρεῖχε καιρὸν ἐντυχεῖν, ἥ χαλεπὸς καὶ τραχὺς ἦν τοῖς

ἐντυγχάνουσιν. Ἀθηναίων μὲν γάρ, περὶ οὓς
 ἐσπουδάκει μάλιστα τῶν Ἑλλήνων, ἔτη δύο πρεσ-
 βείαν κατέσχευ'· ἐκ Λακεδαιμόνος δ' ἐνὸς πρεσβευ-
 τοῦ παραγενομένου, καταφρονεῖσθαι δοκῶν, ἡγά-
 σαι κτήσιν. Ἀσιεὺς μέντοι καὶ Λακωνικῶς ἐκαῖνος,
 εἰπόντος αὐτοῦ· Τί σὺ λέγεις; ἕνα Λακεδαιμόνιοι
 πρεσβευτὴν ἐπεμψαν; Ναί, εἶπεν, ὦ βασιλεῦ,
 πρὸς ἕνα. Δόξαντος δὲ αὐτοῦ ποτὶ δημοτικώτερον
 ἐξελαύνειν, καὶ πρὸς ἑντενξιν ἔχειν οὐκ ἀηδῶς, συν-
 ἰδραμόν τινες ἐγγράφους ἀξιῶσεις ἀναδιδόντες.
 Λεξαμένου δὲ πάσας καὶ τῇ χλαμύδι συλλαβόντος,
 ᾗσθησαν οἱ ἄνθρωποι καὶ παρηκολούθουν· ὥς
 δ' ἦλθεν ἐπὶ τὴν τοῦ Ἀέλου γέφυραν, ἀναπτύξας
 τὴν χλαμύδα, πάσας εἰς τὸν ποταμόν ἐξέρριψε.
 Καὶ τοῦτο δὴ δεινῶς ἠνέμισε τοὺς Μακεδόνας, ὑβρί-
 ζισθαι δηκοῦντας, οὐ βασιλεύεσθαι, καὶ Φιλίπ-
 που μνημονεύοντας, ἢ τῶν μνημονευόντων ἀκούον-
 τας, ὥς μέτριος ἦν περὶ ταῦτα καὶ κοινός. Καὶ
 ποτε πρεσβυτέρου γυναιίου κόπτοντος αὐτὸν ἐν πα-
 ρόδῳ τινί, καὶ δεομένου πολλάκις ἀκουσθῆναι,
 φήσας, μὴ σχολάζειν, ἐγκραγόντος ἐκείνου, καὶ,
 Μὴ βασιλεῦς, εἰπόντος· δηχθεὶς σφόδρα, καὶ
 πρὸς τοῦτω γενόμενος, ἀνίστριψεν εἰς τὴν οἰκίαν,
 καὶ πάντα ποιησάμενος ὕστερα, τοῖς ἐντυχεῖν βου-
 λομένοις, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς πρεσβυτιδος ἐκείνης,
 ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐσχόλασεν. Οὐδὲν γὰρ οὕτως τῷ
 βασιλεῖ προσῆκον, ὥς τὸ τῆς δίκης ἔργον. Ἀρθε-
 μὲν γὰρ τύραννος, ὥς φησι Τιμόθεος· νόμος δὲ πάν-

των βασιλεὺς κατὰ Πίνδαρον ἐστὶ· καὶ τοὺς βασιλεῖς Ὅμηρος φησιν, οὐχ ἑλεπόλεις, οὐδὲ ναῦς χαλκήρεις, ἀλλὰ θήμισται παρὰ τοῦ Διὸς λαμβάνοντιαι ῥέεσθαι καὶ φυλάσσειν, καὶ τοῦ Διὸς, οὐ τὸν πολεμικώτατον, οὐδὲ τὸν ἀδικιώτατον καὶ φονικώτατον τῶν βασιλείων, ἀλλὰ τὸν δικαιοτάτον, ὁριστέην καὶ μαθητέην προσηγορεύουσιν. Ἀλλὰ Δημήτριος ἔχαιρε τῷ βασιλεῖ τῶν Θαῶν ἀνομοιοτάτην ἐπιγραφόμενος προσωνυμίαν. Ὁ μὲν γὰρ Πολυὺς καὶ Πολιούχος, ὃ δὲ Πολιορκητὴς ἐπικλήσιν ἔσχη. Οὕτως ἐπὶ τὴν τοῦ καλοῦ χώραν τὸ αἰσχρὸν ὑπὸ δυστήμιως ἀμαθοῦς ἐπελθόν, συναρμίσσει τῇ δόξῃ τὴν ἀδικίαν.

XLIII. Ὁ δ' οὖν Δημήτριος ἐπισφαλίστατα νοήσας ἐν Πάλλῃ, μικροῦ τότε Μακεδανίαν ἀπέβαλε, καταδραμόντος ὀξίως Πύρρον, καὶ μέχρις Ἑδέεσης προελθόντος. Ἀμα δὲ τῷ νεωτέρως γενέσθαι, πάνυ ῥηδῶς ἐξελάσας αὐτὸν, ἐποίησά τινας ὁμολογίας· οὐ βουλόμενος ἐμποδῶν ὅτι συνεχῶς προσπταίων καὶ τοπομαχῶν, ἥτιων εἴηαι πρὸς οἷς διανοεῖτο. Διανοεῖτο δ' οὐδὲν ἄλλο, ἀλλὰ πᾶσαν ἀναλαμβάνειν τὴν ὑπὸ τῷ πατρὶ γενομένην ἀρχήν. Καὶ τῆς ἐλπίδος ταύτης καὶ τῆς ἐπιβολῆς οὐκ ἀπελείπετο τὰ τῆς παρασκευῆς, ἀλλὰ στρατιᾶς μὲν ἤδη συνετέτακτο πεζῆς μυριάδας δέκα, διαχιλίων ἀνδρῶν ἀποδεύσας, καὶ χωρὶς ἑκπείας ἄλλῃ διαχιλίων καὶ μυρίων ἐλάττους. Στόλον δὲ νεῶν ἅμα πεντακοσίων καταβαλλόμενος, τὰς μὲν ἐν

Πειραιῇ τρόπεις ἔθετο, τὰς δ' ἐν Κορίνθῳ, τὰς δ' ἐν Χαλκίδι, τὰς δὲ περὶ Πέλλαν· αὐτὸς ἐπιὼν ἑκασταχόστῃ, καὶ διδάσκων, ἃ χρὴ, καὶ συντεχνώμενος· ἐκπληττομένων ἀπάντων οὐ τὰ πλῆθη μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ μεγέθη τῶν ἔργων. Οὐδεὶς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων οὔτε πεντεκαίδεκήρη ναῦν πρότερον, οὔτε ἑκαίδεκήρη· ἀλλ' ὕστερον τεσσαρακοντήρη Πτολεμαῖος ὁ Φιλοπάτωρ ἐνάντηγῆσατο, μήκος διακοσίαν ὀγδοήκοντα πηχῶν, ὕψος δὲ ἕως ἀκροσταλλίου πεντήκοντα δυοῖν διόντων· ναύταις δὲ, χωρὶς ἐρέτων, ἐξηρτυμένην τετρακοσίαις, ἐρέταις δὲ τετρακισχιλλοῖς· χωρὶς δὲ τούτων, ἐπλίτας δεχομένην ἐπὶ τι τῶν παρόδων καὶ τοῦ καταστρώματος, ὀλίγῳ τρισχιλίων ἀποδίδοντας. Ἀλλὰ θίαν μόνην ἐκείνη παρέσχε· καὶ μικρὸν ὅσον διαφέρουσα τῶν μονήμων οἰκοδομημάτων, φανῆναι πρὸς ἐπίδειξιν, οὐ χρεῖαν, ἐπισφαλῶς καὶ δυσέργως ἐκινήθη. Τῶν δὲ Δημητρίου νεῶν οὐκ ἦν τὸ καλὸν ἀναγνώριστον, οὐδὲ τῇ περιττῇ τῆς κατασκευῆς ἀπειστροφούντο τὴν χρεῖαν, ἀλλὰ τὸ τάχος καὶ τὸ ἔργον ἀξιοθαυτάδιον τοῦ μεγέθους παρείχον.

XLIV. Αἰρομένης οὖν τοσαύτης δυνάμεως ἐπὶ τὴν Ἀσίαν, ὅσην μετ' Ἀλέξανδρον οὐδεὶς ἔσχε πρότερον, οἱ τρεῖς συνίστησαν ἐπὶ Δημήτριον, Σέλευκος, Πτολεμαῖος, Αντίμαχος· ἔπειτα κοινῇ πρὸς Πύρρῳ ἀποστείλαντες, ἐκέλευον ἐξάπτεσθαι Μακεδονίας, καὶ μὴ νομίζειν σπονδὰς, αἷς Δημήτριος οὐκ ἐκείνω τὸ μὴ πολεμεῖσθαι δέδωκεν, ἀλλ' ἐλήφεν ἑαυτῷ.

τὸ πολεμῆν οἷς βούλεται πρότερον. Διξαμένον δὲ Πύρρον, πολὺς περιέστη πόλεμος εἶ μὲλλοντα Δημητρίον. Ἀμα γὰρ τὴν μὲν Ἑλλάδα πλεῖστας στόλας μεγάλῃ Πτολεμαῖος ἠρίστη, Μακεδονίαν δὲ Λυσίμαχος ἐκ Θρᾷκης, ἐκ δὲ τῆς ὁδοῦ Πύρρος, ἐμβαλόντες ἐληλύθουν. Ὁ δὲ τὸν μὲν εἶδὼν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος κατέλειπεν, αὐτὸς δὲ βοηθῶν Μακεδονίᾳ, πρῶτον ὤρμησεν ἐπὶ Λυσίμαχον· ἀγγέλλεται δ' αὐτῷ Πύρρος ἥρηκώς πόλιν Βιζόβοιαν. Καὶ τοῦ λόγου ταχέως εἰς τοὺς Μακεδόνας ἐμπεισέντος, εὐθὺς ἔειπε τῷ Δημητρίῳ κατὰ κόσμον εἶχεν, ἀλλὰ καὶ ὀδυρμῶν καὶ δακρύων καὶ πρὸς ἐκείνον ὀργῆς καὶ βλασφημιῶν μεστὸν ἦν τὸ στράτευμα· καὶ συμβένειν οὐκ ἤθελον, ἀλλ' ὑπείκειναι, τῷ μὲν λόγῳ πρὸς τὰ οἴκοι, τῇ δ' ἀληθείᾳ πρὸς τὸν Λυσίμαχον. Ἔδοξεν οὖν τῷ Δημητρίῳ, Λυσίμαχον μὲν ἀποσιῆσαι πορρωτάτω, πρὸς δὲ Πύρρον τραπέσθαι· τὸν μὲν γὰρ ὁμόφυλον εἶναι, καὶ πολλοῖς συνήθη δι' Ἀλέξανδρον· ἔπηλυν δὲ καὶ ξένον ἄνδρα, τὸν Πύρρον, οὐκ ἂν αὐτοῦ προτιμῆσαι Μακεδόνας. Τούτων μέντοι πολὺ διεψεύσθη τῶν λογισμῶν. Ὡς γὰρ ἐγγὺς ἐλθὼν τῷ Πύρρῳ παρεστρατοπεδευσεν, αἰ μὲν αὐτοῦ τὴν ἐν τοῖς ὅπλοις λαμπρότητα θαυμάζοντες, ἐκ τε τοῦ παλαισιτάτου βασιλικώτατον εἰθισμένοι νομίζειν τὸν ἐν τοῖς ὅπλοις κράτιστον, τότε δὲ καὶ πράως κεχερῆσθαι τοῖς ἀλίσκομένοις πυνθανόμενοι, πάντες δὲ καὶ πρὸς ἕτερον καὶ πρὸς τοῦτον ἀπαλλαγῆναι τοῦ Δημητρίου ζητοῦντες,

ἀπεχώρον λαθρα, καὶ κατ' ὀλίγους τὸ γε πρῶτον, εἴτα φανερώς ἅπαν εἶχε κίνησιν καὶ ταραχὴν τὸ στρατόπεδον. Τέλος δὲ τῷ Δημητρίῳ τολμήσαντες τινὲς προσιλθεῖν, ἐκέλευον ἀπιέναι καὶ σῶζειν αὐτόν· ἀπειρηκίμαι γὰρ ἦδη Μακεδόνας ὑπὲρ τῆς ἐκείνου τροφῆς πολυμοῦντας. Οὗτοι μετριώτατοι τῶν λόγων ἐφαίνοντο τῷ Δημητρίῳ πρὸς τὴν τῶν ἄλλων τραχύτητα· καὶ παριλθὼν ἐπὶ σκηνήν, ὥσπερ οὐ βασιλεὺς, ἀλλ' ὑποκριτής, μεταμφιέννυται χλαμύδα φαιάν ἀντὶ τῆς τραγικῆς ἐκείνης, καὶ διαλαθὼν ὑπεχώρησιν. Ὁρμησάντων δὲ τῶν πλείστων εὐθύς ἐφ' ἄρπαγην, καὶ πρὸς ἀλλήλους διαμαχομένων, καὶ τὴν σκηνὴν διασπώντων, ἐπιφανείς ὁ Πύρρῳς ἐκράτησεν αὐτοβοαί καὶ κατίσχε τὸ στρατόπεδον. Καὶ γίνεται πρὸς Ἀνσίμαχον αὐτῷ συμπάσης Μακεδονίας νέμῃσις, ἐπταετίαν ὑπὸ Δημητρίου βεβαίως ἀρχθείσης.

XLV. Οὕτω δὲ τοῦ Δημητρίου τῶν πραγμάτων ἐκπεσόντος, καὶ καταφυγόντος εἰς Κασάνδρειαν, ἣ γυνὴ Φίλα περιπαθῆς γενομένη, προσιδεῖν μὲν οὐχ ὑπέμειναν αὐτῷ ἰδιώτην καὶ φυγάδα τὸν τλημονέστατον βασιλέων Δημήτριον, ἀπειπαμένη δὲ πᾶσαν ἐλπίδα, καὶ μισήσασα τὴν τύχην αὐτοῦ, βεβαιότηραν ἐν τοῖς κακοῖς οὖσαν, ἢ τοῖς ἀγαθοῖς. πικρῶς φάρμακον ἀπέθανε. Δημήτριος δ' ἔτι τῶν λοιπῶν ναυαγίων ἔχισθαι διανοηθεὶς, ἀπῆρεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ τοὺς ἐκεῖ στρατηγοὺς καὶ φίλους

συνήγεν. Ἦν οὖν ὁ Σοφοκίδους Μενέλαος εἰκόνα
ταῖς αὐτοῦ τύχαις παρατίθουσιν·

Ἄλλ' οὐμός αἰεὶ πότιμος ἐν πυκνῷ θεοῦ
Τροχῷ κυκλεῖται, καὶ μεταλλάσσει φύσιν.

Ἦσπερ σιλήνης δ' ὄψις εὐφρόναις δύο
Στήναι δύναται ἂν οὔποτε ἐν μορφῇ μιᾷ,

Ἄλλ' ἐξ ἀδήλου πρῶτον ἔρχεται νῆα,
Πρόσωπα καλλύνουσα καὶ πληρουμένη,
Χαίτωνπερ αὐτῆς εὐγενεσιότῃ φανῇ.

Ἄλλιν διαρρέει, κεῖς τὸ μηδὲν ἔρχεται.

ταύτῃ μᾶλλον ἂν τις ἀπεικάζει τὰ Δημητρίου
πράγματα καὶ τὰς περὶ αὐτὸν αὐξήσεις καὶ φθίσεις,
καὶ ἀναπληρώσεις καὶ ταπεινότητας· οὐ γὰρ καὶ
τότε παντάπασιν ἀπολείπειν καὶ κατασβεῖνυσθαι
δοκοῦντος, ἀνέλαμπεν αὐθις ἡ ἀρχή, καὶ δυνα-
μεις τινὲς ἐπιφύεουσai κατὰ μικρὸν ἀνεπλήρου-
σιν ἡλπίδα. Καὶ τότε πρῶτον ἰδιώτης καὶ τῶν
βασιλικῶν κοσμίῳ ἔρημος ἐπιφοίτα ταῖς πόλεσι.
Καὶ τις αὐτὸν ἐν Θήβαις τοιοῦτον διασάμενος,
ἐχρήσατο τοῖς Εὐριπίδου στίχοις οὕκ ἀηδὲς·

Μορφὴν ἀμείψας ἐκ θεοῦ βροτησίαν,

Πάρεστι Δίρκης νόμαϊ' Ἰσμηνοῦ θ' ὕδαρ.

XLVI. Ἐπεὶ δ' ἀπαξ ὥσπερ εἰς ὁδὸν βασιλι-
κὴν τὴν ἡλπίδα κατέστη, καὶ συνίστατο πάλιν σῶ-
μα καὶ σχῆμα περὶ αὐτὸν ἀρχῆς, Θηβαίοις μὲν ἀπέ-
δωκε τὴν πολιτείαν, Ἀθηναῖοι δ' ἀπέστησαν αὐτοῦ.
Καὶ τὸν τε Διφίλον, ὃς ἦν ἱερεὺς τῶν Σωτήρων
ἀναγεγραμμένος, ἐκ τῶν ἐπαύτων ἀντίλον, ἀρ-

χοντας αἰρωσθαι πάλιν, ὥσπερ ἦν πατέριον, ψηφισάμενοι, τὸν τε Πύρρον ἐκ Μανεδονίας μετεπέμποντο, μᾶλλον, ἢ προσεδόκησαν, ἰσχύοντα τὸν Δημήτριον ἐρῶντας. Ὁ δ' ὀργῇ μὲν ἐπὶ ἤλθεν αὐτοῖς, καὶ πολιορκίαν περὶ τὸ αὐτοῦ συνιστήσασα κατετάδεν. Κράτειος δὲ, τοῦ φιλοσόφου, πεμψθέντος ὑπὸ τοῦ δήμου πρὸς αὐτὸν, ἀνδρὸς ἐνδόξου καὶ δυνατοῦ, τὰ μὲν, οἷς ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων εἰδύτο, πεισθεὶς, τὰ δ', ἐξ ὧν ἐδίδασκε περὶ τῶν ἐκείνου συμφερόντων, νοήσας, ἔλυσεν τὴν πολιορκίαν, καὶ συναγαγὼν, ὅσαι νῆες ἦσαν αὐτῷ, καὶ στρατιώτας μυρίους καὶ χιλίους σὺν ἱππιῦσιν ἐμβιβάσας, ἐπὶ τὴν Ἀσίαν ἔπλεε, Αὐσιμάχου Καρίαν καὶ Λυδίαν ἀποστήσας. Δίχεται δ' αὐτὸν Εὐρυδίκη περὶ Μίλητον, ἀδελφὴ Φίλας, ἄγουσα τῶν αὐτῆς καὶ Πτολεμαίου θυγατρῶν Πτολιμαΐδα, καθωμολογημένην ἐκείνῳ πρότερον διὰ Σελύκου. Ταύτην γαμῖ Δημήτριος, Εὐρυδίκης ἐκδοίκατος. Καὶ μετὰ τὴν γάμον εὐθύς ἐπὶ τὰς πόλεις τρέπεται, πολλῶν μὲν ἐκονούως προσιθεμένων, πολλὰς δὲ καὶ βιαζόμενος. Ἐλθεῖ δὲ καὶ Σάρδεις· καὶ τινες τῶν Αὐσιμάχου στρατηγῶν ἀπεχώρησαν πρὸς αὐτὸν, χρήματα καὶ στρατιὰν κομίζοντας. Ἐπερχομένου δ' Ἀγαθοκλείους, τοῦ Αὐσιμάχου, μετὰ δυνάμεις ἀνέβαινον εἰς Φρυγίαν, ἔγνακας, ἅνπερ Ἀρμενίας ἐπιδάβηται, Μηδίαν κινεῖν, καὶ τῶν ἔνθ' πραγμάτων ἔχασθαι, πολλὰς ἐξωθουμένην περιφυγὰς καὶ ἀναχωρήσεις ἐχόντων. Ἐπομένον δ' Ἀγαθοκλείους,

συνήγειν. Ἦν οὖν ὁ Σοφοκλέους Μινύλαος εἰκόνα
ταῖς αὐτοῦ τύχαις παρατίθῃσιν·

Ἄλλ' οὐμός αἰεὶ πότμος ἐν πυκνῷ θιτοῦ
Τροχῷ κυκλιῖται, καὶ μεταλλάσσει φύσιν.

Ἰσσιφ σιλήνης δ' ὄψις εὐφρόναις δύο
Στήναι δύναιτ' ἂν οὐποι' ἐν μορφῇ μιᾷ,

Ἄλλ' ἐξ ἀδήλου πρῶτον ἔρχεται νῆα,

Πρόσωπα καλλύνουσα καὶ πληρουμένη,

Χῶτανπερ αὐτῆς εὐγενεστάτη φανῇ,

Πάλιν διαρρεῖ, κεῖς τὸ μηδὲν ἔρχεται.

ταύτη μᾶλλον ἂν τις ἀπεικάζει τὰ Δημητρίου
πράγματα καὶ τὰς περὶ αὐτὸν αὐξήσεις καὶ φθίσεις,
καὶ ἀναπληρώσεις καὶ ταπεινότηας· οὐ γὰρ καὶ
τότε παντάπασιν ἀπολείπειν καὶ κατασβεῖνυσθαι
δοκοῦντος, ἀνέλαμπεν αὐθις ἡ ἀρχή, καὶ δύνα-
μεις τινὲς ἐπιφύευσαι κατὰ μικρὸν ἀνεπλήρου-
σιν ἑλπίδα. Καὶ τότε πρῶτον ἰδιώτης καὶ τῶν
βασιλικῶν κοσμίῳ ἔφημος ἐπιφοίτα ταῖς πόλεσι.
Καὶ τις αὐτὸν ἐν Θήβαις τοιοῦτον θεωσάμενος,
ἐχρήσατο τοῖς Εὐριπίδου στίχοις οὕτως ἀηδῶς·

Μορφὴν ἀμείψας ἐκ θιτοῦ βροτῆσιαν,

Πάριστι Δίρκης νόματ' Ἰσμηνοῦ θ' ὕδαρ.

XLVI. Ἐπεὶ δ' ἄπαξ ὥσπερ εἰς ὁδὸν βασιλι-
κὴν τὴν ἑλπίδα κατέστη, καὶ συνίστατο πάλιν σῶ-
μα καὶ σχῆμα περὶ αὐτὸν ἀρχῆς, Θηβαίους μὲν ἀπέ-
δωκε τὴν πολιτείαν, Ἀθηναῖοι δ' ἀπέστησαν αὐτοῦ.
Καὶ τὸν τε Διφίλον, ὃς ἦν ἱερεὺς τῶν Σωτήρων
ἀναγεγραμμένος, ἐκ τῶν ἐπαυνύμων ἀνεῖλον, ἀρ-

χοντας αἰρεῖσθαι πάλιν, ὥσπερ ἦν πατέριον, ψηφισάμενοι, τὸν τε Πύρρον ἐκ Μακεδονίας μετεπέμποντο, μᾶλλον, ἢ προσεδόκησαν, ἰσχύοντα τὸν Δημήτριον ὀρῶντες. Ὁ δ' ὀργῇ μὲν ἐπὶ ἤλθιν αὐτοῖς, καὶ πολιορκίαν περὶ τὸ ἄστυ συνειστήσασα καρτερῶν. Κράτητος δέ, τοῦ φιλοσόφου, περιερθὲντος ὑπὸ τοῦ δήμου πρὸς αὐτὸν, ἀνδρὸς ἐνδόξου καὶ δυνατοῦ, τὰ μὲν, οἷς ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων ἰδοῖτο, πεισθεὶς, τὰ δ', ἐξ ὧν ἐδίδασκε περὶ τῶν ἐκείνων συμφερόντων, νοήσας, ἔλυσεν τὴν πολιορκίαν, καὶ συναγαγὼν, ὅσαι νῆες ἦσαν αὐτῷ, καὶ στρατιώτας μυρίους καὶ χιλιούς σὺν ἱππεύσιν ἐμβιβάσας, ἐπὶ τὴν Ἀσίαν ἔπλει, Ἀνσιμάχου Καρίαν καὶ Λυδίαν ἀποστήσας. Δίχεται δ' αὐτὸν Εὐρυδίκη, περὶ Μίλητον, ἀδελφὴ Φίλας, ἄγουσα τῶν αὐτῆς καὶ Πτολεμαίου θυγατέρων Πτολιμαΐδα, καθωμολογημένην ἐκείνῃ πρότερον διὰ Σελύκου. Ταύτην γαμῆ Δημήτριος, Εὐρυδίκης ἐκδομένης. Καὶ μετὰ τὴν γάμον εὐθὺς ἐπὶ τὰς πόλεις τρέπεται, πολλῶν μὲν ἐκονούως προστιθεμένων, πολλὰς δὲ καὶ βιαζόμενος. Ἔλαβεν δὲ καὶ Σάρδεις· καὶ τινες τῶν Ἀνσιμάχου στρατηγῶν ἀπεχώρησαν πρὸς αὐτὸν, χρήματα καὶ στρατιὰν κομίζοντες. Ἐπερχομένου δ' Ἀγαθοκλείους, τοῦ Ἀνσιμάχου, μετὰ δυνάμεις ἀνέβαινεν εἰς Φρυγίαν, ἐγγυκῶς, ἅνπερ Ἀρμενίας ἐπιλάβηται, Μηδίαν κινεῖν, καὶ τῶν ἔνῳ πραγμάτων ἔχασθαι, πολλὰς ἐξωθουμένην περιφυγὰς καὶ ἀναχωρήσεις ἐχόντων. Ἐπομένου δ' Ἀγαθοκλείους.

ἐν ταῖς συμπλοκαῖς περιῆν· ἐπιστισμοῦ δὲ καὶ προτομῶν εἰργόμενος, ἠπορεῖτο, καὶ τοῖς στρατιώταις δι' ὑποψίας ἦν ὥς ἐπ' Ἀρμενίαν καὶ Μηδίαν ἐκτοπίζων. Ἀμα δὲ μᾶλλον ὁ λιμὸς ἐπέτεινε, καὶ διαμαρτία τις γενομένη περὶ τὴν Λύκου διαβᾶσιν πλῆθος ἀνθρώπων ἀρπασθέν ὑπὸ τοῦ θεύματος ἀπώλεισεν. Ὅμως δὲ τοῦ σκώπτειν οὐκ ἀπέχεσθε. Προγράφει δὲ τις αὐτοῦ πρὸ τῆς σκητῆς τὴν τοῦ Οἰδίοποδος ἀρχήν, μικρὸν παραλλάξας·

Τίκνον τυφλοῦ γέροντος Ἀντιγόνοιο, τίνας
Χώρους ἀφίγμεθα;

XLVII. Τέλος δὲ καὶ νόσος τῇ λιμῇ συνεπιθιμένης, ὥσπερ εἶωθεν, ἐπὶ βρώσεσι ἀναγκαίαις τρεπομένων, τοὺς πάντας οὐκ ἐλάσσοντας ὀκτακισχίλιων ἀποβαλὼν, ἀπῆγεν ὅπισθε τοὺς λοιπούς· καὶ καταβὰς εἰς Τύρρον, ἐβούλετο μὲν ἀπέχεσθαι τῆς χώρας, σῆψης ὑπὸ Σελεύκῳ πότι, καὶ πρόσθεν ἐκείνῳ μηδεμίαν παρεσχεῖν· ὥς δ' ἦν ἀμήχανον, ἐν ταῖς ἐσχάταις ὄντων ἐπορίας τῶν στρατιωτῶν, καὶ τοῦ Τυύρου τὰς ὑπερβολὰς Ἀγαθοκλῆς ἀπειτίχισε, γράφει πρὸς Σέλευκον ἐπιστελὴν, μακρὸν τινε τῆς αὐτοῦ τύχης ὀδυρμόν, εἰτα πολλὴν ἐκείαν καὶ δέησιν ἔχουσαν, ἀνδρὸς οἰκίου λαβεῖν οἶκτον, ἅξια καὶ πολεμίοις συναλγῆσαι πικρὸν θότος. Ἐπειτα σθέντος δὲ πᾶσι Σελεύκου, καὶ γράψαντος τοῖς ἐκὼν στρατηγοῖς, ἔπεισεν αὐτοῖς τε τῇ Δημητρίῳ χορηγίαν βασιλικὴν καὶ τῇ δυνάμει τροφὴν ἄφθονον παρέχουσιν, ἐπιδόων Πατροκλῆς, ἀνὴρ συνετός εἶναι δοκῶν

καὶ Σειλεύῳ φίλος πιστός, οὐ τὸ τῆς δαπάνης ἔρη
 πλεῖστον εἶναι τῶν Δημητρίου στρατιωτῶν τρεφομέ-
 νων, ἀλλ' ἐνδιατρέφοντα τῇ χώρᾳ Δημήτριον οὐ
 καλῶς περιδεῖν αὐτόν, ὃς αἰ βιαιότατος ὢν καὶ
 μεγαλοπραγμονέστατος βασιλείων, νῦν ἐν τύχαις γέ-
 γοσεν, αἱ καὶ τοὺς φύσει μετρίους ἐξάγουσι τολμᾶν
 καὶ ἀδικεῖν. Ἐκ τούτου παροξυνθεὶς ὁ Σέλευκος
 ἐξώρμησεν εἰς Κιλικίαν μετὰ πολλῆς δυνάμεως. Ὁ
 δὲ Δημήτριος, ἐκπλαγὴς τῇ δι' ὀλίγου μεταβολῇ
 τοῦ Σειλεύκου, καὶ φοβηθεὶς, ἐπίσπευτε τοῖς ἐχυρο-
 τάτοις τοῦ Ταύρου, καὶ διαπεμπόμενος, ἤξιον μά-
 λιστα μὲν αὐτόν περιεῖδειν τῶν αὐτονόμων τινα βαρ-
 βάρων κτησάμενον ἄρχην, ἐν ᾗ καταβιώσεται πλά-
 νης καὶ φυγῆς παυσάμενος· εἰ δὲ μὴ, τὸν χειμῶ-
 να διαθρέψαι τὴν δύναμιν αὐτόθι, καὶ μὴ πάν-
 των ἐνδεῶ κατὰ γυμνὸν ἐξελαύνειν, καὶ προβάλλειν
 τοῖς πολέμοις.

XLVIII. Ἐπεὶ δὲ Σέλευκος, ταῦτα πάντα ὑπο-
 πτεῦσιν, ἐκέλευσεν αὐτόν, εἰ βούλεται, δύο μῆνας
 ἐν τῇ Κατασίᾳ χειμάσαι, δόντα τοὺς πρώτους τῶν
 φίλων ὁμήρους, ἅμα δὲ τὰς εἰς Συρίαν ἀπειχίζον
 ἐκβολάς· ἰγκλειόμενος, ὥσπερ θηρόν, ὁ Δημή-
 τριος κύκλῳ καὶ περιβαλλόμενος, ὑπ' ἀνάγκης τρέ-
 πεται πρὸς ἀλκὴν, καὶ τὴν τε χώραν κατέτρεχε,
 καὶ τῷ Σειλεύῳ προσβάλλοντι συμπλεκόμενος, αἰ-
 πλέσθ' ἔλχε. Καὶ ποτε τῶν δρεπανηφόρων εἰς αὐ-
 τὸν ἀφειθέωντο, ὑπερβαῖς τροπὴν ἐποίησατο, καὶ
 τῶν εἰς Συρίαν ὑπερβολῶν τοὺς ἐποτυχιζοντας

ἐξέλασας ἐπράτησε. Καὶ δὴ τότε ἐπῆρτο τῇ γνώμῃ, καὶ τοὺς στρατιωτάς ἀνατεθαρρόκηδίας ὄρων, παραινέετο διαγωνίσασθαι πρὸς τὸν Σέλευκον ἐπὶ τοῖς μεγίστοις ἄθλοις, ἡπορημένον ἤδη καὶ αὐτόν. Ἀπιστοῖεν μὲν γὰρ τὴν παρὰ Λυσιμάχου βοήθειαν, ἀπιστῶν καὶ φοβούμενος· αὐτὸς δὲ καθ' ἑαυτὸν ὤκνηε τῇ Δημητρίῳ συνάψαι, διδιδῶς τὴν ἀπόνοιαν αὐτοῦ, καὶ τὴν αἰ μεταβολὴν, ἐκ τῶν ἐσχάτων ἀποριῶν τὰς μεγίστας εὐτυχίας ἐπιφέρουσαν. Νόσος μάλιστα βαρὺν τὸν Δημήτριον ἐν τούτῳ καταλαβοῦσα, τό τε σῶμα δεινῶς ἐκάκωσε, καὶ τὰ πράγματα παντάπασι διέφθειρεν. Οἱ μὲν γὰρ ἐπιχώρησαν πρὸς τοὺς πολέμιους, οἱ δὲ διεφθόνησαν αὐτοῦ τῶν στρατιωτῶν. Μόλις δ' ἐν ἡμέραις τσσαράκοντα ῥάϊσας, καὶ τοὺς ὑπολοίπους ἀναλαβὼν, καὶ ὁρμήσας, ὅσων ἰδεῖν καὶ δοξάσαι τοὺς πολέμιους, ἐπὶ Κιλικίας, εἴτα νυκτὸς ἄνευ σάλπιγγος ἤρας ἐπὶ Θάτερα, καὶ τὸν Ἀμανὸν ὑπερβαλὼν, ἐπύρθε τὴν κάτω χώραν ἄχρι τῆς Κυρῶνησιτικῆς.

XLIX. Ἐπιφανέντιος δὲ τοῦ Σελεύκου, καὶ ποιουμένου τὰς καταλύσεις ἐγγυς, ἀναστῆσας ὁ Δημήτριος τὸ στρατεύμα, νυκτὸς ἐβάδιζεν ἐπ' αὐτόν, ἀγνοοῦντα μέχρι πολλοῦ καὶ κοιμώμενον. Αὐτομόλιον δὲ τινῶν παραγενόμενον καὶ φρασθέντων τὸν κίνδυνον, ἐκπλαγείς καὶ ἀνυπερβλήσας, ἐκίλευσε σημαίνειν, ἅμα τὰς κρηπῖδας ὑποδοῦμενος, καὶ βοῶν πρὸς τοὺς ἑταίρους, ὥς θηρίῳ δεινῷ συμπλέεσθαι. Δημήτριος δὲ, τῇ θορύβῳ τῶν πολεμίων αἰσθό-

μεινος, δι' ἐμμήνυται, κατὰ τάχος ἀπῆγεν. Ἀμα
 δ' ἡμέρα προσκυμένον τοῦ Σιλεύκου, πείρας τινὰ
 τῶν περὶ αὐτὸν ἐπὶ θάλασσαν κίρας, ἐποίησε τιὰ
 τροπὴν τῶν ἐναντίων. Εἶτα μέντοι Σίλευκος αὐτὸς,
 ἄφεις τὸν ἵππον, καὶ τὸ κρῖνος ἀποθέμενος, καὶ
 λαβὼν πέλτην, ἀπήντα τοῖς μισθοφόροις ἐπιδεικνύ-
 μενος αὐτὸν, καὶ μεταβάλλεσθαι παρακαλῶν, ἤδη
 ποτὲ συμφορήσαντας, δι' φειδόμενος ἐκείνων, οὐ
 Δημητρίου, χρόνον πολὺν διατετέλεκεν. Ἐκ τούτου
 πάντες ἀσπαζόμενοι, καὶ βασιλεῖα προσαγορεύοντες
 μεθίσταντο. Δημήτριος δὲ, πολλῶν μεταβολῶν
 αἰσθόμενος, ἐσχάτην ἐκείνην ἤκουσαν ἐπ' αὐτὸν
 ἐκκλίνας, ἐπὶ τὰς Ἀμανίδας ἔρυγε πύλας, καὶ κα-
 ταλαβὼν ὕλην τινὰ συνηριφῇ, μετὰ φίλων τινῶν
 καὶ ἑκολούθων ὀλίγων παντάπασιν ὄντων προσέμει-
 νε τὴν νύκτα, βουλόμενος, εἰ θύνατο, τῆς ἐπὶ
 Καῦτον ὁδοῦ λαβέσθαι, καὶ διεκπεσεῖν ἐπὶ τὴν ἐκεῖ
 θάλασσαν, οὗ τὸν ναύσταθμον εὐρήσειν ἤλπιζεν.
 Ὡς δ' ἔγνω μηδ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐφόδιον ἔχον-
 τας αὐτοὺς, ἐπ' ἄλλων ἐγένετο λογισμῶν. Εἶτα
 μέντοι Σισσιγένης ἐπῆλθεν, ἐταῖρος αὐτοῦ, χρυσοῦς
 τετρακεσίλους ὑπεζωσμένος· καὶ ἐπὶ τούτων ἐλπί-
 ζοντες ἄχρι θαλάσσης διαγενήσοσθαι, πρὸς ταῖς
 ὑπερβολαῖς ἰχώρουν σκοταῖοι. Πυρῶν δὲ καιομένων
 πρὸς αὐταῖς πολεμίων, ἀπογινόντες ἐκείνην τὴν ὁδόν,
 αὐτοῖς ἀνιχώρησαν εἰς τὸν αὐτὸν τόπον, οὔτε πάντες
 (ἔτιοι γὰρ ἀπέδρασαν) οὔτε ὁμοίως οἱ παραμύ-
 νοντες πρὸ θυμοῦ. Τυλμήσαντες δὲ τινος εἰπαῖν τι,

ὥς Σειλεύῳ χρητὸ σῶμα παραδόναι, Δημήτριος ὤρμησε μὲν τὸ ξίφος σπατάμενος ἀνελὼν ἑαυτὸν· οἱ δὲ φίλοι περιστάντες καὶ παραμυθούμενοι, συνέπεισαν οὕτω ποιῆσαι. Καὶ πέμπει πρὸς Σέλευκον, ἐπιτρέπων ἐκείνῳ τὰ καθ' ἑαυτὸν.

L. Ἀκούσας δὲ Σέλευκος, οὐκ ἔφη τῇ Δημητρίου τύχῃ σῶζεσθαι Δημήτριον, ἀλλὰ τῇ αὐτοῦ, μετὰ τῶν ἄλλων καλῶν αὐτῷ φιλανθρωπίας καὶ χρηστότητος ἐπίδειξιν διδοῦσῃ. Καλέσας δὲ τοὺς ἐπιμελητὰς, σκηνὴν τε πηγνύται βασιλικὴν ἐκέλευσε, καὶ πάντα τὰλλα ποιεῖν καὶ παρασκευάζειν εἰς ὑποδοχὴν καὶ θεραπείαν μεγαλοσχεπῶς. Ἦν δὲ τις Ἀπολλωνίδης παρὰ τῷ Σειλεύῳ, τοῦ Δημητρίου γεγονώς συγγήθης· τοῦτον εὐθὺς ἐξέπεμψε πρὸς αὐτὸν, ὅπως ἡδίων γένηται, καὶ θαρρόων ὥς πρὸς οἰκεῖον ἄνδρα καὶ κηδεστὴν ἀπαντᾷ. Φανερὰς δὲ τῆς γνώμης αὐτοῦ γενομένης, ὀλίγοι τὸ πρῶτον, εἴτα οἱ πλείστοι τῶν φίλων ἐξεπήδων παρὰ τὸν Δημήτριον, ἀμιλλώμενοι καὶ φθάνοντες ἀλλήλους· ἤλπίζετο γὰρ εὐθὺς παρὰ τῷ Σειλεύῳ μέγιστος ἔσθαι. Τοῦτο δ' ἐκείνῳ μὲν εἰς φθόνον μετέβαλλε τὸν ἕλεον, τοῖς δὲ κακοήθισι καὶ βασκάνοις παρῆσθεν ἀποτρέψαι καὶ διαφθεῖραι τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ βασιλέως, ἐκφοβήσασιν αὐτὸν, ὥς οὐκ εἰς ἀναβολὰς, ἀλλ' ἅμα τῷ πρῶτον ὀφθῆναι τὸν ἄνδρα, μεγάλων ἐσομένων ἐν τῷ στρατοπέδῳ νεωτερισμῶν. Ἄρτι δὴ τοῦ Ἀπολλωνίδου πρὸς τὸν Δημήτριον ὀφειγμένου περιχάρους, καὶ τῶν ἄλλων ἐπιρχομένων,

καὶ λόγους θανμαστεὺς ἀπαγγαλλόντων παρὰ τοῦ Σιλεύκου, καὶ τοῦ Δημήτριου μετὰ τηλικαύτην δυστυχίαν καὶ κακοπραγίαν, εἰ καὶ πρότερον ἐδόκει τὴν παραδόσθαι τοῦ σώματος αἰσχρὰν πεποιῆσθαι, τότε μετεγνωκότες διὰ τὸ θαρρῆν καὶ πιστεῦν ταῖς ἐλπίσιν, ἦλθε Πανσωνίας ἔχων στρατιώτας ἑμοῦ πεζοὺς καὶ ἱππεῖς περὶ χιλίους. Καὶ τοῦτοις περισχὼν τὸν Δημήτριον ἄφνω, τοὺς δ' ἄλλους ἀποστήσας, Σιλεύκῳ μὲν αὐτὸν εἰς ὄψιν οὐ κατίστησεν, εἰς δὲ Χερρόρνησον τὴν Συριακὴν ἀπήγαγεν· ὅπου τὸ λοιπὸν ἰσχυρᾶς φυλακῆς ἐπισταθείσης, θεραπεία μὲν ἦεν ἱκανὴ παρὰ Σιλεύκου, καὶ χρήματα καὶ δάματα παρεσκευάζετο καθ' ἡμέραν οὐ μεμπτή, δρόμοι δὲ καὶ περίπατοι βασιλικοί, καὶ παραδείσοι θήρας ἔχοντες ἀπεδείχθησαν· ἦν δὲ καὶ τῶν φίλων τῶν συμφυγόντων τῷ βουλομένῳ συνεῖναι· καὶ παρ' αὐτῶν τινὲς ὁμοῦς ἐπιφοιτῶντες ἀπὸ τοῦ Σιλεύκου ἦκον, κομίζοντες ἐπιεικῆς λόγους, καὶ θαρρῆν παρακαλοῦντες, ὥς, διὰν πρῶτον Ἀντίοχος ἀφίκηται εὖν Σιβατονίῃ, διεθροδόμενον.

LI. Ὁ δὲ Δημήτριος ἐν τοιαύτῃ τύχῃ γεγονόσ ἐπέστειλε πρὸς τὸν υἱὸν καὶ τοὺς περὶ Ἀθήνας καὶ Κόρινθον ἡγεμόνας καὶ φίλους, μήτε γράμμασιν αὐτοῦ, μήτε σφραγίδι, πιστεῦν, ἀλλ' ὥσπερ τεθνηκότος, Ἀντιγόνῳ τὰς πόλεις καὶ τὰ λοιπὰ πράγματα διαφυλάττειν. Ἀντιγόνης δὲ, τὴν τοῦ πατρὸς σύλληψιν πυθόμενος, καὶ βαρύνως ἐνγκλόν, καὶ πενθίμην ἀναλαβὼν ἰσθίητα, πρὸς τοὺς ἄλλους

βασίλεις ἔγραψι, καὶ πρὸς αὐτὸν Σίλευκον, διόμενος, καὶ πᾶν, ὃ τι λοιπὸν ἦν αὐτοῖς, παραδιδούς, καὶ πρὸ παντὸς ὀμηρεύειν ἔτοιμος ὢν αὐτὸς ὑπὲρ τοῦ πατρὸς. Καὶ συνιδέοντο ταῦτα πόλεις τε πολалаὶ καὶ δυνάσται, ἢ πλὴν Λυσιμάχου. Λυσίμαχος δὲ καὶ χρήματα πολλὰ πέμπων ὑπισχρεῖτο Σιλεύκῳ κτείναντι Δημήτριον. Ὁ δ' ἐκείνον μὲν καὶ ἄλλος προβαλλόμενος, εἰ μᾶλλον ἐπὶ τούτῳ μισρὸν ἤγειτο καὶ βάρβαρον. Ἀντιόχῳ δὲ, τῷ παιδί, καὶ Στρατονίκη παραφυλάττων Δημήτριον, ὥς ἐκείνων ἡ χάρις γένοιτο, παρήγαγε τὸν χρόνον.

LII. Ὁ δὲ Δημήτριος, ὥς ἐν ἀρχῇ τὴν τύχην προσπισσοῦσαν ὑπέμεινε, καὶ ῥᾶον ἤδη φέρειν εἰδίκετο τὰ παρόντα, πρῶτον μὲν ἀμωσυγέως ἐκίνει τὸ σῶμα, θήρας, ἐφ' ὅσων ἦν, καὶ δρόμων ἀπτόμενος, ἔπειτα κατὰ μικρὸν ὄκνου πρὸς αὐτὰ καὶ νουθετίας ἐπίμπλατο, καὶ φέρων ἑαυτὸν εἰς πότους καὶ κύβους κατέβαλλε, καὶ τοῦ χρόνου τὸ πλεῖστον ἐν ταῦτοις διῆγεν· εἴτε τοὺς ἐν τῷ νήφειν ἀναλογισμοὺς τῶν παρόντων ἀποδιδράσκων, καὶ παρακαλυπτόμενος τῇ μέθῃ τὴν διάνοιαν, εἴτε συγγνοὺς ἑαυτοῦ, τοῦτον εἶναι τὸν βίον, ὃν ἐκπαλαι ποθεῖν καὶ διώκων, ἔλως ὑπ' ἀνοίας καὶ κενῆς δόξης ἐπλάζετο, καὶ πολλὰ μὲν ἑαυτοῦ, πολλὰ δ' ἑτέροις πράγματα παρεῖχεν, ἐν ὅπλοις καὶ στόλοις καὶ στρατοπέδοις τὸ ἀγαθὸν ζητῶν, ὃ νῦν ἐν ἀπραγμοσύνῃ καὶ σχολῇ καὶ ἀναπαύσει μὴ προσδοκήσας ἀνιέρηκε. Τί γὰρ ἄλλο τῶν πολλέμων καὶ τῶν κινδύνων πέρας ἐστὶ τοῖς φαύλοις βα-

σιλεύει, κακῶς καὶ ἀνοήτως διακειμένοις, οὐχ ὅτι μόνον τρυφὴν καὶ ἡδονὴν ἀντὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ καλοῦ διώκουσιν, ἀλλ' ὅτι μηδὲ ἡδεσθαι, μηδὲ τρυφᾶν, ὡς ἀληθῶς ἴασιν; Ὁ δ' οὖν Δημήτριος ἔτος τρίτον ἐν τῇ Χερσονήσῳ καθιεργμένος, ὑπ' ἀργίας καὶ πλησμονῆς καὶ οἴνου νοσήσας ἀπέθανεν, ἔτη τέσσαρα καὶ πενήκοντα βεβιωκώς. Καὶ Σέλευκος ἤκουσέ τε κακῶς, καὶ μετενόησεν οὐ μετρίως, ἐν ὑποψίᾳ τὸν Δημήτριον θίμενος τότε, καὶ μηδὲ Δρομικαίτην, ἄνδρα βάρβαρον θοῶτα, μιμησάμενος, οὕτω φιλανθρώπως καὶ βασιλικῶς ἄλόντι Δυσιμάχῳ χρησάμενον.

LIII. Ἐοχε μέντοι καὶ τὰ περὶ τὴν ταφὴν αὐτοῦ τραγικὴν τινα καὶ θεατρικὴν διάθεσιν. Ὁ γὰρ υἱὸς, Ἀντίγονος, ὡς ἤσθαιτο τὰ λείψανα κομιζόμενα, πάσαις ἀναχθεῖς ταῖς ναυσὶν, ἐπὶ νῆσων ἀπήντησε· καὶ δεξιόμενος εἰς τὴν μεγίστην τῶν ναυαρχίδων ἔθαιτο τὴν ὑδρίαν χρυσήλατον οὖσαν. Αἱ δὲ πόλεις, αἷς προσεῖχον, τοῦτο μὲν σιφάνους ἐπέφερον τῇ ὑδρίᾳ, τοῦτο δ' ἄνδρας ἐν σχήματι πενθίμῳ οὐκ ἐκείνου καὶ συμπαραπέμψοντες ἀπέστελλον. Εἰς δὲ Κόρινθον τοῦ στόλου καταπλέοντος, ἥ τε κάλπις ἐκ πρύμνης περιφανῆς ἰωρᾶτο, πορφύρεα βασιλικῇ καὶ διαδήματι κεκοσμημένη, καὶ παρεισθήκεισαν ἐν ὅπλοις νιανίσκοι δορυφοροῦντες. Ὁ δὲ τῶν τότε αὐλητῶν ἰλλογιμώτατος, Διόφαντος, ἐγγυὲς καθιζόμενος προσηύλει τῶν μελῶν τὸ ἱερώτατον. Καὶ πρὸς τοῦτο τῆς εἰρεσίας ἀναφερομί-

νης μετὰ ρυθμοῦ τινος ἀπῆντα ψόφος, ὥσπερ ἐν κοπιτῇ, ταῖς τῶν αὐλημάτων περιόδοις. Τὸν δὲ πλεῖστον καὶ ὀλοφυρμὸν αὐτὸς ὁ Ἀντίγονος τοῖς ἡθροισμένοις ἐπὶ τὴν θάλατταν ὀφθεῖς ταπεινὸς καὶ διδανκρῦμνος παρέσχεν. Ἐπενεχθεισῶν δὲ τιμῶν καὶ στεφάνων περὶ Κόρινθον, εἰς Δημητριάδα κομίσας ἔθηκε τὰ λείψανα, πόλιν ἐπώνυμον ἐκείνου, οἰκισθεῖσαν ἐκ μικρῶν τῶν περὶ τὴν Ἰωλκὸν πολυχνίων. Ἀπέλιπε δὲ γενεὰν Δημήτριος, Ἀντίγονον μὲν ἐκ Φίλας καὶ Στρατονίκην, δύο δὲ Δημητρίους, τὸν μὲν Ασπίον, ἐξ Ἰλλυρίδος γυναικὸς, τὸν δ' ἄρξαντα Κυρήνης, ἐκ Πτολεμαίδος· ἐκ δὲ Δηϊδαμείας Ἀλέξανδρον, ὃς ἐν Αἰγύπτῳ κατεβίωσι. Λέγεται δὲ καὶ Κόρραβον υἱὸν ἐξ Εὐρυδίκης αὐτῷ γενέσθαι. Κατέβη δὲ ταῖς διαδοχαῖς τὸ γένος αὐτοῦ βασιλεῦσιν εἰς Περσίαν τελευταῖον, ἔφ' οὗ Ῥωμαῖοι Μακεδονίαν ὑπεγάγοντο. Διηγωνισμένου δὲ τοῦ Μακεδονικοῦ δράματος, ὥρα τὸ Ῥωμαϊκὸν ἐπείσασθαι.

Α Ν Τ Ω Ν Ι Ο Σ.

Αντωνίου πάππος μὲν ἦν ὁ φήμις Ἀντώνιος, θυ-
της Σύλλα γενόμενον στάσεως. Μάριος ἀπέκτεινε
πατῆρ- δέ, ὁ Κρητικὸς ἐπικληθεὶς Ἀντώνιος, οὐχ
οὕτω μὲν εὐδόκιμος ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἀνὴρ, οὐδὲ
λαμπρὸς, εὐγνώμων δὲ καὶ χρηστός, ἄλλως τε καὶ
πρὸς τὰς μεταδόσεις ἐλευθέρους, ὥς ἀφ' ἑνὸς ἂν τις
ἔργου καταμάθοι. Κεκτημένος γὰρ οὐ πολλὰ, καὶ
διὰ τοῦτο τῇ φιλανθρωπίᾳ χρῆσθαι κωλυόμενος
ὑπὸ τῆς γυναικὸς, ἐπεὶ τις ἀφίκετο τῶν συνήθων
πρὸς αὐτὸν ἀργυρίου διόμενος, ἀργύριον μὲν οὐκ
εἶχε, παιδαρίῳ δὲ προσέταξεν εἰς ἀργυροῦν σκύφον
ὔδωρ ἐμβαλόντι κομίσαι· καὶ κομίσαντος, ὥς ξύ-
ρεσθαι μέλλων, κατέβριχε τὰ γένηα. Τοῦ δὲ παι-
δαρίου καθ' ἑτέραν πρόφασιν ἐκποδὼν γενομένου,
τὸν μὲν σκύφον ἔδωκε τῷ φίλῳ, χρῆσθαι κελεύσας·
ζητήσεως δὲ πολλῆς ἐν τοῖς οἰκίσταις οὔσης, δρῶν
χαλεπαίνουσαν τὴν γυναῖκα καὶ βουλομένην καθ' ἑκα-
στον ἐξετάζειν, ὡμολόγησε, συγγνώμην ἔχειν δεηθεὶς.

II. Ἦν δ' αὐτῷ γυνὴ Ἰουλία, τοῦ Κασάρων

οἶκον, ταῖς ἀρίσταις τότε καὶ σωφρονεστάταις ἐνά-
 μιλλος. Ὑπὸ ταύτης ὁ υἱὸς Ἀντώνιος ἐτράφη με-
 τὰ τὴν τοῦ πατρὸς τιλευτήν, Κορνηλίω Δέντλῳ
 γαμηθείσης, ὃν Κικέρων ἀπέκτεινε, τῶν Κατιλίνῳ
 συνωμοτῶν γενόμενον. Αὕτη δοκεῖ τῆς σφοδρᾶς
 ἔχθρας Ἀντωνίῳ πρὸς Κικέρωνα πρόφασις καὶ ἀρχὴ
 γενέσθαι. Φησὶ γοῦν Ἀντώνιος, οὐδὲ τὸν νεκρὸν αὐ-
 τοῖς ἀποδοθῆναι τοῦ Δέντλου πρότερον, ἢ τῆς γυ-
 ναικὸς τοῦ Κικέρωνος τὴν μητέρα δεηθῆναι. Τοῦ-
 το μὲν εἶν ὁμολογουμένως ψεῦδος ἐστίν· οὐδεὶς
 γὰρ εἰσῆλθῃ ταφῆς τῶν τότε κολασθέντων ὑπὸ τοῦ
 Κικέρωνος. Ἀντωνίῳ δὲ λαμπρῷ καθ' ὥραν γινο-
 μένῳ τὴν Κουρίωνος φίλιαν καὶ συνήθειαν, ὥσπερ
 τινὰ κῆρα, προσπεσεῖν λέγουσιν, αὐτοῦ τε περὶ
 τὰς ἡδονὰς ἀπαιδεύτου γινομένου, καὶ τὸν Ἀντώ-
 νιον, ὡς μῦλλον εἶη χειροθήτης, εἰς πότους καὶ γύ-
 ναια καὶ δαπάνας πολυτελεῖς καὶ ἀκολάστους ἐμβα-
 λόντος. Ἐξ ὧν ὄφλημα βαρὺ καὶ παρ' ἡλικίαν
 αὐτῷ συνήχθη πεντήκοντα καὶ διακοσίων ταλάντων.
 Τοῦτο πᾶν ἐγγυησαμένου τοῦ Κουρίωνος, ὁ πατήρ
 αἰσθόμενος ἐξήλασε τὸν Ἀντώνιον ἐκ τῆς οἰκίας.
 Ὁ δὲ βραχὺν μὲν τινα χρόνον τῇ Κλωδίῳ τοῦ θρα-
 συτάτου καὶ βδελυρωτάτου τῶν τότε δημαγωγῶν
 φορᾷ πάντα τὰ πράγματα ταραττούσῃ προσέμιξεν
 ἑαυτόν· ταχὺ δὲ τῆς μανίας ἐκείνου μεστὸς γινέ-
 μενος, καὶ φοβηθεὶς τοὺς συνισταμένους ἐπὶ τῷ
 Κλωδίῳ, ἀπῆρεν ἐκ τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν Ἑλλάδα,
 καὶ διέτριβε τό τε σῶμα γυμνάζων πρὸς τοὺς στρα-

τιωτικὸν ἀγῶνας, καὶ λέγειν μελιτῶν· ἐχρῆτο δὲ τῷ καλουμένῳ μὲν Ἀσιανῶ ζήλῳ τῶν λόγων, ἀνθού-
τι μάλιστα κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον, ἔχοντι δὲ πολ-
λὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸν βίον αὐτοῦ, κομπώδη καὶ
φρυαγματίαν ὄντα, καὶ κενοῦ γαυριάματος καὶ φι-
λοτιμίας ἀνωμάλου μετὸν.

III. Ἐπεὶ δὲ Γαβίνιος, ἀνὴρ ὑπατικός, εἰς
Συρίαν πλέων, ἀνέπειθεν αὐτὸν ὁρμηῆσαι πρὸς τὴν
στρατείαν, ἰδιώτης μὲν οὐκ ἂν ἔφη συνεξελθεῖν·
ἀποδειχθεὶς δ' ἐπ' ἡρώων ἄρχων, συνεστράτευε. Καὶ
πρῶτον μὲν ἐπ' Ἀριστόβουλον Ἰουδαίους ἀφιστάντα
πεμφθεὶς, αὐτὸς μὲν ἐπέβη τοῦ μεγίστου τῶν ἔρυ-
μάτων πρῶτος, ἐκείνον δὲ πάντων ἐξήλασεν· εἶτα
μάχην συνάψας, καὶ τρεψάμενος ὀλίγοις τοῖς συν-
αὐτῷ τοὺς ἐκείνου πολλαπλασίους ὄντας, ἀπέκτεινε,
πλὴν ὀλίγων, ἅπαντας· αὐτὸς δὲ μετὰ τοῦ παι-
δὸς Ἀριστόβουλος ἦλθον. Μετὰ ταῦτα Γαβίνιον ἐπὶ
μυρίοις ταλάντοις Πτολεμαίου πείθοντος, εἰς Αἴ-
γυπτον ἄμα συνεμβάλλειν αὐτῷ, καὶ τὴν βασιλείαν
ἀναλαβεῖν, οἱ μὲν πλείστοι τῶν ἡγεμόνων ἦναντι-
οῦντο, καὶ Γαβίνιον δ' ὄκνος τις εἶχε τοῦ πολέμου,
καίπερ ἐξηνδραποδισμένον κομιδῇ τοῖς μυρίοις τα-
λάντοις· Ἀντώνιος δὲ, πράξεων μεγάλων ἐφιέμε-
νος, καὶ τῷ Πτολεμαίῳ χαριζόμενος δεομένῳ, συν-
έπεισε μὲν καὶ συνεξώρμησεν ἐπὶ τὴν στρατείαν τὸν
Γαβίνιον. Ἐπεὶ δὲ τοῦ πολέμου μᾶλλον φοβοῦν-
το τὴν ἐπὶ τὸ Πηλοῦσιον ὁδόν, αἵτι δὴ διὰ ψάμμου
βαθείας καὶ ἀνύδρου παρὰ τὸ Ἐκρηγμα καὶ τὰ τῆς

Σερβανίδες ἔλη γινομένης αὐτοῖς τῆς πορείας, ὃ Τυφῶνος μὲν ἐκπνοᾶς Αἰγυπτιοὶ καλοῦσι, τῆς δ' ἐρυθρᾶς θαλάσσης ὑπονόστησις εἶναι δοκεῖ καὶ διήθησις, ἥ βραχυτάτῃ διορίζεται πρὸς τὴν ἐντὸς θαλάσσαν ἰσθμῷ· πεμφθεὶς μετὰ τῶν ἐκπείων δ' Ἀντώνιος, οὐ μόνον τὰ στενὰ κατέσχεν, ἀλλὰ καὶ Πηλοῦσιον ἔλὼν, πόλιν μεγάλην, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ φρουρῶν κρατήσας, ἅμα καὶ τὴν ὁδὸν ἀσφαλῆ τῷ στρατεύματι, καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς νίκης ἐποίησε τῷ στρατηγῷ βέβαιον. Ἀπέλαυσαν δὲ τῆς φιλοτιμίας αὐτοῦ καὶ οἱ πολέμιοι. Πτολεμαίου γάρ, ἅμα τῷ παρελθεῖν εἰς τὸ Πηλοῦσον, ὑπ' ὀργῆς καὶ μῦσους ὠρμημένου φονεῦειν τοὺς Αἰγυπτίους, ἐνέστη καὶ διεκώλυεν. Ἐν δὲ ταῖς μάχαις καὶ τοῖς ἀγῶσι μεγάλῳις καὶ συχνόις γενομένοις πολλὰ καὶ τόλμης ἔργα καὶ προνοίας ἡγεμονικῆς ἀποδειξάμενος, ἐμφανέστατα δὲ τῷ κυκλώσασθαι καὶ περιβαλεῖν κατόπιν τοὺς πολέμιους, τὴν νίκην τοῖς κατὰ στόμα παρασχὼν, ἀριστεῖα καὶ τιμὰς ἔλαβε· προεπούσας. Οὐ διέλαθε δὲ τοὺς πολλοὺς οὐδ' ἡ πρὸς Ἀρχέλαον αὐτοῦ τιθνηκότα φιλανθρωπία· γεγονὼς γάρ αὐτῷ συνήθης καὶ ξένος, ἐπολέμει μὲν ἀναγκαίως ζῶντι, τὸ δὲ σῶμα πεσόντος ἔκφυρὼν, καὶ κοσμήσας βασιλικῶς ἐκήδευσεν. Ἐπὶ τούτοις Ἀλεξανδρεῦσί τε πλείστον αὐτοῦ λόγον κατέλιπε, καὶ Ῥωμαίων τοῖς στρατευομένοις ἀνὴρ ἔδοξε λαμπρότατος εἶναι.

IV. Προσῆν δὲ καὶ μορφῆς ἑλευθέριον ἀξίωμα, καὶ πάγων τις οὐκ ἀγεννής, καὶ πλάτος μετώπου,

καὶ γυναικὸς μνηστῆρος ἰδοὺ τοῖς γραφομένοις καὶ πλαττομένοις Ἡρακλέους προσώποις ἐμφερὲς ἔχει τὸ ἀρρενωπὸν. Ἦν δὲ καὶ λόγος παλαιός, Ἡρακλείδης εἶναι τοὺς Ἀντωνίους, ἀπ' Ἀντίωνος, πατρὸς Ἡρακλέους, γεγονότας. Καὶ τοῦτον ᾔετο τὸν λόγον τῇ τε μορφῇ τοῦ σώματος, ὥσπερ εἴρηται, καὶ τῇ στολῇ βεβαιοῦν. Αἰεὶ γάρ, ὅτι μάλλοι πλείουσιν δρᾶσθαι, χιτῶνα εἰς μηρὸν ἔξωστο, καὶ μάχαιρα μεγάλη παρήρτητο, καὶ σάγος περιέκειτο τῶν στερεῶν. Οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ τὰ τοῖς ἄλλοις φορτικὰ δοκοῦντα, μεγαλαινχία, καὶ σκῶμμα, καὶ κῆθων ἐμφανής, καὶ καθίσαι παρὰ τὸν ἐσθίοντα, καὶ φαγεῖν ἐπιστάνα τραπέζῃ στρατιωτικῇ, θαυμασιὸν ὅσον εὐνοίας καὶ πόθου πρὸς αὐτὸν ἐνεποίει τοῖς στρατιώταις. Ἦν δὲ πού καὶ τὸ ἐρωτικὸν οὐκ ἀναφρόδιτον, ἀλλὰ καὶ τούτῳ πολλοὺς ἐδημαγῶγει, συμπράττων τε τοῖς ἐρῶσι, καὶ ἀκωπτόμενος οὐκ ἀηδῶς εἰς τοὺς ἰδίους ἐρωτίας. Ἡ δ' ἐλευθεριότης, καὶ τὸ μηδὲν ὀλίγη χειρὶ, μηδὲ φειδομένη, χαρίζεσθαι στρατιώταις καὶ φίλοις, ἀρχὴν τε λαμπρὰν ἐπὶ τὴν ἰσχὺν αὐτῷ παρέσχε, καὶ μεγάλου γεγονένου τὴν δύναμιν ἐπὶ πλείον ἐπῆρεν, ἐκ μυρίων ἄλλων ἀμαρτημάτων ἀνατρεπομένην. Ἐν δὲ τι τοῦ μεγαλοδωροῦ παράδειγμα διηγήσομαι. Τῶν φίλων τινὶ μυριάδας ἐκέλευσε πέντε καὶ εἴκοσι δοθῆναι. τοῦτο Ῥωμαῖοι δικίης καλοῦσι. Τοῦ δ' ἐπιτρόπου θαυμάσαντος, καὶ ἵνα δείξῃ τὸ πλῆθος αὐτῷ, καταβαλόντος ἐν μέσῳ τὸ ἀργύριον, ἡρώτησε παριών,

ὅτι δὴ τοῦτ' εἶη. Τοῦ δ' ἐπιτρόπου φήσαντος, ὡς ὁ κτελεῖσθαι δεθῆναι, συμβαλὼν αὐτοῦ τὴν κακοήθειαν ὁ Ἀντώνιος· Ἐγὼ πλεῖον ἔμην, ἔφη, τὸ δεκίης εἶναι· τοῦτο δὲ μικρόν ἐστιν· ὥστ' ἄλλο πρόσθις αὐτῷ τσοῦνεν.

V. Ταῦτα μὲν οὖν ὕστερον. Ἐπεὶ δὲ τὰ Ῥωμαίων πράγματα διέστη, τῶν μὲν ἀριστοκρατικῶν Πομπηΐῳ παρόντι προσθιμένον, τῶν δὲ δημοτικῶν Καίσαρα παρακαλοῦντων ἐν Γαλατίας ἐν ταῖς δούλοισι ἔνιαι, Κορνήλιον, ὁ Ἀντωνίου φίλος, ἐν μεταβολῇς θεραπειῶν τὰ Καίσαρος, Ἀντώνιον προσηγέγυτο, καὶ μεγάλην μὲν ἀπὸ τοῦ λέγειν ἐν ταῖς πολλοῖς ἔχων ἰσχύν, χρώμενος δὲ καὶ δαπάναις ἀφειδῶς, ἀφ' ὧν Καίσαρ ἐχορήγει, δήμαρχον ἀπέδειξε τὸν Ἀντώνιον· εἶτα τῶν ἐπ' οἰωνοῖς ἑστῶν, οὓς Λύγούρας καλοῦσιν. Ὁ δ' εὐθύς εἰς τὴν ἀρχὴν παρελθὼν, οὐ μικρόν ἦν ὄφελος τοῖς πολιτευμένοις ὑπὲρ Καίσαρος. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν Μαρκέλλου, τοῦ ὑπάτου, Πομπηΐῳ τοὺς τε συντελεγμένους, ἤδη σιρατιώτας παρεγγυῶντος, καὶ καταλέγειν ἑτέρους διδόντος, ἐμποδὼν ἔστη, διάταγμα γράψας, ὅπως ἡ μὲν ἡθροισμένη δύναμις εἰς Συρίαν πλῆρῃ, καὶ Βίβλῳ βοηθῇ πολεμοῦντι Πάρθοις, οὓς δὲ Πομπηΐος καταλέγει, μὴ προσέχωσιν αὐτῷ· δεύτερον, καὶ τὰς Καίσαρος ἐπιστολάς οὐ προσεμμένων, οὐδ' εἰόντων ἀναγινώσκεισθαι τῶν συγκλητικῶν, αὐτὸς ἰσχύων διὰ τὸ ἄρχειν ἀνέγναι, καὶ πολλοὺς μετέστησε τῇ γνώμῃ, δίκαια καὶ μέτρια Καί-

σαρος ἀξιούν, ἃφ' ὧν ἔγραψε, δόξαντες. Τίλος δέ, δυοῖν ἐρωτήσεων ἐν τῇ βουλῇ γενομένων, τῆς μὲν, εἰ δοκῇ Πομπήϊον ἀρεῖναι τὰ στρατεύματα, τῆς δ', εἰ Καίσαρα· καὶ Πομπήϊον μὲν ὀλίγων τὰ ὅπλα καταθέσθαι, Καίσαρα δὲ παρ' ὀλίγους πάντων καλευσάντων· ἀναστὰς Ἀντώνιος ἠρώτησεν, εἰ δοκῇ καὶ Πομπήϊον ὁμοῦ καὶ Καίσαρα τὰ ὅπλα καταθέσθαι καὶ τὰς δυνάμεις ἀφαιρεῖναι. Ταύτην εἶδξαντο λαμπρῶς τὴν γνώμην ἔπαυτες, καὶ μετὰ βοῆς ἐπαινοῦντες τὸν Ἀντώνιον, ἠξίου ἐπιψηφίσθαι. Μὴ βουλομένων δὲ τῶν ὑπᾶτων, αὐτοῖς ἐτέρως οἱ Καίσαρος φίλοι προὔτιναν ἐπισκεπτεῖν εἶναι δοκούσας ἀξιώσεις, αἷς δ' οὗτοι Κᾶτων ἀντίπικτε, καὶ Λέντιος ὑπατεῦσαν ἐξέβαλε τῆς βουλῆς τὸν Ἀντώνιον. Ὁ δὲ πολλὰ μὲν αὐτοῖς ἐξιὼν ἐπηράσατο, λαβὼν δὲ θιράκωντος ἰσθῆτα, καὶ μισθωσάμενος μετὰ Κασσίον Κοῖντου ζεύγος, ἐχώρησε πρὸς Καίσαρα, καὶ κατεβάντων εὐθὺς ὀφθέντες, ὥς οὐδένα κόσμον ἔτι τῶν ἐν Ῥώμῃ πραγμάτων ἔχοντων, οὐτὶς μὴδὲ δημάρχους παρῆφθαι μίσησιν, ἀλλ' ἐλαύνεται καὶ κινδυνεύει πᾶς ὁ φθιγγόμενος ὑπὲρ τῶν δικαίων.

VI. Ἐκ τούτου λαβὼν τὴν στρατιάν ὁ Καῖσαρ, εἰς Ἰταλίαν ἐνέβαλε. Διὸ καὶ Κικέρων ἐν τοῖς Φιλίππικοῖς ἔγραψε, τοῦ μὲν Τρωϊκοῦ πολέμου τὴν ἑλάνην, τοῦ δ' ἐμφυλίου τὸν Ἀντώνιον ἀρχὴν γενέσθαι· περιφανῶς ψευδόμενος. Οὐ γὰρ οὕτως εὐχερῆς ἦν, οὐδὲ ῥᾷδιος ὑπ' ὀργῆς ἐκπεσεῖν τῶν λογισμῶν Γαῖος Καῖσαρ, ὥστ', εἰ μὴ ταῦτα πάλαι

ἔγνωστο πράττειν, οὕτως ἂν ἐπὶ καιροῦ τὸν κατὰ
 τῆς πατρίδος ἐξενεγκεῖν πόλεμον, ὅτι φανύλως ἡμ-
 φισμίνον εἶδεν Ἀντώνιον καὶ Κάσσιον ἐπὶ ζεύγους
 μισθίου πεφευγότας πρὸς αὐτόν· ἀλλὰ ταῦτα πά-
 λαι δομίνῳ προφάσει· σχῆμα καὶ λόγον εὐπρεπῆ
 τοῦ πολέμου παρίσχεν. Ἦγε δ' αὐτὸν ἐπὶ πάντας
 ἀνθρώπους, αἱ καὶ πρότερον Ἀλέξανδρον, καὶ πά-
 λαι Κῦρον, ἕως ἀπαρηγόρητος ἀρχῆς, καὶ περιμα-
 νῆς ἐπιθυμία τοῦ πρῶτον εἶναι καὶ μέγιστον· ὧν
 τυχεῖν οὐκ ἦν, μὴ Πομπηίου καταλυθέντος. Ὡς
 δ' οὖν ἐπελθὼν ἐαράτησεν τῆς Ῥώμης, καὶ Πομπηίου
 ἐξήλκεσεν τῆς Ἰταλίας, καὶ πρὸς τὰς ἐν Ἰβηρίᾳ Πομ-
 πηίου δυνάμεις ἐπιστρέφειν ἔγνω πρότερον, εἴτε
 οὕτως παρὰσκευασάμενος στόλον ἐπὶ Πομπηίου δια-
 βαίνειν, Λεπίδῳ μὲν στρατηγοῦντι τὴν Ῥώμην,
 Ἀντωνίῳ δὲ δημαρχοῦντι τὰ στρατεύματα καὶ τὴν
 Ἰταλίαν ἐπέτρεψεν. Ὁ δὲ τοῖς μὲν στρατιώταις εὐ-
 θὺς προσφιλέτης ἦν, συγγυμναζόμενος καὶ συνδιαι-
 τώμενος τὰ πολλὰ, καὶ δωρούμενος τὰ τῶν παρόν-
 των· τοῖς δ' ἄλλοις ἐπιχθῆς. Καὶ γὰρ ἀδικου-
 μένων ὑπὸ ῥαθυμίας ὀλιγώρει, καὶ πρὸς ὀργὴν
 ἤκροατο τῶν ἐντυχωνόντων, καὶ κακῶς ἐπὶ γυναι-
 ξιν ἀλλοτριαῖς ἤκουε. Καὶ ὅλως τὴν Καίσαρος ἀρ-
 χὴν, πάντα μᾶλλον, ἢ τυραννίδα, δι' αὐτὸν ἐκείνον
 φανείσαν, οἱ φίλοι διέβαλλον· ὧν Ἀντώνιος, ἀπ'
 ἐξουσίας μεγίστης ἀμαρτάνων μάλιστα δόξας, τὴν
 πλείστην αἰτίαν ἔλαβεν.

VII. Οὐ μὴν ἀλλ' ἐπανελθὼν ὁ Καῖσαρ ἐκ τῆς Ἰβηρίας, τὰ μὲν ἐγυλίματα παρῆδεν αὐτοῦ· πρὸς δὲ τὸν πόλεμον ὡς ἐνεργῶ καὶ ἀνδρείῳ καὶ ἡγεμονικῶ χρώμενος, οὐδαμῇ διήμαρτεν. Αὐτὸς μὲν οὖν μετ' ὀλίγων ἀπὸ Βρεντησίου διαπεράσας τὸν Ἰόνιον, ἐπεμψεν ὅπισθε τὰ πλοῖα, Γαβινίῳ καὶ Ἀντωνίῳ τὰς δυνάμεις ἐμβιβάζειν καὶ περαιοῦν κατὰ τὰχος εἰς Μακεδονίαν ἐπιστείλας. Γαβινίου δὲ πρὸς τὸν πλοῦν χαλεπὸν ὄντα χειμῶνος ὥρα καταδειλιάσαςτος, καὶ περὶ μακρὰν ὁδὸν περιάγοντος τὸν στρατὸν, Ἀντώνιος ὑπὲρ Καίσαρος ἐν πολλοῖς ἀπειλημμένου πολέμοις φοβηθεὶς, Λίβωνα μὲν ἐφορμοῦντα τῷ στόματι τοῦ λιμένος ἀπεκρούσατο, πολλὰ τῶν λεπτῶν ἀκατίων ταῖς τριήρεσιν αὐτοῦ περιστήσας· ἐμβιβάσας δὲ ταῖς ναυσὶν ἱππεῖς ὀκτακοσίους καὶ δισμυρίους ὀπλίας, ἀνῆλθῃ. Καὶ γενόμενος καταφανὴς τοῖς πολέμοις καὶ διωκόμενος, τὸν μὲν ἐκ τούτων κίνδυνον διέφυγε, λαμπροῦ νότου κῦμα μέγα καὶ κόλλην θάλατταν ταῖς τριήρεσιν αὐτῶν περιστήσαςτος· ἐκφερόμενος δὲ ταῖς ναυσὶ πρὸς κρήμνους καὶ φάραγγας ἀγχιβαθεῖς, οὐδ' ἑμίαν ἐλπίδα σωτηρίας εἶχεν. Ἄφνω δὲ τοῦ κόλπου πολὺν ἐκπνεύσαςτος λίβα, καὶ τοῦ κλύδωνος ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὸ πέλαγος διαχεομένου, μεταβαλλόμενος ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ πλέων σοβαρῶς, ὁρᾷ ναυαγίων τερίπλεον τὸν αἰγιαλόν. Ἐνταῦθα γὰρ ἐξέβαλε τὸ γνεῦμα τὰς διακρούσας αὐτὸν τριήρεις, καὶ διεφθάρησαν οὐκ ὀλίγαι· καὶ σωμάτων πολλῶν καὶ χρη-

μάτων ἐκράτησεν Ἀντώνιος· καὶ Λέσσον εἶλε, καὶ μέγα Καίσαρι παρέσχε θάρσος, ἐν καιρῷ μετὰ τηλικαύτης ἀφικόμενός δυνάμειος.

VIII. Πολλῶν δὲ γινομένων καὶ συνεχῶν ἀγώνων, ἐν πάσι μὲν ἦν διασπέρτης· δις δὲ φεύγοντας προτροπάδην τοὺς Καίσαρος ἀπαντήσας ἀνέστρεψε, καὶ στήναι καὶ συμβαλεῖν αὐθις τοῖς διώκουσιν ἀχαγκάσας, ἐνίκησεν. Ἦν οὖν αὐτοῦ μετὰ Καίσαρα πλείστος ἐν τῷ στρατοπέδῳ λόγος. Ἐδήλωσε δὲ Καῖσαρ, ἦν ἔχοι περὶ αὐτοῦ δόξαν. Ἐπεὶ γὰρ ἔμελλε τὴν τελευταίαν καὶ τὰ δλα κρίνασαν ἐν Φαρσάλῳ μάχην μόχεσθαι, τὸ μὲν δεξιὸν αὐτὸς εἶχε κέρας, τοῦ δ' εὐωνύμου τὴν ἡγεμονίαν Ἀντωνίου παρέδωκεν, ὥς πολεμικωτάτῳ τῶν ὑφ' ἑαυτοῦ. Μετὰ δὲ τὴν νίκην δικτάτωρ ἀναγορευθεὶς, αὐτὸς μὲν ἐδίωκε Πομπηϊόν, Ἀντώνιον δὲ ἱππαρχὸν ἐλόμενος εἰς Ῥώμην ἔπεμψε. Ἔστι δ' ἡ ἀρχὴ δευτέρα, τοῦ δικτάτωρος παρόντος· ἂν δὲ μὴ παρῇ, πρώτη καὶ μόνη σχεδόν. Ἡ γὰρ δημορχία διαμένει, τὰς δ' ἄλλας καταλύουσι πάσας, δικτάτωρος αἰρεθέντος.

IX. Οὐ μὴν ἀλλὰ τότε δημορχῶν Δολοβέλλας, νέος ἀνὴρ καὶ νέων πραγμάτων ὀρεγόμενος, εἰσηγείτο χρεῶν ἀποκοπὰς, καὶ τὸν Ἀντώνιον, αὐτῷ τε φίλον ὄντα, καὶ βουλόμενον αἰετὸς πολλοῖς ἀρέσκειν, ἔπειθε συμπράττειν καὶ κοινωθεῖν τοῦ πολιτεύματος. Ἀσινίου δὲ καὶ Τρεβέλλλου τάναντία παρακαλοῦντων, ὑπόνοια θεινὴ κατὰ τύχην τῷ Ἀντωνίῳ προσέπεσεν, ὥς ἀδικουμένη περὶ τὸν γάμον

ὑπὸ τοῦ Δολοβέλλα. Καὶ τὸ πρῶγμα βαρύνως ἐνεγκὼν, τὴν τε γυναῖκα τῆς οἰκίας ἐξήλασιν, ἀνεψιὴν οὕσαν αὐτοῦ. θυγατέρα γὰρ ἦν Γαϊοῦ Ἀντωνίου, τοῦ Κικέρωνι συνυπατεύσαντος· καὶ τοὺς περὶ Ἀσίνοιον δεξιόμενος ἐπολέμει τῷ Δολοβέλλῃ. Κατέλαβε γὰρ τὴν ἀγορὰν ἐκεῖνος, ὡς βίᾳ κυρώσων τὸν νόμον. Ἀντώνιος δὲ, καὶ τῆς βουλῆς ψηφισαμένης, ὅπλων δεῖν ἐπὶ τὸν Δολοβέλλαν, ἐπέλθων, καὶ μάχην συνάψας, ἀπέκτεινέ τινας τῶν ἐκείνου, καὶ τῶν ἰδίων ἀπέβαλε. Τοῖς μὲν οὖν πολλοῖς ἐκ τούτων ἀπηχθάνετο. Τοῖς δὲ χρηστοῖς καὶ σώφροσι διὰ τὸ ἄλλον βίον οὐκ ἦν ἀρεστός, ὡς Κικέρῳ φησὶν, ἀλλ' ἐμισεῖτο, βδελυττομένων αὐτοῦ τῶν ἀνδρῶν, καὶ δαπάνας ἐπαχθεῖς, καὶ ἡμισησεῖς ἐν γυναῖκοις· καὶ μεθ' ἡμέραν μὲν ἄνδρας καὶ περὶπάτους ἀλύοντος καὶ κραυγαλέουτος, νύκτωρ δὲ κώμους, καὶ θίατρα, καὶ διατριβὰς ἐν γάμοις μίμων καὶ γελοιοποιῶν. Λέγεται γοῦν, ὡς ἐν Ἰππίου ποτὶ τοῦ μίμου, γάμοις ἐστιαθεῖς, καὶ πιὼν διὰ νυκτός, εἰτα πρῶτ' τοῦ δῆξου κλισούντος εἰς ἀγορὰν, προσελθὼν ἔτι τροφῆς μεστὸς ἐμέσσει, τῶν φίλων τινὸς ὑποσχόντος τὸ ἱμάτιον. Ἦν δὲ καὶ Σέργιος, ὁ μῖμος, τῶν μέγιστον παρ' αὐτῷ δυνάμενων, καὶ Κύθρις, ἀπὸ τῆς αὐτῆς παλαιστρας γύναιον, ἀγαπώμενον· ὁ δὲ, καὶ τὰς πόλεις ἐπιὼν, ἐν φορεῖᾳ περιήγετο, καὶ τὸ φορεῖον οὐκ ἐλάττους, ἢ τὸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, περιέποντες ἠκολούθουν. Ἐλύπουν δὲ καὶ χρυσῶν ἐκπαυμάτων ὥσπερ ἐν πομ-

παῖς ταῖς ἀποδημίαις δ' ἀφερομένων ὄψεις, καὶ
 σιγῇσι ἐνόδιοι σκηνῶν, καὶ πρὸς ἄλσισι καὶ ποτα-
 μοῖς ἀρίστων πολυτελῶν διαθέσεις, καὶ λέοντες ἔρ-
 μασιν ὑπέζευγμένοι, καὶ σωφρόνων ἀνδρῶν καὶ γυ-
 ναικῶν οἰκίαι χαμαιτύπαις καὶ σαμβυκιστρίαις ἐπι-
 σταθμεύονται. Διὸν γὰρ ἐποίουντο, Καίσαρ
 μὲν αὐτὸν ἔξω τῆς Ἰταλίας θυραυλεῖν, τὰ περιόντα
 τοῦ μεγάλου πολέμου μεγάλοις πόνοις καὶ κινδύνοις
 ἀνακαθαίρομενον, ἑτέρους δὲ δι' ἐκείνων τρυφῇν
 τοῖς πολίταις ἐνυβρίζοντας.

Χ. Ταῦτα καὶ τὴν σιάνιν αὐξῆσαι δοκεῖ, καὶ
 τὸ στρατιωτικὸν εἰς ὕβρεις θεινὰς καὶ πλεονεξίας
 ἀνῆλθαι. Διδὼ καὶ Καῖσαρ ἐπανελθὼν Δολοβέλλα
 τε συγγνώμην ἔδωκε, καὶ τὸ τρίτον αἰρεθεὶς ὕπατος,
 οὐκ Ἀντώνιον, ἀλλὰ Λέπιδον, εἴλετο συνάρχοντα.
 Τὴν δὲ Πομπηίου πωλουμένην οἰκίαν ὤνῃσατο μὲν
 Ἀντώνιος, ἀπαιτούμενος δὲ τὴν τιμὴν ἡγανάκτει·
 καὶ φησιν αὐτὸς, διὰ τοῦτο μὴ μετασχεῖν Καῖσαρ
 τῆς εἰς Διβὴν στρατείας, ἐπὶ τοῖς προτέροις κατορ-
 θώμασι μὴ τυχὼν ἀμοιβῆς. Ἔοικε μέντοι τὸ πολὺ
 τῆς ἀβιλιτερίας αὐτοῦ καὶ ἀσωτείας ἀφελεῖν ὁ Καῖ-
 σαρ, οὐκ ἀναισθητῶς τὰ πλημμελήματα δεξιόμενος.
 Ἀπαλλαγὴς γὰρ ἐκείνου τοῦ βίου, γάμῳ προσέσχε,
 Φουλβίαν ἀγαθόμενος, τὴν Κλωδίαν, τῇ δημαγωγῇ,
 συνοικήσασκεν, οὐ τασαλίαν, οὐδ' οἰκουρίαν φρο-
 νῦν γύναιον, οὐδ' ἀνδρὸς ιδιώτου κρατεῖν ἄξιοῦν,
 ἀλλ' ἀρχοντος ἀρχεῖν, καὶ στρατηγοῦντος στρατη-
 γῶν βουλόμενον· ὥστε Κλεοπάτραν διδασκάλια

Φουλβία τῆς Ἀντωνίου γυναικεκρασίας ὀφείλειν, πάντῃ χειροῦσθαι καὶ πεπαιδευωγῆμενον ὑπ' ἀρχῆς ἀκροῦσθαι γυναικῶν παραλαβοῦσαν αὐτόν. Οὐ μὴν ἀλλὰ κακείνην ἐπειρῶτο προσπαίζων καὶ μειψικισνόμενος ἐλαρωτέραν ποιεῖν ὁ Ἀντώνιος· οἷον ὅτε, Καίσαρι πολλῶν ἀπαντῶντων μετὰ τὴν ἐν Ἰβηρίᾳ νίκην, καὶ αὐτὸς ἐξῆλθεν· εἶτ' ἄφνω φήμης εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐμπεσοῦσας, ὥς ἐπίασαν οἱ πολέμιοι, Καίσαρος τεθνηκότος, ἀνέστρεψεν εἰς Ῥώμην. Λαβὼν δὲ Θεράπωντιος ἐσθῆτα, νύκτωρ ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἤλθῃ, καὶ φήσας, ἐπιστολὴν Φουλβία παρ' Ἀντωνίου κομίζειν, εἰσῆχθη πρὸς αὐτὴν ἐγκυκαλυμμένος. Εἶτα ἢ μὲν ἐκπαθῆς οὔσα, πρὶν ἢ τὰ γράμματα λαβεῖν, ἠρώτησεν, εἰ ζῇ ὁ Ἀντώνιος· ὁ δὲ τὴν ἐπιστολὴν σιωπῇ προτείνας, ἀρξαμένην λύειν καὶ ἀναγινώσκειν περιβαλὼν κατεφίλησε. Ταῦτα μὲν οὖν ὀλίγα, πολλῶν ὄντων, ἔνεκεν δείγματος ἐξηγητόχαμιν.

III. Ἐκ δ' Ἰβηρίας ἐπανιόντι Καίσαρι πάντες μὲν οἱ πρῶτοι πολλῶν ἡμερῶν ὁδὸν ἀπήντων· εἰτιμήθη δ' Ἀντώνιος ἐκπρεπῶς ὑπ' αὐτοῦ. Κομίσμενος γὰρ ἐπὶ ζεύγους διὰ τῆς Ἰταλίας Ἀντώνιον εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ συνοχοῦμενον, ὅπισθεν δὲ Βροῦτον Ἀλβινον, καὶ τὸν τῆς ἀδελφιδῆς υἱόν, Ὀκταουσίον, ὃς μετὰ ταῦτα Καίσαρ ὠνομάσθη, καὶ Ρωμαίων ἤρξε πλεῖστον χρόνον. Ἐπεὶ δὲ τὸ πέμπτον ἀπεδείχθη Καίσαρ ὑπάτος, προσείλετα μὲν εὐθὺς συνάροντα τὸν Ἀντώνιον, ἐβαύλετο δὲ τὴν ἀρχὴν ἀπειπάμενος Δολοβέλλα παρεγγυῆσαι· καὶ τοῦτο

πρὸς τὴν σύγκλητον ἐξήνεγκεν. Ἀντωνίου δὲ τρα-
χέως ἀντιπαισόντος, καὶ πολλὰ μὲν εἰπόντος κακὰ
Δολοβέλλαν, οὐκ ἐλάττωσα δ' ἀκούσαντος, τότε
μὲν αἰσχυρθείς τὴν ἀκοσμίαν ὁ Καῖσαρ ἀπηλλάχθη.
Μετὰ δὲ ταῦτα προελθὼν ἀναγορεύσαι Δολοβέλ-
λαν, Ἀντωνίου δὲ τοὺς οἰκονομοὺς ἐναντιοῦσθαι βού-
λονται, εἶξε καὶ προήκατο Δολοβέλλαν ἀχθόμενον.
Ἐδόκει δὲ κακῆϊνον οὐδὲν ἦν τοῦ Ἀντωνίου βδε-
λύττωσθαι. Λέγεται γάρ, ὡς, ἀμφοτέρους τινὸς
θμοῦ διαβάλλοντος πρὸς αὐτὰν, εἶποι, μὴ δεδιέναι
τοὺς παχεῖς τούτους καὶ κομήτας, ἀλλὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς
καὶ λεπτοὺς ἐκείνους, Βροῦτιον καὶ Κάσσιον ἀπο-
δικνύμενος, ὑφ' ὧν ἔμαλλεν ἐπιβουλευθεῖς ἀναι-
ρεῖσθαι.

XII. Καμίνους δὲ τὴν εὐπρεπεστάτην πρόφα-
σιν ἔκων παρέσχετο Ἀντώνιος. Ἦν μὲν γὰρ ἡ τῶν
Ἀνκαίων ἑορτὴ Ῥωμαίοις, ἣν Λουπερκάλια καλοῦ-
σι. Καῖσαρ δὲ κτετασμενὸς ἐσθῆτι θριαμβικῇ,
καὶ καθήμενος ὑπὲρ βήματος ἐν ἀγορᾷ, τοὺς δια-
θέοντας ἐθεῖτο· διαθέουσι δὲ τῶν εὐγενῶν νέοι
πολλοί, καὶ τῶν ἀρχόντων, ἀληγισμένοι λίπα, σκύ-
τῃσι λαείοις καθικνούμενοι μετὰ παιδιᾷ τῶν ἐν-
τυγχανόντων. Ἐν τούτοις ὁ Ἀντώνιος διαθέντων τὰ
μὲν πατέρα χαίρειν εἶπας, διάδημα δὲ δάφνης στε-
φάνῃ περιέλιξας, προσέδραμε τῷ βήματι, καὶ συν-
ελασθεὶς ὑπὸ τῶν συνθιόντων, ἐπέθηκε τῇ κεφαλῇ
τοῦ Καίσαρος, ὡς δὲ βασιλεύειν αὐτῷ προσῆκον.
Βαλόντος δὲ θρυπτομένου καὶ διακλίνοντος, ἤσθεις

ὁ δῆμος ἀντεκρότησε· καὶ πάλιν ὁ Ἀντώνιος ἐπῆγε, καὶ πάλιν ἐκείνος ἀπετρέβετο. Καὶ πολλὸν χρόνον οὕτω διαμαχομένων, Ἀντωνίῳ μὲν ὀλίγοι τῶν φίλων βιαζομένων, Καίσαρι δ' ἀγρουμένῳ πᾶς ὁ δῆμος ἐπεκρότει μετὰ βοῆς· ὃ καὶ θαυμαστὸν ἦν, ὅτι τοῖς ἔργοις τὰ τῶν βασιλευδόντων ὑπομένοντες, τοῦ νομα τοῦ βασιλείας, ὥς καταλύσαι τῆς ἐλευθερίας, ἔφρουγον. Ἀνίστη μὲν οὖν ὁ Καῖσαρ ἀχθισθεὶς ἀπὸ τοῦ βήματος, καὶ τὸ ἱμάτιον ἀπάγων ἀπὸ τοῦ τραχήλου, τῷ βουλομένῳ παρέχειν τὴν σφαγὴν ἐβόα. Τὸν δὲ στέφανον ἐνὶ τῶν ἀνδριάντων αὐτοῦ περιεθέντα δῆμαρχοὶ τινες κατέσπασαν, οὓς ὁ δῆμος εὐφημῶν μετὰ κρότου παρέκτιτο, Καῖσαρ δὲ τῆς ἀρχῆς ἀπέστησεν.

XIII. Ταῦτα τοὺς περὶ Βρούτου καὶ Κάσσιον ἐπέκρουσε· καὶ τῶν φίλων τοὺς πιστοὺς καταλέγοντες ἐπὶ τὴν πρᾶξιν, ἐσκέπτοντο περὶ Ἀντωνίου. Τῶν δ' ἄλλων προσκειμένων τὸν ἄνδρα, Τριβώνιος ἀντεῖπεν· ἔφη γάρ, ὅφ' ὃν χρόνον ἀπήντων ἐξ Ἰβηρίας ἐπανιδόντι Καίσαρι, τοῦ Ἀντωνίου συσηνοῦντος αὐτῷ καὶ συνοδεύοντος, ἄψασθαι τῆς γνώμης ἀτρέμα πῶς, καὶ μετ' εὐλαβείας· τὸν δὲ νοῆσαι μὲν, οὐ δεῖσθαι δὲ τὴν πείραν, οὐ μὲν οὐδὲ πρὸς Καίσαρα κατεπιῖν, ἀλλὰ πιστῶς κατασιωπῆσαι τὸν λόγον. Ἐκ τούτου πάλιν ἐβουλευόντο. Καίσαρα κτείναντες ἐπισφάττειν Ἀντώνιον· ἐκώλυσε δὲ Βρούτος, ἀξιῶν τὴν ὑπὲρ τῶν νόμων καὶ τῶν δικαίων τολμωμένην πρᾶξιν εἰλικρινῆ καὶ κα-

θαράν ἀδικίας εἶναι. Φοβούμενοί δὲ τὴν τε ῥώμην τοῦ Ἀντωνίου καὶ τὸ τῆς ἀρχῆς ἀξίωμα, ταίτουσιν ἐπ' αὐτὸν ἐπίους τῶν ἐκ τῆς συνομοσίας, ὅπως, διὰν εἰσὶν Καῖσαρ εἰς τὴν βουλὴν, καὶ μέλλῃ δοῦσθαι τὸ ἔργον, ἔξω διαλεγόμενοί τι καὶ σπουδαζόντες κατέχωσιν αὐτόν.

XIV. Τούτων δὲ πραττομένων, ὥς συνεβέθη, καὶ πεσόντες ἐν τῇ βουλῇ τοῦ Καίσαρος, εὐθύς μὲν δ' Ἀντώνιος, ἐσθῆτα θιγράποντος μεταλαβὼν, ἔκρυπεν αὐτόν. Ὡς δ' ἔγνω τοὺς ἄνδρας ἐπιχειροῦντας μὲν οὐδενί, συνηθροισμένους δ' εἰς τὸ Καπιτώλιον, ἔπεισε καταβῆναι, λαβόντας ὄμηρον παρ' αὐτοῦ τὸν υἱόν· καὶ Κάσιον μὲν αὐτὸς ἐδαίπνισε, Βρούτιον δὲ Λέπιδος. Συναγαγὼν δὲ βουλὴν, αὐτὸς μὲν ὑπὲρ ἁμνηστίας εἶπε καὶ διανομῆς ἐπαρχιῶν τοῖς περὶ Κάσιον καὶ Βρούτιον· ἡ δὲ σύγκλητος ἐπέρωσε ταῦτα, καὶ τῶν ὑπὸ Καίσαρος γεγονότων ἐψηφίσατο μηδὲν ἀλλάττειν. Ἐξῆμι δὲ τῆς βουλῆς λαμπρότατος ἀνθρώπων δ' Ἀντώνιος, ἀνησηκέναι δοκῶν ἐμφύλιον πόλεμον, καὶ πράγμασι δυσκολίας ἔχουσι καὶ ταραχὰς οὐ τὰς τυχοῦσας ἐμφρονέστατα περὶ ἑσθαι καὶ πολιτικώτατα. Τούτων μὲντοι τεχνὴ τῶν λογισμῶν ἐξέσεισεν αὐτόν ἢ παρὰ τῶν ὀφθίων ὁδῶν, πρῶτον ἐλπίσαντα βεβαίως ἔσεσθαι, Βρούτου καταλυθέντος. Ὡς μὲν οὖν ἐκκομιζομένου Καίσαρος, ὥσπερ ἔθος ἦν, ἐν ἀγορᾷ διεξιὼν ἐγκώμιον δοῦν δὲ τὸν δῆμον ὑπερφυῶς ἀγόμενον καὶ κηλοῦμενον, ἐπέρμιξε τοῖς ἐπαίνοις οἶκτον ἅμα καὶ δύνωσιν

ἐπὶ τῇ πάθει· καὶ τῶν λόγων τελευτῶν, τοὺς τε χιτωνίσκους τοῦ τεθνηκότος ἡμαγμένους καὶ διακειομένους τοῖς ξίφεσιν ἀνασείων, καὶ τοὺς εἰργασμένους ταῦτα καλῶν παλαμναίους καὶ ἀνδροφόνους, τοσοῦτον ὄργῃς ἐνέβαλε τοῖς ἀνθρώποις, ὥστα τὸ μὲν σῶμα τοῦ Καίσαρος ἐν ἀγορᾷ καθαιρῆσαι, συννεγναμένους τὰ βράθρα καὶ τὰς τραπέζας, ἀρπάζοντες δὲ τοὺς ἀπὸ τῆς πυρᾶς θαλοὺς, ἐπὶ ταῖς οἰκίαις θεῖν τῶν ἀπεικονότων, καὶ προσμέχεσθαι.

• XV. Διὰ ταῦτα τῶν περὶ Βροῦτον ἐκ τῆς πόλεως ἀπελθόντων, οἳ τε φίλοι τοῦ Καίσαρος συνίσταντο πρὸς τὸν Ἀντώνιον, ἢ τε γυνή, Καλπούρνια, πιστεύουσα τῶν χρημάτων τὰ πλεῖστα κατέθηκε πρὸς αὐτὸν ἐκ τῆς οἰκίας, εἰς λόγον τὰ σύμπαντα τετρακισχιλίων ταλάντων. Ἔλαβε δὲ καὶ τὰ βιβλία τὰ Καίσαρος, ἐν οἷς ὑπομνήματα τῶν περικείμεναι καὶ δεδογμένων ἦν ἀναγεγραμμένα· καὶ τοῦτοις παραγγέλων, ὅς ἐβούλετο, πολλοὺς μὲν ἔρχοντας ἀπαδείκνυε, πολλοὺς δὲ βουλευτὰς, ἐπίους, δὲ καὶ κατῆγε πεφυγαδευμένους, καὶ καθειργμένους ἔλυσεν, ὥς θὴ ταῦτα τῇ Καίσαρι δόξαντα. Διὰ τοῦτους ἅπαντας ἐπισκώπτοντες οἱ Ῥωμαῖοι Καρυνίτας ἐκάλουν. Ἐλεγχόμενοι γάρ, εἰς τοὺς τοῦ νεκροῦ κατέφυγον ὑπομνηματισμούς. Καὶ τᾶλλα δ' ἔπραττε αὐτοκρατορικῶς ὁ Ἀντώνιος, αὐτὸς μὲν ὑπάτειον, τοὺς δ' ἀδελφοὺς ἔχων συνάρχοντας, Γάϊον μὲν στρατηγόν, Λεύκιον δὲ δήμαρχον.

XVI. Ἐσταυῖθα δὲ τῶν πραγμάτων ὄντων, ὁ νῖος ἀφικνύεται Καῖσαρ εἰς Ῥώμην, ἀδελφιδῆς μὲν ὢν τοῦ τεθνηκότος υἱός, ὡς εἴρηται, κληρονόμος δὲ τῆς οὐσίας ἀπολειψιμμένος· ἐν Ἀπολλωνίᾳ δὲ διατρίβων, ὑφ' ὃν χρόνον ἀνῆρξετο Καῖσαρ. Οὗτος εὐθύς Ἀντώνιον, ὡς δὴ πατὴρ ὄντα φίλον, ἀσπασάμενος, τῶν παρακαταθηκῶν ἐμέμνητο. Καὶ γὰρ ὥφειλε Ῥωμαίων ἐκάστην δραχμὰς ἐβδομήκοντα πέντε δοῦναι, Καῖσαρος ἐν ταῖς διαθήκαις γράψαντας. Ἀντώνιος δὲ, τὸ μὲν πρῶτον ὡς μισρακίου καταφρονῶν, ἔλεγεν, οὐχ ὑγιαίνειν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ φρονῶν ἀγαθῶν καὶ φίλων ἔρημεν ὄντα, φορτίον ἀβάστακτον εἰρῆσθαι τὴν Καῖσαρος διαδοχὴν. Μὴ πειθομένους δὲ τούτοις, ἀλλ' ἀπαιτοῦντος τὰ χρήματα, πολλὰ καὶ λέγων πρὸς ὕβριν αὐτοῦ καὶ πράξεων διετίλει. Δημαρχίαν τε γὰρ ἐνέστη μισιόντι, καὶ διαφρονὸν χρύσειον τοῦ πατρὸς, ὥσπερ ἐψήφιστο, θέντιος, ἠπειλήσειν εἰς φυλακὴν ἀπάξειν, εἰ μὴ παύσαιοτο δημαγωγῶν. Ἐπεὶ μέντοι Κικέρωνι θοὺς ἑαυτὸν ὁ νεανίας, καὶ τοῖς ἄλλοις, ὅσοι τὸν Ἀντώνιον ἐμίσησαν, δι' ἐκείνων μὲν ὑπαικούτο τῇ βουλῇ, αὐτὸς δὲ τὴν δῆμον ἀνελάμβανε, καὶ τοὺς στρατιώτας ἀπὸ τῶν κατοικιῶν συνῆγε. δεισὺς ὁ Ἀντώνιος εἰς λόγους αὐτῷ συνῆλθεν ἐν Καπιτωλίῳ, καὶ διελλάχσαν. Ἐῖτα κοιμώμενος ἐκείνης τῆς νυκτός ὄψιν εἶδε ἄτοκον ὁ Ἀντώνιος. Ἐδόκει γὰρ αὐτοῦ τὴν δεξιὰν χεῖρα βιβλησθαι περσυνῶν. Καὶ μεθ' ἡμέρας ἑλίκως ἐνέπεσε λόγος, ὡς ἐπιβουλευοί

Καῖσαρ αὐτῷ. Καῖσαρ δ' ἀπελογαῖτο μὲν, οὐκ ἔπειθε δέ· καὶ πάλιν ἦν ἐνεργὸς ἢ ἐχθρα, καὶ περιθιόντες ἀμφότεροι τὴν Ἰταλίαν, τὸ μὲν ἰδρυμένον ἐν ταῖς κατοικίαις ἤδη τοῦ στρατιωτικοῦ μεγάλοις ἀνίστασαν μισθοῖς, τὸ δ' ἐν ὅπλοις ἔτα ταταχμένον, ὑποφθάνοντες ἀλλήλους, προσήγοντο.

. XVII. Τῶν δ' ἐν τῇ πόλει Κικέρων μέγιστος δυνάμενος, καὶ παροξύνων ἐπὶ τὸν Ἀντώνιον ἅπαντας ἀνθρώπους, τέλος ἔπεισε τὴν βουλήν, ἑκείνον μὲν πολέμιον ψηφίσασθαι, Καῖσαρι δὲ ῥαβδουχίαν πέμπαι, καὶ στρατηγικὰ κόσμια, Πάνσαν δὲ καὶ Ἰστιον ἀποστέλλειν, ἐξελοῦντας Ἀντώνιον τῆς Ἰταλίας. Οὗτοι δ' ἦσαν ὕπατοι τότε, καὶ συμβαλόντες Ἀντώνιῳ περὶ πόλιν Μυτίνην, Καῖσαρος παρόντος καὶ συμμαχομένου, τοὺς μὲν πολέμιους ἐνίκων, αὐτοὶ δ' ἀπέθανον. Φεύγοντι δ' Ἀντώνιῳ πολλὰ συνέπιπτε τῶν ἀπέρων· ὁ δὲ λιμὸς ἀπορώτατον. Ἀλλὰ φύσει παρὰ τὰς κακοπραγίας ἐγένετο βέλτιστος ἑαυτοῦ, καὶ δυστυχῶν ὁμοιωτάτος ἦν ἀγαθῷ· κοινῷ μὲν ὄντος τοῦ αἰσθάνεσθαι τῆς ἀρετῆς τοῖς δι' ἀπορίαν τινὰ σφαλλομένοις, οὐ μὲν ἀπάντων, ἃ ζηλοῦσι μιμῆσθαι, καὶ φεύγειν, ἃ δυσχεραίνουσιν, ἐρῶμεντων ἐν ταῖς μεταβολαῖς· ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐνίων τοῖς ἔθεσι· ἐνδιδόντων ὑπ' ἀσθενείας καὶ θραυομένων τὸν λογισμόν. Ὁ δ' οὖν Ἀντώνιος τότε θαυμαστόν ἦν παράδειγμα τοῖς στρατιώταις, ἀπὸ τρυφῆς τοσαύτης καὶ πολυτελείας ὕδωρ τι πίνων διαφθαρμένον εὐκόλως, καὶ καρπούς

ὕψιους καὶ ῥίζας προσφερόμενος. Ἐβρώθη δὲ καὶ
αἰοῖς, ὡς λέγεται, καὶ ζώων ἀγεύστων πρότερον
ἦσαντο, τὰς Ἀλπεῖς ὑπερβάλλοντες.

XVIII. Ἦν δ' ὁρμή τοῖς ἐπείκεινα στρατεύεσθαι
ἐνταχθῆναι, ὃν Λέπιδος ἦρχε, φίλος εἶναι δοκῶν Ἀν-
τωνίου, καὶ πολλὰ τῆς Καίσαρος φιλίας ἀπολελυ-
κῆναι δι' αὐτόν. Ἐλθὼν δὲ καὶ στρατοπεδεύσας
πλησίον, ὡς οὐθέν ἀπῆντα φιλάνθρωπον, ἔγνω
παραβαλλέσθαι. Καὶ κόμη μὲν ἀτημιλῆς, καὶ βα-
θεῖς πύγων μετὰ τὴν ἦταν εὐθύς ἦν αὐτῷ καθε-
μένος· λαβὼν δὲ φαῖδον ἱμάτιον, ἐγγὺς προσῆγε
τῷ χάρακι τοῦ Λεπίδου, καὶ λέγειν ἤρξατο. Πολ-
λῶν δὲ καὶ πρὸς τὴν ὄψιν ἐπικλωμένων καὶ τοῖς
λόγοις ἀγομένων, δεισας ὁ Λέπιδος, τὰς πάλμπυ-
ρας ἐκέλευε συνηχοῦσας ἀφαιρῆσθαι τὸ κατακόν-
εσθαι τὸν Ἀντώνιον. Οἱ δὲ στρατιῶται μᾶλλον
ῥακτερον καὶ διαλέγοντο κρύφα, Λαίλιον καὶ Κλώ-
διον ἀποστέλλαντες πρὸς αὐτόν, ἐσθῆτας λαβόντας
ἐταίρειομένων γυναικῶν, οἱ τὸν Ἀντώνιον ἐκέλευον
ἐπιχειρεῖν θαρδρῶντα τῷ χάρακι· πολλοὺς γὰρ εἶ-
ναι δεχομένους, καὶ τὸν Λέπιδον, εἰ βούλοιτο, κτε-
ροῦντας. Ἀντώνιος δὲ Λεπίδου μὲν οὐκ εἶσεν
ἄψασθαι, μεθ' ἡμέραν δὲ, τὸν στρατὸν ἔχων, ἀπε-
πείρῃτο τοῦ ποταμοῦ. Καὶ πρῶτος αὐτὸς ἐμβὰς
ἐπορεύετο πρὸς τὴν ἀντιπέραν ὄχθην, ὁρῶν ἤδη
πολλοὺς τῶν Λεπίδου στρατιωτῶν εἰς τὰ χεῖ-
ρας ὀρέγοντας αὐτῷ καὶ τὸν χάρακα διασπών-
τας. Εἰσελθὼν δὲ καὶ κρατήσας ἁπάντων,

ἡμερώτατα Λεπίδω προσηνήχθη. Ἡτέρα γὰρ προσηγόρευον αὐτὸν ἀσπασάμενος· καὶ τῷ μὲν ἔργῳ πάντων αὐτὸς ἦν κύριος, ἐκείνῳ δ' ὄνομα καὶ τιμὴν αὐτοκράτορος διετέλει φυλάττων. Τούτο καὶ Πλάγκον αὐτῷ Μουνάτιον ἐποίησε προσθέσθαι, καθήμενον οὐ πρόσω μετὰ συχνῆς δυνάμεως. Οὕτω δὲ μέγας ἀρθεὶς, αὐθις ὑπερέβαλε τὰς Ἀλπεὺς εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὄγων ἑπτακαίδεκα τέλη πεζῶν σὺν αὐτῷ, καὶ μυρίους ἵππεῖς· χωρὶς δὲ, φρουρὰν Γαλατίας, εἰς τάγματα ἐλελόηκε μετὰ Οὐαρίου τινὸς τῶν συνήδων καὶ συμποτῶν, ἐν Κοτύλωνε προσηγόρευον.

ΧΙΧ. Καῖσαρ δὲ Κικέρωνι μὲν οὐκέτι προσεῖχε, τῆς ἐλευθερίας ὄντων περιεχόμενος, Ἀντώνιον δὲ προῦκαλεῖτο διὰ τῶν φίλων εἰς διαλύσεις. Καὶ συνελθόντες οἱ τρεῖς εἰς νησίᾳ ποταμῷ περιβέστομένην, ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας συνήθρυσαν. Καὶ τὰλλα μὲν ἐπικτικῶς ὁμολογοῦτο, καὶ διετείμαντο τὴν σὺμπασαν ἀρχὴν, ὥσπερ οὐσίαν πατρῶαν, ἐν ἀλλήλοις. Ἡ δὲ περὶ τῶν ἀπολουμένων ἀνδρῶν ἀμφισβήτησις αὐτοῖς πλεῖστα πράγματα παρέσχε, τοὺς μὲν ἐχθροὺς ἀπὸ ἐκάστου, σῶσαι δὲ τοὺς προσήκοντας ἀξιούντος. Τέλος δὲ τῇ πρὸς τοὺς μισουμένους ὁργῇ καὶ συγγενῶν τιμὴν καὶ φίλων εὐνοίαν προέμενοι, Κικέρωνος μὲν Ἀντωνίῳ Καῖσαρ ἐξέστη, τούτῳ δ' Ἀντώνιος Λευκίου Καίσαρος, ὃς ἦν θεῖος αὐτῷ πρὸς μητρός· ἐδόθη δὲ καὶ Λεπίδῳ, Παῦλον ἀνελεῖν τὸν ἀδελφόν· οἱ δὲ φασιν ἐκσιτῆναι τοῦ

Παύλου τὸν Αἰπίδου ἐκείνοις, ἀποθανεῖν αὐτὸν αἰτησαμένοις. Οὐδὲν ἁμότερον, οὐδ' ἀγριώτερον τῆς διαμείψεως ταύτης δοκῶ γενέσθαι. Φόνων γὰρ ἀντικαταλλάσσόμενοι φόνους, ὁμοίως μὲν, οἷς ἐλάβανεν, ἀνέχον, οὓς ἐδίδεσαν· ἀδικώτεροι δὲ περὶ τοὺς φίλους ἦσαν, οὓς ἀπακτίονυσαν μηδὲ μισοῦντες.

XX. Ἐπεὶ δ' οὖν ταῖς διαλλαγαῖς ταύταις οἱ στρατιῶται περιστάντες ἤξιον καὶ γάμοφ τιμὴ τῇ φιλικῇ συνάψαι Καίσαρα, λαβόντα τὴν Φουλβίας, τῆς Ἀντωνίου γυναικὸς, θυγατέρα, Κλωδίαν. Ὁμολογηθέντος δὲ καὶ ταύτου, τριακάσιοι μὲν ἐκ προγραφῆς ἐθανατώθησαν ὑπ' αὐτῶν· Κικέρωνος δὲ σφαχέντος, ἐκέλευσεν Ἀντώνιος τὴν τε κεφαλὴν ἀποκοπεῖν καὶ τὴν χεῖρα τὴν δεξιάν, ἥ τοὺς κατ' αὐτοῦ λόγους ἔγραψε. Καὶ κομισθέντων, ἐθιᾶτο γεγενηθῆς, καὶ ἀνακαγχάζων ὑπὸ χαρᾶς πολλάκις εἶτ' ἐμπλησθεὶς, ἐκέλευσεν ὑπὲρ τοῦ βήματος ἐν ἀγορᾷ τεθῆναι, καθάπερ εἰς τὸν κερδὸν ὑβρίζων, οὐχ αὐτὸν ἐνυβρίζοντα τῇ τύχῃ καὶ κατασχύνοντα τῇ ἐξουσίᾳ ἐπιδεικνύμενος. Ὁ δὲ θεῖος αὐτοῦ, Καῖσαρ, ζητούμενος καὶ διωκόμενος, κατέφυγε πρὸς τὴν ἀδελφὴν. Ἦ δὲ τῶν σφαγῶν ἐπιστάντων καὶ βιαζομένων εἰς τὸ δωματίον αὐτῆς, ἐν ταῖς θύραις στήσας καὶ διασχοῦσα τὰς χεῖρας, ἐβόα πολλάκις, „Οὐκ ἀποκτενεῖτε Καίσαρα Λύκιον, εἰάν μὴ πρῶτον ἐμὲ ἀποκτείνητε, τὴν τὸν αὐτοκράτορα τεκοῦσαν.“ Ἐκείνη μὲν οὖν, τοιαύτη γενομένη, διεκλήψε καὶ διέσωσε τὸν ἀδελφόν.

ΚΧΙ. Ἦν δὲ καὶ τὰ πολλὰ Ῥωμαίους ἐπαχθῆς
 ἢ τῶν τριῶν ἀρχῇ· καὶ τὸ πλεῖστον ὁ Ἀντώνιος
 τῆς αἰτίας εἶχε, πρεσβύτερος μὲν ὢν Καίσαρος,
 Λεπίδου δὲ δυνατώτερος, εἰς δὲ τὸν βίον ἐκείνον
 αὐθις, τὸν ἡδυπαθῆ καὶ ἀπόλαστον, ὡς πρῶτον
 ἀνιχαίττει τῶν πραγμάτων, ἐκτεχυμένος. Προσῆν
 δὲ τῇ κοινῇ κακοδοξίᾳ τὸ διὰ τὴν οἰκίαν οὐ μικρὸν
 μῖσος, ἦν ὥκει, Πομπηίου τοῦ Μεγάλου γινομέ-
 νην, ἀνδρὸς οὐχ ἥτιον ἐπὶ σωφροσύνῃ καὶ τι-
 ταγμένως καὶ δημοτικῶς διατιτᾶσθαι θαυμασθίν-
 τος, ἢ διὰ τοὺς τρεῖς θριάμβους. Ἦχθοντο γὰρ
 ὀργῶντες αὐτὴν τὰ πολλὰ κεκλεισμένην μὴ ἡγεμόσι
 καὶ στρατηγοῖς καὶ πρέσβεισιν, ὠθουμένοις πρὸς
 ὕβριν ἀπὸ τῶν θυρῶν, μιστὴν δὲ μέμνη καὶ θαυμα-
 τοποιῶν καὶ κολάων κραυπαλόντων· εἰς οὓς τὰ
 πλεῖστα κατανηλώκετο τῶν χρημάτων, τῷ βίαιοτά-
 τῳ καὶ χαλεπωτάτῳ τρόπῳ πορευομένων. Οὐ γὰρ
 μόνον ἐπώλουν οὐσίας τῶν φοιτουμένων, ἐπισυνκο-
 φαντοῦντες οἰκίους καὶ γυναῖκας αὐτῶν, οὐδὲ τιλῶν
 πᾶν ἐκίνησαν γένος· ἀλλὰ καὶ παρὰ ταῖς ἑστιᾶσι
 πυθόμενοι παρθένους παρακαταθήκας τινας κῆσθαι
 καὶ ξένων καὶ πολιτῶν, ἔλαβον ἐπαλθόντες. Ὡς δ'
 οὐδὲν ἦν ἱκανὸν Ἀντωνίῳ, Καίσαρ ἡξίωσε νείμα-
 σθαι τὰ χρήματα πρὸς αὐτόν. Βνείμαντο δὲ καὶ
 τὸν στρατὸν, ἐπὶ Βρούτον καὶ Κάσσιον εἰς Μακε-
 δονίαν στρατεύοντες ἀμφότεροι, Λεπίδου δὲ τὴν Ῥώ-
 μην ἐπέτρεψαν.

XXIII. Ὡς μέντοι διαβάντες ἤσαντο πολέμοι, καὶ παρευτρατοπέδευαν τοῖς πολεμίοις, Ἀντωνίου μὲν ἐπιτεταυμένον Κασσίω, Βρούτου δὲ Καίσαρος, οὐδὲν ἔργον ἐφάνη μέγα τοῦ Καίσαρος, ἀλλ' Ἀντώνιος ἦν ὁ νικῶν πάντα καὶ κατορθῶν. Τῇ μὲν γὰρ προτέρῃ μάχῃ Καῖσαρ ὑπὸ Βρούτου κατὰ κράτος ἡττηθείς, ἀπέβαλε τὸ στρατόπεδον, καὶ μικρὸν ἔρθη τοὺς διώκοντας ὑπεκφυγών. Ὡς δ' αὐτὸς ἐν τοῖς ὑπομνήμασι γέγραφε, τῶν φίλων τιτὸς ὄναρ ἰδόντος, ἀνχώρησι πρὸ τῆς μάχης. Ἀντώνιος δὲ Κασσίον ἐνίκησε· καίτοι γεγράφεσιν ἔνιοι, μὴ παραγενέσθαι τῇ μάχῃ τὸν Ἀντωνίον, ἀλλὰ προσγενέσθαι μετὰ τὴν μάχην ἤδη διώκουσι. Κασσίον δὲ Πίνδαρος, τῶν πιστῶν τις ἀπελευθέρων, αὐτοῦ δεομένου καὶ κτελόντος, ἔσφαξεν· οὐ γὰρ ἔγωγε νεικηχότα Βρούτον. Ὀλέγων δ' ἡμερῶν διαγενομένων, πάλιν ἐμαχίσαντο· καὶ Βρούτος μὲν ἡττηθείς ἑαυτὸν ἀνέλεν, Ἀντώνιος δὲ τῆς νίκης ἡνέγκαστο τῇ δόξῃ τὸ πλεῖστον, ὅτι δὴ καὶ νοσοῦντος τοῦ Καίσαρος. Ἐπιστάς δὲ τῷ Βρούτου νεκρῷ, μικρὰ μὲν ὀνειδίσειεν ὑπὲρ τῆς Γαΐου τοῦ ἀδελφοῦ τελευτῆς· ἀνηρῆκει γὰρ ἐκείνος ὁ Βρούτος ἐν Μακεδονίᾳ, Κικέρωνι τιμωρῶν. Φήσας δὲ, μᾶλλον Ὀρτήσιον, ἢ Βρούτον, αἰτιῶσθαι τῆς τοῦ ἀδελφοῦ σφαγῆς, Ὀρτήσιον μὲν ἐκίλευσιν ἐπισφάξαι τῷ μνήματι· Βρούτου δὲ τὴν αὐτοῦ φοινικίδα πολλῶν χρημάτων ἀξίαν οὖσαν ἐπέθριψε, καὶ τῶν ἀπελευθέρων τινὲ τῶν ἑαυτοῦ προσέταξε τῆς ταφῆς ἐπιμι-

ληθῆναι. Τοῦτον ὑπερον γνοὺς οὐ συγκρα-
κάνσαντα τὴν φοινικίδα τῷ νεκρῷ, καὶ πολλὰ κῆς
εἰς τὴν ταφὴν δαπάνης ὑψηρομένον ἀπέκτενεν.

XXIII. Ἐκ τούτου Καῖσαρ μὲν εἰς Ῥώμην ἐνο-
μίζετο, δοκῶν οὐ περιέσεσθαι πολὺν χρόνον ἐκ τῆς
ἀρρώστιας. Ἀντώνιος δὲ τὰς πρὸς ἑω πάσας
ἐπαρχίας ἀργυρολογήσων, [καὶ] διέβανεν εἰς τὴν
Ἑλλάδα πολλὴν στρατιάν ἄγων· ὑπεσχημένοι γάρ
ἐκάστῳ στρατιώτῃ δραχμὰς πεντακισχιλίας, ἐδέοντο
συντονωτέρου χρηματισμοῦ καὶ δασμολογίας. Τοῖς
μὲν οὖν Ἕλλησιν οὐκ ἄτοπος, εὐδὲ φορτικὸς, συν-
τηνέχθη τό γε πρῶτον, ἀλλὰ καὶ τὸ παῖζον αὐτοῦ
πρὸς ἀκροάσεις φιλολόγων, καὶ θίας ἀγώνων, καὶ
μυήσεις ἔτρεπε, καὶ περὶ τὰς κρίσεις ἦν ἐπιεικής·
καὶ φιλόκληρον ἀκούων ἔχαιραν, ἔτι δὲ μᾶλλον φιλα-
θήναιες προσαγορευόμενος, καὶ τῇ πόλει πλείους
δορεὰς ἔδωκε. Βουλευόμενον δὲ τι καὶ Μεγαρέων
καλὸν ἀντεπιδείξασθαι ταῖς Ἀθήναις, καὶ τὸ βου-
λευτήριον ἰδίῳ αὐτὸν ἀξιωσάντων, ἀναβὰς καὶ θε-
ασάμενος, ὡς ἐπυνθάνοντο, τί δοκεῖ· „Μικρὸν
μὲν,“ ἔφη, „σαπρὸν δέ.“ Πρὸς δὲ, καὶ τὸν τοῦ Πυ-
θίου νεῶν καταμέτρησεν ὡς συντελέσων. Τοῦτο γὰρ
ὑπέσχετο πρὸς τὴν σύγκλητον.

XXIV. Ἐπεὶ δὲ Λεύκιον Κηναρεῖον ἐπὶ τῆς
Ἑλλάδος καταλιπὼν εἰς Ἀσίαν διέβη, καὶ τῶν ἐκτὶ
πλοῦτων ἤψατο, καὶ βασιλεῖς ἐπὶ θύρας ἐφοδίων,
καὶ βασιλέων γυνᾶις, ἀμειλῶμεναι δορεαῖς πρὸς
ἀλλήτας καὶ κάλλεσιν, ἐφείροντο πρὸς αὐτόν. Ἐν

Ῥώμη δὲ Καίσαρος στάσει καὶ πολέμοις ἀποτρυν-
χομένου, πολλὴν αὐτὸς ἄγων ἀχαλὴν καὶ εἰρήνην,
ἀνεκνυλεῖτο τοῖς πάθεισιν εἰς τὸν συνήθη βίον.
Ἀναξήτορες δὲ κιθαριδοὶ, καὶ Ξούθοι χοραῦλαι,
καὶ Μητροδόωτος τις ὀρχηστὴς, καὶ τοιοῦτος ἄλλος
Ἀσιανῶν ἀκροαμάτων θίασος, ὑπερβαλλομένων
λαμυρία καὶ βωμολοχία ταῖς ἀπὸ τῆς Ἰταλίας κῆρας,
εἰσιέρχεται καὶ διώκει τὴν αὐλήν, οὐδὲν ἦν ἀνεκτὸν,
εἰς ταῦτα φορουμένων ἀπάντην. Ἡ γάρ Ἀσία πᾶ-
σα, καθάπερ ἡ Σοφοκλείης ἐκείνη πόλις, ὁμοῦ μὲν
θυμιαμάτων ἔγεινεν,

Ὅμοῦ δὲ παιάνων τε καὶ στεναγμάτων.

Εἰς γοῦν Ἔφεσον εἰσιόντος αὐτοῦ, γυναῖκες μὲν εἰς
Βάκχας, ἄνδρες δὲ καὶ παῖδες εἰς Σατύρους καὶ
Πᾶνας ἤγοῦντο δισκενρασμένοι· κιστοῦ δὲ καὶ
θύρσων καὶ ψαλτηρίων καὶ σφυγγῶν καὶ αὐλῶν ἡ
πόλις ἦν πλῆα, Διόνυσον αὐτὸν ἀνακαλομένων
χαριδοτήν καὶ μειλίχιον. Ἦν γὰρ ἀμέλει τοιοῦτος
ἐνίοις, τοῖς δὲ πολλοῖς ὠμηστὴς καὶ ἀγχιμῆιος.
Ἀφῆρται γὰρ εὐγενεῖς ἀνθρώπους τὰ ὄντα, μα-
στιγλαῖς καὶ κόλαξι χαριζόμενος. Πολλῶν δὲ καὶ
ζώντων, ὡς τεθνηκότων, αἰτησάμενοι τινὲς οὐσίας
ἔλαβον. Ἄνδρὸς δὲ Μάγνητος οἶκον ἔδωκῃσάτο
μαγείρῳ, περὶ ἔν, ὡς λέγεται, δεῖπνον εὐδοκμή-
σαντι. Τέλος δὲ, ταῖς πόλεσι δευτέρον ἐπιβάλλον-
τος φόρον, ἐτόλμησεν Ἑβρίας, ὑπὲρ τῆς Ἀσίας λέ-
γων, εἰπεῖν, ἀγοραῖως μὲν ἐκείνα, καὶ πρὸς τὸν
Ἀντωνίου ζῆλον οὐκ ἀηδῶς. „Εἰ δύνασαι δις λαβῆν

ἐνός ἐκαυτοῦ φόρον, δύνασαι καὶ δις ἡμῖν ποιή-
 σασθαι θέρος, καὶ δις ὁπώραν.“ Πρακτικῶς δὲ
 καὶ παραβδῶς συναγαγὼν, ὅτι μυριάδας εἴκοσι
 ταλάντων ἡ Ἀρχὴ δέδωκε, „Ταῦτ’, εἶπεν, εἰ μὲν
 οὐκ εἴληφας, ἀπαιτεῖ παρὰ τῶν λαβόντων· εἰ δὲ
 λαβὼν οὐκ ἔχεις, ἀπολώλαμεν.“ Ἐτρέψατο τοῦτω
 δεινῶς τὸν Ἀντώνιον· ἠγνόει γὰρ τὰ πολλὰ τῶν
 γιγνομένων, οὐχ οὕτω ῥαθυμος ὢν, ὥς δι’ ἀπλό-
 τητα πιστεύων τοῖς περὶ αὐτόν. Ἐνῆν γὰρ ἀπλότης
 τῷ ἡθελ, καὶ βραδεῖα μὲν αἰσθησις, αἰσθανομέ-
 νῳ δὲ τῶν ἁμαρτανομένων ἰσχυρὰ μετάνοια, καὶ πρὸς
 αὐτοὺς ἐξομολόγησις τοὺς ἀγνωμονηθέντας, μέγε-
 θος δὲ καὶ περὶ τὰς ἀμοιβὰς καὶ περὶ τὰς τιμωρίας.
 Μᾶλλον γε μὴν ἰδόμενος, ἢ κολάζων,
 ὑπερβάλλειν τὸ μέτριον. Ἡ δὲ περὶ τὰς παιδείας
 καὶ τὰς ἐπισκώψεις ὕβρις ἐν αὐτῇ τὸ φάρμακον εἶ-
 χεν. Ἀντισκῶπαι γὰρ ἐξῆν καὶ ἀνθυβρίσαι· καὶ
 γελῶμενος οὐχ ἦτον, ἢ γελῶν, ἔχαιρε. Καὶ τοῦ-
 το διελυμνήνατο πολλὰ τῶν πραγμάτων. Τοὺς γὰρ
 ἐν τῷ πείζειν παρῶρησιαζομένους οὐκ ἂν οἰηθεὶς
 σπουδάζοντας κολακεῦειν αὐτόν, ἤλυνετο ῥαδίως
 ὑπὸ τῶν ἐπαίνων· ἀγνοῶν, ὅτι τὴν παρῶρησίαν
 τινὲς, ὡς ὑπόστρυφον ἥδυσμα, τῇ κολακείᾳ παραμι-
 γνύντες, ἀρῆρουν τὸ πλήσιμον, τῇ παρὰ τὴν κύ-
 λικα θρασυτήτι καὶ λαλιᾷ διαμνηχανόμενοι τὴν ἐπὶ
 τῶν πραγμάτων ὕφεσιν καὶ συγκατάθεσιν, μὴ πρὸς
 χάριν δμιλούντων, ἀλλὰ τῷ φρονεῖν ἡττωμένων
 φαίνασθαι.

XXV. Τοιαύτη δ' οὖν ὄντι τῆς φύσιν Ἀντωνίου
 τελευταῖον κακὸν ὃ Κλεοπάτρας ἔως ἐπιγενόμενος,
 καὶ πολλὰ τῶν ἔτι κρυπτομένων ἐν αὐτῷ καὶ ἀτρεμόν-
 των παθῶν ἐγείρας καὶ ἀναβαλχεύσας, εἰ τι χρηστόν καὶ
 σωτήριον ἄμωσ' ἀντεῖχεν, ἠφάνισαι καὶ προσδιέφθει-
 ρεν. Ἀλλοικταται δὲ τοῦτον τὸν τρόπον. Ἀπτόμενος
 τοῦ Παρθικοῦ πολέμου, ἔπεμψε πρὸς αὐτὴν,
 καλεῶν εἰς Κιλικίαν ἀπαντῆσαι, λόγον ὑφάξουσας,
 ὣν ἐνυκαλεῖτο τοῖς περὶ Κάσσιον δοῦναι πολλὰ
 καὶ συμβαλέσθαι πρὸς τὸν πόλεμον. Ὁ δὲ πεμφθεὶς
 Δέλλιος, ὡς εἶδε τὴν ὄψιν, καὶ κατέμαθε τὴν ἐν
 τοῖς λόγοις δεινότητα καὶ πανουργίαν, εὐθὺς αἰ-
 σθόμενος, ὅτι κακὸν μὲν οὐδὲ μελλήσει τι ποιῆν
 γυναῖκα τοιαύτην Ἀντώνιος, ἔσται δὲ μεγίστη παρ'
 αὐτῷ, τρέπεται πρὸς τὸ θεραπεύειν καὶ προτρέπι-
 σθαι τὴν Αἰγυπτίαν, τοῦτο δὴ τὸ Ὀμηρικόν, ἐλθὼν
 εἰς Κιλικίαν, αὐτὴν ἐντύναςαν ἐμυτὴν, καὶ μὴ φοβεῖσθαι
 τὸν Ἀντώνιον, ἥδιστον ἡγεμόνων ὄντα καλὸν φιλανθρω-
 πότατον. Ἡ δὲ καὶ Δέλλιος πεισθεῖσα, καὶ τοῖς πρὸς
 Καίσαρα καὶ Γναῖον, τὸν Πομπηίου παῖδα, πρό-
 τερον αὐτῇ γεγενημένοις ἀφ' ὧρας συμβολαίοις
 περμαυρομένη, ῥᾶρον ἤλπιζεν ὑπάξασθαι τὸν Ἀν-
 τώνιον. Ἐκείνοι μὲν γὰρ αὐτὴν εἰς κόρην καὶ
 στραγμάτοισι ἄπειρον ἔγνωσαν, πρὸς δὲ τοῦτον ἐμίλλε
 φοιτήσιν, ἐν ᾧ μάλιστα καιροῦ γυναῖκες ὄραν τε
 λαμπροτάτην ἔχουσι καὶ τῷ φρονεῖν ἀκμάζουσι.
 Διὸ πολλὰ μὲν συνεσκευάσατο ὄψρα καὶ χρήματα,
 καὶ κόσμον, οἷον εὐχὸς ἦν ἀπὸ πραγμάτων μεγάλων

λων καὶ βασιλείας εὐδαίμονος κομίζουσιν· τὰς δὲ πλείους ἐν ἑαυτῇ καὶ τοῖς περὶ αὐτὴν μαγεύμασι καὶ φίλτροις ἐλπίδας θεμένη παραγίνεται.

XXVI. Πολλὰ δὲ καὶ παρ' αὐτοῦ καὶ παρὰ τῶν φίλων δεχομένη γράμματα καλούντων, οὕτω κατεφρόνησε καὶ κατεγέλασε τοῦ ἀνδρός, ὥστε πλεῖν ἀνὰ τὸν Κύνθον ποταμὸν ἐν πορθημῷ χρυσοπρήμῳ, τῶν μὲν ἱστίων ἀλδιφγῶν ἐκπιπτασμένων, τῆς δ' αἰρεσίης ἀργυραῖς κόπαις ἀναφερομένης πρὸς αὐλὸν ἅμα σύριγξι καὶ κιθάραις συνηρμοσμένον. Αὐτῇ δὲ κατέκειτο μὲν ὑπὸ σκιαδὶ χρυσοπάστῃ, κεκοσμημένη γυμναστικῶς, ὥσπερ Ἀφροδίτη· παῖδεις δὲ τοῖς γραφικῶις ἔργοις ἐκασμένοι, παρ' ἑκάτερον ἐστῶτες ἐρρόπιζον. Ὀμοίως δὲ καὶ θεοραπαινίδες αἱ καλλισταύουσαι, Νηρηίδων ἔχουσαι καὶ Χαρίτων στολῆς, αἱ μὲν πρὸς οἶαζιν, αἱ δὲ πρὸς κάλοις ἦσαν. Ὀδμαὶ δὲ θαυμασταὶ τὰς ὄχθας ἀπὸ θυμιαμάτων πολλῶν κατεῖχον. Τῶν δ' ἀνθρώπων οἱ μὲν εὐθύς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ παρωμάριον ἐκατέρωθεν, οἱ δ' ἀπὸ τῆς πόλεως κατέβαινον ἐπὶ τὴν θείαν. Ἐκχεομένου δὲ τοῦ κατὰ τὴν ἀγορὰν ὄχλου, τέλος αὐτὸς ὁ Ἀντώνιος ἐπὶ βήματος καθελόμενος, ἀπελείφθη μόνος. Καὶ τις λόγος ἔχωρε δια πάντων, ὡς ἡ Ἀφροδίτη κομᾶλοι παρὰ τὸν Διόνυσον ἐπ' ἀγαθῇ τῆς Ἀσίας. Ἐπιμνησθὲν οὖν καλῶν αὐτὴν ἐπὶ τὸ δεῖπνον· ἡ δὲ μᾶλλον ἐκείνον ἡξίου πρὸς ἑαυτὴν ἔχειν. Εὐθύς οὖν τινὰ βουλόμενος εὐκολίαν ἐπιδεικνυσθαι καὶ φιλοφροσύνην, ὑπήκου-

XXV. Τοιούτω δ' οὖν ὄντι τῆς φύσεως Ἀντωνίου
 τελευταῖον κακὸν ὁ Κλεοπάτρας ἔρωι ἐπιγενόμενος,
 καὶ πολλὰ τῶν ἔτι κρυπτομένων ἐν αὐτῷ καὶ ἀτρεμοῦν-
 των παθῶν ἐγείρας καὶ ἀναβαλχεύσας, εἰ τι χρηστὸν καὶ
 σωτήριον ὁμῶς ἀντεῖχεν, ἠφάνισεν καὶ προσδιέφθει-
 ρεν. Ἀλίσκεται δὲ τοῦτον τὸν τρόπον. Ἀπτόμενος
 τοῦ Παρθικοῦ πολέμου, ἔπεμψε πρὸς αὐτὴν,
 καλεῶν εἰς Κιλικίαν ἀπαντῆσαι, λόγον ὑφάξουσιν,
 ὃν ἐνκαλεῖται τοῖς περὶ Κάσσιον δοῦναι πολλὰ
 καὶ συμβαλέσθαι πρὸς τὸν πόλεμον. Ὁ δὲ πεμφθεὶς
 Δέλλιος, ὥς εἶδε τὴν ὄψιν, καὶ κατέμαθε τὴν ἐν
 τοῖς λόγοις δεινότητα καὶ πανουργίαν, εὐθὺς αἰ-
 σθόμενος, ὅτι κακὸν μὲν οὐδὲ μελλῆσαι τι ποιεῖν
 γυναῖκα τοιαύτην Ἀντώνιος, ἔσται δὲ μεγίστη παρ'
 αὐτῷ, τρέπεται πρὸς τὸ θεραπεύειν καὶ προτρέπι-
 σθαι τὴν Αἰγυπτίαν, τοῦτο δὴ τὸ Ὀμηρικόν, εἰλθῆν
 εἰς Κιλικίαν, αὐ ἐντύναςαν ἐαυτήν, καὶ μὴ φοβεῖσθαι
 τὸν Ἀντώνιον, ἥδιστον ἡγεμόνων ὄντα καὶ φιλανθρω-
 πότατον. Ἡ δὲ καὶ Δέλλιος πεισθεῖσα, καὶ τοῖς πρὸς
 Καίσαρα καὶ Γναῖον, τὸν Πομπηίου παῖδα, πρό-
 τερον αὐτῇ γεγενημένοις ἀφ' ὧρας συμβολαίοις
 περμαυρομένη, ῥᾶον ἤλπιζεν ὑπάρξειν τὸν Ἀν-
 τώνιον. Ἐκείνοι μὲν γὰρ αὐτὴν εἰς κόρην καὶ
 πραγμάτων ἄπειρον ἔγνωσαν, πρὸς δὲ τοῦτον ἐμίλλῃ
 φοιτήσιν, ἐν ᾧ μάλιστα καιροῦ γυναῖκες ὄραν τε
 λαμπροτάτην ἔχουσι καὶ τῷ φρονεῖν ἀκμάζουσι.
 Διὸ πολλὰ μὲν συνεσκευάσατο δῶρα καὶ χρήματα,
 καὶ κόσμος, οἷον εἰκὸς ἦν ἀπὸ πραγμάτων μεγά-

λων καὶ βασιλείας εὐδαίμονος κομίζετο· πῶς δὲ πλείστας ἐν ἑαυτῇ καὶ τοῖς περὶ αὐτὴν μαγεύμασι καὶ φίλτροις ἐλπίδας θεμένη παρεγένετο.

XXVI. Πολλὰ δὲ καὶ παρ' αὐτοῦ καὶ παρὰ τῶν φίλων δεχομένη γράμματα καλούντων, οὕτω κατεφρόνησε καὶ κατέγλασε τοῦ ἀνδρός, ὥστε πλεῖν ἀνὰ τὸν Κύνδρον ποταμὸν ἐν πορφύρῃ χρυσοπρέμνῃ, τῶν μὲν ἱστίων ἀλουργῶν ἐκπιπτασμένων, τῆς δ' εἰσελίας ἀργυραῖς κώπαις ἀναφερομένης πρὸς αὐλὸν ἅμα σύριγγι καὶ κιθάραις συνηρμοσμένον. Αὐτὴ δὲ κατέκειτο μὲν ὑπὸ σκιάδι χρυσοπάστῃ, κακοσμημένη γὰρ κρικῶς, ὥσπερ Ἀφροδίτῃ· παῖδες δὲ τοῖς γραφικοῖς ἔρωσιν εἰκασμένοι, παρ' ἑκάτερον ἑστῶτες ἐρῶντες. Ὁμοίως δὲ καὶ θερραπαινίδες αἱ καλλιστεῖνουςαι, Νηρηίδων ἔχουσαι καὶ Χαρίτων στολὰς, αἱ μὲν πρὸς οἶαζιν, αἱ δὲ πρὸς κάλοις ἦσαν. Ὀδομαὶ δὲ θαυμασταὶ τὰς ὄχθας ἀπὸ θυριαμάτων πολλῶν κατεῖχον. Τῶν δ' ἀνθρώπων οἱ μὲν εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ παραμάρτον ἐκατέρωθεν, οἱ δ' ἀπὸ τῆς πόλεως κατέβαινον ἐπὶ τὴν θίαν. Ἐκχεομένου δὲ τοῦ κατὰ τὴν ἀγορὰν ὄχλου, τέλος αὐτὸς ὁ Ἀντώνιος ἐπὶ βήματος καθιζόμενος, ἀπελείφθη μόνος. Καὶ τις λόγος ἐχώρει διὰ πάντων, ὥς ἡ Ἀφροδίτῃ κωμάζοι παρὰ τὸν Διόνυσον ἐπ' ἀγαθῇ τῆς Ἀσίας. Ἐπεμψε μὲν οὖν καλῶν αὐτὴν ἐπὶ τὸ δεῖπνον· ἡ δὲ μᾶλλον ἐκείνον ἡξίου πρὸς ἑαυτὴν ἦκειν. Εὐθὺς οὖν τινὰ βουλόμενος εὐχολίαν ἐπιδείκνυσθαι καὶ φιλοφροσύνην, ὑπήκου-

οὐ καὶ ἦλθιν. Ἐντυχὼν δὲ παρασπευῆ λόγου κρείττωνι, μάλιστα τῶν φώτων τὸ πλῆθος ἐξεπλάγη. Τσαῦτα γὰρ λέγεται καθίεσθαι καὶ ἀναφαίνεσθαι πανταχόθεν ἅμα, καὶ τοιαύταις πρὸς ἄλληλα κλίσεις καὶ θίσεισι διαπεκνυόμενα καὶ συντεταγμένα πλαισίων καὶ περιφερειῶν τρόπῳ, ὥστε τῶν ἐκ ὀλλογοῖς ἀξιοθεάτων καὶ καλῶν ἐκείνην γένευσθαι τὴν ὄψιν.

XXVII. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ πάλιν ἀνθεστιῶν αὐτὴν, ἐφιλοτιμήθη μὲν ὑπερβαλεῖσθαι τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν ἱπιμέλειαν ἄμφοιν δὲ λειπόμενος, καὶ κρατοῦμενος ἐν αὐτοῖς ἐκείνοις, τῶντος ἔσκαπτεν εἰς αὐχμὸν καὶ ἀγροικίαν τὰ παρ' αὐτῷ. Πολὺν δ' ἡ Κλεοπάτρα καὶ τοῖς σκώμμασι τοῦ Ἀντωνίου τὸν στρατιώτην ἐνορῶσα καὶ βάνανσον, ἐχρῆτο καὶ τοῦτω πρὸς αὐτὸν ἀναιμένως ἤδη καὶ κατὰ τεθάρρηκτως. Καὶ γὰρ ἦν, ὥς λέγουσιν, αὐτὸ μὲν καθ' αὐτὸ τὸ κάλλος αὐτῆς οὐ πᾶν δυσπαράβλητον, οὐδ' οἷον ἐκπλήξαι τοὺς ἰδόντας· ἀφ' ἧν δ' εἶχεν ἡ συνδιαίτησις ἄφυνκτον, ἥ τε μορφή, μετὰ τῆς ὡτῷ διαλέγεσθαι πιθανότητος, καὶ τοῦ παραθείεσθαι ἅμα πως περὶ τὴν ὁμιλίαν ἡθους, ἀνέφευγε π κέντρον. Ἰδονὴ δὲ καὶ φθιγγομένης ἐπ' ἦν τῷ ἥχῳ, καὶ τὴν γλῶτταν, ὥσπερ ὄργανόν τι πολύχορδον, αὐπειῶς τρέπουσα, καθ' ἣν βούλοιο διάλεκτον, ὀλίγοις παντάπασιν δι' ἔρμηνέως ἐνετύγχανε βαρβάρους· τοῖς δὲ πλείστοις αὐτὴ δι' αὐτῆς ἀπεδίδου τὰς ἀποκρίσεις, οἷον Αἰθίοψι, Τρωγλοδίταις

Ἑβραίοις, Ἀραῦσι, Σύροις, Μήδοις, Παρθυαίοις. Πολλῶν δὲ λέγεται καὶ ἄλλων ἐκμαθεῖν γλώττας, τῶν πρὸ αὐτῆς βασιλέων οὐδὲ τὴν Αἰγυπτίων ἀνασχομένων περιλαβεῖν διάλεκτον, ἐνίων δὲ καὶ τὴ μακεδονίζειν ἐκλιπόντων.

XXVIII. Οὕτω δ' οὖν τὸν Ἀντώνιον ἥρπασεν, ὥστε, πολέμουσιν μὲν ἐν Ῥώμῃ Καίσαρι Φουλβίᾳ, τῆς γυναικὸς, ὑπὲρ τῶν ἐκείνου πραγμάτων, αἰσχρομένης δὲ Παρθικῆς στρατιᾶς περὶ τὴν Μεσοποταμίαν, ἧς Λαβιηνὸν οἱ βασιλέως στρατηγοὶ Παρθικὸν ἀναγορεύσαντες αὐτοκράτορα, Συρίᾳ ἐπιβατεύουσιν ἐμὲλλον, οἷχεσθαι φερόμενον ἐπ' αὐτῆς εἰς Ἀλεξάνδρειαν· ἐκεῖ δὲ μεираκίου σχολὴν ἄγοντος διατρεβαῖς καὶ παιδιαῖς χρώμενον, ἀναλίσκειν καὶ καθηδυνάθειν τὸ πολυτελέστατον, ὡς Ἀντιφῶν εἶπεν, ἀνάλωμα, τὸν χρόνον. Ἦν γάρ τις αὐτοῖς εὐνοδοσ ἀμιμητοβίων λεγομένη· καὶ καθ' ἡμέραν εἰσιὼν ἀλλήλους, ἄπιστόν τινα ποιοῦμενοι τῶν ἀναλισκομένων ἀμετρίαν. Διηγέτο γοῦν ἡμῶν τῶν πάππῳ, Λαμπρίᾳ, Φιλώτας δ' Ἀμφισσιῦς, ἱατρὸς, εἶναι μὲν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τότε μανθάνων τὴν τέχνην· γενόμενος δὲ τινι τῶν βασιλικῶν ὀψοποιῶν συκῆθης, ἀναπεισθῆναι, νέος ὢν, ὑπ' αὐτοῦ τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν παρσκαυὴν τοῦ δείπνου θεᾶσασθαι. Παρειαχθεὶς οὖν εἰς τοῦπιανεῖον, ὡς καὶ τ' ἄλλα πάμπολλα δῶρα καὶ σὺς ἀγρίους ὀπταμένους ὁκτῶ, θαυμάσαι τὸ πλῆθος τῶν δειπνούντων. Τὸν δ' ὀψοποιὸν γελάσαι, καὶ εἰπεῖν, ὅτε

πολλοὶ μὲν οὐκ εἶσιν οἱ δειπνοῦντες, ἀλλὰ περὶ
 δώδεκα· δεῖ δ' ἀκμὴν ἔχειν τῶν παρατιθεμένων
 ἕκαστον, ἣν ἀκαρὲς ὥρας μαραίνει. Καὶ γὰρ αὐ-
 τήκα γένοιτ' ἂν Ἀντώνιον δειπνοῦ δεῖθῆναι, καὶ
 μετὰ μικρὸν, ἂν δ' οὕτω τύχη, παρὰ γαγῆν, αἰ-
 τήσαντα ποτήριον, ἢ λόγου τινὸς ἐμπιστότος.
 Ὅθεν οὐχ ἓν, ἀλλὰ πολλὰ, φάναι, δεῖπνα δεῖ συντι-
 τᾶσθαι· δυσσιτόχαστος γὰρ ὁ καιρὸς. Ταῦτ' οὖν ὁ
 Φιλώτας ἔλεγε, καὶ χρόνου προϊόντος ἐν τοῖς θερα-
 πεύουσι γενέσθαι τὸν πρεσβύτατον τῶν Ἀντωνίου
 παίδων, ὃν ἐκ Φουβίας εἶχε· καὶ συνδειπνῆν
 παρ' αὐτοῦ μετὰ τῶν ἄλλων ἐταίρων ἐπιεικῶς, ὅπως
 μὴ δειπνῶι μετὰ τοῦ πατρὸς. Ἰατρὸν οὖν ποτὶ
 θρασυνόμενον, καὶ πράγματα πολλὰ παρέχοντα
 δειπνοῦσιν αὐτοῖς, ἐπιστομίσαι τοιοῦτω σοφίσματι·
 „Τῷ πως πυρέττοντι δοτέον ψυχρόν. Πᾶς δ' ὁ πυ-
 ρέττων πως πυρέττει· παντὶ ὅρα πυρέττοντι δο-
 τέον ψυχρόν.“ Πληγέμενος δὲ τοῦ ἀνθρώπου καὶ
 σιωπήσαντος, ἤσθιντα τὸν παῖδα γελάσαι, καὶ
 εἰπεῖν· „Ταῦτ', ὦ Φιλώτα, χαρίζομαι πάντα σοι“
 δείξαντα πολλῶν τινῶν καὶ μεγάλων ἐκπαυμάτων
 μιστήν τράπεζαν. Αὐτοῦ δὲ τὴν μὲν προθυμίαν
 ἀποδεξαμένον, πόρρω δ' ὄντος τοῦ νομίζειν ἔξου-
 σίαν εἶναι παιδί τηλικούτῳ διαρεῖσθαι τοσαῦτα,
 μετὰ μικρὸν ἀψάμενόν τινα τῶν παίδων, ἐν ἀγγεῖν
 τὰ ἐκπώματα προσφέρειν καὶ σημῆνασθαι κελεύειν.
 Ἀφοσιουμένου δ' αὐτοῦ καὶ δεδοικότος λαβεῖν· „Τί,
 ὦ πονηρὲ, φάναι τὸν ἄνθρωπον, ἔκνεῖς; Οὐκ οἶδας,

ὥς δ' διδοὺς Ἀντωνίου παῖς ἐστίν, ἥ τοσαῦτα πα-
ρεστι χρυσᾷ χαρίσασθαι; Ἐμοὶ μὲντοι παιθόμενος,
πάντα διάμειψαι πρὸς ἀργύριον ἡμῖν. Ἵσως γὰρ
ἂν καὶ ποθήσειεν ὁ πατήρ ἕνα τῶν παλαιῶν ὄντα καὶ
σπουδαζομένων κατὰ τὴν τέχνην ἔργων. Ταῦτα μὲν
οὖν ἡμῖν ἔλεγεν ὁ πάππος ἐκαστοτὶς διηγείσθαι τὸν
Φιλώταν.

XXIX. Ἡ δὲ Κλεοπάτρα τὴν κολακείαν, οὐχ,
ὥσπερ ὁ Πλάτων φησὶ, τετραχῇ, πολλαχῇ δὲ διε-
λοῦσα, καὶ σπουδῆς ἀπτομένη καὶ παιδιᾷς αἰετὶς
καινὴν ἡδονὴν ἐπιφέρεισα καὶ χάριν, διαιδου-
γῶντι τὸν Ἀντώνιον, οὔτε νυκτὶς, οὔτε ἡμέρας
ἀνιῖσσι. Καὶ γὰρ συνεκῦβεντι, καὶ συνέπινε, καὶ
συνεθήρουν, καὶ γυμναζόμενον ἐν ὅπλοις ἐθιᾶτο
καὶ νύκτωρ προσισταμένῳ θύραις καὶ θυρίαι δη-
μοτῶν, καὶ σκώπτοντι τοὺς ἔνδον, συνεπλανᾶτε
καὶ συνήλπι, θεραπευιδίου στολὴν λαμβάνουσα.
Καὶ γὰρ ἐκεῖνος οὕτως ἐπειρᾶτο σκευάζειν ἑαυτόν.
Ὅθιεν αἰετὶς σκαμμάτων, πολλάκις δὲ καὶ πληγῶν
ἀπολαύσας ἐπανήρχετο· τοῖς δὲ πλείστοις ἦν δι'
ὑπονοίας. Οὐ μὴν ἀλλὰ προσέχειρον αὐτοῦ τῇ βω-
πολοχίᾳ, καὶ συνέπαιζον οὐκ ἀρρήθμως, οὐδ'
ἀμούσως, οἱ Ἀλεξανδρεῖς, ἀγαπῶντες καὶ λέγοντες,
ὥς τῇ τραγικῇ πρὸς Ῥωμαίους χρῆται προσώπῳ,
τῷ δὲ κωμικῇ πρὸς αὐτούς. Τὰ μὲν οὖν πολλὰ
τῶν ὑπ' αὐτοῦ παιζομένων διηγείσθαι, πολὺς ἂν
εἴη φλύαρος· ἐπεὶ δ' αἰετῶν ποτὲ καὶ δυσαγρῶν
ἤχθετο, παρούσης τῆς Κλεοπάτρας, ἐκέλευσε τοὺς

ἄλλῃς ὑπονηξάμενους κρύφα τῷ ἀγκίστρῳ περικα-
θάπτειν ἰχθῦς τῶν προεαλωκότων, καὶ δις, ἢ τρίς,
ἀνασπάσας, οὐκ ἔλαθε τὴν Αἰγυπτίαν. Προσ-
ποιουμένη δὲ θαυμάζειν, τοῖς φίλοις διηγέιτο, καὶ
παρεκάλει τῇ ὑστεραίᾳ γενέσθαι θεατᾶς. Ἐρβάν-
των δὲ πολλῶν εἰς τὰς ἀλιάδας, καὶ τοῦ Ἀντωνίου
τὴν ὁρμιᾶν καθέντος, ἐκέλευσε τινὰ τῶν αὐτῆς
ὑποφθάσαντα καὶ προσνηξάμενον τῷ ἀγκίστρῳ πε-
ριπεῖραι Ποντικὸν τέριχος. Ὡς δ' ἔχων πεισθεὶς
δ' Ἀντώνιος ἀνέλκε, γέλωτος, οἶον εἰκός, γενομέ-
νου· „Παράδος ἡμῖν, ἔφη, τὸν κάλαμον, αὐτο-
κράτωρ, τοῖς Φαρίταις καὶ Κανωβίταις βασιλεῦσιν·
ἡ δὲ σὴ θήρα πόλεις εἰσὶ, καὶ βασιλεῖς, καὶ
ἑπαιροί.“

XXX. Τοιαῦτα ληραῦντα καὶ μεираκιενό-
μενον τὸν Ἀντώνιον ἀγγελίαι δύο καταλαμβάνουσιν,
ἡ μὲν ἀπὸ Ῥώμης, Λεύκιον, τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ,
καὶ Φουλβίαν, τὴν γυναῖκα, πρῶτον ἀλλήλοισι στα-
σιδασάντας, εἶτα Καίσαρι πολυμήσαντας, ἀποβε-
βληκέναι τὰ πράγματα, καὶ φεύγειν ἐξ Ἰταλίας·
ἑτέρα δὲ, ταύτης οὐδὲν ἐπιεικτοτέρα, Λαβιητὸν
ἐπάγοντα Πάρθους, τὴν ἀπ' Εὐφράτου καὶ Συρίας
ἄχρῃ Αὐδίας καὶ Ἰωνίας Ἀσίαν καταστρέφεσθαι.
Μόλις οὖν, ὥσπερ ἐξυπνισθεὶς καὶ ἀποκραιπαλήσας,
ᾤκησε μὲν Πάρθοις ἐνίστασθαι, καὶ μέχρι Φοι-
κίης προῆλθε. Φουλβίας δὲ γράμματα Θρήνων
μεστὰ πεμπούσης, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Ἰταλίαν,
ἄγων ναῦς διαχορίας. Ἀναλαβὼν δὲ κατὰ πλοῦν

των φίλων τοὺς πεφνευγέτας, ἐπυνθάνετο, τοῦ πολέμου τὴν Φουλβίαν αἰτίαν γεγονέναι, φθᾶσι μὲν οὖσαν πολυπράγμονα καὶ θρασεῖαν, ἡλπίζουσαν δὲ τῆς Κλεοπάτρας ἀπάξειν τὸν Ἀντώνιον, εἴ τε γένοιτο κίνημα περὶ τὴν Ἰταλίαν. Συμβαίνει δ' ἀπὸ τύχης καὶ Φουλβίαν πλέουσαν πρὸς αὐτὸν ἐν Σικυῶνι νόσῳ τελευτήσαι· διὰ καὶ μᾶλλον αἱ πρὸς Καίσαρα διαλλαγαὶ καιρὸν ἔσχον. Ὡς γὰρ προσίμειε τῇ Ἰταλίᾳ, καὶ Καῖσαρ ἦν φανερός ἐκείνῳ μὲν οὐδὲν ἐγκληῶν, αὐτὸς δ' ὡς ἐνεκαλεῖται τὰς αἰτίας τῇ Φουλβίᾳ προτριβόμενος, οὐκ εἶων ἐξελέχθειν οἱ φίλοι τὴν πρόφασιν, ἀλλὰ διέλκον ἀμπατέρους, καὶ διήρουν τὴν ἡγεμονίαν, ὅρον ποιούμενοι τὸν Ἰόνιον· καὶ τὰ μὲν ἔφα νέμοντες Ἀντωνίῳ, τὰ δ' ἐσπέρια Καίσαρι, Λέπιδον δὲ Λιβύην ἔχειν ἑῶντες· ὑπατεύειν δὲ τὰξαντες, ὅτι μὴ δόξειεν αὐτοῖς, φίλους ἑκατέρων παρὰ μέρος.

XXXI. Ταῦτ' ἔχειν καλῶς δοκοῦντα, πίστις· ἐδεῖτο σφοδρότερας, ἣν ἡ τύχη παρέσχευ. Ὀκταβίᾳ γὰρ ἦν ἀδελφὴ, πρεσβυτέρα μὲν, οὐκ ὁμομητρὶς δὲ Καίσαρι· ἐγγόνη γὰρ ἐξ Ἀγχαρίας, ἡ δ' ὕστερον ἐξ Ἀτίας. Ἔστρεψε δ' ὑπερφυῶς τὴν ἀδελφὴν, χρῆμα θαυμαστὸν, ὥς λέγεται, γυναικὸς γενομένην. Αὕτη, Γαίου Μαρκελλοῦ, τοῦ γήμαντος αὐτὴν, οὐ πάλα τεθνηκότος, ἐχέρειεν. Ἐδόκει δὲ καὶ Φουλβίας ἀποικομένης χρερῆσεν Ἀντωνίος, ἔχειν μὲν οὐκ ἀρνούμενος Κλεοπάτραν, γάρῳ δ' οὐκ ὁμολογῶν, ἀλλ' ἔτι τῷ λόγῳ περὶ γε

τούτου πρὸς τὸν ἔρωτα τῆς Αἰγυπτίας μαχόμενος. Τοῦτον ἅπαντες εἰσηγοῦντο τὸν γάμον, ἐλπίζοντες, τὴν Ὀκταβίαν, ἐπὶ κάλλει τοσοῦτῃ σεμνότητι καὶ νοῦν ἔχουσαν, εἰς ταῦτό τῃ Ἀντωνίᾳ παραγαγεμένην, καὶ στερχθεῖσαν, ὥς εἰκὸς τοιαύτην γυναῖκα, πάντων πραγμάτων αὐτοῖς σωτηρίαν εἶσθαι καὶ σύγκρασιν. Ὡς οὖν ἔδοξεν ἀμφοτέροις, ἀναβάντες εἰς Ῥώμην ἐπατέλουν τὸν Ὀκταβίας γάμον οὐκ ἔωντος μὲν νόμου πρὸ δέκα μηνῶν ἀνδρὸς τελευτήσαντος γαμῆσθαι, τῆς δὲ συγκλήτου δόγματι τὸν χρόνον ἐκείνη ἀνέλεσθαι.

XXXII. Σίξτου δὲ Πομπηίου Σικελίαν μὲν ἔχοντος, Ἰταλίαν δὲ πορθοῦντος, ληστρίαι δὲ γενεσι πολλαῖς, ὣν Μηνᾶς, ὁ πιροατῆς, καὶ Μενεκράτης ἥρχον, ἅπλουν τὴν θάλασσαν πεποικηκότος, Ἀντωνίᾳ δὲ περὶ ἡσθαι δοκοῦντος φιλενθρόπως, (ὑπεδέξατο γὰρ αὐτοῦ τὴν μητέρα τῇ Φουλβίᾳ συνεκπесоῦσαν,) ἔδοξα καὶ πρὸς τοῦτον διαλυθῆναι. Καὶ συνῆλθον εἰς ταῦτό κατὰ τὴν ἐν Μισσηνοῖς ἄκραν καὶ τὸ χῶμα, Πομπηίῳ μὲν τοῦ στόλου παρθεμοῦντος, Ἀντωνίᾳ δὲ καὶ Καίσαρι τῶν πεζῶν περρακεκριμένων. Ἐπεὶ δὲ συνέθεντο, Πομπηίον ἔχοντα Σαρδόνα καὶ Σικελίαν, καθαρὰν τε ληστηρίων παρῆεν τὴν θάλασσαν, καὶ σίτου τε τεταγμένον ἀπεστέλλειν εἰς Ῥώμην, ἐκάλουν ἐπὶ δεῖπνον ἀλλήλους. Κληρονομήων δὲ, πρῶτος ἐστίαν αὐτοὺς ἔλαχε Πομπηίος. Ἐγομένου δ' αὐτὸν Ἀντωνίου, ποῦ δειπλήσουσιν, „Ἐνταῦθα,“ ἔφη, δείξας τὴν στρατηγίδα

ναῦν εὗσαν ἐξήρη· „πατὴρ οἶκος αὐτῇ Πομπητῶν λείλειπται.“ Ταῦτα δ' εἰς τὸν Ἀντώνιον ὄνειδίζων ἔλεγεν, ἐπεὶ τὴν Πομπητοῦ τοῦ πατρὸς γενομένην οἰκίαν ἐκείνος εἶχεν. Ὀρμίσας δὲ τὴν ναῦν ἐπ' ἀγκυρῶν, καὶ διάβασιν τινα γιφυρώσας ἀπὸ τῆς ἄκρας, ἀνελάμβανεν αὐτοὺς προθύμως. Ἀκμαζούσης δὲ τῆς συνουσίας, καὶ τῶν εἰς Κλεοπάτραν καὶ Ἀντώνιον ἀνθούτων σκαυμάτων, Μηνᾶς, ὁ πειρατής, Πομπητῶν προσελθὼν, ὥς μὴ κατακοῦειν ἐκείνους, „Βούλει, φησί, τὰς ἀγκύρας τῆς νεὸς ὑποτέμω, καὶ ποιήσω σε μὴ Σικελίας καὶ Σαρδόνος, ἀλλὰ τῆς Ῥωμαίων κύριον ἡγεμονίας;“ Ὁ δὲ Πομπητῆος ἀκούσας, καὶ πρὸς αὐτῷ γενόμενος βραχὺν χρόνον, „Ἐδεῖ σε, φησὶν, ὦ Μηνᾶ, τοῦτ' ἐμοὶ μὴ προεπόντα ποιῆσαι· νυνὶ δὲ τὰ παρόντα στέργωμεν· ἐπιδοκεῖν γὰρ οὐκ ἐμὸν.“ Οὗτος μὲν οὖν πάλιν ἀνδραστηθεὶς ὑπ' ἀμφοτέρων, εἰς τὴν Σικελίαν ἀπέπλευσεν.

XXXIII. Ἀντώνιος δὲ μετὰ τὰς διαλύσεις Οὐεντίδιον μὲν εἰς Ἀσίαν προῦπεμπε, Πάρθους ἐμποδὼν ἐσόμενον τοῦ πρόσω χωρεῖν αὐτὸς δὲ Καίσαρι χαριζόμενος, ἱερὸς ἀπιδείχθη τοῦ προτέρου Καίσαρος· καὶ τᾶλλα κοινῶς καὶ φιλικῶς ἐν τοῖς πολιτικοῖς καὶ μεγίστοις ἔπραττον. Αἱ δὲ περὶ τὰς παιδίας ἄμιλλαι τὸν Ἀντώνιον ἐλύπουν, αἷ τοῦ Καίσαρος ἔλαττον φερόμενον. Ἦν γάρ τις ἀνὴρ σὺν αὐτῷ μαντικὸς ἀπ' Αἰγύπτου, τῶν τὰς γενέσεις ἐπισκοπεύωντων, ὃς αἶτε Κλεοπάτρα χαριζόμενος, εἶπε

χρώμενος ἀληθεία, πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἐπαρξήσεται
 ξερο, λέγων, τὴν τύχην αὐτοῦ, λαμπροτάτην οὖσαν
 καὶ μεγίστην, ὑπὸ τῆς Καίσαρος ἀμαυροῦσθαι, καὶ
 συνεβούλευε πορρώταίῳ τοῦ νεανίσκου ποιεῖν ἐαυ-
 τόν. „Ὁ γὰρ σὸς, ἔφη, δαίμων τὸν τούτου φοβεῖ-
 ται· καὶ γαῦρος ὢν καὶ ὑψηλός, ὅταν ἡ καθ' αὔ-
 ρον, ὑπ' ἐκείνου γένηται ταπεινότερος ἐγγύσιαντος,
 καὶ ἀγεννέστερος.“ Καὶ μέντοι τὰ γινόμενα τῷ Αἰ-
 γυπτίῳ μαρτυρεῖν ἐδόκει. Λέγεται γάρ, ὅτι, κλη-
 ρουμένων μετὰ παιδιᾶς ἐφ' ὅτῳ τύχοιεν ἐκάστοτε καὶ
 κυβευόντων, ἔλαττον ἔχων Ἀντώνιος ἀπῆει. Πολ-
 λάκις δὲ συμβαλλόντων ἀλεκτριδόντας, πολλάκις δὲ μα-
 χίμους ὄρευζας, ἐνίκων οἱ Καίσαρος. Ἐφ' οἷς ἀνιῶ-
 μενος ἀδήλως ὁ Ἀντώνιος, καὶ μᾶλλον τι τῷ Αἰγυ-
 πτίῳ προαίχων, ἀπῆρεν ἐκ τῆς Ἰταλίας, ἐγχειρίσας
 Καίσαρι τὰ οἰκίᾳ· τὴν δ' Ὀκταβίαν ἄχρι τῆς Ἑλ-
 λίδος ἐπήγετο, θυγατρὶον γεγονότος αὐτοῖς. Δια-
 χειμάζοντι δ' αὐτῷ περὶ Ἀθήνας ἀπαγγέλλεται τὰ
 πρῶτα τῶν Οὐεντιδίου κατορθωμάτων, ὅτι μάχη τοὺς
 Πάρθους κρατήσας Λαβινὸν ἀπέκτόντοι, καὶ Φαρ-
 νακτῆς, ἡγεμονικώτατον τῶν Ἡρώδου βασιλείῳ
 στρατηγῶν. Ἐπὶ τούτοις εἰστία τοὺς Ἕλληνας, ἡγε-
 μονισίῳρχε δ' Ἀθηναίοις, καὶ τὰ τῆς ἡγεμονίης
 παρὰ σῆμα καταλειπὼν οἶκοι, μετὰ τῶν γυμνασιαρχ-
 κῶν ἐν ἱματίῳ καὶ φαικασίοις προήει, καὶ διαλαμ-
 βάνων τοὺς νεανίσκους ἐτραχήλιζεν.

XXXIV. Ἐξίναι δὲ μέλλων ἐπὶ τὸν πόλεμον,
 ἐπὶ τῆς ἱερᾶς ἐλαίας στέφανον ἔλαβε, καὶ κατὰ τι

λόγιον ἀπὸ τῆς Κλεψύδρας ὑδατος ἐμπλησάμενος
 ἄγγειον, ἐκόμιζεν. Ἐν τούτῳ δὲ Πάχορον, τὸν βα-
 σιλέως παῖδα, μεγάλῳ στρατῷ Πάρθων αὐθις ἐπὶ
 Συρίαν ἐλαύνοντα, συμπεσὼν Οὐεντιδίδιος ἐν τῇ Κυρ-
 ρηστικῇ τρέπεται, καὶ διαφθείρει παμπολλούς, ἐν
 πρώτοις Παχόρου πεσόντος. Τοῦτο τὸ ἔργον ἐν τοῖς
 ἀοιδιμοσιατοῖς γινόμενον, Ῥωμαίοις τε τῶν κατὰ
 Κροάσον ἀτυχημάτων ἐκπλεῶ πεινὴν παρέσχε, καὶ
 Πάρθους αὐθις εἰσω Μηδίας καὶ Μεσοποταμίας
 σπένδειλε, τρισὶ μάχαις ἐφεξῆς κατὰ κράτος ἡττη-
 μένους. Οὐεντιδίδιος δὲ Πάρθους μὲν προσωτέρω
 διώκειν ἀπέγνω, φθόνον Ἀντωνίου δέσας, τοὺς δ'
 ἀφιστάτας ἐπιὼν κατεστρέφετο, καὶ τὸν Κομμαγη-
 νὸν Ἀντίοχον ἐν πόλει Σαμοσατοῖς ἐπολιόρκει. Διο-
 μένου δὲ χίλια τάλαντα δοῦναι, καὶ ποιεῖν Ἀντωνίῳ
 τὸ προστατιόμενον, ἐκέλευε πέμπειν πρὸς Ἀντώνιον.
 Ἦδη γὰρ ἔγγυς ἦν ἐπιὼν, καὶ τὸν Οὐεντιδίδιον οὐκ
 εἶα σπένδεισθαι τῷ Ἀντιόχῳ· βουλόμενος ἔν γε τοῦ-
 το τῶν ἔργων ἐπώνυμον αὐτοῦ γενέσθαι, καὶ μὴ
 πάγια διὰ Οὐεντιδίδου κατορθοῦσθαι. Τῆς δὲ πο-
 λιορκίας μῆκος λαμβανούσης, καὶ τῶν ἔνδον, ὡς ἀπ-
 ἔγνωσαν τὰς διαλύσεις, πρὸς ἀλκὴν τραπομένων,
 πρᾶττων οὐδέν, ἐν αἰσχίνῃ δὲ καὶ μεταγνώσει γε-
 νόμενος, ἀγαπητῶς ἐπὶ τριακοσίοις σπένδεται τα-
 λάντοις πρὸς τὸν Ἀντίοχον· καὶ μικρὰ τῶν ἐν Συ-
 ρίᾳ καθίστησάμενος, εἰς Ἀθήνας ἐπανῆλθε, καὶ τὸν
 Οὐεντιδίδιον, οἷς ἔπρεπε, τιμήσας, ἐπεμψεν ἐπὶ τὸν
 Θρίαμβον. Οὗτος ἀπὸ Πάρθων ἄχρι δεῦρο τι-

Θριάμβευκε μόνος, ἀνὴρ γεγόμενος μὲν ἀφανῆς, ἀπολαύσας δὲ τῆς Ἀντωνίου φιλίας τὸ λαβεῖν ἀφορμὰς πράξεων μεγάλων· αἷς κάλλιστα χρησάμενος, ἐμβαίωσι τὸν περὶ Ἀντωνίου λεγόμενον καὶ Καίσαρος λόγον, ὡς εὐτυχίστιμοι δι' ἐτέρων ἦσαν, ἣ δὲ αὐτῶν στρατηγεῖν. Καὶ γὰρ Σόσσιος, Ἀντωνίου στρατηγός, ἐν Συρίᾳ πολλὰ διεπράττετο· καὶ Κανίδιος, ἀπολειφθεὶς ὑπ' αὐτοῦ περὶ Ἀρμενίαν, τοὺτους τινικῶν καὶ τοὺς Ἰβήρων καὶ Ἀλβανῶν βασιλέας, ἄχρι τοῦ Καυκάσου προῆλθεν. Ἀφ' ὧν ἐν ταῖς βαρβάροις ὄνομα καὶ κλέος ἠϋέτο τῆς Ἀντωνίου δυνάμει.

XXXV. Αὐτός δὲ πάλιν ἐκ τινων διαβολῶν παροξυνθεὶς πρὸς Καίσαρα, ναυσί τριακοσίαις ἔπλετο πρὸς τὴν Ἰταλίαν· οὐ δεξαμένων δὲ τῶν Βρεντεσηνῶν, τὸν στόλον εἰς Τάραντα περιώρμισεν. Ἐταυθὰ τὴν Ὀκταβίαν (συνέπλει γὰρ ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος αὐτῇ) δεηθεῖσαν ἀποπέμπει πρὸς τὸν ἀδελφόν, ἔγκυνον μὲν οὔσαν, ἥδη δὲ καὶ δεύτερον ἐξ αὐτοῦ θυγάτριον ἔχουσαν. Ἡ δ' ἀπαντήσασα καθ' ὁδὸν Καίσαρι, καὶ παραλαβοῦσα τῶν ἐκείνου φίλων Ἀγρόπαν καὶ Μαικῆναν ἐνετύγχανε, πολλὰ ποτνιαμένη καὶ πολλὰ δεομένη μὴ περιιδεῖν αὐτὴν ἐκ μακαριωτάτης γυναικὸς ἀθλιωτάτην γενομένην. Νῦν μὲν γὰρ ἀπαντίας ἀνθρώπους εἰς αὐτὴν ἀποβλέπειν, αὐτοκράτορων δυοῖν, τοῦ μὲν γυναῖκα, τοῦ δ' ἑδελφῆς οὔσαν, εἰ δὲ τὰ χεῖρα κρατήσκειν, ἔφη, καὶ γένοιτο πόλεμος, ὑμῶν μὲν ἄδηλον ὅτι κρατεῖν, ἣ κρατῆ-

εἶναι, πέπραπται, τὰ ἐμὰ δ' ἀμφοτέρως ἄθλια." Τού-
τοις ἐπικλασθεῖς ὁ Καῖσαρ, ἦκεν εἰρηνικῶς εἰς Τά-
ραντα, καὶ θάμα κάλλιστον οἱ παρόντες ἐθεῶντο,
πολὺν μὲν ἐκ γῆς στρατὸν ἡσυχάζοντα, πολλὰς δὲ
ταῦς ἀτρίμα πρὸς τοῖς αἰγιαλοῖς [ἐχούσας,] αὐτῶν
δὲ καὶ φίλων ἀπαντήσεις καὶ φιλοφροσύνας. Εἰ-
σιτία δ' Ἀντώνιος πρότερος, καὶ τοῦτο τῇ ἀδελφῇ
Καίσαρος δόντος. Ἐπεὶ δ' ὁμολόγητο, Καίσαρα μὲν
Ἀντωνίῳ δοῦναι δύο τάγματα πρὸς τὸν Παρθικὸν
πόλεμον, Ἀντώνιον δὲ Καίσαρι χαλκεμβόλους ἐκα-
τὸν, Ὀκταβία, τῶν ὁμολογημένων χωρὶς, ῥητήσατο
τῷ μὲν ἀδελφῷ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς εἴκοσι μυριάσων
νας, τῷ δ' ἀνδρὶ παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ στρατιώτης
χιλίους. Οὕτω δ' ἑλλήλων διακριθέντες, ὁ μὲν εὐ-
θὺς εἶχτο τοῦ πρὸς Πομπήϊον πολέμου, Σικελίας
ἰμένος, Ἀντώνιος δ' Ὀκταβίαν μετὰ τῶν ἐξ ἐκεί-
νης, καὶ τοὺς ἐκ Φουλβίᾳς παῖδας αὐτῷ παρακα-
ταθέμενος, εἰς τὴν Ἀσίαν ἀπεπέρασεν.

XXXVI. Εὐδουσα δ' ἡ δεινὴ συμφορὰ χρό-
νον πολὺν, ὁ Κλεοπάτρας ἔρως, δοκῶν κατευ-
νάσθαι καὶ κατακεκλήσθαι τοῖς βελτίοσι λογι-
σμοῖς, αὐθιγὰ ἀνέλαμπε καὶ ἀνεθάρρει, Συρίᾳ πλη-
σιάζοντος αὐτοῦ. Καὶ τέλος, (ὥσπερ φησὶν ὁ
Πλάτων τὸ δυσπειθὲς καὶ ἀκόλαστον τῆς ψυχῆς
ὑποζύγιον,) ἀπολακτίσας τὰ καλὰ καὶ σωτήρια
πάντα, Καπίτωνα Φοντήϊον ἔπεμψεν ἄξοντα Κλεο-
πάτραν εἰς Συρίαν. Ἐλθοῦσῃ δὲ χαρίζεται καὶ
προστίθῃσι μικρὸν οὐδέν, οὐδ' ὀλίγον, ἀλλὰ Φοι-

νίκην, κολλήν Συρίαν, Κύπρον, Κιλικίας πολλήν
 ἔτι δὲ τῆς ἑ' Ἰουδαίας τὴν τὸ βάλσαμον φέρουσαν,
 καὶ τῆς Ναβαταίων Ἀραβίας ὁσὴ πρὸς τὴν ἐκτὸς
 ἀποκλίνει θάλασσαν. Αὗται μάλιστα Ῥωμαίους
 ἠγάσαν αἱ δωρεαί. Καίτοι πολλοὺς ἐχαρίζετο τε-
 κραρχίας καὶ βασιλείας ἐθνῶν μεγάλων, ἰδιώταις
 οὖσι, πολλοὺς δ' ἀφηγεῖτο βασιλείας· ὥς Ἀντί-
 γορον τὸν Ἰουδαῖον, ὃν καὶ προαγαγὼν ἐπελέκειεν,
 οὐδενὸς πρότερον ἐτέρου βασιλείως οὕτω κολασθέντος.
 Ἀλλὰ τὸ αἰσχρὸν ἦν τῶν Κλεοπάτρας τιμῶν ἀνα-
 ρότατον. Ἡὔξησε δὲ τὴν διαβολὴν, παῖδας ἐξ
 αὐτῆς διδύμους ἀνελόμενος, καὶ προσαγορεύσας τὸν
 μὲν Ἀλέξανδρον, τὴν δὲ Κλεοπάτραν· ἐπὶ κλησιν δὲ,
 τὸν μὲν Ἥλιον, τὴν δὲ Σελήνην. Οὐ μὲν ἀλλ' ἀγαθὸς
 ὢν ἐγκαλλωπίσασθαι τοῖς αἰσχροῖς, ἔλεγε, τῆς
 μὲν Ῥωμαίων ἡγμονίας, οὐ δὲ ὢν λημβάνουσιν,
 ἀλλ' ἐν οἷς χαρίζονται, φαίνεσθαι τὸ μέγεθος·
 διαδοχαῖς δὲ καὶ τεκνώσεισι πολλῶν βασιλέων πλα-
 τύνεσθαι τὰς εὐγενείας. Οὕτω γοῦν ὑφ' Ἡρα-
 κλέους τεκνωθῆναι τὸν αὐτοῦ πρόγονον, οὐκ ἐν μιᾷ
 γαστρὶ θεμέν· ἢ τὴν διαδοχὴν, οὐδὲ νόμους Σολω-
 νείους καὶ κυήσεως εὐθύνας δεδοικότος, ἀλλὰ τῇ
 φύσει πολλὰς γενῶν ἀρχὰς καὶ καταβολὰς ἀπολι-
 πτὲν ἐφ' ἑνός.

XXXVII. Ἐπεὶ δὲ, Φραόρτου κτείναντος Ἡρώ-
 δης, τὸν πατέρα, καὶ τὴν βασιλείαν κατασχόντος,
 ἄλλοι τε Πάρθων ἀπεδίδρασκον οὐκ ὀλίγοι, καὶ
 Μιναίσης, ἀνὴρ ἐπιφανὴς καὶ δυνατὸς, ἦκε φεύ-

γων πρὸς Ἀντώνιον, τὰς μὲν ἐκείνου τύχας ταῖς Θε-
μιοτεκλέους εἰκάσας, περιουσίαν δὲ τὴν ἑαυτοῦ καὶ
μεγαλοφροσύνην τοῖς Περσῶν βασιλεῦσι παραβαλὼν,
ἰδωρῆσατο τρεῖς πόλεις αὐτῷ, Λάρισσαν, καὶ Ἀρ-
θουσαν, καὶ Ἱερὸν πόλιν, ἣν Βαμβύκην πρότερον
ἐκάλουν. Τοῦ δὲ Πάρθων βασιλέως τῷ Μοισαίῳ
δεξιῶν καταπέμψαντος, ἄσμενος αὐτὸν ἀπίστευεν
ὁ Ἀντώνιος, ἐξαπατᾶν μὲν ἐγνωκὼς τὸν Φραόρτην,
ὡς εἰρήνης ἐσομένης, ἀξιῶν δὲ τὰς ὑλούσας ἐπὶ
Κράσσου σημαίας, καὶ τῶν ἀνδρῶν ἀπολαβεῖν τοὺς
περιόντας. Αὐτὸς δὲ Κλεοπάτραν εἰς Αἴγυπτον
ἀποπέμψας, ἐχώρει δι' Ἀραβίας καὶ Ἀρμενίας, ὅπου,
συνελθοῦσης αὐτῷ τῆς δυνάμεως, καὶ τῶν συμμά-
χων βασιλέων (πᾶμπολλοὶ δ' ἦσαν οὗτοι, μέγιστος
δὲ πάντων ὁ τῆς Ἀρμενίας, Ἀρταουάσδης, ἑξακισ-
χιλίους ἵππεῖς καὶ πεζοὺς ἑπτακισχιλίους παρέχων)
ἐξήτησε τὸν στρατόν. Ἦσαν δὲ Ῥωμαίων μὲν αὐ-
τῶν ἑξακισμύριοι πεζοὶ, καὶ τὸ Ῥωμαίους συντε-
ταγμένον ἵππικόν, Ἰβήρων καὶ Κελτῶν, μύριοι·
τῶν δ' ἄλλων ἔθνων ἐγένοντο τρεῖς μυριάδες σὺν
ἵππευσιν ὁμοῦ καὶ ψιλοῖς. Τσαυτὴν μέντοι παρα-
σκευὴν καὶ δύναμιν, ἥ καὶ τοὺς πέραν Ἡάκτρων
Ἰνδοὺς ἐφόβησε, καὶ πῦσαν ἐκράδανε τὴν Ἀσίαν,
ἀνόνητον αὐτῷ διὰ Κλεοπάτραν γενέσθαι λέγουσι.
Σπεύδοντα γὰρ ἐκείνη συνδιαχειμέσαι, τὸν πόλεμον
ἐξένεγκέν προ καιροῦ, καὶ πᾶσι χρήσασθαι τιταρα-
γμένως, οὐκ ὄντα τῶν ἑαυτοῦ λογισμῶν, ἀλλ' ὑπὸ
φρομάκων τινῶν, ἢ γοητείας, παπταίνοντα πρὸς

ἐκείνην αἰεὶ, καὶ πρὸς τῷ τάχιον ἐπανελθεῖν μάλ-
λον, ἢ πρὸς τῷ κρατῆσαι τῶν πολεμίων, γενό-
μενον.

XXXVIII. Πρῶτον μὲν αὐτοῦ δέον ἐν Ἀρμενίᾳ
διαχειμάσαι, καὶ διαναπαῦσαι τὸν στρατὸν, ὅκτα-
μισχιλίων σταδίων ἀποτεινυχόμενον πορείᾳ, καὶ
πρὶν, ἢ κινεῖν ἐκ τῶν χειμαδίων Πάρθους, ἕως
ἀρχῇ Μηδίαν καταλαβεῖν, οὐκ ἡνέαχετο τὸν χρό-
νον, ἀλλ' εὐθὺς ἦγεν, ἐν ἀριστερᾷ λαβὼν Ἀρμενίαν,
καὶ τῇ Αἰροπατιηνῆς ὑψάμενος ἐπόρθει τὴν χώραν.
Ἐπειτὰ μηχανημάτων αὐτῷ πρὸς πολιορκίαν ἀναγ-
κίων τριακοσίαις ἀμάξαις παραπεμπομένων, ἐν
οἷς καὶ κριὸς ἦν ὀγδοήκοντα πόδιων μῆκος, ὧν οὐδὲν
ἐνὶ χώρῃ διαφθαρεν ἐπὶ καιροῦ πάλιν γενέσθαι,
διὰ τὸ τὴν ἄνω χώραν πᾶν ξύλον ἀγνὸς εἰς μῆκος
καὶ μαλθακὸν ἐκφέρειν· ἐπιειγόμενος, ὥς ἐμπό-
δια τοῦ ταχύνειν ἀπέλιπε, φυλακὴν τινα καὶ Στατια-
νὸν ἡγεμόνα τῶν ἀμαξῶν ἐπιστήσας· αὐτὸς δὲ
Φραόρτου μεγάλην πόλιν, ἐν ᾗ καὶ τέκνα καὶ γυ-
ναῖκες ἦσαν τοῦ τῆς Μηδίας βασιλείως, ἐπολιόρει.
Τῆς δὲ χρείας εὐθὺς, ὅσον ἡμαρτε ταῖς μηχαναῖς
ἀπολιπὼν, ἐξελεγχούσης, ὁμόσε χωρῶν ἔχου πρὸς
τὴν πόλιν χῶμα σχολῇ καὶ πολυπόνως ἀνιστάμενον.
Ἐν τούτῳ δὲ καταβαίνων στρατιᾷ μεγάλῃ Φραόρτης,
ὥς ἤκουσε τὴν ἀπόλειψιν τῶν μηχανοφόρων ἀμαξῶν,
ἐπεμψε τῶν ἱππέων πολλοὺς ἐπ' αὐτάς· ἀφ' ὧν
περιληφθεῖς ὁ Στατιανὸς, ἀποθνήσκει μὲν αὐτός,
ἀποθνήσκει δὲ μύριοι τῶν μετ' αὐτοῦ. Τὰς δὲ

μηχανὰς ἰδόντες οἱ βύρβαροι διέφθειραν. Εἶλον δὲ παμπόλλους, ἐν οἷς καὶ Πολέμων ἦν, ὁ βασιλεὺς.

XXXIX. Τοῦτο πάντας μὲν, ὥς εἶκός, ἤρπασε τοὺς περὶ Ἀντώνιον, ἀνελπίστως ἐν ἀρχῇ πληγέντας· ὁ δὲ Ἀρμένιος Ἀρταουάσσης, ἀπογνοὺς τὰ Ῥωμαίων, ὥχετο τὴν αὐτοῦ στρατιὰν ἀναλαβὼν, καί περ αἰτιώτατος τοῦ πολέμου γενόμενος. Ἐπιφανέντων δὲ λαμπρῶς τοῖς πολιορκοῦσι τῶν Πάρθων, καὶ χρωμένων ἀπειλαῖς πρὸς ὕβριν, οὐ βουλόμενος Ἀντώνιος ἡσυχάζοντι τῷ στρατῷ τὸ δυσθυμοῦν καὶ καταπεπληγμένον ἐμμένειν καὶ αὖξισθαι, δέκα τάγματα λαβὼν, καὶ τρεῖς στρατηγίδας σπείρας ὀπλιτῶν, τοὺς δ' ἱππεῖς ἅπαντας, ἐξήγαγε πρὸς σιτολογίαν· οἰόμενος, οὕτως ἂν ἐπισπασθίντων μάλιστα τῶν πολεμίων ἐκ παρατάξεως μάχην γενέσθαι. Προελθὼν δὲ μιᾶς ὁδὸν ἡμέρας, ὥς ἑώρα τοὺς Πάρθους κύκλῳ περιχερμένους, καὶ προσπεισὲν κατ' ὁδὸν αὐτῷ ζητοῦντας, ἐξέθηκε μὲν τὸ τῆς μάχης σύμβολον ἐν τῷ στρατοπέδῳ, καθιλὼν δὲ ταῖς σκηναῖς, ὥς οὐ μαχησόμενος, ἀλλ' ἀπάξων, παρημείβετο τῶν βαρβάρων τὴν τάξιν, οὔσαν μηχανοειδῆ· κελεύσας, διὰν οἱ πρῶτοι τοῖς ὀπλίταις ἐν ἐφικτῷ δοκῶσιν εἶναι, τοὺς ἱππεῖς ἐναντίους εἰσέλαινε. Τοῖς δὲ Πάρθοις παρακεκριμένοις λόγους κρείττων ἢ τάξεις ἐφαίνετο τῶν Ῥωμαίων, καὶ κατεθεῶντο παρεξιδόντας ἐν διαστήμασιν ἴσοις ἀθροῦβως καὶ σιωπῇ τοὺς ἑσσοὺς κραδαίνοντας. Ὡς δὲ

τὸ σημῖον ἦρθη, καὶ προσεφέροντο μετὰ κραυγῆς, ἐπιστρέψαντες οἱ ἵππεις, τοὺτους μὲν ἡμύνοντο δεξιόμενοι, καίπερ εὐθύς ἐντὸς τοξεύματος γενομένους· τῶν δ' ὀπλιτῶν συναπτόντων ἅμα βοῇ καὶ πατάγῃ τῶν ὀπλῶν, οἳ τε ἵπποι τοῖς Πάρθοις ἐξίσταντο ταρβούντες, καὶ αὐτοὶ, πρὶν εἰς χεῖρας ἐλθῆν, ἔφευγον. Ὁ δ' Ἀντώνιος ἐνέκειτο τῇ διώξει, καὶ μεγάλας εἶχεν ἐλπίδας, ὥς τοῦ πολέμου τὸ σῦμπαν, ἢ τὸ πλείστον, ἐκίνη τῇ μάχῃ διαπεπραγμένος. Ἐπεὶ δὲ, τῆς διώξεως γενομένης τοῖς μὲν πεζοῖς ἐπὶ πεντήκοντα στάδια, τοῖς δ' ἵππευσιν ἐπὶ τρεῖς τοσαῦτα, τοὺς πεπτωκότας τῶν πολεμίων καὶ τοὺς ἡλώκοτας ἐπισκοποῦντες, εὖρον αἰχμαλώτους μὲν τριάκοντα, νεκροὺς δὲ ὀγδοήκοντα μόνους, ἀπορία καὶ δυσθυμία πᾶσι παρέστη, θεινὸν εἶναι λογιζομένοις, εἰ νικῶντες μὲν αὖτως ὀλίγους κτείνουσιν, ἡττώμενοι δὲ στερήσονται τοσούτων, ὅσους ἀμέβαλον περὶ ταῖς ἀμάξαις. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ συνεκυσσάμενοι, τὴν ἐπὶ Φραόρτου καὶ τοῦ στρατοπέδου προῆγον. Ἐντυχόντες δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν πρῶτον μὲν ὀλίγοις τῶν πολεμίων, ἔπειτα πλείοσι, τέλος δὲ πᾶσιν, ὥσπερ ἀηττήτοις καὶ νεαλέσι προκαλουμένοις καὶ προεβάλλουσι πανταχόθεν, μοχθηρῶς καὶ πολυπόνως ἀπεσώθησαν εἰς τὸ στρατόπεδον. Τῶν δὲ Μήδων ἐκδρομὴν τινα ποιησαμένων ἐπὶ τὸ χῶμα, καὶ τοὺς προμαχομένους φοβησάντων, ὀργισθεὶς ὁ Ἀντώνιος ἐχρήσατο τῇ λεγομένῃ δεκατεταίᾳ πρὸς τοὺς ἀποδειλιάσαντας. Διελὼν γὰρ εἰς

δεκάδας τὸ πλῆθος, ἀφ' ἑκάστης ἓνα τὸν λαχόντα κλήρω διέφθειρε, τοῖς δ' ἄλλοις ἀντί πυρῶν ἐκέλευε κριθᾶς μετρεῖσθαι.

XL. Χαλεπὸς δ' ἦν ἀμφοτέροις ὁ πόλεμος, καὶ τὸ μέλλον αὐτοῦ φοβερώτερον. Ἀντωνίῳ μὲν, προσδοκῶντι λιμὸν· οὐκέτι γὰρ ἦν ἄνευ τραυματίων καὶ νεκρῶν πολλῶν ἐπισιτισάσθαι· Φραόρτης δέ, τοὺς Πάρθους ἐπιστάμενος πάντα μᾶλλον, ἢ χειμῶνος ἔξω προσταλαιπωρεῖν καὶ θυραυλεῖν, δυναμένους, ἐφοβεῖτο, μὴ, τῶν Ῥωμαίων ἐγκαταρνούντων καὶ παραμενόντων, ἀπολλέωσιν αὐτὸν, ἥδη τοῦ ἄερος συνισταμένου μετὰ φθινοπορινὴν ἰσημερίαν, Δόλον οὖν τίθῃσι τοιόνδε. Πάρθων οἱ γνωριμώτατοι περὶ τῆς σιτολογίας καὶ τῆς ἄλλας ἀπαντήσεως μαλακώτερον ταῖς Ῥωμαίοις προσεφέροντο, λαμβάνειν τε παριέντες αὐτοῖς ἓνια, καὶ τὴν ἀρετὴν ἐπαινοῦντες, ὡς πολεμικωτάτων ἀνδρῶν, καὶ θαυμαζομένων ὑπὸ τοῦ σφειτέρου βασιλέως δικαίως. Ἐκ δὲ τούτου προσελαύνοντες ἐγγυτέρω, καὶ τοὺς ἵππους ἀτρέμα παραβάλλοντες, ἐλοιδοροῦν τὸν Ἀντώνιον, ὅτι βουλομένῳ Φραόρτῃ διαλλαγῆναι καὶ φείσασθαι τοιούτων ἀνδρῶν καὶ τοσούτων ἀφορμῆν οὐ δίδωσιν, ἀλλὰ τοὺς χαλεποὺς καὶ μεγάλους κἀσθῆται πολέμους ἀναμένων, λιμὸν καὶ χειμῶνα, διῶν ἔργον ἐστὶ καὶ προσπεμπομένους ὑπὸ Πάρθων ἀποφεύγειν. Πολλῶν δὲ ταῦτα πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἀναφέροντων, μαλασσόμενος ὑπὸ τῆς ἐλπίδος, ὁμοῦς

οὐ πρότερον ἐπεκηρυκεύσατο πρὸς τὸν Πάρθον, ἢ
 πυθίσθαι τῶν φιλοφρονουμένων ἐκείνων βαρβάρων,
 εἰ τοῦ βασιλέως ταῦτα φρονούντος διαλέγοντο.
 Φασκόντων δὲ, καὶ παρακαλοῦντων μὴ δεδιέναι,
 μηδ' ἀπιστεῖν, ἔπεμπέ τινας τῶν ἐταίρων, πάλιν
 τὰς σημαίας ἀξιῶν ἀπολαβεῖν καὶ τοὺς αἰχμαλώ-
 τούς, ὥς δὴ μὴ πανιόπασιν ἀγαπᾶν τὸ σωθῆναι
 καὶ διαφυγεῖν νομισθεῖη. Τοῦ δὲ Πάρθου ταῦτα
 μὲν ἰὼν κειλεύοντος, ἀπὸντι δ' εὐθὺς εἰρήνην καὶ
 ἀσφάλειαν εἶναι φήσαντος, ὀλίγαις ἡμέραις συσκευ-
 ασάμενος ἀνεξεύγνυνεν. Ὡς δὲ καὶ θήμῳ πιθανὸς
 ἐντυχεῖν, καὶ στρατὸν ἄγειν διὰ λόγῳ παρ' ὄν-
 τινούν τῶν τότε πεφυκώς, ἐξέλιπεν αὐτὸς αἰσχυρῇ
 καὶ κατηφεία τὸ παραθαρῆναι τὸ πλήθος,
 Δομίτιον δ' Αἰνόβαρβιον ἐκέλευσε τοῦτο ποιῆσαι.
 Καὶ τινες μὲν ἠγανάκτησαν, ὥς ὑπερορῶμενοι, τὸ
 οὕτως πλείστον ἐπεκλάσθη, καὶ συνεφρόνησε τὴν αἰ-
 τίαν· διὸ καὶ μᾶλλον ὥοντο δεῖν ἀνταιδεῖσθαι,
 καὶ πείθεσθαι τῷ στρατηγῷ.

XLII. Μέλλοντος δ' αὐτοῦ τὴν αὐτὴν ὁδὸν
 ἄγειν ὀπίσω, πεδινὴν καὶ ἄδενδρον οὖσαν, ἀνὴρ τῷ
 γίνει Μάρδος, πολλὰ τοῖς Πάρθων ἡθέσιν ἐνωμι-
 ληκώς, ἥδη δὲ Ῥωμαίοις πιστὸς ἐν τῇ μάχῃ τῇ περὶ
 τὰς μηχανὰς γεγονώς, Ἀντωνίῳ προσελθὼν, ἐπέ-
 λευε φεύγειν ἐν δεξιᾷ, τῶν ὁρῶν ἐπιλαβόμενον,
 καὶ μὴ στρατὸν ὀπλίτην καὶ βαρὺν ἐν δρόμοις γυ-
 μνοῖς καὶ ἀναπεπταμένοις ὑποβαλεῖν ἵππῳ τοσαύτῃ
 καὶ τοξεύμασιν· ὃ δὴ τεχνώμενον τὸν Φραόρτην,

ἀνασπῆσαι τῆς πολιορκίας αὐτὸν ὁμολογίαις φιλικ-
 θρώποις· ἔσθαι δ' αὐτὸς ἡγεμὼν ὁδοῦ βρα-
 χυτέρας, καὶ μᾶλλον εὐπορίαν τῶν ἐπιτηδείων ἐ-
 χούσης. Ταῦτ' ἀκούσας δ' Ἀντώνιος ἐβουλεύετο,
 καὶ Πάρθοις μὲν οὐκ ἐβούλετο δοκεῖν ἀπιστεῖν με-
 τὰ σπονδάς, τὴν δὲ συντομίαν τῆς ὁδοῦ, καὶ τὸ
 παρὰ κόμας οἰκουμένας ἔσθθαι τὴν πορείαν ἐπαι-
 νῶν, πίστιν ἤτει τὸν Μάρδον. Ὁ δὲ δῆσαι παρεῖ-
 χεν αὐτὸν, ἄχρις οὗ κατασιῇσῃ τὸν στρατὸν εἰς Ἀρ-
 μενίαν, καὶ δευτέρῃ ἡγείτο δύο ἡμέρας καθ' ἡσυ-
 χίαν. Τῇ δὲ τρίτῃ, παντάπασι τοὺς Πάρθους ἀ-
 πεγνωκότος τοῦ Ἀντωνίου, καὶ βαδίζοντος ἀναιμέ-
 νως διὰ τὸ θαρρύν, ἰδὼν δ' Μάρδος ἀπόχωσιν ἐμ-
 βολῆς ποταμοῦ νεοσι δισπασμένην, καὶ τὸ ῥέθυμα
 πολὺ πρὸς τὴν ὁδὸν, ἣ πορευτικὸν ἦν, ἐκχόμενον,
 συνῆκεν, ὅτι τῶν Πάρθων ἔργον εἴη τοῦτο, δυσκο-
 λίας ἔνεκα καὶ διατριβῆς ἐμπεδῶν αὐτοῖς τὸν πο-
 ταμὸν τιθεμένων· καὶ τὸν Ἀντώνιον δορὴν ἐκέλευε
 καὶ προσέχειν, ὥς τῶν πολεμίων ἐγγὺς ὄντων. Ἀρ-
 τι δ' αὐτοῦ καθιστάντος εἰς τάξιν τὰ ὄπλα, καὶ δι'
 αὐτῶν τοῖς ἀκοντισταῖς καὶ σφινδοπήταις ἐκδρομὴν
 ἐπὶ τοὺς πολεμίους παρεσκευάζοντος, ἐπεφάνησαν
 οἱ Πάρθοι, καὶ περιήλαντον, ὥς κυκλωσόμενοι καὶ
 συνταρῶντες πανταχόθεν τὸν στρατὸν. Ἐκδρα-
 μόντων δὲ τῶν ψιλῶν ἐπ' αὐτοὺς, πολλὰς μὲν δι-
 δόντες ἀπὸ τόξων, οὐκ ἑλάτονας δὲ ταῖς μολυβδίαις
 καὶ τοῖς ἀκοντίοις πλήγας λαμβάνοντες, ἀνεχώρουν.
 Εἰς' ἐπὶ ἦγον αὐτοῖς, ἄχρις οὗ συστρέψαντες οἱ Καλ-

τοὶ τοὺς ἵππους, ἐνέβαλον καὶ διεσκέδατ' αὐ-
τοὺς, οὐκ ἔτι τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὑπόδειγμα γε-
νομένους.

XLII. Ἐκ τούτου μαθὼν Ἀντώνιος, ὃ ποιεῖν
ἔδει, πολλοῖς ἀκοντισταῖς καὶ σφενδονήταις οὐ μόνον τὴν οὐραγίαν, ἀλλὰ καὶ τὰς πλευρὰς ἐκατέρας
στομώσας, ἐν πλαισίῳ τὸν στρατὸν ἤγε, καὶ τοῖς
ἱππότηταις εἶρητο προσβαλόντας τρέψασθαι, τρεψα-
μένους δὲ μὴ πόρρω διώκειν· ὥστε τοὺς Πάρθου;
τὰς ἐφεξῆς τέσσαρας ἡμέρας, οὐθὲν πλέον δράσαν-
τας, ἢ παθόντας, ἀμβλυτέρους γεγονέναι, καὶ τὸν
χειμῶνα ποιούμενους πρόφασιν, ἀπέναι διανοεῖ-
σθαι. Τῇ δὲ πέμπτῃ Φλαουῆος Γάλλος, ἀνὴρ πο-
λεμικὸς καὶ δραστήριος, ἐφ' ἡγεμονίας τεταγμένος,
ἤτησεν Ἀντώνιον προαελθὼν πλείονας ψιλοὺς ἀπ'
οὐρᾶς, καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ στόματός ἱππέων τινάς, ὡς
μέγα κατόρθωμα ποιήσων. Δόντος δὲ, προσβα-
λόντας ἀνέκοπτε τοὺς πολεμίους, οὐχ, ὥσπερ πρό-
τερον, ὑπάγων ἅμα πρὸς τοὺς ἐπλίτας καὶ ἀναχω-
ρῶν, ἀλλ' ὑφιστάμενος καὶ συμπλεκόμενος παραβο-
λότερον. Ὁρῶντες δ' αὐτὸν οἱ τῆς οὐραγίας ἡγε-
μόνες ἀπορρήγνυμενον, ἐκάλουν πέμποντες· ὃ δ'
οὐκ ἐπείθετο. Τίτιον δὲ φασι, τὸν ταμίαν, καὶ
τῶν σημαιῶν ἐπιλαβόμενον, στρέφειν ὀπίσω, καὶ
λοιδορεῖν τὸν Γάλλον, ὡς ἀπολλύντα πολλοὺς καὶ
ἀγαθοὺς ἄνδρας. Ἀντιλοιδοροῦντος δ' ἐκείνον,
καὶ διακελευομένου τοῖς περὶ αὐτὸν μένειν, ὃ μὲν
Τίτιος ἀπεχώρει· τὸν δὲ Γάλλον, ὠθούμενον εἰς

τοὺς κατὰ στόμα, λανθάνουσι πολλοὶ περισχόντες ἐκ τῶν ὀπισθεν. Βαλλόμενος δὲ πανταχόθεν ἐκάλει πέμπων ἄρωγὴν. Οἱ δὲ τοὺς ὀπλίτας ἄγοντες, ὧν καὶ Κανίδιος ἦν, ἐνῆρ παρ' Ἀντωνίου δυνάμενος μέγιστον, οὐ μικρὰ δοκοῦσι διαμαρτεῖν. Δίον γὰρ ἀθρόαν ἐπιστρέψαι τὴν φάλαγγα, πέμποντες κατ' ὀλίγους ἐπιβοηθοῦντας, καὶ πάλιν ἡττωμένων τούτων, ἐτέρους ἀποστελλόντες, ἔλαθον ὀλιγοῦθ' ἡττις καὶ φυγῆς ὅλον ἀναπλήσαντες τὸ στρατόπεδον, εἰ μὴ ταχὺ μὲν αὐτὸς Ἀντώνιος μετὰ τῶν ὀπλῶν ἀπὸ τοῦ στόματος ἦκεν ὑπαντιάζων, ταχὺ δὲ τὸ τρίτον τάγμα διὰ τῶν φευγόντων ἐπὶ τοὺς πολεμίους ὁσάμενον ἔσχε τοῦ πρόσω διώκειν.

XLIII. Ἀπέθανον δὲ τρισχιλίων οὐκ ἐλάττους, ἐκομίσθησαν δ' ἐπὶ σκηρὰς τραυματίαι πεντακισχίλιοι· καὶ Γάλλος ἦν ἐν τούτοις, τέτταρσιν ἐναντίος διαπεπαρμένος τοξεύμασιν. Ἄλλ' οὗτος μὲν ἐκ τῶν τραυμάτων οὐκ ἀνῆνεγκε· τοὺς δ' ἄλλους περιῶν Ἀντώνιος ἐπεσκόπει καὶ παρεθάρρυνε, δεδακρυμένος καὶ περιπαθὼν. Οἱ δὲ φαιδροὶ τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ λαμβανόμενοι, παρεκάλουν ἀπίδναι θεραπεύειν αὐτόν, καὶ μὴ κακοπαθεῖν, αὐτοκράτορα καλοῦντες, καὶ σώζεσθαι λέγοντες, ἂν ἐκείνος ὑγιαίνῃ. Μαθόλου μὲν γὰρ οὔτ' ἄλκαῖς, οὔτε ὑπομοναῖς, οὔτε ἡλικία, λαμπρότερον ἄλλος αὐτοκράτῳ στρατῶν ἐκείνου δοκεῖ συναγαγεῖν ἐν τοῖς τότε χρόνοις· ἢ δὲ πρὸς αὐτόν αἰδῶς τὸν ἡγεμόνα,

καὶ πειθαρχία μετ' εὐνοίας, καὶ τὸ πάντας ὁμαλῶς, ἐνδόξους, ἀδόξους, ἄρχοντας, ἰδιώτας, τὴν παρ' Ἀργυνίων τιμὴν τε καὶ χάριν μᾶλλον αἰρεῖσθαι τῆς σωτηρίας καὶ τῆς ἀσφαλείας, οὐδὲ τοῖς πάλαι Ῥωμαίοις ἀπέλιπεν ὑπερβολήν. Τοῦτου δ' αἰτίαι πλείονες ἦσαν, ὥς προειρήκαμεν· εὐγένεια, λόγου ἰσχύς, ἀπλότης, τὸ φιλόδοξον καὶ μεγαλόδοξον, ἡ περὶ τὰς παιδείας καὶ τὰς ὁμιλίας εὐτραπεία. Τότε δὲ καὶ συμποσίων καὶ συναλγῶν τοῖς κακοπαθοῦσι, καὶ μεταδιδοῦς, οὐ τις δεηθείη, προθυμοτέρους τῶν ἐξοφωμένων, τοὺς νοσοῦντας καὶ τετραμένους ἐποίησε.

XLIV. Τοὺς μὲντοι πολεμίους ἀπαγορεύοντας ἤδη καὶ κάμνοντας οὕτως ἐπήρεν ἡ νίκη, καὶ τοσοῦτον τῶν Ῥωμαίων κατεφρόνησαν, ὥστε καὶ νυκτὸς ἐπαυλίσασθαι τῷ στρατοπέδῳ, προσδοκῶντας αὐτίκα μάλ' αὖ σκηναὺς ἐρήμους καὶ χρήματα διαρπάσειν ἀποδιδρασκόντων. Ἀλλὰ δ' ἡμέρῃ πολλὴ πλείονες ἐπηθροοῦντο, καὶ λέγονται τετρακισμυγρίων οὐκ ἐλάττινες ἰσχύειν γινέσθαι, βασιλέως καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν αἰεὶ τεταγμένους ὥς ἐπὶ σαφείᾳ καὶ βεβαίᾳ κατορθώματι πέμψαντος. Αὐτὸς μὲν γὰρ οὐδεμιᾷ μάχῃ παρέταχεν. Ἀπώνιος δὲ, βουλόμενος προσαγορεύσαι τοὺς στρατιώτας, ᾗτησε φαιδρὸν ἱμάτιον, ὥς οἰκτρούτερος ὀφθαίη. Τῶν δὲ φίλων ἐγκρατιωθέντων, ἐν τῇ στρατηγικῇ φοινικίᾳ προελθὼν ἐδημηγόρησε, τοὺς μὲν γενικηκότας ἐπαι-

των, ὀνειδίζων δὲ τοὺς φεύγοντας. Τῶν δ' οἱ μὲν
 παρειαλεύοντα θαρσύνειν, οἱ δ', ἀπολογούμενοι,
 σφᾶς αὐτοὺς παρῆχον, εἴτε βούλοιο δεκατεῖειν,
 εἴτ' ἄλλῳ τρόπῳ κολάζειν· μόνον πάνσασθαι δυσ-
 φοροῦντα καὶ λυπούμενον εἶδόντα. Πρὸς ταῦτα
 τὰς χεῖρας ἀναιτίνας, ἐπεύξατο τοῖς θεοῖς, εἴ τις
 ἄρα νέμεσις τὰς πρόσθεν εὐτυχίας αὐτοῦ μέτρισιν,
 εἰς αὐτὸν ἔλθειν, τῷ δ' ἄλλῳ στρατῷ σωτηρίαν
 δίδόναι καὶ νίκην.

XLV. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ φραζάμενοι βέλτιον
 προῆγον, καὶ τοῖς Πάρθοις ἐπιχειροῦσι πολὺς
 ἀπήντα παράλογος. Οἰόμενοι γάρ, ἐφ' ἄρπαγὴν
 καὶ λεηλασίαν, οὐ μάχην, ἐλαύνειν, εἴτα πολλοὺς
 βέλεσιν ἐντυγχάνοντες, ἐρῶμένους δὲ καὶ νικαλεῖς
 ταῖς προθυμίαις δρῶντες, αὐτοῖς ἐξέκαμνον. Ἐπὶ
 δὲ καταβαίνουσιν αὐτοῖς ἀπὸ λόφων τινῶν ἐπι-
 κλινῶν ἐπίθεντο, καὶ βραδείως ἐπεξάγοντας ἔβαλ-
 λον, ἐπιστρέψαντες οἱ θυρεοφόροι συνέκλεισαν εἰ-
 σω τῶν ὅπλων τοὺς ψιλοὺς, αὐτοὶ δὲ καθέντες εἰς
 γόνυ προὔβάλλοντο τοὺς θυρεοὺς· οἱ δ' ἔπισθεν
 ὑπερέσχον αὐτῶν τὰ ὅπλα, καὶ κείνων ὁμοίως ἔτε-
 ροι. Τὸ δὲ σχῆμα, παραπλήσιόν ἐρέψει γινόμε-
 νον, ὅσῃ τε Θεατρικὴν παρέχει, καὶ τῶν προβλη-
 μάτων στεγανώτατόν ἐστι πρὸς τοὺς οἷατοὺς ἀπο-
 λιεθαίνοντας. Οἱ μέντοι Πάρθοι τὴν εἰς γόνυ
 κλίσιν τῶν Ῥωμαίων ἀπαγόρευσιν ἡγούμενοι καὶ
 κάματον εἶναι, τὰ μὲν τόξα κατέθεντο, τοὺς δὲ

κοντοὺς διαλαβόντες, ἐγγὺς προσέμιξαν. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι συναλαλάξαντες, ἐξαίφνης ἀνέθορον, καὶ τοῖς ὕσσοις παίοντες ἐκ χειρὸς, ἔκτεινάν τε τοὺς πρώτους, καὶ τροπὴν ἔθεντο τῶν ἄλλων ἀπάντων. Ἐγίνετο δὲ ταῦτα καὶ ταῖς ἄλλαις ἡμέραις, ἐπὶ μικρὸν ἀνυόντων τῆς ὁδοῦ. Καὶ λιμὸς ἦπιετο τοῦ στρατοῦ, σίτον τε βραχὺν διὰ μάχης πορίζομένου, καὶ τῶν πρὸς ἀλετὸν σκευῶν οὐκ εὐποροῦντος. Τὰ γὰρ πολλὰ κατελείπετο, τῶν μὲν ἀποθνησκόντων ὑποζυγίων, τῶν δὲ τοὺς νοσοῦντας καὶ τραυματίας φερόντων. Λέγεται δὲ χοῖνιξ Ἀττικὴ πυρῶν πεντήκοντα δραχμῶν ὥνιος γενέσθαι· τοὺς δὲ κριθίνους ἄρτους πρὸς ἀργύριον ἰστάντες ἀπεθίδοντο. Τραπόμνοι δὲ πρὸς λάχανα καὶ ῥίζας, ὀλίγας μὲν ἐνετύγγανον τῶν συνήθων, ἀναγκάζομενοι δὲ πειρᾶσθαι καὶ τῶν ἀγείστων πρότερον, ἦσαν το τινὸς πόας ἐπὶ θάνατον διὰ μανίας ἀγοῦσης. Ὁ γὰρ φαγὼν οὐδὲν ἐμὲμνητο τῶν ἄλλων, οὐδ' ἐγίνωσκεν, ἐν δ' ἔργα εἶχεν, κινεῖν καὶ στρέφειν πάντα λίθον, ὥς τε μεγάλης απουδῆς ἄξιον διαπρατόμενος. Ἦν δὲ μεστὸν τὸ πεδῖον κεκυφύτων χαμάζε, καὶ τοὺς λίθους περιορυτιόντων καὶ μεθιστάντων· τέλος δὲ χολὴν ἐμοῦντες ἔθνησκον, ἐπεὶ καὶ τὸ μόνον ἀντιπαθεῖς, οἶνος, ἐξέλιπε. Φθειρόμενων δὲ πολλῶν, καὶ τῶν Πάρθων οὐκ ἀφισταμένων, πόλλαις ἀναφθέγγασθαι τὸν Ἀντώνιον ἱστοροῦσιν. „ὦ μῦριοι!“ θαυμάζοντα τοὺς μετὰ Ξενοφῶντος, ὅτι καὶ πλείους καταβαίνοντες ὁδὸν ἐκ τῆς Βαβυλωνίας, καὶ πολλὰ πλυσίους μαχόμενοι πολεμίοις ἀπесώθησαν.

XLVI. Οἱ δὲ Πάρθοι, διαπλέξαι μὲν οὐ δύναμενοι τὸν στρατὸν, οὐδὲ διασπᾶσαι τὴν τάξιν, ἥδη δὲ πολλαῖς ἡττημένοι καὶ πεφευγότες, αὐτοὶ εἰσηνικῶς ἀνεμίγνυντο τοῖς ἐπὶ χιλὸν ἢ σῖτον προσχορμένοις, καὶ τῶν τόξων τὰς νευράς ἐπιδεικνύντες ἀνειμένας, ἔλεγον, ὥς αὐτοὶ μὲν ἀπίασιν ὀπίσω, καὶ τοῦτο ποιοῦνται πέρας ἀμύνης, ὀλίγοι δὲ Μήδων ἀκολουθήσουσιν ἔτι μιᾷς ἢ δευτέρας ὁδὸν ἡμέρας, οὐδὲν παρενοχλοῦντες, ἀλλὰ τὰς ἀπωτέρω κώμας φυλάττοντες. Τούτοις τοῖς λόγοις ἀσπασμοὶ τε καὶ φιλοφροσύναι προσῆσαν· ὥστε πάνυ τοὺς Ῥωμαίους εὐθαρσεῖς γενέσθαι, καὶ τὸν Ἀντώνιον ἀκούσαντα, τῶν πεδίων ἐφίεσθαι μᾶλλον, ἀνύδρου λεγομένης εἶναι τῆς διὰ τῶν ὄρων. Οὗτοι δὲ ποιεῖν μέλλοντος, ἦκεν ἀνὴρ ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἐκ τῶν πολεμίων, ὄνομα Μιθριδάτης, ἀνεψιὸς Μοναίσου, τοῦ παρ' Ἀντωνίῳ γενομένου, καὶ τὰς τρεῖς πόλεις δωρεὰν λαβόντος. Ἡξίου δ' αὐτῷ προσελθεῖν ἵνα τῶν Παρθιστῶν διαλεχθῆναι δυναμένων, ἢ Συριστῶν. Καὶ προσελθόντος Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀντιοχείως, ὃς ἦν Ἀντωνίῳ συνήθης, ὑπειπὼν, ὃς εἶη, καὶ Μοναίῃ τὴν χάριν ἀνάπτων, ἠρώτησε τὸν Ἀλέξανδρον, εἰ λόφους συνεχεῖς καὶ ὑψηλοὺς δορᾷ πρόσσωθεν. Φήσατος δ' ὁρᾶν, ἢ Ἐπ' ἐκείνοις, ἔρη, πανστρατιᾷ Πάρθοι λοχῶσιν ὑμᾶς. Τὰ γὰρ μεγάλα πεδία τῶν λόφων τούτων ἐξηρηται, καὶ προσδοκῶσιν ὑμᾶς ἐξηπατημένους ὑπ' αὐτῶν ἐνταῦθα τρέψεσθαι, τὴν διὰ τῶν ὄρων ἀπολιπόντας. Ἐκείνη μὲν οὖν ἔχει δίψος ὑμῖν συνήθη καὶ πόνον· ταῦτ

δὲ χωρῶν Ἀντώνιος ἴστω τὰς Κράσσου τύχας αὐτὸν ἀκδιχομένας.

XLVII. Ὁ μὲν οὕτω φράσας ἀπῆλθεν Ἀντώνιος δ' ἀκούσας, καὶ διαταραχθεὶς, συνεκάλει τοὺς φίλους, καὶ τὸν ἡγεμόνα τῆς ὁδοῦ, Μάρδον, οὐδ' αὐτὸν ἄλλως φρονοῦντα. Καὶ γὰρ ἄνευ πολεμίων ἐγίνωσκε τὰς διὰ τῶν πεδίων ἀνοδίας καὶ πλάνας χαλεπὰς καὶ δυστεκμάρτους οὔσας· τὴν δὲ τραχεῖαν ἀπέφαιεν οὐδὲν ἄλλο δυσχερὲς, ἢ μίᾳς ἡμέρας ἀννυδρίαν, ἔχουσιν. Οὕτω δὲ τραπόμενος ταύτην ἤγε νυκτὸς, ὕδωρ ἐπιφέρεισθαι κελεύσας. Ἀγγέλων δὲ ἦν ἀπορία τοῖς πολλοῖς· θιὸ καὶ τὰ κράνη πιμπλάντες ὕδατος ἐκόμιζον, αἱ δὲ θυφθεραὶς ὑπολαμβάνοντες. Ἡδὴ δὲ προχωρῶν ἀγγέλλεται τοῖς Πάρθοις· καὶ παρὰ τὸ εἰωθὸς ἔτι νυκτὸς ἐδίωκον. Ἡλίου δ' ἀνίσχοντος, ἤπτοντο τῶν ἐσχάτων, ἀγρυπνία καὶ πόνη κακῶς διακειμέναν. Τεσσαράκοντα γὰρ καὶ διακοσίους ἐν τῇ νυκτὶ σταδίους κατηνύκεισαν· καὶ τὸ μὴ προσδοκῶσιν οὕτω ταχέως ἐπελθεῖν τοὺς πολεμικοὺς ἀθυμίαν παρεῖχε. Καὶ τὸ δίψος ἐπέτεινεν ὁ ἀγὼν ἀμυνόμενοι γὰρ ὤμα προῆγον. Οἱ δὲ πρῶτοι βαδίζοντες ἐντυγχάνουσι ποταμῷ ψυχρὸν μὲν ἔχοντι καὶ διαφυγῆς, ἀλμυρὸν δὲ καὶ φαρμακῶδες ὕδωρ, ὃ ποθὲν, εὐθὺς ὀδύνας, ἐλκουμένης τῆς κοιλίας, καὶ τοῦ δίψους ἀναφλεγόμενου, παρεῖχε. Καὶ ταῦτα τοῦ Μάρδου προλέγοντος, οὐδὲν ἥτιον ἐκβιαζόμενοι τοὺς ἀνελκοντας ἔπινον. Ἀντώνιος δὲ περιῦον εἶδεῖτο βραχὺν ἐγκαρτερῆσαι χρόνον· ἕτερον γὰρ οὐ πόρρω ποταμὸν εἶναι πότιμον.

εἶτα τὴν λείπην ἄφιππον καὶ τραχείαν, ὥστε παντά-
 πασιν ἀπεκρίψαι τοὺς πολεμίους. Ἀμα δὲ καὶ τοὺς
 μαχομένους ἀγρικαλεῖτο, καὶ κατὰ ζυξιν ἐσήμαινεν, ὥς
 σκιᾷ γοῦν μετακλίβοιεν οἱ στρατιῶται.

XLVIII. Πηγυνυμένων οὖν τῶν σκηνῶν, καὶ τῶν
 Πάρθων εὐθύς, ὥσπερ εἰώθεισαν, ἀπαλλαττόμενων,
 ἦκεν αὐθις ὁ Μιθριδάτης, καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου προ-
 ελθόντος, παρήγει μικρὸν ἡσιχάσαντα τὸν στρατὸν
 ἀνιστάναι καὶ σπεύδειν ἐπὶ τὸν παταμόν, ὥς οὐ δια-
 βησομένων Πάρθων, ἄχρι δ' ἐκείνου διωξόντων.
 Ταῦτ' ἀπαγγείλας πρὸς Ἀντώνιον Ἀλέξανδρος, ἐκφέ-
 ρει παρ' αὐτοῦ χρυσᾶ ποτήρια πάμπολλα, καὶ φιά-
 λας, ὧν ἐκείνος, ὅσα τῇ εὐθῆτι κατακρῦψαι δυνατός
 ἦν, λαβὼν ἀπήλανεν. Ἐτι δ' ἡμέρας οὔσης, ἀναξεν-
 ξαντες, ἐπορεύοντο, τῶν πολεμίων οὐ παρενοχλοῦν-
 των· αὐτοὶ δ' ἰσχυραῖς, νύκτα χαλεπωτάτην πασῶν
 ἐκείνην καὶ φοβερωτάτην ἀπεργασάμενοι. Τοὺς γάρ
 ἔχοντας ἀργύριον, ἢ χρυσίον, ἀποκτινύντες ἐσύλων,
 καὶ τὰ χρήματα τῶν ὑπεζυγίων ἀφήρπαζον· τέλος
 δὲ, τοῖς Ἀντωνίου σκαυφόροις ἐπιχειρήσαντες, ἐκπύ-
 ματα καὶ τραπέζας πολυτελεῖς κατέκοπτον καὶ διε-
 νέμοντο. Θορύβου δὲ πολλοῦ καὶ πλάνου τὸ στρα-
 τευμα πᾶν ἐπέχοντος, (ᾔοντο γάρ, ἐπιπεπτωκότῳ
 τῶν πολεμίων, τροπὴν γεγονέναι καὶ διασπασμόν)
 Ἀντώνιος ἔκα καλίσας τῶν δορυφορούντων αὐτὸν ἀπε-
 λευθέρων, ὄνομα Ῥάμνον, ὥρκασεν, ὅταν κελεύσῃ, τὸ
 ξίφος αὐτοῦ διεῖναι, καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποτεμεῖν, ὥς
 μήτε ἀλόφῃ ζῶν ὑπὸ τῶν πολεμίων, μήτε γνωσθεῖη

τεθνηκώς. Ἐκδακρυσαίνων δὲ τῶν φίλων, ὁ Μάρδος ἐθαῖρξεν τὸν Ἀντώνιον, ὡς ἐγγὺς ὄντος τοῦ ποταμοῦ· καὶ γὰρ αὐρα τις ἀποθρέουσα νοτιερά, καὶ ψυχρότερος ἀνὰ πάντων ἡδίων τὴν ἀναπνοὴν ἐποίει, καὶ τὸν χρόνον ἔφη τῆς πορείας οὕτω συμπεραίνειν τὸ μέτρον. Οὐκέτι γὰρ ἦν πολὺ τὸ λειπόμενον τῆς νυκτός. Ἀμα δ' ἀπήγγελλον ἕτεροι, τὸν Θόρυβον ἐκ τῆς πρὸς αὐτοὺς ἀδικίας καὶ πλεονεξίας εἶναι. Διὸ καὶ καταστήσαι τὸ πλῆθος εἰς τάξιν ἐκ τῆς πλάνης καὶ τοῦ διασπασμοῦ βουλόμενος, ἐκέλευσε σημαίνειν κατὰ ζευξιν.

XLIX. Ἦδη δ' ὑπέλαμπεν ἡ ἡμέρα, καὶ τοῦ στρατοῦ κόσμον ἀρχομένου τινὰ λαμβάνειν καὶ ἡσυχίαν, προσέπιπτε τοῖς τελευταίοις τὰ τῶν Πάρθων τοξόματα, καὶ μάχης σημεῖον ἐδόθη τοῖς ψιλοῖς. Οἱ δ' ἐπλῖται πάλιν ὁμοίως κατερέψαντες ἀλλήλους τοῖς θυρεοῖς, ὑπέμενον τοὺς βάλλοντας, ἐγγὺς οὐ τολμῶντας συνελθεῖν. Ἐπαγαγόντων δὲ κατὰ μικρὸν οὕτως τῶν πρώτων, ὁ ποταμὸς ἐφάνη· καὶ τοὺς ἱππεῖς ἐπ' αὐτῷ παρατάξας Ἀντώνιος ἐναντίους τοῖς πολεμίοις, διεβίβαζε τοὺς ἄσθενεῖς πρώτους. Ἦδη δὲ καὶ τοῖς παχομένοισι ἄδεια καὶ ῥασιώνη τοῦ πιεῖν ἦν. Ὡς γὰρ εἶδον οἱ Πάρθοι τὸν ποταμὸν, τὰς τε νευρὰς ἀνῆκαν, καὶ θαρρόντας ἐκέλευον διαπερᾶν τοὺς Ῥωμαίους, πολλὰ τὴν ἀρετὴν αὐτῶν ἐγκωμιάζοντες. Διαβάντες οὖν κατ' ἡσυχίαν, αὐτοὺς ἀνελάμβανον, εἴτα ὤδουν, οὐ πάντῃ τοῖς Πάρθοις πιστεύοντες. Ἐκτὴ δ' ἡμέρᾳ μετὰ τὴν τελευταίαν μάχην ἐπὶ τὸν Ἀράξην ποταμὸν

ἦγον· ὁρῶντα Μηδίαν καὶ Ἀρμενίαν. Ἐφάνη δὲ καὶ
βαῖθαι καὶ τραχύνετι χαλεπός· καὶ λόγος διηλθεῖ, ἐκ-
δρεύνοντας αὐτόθι τοὺς πολέμιους ἐπιβήσεσθαι δια-
βαίνουσιν αὐτοῖς. "Ἐπεὶ δ' ἀσφαλῶς διαπεράσαντες,
ἐπέβησαν τῆς Ἀρμενίας, ὥσπερ ἄρτι γῆν ἐκάνην ἰδόν-
τες ἐκ πελάγους, προσεκύβουν, καὶ πρὸς δάκρυα καὶ
περιβολὰς ἀλλήλων ὑπὸ χαρᾶς ἐτρίποντο. Προϊόν-
τες δὲ διὰ χώρας εὐδαίμονος, καὶ χρώμενοι πᾶσιν ἀνέ-
δην ἐκ πολλῆς ἀπορίας, ὑδαρικοῖς καὶ κοιλιακοῖς περι-
ἐπιπτον ἀρρώστημασιν.

Λ. Ἐνταῦθα ποιησάμενος ἐξέτασιν αὐτῶν Ἀν-
τώνιος, εὖρε δις μυρίους πεζοὺς καὶ τετρακισχιλίους
ἵππεῖς ἀπολωλότας, οὐ πάντας ὑπὸ τῶν πολεμίων,
ἀλλ' ὑπὲρ ἡμίσεις νοσήσαντας. Ὡδευσαν μὲν οὖν
ὑπὸ Φραάτων ἡμέρας ἐπὶ καὶ εἴκοσι, μάχαις δ'
ὀκτώ καὶ δέκα Πάρθους ἐνίκησαν, αἱ δὲ νύκαι κρό-
τος οὐκ εἶχον, οὐδὲ βεβαίωτα, μικρὰς ποιου-
μένων καὶ ἀτελεῖς τὰς διώξεις. Ὡς καὶ μάλιστα
κατάδηλος ἦν Ἀρταουδσδης δ' Ἀρμένιος Ἀντώνιον
ἐκείνου τοῦ πολέμου τὸ τέλος ἀφελόμενος. Εἰ γὰρ,
οὗς ἀπήγαγεν ἐκ Μηδίας ἵππεῖς ἑξακισχιλίους καὶ
μυρίους, παρήσαν ἰσχυρασμένοι παραπλησίως Πάρ-
θοις, καὶ συνήθεις μάχεσθαι πρὸς αὐτοὺς, Ῥω-
μαίων μὲν τοὺς μαχομένους τρεπομένων, ἐκείνων
δὲ τοὺς φεύγοντας αἰρούντων, οὐκ ἂν ὑπῆρξεν αὐ-
τοῖς ἡττωμένοις ἀναφέρειν καὶ ἀνατολμῆν τσαυ-
λάκις. Ἀπάντες οὖν ὄργῃ παρώξυνον ἐπὶ τὴν τι-
μωρίαν τοῦ Ἀρμενίου τὸν Ἀντώνιον. Ὁ δὲ λογι-

ὁμῶς χρησάμενος, οὐτ' ἐμέμψατο τὴν προδοσίαν, οὐτ' ἀφείλε τῆς συνήθους φιλοφροσύνης καὶ τιμῆς πρὸς αὐτόν, ἀσθενὲς ἐφ' στρατῷ καὶ ἄπορος γενονώς. Ἰσχυρὸν μὲντοι πάλιν ἐμβαλὼν εἰς Ἀρμενίαν, καὶ πολλαῖς ὑποσχέσας καὶ προκλήσεις πείσας αὐτόν ἐλθεῖν εἰς χεῖρας, συνέλαβε, καὶ δέσμιον καταγαγὼν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἐθριάμβευσεν. Ὡς μάλιστα Ῥωμαίους ἐλίπησεν, ὥς τὰ καλὰ καὶ σεμνὰ τῆς πατρίδος Αἰγυπτίοις διὰ Κλεοπάτραν χαρίζομενος. Ταῦτα μὲν οὖν ὕστερον ἐπράχθη.

LI. Τῦτε δὲ διὰ πολλοῦ χειμῶνος ἤδη καὶ τριφιδῶν ἀπαύστων ἐπειγόμενος, ὀκτακισχιλλοὺς ἀπέβαλε κατ' ὁδόν. Αὐτὸς δὲ καταβάς ὀλιγοστός ἐπὶ θάλασσαν, ἐν χωρίῳ τινὶ μεταξὺ Βηρυτοῦ κειμένη καὶ Σιδῶνος, Λευκὴ κώμη καλεῖται, Κλεοπάτραν περιέμεινε· καὶ βραδυνοῦσῃς ἀθημονῶν ἦλτε, τεχνὸν μὲν εἰς τὸ πίνειν καὶ μεθύσκεσθαι δίδους ἑαυτόν, οὐ καρτερώς δὲ κατακείμενος, ἀλλὰ μεταξὺ πινόντων ἀνιστάμενος καὶ ἀναπηδῶν πολλὰκις, ἐπισκοπεῖν· ἕως ἐκείνη κατέπλευσεν, ἐσθῆτι πολλὴν καὶ χρήματα κομίζουσα τοῖς πειρατιώταις. Εἰσι δ' οἱ λέγοντες, διὰ τὴν μὲν ἐσθῆτα παρ' ἐκείνης λαβὼν, τὸ δ' ἀργύριον ἐκ τῶν ἰδίων διέχαιρον, ὥς ἐκείνης δωδούσης.

LII. Τῷ δὲ βασιλεῖ τῶν Μήδων γίνεται διαφορά πρὸς Φερρότην, τὸν Πάρθον· ἀρξαμένη μὲν, ὡς φασιν, ὑπὲρ τῶν Ῥωμαϊκῶν λαφύρων,

ὑπόνοιαν δὲ τοῖς Μήδω καὶ φόβον ἀφαιρέσειας τῆς ἀρχῆς παρασχοῦσα. Διὸ καὶ πέμπων ἐκάλεσε τὸν Ἀντώνιον, ἐπαγγελλόμενος συμπολεμήσειν μετὰ τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως. Γενόμενος οὖν ἐπ' ἐλπίδος μεγάλης ὁ Ἀντώνιος, (ὃ γὰρ ἐδόκει μόνῳ τοῦ κατεργάσθαι Πάρθους ἀπολιπεῖν, ἱππέων πολλῶν καὶ τοξοτῶν ἐνδιῆς ἔλθων, τοῦτο εἶδρα προσγινόμενον αὐτῷ, χαριζομένῳ μᾶλλον, ἢ δεομένῳ) παρεσκευάζετο δι' Ἀρμενίας αὐθις ἀναβαίνειν, καὶ συγγινόμενος τῷ Μήδῳ περὶ ποταμὸν Ἀράξην, οὕτω κινεῖν τὸν πόλεμον.

LIII. Ἐν δὲ Ἑῷμῃ βουλομένης Ὀκταβίας πλεῦσαι πρὸς Ἀντώνιον, ἐπέτρεψε Καῖσαρ, ὥς οἱ πλείους λέγουσιν, οὐκ, ἐκείνη χαριζόμενος, ἀλλ' ὅπως περιύβρισθῆσα καὶ καταμληθῆσα πρὸς τὸν πόλεμον αἰτίαν εὐπρεπῇ παράσχοι. Γενομένη δ' ἐν Ἀθήναις εἰδέξατο γράμματα παρ' Ἀντωνίου κλεινότητος αὐτόθι προσμένειν, καὶ τὰ περὶ τὴν ἀνάβασιν δηλοῦντος. Ἡ δὲ, καίπερ ἀχθομένη, καὶ νοοῦσα τὴν πρόφασιν, θμῶς ἔγραψε, πυνθανομένη, ποῖ κτελεῖ πεμφθῆναι τὰ κομιζόμενα πρὸς αὐτόν. Ἐκδόμizε δὲ πολλὴν μὲν ἰσθῆτα στρατιωτικὴν, πολλὰ δ' ὑποζύγια, καὶ χρήματα, καὶ δῶρα τοῖς περὶ αὐτὸν ἡγεμόσι καὶ φίλοις· ἐκτὸς δὲ τούτων ἐπιλείτους στρατιώτας δισχιλλούς, εἰς στρατηγικὰς σπείρας κεκοσμημένους ἐκπρεπέσι πανοπλίαις. Ταῦτα Νίγρος τις, Ἀντωνίου φίλος, ἀποσταλὴς παρ' αὐτῆς, ἔφραζε, καὶ προσετίθει

τοὺς ἀξίους καὶ πρόποντας ἐπαίνους. Διςδομένη
 δ' ἡ Κλεοπάτρα τὴν Ὀκταβίαν ὁμόσας χωροῦσαν
 αὐτῇ, καὶ φοβηθεῖσα, μὴ, τοῦ τρόπου τῇ σε-
 μνόητι καὶ τῇ Καίσαρος δυνάμει προσκτησαμένη
 τὸ καθ' ἡδονὴν ὁμιλεῖν καὶ θεραπεύειν Ἀντώνιον,
 ἄμαχος γένηται, καὶ κράτησιν παντάπασιν τοῦ ἀν-
 δρός, ἐρῇ αὐτὴ προσποιεῖτο τοῦ Ἀντωνίου, καὶ
 τὸ σῶμα λεπταῖς καθήρει διαλείταις· τὸ δὲ βλέμ-
 μα προσιδόντος ἐκπεπληγμένον, ἀπεσχόμενον δὲ
 τηχόμενον καὶ ταπεινούμενον ὑπεφαίνεται. Πραγ-
 ματιζομένη δὲ πολλάκις ὀφθῆναι θακρύνουσα, τα-
 χὺ τῶν θακρύνων ἀφήρει καὶ ἀπέκρυπτεν, ὥς δὲ
 βουλομένη λανθάνειν ἐκείνον. Ἐπράττετο δὲ ταῦ-
 τα, μέλλοντος τοῦ ἀνδρός ἐκ Συρίας ἀναβαίνειν
 πρὸς τὸν Μῆδον. Οἱ δὲ κόλακες σπουδαῖς τις
 ὑπὲρ αὐτῆς, ἐλοιδόρουν τὸν Ἀντώνιον, ὥς σκληρόν
 καὶ ἀπαθῆ καὶ παραπολλύντα τὸ γύναιον, εἰς ἕνα
 καὶ μόνον ἐκείνον ἀνηρητημένον. Ὀκταβίαν ἰμὲν
 γὰρ πραγματίων ἕνεκα διὰ τὸν ἀδελφὸν συνελθεῖν
 καὶ τὸ τῆς γαμετῆς ὄνομα καρποῦσθαι· Κλεοπά-
 τραν δὲ, τοσοῦτων ἀνθρώπων βασιλεύουσιν, ἐρω-
 μένην Ἀντωνίου καλεῖσθαι, καὶ τοῦνομα τοῦτο
 μὴ φεύγειν, μηδ' ἀπαξιούν, ἕως ὅρῃν ἐκείνον ἔξ-
 εστι καὶ συζῆν· ἀπελευνομένην δὲ τούτου μὴ πε-
 ριβιῶσεσθαι. Τ'λος δ' οὖν οὕτω τὸν ἀνδραπον
 ἐξέτηξαν καὶ ἀπεθήλυναν, ὥστε δεῖσαντα, μὴ
 Κλεοπάτρα πρόηται τὸν βίον, εἰς Ἀλεξάνδρειαν
 ἐπανελθεῖν, τὸν δὲ Μῆδον εἰς ὧραν ἔτους ἀνα-

βαλέσθαι, καίπερ ἐν στάσει τῶν Παρθικῶν εἶναι λεγομένων. Οὐ μὴν ἀλλὰ τοῦτον ἀναβάς αὐθις εἰς φιλίαν προσηγάγετο, καὶ λαβὼν ἐνὶ τῶν ἐκ Κίλειστρας υἱὸν γυναῖκα μίαν αὐτοῦ τῶν θυγατέρων, ἔτι μικρὰν οὔσαν, ἐγγυήσας ἐπανήλθεν, ἤδη πρὸς τὸν ἐμφύλιον πόλεμον πετραμμένος.

LIV. Ὀκταβίαν δὲ Καῖσαρ ὑβρίσθαι δοκοῦσαν, ὡς ἐπανήλθει ἐξ Ἀθηνῶν, ἐκέλευε κατ' ἑαυτὴν οἰκᾶν. Ἡ δ' οὐκ ἔρη τὸν οἶκον ἀπολείψειν τοῦ ἀνδρός· ἀλλὰ κἀκεῖνον αὐτὸν, εἰ μὴ δι' ἐτέρας αἰτίας ἔγνωκε πολεμῖν Ἀντωνίῳ, παρακάλει τὰ κατ' ἑαυτὴν εἶν· ὡς οὐδ' ἀποῦσαι καλὸν, εἰ τῶν μεγίστων αὐτοκρατόρων ὁ μὲν δι' ἔρωτα γυναικὸς, ὁ δὲ διὰ ζήλοτυπίαν, εἰς ἐμφύλιον πόλεμον Ῥωμαίους κατέστησε. Ταῦτα δὲ λέγουσα, μᾶλλον ἐβεβαίον δι' ἔργων. Καὶ γὰρ ὥκει τὴν οἰκίαν, ὥσπερ αὐτοῦ παρόντος ἐκείνου, καὶ τῶν τέκνων αὐτὸν μόνον τῶν ἐξ ἑαυτῆς, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐκ Φουλβίας γεγενῆσιν, καλῶς καὶ μεγαλοπρεπῶς ἐπεμελεῖτο· καὶ τοὺς πεμπομένους ἐπ' ἀρχάς τινας, ἢ πράγματα, τῶν Ἀντωνίου φίλων ὑποδιχομένη, συνέπραττεν ὧν παρὰ Καίσαρος δεηθεῖν. Ἀκούσας δ' ἔβλαπτε διὰ τούτων Ἀντώνιον· ἐμισεῖτο γὰρ ἀδικίᾳ γυναῖκα τοιαύτην. Ἐμισήθη δὲ καὶ διὰ τὴν διασάμην, ἣν ἐποίησατο τοῖς τέκνοις ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, τραγικὴν καὶ ὑπερήφανον καὶ μισορώμιον φανῆσαν. Ἐμπλήσας γὰρ ὄχλου τὸ γυμνάσιον, καὶ θάμνος ἐπὶ βήματος ἀργυροῦ δὺς

θρόνους χρυσοῦς, τὸν μὲν ἑαυτῷ, τὸν δὲ Κλεοπάτρῃ, καὶ τοῖς παισὶν ἑτέροισι ταπεινοτέροισι· πρῶτον μὲν ὑπέφηνε Κλεοπάτραν βασίλισσαν Αἰγύπτου, καὶ Κύπρου, καὶ Λιβύης, καὶ κοίλης Συρίας, συμβασιλεύοντος αὐτῇ Καισαρίωνος, ὃς ἐκ Καίσαρος ἐδόκει τοῦ προτέρου γεγονέναι, Κλεοπάτραν ἔγκυον καταλιπόντος· δεύτερον δὲ, τοὺς ἐξ αὐτοῦ καὶ Κλεοπάτρας υἱοὺς βασιλεῖς βασιλείων ἀναγορεύσας, Ἀλεξάνδρῳ μὲν Ἀρμενίαν ἀπένευμε καὶ Μιθρίαν, καὶ τὰ Πάρθων, ὅταν ὑπαγάγηται· Πτολεμαίῳ δὲ Φοινίκην καὶ Συρίαν καὶ Κιλικίαν· ἅμα δὲ καὶ προήγαγε τῶν παιδῶν Ἀλεξάνδρον μὲν ἐσθῆτι Μηδικῇ, τιάραν καὶ κίταριν ὀρθὴν ἐχούσῃ, Πτολεμαῖον δὲ κρηπίσι καὶ χλαμύδι καὶ πανσίᾳ διωδηματοφόρῳ κεκοσμημένον. Αὕτη γὰρ ἦν σκευὴ τῶν ἀπ' Ἀλεξάνδρου βασιλείων, ἐκείνη δὲ Μήδων καὶ Ἀρμενίων. Ἀσπασαμένων δὲ τῶν παιδῶν τοὺς γονεῖς, τὸν μὲν Ἀρμενίων φυλακὴν περικύβητο, τὸν δὲ Μακεδόνων. Κλεοπάτρα μὲν γὰρ καὶ τότε καὶ τὸν ἄλλον χρόνον εἰς πλήθος ἐξιοῦσα, στολὴν ἑτέραν ἱερὰν Ἰσιδος ἐλάμβανε, καὶ νέαι Ἰσις ἐχρημάτιζε.

LV. Ταῦτα δ' εἰς σύγκλητόν ἐκφέρων Καῖσαρ, καὶ πολλάκις ἐν τῷ δήμῳ κατηγορῶν, παρῴξυνε τὸ πλήθος ἐπ' Ἀντώνιον. Ἐπεμψε δὲ καὶ Ἀντώνιος ἀντιγκαλῶν ἐκείνῳ. Μέγιστα δ' ἦν, ὧν ἐνεκάλει, πρῶτον μὲν, ὅτι, Πομπηίου Σικελίαν ἀφελόμενος, οὐκ ἔνευμε μέρος αὐτῷ τῆς νήσου·

δεύτερον, ὅτι χρησάμενος ναῦς παρ' αὐτοῦ πρὸς τὸν πόλεμον, ἀπιστέρησιν· τρίτον, ὅτι τὸν συν-
 ἄρχοντα Λέπιδον ἐκβαλὼν τῆς ἀρχῆς, καὶ ποιή-
 σας ἄτιμον, αὐτὸς ἔχει στρατὸν καὶ χώραν, καὶ
 προσόδους τὰς ἐκείνῃ προσνεμηθείσας· ἐπὶ πᾶ-
 σιν, ὅτι τοῖς αὐτοῦ στρατιώταις ἄπασαν ὀλίγοσθ
 δεῖν Ἰταλίαν κατακικληροῦχῃκε, μηδὲν λιπὼν τοῖς
 ἐκείνου. Πρὸς ταῦτα Καῖσαρ ἀπελογεῖτο, Λέπι-
 δον μὴν ὑβρίζοντα καταπαῦσαι τῆς ἀρχῆς· ἃ δ'
 ἔσχηκε πολεμήσας, νέμῃσθαι πρὸς Ἀντώνιον·
 διὰν κῆκῃνος Ἀρμενίαν πρὸς αὐτόν· τοῖς δὲ
 στρατιώταις Ἰταλίας μὴ μετεῖναι· Μηδίαν γὰρ
 ἔχειν καὶ Παρθίαν αὐτοὺς, ὥς προσεκτήσαντο Ῥω-
 μαίοις, καλῶς ἀγωνισάμενοι μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος.

LVI. Ταῦτ' ἐν Ἀρμενίᾳ διατρίβων Ἀντώνιος
 ἤκουσεν καὶ Κανίδιον εὐθὺς ἐκέλευσεν ἐκκαλεῖσθαι
 τέλη λαβόντα καταβαίνειν ἐπὶ θάλασσαν. Αὐτὸς δὲ
 Κλεοπάτραν ἀναλαβὼν εἰς Ἔφεσον ἦκε. Καὶ τὸ
 ναυτικὸν ἐκεῖ συνήγει πανταχόθεν, ὀκτακόσiai σὺν
 ὀκτάσι νῆσι, ὧν Κλεοπάτρα παρῆχε διακοσίας, καὶ
 τάλαντα δισμύρια, καὶ τροφήν τῷ στρατῷ παντὶ
 πρὸς τὸν πόλεμον. Ἀντώνιος δὲ πεισθεὶς ὑπὸ Δο-
 μετίου καὶ τινων ἄλλων, ἐκέλευε Κλεοπάτραν πλεῖν
 ἐπ' Αἰγύπτου, κῆκεῖ διακαταδοκεῖν τὸν πόλεμον.
 Ἡ δὲ φοβουμένη τὰς δι' Ὀκταβίας πάλιν αὐτοῦ
 διαλύσεις, ἔπεισε πολλοῖς Κανίδιον χρήμασιν Ἀν-
 τώνιον διαλεχθῆναι περὶ αὐτῆς, ὥς οὔτε δίκαιον, ἀπε-
 λαμβέσθαι τοῦ πολέμου γυναῖκα συμβολὰς τηλικαύ-

τας δίδουσαν, οὔτε συμφέρον, ἀθυμοτέρους ποιεῖν τοὺς Αἰγυπτίους, μέγα μέρος τῆς ναυτικῆς δυνάμεως ἦντας· ἄλλως δὲ μηδ' ὄρεσθαι, οὐκ ἔστιν τῶν συστρατευόντων βασιλέων ἀπολείπειν τῇ φρονεῖν Κλεοπάτρα, πολὺν μὲν χρόνον δι' αὐτῆς κυβερνῶσα βασιλείαν τοσαύτην, πολὺν δ' ἐκείνην συγκοῦσα, καὶ μανθάνουσα χρῆσθαι πράγμασι μεγάλοις. Ταῦτα (ἴδει γὰρ εἰς Κλεοπάτρα πάντα περιελθεῖν) ἐνῆκα· καὶ συνιουσῶν τῶν δυνάμεων, πλεύσαντες εἰς Σάμον ἐν αὐπαθείαις ἦσαν. Ὡς περ γὰρ βασιλεῦσι καὶ δυνάταις καὶ τετράρχαις, ἔθνεσσι τε καὶ πόλεσι πάσαις, ταῖς μεταξὺ Συρίας, καὶ Μαριώτιδος, καὶ Ἀρμενίας, καὶ Ἰλλυριῶν προίχεται πέμπειν καὶ κομίζειν τὰς εἰς τὸν πόλεμον παρασκευάς, οὕτω πᾶσι τοῖς περὶ τὸν Διόνυσον τεχνίταις ἐπάναγκες ἦν εἰς Σάμον ἀπαντᾶν· καὶ τῆς ἐν κύκλῳ σχεδὸν ἀπάσης οἰκουμένης περιθρηνουμένης καὶ περιστεναζομένης, μία νῆσος ἔφ' ἡμέρας πολλὰς κατηυλεῖτο καὶ κατεψάλλετο, πληρουμένων θεάτρων καὶ χορῶν ἀγωνιζομένων. Συνέθυσεν δὲ καὶ πόλις πᾶσα βοῦν πέμπονσα, καὶ βασιλεῖς διημιλλῶντο ταῖς ὑποδοχαῖς καὶ δωρεαῖς πρὸς ἀλλήλους. Ὡς τε καὶ λόγος δέξει, τίνες ἔσονται κρατήσαντες ἐν τοῖς ἐπιχειρήμασι, οἱ τοῦ πολέμου τὰς παρασκευάς οὕτω πολυτελεῶς ἐορτάζοντες.

LVII. Γενόμενος δ' ἀπὸ τούτων, τοῖς μὲν περὶ τὸν Διόνυσον τεχνίταις Περσὴν ἔδωκεν οἴκη-
τήριον· αὐτὸς δὲ πλεύσας εἰς Ἀθήνας, πάλιν ἐν παιδισαῖς ἦν καὶ θεάτραις· ἐηλοτυποῦσα δὲ Κλεο-

πατέρα τὰς Ὀκταβίας ἐν τῇ πόλει τιμὰς (ἡγαπήθη γὰρ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἡ Ὀκταβία μάλιστα) πολλαῖς ἀνελάμβανε φιλοτιμίαις τὸν δῆμον. Οἱ δὲ τιμὰς αὐτῇ ψήφισμαίνοντο, πρόεβεις ἐπεμψαν ἐπὶ τὴν οἰκίαν τὸ ψήφισμα κομίζοντας, ὧν εἷς ἦν Ἀντώνιος, ὃς δὴ πολίτης Ἀθηναίων καὶ δὴ καταστὰς ἐπ' αὐτῆς, λόγον ὑπὲρ τῆς πόλεως διεξῆλθεν. Εἰς δὲ Ῥώμην ἔπεμψε τοὺς Ὀκταβίαν ἐκ τῆς οἰκίας ἐκβαλοῦντας. Ἀπελθεῖν δὲ φασιν αὐτήν, τὰ μὲν τέκνα πάντα Ἀντωνίου μεθ' ἑαυτῆς ἔχουσιν, ἄνευ τοῦ πριεσβυτάτου τῶν ἐκ Φουλβίας, (ἐκεῖνος γὰρ ἦν παρὰ τῷ πατρὶ) κλαίουσαν δὲ καὶ θναφοροῦσαν, εἰ δόξει μία τῶν αἰτιῶν τοῦ πολέμου καὶ αὐτῇ γεγονέναι. Ῥωμαῖοι δ' ὤκτειρον οὐκ ἐκείνην, ἀλλ' Ἀντώνιον, καὶ μᾶλλον οὐ Κλεοπάτραν ἰσχυρότερον, οὕτω κἀλλεὶ τῆς Ὀκταβίας, οὕτω ἄρα διαφέρουσιν.

LVIII. Καίσαρ δὲ τὸ τάχος καὶ τὸ μέγεθος τῆς παρασκευῆς ἀκούσας, ἐθαρρήθη, μὴ τοῦ θέρους ἐκείνου διαπολεμῆν ἀναγκασθῇ. Καὶ γὰρ ἐνέδει πολλὰ, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐλύπουν αἱ τῶν χρημάτων εἰσπραγαί· ἀπογναζόμενοι γὰρ οἱ μὲν ἄλλοι τὰ τέταρτα τῶν καρπῶν, οἱ δ' ἐξελευθεῖν οἱ τῶν κτημάτων αὐτῶν τὰς ὀγδόας ἀπαφέναι, κατεβόων αὐτοῦ, καὶ ταφχαὶ κατεῖχον ἐν ταύτων ἅπασαν τὴν Ἰταλίαν. Ὅθεν ἐν ταῖς μεγίσταις ἀμαρτήμασιν Ἀντωνίου τὴν ἀναβολὴν τοῦ πολέμου τίθενται. Καὶ γὰρ παρασκευάσασθαι χρόνον ἔδωκε Καίσαρι, καὶ τὰς ταφχαῖς τῶν ἀνθρώπων ἐξέλωσι. Πραττόμενοι γὰρ

ἔγγραφοντο, πραχθέντες δὲ καὶ δόντες ἡσυχάζον. Τίτιος δὲ καὶ Πλάγκος, Ἀντωνίου φίλοι, τῶν ὑπα-
 τικῶν, ὑπὸ Κλεοπάτρας προπηλακίζόμενοι (πλείστα
 γὰρ ἠναντιώθησαν αὐτῇ περὶ τοῦ συστρατεύειν) ἀπο-
 θράντες ἔρχοντο πρὸς Καίσαρα, καὶ περὶ τῶν Ἀντω-
 νίου διαθηκῶν ἐγίνοντο μηνυταί, τὰ γεγραμμένα συν-
 ειδότες. Ἀπέκριντο δ' αὐταὶ παρὰ ταῖς Ἑστιάσι παρ-
 θείοις, καὶ Καίσαρος αἰτοῦντος, οὐκ ἔδωκαν· εἰ δὲ
 βούλειτο λαμβάνειν, ἐλθεῖν αὐτὸν ἐκάλειον. Ἐλαβεν
 οὖν ἐλθὼν καὶ πρῶτον μὲν αὐτὸς ἰδὲ τὰ γεγραμμένα
 διεῖλε, καὶ παρεσημῆνατο τόπους τινὰς εὐκατηγορή-
 τους· ἔπειτα τὴν βουλὴν ἀθροίσας, ἀνεγίνωσκε, τῶν
 πλείστων ἀηδῶς ἔχόντων. Ἀλλόκοτον γὰρ ἔδοξεν εἶ-
 ναι καὶ δεινόν, εὐθύναις τινὰ διδόναι ζῶντα, περὶ ὧν
 ἐβουλήθη γενέσθαι μετὰ τὴν τελευτήν. Ἐπεφύετο
 δὲ τῶν γεγραμμένων μάλιστα τῇ περὶ τῆς τάφῃς. Ἐ-
 κίλευε γὰρ αὐτοῦ τὸ σῶμα, κἄν ἐν Ῥώμῃ τελευτή-
 σῃ, δι' ἀγορᾶς πομπευθὲν, εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὡς Κλε-
 οπάτραν ἀποσταλῆναι. Καλουῖσις δὲ, Καίσαρος ἐ-
 ταῖρος, ἔτι καὶ ταῦτα τῶν εἰς Κλεοπάτραν ἐγκλημά-
 των Ἀντωνίου προῦφειρε· χωρίσασθαι μὲν αὐτῇ τὰς
 ἐκ Περγᾶμου βιβλιοθήκας, ἐν αἷς εἴκοσι μυριάδες
 βιβλίων ἀπλῶν ἦσαν· ἐν δὲ συνδεύκῳ, πολλῶν πα-
 ρόντων, ἀναστάντα τρίβειν αὐτῆς τοῦδε πόδας, ἐκ τι-
 τος δρισμοῦ καὶ συνθήκης γενομένης· Ἐφεσίους δ'
 ἀνασχέσθαι, παρόντος αὐτοῦ, κυρίαν τὴν Κλεοπάτραν
 ἀσπασαμένους· δικάζοντα δὲ πολλὰς τετραρχαίς
 καὶ βυσιλεύσιν· ἐπὶ βήματος, δεξιὰ τῶν ἐρωτι-

κῶν ὀνύχια καὶ ἀκυστάλλινα δέχεσθαι παρ' αὐτῆς, καὶ ἀναγιώσκειν· Φουρνίου δὲ λέγοντος, ὃς ἦν ἄξιώματος μεγάλου, καὶ δεινότατος εἰπεῖν Ῥωμαίων, τὴν μὲν Κλεοπάτραν ἐν φορείῳ διὰ τῆς ἀγορᾶς κομίζεσθαι, τὸν δ' Ἀντωνίου, ὡς εἶδεν, ἀναπηδήσαντα, τὴν μὲν δίκην ἀπολιπεῖν, ἐκταρμανύμενον δὲ τοῦ φορείου παραπέμπειν ἐκείνην.

LIX. Ἀλλὰ ταύτων μὲν εἶδεναι τὰ πλεῖστα καταψεύδεσθαι Καλονύσιος. Οἱ δὲ φίλοι τοῦ Ἀντωνίου περιϋόντες ἐν Ῥώμῃ τὸν δῆμον ἐκείνου, ὅνα δ' ἐξ αὐτῶν ἐπεμψαν, Γεμίσιον, διόμενοι τοῦ Ἀντωνίου, μὴ περιϋδεῖν αὐτὸν ἀποψηφισθέντα τῆς ἀρχῆς, καὶ πολέμιον Ῥωμαίων ἀναγορευθέντα. Γεμίσιος δὲ πλεύσας εἰς τὴν Ἑλλάδα, Κλεοπάτρα μὲν ἦν ὑπεπτος, ὡς ὑπὲρ Ὀκταβίας πράττων, σκωπτόμενος δὲ παρὰ δεῖπνον αἰεὶ, καὶ κλισίαις ἀτίμοις προσηλακίζόμενος ἠρεῖχετο, καιρὸν ἐντετύξας ἀναμένων· κλειυσθαῖς δὲ λέγειν, ἐφ' οἷς ἦκει, παρὰ τὸ δεῖπνον, τὴν μὲν ἄλλην ἔφη νήφοντας εἶναι διαλέξιν, ἐν δὲ καὶ νήφων ἐπίστασθαι καὶ μεθύων, ὅτι καλῶς ἔξει πάντα, Κλεοπάτρας εἰς Αἴγυπτον ἀπαλλαγείσης. Πρὸς τοῦτο τοῦ Ἀντωνίου χαλεπήσαντος, ἡ Κλεοπάτρα· „Καλῶς, ἔφη, πεποίηκας, ὦ Γεμίσιε, τὴν ἀλήθειαν ἀνευ βασιλικῶν ἐξομολογησάμενος.“ Γεμίσιος μὲν τοῦν μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀποδράς εἰς Ῥώμην ἔρχετο. Πολλοὺς δὲ καὶ τῶν ἄλλων φίλων οἱ Κλεοπάτρας κόλακες ἐξέβαλον, τὰς παροιτίας καὶ βωμολοχίας οὐχ ὑπομένοντας· ὃν καὶ Μάρκος ἦν Σιλανός, καὶ Δέλλιος, ὃ

ιστορικῶν. Οὗτος δὲ καὶ διῆσαι φησὶν ἐπιβουλὴν ἐν Κλεοπάτρᾳ, Γλαύκῳ, τοῦ ἱατροῦ, φράσσοντος αὐτῶ. Προσέειπεν δὲ Κλεοπάτρα παρὰ δαίπνον, εἰπὼν, αὐτοῖς μὲν ὄψιν ἐγγεῖσθαι, Σάμνιον δὲ πίνειν ἐν Ῥώμῃ Φαλαῖνον. Ὁ δὲ Σάμνιος ἦν τῶν Καίσαρος παιγνίων παιδάριον, ᾧ διλίκια Ῥωμαῖοι καλοῦσιν.

ΙΧ. Ἐπὶ δὲ παριστάσῃ Καίσαρ ἱκανῶς, ψηφίζεται Κλεοπάτρα πολεμεῖν, ἀφελίσθαι δὲ τῆς ἀρχῆς Ἀντώνιον, ἧς ἐξίστη γυναικί. Καὶ προσεῖπε Καίσαρ, ὥς Ἀντώνιος μὲν ὑπὸ φαρμάκων οὐδ' ἐαυτοῦ κρατοῖν· πολεμοῦσι δ' αὐτοῖς Μαρκίον, ὁ εὐνοῦχος, καὶ Πωθεινός, καὶ Εἰρᾶς, ἡ Κλεοπάτρας κουρεύτρια, καὶ Χάρμιον, ἐφ' ὧν τὰ μέγιστα διοικεῖται τῆς ἡγεμονίας. Σημεῖα δὲ πρὸ τοῦ πολέμου τὰδε γενέσθαι λέγεται. Πέλαυρα μὲν, Ἀντωνίου πόλις κληρουχία, ὁλισμένη παρὰ τὸν Ἀδρίαν, χασμάτων ὑποῤῃαγέντων, κατεπόθη. Τῶν δὲ περὶ Ἀλβαν Ἀντωνίου λιθίνων ἀνδριάντων ἐνός ἰδρῶς ἀνελθόντες ἡμίρας πολλὰς, ἀποματτόντων τινας, οὐ παυόμενος. Ἐν δὲ Πάτραις δευτερίβοντες αὐτοῦ, κισσόντες ἐτεπρήσθη τὸ Ἡράκλειον· καὶ τῆς Ἀθήνησι γιγαντομαχίας ὑπὸ πνευμάτων ὁ Διόνυσος ἐκαιεσθεὶς εἰς τὸ θέατρον κατηνέχθη. Προσηκίου δ' ἐαυτὸν Ἀντώνιος Ἡρακλεῖ κατὰ γένος, καὶ Διονύσῳ κατὰ τὸν τοῦ βίου ζῆλον, ὥσπερ εἴρηται, Διόνυσος νίος προσεγορευόμενος. Ἡ δ' αὐτὴ θύελλα καὶ τοὺς Εὐμενέους καὶ Αὐτάλλου πολεσσοῦς, ἐπιγεγραμμένους Ἀντωνίους,

Ἀθήνησιν ἔμπαυσθαι, μόνοις ἔκ πολλῶν ἀνέτρεψε.
Ἡ δὲ Κλεοπάτρας ναυαρχίς ἐκαλεῖτο μὲν Ἀντωνίας·
σημεῖον δὲ περὶ αὐτὴν δεινὸν ἐφάνη. Χειδόνες γὰρ
ὑπὸ τῇν πρύμνῳ ἐνεόττεισαν ἑτεραι δ' ἐπέλθοῦσαι
καὶ ταύτας ἐξήλασαν, καὶ τὰ νέεττα διέφθειραν.

LXI. Συνιδόντων δὲ πρὸς τὸν πόλεμον, Ἀντωνίῳ μὲν ἦσαν αἱ μάχιμοι νῆες οὐκ ἐλάττους πεντακοσίων, ἐν αἷς ὀπτήρεις πολλαὶ καὶ δακῆρεις, πεκοσμημέναι σοβαρῶς καὶ πανηγυρικῶς· στρατοῦ δὲ μυριάδες δέκα, διαχίλιοι δ' ἵππεις ἐπὶ μυρίοις. Βασιλεῖς δ' ὑπήκοοι ἀντιμάχουν, Βόλχος, ὁ Λιβύων, καὶ Ταρτόδημος, ὁ τῆς ἄνω Κιλικίας, καὶ Καππαδοκίας· μὲν Ἀρχέλαος, Παφλαγονίας δὲ Φιλάδελφος, Κομμαγενῆς δὲ Μιθριδάτης, Ἀδάλλας δὲ Θράκης. Οὗτοι μὲν αὐτῷ παρήσαν. Ἐκ δὲ Πόντου Πολέμων στρατῶν ἔπεμπε, καὶ Μάλχος ἐξ Ἀραβίας, καὶ Ἡρώδης ὁ Ἰουδαῖος· ἔτι δ' Ἀμύντας, ὁ Λυκαόνων, καὶ [Ληϊστάρος, ὁ] Γαλατῶν βασιλεὺς· ἦν δὲ καὶ παρὰ τοῦ Μήδων βασιλέως ἀπασταλμένη βοήθεια. Καίσαρι δὲ νῆες ἦσαν πρὸς ἄκτῃν πεντήκοντα καὶ διακόσμιαι, στρατοῦ δ' ὅκτω μυριάδες, ἵππεις δὲ παραπλήσιοι τὸ πλῆθος τοῖς πολεμίοις. Ἡρχον δ', Ἀντωνίος μὲν τῆς ἀπ' Εὐφράτου καὶ Ἀρμενίας μέχρι πρὸς τὸν Ἰώνιον καὶ Ἰλλυριοὺς· Καίσαρ δ' ἀπ' Ἰλλυριῶν τῆς ἐπὶ τὸν ἑσπέριον ὠκεανὸν καὶ Θηκούσης, καὶ τῆς ἀπ' ὠκεανοῦ πάλιν ἐπὶ τὸ Τυρρῆνικόν καὶ Σικελικὸν πέλαγος. Αἰθύης δὲ τὴν Ἰταλίαν καὶ Γαλατίαν καὶ Ἰβηρίαν μέχρι σιηλῶν Ἡρακλείων ἀντιπαρή-

πουσαν εἶχε Καῖσαρ· τὰ δ' ἀπὸ Κυρήνης μέχρις Αἰθιοπίας, Ἀντώνιος.

LXII. Οὕτω δ' ἄρα προσθήκη τῆς γυναικὸς ἦν, ὥστε τῷ πεζῷ πολὺ διαφέρειν, ἐβούλετο τοῦ ναυτικοῦ τὸ κράτος εἶναι διὰ Κλεοπάτραν· καὶ ταῦτα, πληρωμάτων ἀπορίᾳ συναρπαζομένους ὄρων ὑπὸ τῶν τριηραρχῶν ἐν τῆς πολλὰ δὴ τλάσας Ἑλλάδος ὁδοιπόρους, ὀνηλάτας, θηριστάς, ἰσθμικούς· καὶ οὐδ' οὕτω πληρουμένας τὰς ναῦς, ἀλλὰ τὰς πλείστας ἀποδεῖς καὶ μοχθῆρως πλεύσας. Καῖσαρ δ' οὐ πρὸς ὕψος, οὐδ' ὄγκον, ἐπιδεικτικῶς πεπηγυῖαις ναυσίν, εὐστρόφοις δὲ καὶ ταχείαις καὶ πεπληρωμέναις ἀκριβῶς ἐξηρτημένος, ἐν Τύραντι καὶ Βροντησίῳ συνέχων τὸ ναυτικόν, ἐπιμπέπρὸς Ἀντώνιον, ἀξίων μὴ διατρίβειν τὸν χρόνον, ἀλλ' ἐρχεσθαι μετὰ τῶν δυνάμεων· αὐτὸς δὲ τῷ μὲν στόλῳ παρέξειν ὅρμους ἀκωλύτως καὶ λιμένας, ὑποχωρήσειν δὲ τῷ πεζῷ τῆς Ἰταλίας ἵππου δρόμον ἀπὸ Θαλάσσης, μέχρις ὧν ἀσφαλῶς ἀποβῇ καὶ στρατοπεδεύσεται. Τούτοις ἀντικομπάζων Ἀντώνιος, αὐτὸν μὲν εἰς μονομαχίαν προῦκαλεῖτο, καίπερ ὧν πρεσβύτερος· εἰ δὲ φεύγοι τοῦτο, περὶ Φάρσαλον ἡξίου τοῖς στρατευμασιν, ὡς πάλαι Καῖσαρ καὶ Πομπηΐας διαγωνίσασθαι. Φθάνει δὲ Καῖσαρ, Ἀντωνίου περὶ τὸ Ἀκτιον ὁρμῶντος, ἐν ᾧ τόπῳ νῦν ἡ Νικόπολις ἱδρύεται, διαβαλὼν τὸν Ἰόνιον, καὶ τῆς Ἠπείρου χωρίον, ὃ Τορύνη καλεῖται, κατασχὼν θορυβουμένην δὲ τῶν περὶ τὸν Ἀντώνιον, (ὕστεραι γὰρ ὁ πεζὸς αὐ-

τοῖς) ἢ μὲν Κλεοπάτρα σκώπτουσα, „Τί δεινόν, ἔλε-
γεν, εἰ Καῖσαρ ἐπὶ τῇ τορύνῃ κάθηται;“

LXIII. Ἀντώνιος δ', ἅμα ἡμέρα τῶν πολε-
μίων ἐπιπλεόντων, φοβηθεὶς, μὴ τῶν ἐπιβατῶν ἱρή-
μους ἔλωσι τὰς νῆς, τοὺς μὲν ἐρέτας ὀπλίσας ἐπὶ
τῶν καταστρωμάτων παρέταξεν ὀψίως ἔνκα, τοὺς δὲ
ταρσούς τῶν νηῶν ἐγείρας καὶ πτερώσας, ἐκατέρω-
θεν ἐν τῷ στόματι περὶ τὸ Ἀκτιὸν ἀντιπρώφους συν-
εῖχεν, ὥς ἐνήρησι καὶ παρσκευασμέναις ἀμύνεσθαι.
Καὶ Καῖσαρ μὲν οὕτω καταστρατηγηθεὶς ἀπεχώρη-
σεν. Ἔδοξε δὲ καὶ τὸ ὕδωρ εὐμηχάνως ἐρύμασι τι-
σιν ἐμπεριλαβὼν, ἀφελίσθαι τοὺς πολεμίους, τῶν ἐν
κύκλῳ χωρίων ὀλίγον καὶ πονηρὸν ἰχόντων. Εὐ-
γνωμόνως δὲ καὶ Δομίτιω προσηνέχθη παρὰ τὴν Κλε-
οπάτρας γνώμην. Ἐπεὶ γὰρ ἐκεῖνος ἤδη πυρέτιων εἰς
μικρὸν ἐμβὰς ἀκάτιον, πρὸς Καῖσαρα μετέστη, βα-
ρύνως ἐνιχνὼν ὁ Ἀντώνιος, ὅμως πᾶσαν αὐτῷ τὴν ἀπο-
σκευὴν μετὰ τῶν φίλων καὶ τῶν θεραπόντων ἀπέ-
πεμψε. Καὶ Δομίτιος μὲν, ὥσπερ ἐπὶ τῷ μὴ λαθεῖν
τὴν ἀπιστίαν αὐτοῦ καὶ προδοσίαν μεταβαλλήμενος,
εὐθὺς ἐτελεύτησεν. Ἐγένοντο δὲ καὶ βασιλείων ἀπρ-
στάσεις, Ἀμόντιον καὶ Δηϊοτάρου, πρὸς Καῖσαρα.
Τὸ δὲ ναυτικὸν ἐν παντὶ δυσπραγοῦν, καὶ πρὸς ἅπα-
σαν ὑστερίζον βοήθειαν, αὐθις ἠνάγκασε τῷ πεζῷ
προσέχειν τὸν Ἀντώνιον. Ἔσχε δὲ καὶ Κανίδιον, τὸν
ἄρχοντα τοῦ πεζοῦ, μεταβολὴ γνώμης παρὰ τὰ δει-
νὰ καὶ σωεβούλευε Κλεοπάτραν μὲν ἀποπέμπειν,
ἀναχωρήσαντα δ' εἰς Θράκην, ἢ Μακεδονίαν, πεζο-

μάχη κρῖναι. Καὶ γὰρ Διομένης, ὁ Γετῶν βασιλεὺς, ὑπισχνεῖτο πολλῇ στρατιᾷ βοηθήσειν· οὐκ εἶναι δ' αἰσχροὺς, εἰ Καίσαρι, γεγυμνασμένῳ περὶ τὸν Σικελικὸν πόλεμον, ἐποτίσονται τῆς θαλάσσης, ἀλλὰ θεινόν, εἰ τῶν πεζῶν ἀγώνων ἐμπειροτάτος ὢν Ἀντώνιος οὐ χρήσεται ῥώμῃ καὶ παρασκευῇ τοσούτων ὀπλιτῶν, εἰς ναῦς διανεμένων καὶ καταναλλασκῶν τὴν δύναμιν. Οὐ μὲν ἀλλ' ἐξενίκησε Κλεοπάτρα διὰ τῶν νεῶν κριθῆναι τὸν πόλεμον, ἥδη πρὸς φυγὴν ὁρῶσα, καὶ τιθιμένη τὰ κατ' ἑαυτήν, οὐχ ὅπου πρὸς τὸ νικᾶν ἔσται χρήσιμος, ἀλλ' ὅθεν ἄπεισι ῥᾶστα, τῶν πραγμάτων ἀπολλυμένων. Ἦν δὲ μακρὰ σκέλη κατατείνοντα πρὸς τὸν ναῦσταθμον ἀπὸ τῆς στρατοπεδείας, δι' ὧν ὁ Ἀντώνιος εἰώθει παρέναι μηδὲν ὑποφώμενος. Οἰκίτου δὲ Καίσαρι φράσαντος, ὡς δυνατὸν εἶη κοπιόντα διὰ τῶν σκελῶν συλλαβεῖν αὐτόν, ἔπεμψε τοὺς ἐνεδρεύσαντας. Οἱ δὲ παρὰ τοσούτοιον ἦλθον, ὥστε συναρπάσαι τὸν προηγούμενον αὐτοῦ, προεξαγαγόντες· αὐτὸς δὲ δρόμον μάλις ὑπεξέφυγεν.

LXIV. Ὡς δὲ ναυμαχεῖν ἐδόδοκε, τὰς μὲν ἄλλας ἐνέπρησε ναῦς, πλὴν ἑξήκοντα τῶν Αἰγυπτίων· τὰς δ' ἀρίστας καὶ μεγίστας ἀπὸ τριήρων, μίξεις τε κήρους ἐπλήρου, δισμυρίους ἐμβιβάζων ὀπλίτας, καὶ διαχιλίους τοξότας. Ἐνθα πεζομάχων ἄνδρα τῶν ταξιαρχῶν λέγουσι, παμπόλλους ἡρωισμένον ἀγῶνας Ἀντωνίου, καὶ κατατετριμμένον τὸ σῶμα, τοῦ Ἀντωνίου παρμόντος, ἀνταλαύσασθαι, καὶ εἰπεῖν· „Ὡς αὐτόκρατος, τί τῶν τραυμάτων τούτων, ἢ τοῦ ἔκρους,

καταγνοὺς, ἐν ξύλοις πονηροῖς ἔχεις τὰς ἐλπίδας; Αἰ-
γύπτιοι καὶ Φοίνικες ἐν θαλάσῃ μαχέσθουσιν, ἡμῶν
δὲ γῆν δὸς, ἐφ' ἧς εἰώθαμεν ἐσιῶτες ἀποθνήσκειν,
ἢ νικῶν τοὺς πολεμίους." Πρὸς ταῦτα μηδὲν ἀποκρι-
νάμενος, ἀλλὰ τῇ χειρὶ καὶ τῷ προσώπῳ μόνῳ οἶον
ἐγκλείουσάμενος τὸν ἄνδρα θαρρόειν, παρήλθεν, οὐ
χρηστάς ἔχων ἐλπίδας· ὅς γε καὶ τοὺς κυβερνήτας, τὰ
ἑστία βουλόμενους ἀπολιπεῖν, ἠνάγκασεν ἐμβολέσθαι
καὶ κομίζεσθαι, λέγων, ὅτι δεῖ μηδένα φεύγοντα τῶν πο-
λεμίων διαφυγεῖν.

LXV. Ἐκείνην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν καὶ τρεῖς τὰς
ἑφεξῆς μέγαν πνεύματα κυμαίνον τὸ πέλαγος τὴν
μάχην ἐπέσχε, πέμπτη δὲ, νηπιῶν καὶ γαλήνης ἀ-
κλύστου γενομένης, συνέησαν Ἀντώνιος μὲν τὸ δεξιὸν
κέρας ἔχων καὶ Ποπλικῆλας· Κοίλλιος δὲ τὸ εὐώνυμον ἐν
μέσῳ δὲ Μάρκος Ὀκτάβιος, καὶ Μάρκος Ἰνστήιος. Καί-
σαρ δ' ἐπὶ τοῦ εὐωνύμου τάξας Ἀγρίππαν, αὐτῷ τὸ δε-
ξιὸν κατέλιπε. Τῶν δὲ πεζῶν, τῶν μὲν Ἀντωνίου,
Κανίδιος· τῶν δὲ Καίσαρος, Ταῦρος ἐπὶ τῆς θα-
λάττης παρατάξαντες ἡσύχαζον. Αὐτῶν δὲ τῶν ἡγε-
μόνων, Ἀντώνιος μὲν ἐπεφοίτα πανταχόσε κωπήρει,
τοὺς στρατιώτας παρακαλῶν, ὑπὸ βρίθους τῶν νεῶν,
ὥσπερ ἐκ γῆς ἰδραίους μάχεσθαι, τοῖς δὲ κυβερνή-
ταις διακελεύόμενος, ὥσπερ ὁρμούσαις ἀτρέμα ταῖς
ναυσὶ δέχεσθαι τὰς ἐμβολὰς τῶν πολεμίων, τὴν πε-
ρὶ τὸ σιόμα δυσχωρίαν φυλάττοντας. Καίσαρι δὲ λέ-
γεται μὲν ἔτι σκότους ἀπὸ τῆς σκηνῆς κύκλῳ περιῶν-
τι πρὸς τὰς ναῦς ἄνθρωπος ἐλαύνων ὄνον ἀπαντή-

σαι. Πυθομένῳ δὲ τοῦνομα γνωρίσας αὐτόν, εἶπεν· „Ἐμοὶ μὲν Εὐτύχος ὄνομα, τῷ δ' ὄνῳ Νίκων.“ Ἀπὸ καὶ τοῖς ἐμβόλοις τὸν τόπον κοσμῶν ὕστερον, ἔστησε χαλκοῦν ὄνον καὶ ἀνθρώπον. Ἐπιδὼν δὲ τὴν ἄλλην παρτάξιν, ἐν πλοίῳ πρὸς τὸ δεξιὸν κομισθεὶς, ἐθαύμασεν ἀτρεμοῦντας ἐν τοῖς στενοῖς τοὺς πολεμίους. Ἡ γὰρ ὄψις ἦν τῶν νεῶν ἐπ' ἀγκύραις ὁρμουσῶν. Καὶ τοῦτο μέχρι πολλοῦ πεπεισμένος, ἀνέιχε τὰς ἑαυτοῦ, περὶ ὅκτις στάδια τῶν ἐναγτίων ἀφεσιτώσας. Ἐκτεῖ δ' ἦν ὥρα, καὶ πνεύματος αἰρομένου πελαγίου, θυσανασχετοῦντες οἱ Ἀντωνίου πρὸς τὴν διατριβήν, καὶ τοῖς ὕψεσι καὶ μεγέθεσι τῶν οἰκείων νεῶν πεποιθότες, ὡς ἀπροσμάχοις, τὸ εὐώνυμον ἐκίνησαν. Ἰδὼν δὲ Καῖσαρ ἦσθῃ, καὶ πρῦμναν ἐκρούσατο τῷ δεξιῷ, βουλόμενος ἔτι μᾶλλον ἐκ τοῦ κόλπου καὶ τῶν σιγῶν ἔξω τοὺς πολεμίους ἐπισπάσασθαι, καὶ περιπλέων εὐήρεσι σκάφεσι τοῖς ἑαυτοῦ συμπλέεσθαι πρὸς τὰς ναῦς ὑπ' ὄγκου καὶ πληρωμάτων ὀλιγότητος ἀργαῖς καὶ βραδείας.

LXVI. Ἀρχομένου δὲ τοῦ ἀγῶνος ἐν χερσίν εἶναι, ἐμβολαὶ μὲν οὐκ ἦσαν, οὐδ' ἀναρρήξις νεῶν· τῶν μὲν Ἀντωνίου διὰ βάρος ῥύμην οὐκ ἔχουσιν, ἣ μάλιστα ποιεῖ τὰς τῶν ἐμβολῶν πληγὰς ἐνεργοῦς· τῶν δὲ Καίσαρος οὐ μόνον ἀντιπρώρων συμφέρεσθαι πρὸς χαλκώματα στερεὰ καὶ τραχέα φυλασσομένων, ἀλλὰ μηδὲ κατὰ πλευρὰν ἐμβολὰς διδόναι θαρρόντων. Ἀπεθραύοντο γὰρ τὰ ἔμβολα ῥαδίως, ἣ προσπέσει σκάφεσι τετραγώνων ξύλων μεγάλων σιδηρῶν.

συνηρμοσμένων πρὸς ἄλληλα δεδεμένοις. Ἦν οὖν πε-
 ζομαχία προσφερῆς ὁ ἀγὼν· τὸ δ' ἀληθέστερον εἰ-
 πεῖν, τειχομαχία. Τρεῖς γὰρ ἄμα καὶ τέσσαρες περὶ
 μίαν τῶν Ἀντωνίου συνείχοντο, γέροισι καὶ δόρασι
 καὶ κοντοῖς χρωμένων καὶ πυροβόλοις· οἱ δ' Ἀντω-
 νίου καὶ καταπέλταις ἀπὸ ξυλίνων πύργων ἔβαλλον.
 Ἀγρίππου δὲ θάτερον κέρας εἰς κύκλωσιν ἐκτείλον-
 τος, ἀντιπάρειν Ποπλικόλας ἀναγκαζόμενος, ἀπερῆ-
 γνυτο τῶν μέσων. Θορυβουμένων δὲ τούτων, καὶ συμ-
 πλεκόμενων τοῖς περὶ τὸν Ἀρρουντίαν, ἀκρίτου δὲ
 καὶ κοινῆς ἔτι τῆς ναυμαχίας συνεσιώσης, αἰφνίδιον
 αἱ Κλεοπάτρας ἐξήκοντα νῆες ὤφθησαν αἰρόμεναι
 πρὸς ἀπόπλουν τὰ ἱστία, καὶ διὰ μέσου φεύγουσαι
 τῶν μαχομένων· ἦσαν γὰρ ὀπίσω τεταγμέναι τῶν με-
 γάλων, καὶ διεκρίπτευσαι ταραχὴν ἐποιοῦν. Οἱ δ'
 ἐναντίοι θαυμάζοντες ἐθεῶντο, τῷ πνεύματι χρωμένας
 ὁρῶντες καὶ ἐπεχούσας πρὸς τὴν Πελοπόννησον. Ἐν-
 θὰ δὲ φανερὸν αὐτὸν Ἀντώνιος ἐποίησεν, οὔτ' ἄρχον-
 τος, οὔτ' ἀνδρός, οὔτε ὅλως ἰδίῳις λογισμοῖς διοικούμε-
 νος, ἀλλ', ὅπερ τις παίζων εἶπε, τὴν ψυχὴν τοῦ ἐρῶντος
 ἐν ἄλλοτρίῳ σώματι ζῆν, ἐλκόμενος ὑπὸ τῆς γυναικὸς,
 ὥσπερ συμπεφυκὼς καὶ συμμεταφερόμενος. Οὐ γὰρ ἔ-
 ρχθη τὴν ἐκείνης ἰδὼν ναῦν ἀποπλέουσαν, καὶ πάντων
 κλαυθόμενος, καὶ προδοὺς καὶ ἀποδράς τοὺς ὑπὲρ
 αὐτοῦ μαχομένους καὶ θνήσκοντας, εἰς περτήρη με-
 τμβῆς, Ἀλεξάνδρου τοῦ Σύρου καὶ Σκελλίου μό-
 των αὐτῷ συνεμβάντων, εἰδὼκε τὴν ἀπολωλεκυῖαν
 ἦν καὶ προσαπολοῦσαν αὐτόν.

LXVII. Ἐκείνη δὲ γνωρίσασα σημεῖον ἀπὸ τῆς νεὼς ἀνέσχε· καὶ προσενεχθεὶς οὕτω καὶ ἀναληφθεὶς, ἐκείνην μὲν οὐτ' εἶδεν, οὐτ' ᾤφθη· παρελθὼν δὲ μόνος εἰς πρῶραν, ἐφ' αὐτοῦ ἐκάθητο σιωπῇ, ταῖς χερσὶν ἀμφοτέραις ἐχόμενος τῆς κεφαλῆς. Ἐν τούτῳ δὲ λιβυρνίδες ᾤφθησαν διώκουσαι παρὰ Καίσαρος· ὁ δ' ἀντίπρωρον ἐπιστρέφειν τὴν ναῦν κελεύσας, τὰς μὲν ἄλλας ἀνέστειλεν· Εὐρυκλῆς δ' ὁ Λάκων ἐνέκειτο σοβαρὸς, λόγῃην τινὰ κραδαίνων ἀπὸ τοῦ καταστρώματος, ὡς ἀφῆσων εἰς αὐτόν. Ἐπιστάντος δὲ τῇ πρῶρᾳ τοῦ Ἀντωνίου, καὶ, „Τίς οὗτος, εἰπόντος, ὁ διώκων Ἀντώνιον;“ „Εγὼ, εἶπεν, Εὐρυκλῆς ὁ Λαχάρους, τῇ Καίσαρος τύχῃ τὸν τοῦ πατρὸς ἐκδικῶν θάνατον.“ Ὁ δὲ Λαχάρης ὑπ' Ἀντωνίου ληστείας αἰτία περιπεσὼν ἐπελεμέσθη. Πλὴν οὐκ ἐνέβαλεν ὁ Εὐρυκλῆς εἰς τὴν Ἀντωνίου ναῦν, ἀλλὰ τὴν ἐτόραν τῶν ναυαρχίδων (δύο γάρ ἦσαν) τῷ χαλκῷ ματι πατάξας περιερόμβησε, καὶ ταύτην τε πλαγίαν περιπιοῦσαν εἴλε, καὶ τῶν ἄλλων μίαν, ἐν ᾗ πολυτελεῖς σκευαὶ τῶν περὶ δαιταν ἦσαν. Ἀπαλλαγέντος δὲ τούτου, πάλιν ὁ Ἀντώνιος εἰς τὸ αὐτὸ σχῆμα καθεὶς ἑαυτὸν, ἡσυχίαν ἤγε· καὶ τρεῖς ἡμέρας καθ' ἑαυτὸν ἐν πρῶρᾳ διαιτηθεὶς, εἶθ' ὑπ' ὀργῆς, εἴτ' αἰδοῦμενος ἐκείνην, Ταιγάρῳ προσέσχεν. Ἐνταῦθα δ' αὐτοὺς αἱ συνήθεις γυναῖκες πρῶτον μὲν εἰς λόγους ἀλλήλοις συνήγαγον, εἶτα συνδαιπνεῖν καὶ συγκαθεῖδαι ἐπεισαν. Ἡδὴ δὲ καὶ τῶν στρογγύλων πλοίων οὐκ ὀλίγα, καὶ τῶν φίλων τινὲς ἐκ τῆς τροπῆς ἤθροί-

ζοντο πρὸς αὐτοὺς, ἀγγέλλοντες, ἀπολωλέναι τὸ ναυ-
τικόν, οἷεσθαι δὲ τὸ πιζὸν συνεστάναι. Ἀντώνιος
δὲ πρὸς μὲν Κανίδιον ἀγγέλους ἐπεμψεν, ἀναχωρεῖν
διὰ Μακεδονίας εἰς Ἀσίαν τῷ στρατῷ κατὰ τάχος
κελεύων, αὐτὸς δὲ μέλλων ἀπὸ Ταινάρου πρὸς τὴν
Λιβύην διαίρειν, ὁλκάδα μίαν πολὺ μὲν νόμισμα, πολ-
λοῦ δ' ἄξιας ἐν ἀργύρῳ καὶ χρυσῷ κατασκευαῖς τῶν
βασιλικῶν κομίζουσαν ἐξελόμενος, τοῖς φίλοις ἐπέ-
δωκε, κοινῇ νεύεσθαι καὶ σώζειν ἑαυτοὺς κελεύσας.
Ἀρνούμενους δὲ καὶ κλαίοντας εὐμενῶς πάνυ καὶ φι-
λοφρόνως παραμυθησάμενος καὶ δεηθεὶς, ἀπέστειλε
γράφας πρὸς Θεόφιλον, τὸν ἐν Κορίνθῳ διοικητὴν,
ὅπως ἀσφάλειαν ἐκπορίσῃ, καὶ ἀποκρύψῃ τοὺς ἄν-
δρας, ἄχρις ἂν ἰλάσασθαι Καίσαρα δυνηθῶσιν. Οὗ-
τος ἦν Θεόφιλος, Ἰππάρχου πατήρ, τοῦ πλεῖστον
παρ' Ἀντωνίῳ δυνηθέντος, πρῶτον δὲ πρὸς Καίσα-
ρα τῶν ἀπελευθέρων μεταβαλομένου, καὶ κατοική-
σαντος ὕστερον ἐν Κορίνθῳ.

LXVIII. Ταῦτα μὲν οὖν τὰ κατὰ τὸν Ἀντώ-
νιον. Ἐν Ἀκτίῳ δὲ πολὺν ὁ στόλος ἀντισχῶν Καί-
σαρι χρόνον, καὶ μέγιστον βλαβὴς ὑπὸ τοῦ κλύδα-
νος ὑψηλοῦ κατὰ πρόωρον ἰσταμένου, μόλις ὥρας
δεκάτης ἀπέπτε. Καὶ νεκροὶ μὲν οὐ πλείους ἐγένον-
το πεντακισχιλίαν, ἐάλωσαν δὲ τριακόσαι νῆες, ὥς
αὐτὸς ἀνέγραψε Καῖσαρ. Ἦισθοντο δ' οὐ πολλοὶ πε-
φρυγότιος Ἀντωνίου, καὶ τοῖς πνυθόμενοις τὸ πρῶ-
τον ἄπιστος ἦν ὁ λόγος, εἰ δέκα καὶ ἐννέα τάγματα
πεζῶν ἀνητήτων καὶ δισχιλίους ἐπὶ μυρίοις ἵππεις

ὑπολιπὼν οὔχεται, καθάπερ οὐ πολλὰκις ἐπ' ἀμφότερα τῇ τύχῃ καχρημένος, οὐδὲ μυρίων ἀγώνων καὶ πολέμων μεταβολαῖς ἐγγεγυμνασμένος. Οἱ δὲ στρατιῶται καὶ πόθον τινὰ καὶ προσδοκίαν εἶχον, ὥς αὐτίκα ποθεῖν ἐπιφανησομένου· καὶ τοσαύτην ἐπεδείξαντο πίστιν καὶ ἀρετὴν, ὥστε καὶ τῆς φυγῆς αὐτοῦ φανερᾶς γενομένης, ἡμέρας ἐπὶ συμμῆναι, περιορῶντες ἐπιπρσιβεύμενον αὐτοῖς Καίσαρα. Τέλος δὲ, τοῦ στρατηγοῦ Κανιδίου νύκτωρ ἀποδράντος, καὶ καταλιπόντος τὸ στρατόπεδον, γενόμενοι πάντων ἔρημοι, καὶ προδοθέντες ὑπὸ τῶν ἀρχόντων, τῷ κρατούντι προσχώρησαν. Ἐκ τούτου Καῖσαρ μὲν ἐπ' Ἀθήνας ἔπλευσε, καὶ διαλλαγὴς τοῖς Ἕλλησι, τὸν περιόντα σῖτον ἐκ τοῦ πολέμου διένειμε ταῖς πόλεσι κρατούσαις ἀθλίως, καὶ περικεικομέναις χρημάτων, ἠνδραπέδων, ὑποζυγίων. Ὁ γοῦν πρόπαππος ἡμῶν, Νίκαρχος, διηγεῖτο, τοὺς πολλὰς ἀπαντας ἀναγκάζεσθαι τοῖς ὅμοις καταφέρειν μέτρημα πυρῶν τεταγμένον ἐπὶ τὴν πρὸς Ἀντίκυραν θάλασσαν, ὑπὸ μαστιγῶν ἐπιταχυνομένους· καὶ μίαν μὲν οὕτω φορὰν ἐνεγκεῖν, τὴν δὲ δευτέραν ἤδη μεμειντημένοις καὶ μέλλουσιν αἰφασθαι, νενικημένον Ἀντώνιον ἀγγεῖλῃναι, καὶ τοῦτο διασῶσαι τὴν πόλιν· εὐθύς γάρ, τῶν Ἀντωνίου διοικητῶν καὶ στρατιωτῶν φυγόντων, διανείμασθαι τὸν σῖτον αὐτούς.

LXIX. Ἀντώνιος δὲ, Λιβύης ὑφάμενος, καὶ Κλεοπάτραν εἰς Αἴγυπτον ἐκ Παραιτονίου προπέμψας, αὐτὸς ἀπέλαυεν ἐρημίας ἀφ' ὅκου σὺν δυσὶ φί-

λοις ἁλῶν καὶ πλανώμενος, Ἑλλήνι μὲν Ἀριστοκράτει ῥητορικῷ, Ῥωμαίῳ δὲ Λουκιλλῷ περὶ οὗ δι' ἑτέρων γεγράφαμεν, ὡς ἐν Φιλίπποις, ὑπὲρ τοῦ διαφυγεῖν Βροῦτον, αὐτὸς αὐτόν, ὡς δὴ Βροῦτος ὢν, ἐνεχείρῃσι τοῖς διώκουσι· καὶ διασωθεὶς ὑπ' Ἀντωνίου, διὰ τοῦτα πιστὸς αὐτῷ καὶ βέβαιος ἄχρι τῶν ἐσχάτων καιρῶν παρέμεινεν. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν ἐν Λιβύῃ δύναμιν ὁ πεπιστευμένος ἀπέστησεν, ὁρμήσας ἑαυτὸν ἀνελθεῖν, καὶ διακωλυθεὶς ὑπὸ τῶν φίλων, καὶ κομισθεὶς εἰς Ἀλεξάνδρειαν, εὔρε Κλεοπάτραν ἐπιπομπῶσαν ἔργῳ παραβάλλει καὶ μεγάλῳ. Τοῦ γὰρ εἰργόντος ἰσθμοῦ τὴν ἐρυθρὰν ἀπὸ τῆς κατ' Αἴγυπτον θαλάσσης, καὶ δοκοῦντος Ἀσίαν καὶ Λιβύην δρῖζειν, ἥ σφίγγεται μάλιστα τοῖς πελάγεσι, καὶ βραχυτάτος εὐρὸς ἐστὶ, τριακοσίων σταδίων ὄντων, ἐνεχείρησεν ἄρσασα τὸν στόλον, ὑπερνεωλῆσαι, καὶ καθεῖσαι τὰς ναῦς εἰς τὸν Ἀραβικὸν κόλπον μετὰ χρημάτων πολλῶν καὶ δυνάμεως, ἔξω κατοικεῖν, ἀποφυγοῦσα δουλείαν καὶ πόλεμον. Ἐπεὶ δὲ τὰς πρώτας ἀνελκομένας τῶν νεῶν οὐ περὶ τὴν Πέτραν Ἀραβες κατέκαυσαν, ἔτι δ' Ἀντώνιος τὸν ἐν Ἀκτίῳ στρατὸν ὤρετο συμμενεῖν, ἱπαύσατο, καὶ τὰς ἐμβολὰς ἐφύλαττεν. Ἀντώνιος δὲ, τὴν πόλιν ἐκλιπὼν καὶ τὰς μετὰ τῶν φίλων διατριβὰς, οἴκησιν ἑναλον κατεσκεύαζεν αὐτῷ περὶ τὴν Φάρον, εἰς τὴν θάλασσαν χῶμα προβαλὼν καὶ διῆγεν αὐτόθι φυγὰς ἀνθρώπων, καὶ τὸν Τίμωνος ἀγαπᾶν καὶ ξηλοῦν βίον ἔφασκεν, ὡς δὴ πεπονθὼς ὁμοία· καὶ γὰρ αὐτὸς ἀδικηθεὶς ὑπὸ φί-

ἰπολιπὼν οἶχεται, καθάπερ οὐ πολλὰκις ἐπ' ἀμφότερα τῇ τύχῃ κίχρημένος, οὐδὲ μυρίων ἀγώνων καὶ πολέμων μεταβολαῖς ἐγγεγυμνασμένος. Οἱ δὲ στρατιῶται καὶ πόθον τινὰ καὶ προσδοκίαν εἶχον, ὥς αὐτίκα ποθεῖν ἐπιφανησομένου· καὶ τοσαύτην ἐπεδείξαντο πίστιν καὶ ἀρετὴν, ὥστε καὶ τῆς φυγῆς αὐτοῦ φανερᾶς γενομένης, ἡμέρας ἐπὶ συμμειῖναι, περιορῶντες ἐπιπρσιβινύμενον αὐτοῖς Καίσαρα. Τέλος δὲ, τοῦ στρατηγοῦ Κανιδίου νύκτωρ ἀποδράντος, καὶ καταλιπόντος τὸ στρατόπεδον, γενομένοι πάντων ἔρημοι, καὶ προδοθέντες ὑπὸ τῶν ἀρχόντων, τῷ κραταῦντι προσεχώρησαν. Ἐκ τούτου Καῖσαρ μὲν ἐπ' Ἀθήνας ἔπλευσε, καὶ διαλλαγὴς τοῖς Ἕλλησι, τὸν περιόντα σῖτον ἐκ τοῦ πολέμου διένειμε ταῖς πόλεσι πραιτούσαις ἀθλίως, καὶ περικεικομέναις χρημάτων, ἀνδραπέδων, ὑποζυγίων. Ὁ γοῦν πρόπαππος ἡμῶν, Νίκαρχος, διηγεῖτο, τοὺς πολίτας ἅπαντας ἀναγκάζεσθαι τοῖς ὅμοις καταφέρειν μέτρημα πυρῶν τεταγμένον ἐπὶ τὴν πρὸς Ἀντίκυραν θάλασσαν, ὑπὸ μαστίγων ἐπιταχυνομένους· καὶ μίαν μὲν οὕτω φεραν ἐναγκεῖν, τὴν δὲ δευτέραν ἤδη μεμπετρημένοις καὶ μέλλουσιν αἰρεσθαι, γενικημένον Ἀντώνιον ἀγγεῖλῃναι, καὶ τοῦτο διασῶσαι τὴν πόλιν· εὐθύς γάρ, τῶν Ἀντωνίου διοικητῶν καὶ στρατιωτῶν φυγόντων, διανείμασθαι τὸν σῖτον αὐτούς.

LXIX. Ἀντώνιος δὲ, Λιβύης ὑφάμενος, καὶ Κλεοπάτραν εἰς Αἴγυπτον ἐκ Παραιτονίου προπέμψας, αὐτὸς ἀπέλαυεν ἐρημίας ἀφ' ὅκου σὺν δυσι φί-

λοις ἄλβων καὶ πλανώμενος, Ἕλληνι μὲν Ἀριστοκράτει ῥητορικῷ, Ῥωμαίῳ δὲ Δουκιλίῳ· περὶ οὗ δι' ἐτέρων γεγράφαμεν, ὡς ἐν Φιλίπποις, ὑπὲρ τοῦ διαφρυγεῖν Βροῦτον, αὐτὸς αὐτόν, ὡς δὴ Βροῦτος ὢν, ἐνεχείρισαι τοῖς διώκουσι· καὶ διασωθεῖς ὑπ' Ἀντωνίου, διὰ τοῦτα πιστὸς αὐτῷ καὶ βέβαιος ἄχρι τῶν ἐσχάτων καιρῶν παρέμεινεν. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν ἐν Λιβύῃ δύναμιν ὃ πεπιστευμένος ἀπέστησεν, ὁρμήσας ἑαυτὸν ἀνελῆκ, καὶ διακωλυθεῖς ὑπὸ τῶν φίλων, καὶ κομισθεῖς εἰς Ἀλεξάνδρειαν, εὔρε Κλεοπάτραν ἐμπολμῶσαν ἔργῳ παραβόλῃ καὶ μεγάλῃ. Τοῦ γὰρ εἰργόντος ἰσθμοῦ τὴν ἐρυθρὰν ἀπὸ τῆς κατ' Αἴγυπτον θαλάσσης, καὶ δοκοῦντος Ἀσίαν καὶ Λιβύην ὀρίζειν, ἥ σφίγγεται μάλιστα τοῖς πελάγεσι, καὶ βραχυτάτος εὐρὸς ἐστὶ, τριακοσίων σταδίων ὄντων, ἐνεχείρησεν ἄρσασα τὸν στόλον, ὑπερνεωλῆσαι, καὶ καθεῖσαι τὰς ναῦς εἰς τὸν Ἀραβικὸν κόλπον μετὰ χρημάτων πολλῶν καὶ δυνάμεως, ἔξω κατοικεῖν, ἀποφυγοῦσα δουλείαν καὶ πόλεμον. Ἐπεὶ δὲ τὰς πρώτας ἀνελκομένας τῶν νεῶν οἱ περὶ τὴν Πέτραν Ἀραβες κατέκαισαν, ἔτι δ' Ἀντώνιος τὸν ἐν Ἀκτίῳ στρατὸν ὤρετο συμμεῖναι, ἱπαύσατο, καὶ τὰς ἐμβολὰς ἐφύλαττεν. Ἀντώνιος δὲ, τὴν πόλιν ἐκλιπὼν καὶ τὰς μετὰ τῶν φίλων διατριβάς, οἴκησιν ἑναλον κατεσκεύαζεν αὐτῷ περὶ τὴν Φάρον, εἰς τὴν θάλασσαν χῶμα προβαλὼν· καὶ διῆγεν αὐτόθι φυγὰς ἀνθρώπων, καὶ τὸν Τίμωνος ἀγαπᾶν καὶ ζηλοῦν βίον ἔρασκεν, ὡς δὴ πεπονθὼς ὁμοία· καὶ γὰρ αὐτὸς ἀδικηθεῖς ὑπὸ φί-

λων καὶ ἀχαριστηθεὶς, διὰ τοῦτο πᾶσιν ἀνθρώποις ἀπιστεῖν καὶ δυσχεραίνειν.

LXX. Ὁ δὲ Τίμων ἦν Ἀθηναῖος, δὲ καὶ γέγονεν ἡλικία μάλιστα κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, ὡς ἐκ τῶν Ἀριστοφάνους καὶ Πλάτωνος δραμάτων λαβεῖν ἐστίν. Κωμῳδεῖται γάρ ἐν ἐπίνοις, ὡς δυσμενῆς καὶ μισάνθρωπος· ἐκκλίναν δὲ καὶ διωθόμενος ἅπασαν ἔντευξεν, Ἀλκιβιάδην, νέον ὄντα καὶ θρασὺν, ἡσπάζετο καὶ καταφίλει προθύμως. Ἀπημάντου δὲ θανυμάσαντος, καὶ πυθομένου τὴν αἰτίαν, φιλεῖν ἔφη τὸν νικησίπικρον, εἰδώς, ὅτι πολλῶν Ἀθηναίοις κακῶν αἴτιος ἔσοιτο. Τὸν δ' Ἀπήμεντας ρόνον, ὡς ὁμοίαν αὐτῷ καὶ ζηλοῦντα τὴν δίαίταν, ἔστιν ὅτε προσέειπε· καὶ ποτε, τῆς τῶν Κοῶν οὔσης ἐορτῆς, εἰσιπύνο καὶ αὐτοὺς οἱ δύο. Τοῦ δ' Ἀπημάντου φήσαντος· „Ὡς καλὸν, ὦ Τίμων, τὸ συμπόσιον ἡμῶν!“ „Εἶγε σὺ, ἔφη, μὴ παρείης.“ Λέγεται δ' Ἀθηναίων ἐκκλησιαζόντων, ἀναβὰς ἐπὶ τὸ βῆμα ποιῆσαι σιωπὴν καὶ προσδοκίαν μεγάλην διὰ τὸ παράδοξον· εἰτ' εἰπὺν „Ἔστι μοι μικρὸν οἰκόπεδον, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ συκὴ τις ἐν αὐτῷ πέφυκεν, ἐξ ἧς ἥδη συχνοὶ τῶν πολιτῶν ἀπήγγεσαντο. Μέλ्लων οὖν οἰκοδομεῖν τὸν τόπον, ἐβουλήθην δημοσίᾳ προειπεῖν, ἵν' ἂν ἄρα τινὲς ἐθέλωσιν ὑμῶν, πρὶν ἐκκοπήναι τὴν συκὴν, ἀπάγξωνται.“ Τελευτήσαντος δ' αὐτοῦ, καὶ ταφέντος Ἀλῆσι παρὰ τὴν θάλασσαν, ὤλισθε τὰ προύχοντα τοῦ αἰγυιαλοῦ· καὶ τὸ πῦμα περιελθὼν, ἄβα-

τον καὶ ἀπροσπλάστον ἀνθρώπῳ πεποίηκε τὸν τά-
φοσ. Ἦν δ' ἐπιγεγραμμένον·

Ἐνθάδ' ἀποδέχῃς ψυχὴν βαρυδαίμονα κίβραι.

Τούνομα δ' οὐ παύσῃς, κακοὶ δὲ κακῶς ἀπέλυσθαι.

Καὶ τοῦτο μὲν αὐτὸν ἔτι ζῶντα πεποιηκέναι λέγου-
σι, τὸ δὲ περιφερόμενον Καλλιμάχειόν ἐστι·

Τίμων μισάνθρωπος ἰουδαίου. Ἀλλὰ πάρεστι,

Οἰώζων εἰκας πολλὰ, πάρεστι μόνον.

LXXI. Ταῦτα μὲν περὶ Τίμωντος ἀπὸ πολλῶν
ὀλίγα. Τῷ δ' Ἀντωνίῳ Κανιδιῷς τε τῆς ἀποβολῆς
τῶν ἐν Ἀκτίῳ δυνάμεων αὐτάγγελος ἦλθε, καὶ τὸν
Ἰουδαῖον Ἡρώδην, ἔχοντα τινὰ τάγματα καὶ σπείρας,
ἤκουσε Καίσαρι πρᾶσιχωρηκέναι· καὶ τοὺς ἄλλους
ὁμοίως δυνάστας ἀφίστασθαι, καὶ μηδὲν ἔτι συμμε-
νεῖν τῶν ἐκτός. Οὐ μὲν διατάραξί τι τούτων αὐτὸν,
ἀλλ' ὥσπερ ἄσμενος τὸ ἐλπίζειν ἀποτεθιμένος, ἵνα
καὶ τὸ φροντίζειν, τὴν μὲν ἑαλὸν ἐκείνην διαίταν, ἣν
Τιμωνεῖαν ὠνόμαζεν, ἐξέλιπεν· ἀναληρθεὶς δ' ὑπὸ
τῆς Κλεοπάτρας εἰς τὰ βασίλεια, πρὸς δεῖπνα καὶ πό-
τους καὶ διανομὰς ἔτρεψε τὴν πόλιν, ἐγγράφων μὲν εἰς
ἐρήθους τὸν Κλεοπάτρας παῖδα καὶ Καίσαρος, τὸ δ' ἁ-
πλόφυρον καὶ τέλειον ἱμάτιον Ἀντύλλῳ, τῷ ἐκ Φουλ-
βίας, περιτιθεὶς ἐφ' οἷς ἡμέρας πολλὰς συμπόσια καὶ
κῶμοι καὶ θάλαιαι τὴν Ἀλεξάνδρειαν κατέχον. Αὐτοὶ
δὲ τὴν μὲν τῶν ἀμιμητοβίων ἐκείνην σύνοδον κατέλυ-
σαν, ἐτέραν δὲ συνέταξαν, οὐδὲν τι λειπομένην ἐκεί-
νης ὁβριότητι καὶ τρυφαῖς καὶ πολυτελείαις, ἣν συν-

αποθανουμένων ἐκάλουν. Ἀπεγράφοντο γὰρ οἱ φίλοι συναποθανουμένους ἑαυτοὺς, καὶ δεῖγον εὐπαθοῦντας ἐν δειπνῶν περιόδοις. Κλεοπάτρα δὲ φαρμάκων θανασίμων συνῆγε παντοδαπὰς δυνάμεις, ὧν ἐκάστης τὸ ἀνώδυνον ἐλέγχουσα, προῦβαλλε τοῖς ἐπὶ θανάτῳ φρόνους. Ἐπεὶ δ' ἑώρα τὰς μὲν ἐκνυμφοὺς τὴν ὀξύτητα τοῦ θανάτου δι' ὀδύνης ἐπιφερούσας, τὰς δὲ πρᾶσιέρας τάχος οὐκ ἔχουσας, τῶν θηρίων ἀπειριῶτο, θιωμένης αὐτῆς ἕτερον εἶδος προσφερόντων. Ἐποίη δὲ καὶ τοῦτο κατ' ἡμέραν καὶ σχεδὸν ἐν πᾶσι μόνον εὗρισκε τὸ δῆγμα τῆς ἀσπίδος ἕνευ σπασμοῦ καὶ στεναγμοῦ κἄρον ὑπνώδη καὶ καταφορὰν ἐφελκόμενον, ἰδρῶτι μαλακῶ τοῦ προσώπου καὶ τῶν αἰσθητηρίων ἀμαυρώσει παραλυομένων ὀφθαλμοῦ, καὶ δυσχειραίνοντων πρὸς τὰς ἐξεγέρσεις καὶ ἀνακλήσεις, ὥσπερ οἱ βαθέως καθιύδοντες.

LXXII. Ἄμα δὲ καὶ πρὸς Καίσαρα πρόσβεις ἔπεμπον εἰς Ἀσίαν, ἥ μὲν αἰτουμένη τὴν ἐν Αἰγύπτῳ τοῖς παισὶν ἀρχήν, ὃ δ' ἄξιον Ἀθήνησιν, εἰ μὴ δοκοίη περὶ Αἴγυπτον, ἰδιώτης καταβιβῶναι. Φίλων δ' ἀπορία, καὶ ἀπιστία διὰ τὰς αὐτομολίας, ὃ τῶν παιδῶν διδάσκαλος ἐπέμφθη πρεσβεύων. Εὐφρόνιος. Καὶ γὰρ Ἀλεξᾶς, ὃ Λαοδικεὺς, γνωρισθεὶς μὲν ἐν Ρώμῃ διὰ Τιμαγέτους, καὶ πλείστον Ἑλλήνων δυνηθεὶς γενόμενος δὲ τῶν Κλεοπάτρας ἐπ' Ἀντώνιον ὀργάνων τὸ βιαιότατον καὶ τῶν ὑπὲρ Ὀκταβίας ἱσταμένων ἐν αὐτῷ λογισμῶν ἀνατροπεὺς, ἐπέμφθη μὲν Ἡ-

φώδην τὸν βασιλεῖα τῆς μεταβολῆς ἐφάβων· αὐτοῦ δὲ καταμείνας, καὶ προδοὺς Ἀντώνιον, ἐτόλμησεν εἰς ὄψιν ἔλθειν Καίσαρος, Ἡρώδην πεποιθώς. Ὡς οὖν αὐτὸν οὐδὲν Ἡρώδης, ἀλλ' εὐθὺς εἰσχθεις καὶ κομισθεὶς εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα δέσμιος, ἐπεὶ Καίσαρος κλεῦσαντος, ἀνῆρέθη. Τοιαύτην μὲν Ἀλεξῆς ἐτιζῶντι δίκην Ἀντωνίῳ τῆς ἀπιστίας ἐξέτισε.

LXXIII. Καίσαρ δὲ τοὺς μὲν ὑπὲρ Ἀντωνίου λόγους οὐκ ἠνέσχετο, Κλεοπάτραν δ' ἀπεκρίνατο μηδενὸς ἀμαρτήσεσθαι τῶν ἐπισκευῶν, ἀγγελοῦσαν Ἀντώνιον, ἣ ἐκβαλοῦσαν. Συνέπεμψε δὲ καὶ παρ' αὐτοῦ τινα τῶν ἀπελευθέρων, Θύρσον, αὐτὸν ἀνόητον ἄνθρωπον, οὐδ' ἀπεθάνως ἂν ἀφ' ἡγεμότος νέου διαλεχθέντα πρὸς γυναῖκα σοβαρὰν, καὶ θαύμαστον ὄσον ἐπὶ κἀλλει φρονοῦσαν. Οὗτος ἐντυχάνων αὐτῇ μακρότερα τῶν ἄλλων, καὶ τιμώμενος διαφερόντως, ὑπόνοιαν τοῦ Ἀντωνίου παρέσχε, καὶ συλλαβὼν αὐτὸν ἐμαστίλωσεν, εἰτ' ἀφῆκε πρὸς Καίσαρα· γράψας, ὡς ἐντυφῶν καὶ περιφρονῶν παροξύνειν αὐτὸν, εὐπαράξυντον ὑπὸ κακῶν ὄντα. „Σὺ δ', εἰ μὴ φέρεις τὸ πρᾶγμα, ἔφη, μετρίως, ἔχεις ἐμὸν ἀπελευθέρων, Ἰππαρχον. Τοῦτον κρεμάσας μαστίλωσον, ἵν' ἴσον ἔχωμιν.“ Ἐκ τούτου Κλεοπάτρα μὲν ἀπολυομένη τὰς αἰτίας καὶ ὑπονοίας, ἐθεράπευεν αὐτὸν περιτιτῶς· καὶ τὴν ἑαυτῆς γενέθλιον σαρπητῶς διαγαγοῦσα καὶ ταῖς τύχαις πρεπόντως, τὴν ἐκείνου πάσαν ὑπερβαλλομένην λαμπρότητα καὶ παλυτέλειαν ἐώρτασεν, ὥστε

πολλοὺς τῶν κεκλημένων ἐπὶ τὸ δεῖπνον πένητας ἐλ-
θόντας, ἀπαλθεῖν πλουσίους. Καίσαρα δ' Ἀγρίπ-
πας ἀνικαλεῖτο πολλάκις ἀπὸ Ῥώμης, γράφων, ὡς
τῶν ἐκτὶ πραγμάτων τὴν παρουσίαν αὐτοῦ ποθούν-
των.

LXXIV. Ἔσχεν οὖν ἀναβολὴν ὁ πόλεμος τό-
τε· τοῦ δὲ χειμῶνος παρελθόντος, αὐτοῖς ἐπήει διὰ
Συρίας, οἱ δὲ στρατηγοὶ διὰ Λιβύης. Ἀλόντιος δὲ
Πηλουσίου, λόγος ἦν, ἐνδοῦναι Σέλευκον, οὐκ ἀκού-
σης τῆς Κλεοπάτρας. Ἡ δ' ἐκείνου μὲν γυναῖκα καὶ
παῖδας Ἀντωνίῳ κτεῖναι παρεῖχεν· αὐτὴ δὲ, θήκας
ἔχουσα καὶ μνήματα κατεσκευασμένα περιτιθεῖς εἰς
τὴν κάλλος καὶ ὕψος, ἃ προσωκοδόμησε τῷ ναυ. τῆς
Ἰσιδος, ἐνταῦθα τῶν βασιλικῶν συνέφορει τὰ πλεί-
στας ἄξια σπουδῆς, χρυσόν, ἄργυρον, σμάραγδον,
μαργαρίτην, ἔβινον, ἐλέφαντα, κινάμωμον· ἐπὶ πᾶ-
σι δὲ δῆδα πολλὴν καὶ στυπνεῖον· ὥστε δεισαντα πε-
ρὶ τῶν χρημάτων Καίσαρα, μὴ τροπομέσῃ πρὸς ἀ-
πόγνωσιν ἢ γυνὴ διαφθεῖρη καὶ καταφλέξητὸν πλού-
τον, αἰετὶν ἐλπίδας αὐτῇ φιλανθρώπους προσέμ-
πειν, ἅμα τῷ στρατῷ πορευόμενον ἐπὶ τὴν πόλιν. Ἰ-
δρυθέντος δ' αὐτοῦ περὶ τὸν ἱππόδρομον, Ἀντώνιος
ἐπεξελθὼν ἠγωνίσαστο λαμπρῶς, καὶ τροπὴν τῶν Καί-
σαρος ἱππέων ἐποίησε, καὶ κατεδίωξεν ἄχρι τοῦ στρα-
τοπέδου. Μεγαλυνόμενος δὲ τῇ νίκῃ, παρῆλθεν εἰς
τὰ βασίλεια, καὶ τὴν Κλεοπάτραν κατεφίλησεν ἐν
τοῖς ὄπλοις· καὶ τὸν ἠγωνισμένον προθυμότατα τῶν
στρατιωτῶν συνέστησεν. Ἡ δ' ἀριστεῖον αὐτῷ θώ-

ρακα χρυσοῦν καὶ κράνος ἔδωκεν. Ἐκεῖνος μὲν οὖν ὁ ἄνθρωπος, λαβὼν ταῦτα, διὰ νυκτὸς ἡΰτομόλησεν ὡς Καίσαρα.

LXXV. Πάλιν δ' Ἀντώνιος ἔπεμπε, Καίσαρα μονομαχῆσαι προκαλούμενος. Ἀποκρινάμενου δ' ἑκείνου, πολλὰς ὁδοὺς Ἀντωνίου παρεῖναι θάνατον, συμφρονήσας, ὅτι τοῦ διὰ μάχης οὐκ ἔστιν αὐτῷ βελτίων θάνατος, ἔγνώ καὶ κατὰ γῆν ἄμα καὶ κατὰ θάλασσαν ἐπιχειρεῖν. Καὶ παρὰ δεῖπνον, ὡς λέγεται, τοὺς οἰκέτας ἐκέλευσιν ὑπεγχεῖν καὶ προθυμότερον εὐωχεῖν αὐτόν· ἄδηλον γάρ, εἰ τοῦτο ποιήσουσιν αὐρίον, ἢ δεσπόταις ἑτέροις ὑπηρετήσουσιν, αὐτὸς δὲ κείσεται σκελετὸς καὶ τὸ μηδὲν γενόμενος. Τοὺς δὲ φίλους ἐπὶ τούτοις θακρύνοντας ὁρῶν, ἔφη, μὴ προάξειν ἐπὶ τὴν μάχην, ἐξ ἧς αὐτῷ θάνατον εὐκλεῖα μᾶλλον, ἢ σωτηρίαν ζητεῖν καὶ νίκην. Ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ λέγεται, μεσοῦσης σχεδὸν, ἐν ἡσυχίᾳ καὶ κατηφείᾳ τῆς πόλεως διὰ φόβον καὶ προσδοκίαν τοῦ μέλλοντος οὔσης, αἰφνίδιον ὀργάνων τε παντοδαπῶν ἐμμελεῖς φωνὰς ἀκουσθῆναι, καὶ βοῇν ὄχλου μετ' εὐασμῶν καὶ πηδήσεων σατυρικῶν, ὥσπερ Διάουσι τινὸς οὐκ ἀθρόου ἐξελαύνοντος· εἶναι δὲ τὴν ὁρμὴν ὁμοῦ τι διὰ τῆς πόλεως μέσης, ἐπὶ τὴν πύλην ἔξω, τὴν τετραμμένην πρὸς τοὺς πολεμίους, καὶ ταύτῃ τὸν θόρυβον ἐκπεσεῖν πλεῖστον γενόμενον. Ἐδόκει δὲ τοῖς ἀναλογιζομένοις τὸ σημεῖον ἀπολείπειν ὁ θεὸς Ἀντώνιον, ὃ μάλιστα συνεξομοιῶν καὶ συνοικειῶν ἑαυτὸν διετέλεσεν.

LXXVI. Ἄμα δ' ἡμέρα τὸν πεζὸν αὐτὸς ἐπὶ τῶν πρὸ τῆς πόλεως λόφων ἰδρύσας, ἐθεῖτο τὰς ναῦς ἀνηγμένας, καὶ ταῖς τῶν πολεμίων προσφερομένας· καὶ περιμένων ἔργον τι παρ' ἐκείνων ἰδεῖν, ἡσύχαζεν. Οἱ δ', ὥς ἐγγὺς ἐγένοντο, ταῖς κώπαις ἠπάσαντο τοὺς Καίσαρος· ἐκείνων δ' ἀντασπασαμένων μετεβάλοντο, καὶ πάσαις ἅμα ταῖς ναυσὶν ὁ στόλος εἰς γενόμενος ἐπέπλει πρὸς τὴν πόλιν ἀντίπρωρος. Τοῦτ' Ἀντώνιος ἰδὼν, ἀπελείφθη μὲν εὐθύς ὑπὸ τῶν ἱππέων μεταβαλλομένων· ἦτηθεῖς δὲ τοῖς πεζοῖς ἀνιχώρησεν εἰς τὴν πόλιν, ὑπὸ Κλεοπάτρας προδεδόσθαι βούων, οἷς δὲ ἐκείνην ἐπολέμησεν. Ἡ δὲ, τὴν ὀργὴν αὐτοῦ φοβηθεῖσα καὶ τὴν ἀπόνόϊαν, εἰς τὸν τάφον κατέφυγε, καὶ τοὺς καταρῥάπτας ἀφῆκε, κλεῖθροισι καὶ μοχλοῖς καρτεροὺς ὄντας· πρὸς δ' Ἀντώνιον ἔπεμψε τοὺς ἀπαγγελοῦντας, ὅτι τέθνηκε. Πιστεύσας δ' ἐκεῖνος, καὶ εἰπὼν πρὸς αὐτόν, „Τί ἐτι μέλλεις, Ἀντώνιε; Τὴν μόνην ἣ εὐχὴ καὶ λοιπὴν ἀφῆρξες τοῦ φιλοψυχίῃν πρόμασιν.“ εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωματίον, καὶ τὸν θώρακα παραλύων καὶ διαστέλλων, „ὦ Κλεοπάτρα, εἶπεν, οὐκ ἄχθομαι σου στεροῦμενος· αὐτίκα γὰρ εἰς ταῦτόν ἀφ' ἔξομαι· ἀλλ' ὅτι γυναικὸς ὁ τηλικούτος αὐτοκράτωρ εὐψυχία πεφώραμαι λειπόμενος.“ Ἦν δὲ τις οἰκείης αὐτοῦ πιστός, Ἔρως ὄνομα. Τούτον ἐκ πολλοῦ παρακληκῶς, εἰ δεήσειεν, ἀνελεῖν αὐτόν, ἀπῆται τὴν ὑπόσχεσιν. Ὁ δὲ σπασάμενος τὸ ἔλφος, ἀνίσχετο μὲν, ὥς παίσιον ἐκείνον, ἀποστρέψας δὲ τὸ πρόσωπον εἰς αὐτὸν ἀπέκτεινε.

Πισόντος δ' αὐτοῦ πρὸς τοὺς πόδας, ὁ Ἀντώνιος, „Εὖγ', εἶπεν, ὦ Ἔρως, ὅτι, μὴ δυνηθεὶς αὐτὸς, ἐμὲ ποιεῖν, ὁ θεῖ, διδάσκεις.“ καὶ παίσας διὰ τῆς κοιλίας ἑαυτὸν ἀφῆκεν εἰς τὸ κλινίδιον. Ἦν δ' οὐκ εὐθυθάνατος ἡ πληγὴ. Διὸ καὶ τῆς φορᾶς τοῦ αἵματος, ἐπεί κατεκλίθη, παυσαμένης, ἀναλαβὼν, εἰδῆτο τῶν παρόντων ἐπισφάττειν αὐτόν. Οἱ δ' ἔφευγον ἐκ τοῦ δωματίου, βοῶντος καὶ σφαδάζοντος· ἄχρις οὗ παρὰ Κλεοπάτρας ἦκε Διομήδης, ὁ γραμματεὺς, κομίζων αὐτόν ὡς ἐκίνην εἰς τὸν τάφον κελυσθεὶς.

LXXVII. Γνοὺς οὖν, ὅτι ζῇ, προθύμως ἐκέλευσεν ἄρασθαι τοῖς ὑπηρέταις τὸ σῶμα, καὶ διὰ χειρῶν προσεκομίσθη ταῖς θύραις τοῦ οἰκήματος. Ἡ δὲ Κλεοπάτρα τὰς μὲν θύρας οὐκ ἀνέωξεν, ἐκ δὲ θυρίδων τινῶν φανέσσα, σειρὰς καὶ καλῶδια καθέει. Καὶ τοῦτοις ἐναψάντων τὸν Ἀντώνιον, ἀνέειλεν αὐτῇ καὶ δύο γυναῖκες, ἃς μόνας ἐδέξατο μετ' αὐτῆς εἰς τὸν τάφον. Οὐδὲν ἐκείνου λέγουσιν οἰκτροτέρον γενέσθαι οἱ παραγενόμενοι θέαμα. Περφυρμένος γὰρ αἵματι καὶ δυσθανατῶν εἴλκετο, τὰς χεῖρας δρέγων εἰς ἐκίνην καὶ παραιωρούμενος. Οὐ γὰρ ἦν γυναιξὶ ῥᾶδιον τὸ ἔργον, ἀλλὰ μόλις ἡ Κλεοπάτρα ταῖν χερσὶν ἐμπεφυκυῖα καὶ κατατεινομένη τῇ προσώπῳ, τὸν δεσμὸν ἀνελάμβανεν, ἐπιχειρομένων τῶν κάτωθεν αὐτῇ καὶ συναγωνιῶντων. Δεξαμένη δ' αὐτόν οὕτως, καὶ κατακλίνασα, περιεῤῥήξατο τοὺς πέπλους ἐπ' αὐτῷ, καὶ τὰ στέρνα τυπτομένη καὶ σπαράττουσα ταῖς χερσὶ, καὶ τῇ προσώπῳ τοῦ αἵματος ἀνα-

ματτομένη, διαπότῃν ἐκάλει, καὶ ἄνδρα, καὶ αὐτοκράτορα· καὶ μικροῦ δεῖν ἐπιλέληστο τῶν αὐτῆς κακῶν, οἷκτεν τῶν ἐκείνου. Καταπαύσας δὲ τὸν Θρηῆνον αὐτῆς Ἀντώνιος, ῥησεν οἶνον πιεῖν· εἴτε διψῶν, εἴτε συντομώτερον ἐλπίζων ἀπολυθῆσθαι. Πιὼν δὲ, παρήνευσεν αὐτῇ τὰ μὲν ἑαυτῆς, ἃν ἢ μὴ μετ' αἰσχύνῃς, σωτήρια τίθουσθαι, μάλιστα τῶν Καίσαρος ἐταίρων Προκλήϊω πιστεύουσας· αὐτὸν δὲ μὴ Θρηνεῖν ἐπὶ ταῖς ὑστάταις μεταβολαῖς, ἀλλὰ μακαρίζειν, ὧν ἔτυχε, καλῶν, ἐπιφανέστατος ἀνθρώπων γεγόμενος, καὶ πλεῖστον ἰσχύσας, καὶ νῦν οὐκ ἀγεννῶς Ῥωμαῖος ὑπὸ Ῥωμαίου κρατηθεῖς.

LXXVIII. Ὅσον δ' οὐπω ἀπολιπόντες αὐτοῦ, Προκλήϊος ἦκε παρὰ Καίσαρος. Ἐπεὶ γὰρ ἑαυτὸν πατάξας ὁ Ἀντώνιος ὤχετο πρὸς Κλεοπάτραν κομιζόμενος, Λερεταῖός τις τῶν δορυφόρων, λαβὼν τὸ ἐγχειρίδιον αὐτοῦ καὶ ἀποκρύψας, ὑπεξῆλθε, καὶ δραμὼν πρὸς Καίσαρα, πρῶτος ἠγγεῖλε τὴν Ἀντωνίου τελευτήν, καὶ τὸ ξίφος ἔδειξεν ἡμαγμένον. Ὁ δ' ὥς ἤκουσεν, ἐνδοτέρω τῆς σκηνῆς ἀποστὰς, ἀπεδάκρυσεν ἄνδρα, κηδεστήν γεγόμενον καὶ συνάρχοντα, καὶ πολλῶν ἀγώνων καὶ πραγμάτων κοινωνόν. Εἶτα τὰς ἐπιστολαῖς λαβὼν, καὶ τοὺς φίλους καλέσας, ἀνεγίνωσκεν, ὥς εὐγνώμονα γράφοντος αὐτοῦ καὶ δίκαια φορτικὸς ἦν καὶ ὑπερήφανος αἰεὶ περὶ τὰς ἀποκρίσεις ἐκείνος. Ἐκ δὲ τοῦτου τὸν Προκλήϊον ἔπεμψε κτελεύσας, ἣν δύνηται, μά-

λίστα τῆς Κλεοπάτρας ζώσης κρατῆσαι. Καὶ γὰρ ἐφοβεῖτο περὶ τῶν χρημάτων, καὶ μέγα πρὸς δόξαν ἤγεῖτο τοῦ θριάμβου, καταγαγεῖν ἐκείνην. Εἰς μὲν οὖν χεῖρας τῷ Προκλήτῳ συνελθεῖν οὐκ ἠθέλησεν· ἐχέοντο δὲ λόγοι ἐν τῷ οἰκήματι, προσελθόντος ἔξωθεν αὐτοῦ κατὰ θύρας ἐπιπέδους, ἀποκεκλεισμένας μὲν ὀχυρῶς, φωνῇ δὲ διεξοδὸν ἐχούσας. Καὶ διελέχθησαν, ἥ μὲν αἰτουμένη τοῖς παισὶν τὴν βασιλείαν, ὁ δὲ θαρρύνει καὶ πάντα πιστεύειν Καίσαρι καλεύων.

LXXIX. Ὡς δὲ κατιδὼν τὸν τόπον ἀπήγγειλε Καίσαρι, Γάλλος μὲν ἐπέμφθη, πάλιν ἐντευξόμενος αὐτῇ· καὶ παρὰ τὰς θύρας ἐλθὼν, ἐπὶ τέθες ἐμήκυνε τὸν λόγον. Ἐν τούτῳ δὲ Προκλήτιος, κλίμακος προστεθείσης, διὰ τῆς θυρίδος εἰσῆλθεν, ἥ τὸν Ἀντωνίων αἱ γυναῖκες ἐδέξαντο. Καὶ πρὸς τὰς θύρας αὐτὰς εὐθύς, αἷς ἡ Κλεοπάτρα παρειστήκει προσέχουσα τῷ Γάλλῳ, κατέβαινε, ὑπηρέτας ἔχων δύο μετ' αὐτοῦ. Τῶν δὲ συγκαθειργμένων τῇ Κλεοπάτρᾳ γυναικῶν τῆς ἑτέρας ἀνακραγούσης· „Τάλαινα Κλεοπάτρα, ζωγρῇ“ μεταστραφείσα καὶ θεασαμένη τὸν Προκλήτιον, ὥρμησε μὲν αὐτὴν πατάξαι· παρζωσμένη γὰρ ἐτύγγανε τῶν ληστρικῶν ξιφιδίων· προσδραμὼν δὲ ταχὺ, καὶ περισχὼν αὐτὴν ταῖς χερσὶν ἀμφοτέραις ὁ Προκλήτιος· „Ἀδικεῖς, ἔφη, ὦ Κλεοπάτρα, καὶ σεαυτὴν καὶ Καίσαρα, μεγάλην ἀφαιρουμένη χρησιμότητος ἐπιδείξιν αὐτοῦ, καὶ διαβάλλουσα τὸν πρῶτότατον ἡγεμόνων, ὥς ἄπιστον καὶ ἀδιώλλα-

κτον.“ Ἀμα δὲ καὶ τὸ ἔσφοδ' αὐτῆς παρῆλτο, καὶ τὴν ἐσθῆτα, μὴ κρύπτοι τι φάρμακον, ἐξέσεισεν. Ἐπέμφθη δὲ καὶ παρὰ Καίσαρος τῶν ἀπειλευθέρων Ἐπαφρόδιτος, ὃ προσετέτακτο ζῶσαν αὐτὴν φυλάττειν, ἰσχυρῶς ἐπιμελόμενον, τᾶλλα δὲ πρὸς τὸ ῥᾶστον ἐνδιδόναι καὶ ἡδαστον.

LXXX. Αὐτὸς δὲ Καῖσαρ εἰσῆλθων εἰς τὴν πόλιν Ἀρεῖῳ τῷ φιλοσόφῳ προσδιαλεγόμενος, καὶ τὴν δεξιὰν ἐνδεδωκώς· ἔν' εὐθύς ἐν τοῖς πόλεταις περιβλεπτός εἶη, καὶ θαυμάζοιτο τιμώμενος ὑπ' αὐτοῦ διαπρεπῶς. Εἰς δὲ τὸ γυμνάσιον εἰσελθὼν, καὶ ἀναβάς ἐπὶ βῆμά τι πεποιημένον, ἐκπεπληγμένων ὑπὸ δέους τῶν ἀνθρώπων, καὶ προσπιπτόντων, ἀνασιῆναι κελεύσας, ἔφη, πάσης αἰτίας τὸν δῆμον ἀφιέναι, πρῶτον μὲν, διὰ τὸν κίλιστην, Ἀλέξανδρον· δευτέρου δὲ, τῆς πόλεως θαυμάζων τὸ κάλλος· καὶ τὸ μέγεθος· τρίτον δ', Ἀρεῖῳ τῷ ἐταίρῳ χαριζόμενος. Ταύτης δὲ τῆς τιμῆς ἔτυχεν Ἀρεῖος παρὰ Καίσαρος, καὶ τῶν ἄλλων ἐξητήσατο συχνούς· ὧν εἷς ἦν καὶ Φιλόστρατος, ἀνὴρ εἰπὼν μὲν ἐξ ἐπιδρομῆς τῶν πάποτε σοφιστῶν ἱκανώτατος, εἰσποιῶν δὲ μὴ προσηκόντως ἑαυτὸν εἰς Ἀκαδημίᾳ. Διὸ καὶ Καῖσαρ αὐτοῦ βδελιττόμενος τὸν τρόπον, οὐ προσίειτο τὰς δεξιὰς. Ὁ δὲ πῶγωνα πολιὸν καθείς, καὶ φαιδὸν ἱμάτιον περιβαλλόμενος, ἐξόπισθεν Ἀρεῖῳ παρηκολούθει, τοῦτον αἰεὶ τὸν στίχον ἀναφθεγγόμενος·

Σοφοὶ σοφοὺς σώζουσιν, ἅν' ὧσιν σοφοί.

Πυθόμενος δὲ Καῖσαρ, καὶ τοῦ φθόγου μᾶλλον Ἀ-

ρμιον, ἣ τοῦ δέουσι Φιλόστρατον, ἀπαλλάξαι βου-
λόμενος διῆκε.

LXXXI. Τῶν δ' Ἀντωνίου παίδων ὁ μὲν ἐκ
Φουλβίας, Ἀντίλλος, ὑπὸ Θεοδώρου, τοῦ παι-
δαγωγοῦ, παραδοθεὶς ἀπέθανε· καὶ τὴν κεφαλὴν
αὐτοῦ τῶν στρατιωτῶν ἀποτεμόντων, ὁ παιδαγω-
γὸς ἀφελὼν, ὃν ἐφόρει περὶ τῇ τραχήλῳ πολυτι-
μότατον λίθον, εἰς τὴν ζώνην κατέρριψεν· ἀρνη-
σάμενος δὲ καὶ φωραθεὶς ἀνισταυρώθη. Τὰ δὲ Κλεο-
πάτρας παιδία φρουροῦμενα μετὰ τῶν τροφόντων ἐ-
λευθέριον εἶχε δόλαιαν. Καίσαρ ὦνα δὲ, τὸν ἐκ Καί-
σαρος γεγονέναι λεγόμενον, ἣ μὲν μήτηρ ἐξέπεμψε με-
τὰ χρημάτων πολλῶν εἰς τὴν Ἰνδικὴν δι' Αἰθιοπίας·
ἕτερος δὲ παιδαγωγὸς, ὅμοιος Θεοδώρῳ, Ρόδῳ, ἀνέ-
πεισεν ἐπανιλθεῖν, ὥς Καίσαρος αὐτὸν ἐπὶ βασι-
λείαν κηλοῦντος. Βουλευομένου δὲ Καίσαρος, Ἀ-
ρεῖον εἰπεῖν λέγουσιν·

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκαισαρίη.

LXXXII. Τοῦτον μὲν οὖν ὕστερον ἀπέκτεινε
μετὰ τὴν Κλεοπάτρας τελευτήν. Ἀντώνιον δὲ πολ-
λῶν αἰτουμένων θάψαι καὶ βασιλέων καὶ στρατηγῶν,
οὐκ ἀφείλετο Κλεοπάτρας τὸ σῶμα Καίσαρος, ἀλλ' ἐ-
θάπτετο ταῖς ἐκείνης χερσὶ πολυτελῶς καὶ βασιλι-
κῶς, πᾶσιν ὥς ἐβούλετο χρῆσθαι λαβούσης. Ἐκ
δὲ λύπης ἅμα τοσαύτης καὶ ὀδύνης (ἀνεφλέγμηνε γὰρ
αὐτῆς τὰ στήθνα τυπτομένης καὶ ἤλκωτο) πυρετῶν
ἐπιλαβόντων, ἠγάπησε τὴν πρόφρασιν, ὥς ἀφιστομέ-

νη τροφῆς διὰ τοῦτο, καὶ παραλύσασα τοῦ ζῆν ἀκωλύτως ἑαυτήν. Ἦν δ' ἰατρός αὐτῇ συνήθης, Ὀλυμπος, ᾧ φράσασα τὰληθές, ἐχρῆτο συμβούλῃ καὶ συνεργῶ τῆς καθαιρέσεως, ὥς αὐτό; Ὀλυμπος εἶρηκεν, ἱστορίαν τινὰ τῶν πραγμάτων τούτων ἐκδιδωκώς. Ἰππονόησας δὲ Καῖσαρ, ἀπειλὰς μὲν τινὰς αὐτῇ καὶ φόβους περὶ τῶν τέκνων προσίβαλεν, οἷς ἐκείνη, καθάπερ μηχανήμασιν, ἐπηρείπατο, καὶ παριδίδου τὸ σῶμα θεραπεύειν καὶ τρέφειν τοῖς χρήζουσιν.

LXXXIII. Ἦκε δὲ καὶ αὐτὸς ἡμέρας ὀλίγας διαλιπὼν, ἐντευξόμενος αὐτῇ καὶ παρηγορήσων. Ἦ δ' ἔνυχε μὲν ἐν στιβάδι κατακειμένη ταπεινῶς· εἰσίνοντι δ' αὐτῇ μονοχίτων ἀναπηδήσασα προσπίπτει, δεινῶς μὲν ἐξηγριωμένη κεφαλὴν καὶ πρόσωπον, ὑπότρομος δὲ τῇ φωνῇ, καὶ συντετηκυῖα ταῖς ὤψεσιν. Ἦν δὲ πολλὰ καὶ τῆς περὶ τὸ στέρον αἰκίας καταφανῇ· καὶ ὅλως οὐθὲν ἑδόκει τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς ἔχειν βέλτιον. Ἦ μέντοι χάρις ἐκείνη καὶ τὸ τῆς ὥρας ἱταμόν οὐ κατέβριστο παντάπασι, ἀλλὰ καίπερ οὕτως διακειμένης, ἐνδοθὲν ποθεν ἐξέλαμπε καὶ συνεπαίνετο τοῖς κινήμασι τοῦ προσώπου. Κελεύσαντος δὲ τοῦ Καίσαρος αὐτὴν κατακλιθῆναι, καὶ πλησίον αὐτοῦ καθίσαντος, ἤψατο μὲν τινος δικαιολογίας, εἰς ἀνάγκην καὶ φόβον Ἀντωνίου τὰ πεπραγμένα τρέπουσα· ἐνισταμένου δὲ πρὸς ἕκαστον αὐτῇ τοῦ Καίσαρος, ἐξελεγχομένη ταχὺ, πρὸς οἶκτον μεθρημέυατο καὶ δέησιν, ὥς δὴ τις ἂν μάλιστα

τοῦ ζῆν περιεχομένη. Τέλος δὲ τοῦ πλήθους τῶν χρημάτων ἀναγραφὴν ἔχουσα προσέδωκεν αὐτῷ· Σελεύκου δὲ τινος τῶν ἐπιτρόπων ἐλέγχοντος ὡς ἔνια κρύπτουσιν καὶ διακλέπτουσιν, ἀναπηδήσασα, καὶ τῶν τριχῶν αὐτοῦ λαβομένη, πολλὰς ἐνεφόρει τῷ προσώπῳ πληγὰς. Τοῦ δὲ Καίσαρος μειδιῶντος, καὶ καταπαύοντος αὐτήν, „Ἄλλ' οὐ δεινόν, εἶπεν, ὦ Καίσαρ, εἰ σὺ μὲν ἡξιώσας ἀφικέσθαι πρὸς ἐμὲ καὶ προσεπιπῆν οὕτω πράττουσάν, οἱ δὲ δοῦλοι μου κατηγοροῦσιν, εἴ τι τῶν γυναικείων ἀπεθάρμην οὐκ ἐμαυτῇ δῆπουθεν, ἢ τάλαινα, κόσμον, ἀλλ' ὅπως Ὀκταβία καὶ Λιβία τῇ σῇ μικρὰ δοῦσα, δι' ἐκείνων ἱλιώ σου τύχοιμι καὶ πρᾶτοτέρον ;“ Τούτοις δ' ἸΚαῖσαρ ἤδετο, παντάπασιν αὐτὴν φιλοψυχεῖν οἰόμενος. Εἰπὼν οὖν, διτι καὶ ταῦτα ἐπιτρέπει, καὶ τὰλλα πάσης ἐλπίδος αὐτῇ χρήσεται λαμπρότερον, ὥχετο ἀπιών, ἐξηπατηκῆναι μὲν οἰόμενος, ἐξηπατημένος δὲ μᾶλλον.

LXXXIV. Ἦν δὲ Κορνήλιος Δολοβέλλας ἐπιφανὴς νεανίσκος ἐν τοῖς Καίσαρος ἐταίροις. Οὗτος εἶχε πρὸς τὴν Κλεοπάτραν οὐκ ἀηδῶς· καὶ τότε χαριζόμενος αὐτῇ δεηθείσῃ κρύφα πέμπας ἐξήγγειλεν, ὥς αὐτὸς μὲν ὁ Καῖσαρ ἀναξίβηνυσι πεδῆ διὰ Συρίας, ἐκείνην δὲ μετὰ τῶν τέκνων ἀποστέλλειν εἰς τρίτην ἡμέραν ἔγνωκεν. Ἡ δ' ἀκούσασα ταῦτα, πρῶτον μὲν ἐδεήθη Καίσαρος, ὅπως αὐτὴν ἐάσῃ χάς ἐπενεγκεῖν Ἀντωνίῳ· καὶ συγχωρήσαντος, ἐπὶ τὸν τάφον κομισθεῖσα καὶ περιπιοῦσα τῇ σορῷ μετὰ

τῶν συνήθων γυναικῶν· Ὡς φίλε Ἀντώνιε, εἶπεν, ἔθαπτον μὲν σε πρῶτην εἰς χερσὶν ἑλευθέραις, σπένδω δὲ νῦν αἰχμάλωτος οὖσα, καὶ φρουρουμένη, μήτε κοπιεῖς, μήτε θρήνοις, αἰκίσασθαι τὸ δοῦλον τοῦτο σῶμα, καὶ τηρούμενον ἐπὶ τοὺς κατὰ σοῦ θριάμβους. Ἄλλας δὲ μὴ προσδέχου τιμῆς, ἢ χράς· ἀλλ' αὐταὶ σοι τελευταῖαι, Κλεοπάτρας ἀγομένης. Ζῶντας μὲν γὰρ ἡμᾶς οὐθὲν ἀλλήλων διέστησε, κινδυνεύομεν δὲ τῷ θανάτῳ διαμείψασθαι τοὺς τόπους· σὺ μὲν δ' Ῥωμαῖος, ἐνταῦθα κείμενος, ἐγὼ δ' ἡ δύστηνος, ἐν Ἰταλίᾳ, τοσοῦτο τῆς σῆς μεταλαβοῦσα χώρας μόνον. Ἄλλ' εἰ δὴ τις τῶν ἐκτὶ θεῶν ἀλήκη καὶ δύναμις, (οἱ γὰρ ἐνταῦθα προὔδωκαν ἡμᾶς,) μὴ πρόη ζῶσαν τὴν σεαυτοῦ γυναῖκα, μηδ' ἐν ἐμοὶ περιττῆς θριαμβευόμενον σεαυτὸν, ἀλλ' ἐνταῦθά με κρύψον μετὰ σεαυτοῦ καὶ σύνθαψον, ὥς ἐμοὶ μυρίων κακῶν ὄντων, οὐθὲν οὕτω μέγα καὶ δεϊνὸν ἐστίν, ὥς ὁ βραχὺς οὗτος χρόνος, ὃν σοῦ χωρὶς ἔζηκα.“

LXXXV. Τοιαύτ' ὀλοφραμένη, καὶ στέψασα καὶ κατασπασσμένη τὴν σορὸν, ἐκέλευσεν αὐτῇ λουτρὸν γενέσθαι. Λουσμένη δὲ καὶ κατακλιθεῖσα λαμπρὸν ἄριστον ἡρίστα. Καὶ τις ἦκεν ἀπὸ ἀγροῦ κίστιν τινα κομίζων· τῶν δὲ φυλάκων, ὃ τι φέροι, πυρθανομένων, ἀνοίξας, καὶ ἀφελὼν τὰ θρία, σὺκων ἐπὶ πλεον τὸ ἄγγειον ἔδειξε. Θαυμασάντων δὲ τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος, μειδιάσας παρεκάλετο λαβεῖν· οἱ δὲ πιστεύσαντες ἐκέλευον εἰσενεγκύν. Με-

τα δὲ τὸ ἄριστον ἡ Κλεοπάτρα δέλτον ἔχουσα γε-
 γραμμένην καὶ κατασκευασμένην, ἀπέστειλε πρὸς
 Καίσαρα, καὶ τοὺς ἄλλους ἐκποδῶν ποιησαμένη, πλήν
 τῶν δυοῖν ἐκείνων γυναικῶν, τὰς θύρας ἔκλεισε. Καί-
 σαρ δὲ λύσας τὴν δέλτον, ὡς ἐνέτυχε λιταῖς καὶ ὀλο-
 ρυρμοῖς δεομένης αὐτῆς σὺν Ἀντωνίῳ θάψαι, τα-
 χὺ συνῆκε τὸ πεπραγμένον. Καὶ πρῶτον μὲν αὐτὸς
 ὤρμησε βοηθεῖν, ἔπειτα τοὺς σκευομένους κατὰ τά-
 χος ἔπεμψεν. Ἐγεγόναι δ' ὁξὺ τὸ πάθος. Δρόμοι γὰρ
 ἔλθόντες, καὶ τοὺς μὲν φυλάσσοντας οὐδὲν ᾗσθημέ-
 νους καταλαβόντες, τὰς δὲ θύρας ἀνοίξαντες, εὗ-
 ρον αὐτὴν τεθνηκυῖαν, ἐν χρυσῇ κατακειμένην κλί-
 νῃ, κεκοσμημένην βασιλικῶς. Τῶν δὲ γυναικῶν ἡ
 μὲν Εἷρας λεγομένη πρὸς τοῖς ποσὶν ἀπέθνησκεν·
 ἡ δὲ Χάρμιον, ἥδη σφαλλομένη καὶ κατηβαροῦσα,
 κατεκόσμη τὸ διάδημα τὸ περὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς.
 Εἰπόντος δὲ τινος ὀργῇ· „Καὶ ταῦτα, Χάρμιον“
 „Κάλλιστα μὲν οὖν, ἔφη, καὶ πρέποντα τῇ τσαυ-
 τῶν ἀπογόνῳ βασιλείᾳ.“ Πλείον δ' οὐδὲν εἶπεν, ἀλλ'
 αὐτοῦ παρὰ τὴν κλίνην ἔπεσε.

LXXXVI. Λίγεται δὲ, τὴν ἀσπίδα κομισθῆ-
 ναι σὺν τοῖς σύκοις ἐκείνοις καὶ τοῖς θηρίοις ἀνωθεν
 ἀπικαλυφθεῖσαν. Οὕτω γὰρ τὴν Κλεοπάτραν κε-
 λεύσαι, μηδὲν αὐτῆς ἐπισταμένης τῷ σώματι πρᾶ-
 πσεῖν τὸ θηρίον· ὡς δ' ἀφαιρουσα τῶν σύκων
 εἶδεν, εἰπεῖν· „Ἐνταῦθα ἦν ἄρα τοῦτο“ καὶ τὸν βρα-
 χίονα παρασχεῖν τῷ δείγματι γυμνώσασαν. Οἱ δὲ
 τηρεῖσθαι μὲν ἐν ὑδρίᾳ τὴν ἀσπίδα καθευδυμένην

φάρμακον· ἡλακώτη δὲ τινι χρυσῇ τῆς Κλειοπάτρας ἐκκαλουμένης αὐτὴν καὶ διαγροισανούσης, ὁρμήσασαν ἐμφῦναι τῷ βραχίονι. Τὸ δ' ἄληθές οὐδεις οἶδεν· ἐπεὶ καὶ φάρμακον αὐτὴν ἐλέχθη φορεῖν ἐν κνηστίδι κοίλῃ, τὴν δὲ κνηστίδα κρύπτειν τῇ κόμῃ· πλὴν οὔτε κηλὶς ἐξήνθησε τοῦ σώματος, οὔτ' ἄλλο φαρμάκου σημεῖον. Οὐ μὲν οὐδὲ τὸ θηρίον ἔντος ὤφθη, συρμούς δὲ τινες αὐτοῦ παρὰ θάλασσαν, ἢ τὸ δωμάτιον ἀφεώρα, καὶ αἱ θυρίδες ἦσαν, ἔδειν ἔφασκον. Ἐνιοὶ δὲ, καὶ τὸν βραχίονα τῆς Κλειοπάτρας ὀφθῆναι δύο νυγμῶς ἔχοντα, λεπτὰς καὶ ἀμυδράς· οἷς ἔοικε πιστεῦσαι καὶ ὁ Καῖσαρ. Ἐν γὰρ τῷ θριάμβῳ τῆς Κλειοπάτρας αὐτῆς εἰδωλὸν ἐκομίζετο, καὶ τῆς ἀσπίδος ἐμπυφικυίας. Ταῦτα μὲν οὖν οὕτω λέγεται γενέσθαι. Καῖσαρ δὲ, καίπερ ἄχθειςθεὶς ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς γυναικὸς, ἐθαύμασε τὴν εὐγένειαν αὐτῆς· καὶ ταφῆναι τὸ σῶμα σὺν Ἀντωνίῳ λαμπρῶς καὶ βασιλικῶς ἐκέλευσεν. Ἐντίμου δὲ καὶ τὰ γύναια κηδείας ἔτυχεν, αὐτοῦ προστάξαντος. Ἐτελειύτησε δὲ Κλειοπάτρα μὲν ἐνθὺς δέοντα τεσσαράκοντα ἔτη β. ὤσασα, καὶ τούτων δύο καὶ εἴκοσι βασιλεύσασα, συνάρξασα δὲ Ἀντωνίῳ πλείω τῶν δεκατευσάρων. Ἀντώνιον δ' οἱ μὲν ἔξ, οἱ δὲ τριτὸς τὰ πεντήκοντα ὑπερβαλεῖν φασίν. Αἱ μὲν οὖν Ἀντωνίου καθηρέθησαν εἰκόνας, αἱ δὲ Κλειοπάτρας κατὰ χώραν ἔμειναν, Ἀρχιβίου τινὸς τῶν φίλων αὐτῆς δισχίλια τάλαντα Καῖσαρι δόντος, ἵνα μὴ τὸ αὐτὸ ταῖς Ἀντωνίου πάθωσιν.

LXXXVII. Ἀντωνίου δὲ γενεάν ἀπολίποντος ἐκ τριῶν γυναικῶν ἐπὶ τὰ παῖδας, ὁ πρεσβύτερος, Ἀντὺλλος, ὑπὸ Καίσαρος ἀνῆρέθη μόνος· τοὺς δὲ λοιποὺς Ὀκταβία παραλαβροῦσα μετὰ τῶν ἐξ ἑαυτῆς ἔθρεψε. Καὶ Κλεοπάτραν μὲν τὴν ἐκ Κλεοπάτρας Ἰόβας, τῷ χαρισιστάτῳ βασιλέων, συνώκισεν· Ἀντώνιον δὲ τὸν ἐκ Φουλβίας οὕτω μέγαν ἐποίησεν, ὥστε, τὴν πρώτην παρὰ Καίσαρι τιμὴν Ἀγρίππου, τὴν δὲ δευτέραν τῶν Λιβίας παίδων ἐχόντων, τρίτον εἶναι καὶ δοκεῖν Ἀντώνιον. Ἐκ δὲ Μαρκέλλου δυοῖν αὐτῇ θυγατέρων οὐσῶν, ἐνὸς δ' υἱοῦ Μαρκέλλου, τοῦτον μὲν ἅμα παῖδα καὶ γαμβρὸν ἐποίησατο Καῖσαρ, τῶν δὲ θυγατέρων Ἀγρίππῃ τὴν ἑτέραν ἔδωκεν. Ἐπεὶ δὲ Μάρκελλος ἐτελεύτησε κομιδῇ νεόγαμος, καὶ Καίσαρι γαμβρὸν ἔχοντα πίστιν οὐκ εὐπορον ἦν ἐκ τῶν ἄλλων φίλων ἐλέσθαι, λόγον ἢ Ὀκταβία πρόσ- ἤνεγκεν, ὡς χρὴ τὴν Καίσαρος θυγατέρα λαβεῖν Ἀγρίππαν, ἀφέντα τὴν ἑαυτῆς. Πισθέντος δὲ Καίσαρος πρώτον, εἴτε Ἀγρίππου, τὴν μὲν αὐτῆς ἀπολαβούσα συνώκισεν Ἀντωνίᾳ, τὴν δὲ Καίσαρος Ἀγρίππας ἔγημεν. Ἀπολειπομένων δὲ τῶν Ἀντωνίου καὶ Ὀκταβίας δυοῖν θυγατέρων, τὴν μὲν Δομίτιος Αἰνόβαρβος ἔλαβε, τὴν δὲ σωφροσύνη καὶ πάλλει περιβόητον Ἀντωνίαν Δροῦσος, ὁ Λιβίας υἱός, πρόγονος δὲ Καίσαρος. Ἐκ τούτων ἐγένετο Γερμανικὸς καὶ Κλαύδιος· ὃν Κλαύδιος μὲν ὕστερον ἤρξε· τῶν δὲ Γερμανικοῦ παίδων Γάιος μὲν, αἶρξας ἐπιφανῶς οὐ πολὺν χρόνον, ἀνῆρέθη μετὰ τέ-

πνου καὶ γυναικός. Ἡ Ἀγριππίνα δὲ, υἱὸν ἐξ Αἰνο-
 βάρβου Λεύκιον Δομίτιον ἔχουσα, Κλαυδίῳ Καί-
 σαρι συνώκησε· καὶ Θέμενος τὸν υἱὸν αὐτῆς Κλαύ-
 διος, Νέρωνα. Γερμανικὸν προσωνόμασεν. Οὕτως
 ἄρξας ἐφ' ἡμῶν, ἀπέκτεινε τὴν μητέρα, καὶ μικρὸν
 ἐδέχθη ὑπ' ἐμπληξίας καὶ παραφροσύνης ἀνατρέψαι
 τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν, πέμπτος ἀπ' Ἀντωνίου
 καὶ ἀριθμὸν διαδοχῆς γενόμενος.

COMPARATIO DEMETRII CVM ANTONIO.

Επαι τοίνυν μεγάλοι περι ἀμφοτέρους ἐγένοντο μεταβολαί, πρῶτον τὰ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἐπιφανείας σκοπῶμεν. Ὅτι τῷ μὲν ἦν πατρῷα καὶ προκατειργασμένα, μέγιστον ἰσχύσαντος Ἀντιγόνου τῶν διαδόχων, καὶ πρὸ τοῦ Δημήτριον ἐν ἡλικίᾳ γενέσθαι τὰ πλεῖστα τῆς Ἀσίας ἐπελθόντος καὶ κρατήσαντος· Ἀντώνιος δὲ χαρίεντος μὲν ἄλλως, ἀπολέμονος δὲ καὶ μέγα μηδὲν εἰς δόξαν αὐτῷ καταλιπόντος γενόμενος πατὴρ, ἐπὶ τὴν Καίσαρος ἐτόλμησεν ἀρχὴν οὐδὲν αὐτῷ κατὰ γένος προσήκουσαν ἐλθεῖν, καὶ τοῖς ἐκείνῳ προπεποιημένοις αὐτὸς ἐαυτὸν εἰσεποίησε διάδοχον. Καὶ τοσοῦτον ἴσχυσεν ἐκ μόνων τῶν περὶ αὐτὸν ὑπαρχόντων δρμώμενος, ὥστε δύο μοίρας τὰ σύμπαντα ποιησάμενος, τὴν ἑτέραν ἐλίσθαι καὶ λαβεῖν, τὴν ἐπιφανεσιεῖαν· ἀπὼν δ' αὐτός, ὑπηρεταῖς τε καὶ ὑποστρατήγοις Πάρθους τε νικῆσαι πολλὰς, καὶ τὰ περὶ τὸν Καύκασον ἔθνη βάρβαροι μέχρι τῆς Κασπίας ὥσασθαι θαλάσσης. Μαγύρια δὲ τοῦ μεγέθους αὐτῷ καὶ δι' αὐτὴν κακῶς ἀκούει.

Δημητρίῳ μὲν γὰρ ὁ πατήρ ἡγάπησε τὴν Ἀντιπά-
 τρου Φίλαν, ὥς κρείττονα, συνοικίσαι παρ' ἡλικίαν,
 Ἀντωνίῳ δ' ὁ Κλεοπάτρας γάμος ὄνειδος ἦν, γυναι-
 κὸς ὑπερβαλομένης δυνάμει καὶ λαμπρότητι πάντας,
 πλὴν Ἀρσάκου, τοὺς καθ' αὐτὴν βασιλεῖς. Ἀλλ'
 οὕτως ἐποίησε μέγαν ἑαυτὸν, ὥστε τοῖς ἄλλοις μει-
 ζόνων, ἣ ἐβούλετο, δοκεῖν ἄξιος.

II. Ἡ μὲντοι προαίρεσις, ἀφ' ἧς ἐκτίσαντο
 τὴν ἀρχὴν, ἄμεμπτος ἐπὶ τοῦ Δημητρίου, κρατεῖν
 καὶ βασιλεύειν ἀνθρώπων εἰθισμένων κρατεῖσθαι καὶ
 βασιλεύεσθαι ζητοῦντος· ἣ δ' Ἀντωνίου, χαλεπὴ
 καὶ τυραννικὴ, καταδουλουμένου τὸν Ῥωμαίων δη-
 μον, ἄρτι διαφυγόντα τὴν ὑπὸ Καίσαρι μοναρχί-
 αν. Ὁ δ' οὖν μέγιστον αὐτῷ καὶ λαμπρότατον
 ἐστὶ τῶν εἰργασμένων, ὁ πρὸς Κάσσιον καὶ Βρού-
 τον πόλεμος, ἐπὶ τῷ τὴν πατρίδα καὶ τοὺς πολίτας
 ἀφελέσθαι τὴν ἐλευθερίαν ἐπολεμήθη. Δημήτριος
 δὲ, καὶ πρὶν εἰς τύχας ἐλθεῖν ἀναγκαίως, ἐλευθε-
 ρῶν τὴν Ἑλλάδα, καὶ τῶν πόλεων ἐξελαύνων τὰς
 φρουράς· διετέλεσεν· οὐχ ὥσπερ Ἀντώνιος, ὅτι τοὺς
 ἐλευθερώσαντας τὴν Ῥώμην ἀπέκτεινεν ἐν Μακεδο-
 νίᾳ, σιμνυνόμενος. Ἐν τοίνυν ἐστὶ τῶν ἐπαινου-
 μένων Ἀντωνίου, τὸ φιλόδορον καὶ μεγαλόδορον,
 ἐν ᾧ τοσοῦτον ὑπεραίρει Δημήτριος, ὥστε χαρίσ-
 σθαι τοῖς πολεμίοις, ὅσα τοῖς φίλοις οὐκ ἔδωκεν
 Ἀντώνιος. Καίτοι ταφῆναί γε καὶ περισταλῆναι
 κελεύσας Βρούτον ἐκείνος εὐδοκίμησεν· οὗτος δὲ καὶ
 τοὺς ἀποθανόντας τῶν πολεμίων πάντας ἐκήδευσεν,

καὶ τοὺς ἄλόντας Πτολεμαίῳ μετὰ χρημάτων καὶ δαρεῶν ἀπέπεμψεν.

III. Τῖβρισταὶ μὲν εὐτυχοῦντες ἀμφοτέροι, καὶ πρὸς τρυφὰς ἀντιμένοι καὶ ἀπολαύσεις. Οὐκ ἂν εἴποι δέ τις, ὡς Δημήτριον ἐν εὐπαθείαις καὶ συνουσίαις ὄντα πράξεων καιρὸς ἐξέφυγεν, ἀλλὰ τῇ περιουσίᾳ τῆς σχολῆς ἐπεισῆγε τὰς ἡδονὰς, καὶ τὴν Λαμίαν, ὥσπερ τὴν μυθικὴν, ἀτεχνῶς παίζων καὶ νυστάζων ἐποιεῖτο διαγωγὴν. Ἐν δὲ ταῖς τοῦ πολέμου παρασκευαῖς οὐκ εἶχεν αὐτοῦ τὸ δόρυ κιττόν, οὐδὲ μύρων ὠδῶδει τὸ κράνος· οὐδὲ γεγανωμένος καὶ ἀνδρηδὸς ἐπὶ τὰς μάχας ἐκ τῆς γυναικωνίτιδος πρόηει, κοιμίζων δὲ τοὺς θιάσους καὶ τὰ βακχεῖα καταπαύων, ἀμφίπολος Ἄρεος ἀνιέρου, κατὰ τὸν Εὐρεπίδην, ἐλύετο, καὶ δι' ἡδονὴν ἢ φρεσὺμίαν γέθεν' ἀπλῶς ἑπταισεν. Ἀντώνιον δ', ὥσπερ ἐν ταῖς γραφαῖς δρῶμεν τοῦ Ἡρακλείους τὴν Ὀμφάλην ὑφαιροῦσαν τὸ ῥόπαλον, καὶ τὴν λεοντὴν ἀποδύουσαν, οὕτω πολλάκις Κλεοπάτρα παροπλίσασα καὶ καταθέλξασα, συνέπαισεν ἀφέντα μεγάλας πράξεις ἐκ τῶν χειρῶν καὶ στρατείας ἀναγκάλας, ἐν ταῖς περὶ Κάνωβον καὶ Ταφόσιριν ἀκταῖς ἀλύειν καὶ παίζειν μετ' αὐτῆς. Τέλος δ', ὡς ὁ Πάρις, ἐκ τῆς μάχης ἀποδράς, εἰς τοὺς ἐκείνης κατεδύετο κόλπους· μᾶλλον δ' ὁ μὲν Πάρις ἡττηθεὶς ἔφρευγεν εἰς τὸν θάλαμον, Ἀντώνιος δὲ Κλεοπάτραν διώκων ἔφρευγε καὶ προήκατο τὴν νίκην.

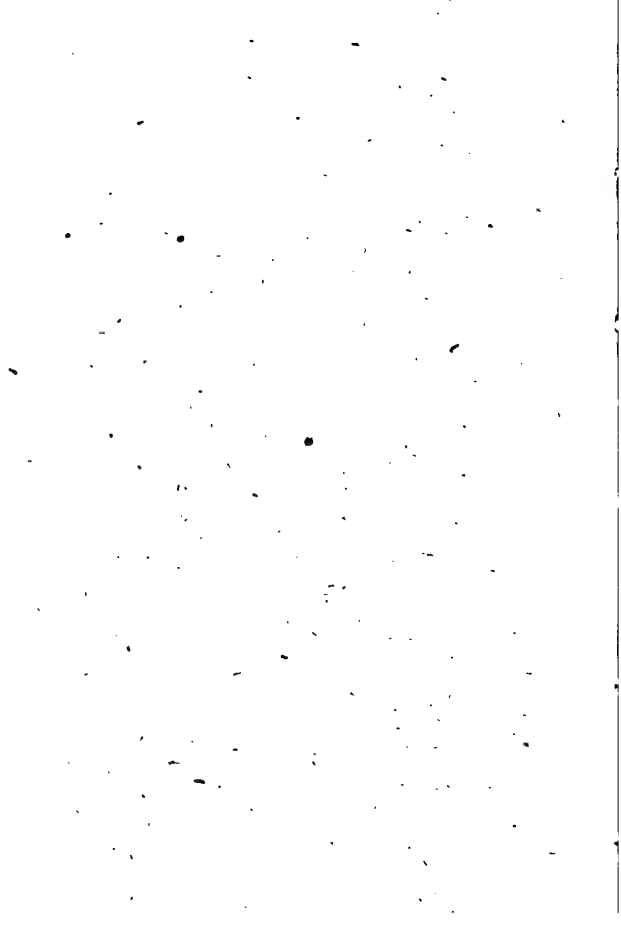
IV. Ἐτι Δημήτριος μὲν, οὐ πεπωλυσμένον, ἀλλ'

ἀπὸ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου γεγόνος ἐν ἔθει τοῖς
 Μακεδόνων βασιλεῦσιν, ἐγάμει γάμους πλείονας,
 ὥσπερ Λυσίμαχος καὶ Πτολεμαῖος· ἔσχε δὲ διὰ τι-
 μῆς, δσας ἔγχευεν. Ἀντώνιος δὲ πρῶτον μὲν ὁμοῦ
 δύο γυναῖκας ἡγάγετο, πρῶγμα μηδενὶ Ῥωμαίῳ τε-
 τολμημένον· ἔπειτα τὴν ἀσπὶν καὶ δικαίως γαμηθεῖ-
 σαν ἐξήλασε, τῇ ξένη καὶ μὴ κατὰ νόμους συνούση
 χαριζόμενος· ὤθεν καὶ ἐκ γάμου τῇ μὲν οὐθέν, κῶ
 δὲ τὰ μέγιστα τῶν κακῶν ἀπήνητησεν. Ἀσέβημα
 μέντοι τοσοῦτον δι' ἀσέλγειαν οὐθέν ταῖς Ἀντωνίου
 πράξεσιν, ὅσον ταῖς Δημητρίου πρόσσεστιν. Οἱ μὲν
 γὰρ ἱστορικοὶ φασί, καὶ τῆς ἀκροπόλεως ὅλης εἰρ-
 γεσθαι τὰς κύνας, διὰ τὸ τὴν μίξιν ἐμφανῆ μάλιστα
 τοῦτο ποιῆσθαι τὸ ζῶον. Ὁ δ' ἐν αὐτῷ τῷ Παρ-
 θενῶνι ταῖς τι πόρναις συνῆν, καὶ τὰς πόρνας
 τε πόρνευσε πολλὰς· καὶ οὐ τις ἂν ἥκιστα τὰς πόρ-
 νας τρυφᾷ καὶ ἀπολαύσει οἶοιτο μετέχειν κακοῦ,
 τῆς ὁμότητος, τοῦτ' ἔνεστι τῇ Δημητρίου φιληδο-
 νία, περιϋδόντος, μᾶλλον δ' ἀναγκάσαντες οὐ-
 κτρῶς ἀποθανεῖν τὸν κάλλιστον καὶ σωφρονέστατον
 Ἀθηναίων, φεύγοντα τὸ καθυβρισθῆναι. Συνε-
 λόντι δ' εἰπεῖν, Ἀντώνιος μὲν ἑαυτὸν διὰ τὴν ἀκρα-
 σίαν, Δημήτριος δ' ἄλλους ἡδίκησε.

V. Πρὸς μέντοι γονεῖς ἄμεμπτον ἑαυτὸν εἰς
 ἅπαντα παρέσχευεν ὁ Δημήτριος· Ἀντώνιος δὲ τὸν
 ἀδελφὸν τῆς μητρὸς ἐξέδωκεν ἐπὶ τῷ Κικέρωνι ἀπο-
 κτεῖναι, πρῶγμα καὶ καθ' ἑαυτὸν μισρὸν καὶ ὤμον,
 ὥς μόλις Ἀντώνιον ἐπ' αὐτῷ συγγνώμης τυχεῖν, εἰ

σωτηρίας τοῦ Θεοῦ μισθὸς ἦν ὁ Κικέρωνος θάνατος. "Α τοίνυν ἐπιώρκησαν ἀμφοτέροι καὶ παρ-
σπόνδῃσαν, ὁ μὲν Ἀρτάβαζον συλλαβὼν, ὁ δ' Ἀ-
λέξανδρον ἀποκτείνας, Ἀντωνίῳ μὲν ἔχει τὴν πρό-
φασιν ὁμολογευμένην· ἀπελείφθη γὰρ ἐν Μήδοις
ὑπὲρ Ἀρταβάζου, καὶ προειδόθη· Δημήτριον δὲ πολ-
λοὶ λέγουσι ψευδεῖς αἰτίας, ἐφ' οἷς ἔδρασε, πλα-
σάμενον κατηγορεῖν ἀδικηθέντα, οὐκ ἀδικήσαντα
ἀμύνασθαι. Πάλιν δέ, τῶν μὲν κατορθωμάτων
αὐτουργὸς ὁ Δημήτριος γέγονε· καὶ τοῦναντίον δ'
Ἀντώνιος, ἐν οἷς οὐ παρῆν, καλλίστας καὶ μεγ-
στας διὰ τῶν στρατηγῶν ἀνῆρείτο νίκας.

VI. Ἐξέπασον δὲ τῶν πραγμάτων ἀμφοτέροι
μὲν δι' αὐτοὺς, οὐ μὴν ὁμοίως· ἀλλ' ὁ μὲν ἐγκατα-
λειφθεὶς· ἀπίστησαν γὰρ αὐτοῦ Μακεδόνες· ὁ δ'
ἐγκαταλιπὼν· ἔφυγε γὰρ τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ κινδυ-
νεύοντας· ὥστε τοῦ μὲν ἐγκλημα εἶναι τὸ δυσμε-
νεῖς οὕτω πρὸς αὐτὸν ἀπεργάσασθαι τοὺς μαχομέ-
νους, τοῦ δὲ τὸ παρσκευασμένην εὐνοίαν τοιαύτην
καὶ πίστιν ἐγκαταλιπεῖν. Τὸν δὲ θάνατον οὐδετέ-
ρον μὲν ἐστὶν ἐπαινεῖσαι, ψεκτὸς δ' ὁ Δημητρίου
μᾶλλον. Αἰχμάλωτός τε γὰρ ὑπέμεινε γενέσθαι,
καὶ καθειρχθεὶς ἠγάπησεν ἐπικερδᾶναι τριετίαν,
οἶνω καὶ γαστρὶ, καθάπερ τὰ ζῶα, χειροήθης γε-
νόμενος. Ἀντώνιος δὲ δειλῶς μὲν καὶ οἰκτρῶς καὶ
ἀτίμως, οὐ μὴν ἀλλὰ πρὸ γε τοῦ κύριον γενέσθαι
τὸν πολέμιον τοῦ σώματος, ἑαυτὸν ἐξήγαγεν.

8

.

.

.

.

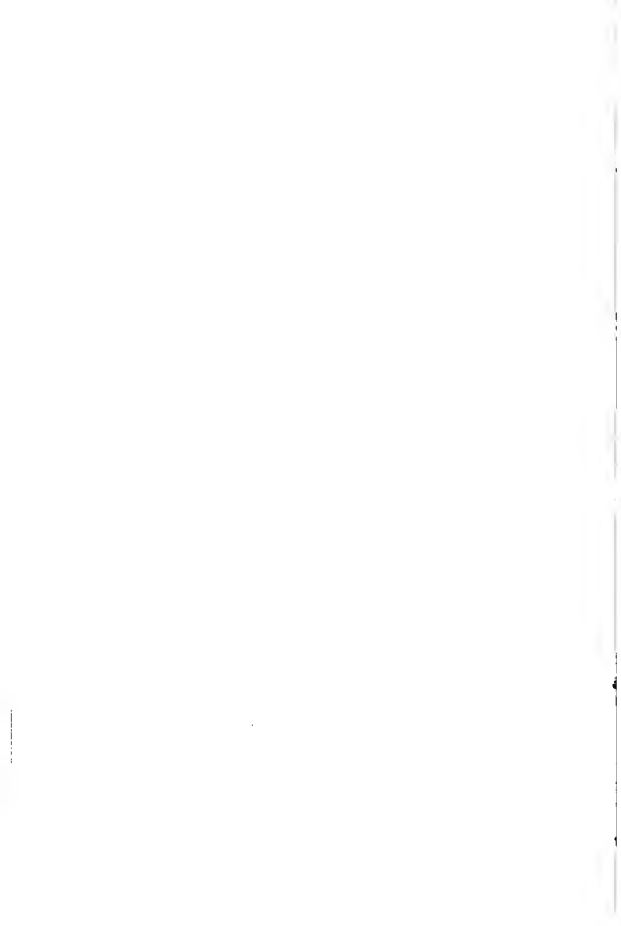
.

.

.

.

.

**THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
REFERENCE DEPARTMENT**

**This book is under no circumstances to be
taken from the Building**

407 : 2 1973

10359 1772

LENOX LIBRARY

Bancroft Collection.
Purchased in 1893.

